



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP I ANALIZA WIDOKOWA

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

KRAKÓW 2019

Zawartość opracowania

Część opisowa

1. Analiza zdjęć historycznych
2. Analiza ekspozycji biernej
3. Analiza ekspozycji czynnej
4. Panoramy reprezentatywne dla poszczególnych zespołów wewnątrz ZWAK

Część rysunkowa:

PLANSZA Analiza uwarunkowań widokowych

PLANSZA Analiza ekspozycji biernej - ekspozycja rzeczywista

Podstawa i cel opracowania

Przedmiotem opracowania jest projekt planu ochrony Parku Kulturowego pn. „Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie”. Obowiązek sporządzenia planu ochrony dla parków kulturowych wynika z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 2067).

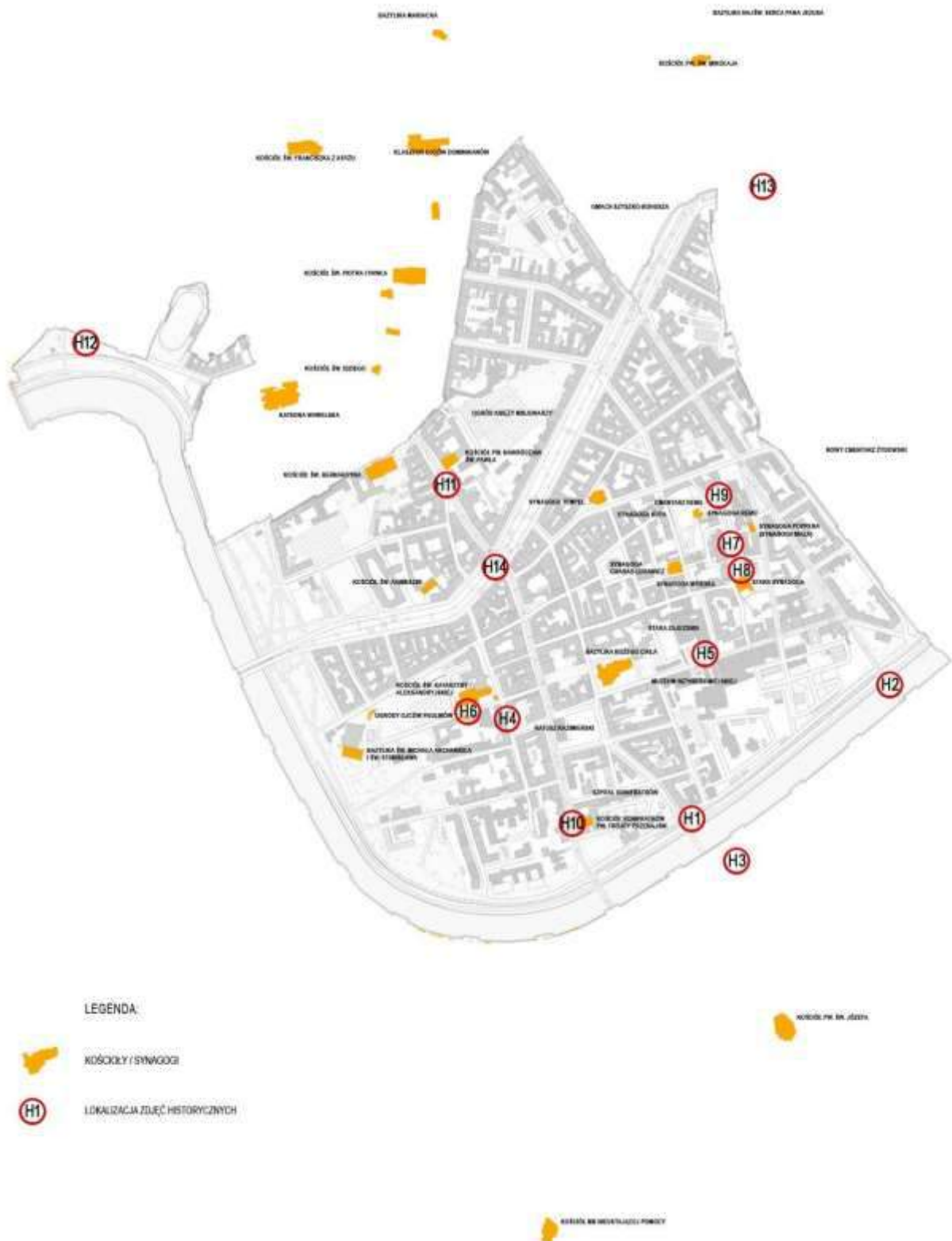
Projekt planu ochrony ma na celu uszczegółowienie i rozwinięcie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na obszarze Kazimierza i Stradomia w Krakowie, planowanych do objęcia szczególną ochroną w formie parku kulturowego. Przeważający teren Kazimierza i Stradomia położony jest na obszarze, który został objęty wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz wchodzi w skład historycznego zespołu miasta, uznanego zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r. za Pomnik Historii (Monitor Polski z 1994 r. Nr 50 poz. 418). Układ urbanistyczny Kazimierza i Stradomia jest wpisany do rejestru zabytków pod dwoma wpisami (A-12 oraz A-1273/M). Przedmiotem ochrony będzie krajobraz, rozumiany jako fizjonomia kulturowego i przyrodniczego środowiska oraz jako synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Opracowanie będzie zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru, planowanego do objęcia parkiem kulturowym. W szczególności opracowanie winno stanowić zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu.

Projekt planu ochrony sporządzony został na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa w oparciu o materiały:

1. Mapa ortofotograficzna,
2. Numeryczny model pokrycia terenu,
3. Dane z Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej,
4. Zdjęcia i analizy widokowe wykonane na terenie opracowania,
5. Materiały i zdjęcia historyczne.

1. Analiza zdjęć historycznych

Analiza zdjęć historycznych przedstawia zestaw zdjęć dawnych i współczesnych wykonanych na podstawie materiałów archiwalnych. W terenie odszukano miejsca zapisane w ikonografii historycznej i sporządzono zapis współczesny umożliwiający porównanie widoków. Materiał ten składa się z mapy i zestawu zdjęć. Numeracja zdjęć odpowiada numeracji na mapie i umożliwia lokalizację zdjęcia i zapoznanie się ze stanem dawnym i stanem obecnym wybranego miejsca. Baza zdjęć została zapisana w formie elektronicznej.



Ryc. 1. Mapa lokalizacji zdjęć historycznych

KRAKÓW

dawniej



H1

dzisiaj



H2



H3





H4



H5



H6



H7



H8



H9



H10



H11



H12



H13



H14

2. Analiza ekspozycji biernej

Najważniejsze widoki na Kazimierz i Stradom z zewnątrz.
Skala makro-krajobrazowa, skala mezo-krajobrazowa



Ryc. 2. Mapa lokalizacji punktów widokowych zewnętrznych

3. Analiza ekspozycji czynnej

Punkty widokowe

Punkty kluczowe - wieloplanowe widoki przedstawiające najważniejsze obiekty Kazimierza i Stradomia (mezo). Najważniejsze punkty panoramiczne

Punkty charakterystyczne - widoki o mniejszym zasięgu, o dużym znaczeniu lokalnym

Punkty uzupełniające - piękne ujęcia głównie wertykalne ukazujące zabytki Kazimierza i Stradomia w nieoczywistych odśłonach

Ciągi widokowe

Ciągi kluczowe (trasy) –ciągi widokowe kreujące najpiękniejsze sekwencje wnętrza ukazujące wybitne walory kompozycyjne struktury urbanistycznej.

Ciągi charakterystyczne – główne trasy ukazujące najważniejsze zabytki miasta









Ciągi uzupełniające – pozostałe ulice i trasy w obrębie granic opracowania

Osie widokowe



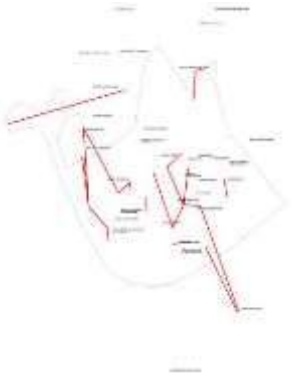

Osie kluczowe – wieloplanowe osie widokowe o skali makro-krajobrazowej i mezo-krajobrazowej

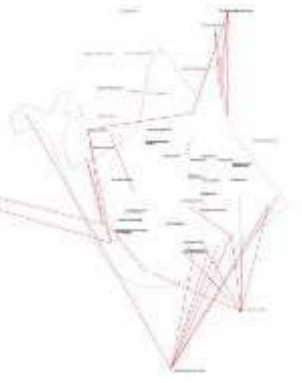

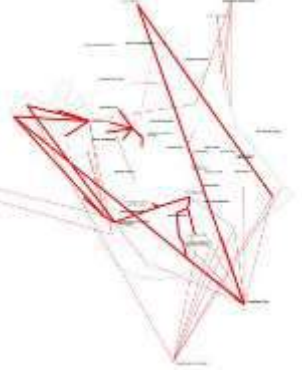

Osie charakterystyczne – osie o mniejszym zasięgu głównie w skali mezo-krajobrazowej skierowane na najważniejsze dominanty

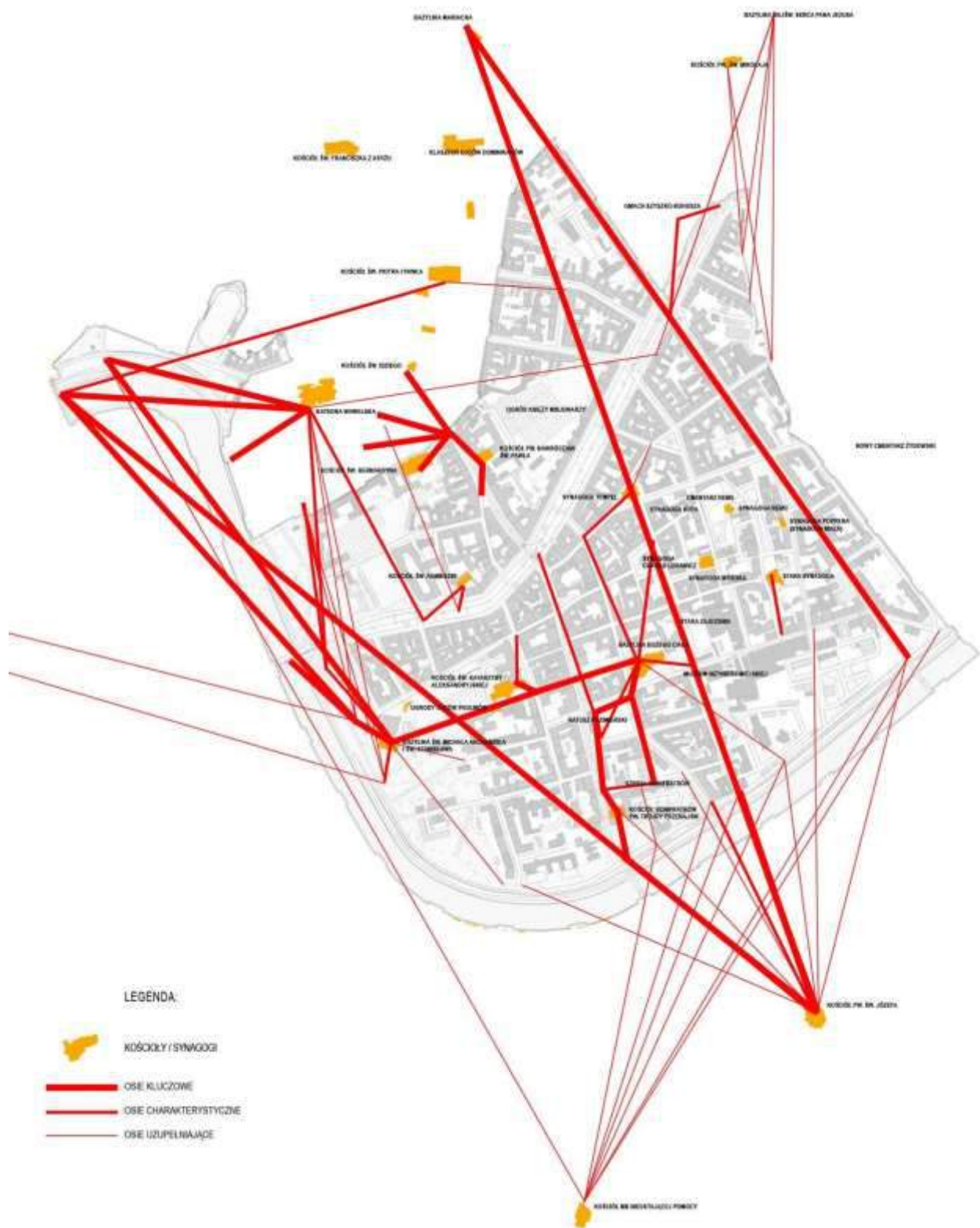
Osie uzupełniające – nieoczywiste malownicze osie o zasięgu w skali mikro-krajobrazowej

EKSPozyCJA CZYNNA –		PUNKTY WIDOKOWE	
ELEMENTY EKSPozyCJI	SCHEMAT	MAPA	SPIS PUNKTÓW
PUNKTY KLUCZOWE WIELOPLANOWE WIDOKI PRZEDSTAWIAJĄCE NAJWAŻNIEJSZE OBIEKTY KAZIMIERZA I STRADOMIA			<ol style="list-style-type: none"> 1. BULWAR CZERWIENSKI / MOST DĘBNICKI 2. BULWAR CZERWIENSKI 3. ALEJA GWIAZD 4. MOST GRUNWALDZKI 5. UL. PAULIŃSKA / BAZYLIKA ŚW. MICHAEŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 6. UL. KRAKOWSKA / UL. RYBAKI / UL. PODGÓRSKA 7. UL. PODGÓRSKA / UL. GAZOWA 8. MOST POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 9. UL. STRADOMSKA / UL. BERNARDYŃSKA / UL. ŚW. GERTRUDY 10. UL. STRADOMSKA / UL. SW. AGNIESZKI 11. UL. SZEROKA 12. UL. AUGUSTIAŃSKA / UL. SKAŁĘCZNA 13. PLAC WOLNICA 14. UL. KRAKOWSKA / UL. TRYNITARSKA
PUNKTY CHARAKTERYSTYCZNE - WIDOKI O MNIEJSZYM ZASIĘGU			<ol style="list-style-type: none"> 1. BULWAR KURLANDZKI 2. BULWAR INFLANCKI 3. UL. MOSTOWA / UL. PODGÓRSKA / KŁADKA OJCA BERNATKA 4. UL. KOLETEK / UL. SMOCZA 5. UL. DIETLA / UL. ELIZY ORZESZKOWEJ 6. UL. DIETLA 7. UL. DIETLA / UL. KRAKOWSKA 8. UL. DIETLA / UL. STAROWIŚLNA 9. UL. DIETLA / UL. WIELOPOLE 10. UL. WAWRZYŃCA / UL. GAZOWA 11. UL. WAWRZYŃCA 12. PLAC NOWY / UL. ESTERY / UL. WARSZAUERA 13. PLAC NOWY 14. UL. MIODOWA / UL. PODBRZEZIE 15. UL. MIODOWA / UL. BOŻEGO CIAŁA 16. UL. DIETLA / UL. SW. SEBASTIANA 17. UL. PAULIŃSKA / UL. AUGUSTIAŃSKA 18. UL. AUGUSTIAŃSKA / UL. SKAŁĘCZNA 19. PLAC WOLNICA / UL. BONIFRATERSKA / UL. MOSTOWA / UL. BOCHEŃSKA 20. PLAC WOLNICA / UL. KRAKOWSKA
PUNKTY UZUPEŁNIAJĄCE - PIĘKNE UJĘCIA GŁÓWNIEMIE WERTYKALNE UKAZUJĄCE ZABYTKI KRAKOWA W NIEOCZYWISTYCH ODSŁONACH			<ol style="list-style-type: none"> 1. BULWAR INFLANCKI 2. UL. WIETORA / UL. RYBAKI 3. UL. PODGÓRSKA 4. UL. PODGÓRSKA 5. UL. PODGÓRSKA / MOST POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 6. UL. SAREGO / UL. BOGUSŁAWSKIEGO 7. UL. DAJWÓR / UL. WAWRZYŃCA 8. UL. BRZozOWA / UL. JOSELEWICZ 9. UL. JOSELEWICZA 10. UL. WRZESIŃSKA 11. UL. WRZESIŃSKA 12. UL. DIETLA 13. UL. SKAŁĘCZNA 14. UL. TRYNITARSKA
ZESTAWIENIE			

EKSPozyCJA CZYNNNA –		CIĄGI WIDOKOWE	
ELEMENTY EKSPozyCJI	SCHEMAT	MAPA	SPIS CIĄGÓW
CIĄGI KLUCZOWE (TRASY) –CIĄGI WIDOKOWE KREUJĄCE NAJPIĘKNIEJSZE SEKWENCJE WNĘTRZ UKAZUJĄCE WYBITNE WALORY KOMPOZYCYJNE STRUKTURY URBANISTYCZNEJ KAZIMIERZA I STRADOMIA			1. BULWARY WIŚLANE 2. WISŁA 3. UL. BERNARDYŃSKA 4. UL. SKAŁĘCZNA 5. UL. JÓZEFA 6. UL. STAROWIŚLNA 7. UL. SZEROKA 8. UL. BOŻEGO CIAŁA 9. UL. STRADOMSKA – UL. KRAKOWSKA
CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE – GŁÓWNE TRASY PRZECINAJĄCE RYNEK GŁÓWNY UKAZUJĄCE NAJWAŻNIEJSZE ZABYTKI MIASTA			1. UL. POWIŚLE 2. BULWAR CZERWIŃSKI – BULWAR KURLANDZKI 3. UL. SMOCZA – UL. KOLETEK 4. UL. DIETLA 5. UL. PAULIŃSKA 6. UL. AUGUSTIAŃSKA 7. UL. TRYNITARSKA 8. UL. MOSTOWA 9. UL. ŚW. WAWRZYŃCA 10. UL. BARTOSZA 11. UL. JAKUBA 12. UL. WARSZAUERA 13. UL. MEISELSA 14. UL. SAREGO 15. UL. ŚW. SEBASTIANA 16. UL. BOGUSŁAWSKIEGO
CIĄGI UZUPEŁNIAJCE – POZOSTAŁE ULICE I TRASY W OBRĘBIE GRANIC OPRACOWANIA			1. UL. WRZESIŃSKA 2. UL. BRZOZOWA 3. UL. SUKIENNICZA 4. UL. ŚW. AGNIESZKI 5. UL. PIEKARSKA 6. UL. SKAWIŃSKA 7. UL. WIETORA 8. UL. BOCZEŃSKA – PLAC WOLNICA 9. UL. GAZOWA 10. UL. ŚW. WAWRZYŃCA 11. UL. PRZEMYSKA 12. UL. RZESZOWSKA 13. UL. DAJWÓR 14. UL. KUPA
ZESTAWIENIE			

EKSPozyCJA CZYNNNA –		OSIE WIDOKOWE	
ELEMENTY EKSPozyCJI	SCHEMAT	MAPA	SPIS OSI
<p>OSIE KLUCZOWE – WIELOPLANOWE OSIE PRZEKROJOWE O SKALI MAKRO I MEZO</p>			<ol style="list-style-type: none"> 1. KOŚCIÓŁ MARIACKI – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 2. K1 – WAWEL 3. K1 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 4. K2 – WAWEL 5. K3 – WAWEL 6. K4 – BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 7. K5 - BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 8. K6 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 9. K6 – KOŚCIÓŁ BONIFRATRÓW 10. K7 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 11. K8 – BAZYLIKA MARIACKA 12. K9 – KOŚCIÓŁ ŚW. IDZIEGO 13. K9 – WAWEL 14. K9 – BASZTA SANDOMIERSKA 15. K9 – KOŚCIÓŁ ŚW. BERNARDYNA 16. K9 – KOŚCIÓŁ PW. NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA 17. K10 – KOŚCIÓŁ PW. NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA 18. K12 – KOŚCIÓŁ ŚW. KATARZYNY 19. K12 – BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 20. K12 – BAZYLIKA MOŻEGO CIAŁA 21. K13 – BAZYLIKA BOŻEGO CIAŁA 22. K13 – RATUSZ KAZIMIERSKI 23. K13 – SZPITAL BONIFRATRÓW 24. K14 – RATUSZ KAZIMIERSKI 25. K14 – KOŚCIÓŁ BONIFRATRÓW 26. K15 – WAWEL 27. K15 - BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA
<p>OSIE CHARAKTERYSTYCZNE – OSIE O MNIEJSZYM ZASIĘGU GŁÓWNIEM W SKALI MEZO SKIEROWANE NA NAJWAŻNIEJSZE DOMINANTY</p>			<ol style="list-style-type: none"> 1. K1 – KOŚCIÓŁ ŚW. PIOTRA I PAWŁA 2. C1 - BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 3. C1 – BASZTA SANDOMIERSKA 4. C2 - BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. 5. C3 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEKA 6. C4 – KATEDRA WAWELSKA 7. C5 – KATEDRA WAWELSKA 8. C5 – KOŚCIÓŁ ŚW. AGNIESZKI 9. C6 – KOŚCIÓŁ ŚW. AGNIESZKI 10. C8 – GMACH SZYSZKO BOHUSZA 11. C9 – GMACH SZYSZKO BOHUSZA 12. C10 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 13. C11 – STARA SYNAGOGA 14. C12 – BAZYLIKA BOŻEGO CIAŁA 15. C18 – RATUSZ KAZIMIERSKI 16. C20 – RATUSZ KAZIMIERSKI 17. C20 – BAZYLIKA BOŻEGO CIAŁA

<p>OSIE UZUPEŁNIAJĄCE – NIEOCZYWISTE MALOWNICZE OSIE O ZASIĘGU W SKALI MIKRO</p>			<ol style="list-style-type: none"> 1. U1 - BAZYLIKA ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA I ŚW. STANISŁAWA 2. U2 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 3. U3 – SZPITAL BONIFRATRÓW 4. U3 – KOŚCIÓŁ BONIFRATRÓW 5. U3 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 6. U3 – KOŚCIÓŁ MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY 7. U4 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 8. U4 – KOŚCIÓŁ MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY 9. U4 – BAZYLIKA BOŻEGO CIAŁA 10. U4 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 11. U5 – KOŚCIÓŁ MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY 12. U7 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 13. U6 – KOŚCIÓŁ ŚW. PIOTRA I PAWŁA 14. U8 – SYNAGOGA TEMPEL 15. U9 - BAZYLIKA NAJŚW. SERCA PANA JEZUSA 16. U10 - BAZYLIKA NAJŚW. SERCA PANA JEZUSA 17. U11 - BAZYLIKA NAJŚW. SERCA PANA JEZUSA 18. U11 – KOŚCIÓŁ PW ŚW. MIKOŁAJA 19. C8 - BAZYLIKA NAJŚW. SERCA PANA JEZUSA 20. U12 – KATEDRA WAWELSKA 21. C6 – WAWEL 22. K5 – KATEDRA WAWELSKA 23. K5 – BASZTA SANDOMIERSKA 24. K5 – KOPIEC KOŚCIUSZKI 25. C2 – KOPIEC KOŚCIUSZKI 26. K8 – KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA 27. K8 - KOŚCIÓŁ MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY 28. K15 - KOŚCIÓŁ MB NIEUSTAJĄCEJ POMOCY
<p>ZESTAWIENIE</p>			



Ryc.5. Mapa lokalizacji osi widokowych kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających

4. Panoramy reprezentatywne dla poszczególnych zespołów wewnątrz ZWAK:

ZWAK I – Port na Wiśle – punkt widokowy K2



ZWAK II – Bulwary i mosty – punkt widokowy K5



ZWAK III – Stradom – punkt widokowy K9



ZWAK IV – Łąka św. Sebastiana – punkt widokowy **U6**



ZWAK V – Plany Dietlowskie – punkt widokowy **C8**



Plany Dietlowskie – punkt widokowy **C16**



ZWAK VI – Plany Dajwór – punkt widokowy **K8**



ZWAK VII – Opium Judaeorum– punkt widokowy **K11**



ZWAK VIII – Kwadrat św. Wawrzyńca – punkt widokowy **C10**

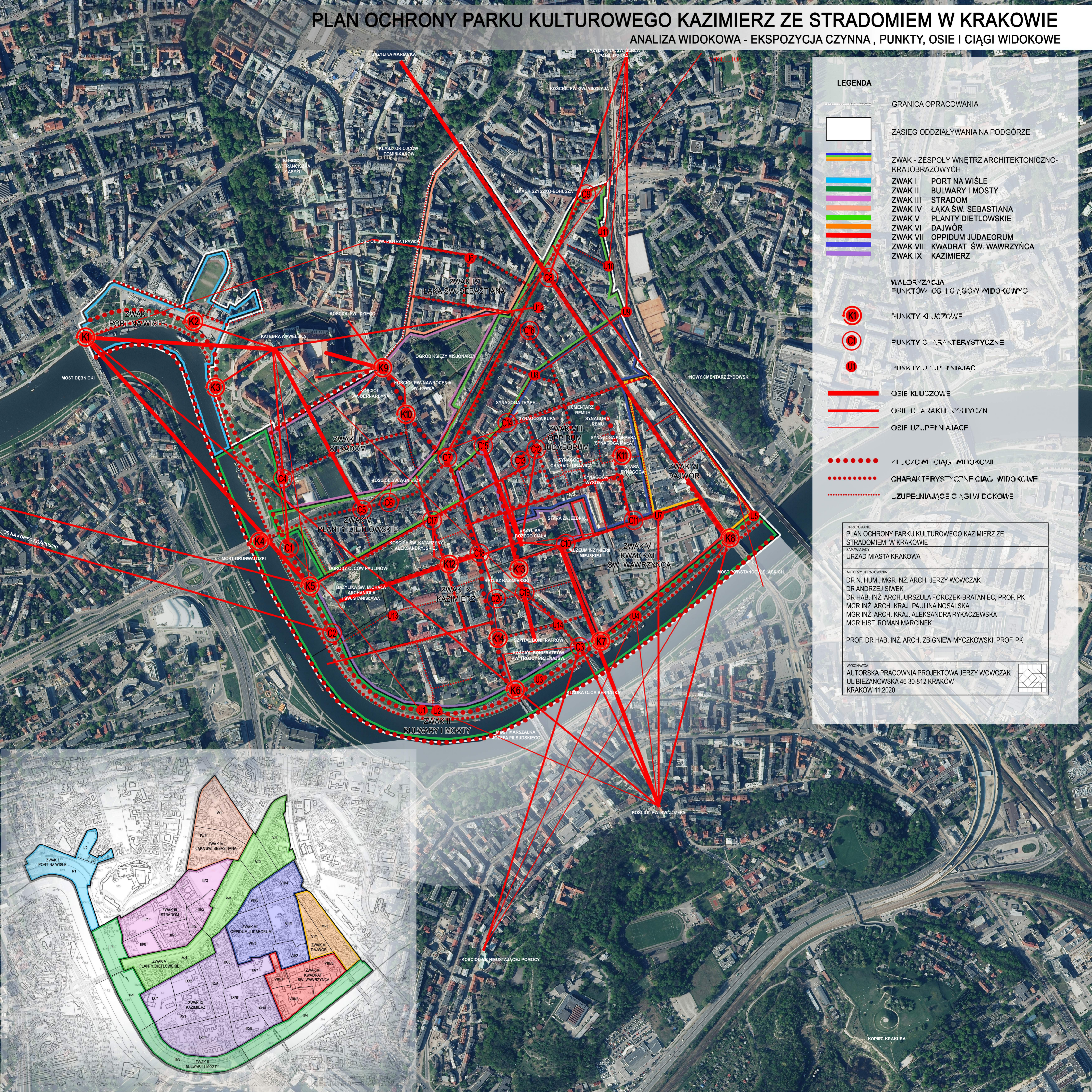


ZWAK X – Kazimierz – punkt widokowy **K13**



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ANALIZA WIDOKOWA - EKSPOZYCJA CZYNNA, PUNKTY, OSIE I CIĄGI WIDOKOWE



LEGENDA

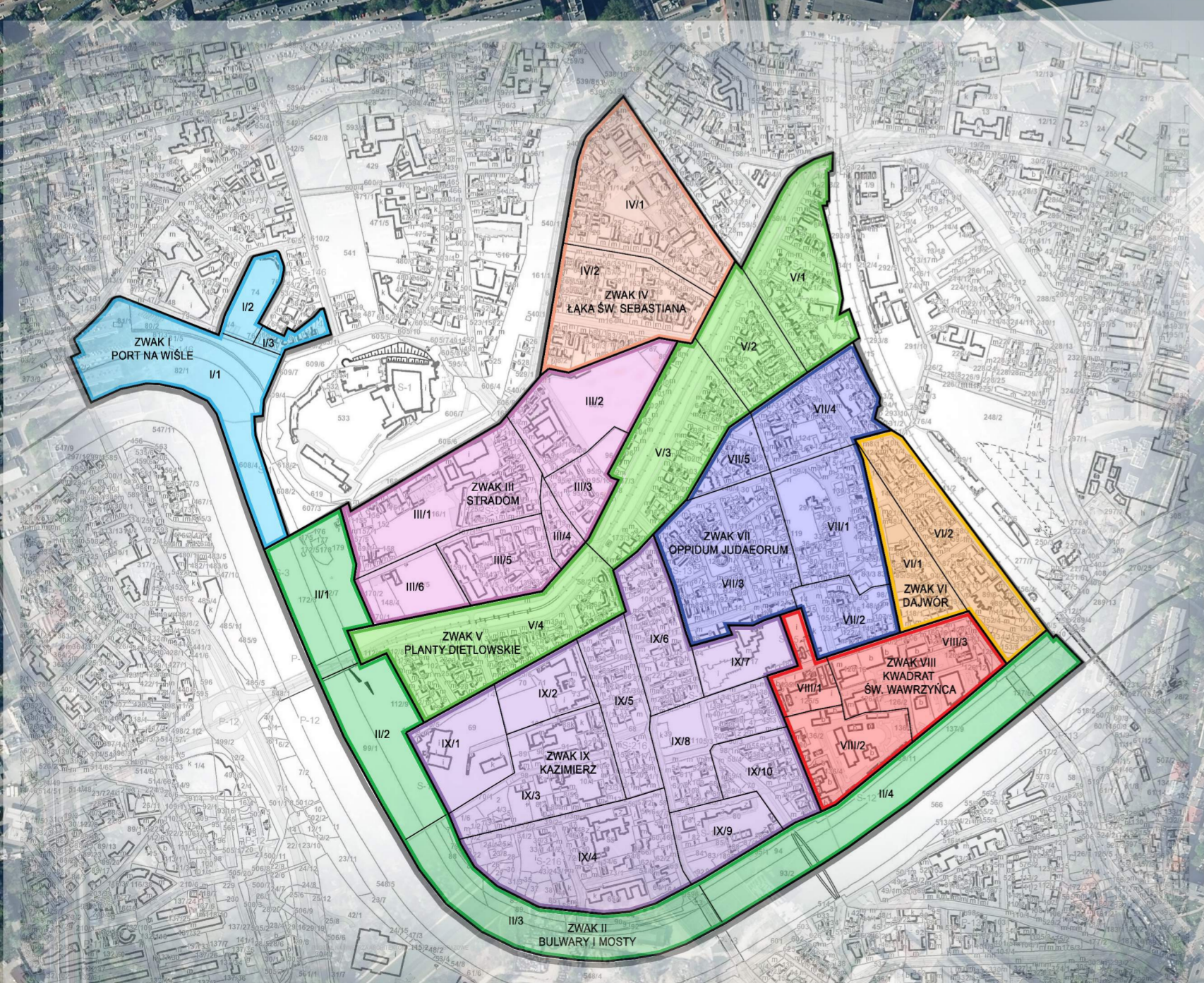
- GRANICA OPRACOWANIA
 - ZASIĘG ODDZIAŁYWANIA NA PODGÓRZE
 - ZWAK - ZESPOŁY WNEŹR ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH
 - ZWAK I PORT NA WIŚLE
 - ZWAK II BULWARY I MOSTY
 - ZWAK III STRADOM
 - ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
 - ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE
 - ZWAK VI DĄJWÓR
 - ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM
 - ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA
 - ZWAK IX KAZIMIERZ
-
- WALORYZACJA
PUNKTÓW I CIĄGÓW WIDOKOWYCH
- PUNKTY KLUCZOWE
 - PUNKTY CHARAKTERYSTYCZNE
 - PUNKTY UZUPNIAJĄCE
 - OSIE KLUCZOWE
 - OSIE CHARAKTERYSTYCZNE
 - OSIE UZUPNIAJĄCE
 - CIĄGI WIDOKOWE
 - CHARAKTERYSTYCZNE CIĄGI WIDOKOWE
 - UZUPNIAJĄCE CIĄGI WIDOKOWE

OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WÓWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSAŁSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA
MGR HIST. ROMAN MARCINEK

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WÓWCZAK
UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ANALIZA WIDOKOWA - ANALIZA EKSPOZYCJI BIERNEJ - EKSPOZYCJA RZECZYWISTA



LEGENDA

-  GRANICA OPRACOWANIA
-  DOMINANTY UWZGLĘDNIONE W ANALIZIE:
 - WZGÓRZE WAWELSKIE
 - BAZYLIKA MARIACKA
 - BAZYLIKA BOŻEGO CIAŁA
 - BAZYLIKA NAJS. MICHAŁA ARCHANIOLA I ŚW. STANISŁAWA
 - KOŚCIÓŁ BONIFRATRÓW PW. TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ
 - KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA
 - RATUSZ KAZIMIERSKI
-  GRANICA WIDOCZNOŚCI WYBRANYCH DOMINANT
-  OBSZAR WIDOCZNY
- NASYCENIE KOLORU WZRASTA WRAZ Z ILOŚCIĄ WIDOCZNYCH DOMINANT
-  OBSZAR POZOSTAJĄCY W CIENIU WIDOKOWYM

OPRACOWANIE:
 PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
 ZAMAWIĄCY:
 URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA:
 DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
 DR ANDRZEJ SIWEK
 DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
 MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSAŁSKA
 MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA
 MGR HIST. ROMAN MARCINEK

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

WYKONAWCA:
 AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WOWCZAK
 UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
 KRAKÓW 11.2020

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
WZGÓRZA WAWELSKIEGO

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
BAZYLIKI MARIACKIEJ

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
BAZYLIKI BOŻEGO CIAŁA

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
BAZYLIKI NAJSW. MICHAŁA ARCH.
I ŚW. STANISŁAWA

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
KOŚCIÓŁA BONIFRATRÓW
PW. TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
KOŚCIÓŁA ŚW. JÓZEFA

ZASIĘG WIDOCZNOŚCI
RATUSZA KAZIMIERSKIEGO



 ZASIĘG WIDOCZNOŚCI  OBSZAR NIWIDOCZNY



**PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO
KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE**

ETAP II: ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO

**CZ. A: STUDIUM HISTORYCZNE KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM WRAZ
Z ANALIZĄ ZASADNOŚCI UTWORZENIA PARKU KULTUROWEGO**

DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK

MGR HIST. ROMAN MARCINEK

DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA

DR ANDRZEJ SIWEK

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK



Zdjęcie lotnicze obszaru opracowania; google maps

Spis treści

Granice parku kulturowego	4
Podstawa opracowania i materiały wyjściowe.....	9
Analiza zasadności utworzenia parku kulturowego.....	15
Cele utworzenia parku kulturowego.....	17
Scenariusze zjawisk związanych z utworzeniem lub zaniechaniem utworzenia parku kulturowego	19
Dotychczasowa ochrona walorów kulturowych, przyrodniczych i kształtowania krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	22
Ochrona planistyczna.....	27
Działania konserwatorskie.....	29
Pomnik Historii i Lista światowego dziedzictwa UNESCO	31
Zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....	40
Studium historyczne Kazimierza i Stradomia	82
Stan badań.....	82
Uwarunkowania geologiczno-hydrologiczne	82
Kalendarium.....	89

Przekształcenia terenu w ujęciu map historycznych.....	123
Wydzielenia historyczno-przestrzenne	141
Kazimierz „chrześcijański”	142
Miasto Żydowskie.....	168
Stradom	181
Łąka św. Sebastiana	194
Planty Dietlowskie	202
Plac na Groblach	212
Bulwary wiślane.....	219
Bulwar Czerwieński	223
Bulwar Inflancki	226
Bulwar Kurlandzki	228
Dajwór	229
Kwartał św. Wawrzyńca.....	232
Podstawa źródłowa	238
Źródła drukowane	238
Mapy i plany.....	240
Wybrana bibliografia.....	242

Granice parku kulturowego

Uchwała nr XVIII/363/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 czerwca 2019 r. w sprawie ogłoszenia o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem wskazuje, iż działanie podejmuje się w związku z art. 16 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710, 954). Celem działania jest przygotowanie uchwały Rady Miasta o powołaniu parku kulturowego. Zgodnie z art. 16 ust. 2 cytowanej Ustawy „uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia”. Dla ustanowienia parku kulturowego, jak dla każdej z prawnych form ochrony, szczególnie istotne jest wskazanie granic obszaru chronionego. Park kulturowy tworzy się „w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

Zatem wnioskowane granice muszą uwzględniać zarówno zasoby występujących w danym obszarze zabytków, wartości krajobrazowych, jak i uwarunkowania historyczne kształtujące miejscowe tradycje budowlane i osadnicze. W przypadku Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem oczywistą przesłanką są historyczne granice dawnego miasta lokacyjnego – Kazimierza i jego przedmieścia – Stradomia. Jednocześnie Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem wpisuje się w szerszą politykę ochrony krajobrazu kulturowego historycznego miasta, zapoczątkowaną przez Gminę Kraków powołaniem Parku Kulturowego Stare Miasto. Granice nowo kreowanego parku z zasady mają być zsynchronizowane z granicami parku już istniejącego i mają służyć budowaniu spójnego systemu ochrony historycznych krajobrazów Krakowa.

Ze względu na znaczenie granic ochrony dla skuteczności i jakości tejże ochrony wytyczenie granic poprzedziła dyskusja merytoryczna. Rozważano pięć wariantów wyznaczenia granic dla Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem. Jednym z założeń było stwierdzenie, iż ma to być część perspektywnie planowanego i etapowo realizowanego „centralnego” parku kulturowego – Historyczne centrum Krakowa – Stare Miasto, Kazimierz ze Stradomiem oraz Podgórze. Docelowo koncepcja parków kulturowych powinna sięgać po Dębniki, Zwierzyniec (i teren dawnego, projektowanego niegdyś Zwierzynieckiego Parku Kulturowego), a przede wszystkim Piasek, Kleparz i Wesołą, czyli obejmować miasto w granicach dziewiętnastowiecznego (a może lepiej międzywojennego) zasięgu rozwoju. W tym procesie etapem o wysokim stopniu aktualności i pilności w kontekście potrzeb ochrony jest ustanowienie Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, jako naturalnego dopełnienia dotychczasowego Parku Kulturowego Stare Miasto. W związku z powyższym przy wytyczeniu granic rozważono:

1. Uwarunkowania historyczno-krajobrazowe;
2. Granice wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa – zasięg wyznaczony na mapie wpisu na listę UNESCO;
3. Granice wpisu Pomnika Historii – zasięg wyznaczony w załączniku do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii. (MP Nr 50 poz.418);
4. Granice historyczno-topograficzne – granice oparte na formach terenowych i trwałych przeszkodach, takich jak koryto Wisły czy nasyp linii kolejowej;
5. Granice krajobrazowo – logistyczne – granice wyznaczone w odniesieniu do podziału na wnętrza architektoniczne – krajobrazowe, z uwzględnieniem widoków na zabytek i z zabytku, czyli

uwzględniające bloki zabudowy obrzeżnej w stosunku do zespołu historycznego, dla zabezpieczenia ewolucji „tła krajobrazowego”;

6. Granice otuliny (strefy buforowej) wpisu UNESCO.

W fazie roboczej dokonano skróconej analizy SWOT dla diskutowanych wariantów granic parku kulturowego:

| 5

Wariant 1 – w odniesieniu do granic wpisu na Listę UNESCO

Mocne Strony

- granice akceptowane i „wrośnięte” w myślenie o zabytkowym Krakowie,
- granice obejmują bezdyskusyjnie najcenniejsze zespoły zabudowy średniejskiej.

Słabe Strony

- wykrój granic pozostawia „na zewnątrz” istotne obszary krajobrazowe, szczególnie u stóp Wawelu (decydujące o widoku, na, ale ważne też w widoku z Wawelu),
- jest to granica bez jakiegokolwiek „strefy ochronnej”, najskromniejszej strefy buforowej, niezbędnej między innymi w pragmatyce UNESCO.

Szanse

- tak skonstruowany park kulturowy może być mocnym przygotowaniem do sporządzenia planu zarządzania miejscem UNESCO,
- jest to sposób na ugruntowanie ochrony w obszarze już docenianym.

Zagrożenia

- pozbawiamy się instrumentów sterowania ewolucją otoczenia zespołu o najwyższych walorach zabytkowych,
- ewentualne zmiany dokonywane bezpośrednio przy granicy obszaru będą znaczącą ingerencją w krajobrazowe postrzeganie historycznego centrum.

Wariant 2 – w odniesieniu do granic Pomnika Historii

Mocne Strony

- granice obejmujące lwią część historycznego miasta, po obszary urbanizowane w początkach XX w.,
- jest to obszar podwyższonej ustawowej odpowiedzialności wynikającej z rangi pomnika historii w hierarchii zespołów zabytkowych w Polsce.

Słabe Strony

- obszar o zróżnicowanym charakterze zarówno, co do tkanki urbanistycznej, jak i prezentowanych wartości i uwarunkowań historycznych.

Szanse

- integracja i intensyfikacja ochrony w granicach uznanych ustawowo,
- uprzedmiotowienie pomnika historii, jako obszaru chronionego.

Zagrożenia

- rozległość obszaru objętego jednorazowym działaniem,
- problem „otoczenia” podobnie jak w przypadku wariantu 1 tylko przesunięty o moduł w skali układu urbanistycznego.

Wariant 3 - granice „naturalne” (Wisła, Aleje, od wschodu Linia Kolejowa)

Mocne Strony

- czytelne w terenie i mocno ugruntowane granice – bariery dla delimitacji obszaru,
- obszary już objęte formami ochrony (wpisy obszarowe), które dopowiadamy w parku kulturowym.

Słabe Strony

- pozostawienie poza granicami Podgórze i rejonu ulicy Kopernika – obszarów cennych, potwierdzonych granicami Pomnika Historii,
- nierównomierność „strefy ochronnej” dla historycznego centrum.

Szanse

- topograficzna jednorodność terenu,
- stosunkowo zrównoważony typ układu urbanistycznego.

Zagrożenia

- degradacja obszarów wyłączonych z granic parku kulturowego,
- problem sąsiedztwa, podobnie jak w wariantach poprzednich (Aleje, przeciwległy brzeg Wisły).

Wariant 4 - granice „z marginesem granicznym” uwzględniające pas zabudowy lewobrzeżnej Wisły, blok zabudowy flankującej Aleje od zachodu i północy, biegnące podnóżem nasypu kolejowego od wschodu.

Mocne Strony

- zabezpieczenie krajobrazowe – „domknięcie” wewnątrz architektoniczno – krajobrazowych,
- stworzenie „bufora” widokowego.

Słabe Strony

- przecięcie granic pomnika historii,
- przecięcie podziałów historycznych i logiki rozwoju układu urbanistycznego.

Szanse

- nowa koncepcja ochrony krajobrazowej centrum,
- stworzenie przyczółków ochrony w obszarach peryferyjnych.

Zagrożenia

- destrukcja tradycyjnych podziałów urbanistycznych,
- sztuczność, zagubienie czytelności granic ochrony.

Wariant 5 – granice strefy buforowej UNESCO

Mocne Strony

- obejmują całość obszaru chronionego i obserwowanego w kontekście Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO,
- w znacznej mierze pokrywają się z niezrealizowaną koncepcją wpisu do rejestru zabytków układu urbanistycznego Krakowa w granicach rdzenia Twierdzy Krakowa.

Słabe Strony

- rozległość i różnorodność obszaru poddanego jednorazowej akcji porządkowania,
- nie są to granice rozwiązujące wszystkie problemy historycznego krajobrazu Krakowa (wyłączony Salwator, rejon Błonia i Parku Jordana, Czarna Wieś, etc.)

Szanse

- kompleksowe rozwiązanie ochrony obszaru zgłoszonego do UNESCO, jako objętego ochroną specjalną,
- ujednoczenie polityki krajobrazowej na przeważającym obszarze centrum miasta.

Zagrożenia

- rozległość i zróżnicowanie obszaru stanowi znaczne wyzwanie logistyczne dla zarządcy w okresie funkcjonowania parku kulturowego – obszar trudny do zarządzania,
- możliwe trudności z uchwaleniem rygorów ochronnych dla tak rozległej strefy.

W wyniku porównania wariantów granic docelowego „śródmiejskiego parku kulturowego”, jako umotywowany pod względem wartości zasobu i uwarunkowań prawnych wskazuje się wariant 2 – granice pomnika historii. Z zastrzeżeniem, że docelowo należy zakładać powołanie pierścienia parków kulturowych „buforowych”, zapewne o zmniejszonym stopniu ograniczeń i zapisów ochronnych, ale zabezpieczających „tło” krajobrazowe dla historycznego centrum objętego uznaniem za pomnik historii.



Ze względów logistycznych procedowanie powołania „śródmiejskiego parku kulturowego” jest możliwe tylko w działaniu etapami:

Etap 1: dokonany – Park Kulturowy Stare Miasto

Etap 2: aktualny – Kazimierz ze Stradomiem i Bulwary Wiślane

Etap 3: docelowy – „obszar pomnikowy” – Podgórze, Nowy Świat, Piasek, Kleparz – Wesoła - rejon ul. Kopernika

Etap 4: dopełniający – Pierścień Parków „Strefy buforowej” (granice strefy buforowej UNESCO i przyległości).

Finalnie przyjęto, iż **granice Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zostaną poprowadzone:** od wschodu przy zachodniej podstawie nasypu linii kolejowej, do kolejowego mostu na Wiśle, od południa i zachodu osią koryta Wisły do Mostu Dębnickiego, od północy linią Bulwarów Wiślanych (do granicy ul. Zwierzynieckiej i Powiśle), z aneksem Placu na Groblach (wydzielonego granicami osi ulic), z włączeniem pasa zabudowy (w granicach działek katastralnych) w pierzei północnej ulicy Powiśle (od skrzyżowania ze wschodnią jezdnią okalającą Plac na Groblach i Podzamcze do skrzyżowania z ul. Straszewskiego) – granica opiera się o północne granice działek katastralnych oraz zawraca wzdłuż ul. Podzamcze w linii elewacji kamienic, by zachodnim skrajem alejki u stóp Wawelu połączyć się z Bulwarami Wiślanymi, dalej otaczając podstawę Wzgórza Wawelskiego łączy się z ul. Bernardyńską i biegnie dalej po elewacjach budynków ul. Bernardyńskiej i ul. św. Gertrudy, aż do skrzyżowania z ul. Starowiślną. Tu skręca zdecydowanie na południowy wschód i w osi ulicy prowadzi do skrzyżowania z ul. Dietla. Skręca na północny wschód i osią ul. Dietla dochodzi do wiaduktu kolejowego, skąd u podstawy nasypu biegnie na południe wyznaczając granicę wschodnią obszaru.

Tak wytyczone granice są komplementarne dla obszaru chronionego w granicach Parku Kulturowego Stare Miasto oraz uwzględniając istotne w skali krajobrazowej granice topograficzne (rzeka, linia kolejowa) zakreślają obszar historycznego Kazimierza ze Stradomiem z poszanowaniem ich XIX i XX wiecznego rozwoju. Co nie jest bez znaczenia, w tak wytyczonych granicach obu parków kulturowych (Stare Miasto, Kazimierz) mieści się w całości obszar dobra światowego dziedzictwa UNESCO, co znacząco podnosi faktyczny standard ochrony i jest godnym podkreślenia wypełnianiem zobowiązań konwencyjnych w zakresie ochrony dóbr o najwyższych wartościach w skali globalnej. Opisane powyżej granice ilustruje załączona mapka.

Podstawa opracowania i materiały wyjściowe

Przedmiotem opracowania jest projekt planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomem w Krakowie. Obowiązek sporządzenia planu ochrony dla parków kulturowych wynika z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710, 954). Podstawą do sporządzenia opracowania jest umowa z Gminą Miejską Kraków nr W/1/4800/KD/485/2019 z dnia 28 października 2019 r.

Ponadto podstawą do sporządzenia opracowania jest szereg dokumentów, wymienionych poniżej:

1. Konstytucja RP (Dz.U. 1997, NR 78 poz. 483 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740);
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. 2020 poz. 713, 1378, z 2021 r. poz. 1038);
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, 471, z 2021 r. poz. 11, 234, 282, 784);
5. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z 2021 r. poz.11, 234);
6. Ustawa z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710, 954);
7. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 741, 784, 922);
8. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, 1378, 1565, 2127, 2338, z 2021 r. poz. 802, 868, 1047);
9. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190)
10. *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, (43 COM 11A, 2019 - WHC.19/01 10 July 201); <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>;
11. *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*, Feilden B.M., Jokilehto J.; ICCROM, Rome 1993 (document 27, 2003);
12. *Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej Kraków na lata 2016-2020*;
13. *Zasady tworzenia parku kulturowego, zarządzania nim oraz sporządzania planu jego ochrony*, oprac. zespół Z. Myczkowskiego, Kraków 2005;
14. *Strategia Rozwoju Turystyki w Krakowie na lata 2014-2020* (Uchwała RMK nr CXXI/1965/14);
15. *Program Strategiczny Promocji Miasta Krakowa na lata 2016-2022* (Uchwała RMK nr LIX/1297/16);
16. *Program Rozwoju Kultury w Krakowie do roku 2030* (Uchwała RMK nr LXXIX/1933/17).

Projekt planu ochrony ma na celu uszczegółowienie i rozwinięcie zasad ochrony obszaru, przy uwzględnieniu zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Kazimierza i Stradomia i Bulwarów Wiślanych w Krakowie, planowanych do objęcia szczególną ochroną w formie parku kulturowego. Przeważający teren Kazimierza i Stradomia położony jest w granicach objętych wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz wchodzi w skład historycznego zespołu miasta, uznanego zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej

Polskiej z 8 września 1994 r. za Pomnik Historii (Monitor Polski z 1994 r. Nr 50, poz. 418). Układ urbanistyczny Kazimierza i Stradomia jest wpisany do rejestru zabytków nr A-12 z 23 lutego 1934 r., uzupełnieniem tego wpisu jest decyzja w sprawie wpisania układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz polami Kazimierzowskimi pod numerem rejestru A-1273/M z 18 lipca 2011 r. Powołanie parku kulturowego nie jest sprzeczne z już ustanowionymi formami ochrony, lecz stanowi uzupełnienie i dopełnienie systemu ochrony. Przedmiotem ochrony w parku kulturowym jest krajobraz, rozumiany, jako fizjonomia środowiska kulturowego i przyrodniczego oraz jako synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Opracowanie ma stać się zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru planowanego do objęcia parkiem kulturowym. W szczególności opracowanie ma stanowić zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu.

W związku z powyższym projekt planu ochrony sporządzony został na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa w oparciu o materiały:

1. Wytyczne i materiały Urzędu Miasta Krakowa;
2. Mapę ortofotograficzną;
3. Mapę zasadniczą z zasobu geodezyjno – kartograficznego UM Krakowa;
4. Dane z Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej;
5. Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa 2014. Uchwała nr CXII/1700/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r.;
6. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego - uchwała nr LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”;
7. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego - uchwała nr XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”;
8. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego - uchwała nr LXXXII/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Bulwary Wisły”;
9. Zdjęcia i analizy widokowe wykonane na terenie opracowania;
10. Materiały archiwalne i ikonografię historyczną;
11. Historyczną kartografię;
12. Dane dotyczące istniejących form ochrony zabytków i ewidencji zabytków;
13. Literaturę tematu, studia i opracowania konserwatorskie;
14. Dyrektywy doktrynalne w zakresie ochrony dóbr kultury, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony krajobrazu kulturowego;
15. Wizje terenowe i analizy widokowe uwzględniające wartości krajobrazowe, historyczne i kompozycyjne opracowywanego obszaru;
16. Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii. (MP Nr 50 poz.418);
17. Wpis na Listę UNESCO oraz jego strefa buforowa.

Ze względu na formalny charakter planu ochrony, dokumentu wymaganego ustawowo dla powoływanego parku kulturowego, jako ustawowej formy ochrony zabytków, w materiałach wyjściowych uwzględniono również w szerokim wyborze podstawy prawne.

Krajobraz, jako najbardziej złożona postać przekazu historycznego, postrzegany jako forma utrwalenia historycznej kompozycji podlega w praktyce wielorakim uwarunkowaniom i nieustającym oddziaływaniom, stąd potrzeba szerszego doboru materiałów wyjściowych, niż klasyczna literatura i podstawa prawna służące ochronie zabytków nieruchomości, bądź ruchomych. Ochrona krajobrazu kulturowego, zwłaszcza w jego historycznej – zabytkowej postaci, to proces holistyczny, interdyscyplinarny, wymagający szerokiego współdziałania i ciągłej aktywności, uprawy owego krajobrazu. Przywołane podstawy opracowania pozwalają na uchwycenie procesów, które decydują o kierunkach ewolucji krajobrazu – zachowawczo – ochronnej, lub degradacyjno – zmiennej. Zadaniem zespołu autorskiego jest wskazanie działań, które uwzględniając zasadę zrównoważonego rozwoju, pozwolą na dominację działań ochronnych, nad destrukcyjnymi, dla zidentyfikowanych wartości kazimierskiego krajobrazu historycznego.

Uwarunkowania prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, którego istotną część stanowią szeroko rozumiane zabytki, to zobowiązanie zarówno państwa, jak i samorządu, to zarazem prawo, ale i odpowiedzialność ogółu obywateli Polski. Źródła ładu prawnego w tym zakresie obejmują Konstytucję, ustawy o samorządzie terytorialnym, ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, inne ustawy dotyczące ładu przestrzennego, budownictwa i ochrony przyrody oraz międzynarodowe zobowiązania traktatowe i ratyfikowane konwencje.

Konstytucyjny obowiązek prawny państwa w zakresie strzeżenia dziedzictwa narodowego a obowiązek prawny gminnego (komunalnego) samorządu terytorialnego strzeżenia dziedzictwa narodowego w zakresie ochrony zabytków:

a) Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP (Dz. U. 1997 nr 78, poz. 483 ze zm.) Rzeczpospolita Polska jest prawnie zobowiązana do „strzeżenia dziedzictwa narodowego” („Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”).

b) Obowiązek „strzeżenia dziedzictwa narodowego” został nałożony równorzędnie na administrację rządową, jak i na samorząd terytorialny, w tym przede wszystkim na gminny samorząd terytorialny, zgodnie z zasadą decentralizacji władzy publicznej (art. 15 ust. 1 Konstytucji RP).

Majestat prawny Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie „strzeżenia dziedzictwa narodowego” wyraża się w dwojakiego rodzaju obszarach aktywności (działalności państwa): 1) działaniu bezpośrednim w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej - administracja rządowa; 2) działaniu pośrednim w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – poprzez samorząd terytorialny, z preferowanym w jego ramach gminnym samorządem terytorialnym. Tym samym **samorząd terytorialny jest podmiotem równorzędnym w zakresie ochrony zabytków wobec administracji rządowej z wyraźnie wyodrębnionym zakresem zadań własnych i kompetencji**, podlegając w tym obszarze nadzorowi wyłącznie

w oparciu o kryterium legalności (art. 171 ust.1 Konstytucji RP) oraz posiadając zinstytucjonalizowaną prawnie sądową formę ochrony swojej samodzielności (art. 165 ust. 2). Na poziomie legislacji ustawowej art. 7 pkt 9) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym tj. Dz.U. 2020 poz. 713, 1378, z 2021 r. poz. 1038); stanowi, że: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: 9) „kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Możliwość prawna (fakultatywność) gminnego samorządu terytorialnego utworzenia parku kulturowego, jako jedna z czterech ustawowo *expressis verbis* wymienionych w katalogu zamkniętym nazwanych form ochrony zabytków, stanowiących wyraz urzeczywistnienia w normach prawnych teorii ekwiwalencji ochrony zabytków i innych form:

- a) Park kulturowy jest jedną z czterech wprost nazwanych ustawowych prawnych form ochrony zabytków, i został wyszczególniony w art. 7 pkt 3 ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dalej jako: u.o.z.i.o.n.z. (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710, 954). obok wpisu do rejestru zabytków, który stanowi czynność materialno-techniczną do decyzji o wpisie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii (kompetencja Prezydenta RP), ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- b) Z dyspozycji ustawowych norm prawnych wynika, że gminny samorząd terytorialny, poprzez fakultatywne kompetencje w zakresie możliwości utworzenia parku kulturowego, a także poprzez kompetencje planistyczne, jest jednym z aksjologicznych równorzędnych organów ochrony zabytków o wyraźnie zarysowanym zakresie działania i właściwości. Jest to wyrazem współczesnej koncepcji demokratycznego państwa prawnego, w którym ochrona zabytków jako zadanie publiczne nie jest domeną wyłącznie administracji rządowej, ale również samorządu terytorialnego.
- c) Utworzenie parku kulturowego oraz zasady jego funkcjonowania unormowane zostały przepisami rangi ustawowej, zawartymi w art. 16 i 17 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków oraz w stosowanych odpowiednio przepisach art. 131–134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, 1378, 1565, 2127, 2338, z 2021 r. poz. 802, 868, 1047)
- d) Unormowania ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami odnoszące się do możliwości utworzenia parku kulturowego:
 - Zgodnie z art. 16 ust. 1 tej ustawy rada gminy, po obligatoryjnym uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, na podstawie uchwały, może (fakultatywnie w ramach zadań własnych gminy) utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
 - Uchwała rady gminy określa obligatoryjnie nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia dotyczące:
 - 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1 u.o.z.i.o.n.z., z którego wynika kompetencja starosty, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do fakultatywnego umieszczania na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów (art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17 ust. 1 u.o.z.i.o.n.z.).

Na precyzyjność wskazanych składników uchwały dobitnie zwraca uwagę sądownictwo administracyjne zob.: Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 7 grudnia 2007 r. II OSK 1487/07: „Uchwała rady gminy, tworząca park kulturowy winna określać dokładne granice parku, sposób jego ochrony, a także zakazy i ograniczenia, ale tylko takie, które zostały enumeratywnie określone w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.)” LEX nr 424539 oraz Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2007 r. II OSK 7/07: „Celem ochrony parku kulturowego jest przestrzeń otaczająca teren, na którym znajduje się obiekt podlegający ochronie konserwatorskiej. Stąd też dla ochrony tejże przestrzeni krajobrazu, nie jest konieczne, aby na objętych nią nieruchomościach również znajdowały się obiekty zabytkowe. Park kulturowy przedstawia wartość kulturową, jako określona całość.” LEX nr 334159.

- Wójt (burmistrz, prezydent miasta), „w uzgodnieniu” formalno i materialno-prawnym z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy, przy czym kompetencje materialno-prawne wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do parku kulturowego nie mogą być traktowane rozszerzająco oraz wykraczając poza chronioną jego kompetencjami substancję zabytkową (art. 16 ust. 3 u.o.z.i.o.n.z.).
- W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może (fakultatywność) utworzyć jednostkę organizacyjną „do zarządzania parkiem”, co oznacza, że obszar chroniony planu kulturowego zostaje poddany złożonym, ale mającym oparcie w obowiązującym prawie mechanizmom operacyjnym: kierowniczym, organizacyjnym, planistycznym i kontrolno-nadzorczym. Implikowana jest w ten sposób fakultatywna konieczność opracowania założeń programowych zarządzania parkiem kulturowym, które następnie znajdą swoje odzwierciedlenie w obowiązkowym planie ochrony parku kulturowego (art. 4 u.o.z.i.o.n.z.).
- Ponadto, ustawa stanowi, że park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany w ramach kompetencji współdziałania (kooperacyjnych) na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony (art. 5 u.o.z.i.o.n.z.).
- Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (art. 6 u.o.z.i.o.n.z.), co wywołuje skutki prawne określone przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dalej jako: u.p.i.z.p. (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 741, 784, 922). Zgodnie art. 10 ust. 2 pkt 8 oraz art. 14 ust. 7 u.p.i.z.p. plan miejscowy sporządza się obligatoryjnie, jeżeli obowiązek ten wynika z przepisów odrębnych, czyli np. w odniesieniu do u.o.z.i.o.n.z. W myśl art. 10 ust. 3 u.p.i.z.p. obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w przy-

padku, gdy wynika to z przepisów odrębnych i jest obligatoryjne, powstaje **po upływie 3 miesięcy** od momentu ustalenia tego obowiązku, chyba, że przepisy szczególne stanowią inaczej i ustalają inny termin. Przepisy u.o.z.i.o.n.z. nie określiły w tym zakresie odrębnych terminów. Art. 62 ust. 2 u.p.z.i.z.p. stanowi, iż w przypadku, gdy **brak jest miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a jego uchwalenie jest obowiązkowe, nie można wydać decyzji administracyjnej do czasu uchwalenia planu**. Postępowanie administracyjne podlega wówczas obowiązkowemu zawieszeniu. Po wejściu w życie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego wydanie decyzji ustalającej warunki zabudowy nie jest już możliwe, gdyż celem tej instytucji prawnej jest wydawanie decyzji tylko w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- Art. 17 ust. 2 u.o.z.i.o.n.z. stanowi, że w razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w art. 17 ust. 1 u.o.z.i.o.n.z., stosuje się odpowiednio, czyli adekwatnie do aksjologii i rozwiązań prawno-pozytywnych u.o.z.i.o.n.z. przepisy art. 131–134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, dalej jako: u.p.o.ś. (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, 1378, 1565, 2127, 2338, z 2021 r. poz. 802, 868, 1047). Powoduje to odpowiedzialność odszkodowawczą gminnego samorządu terytorialnego, co powinno zostać uwzględnione już na etapie programu zarządzania, jako zdarzenie potencjalne, a zatem należy z odpowiednim wyprzedzeniem zabezpieczyć prognozowane środki finansowe na wypłatę ewentualnych odszkodowań. W myśl odpowiednio zastosowanego przepisu art. 131 u.p.o.ś. w razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości wynikającego ze standardów ochrony obowiązujących prawnie w u.p.o.ś. na żądanie poszkodowanego właściwy starosta ustala, w drodze decyzji, wysokość odszkodowania a decyzja jest niezaskarżalna w administracyjnym toku instancji. Jednak strona niezadowolona z przyznanego odszkodowania może w terminie 30 dni od dnia doręczenia jej powyższej decyzji, wnieść powództwo do sądu powszechnego. Droga sądowa przysługuje także w przypadku bezczynności organu administracji publicznej, czyli w razie niewydania decyzji przez właściwy organ w terminie 3 miesięcy od dnia zgłoszenia żądania przez poszkodowanego. Wystąpienie na drogę sądową nie ma charakteru suspensywnego i nie wstrzymuje wykonania już wydanej decyzji. Do żądania wykupu nieruchomości w przypadkach ograniczenia wskutek utworzenia parku kulturowego sposobu korzystania z nieruchomości, stosuje się odpowiednio zasady i tryby określone w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, dalej jako: u.g.n. (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z 2021 r. poz. 11, 234, 815). Ustalenie wysokości odszkodowania oraz ceny wykupu nieruchomości następuje po uzyskaniu opinii rzeczoznawcy majątkowego, określającej wartość nieruchomości według zasad i trybu określonych w przepisach ustawy o gospodarce nieruchomościami. Zobowiązaniem do wypłaty odszkodowania lub wykupu nieruchomości jest wówczas gmina (w tym przypadku Gmina Kraków) jeżeli ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości nastąpiło w wyniku uchwalenia aktu prawa miejscowego przez organ samorządu terytorialnego, co ma miejsce z uwagą na uchwałę o utworzeniu parku kulturowego dla którego właściwego funkcjonowania przewidziano administracyjno-prawne nakazy i zakazy postępowania.
- Niezależnie od działań władczych z idei państwa kooperującego w obrębie parku kulturowego mogą być podejmowane działania także w ramach funkcji niewładczej poprzez współdziałanie z wszystkimi interesariuszami (właściciele, użytkownicy, organizacje społeczne, fundacje etc.), czyli bez angażowania atrybutów władztwa publicznego (przede wszystkim administracyjnego), chyba że jest ono w określonej sytuacji bezwzględnie wymagane.

Analiza zasadności utworzenia parku kulturowego

Krajobraz kulturowy postrzegamy jako syntezę wartości naturalnych i kulturowych. Krajobraz historyczny, zabytkowy, to szczególna forma krajobrazu kulturowego, w której elementy dawne i współczesne przeplatają się w sposób utrwalający wartości historyczne, artystyczne i naukowe, umożliwiające sięganie do źródeł procesów kształtujących krajobraz, dokumentujący dzieje uprawy i formowania krajobrazu, stanowiący świadectwo minionej epoki. Zabytkowy krajobraz kulturowy, to najbardziej złożona, ale zarazem najbardziej pełna treści i wartości postać zabytku, którą współtworzą w przypadku krajobrazu miejskiego – układy urbanistyczne, kompozycje przestrzenne, historyczne budowle, zieleń, uwarunkowania naturalne i ingerencje inżynierskie.

W literaturze naukowej ugruntowany jest pogląd, iż park kulturowy, jako forma ochrony zabytków dedykowana ochronie krajobrazu kulturowego, jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Nie jest jedynie zbiorem zakazów i nakazów, lecz zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru, objętego parkiem. Stanowi zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu, czego nie da się określić w oderwaniu od ugruntowanej tożsamości miejsca.

Jak wykazano w rozdziale dotyczącym podstaw prawnych, park kulturowy to forma ochrony zabytków wynikająca z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r., stworzona z myślą o ochronie krajobrazu kulturowego. W tym także krajobrazu zurbanizowanego – miejskiego. Nieprzypadkowo możliwość utworzenia parku kulturowego ustawodawca powierzył kompetencji rady gminy, gdyż samorząd, jako faktyczny gospodarz terenu najwnikliwiej odczytuje lokalne wartości, ale też zagrożenia i konflikty, które dla owych wartości mogą być destrukcyjne. Stąd rada gminy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy. Katalog zakazów i ograniczeń dotyczących przede wszystkim działań inwestycyjnych, działalności handlowej, usługowej, przemysłowej i rolniczej oraz zmian sposobu użytkowania zabytków nieruchomych, a także form małej architektury może być kształtowany adekwatnie do specyfiki obszaru i szczególnych, lokalnych uwarunkowań ochrony i funkcjonowania danego obszaru. Nie ma tu jednego gotowego rozwiązania. Ustanowienie parku kulturowego to wyzwanie wymagające rozpoznania wartości, zidentyfikowania procesów zachodzących nieustannie w krajobrazie oraz sformułowania diagnozy dla konkretnego obszaru, którego delimitacja uwzględni zarówno uwarunkowania naturalne, widokowe, jak i zasoby dziedzictwa kulturowego.

Zaletą tej formy ochrony jest możliwość sformułowania zakazów i ograniczeń dostosowanych do warunków ochrony konkretnego miejsca. Jest to forma ochrony, którą można najlepiej i najbardziej elastycznie dostosować do lokalnych warunków. Park kulturowy nie znosi innych form ochrony (rejestr zabytków, pomnik historii), ale umożliwia planowe i konsekwentne zarządzanie tymi obiektami oraz ich otoczeniem. Jest krokiem ku ochronie czynnej.

Elastyczności rozwiązań i możliwości ich modyfikacji w skali czasu służą szczególne narzędzia prawne, w które wyposażony jest park kulturowy. Takim umocowanym prawnie narzędziem jest plan ochrony. Plan ochrony parku kulturowego jest dokumentem wymagany z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dokument sporządza wójt gminy lub prezydent czy

burmistrz miasta (zazwyczaj w drodze zlecenie wyspecjalizowanemu zespołowi autorskiemu, który działa w porozumieniu z Urzędem Miasta/Gminy), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków i przedkłada go do zatwierdzenia Radzie Miasta/Gminy. **Plan ochrony ma określić perspektywiczną wizję ochrony oraz sprecyzować zakresy ograniczeń i zakazów.** Plan ochrony ma podlegać aktualizacji, co umożliwi modyfikowanie założeń i rygorów w relacji do praktyki ochrony danego obszaru. Rada gminy ma ustawową możliwość utworzenia jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem. Obowiązkowo dla obszarów, na których utworzono park, sporządza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, lub tworzy wytyczne do aktualizacji obowiązującego planu. W wyniku kolejnej nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzono też obowiązek przeprowadzenia konsultacji społecznych poprzedzających podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku, co jeszcze mocniej wiąże koncepcję parku kulturowego z lokalną społecznością.

Jako dobre przykłady funkcjonowania parków kulturowych, które potwierdzają odpowiedniość tej formy ochrony można wskazać: Kraków - Park Kulturowy Stare Miasto¹, Zakopane - Park Kulturowy ulicy Krupówki². Natomiast szerszą analizę funkcjonujących parków kulturowych w skali kraju oraz wnioski, co do ich specyfiki zawiera opracowanie naukowe pt.: Park kulturowy, jako forma ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego), oprac. R. Marcinek, Z. Myczkowski, A. Siwek, NID 2017.³

Zatem można przyjąć, że zasadność utworzenia parku kulturowego w skali polskiego systemu ochrony i zarządzania dziedzictwem, jako formy ochrony zabytków, w cennym pod względem krajobrazowym, historycznym, artystycznym i naukowym obszarze zurbanizowanym znajduje potwierdzenie zarówno w stanie badań naukowych, jak i w praktyce funkcjonowania tej formy ochrony.

Zasadność utworzenia parku kulturowego na konkretnym obszarze krakowskiego Kazimierza ze Stradomiem jest wypadkową wspomnianych wniosków badawczych i doświadczeń zarządczych oraz wynika z faktu ponadprzeciętnych wartości historycznych, kompozycyjnych, krajobrazowych, artystycznych i społecznych reprezentowanych na terenie wskazanym do ochrony przez park kulturowy. Potrzeba ochrony owych wartości wraz ze świadomością potrzeby kształtowania polityki zrównoważonego rozwoju pozwalają definiować cele utworzenia parku kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Cele, w których zawiera się potrzeba racjonalnego gospodarowania dobrem, którego jesteśmy depozytariuszami, które dziedziczymy po przodkach i jesteśmy zobowiązani przekazać potomnym, jako bezcenny depozyt dziedzictwa kulturowego ludzkości.

¹ https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=48882

² <http://pkk.Zakopane.Eu/>

³ <http://krajobrazmojegomiasta.pl/aktualnosci/id-60/park-kulturowy-jako-forma-ochrony-krajobrazu-kulturowego-historycznego-nowa-publicacja-narodowego-instytutu-dziedzictwa>.

Cele utworzenia parku kulturowego

Definiowanie celów utworzenia Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem poza odwołaniem do doświadczeń Gminy Kraków związanych z funkcjonowaniem Parku Kulturowego Stare Miasto oraz aktualnej doktryny ochrony dóbr kultury, znalazło silne oparcie w ustaleniach kongresu Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa, który obradował w Krakowie w dniach 2 – 5 czerwca 2019 r. World Congress of the Organization of World Heritage Cities zgromadził 350 delegatów z 56 krajów. Reprezentowane były miasta światowego dziedzictwa UNESCO ze wszystkich kontynentów. Tematem przewodnim, wokół którego koncentrowały się kongresowe obrady, był problem ruchu turystycznego, jako szansy i zagrożenia dla miejsc o szczególnej wartości kulturowej. Przesłaniem Kongresu było stwierdzenie, że temat udostępniania dóbr światowego dziedzictwa dla turystów, zachowanie równowagi między mieszkańcami, a odwiedzającymi oraz ochrony dóbr przed nadmierną eksploatacją turystyczną będzie jednym z głównych problemów dyskusji odnośnie doktryny i praktyki ochrony dóbr kultury w najbliższych latach. Problem został zdiagnozowany, opisany i ujawniony. Co istotne podkreślono wagę postrzegania problemów zarówno w sferze materialnej, jak i niematerialnej oraz społecznej. Jednoznacznie wskazano na znaczenie genius loci, którego depozytariuszami są mieszkańcy danego miasta, a które cierpi, gdy zaczyna dominować komercja i globalizacja. Taka perspektywa wybrzmiała szczególnie donośnie podczas Regional Meetings, gdzie reprezentanci polskich dóbr światowego dziedzictwa dzielili się swymi obawami i doświadczeniami. Można dodać, że globalne doświadczenia doby pandemii dotkliwie potwierdziły, jak niebezpieczne w skali funkcjonowania miasta historycznego jest ukierunkowanie polityki zarządzania i rozwoju wyłącznie na eksploatację ze strony masowej turystyki, przy zaniechaniu obrony interesów i komfortu życia mieszkańców.

Zatem cele utworzenia parku kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zostały sformułowane w odniesieniu do doświadczeń Gminy Kraków, rozważań teoretyczno - doktrynalnych oraz inspiracji wynikających z doświadczeń globalnych w kategorii ochrony i udostępniania miast historycznych o szczególnych wartościach kulturowych.

Strukturę celów wyznaczają ramy prawne, gdyż cele ogólne dla powołania parku kulturowego sformułowane są w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Cele te przewidziane dla parku kulturowego, jako formy ochrony zabytków, dedykowanej szczególnie ochronie przestrzeni publicznej i krajobrazu kulturowego, określa jednoznacznie Art. 16. ust. 1. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stanowi, iż: Rada Miasta, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy **w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.**

Cele ustawowe, ogólne, ale jednoznacznie związane z ochroną przestrzeni i krajobrazu doprecyzowuje prawo miejscowe, stanowione w formie uchwał Rady Miasta. W przypadku Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem cele powołania parku można określić przez odwołanie się do doświadczeń i uchwał dotyczących Parku Kulturowego Stare Miasto i modyfikując je w odniesieniu do specyfiki terenu wyrazić następująco:

- zachowanie i ekspozycję dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Miasta Krakowa w granicach Kazimierza i Stradomia, w granicach określonych na załączonej mapie,

- ochronę historycznej linii zabudowy, gabarytów i form architektonicznych,
- ochronę funkcjonalną i kompozycyjną osi komunikacyjnych i przestrzeni publicznych wraz z integralnie z nimi związaną kompozycją zieleni, szczególnie historycznych ciągów alei i bulwarów,
- ochronę funkcjonalną i kompozycyjną zieleni, szczególnie historycznych ogrodów, bulwarów i skwerów, z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych,
- ochronę osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków na Wzgórze Wawelskie, oraz widoków z obszaru parku na charakterystyczne elementy zagospodarowania miasta,
- ochronę krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową Parku i związaną z nią estetyką,
- ochronę zagospodarowania i użytkowania przestrzeni i kubatur, w celu zachowania charakteru mieszkalnego dzielnicy, z uwzględnieniem utrzymania infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i usługowej, ukierunkowanej na utrzymanie komfortu życia miejscowej społeczności, przy poszanowaniu form i historycznej substancji architektonicznej.

Tak sformułowane cele mają służyć zintegrowanej ochronie wartości krajobrazowych, urbanistycznych, architektonicznych i przyrodniczych miejsca, przy uwzględnieniu potrzeb zrównoważonego rozwoju i zachowania charakteru atrakcyjnej, funkcjonującej dzielnicy mieszkaniowej, utrzymującej standard dogodnych warunków życia oraz swą wyjątkową i zróżnicowaną specyfikę kulturową.

Jednocześnie plan ochrony ma służyć uszczegółowieniu i rozwinięciu zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na obszarze Kazimierza, Stradomia i Bulwarów Wiślanych w Krakowie, w granicach planowanych do objęcia szczególną ochroną w formie parku kulturowego.

Przeważający teren Kazimierza i Stradomia położony jest na obszarze, który został objęty wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz wchodzi w skład historycznego zespołu miasta, uznanego zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r. za Pomnik Historii (Monitor Polski z 1994 r. Nr 50 poz. 418). Układ urbanistyczny Kazimierza i Stradomia jest też wpisany do rejestru zabytków (A-12 oraz A-1273/M). Fakty te determinują konieczność zachowania najwyższych standardów ochrony konserwatorskiej substancji zabytkowej, w tym substancji krajobrazowej.

Nadrzędnym przedmiotem ochrony jest krajobraz, rozumiany, jako fizjonomia środowiska kulturowego i przyrodniczego oraz jako synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość.

Scenariusze zjawisk związanych z utworzeniem lub zaniechaniem utworzenia parku kulturowego

Decyzja o utworzeniu parku kulturowego to wybór między:

| 19

- Polityką publiczną (samorządową) skupioną na celach i wartościach, a swobodną grą wielu interesariuszy;
- Polityką ochrony wartości wspólnych, a ekspansją interesu jednostkowego;
- Ukierunkowanym i umotywowanym zarządzaniem, a zarządzaniem standardowym i impulsywnym;
- Realizacją misji międzypokoleniowej, a polityką krótkoterminową;
- Ochroną wartości kulturowych, szczególnie zabytków przy uwzględnieniu potrzeb rozwoju, a rozwojem destrukcyjnie eksploatującym wartości kulturowe, szczególnie zabytki;
- Wdrażaniem polityki zrównoważonego rozwoju, a przeinwestowaniem sektorowym w konsumpcję, przemysły rozrywki i czasu wolnego;
- Holistycznym rozumieniem ochrony dziedzictwa kulturowego, a ochroną jednostkową i wyrwykową;
- Wdrażaniem dyrektyw badawczych i doktrynalnych w zarządzaniu miastem zabytkowym, a dominacją polityki ignorującej specyfikę obszaru miasta historycznego;
- Poszukiwaniem formuły miasta mieszkańców, a kreowaniem preparatu turystycznego;
- Zrozumieniem specyfiki nieodnawialnych zasobów dóbr kultury, a wyczerpywaniem zasobów dziedzictwa kulturowego miasta.

Podjęte działania organizacyjne na rzecz utworzenia parku kulturowego należy rozważyć w kontekście przewidywanych konsekwencji związanych z dwiema sytuacjami: jego utworzeniem oraz zaniechaniem utworzenia. W nawiązaniu do doświadczeń Parku Kulturowego Stare Miasto, ale też Parku Kulturowego Nowa Huta, można stwierdzić, iż jednym z najbardziej istotnych elementów w przygotowywaniu procesu utworzenia parku kulturowego jest sprecyzowanie celów ochrony. Jednak rozważenie scenariuszy zjawisk związanych z utworzeniem lub zaniechaniem utworzenia parku kulturowego pozwala owe cele doprecyzować i wyeksponować. W pragmatyce prac nad wyżej wymienionymi parkami scenariusze te sprecyzowano w sposób następujący:

1. W przypadku utworzenia parku kulturowego mogą ujawnić się następujące zjawiska:

- integracja mieszkańców i lokalnych, aktywnych środowisk społecznych oraz władz samorządowych wokół idei i procesu tworzenia parku kulturowego, służącego ochronie i lepszemu wykorzystaniu walorów kulturowych oraz przyrodniczo-krajobrazowych miejsca,
- pogłębienie wiedzy w/w stron na temat walorów krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz celów, możliwości i zasad ich ochrony,
- pogłębienie rozeznania grup społecznych i zakresu ich interesów przez władze samorządowe w przypadku podjęcia pro-krajobrazowej „interwencji przestrzennej i społecznej” i reorientacji dotychczasowych planów i programów rozwojowych,

- rozpoznanie możliwości zaistnienia pro – krajobrazowej, pro – ekologicznej i pro – publicznej woli politycznej społeczności lokalnej i wybranych przez nią władz samorządowych, służącej modyfikacji dotychczas przyjmowanej polityki rozwojowej i formalne podjęcie uchwały o utworzeniu parku,
- umożliwienie kompleksowej oceny (diagnozy) i prognozy poprawy kompleksowo ujmowanej kondycji miejsca poprzez opracowanie planu ochrony parku,
- wykorzystanie planu ochrony parku do aktywnego zarządzania jego obszarem i kompleksowego ukierunkowanego na cele jego ochrony pozyskiwania zewnętrznego wsparcia i lepszego wykorzystania własnych możliwości,
- uzyskanie gwarancji dla mieszkańców i zainteresowanych grup społecznych (właścicieli, użytkowników, inwestorów, stowarzyszeń społecznych, itp.) dla czytelnych, silnie osadzonych w prawie zasad gospodarowania i administrowania w całym obszarze Parku poprzez opracowanie i uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Parku lub ich niezbędną aktualizacją,
- wzmocnienie promocji walorów miejsca oraz realne prognozowanie jej rozwoju gospodarczego wynikające z celowych działań na rzecz kompleksowego uporządkowania przestrzeni i przygotowania jej na przyjęcie znacznego ruchu turystycznego i eskalację wydarzeń kulturalnych i komercyjnych, a przede wszystkim wzrost prestiżu,

2. W przypadku zaniechania utworzenia parku oczekiwać można ujawnienia się takich zjawisk jak:

- nasilenie się procesów dezintegracji społecznej i wzrostu anonimowości podmiotów działających w obszarze,
- niepełne wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowo – krajobrazowych w sterowaniu rozwojem przestrzennymi społeczno-gospodarczym,
- spowolnienie lub stagnacja działań na rzecz podniesienia wiedzy i świadomości pro – krajobrazowej mieszkańców i władz,
- umacnianie się anonimowości i nieczytelności intencji grup inwestorskich, a nawet pogłębienie się braku informacji i rozeznania na ten temat zarówno grup społecznych jak i władz,
- pozostanie przy obecnych, często stereotypowych i nieatrakcyjnych formach realizacji partycypacji społecznej w kształtowaniu polityki rozwojowej i oddalenie idei rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,
- tworzenie warunków sprzyjających niekontrolowanym lub pozostającym pod ograniczoną kontrolą procesom inwestorskim w cennych pod względem kulturowym i krajobrazowym terenach,
- tworzenie warunków sprzyjających przypadkowości decyzji dotyczących rozwoju przestrzennego lub popełniania błędów w odniesieniu do potrzeb ochrony krajobrazu kulturowego lub przyrodniczego (w przypadku braku czytelnie sformułowanych i prawnie zagwarantowanych zasad rozwoju),
- rozproszenie faktycznych przychodów mieszkańców oraz samorządu i w konsekwencji spowolnienie ich napływu (lub co najmniej brak czytelnego impulsu dla dodatkowego, planowego ich wzrostu).

Zintegrowana ochrona, której wyrazem jest powołanie parku kulturowego, a w ślad za nią – wielość i różnorodność form ochrony inspirująca lokalne inicjatywy - wydaje się być nieuchronną koniecznością w pragmatyce realizacji zarówno zasady zrównoważonego rozwoju (zatem ochrony poprzez kształtowanie), jak i najnowszej przesłanki zawartej w regule ICCROM (Międzynarodowego Komitetu Ochrony i Restauracji Zabytków przy ONZ), która brzmi: „chroniąc kulturę – promować różnorodność”. Utworzenie parku kulturowego daje tę pożądaną szansę zapewnienia trwałej wartości i atrakcyjności lokalnego krajobrazu, jest swoistą „lokata”, w walucie najcenniejszej w dzisiejszych czasach, jaką stanowi przestrzeń ziemi wyrażająca się pięknem i harmonią krajobrazu. Park kulturowy jawi się na tym tle, jako wręcz podręcznikowy „bank krajobrazowy” i bank wartości kulturowych, decydujących o tożsamości obszaru.

Sprowadzając te rozważania do konkretnego kontekstu lokalnego, w przypadku obszaru przewidzianego do objęcia Parkiem Kulturowym Kazimierz ze Stradomiem, opozycja „powołanie lub zaniechanie powołania parku kulturowego”, przekłada się na kierunki i perspektywy rozwoju oraz krótko, lub długoterminowe postrzeganie znaczenia wartości dziedzictwa kulturowego.

Powołanie parku kulturowego ma służyć utrwalaniu i wzmacnianiu wartości obszaru, którego wyjątkowość wynika z depozytu dziedzictwa zapisanego w krajobrazie.

Zaniechanie stanowienia ochrony w postaci parku kulturowego ułatwi proces globalizacji, unifikacji i utraty cech wyjątkowych obszaru.

Zatem decyzja o ustanowieniu lub nie parku kulturowego, to faktycznie wybór między inwestycją w przyszłość przez troskę o świadectwo przeszłości, lub danie pierwszeństwa utylitarnemu tu i teraz, ze szkodą dla wartości dobra oraz zubożeniem obecnych i przyszłych pokoleń.

Dotychczasowa ochrona walorów kulturowych, przyrodniczych i kształtowania krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem

Pełne przedstawienie historycznej problematyki konserwatorskiej Kazimierza ze Stradomiem, to zadanie dla monografisty, które zdecydowanie przerasta ramy i cele niniejszego opracowania. Dla potrzeb analizy stanu zachowania oraz możliwości prześledzenia zachodzących procesów zmian w krajobrazie miejskim w tej części opracowania odnotowane zostały syntetycznie kluczowe etapy działań i ewolucji postaw konserwatorskich w stosunku do omawianego obszaru.

Przez wieki Kazimierz rozwijał się ewolucyjnie przechodząc etapy scharakteryzowane przez B. Krasnowolskiego, jako okres przedlokacyjny, średniowieczne miasto lokacyjne, nowożytne miasto prosperity, regres czasów „potopu” szwedzkiego i upadku Rzeczypospolitej, rozwój Kazimierza, jako dzielnicy Krakowa (1791/1800 – 1939). Był to czas kształtowania tkanki miejskiej oraz wyznaczania stref funkcjonalnych, których wachlarz zwiększał się w ślad za zmianami gospodarczymi i cywilizacyjnymi. Przeważała eksploatacja nad refleksją o wartości, a działania konserwatorskie od drugiej połowy XIX w. koncentrowały się wokół badań historycznych, dokumentacji oraz monumentalnych budowli sakralnych, bądź gmachów użyteczności publicznej. Sygnałem dostrzeżenia wartości historycznych, artystycznych i naukowych Kazimierza była pierwsza próba ujęcia monograficznego dziejów miasta autorstwa Eustachego Wojciecha Ekielskiego z 1869 r. Jego „Miasto Kazimierz i budowle akademickie w tem mieście” otwierają historię zainteresowania dziedzictwem kulturowym dawnego miasta. Specyfikę dziewiętnastowiecznych interwencji ilustruje dobrze ratusz kazimierski, który u początków stulecia był przeznaczony do rozbiorczy, następnie był kilkakrotnie przekształcany dla potrzeb oświatowych, by w 1875 – 76 ulec „konserwatorskiej” przebudowie wg. koncepcji S. Żołądaniego, w której historyczny kostium nawiązujący do architektury renesansu był wyrazem refleksji dziejowej autora przebudowy. Można dodać, że niemal sto lat później przebudowa dla potrzeb Muzeum Etnograficznego z lat 1962-1966, gdy budynek gruntownie odrestaurowano, przywracając mu w części pierwotny kształt, nie odbiegała od myślenia w duchu historyzmu, choć w odniesieniu do nowocześniejszych założeń doktrynalnych. W okresie międzywojennym odnotowano zwrot w stronę ochrony dziedzictwa kulturowego kazimierskich Żydów, a wojewódzki konserwator zabytków Bohdan Treter sformułował program waloryzacji i rewaloryzacji zabytków Kazimierza (wspomniany w: B. Treter, W sprawie reformy opieki nad zabytkami sztuki i kultury, [w:] „Biuletyn Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Krakowie”, nr 4, Kraków, grudzień 1945–styczeń 1946.). Wówczas też wpisano układ urbanistyczny Kazimierza do rejestru zabytków (Układ urbanistyczny miasta Kazimierza ze Stradomiem: nr rejestru: A-12, decyzja z 23 II 1934 r.), co dało podstawy do formułowania założeń polityki konserwatorskiej. Działania te przerwała wojna. Dramatyczną, a zarazem decydującą cezurą w dziejach Kazimierza są lata drugiej wojny światowej. Hitlerowskie dewastacje świadomie wymierzone w dziedzictwo kultury żydowskiej oraz eksterminacja ludności żydowskiej zmieniły diametralnie sytuację i charakter dzielnicy. W literaturze przeważa pogląd, iż lata 1945–1990 to okres regresu technicznego i funkcjonalnego Kazimierza. Można dyskutować, czy okres ten sięga do 1990, ale powojenne początki nie były dobre. Antyżydowska polityka władz komunistycznych skłoniła ocalałych Żydów do emigracji. Dzielnica była opuszczona, zruderowana, nieruchomości komunalizowano gmatwając i tak zawiłe stosunki własnościowe.

W latach 50. i 60. XX w. doszło do wyburzenia całych kompleksów zabytkowej zabudowy mieszkalnej w obrębie obszaru opracowania. Zainteresowanie budziły nadal budowle monumentalne oraz relikty średniowieczne i nowożytny. Architektura XIX i 1 poł. XX w. nie była w ogóle postrzegana w kategoriach zabytkowych. Jednak nie zaniechano badań i zainteresowań dziedzictwem Kazimierza. W 1961 r. Stefan Świszczowski, w związku z podsumowaniem badań historyczno urbanistycznych, sformułował kompleksowe postulaty konserwatorskie względem Kazimierza⁴. W 1978 r. Kazimierz ze Stradomiem, jako część historycznego zespołu urbanistycznego Krakowa został wpisany na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Było to impulsem do ożywienia polityki konserwatorskiej. 18 grudnia 1978 r. powstał Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa (SKOZK), którego działalność skupiła się na odnowie zabytków z obszaru światowego dziedzictwa i polegała na ich finansowaniu przez inne polskie miasta lub zakłady przemysłowe.

18 IV 1985 r. Sejm przyjął ustawę o utworzeniu Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (NFRZK), finansowanego z budżetu państwa. Dysponentem tego Funduszu został SKOZK. Fatalny stan zabytkowego centrum Krakowa, który wymagał natychmiastowej centralnej ingerencji państwa, był wówczas wypadkową przemian gospodarczo – ustrojowych i własnościowych, co skutkowało wieloletnimi zaniedbaniami remontowymi. Stan ten pogarszał fatalny stan ekologiczny miasta, obciążonego oddziaływaniem ciężkiego przemysłu (Nowa Huta, Skawina, Śląsk), czego skutkiem były m.in. kwaśne deszcze, zabójcze dla części historycznej substancji architektonicznej. Jednak schyłek lat 70. XX w., to okres wzmożenia badań, dokumentacji i tworzenia koncepcji konserwatorskich dla Kazimierza. Za milowe kroki można uznać działania prowadzone przez Zakład Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej, gdzie w latach 1979 – 1980 i 1983 wykonano studium urbanistyczno – konserwatorskie Kazimierza ze Stradomiem. Studium to postrzegało w nowoczesny i holistyczny sposób walory obszaru łącząc analizę uwarunkowań historycznych, geograficznych i przyrodniczych z charakterystyką siatki urbanistycznej, substancji architektonicznej i spojrzeniem krajobrazowym, co skutkowało dogłębną diagnozą sytuacji i precyzyjnymi wytycznymi konserwatorskimi. Pod względem metodologicznym działania te podsumował Janusz Bogdanowski⁵. Równoległe zaawansowane prace badawcze i koncepcyjne prowadziły PP PKZ. Powstał wówczas m.in. cenny „katalog kartkowy” zabudowy Kazimierza z XIX i XX w. Wiązało się to z początkami doktrynalnego docenienia architektury doby historyzmu w koncepcjach konserwatorskich. Wyrazem ewolucji poglądów konserwatorskich, ale też polityki państwa, a przede wszystkim władz Krakowa był zwrot w stronę kompleksowej koncepcji rewaloryzacji zespołów zabytkowych miasta.

W tym celu Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa zlecił Oddziałowi Krakowskiemu PP PKZ opracowanie dogłębnego studium konserwatorsko - historyczno urbanistycznego dla Kazimierza ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Wiodącym autorem opracowania był Bogusław Krasnowolski. Wielotomowe studium obejmowało analizy źródłowe, ikonograficzne i przede wszystkim rozległe badania terenowe. Na podstawie rozpoznania historycznego i architektonicznego formułowano wytyczne konserwatorskie w skali poszczególnych parcel katastralnych i pojedynczych budynków. Powstała dokumentacja stanowiąca podstawę kształtowania polityki rewaloryzacji i ochrony konserwatorskiej tej części miasta na całe dekady. Po części wyniki studium uwzględniono w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego opracowanym

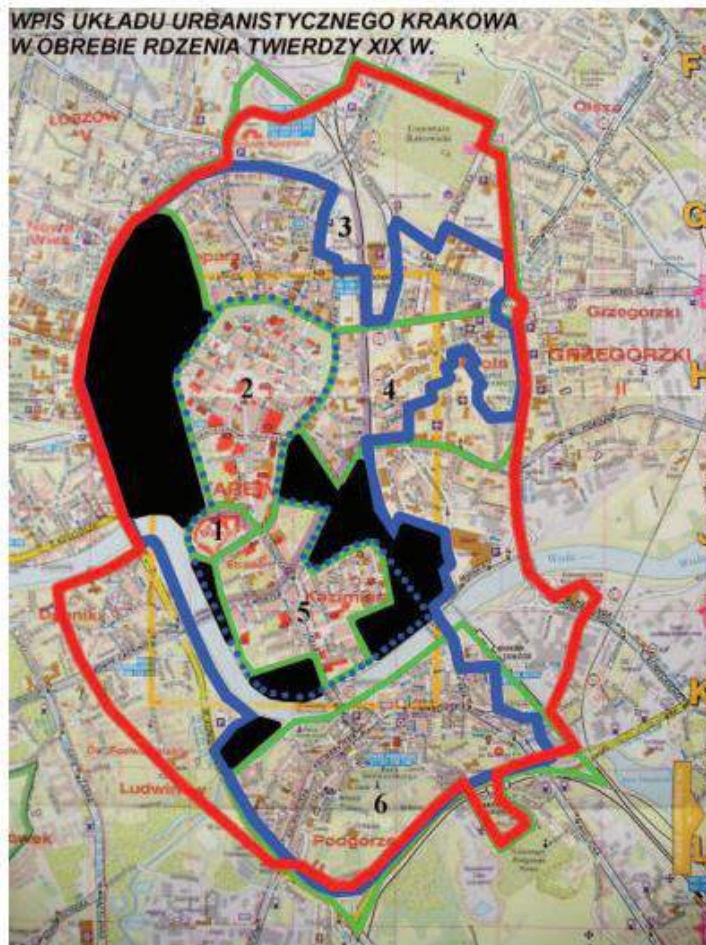
⁴ Świszczowski Stefan: „Założenie i rozwój miasta Kazimierza. Biuletyn Krakowski” 1961, nr 3, s. 34 – 73

⁵ Bogdanowski J., Problemy metodologiczne rewaloryzacji urbanistyczno – krajobrazowej miasta zabytkowego na przykładzie Kazimierza krakowskiego, Warszawa 1985

w 1986 r. przez H. Stawickiego. Plan ów po części przewidywał kierunki rozwoju dzielnicy, które zintensyfikowano w wyniku procesów rewitalizacji. Prace koncepcyjne szły w parze z działaniami remontowo konserwatorskimi. W wyniku wieloletnich akcji konserwatorskich stopniowo odzyskiwano kolejne synagogi, wnętrza urbanistyczne (ul. Szeroka), czy przywracano świetność założeniom sakralnym (zespół Augustianów, zespół Bożego Ciała, Skałka). Mimo zintensyfikowanych działań najcenniejsze zabytki wciąż stanowiły swoiste wyspy wśród zdegradowanej zabudowy mieszkalnej. W latach 70 – 80 – 90. XX w. w tkance urbanistycznej Kazimierza pojawiła się licznie zabudowa „plombowa”, pseudohistoryczna, bądź otwarcie socmodernistyczna. Fakt, że podporządkowana zazwyczaj skali i logice historycznego układu urbanistycznego. Zdaniem monografistki rewitalizacji Kazimierza Moniki Murzyn przełomowe dla losów dzielnicy były lata przemian polityczno – społeczno – gospodarczych lat 1989 – 1990 oraz demokratyzacja państwa wyrażająca się reformą samorządową. Jak wykazuje w swych opracowaniach wspomniana autorka, to przywrócenie indywidualnej inicjatywy gospodarczej, powrót do koncepcji prywatnej własności oraz sprywatyzowanie wielu sfer aktywności społecznej przyczyniło się do diametralnej zmiany oblicza krakowskiego Kazimierza. Na przełomie XX i XXI w. stał się on jednym z wiodących obszarów inwestycyjnych Krakowa, a zarazem eksponowaną atrakcją turystyczną przyciągającą zarówno turystów krajowych, jak i międzynarodowych. Sytuacja ta przyczyniła się również do zmian w strukturze mieszkańców dzielnicy oraz ujawniła napięcia i konflikty wartości charakterystyczne dla okresu gwałtownych zmian gospodarczo – społecznych. Zatem lata 90. XX w., to okres, w którym z jednej strony żywiłowo rozwija się rewitalizacja Kazimierza, po części sterowana (choćby dotacjami SKOZK, czy MKiDN), po części jednak spontaniczna i związana z indywidualnym rozwojem gospodarczym inwestorów. Z drugiej strony to okres przewartościowań polityki konserwatorskiej rygorystycznej w skali urbanistycznej i liberalnej w skali substancji architektonicznej, zwłaszcza odnośnie zabudowy mieszkalnej. W okresie tym odnotowujemy też inicjatywy zmierzające do kształtowania tożsamości kulturowej dzielnicy. Trwa odbudowywanie pamięci. Od 1988 r. na Kazimierzu odbywa się Festiwal Kultury Żydowskiej. W roku 1993 staraniem Fundacji Judaica, powstało Centrum Kultury Żydowskiej. W tym samym roku Steven Spielberg nakręcił film Lista Schindlera, dzięki któremu Kazimierz zyskał ogólnoświatową, medialną promocję. W 1994 r. Kazimierz wraz ze Stradomiem znajdują się w granicach historycznego centrum Krakowa uznanych za Pomnik Historii przez Prezydenta RP. W latach 90. XX w. odnowiono Synagogę Izaaka, odrestaurowano Synagogę Kupa i Synagogę Wysoką, przywrócono świetność Synagodze Tempel, a także remontowano na bieżąco Starą Synagogę. Prace w większości finansował SKOZK w części Gmina Kraków. Staraniem Gminy Kraków w 1997 r., w pomieszczeniach dawnych zajezdni tramwajowych, powstało Muzeum Inżynierii Miejskiej, które prezentuje udział kazimierskich gazowni, elektrowni i zajezdni w rozwoju całego miasta.

Jednocześnie żywiłowej i komercyjnej zabudowie ulega znaczna część kwartału przemysłowego Kazimierza. Jak stwierdza Monika Murzyn: „rewitalizacja zrodziła także konflikty związane z tożsamością przestrzeni miejskiej, jej zawłaszczaniem przez poszczególne grupy społeczne oraz swoistą rywalizacją o dzielnicę pomiędzy różnymi jej użytkownikami.” (M. Murzyn, Kazimierz. Środkowo-europejskie doświadczenie rewitalizacji, Kraków 2006, s. 473). Jak wskazywał Jan Janczykowski polityka konserwatorska realizowana jest za pośrednictwem dotacji (Miasto, WKZ, SKOZK, MKiDN) oraz aktów prawnych i administracyjnych, czyli w pierwszym rzędzie wpisów do rejestru zabytków, a w dalszej kolejności pozwoleń konserwatorskich na prowadzenie prac przy zabytkach. Niezmiennie istotną rolę odgrywa zaplecze badawcze oraz aktywne środowisko konserwatorskie (artyści –

konserwatorzy), które wyznacza standardy jakości prac konserwatorskich. Dynamikę narastania form ochrony konserwatorskiej w historycznym centrum Krakowa przedstawia poniższa ilustracja:



Wpisy układów urbanistycznych w obrębie śródmieścia Krakowa (rys. autora):

- kolor zielony – wpisy dotychczasowe:
 1. Zespół zamku królewskiego na Wawelu: A-7, decyzje 28 III 1931 (katedra), 20 II 1933 (zamek)
 2. Układ urbanistyczny miasta Krakowa w granicach Plant: A-1, 22 V 1933
 3. Układ urbanistyczny miasta Kleparza: A-648 25 I 1984
 4. Układ urbanistyczny Wesolej: A-650 16 II 1984
 5. Układ urbanistyczny miasta Kazimierza ze Stradomiem: A-12 23 II 1934
 6. Układ urbanistyczny miasta Podgórze: A-608 26 X 1981
- kolor niebieski (linia kropkowana) – granice wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO z 1978 r.
- kolor niebieski – granice „Pomnika historii” – zgodnie z Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 8.09.1994 r.
- kolor czarny – obszary ścisłego śródmieścia Krakowa, znajdujące się w obrębie „pomnika historii” lub wpisu UNESCO, dotychczas nie wpisane do rejestru zabytków
- kolor czerwony – granice wpisu układu urbanistycznego miasta Krakowa w granicach wyznaczonych przez dawny rdzeń twierdzy – decyzja nieprawomocna ze stycznia 2007 r.

Wg. Jan Janczykowski, Problemy konserwatorskie Krakowa, Wiadomości Konserwatorskie 21/2007.

Zwraca uwagę rozbieżność w stanie ochrony obszarowej partii miasta w granicach Kazimierza objętych uznaniem za pomnik historii, a niewpisanych do rejestru zabytków. Stan ten nieskutecznie próbowano naprawić w 2007 r. jednym rozległym wisem „Rdzienia Twierdzy Kraków”. Finalnie, w wyniku szeregu procedur administracyjnych stan ten uzupełniano stopniowo. Dla Historycznego Kazimierza decydujące było wydanie i uprawomocnienie się decyzji: Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi, [nr rejestru A- 1273/M] decyzja z dnia 18.07.2011 r.

Kolejnym ogniwem systemu było uzupełnienie i zaktualizowanie gminnej ewidencji zabytków. Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2010 nr 75 poz. 474) nałożyła obowiązek założenia nowych kart krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Gminna ewidencja zabytków Krakowa, jest prowadzona przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w imieniu Prezydenta Miasta Krakowa, została założona w oparciu o wykaz obiektów zabytkowych zawarty w ewidencji wojewódzkiej, przekazany przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

06.02.2011 r. Po weryfikacji i aktualizacji danych, lista adresowa „nowej” i kompletnej gminnej ewidencji zabytków została, zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) zatwierdzona przez MWKZ pismem z 24.07.2013 r. Ewidencja obejmuje wszystkie budynki historyczne w granicach Kazimierza ze Stradomiem.

Sygnalem zmian w postrzeganiu wartości zabytkowych są działania prowadzone na zlecenie Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we współpracy z SARP. W ich wyniku Małgorzata Włodarczyk przedstawiła listę dziedzictwa architektury współczesnej. Wskazane obiekty z lat 1945-1990 są traktowane, jako potencjalne przedmioty ochrony konserwatorskiej. Dla obszaru Kazimierza Autorka wskazała 10 obiektów o wyróżniającej się wartości. Są to:

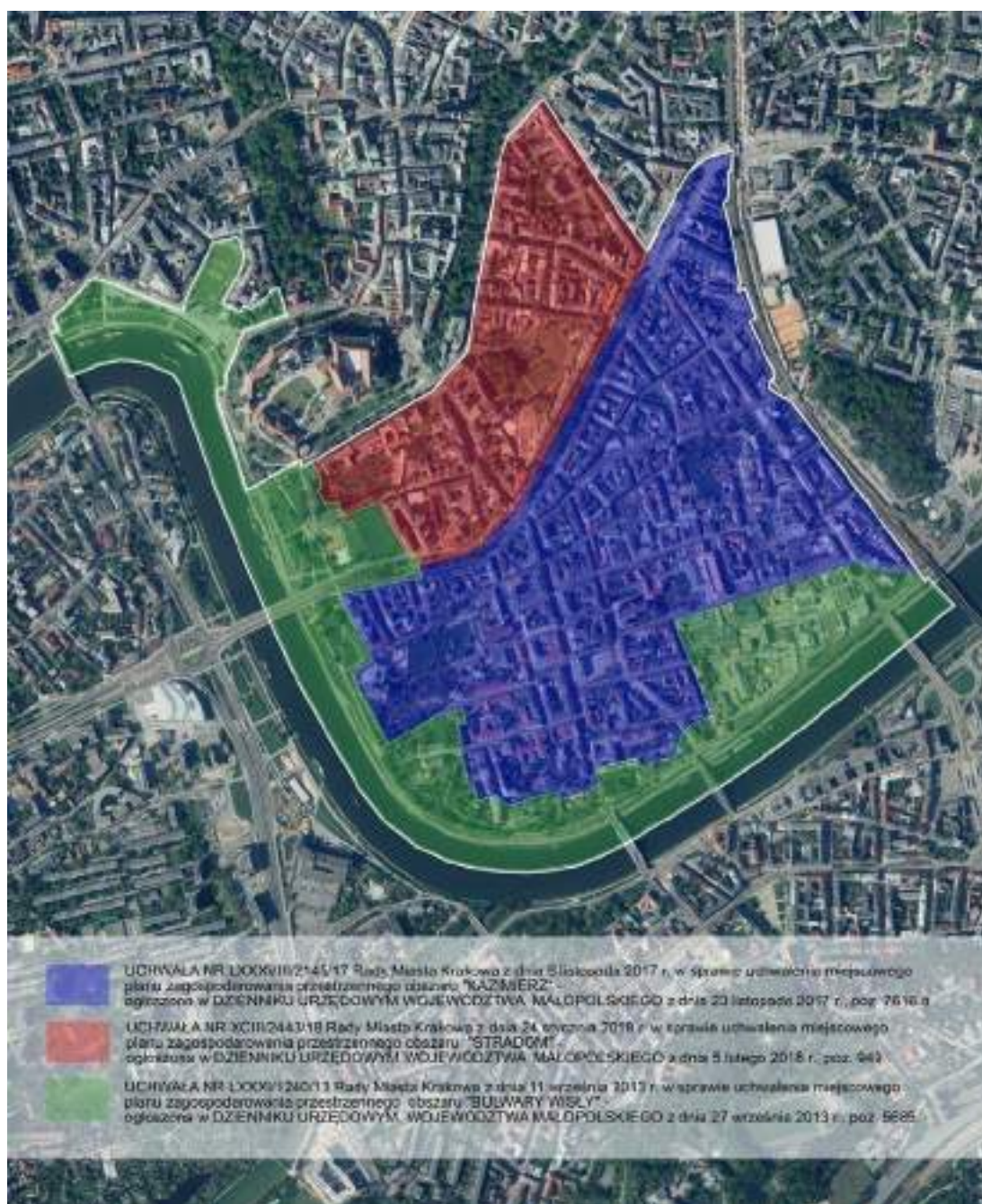
1. Budynek mieszkalny - ul. Augustiańska/Piekarska
2. Budynek mieszkalny - ul. Dietla/Starowiślna
3. Budynek mieszkalny - ul. Józefa
4. Budynek mieszkalny - ul. Paulińska
5. Budynek mieszkalny - ul. Piekarska
6. Budynek mieszkalny - ul. Skawińska
7. Budynek mieszkalny - ul. Wietora
8. Przedszkole Samorządowe nr 45
9. Szkoła Podstawowa nr 22
10. Szkoła Podstawowa nr 11

Przytoczone informacje dowodzą, że proces ochrony konserwatorskiej ma charakter ciągły. Powinien dynamicznie reagować na zmiany zachodzące w innych sferach życia społecznego. Powołanie parku kulturowego, jako formy ochrony zabytków dedykowanej ochronie krajobrazu i charakteryzującej się elastycznymi narzędziami ochrony, które można modyfikować w zależności od uzyskiwanych efektów, jest nowoczesnym dopełnieniem dotychczasowych działań w tym zakresie. Jest to działanie samorządu pełniącego rolę gospodarza terenu. Jest to działanie zgodne z zapisami Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kraków, gdzie wśród priorytetów wskazuje się zintegrowane zarządzanie zasobem zabytków, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru światowego dziedzictwa. Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest opracowywany na okres czteroletni i każdorazowo przyjmowany przez Radę Miasta Krakowa. Obowiązek opracowania programu wynika z Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, a rolę koordynatora działań zawartych w Programie pełni Miejski Konserwator Zabytków. Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zapisem strategii Miasta w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Ustanowienie parku kulturowego jest elementem realizacji tej strategii.

Ochrona planistyczna⁶

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 wskazuje działania, które podejmują organy administracji publicznej mające na celu ochronę zabytków. Wśród nich wymienia „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.” Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej; (...). W związku z tym należy zwrócić uwagę na kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym.

| 27



⁶ Opracowano w oparciu o materiały Miejskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego są formą ochrony zabytków, zatem jednym z celów planowania przestrzennego jest analiza elementów i ochrona środowiska kulturowego i zabytków.

Uchwała tworząca park kulturowy jest aktem prawa miejscowego, a przed jej podjęciem należy ogłosić powszechnie zamiar wprowadzenia tej formy obszarowej ochrony krajobrazu. Obowiązek ten wynika z art. 16 ust. 1a u.o.z.o.z, określając dodatkowo formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.

Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (dalej: mpzp), co wynika wprost z art. 16 ust. 6 u.o.z.o.z.

Obecnie na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania:

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**BULWARY WISŁY**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**KAZIMIERZ**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**STRADOM**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Zasięg planów przedstawia powyższa mapka. Dokładna ochrona jaką dają opisano w części B i C II etapu opracowania. Ponadto na obszarze całego Miasta Krakowa obowiązuje Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego – Uchwała CXII/1700/14 Rady Miasta Krakowa z 9 lipca 2014 r. Mimo iż Studium nie jest aktem prawa miejscowego to uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą naruszać ustaleń Studium, a więc w pośredni sposób wpływa na określenie polityki przestrzennej gminy w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Utworzenie parku kulturowego jest zależne od planowania przestrzennego. Dokumenty wzajemnie się przeplatają i wpływają na swoją zawartość i treść. Obszar, na którym chroni się krajobraz kulturowy musi się opierać na dotychczasowych opracowaniach planistycznych nie tylko w sferze ochrony zabytków, ale również urbanistyki oraz przyrody. Pozwoli to na kompleksowe przygotowanie uchwały integrującej ochronę wartości oraz życie mieszkańców i przedsiębiorców na obszarze chronionym.

Działania konserwatorskie

Działania konserwatorskie wyrażają się w trzech wymiarach – koncepcyjno - strategicznym, prawno - administracyjnym i realizacyjnym. Na kształt sfery koncepcyjno – strategicznej wpływ ma postęp stanu badań nad przedmiotem ochrony, stan dokumentacji zabytków oraz pryncypia doktrynalne w sferze ochrony zabytków, a także wiodące koncepcje społeczne decydujące o akceptacji lub odrzuceniu danej polityki ochronnej. Istotnym czynnikiem kształtującym tę sferę jest współdziałanie interesariuszy prawnie zobowiązanych, bądź poczuwających się z innych względów do obowiązku sprawowania ochrony dziedzictwa kulturowego. Szczególnie istotne jest współdziałanie administracji państwowej (Generalny Konserwator Zabytków, wojewoda, wojewódzki konserwator zabytków) z samorządem terytorialnym (szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego). W optymalnym wariantcie działania administracji publicznej powinny wspierać organizacje pozarządowe eksperckie i społeczne, które powinny współtworzyć polityki i strategie ochronne. Wymiar koncepcyjno strategiczny działań konserwatorskich wyraża się przez opracowania naukowe, studia i wytyczne konserwatorskie, strategie, programy i projekty formułowane na szczeblu krajowym oraz przez władze samorządowe. Plan ochrony paru kulturowego ma charakter pośredni – w części stanowi dokument strategiczny, w którym dokonuje się recepcja określonej polityki konserwatorskiej, w części jest dokumentem realizacyjnym, który przez zastosowane instrumenty prawne, ma wywołać określony skutek faktyczny.

Wymiar prawno administracyjny po części łączy się i wynika ze sfery koncepcyjno – strategicznej. Ustawowo zagwarantowane instrumenty prawne mają służyć realizacji celów określonych w długofalowych politykach ochrony. Wyrazem działań konserwatorskich są w tym zakresie stnowione i wykorzystywane formy ochrony zabytków oraz funkcjonowanie wyspecjalizowane administracji konserwatorskiej (państwowej i samorządowej).

Wymiar wykonawczy to w skali makro planowanie przestrzenne, koncepcje urbanistyczne i realizacje związane z funkcjonowaniem miasta, jako złożonego organizmu przestrzennego. W skali mezo to remonty i interwencje konserwatorskie w tkankę architektoniczną, w skali mikro, to prace konserwatorskie dotyczące detalu architektonicznego, wyposażenia wnętrz, ruchomych dzieł sztuki i elementów małej architektury dopełniających krajobraz miejski.

Idea powołania parku kulturowego i prezentowany plan ochrony parku kulturowego, są skutkami wdrażania ustaleń na poziomie koncepcyjno strategicznym. Stosowane narzędzia ochrony znajdują umocowanie w systemie prawno – administracyjnym. Natomiast wymiar realizacyjny decyduje o finalnych skutkach działań wpływając fizycznie i bezpośrednio na stan zachowania substancji zabytkowej. Szersza charakterystyka działań konserwatorskich w sferze realizacyjnej przekracza ramy niniejszego opracowania. Została jednak uwzględniona w partii diagnostycznej opracowania, przy charakterystyce poszczególnych obszarów i obiektów. Dla funkcjonowania parku kulturowego szczególne znacznie ma sytuacja prawno – administracyjna działań konserwatorskich, gdyż park kulturowy ma dopełnić tę sferę działań. Zatem poniżej prezentujemy w skrócie informacje o stanie działań konserwatorskich w sferze administracyjno - prawnej w granicach parku kulturowego Kazimierz ze Stradomiem.

Dla stanowienia ochrony w skali krajobrazowej szczególnie istotne są **obszarowe wpisy do rejestru zabytków**. Mogą to być autonomiczne wpisy krajobrazów kulturowych, lecz na omawianym obszarze takie nie występują. Mogą to być wpisy układów urbanistycznych, ruralistycznych, bądź historycznych zespołów budowlanych. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje je następująco w art. 3:

- 1) *historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*
- 2) *historyczny zespół budowlany – stanowi powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
- 3) *krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.*

Z oczywistych względów w granicach Kazimierza mamy do czynienia z wpisami do rejestru zabytków układów urbanistycznych, które w obecnej postaci obejmują cały obszar opracowania. Są to:

- *Układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12. stanowiący rdzeń całego założenia*
- *Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi”, decyzja z dnia 18.07.2011 r., nr rejestru A-1273/M.*

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego parku kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- *Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat”, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M.*
- *Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.*

Decyzje obszarowe o wpisie do rejestru zabytków nie wykluczają wpisywania do rejestru zabytków nieruchomych indywidualnych dzieł architektury, budownictwa, sztuki ogrodowej, czy zabytków przemysłu, techniki i inżynierii. Wpisy obszarowe chronią w pierwszym rzędzie to, co istotne dla zabytkowego (historycznego) układu urbanistycznego, czyli siatkę ulic, placów, działek katastralnych, ukształtowanie bloków zabudowy oraz gabaryty, rzut i zewnętrzną postać budowli. Ze względu na uwarunkowania historyczne, artystyczne i naukowe na terenie opracowania odnajdujemy liczne indywidualne wpisy do rejestru zabytków nieruchomych. Indywidualny wpis do rejestru zabytków nakłada na właściciela, ale i na organa administracji konserwatorskiej znacznie większe rygory ochrony. Indywidualny wpis do rejestru zabytków jest podstawową formą ochrony zabytków w polskim systemie prawnym i wiąże się z zakazowo – pozwoleniowym sposobem sprawowania nadzoru konserwatorskiego. Pełna lista i charakterystyka obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych jest załączona poniżej tego rozdziału opracowania.

Pomnik Historii i Lista światowego dziedzictwa UNESCO

Istotną w systemie ochrony, acz niedopowiedzianą formą prawną są uznania za pomnik historii w skali krajowej i wpis na Listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO w skali międzynarodowej. To z jednej strony potwierdzenie wyjątkowej wartości dobra w skali krajowej lub międzynarodowej, z drugiej zobowiązanie do sprawowania ochrony w zgodzie z najwyższymi standardami doktrynalnymi.

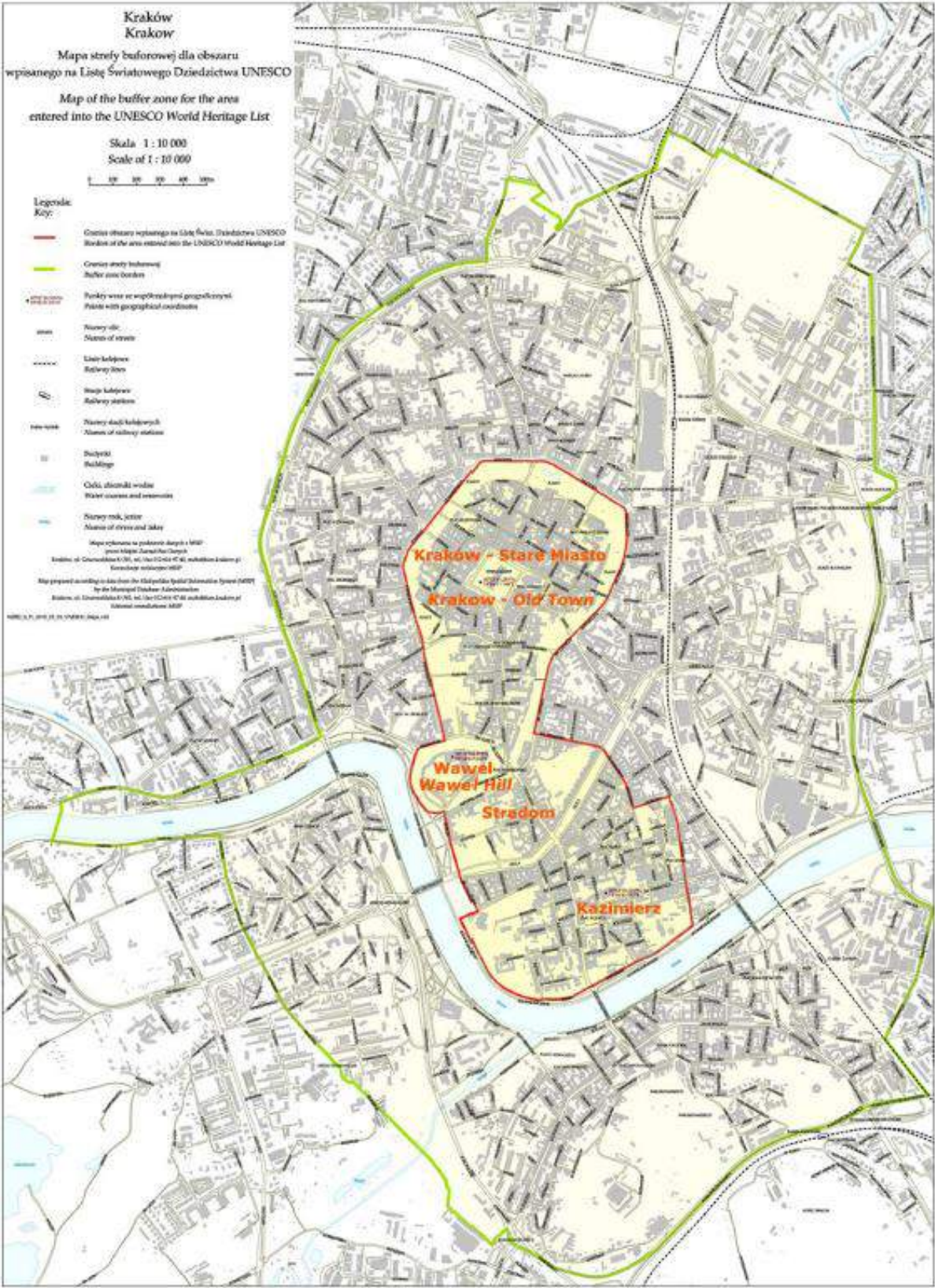
Proponowany Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie jest obszarem, w ramach którego nakładają się krajowe i międzynarodowe systemy prawne, regulujące ochronę dziedzictwa kulturowego. W przypadku potencjalnego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie mamy zbieg krajowej i międzynarodowej ochrony obszaru, wyrażanej przez uznanie za pomnik historii oraz wpis na Listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO.

Miejsce wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: „Stare Miasto w Krakowie”. Wpis na podstawie kryterium IV w 1978 r., jako jeden z pierwszych 12 obiektów na świecie. Wpisu na Listę UNESCO dokonano w przekonaniu o wyjątkowej, uniwersalnej wartości Krakowa. Kryteria, na podstawie których dokonano późniejszych wpisów obiektów na Listę nie były jeszcze wypracowane, z czasem miastu przyporządkowano kryterium IV – *wybitny przykład typu budowli, zespołu architektonicznego, zespołu obiektów techniki lub krajobrazu, który ilustruje znaczący(e) etap(y) w historii ludzkości.*

Obszar wpisany obejmuje Stare Miasto w obrębie dawnych murów, Wzgórze Wawelskie oraz dzielnicę Kazimierz ze Stradomiem. W 2013 r., podczas 37. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO, dokonano zmiany oficjalnej nazwy miejsca światowego dziedzictwa – z *Cracow's Historic Centre* na *Historic Centre of Kraków* (wersja angielska) i *Centre historique de Kraków* (wersja francuska). Granica wpisu na Listę UNESCO obejmuje obszar Starego Miasta, ograniczony linią Plant, zespół zabudowań Wzgórza Wawelskiego z zamkiem królewskim i katedrą oraz obszar średniowiecznego Kazimierza ze Stradomiem. W 2010 r. została ustanowiona strefa buforowa dla obszaru wpisanego. Granice wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz strefy buforowej prezentuje załączona poniżej mapa.

Wpis na Listę nie wiąże się z odrębnymi narzędziami prawnymi, specyficznymi dla miejsca światowego dziedzictwa. Warunkiem wpisu jest dowiedziona deklaracja państwa – strony, iż dane dobro jest otoczone wystarczającą i właściwą ochroną w rygorach prawa krajowego i miejscowego. Stwierdzenie, że dobro jest odpowiednio chronione oraz dysponuje adekwatnym systemem zarządzania jest szczególnie wnikliwie weryfikowane w procesie nominacyjnym. Wpis ma charakter prestiżowy, służy promocji dobra, jest jednocześnie zobowiązaniem międzynarodowym państwa strony, co do zasad i standardów ochrony konserwatorskiej. Standardy wyznaczają międzynarodowe dokumenty doktrynalne, które odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu koncepcji ochrony dóbr o najwyższej wartości. Jednocześnie ruch światowego dziedzictwa jest swoistym globalnym laboratorium nowych koncepcji zarządzania i ochrony dziedzictwa. Stąd rozważania teoretyczne i wytyczne formułowane dla miejsc światowego dziedzictwa mają charakter wdrożeniowy nowatorskich rozwiązań konserwatorskich. Zakres wykorzystania owych dobrych praktyk i nowych koncepcji zależy od aktywności zarządcy miejsca. Ustanowienie parku kulturowego doskonale wpisuje się w holistyczną koncepcję ochrony i zarządzania najszerzej rozumianym dobrem światowego

dziedzictwa. Może służyć jako potwierdzenie stosowania najwyższych standardów ochronnych dla konkretnego miejsca światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce.



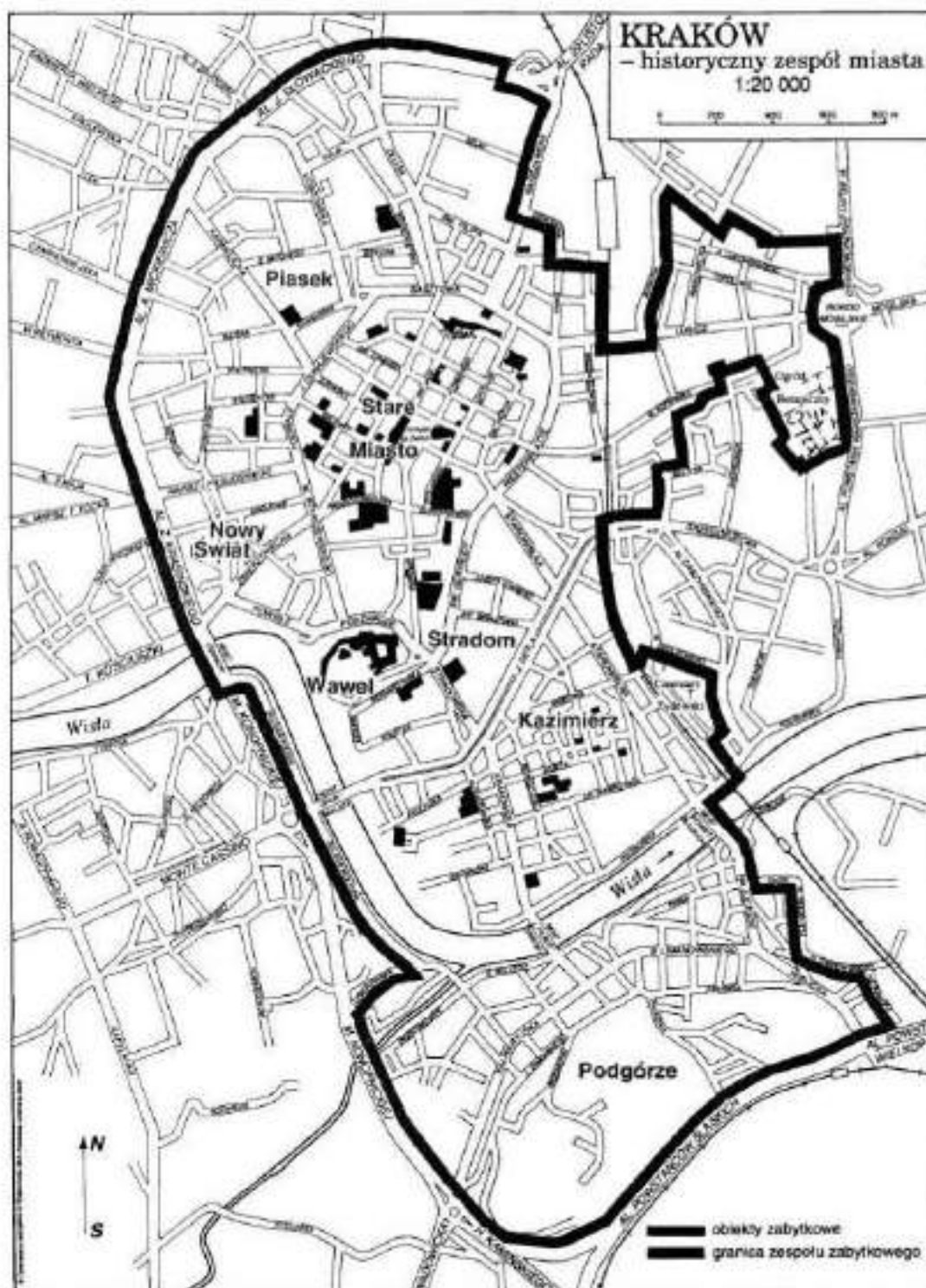
Pomnik Historii: „Kraków - historyczny zespół miasta” został uznany za pomnik historii w 1994 roku na mocy Zarządzenia (obecnie ranga rozporządzenia organu naczelnego państwa) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii (Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii (M. P. 1994 Nr 50, poz. 418).

Cel ochrony pomnika historii zdefiniowano, jako: „(...) zachowanie, ze względu na wyjątkowe, uniwersalne wartości historyczne, artystyczne oraz wartości niematerialne, autentyczności historycznego układu urbanistyczno-architektonicznego Krakowa, ukształtowanego w ciągu tysiącletniej historii, stanowiącego jeden z czołowych kompleksów artystyczno-kulturalnych Europy.” (§ 2). Zgodnie z § 3: „Granica zespołu zabytkowego obejmuje historyczny zespół miasta: Stare Miasto, Wawel, Stradom, Kazimierz, Podgórze, Nowy Świat, Piasek.

Granica przebiega od Al. 29 Listopada, ulicą Warszawską, Ogrodową, obejmuje budynek Dworca Głównego i biegnie wzdłuż torów, dalej ulicą Lubicz, Bosacką, ścieżką osiedlową do ul. Rakowickiej, ścieżką po północnej stronie budynku Akademii Ekonomicznej, dalej na wschód do ul. Beliny-Prażmowskiego, Rondem Mogiłskim, Al. Powstania Warszawskiego, granicą Ogrodu Botanicznego obejmując Ogród Botaniczny i Obserwatorium Astronomiczne, do ul. Kopernika, ul. Śniadeckich, do ul. Sołtyka, ulicami: św. Łazarza, Grzegórzecką, do torów kolejowych, wzdłuż torów kolejowych, ul. Miodową z jej włączeniem, ulicami: Siedleckiego, Daszyńskiego (granicą Cmentarza Żydowskiego) i dalej do brzegu Wisły z wyłączeniem stacji benzynowej, ulicą Podgóorską z włączeniem ulicy, Mostem Powstańców Śląskich z włączeniem mostu, ulicami: Na Zjeździe, Kącik, Traugutta, Dąbrowskiego, Hetmańską, Al. Powstańców Wielkopolskich, Al. Powstańców Śląskich, Kamińskiego, Konopnickiej, Ludwinowską, Bulwarem Wołyńskim i Bulwarem Poleskim włączając Bulwary i brzeg Wisły, do Mostu Dębnickiego włączając most, Aleją: Krasieńskiego, Mickiewicza, Słowackiego, włączając całą Aleję, do ul. Warszawskiej. Granice przedstawiono schematycznie w załączniku do Zarządzenia.

Uznanie za Pomnik Historii nie wiąże się z odrębnymi instrumentami prawnymi ochrony. Te wynikają z faktu wpisu do rejestru zabytków, bądź ustanowienia parku kulturowego. Jednak sam fakt potwierdzenia przez Prezydenta Państwa najwyższej w skali kraju wartości zabytku ma charakter zobowiązania do szczególnie wysokiego standardu ochrony. Ponadto uznanie za pomnik historii skutkuje preferencjami w konkursach grantowych i ma ułatwiać pozyskiwanie środków na rzecz ochrony danego dobra. Dąży się też w skali kraju do wypracowania marki „pomnika historii”, by przez spójną akcję promocji i prezentacji stanowiły wizytówkę dziedzictwa kulturowego kraju.

Załącznik do zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. (poz. 418)



Kraków – granica obszaru uznanego za pomnik historii – załącznik do Zarządzenia Prezydenta RP

Rejestr zabytków i ewidencja zabytków

Rejestr zabytków tworzy się poprzez wpis przedmiotu ochrony do rejestru zabytków na mocy decyzji administracyjnej wydanej w toku postępowania administracyjnego, prowadzonego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jest to postępowanie zastrzeżone do wyłącznej kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wpis do rejestru, zgodnie z zapisami artykułu 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest podstawową formą ochrony dziedzictwa kulturowego (obok uznania za pomnik historii, utworzenia parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach o: ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, warunkach zabudowy, zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego). Jest też formą uznawaną za najbardziej skuteczną w polskim systemie prawnym. Wpis do rejestru zabytków powinien zapewnić skuteczną ochronę konserwatorską materialnego dziedzictwa przeszłości, zobowiązując właścicieli i opiekunów obiektów zabytkowych m.in. do zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie oraz korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, poza obowiązkami, które nakłada na właścicieli zabytkowego mienia, daje im możliwość skorzystania z pomocy finansowej udzielanej ze środków publicznych na wykonanie prac przy zabytku. Jak mówią zapisy prawa: *osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku*. Istotą systemu ochrony zabytków w Polsce jest złożenie odpowiedzialności za zabytek na barki jego właściciela, posiadacza lub użytkownika. Realizacja działań związanych z indywidualnym wpisem zabytku do rejestru zabytków może być wykonywana wyłącznie przez właściciela lub osoby przez niego upoważnione. Państwowa administracja konserwatorska ma za zadanie czuwać nad właściwym realizowaniem zobowiązań przez właścicieli chronionych zabytków. Jednocześnie państwo i samorząd mogą wspierać właścicieli w realizacji troski o zabytek, jako dobro wspólne i istotne ze względu na interes społeczny.

Odrębnie prowadzone są trzy typy rejestru zabytków. Rejestr A zabytków nieruchomych. Rejestr B zabytków ruchomych oraz odrębny w swej specyfice rzeczowej, lecz nie prawnej rejestr C zabytków archeologicznych. W dokumentacji Planu Ochrony uwzględniono zabytki ruchome, w takim zakresie, w jakim te funkcjonują w krajobrazie. Zatem są to głównie elementy tzw. małej architektury (obiekty o charakterze dekoracyjnym, np. rzeźby ogrodowe, obiekty niekubaturowe, np. nagrobki cmentarne, kapliczki, krzyże przydrożne oraz artystyczny detal dekoracyjny w architekturze). Cenne i istotne dla charakterystyki kulturowej obszaru zabytki ruchome, stanowiące wyposażenie wnętrz sakralnych, czy zasoby muzealiów w skali krajobrazowej, pełnią rolę uzupełniającą i nie są przedmiotem dyrektyw ochronnych parku kulturowego. W tym zakresie to właśnie rejestr zabytków ruchomych ma zapewnić im właściwy reżim ochronny.

Wojewódzka Ewidencja Zabytków

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem określa m.in. sposób prowadzenia wojewódzkich ewidencji zabytków i rejestru zabytków. Ewidencja zabytków – sporządzana w formie zbioru kart ewidencyjnych – obejmuje pojedyncze obiekty architektoniczne, zespoły budowlane, zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, stanowiska archeologiczne oraz zabytkowe parki i cmentarze. Celem ewidencji zabytków jest rozpoznanie obiektów zabytkowych w terenie i ich udokumentowanie, zebranie i opracowanie podstawowych informacji merytorycznych o nich, zgromadzenie danych administracyjno-adresowych, tworzenie opracowań dla obiektów zagrożonych rozbiórką, destrukcją lub gruntowną przebudową, monitoring zasobu zabytkowego. Wojewódzka Ewidencja Zabytków jest domeną Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, pełni rolę pomocniczą w realizacji polityki ochronnej. Powinna znajdować odzwierciedlenie w gminnych ewidencjach zabytków i w ten sposób stawać się elementem prawa miejscowego, obligatoryjnie uwzględnianym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna Ewidencja Zabytków

Gminną ewidencję zabytków, zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta), w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu danej gminy. Jest to niezwykle ważne, choć niedoskonałe ogniwo dopełniające system ochrony zabytków. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchomości wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw, będąca nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określiła na nowo charakter prawny i znaczenie gminnej ewidencji zabytków, która dotychczas pojmowana była jako dokument informacyjno-dokumentacyjny. W nowelizacji rozszerzono zakres form ochrony zabytków, określony w artykule 7, ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami o ustalenie ochrony dla zabytków ewidencyjnych, szczególnie o ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Artykuł 19 został poszerzony o ust. 1a określający zabytki, których ochrona musi być bezwzględnie uwzględniona w decyzjach, m.in. o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy czy też o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej. Dotyczy to zarówno zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, jak i innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Zmiany dotknęły także przepisów dotyczących samej ewidencji zabytków. Zgodnie z artykułem 6, ust. 2 ustawy wprowadzającej zmiany (Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474)), w terminie 2 lat od dnia przekazania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków wykazu zabytków, wójt (burmistrz, prezydent miasta) powinien założyć gminną ewidencję zabytków. Gminne ewidencje z terenu województwa powinny ujmować wszystkie pozycje ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Dobrze sporządzona ewidencja gminna, ujmująca wpisem wszystkie

warte zachowania dla przyszłych pokoleń zabytki przeszłości, może być skutecznym narzędziem ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym. Tak jest w przypadku Krakowa, gdzie Gminna ewidencja zabytków jest prowadzona przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w imieniu Prezydenta Miasta Krakowa. Ewidencja została, zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) zweryfikowana 06.02.2011 r. i zatwierdzona przez MWKZ pismem z 24.07.2013 r. Ewidencja zawiera najszerszy wykaz obiektów architektonicznych o cechach zabytkowych w skali miasta. Pełen wykaz jest dostępny w mediach elektronicznych pod adresem: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=57315

Rejestr i ewidencja zabytków archeologicznych

Jak stanowi art. 3 pkt. 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, „zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów, bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem.” Zabytki archeologiczne, to szczególna kategoria dziedzictwa kulturowego. Są dostępne do badań i interpretacji za pośrednictwem metod autonomicznej dyscypliny naukowej, jaką jest archeologia. Są zazwyczaj pozyskiwane i badane metodami eksploracji archeologicznej (metoda wykopaliskowa), choć używa się też nieinwazyjnych metod badawczych. Zabytki archeologiczne posiadają własne formy terenowe, lub są skupione w warstwach podziemnych. Ich rozpoznanie przeprowadza się za pośrednictwem badań powierzchniowych, prospekcji terenowej i badań archiwalnych. Nierzadko sygnałem wskazującym na obecność stanowiska archeologicznego są pojedyncze znaleziska powierzchniowe zabytków ruchomych - przedmiotów o charakterze zabytku archeologicznego. Rozpoznane zabytki archeologiczne wpisuje się do rejestru zabytków archeologicznych – rejestr „C”. Częstszą i prawnie zobowiązującą formą ochrony jest wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków, która jest tworzona w ramach działań badawczych określanych mianem Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Zbiór dokumentacji AZP, jest otwarty i sukcesywnie uzupełniany, w miarę postępu badań i odkryć.

Archeologiczne zabytki ruchome to przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, wytwory pracy ludzkiej, np. naczynia, narzędzia, ozdoby. Zabytki nieruchome, zwane również stanowiskami archeologicznymi, są bardzo istotne, z punktu widzenia nauki i ochrony dziedzictwa. To obszary, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, czyli bezpośrednim otoczeniem, układem warstw glebowych oraz zespołem danych, określających ich położenie. Mogą to być np. grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast.

Żadna z aktualnie obowiązujących w Polsce definicji zabytku archeologicznego nie zawiera cezurę czasowej. W kontekście Krakowa większość zabytków archeologicznych to pozostałości egzystencji i działalności człowieka od neolitu po wczesne średniowiecze, choć jak dowiodły prace w osi ul. Krakowskiej, również taki charakter mogą mieć przyczółki dziewiętnastowiecznego mostu odsłaniane metodami archeologicznymi.

Dziedzictwo archeologiczne dokumentowane jest w *Krajowej Ewidencji Zabytków Archeologicznych*, którą tworzy zasób dokumentacji programu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to ogólnopolski program badawczo-konserwatorski, prowadzony od 1978 roku. Jego celem jest rejestrowanie wszystkich stanowisk archeologicznych czytelnych na powierzchni gruntu lub znanych

z materiałów archiwalnych oraz stworzenie jednolitego archiwum dokumentacji dla całego kraju. Dokumentacja AZP przechowywana jest w wojewódzkich urzędach ochrony zabytków. W przypadku Kazimierza ze Stradomiem strefa ochrony archeologicznej obejmuje zasięgiem granice średniowiecznego i nowożytnego zespołu osadniczego oraz potwierdzone w badaniach enklawy osadnicze poza tym obszarem.

Dobra kultury współczesnej

Dobrami kultury współczesnej są – zgodnie z zapisami ustawowymi – *niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna*. Dorobek współcześnie żyjących pokoleń należy rozumieć, jako obiekty, które powstają do chwili obecnej.

Na podstawie wytycznych określonych w opracowaniu pn. *Dobra kultury współczesnej w Województwie Małopolskim i ich ochrona*, sporządzonym dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przez Instytut Rozwoju Miast w 2009 roku przyjęto, że obiekty uznane za dobra kultury współczesnej powinny należeć do jednej z wyznaczonych kategorii: pomniki, miejsca pamięci, budynki, wnętrza budynków, detale architektoniczne, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe (w tym założenia parkowe), budowle inżynierskie, elementy małej architektury (np. rzeźby i fontanny). Powinny także mieścić się w ramach wyznaczonej cezury czasowej: dolna cezura – 1945 rok, górna cezura – 10 lat pomiędzy datą uznania za dobro kultury współczesnej a oddaniem obiektu do użytku. Obiekty uznane za dobra kultury współczesnej powinny spełniać jeszcze co najmniej jedno, ze wskazanych poniżej kryteriów:

- wartość artystyczna lub historyczna – obiekty wyróżniające się kompozycją, reprezentują dany nurt artystyczny posiadający znaczenie dla historii sztuki, związany ze znaną postacią lub istotnym wydarzeniem;
- unikalność – obiekt niespotykany, zachowany jako jeden z niewielu albo jeden jedyny;
- nowatorstwo – artystyczne, przestrzenne, techniczne;
- symbol lub znak – obiekt uznawany za istotny, symboliczny, związany z miejscową tradycją, posiadający ponadczasowe wartości;
- tradycja miejsca – obiekt wpisany jest w miejsce lokalizacji, które jest kontynuacją dotychczasowych wartości a także twórczym nawarstwieniem się dziedzictwa pokoleń;
- kontekst – obiekt podnosi walory otaczającej przestrzeni, stanowi jej wyróżnik;
- uznanie współczesnych – obiekt został nagrodzony, wyróżniony w konkursie, plebiscycie, literaturze;
- próba czasu – obiekt zachował walory pomimo degradacji z powodu technicznego zużycia lub zaniedbania przez zarządcę; obiekt jest dobrze oceniany pomimo upływu czasu od jego realizacji lub też zaczął być dobrze oceniany z upływem czasu⁷.

⁷ Dla pierwszej listy dóbr kultury współczesnej w regionie sporządzonej w 2008 r. górną cezurą był koniec 1998 r. Rozenau-Rybowicz A., Szlenk-Dziubek D., Białoskórski P., *Atlas dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego*. *Małopolskie Studia Regionalne*, Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009, s. 14-15.




Według zapisów ustawy o planowaniu przestrzennym, zasady ochrony dóbr kultury współczesnej mają być określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w planach województw.

Na liście proponowanych dóbr kultury współczesnej z terenu opracowania znalazły się w 2009 r.:

- Pomnik Smoka Wawelskiego na Bulwarze Czerwieńskim
- Kamienica *Dom pod Żaglami*, ul. Smocza 6a

Dobra kultury współczesnej nie są domeną konserwatorską. Ich ochrona została powierzona polityce przestrzennej, zapisom mpzp. Jednak obserwuje się szybki proces przejmowania dóbr kultury współczesnej w ochronę konserwatorską, gdyż tempo życia i przemian systemowych pozwala wskazywać granicę minionej epoki w nieodległej przeszłości, a rygory ochrony zabytków znacznie lepiej spełniają oczekiwania w stosunku do postulatów ochrony np.: dzieł rzeźby monumentalnej, architektonicznych dekoracji ceramicznych, czy oryginalnych realizacji architektonicznych. Ponadto dyrektywy Generalnego Konserwatora Zabytków i Rady Ochrony Zabytków jednoznacznie wskazują na akceptację przesuwania daty granicznej uznania za zabytek blisko współczesności. Stąd można zakładać, że mimo intencji ustawodawcy dotyczącej rozłączenia zbioru zabytków i dóbr kultury współczesnej, coraz większa liczba dóbr wstępnie zaliczanych do tej kategorii, obecnie staje się potencjalnymi zabytkami.

Zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków

<p>św. Agnieszki 10</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1917</p> <p>NR REJESTRU: A-944 z 05.04.1992</p>
<p>Augustiańska 5/ Paulińska 32</p>		<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1911-1912</p> <p>NR REJESTRU: A-803 z 06.04.1989</p>
<p>Augustiańska 7/9</p>		<p>ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANÓW</p> <p>DATOWANIE: przed 1365 – XX</p> <p>NR REJESTRU: A-5 z 10.04.1974; A-180/M z 14.01.2009</p> <p>klasztor, mur., 2 poł. XIV, cz. skrzydła wsch. pocz. XV, zakrystia górna lub tzw. nawa 1 ćw. XVI, budowa pomieszczeń nad wsch. skrzydłem ok. 1620-1640, proj. Jan Laitner, budowa nowicjatu ok. 1667-1668, proj. Jan Zaor, uszkodzony XVI i XVII, restaur. i cz. przebud. 1759, użytkowany jako magazyn 1802-1815, remont. 1835-1865, remont. 1904-1913, arch. Sławomir Odrzywolski i Franciszek Mączyński, badania architektoniczne XX, remont i kons. po 1990, ogród, XIV/XV, XVII-XVIII.</p>



DZWONNICA W ZESPOLE KLASZTORNYM AUGUSTIANÓW

DATOWANIE:

2 połowa XV

NR REJESTRU:

A-5 z 10.04.1974; A-180/M z 14.01.2009

Dzwonnica, drewn.-mur., 2 poł. XV, uszkodzona ok. poł. XIX, remont. po 1851 i 1932,



Fot. I. Krieger, ok. 1880

Uwaga! W części inwentaryzacyjnej zastosowano system skrótów obowiązujący w katalogach zabytków architektury. Zastosowanie pełnych form sprawiłoby, że objętość opracowania powiększyłaby się ponad racjonalną miarę. Skróty te odwołują się do podstawowych informacji (mur. – murowany, drew. – drewniany, przebud. – przebudowany, nadbud. – nadbudowa, proj. – projekt itp.).

KOŚCIÓŁ ŚŚ. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ I MAŁGORZATY Z KLASZTOREM AUGUSTIANÓW





DATOWANIE:




2 połowa XIV, XV






NR REJESTRU:

A-5 z 10.04.1974; A-180/M z 14.01.2009

Fundacja Kazimierza Wielkiego, realizowana po lokacji miasta, przed 1343 r.; następnie (do 1378) budowa prezbiterium, fundamentów korpusu i wschodniej części klasztoru z kaplicą św. Doroty (1365), do ok. 1400 r. powstał korpus, na początku XV w. kaplica św. Moniki, w XV w. rozbudowa klasztoru ku północy; na początku XIX w. zajęty na magazyny wojskowe, restaurowany w XIX i XX w. kościół p.w. św. Katarzyny, mur., przed 1365, ukończenie korpusu k. XIV lub ok. 1400, cz. zniszczony 1443, odbud. 1444-1450 i 1467-1468, sklepienia nawy głównej 1502-1513, muratorzy *Jan, Hanusz i Jakub z Miechowa*, uszkodzony 1534, remont. 1540, spalony 1556, odbud. sklepień 1561-1562, muratorzy *Aleksander Gucci, Tomasz Robor i Antoni Morosi*, restaur. 1602-1611, uszkodzony 1786, użytkowany jako magazyn 1802-1814, restaur. 1825 i 1852-1864, arch. *Ludwik Bejm i Karol Kremer*, dalsza restaur.: od 1892, arch. *Karol Knaus*, 1904-1909, arch. *Sławomir Odrzywolski i Ludwik Wojtyczko*, 1910-1912, arch. *Franciszek Mączyński*, uszkodzony 1939-1945, restaur. 1946, prace konserwatorskie od 1973, **kaplica św. Moniki**, zw. Węgierską, mur., przed 1422, restaur. 1868.




<p>Augustiańska 11/ Ska- łeczna 8</p>			<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: XVI, 1851</p> <p>NR REJESTRU: A-180 z 20.03.1968</p>
<p>Augustiańska 13</p>			<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1829</p> <p>NR REJESTRU: A-354 z 20.03.1968</p>
<p>Augustiańska 15</p>			<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1828</p> <p>NR REJESTRU: A-355 z 26.04.1968</p>
<p>Augustiańska 19/ Ska- wińska 5</p>			<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1841, 1897-1899</p> <p>NR REJESTRU: A-806 z 19.04.1989</p>
<p>Augustiańska 22</p>			<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1846</p> <p>NR REJESTRU: A-356 z 23.03.1968</p>






Augustiańska 26/ Węglowa 4		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1840-1845</p> <p>NR REJESTRU: A-357 z 23.03.1968</p>
Bernardyńska 2		<p>KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. BERNARDA W ZESPOLE KLASZTORNYM BERNARDYNÓW</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XV, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-564 z 09.11.1972; A-186/M z 14.01.2009</p> <p>Kościół zbudowany w latach 1453– ok. 1484 z inicjatywy kardynała Zbigniewa Oleśnickiego jako fundacja jego i Kazimierza Jagiellończyka, przy współudziale Jana Hińczy z Rogowa i mieszczan krakowskich; odbudowany w latach 1659–1680 po zniszczeniu z czasów najazdu szwedzkiego (1655–1657). Kościół p.w. św. Bernarda, mur., 2 poł. XV, gruntowna przebud. korpusu 1645-1647, zrujnowany 1656, odbud. 1659-1680, <i>proj. Krzysztof Mieroszewski</i>, krypty 1758-1765, restaur. fasady 1860-1861, remont. 1867-1869, gruntownie restaur. fasada 1895, <i>arch. Zygmunt Hendel</i>, gruntownie restaur. 1921-1930, restaur. fasady, <i>arch. Ludwik Wojtyczko i Zygmunt Gawlik</i>, remont. 1967-1969,</p>
Bernardyńska 2		<p>KLASZTOR W ZESPOLE KLASZTORNYM BERNARDYNÓW</p> <p>DATOWANIE: XVII, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-564 z 09.11.1972; A-186/M z 14.01.2009</p> <p>Klasztor, mur., 1455, rozbud. 1645-1647, zrujnowany, odbud. z wykorzystaniem pozostałości murów 1659-1680, <i>proj. Krzysztof Mieroszewski (?)</i>, przebud. skrzydła pn. 1755, zburzenie części wsch. 1822-1839, nadbud. piętra 1883-1885, remont. i cz. przebud. 1907, <i>proj. Jan Sas-Zubrzycki</i>, ogród, XV, XVII.</p>






Bernardyńska 2		<p>STUDNIA W ZESPOLE KLASZTORNYM BERNARDYNÓW</p> <p>DATOWANIE:</p> <p>NR REJESTRU: A-564 z 09.11.1972; A-186/M z 14.01.2009</p>
Bernardyńska 7		<p>SZKOŁA</p> <p>DATOWANIE: 1877-1878</p> <p>NR REJESTRU: A-1125 z 8.XII.2003</p>
Bożego Ciała 19/ Józefa 10		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-995 z 25.08.1995 (WKZ Kraków)</p>
Bożego Ciała 22/ Józefa 7		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-777 z 02.09.1988 (WKZ Kraków)</p>
Bożego Ciała 24		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-363 z 02.04.1968 (WKZ Kraków)</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Bożego Ciała 26</p>		<p>CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY W ZESPOLE KLASZTORNYM KANONIKÓW LATERAŃSKICH</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XIV wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-24 z 28.03.1931; A-191/M z 15.01.2009</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Bożego Ciała 26</p>		<p>KOŚCIÓŁ P.W. BOŻEGO CIAŁA W ZESPOLE KLASZTORNYM KANONIKÓW LATERAŃSKICH</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIV-XVII, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-24 z 28.03.1931; A-191/M z 15.01.2009</p> <p>Kościół fundowany przez Kazimierza Wielkiego ok. 1340 w związku z lokacją miasta, budowany od ok. 1340 r. (bractwo wzmiankowane w 1347, rektor w 1348 r.), od 1405 r. w gestii kanoników regularnych laterańskich (przy kościele rozwój klasztoru), ukończony w latach 1466–1476; kruchty i kaplice z XVII w. ukończenie prezbiterium 1387, <i>mistrz Piotr</i>, korpus ok. 1389-1403, szczyt elewacji zach. 2 poł. XV, odbud. wieży po pożarze 1556, podwyższenie wieży, nakrycie hełmem i krypty I. 20 XVII, dobud. kaplicy Zwiastowania NMP I. 60 XVII, remont.: 2 poł. XVIII, od 1899 z przerwami do 1914, <i>arch. Karol Knaus</i> i <i>Tadeusz Stryjeński</i>, 1934 i od 1996, klasztor, mur., skrzydło pd. przy wsch. wirydarzu ok. 1405-1421, skrzydło zach. przy wsch. wirydarzu 2 poł. XV, skrzydło pd. wirydarza zach. XV/XVI, gruntownie przebud. rozbud. 1616-1673, drobne przeróbki XVIII i XIX, remont. pocz. XX, ogród, XIV-XVII, ogrodzenie, mur., 1624, bramki 1 poł. XVII, odn. 1981.</p> <p>KOŚCIÓŁ BOŻEGO CIAŁA W KRAKOWIE. Rysował z natury Gryglewski. Z: Tygodnik Ilustrowany nr 288 z 1.04.1865 s.120.</p>

Bożego Ciała 26		<p>KLASZTOR W ZESPOLE KLASZTORNYM KANONIKÓW LATERAŃSKICH</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIV-XVII, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-24 z 23.01.1936; A-191/M z 15.01.2009</p>
Ciemna 6		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-374 z 26.03.1968</p>
Dajwór 14/16		<p>DAWNA FABRYKA STOLARSKA STEINBERGÓW</p> <p>DATOWANIE: 1910</p> <p>NR REJESTRU: A-961 z 03.11.199</p>
Dietla 29		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1909</p> <p>NR REJESTRU: A-754 z 04.07.1988</p>






Dietla 39		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1887</p> <p>NR REJESTRU: A-753 z 04.07.1988</p>
Dietla 30-36		<p>KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. AGNIESZKI I ŁUCJI</p> <p>DATOWANIE: początek XVII</p> <p>NR REJESTRU: A-303 z 26.02.1935; A-224/M z 16.01.2009</p> <p>Kościół drewniany z klasztorem fundowany w 1459 r. przez Hińczę z Rogowa, murowany kościół budowany po pożarze w 1556 r., odbudowany w latach 1660–1680 po zniszczeniach szwedzkich (1655–1657); klasztor kształtowany do początku XVIII w.; po kasacie klasztoru w 1788 r. dewastacja zespołu. Kościół p.w. św. Agnieszki i Łucji, ob. garnizonowy p.w. Najśw. Marii Panny, mur., 1660-1680 (w miejscu poprzednich), kontynuacja budowy do 1702, restaur. 1875, gruntownie restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano. klasztor, ob. probostwo garnizonu, mur., 1655-1703 (z wykorzystaniem murów gotyckich), zburzenie 2/3 klasztoru po 1821, cz. rozebrany po 1861, po 1923, restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano i 1983-1985, infirmeria, ob. oficyna kamienicy, ul. Dietla nr 36, mur., 1 poł. XVII (?), przebud. 2 poł. XVII, odbud., 1 poł. XIX, nadbud. II piętra ok. 1875, ogród, XVII. Stan w roku 1926</p>
Dietla 40/ św. Agnieszki 12		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1914</p> <p>NR REJESTRU: A-1129 z 21.06.2004</p>

Dietla 45		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1900</p> <p>NR REJESTRU: A-947 z 17.07.1993 (dec. wspólna z nr 47)</p>
Dietla 47		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1900</p> <p>NR REJESTRU: A-947 z 17.07.1993 (dec. wspólna z nr 45)</p>
Dietla 49/ Bożego Ciała 1		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1897-1901</p> <p>NR REJESTRU: A-929 z 17.11.1992</p>
Dietla 51/ Bożego Ciała 2		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1889</p> <p>NR REJESTRU: A-760 z 08.07.1988</p>
Dietla 52		<p>DOM Z OFICYNĄ</p> <p>DATOWANIE: 1875-1876</p> <p>NR REJESTRU: A-758 z 07.07.1988</p>





Dietla 55		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1889</p> <p>NR REJESTRU: A-899 z 10.12.1991</p>
Dietla 62		<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1880</p> <p>NR REJESTRU: A-759 z 08.07.1988</p>
Dietla 70		<p>SZKOŁA</p> <p>DATOWANIE: 1888-1892</p> <p>NR REJESTRU: A-1143 z 17.02.2006</p>
Dietla 75/ św. Sebastiana 25		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1893</p> <p>NR REJESTRU: A-1010 z 20.12.1995</p>
Dietla 95		<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1883</p> <p>NR REJESTRU: A-762 z 10.08.1988</p>

Dietla 97/ Wrzesińska 1			<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1905-1906</p> <p>NR REJESTRU: A-773 z 29.08.1988</p>
Dietla 101			<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1910-1911</p> <p>NR REJESTRU: A-733 z 04.06.1988</p>
Dietla 105			<p>KAMIENICA Z OFICYNAMI</p> <p>DATOWANIE: 1910-1911</p> <p>NR REJESTRU: A-898 z 28.11.1991</p>
Dietla 107			<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1907</p> <p>NR REJESTRU: A-743 z 22.04.1988</p>
Dietla 111			<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: 1886-1887</p> <p>NR REJESTRU: A-732 z 06.04.1988</p>

Gertrudy św. 2		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1889</p> <p>NR REJESTRU: A-1037 z 23.12.1996</p>
Gertrudy św. 5		<p>DOM</p> <p>DATOWANIE: ok. 1900</p> <p>NR REJESTRU: A-1017 z 6.03.1996</p>
Gertrudy św. 5a		<p>KINO WANDA</p> <p>DATOWANIE: 1912</p> <p>NR REJESTRU: A-1018 z 6.03.1996</p>
Gertrudy św. 6		<p>HOTEL</p> <p>DATOWANIE: 1876, 1911</p> <p>NR REJESTRU: A-749 z 07.05.1988</p>
Gertrudy św. 7		<p>HOTEL</p> <p>DATOWANIE: 1886-1889</p> <p>NR REJESTRU: A-1030 z 18.06.1996</p>





Grzegorzewska		<p>WIADUKT KOLEJOWY</p> <p>DATOWANIE: 1863</p> <p>NR REJESTRU: A-820 z 05.09.1989</p>
Izaaka 5 / Kupa 20		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI/XVII, 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-430 z 02.04.1968</p>
Izaaka 7 / Jakuba 27		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1825-1840</p> <p>NR REJESTRU: A-431 z 02.04.1968</p>
Józefa 3		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-445 z 26.03.1968</p>
Józefa 4		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1836</p> <p>NR REJESTRU: A-446 z 26.03.1968</p>

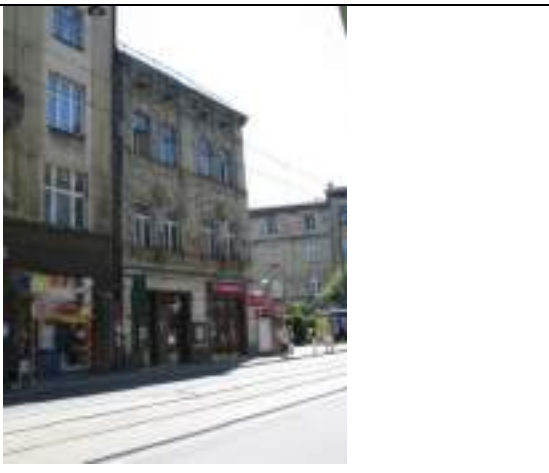
<p>Józefa 6</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, 1829</p> <p>NR REJESTRU: A-447 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 8</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-448 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 9</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1624-1625, 1865, po 1945</p> <p>NR REJESTRU: A-449 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 11</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 2 połowa XIX, po 1945</p> <p>NR REJESTRU: A-226 z 15.03.1966</p>
<p>Józefa 12</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1838</p> <p>NR REJESTRU: A-227 z 15.03.1966 (wypis z ks. rej.) i z 26.08.1994</p>






<p>Józefa 15</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX NR REJESTRU: A-450 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 16</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX NR REJESTRU: A-679 z 30.09.1985</p>
<p>Józefa 19</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1807 NR REJESTRU: A-451 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 21</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX wieku NR REJESTRU: A-452 z 26.03.1968</p>






<p>Józefa 27</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-453 z 26.03.1968</p>
<p>Józefa 29</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-454 z 26.03.1968</p>
<p>ul. Józefa 34 / Jakuba 33</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-885 z 31.05.1991</p>
<p>Józefa 38/40</p>		<p>SYNAGOGA WYSOKA</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XVI, 2 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-91 z 10.05.1974; A-218/M z 16.01.2009</p> <p>Bożnica Wysoka zbudowana ok. 1556–1563 r., wielokrotnie niszczona pożarami i remont., m.in. 1693, 1897, 1900, przebud., adaptacja i kons. 1969-1971, szkoła (heder) nr 40, mur., XVI/XVII, niszczona pożarami m.in. 1693, nadbud. I piętra 1773, przebud. 1845, proj. <i>Feliks Radwański</i>, przebud. Ganku 1881, budowa oficyny 1908, proj. <i>Zygmunt Prokesz</i>, remont. I połączenie z bożnicą 1969-1971.</p>





<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Józefa 40</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XVI, 1850</p> <p>NR REJESTRU: A-455 z 26.03.1968</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Katarzyny św. 4</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XIX, koniec XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-460 z 02.04.1968</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Koletek 9</p>		<p>DWOREK KANONIKA DUBIECKIEGO</p> <p>DATOWANIE: XVII, XVIII/XIX, 1885</p> <p>NR REJESTRU: A-699 z 30.05.1986</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Koletek 12</p>		<p>DOM KRAKOWSKIEGO TOWARZYSTWA DOBRO- CZYNNOŚCI</p> <p>DATOWANIE: XVII, XIX-XX</p> <p>NR REJESTRU: A-956 z 24.09.1993</p> <p>Zespół klasztorny Koletek; klasztor z kaplicą, mur., 1593, zniszczony ok. 1655, odbud. 1660-1680, przebud. kaplicy 1739, gruntownie remont. i przebud. Z przeznaczeniem na dom mieszkalny 1823-1832. od 1852 Krakowskie Towarzystwo Dobroczynności, remont. i adaptowany 1853, <i>proj. Karol Kremer</i>, nadbud. II piętra 1871, <i>proj. Jacek Matusiński</i>, budowa skrzydeł pn. i zach. 1881-1883, <i>proj. Karol Zaremba</i>, bud. <i>Ignacy Miarczyński</i>, rozbud. skrzydła od ul. Sukienniczej 1932-1934, <i>proj. Franciszek Mączyński</i>, ogród, XVI-XIX</p>


<p>Krakowska 1</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, 1885-1980</p> <p>NR REJESTRU: A-631 z 10.12.1982</p>
<p>Krakowska 3</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-632 z 16.12.1982</p>
<p>Krakowska 5</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1836, 1910</p> <p>NR REJESTRU: A-633 z 17.12.1982</p>
<p>Krakowska 7 / Meiselsa 10</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1911</p> <p>NR REJESTRU: A-969 z 04.01.1994</p>






<p>Krakowska 9</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, 2 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-139 z 19.03.1968 (WKZ Kraków); A-461 WK</p>
<p>Krakowska 10</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1836, 1910</p> <p>NR REJESTRU: A-462 z 15.06.1968</p>
<p>Krakowska 11</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI, 1898-1900</p> <p>NR REJESTRU: A-634 z 17.02.1983</p>
<p>Krakowska 13</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI/XVII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-230 z 16.03.1966</p>





Krakowska 16		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI/XVII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-230 z 16.03.1966</p>
Krakowska 19		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, 2 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-635 z 17.02.1983</p>
Krakowska 20		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XVII, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-231 z 16.03.1966</p>
Krakowska 22 / Józefa 1		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII/XIX, 1847-1852</p> <p>NR REJESTRU: A-232 z 16.03.1966</p>
Krakowska 26		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1834</p> <p>NR REJESTRU: A-233 z 16.03.1966</p>






<p>Krakowska 27/Skałeczna 2</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII/XIX, 1847-1852</p> <p>NR REJESTRU: A-232 z 16.03.1966</p>
<p>Krakowska 29 / Węłtowa 1</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1836-1839</p> <p>NR REJESTRU: A-234 z 17.03.1966</p>
<p>Krakowska 34</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1874</p> <p>NR REJESTRU: A-465 z 18.03.1968</p>
<p>Krakowska 35</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1892</p> <p>NR REJESTRU: A-991 z 06.04.1995</p>
<p>Krakowska 43</p>		<p>KAMIENICA (SCHRONISKO BRATA ALBERTA)</p> <p>DATOWANIE: 1837-1839</p> <p>NR REJESTRU: A-466 z 12.01.1970</p>





Krakowska 46		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1760-1789, 1841</p> <p>NR REJESTRU: A-235 z 20.02.1968</p>
Krakowska 47		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII, 1887</p> <p>NR REJESTRU: A-236 z 17.03.1966</p>
Krakowska 48		<p>KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. TRÓJCY W ZESPOLE KLASZTORNYM BONIFRATRÓW (TRYNITARZY)</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-19 z 05.05.1931; A-187/M z 14.01.2009</p> <p>Kościół zbudowany w miejscu kamienic mieszczańskich, przejmowanych przez klasztor w latach 1689–1695; zbudowany w latach 1752-1758, proj. <i>Franciszek Placidi</i>, majster murarski <i>Jakub Kłapiński</i>, zniszczenie dachu pożarem 1765, odbud. 1766, zamieniony na magazyn wojskowy 1796, restaur. fasady 1825 i restaur. remont. 1860 i 1888, 1890, 1950, 1968, 1971 i 1990-1992; klasztor, mur., 1741-1751, przebud. refektarza na salę szpitalną 1812, restaur.: 1825, majster <i>Jan Zieliński</i>, 1860, 1887, 1890-1891 i gruntownie 1894-1897, przebud. 1929-1936, proj. <i>Jan Burzyński</i>, cz. przebud. 1962, remont. 1983-1984, ogród, XVIII.</p>
Krakowska 50		<p>MURY KAZIMIERZA</p> <p>DATOWANIE:</p> <p>NR REJESTRU: A-237 z 17.03.1966</p>

<p>Krakowska 50</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XV/XVI, 1 połowa XVII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-237 z 17.03.1966</p>
<p>Kupa 15</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1825-1835</p> <p>NR REJESTRU: A-473 z 20.03.1968</p>
<p>Kupa 18</p>		<p>SYNAGOGA IZAAKA</p> <p>DATOWANIE: 1638-1644, 1656, 1923, 1944-45, po 1945</p> <p>NR REJESTRU: A-32 z 03.04.1974; A-199/M z 15.01.2009</p> <p>Bożnica Ajzyka (Izaaka) mur., zbudowana w latach 1638–1644 jako fundacja Izaaka (Ajzyka) Jakubowicza Jekelasa; bud. Jan Laitner (?), zniszczona 1656, remont. 1857, dobud. domu modlitwy 1923, zdewastowana 1939-1945, cz. remont. po 1945, zniszczona pożarem 1981, remont. w latach 1990–1995.</p> <p>Bożnica Izaaka. Fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960</p>



Meiselsa 7		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, połowa XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-481 z 02.04.1968</p>
Miodowa 15		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1896</p> <p>NR REJESTRU: A-1057 z 26.05.1997</p>
Meiselsa 17 / /pl. Nowy 5		<p>DAWNY ŻYDOWSKI DOM MODLITWY</p> <p>DATOWANIE: 1886</p> <p>NR REJESTRU: A-838 z 01.02.1990 + zmiana decyzji z 25.08.1994</p>
Meiselsa 18/ Bożego Ciała 13		<p>DAWNY DOM MODLITWY CHEWRA THILIM</p> <p>DATOWANIE: NR REJESTRU: A-1343/M z 24.04.2013</p>
Miodowa 6		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1900</p> <p>NR REJESTRU: A-948 z 17.07.1993</p>





Miodowa 15		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: NR REJESTRU: A-1057 z 26.05.1997</p>
Miodowa 24		<p>SYNAGOGA TEMPEL</p> <p>DATOWANIE: 1860-1862, 1893-1894, 1924 NR REJESTRU: A-701 z 30.07.1986; A-301/M z 4.02.2009</p> <p>Synagoga Postępowa Tempel mur. budowana w latach 1860–1862 proj. Ignacy Hercok, przybudówka wsch.1868, proj. Teofil Lamyrski, przebud.1893-1894, proj. Benjamin Torbe, przebud. Z dodaniem naw pn. i pd. 1924, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder, konserwowana w latach 1994–2000.</p>
Miodowa 36		<p>SZKOŁA</p> <p>DATOWANIE: 1886-1887 NR REJESTRU: A-861 z 04.10.1990</p>
Piekarska 8		<p>KLASZTOR W ZESPOLE KLASZTORNYM SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO</p> <p>DATOWANIE: po 1880 NR REJESTRU: A-870 z 15.01.1991; A-241/M z 27.01.2009</p> <p>Zespół klasztorny SS. Miłosierdzia Św. Wincentego Á Paulo: kaplica p.w. MB Niepokalanie Poczętej, mur., 1887-1889, proj. Jacek Matusiński,</p>






Piekarska 6		<p>DOM W ZESPOLE KLASZTORNYM SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO</p> <p>DATOWANIE: po 1880</p> <p>NR REJESTRU: A-870 z 15.01.1991; A-241/M z 27.01.2009</p> <p>Dom zgromadzenia, tzw. Dom Niepokalanego Poczęcia, mur., 1878-1879, przebud.1887, proj. <i>Jacek Matusiński</i>, remont. 1928 i 1935, bud. <i>Stanisław Filipkiewicz</i>,</p>
Piekarska 10		<p>DOM W ZESPOLE KLASZTORNYM SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO</p> <p>DATOWANIE: po 1880</p> <p>NR REJESTRU: A-870 z 15.01.1991; A-241/M z 27.01.2009</p> <p>Dom (nr 10), mur., 1878, proj. <i>Jacek Matusiński</i>; ogród, ok.1890.</p>
Plac Nowy 4B		<p>OKRĄGLAK</p> <p>DATOWANIE: 1900</p> <p>NR REJESTRU: A-170/M z 19.12.2008</p>
Plac Nowy 9		<p>KAMIENICA Z OFICYNAMI</p> <p>DATOWANIE: 1890</p> <p>NR REJESTRU: A-933 z 23.12.1992</p>
Podgórska 16		<p>KINO „WISŁA”</p> <p>DATOWANIE: 1887, XX</p> <p>NR REJESTRU: A-986 z 27.01.1995</p>




Sarego 10		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1884-1887, 1912-1913</p> <p>NR REJESTRU: A-723 z 29.12.1987</p>
Sarego 15		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1887</p> <p>NR REJESTRU: A-1083, decyzja uchylona, ponownie wszczęte postępowanie</p>
Sarego 20		<p>KAMIENICA Z DWOMA OFICYNAMI</p> <p>DATOWANIE: 1895-1896, po 1950</p> <p>NR REJESTRU: A-958 z 08.10.1993</p>
Sarego 23		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1910</p> <p>NR REJESTRU: A-904 z 02.03.1992</p>






Skateczna 10		<p>D. SZKOŁA ZAKONNA W ZESPOLE KLASZTORNYM AUGUSTIANEK</p> <p>DATOWANIE: 1907 rok</p> <p>NR REJESTRU: A-984 z 07.11.1994; A-242/M z 27.01.2009</p> <p>Szkoła klasztorna, mur., 1906-1908, <i>proj. Władysław Kaczmarewski</i>,</p>
Skateczna 12		<p>KLASZTOR W ZESPOLE KLASZTORNYM AUGUSTIANEK</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1893</p> <p>NR REJESTRU: A-984 z 07.11.1994; A-242/M z 27.01.2009</p> <p>Zespół klasztorny Augustianek: mur., 1586-1633 (z wykorzystaniem murów wcześniejszych budynków), odbud. po zniszczeniach 1657-1665, bud. skrzydła środkowego i pd. z poł. XVII, przebud. z poł. XVIII i poł. XIX, nadbud. II piętra nad skrzydłem pd. 1822, przebud. 1893-1897, <i>proj. Henryk de Laveaux</i>, przebud. elewacji 1935-1937;.</p>
Skateczna 10-12		<p>OGRODZENIE W ZESPOLE KLASZTORNYM AUGUSTIANEK</p> <p>DATOWANIE: XVIII/XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-984 z 07.11.1994; A-242/M z 27.01.2009</p>
Skateczna 10-12		<p>PRZEJŚCIE ARKADOWE Z KLASZTORU DO KOŚCIOŁA W ZESPOLE KLASZTORNYM AUGUSTIANEK</p> <p>DATOWANIE: 1727 rok</p> <p>NR REJESTRU: A-984 z 07.11.1994; A-242/M z 27.01.2009</p> <p>przejście arkadowe łączące klasztor z kaplicą „Węgierską” kościoła p.w. św. Katarzyny, mur., 1727; ogród, XVII, XIX/XX</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Skateczna 15</p>		<p>KOŚCIÓŁ W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW „NA SKAŁCE”</p> <p>DATOWANIE: XVII - XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-29 z 05.06.1968; A-196/M z 15.01.2009</p> <p>Kościół św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa na Skałce; rotunda św. Michała zbudowana zapewne w XI w. (wiązana przez tradycję z męczeństwem św. Stanisława Biskupa, 1079); fragment wtopiony w kościół zbudowany przed 1441 r.; najpóźniej od lokacji Kazimierza (1335) parafialny; w wyniku fundacji Jana Długosza (1472) osadzenie paulinów (z Jasnej Góry) i budowa klasztoru, w obecnej postaci w latach 1650–1655 i 1664 – ok. 1689; w latach 1683–1701 powstała obudowa architektoniczna kultowej Sadzawki św. Stanisława; w okresie 1735–1751 budowa obecnego kościoła barokowego, kościół p.w. św. Michała Archanioła i Stanisława Bpa, mur., 1734-1742, proj. Antoni Gerhard Müntzer, od 1739 murator Wojciech Pucek, (na miejscu starszego z XI, przebud. XIV, rozebrany 1733), ukończenie budowy 1740-1742, arch. Antoni Solari, dekoracje wnętrza i fasady 1744-1745 i 1748-1749, schody przy fasadzie 1749, hełmy wież 1762, krypta 1792, przebud. krypty 1876-1880, arch. Teofil Żebrawski, restaur. 1889-1890, proj. Karol Knaus, remont. 1994-1997, krypta z Grobami Zasłużonych z lat 1877–1880.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Skateczna 15</p>		<p>BRAMA W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW „NA SKAŁCE”</p> <p>DATOWANIE: XVII – XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-29 z 05.06.1968; A-196/M z 15.01.2009</p> <p>ogrodzenie, mur (kam.), 1895, bramka w odcinku wsch. 1894-1895, proj. Karol Knaus.</p>

Skaleczna 15		<p>OGRÓD W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW „NA SKAŁCE”</p> <p>DATOWANIE: XVII - XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-29 z 05.06.1968; A-196/M z 15.01.2009</p> <p>ogród, ok. 1472, XVII.</p>
Skaleczna 15		<p>SADZAWKA W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW „NA SKAŁCE”</p> <p>DATOWANIE: XVII - XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-29 z 05.06.1968; A-196/M z 15.01.2009</p> <p>sadzawka (obramienie kam.) 1683-1684, restaur. 1711, 1723, 1858, 1895-1896, arch. Karol Knaus,</p>
Skaleczna 16		<p>SEMINARIUM DUCHOWNE W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW NA SKAŁCE</p> <p>DATOWANIE: 1933</p> <p>NR REJESTRU: A-735 z 08.04.1988</p> <p>Seminarium Duchowne, mur., 1933, proj. Adolf Szyszko-Bohusz, rozbud. po 1945,</p>
Skaleczna 16		<p>OGRÓD SEMINARIUM DUCHOWNEGO W ZESPOLE KLASZTORNYM PAULINÓW NA SKAŁCE</p> <p>DATOWANIE: 1933</p> <p>NR REJESTRU: A-735 z 08.04.1988 (WKZ Kraków)</p>
Skawińska 4		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI, XVIII</p> <p>NR REJESTRU: A-261 z 06.04.1966</p>

Skawińska 6		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII, 1845</p> <p>NR REJESTRU: A-498 z 02.04.1968 (WKZ Kraków)</p>
Skawińska 7		<p>BUDYNEK GOSPODARCZY W ZESPOLE SS. MIŁOSIĘRDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII, 1845</p> <p>NR REJESTRU: A-870 z 15.01.1991 (WKZ Kraków); A-241/M z 27.01.2009</p>
Skawińska 9		<p>BUDYNEK GOSPODARCZY W ZESPOLE SS. MIŁOSIĘRDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO</p> <p>DATOWANIE: koniec XVIII, 1845</p> <p>NR REJESTRU: A-870 z 15.01.1991 (WKZ Kraków); A-241/M z 27.01.2009</p>
Starowińska 3-5		<p>ZESPÓŁ KLASZTORYNY SS. URSZULANEK</p> <p>DATOWANIE: 2 połowa XIX, XX</p> <p>NR REJESTRU: A-681 z 23.07.1998; A-235/M z 27.01.2009</p>
Starowińska 7		<p>KLASZTOR W ZESPOLE KLASZTORYNYM SS. URSZULANEK</p> <p>DATOWANIE: 1894</p> <p>NR REJESTRU: A-681 z 23.07.1998; A-235/M z 27.01.2009</p>

Starowińska 9		<p>KLASZTOR Z KAPLICĄ W ZESPOLE KLASZTORNYM SS. URSZULANEK</p> <p>DATOWANIE: 1894</p> <p>NR REJESTRU: A-681 z 23.07.1998; A-235/M z 27.01.2009</p> <p>Zespół klasztorny Urszulanek, ul. Starowińska nr 9: klasztor, mur., 1893-1894, proj. <i>Rajmund Meus i Bronisław Górski</i>, 3 altany ogrodowe, drewn., k. XIX, ogród XIX-XX.</p>
Starowińska 9		<p>KLASZTOR Z KAPLICĄ W ZESPOLE KLASZTORNYM SS. URSZULANEK</p> <p>DATOWANIE: 1894</p> <p>NR REJESTRU: A-681 z 23.07.1998; A-235/M z 27.01.2009</p>
Starowińska 11		<p>KLASZTOR Z KAPLICĄ W ZESPOLE KLASZTORNYM SS. URSZULANEK</p> <p>DATOWANIE: 1894</p> <p>NR REJESTRU: A-681 z 23.07.1998; A-235/M z 27.01.2009</p>
Starowińska 13		<p>OFICyna PAŁACU PUSZETÓW</p> <p>DATOWANIE: 1874</p> <p>NR REJESTRU: A-325 z 18.07.1968</p>

Starowińska 13		<p>PAŁAC PUSZETÓW</p> <p>DATOWANIE: 1874</p> <p>NR REJESTRU: A-325 z 18.07.1968</p>
Starowińska 17		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1924</p> <p>NR REJESTRU: A-1046 z 18.12.1996</p>
Starowińska 44		<p>KAMIENICA Z OFICYNĄ</p> <p>DATOWANIE: 1899-1901</p> <p>NR REJESTRU: A-1091 z 28.07.1998</p>
Stradomska 1		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 2 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-513 z 26.03.1968 (WKZ Kraków); A-513 z 14.05.1974 (WKZ Kraków)</p>
Stradomska 3		<p>KAMIENICA Z OFICYNĄ</p> <p>DATOWANIE: 1 poł. XV, 1673, 2 poł. XIX, 1910</p> <p>NR REJESTRU: A-1135 z 9.05.2005 (WKZ Małopolski)</p>

Stradomska 5		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 2 poł. XVIII, 1842</p> <p>NR REJESTRU: A-514 z 26.03.1968 (WKZ Kraków); A-514 z 14.05.1974 (WKZ Kraków)</p>
Stradomska 4		<p>KLASZTOR MISJONARZY</p> <p>DATOWANIE: 1719-1728</p> <p>NR REJESTRU: A-27 z 05.05.1931 (Kraków); A-194/M z 15.01.2009</p>
Stradomska 4-6		<p>KOŚCIÓŁ P.W. NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA W ZESPOLE KLASZTORNYM MISJONARZY</p> <p>DATOWANIE: 1 połowa XVIII wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-27 z 05.05.1931; A-194/M z 15.01.2009</p> <p>Kościół Nawrócenia św. Pawła z klasztorem Misjonarzy na Stradomiu, zbudowany w latach 1719–1728; <i>proj. Kasper Bażanka</i>, remont. wnętrza 1926–1930, remont. i restaur. fasady 1962–1965 i 1990; klasztor, mur., skrzydło pn. 1693–1695, pozostałe skrzydła 1719–1732, przebud. skrzydła wsch. 1809, przebud. 1839–1841, nadbud. II piętra 1873, odn. 1946, budynek bramny (d. kamienica Jadwigi Zaurowej), mur., przed 1673, remont. 1795, nadbud. II piętra 1876, <i>proj. Adam Nowicki</i>, remont. 1946, budynek klasztorny (d. pałac Wielopolskich), mur., ok. poł. XVII, remont. po 1720, częściowo rozebrany 1814, rozbud. 1839–1841, <i>proj. August Plaszude</i>, adaptacja pomieszczeń na piętrach na mieszkania 1912, budynek na pn. od dziedzińczyka, mur., przed 1688, remont. 1741, przebud. i nadbud. II piętra 1873, <i>proj. Adam Nowicki</i>, oranżeria, mur., XVIII, remont. po 1822, przebud. 1890, <i>proj. Maurycy Tlachna</i>, gruntownie remont. po 1980, ogrodzenie ogrodu, mur., po 1701, ogród, XVII/XVIII, rekonstruowany k. XIX, uszczuplony 1959 i 1963.</p>

Stradomska 7



KAMIENICA

DATOWANIE:

XVII/XVIII, 1838

NR REJESTRU:

A-515 z 26.03.1968 (WKZ Kraków)

| 74

Stradomska 12-14



URZĄD CELNY D. KLASZTOR BOŻOGROBCÓW

DATOWANIE:






XIV, XVII, 2 połowa XIX

NR REJESTRU:




A-119 z 26.03.1968 (WKZ Kraków);

A-119 z 17.02.1975 (WKZ Kraków)

Kościół św. Jadwigi z klasztorem i szpitalem Bożogrobców z Miechowa **ob. dom mieszkalny**, fundacja Kazimierza Wielkiego z 1360 r., klasztor fundacji Elżbiety Łokietkówny (przed 1378); zabudowa murowana zapewne z XV w., przebudowywana gruntownie po najeździe szwedzkim (1655–1657), w wyniku kasaty włączona w gmach austriackiej komory celnej z lat 1797/1798–1800. Obiekt mur., 4 ćw. XIV, ukończenie prac po 1451, niszczone pożarami 1473, 1536 i 1556, przebud. 1 poł. XVII, zniszczone i odbud. 1656, przebud. na gmach austriackiej komory celnej ok. 1798, wielokrotne zmiany funkcji i remont. 2 poł. XIX, ok. 1920 i 2 poł. XX.

Stradomska 15		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1856</p> <p>NR REJESTRU: A-516 z 26.03.1968 (WKZ Kraków)</p>
Stradomska 27 / Dietla 42		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1911-1913</p> <p>NR REJESTRU: A-944 z 05.04.1993 (WKZ Kraków); (dec. wspólna z św. Agnieszki 10)</p>
Stradomska 18 / Dietla 44		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1865, 1926-1929</p> <p>NR REJESTRU: A-517 z 26.03.1968 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 2 / Miodowa 41	 <p data-bbox="296 1794 791 1939">Północny fragment ul. Szerokiej z nieistniejącym już cmentarzem, 1927 r. Widoczny na zdjęciu mur otaczał teren starego cmentarza. ANKr, Zbiór fotograficzny, sygn. A-II-112.</p>	<p>KAMIENICA JORDANÓW</p> <p>DATOWANIE: XIV/XV, 2 połowa XVI, XVII, 1845</p> <p>NR REJESTRU: A-286 (I-3-48/46) z 29.09.1947 (WKZ Kraków); brak decyzji</p> 


Szeroka 6		<p>MYKWA WIELKA OBECNIE DOM MIESZKALNY</p> <p>DATOWANIE: początek XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-306 z 07.07.1966 (WKZ Kraków); A-302/M z 4.02.2009</p> <p>Mykwa Wielka, mur., XV/XVI (?), pierwsza wzmianka 1567, po 1608 nazwana „Wielką Mykwą”, gruntownie przebud. pocz. XIX, remont. 1865 i XIX/XX, zdewastowana 1939-1945, przebud. i adaptowana 1974-1977, proj. Zdzisław Gołąb.</p>
Szeroka 13		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVI, XVII, XIX/XX</p> <p>NR REJESTRU: A-966 z 07.12.1993 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 15		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1842-1854</p> <p>NR REJESTRU: A-519 z 21.03.1968 (WKZ Kraków)</p>

Szeroka 16		<p>SYNAGOGA POPPERA</p> <p>DATOWANIE: 1620, XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-305 z 28.01.1936; A-226/M z 16.01.2009</p> <p>Bożnica Wolfa Poppera (Bociana) położona na zapleczu jego domu; mur., z ok. 1620 r., szkarpy XVIII/XIX, restaur. i przebud. 1813 i 1827, przebud. ok. 1898, <i>proj. Nachman Kopald</i>, zdewastowana 1939-1945, remont. ok. 1965, ogrodzenie z 3 bramkami, mur., XIX, rekonstr. 1966.</p> <p>Brama wejściowa na dziedziniec bożnicy Poppera na ulicy Szerokiej, fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960.</p>
Szeroka 22		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1 połowa XIX, 1904</p> <p>NR REJESTRU: A-697 z 08.05.1986 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 24		<p>SYNAGOGA STARA</p> <p>DATOWANIE: XV-XX</p> <p>NR REJESTRU: A-34 z 02.05.1974; 201/M z 15.01.2009</p> <p>Bożnica Stara mur. zbudowana w XV w. (po 1494?), zniszczona pożarem 1557, odbudowana do 1570 r. <i>proj. Mateusz Gucci</i>, kilkakrotnie przebud., dobud. babińców 1 poł. XVII, zmiana dachów 1888, przebud. 1904-1913, <i>proj. Zygmunt Hendel</i>, nadbud. piętra 1923, zniszczona 1941, prace konserwatorskie 1956-1959, <i>proj. Józef Jamroz i Józef Ptak</i> i 1970., ob. Muzeum Judaistyczne; cmentarz, wzmiankowany w latach 1517–1533, zlikwidowany ok. połowy XVI w.</p> <p><i>Ulica Szeroka, fot. Ignacy Krieger; nr inw. MHK-6069/K</i> <i>Widok na fasadę synagogi Starej od strony północnej, ok. 1939 r., MHK-Fs12898/IX</i></p>

Szeroka 28		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1822, koniec XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-520 z 21.03.1968 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 29		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVIII, połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-521 z 21.03.1968 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 35		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: XVII, 1 połowa XIX</p> <p>NR REJESTRU: A-522 z 21.03.1968 (WKZ Kraków)</p>
Szeroka 40		<p>SYNAGOGA REMUH</p> <p>DATOWANIE: 1553 do XIX wieku</p> <p>NR REJESTRU: A-33 z 03.04.1974; A-200/M z 15.01.2009</p> <p>Bożnica Remuh mur., zbudowana w latach 1553–1558 (spalona 1557, odbud. 1558) jako fundacja Izraela Auerbacha dla syna, rabina Mojżesza Isserlesa, na zapleczu domu fundatora; <i>bud. Stanisław Baranek</i>, przebud. i remont. XVI/XVII, gruntownie przebud. 1829, <i>proj. Antoni Pluszczyński</i>, remont. 1882, prace budowlane i konserwatorskie 1933, <i>proj. Herman Gutman</i>, gruntownie restaur. restaurowana w 1957-1968, <i>proj. Stefan Świszczowski</i>.</p>

Szeroka 40	 <p data-bbox="276 1111 895 1178">Dom szamesa przy bożnicy Remu. Fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960</p>	<p data-bbox="922 192 1150 219">CMENTARZ REMUH</p> <p data-bbox="922 277 1078 304">DATOWANIE: XVI, XVIII</p> <p data-bbox="922 358 1091 385">NR REJESTRU: A-42 z 05.11.1968</p> <p data-bbox="922 483 1410 1178">Cmentarz Remuh funkcjonujący w latach ok. 1551–1800, prace konserwatorskie w 1957 r. i od 1991 r.; dom dozorczy, mur., k. XIX, remont. 1968; ogrodzenie, mur., 1800. Wg tradycji żyd. i napisu znajdującego się nad wejściem prowadzącym z dziedzińca bóżnicy, miał zostać zał. z funduszu kahału 1551. Najstarsze daty na nagrobkach pochodzą z 1552. W związku z dużą migracją Żydów c. dwukrotnie powiększono. 1800 na rozkaz władz austr. otoczono go nowym murem i zamknięto dla pochówków. Stopniowo ulegał zniszczeniu. Z końcem XIX w. podjęto prace porządkowe i konserwatorskie. W czasie wojny zdewastowany przez Niemców. 1959–60 prowadzono prace porządkowe, odkrywkowe i konserwatorskie: ustawiono 706 nagrobków.</p>
Trynitarska 11		<p data-bbox="922 1200 1358 1261">OGRODZENIE W ZESPOLE SZPITALA BONIFRATRÓW</p> <p data-bbox="922 1323 1098 1350">DATOWANIE: 1898, 1929-1930</p> <p data-bbox="922 1404 1297 1464">NR REJESTRU: A-577 z 10.05.1976 (WKZ Kraków)</p>
Trynitarska 11		<p data-bbox="922 1615 1358 1675">SZPITAL W ZESPOLE SZPITALA BONIFRATRÓW</p> <p data-bbox="922 1738 1098 1765">DATOWANIE: 1898, 1929-1930</p> <p data-bbox="922 1818 1297 1879">NR REJESTRU: A-577 z 10.05.1976 (WKZ Kraków)</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Warszauera 8</p>		<p>SYNAGOGA KUPA</p> <p>DATOWANIE: 1647, 1830-1834, 1939-1945, odbudowana po 1945</p> <p>NR REJESTRU: A-700 z 30.07.1986; A-237/M z 27.01.2009</p> <p>Bożnica Kupa (Szpitalna; Ubogich) mur., zbudowana ok. 1645 r. jako fundacja kahału dla najuboższych, przebudowana 1830-1834, dobud. skrzydła zach. ok. poł. XIX, przedłużenie skrzydła zach. 1864, proj. Świerzyński, przebud. I. 20 i 30 XX, proj. Zygmunt Prokiesz, zniszczona 1939-1945, cz. odbud. po 1945.ok. 1830 r., konserwowana w latach 1993-1998.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Wawrzyńca św. 11 / Gazowa 1</p>		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1907</p> <p>NR REJESTRU: A-1033 z 29.07.1996 (WKZ Kraków)</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Wawrzyńca św. 12</p>		<p>ZESPÓŁ DAWNEJ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ</p> <p>DATOWANIE: 1907</p> <p>NR REJESTRU: A-1033 z 29.07.1996 (WKZ Kraków)</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Wawrzyńca św. 13</p>		<p>KAMIENICA W ZESPOLE ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ</p> <p>DATOWANIE: 1890</p> <p>NR REJESTRU: A-680 z 30.09.1985</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Wawrzyńca św. 13-17</p>		<p>ZESPÓŁ DAWNEJ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ</p> <p>DATOWANIE: 1907</p> <p>NR REJESTRU: A-1033 z 29.07.1996 (WKZ Kraków)</p>

Wąska 5-7		<p>SZKOŁA</p> <p>DATOWANIE: 1905-1906</p> <p>NR REJESTRU: A-1138 z 24.11.2005 (WKZ Małopolski)</p>
Wolnica 1		<p>RATUSZ DAWNEGO MIASTA KAZIMIERZA</p> <p>DATOWANIE: 1578, 1876</p> <p>NR REJESTRU: A-99 z 16.10.1965 (WKZ Kraków)</p> <p>Ratusz jest cennym świadkiem cywilizacyjnego rozwoju miasta w XVI i początkach XVII wieku (w tym okresie budynek przybiera szatę renesansową, z attyką typu krenelażowego, zainstalowano też pierwszy w Krakowie zegar wieżowy). W późniejszym okresie, który naznaczyły pożary oraz najazd szwedzki, ratusz był dwukrotnie zniszczony i dwukrotnie odbudowany. Na początku XIX w., został przebudowany i zaczął pełnić funkcje oświatowe. Początek XIX wieku to intensywne przemiany przestrzenno-funkcjonalne wokół – kurczy się plac Wolnica, ustępuje powstającym ulicom, a ratusz zaczyna graniczyć np. z ul. Krakowską.</p>
Wolnica 13		<p>KAMIENICA</p> <p>DATOWANIE: 1845, 1872</p> <p>NR REJESTRU: A-690 z 19.03.1986 (WKZ Kraków)</p>

Studium historyczne Kazimierza i Stradomia

Stan badań

| 82

Kompletne przedstawienie stanu badań nad dziejami i zabytkami Kazimierza i Stradomia, to poważne zadanie naukowe samo w sobie. Bibliografia tematu rozrasta się lawinowo, a cenny kulturowo obszar staje się inspiracją do badań z wielu dziedzin nauki, od humanistyki, przez nauki społeczne i ekonomiczne, po nauki przyrodnicze.

W niniejszym opracowaniu odnoszono się do wielu rozpraw syntetycznych oraz do studiów analitycznych i monografii zarówno z zakresu historii, jak i historii sztuki, urbanistyki i architektury. Konkretnie odwołania znajdują się w przypisach, a dopełnieniem informacji jest wykaz literatury przedmiotu, w końcowej partii opracowania.

Uwarunkowania geologiczno-hydrologiczne

Osadnictwo wczesnośredniowieczne na terenie proponowanego parku kulturowego warunkowały – prócz czynników polityczno-gospodarczych, stosunki morfologiczno-hydrograficzne. Osady składające się na późniejszy Kraków zakładano wzdłuż doliny Wisły. Tworzy ona próg erozyjny wycięty w jurajskich wapieniach. Wykorzystywano obszary nadzalewowe. Otoczone zabagnionymi i zatorfionymi partiami doliny, stanowiły miejsca osadnictwa. Z badań wynika, że zasięg mokradeł obejmował obecne tereny Łobzowa, Czarnej Wsi, Błoń, Półwsia Zwierzynieckiego, Kazimierza, Dąbia i Grzegórzek⁸.

Wisła w pierwotnym (historycznie uchwytnym) stanie płynęła kilkoma korytami. W kształtowaniu ich udział miały skaliste zręby Wawelu, Skałki, Skał Twardowskiego, stoków Sowińca, wreszcie nasypy Stożka Prądnika. Na gęstość sieci wodnej wpływało też to, że na odcinku krakowskim uchodzą do Wisły jej dopływy: Skawinka i Wilga (pogórskie) oraz Rudawa⁹, Białucha, Dłubnia (wyżynne). Na przełomie VIII i IX w. powstały osady na Wawelu i Okole. Sieć wodna podlegała zmianom wskutek działania sił przyrody, jak i w rezultacie aktywności człowieka. Jej obraz z wczesnego średniowiecza zdecydowanie różni się od późnośredniowiecznego, a ten z kolei jest odmienny od współczesnego. Do XIII w. Wisła płynęła „dzisiejszym” korytem, lecz wkrótce po lokacji Krakowa (1257) przesunięto ją bliżej miasta. Między Skałką a Dębnikami wzniesiono zaporę, a wody rzeki skierowano za Wawelem na wschód, wzdłuż dzisiejszej ul. Dietla i dalej al. Daszyńskiego. Od Wawelu

⁸ www.oki.krakow.rzgw.gov.pl.

⁹ Lewy dopływ Wisły, do której uchodzi w 75,4 km biegu Wisły, przy Bulwarze Rodła w Krakowie. Rudawa powstaje z połączenia potoków wypływających z Wyżyny Olkuskiej; płynie przez Rów Krzeszowicki. Na terenie Krakowa Rudawa poprowadzona jest sztucznym korytem obwałowanym wraz z bulwarami. Przed uregulowaniem rzeki w latach 1910–1912 Rudawa przepływała przez Kraków kilkoma odnogami.

po Grzegórzki funkcjonowało koryto¹⁰, znane później jako Stara Wisła¹¹. Od wieku XIV do XVI odgrywało rolę dominującą. U jego początku znajdowała się spora wyspa, ujęta ramionami rzeki, rozlewającej się szeroko pomiędzy Wawelem, a murem obronnym Kazimierza.



Mapa K. Bąkowskiego; stan w XV wieku

Koryto południowe (zgodne z obecnym) uruchomiono przed 1385, w celu zabezpieczenia miasta Kazimierza przed powodzią¹². Koryto zasilają wody Wilgi¹³. Koryto Wilgi (na tym odcinku) stało się później głównym korytem Wisły. Końcowy odcinek tej rzeki biegł od zbiegu współczesnych ulic Kobierzyńskiej i Rydlówki aż po ulicę Skawińską i stąd aż po skrzyżowanie alei Daszyńskiego z ulicą Podgóorską¹⁴. Traktowano je jako tzw. kanał ulgi, wpuszczano doń wody Wisły tylko w okresie zagrożenia wezbraniem. W XV w. nazywano je Niecieczą, a w wiekach następnych Kazimierką lub Zakazimierką.

Tama, która kierowała główny nurt Wisły pomiędzy Stradom a Kazimierz, z czasem, pod wpływem powodzi, przestała istnieć i większość wód płynęła korytem południowym.

Ważnym lewobrzeżnym dopływem Wisły był Prądnik, wykorzystywany gospodarczo już w XIII wieku. W tym miejscu warto nakreślić wschodnie granice miasta wg przywileju lokacyjnego Bolesława Wstydlivego z 1257 r.¹⁵. Z dokumentu wynika, że granice miasta sięgały na wschodzie po rzekę Prądnik aż do jej ujścia do Starej Wisły, a następnie biegły brzegiem Starej Wisły do Wisły właściwej [idąc w górę rzeki] pozostawiając po stronie miasta wieś Rybitwy. Rzeka w pobliżu

¹⁰ Przebiegające dzisiejszymi ulicami Dietla, Grzegorzeczką i Daszyńskiego; poświadczone w latach 1314, 1335, 1363, 1369.

¹¹ Zdaniem J. Laberscheka: Nie ma uzasadnienia naukowego pogląd przyjmujący istnienie w tym czasie drugiego, południowego koryta Wisły identycznego z dzisiejszym, chociażby ze względu na brak wzmianek pisanych. W literaturze istnieją odmienne poglądy w tej kwestii, zob.: B. Krasnowolski, *Kazimierz*, s. 31.

¹² J. Laberschek, *Warunki topograficzne, sieć wodna, sieć drożna* [w:] „Atlas historyczny miast polskich. Tom V, zeszyt 1. Kraków”, red. Z. Noga, Kraków 2007, s. 8.

¹³ Prawy dopływ Wisły, ujście na terenie Krakowa na Bulwarze Wołyńskim. Źródła znajdują się na wysokości 370 m n.p.m. we wsi Raciborsko (pow. wielicki) na Pogórzu Wielickim. Rzeka silnie meandrująca, na terenie Krakowa uregulowana, na odcinku ujściowym (1,2 km) zabezpieczona wałami cofkowymi.

¹⁴ Zapewne po 1334 r. powstała młynówka Wilgi, płynąca pod Górą Lasoty, wpadająca do wielkiego stawu królewskiego, usytuowanego za miastem Kazimierzem.

¹⁵ KMK 1; 1.

kościół św. Mikołaja za murami miasta, i tu zapewne w miejscu, gdzie dziś znajduje się stroma skarpa przy skrzyżowaniu ulic Kopernika i Blich, stał młyn należący początkowo do Spycimirów, potem do Borków, a od 1388 r. do rady miejskiej. Dalej Prądnik płynął wzdłuż ulicy Blich i Łazarza¹⁶ i uchodził do Starej Wisły¹⁷ w miejscu, gdzie te ulice krzyżują się z ulicą Grzegórzecką¹⁸. W 1655 Szwedzi odwrócili bieg rzeki Prądnik od miasta i puścili ją nowym korytem do Wisły na Dąbiu, co spowodowało zniszczenie młynów Piasecznego i Mikołajskiego i niedobór wody. Znaczenie odnogi zaczęło maleć i już w 2 połowie XVII wieku zaczęto ją nazywać Małą a potem Starą Wisłą (kiedy nurt zaczął zamieniać się w śmierzące rozlewiska i bagna). W drugiej połowie XVIII w. koryto Starej Wisły utraciło znaczenie gospodarcze; funkcjonowało tylko w okresach wysokiego stanu wód.

Młynówka królewska, jak też ramię Rudawy opasujące miasto od wschodu, funkcjonowały prawdopodobnie już przed 1306¹⁹. Przed 1345 doszło do poprowadzenia odnogi Rudawy wzdłuż zachodniego odcinka murów miejskich i dalej między Wawelem a Okołem z ujściem do Starej Wisły koło wielkiego Stawu Wiślanego zwanego w XVI stuleciu Stawem św. Sebastiana²⁰. Kazimierz Wielki, ponawiając i potwierdzając przywileje Krakowa w 1358, wymienił wśród własności miasta, znajdującej się w obrębie granic od dawna oznaczonych, m.in. brzeg Wisły od strony miasta w kierunku Kazimierza. Obszar ten nazywano Brzeg Miejski (Brzeg przed Nową Bramą). To miejsce, następnie przedmieście Krakowa, w końcu jurydyka, położone było między brzegiem nieistniejącego obecnie koryta Starej Wisły (ul. Dietla), Stradomiem, fosą i murami miasta, przedmieściem Przed Bramą św. Mikołaja, Blechem (dziś Blichem) i dawnym ujściem Prądnika. Z czasem cały teren został przez miasto sprzedany lub wydzierżawiony. Nad Wisłą, na Stradomiu, przerzucono jedyny w średnio-wiecznym Krakowie stały most zwany Królewskim.



Jacob Hoefnagel, *Cracovia Metropolis Regni Poloniae*. Grafika z: Georg Braun i Frans Hogenberg, *Civitates Orbis Terrarum*, Kolonia 1617; miedzioryt kolorowany.

W 1818 w rejonie Kępy (wyspy na początku biegu Starej Wisły) przekopano kanał doprowadzający większą ilość czystej wody, ale problemu braku wody nie zlikwidowano. Powtarzające się w XIX w.

¹⁶Wzmianki o młynie Piasecznym od 1303 r., o młynie przy kościele św. Mikołaja od 1318 r., zapisy o dwóch korytach Prądnika na Piaskach i w Grzegórkach pojawiające się od 1411 r., czy też uwzględnienie ujścia tej rzeki do Starej Wisły na planie szwedzkim oblężenia Krakowa z 1655 r.

¹⁷W dolnym odcinku płynęło w pobliżu dzisiejszego ronda Mogińskiego, nieomal wzdłuż obecnej ul. Kopernika

¹⁸ K. Bąkowski, *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*, „Rocznik Krak.” 5, 1902, s. 168-172.

¹⁹ W przywileju księcia Władysława Łokietka dla Krakowa jest mowa o młynach już pobudowanych i funkcjonujących na Rudawie.

²⁰Fakt ten potwierdzają pośrednio dokumenty królewskie, wymieniające dwa młyny przyzamkowe na Rudawie, jeden pod tzw. Kurzą Nogą i drugi za zamkiem przy drodze na Skałkę.

epidemie cholery zmusiły władze do podjęcia radykalnych kroków. Projekt z 1866 widział ten odcinek rzeki w postaci ujętego zielenią kanału, wzdłuż którego wytyczono promenady. Jednak w 1873 Rada Miejska zdecydowała o całkowitym zasypaniu cieku i wytyczeniu Plant Dietlowskich. W 1878 przystąpiono do zasypywania koryta Starej Wisły. Twórcą ostatniej, zrealizowanej koncepcji Plant (między Stradomiem a ówczesną ulicą Starowiślną) był architekt Maciej Moraczewski. Prace przeprowadzone w latach 1878-1880 należy uznać za najważniejsze przedsięwzięcie urbanistyczne schyłku XIX w. w Krakowie. Poprawiło ono nie tylko stosunki sanitarne w mieście, ale otworzyło również nowe możliwości ekspansji budowlanej – Wisła została przesunięta w znane nam koryto. Głównym ramieniem Wisły na odcinku od Wawelu po Grzegórzki stała się Zakazimierka. Ale bez względu na swój bieg, w dawnym Krakowie Wisła była stałym konglomeratem szans i zagrożeń. Stanowiła element systemu obronnego miasta, ale równocześnie bywała dla niego śmiertelnym zagrożeniem. Ułatwiała handel, ale jej rozlewiska były rozsądnikiem epidemii, napędzała niezliczone młyny i blechy, ale generowała setki sporów własnościowych na tle budowy portów, kanałów, śluz i grobli. Brzegi Wisły mieszczanie odwiedzali, kiedy zmusiła ich do tego konieczność. Na co dzień była to strefa niebezpieczna, gdzie łatwo było stracić mieszek albo i życie. Szara wiślana woda zabierała ciała ofiary zbrodni²¹.



²¹ Najbardziej znanym był mord dokonany przez zauszników Kazimierza Wielkiego: w 1349 utopili w rzecznej przerębli księdza Marcina Baryczkę, wikariusza katedry krakowskiej. Gdyby zdarzyło się to 200 lat wcześniej, biedny kaznodzieja mógłby liczyć na św. Jacka Odrowąża, który wskrzesił swego sługę, gdy ten utonął w Wiśle. Więcej szczęścia od Baryczki miał Faust Socyn, duchowy przywódca antytrynitarzy polskich, którego próbowali utopić studenci Alma Mater, nie mogąc sprostać mu w debacie. Uratował mu życie rektor Walenty Fontanus. Śladem tumultu w 1637, podczas którego studenci utopili w Wiśle siedmiu Żydów, była powtarzana wśród starozakonnych plotka, że chrześcijanie wyłapują i dla uciechy topią w rzece dzieci żydowskie. Strach równie dobry i prawdziwy jak opowieści chrześcijan o dzieciątkach przerabianych przez starozakonnych na macę.

Cieki wodne w obszarze analizy (stan z połowy XVII w.), XIX w.

Rewersem zysków z handlu wiślanego były straty powodowane przez regularne powodzie. Pierwszy raz taki dopust Boży odnotowano pod datą 1253. Z roku 1270 informacje były już bardziej szczegółowe: „bardzo wielki wylew wód w Krakowie z Wisły, jakiego nigdy nie widziano, bo zajęł [...] całą przestrzeń od góry św. Stanisława [Skałka] do góry św. Benedykta”²². W 1468 Jan Długosz²³ zanotował: „3 sierpnia spadły niesłychane ulewy, woda tak wysoko wezbrała, że przedmieście Stradom z nowymi kościołami i domami aż po mury Krakowa całe było zatopione. Powiększyła się jeszcze powódź, gdy stawy porozrywane, gwałtownie wylały”. U tegoż dziejopisa pod rokiem 1475 czytamy: „W poniedziałek, dnia 24 lipca i przez trzy dni następne w Krakowie i jego okolicy ciągle dzień i noc padające deszcze sprawiły niepamiętny i straszliwy wylew Wisły. Powódź zalała Kazimierz, Stradom i wszystkie przedmieścia.[...] Most większy, łączący miasto Kazimierz z Krakowem, i wszystkie inne mosty około Kazimierza, tudzież wiele domów Kazimierskich, pozносиła i poburzyła, ogrody warzywne na okół miasta Krakowa zmulila i popsowała. Szkodliwe potom z niej wyziewy sprowadziły zarazę, od której wiele ludzi wymarło lub ciężko odchorowało; niektórym z picia nieczystej wody ponarastały na gardłach wole”²⁴. W 1528 wylew poczynił wiele szkód, zalał kościoły i zerwał most w Kazimierzu. Mieszkaniec miasta zapisał: „z powodu wylewu wód zostaliśmy dotknięci licznymi stratami w posiadłościach wraz z wieloma innymi właścicielami, których włości położone są nad Wisłą. Bo i stawy rybne zostały wszędzie poprzerywane, a łąki i zasiewy po największej części zniszczone i uszkodzone: nie wiemy, w jaki sposób i gdzie rolnicy będą mogli zbierać plony z powodu ciągłych deszczów i słońca i dlatego obawiamy się, że w przyszłym roku będzie nieurodzaj i drożyzna”. W 1533 po ostrej zimie nagle ruszyły lody, tworząc olbrzymi zator od Ogrodów Królewskich aż po klasztor Norbertanek. Spiętrzone fale Wisły wystąpiły z brzegów i rozlały się gwałtownie, przewracając domy i zalewając okolice. W 1593 Krzysztof Zellner zanotował w pamiętniku: „Tegoż roku była powódź wielka circa festum Joanni. Zalała kościół Bernardynów”²⁵,

²² Tzw. Rocznik Trzaski, [cyt. za:] K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 28.

²³ Długosz Jan (1415–80), kanonik krak., biskup lwow., wybitny historyk, fundator dzieł sztuki. Zainteresowania fundacjami wyniósł zapewne z dworu swego opiekuna kard. Z. Oleśnickiego, któremu służył pomocą w fundacji klasztoru Paulinów w Pińczowie. D. wznosił kościoły w Chotlu Czerwonym (1440–50), Odechowie (1460), Szczepanowie (1470), Raciborowicach (1471–76). Rozbudował również kościół w Kłobucku, gdzie sprowadził kanoników regularnych (1466–80) oraz kościół na Skałce w Krakowie (przed 1480), dokąd sprowadził paulinów.

²⁴ *Jana Długosza kanonika krakowskiego dzieła wszystkie*, wyd. A. Przedziecki, Kraków 1870, t. 5, s. 596.

²⁵ Bernardyni, Zakon Braci Mniejszych Obserwantów, męski zakon, odłam franciszkanów, którego nazwa wywodzi się od imienia gł. przedstawiciela ruchu obserwanckiego – św. Bernardyna ze Sieny. B. zostali sprowadzeni do Polski 1453, kiedy to Kazimierz Jagiellończyk oraz kardynał Z. Oleśnicki zaprosili do Krakowa św. Jana Kapistrana. Założył on na krak. Stradomiu pierwszy pol. klasztor (1453), który nosił wezwanie przyszłego św. Bernardyna ze Sieny, podobnie jak niedługo później zbudowane kościoły w Warszawie, Poznaniu i Lwowie. Z tego powodu nowych zakonników zaczęto nazywać bernardynami i ta nazwa utrwaliła się do dnia dzisiejszego. Do końca XV w. powstało aż 25 nowych pałcówek zakonnych. Na pocz. XVI w. zakonnicy stworzyli własną prowincję, która w XVII w. podzieliła się na pol. i rus.; w XVIII w. wyodrębniła się prowincja wielkopolska. Budowle średniowiecznych bernardynów nie wyróżniają się szczególnymi, oryginalnymi, cechami i można stwierdzić, iż pozostają w ścisłej relacji z architekturą innych zakonów, zwł. dominikanów i franciszkanów. Po okresie reformacji w Polsce, która zahamowała rozwój zakonu na cały XVI w., od pocz. następnego stulecia rozpoczyna się okres ponownej ekspansji, przerwany na krótko w poł. wieku przez wojny kozackie i szwedzkie. Bernardyni nie wykształcili odrębnych przepisów zakonnych dotyczących budownictwa, projekty ich kościołów nie musiały uzyskiwać akceptacji centralnych władz zakonnych, stąd olbrzymia różnorodność układów przestrzennych.

na półtora chłopca tak w kościele, jako na cmentarzu”. Ambroży Grabowski zacytował bardziej drobiazgowy opis kataklizmu, pozostawiony przez księdza Wielewickiego: „I lipca 1593 zaczął wielki deszcz w Krakowie i okolicy padać i trwał całe 48 godzin bez przerwy, a zarazem trzeciego dnia nastąpiła powódź Wisły, jakiej wedle pamięci ludzkiej nie widziano, jak wielu myślało. Klasztory i kościół oo. Bernardynów tak woda zalała, że ołtarze na dwie stopy przewyższała i zmusiła oo. Bernardynów do klasztoru oo. Franciszkanów się przenieść. Mniszki z oczywistego od wody niebezpieczeństwa wyratowane zostały na łodziach doprowadzonych w nocy do okien. Most kazimierski i skawiński na Wildze (za Skałką) zostały uniesione siłą wody. Wkrótce po tem wody zaczęły opadać”. W roku 1593 woda zalała całe Półwsie i niżej położone domy na Zwierzyńcu. Zalany został kościół Panien Norbertanek²⁶. Każda zabudowa Zwierzyńca miała statystyczne szanse przetrwania zaledwie kilku do kilkunastu lat. W XVI w. Wisła przerwała groblę naprzeciwko klasztoru Norbertanek, zalała Dębny i wróciła do koryta na wysokości Skałki. Dopiero sto lat później wybudowano potężną jak na owe czasy tamę i wylewy ustały. Przy budowie grobli trzymano się kilku podstawowych zasad gwarantujących bezpieczeństwo i powodzenie inwestycji. Zwracano uwagę, aby grunt pod groblę i sama grobla były mało przepuszczalne. Starannie usuwano drewno i grubsze korzenie, które butwiejąc, mogły utworzyć szczeliny, grożące przerwaniem tamy. Ubitą ziemię stanowiącą podstawę konstrukcji obsadzano wikliną i zabezpieczano płacami darni.



Wisła przed regulacją i budową wałów

Wody powodziowe nawiedzały Kraków przez cały wiek XVII i XVIII. O wysokości wystąpienia wód powodziowych świadczyć może tablica marmurowa na wieży przy kościele Norbertanek: „Dla wiadomości w roku 1593 w miesiącu lipcu i w roku 1607 w miesiącu sierpniu wylew wody był większy o 25 cali nad wylew. Dnia 26 sierpnia R 1813 zdarzony pomnikiem poniżej położonym opisany”. Sierp-

²⁶ Krzysztof Zellner w pamiętniku zapisał: „Tegoż roku była powódź wielka circa festum Joanni Baptiste. Zalała kościół Bernardynów, na półtora chłopca tak w kościele, jako na cmentarzu”. Według A. Grabowskiego ksiądz Wielewicki opisał ten wylew bardziej szczegółowo: „I lipca 1593 zaczął wielki deszcz w Krakowie i okolicy padać i trwał całe 48 godzin bez przerwy, a zarazem trzeciego dnia nastąpiła powódź Wisły, jakiej wedle pamięci ludzkiej nie widziano, jak wielu myślało. Klasztory i kościół oo. Bernardynów tak woda zalała, że ołtarze na dwie stopy przewyższała i zmusiła oo. Bernardynów do klasztoru oo. Franciszkanów się przenieść. Mniszki z oczywistego od wody niebezpieczeństwa wyratowane zostały na łodziach doprowadzonych w nocy do okien. Most kazimierski i skawiński na Wildze (za Skałką) zostały uniesione siłą wody. Wkrótce po tem wody zaczęły opadać”. O wysokości wystąpienia wód powodziowych świadczyć może tablica marmurowa na wieży przy kościele Norbertanek, po lewej stronie bramy przejazdowej do dziedzińca klasztorowego. Umieszczono na niej napis: „Dla wiadomości w roku 1593 w miesiącu lipcu i w roku 1607 w miesiącu sierpniu wylew wody był większy o 25 cali nad wylew Dnia 26 sierpnia R 1813 zdarzony pomnikiem poniżej położonym opisany”.

niowy wylew z 1813 zalał Błonia (po Bronowice), Stradom, Kazimierz i Zwierzyniec²⁷, zerwał most Karola²⁸, a jego szczątki rozrzucił po prawym brzegu, gdzie ugrzęzły wśród drzew i zarośli. „Gazeta Krakowska” relacjonowała: „Wisła [...] zapewne z deszczu w górach upadłych, tak bardzo i nagle wezbrała, jak jeszcze najstarsi wiekiem ludzie nie pamiętają i przewyższała wylew z roku 1774. [...] Serce się krajało patrzeć, jak woda zabierała z ludźmi chałupy, którzy trzymając się w nich, wołali o ratunek, a dać im go nie można było; popsuła, porozrywała lub do gruntu wzruszyła wiele nawet murowanych domów i budynków, zatopiła lub uniosła wiele bydła rogatego, nierogatego, koni, sprzętów, drzewa itp.



Zakole Wisły podczas powodzi; lata 30. XX wieku

Browar królewski i mieszkanie z kancelarią Podinspektora dóbr narodowych, na wzgórzu nad Wisłą będące, zalała aż po dach i popsuła. [...] Przedmieście od Wisły aż po bramę Wiślaną, równie jak przedmieście Stradom, Kazimierz, Podgórze etc. zalała i poniszczyła”. Jan Fiszer podaje: „Na wschód od Wzgórza Wawelskiego

zatonione zostały dzielnice położone między Wisłą a ulicą Świętej Gertrudy, ulicą Andrzeja Potockiego [obecnie Westerplatte], do ulicy Kopernika. Powódź zatopiła Ogród Botaniczny, kierując się w stronę ulicy Mogińskiej, następnie do rzeki Białuchy, zalewając obszar koszar Saperów oraz przysiółki Beszcz, Głębinów oraz gminę Łęg. Na prawym brzegu zatopione zostały gminy: Dębniki – począwszy od podnóża Skały Twardowskiego – Zakrzówek, Ludwinów, Kapelanka. Zalana została w swej dalszej części droga do Borku Fałęckiego, miasto Podgórze z rynkiem. Powódź sięgnęła do ulicy Wielickiej, następnie zalała grunta Płaszów, Prokocim, Bieżanów, położone wzdłuż toru kolejowego, a rzeką Wisłą”. Ledwie trzy lata później „Gazeta Krakowska” alarmowała: „Przez nadzwyczajne ulewy w różnych okolicach dnia 17, przeplatane piorunami i gradem, w niektórych miejscach do wielkości jaja kurzego dochodzącego i następnie deszcze dnia 18 i 19, wystąpiła z brzegów swoich Rudawa pod Krakowem do Wisły wpadająca, zalała okolice i od wszczenia samego aż po Kraków wszędzie pozrywała tamy, poobalała i pozbierała młyny i papiernie, zmuliła łąki i zboża. Zaledwie Rudawa zaczynała z mniejszym pędem płynąć, gdy znowu dnia 19 Wisła pomnożona wodami z gór galicyjskich przebrała brzegi, zalała równiny. [...] Szczęściem dla okolic Krakowa, że wody Rudawy poprzedziły wody z gór galicyjskich, bo gdyby się razem były zbiegły, okolice nasze doznałyby klęsk jak w roku 1813”.

²⁷ Znakomity opis kataklizmu zostawił Ambroży Grabowski; zob. *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, wyd. S. Estreicher, Kraków 1909, t. 2, s. 199-200.

²⁸ Most Karola wzniesli w 1802 r. Austriacy. Zastąpił on starsze drewniane konstrukcje stawiane na Wiśle od czasów „potopu”. Zbudowany z bali dębowych, wsparty na kamiennych filarach, nazwany został na cześć cesarskiego brata. Stał mniej więcej w połowie drogi między dzisiejszym mostem Kościuszki a wylotem ulicy Gazowej.

- 965/966: Najstarsza wzmianka o Krakowie.
- 987-989: Kraków zostaje włączony do państwa Piastów.
- 1000: Podporządkowanie biskupa krakowskiego Poppona arcybiskupowi gnieźnieńskiemu.
- 1020: Bolesław Chrobry rozpoczął budowę pierwszej katedry wawelskiej.
- 1040: Kraków zaczął pełnić funkcję stolicy Polski, po zrujnowaniu przez Brzetysława I Poznania i Gniezna.
- 1041: Kazimierz Odnowiciel przeniósł stolicę ze zniszczonego Gniezna do Krakowa.
- 1046: Pierwszy metropolita Polski Aaron, którego siedziba znajdowała się w Krakowie.
- 1072: Biskupem Krakowa został Stanisław ze Szczepanowa.
- 1076: 25 XII – koronacja na króla Polski Bolesława II Śmiałego w katedrze gnieźnieńskiej.
- 1079: 11 IV – zabójstwo biskupa Stanisława ze Szczepanowa.
- 1085: Początek budowy kościoła św. Idziego.
- 1088: Przeniesienie ciała biskupa Stanisława ze Skałki do katedry wawelskiej.
- 1125: Pierwszy udokumentowany pożar Krakowa.
- 1138: Bolesław III Krzywousty ustanowił, w statucie sukcesyjnym, Kraków stolicą dzielnicy senioralnej i siedzibą księcia zwierzchniego (princepsa).
- 1198: Pierwsza wzmianka o wsi Bawół.
- 1237: Doprowadzenie do Krakowa w okolice dzisiejszego klasztoru oo. Reformatów wody rzeki Rudawa, za pomocą koryta Młynówki Królewskiej.
- 1241: Tatarzy zdobyli i zniszczyli Kraków; ocalał jedynie Wawel i kamienny kościół św. Andrzeja.
- 1253: Pierwsze wzmianki o powodzi w Krakowie.
- 1254: Biskup Jan Prandota powitał na Błoniach poselstwo z Asyżu przekazujące bullę kanonizacyjną biskupa Stanisława ze Szczepanowa²⁹.
- 1257: 5 VI – lokacja Krakowa na prawie magdeburskim. W dokumencie lokacyjnym Krakowa, wspomniano, że wójtowie mogą korzystać z Wisły aż do granic wsi Zwierzyniec. Rzeka Rudawa, wpadająca wówczas do Wisły na wysokości dzisiejszego mostu dębnickiego, stanowiła najpewniej granicę między Krakowem a Zwierzyńcem³⁰.
- 1257: Bolesław Wstydlivy nadał m. Kraków pod pola i pastwiska wieś Rybitwy z wszystkimi przyległościami, z wyjątkiem jezior [starorzeczy], z całym terytorium między miastem a rz. Prądnik od wsi Rybitwy do wsi Krowodrza, oraz użytek Wisły z obu brzegami od granicy Zwierzyńca do granicy [dóbr] klasztoru cystersów w Mogile.
- 1259: Drugi najazd tatarski, pod wodzą chana Burondy. Kraków został zdobyty, ocalał tylko Wawel.
- 1270: Odnotowano „bardzo wielki wylew wód w Krakowie z Wisły, jakiego nigdy nie widziano, bo zajął [...] całą przestrzeń od góry św. Stanisława [Skałka] do góry św. Benedykta”³¹.

²⁹ J. Rajman, *Klasztor Norbertanek na Zwierzyńcu w wiekach średnich*. Kraków 1993, s. 25.

³⁰ Kartoteka Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego. Oddział krakowski IH PAN.

³¹ Tzw. Rocznik Trzaski [za:] K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 28.

- 1285: Książę Konrad Mazowiecki podczas walk z księciem Leszkiem Czarnym opanował Kraków, nie mogąc jednak zdobyć Wawelu spalił miasto.
- 1285: Z inicjatywy Leszka Czarnego, Kraków zaczęto otaczać fortyfikacjami obronnymi w postaci fos oraz budowli drewniano-ziemnych.
- 1286: Dokument Leszka Czarnego, w którym książę zezwala dominikanom krakowskim przeprowadzić wodę z Rudawy poprzez Krowodrzę [i przez terytorium Brzegu] do ich klasztoru w Krakowie.
- 1287: Trzeci najazd na Kraków Tatarów. Dzięki wybudowanym fortyfikacjom miasto nie zostało zdobyte.
- 1290: Za panowania Przemysława II Kraków na krótko stracił status stolicy.
- 1294: Jan Muskata, popiecznik czeskich królów i zagorzały przeciwnik Władysława Łokietka, objął biskupstwo w Krakowie.
- 1298: Z inicjatywy Wacława II Czeskiego rozpoczęto budowę fortyfikacji murowanych z kamienia oraz poszerzono miasto ku północy do dzisiejszej Bramy Floriańskiej (wzmiankowane w 1306 r.).
- 1304: Pierwsza wzmianka o Żydach mieszkających w Krakowie i o ul. Żydowskiej (ob. ul. św. Anny).
- 1306: 15 V – książę Władysław Łokietek zajął Wawel, jednak sam Kraków pozostał wierny Czechom. Dopiero po śmierci króla Wacława III Czeskiego (4 VIII 1306 r.) poddał się Łokietkowi.
- 1306: 8 V – wybuchł wielki pożar koło kościoła Wszystkich Świętych. Zniszczył nie tylko okoliczne domy, ale również zamek z katedrą.
- 1306: Zajęcie Krakowa przez Władysława Łokietka, który nadał miastu przywileje podatkowe i handlowe (m.in. prawo składu), oraz potwierdził autonomiczność miasta.
- 1311: Bunt wójta Alberta przeciw Władysławowi Łokietkowi.
- 1311: Połączenie podgrodzia Okół z resztą miasta Krakowa, po rozebraniu murów od strony Wawelu. Stopniowo nowe mury podciągnięto po Wawel tworząc miasto i zamek.
- 1312: Po stłumieniu buntu wójta Alberta Władysław Łokietek cofnął przywileje nadane Krakowowi w 1306 r. i ograniczył samorząd miejski.
- 1318: Grzegorz syn Jana Spycimira [czy Spycimirowica] scedował połowę młyna za kościołem św. Mikołaja i folwarku koło kościoła św. Mikołaja na swego brata Hanka.
- 1322: Sąd ziemski przysądził kapitule katedralnej wieś Bawół, której grunty weszły później w obręb miasta Kazimierz.
- I ćwierć XIV wieku: Po raz pierwszy wspomniany jest Most Królewski, związany z późniejszym Stradomem.
- 1335: 27 III - w Sandomierzu Kazimierz Wielki wydał dokument lokacyjny miasta Kazimierz.
- 1340: 11 VI - Kazimierz Wielki włączył do Kazimierza wieś Bawół.
- 1342: Kazimierz Wielki sprowadził z Czech do Krakowa zakon augustianów.
- 1345: 12 VII – pod Kraków podeszły wojska króla czeskiego Jana Luksemburskiego, ale zostały odrzucone od miasta.
- 1347: 15 IV - wzmiankowane jest bractwo religijne przy kościele Bożego Ciała.
- 1348: 13 XII - na Stradomiu utopiono w Wiśle ks. Marcina Baryczkę.
- 1348: Epidemia dżumy (czarnej śmierci); trwała do 1351 r.

- 1350: Papież nakazał Kazimierzowi Wielkiemu, w celu zdjęcia klątwy nałożonej za zabójstwo księdza, budowę kościołów. W tych okolicznościach powstały m.in. kościoły św. Katarzyny i Bożego Ciała.
- 1356: 5 X – Kazimierz Wielki powołał do życia Sąd wyższy prawa niemieckiego na zamku krakowskim - ustanowił Sąd Sześciu Miast, w którym ławnicy z Wieliczki zasiadali na równi z ławnikami z Krakowa, Olkusza, Kazimierza, Sącza i Bochni.
- 1357: miastu Kazimierz sprzedano za 120 grzywien groszy polskich wieś Zabłocie (z wyjątkiem stawów i jednej łąki).
- XIV w.: Domniemanie istnienia pierwszych grobli odcinających boczne koryto Wisły. W średniowieczu płynęła tędy jej odnoga, stanowiąca dodatkową osłonę fortyfikacji miejskich. Jej koryto biegło przez Zwierzyniec, Błonia, Piasek, tereny przed bramą Szewską i bramą Wiślną, a w rejonie dzisiejszego placu łączyło się z głównym nurtem.
- XIV wiek: Rzeka Prądnik płynęła starym korytem, łącząc się z Rudawą na wysokości kościoła św. Mikołaja i uchodząc do Wisły w rejonie Grzegórzek³². Bieg Wisły trzynastowiecznej różnił się istotnie od obecnego także na odcinku od Wawelu po Grzegórzki. W tym rejonie funkcjonowało tylko jedno koryto, poświadczone w latach 1314, 1335, 1363, 1369, przebiegające dzisiejszymi ulicami Dietla, Grzegórzecką i Daszyńskiego, znane z literatury naukowej jako tzw. Stara Wisła. Nie ma uzasadnienia naukowego pogląd przyjmujący istnienie w tym czasie drugiego, południowego koryta Wisły identycznego z dzisiejszym, chociażby ze względu na brak jakichkolwiek wzmianek pisanych o nim. Koryto to uruchomiono dopiero przed 1385, możliwe że w końcowym okresie panowania króla Kazimierza Wielkiego, w celu zabezpieczenia miasta Kazimierza przed niszczycielską siłą wód. Od wieku XIV po wiek XVI koryto to odgrywało rolę dominującą. U jego początku znajdowała się dość znaczna wyspa, ujęta ramionami Wisły, rozlewającej się pomiędzy Wawelem, a murem obronnym Kazimierza.
- 1358: Kazimierz Wielki, ponawiając i potwierdzając przywileje m. Krakowa, wymienia wśród własności miasta, znajdującej się w obrębie granic od dawna oznaczonych, m. in. brzeg Wisły od strony miasta w kierunku Kazimierza³³.
- 1360: Zaraza i głód w Krakowie.
- 1360 Kazimierz Wielki nadał Krzesławice nowo ufundowanemu klasztorowi i szpitalowi św. Jadwigi Śląskiej na Stradomiu.
- 1363: Kazimierz Wielki potwierdza fundację Augustianów na Kazimierzu gdyż im się spalił przywilej (ANKr, RCC 122 s. 978-982).
- 1363: Rada miasta Krakowa stara się o wykupienie z rąk króla obszarów przed Bramą Szewską i na tzw. Pobrzeżu - rozlewiskach między Zwierzyniec a Czarną Wsią. Jurysdykcja na tym obszarze należała od dawna bowiem do grodu krakowskiego³⁴. Nie chodziło tu jednak o nabycie praw majątkowych, te miały pozostać przy królu, lecz m.in. o uregulowanie sprawy tzw. włóczków, królewskiej służby rzecznej, którzy mieliby odtąd podlegać także (choć tylko w niektórych sprawach) jurysdykcji rady miejskiej³⁵.
- 1367: Kazimierz Wielki nadał przywileje Żydom małopolskim.

³²Czekalski T., *Szkice z dziejów Dąbia*, Kraków 1993, s. 6.

³³Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa.. I, nr 32.

³⁴Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa.. I, nr 25.

³⁵J. Broda, *Cech włóczków krakowskich* [w:] RDSiG XVI, Warszawa 1954, ss. 285-315.

- 1367: Wielki pożar Krakowa.
- 1368: Kazimierz Wielki mianował bankiera żydowskiego Lewko, na żupnika największego zakładu przemysłowego w ówczesnej Europie – Żupy krakowskiej.
- 1370: 22 VII - Kazimierz Wielki poddał pod rządy obywateli Kazimierza wieś Wola (zwaną od tej pory Janową) pod górą Lassoty.
- 1370: 6 VIII - król Kazimierz Wielki ustanowił coroczny jarmark na Kazimierzu w dniu św. Wawrzyńca.
- 1376: Pierwsza pisana wzmianka o osadzie Stradom.
- 1378: Konsekracja kościoła św. Katarzyny Aleksandryjskiej i św. Małgorzaty przez biskupa krakowskiego Jana.
- 1388: Piotr i Jan synowie zmarłego Jana Borka stolnika sandomierskiego sprzedają miastu Krakowowi wieś Grzegórzki i młyn za kościołem św. Mikołaja (z jednym brzegiem Wisły, bez dziesięciny pieniężnej i powinności wobec króla i na wyprawy wojenne). Młyn należał od początku XIV w. do 1360 do rodziny Spycimirów.
- 1392: Rada miasta Krakowa wydała 4 grzywny na 62 pale dla umocnienia brzegu Wisły za kościołem św. Mikołaja.
- 1397: Rada krakowska wydała 6 grzywien i 12 groszy na drogę przed Nową Bramą.
- 1399: Miasto Kazimierz nadaje konwentowi św. Augustyna na Kazimierzu pewien grunt (ANKr, TC Nova 77 s. 827).
- 1399: Pierwsza pisemna wzmianka o miejskim wodociągu „rurmusie”, zasilanym wodami rzeki Rudawy.



Kraków od północy, 1493. Zamieszczony w: Liber cronicarum Hartmanna Schedla (Norymberga, 1493, oficyna Antoniego Kobergera). Za domniemanego autora rysunku, na podstawie którego powstał widok, uważa się Konrada Celtisa. Widok oddaje układ przestrzenny Krakowa, Kazimierza i Kleparza, bez odtworzenia prawdziwego rozmieszczenia, wyglądu i szczegółów budowli. Lewa część obejmuje otoczone fortyfikacjami miasto Kazimierz (CASIMIRIA). Archiwum galerii NAUTILUS w Krakowie.

- 1399-1401: Miasto Kraków skupiło wszystkie grunty na Grzegórzkach, lecz z powodu znacznych wydatków (m.in. na zabezpieczenie brzegu Wisły musiało je sprzedać.

- 1401: Jan z Tęczyna kasztelan krakowski z asesorami orzeka, że brzeg Wisły od strony miasta zgodnie z dokumentem Kazimierza Wielkiego [z 1358] należy do m. Krakowa, a nie do klasztoru i szpitala św. Jadwigi, który zabrania miastu budować tu i składać drewno, i twierdzi, że brzeg ten koło i za kościołem św. Jadwigi nadała mu królowa Elżbieta.
- 1401: Jan z Tęczyna odrzucił pretensje m. Kazimierza, twierdzącego, że brzeg Wisły należy do niego od dawna na mocy przywileju Kazimierza Wielkiego dla tego miasta.
- 1401: Władysław Jagiełło zezwolił Krakowowi przeprowadzić nową przekopę od Bramy św. Mikołaja do Bramy Grodzkiej i założyć sadzawki. W tym celu przyłączył do miasta równinę zw. Błonie, ciągnącą się od tejże przekopy do brzegu Wisły (z wyjątkiem ogrodów, sadów i sadzawek królewskich i innych, znajdujących się na tym Błoniu).
- 1402: 22 V - wielkorządca krakowski potwierdził prawo Kazimierza do wolnego targu na mięso (tzw. wolnica albo sochaczki).
- 1402-1403: Powstał ww. przekop, sfinansowany przez Radę.
- 1403: Trzęsienie ziemi w Krakowie.
- 1405: Władysław Jagiełło sprowadził z Kłodzka zakon Kanoników Regularnych i osadził ich przy kościele Bożego Ciała.
- 1406: 28 II - Władysław Jagiełło odnowił prawo miejskie Kazimierza i nadał mu prawo odbywania targów w sobotę.
- 1407: Akt donacji ogrodu, domu i sadu na Kazimierzu konwentowi Bożego Ciała (oblatowany 1800; ANKr, TC Nova 76).
- 1407: Podczas rozruchów przeciw Żydom, od ognia rozpalonego przy kościele św. Anny zapaliła się cała zachodnia część miasta.
- 1415: Mikołaj prepozyt klasztoru św. Jadwigi, jako sędzia polubowny, rozsądza spór pomiędzy Kiełczem plebanem kościoła św. Mikołaja z jednej strony a kmieciami z Grzegórzek, nakazuje im płacić plebanowi po 1 grzywnie i 6 groszach z tytułu dziesięciny.
- 1419 Władysław Jagiełło zdecydował, że w radzie i ławie Kazimierza zasiadać będzie po 2 przedstawicieli Stradomia.
- 1419: Wielka powódź w Krakowie, która m.in. rozniosła drewno składowane w porcie rzecznym.
- 1420: Dokument wymienia pole Wiślane Jezioro, rzekę Rudawę, drogę, mały most, rzekę Wisłę, staw [Lejpniger]. Obszar ten rada sprzedała z prawem odkupu za 62 1/2 grz. Niklasowi Wierzynkowi wraz z czynszem 5 grzywien rocznie.
- 1420: Rajcy krakowscy dali w dożywocie Nikłosowi Leypnigerowi i Hanuszowi, synowi jego brata Pawła, pole zw. Wiślane Jezioro (Felt Weysser zee), położone przed Nową Bramą za cieślarnią miejską. Rozciąga się ono od Rudawy, płynącej w dół do Bramy Grodzkiej, i od tej cieślarni do drogi idącej do pieca wapiennego i stąd obok tej drogi do małego mostu, którym się idzie od Rudawy do brzegu Wisły, i od tego mostu do Rudawy w kierunku Bramy Grodzkiej. Mieli oni tu - dla obronności miasta i swego pożytku - założyć staw, do którego mogą doprowadzić wodę z fosy miejskiej, ale bez szkody dla niej. Po ich śmierci staw ten miał wrócić do miasta.
- 1422: Władysław Jagiełło zezwolił na budowę fosy wokół Kazimierza.
- 1427: „W półpoście poszła od Krakowa w dół Wisły potężna woda i była z wielkim lodem i wody strasznie rozerwała”³⁶.

³⁶ A. Bielański, op. cit. s. 14.

- 1432: Ukończona została budowa fosy wokół Kazimierza.
- 1439: Rajcy krakowscy sprzedają za 1000 florenów Janowi Teschnerowi i Piotrowi Tarnowowi wsie Grzegórzki, Dąbie i staw przed Nową Bramą.
- 1443: 5 VI – trzęsienie ziemi w Krakowie. W jego wyniku zawaliło się m.in. sklepienie kościoła św. Katarzyny i kościoła Mariackiego³⁷.
- 1443: Dąbie i Grzegórzki ponownie zostają przez rajców wykupione, gdyż otrzymali testamentem od sołtysa Jana Taubinohana 1109 florenów węgierskich na wykupienie wsi Grzegórzki, Dąbie i stawu, sprzedanych „z powodu wielkiej potrzeby”.
- 1451: Rajcy krakowscy sprzedali Kolegium Sztuk Wyzwolonych za 400 florenów węg. i 66 ½ półgroszy 20 grzywien czynszu rocznego z połowy wsi Grzegórzki. Reszta czynszów od 1455 należała do rajcy krakowskiego Hanosza Bemena.
- 1451-1452: Wielka epidemia w Krakowie.
- 1453: Kazania włoskiego kaznodziei Jana Kapistrana, franciszkanina.
- 1454: Mieszczanin krak. Bartłomiej Grandenz ustępuje na rzecz konwentu Bożego Ciała swój kram na Kazimierzu (ANKr., TC Nova 76 s. 169).
- 1455: Wielki pożar w Krakowie.
- 1456: Zbigniew Oleśnicki ufundował bursę Jerozolimską.
- 1463: Zapis czynszu wyderkaffowego na połowie sołtystwa w Bronowicach konw. Augustianów na Kazimierzu (TC Nova 78 s. 812).
- 1464: Wobec przygotowywanej krucjaty przeciw Turkom, doszło do wystąpień antyżydowskich.
- 1465: 7 IV – spalił się Stradom z kościołem i szpitalem św. Jadwigi.
- 1466: Zaraza morowa w Krakowie.
- 1467: Ponowna zaraza w Krakowie.
- 1468: Jan Długosz zanotował: "dnia 3 VIII spadły niesłychane ulewy, woda tak wysoko wezbrała, że przedmieście Stradom z nowymi kościołami i domami, aż po mury Krakowa całe było zatopione. Powiększyła się jeszcze powódź, gdy stawy porozrywane, gwałtownie wylały". "Zatopiła Wisła Kazimierz, Stradom, tak że ołtarze po kościołach pływały" dodaje inny kronikarz.
- 1469: Rajcy zezwolili cechowi szewców zbudować nową garbarnię na gruncie miejskim przed Bramą Nową, między kościołem św. Gertrudy a stajnią miejską w kącie nad Rudawą i posiadać wieczyście za czynsz w wysokości I kopy zł.
- 1470: Stanisław ze Swirodzic oficjał i wikaryusz generalny krakowski : Kazimierz i Wacław książęta zatorscy przyzwalają na cesję czynszu z Zatora na rzecz klasztoru Augustianów św. Katarzyny na Kazimierzu (RCC 212 s. 2692 – 2695).
- 1470: Wybuch epidemii w Krakowie.
- 1472: 22 VI - Jan Długosz osadził na Skałce eremitów reguły św. Augustyna, zwanych paulinami.

³⁷ Na terenie Polski zdarzają się wstrząsy sejsmiczne o różnym nasileniu; oprócz lekkich drgań skorupy ziemskiej dochodziło do lokalnych kataklizmów; najstarsze wzmianki pochodzą z 1000; późniejsze dotyczą l. 1200, 1257, 1328, 1348 i 1443; podczas tego ostatniego runęło w Krakowie i na Kazimierzu wiele budynków, m.in. spadło sklepienie w gotyckim kościele św. Katarzyny; uważano przy tym, że od tego czasu pojawiły się w Polsce chwasty, a ziemia stała się mniej urodzajna; pod koniec XVIII w. okolice Krakowa nawiedził kolejny silny wstrząs, w wyniku którego do Wisły runęła część wzgórza (skały leżące dziś na brzegu i w korycie Wisły) i murów opactwa w Tyńcu.

- 1472: Wybuch epidemii w Krakowie.
- 1475: 31 III – spaliła się cała dzielnica koło Nowej Bramy i Bramy Mikołajskiej, spłonęło ponad 100 domów.
- 1475: powódź w lipcu zalewa Kazimierz, Stradom, wszystkie przedmieścia i niszczy ogrody warzywne naokół Krakowa.³⁸
- 1485: Gmina żydowska wyrzekła się uprawiania handlu i pośrednictwa w Krakowie, z wyjątkiem sprzedaży rzeczy zastawionych.
- 1489: umiera bł. Stanisław Kazimierczyk (ur. 1433), kapłan w klasztorze kanoników laterańskich na Kazimierzu. Jego kult rozwijał się od schyłku średniowiecza i został zatwierdzony przez Stolicę Apostolską 1993.
- 1494: 27 II - układ pomiędzy cechem rzeźników kazimierskich a starszyzną żydowską na temat rozpoczęcia działalności przez 4 rzeźników żydowskich.
- 1494: Dekretem króla Jana I Olbrachta Żydzi zamieszkujący rejon placu Szczepańskiego w Krakowie zostali przesiedleni do wschodniej części miasta Kazimierz.
- 1495: Pogrom Żydów, jakiego dopuścili się zebrani w Krakowie uczestnicy krucjaty antytyureckiej, spowodował usuwanie się ludności żydowskiej do Kazimierza.
- XV-XVI w.: Stopniowe osuszanie mokradeł związanych ze starorzeczem Wisły.
- 1500: 17 IX - pogrom żołnierze wdarli się do miasta, zabili ok. 20 Żydów i splądrowali ich domy.
- 1501-1504: powstaje ołtarz św. Jana Jałmużnika, poliptyk namalowany na pocz. XVI w. Ufundowany został przez M. Lanckorońskiego³⁹ dla kaplicy w krużgankach klasztoru Augustianów na krak. Kazimierzu. Pierwotnie posiadał predellę z relikwiami świętych. Obrazy ołtarzowe prezentują bogaty i wielowątkowy program ikonograficzny, opierający się na legendzie świętego patrona.
- 1504: Spłonął Kazimierz.
- 1505: papież Juliusz II nadał odpusty osobom modlącym się przed ołtarzem św. Jana Jałmużnika.
- 1506: Król nadaje Krakowowi rzekę Niecieczę w wodami z niej wypływającymi i z sadzawkami, płynące na przedmieściu Krakowa w kierunku Zwierzyńca per vicum civilem alias Blone⁴⁰.
- 1509: Ogień strawił Stradom z 3 kościołami.
- 1515: Wzmianka o ogrodzie królewskim, który zajmował centralną część późniejszego Nowego Świata, stykając się w pobliżu Wawelu z zaniedbanymi stawiskami. Ich świadectwem mogą być wykopywane podczas prac ziemnych i ryciu fundamentów domów resztki wodnej flory i fauny, przysypanych rumowiskiem nawiezionym tu dla zasypania pozostałych po stawach dołów⁴¹.

³⁸ DH 5 s. 511, 631

³⁹ Lanckoroński Mikołaj (zm. 1524?), mecenas sztuki. Cześnik sandomierski, burgrabia krak., dla klasztoru augustianów przy kościele św. Katarzyny na Kazimierzu ufundował wielki poliptyk *Świętego Jana Jałmużnika* (ob. w Muzeum Nar. w Krakowie), patriarchy aleksandryjskiego, którego kult zaczął wyznawać w czasie pobytu na Węgrzech. Wykonany 1501/02–1504 przez anonimowego artystę, poliptyk opatrzony herbem Zadora rodu Lanckorońskich z Brzezia, należy do najwybitniejszych przykładów pol. malarstwa przełomu gotyku i renesansu. W 1505 papież Juliusz II nadał odpusty osobom modlącym się przed ołtarzem świętego.

⁴⁰ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. I, Ossolineum 1980-1986, s.134.

⁴¹ Ciekawy opis tych znalezisk pozostawił Ambroży Grabowski. Zob. w *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*. wyd. St. Estreicher. Kraków 1909, T.II, ss. 199-200.

- 1517: Miasto posiadało na terenie Brzegu Miejskiego 8 pieców wapiennych przed Nową Bramą oraz pobierało 30 gr czynszu z ogrodu Pankracego Guttethera. W XVI w. na terenie Brzegu Miejskiego działały liczne zakłady rzemieślnicze (szlifiernia, tartaki).
- 1518: Zygmunt Stary zezwolił zamieszkać w Polsce emigrantom żydowskim wygnanym z miast czeskich i morawskich. Osiedlali się oni licznie w Kazimierzu.
- 1521: Zygmunt Stary rozsądając spór między pospólstwem i rajcami Krakowa a rajcą Janem Kyeslinkiem oskarżonym m. in. o przywłaszczenie 2000 florenów pobranych na użytek dóbr Dąbie i Grzegórzki, a jednocześnie na szkodę miasta (również o nieprawne przywłaszczenie stawu i ogrodu za murami miasta), uniewinnia tego.
- 1528: Wylew Wisły poczynił wiele szkód w czerwcu, a jeszcze większych zniszczeń dokonał w lipcu, zalał bowiem kościoły i zerwał most w Kazimierzu.



Panorama Krakowa, 1536/1537. Zamieszczony w: Reisealbum Pfalzgraf Ottheinrichs von seinem Zug nach Krakau 1536/1537, zawierającym 50 akwarel z widokami m.in. miast i zamków. Najstarsza panorama Krakowa, rysowana z natury, z kopca Krakusa. Przedstawia Kazimierz i Kraków z Wawelem. Biblioteka Uniwersytecka w Würzburgu, Oddział Rękopisów, sygn. Delin. VI. E.F. repr. Za: Atlas Krakowa.

- 1530: Powstała pierwsza w Europie Środkowej żydowska, drukarnia Heliczów. Drukowano w niej książki po hebrajsku i w jidysz.
- 1531: Zygmunt I zwraca się do mieszkańców w sprawie sporu o czopowe (ANKr, ICC 69 s. 868)
- 1533: Po ostrej zimie nagle ruszyły lody, tworząc olbrzymi zator od Ogrodów Królewskich aż po klasztor norbertanek. Spiętrzone fale Wisły wystąpiły z brzegów i rozlały się gwałtownie, przewracając domy i zalewając okolice.
- 1534: Drukarnia Heliczów wydrukowała, przetłumaczony na jidysz, Nowy Testament.
- 1534: Katastrofalny wylew Wisły w Krakowie.
- 1535: Zygmunt I zakazuje noszenie i używania rusznic w Krakowie, Kazimierzu i Kleparzu (ANKr, ICC 49 s. 45).
- 1536: Zygmunt I nadaje Żydom kazimierskim wolności na lat 4 z powodu pożaru (ANKr, ICC 49 s. 691-93).
- 1539: Zygmunt I dał przywilej dla wielkiej piły, poruszanej siłą wody, w cieślarni miejskiej.

- 1539: Zygmunt I zakazuje Żydom budowania i zajmowania domów poza wyznaczonym dla nich okręgiem (ANKr, ICC 69 s. 351).
- 1541: Zygmunt I uwalnia dom Piotra, Włocha - sługi i szewca królowej położony na Stradomiu za brama Grodzką od wszelkich ciężarów prawa publicznego i gospodarczego (Teut. 61 s. 302-3).
- 1542; Do Kazimierza napłynęła kolejna po 1518 fala wypędzonych z Pragi emigrantów żydowskich.
- 1542-1558: Księga dochodów miasta Krakowa wymienia za Bramą Nową obiekty stanowiące własność miejską: topnię łożu, dom farbiarza [na wale z dala od Bramy], cieślarnię z wielką piłą do tarcia drzewa, dawną szlifiernię, którą posiadał Walenty Golumbek, gospodę, czyli stajnię miejską prowadzoną przez Wiczorka, topnię wosku Macieja Schratella. Znajdowały się tam także przedmiejskie domostwa (siedliska) oraz ogrody dzierżawione m.in. przez Piotra Tanigela, Mikołaja Stano, Stanisława Guttetera.
- 1543: Zakaz Zygmunta I przyjmowania nowych członków przez gminę kazimierską (ANKr, ICC 69 s. 154).
- 1544: Walenty Dębiński referendarz królewski wydaje uniwersał by łapano Marcina Żaka, fałszerza monety i wydano go w ręce rajców kazimierskich (ANKr, CS 3 s. 496).
- 1546: Zygmunt I zatwierdza umowę dotyczącą dożywotniej gospody Pawła Grzywy dworzanina królewskiego w domu jego brata Jana Grzywy (koło klasztoru bernardyńskiego) (Teut. 61 s. 22-3).
- 1547: Zygmunt I zwraca się do Kazimierza by cofnął wilkierz ograniczający wyrób piwa, bo jest on szkodliwy dla młynów starościńskich (ANKr, ICC 64 s. 878).
- 1548: Zygmunt August do Kazimierza w sprawie skarg rzeźników o niesłuszne obciążenia (ANKr, ICC 65 s. 386).
- 1548: Zygmunt August zatwierdza zapis Bernarda Maciejowskiego 132 zł rocznego czynszu na rzecz szpitala ubogich żołnierz św. Jadwigi na Stradomiu (RCC 88 s. 1875-82, 1883-90; ICC 90 s. 760-65).
- 1549: Zygmunt August - Przywilej na rzecz konwentu przy kościele św. Jadwigi na Stradomiu i nadanie dóbr Jugowice z karczmą i folwarkiem (TC Nova 77 s. 86).
- 1550: Zygmunt August daje wolność od opłaty od drzewa dla łaźiebника (balneatora) kazimierskiego - Błażeja (ANKr, Teut. 62 s. 235-36).
- 1550: Zygmunt August przyznaje wolność od ceł od drzewa dla klasztoru św. Katarzyny na Kazimierzu (ANKr, Teut. 62 s. 134-35, Teut 77 s. 1319-20).
- 1550: Zygmunt August zwraca się do Kazimierza pod Krakowem w sprawie mieszczanina Jana z Korczyzna (ANKr, ICC 67 s. 340).
- 1551 [1672]: Zygmunt August zatwierdza plebiscyt określający wysokość opłaty szosu w mieście Kazimierzu (ANKr, RCC 99 s. 1777).
- 1551: Zygmunt August zwalnia od szosu augustianów z Kazimierza pod Krakowem (ANKr, ICC 67 s. 1429).
- 1551-1552: Zaraza w miastach Kraków i Kazimierz.
- 1552: Zygmunt August do Kazimierza w sprawie sporów o pobór czopowego (ANKr, ICC 69 s. 1130).
- 1552: Zygmunt August zakazuje by Kraków na szkodę królewskich młynów przywoził przez Kazimierz piwa i nie sprzedawał po wsiach (ANKr, ICC 69 s. 593).
- 1553 [1657]: Zygmunt August przyznaje Kleparzowi i Kazimierzowi przywilej taki jaki ma Kraków.

- 1553: 15 IX - zawarcie układu pomiędzy Kazimierzem i miastem żydowskim na temat rozwoju getta.
- 1553: 30 VI - między radą miejską kazimierską a kahałem doszło do układu w sprawie zaokrąglenia i rozszerzenia obszaru "miasta żydowskiego". Granice wówczas wytyczone obowiązywały do końca XVIII w.
- 1553: Powiększenie obszaru miasta żydowskiego na Kazimierzu, o tereny odkupione od chrześcijan. Na Kazimierzu powstał najstarszy i istniejący do dziś w Krakowie cmentarz żydowski Remuh.
- 1553: Uгода między Kazimierzem a Żydami co do sprzedaży trunków, co do jatek rzeźniczych, co do obowiązków Żydów (ANKr, ICC 70 s. 758).
- 1553: Zygmunt August uwalnia dom swego kucharza Kaspra na Kazimierzu leżący od podatków i danin wszelkich, a jego samego od innych sądów z wyjątkiem królewskiego (ANKr, ICC 71 s. 287).
- 1553: Zygmunt August zawiadamia wielkorządcę, że klasztor św. Agnieszki na Stradomiu zwolnił od dziesięciny od drzewa prowadzonego Wisłą (Teut. 62 s. 133-4).
- 1554: 21 V - układ pomiędzy Kazimierzem a miastem żydowskim na temat wielkości i położenia parcel nabywanych pod miasto żydowskie.
- 1554: Wizja muru na Kazimierzu przez majstrów murarskich (ANKr, Teut. 62 s. 147-8).
- 1554: Zygmunt August zwraca się do Andrzeja Spoth sufragana, w sprawie jazów na Wiśle i krzywd krakowskich rybaków (ANKr, ICC 70 s. 1630).
- 1555: Zygmunt August do rajców Kazimierza w sprawie szlachcica Macieja Olszowskiego, by go nie zmuszano do opłat i ciężarów prawa miejskiego (ANKr, ICC 76 s. 1397).
- 1555: Zygmunt August nakazuje oddać jedną jatkę chlebową Janowi zięciowi Tomasza Mrzygłoda (ANKr, ICC 73 s. 385).
- 1556, 12 XI: Zygmunt August zezwala na wystawienie bóżnicy (ANKr, Judaica Crac. 2 s. 995-6)
- 1556: 12 XII - przywilej króla Zygmunta Augusta zezwalający na budowę Synagogi Wysokiej (przy ul. Józefa 38).
- 1556: 3 V – spłonął szpital św. Jadwigi i kościół św. Agnieszki na Stradomiu, ogień zdołał przedostać się przez Wisłę, gdzie zrujnował Kościół św. Katarzyny i św. Jakuba.
- 1556: 5 V - w wielkim pożarze Kazimierza ucierpiał mocno kościół św. Katarzyny: spłonął dach i zawaliło się sklepienie nad nawą główną.
- 1556: Zygmunt August uwalnia miasto Kazimierz ze Stradomiem na lat 10 od wszelkich podatków, opłat i ceł z wyjątkiem pogranicznego z powodu pożaru (ANKr, ICC 75 s. 365).
- 1556: Zygmunt August uwalnia pogorzalców Stradomia i Kazimierza, także szpital i klasztory, od obowiązku dawania dziesięciny drzewa budulcowego, o czym zawiadamia wielkorządcę krakowskiego (Teut. 63 s. 41-2, 351-2.).
- 1557 [1624]: Zygmunt August pozwala Żydom na Kazimierzu w miejsce spalonej drewnianej synagogi wystawić murowaną (ANKr, RCC 49 s. 320).
- 1557: Królowny Anna i Katarzyna nabywają za 400 złotych, za pośrednictwem Jana Bonera z Balic, dom na Kazimierzu przy ul. św. Wawrzyńca (ANKr, Teut. 63 s. 196-99, 239-41).
- 1557: Pożar części miasta żydowskiego Kazimierz wraz z drewnianą wówczas synagogą Remuh.
- 1557: Zygmunt August do rajców Krakowa z powodu skargi piekarzy kazimierskich, że im piekarze krakowscy nie pozwalają kupować codziennie w Krakowie mąki na swe potrzeby (ANKr, ICC 76 s. 1156).

- 1558 [1559]: Zygmunt August do rajców miasta Kazimierza w sprawie Aleksego Rapki, który wprowadził niegdyś zajmował się balwierstwem i był cyrulikiem lecz to nie może szkodzić jego dobrej sławie i być przeszkodą w sprawowaniu urzędu rajcy (ANKr, ICC 78 s. 949).
- 1558: Początek prac budowlanych na Kazimierzu przy nowej, murowanej synagodze Remuh, stawianej w miejscu spalonej drewnianej synagogi.
- 1558: Zygmunt August do Mikołaja Tarły, chorążego sandomierskiego, w sprawie rzeźników kazimierskich, od których na terytorium wsi Łęki należącej do niego, ściągane bywają od pędzonego bydła opłaty, wbrew przywilejom (ANKr, ICC 76 s. 1765).
- 1558: Zygmunt August poleca Bonerowi, wielkorządcy krakowskiemu, by usunął Macieja Sulikowskiego, nie osiadłego w mieście Kazimierzu i protestanta, od godności rajcy miejskiego (ANKr, ICC 76 s. 1529).
- 1558: Zygmunt August zatwierdza opiekunów dla dzieci Żyda Józefa z Krakowa (ANKr, ICC 74 s. 1189-90).
- 1559: Protestacja rzeźników kazimierskich z powodu przywozu mięsa na targ do miasta przez "kijaków", tj. okolicznych chłopów (ANKr, ICC 78 s. 48).
- 1559: Zygmunt August do sufragana krakowskiego, opata tynieckiego, by zniósł jaz na Wiśle (ANKr, ICC 77 s. 1318-19).
- 1562 [1563]: Zygmunt August wydaje uniwersał w sprawie cechu złotników krakowskich. Poleca magistratom Krakowa, Kazimierza, Kleparza i Stradomia, by nie dopuszczały wykonywania rzemiosła złotniczego poza cechem (ANKr, ICC 87 s. 101).
- 1562: Zygmunt August darowuje swemu łożniczemu Stanisławowi Dowoźnie dom na Stradomiu (Teut. 64 s. 406-7).
- 1562: Zygmunt August nadaje (jako patron i kolator szpitala św. Jadwigi na Stradomiu) kramarzowi Stanisławowi Gutowskiemu dworzyszczę na gruncie tegoż szpitala i nakazuje wielkorządcy wwiązać obdarzonego w posiadanie dworzyszczę (Teut. 65 s. 213-16).
- 1562: Zygmunt August wydaje uniwersał w sprawie cechu złotników krakowskich. Poleca magistratom Krakowa, Kazimierza, Kleparza i Stradomia, by nie dopuszczały wykonywania rzemiosła złotniczego poza cechem (ICC 87 s. 101).
- 1563: Zygmunt August nadaje swojemu słudze Andrzejowi Wołce dom na Kazimierzu, położony między domami Marcina jawora i Mikołaja Bocianka, o czy zawiadamia wielkorządcę krakowskiego i rajców kazimierskich (ANKr, Teut. 65 s. 229-31).
- 1563: Zygmunt August zezwolił m. Kraków przenieść skład soli za miasto przed Nową Bramę w sąsiedztwo stajni miejskiej.
- 1564: Protestacja rzeźników kazimierskich przeciw rzeźnikom żydowskim o przekraczanie prawa (ANKr, ICC 88 s. 675).
- 1564: Sprawa między rajcami miasta Kazimierza a cechem rzeźników o prawo używania pieczęci cechowej (ANKr, ICC 87 s. 804).
- 1564: Zygmunt August do starosty krakowskiego w sprawie ograniczenia sprzedaży soli na Kazimierzu (ANKr, ICC 86 s. 1936-37).
- 1564: Zygmunt August nakazuje cechowi rzeźniczemu na Kazimierzu uiszczać na rzecz wikariuszy katedralnych krakowskich z jatek kazimierskich czynsz roczny w wysokości 27 grzywien, nadany wikariuszom przez Jana Olbrachta (ANKr, Teut. 65 s. 265).

- 1565: Zygmunt August pozwala Kazimierzowi wykupić 14 łanów dawniej należących do miasta (ANKr, ICC 89 s. 1627-8).
- 1565: Zygmunt August zakazuje wykonania wilkierza uchwalonego przez Kazimierz co do wyrobu piwa i sam określa warunki tegoż wyrobu (ANKr, ICC 90 s. 40-1).
- 1566 [1583]: Przywilej Zygmunta Augusta dla garbarzy kazimierskich (ANKr, RCC 9 s. 1606-13).
- 1566: 3 V - pożar strawił wszystkie zabudowania, z wyjątkiem Psiego Rynku i miasta żydowskiego.
- 1566: Zygmunt August do Hieronima Burzyńskiego, żupnika krakowskiego w sprawie handlu solą przez mieszczan kazimierskich (ANKr, ICC 91 s. 1153).
- 1566: Zygmunt August do Kazimierza w sprawie dróg i ścieżek do Podbrzezia i Rybitw, które bezprawnie różni zajmują i zawężają (ANKr, ICC 90 s. 1280).
- 1566: Zygmunt August do Kleparza, Krakowa i Kazimierza o dostarczanie surowców do wyrobu saletry i prochu (ANKr, ICC 90 s. 1313-14).
- 1566: Zygmunt August do starosty krakowskiego w sprawie ograniczeń w sprzedaży soli wielickiej kupcom z Krakowa i Kazimierza (ANKr, ICC 90 s. 1308-13).
- 1566: Zygmunt August do starszych Żydów na Kazimierzu, by naprawili mur miasta z ich winy chyłący się do upadku (ANKr, ICC 90 s. 1281).
- 1566: Zygmunt August do żupnika wielickiego by nie robił trudności kazimierzanom w zakupie soli - stosownie do przywileju króla (ANKr, ICC 92 s. 230-31).
- 1566: Zygmunt August do żupnika wielickiego by nie robił trudności kazimierzanom w zakupie soli - stosownie do przywileju króla (ICC 92 s. 230-31).
- 1566: Zygmunt August do żupnika wielickiego, by nie sprzedawał kazimierzanom soli "bancatum", aż do rozstrzygnięcia sporu z Krakowem (ANKr, ICC 92 s. 229-30, 235).
- 1566: Zygmunt August nakazuje by nie dozwolano na dowóz ryb do Krakowa, ze szkodą dla tutejszych rybaków (ANKr, ICC 90 s. 1335-36).
- 1566: Zygmunt August nakazuje żupnikowi krakowskiemu sprzedawać Kazimierzowi sól według przywileju króla Władysława (ANKr, ICC 90 s. 1216-17).
- 1566: Zygmunt August zawiadamia starostę krakowskiego, że zawiesił nowe przywileje uzyskane przez miasto Kazimierz na prawo odbywania jarmarków ze szkodą dla miasta Krakowa (ANKr, ICC 91 s. 442-443).
- 1567 [1662]: Zygmunt August wydaje przywilej dla miasta Kazimierza, mocą którego żaden Żyd, wychrzta i heretyk nie może sprawować urzędów miejskich (ANKr, RCC 89 s. 711).
- 1567: Zygmunt August do Zbigniewa Sienieńskiego, kasztelana sandeckiego, by nie zmuszał mieszczan kazimierskich do płacenia cła we wsi swej Chorzowie (ANKr, ICC 93 s. 241).
- 1567: Zygmunt August nakazuje Maciejowi Błeszczyńskiemu, wielkorządcy krakowskiemu, nie wybierać dziesięciny od drzewa spławianego Wisłą na użytek klasztoru św. Katarzyny na Kazimierzu (ANKr, ICC 91 s. 1106-7).
- 1567: Zygmunt August uwalnia dom szlachetnego Stanisława Primusa położony na Stradomiu od gospodnego i od podatków (Teut. 71 s. 693-5).
- 1567: Zygmunt August zawiadamia wielkorządy krakowskie o przysądzeniu 4 łanów ziemi rajcom kazimierskim, o które toczył się proces z klasztorem św. Katarzyny (ANKr, ICC 93 s. 381, 392; ICC 96 s. 959).

- 1567: Zygmunt Augusta uniwersał do celników w sprawie mieszczan kazimierskich wydanych z powodu żądania opłaty od koni i bydła (wbrew przywilejom) przez celników na komorze w Pilźnie (ANKr, ICC 93 s. 241).
- 1568: Zygmunt August: przywilej dany Żydowi Izaakowi Włochowi z Kazimierza na drukowanie talmudu i innych ksiąg hebrajskich, oraz sprzedaż ich w Polsce i na Litwie. Również protestacja w tej sprawie (ANKr, ICC 93 s. 1211, ICC 100 s. 169).
- 1569: Spór rzeźników kazimierskich z mieszczanami wojnickimi i ropczyckimi, którzy nieprawnie pobierali cło od pędzonego bydła (ANKr, ICC 99 s. 692-700).
- 1569: Zygmunt August cofa przywilej dany Żydowi z Kazimierza Izaakowi synowi Arona z Włoch na lat 50 na druk książek hebrajskich a zwłaszcza Talmudu, a to ponieważ w tych księgach są bluźnierstwa (ANKr, ICC 98 s. 1250-51).
- 1569: Zygmunt August do Kazimierza, by nie przeszkadzano piwowarom w ważeniu piwa (ANKr, ICC 98 s. 707-8).
- 1569: Zygmunt August do starosty krakowskiego, by nie pozwalał na sprzedawanie mąki na Kazimierzu ze szkodą dla młynów królewskich (ANKr, ICC 98 s. 299).
- 1569: Zygmunt August król - poleca staroście krakowskiemu wypłacić burmistrzowi i rajcom miasta Kazimierza roczny czynsz 3 grzywien należący się z cła w Zatorze (CC 97 s. 1388).
- 1569: Zygmunt August nakazuje Żydom kazimierskim naprawić mur zniszczony przez to, że tamtędy idzie ich kanał (ANKr, ICC 98 s. 255-56).
- 1569: Zygmunt August poleca Stanisławowi Myszkowskiemu, staroście krakowskiemu, wypłacić burmistrzowi i rajcom miasta Kazimierza roczny czynsz 3 grzywien należący się z cła w Zatorze (ANKr, ICC 97 s. 1388).
- 1569: Zygmunt August w sprawie zatargu między miastem Kazimierzem a klasztorem św. Katarzyny o 4 łany (ANKr, ICC 100 s. 31, 34).
- 1569: Zygmunt August zabrania mieszczanom ropczyckim pobierać opłaty od bydła pędzonego przez rzeźników krakowskich, kazimierskich i kleparskich (ANKr, ICC 99 s. 699, 700, 692).
- 1570: Protestacja miasta Krakowa przeciwko Ludwikowi Decjuszowi wielkorządcy krakowskiemu co do ludzi i kamieni, których dostarczyło miasto do robót przy naprawie przeprawy przez Wisłę na Dębnikach oraz o zabranie siana z łąk miejskich na Dąbiu (ANKr, ICC 99 s. 969-70).
- 1570: Protestacja ze strony rajców Kazimierza przeciw Żydom o zanieczyszczanie ulic i niszczenie murów miejskich (ANKr, ICC 99 s. 1025-31).
- 1570: Zygmunt August do Kazimierza - zakazuje bić pali i wznosić groblę na Wisłę, ze szkodą Krakowa (ANKr, ICC 106 s. 15-16).
- 1570: Zygmunt August określa sposób poboru czopowego na Kazimierzu (wynik skargi karczmarzy) (ANKr, ICC 100 s. 885, 898).
- 1570: Zygmunt August poleca rajcom krakowskim czuwać, by krakowscy Żydzi nie sprowadzali piwa na szkodę piwa kazimierskiego (ANKr, ICC 100 s. 887).
- 1570: Zygmunt August stwierdza ponownie wolność od opłaty ceł Żydów kazimierskich (ANKr, ICC 105 s. 170).
- 1571: Inwentarz ruchomości w domku "na mostku" na Stradomiu (Teut. 66 s. 450-51).
- 1571: Zygmunt August do Decjusza wielkorządcy w sprawie sprzedaży mięsa na rynku kazimierskim przez obcych, niecechowych rzeźników zwanych kijakami (ANKr, ICC 105 s. 1218).

- 1571: Zygmunt August poleca rajcom miasta Krakowa usunąć tamy na Wiśle, które szkodzą młynom królewskim (ANKr, ICC 105 s. 286).
- 1571: Zygmunt August w sprawie tamy na Wiśle między Krakowem a Kazimierzem, którą każe rozburzyć (ANKr, ICC 103 s. 623-4).
- 1571: Zygmunt August w sprawie zajęcia kamienicy Żyda Feliksa z Kazimierza, za dług z dzierżawionych myt witebskich i połockich (ANKr, ICC 99 s. 1312, 1324).
- 1574: Henryk Walezy pozwala Grzegorzowi Żygo postawić 2 jatki na Kazimierzu (ANKr, RCC 2 s. 45-46, 189-190).
- 1574: Henryk Walezy w sprawie jatek na Kazimierzu (ANKr, RCC 2 s. 635).
- 1574: Henryk Walezy zatwierdza wilkierz rady miasta Kazimierza o cechu mydlarskim (ANKr, RCC 3a s. 298).
- 1574: Henryk Walezy znosi pozwolenie dane na wybudowanie 2 jatek na Kazimierzu (ANKr, RCC 2 s. 45-46).
- 1574: Rada miejska na Kazimierzu wydaje wilkierz określający prawa cechu mydlarskiego (ANKr, RCC 3 s. 299-308).
- 1575: Protest mydlarzy z Kazimierza przeciw radzie miasta Kazimierza o prawa tego cechu (ANKr, RCC 3 s. 295).
- 1575: Wzmiankowana jurydyka Groble, najmniejsza z jurydyk krakowskich⁴².
- 1576: Stefan Batory po świeżo zaszłym wypadku zabicia chłopca szlacheckiego w ziemi gostyńskiej, zbadawszy sprawę wydaje edykt, koca którego, pod karami oszczerstwa i gardła zakazuje bezpodstawnie Żydów posądzać lub pozywać o mord dzieci chrześcijańskich. Król zabronił także bezpodstawnie oskarżać Żydów o wykradanie Hostii (ANKr, RCC 8 s. 181-182).
- 1576: Stefan Batory upomina Z. Myszkowskiego starostę oświęcimskiego i zatorskiego, aby wypłacał czynsz roczny 18 grzywien ustanowiony przez Zygmunta Starego altarii Trójcy Świętej w kościele św. Jakuba na Kazimierzu (ANKr, RCC 4 s. 15).
- 1577: Skarga na Żydów mieszkających u chrześcijan na Kazimierzu, że zanieczyszczają domy rzeźniczymi odpadkami (ANKr, RCC 4 s. 1667).
- 1578: Dekret Stefana Batorego na rzecz tzw. kijaków, dotyczący sprzedaży mięsa na Kazimierzu (ANKr, Teut. 95 s. 1286-1287).
- 1578: Michał Maleczkowski, wielkorządca krakowski, nadaje Ambrożemu Kuśnierzowi i jego synowi Walentemu w dożywocie budkę na Stradomiu za czynszem rocznym 2 grzywien na rzecz wielkorządztwa krakowskiego (Teut. 67 s. 180-182).
- 1578: Protestacja rzeźników krakowskich, kleparskich i kazimierskich w sprawie nieprawego dowozu mięsa z okolicy (ANKr, RCC 5 s. 1226).

⁴² Jurydyka to nieruchomości będąca własnością szlachecką lub klasztorną, leżąca w obrębie miasta królewskiego i wyłączona spod prawa (i sądownictwa) miejskiego. Jurydyki zaczęły powstawać w XV w., ale dopiero zniesienie w 1550 ograniczeń prawa do kupowania gruntów i domów w miastach przez szlachtę spowodowało ich rozkwit. Pojedyncze nieruchomości przekształciły się w dzielnice, czy wręcz odrębne miasteczka. W 1. połowie XVIII w. większe miasta miały ich po kilka lub kilkanaście (Kraków i Lublin po 21). Stanowiły twardą konkurencję dla miast, organizując targi i jarmarki, pędząc napoje alkoholowe i pozwalając na produkcję nienależącym do cechów partaczom. Widziano w tym barierę rozwoju miast i próbowano znieść konstytucjami z 1659, 1764 i Konstytucją 3 maja (1791). Ostatnie jurydyki zostały zlikwidowane przez administrację zaborców.

- 1578: Protestacja ze strony mieszczan kazimierskich przeciw tenutariuszowi miasta Osieka, który rzeźnikom kazimierskim zabrał 312 baranów prowadzonych z jarmarku w Żmigrodzie i głodne trzymał w mieście przez 2 dni (ANKr, CB 21 s. 628).
- 1578: Stefan Batory do Krakowa, by od kazimierzan nie wybierali mostowego (ANKr, RCC 5 s. 589-590).
- 1578: Stefan Batory do opata mogińskiego w sprawie usunięcia jazu na Wiśle, bo przeszkadza rybakom z Podbrzezia (ANKr, RCC 6 s. 112-113).
- 1578: Stefan Batory nakazuje Żydom kazimierskim naprawić część murów, z ich winy poniszczonych (ANKr, RCC 5 s. 446).
- 1578: Stefan Batory zatwierdza statut cechu stolarzy, bednarzy itd. kazimierskich (ANKr, Teut. 73 s. 407-414).
- 1578: Stefan Batory. Przywilej dotyczący łowienia i sprzedaży ryb, wydany dla rybaków na przedmieściu kazimierskim (ANKr, Teut. 135 s. 1372-1374, 1465-1470).
- 1578: Stefan Batory. Wyrok w sprawie rzeźników kazimierskich i kleparskich przeciw Jarosławowi o pobór opłat od bydła (ANKr, RCC 5 s. 736).
- 1579: Prasołowie krakowscy przeciw kazimierzanom (ANKr, Teut. 67 s. 25-28).
- 1580: Rada miejska kazimierska w sprawie o zaległe pobory (ANKr, Ac. Off. 11 s. 870, 1113, 1539).
- 1580: Stefan Batory. Mandat do Piotra Strzały, sędziego zatorskiego i poborcy województwa krakowskiego, zabraniający wybierać dzierżawcom czopowe w Krakowie, na Kleparzu i Kazimierzu (ANKr, Teut. 67 s. 64-65).
- 1580: Stefan Batory. Mandat do Zygmunta Palczowskiego, podstarościego krakowskiego i dzierżawcy czopowego w województwie krakowskim, zabraniający wybierać czopowe w Krakowie, na Kleparzu i Kazimierzu (ANKr, Teut. 67 s. 61-62).
- 1581: Na terenie Dąbia i Grzegórzek stacjonowały oddziały wojska gromadzone na wojnę z Moskwą⁴³.
- 1581: Stefan Batory do wielkorządcy zamku krakowskiego, aby ochraniał mieszczan lanckorońskich od szykan ze strony kazimierzan (ANKr, RCC 8 s. 390).
- 1581: Stefan Batory. Mandat do poborców i urzędników z zawiadomieniem, że uwolnił rajcę kazimierskiego Stanisława Masło, z powodu utraty w nurtach Wisły znacznej ilości soli - na przeciąg dwóch lat od płacenia czopowego i szosu (ANKr, Teut. 67 s. 164-165).
- 1582: Napad na kamienicę na Kazimierzu (ANKr, Ac. Off. 15 s. 1721).
- 1584: Stefan Batory. Salvus conductus dla żyda Jelenia Manachowskiego, podejrzanego o zabicie rabina kazimierskiego (ANKr, RCC 10 s. 1190, 1197).
- 1585: Dożywotni przywilej dla Macieja Kierstana, krawca kazimierskiego, wyrabiania i sprzedaży "mitras i miczky", (ANKr, Teut. 68, s. 257-258).
- 1585: Stefan Batory, za zgodą senatu i posłów, ustanawia cło na Wiśle, które Kazimierzanie mają wyliczać po 1 fl. od okrętów wiozących sól, ołów, zboże, wina wł., jako rekompensatę za uregulowanie Wisły. Cło to mają opłacać swoi i obcy (ANKr, RCC 11, s. 1096-1102, 1455).
- 1585: Stefan Batory. Mandat do Mikołaja Zebrzydowskiego, starosty krakowskiego, w sprawie uwięzienia jednego z rajców kazimierskich, wmieszanych w pewną sprawę kryminalną (ANKr, Teut. 68, s. 225; s. 225-226).

⁴³Czekalski T., *Szkice z dziejów Dąbia*, Kraków 1993, s. 7.

- 1585: Stefan Batory. Mandat do rady m. Krakowa oraz wielkorządcy krakowskiego w sprawie zachowania rybitwów wiślańskich w ich prawach (ANKr, Teut. 68, s. 165-167).
- 1585: Stefan Batory. Mandat do wielkorządcy krakowskiego w sprawie ochrony Kazimierzan w poborze ceł od zboża i innych towarów spuszcanych Wisłą (ANKr, Teut. 68, s. 198-199).
- 1585: Stefan Batory. Mandat do wielkorządcy krakowskiego w sprawie poboru dziesięciny drzewnej na Wiśle (Teut. 68, s. 191-192).
- 1588: Jan Dulski, kaszt. Chełmiński, podskarbi kor. Do poborców i rad miast, aby od Żydów nie wybierano więcej niż pogłównne. Żydzi krakowscy, lubelscy, poznańscy i lwowscy uchylają się też od pogłównego (ANKr, RCC 13 s. 1710, 1842).
- 1588: Protestacja urodzonego Macieja Kosza przeciw drabantom królewskim, z których kpt. Ulf Luvens nasłał por. swego Eske Lidonsecken z halabardnikami na jego gospodę na Stradomiu, którzy służyli jego szlachetnego Jerzego Jastrzębskiego zabili. Kilka innych osób zranili, a rzeczy i pieniądze zabrali (RCC 13 s. 842-844).
- 1588: Sprawa o nieuszanowanie cmentarza żydowskiego na Kazimierzu (ANKr, RCC 13 s. 1588).
- 1588: Zygmunt III uwiadoma żupników krakowskich, że dał klasztorowi św. Agnieszki w Krakowie jałmużny 2 bałwany soli (ANKr, RCC 14 s. 1356).
- 1588: Zygmunt III uwiadoma Maleczkowskiego, wielkorządcę krakowskiego, że dał tytułem jałmużny klasztorowi św. Agnieszki w Krakowie "10 drzew" rocznie (ANKr, RCC 14 s. 1357).
- 1588: Zygmunt III. Mandat do dzierżawcy młyna na Kazimierzu w sprawie należności przypadających staroście krakowskiemu i młynarzowi, wydany na korzyść złotników i piekarzy kazimierskich (ANKr, Teut. 68 s. 462-463).
- 1588: Zygmunt III. Mandat do rady m. Krakowa na rzecz rybitwów na Wiśle (ANKr, Teut. 68 s. 510).
- 1589: Burmistrz i rada m. Kazimierza są winni radzie m. Krakowa - jako arendarze czopowego z Krakowa, Kazimierza i Kleparza - za kwartał 1770 złp (ANKr, RCC 15 s. 247).
- 1589: Relacja woźnego generała o ogłoszeniu przywileju królewskiego wydanego na sejmie warszawskim, nadającego m. Kazimierzowi pobór mostowego od bydła rogatego i drobnego dobytku (ANKr, Teut. 68 s. 681).
- 1589: Zatarg o czopowe między Krakowem i Kazimierzem (ANKr, Ac. Off. 29 s. 65, 244, 488).
- 1589: Zygmunt III nadaje Franciszkowi Wiersitis - za usługi dla kancelarii królewskiej - prawo pobierania rocznie po jednym wole od rzeźników krakowskich, kazimierskich i kleparskich - stanowiących dań na rzecz wielkorządców krakowskich (ANKr, Teut. 68 s. 566).
- 1590: Statut cechu garncarzy kazimierskich (ANKr, RCC 70 s. 220).
- 1590: Zygmunt III wzywa zarządy miast Kazimierza i Kleparza do zdania sprawy z rachunków i rozszędzenia zakresu sądownictwa przed delegatami królewskimi (ANKr, Teut. 114 s. 113-116).
- 1590: Zygmunt III. Mandat do rady m. Kazimierza w sprawie rozliczenia się z dochodów przed wielkorządcą krakowskim (ANKr, Teut. 68 s. 733).
- 1590: Zygmunt III. Mandat do rady m. Kazimierza wydany na rzecz karczmarzy kazimierskich w sprawie uiszczania czopowego (ANKr, Teut. 68 s. 680-681).
- 1590: Zygmunt III. Mandat do rady m. Krakowa nakazujący jej przestrzegać przywileju m. Kazimierza, dotyczącego wolności handlu w m. Krakowie (ANKr, Teut. 68 s. 694-695).
- 1591: Wybuch epidemii i pożar na Stradomiu.

- 1591: Zapiska o ogłoszeniu przez wielkorządcę krakowskiego terminu sądenia spraw apelacyjnych wynikających z porządku sądów i urzędów miasta Kazimierza, Kleparza, Proszowic i Koszyczek (ANKr, Teut. 68 s. 791).
- 1591: Zygmunt III. Mandat inhbicyjny do ławy kazimierskiej w sprawie sądenia instancja odwoławcza (ANKr, Teut. 68 s. 754).
- 1591-1592: Stanisław Morski, poborca województwa krakowskiego, oblatuje retenty poboru łanowego z powiatu proszowskiego, szczyrzyckiego, lelowskiego, ksiąskiego oraz retenty poboru szosu z Krakowa, Kazimierza, Kleparza i Wieliczki (z powodu zarazy) (ANKr, RCC 18 s. 253).
- 1592 i nast.: Protestacja rybitwów kazimierskich przeciw radzie m. Krakowa (ANKr, Teut. 69, s. 64).



Kraków od północnego zachodu [fragment], 1603–1605. Zamieszczony w: Braun, Hogenberg, Civitates orbis terrarum, t. 6, Kolonia 1617, tablica nr 43. Zabudowania Krakowa, Kazimierza i Kleparza, nad którymi umieszczono nazwy i herby tych miast. Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie.

- 1592: Zygmunt III pozwala Janowi Czarnolaskiemu, burgrabiemu zamku krakowskiego, cedować pobór trzeciej miary z dwóch młynów na Kazimierzu, na rzecz jego syna Wojciecha Czarnolaskiego (ANKr, TC 121 s. 20).
- 1593: Dekret Zygmunta III w sporze między klasztorem św. Jadwigi na Stradomiu a radą miasta Kazimierza (w sprawie kramów) (ANKr, RCC 23 s. 810).
- 1593: Dwukrotna powódź.
- 1593: Krzysztof Zellner w swoim pamiętniku zapisał: „Tegoż roku była powódź wielka circa festum Joanni Baptiste. Zalała kościół Bernardynów, na półtora chłopa tak w kościele, jako na cmentarzu”.
- 1594: Kazimierz Manicki, proboszcz u Bożego Ciała, pozywa posesorów źródeł siarczanych we wsi Swoszowice, które są własnością konwentu (96, s. 362).
- 1594: Kwestia sporna czy rada Kazimierza ma odpowiadać przed sądem wielkorządowym czy królewskim (ANKr, Teut. 69 s. 225).
- 1594: Urząd starosty krakowskiego wydaje dekret w sporze między karczmarami i piekarzami krak. i kazimierskimi, stwierdzając swoje prawo egzekucji przywilejów obu stron, z odwołaniem do króla (ANKr, RCC 20, s. 655).
- 1595: 9 XII - gwałtowny pożar w centrum Kazimierza, spłonęło wnętrze kościoła Bożego Ciała (organy i częściowo ołtarz główny).

1595: Zygmunt III nadaje Jerzemu Kostnerowi, stolarzowi nadwornemu dom na Stradomiu, zwany Tatarowskie, który przypadł królowi prawem kaduka (TEUT. 69 s. 342 -3).

1597: Pożar na Kazimierzu.

1597: Zygmunt III król nakazuje urzędowi miejskim Krakowa, Kazimierza i Kleparza, aby w obecnych niebezpieczeństwach zastosowali środki ostrożności jakie im marszałek koronny i starosta krakowski Zebrzydowski poleci (RCC 24 s. 979).



Kraków od południa, przed 1600. Cracovia Minoris Poloniae Metropolis. Na podstawie rysunku Jerzego Hoefnagla (?) Egidius van der Rye (1592–1598), rytował Jakub Hoefnagel (1617). Zabudowania Krakowa z Wawelem oraz Kazimierza ze Stradomiem. Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie.

1598: Powódź w dorzeczu Górnej Wisły i na obszarze ówczesnego Krakowa, 3 VI zatopiła część klasztoru oo. Bernardynów. W okresie wiosennym i letnim wystąpiły siedmiokrotnie wezbrania Wisły.

1599: Zygmunt III upomina radę i ławę miasta Kazimierza pod Krakowem o dobre administrowanie spadkiem Wojciecha Jodłowskiego (RCC 26 s. 397).

1600: Zygmunt III do rady miasta Krakowa w sprawie domu tercjarek bernardyńskich na Stradomiu (RCC 27 s. 1083).

1603: Potwierdzenie istnienia składu drewna i portu drzewnego na Wiśle. Na obszarze dzisiejszego placu na Groblach usytuowano stawy.

1604: Pożar Kazimierza.

1605: K. Zellner notuje: „tegoż roku przypadła powódź wielka, która zalała i Bernardynów, trochę mniej niż w r. 1593”. Równocześnie ks. Wielewicki podaje: „Ogromny wylew Wisły od 9 VIII 1605 przez kilka dni trwający ogromne szkody wyrządził. Opisał tę klęskę wierszem Stanisław Grochowski, kustosz kruszwicki, wielki tego okresu poeta polski.

1605: Katastrofalny wylew Wisły.

1606: Ponowny katastrofalny wylew Wisły.

- 1607: 22 XI - w 3 kazimierskich bożnicach ogłoszono obwieszczenie rady Kazimierza o zezwoleniu na zakup przez Żydów wszelkich działek między bramą Glinianą a miastem żydowskim.
- 1609: Mieszczanin krakowski i kupiec Walerian Montelupi sprowadził z Włoch do Krakowa zakon Bonifratrów.
- 1611: Pożar Stradomia.



Matthäus Merian, Cracovia, grafika z: Johan Ludewig Gottfried „Neuwe archontologia cosmica...”, Frankfurt nad Menem 1638. Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie.

- 1620: Kupiec Wolf Popper ufundował synagogę Poppera przy ul. Szerokiej.
- 1621: O kolejnej powodzi podaje informację F. Marczykiewicz, stwierdzając, że powódź ta „zniszczyła wiele wsi, a w Krakowie, w kościele św. Katarzyny na 3 łokcie wody było”.
- 1622: Epidemia dżumy dziesiątkuje ludność Krakowa. Na Grzegórkach i Dąbiu ustawiono drewniane budy dla zapowietrzonych, pilnowane przez straż miejską⁴⁴.
- 1623: Wybuch epidemii i głód.
- 1634: Powstał ołtarz główny w kościele Bożego Ciała na Kazimierzu w Krakowie, jedno z najwybitniejszych osiągnięć polskiej sztuki snycerskiej.
- 1635 ok.: powstaje nagrobek bł. Stanisława Kazimierczyka (w kościele Bożego Ciała z archaizowanym przedstawieniem zmarłego leżącego na wznak).
- 1635: 18 V - spis budynków kazimierskich w dzielnicy żydowskiej, objął 67 domów i parcel.
- 1638: 30 IV – rozpoczęcie budowy, w żydowskiej części Kazimierza, synagogi Izaaka (Ajzyka), której fundatorem był kupiec Izaak Jakubowicz. Budowę ukończono w 1644 r.
- 1647: Powstała Synagoga Kupa. Jest to ostatnia synagoga powstała w okresie istnienia miasta żydowskiego.
- 1651: Do miasta dotarła epidemia „czarnej śmierci”, prawdopodobnie czarnej ospy lub dżumy.

⁴⁴Czekalski T., *Szkice z dziejów Dąbia*, Kraków 1993, s. 7.

- 1652: wylew Wisły, zalany został Kazimierz i część Krakowa.
- 1655: 1 IX - spis budynków kazimierskich (z wyłączeniem miasta żydowskiego), było ich 110 na Kazimierzu i 21 na Stradomiu, czyli o połowę mniej, niż przed potopem szwedzkim.
- 1655: 26 IX - wojska szwedzkie zajęły przedmieścia miasta oraz Kazimierz i rozpoczęły oblężenie Krakowa; przedmieścia od strony wschodniej zostają spalone.
- 1656: Według relacji Namaczyńskiej: „1656 In Julio — Powódź wielka była pod Krakowem, z Wisły wylania wód z brzegów wielkie tak, że było wylanie po wszystkim Stradomju aż do Grockiej bramy, y błonie wszystkie za Kazimierzem aż po Krzemionki i łąki wszystkie plasowkie, Bieżanowskie zalała aż po sam Bieżanówy w Krakowie nawidziła bramę Wislną, y Poboczną: Skodi wielkie poczinieła, w naszym wojsku i obozowi bała przeskoda..., 1656 powódź pod Krakowem była podczas wojny szwedzkiej, gdy Kraków trzymali y Kazimierz Szwedzi”.
- XVII wiek: Od w. XVII dawne główne koryto zaczęło się zamulać. W połowie stulecia odgrywało już drugoplanową rolę. „Stara” Wisła powoli stawała się wysychającym, malarycznym starorzeczem, co było skutkiem odcięcia dopływu wody z Prądnika.: XVIII wiek: Gościńiec kierował się ku Wiśle, którą przekraczał brodem, a od XVIII wieku drewnianym mostem, później zwanym szlachtuzowym. Wzdłuż traktu (od XVIII w. nazywanego ulicą Starowiślańską lub Starowiślańską; formalna nazwa od 1881⁴⁵) stały z rzadka przedmiejskie dwory i domki, w XIX w. systematycznie wymienia na okazałe kamienice i rezydencje.
- 1657: Plan fortyfikacji krakowskich Isidoro Affeitoi.
- 1658: Zapis przez gminę żyd. Na Kazimierzu pewnego długu zaciągniętego od konwentu św. Jadwigi na Stradomiu (TC Nova 77 s. 427).
- 1662: Powódź zniszczyła most i spowodowała zalanie Zwierzyńca.
2. połowa XVII w.: Budowa browaru królewskiego.
- 1670: Powódź upamiętniona tablicą na murze kościoła św. Agnieszki. Tablica umieszczona jest na południowej ścianie kościoła ok. 80 cm nad gruntem⁴⁶.

⁴⁵Encyklopedia Krakowa, Kraków 2000, s. 923.

⁴⁶Tablica ta, jak podaje K. Skarżyńska, jest najstarszą z zachowanych tablic powodziowych w Krakowie. Powódź w roku 1671 została utrwalona na filarze kamiennym na rogu muru ogrodowego przy kościele św. Agnieszki. Oznaczono na nim także poziomy innych powodzi, a w szczególności w 1736, 1813, 1826. Filar ten został zniszczony przy budowie muru klasztoru Kołetek (Domu dla Starców Towarzystwa Dobroczynności).



E[rik] I[onson] Dahlberg, Oblężenie Krakowa przez wojska szwedzkie Karola Gustawa w 1655 roku; grafika z: Samuel Pufendorf, „De rebus Carolo Gustavo...”, Norymberga 1696. Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie.

1671: Wylew Wisły.

1674: Ambroży Grabowski odnotowuje najstarszą wzmiankę o przedmieściu Nowy Świat.

1682: Początek rozruchów antyżydowskich.

1683: Katastrofalna powódź. Jan III Sobieski przeznaczył 6.000 talarów na regulację Wisły.

1687: Powódź wpłynęła na zmianę koryta Wisły w rejonie Dębnik.

1697: Kolejna powódź została upamiętniona znakiem powodziowym na tablicy w kościele Norbertanek w Krakowie. Stan wód powodziowych w roku 1697 mógł być wyższy od stanu w roku 1813 o 53 cm.

1700: Plan sytuacyjny okolic Krakowa (po Witkowice od północy, Bronowice od zachodu, Bielany od południowego zachodu, Krzemionki od południowego wschodu oraz od wschodu po Mogiłę), wg kopii z XIX w., przedstawiający ówczesny stan własnościowy gruntów. W sieci wodnej Wisła w obu korytach, Rudawa z Młynówką Królewską, Prądnik, Sudoł, ujście Wilgi oraz stawy (Żabikruk i Królewski pod Wawelem, zwierzyńskie na Błoniach, dębnickie - tu nazwa "Jezioro Wielkie).

1702: 5 VIII - inżynierowie wojskowi króla Karola XII rozpoczęli sporządzanie tzw. Planu Szwedzkiego, najdokładniejszej mapy Kazimierza.

1702: Wojska szwedzkie palą przedmieścia od strony wschodniej, m.in. zabudowania Dąbia i Grzegórzek⁴⁷.

1707: Wybuch epidemii tyfusu, trwającej do 1708 r. W Krakowie zmarło 7.223, w okolicy Krakowa – 12 047 osób.

1732: Powstał projekt przebudowy gotyckiego kościoła Paulinów na Skałce.

⁴⁷Czekalski T., *Szkice z dziejów Dąbia*, Kraków 1993, s. 8.

- 1733: Początek przebudowy kościoła na Skałce w stylu późnobarokowym. Budowa kościoła ukończona została w stanie surowym w 1742 r.
- 1735: Przemarsz wojsk rosyjskich biorących udział w wojnie o sukcesję polską.
- XVIII wiek: W XVIII wieku powódzie wystąpiły w latach 1736, 1774, 1775. Poziom wielkich wód powodziowych z roku 1736 był oznaczony w rogu muru ogrodzenia przy kościele św. Agnieszki na Stradomiu. Mur ten został przebudowany w latach 60. XX wieku, a filar ze znakami powodzi zniszczony.
- 1741: 4 III - August III, w wyniku długoletnich starań kongregacji kupieckiej, zabronił Żydom prowadzenia handlu na terenie Krakowa (poza "miastem żydowskim" na Kazimierzu).
- 1750 [około]: Teren dzisiejszej ulicy Straszewskiego wchodzi w skład jurydyki miejskiej Nowy Świat, do której przytykały małe jurydyki szlacheckie - Wygoda (leżąca już po drugiej stronie Rudawy) i Groble, zwane też Tarłowskie⁴⁸.
- 1751: 4 IV - biskup Andrzej Załuski konsekrował kościół Paulinów na Skałce.
- 1758: 12 XI - biskup Franciszek Potkański konsekrował kościół Trynitarzy (obecnie Bonifratrów).
- 1763: Oblężenie miasta przez wojska rosyjskie.
- 1768, 6 VIII : Podczas oblężenia Krakowa przez wojska rosyjskie konfederaci barscy decydują się na zniszczenie przedmieść, aby te nie dawały osłony nieprzyjacielskiej piechocie podchodzącej do murów miejskich. W nocy 6 VIII pod opuszczone przez mieszkańców zabudowania Nowego Świata konfederaci podłożyli ogień, równając z ziemią drewniane obejścia, płoty i parkany⁴⁹.
- 1768: Opanowanie Krakowa przez konfederatów barskich przy poparciu mieszczan; 5-12 VIII – podczas oblężenia Krakowa przez Moskali spłonęły wszystkie przedmieścia: Kleparz, Wielopole, Wesoła, Biskupie, Krupniki, Garbary, Smoleńsk i Nowy Świat. 17 VIII – kapitulacja Krakowa przed wojskami rosyjskimi.
- 1770 [około]: Prowizoryczna odbudowa przedmieść przynosi owoc w postaci niezdarnie skleconych bud szpecących i tak niezbyt urodziwą okolicę. Na przełomie XVIII i XIX w. na obrzeżu dzisiejszego placu Na Groblach utrwaliła się rzadka zabudowa parterowa w typie podmiejskim.
- 1772: 5 VIII - I rozbiór Polski; bezprawna aneksja Kazimierza przez Austrię, łamiąca postanowienia traktatu rozbiorowego.
- 1774: Wielki wylew Wisły.
- 1776: Na mocy konwencji granicznej Kazimierz powrócił do Rzeczypospolitej.
- 1779: Powstały Komisje Dobrego Porządku (Boni Ordonis) dla Kleparza i Kazimierza – pierwsza próba reformy administracji miejskiej.
- 1784: Cesarz austriacki Józef II na prawym brzegu Wisły założył konkurencyjne względem Krakowa miasto Podgórze.
- 1785: Plan Krakowa z przedmieściami, znany jako Plan Kołłątajowski, pokazuje rolnicze użytkowanie terenu, przebieg szlaku handlowego, będącego załącznikiem późniejszej ul. Grzegórzeckiej

⁴⁸ Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa. Kraków w wiekach XVI-XVIII*.

Kraków 1984, s. 564 - 566.

⁴⁹ Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa. Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Kraków 1984, s. 547.

oraz skupisko zabudowań w rejonie opracowania, stanowiących zapewne jądro ówczesnej wsi.



Widok Krakowa od strony zachodniej, widoczne drogi, nurt Rudawy i jej ujście do Wisły. Miedzioryt kolorowany François Chereau „Cracovie. Ville de la Basse Pologne et Metropolitaine du Royaume...”, wydanie paryskie, XVIII w.; archiwum Domu Aukcyjnego „Nautilus” w Krakowie

- 1787: Grunty i pastwiska położone nad Starą i Nową Wisłą zostały „znacznie uszczerbione”. W tym czasie poddani z Grzegórzek byli „do czyszczenia miasta Krakowa zażywani”⁵⁰.
- 1788-1792: W dobie Sejmu Czteroletniego próbowano wcielić do Krakowa: Kazimierz, Stradom, Siedlisko Żydowskie i domy za Bramą Wielicką, tworząc tzw. II cyrkuł miejski⁵¹. Jednak gwałtowne wstrząsy polityczne nie pozwoliły na dokonanie reformy⁵².
- 1791: Sierpień – starania o rozszerzenie Krakowa przez przyłączenie Kazimierza, Kleparza i okolicznych wsi, rozpoczęte w oparciu o dzieło Komisji Dobrego Porządku.
- 1792: Kraków został podzielony na cztery cyrkuły: Śródmieście, Kleparz z Krowodrzą, Kazimierz, Garbary.
- 1795: 24 X – III rozbiór Polski: Polska na 123 lata przestała istnieć jako samodzielne państwo.
- 1796: 4 I – wojska pruskie opuściły Kraków. Wkroczenie wojsk austriackich, przyłączenie miasta do monarchii habsburskiej.
- 1798: Markiz Chasteler, generał francuski w służbie austriackiej ocenia Kraków pod względem przydatności do obrony. Proponował on wzniesienie regularnego wieloboku 12 bastionów

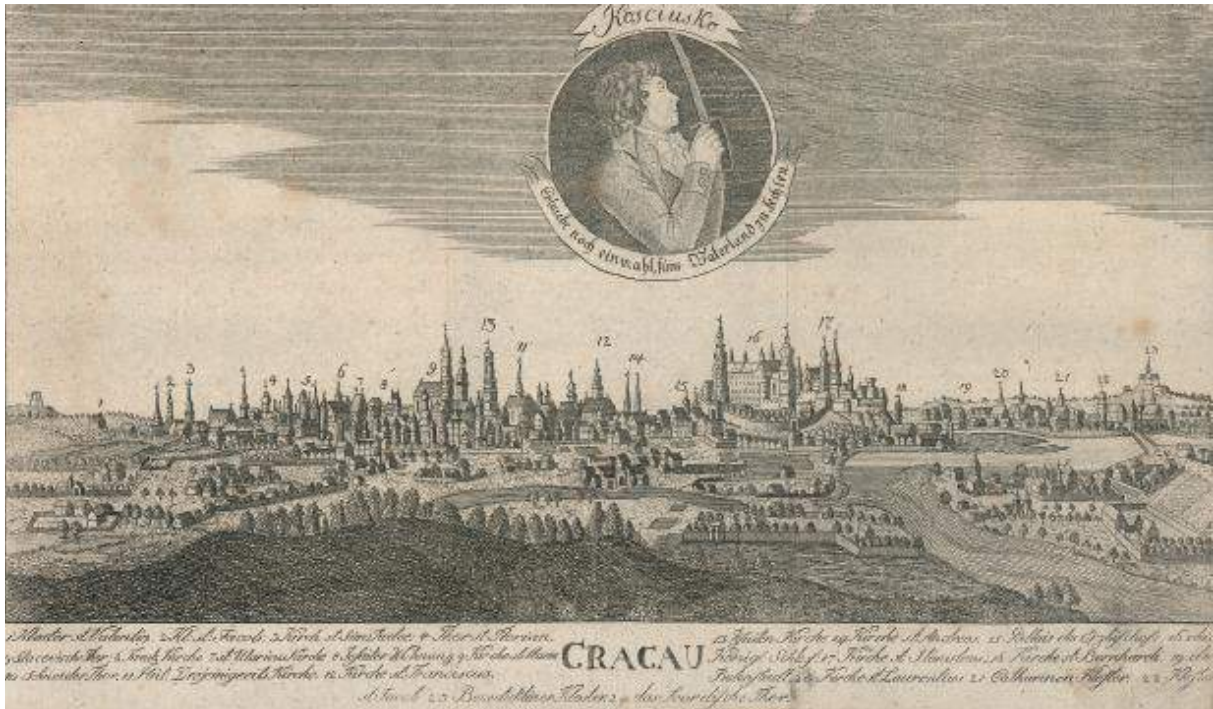
⁵⁰Materiały do Słownika Historyczno-Geograficznego województwa krakowskiego w dobie sejmu Czteroletniego (1788 - 1792), Warszawa-Wrocław-Kraków 1931, s. 69.

⁵¹A. Grabowski, *Starożytnicze wiadomości o Krakowie*. Kraków 1852, s. 14-15.

⁵²Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. XXIII.

w miejscu wyburzonych murów miejskich. Linia obrony miała objąć także rejon Placu na Groblach. Do realizacji planu nigdy nie doszło. Zadowolono się linią okopów kościuszkowskich, która zostawiła jurydyki na swoich tyłach⁵³.

1798: Układ między kongregacją kupiecką m. Krakowa, a zgromadz. XX Kanoników Regularn. Stróżów Grobu Chrystusa z okazji przeniesienia tychże do kościoła św. Barbary (z kościoła św. Jadwigi na Stradomiu) w sprawie podziału obowiązku i kosztów konserwacji (TC Nova 78 s. 292, 298).



Widok Krakowa [z portretem T. Kościuszki], 1. połowa XIX w. Archiwum galerii NAUTILUIS w Krakowie.

- 1800: 10 X - nakaz rządu austriackiego polecający wszystkim Żydom z Krakowa i Kazimierza przeprowadzenie się do getta.
- 1800: Dekret o przyłączeniu Kazimierza do Krakowa i wyznaczeniu nowych granic miasta, wydany przez rezydującą w Wiedniu Kancelarię Nadworną Galicyjską. Decyzją senatu, ludności pochodzenia żydowskiego pozwolono osiedlać się na obszarze całego Krakowa.
- 1800: Rezydująca w Wiedniu Kancelaria Nadworna Galicyjska dekretem znosi wszelkie jurydyki i wyznacza nowy obszar Krakowa obejmujący 7,79 km kwadratowego. W jego granicach ustanowiono cztery Wydziały (obwody)⁵⁴.
- 1800: Założenie nowego cmentarza żydowskiego poza Kazimierzem, przy obecnej ul. Miodowej, na terenie wsi Grzegórzki. Pierwsze pochówki w 1804.
- 1801: Nowo utworzony Urząd Budownictwa Miejskiego zainicjował likwidację średniowiecznych fortyfikacji, zasypywanie fos, burzenie zniszczonych kaplic i kościołów w Krakowie.

⁵³ Bogdanowski J., *Warownie i zieleń twierdzy Kraków*. Kraków 1979, ss. 75-76.

⁵⁴ Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1796 - 1918*.

Kraków 1984, s. 9. *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. XXIII.

- 1802: 22 IV – z rozporządzenia C.K. Gubernium Galicji zachodniej ukazał się „Porządek względem gaszenia pożarów w stołecznym mieście Krakowie”, który w 140 paragrafach zmodyfikował strukturę obrony przeciwpożarowej.
- 1802: Otwarty został drewniany most na Wiśle u wylotu ul. Mostowej, łączący Kraków z miastem Podgórze. Nazwano go mostem Karola na cześć arcyksięcia austriackiego Karola Ludwika Habsburga⁵⁵.
- 1804: Kraków ogłoszony został miastem otwartym. Fakt ten stał się podstawą decyzji o wyburzeniu średniowiecznych murów obronnych.
- 1806: 22 IV - wojsko objęło w posiadanie kościół św. Katarzyny zamieniony na skład wojskowy.
- 1808: Powstał szpital żydowski w Krakowie.
- 1810: 10 IV – formalne przyłączenie Krakowa do Księstwa Warszawskiego. Odebranie od władz administracyjnych i sądowych przysięgi wierności Fryderykowi Augustowi, królowi saskiemu i księciu warszawskiemu.
- 1813 i 1815: Katastrofalne wylewy Wisły niszczą przedmieścia od strony wschodniej. Gwałtowna powódź spustoszyła tereny dzisiejszego placu na Groblach, które skutkiem raptownego wylewu znalazły się co najmniej 1 metr pod wodą⁵⁶. Wielki wylew Wisły zalewa Stradom, Kazimierz⁵⁷. Katastrofalna powódź zrywa most Karola. Podczas wielkiej powodzi w 1813 koryto Starej Wisły zostało mocno zamulone, a ciek przekształcił się w pasmo bajor, do których odprowadzano ścieki z Kazimierza i Krakowa. Stały się one siedliskiem chorobotwórczych bakterii.
- 1815: 18 X – utworzono Wolne Miasto Kraków.
- 1817-1818: Nad Starą Wisłą wybudowano rzeźnię (rzezalnię, szlachtuz) miejską.
- 1818: 13 III - Senat ogłosił ograniczenia handlu żydowskiego w Krakowie.
- 1818: Podjęto pierwszą próbę regulacji nurtu Starej Wisły, w czasie kiedy próbowano w obszar Brzegu Miejskiego wprowadzić trwalszą zabudowę.
- 1819: Kolejny katastrofalny wylew Wisły.
- 1820 [około]: Wsadzenie topoli wzdłuż drogi biegnącej przez Nowy Świat w stronę Wawelu i przytykającej do dzisiejszego Placu Na Groblach (w miejscu obecnej ulicy Straszewskiego). Większość z nich wycięto na opał w zimie z 1840 na 1841 rok⁵⁸.
- 1821: Ukończono budowę „kanału głównego”, który biegł od miasta, przez łąkę św. Sebastiana, do Starej Wisły⁵⁹.
- 1822: Początek prac przy zakładaniu „ogrodów miejskich”, czyli Plant Krakowskich.
- 1824: Przebicie ulicy Dominikańskiej.

⁵⁵ Zobacz na załączone plany. Porównaj też: *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, wyd. S. Estreicher, Kraków 1909, T. I, s. 197 - 198.

⁵⁶ S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 261-262.

⁵⁷ Znakomity opis kataklizmu zostawił Ambroży Grabowski w swoich wspomnieniach. Zob. *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*. Kraków 1909 T.II s.199-200.

⁵⁸ *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*. wyd. St. Estreicher. Kraków 1909, T.II, ss. 190 - 191.

⁵⁹ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 614.

- 1824-1828: Wybudowano nowy most na Starej Wiśle (w przedłużeniu ul. Starowiślnej) zwany Żydowskim lub szlachtuzowym⁶⁰.
- XIX w.: Przekształcenie browaru królewskiego w koszary.
- 1825: Na obecnym placu Na Groblach przy wylocie kanału ściekowego do Wisły leżała posesja rodziny Działotkich zwana Hiszpanią. Odkupił ją właściciel kopalń węgla Westenholz, który założył tam, w miejscu dawnego portu rzecznego, składy węgla.
- 1825: Początek regulacji ul. Starowiślnej⁶¹. Dalsze prace prowadzono po 1830.
- 1829: 3 IV - Prezes Senatu zarządził, iż Żydzi mogą mieszkać i prowadzić handel tylko na terenie "miasta żydowskiego" na Kazimierzu.
- 1833: 13 V - uchwała Senatu o odnowieniu kościoła św. Katarzyny.
- 1834: 1 VIII – senat Wolnego Miasta Krakowa zabronił wypasu bydła na Plantach.
- 1834: Sporządzenie koncepcyjnego planu budowy portu rzecznego, zakładającego wykorzystanie stawiska na dzisiejszym placu Na Groblach.
- 1836: Na wschodniej, bliższej Wawelowi, części stawiska powstała zabudowa ulicy Groble (z tego roku pierwsza o niej wzmianka). W części zachodniej powstała ul. Portowa.
- 1836: Plan Krakowa w obrębie okopów T. Żebrowskiego (mutacja planu z 1836).
- 1838-przed 1848: Decyzją Senatu Wolnego Miasta Krakowa przystąpiono do osuszenia terenów dawnego stawiska Na Groblach. Wokół wytyczono ulicę obwodową. W połowie stulecia staw osuszono, ale ze względu na podmokły grunt nie przeznaczono go pod zabudowę.



Kraków od południa, 1839. Malował Rudolf Alt, litografował Franciszek J. Sandmann Litografia barwna. Archiwum galerii NAUTILUS w Krakowie

- 1842: Likwidacja resztek ogrodu królewskiego, będącego już tylko rządowym składem drewna, podczas wytyczania ul. Zwierzynieckiej.

⁶⁰ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 615.

⁶¹ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 616.

- 1843: J. Florkiewicz sporządził pierwszy projekt alei nad Starą Wisłą. Przewidywał powstanie dwóch traktów obsadzonych od strony rzeki podwójnym, a od strony zabudowy pojedynczym szpalerem drzew⁶².
- 1848: 26-27 IV – Wiosna Ludów: zamieszki na ulicach Krakowa. Wojska austriackie zbombardowały Kraków z Wawelu, w wyniku czego zginęły 32 osoby. Kapitulacja miasta.
- 1848: Na planie katastralnym przedstawiono m.in. przestrzeń parkową placu Na Groblach, z oczkami wodnymi i siecią ścieżek.
- 1848: Rozpoczęcie prac przy regulacji Wisły. Prace te trwały do roku 1850.
- 1849: 9 I - pojawiają się pierwsze objawy epidemii cholery, zwłaszcza na Kazimierzu.
- 1850 około: Grzegórzki z pobliskim Piaskiem tworzyły gminę wiejską, podległą jurysdykcji magistratu krakowskiego.
- 1850: 12 IV – ogłoszenie decyzji Franciszka Józefa I o budowie Twierdzy Kraków. Prace ruszyły jednocześnie na kopcu Kościuszki i przy rogatce warszawskiej.
- 1850: 30 XII – otwarcie mostu Podgórskiego w Krakowie, zbudowanego na kamiennych filarach, nazwanego później mostem Franciszka Józefa.
- 1854-1857: Władze austriackie przystąpiły do budowy fortu reditowego nr. 17 „Luneta Grzegórzecka” (ul. Wandy, 1854-1857), ale przedsięwzięcie zakończyło się katastrofą budowlaną.
- 1857: 1 XI – uruchomienie gazowni miejskiej. 22 XII – uruchomienie oświetlenia gazowego. Początkowo lampami gazowymi oświetlony był Rynek Główny, ulica Stradom, Kazimierz oraz ulica Lubicz przy dworcu.
- 1859–1909: Obszar administracyjny Krakowa obejmował zaledwie powierzchnię 5,77 km kw, podzielonych na osiem dzielnic: Śródmieście (dz. I), Wawel (dz. II), Nowy Świat (dz. III), Piasek (dz. IV), Kleparz (dz. V), Wesoła (dz. VI), Stradom (dz. VII), Kazimierz (dz. VIII).
- 1860: 10 I - zniesiono zakaz zamieszkiwania Żydów poza dzielnicą żydowską.
- 1862: 28 II - otwarcie synagogi postępowej tzw. Tempel przy ul. Miodowej. Nabożeństwom przewodzili kaznodzieje o wykształceniu akademickim, przemawiający po polsku lub niemiecku.
- 1863: Budowa mostu (dziś wiaduktu) kolejowego nad Starą Wisłą. Stał on w miejscu drewnianej konstrukcji z lat 1854-1855.
- 1865: Krakowski Magistrat zatwierdził *projekt urządzenia nowej drogi za mostem szlachtuzowym*, prowadzącej od owego mostu nad Starą Wisłą poprzez pół kazimierskich do Podbrzezia. W 1867 nowo wytyczoną drogę obsadzano drzewami. Dopiero w 1891 Rada Miasta zdecydowała o przedłużeniu ulicy do Wisły.
- 1866: 13 IX wybór Józefa Dietla na prezydenta miasta Krakowa.
- 1866: Na planie T. Żebrowskiego widoczna rozproszona, przedmiejska zabudowa. Dobrze widoczny jest przebieg starego koryta Wisły oraz ulice Wielopole i Starowiślna. Wyraźnie oznaczony budynek rzeźalni oraz zabudowa idąca w kierunku Starego Miasta.
- Lata 60. XIX wieku: Początek realizacji tzw. przechadzek nad Starą Wisłą, będących wstępem wytyczenia Plant Dietlowskich⁶³.

⁶² B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 632.

⁶³ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 632.

- 1866: Nowy podział administracyjny miasta. Liczący 5,7 km kwadratowego lewobrzeżny Kraków podzielono na osiem dzielnic. Druga - zwana Nowy Świat - obejmowała teren od Wawelu, po ulicę Wolską i do końca ulicy Zwierzynieckiej⁶⁴.
- 1866: Wczesna faza koncepcji uregulowania Starej Wisły. Według pierwotnych planów Stara Wisła miała być zachowana jako otwarty kanał, ujęty zielenią ograniczoną dwoma pasmami drogowymi. W obu pierzejach mającej powstać ulicy przewidziano wprowadzenie okazałej zabudowy mieszkalnej.
- 1867: Równouprawnienie Żydów, zniesienie ograniczeń wyznaniowych.
- 1869: Plan Kazimierza według rysunku A. Buchowskiego, ok. 1869, próba historycznej analizy.
- 1869: Przebieg ul. Brzozowej, przewidziany na planie regulacyjnym Podbrzezia z 1869 r., został ustalony w wyniku prac z lat 1881-1886; jednocześnie nadano ulicy charakter alei wysadzonej drzewami. Również w latach osiemdziesiątych XIX w. ukształtowano ul. Berka Joselewicza (z jednostronnym – wobec niewielkiej szerokości – szpalerem drzew) oraz alejowo rozwiązane, kazimierskie przedłużenie ul. św. Sebastiana (projekt z 1883 określa je jako *ulicę otworzyć się mającą*). U zbiegu wspomnianych trzech ulic powstał trójkątny plac (jego formę ustalono ostatecznie w 1895), którego wnętrze wypełnił skwer.
- 1870: Zmarł Dow Ber Meisels, rabin krakowski, senator. W żydowskich szkołach wyznaniowych wprowadził język polski.
- 1871: 1 IX - rozpoczęła działalność jako szkoła miejska z polskim językiem nauczania dotychczasowa szkoła żydowska na Kazimierzu.
- 1871: W styczniu 1871 prezydent J. Dietl przedstawił projekt „uporządkowania miasta”, zawierający wykaz najpilniejszych potrzeb inwestycyjnych. Były to: dokończenie kanalizacji miasta, wybrukowanie placów i ulic, budowa wodociągów, rzeźni, budynków szkolnych, lazaretu dla nieuleczalnie chorych, rozbudowa gmachu Magistratu oraz restauracja Sukiennic. Realizację tego śmiałego projektu umożliwić miała pożyczka loteryjna w wysokości 1,5 mln złotych reńskich.
- 1873: Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę o zasypaniu Starej Wisły. Pomysłodawcą śmiałego projektu mającego uporządkować wschodnie przedpole Krakowa był Dietl. Kazał zasypać stare koryto Wisły między Stradomiem i Kazimierzem (utrudniające integrację Krakowa z Kazimierzem) i polecił utworzenie na jego miejscu nowoczesnej arterii komunikacyjnej. Całość wpisywała się w projekt porządkowania układu urbanistycznego Krakowa.
- 1874: Józef Dietl, po sporze z Radą Miasta, złożył urząd prezydenta, a jego miejsce zajął Mikołaj Zyblikiewicz.
2. połowa XIX w. - początek XX w.: Na placu na Groblach odbywały się targi koni.
2. połowa XIX wieku: Dzisiejsza ulica Grzegórzecka nabrała charakteru strategicznego stanowiąc łącznik z pierścieniem fortyfikacji. Jej początkowy odcinek biegł wzdłuż dawnego koryta Wisły, pierwotnie stanowiąc część ulicy Wielopole.
- Lata 70. - 90. XIX w.: Stopniowe wyeliminowanie funkcji portowych na wiślanym brzegu.
- 1876-1877: Maciej Moraczewski przedstawił plan poprowadzenia wód Starej Wisły brukowanym kanałem⁶⁵.

⁶⁴ Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1796 - 1918*. Kraków 1984, s. 228.

⁶⁵ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 645.

- 1878: Po raz pierwszy pojawiła się na planie miasta Ulica Grzegórzecka, a jej przebieg w części pokrywał się z drogą istniejącą w tym rejonie od średniowiecza.
- 1878: Przystąpiono do zasypywania koryta od Skałki do Blichu (wg projektu A. Konarzewskiego). Projektantem nowej arterii był B. Malecki. Po raz pierwszy pojawiła się na planie miasta Ulica Grzegórzecka, a jej przebieg w części pokrywał się z drogą istniejącą w tym rejonie od średniowiecza.
- 1880 po: Prace nad aranżacją zieleni w miejscu „Starego Wiśliska” prowadzone pod nadzorem inż. Janusza Niedziałkowskiego⁶⁶.: 1883: Na planie turystycznym Krakowa M. Dąbrowskiego widoczna zabudowa z budynkami wzdłuż ul. Starowiślnej i Wielopola. Na obszarze opracowania linia kramów, opisana jako Tandeta.
- 1880: Twórcą ostatniej, zrealizowanej koncepcji Plant (między Stradomiem, a ówczesną ulicą Starowiślną) był architekt Maciej Moraczewski (jego plany zatwierdzone zostały w 1880). Ulica została wybudowana w latach 1878-1880.
- 1881: Formalne wprowadzenie nazwy Plac na Groblach.
- 1882: 28 VIII – w Krakowie rozpoczęto budowę linii tramwajowej.
- 1883: W tym czasie "tylko ulica Wolska i Zwierzyniecka są lepiej zabudowane. Przekroje łączące te ulice tworzą prawie same parkany ogrodów"⁶⁷.
- 1886: Wytyczenie „przechadzek” wzdłuż Wisły.
- 1887 po: Od 1887 prowadzono urządzenie Plant Dietlowskich. Jest to w Krakowie jedyny przykład rozwiązanego z rozmachem szerokiego bulwaru z ciągami architektury mieszkaniowej. Jego wielkomięjski charakter przypomina swoim kształtem podobne założenia Berlina i Paryża.
- 1887: Nowa ulica nosi nazwę Dietlowskiej. Miała 1 kilometr długości i 100 m szerokości. Składała się z dwóch jezdni przedzielonych pasem zieleni o powierzchni blisko 5 hektarów.
- 1888: w miejscu dzisiejszego mostu Dębnickiego wybudowano trójprzęsłowy most o konstrukcji kratowej.



Kościół i krypta Paulinów na Skałce, w którym w "grobie zasłużonych" spoczęły zwłoki J. I. Kraszewskiego, Stanisław Tondos, 1887

1889: 3 XI - biskup krakowski poświęcił odnowiony kościół na Skałce.

1889: 6 X - poświęcenie zespołu klasztornej siostr miłosierdzia przy ul. Piekarskiej.

1890 - 1910: Ożywienie ruchu budowlanego w mieście.

- 1891 ok.: Na planie Krakowa widoczna projektowana linia domknięcia zabudowy wzdłuż ul. Dietla oraz uformowany trójkątny plac u wylotu ul. Wielopole. Zaznaczona linia granicy celnej przebiega przez obszar opracowania (miało to znaczenie dla funkcjonującej w tym miejscu Tandety).

⁶⁶ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 646.

⁶⁷ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. Warszawa 1883, T. IV s. 597.

- 1895: Połączenie Placu na Groblach z ulicą Straszewskiego krótką uliczką.
- 1897-1899: Budowa gmachu I Liceum Ogólnokształcącego.
- 1899: W czasie tej powodzi została zalana część zabudowy miejskiej w Krakowie. Dzisiejsza ulica Józefa Piłsudskiego, jak i sąsiednie ulice, znalazły się pod wodą. Poziom wody, który wówczas wystąpił, został oznaczony znakiem powodziowym umieszczonym na murze budynku ówczesnego „Sokoła”.
- 1899: Została uruchomiona linia kolejowa z Krakowa do Kocmyrzowa. Pociąg jechał przez Grzegórzki, Dąbie, Czyżyny, Bieńczyce, Grębałów i Prusy.
- 1901: Oddano do użytku pierwszą linię wąskotorową tramwaju elektrycznego. Pierwszymi pasażerami byli prezydent J. Friedlein i grono gości zaproszonych na uroczystość otwarcia linii. Linię obsługiwało 17 nowych wagonów wyprodukowanych przez Sanocką Fabrykę Wagonów oraz przyczepy przebudowane z dawnych wagonów konnych. 25 X 1902 uruchomiono kolejne linie: Rynek Główny - Szewska - Podwale - Park Jordana (sezonowa), Sławkowska - Wiślna - Zwierzyniecka, Rynek Główny - Sienna - Starowiślna - Dietla. Linia wąskotorowa nr 3 funkcjonowała do 1913. Pętla tramwaju wąskotorowego zlokalizowana była w okolicy dzisiejszego skrzyżowania ulic Starowiślniej i Dietla.
- 1901: Powstała elektrownia Krakowskiej Spółki Tramwajowej w zajezdni przy ul. św. Wawrzyńca.
- 1901: Wprowadzono nowy „Statut gminny dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa”.
- 1901-1902: Ulica Wrzesińska – jako przecznica wschodniego odcinka Plant Dietlowskich – wytyczona została w latach 1901-1902 na terenie dawnego folwarku augustiańskiego. Jednocześnie Rada Miasta – reagując błyskawicznie na strajk szkolny we Wrześni – nadała ulicy nazwę. Rejon ten związany był z majątnością żydowskiej rodziny Rittermanów.
- 1902: Powstała idea tzw. Wielkiego Krakowa.
- 1903: 12-13 VII Powódź największa od 1813 r.: Na wschód od Wzgórza Wawelskiego zatopione zostały dzielnice położone między Wisłą a ulicą św. Gertrudy, ulicą Andrzeja Potockiego (obecnie Westerplatte), do ulicy Kopernika. Woda zatopiła plac Na Groblach, ulicę Powiśle i częściowo ul. Podzamcze. Woda wtargnęła nawet w głąb starego miasta, dotarła do Plant, zatapiając je u wylotów ulic Wolskiej, Smoleńsk i Zwierzynieckiej. Pod wodą znalazły się Nowy Świat, Piasek, Nowa Wieś, Czarna Wieś, Łobzów, Półwieś Zwierzynieckie, Błonia, Grzegórzki i Dąbie, a z drugiej strony Wisły Dębniki, Zakrzówek, Ludwinów, Podgórze i Płaszów. Podczas kulminacji wielkiej wody Wisły, tj. w czasie kiedy stan wody Wisły wnosił w dniu 12 VII 1903 r. +455 m ponad zero wodowskazu, ustalona na podstawie zapisków, że wysokość wody na ulicach wynosiła: na placu Na Groblach - Powiśle +1,725 m.
- 1905: 18 II – uruchomienie Zawodowej Elektrowni Miejskiej w Krakowie.
- 1905: Gmach dawnej Powiatowej Kasy Oszczędności stanął w miejscu pierwszego krakowskiego stałego kina tzw. Cyrku Edison. Jego siedzibą był dawny budynek cyrkowy na Wielopolu, wzniesiony w drugiej połowie XIX w. na wzór londyńskiego cyrku Astleya lub paryskich budowli tego typu.
- 1905-1913: Po wielkiej powodzi jaka nawiedziła Kraków w roku 1903, rozpoczęto budowę kamiennych bulwarów, których zadaniem było uniknięcie takich sytuacji w przyszłości⁶⁸.

⁶⁸Dzieje Krakowa, Kraków 1984. T. III passim.

- 1906 po: Powstał Zespół CK Uprzywilejowanej Fabryki Machin i Narzędzi Rolniczych Ludwika Zielniewskiego, przeniesiony z ul. Krowoderskiej, przebudowany i przekształcony po roku 2000 (budynek rozburzone).
- 1906: Ustawa wiedeńskiej Rady Państwa o budowie kanału łączącego Dunaj z Wisłą, z portem rzeczonym w Krakowie.
- 1906: Wytyczenie ul. Paulińskiej wiąże się z końcowym etapem prac nad porządkowaniem terenów przyległych do zasypanego koryta Starej Wisły. W związku z wytyczaniem ulicy w linii prostej - 1906 wyburzono mur otaczający od północy pauliński zespół gospodarczy (nie doszło na szczęście do wyburzenia wysuniętej ku ulicy dawnej baszty kazimierskiej, wchłoniętej przez klasztor augustiański), w 1908 opracowany został projekt zamiany gruntów pomiędzy miastem a Augustianami. Ulica – ujęta od południa murem obronnym Kazimierza (zachowanym jako mur ogrodowy zespołów paulińskiego i augustiańskiego), otrzymała jednostronną, zwartą zabudowę i jeden szpaler drzew.
- 1908: Powódź z roku 1903 była podstawą opracowania planu akcji ochronnej w Krakowie na wypadek wystąpienia stanów powodziowych na Wiśle. W tym celu naczelnik straży pożarnej przygotował wskazania sposobów postępowania dla ochrony mieszkańców i ich mienia. Przy stanie wody + 2,30 (+ 7,30) m - następował alarm powodziowy dla mieszkańców Krakowa zamieszkujących nad Wisłą i Rudawą. Założono, że przy stanie wody +4,3 m plac Na Groblach zostaje zalany do wysokości 37 cm, a woda wdiera się do piwnic Gimnazjum św. Anny (obecnie B. Nowodworskiego). Skuteczność zarządzeń przetestował żywioł.
- J. Fiszer pisał: "W dniu 24 VII o godzinie 13⁰⁰ przy stanie wody +2,60 m podano: woda z Wisły cofa się do koryta Rudawy w ulicy Zwierzynieckiej. Zwierciadło wody w Rudawie za rogatką Wolską (u wylotu al. Mickiewicza i obecnej ul. Józefa Piłsudskiego) jest równe z brzegami. O godzinie 21⁰⁰ przy stanie +2,82 m donoszą, że woda wtargnęła do domów przy ulicy Wolskiej, zalewając sutereny. W niektórych domach woda podniosła się do I metra. Została zarządzone ewakuacja mieszkańców z zatopionych domów. Dnia 25 VII o godzinie 2³⁰ nadchodzi wiadomość: deszcz ciągle pada w dorzeczu Górnej Wisły. O godzinie 7⁰⁰ przy stanie +2,90 m woda z Rudawy wzdłuż parku drą Jordana przelewa się przez gościniec Wolski i zalewa Błonia. O godzinie 9⁰⁰ przy stanie +2,95 m woda zalewa wylot ul. Wolskiej".
- 1909: Czasopismo „Architekt” ogłosiło konkurs urbanistyczny na plan Wielkiego Krakowa.
- 1909: Niezrealizowana koncepcja urbanistyczna J. Czajkowskiego, W. Ekielskiego, T. Stryjeńskiego, L. Wojtyczki i K. Wyczyńskiego na uporządkowanie Wielkiego Krakowa przewidywała poprowadzenie promenady łączącej Planty z brzegiem Wisły i bulwarami. Niestety nie została zrealizowana.
- 1910: W 1910 przyłączono do Krakowa: Zakrzówek, Kapelanę, Dębniki, Rybaki, Półwie Zwierzynieckie, Zwierzyniec, Czarną Wieś, Kawiory, Nową Wieś Narodową, Łobzów, Gramatykę, Krowodrzę, Grzegórzki, Piaski oraz część Prądnika Białego i Czerwonego oraz Olszy. Z obszaru tego utworzono 10 dzielnic (w ramach planu Wielkiego Krakowa prezydenta Juliusza Leo).
- 1910: W planie regulacji Krakowa Plantom Dietlowskim przypadła ważna rola⁶⁹. Chodziło o wyodrębnienie średniowiecznego centrum Krakowa, otoczonego ringiem Plant, wokół którego koncentrycznie miało się rozwijać całe miasto. Pierwszy ring, czyli Planty, dalej drugi ring -

⁶⁹ Plan autorstwa Józefa Czajkowskiego, Władysława Ekielskiego, Tadeusza Stryjeńskiego, Kazimierza Wyczyńskiego i Ludwika Wojtyczki.

Planty Dietlowskie połączone z Alejami Trzech Wieszczów, a na ich obrzeżach powstające dzielnice willowe silnie zagospodarowane zielenią. Bliżej centrum powstawały kamienice miejskie⁷⁰.

- 1911: Budowa kolektora kanalizacyjnego nad Wisłą.
- 1912: Wytyczono ostateczny przebieg ul. Grzegórzeckiej.
- 1914: 28 VII – wybuch I wojny światowej.
- 1915: 1 VII – przyłączenie Podgórze do Krakowa, zakończenie procesu tworzenia Wielkiego Krakowa. Miasto obejmowało 46,9 km² i liczyło ponad 180 tys. mieszkańców.
- 1921: Listopad – otwarcie kina „Warszawa”.
- 1922-1925: Na początku lat 20., na fali rozbudzonego odzyskaniem niepodległości patriotyzmu, najchętniej projektowano w Krakowie budynki nawiązujące do stylów historycznych, przede wszystkim do baroku i klasycyzmu. W celu podkreślenia majestatu nowych gmachów państwowych chętnie stosowano monumentalne kolumnady i ozdobne portale, czego najlepszym przykładem jest gmach Pocztowej Kasy Oszczędności przy ul. Wielopole (proj. Adolf Szyszko-Bohusz, 1922-25).
- 1923: 5 X – na Kazimierzu przy ul. Józefa 1 wykryto tajny kantor, w którym na dużą skalę dokonywano nielegalnych transakcji walutowych.
- 1925: Powódź zastała Kraków częściowo już zabezpieczony budowlami ochronnymi. Brakowało budowli ochronnych między Wzgórzem Wawelskim a mostem Dębnickim oraz wałów ochronnych powyżej klasztoru PP. Norbertanek w górę rzeki, w stronę Bielania.
- 1928: 15 XI – otwarto Żydowski Dom Akademicki.
- 1928: Erygowana została na Grzegórkach parafia św. Kazimierza (w 1929 liczyła 4480 parafian).
- 1928: Uruchomienie komunikacji autobusowej.
- 1933: 19 I – otwarcie czwartego mostu na Wiśle w Krakowie, nazwanego mostem Józefa Piłsudskiego.
- 1934: Kolejna powódź.
- 1936: 14 XI – połączenie żydowskich gmin wyznaniowych Krakowa i Podgórze.
- 1936: Powstają nowe dzielnice katastralne i obwody miejskie.
- 1937: 14 XI - na cmentarzu żydowskim odsłonięto pomnik żołnierzy: Żydów poległych w walce o niepodległość Polski.
- 1937: 7 I – rozpoczął urzędowanie Tymczasowy Zarząd Gminy Żydowskiej w Krakowie. Przejął on kompetencje dotychczasowych Zarządów Gmin w Krakowie i Podgórze.
- 1937: 7 IV – w Krypcie Zasłużonych na Skałce został pochowany Karol Szymanowski.
- 1938: 7 III – odbyło się posiedzenie prezydium Reprezentacji Zjednoczonego Żydostwa Miasta Krakowa. Udział wzięli przedstawiciele rabinatu i cechu rzeźników żydowskich. Dyskutowano o ustawie o uboju rytualnym.
- 1939: 6 IX – około południa do Krakowa wkroczyły oddziały Wehrmachtu. Żołnierze zastrzelili 11 Żydów.

⁷⁰ Jednak późniejsze Aleje Trzech Wieszczów od zachodu i Planty Dietlowskie na miejscu osuszonego koryta Starej Wisły od wschodu - nie zostały domknięte od północy, mimo projektów ich domknięcia opracowanych jeszcze przed pierwszą wojną światową.

- 1939: 15 XII – Na Kazimierzu Niemcy przeprowadzili akcję rekwizycyjną. Zabierali ludności złoto, kosztowności i gotówkę powyżej 2.000 zł.
- 1940: 18 V – początek akcji wysiedlania Żydów.
- 1941: 15 X – zamknięcie przez niemieckie władze okupacyjne getta krakowskiego. Za przekroczenie granic dzielnicy bez specjalnej przepustki groziła kara śmierci.
- 1941: Utworzono nowe dzielnice katastralne (52), co zatwierdzono w 1945.
- 1941: Zmieniona została większość nazw ulic i placów Krakowa.
- 1942: Na planie centrum Krakowa widoczna zabudowa i przebieg ulic. Na obszarze opracowania teren uporządkowany, pozbawiony zabudowy. Wyraźnie oznaczony gmach PKO przy wylocie Wielopola. Zaznaczony zielenią obszar Plant Dietlowskich. Teren opracowania włączony w zielony obszar Plant Dietlowskich.
- 1942: Niemcy utworzyli obóz w Płaszowie.
- 1943: 13-14 III – Niemcy przeprowadzili krwawą akcję likwidacji żydowskiej dzielnicy mieszkaniowej (getta) w Krakowie.
- 1943: 28 X – pod murami Synagogi Starej hitlerowcy rozstrzelali 30 Polaków.
- 1945: 16 I – przestał istnieć obóz w Płaszowie. Ostatnich więźniów wywieziono do KL Auschwitz.
- 1945: 18 I – Niemcy wysadzili mosty na Wiśle.
- 1945: 8 VIII – Urząd Bezpieczeństwa (UB) zlikwidował radiostację Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj, mieszczącą się w lokalu konspiracyjnym przy ul. Koletki 6.
- 1945: 11 VIII – rozruchy antysemityczne na Kazimierzu. Zginęło co najmniej 5 osób, podpalona została synagoga Kupa.
- 1946: 27 X – uruchomiono most im. Tadeusza Kościuszki.
- 1948: Ustanowiono nowy podział Krakowa na dzielnice, których utworzono 5, a po włączeniu w 1951 Nowej Huty - 6 (Stare Miasto, Zwierzyniec, Kleparz, Grzegórzki, Podgórze, Nowa Huta).
- 1950: 12 IV - Muzeum Etnograficzne znalazło siedzibę w kazimierskim ratuszu.
- 1950: 14 III – władze komunistyczne zmieniły nazwy 422 ulic w Krakowie.
- 1950: Likwidacja samorządu. Sejm uchwała ustawę o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, jest to kolejny krok na drodze do centralizacji struktury państwa, ostatecznej likwidacji ulegają także dzielnice katastralne i obwody miejskie powołane jeszcze w 1936 roku.: 1955: Wchodzi w życie nowy podział miasta. Kraków liczący wówczas ponad 350 tys. mieszkańców i mający 230 km² powierzchni staje się miastem na prawach województwa.
- 1952: 20 I – oddano do użytku odbudowany po zniszczeniach wojennych most Dębnicki.
- 1954: Wybory do Rad Narodowych, miejska Rada Narodowa liczyć ma 150 osób a Dzielnicowe Rady Narodowe odpowiednio: Grzegórzki i Kleparz 75, Nowa Huta, Stare Miasto, Podgórze, Zwierzyniec 100, łącznie w Radach Narodowych ma zasiąść 700 osób, wybiera się także podobną ilość zastępców członków rad narodowych.
- 1955: Wchodzi w życie nowy podział miasta. Kraków liczący wówczas ponad 350 tys. mieszkańców i mający 230 km² powierzchni staje się miastem na prawach województwa.
- 1955: Zakończenie regulacji Wisły na odcinku miejskim. W jej wyniku lustro wody zostało podniesione o 3 metry w porównaniu ze stanem historycznym.

1957: 5 IV - na cmentarzu żydowskim przy ul. Miodowej odsłonięto pomnik ku czci Żydów zamordowanych w Krakowie.

1958: 13 I - Żydowska Kongregacja Wyznaniowa przekazała budynek Bożnicy Starej na potrzeby Muzeum Historycznego m. Krakowa.



Nieistniejąca dziś szkoła barakowa przy ul. Miodowej 38, fot. Daniel Zawadzki, 1965.

1965: 20 XI - w Starej Synagodze otwarto stałą ekspozycję „Dzieje i kultura Żydów”.

1966: 13 XII - na placu Wolnica zakończono prace przy restauracji XVI-wiecznego ratusza.

1970: Planty Dietlowskie utraciły parkowy charakter, w chwili przecięcia arterii linią tramwajową.

1972: Otwarto Most Grunwaldzki, który połączył równoleżnikowo Kraków z Ludwinowem, Zakrzówkiem i Dębnikami. Ulica Dietla stała się jedną z najbardziej ruchliwych w mieście.

1973: 1 I - wszedł w życie nowy podział administracyjny Krakowa. Miasto podzielone zostało na 4 dzielnice: Śródmieście, Krowodrza, Nowa Huta i Podgórze.

1973: Wprowadzono nowy podział administracyjny miasta, ustanawiając 4 dzielnice administracyjne (Śródmieście, Podgórze, Krowodrza, Nowa Huta). Powiększono terytorium miasta przez włączenie kolejnych obszarów podmiejskich.

1974: Ustawa na szczeblu rządowym dotycząca rewaloryzacji zabytków miasta Krakowa.

1978: 23 IX - zespół architektoniczno-urbanistyczny Starego Miasta w Krakowie i kopalnia soli w Wieliczce wpisane zostały na listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO.

1985: Powstanie Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

1990 Po: We wnioskach konserwatorskich z lat 90. zapisano, że zieleń Plant Dietlowskich wymaga konserwacji i poprawy stanu drzewostanu: uzupełniania klonów (jako podstawowego elementu kompozycji zieleni), wprowadzania krzewów akcentujących kwatery. Dla skweru między ulicami Starowiślną i Wielopole przewidziano w perspektywie likwidację parkingu i przywrócenie zieleni.

1990: 28 V-7 VI - krakowskie sympozjum Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE) pod hasłem „Dziedzictwo kulturowe kontynentu”.

1990: Zniesiono dzielnice administracyjne, istnieje 18 dzielnic samorządowych oznaczonych cyframi rzymskimi i nazwami.

1993: 24 XI - w budynku Synagogi Bne Emuna w Krakowie otwarto Centrum Kultury Żydowskiej.

2000: Do eksploatacji oddano most Kotlarski, łączący dzielnicę Grzegórzki z Podgórzem.

2010: 30 IX - oddano do użytku kładkę Ojca Bernatka.

Przekształcenia terenu w ujęciu map historycznych

Do ilustracji zmian dokonano wyboru map. Inne znajdują się w dalszej części opracowania.



Plan oblężenia Krakowa przez Szwedów, 1655. Obejmuje Kraków, Wawel i Kazimierz w obrębie murów obronnych, Stradom oraz przedmieścia bez uwzględnienia zabudowy. Oznaczono jedynie kilka obiektów, głównie sakralnych, na Stradomiu, Kleparzu i Garbarach. Wisła w obydwu ramionach, Rudawa zasilająca fosy miasta z odnogą dzielącą Wawel od Okołu, Prądnik uchodzący przy Blichu, stawy: na Żabim Kroku, na Groblach, św. Sebastiana, Królewski.



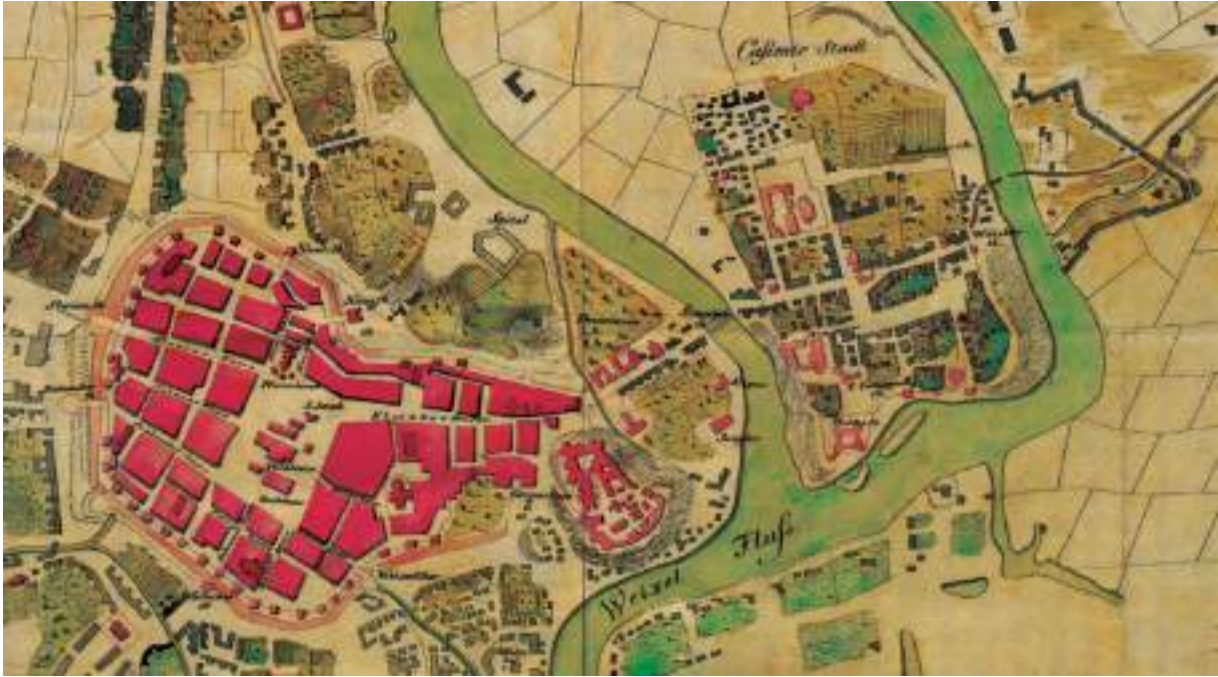
Plan oblężenia Krakowa przez wojska polsko-austriackie, 1657. Stara Wisła wyróżniona jako nurt główny, Rudawa z rozgałęzieniami, mosty, brody. Oznaczone grunty orne, sady, mokradła; wrysowane fortyfikacje kazimierskie.



Plan „szwedzki” Krakowa, 1702. Pierwszy pomiarowy plan Krakowa; Oznaczono ulice, place, drogi, mosty i bramy, na obrzeżach łąki, pola uprawne, ogrody.



1702: ciąg dzisiejszych ulic Stradomskiej i Krakowskiej

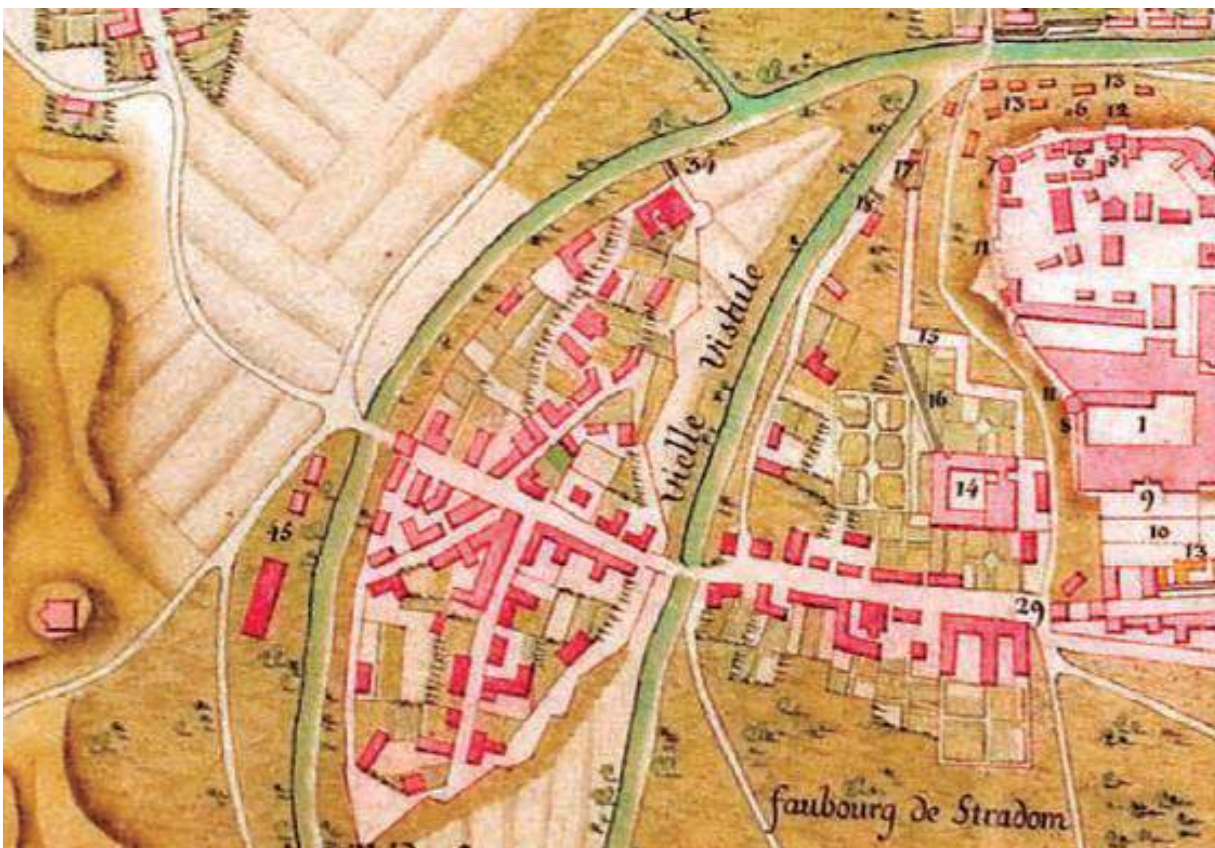


Plan „saski” Krakowa, 1733/1734. Zabudowa w blokach z obrysem ważniejszych budowli, których nazwy naniesione wprost na planie. Zarys murów obronnych i ufortyfikowany przyczółek mostowy na Podgórzu. Nad Wisłą szpital św. Sebastiana. Na przedmieściach pola uprawne, łąki i ogrody. Wisła w dwóch korytach.





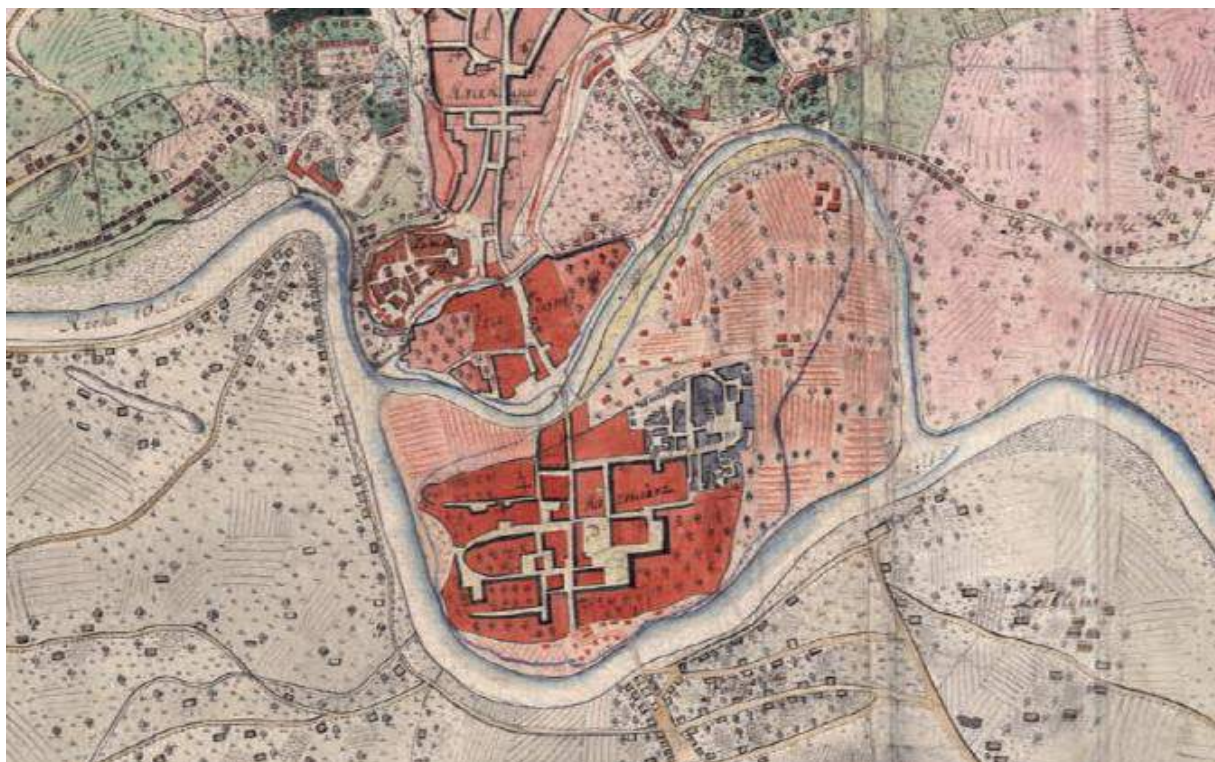
Plan Krakowa konfederatów barskich, 1772. Szczegółowo przedstawiona zabudowa Kazimierza i Wzgórze Wawelskiego, a także zabudowa i zagospodarowanie wsi podkrakowskich. Rzeźba terenu przedstawiona plastycznie. Dobrze widoczne podwawelskie Rybaki.





Plan Krakowa, Kazimierza i Podgórze, 1779. Ważniejsze budowle Kazimierza wyróżniono literami. Wisła w dwóch ramionach, zarys fragmentu dawnego, wyschniętego koryta starej Wisły, Wilga, stawy. Projektowany most między Kazimierzem i Podgórzem. Drogi, tereny uprawne, łąki, lasy, łachy wiślane.





Plan Krakowa, 1783 (w kopii z 1792). Zwarta zabudowa w blokach, z wyróżnieniem ważniejszych obiektów (świecickich – gwiazdką, sakralnych – krzyżykiem). W obrębie Kazimierza wyróżnione Miasto Żydowskie. Poza murami – zabudowa luźna. Tereny rolne, łąki, pastwiska, nieużytki, obszary zadrzewione; naniesiono sieć wodną i drogi.





Plan „kołtająowski” Krakowa, 1785. Zabudowa miasta w blokach z obrysem budynków wraz z dziedzińcami i ogrodami. Kościoły w rzutach poziomych z kaplicami, filarami i ołtarzami. Obiekty oznaczone literami objaśniono w legendzie. Kazimierz opasany pojedynczym murem. Wisła w dwóch odnogach, Rudawa, Prądnik oraz stawy. Pola uprawne, ogrody, pastwiska, łąki, tereny zalesione i ogrody.



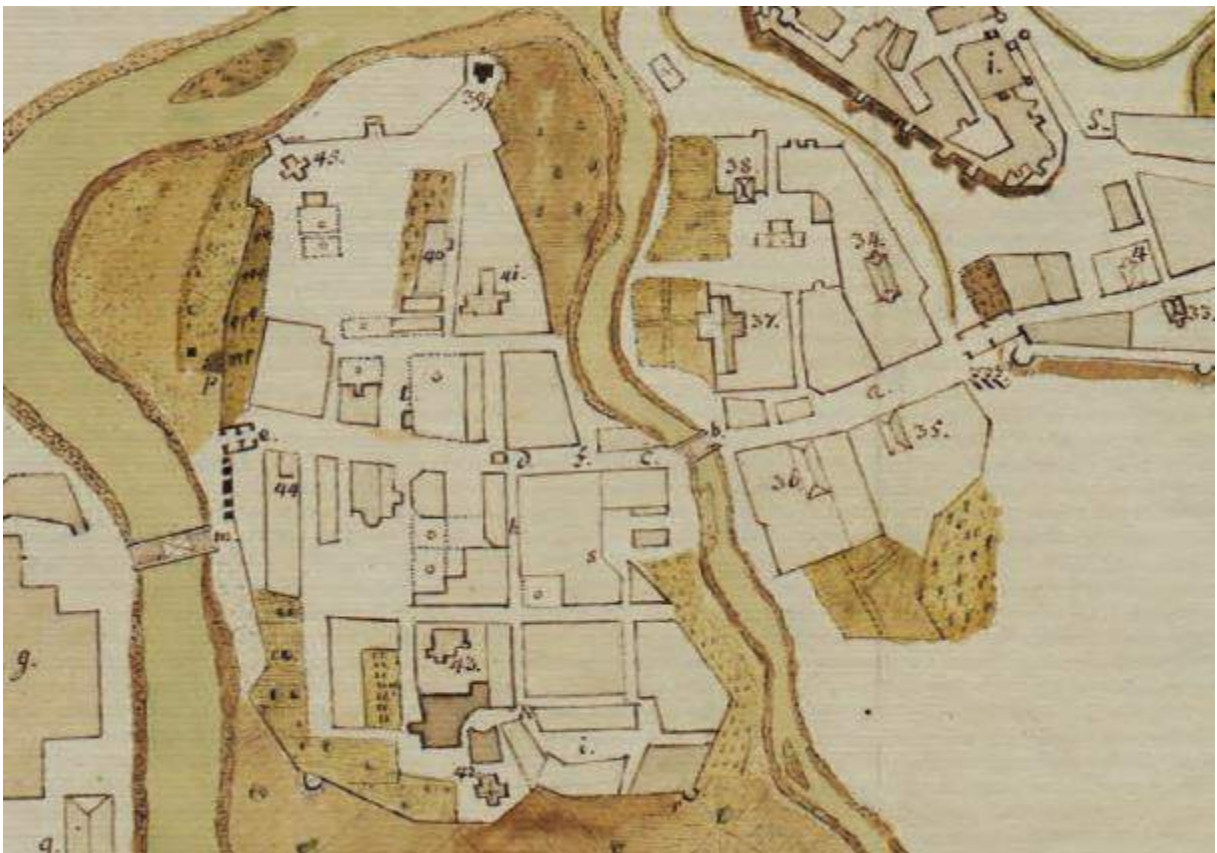


Plan „pruski” Krakowa i okolic, 1794. Rozlewiska pod Wawelem i na pl. Na Groblach. Pod Wawelem przewóz (Fähre). Na Stradomiu łąka św. Sebastiana z kościołkiem pod tym samym wezwaniem. Na Wiśle dwa mosty. W granicach murów Kazimierza rozległe ogrody.





Plan „pruski” Krakowa, 1794. Obejmuje Kraków w obrębie murów miejskich, Wawel, Stradom, Kazimierz. Zabudowa w blokach, zgeneralizowana, uzupełniona ogrodami i terenami zielonymi.





Plan Wolnego Miasta Krakowa, 1817. Zabudowa w blokach z rozróżnieniem drewnianej i murowanej. Oznaczona własność rządowa, prywatna, duchowna i miejska, sady, ogrody, łąki wraz z granicami działek.





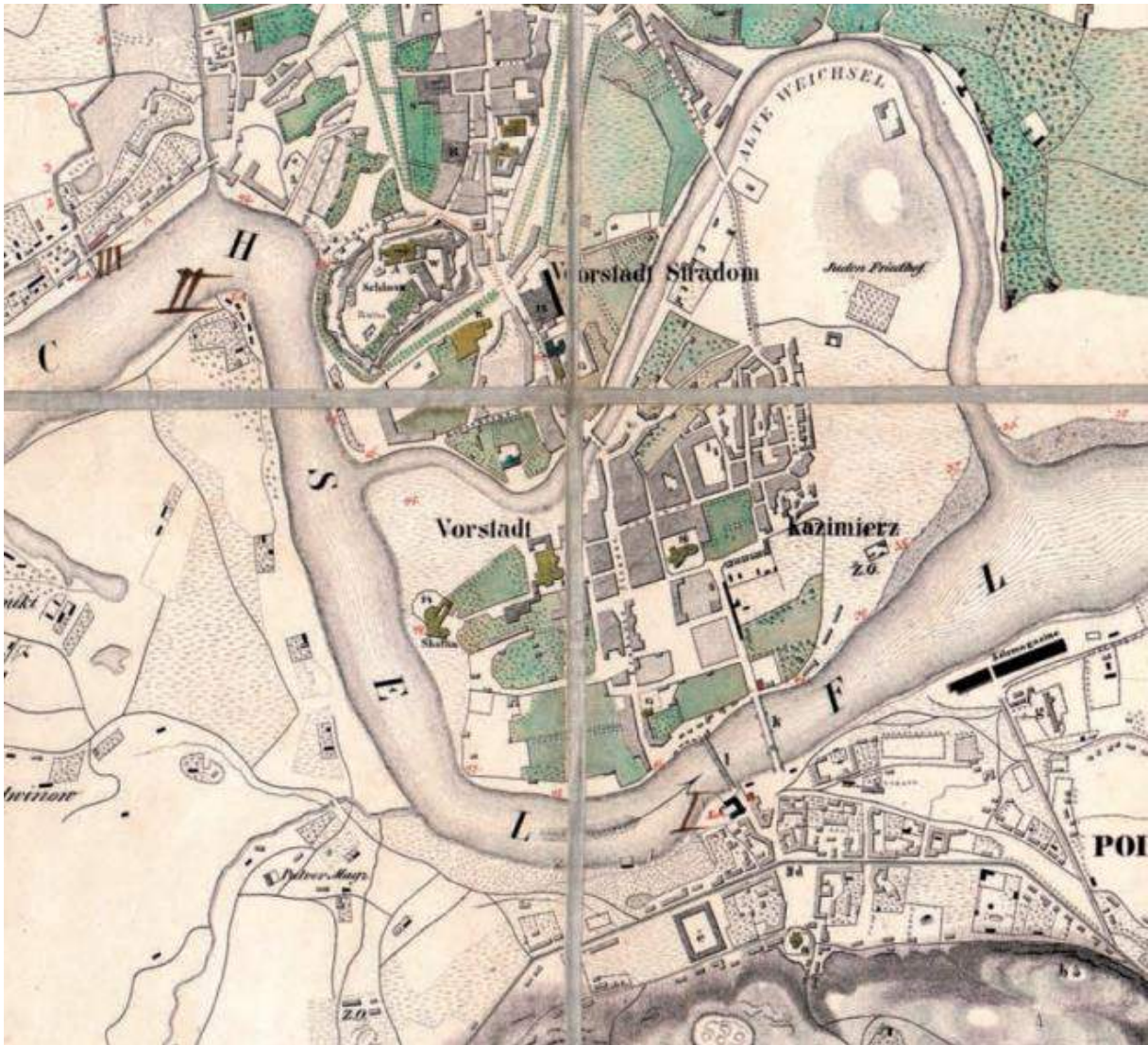
Plan Wolnego Miasta Krakowa w obrębie okopów 1831. Zabudowa w blokach z obrysem ważniejszych budowli, charakterem zabudowy (murowana, drewniana) i oznaczeniem numeracji domów. Wyróżnione typy własności: rządowa, prywatna, duchowna i akademicka. Na przedmieściach zabudowa luźna z granicami działek. Mosty i brody na Wiśle, przy wjeździe do miasta rogatki.





Plan Krakowa w obrębie okopów, 1836. Zabudowa zwarta, w blokach, ważniejsze budowle wymienione w tabelach. Budynki zróżnicowane pod względem własności.





Plan Krakowa i Podgórze, 1847. Zwarta zabudowa w blokach z podaniem obrysu ważniejszych budowli i oznaczeniem ich: w Krakowie – dużymi literami, na terenie przedmieść – cyframi, w Podgórzu – małymi literami. Tereny rolne z granicami działek, ogrody, m.in. Ogród Botaniczny i Strzelecki, cmentarze: Rakowicki, Żydowski. Wisła z oboma ramionami. Ulice i place z nazwami, drogi, mosty, fragment linii kolejowej oraz dworzec kolejowy (w budowie).

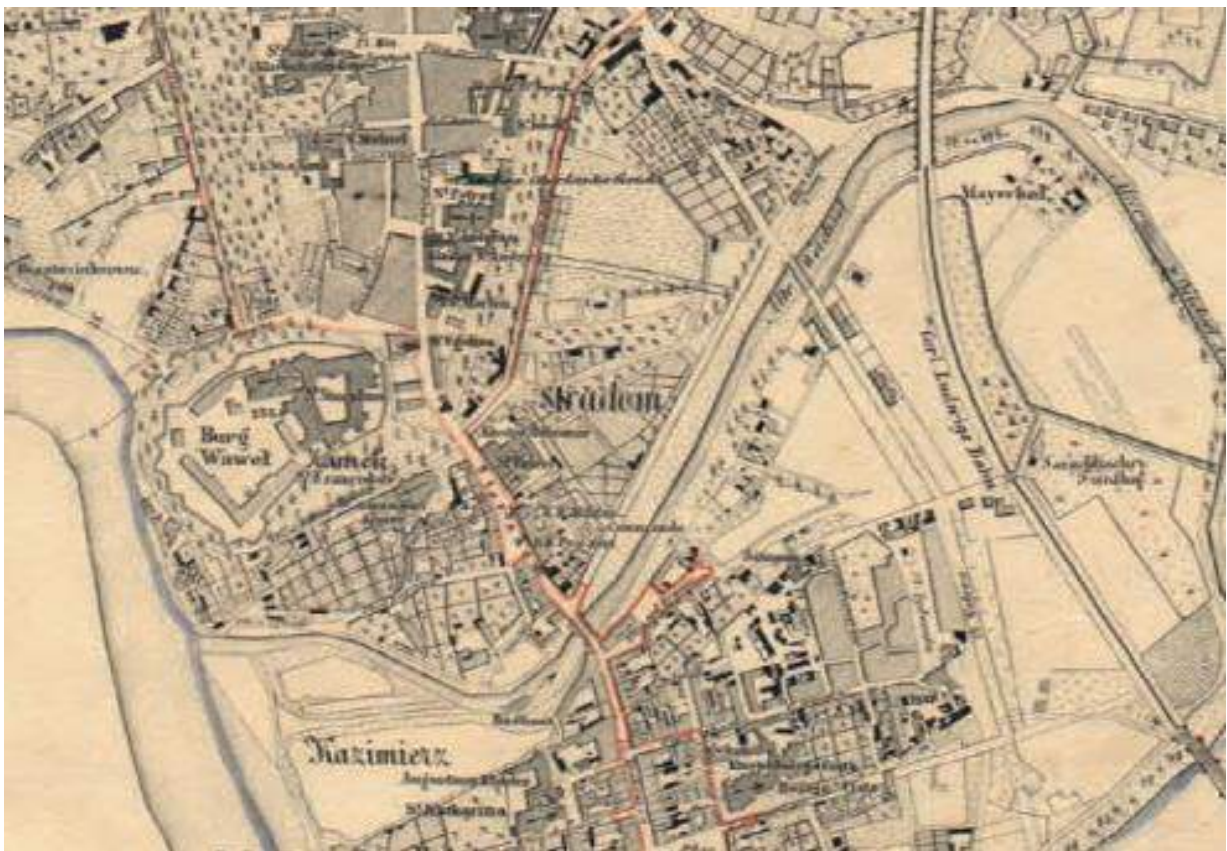


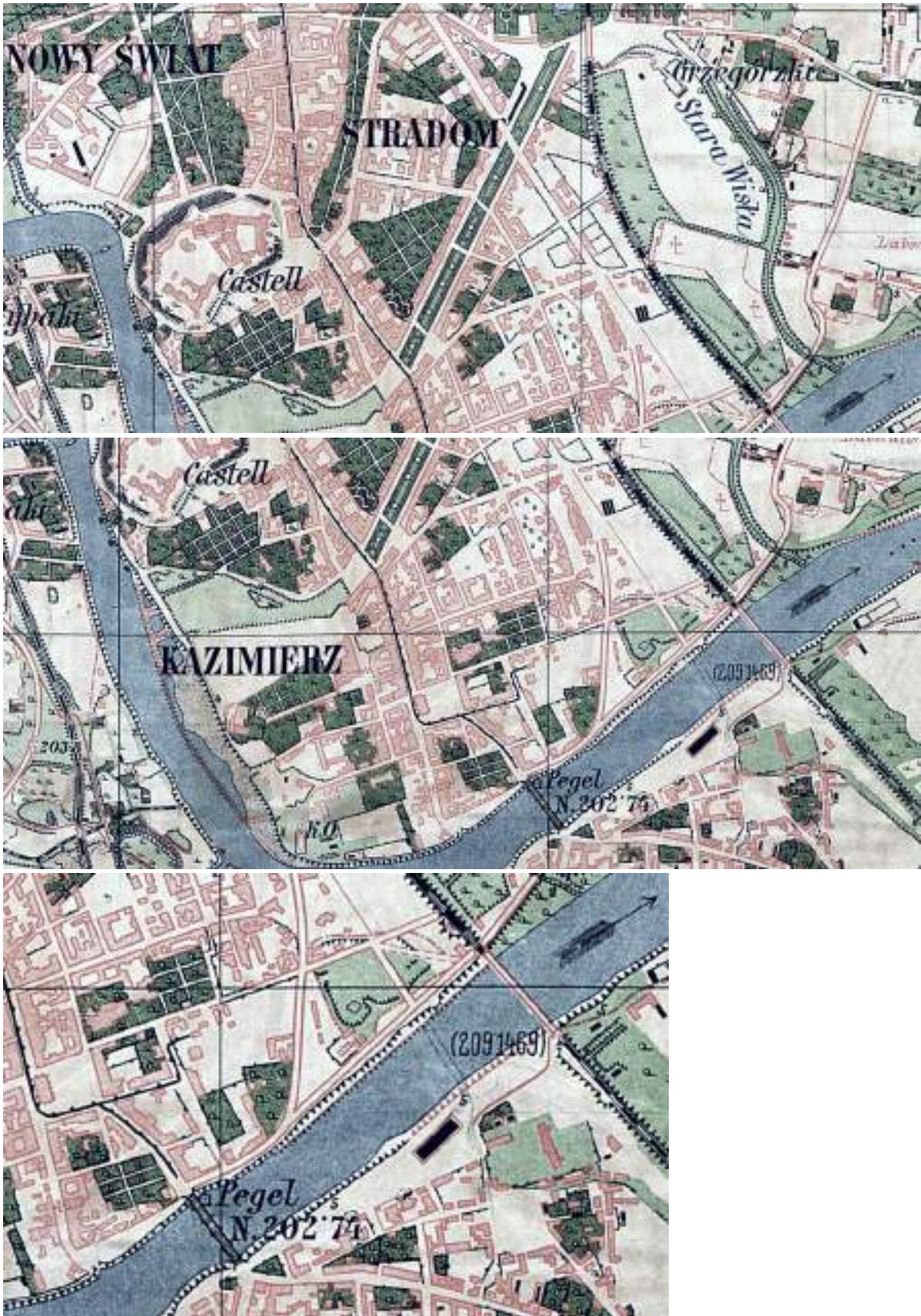
Plan katastralny Krakowa, 1848 (w odbitce z 1856). Zwarta zabudowa w blokach z oznaczeniem numerów domów i parcel. Wolnostojące budowle pokazano w postaci ich obrysów z naniesieniem nazw (urzędy świeckie, kościoły, klasztory, synagogi, szpitale) oraz zróżnicowaniem zabudowy na murowaną i drewnianą. Tereny zielone, ogrody, użytki rolne z granicami działek. Wisła w obydwu korytach. Ulice i place z wpisaniem ich nazwami, mosty na Wiśle.





Atlasowy plan Krakowa, 1881. Pokazuje mosty kolejowe nad korytem starej Wisły na Grzegórkach i na nowej Wiśle, rozbudowę miasta w obrębie fortyfikacji. Zwarta zabudowa w blokach obrysami ważniejszych budowli świeckich i kościelnych oraz podaniem ich nazw, luźna zabudowa w postaci zarysu. Nazwy ulic i placów; tereny zadrzewione, ogrody, łąki, pastwiska, pola uprawne. Wysychające koryto starej Wisły.





Kwartał św. Wawrzyńca: Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888. Mapa poziomicowa pokazuje miasto w obrębie wewnętrznego pierścienia fortyfikacji. Oznaczono obiekty wojskowe: siedziby komend, koszary, szpitale, magazyny, nazwy objętych planem miejscowości, sieć wodną, drogi, tereny zielone.



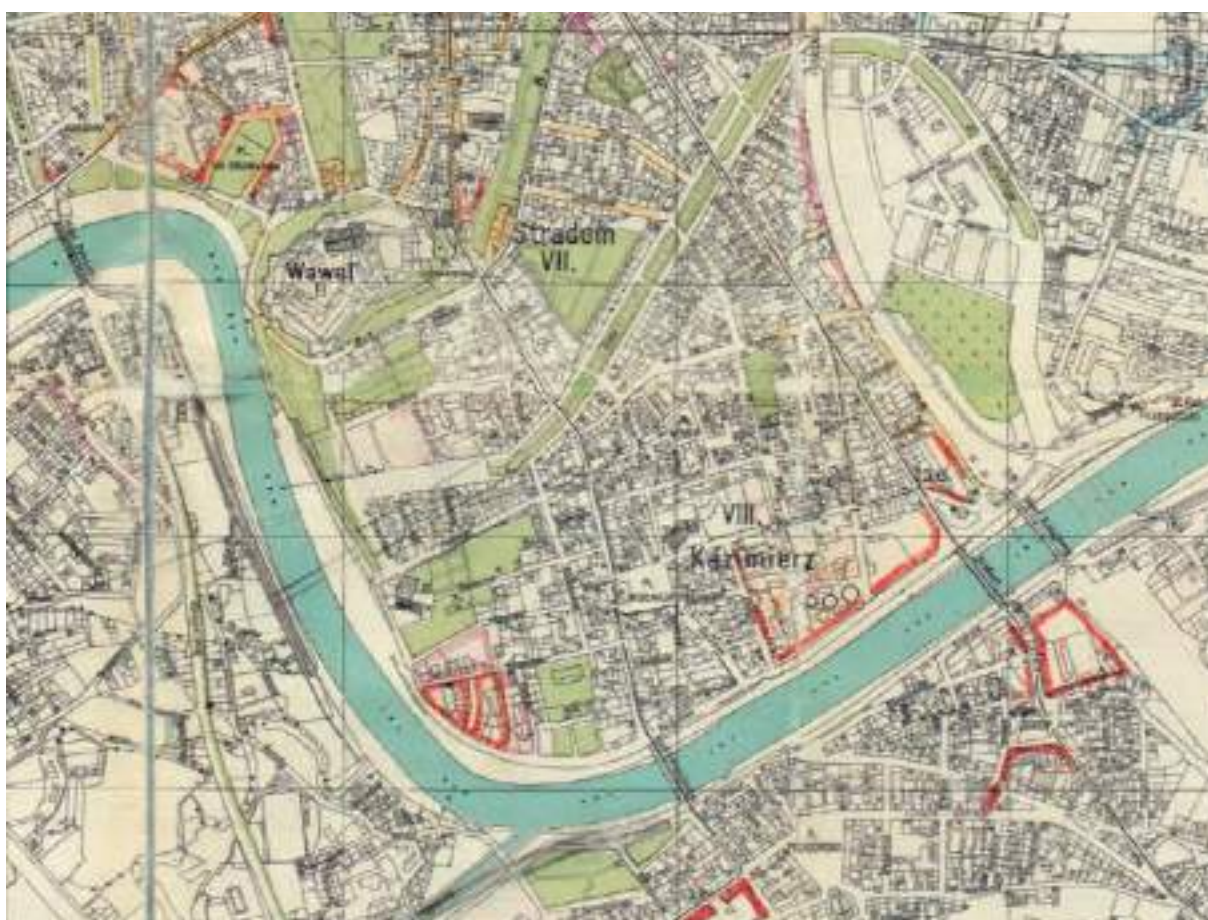
Plan Wielkiego Krakowa, 1912. Wizja nowoczesnego Krakowa i jego przestrzeni miejskiej poszerzonej o przyłączone tereny. W związku z koncepcją „miast-ogrodów” zaprojektowano tereny zielone.



Plan Wielkiego Krakowa, 1916. Oznaczono granice Wielkiego Krakowa, naniesiono nazwy i numerację 22 dzielnic (łącznie z Podgórzem), nazwy ulic, placów, parków. Budynki publiczne oznaczono barwą czerwoną (ważniejsze z nazwami), kościoły i bożnice – barwą czarną.



Plan rejonizacji Krakowa, 1941. Kolorami pokazano granice dzielnic przeznaczonych do zamieszkania: a) wyłącznie przez Niemców, b) wyłącznie przez Polaków; oznaczono także granice getta żydowskiego.



Szczegółowy plan Krakowa z 1947 roku. Oznaczono zabytki, kościoły, budynki, ciekii wodne, tereny zielone, zarysy działek i pól. Komunikacja tramwajowa z oznaczeniem numerów linii.

Wydzielenia historyczno-przestrzenne

Na podstawie danych historycznych – źródeł, publikacji, kartografii i ikonografii dokonano podziału obszaru opracowania na wydzielenia historyczno-przestrzenne. Na obszarze opracowania, dla waloryzacji krajobrazu kulturowego w granicach planowanego parku kulturowego, przyjęto podział terenu na dziewięć zespołów jednostek historyczno-krajobrazowych. Podstawą ich wydzielenie były charakterystyczne cechy krajobrazu naturalnego i/lub historycznie ukształtowany sposób zagospodarowania. W ramach zespołów jednostek, dla przeprowadzenia dalszych analiz i podania wytycznych do planu ochrony krajobrazu, wydzielono mniejsze jednostki krajobrazowe, charakteryzujące się odrębnymi wartościami historycznymi i kulturowymi, walorami stylistycznymi, sposobem użytkowania i zachowania krajobrazu. Nadano im nazwy, kierunkujące podstawową wiedzę o ich przeszłości i lokalizacji w obrębie opracowania. Podział sporządzono na potrzeby konkretnego dokumentu jakim jest „Plan Ochrony PK Kazimierza ze Stradomiem”, stąd niezbędne uproszczenia (np. podziały ulicami) tak, by dokument mógł być lepiej zrozumiały i użyteczny. Podział powstał w oparciu o najlepsze, znane opracowania historyczne, archeologiczne, architektoniczne, planistyczne, przyrodnicze i krajobrazowe, jakie wykonano dla tegoż obszaru.

Uzasadnienie historyczne przyjętych wydzieleni ograniczono do niezbędnego minimum. Teren opracowania posiada bogatą i szczegółową literaturę, wiele dokumentacji historyczno-konserwatorskich. Najcenniejsze obiekty mają własne, liczne, monografie. Stąd w Planie koncentrujemy się na wytycznych i przyszłości, przeszłość i zachodzące na tym terenie procesy, traktując jako fundament. Stąd skróctwość narracji i liczne uproszczenia, które mogą irytować znawców tematu, ale były konieczne, by przejść do kolejnych etapów – wyznaczenia Wnętrz Architektoniczno-Krajobrazowych.

Ogólny charakter przedmiotu pracy skłonił do innego ujęcia obszaru Kazimierza i Stradomia, niż ten, opierający się na podziale administracyjno-własnościowym lub funkcjonalnym. Pierwszy kieruje się wyłącznie granicami własności, drugi – rozgraniczeniem np. na ulice, podwórka, place, budynki mieszkalne, usługowe itp. Przyjęte w ślad za takimi podziałami, metody wydzieleni, stosowane np. przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, mimo iż pozornie oczywiste i najprostsze, rodzą od samego początku trudności warsztatowe, a następnie kompetencyjne na poziomie decyzji w procesie zarządzania. Np. ulica, dla której najistotniejszą rolę odgrywają fasady otaczających budynków, jest od nich sztucznie oddzielona, albowiem fasady przynależą do budynków (bloków zabudowy), przylegających do ulic. Podejmowane różne, niekoniernie spójne decyzje, różne dla różnych obiektów (kwaterów), otaczających ulicę lub plac, rokują niedobrze dla harmonii wyglądu podstawowego wnętrza miejskiego, jakim jest ulica.



Zabójstwo św. Stanisława;
Tryptyk z kościoła w Pławnie



Kościół św. Stanisława na Skałce
według J.N. Głowackiego. Rycina z "24 widoków
miasta Krakowa i jego okolic zdjętych
podług natury przez J. N. Głowackiego wraz
z opisami historycznymi oraz plan miasta
i mappa jeograficzna okręgu", Kraków 1836.

Południowa część wzgórza zachowała się w pierwotnym stanie⁷². U stóp Skałki rozwijała się osada, której początki datowano archeologicznie na X–XI w. W rejonie północnej części ogrodu i zabudowań klasztoru Augustianów odsłonięto relikty warstwy kulturowej i pozostałości kilku lekko zagłębionych w ziemię chat, datowanych najpóźniej na X w. W południowej części przysłęgo Kazimierza, ok. 300 m na południowy wschód od Skałki, istniała niewielka osada skupiona wokół kościoła św. Jakuba. Wzmiankowany w 1313 jako parafialny (parafia obejmowała wsie należące do rodu Strzemieńczyków, a od 1335 także część Kazimierza); przebudowywany (wymieniony przez Długosza jako ceglany); zburzony w 1787.

Południowa część wzgórza zachowała się w pierwotnym stanie⁷². U stóp Skałki rozwijała się osada, której początki datowano archeologicznie na X–XI w. W rejonie północnej części ogrodu i zabudowań klasztoru Augustianów odsłonięto relikty warstwy kulturowej i pozostałości kilku lekko zagłębionych w ziemię chat, datowanych najpóźniej na X w. W południowej części przysłęgo Kazimierza, ok. 300 m na południowy wschód od Skałki, istniała niewielka osada skupiona wokół kościoła św. Jakuba. Wzmiankowany w 1313 jako parafialny (parafia obejmowała wsie należące do rodu Strzemieńczyków, a od 1335 także część Kazimierza); przebudowywany (wymieniony przez Długosza jako ceglany); zburzony w 1787.



Budowla stała na niewielkim zrębie skalnym (zachodni koniec ulic Piekarskiej, Skawińskiej i Wietora)⁷³. XII-wieczna fundacja Strzemieńczyków związana była z ich rodową osadą (odsłonięto ślady zabudowy mieszkalnej oraz miejsce przeróbki żelaza)⁷⁴.

Fragment panoramy Krakowa z *Civitates orbis terrarum* z ok. 1605 r. przedstawiający fragment Kazimierza z kościołem św. Stanisława na Skałce, bramą Skawińską z murami obronnymi i mostem na Wiśle oraz z kościołem św. Jakuba. Między Skałką a rejonem kościoła św. Jakuba istniała osada, ulokowana przy drodze⁷⁵, która

⁷² Odkryto tu ściany południowego ciągu murów kościoła gotyckiego, materiały ceramiczne sprzed XI w. oraz relikty cmentarza przykościelnego.

⁷³ Zniszczonym w wyniku działalności wapiennika

⁷⁴ Datowane na w. IX, X oraz późniejsze fazy wczesnego średniowiecza.

⁷⁵ Przez wyspę tę przebiegał szlak handlowy wiodący z Krakowa na południe.

od Krakowa zdążała przez Stradom i dalej rejon późniejszego klasztoru Augustianów do przeprawy na Wiśle. W południowo-wschodniej części późniejszego miasta Kazimierza⁷⁶ funkcjonowała wieś Bawół⁷⁷, związana z kościołem św. Wawrzyńca – fundacji rycerskiej – według tradycji sięgającej nawet XI w.⁷⁸, ale potwierdzonej źródłowo znacznie później⁷⁹. Przesłanki źródłowe sugerują, że ok. 1276 r. wieś Bawół lokowano na prawie niemieckim, staraniem jej ówczesnego właściciela, rycerza Wawrzyńca, z jednoczesnym utworzeniem parafii z kościołem, noszącym wezwanie patrona domniemanego fundatora⁸⁰.



Kościół św. Wawrzyńca, zbudowany jako parafialny, zapewne w związku z lokacją wsi Bawół na prawie niemieckim (ok. 1276); w wyniku utworzenia parafii i Bożego Ciała filialny, przebudowany w latach 1640–1642; zburzony w końcu XVIII w.

W 1278 Bolesław Wstydlivy poświadcza, że komes Wawrzyniec z Bawołu zastawił wieś za 30 grz. z prawem wykupu kanclerzowi krak. Prokopowi na 9 lat⁸¹. Wynikiem lokacji, poza budową zachowanego do końca XVIII w. (w zmienionej formie) kościoła – byłoby rozmierzenie układu wiejskiego: centrum osadniczego, ról i granic. Centrum otrzymało formę nawsia dyspozycji trójpasmowej z pasmem środkowym (pozostałością jest dzisiejsza ul. Szeroka) w postaci placu (wówczas raczej łąki) i parą pasm po bokach, obejmujących działki siedliskowe⁸². Północną i wschodnią granicę kompleksów rolnych wsi wyznaczało ówczesne główne koryto Wisły w rejonie dzisiejszych ulic Dietla i Daszyńskiego, zaś granicę południową ówczesne koryto Wilgi (odpowiadające w przybliżeniu dzisiejszemu biegowi Wisły); od zachodu role Bawołu sięgały osad przy kościołach św. Jakuba i św. Michała. W 1314 zanotowano, że role wsi leżą koło Krakowa nad brzegiem Wisły⁸³.

⁷⁶ Bamuol, Bamwol, Banuol, Bawol, wieś włączona do m. Kazimierza, dziś północno-wschodnia cz. Kazimierza, okolica placu Bawół, ul. Ś. Wawrzyńca i Szerokiej.

⁷⁷ W 1198 patriarcha jerozolimski Monach poświadcza klasztorowi miechowskiemu Bożogrobców posiadanie m. in. wsi Bawół z nadania Andrzeja, brata Mateusza.

⁷⁸ Wg Długosza ufundował go komes Piotr ze Skrzynna [1122-53] (DH 3 s. 14), brak jednak danych potwierdzających tę wiadomość, por. M. Friedberg, Ród Łabędziów w wiekach średnich, Kr. 1925, s. 89. Zdaniem W. Konicznej, Początki Kazimierza do r. 1419, „Biblioteka Krakowska”, nr 94, 1938, s. 15, fundatorem kościoła przed r. 1278 był komes Wawrzyniec.

⁷⁹ W badaniach uchwyciono jedynie fragment średniowiecznego cmentarza przykościelnego. Kościół istniał w rejonie ostatniego budynku wschodniej części obecnej ul. Wawrzyńca.

⁸⁰ Długosz podaje (pod rokiem 1405), że kazimierska parafia Bożego Ciała, sukcesorka parafii św. Wawrzyńca, ma 129 lat.

⁸¹ KK 1, 79

⁸² KAZIMIERZ, Krasnowolski, s. 31-33: „W ich przedłużeniu byłoby miejsce na działki ogrodowe (pozostałością zachodniego kompleksu byłby teren między późniejszymi ulicami Kierkową i Jakuba). Przy południowej granicy nawsia stanął kościół św. Wawrzyńca. Z położoną w centrum łąką łączyłby się ciek, biorący początek ze stawu w starorzeczu wiślany, który przetrwał do XIX w. po wschodniej stronie późniejszej Starej Bożnicy. Niewielkie rozmiary nawsia wskazują na niwową dyspozycję ról”.

⁸³ KK 1, 118.

W 1322 bp krak. Nanker rozstrzyga spór między kapitułą krak. a Stanisławem i Wawrzyńcem z Libertowa i Ujazdu opr. patrona tu kościoła św. Wawrzyńca w Bawole. Prawo patronatu będzie należeć do kapituły, a w zamian ciż i ich spadkobiercy nie muszą oddawać dziesięciny ze swych ról temuż kościołowi, uzyskując prawo do swobodnej dziesięciny zwyczajem rycerskim⁸⁴. Nadal były to jednak tereny trudne dla osadnictwa. W 1347 złodzieje ukradli monstrancję z kościoła Wszystkich Świętych w Krakowie, a następnie wrzucili ją do bagna Mathe „porośłego gęstymi krzakami niedaleko kościoła św. Wawrzyńca, który był wówczas parafialnym we wsi Bawół, należącej do kapituły krakowskiej”⁸⁵. Osadnictwo wczesno średniowieczne odkryto także między południową częścią współczesnej ul. Szerokiej a ul. Wawrzyńca (rejon zabudowań dawnej elektrowni gazowni). Odsłonięto relikty obiektów gospodarczych i mieszkalnych (od IX po XIII w.).

Po Wielkiej Lokacji Krakowa układ wiejski w bezpośrednim otoczeniu Krakowa zagęścił się. B. Krasnowolski pisał: Szeroka działalność osadnicza, szczególnie nasilona, odpowiadała praktyce integralnego łączenia miejskiej i wiejskiej kolonizacji na prawie niemieckim w większe kompleksy, zapewniające powodzenie poszczególnych przedsięwzięć⁸⁶. Na terenie Kazimierza koncentracja procesów osadniczych poprzedzała lokację. Tereny na wschód od Krakowa król Kazimierz uznał za odpowiednie do lokacji nowego organizmu miejskiego. 27 lutego 1335, dwa lata po koronacji, Kazimierz III Wielki wydał przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim⁸⁷. Lokację przeprowadzono na obszarze należącym do króla, otoczonym z trzech stron korytem Wisły Starej, a od strony południowej korytem Wilgi, pomiędzy osadą przy kościele św. Michała na Skałce, osadą rycerską przy kościele św. Jakuba i wsią kapituły krakowskiej Bawół. Typowe dla średniowiecza założenia urbanistyczne (z pewnymi zaburzeniami regularności) wymierzono z zastosowaniem tzw. miar „chełmińskich” („reńskich”)⁸⁸. Wytyczono rynek i ulice (nazwy rejestrowane są od drugiej połowy XIV w.) w kilku kategoriach, wyrażonych przez zróżnicowanie ich szerokości⁸⁹. Elementem programu lokacyjnego był plac pomocniczy zwany Rynkiem Bydlęcym (potem Psim i Małym), w rejonie dzisiejszej ul. Gazowej. Działki siedliskowe otrzymały szerokość trzyprętową; ich głębokość, zasadniczo sznurową, determinowały zróżnicowane struktury bloków⁹⁰. Miasto nosiło imię króla – Civitas Kazimiriensis. Lokacja była spektakularnym wydarzeniem w dziejach XIV-wiecznej

⁸⁴ SGHK, hasło Bawół, aut. Franciszek Sikora.

⁸⁵ DH 3 s. 227

⁸⁶ KAZIMIERZ, Krasnowolski, s. 31-33.

⁸⁷ Zamierzenie podjęto wcześniej, skoro w 1334 r. wymieniony był mieszczanin kazimierski.

⁸⁸ Zasadniczą miarą był sznur (47,10 m), dzielący się na 10 prętów (4,71 m), 75 łokci (0,628 m) i 150 stóp (0,314 m).

⁸⁹ Wg B. Krasnowolskiego „Czteroprętową – otrzymały ulice wyznaczające główny ciąg północ-południe: Krakowska (północny odcinek ulicy noszącej do dziś tą nazwę) i Solna (późniejsza Wielicka; południowy odcinek dzisiejszej ul. Krakowskiej). Szerokość trzyprętową zyskała ul. Sukiennicza (dzisiejsza Józefa), wybiegająca z ul. Krakowskiej w kierunku Bawołu. Pozostałe, koncentrujące zabudowę ulice, miały szerokości dwuprętowe. Uliczki nieskupiające zabudowy, określane jedynie opisowo (dziś niezachowane), miałyby szerokość jednoprętową. Obok funkcji komunikacyjnej mogły służyć do doprowadzania i odprowadzania wody”.

⁹⁰ KAZIMIERZ, Krasnowolski, s. 31-33:

aglomeracji krakowskiej⁹¹. Była największą fundacją miejską króla⁹², choć równocześnie przedsięwzięciem bardzo ryzykownym, ze względu na usytuowanie na obszarze zalewowym, bez znaczącego zaplecza majątkowego.

Król zdawał sobie sprawę z trudności, kosztów oraz z niebezpieczeństwa zdominowania nowopowstającego ośrodka przez bogaty Kraków, z możliwości degradacji Kazimierza do rzędu mało znaczącego przedmieścia. Stąd wspierał Kazimierz nadaniami tak, by miasto mogło rozwijać się bez przeszkód⁹³. Monarcha zezwolił na zasiedlenie obszaru usytuowanego pomiędzy zamkiem krakowskim (tj. Wawelem) a Rudawą i jej ujściem do Starej Wisły, zwanego w okresie późniejszym Stradomią (od 1375 r.) lub Pons Regalis (od 1419 r.), oraz na jego prawne włączenie do miasta Kazimierza, co się rzeczywiście dokonało w 1419 r. na mocy decyzji Władysława Jagiełły⁹⁴.

Radę miejską wybierać mieli mieszkańcy, natomiast wójt mianowany był przez władcę. Funkcja związana z władzą samorządową (rada, ława) i funkcje gospodarcze skoncentrowane były na Rynku (ratusz wzmiankowany od 1369 r., co najmniej od początku XV w. murowany; sukiennice przyległe do ratusza, funkcjonujące w oparciu o przywilej królewski z 1387 r., o strukturze zapewne podobnej do krakowskich; drewniane kramy).



Ratusz kazimierski na placu Wolnica (XIX-XX wiek)

Mieszkańcy otrzymali przywilej sprzedaży na terenie całego Królestwa towarów przez siebie wytworzonych, przywilej wzniesienia wagi do ważenia metali, użytkowania rzek otaczających

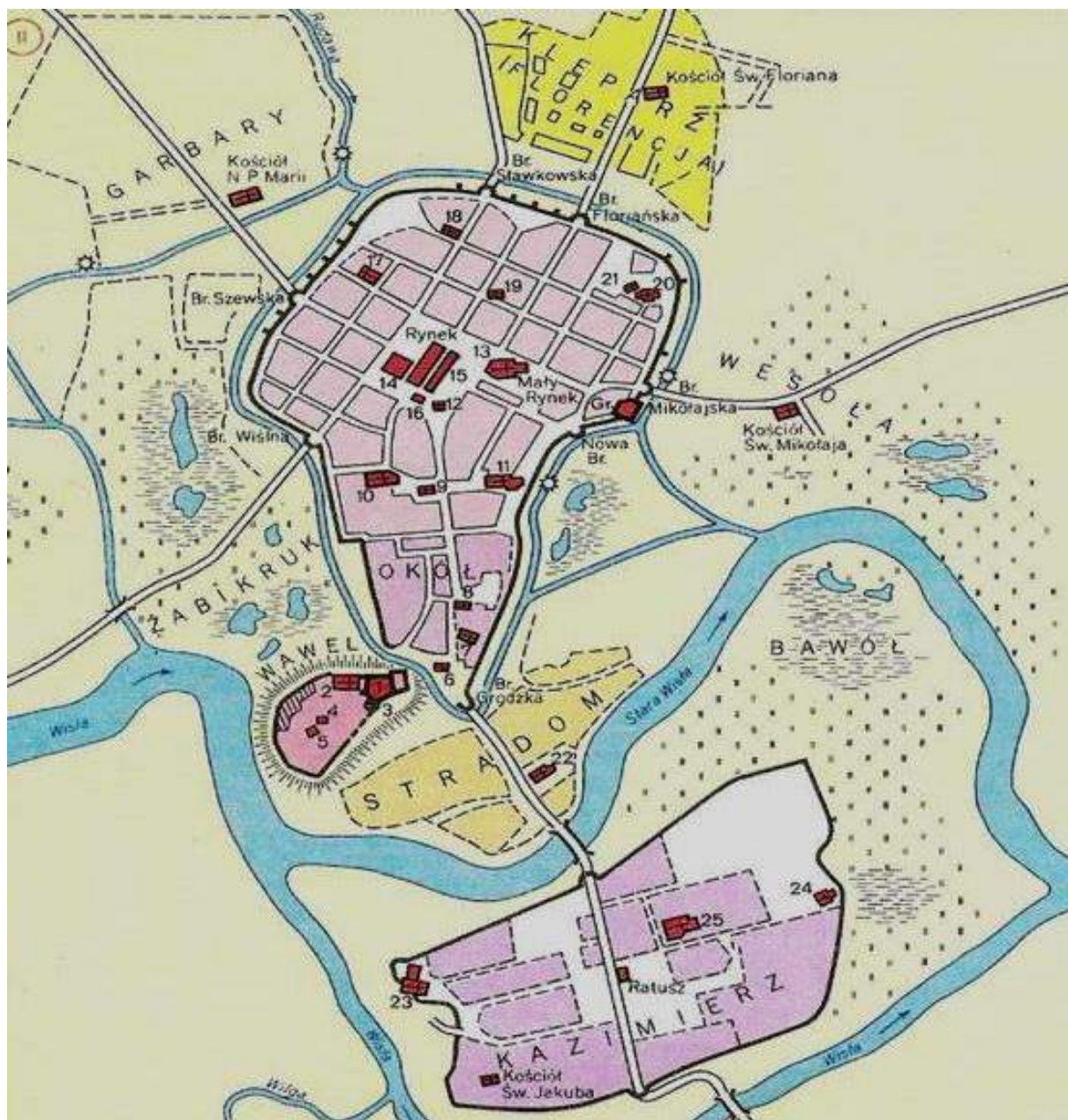
⁹¹Choć przedsięwzięcie nie dorównywało jednak rozmachem Wielkiej Lokacji Krakowa z 1257 r. W akcie lokacyjnym Kazimierza nie przewidziano dla nowego miasta tak rozległego zaplecza majątkowego jakie otrzymał niegdyś Kraków. Swoje posiadłości Kazimierz pozyskiwał stopniowo i etapami w ciągu XIV i XV stulecia, korzystając efektywnie z pomocy monarchów, zwłaszcza Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagiełły.

⁹² Miasto było obszarowo niewiele mniejsze od Krakowa ponieważ obejmowało 50 ha, wobec 65 ha Krakowa.

⁹³Uposażenie rolne było niewielkie. Pierwotne – to wschodni kompleks dawnych ról Bawołu (pomiędzy centrum dawnej wsi a zakolem Wisły w rejonie dzisiejszej ul. Daszyńskiego), o rozłogu zachód–wschód, wraz z przypuszczalnym uposażeniem wójtowskim (zapewne identycznym z późniejszym folwarkiem miejskim, zwanym od XVII w. Dajworem). Niewielki areał poszerzyły wsie miejskie, które w 1784 r. miały dać początek Podgórz. J. Laberschek, *Zaplecze osadnicze Krakowa od średniowiecza do końca XVIII wieku*, s. 24.

⁹⁴J. Laberschek, *Zaplecze osadnicze Krakowa od średniowiecza do końca XVIII wieku*, s. 24.

miasto, w odległości jednej mili od jego granicy, a także prawo organizowania cotygodniowych targów w piątek. Rynek kazimierski pierwotnie dorównywał wielkością krakowskiemu; pełnił podobne funkcje – tutaj odbywał się handel, tu zbudowano ratusz, gdzie miały siedzibę władze administracyjne i sędownicze miasta. Na rynku ulokowano też inne budynki użyteczności publicznej: kramy, waga czy postrzygalnia⁹⁵. Jednak program lokacyjnego Kazimierza, podobnie, jak jego przywileje, został tak skonstruowany, by nie konkurował z Krakowem.



⁹⁵ Dzisiejsza nazwa Plac Wolnica wywodzi się od łacińskiego Forum liberum (prawo wolnego handlu mięsem poza kramami) i istnieje w takiej formie od końca XVIII wieku, gdy Kazimierzowi nadano przywilej wolnego handlu.

W 1340 r. do nowego miasta przyłączono wykupioną od kapituły wieś Bawół, której granicą była dzisiejsza ul. Jakuba (wraz z nieistniejącym, południowym przedłużeniem), dawna droga na zapleczu zachodniego pasma działek ogrodowych Bawołu. Wiążąca oba układy ul. Sukiennicza (dzisiejsza ul. Józefa) po przekroczeniu tej linii wyraźnie załamuje się⁹⁶, a funkcja dawnej wsi pozostaje niejasna⁹⁷. Ze spisów przyjmujących prawo miejskie, które się dochowały wynika, że do Kazimierza w latach 1370-1400 przybywało przeciętnie od 40 do 50 osób rocznie. W 1385 roku przy ul. Sukienników (Textorum) były np. 22 posesje, przy ul. Krakowskiej w 1387 roku - 31 posesji, przy ul. Szewskiej (Sutorum) w 1390 roku - 36 posesji zamieszkałych⁹⁸. W wieku XIV Kazimierz miał ludność mieszaną, głównie polsko-niemiecką. Wśród radnych przeważali Niemcy, musieli zatem stanowić większość patrycjatu. Pospółstwo nie mogło nic uchwalać, tylko objawiać życzenia. Jeżeli jednak uchwała jakaś była na rękę radzie miejskiej, to objawianą przez pospółstwo wolę ogłaszano jako obowiązującą uchwałę⁹⁹.

Bezpośrednio po przyłączeniu Bawołu zaczęto wznosić fortyfikacje, obejmujące także rejony przedlokacyjnego osadnictwa przy Skałce i kościele św. Jakuba, położone poza modułowym układem miasta. Prócz funkcji obronnej pełniły także rolę tamy przeciwpowodziowej nisko położonego Kazimierza. Inicjatorem i fundatorem był zapewne Kazimierz Wielki, natomiast utrzymanie gotowych fortyfikacji obciążało kasę miejską. Obwód murów obronnych zakreślał formę nieregularnego czworoboku zbliżonego do trapezu. Nieregularności narysu były spowodowane przebiegiem Wisły oraz bagien otaczających miasto. Powierzchnia miasta w murach wynosiła 45 ha, a długość linii obwarowań 2850 metrów. Mur wzniesiony został z łamanego i dzikiego wapienia na zaprawie wapiennej¹⁰⁰. Mur - zwieńczony blankowanym krenelażem z chodnikiem od strony miasta, wzorowany na murze krakowskim¹⁰¹, miał grubość 1,5—1,7 metra. Pierwotna wysokość nie jest znana, można ją szacować na około 7 metrów (łącznie z krenelażem); mur kazimierski nie miał baszt. W pierwotnym układzie miasto miało pięć bram: Gliniana (Krakowska) od północy i Wielicka (Solna) od południa leżały na głównej trasie przez miasto. Na wschód od niego znajdowała się Brama Bocheńska stanowiąca drugi wylot południowy. Na zachód prowadziła Brama Skawińska (św. Stanisława), a na wschód — Bydlna (prowadziła na łąki stanowiące zamiejską część wyspy wiślanej)¹⁰². Bramy mieściły się w niskich wieżach bramnych wysuniętych przed lico muru. Mury osłaniała fosa, od zachodu, północnego zachodu i południa zastąpiona przez koryta Wisły. Przed bramami znajdowały się mosty zwodzone¹⁰³. Co najmniej od XVI w. znakomitsze rodziny mieszczańskie mieszkaly przy Rynku, w murowanych na ogół kamienicach, z których część, cechująca się przedprożami, pochodziła z XIV w., powtarzając wzór przyrynkowej kamienicy krakowskiej. Źródła

⁹⁶Jeszcze wyraźniejsze było (do regulacji w XIX w.) załamanie ciągu ul. św. Wawrzyńca, której odcinek położony w obrębie Bawołu skierowany był ku kościołowi św. Wawrzyńca.

⁹⁷Spisy podatkowe z lat 1369 i 1385–1390 nie odnotowują tu posesji: zatem tutejsi mieszkańcy nie byłiby mieszczanami. Można jedynie domyślać się, że już w XIV w. teren ten zamieszkiwali Żydzi, źródłowo potwierdzeni w końcu XV w.

⁹⁸ K. Łatak CRL, <http://www.bozeczialo.net/index.php/opisparafii/historia-parafii>

⁹⁹ Bąkowski, s. 56

¹⁰⁰<https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/krakow-miejskie-mury-obronne-kazimierza/>

¹⁰¹ Uproszczenie w stosunku do Krakowa polegało m.in. na rezygnacji ze strzelnic w blankach krenelażu.

¹⁰² Po wzmiankach w końcu XIV wieku nie pojawiła się już w zapiskach. Zapewne zlikwidowano ją w XV w. w podczas modernizacji obwarowań.

¹⁰³J. Widawski, *Miejskie mury obronne w państwie polskim do początku XV wieku*, Warszawa 1973.

nowożytnie potwierdzają też wysoką pozycję ciągu Krakowska – Wielicka w stosunku do ulic pozostałych. Niżej w hierarchii był Rynek Bydłęcy.

Rozbudowana była funkcja sakralna. Kazimierz „odziedziczył” trzy świątynie przedlokacyjne.

- Kościół św. Michała na Skałce, noszący od drugiej połowy XIII w. podwójne wezwanie (śś. Michała i Stanisława), urastał (obok wawelskiej katedry) do rangi sanktuarium narodowego patrona. W dobie lokacyjnej był siedzibą parafii, obejmującej północno-zachodnią część Kazimierza i wieś, położone na lewym brzegu dopływu Wisły – Wilgi. Kościół na Skałce, od 1472 roku będący we władaniu paulinów¹⁰⁴, sprawował opiekę duszpasterską nad niewielkim terenem miasta, podlegali mu bowiem mieszkańcy części ulicy św. Jakuba, domów przed bramą Skawińską, części ul. św. Katarzyny, domów koło sadzawki św. Stanisława, folwarku nad Wilgą i części Podbrzezia; poza murami miasta dochodziły wsie Pychowice, Kobierzyn, Zakrzów i Dębniki.



Kościół św. Jakuba

- Kościół św. Jakuba był siedzibą parafii, obejmującej południowo-zachodnią część miasta i wieś należące do rodu Strzemieńczyków, położone na zachód od Wilgi. O kościele św. Jakuba pierwsze wzmianki pochodzą z 1313 roku. Granice zaś parafii wyglądały następująco: czwarta część rynku od strony św. Jakuba, ul. Piekarska od strony tegoż kościoła, połowa ul. św. Jakuba, zagrody położone w pobliżu Wisły za kościołem, domy przy Wiśle i koło bramy skawińskiej oraz Podbrzezie; poza murami dochodziły wsie Wróblowice, Swoszowice, Kurdwanów, Płaszów, Prokocim, Wola Duchacka, Łągiewniki, Borek

¹⁰⁴ Zakon Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika (paulini; Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae): katolicki zakon kanoników regularnych, założony w XIII w. na Węgrzech przez Euzebiusza z Ostrzyhomia; nawiązywał do pustelniczego życia Pawła z Teb (IV w.); przyjęto Regułę św. Augustyna; z Węgier zakon rozprzestrzenił się na teren Chorwacji, gdzie powstało ok. 50 klasztorów, w Remete zbudowano pierwsze paulińskie sanktuarium maryjne; szczyt rozwoju zakon osiągnął w XVI w.: (8 prowincji i ok. 300 klasztorów); zmieniła to dopiero klęska wojsk węgierskich pod Mohaczem w 1526; do Polski paulini zostali sprowadzeni w 1382; odbudowa zakonu związana była ze zmianą jego charakteru z pustelniczo-kontemplacyjnego na kontemplacyjno-apostolski; prowincja polska, z jej gł. sanktuarium na Jasnej Górze, stała się jednym z najsilniejszych centrów życia paulińskiego.

i Jugowice. Parafia obejmowała więc ponad 48 km kwadratowych i stanowiła największy z okręgów dekanatu.

- Kościół parafialny Bawołu św. Wawrzyńca. Pierwsze wzmianki o kościele p.w. św. Wawrzyńca pochodzą z roku 1322. Jan Długosz zapisał, że z woli Kazimierza Wielkiego parafia istniejąca przy kościele św. Wawrzyńca została przeniesiona do parafii Bożego Ciała. Chodziło zaś wyłącznie o wieś Bawół przylegającą od wschodu do rynku głównego, którą król nabył od kapituły krakowskiej i w 1340 roku przekazał miastu. Sam kościół św. Wawrzyńca z osadą na Zabłociu oraz przynależnymi mu dziesięcinami ze wsi Gaj i Libertów, pozostał aż do roku 1439 niezależną prebendą. Dopiero 27 stycznia 1439 roku, za wyraźnym poparciem królowej Zofii, kościół ten został inkorporowany do parafii Bożego Ciała i przejęty przez kanoników regularnych¹⁰⁵.

Dominantami w panoramie miasta były dwie monumentalne świątynie, fundowane przez Kazimierza Wielkiego. Ich szybko podjęta budowa podkreśla wagę lokacyjnego przedsięwzięcia.

- Główna parafia kazimierska, obejmująca wschodnią część miasta związana była z kościołem Bożego Ciała, wpisanym – wraz z cmentarzem – w modularny prostokąt – na bagnistym terenie¹⁰⁶ - przy północno-wschodnim narożniku Rynku¹⁰⁷. Kościół był farą kazimierską (ok.1340–1405), z ołtarzem głównymi stallami (1 poł. XVII w.). Przekaz Jana Długosza pozwala domyślać się, że już w połowie XIV wieku urządzano na Kazimierzu wystawne odpusty Bożego Ciała z procesjami.
- Północno-zachodnią część miasta zajął kościół śś. Katarzyny i Małgorzaty z klasztorem Augustianów¹⁰⁸ (2 poł. XIV w., 1786 zamieniony na magazyn). Lokacyjną genezę obu zespołów potwierdzają właściwe lokacyjnemu planowi urbanistycznemu miary, zastosowane w rozmiarzeniu rzutów.

¹⁰⁵ Kanonicy regularni, grupa zakonów kanonickich reguły św. Augustyna, wyrosłych z idei życia wspólnotowego kleru świeckiego w XI–XIII w. W odróżnieniu od kanoników przy katedrach i kolegiatach składają oni śluby zakonne. Na ziemiach pol. działali bożogrobcy, duchacy i duchaczki, krzyżowcy z czerwoną gwiazdą, markowie, norbertanie i norbertanki. W węższym znaczeniu nazwa ta odnosi się do kongregacji zorganizowanej na początku XII w. przy bazylice św. Jana na Lateranie (kanonicy regularni laterańscy), posiadającej w Polsce liczne klasztory (m.in. Żagań, Mstów, Kalisz, Kraków). Sprowadzenie z Leodium kanoników regularnych i fundacja ich kościoła opackiego w Czerwińsku (przed 1155) związane są z osobą biskupa Aleksandra z Malonne, pierwszego z pol. dobrodziejów klasztoru. Bolesław Wstydlivy osadził w Krakowie kanoników z pokutniczego zgromadzenia zwanego markami (przy kościele św. Marka). Jan Długosz sprowadził ich do Kłobucka (1466–80). Na zlecenie klasztorów k.r. pracowali artyści tej miary jak: T. Dolabella, J. Hoffman, S. Gucci, M. A. Palloni. Ten ostatni współtworzył najpiękniejszy z kanonickich zabytków: kościół świętych Piotra i Pawła na wileńskim Antokolu, wzniesiony 1668–76 z fundacji K. Paca wg projektu J. Zaora. Wnętrze zdobi przebogata dekoracja stiukowa (P. Perti, J. Galli).

¹⁰⁶ DH 3 s. 227.

¹⁰⁷ M. Borowiejska-Birkenmajerowa, *Kształt średniowiecznego Krakowa*, Kr. 1972, s. 154, 156, 162-3.

¹⁰⁸ Zakon Braci Świętego Augustyna (augustianie; Ordo Fratrum S. Augustini, OSA): męskie zgromadzenie zakonne, powstałe we Włoszech w l. 1244-56; Regułę św. Augustyna nadał zakonowi papież Aleksander IV (1256); początkowo była to wspólnota eremicka (pustelnicza), a od 1303 mendiakancka (żebrząca); na Śląsku i Pomorzu augustianie pojawili się jeszcze w XIII w.; w 1342 z fundacji Kazimierza III Wielkiego wzniesiono klasztor z kościołem św. Katarzyny na Kazimierzu pod Krakowem, gdzie król osadził zakonników sprowadzonych z Czech; w XIV w. powstały również klasztory w Olkuszu, Warszawie, Rawie i Ciechanowie; rozwój augustianów w środkowej Europie zahamowały wojny husyckie, a zwł. reformacja (czł. zakonu był M. Luter), a w nowszych czasach kasaty z XVIII i XIX w.; już na początku istnienia augustianie zarzucili model życia eremickiego na korzyść duszpasterstwa, a od XIV w. również misji; pod koniec XVIII w. augustianie posiadali

Wspomnieć trzeba, że w granicach parafii znajdowały się dwa domy zakonne tercjarek reguły franciszkańskiej, jeden przy ulicy św. Wawrzyńca, ufundowany w 1382 roku, drugi przy ulicy Bożego Ciała, dokładnie naprzeciw kościoła, ufundowany w 1551 roku. W 1593 roku oba domy zostały zamknięte, a zakonnice przeniesione do nowo utworzonego klasztoru Koletek na Stradomiu.

Parafia Bożego Ciała na Kazimierzu została utworzona niebawem po lokacji miasta¹⁰⁹. W spisie świętopietrza parafię wymieniono po raz pierwszy w 1343 roku, ale zapis dotyczył poboru zaległości z poprzedniego roku, zatem w 1342 roku parafia już istniała. Pierwotnych granic parafii nie da się ustalić precyzyjnie. Obejmowała połowę części południowej, połowę części północnej i całą część zachodnią rynku z ratuszem (dzisiaj pl. Wolnica) oraz ulice: św. Wawrzyńca, Szewską - Sutorum z przedmieściem szewskim (północny odcinek dzisiejszej ul. Krakowskiej), Bożego Ciała (do ul. Miodowej), Rynek Bydłęcy - Forum Caninum (okolice dzisiejszej ul. Gazowej), Sukienniczą - Textorum (dzisiaj ul. Józefa), Krakowską, Wielicką - Vielicense alias Salis (południowa część dzisiejszej ul. Krakowskiej), i wiele innych, które choć umieszczone w regularnym układzie lokacyjnym miasta wytyczonym w 1335 roku, to jednak nie miały swoich nazw. Zachowane księgi miejskie z XIV wieku określają je jako zaułki (vicus), siedliska (areae) oraz przecznice (platea transversalis), które dopiero w wieku XV albo i później otrzymały nazwy. Nie obejmowała ona terytorium przynależącego do kościołów św. Michała na Skałce i św. Jakuba.

Przedmiotem sporów badaczy jest wiązanie Kazimierza z początkami założonego przez Kazimierza Wielkiego uniwersytetu, oparte na przekazie Jana Długosza: „1361 Kazimierz W. chcąc podnieść i ozdobić swoje królestwo na wzór innych krajów Studium Generalnym w mieście Kazimierzu, założonym przezeń pod Krakowem we wsi kapitulnej zw. Bawół, w pobliżu muru miejskiego, w miejscu obszernym i na tysiąc kroków przeszło dookoła się rozciągającym, wymurował z kamienia nadobnym kształtem nową wszechnicę, domy piękne, i sklepione, lektoria i liczne oficyny na mieszkania dla doktorów i mistrzów rzeczzonej szkoły”¹¹⁰. Pod koniec życia król miał rozpocząć budowę gmachu Akademii w kwartale na południe od Starej Synagogi, w miejscu, na którym później Jan Długosz podjął próbę utworzenia klasztoru kartuzów. W 1477 Kazimierz Jagiellończyk – na prośbę Jana Długosza - wyraził zgodę na fundację klasztoru kartuzów „in villa nostra Casimiria”, miejscu „gdzie ongiś Kazimierz Wielki zakładał Studium Generale”¹¹¹. W 1478 sprzeciwili się temu kazimierzanie „dla miejsca, które tak długi czas stało opróżnione z domów i ogrodów, nieupoważnieni żadnym przywilejem królewskim”¹¹², zajęli je i na zasadzie przedawnienia nie dopuścili do zbudowania tego klasztoru, chociaż Jan Długosz oświadczył, że sam zaspokoi wszystkie prawa miejskie¹¹³. Opuszczony gmach miał istnieć jeszcze w 2 połowie XV wieku¹¹⁴.

w Polsce 23 domy zakonne; w okresie rozbiorów władze dokonały kasaty placówek; likwidacji uniknął jedynie klasztor krakowski.

¹⁰⁹ Żaden z zachowanych dokumentów nie wzmiankuje o istnieniu ewentualnego dokumentu królewskiego lub biskupiego powołującego do życia nową parafię i określającego jej granice oraz uposażenie. Informacje na temat powstania parafii podane przez J. Długosza i S. Ranatowicza nie są również w pełni miarodajne. Można jednak przyjąć, że parafia została ostatecznie utworzona w 1340 roku, kiedy to król włączył do miasta dawną wieś Bawół.

¹¹⁰ DH 3 s. 384-5.

¹¹¹ A. Brandowski, Założenie uniwersytetu krakowskiego w roku 1364, Kr. 1872, s. 126-9, akt fundacyjny.

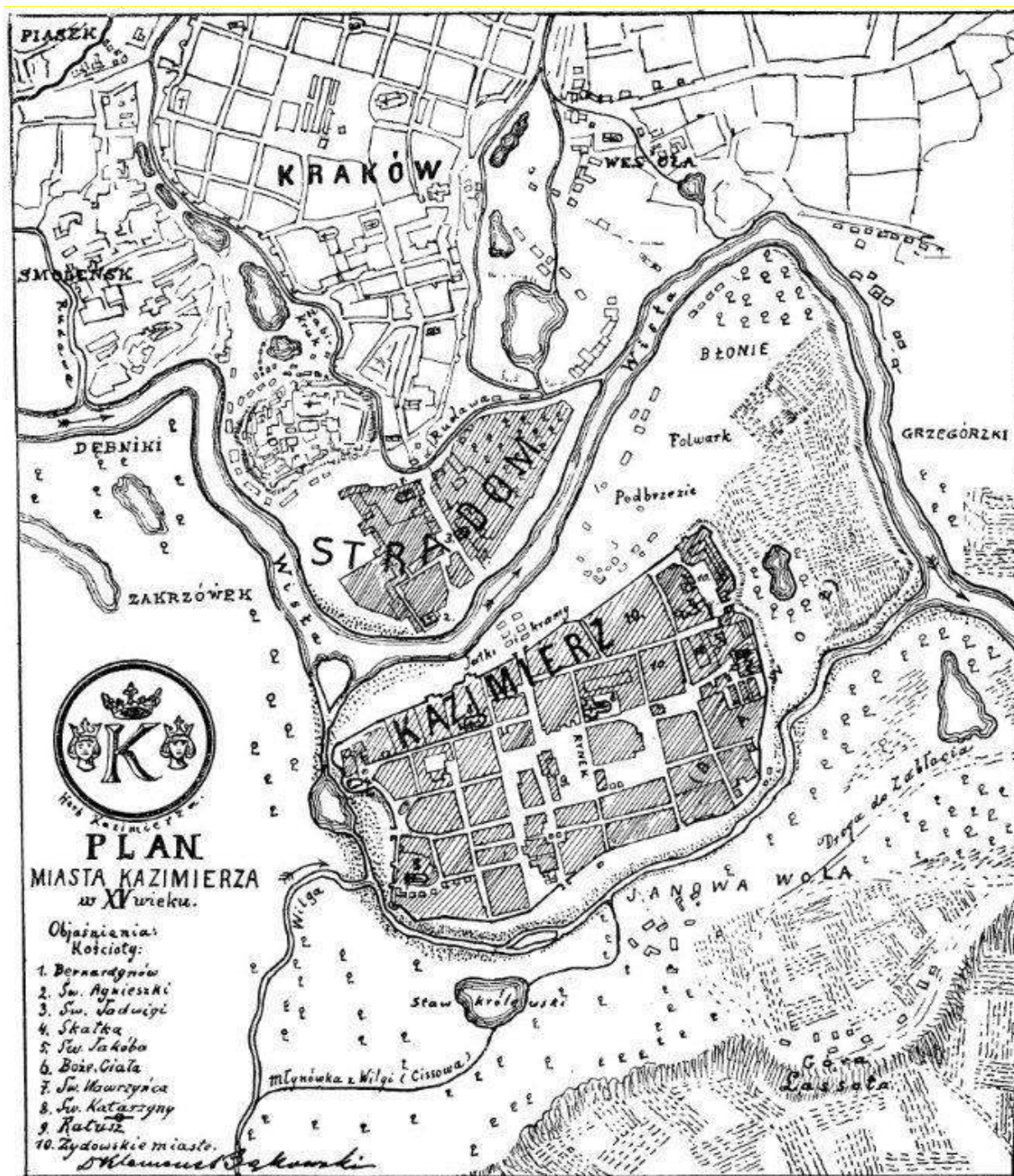
¹¹² DH 3 s. 384-5

¹¹³ A. Brandowski, Założenie uniwersytetu krakowskiego w roku 1364, Kr. 1872, s. 126-9.

¹¹⁴ J. Dąbrowski, Czy uniwersytet kazimierzowski działał na Kazimierzu, „Roczniki Biblioteki PAN w Krakowie”, 5 (1959), Wrocław 1961 s. 69 i n.

Rozwój Kazimierza w. był tak dynamiczny, iż pod koniec XIV wieku miasto w obrębie murów miejskich, nie było zdolne pomieścić ludności, choć zajmował obszar ponad 6 km². Ta zaczęła więc zasiedlać tereny nad Starą Wisłą, przylegające do miasta od północy i północno-wschodu. Powstawały kazimierskie przedmieścia. Największym z nich był Stradom (zob.), nazywany również Mostem Królewskim, po drugiej stronie Starej Wisły. Przed 1385 r. powstało przedmieście zwane Blechy, określane też jako „ulica koło bramy Glinianej”, zaś od końca XV w. jako Podbrzezie. Osada mogła tu istnieć przed lokacją, a teren należał do parafii św. Jakuba. Po lokacji rozwijała się tu rozproszona zabudowa wiejska. Oś przedmieścia stanowiła droga (zachodni odcinek dzisiejszej ul. Miodowej), rozwidlająca się w dwa ciągi: równoległy do ówczesnej Wisły (dzisiejsza ul. Podbrzezie) i równoległy do północnego odcinka fortyfikacji miejskich (od XIX w. zatarty)¹¹⁵. Przyległa osada rybacka zwana Podbrzeżem, poświadczona była w 1389 r. Przedmieście Szewskie (inter sutores), odnotowane w źródłach w 1378 r., usytuowano za kazimierskimi murami, między bramą Glinianą a Mostem Królewskim. „Wyrzucenie” szewców poza centrum miasta wynikało z ich niskiego w średniowieczu statusu. Koniecznej dla produkcji szewskiej i garbarskiej wody dostarczała Wisła oraz biorąca stąd początek fosa. W widłach fosy i Wisły funkcjonowała łaźnia.

¹¹⁵ KAZIMIERZ, Krasnowolski, s. 31-33:



Fortyfikacje były modernizowane, zapewne na wzór krakowskich. Już w 1422 nastąpiła regulacja fos. Władysław Jagiełło upomniał przy tej okazji miasto, przypominając o konieczności wzmocnienia i uzupełniania obwarowań. Nasilenie robót renowacyjnych przypadło na pierwszą połowę XVI wieku. Między zabudową miejską a murami pozostawała niezabudowana przestrzeń, z wolną kształtującą się w formę ulicy podmurnej.

W ciągu XV wieku zaczęła się zaznaczać przewaga ludności polskiej¹¹⁶. W pierwszej połowie XVI wieku element niemiecki spolszczył się niemal zupełnie. Obok Niemców i Polaków, na Kazimierzu mieszkali też - niemal od początku - Waloni (Gallici), Czesi (Bohemi), Holendrzy, Litwini i Włosi.

¹¹⁶ Wśród Niemców kazimierskich wielu pochodziło z miast śląskich, Polacy rekrutowali się natomiast z miasteczek i wsi różnych dzielnic, w większości małopolskich.

Wspomnieć należy budowniczego zamku wawelskiego Bartłomieja Berrecciego (+1537), architektów Giovanniego Cini ze Sieny i Filipa z Fiesole, muzyka królowej Bony, Aleksandra de Pesentis z Werony oraz drukarza Hieronima Wietora. Zachowane akta miejskie oraz metryki kościelne od 1578 roku poświadczają, że parafia do końca XVI wieku zachowała wielonarodowościowy i wielojęzyczny charakter¹¹⁷. Populację Kazimierza w XVI wieku szacuje się na ok. 5 tysięcy. Na demografię miasta miały wpływ epidemie, powracające fale morowego powietrza (dżumy). Niekiedy zmniejszały one populację niespodziewanie i dramatycznie¹¹⁸. W grudniu 1592 roku rajcy kazimierscy otrzymali nawet pismo od Zygmunta III, z którego dowiedzieli się, iż przypadki zarazy w mieście w ostatnich latach to także wynik słabego dozoru i że w przyszłości krakowski "burmistrz powietrzny" otrzyma na czas zagrożenia jurysdykcję również na Kazimierzu¹¹⁹.



Mury miejskie Kazimierza; Fragment panoramy Krakowa z lat 1536/37; Z prawej, na pierwszym planie, niezbędna każdemu miastu szubienica.

Era rozkwitu przyniosła wypełnienie układu urbanistycznego zwartą, w dużej mierze murowaną, zabudową mieszkalną. Generalna likwidacja wolnego pasa przymurnego nastąpiła w XVII wieku. W XVI wieku przystawiono do murów Starą Bożnicę i rozbudowany zespół augustianów. Kanonicy regularni laterańscy, osadzeni w 1405 r. przy kościele Bożego Ciała staraniem króla i biskupa krakowskiego, doprowadzili do ukończenia budowy kościoła i stworzenia dużego kompleksu klasztorowego¹²⁰. W 1472 r. przy gotyckim już wówczas kościele na Skałce osadzono, staraniem Jana Długosza paulinów, zapoczątkowując wieloetapowe kształtowanie zespołu klasztorowego. W 1583 przy ul. Piekarskiej osadzono augustianki, przeniesione w 1604 r. w bliższe sąsiedztwo zespołu augustiańskiego, gdzie – w miejscu dzisiejszego klasztoru – otrzymały murowany dwór i drewniany dom. Z ilości chrztów można nadto wnosić, że najbardziej zagęszczone ludnościowo były wówczas, obok Rynku Wielkiego, ulice Żydowska, Szewska i Krakowska. Sporo rodzin mieszkało przy Psim Rynku. Piętrowe kamienice dominowały przy Rynku (poza pierzeją południową), przy głównej osi – ówczesnych ulicach Wielickiej i Krakowskiej, przy zachodnim odcinku ówczesnej Sukienniczej

¹¹⁷ K. Łatak CRL, <http://www.bozeczialo.net/index.php/opisparafii/historia-parafii>

¹¹⁸ Epidemie panowały w mieście w tym samym czasie co w Krakowie, m.in. w latach 1348-1350, 1360, 1372, 1383-1385, 1425, 1430, 1464-1467, 1473, 1482, 1496, 1507, 1515, 1543, 1547, 1559, 1572, 1588-1589, 1591-1592, 1599.

¹¹⁹ K. Łatak CRL, <http://www.bozeczialo.net/index.php/opisparafii/historia-parafii>

¹²⁰ Zakończenie tego procesu przypadło na rządy ks. Marcina Kłoczyńskiego (1611–1644), przynosząc m. in. pozyskanie murowanej, przyległej do klasztoru zabudowy mieszkalnej przy ul. Józefa, z przekształceniem całości w skupione przy trzech dziedzińcach manierystyczne założenie

(zwanej od początku XVI w. Żydowską). W rejonie Psiego Rynku i południowo-wschodniej części miasta dominowała zabudowa drewniana¹²¹. Teren ten zamieszkali Żydzi, których w 1495 Jan Olbracht przeniósł tu z Krakowa. Miasto stało się wówczas najważniejszym ośrodkiem diaspory w Polsce z licznymi jeshiwami, drukarniami i synagogami¹²² (zob. rozdział Miasto Żydowskie).

Kazimierzanie zajmowali się częściej rzemiosłem niż handlem. Wielu informacji na ten temat dostarczają księgi radzieckie (od 1369). Wspominają one: rzeźników, piekarzy, szewców, krawców, tkaczy, sukienników, kuśnierzy, garbarzy, kaletników, siodlarzy, kowali, szklarzy, nożowników, mieczników, płatnerzy, złotników, murarzy, kamieniarzy, cieśli, garnarzy i zdunów, słodowników i piwowarów, stelmachów, bednarzy, łuczników, malarzy i snycerzy, wytwórców cegły, kamieniarzy, mistrzów sztuki budowy mostów i innych. Warto zwrócić uwagę, że wśród sukienników pojawiają się już u schyłku XIV wieku *pannifices latini*, a więc sukiennicy włoscy. Rzemieślnicy zorganizowali się w cechy i zazdrośnie strzegli swej niezależności od cechów krakowskich¹²³.

Jednak, jak pisał Kutrzeba: „Kazimierz nie osiągnął nigdy stanowiska emporium handlowego. Wagi ani postrzygalni nie miał nigdy. Nie było trzeba wagi, bo nie było co ważyć. Nie było trzeba postrzygalni bo nie było sukna. Ale nawet konkurencję z Krakowem w jego granicach już w kilka miesięcy ograniczył tenże król tak, iż wolno im było w Krakowie sprzedawać tylko w dni targowe tj. we wtorki, i to wyłącznie: konie, woły, owce, trzodę chlewną, mięso i żywność. Ale nawet wyrobów swoich rękodzieł nie mieli prawa wystawiać na targu w Krakowie. A choć nikt im nie odjął prawa składu na sól, nigdy soli nie sprzedawano na Kazimierzu. Cały targ soli w bałwanach skupiał się w Krakowie. Kazimierz dostał dopiero w r. 1425 prawo do kupowania soli i to tylko cembrówki, którą w mieście nawet wolno było sprzedawać tylko w dni targowe. Pod koniec rządów Kazimierza W. utracił także targ na konie i bydło, tak, że tylko Kraków je miał przez czas pewien. Dopiero w r. 1379 przywróciła mu go królowa Elżbieta. Nawet piwa nie mógł skądinąd sprowadzić, jak tylko 10 wozów rocznie ze Świdnicy lub Cieszyna. Jarmark dostało miasto dopiero w roku 1389 i to tylko ośmiodniowy na św. Marcina. Jedynie »sochaczki« stanowią później specjalny przywilej Kazimierza”¹²⁴. Prócz rzemiosła i handlu na Kazimierzu zajmowano się też uprawą roli, ogrodnictwem i hodowlą bydła.

¹²¹Drewniana i zwarta była też zabudowa przedmieścia Szewskiego.

¹²² Synagoga, budowla służąca członkom gminy żydowskiej jako miejsce modlitw, dyskusji, działalności dydaktycznej, komentowania przepisów religijnych i decydowania o istotnych dla gminy sprawach; odbywano w nich posiedzenia sądów. Przepis talmudyczny nakazywał zakładanie synagog w miejscowościach, w których mieszkało co najmniej 10 dorosłych Żydów. Najczęstszym rozwiązaniem była dwunawowa hala. Zasadniczym, a w większości synagog średniowiecznych jedynym pomieszczeniem, była główna sala modlitw przeznaczona dla mężczyzn. Umieszczano w niej Aron ha-Kodesz – szafę służącą do przechowywania Tory, oraz bimę – mównicę, skąd odczytywano modlitwy, wygłaszano nauki i przemawiano w czasie zebrań poświęconych sprawom świeckim. Oprócz dwunawowych (Stara Synagoga na Kazimierzu) budowano również synagogi jednoprzestrzenne. Typ ten utrzymał się do XVI w. (Remuh, 1557). Z czasem zaczęto budować salę główną na planie zbliżonym do kwadratu, a bima stawała się elementem dominującym. Układ centralny podkreślano przez ujednolicenie podziału ścian i stosowanie sklepień klasztornych z lunetami. Na przełomie XVI i XVII w. stałym elementem był przedsionek, służący jako miejsce posiedzeń sądów i zebrań kahału. Pod koniec XVI w. zaczęto wyodrębniać pomieszczenia dla kobiet. W synagogach drewnianych realizowano program murowanych.

¹²³ W 1369 było na Kazimierzu przynajmniej 8 cechów: rzeźnicy, sukiennicy, szewcy, piekarze, kaletnicy, kowale, krawcy, tkacze.

¹²⁴ S. Kutrzeba, op. cit., s. 107.



1617 Stradom, Kazimierz, Krzemionki fragment Panoramy zamieszczonej w VI tomie "Civitates Orbis Terrarum" Georga Brauna i Franza Hogenberga (wyd. Kolonia, 1617).

Na pierwszą połowę XVI wieku przypadło nasilenie robót renowacyjnych przy fortyfikacjach. Sądząc ze zróżnicowanych form relikwów zwieńczenia murów obronnych, prace przy ich modernizacji były podejmowane kilkakrotnie w ciągu XVI i XVII wieku. Bramy podwyższono. Do najbardziej zagrożonej atakiem bramy Wielickiej przystawiono wieżę przybramną, potem przedbramie, a wreszcie barbakan. Wśród urządzeń komunalnych uwagę zwracał system zaopatrzenia miasta w wodę, udokumentowany od XVI w. Wodę ze źródła Bonarka w Janowej Woli prowadzono rurami pod mostem Wielickim do rurmusa i „wieży kanałowej” nad Wisłą, stąd zaś do zbiorników („skrzyń”). Inne ujęcia z „rurmusowymi wieżami” odnotowano na Podbrzeziu.

Najazd szwedzki (1655–57) wraz późniejszą okupacją (w czasach II wojny północnej) spowodowały zrujnowanie i upadek Kazimierza. W czasie wojny szwedzkiej obwarowania miasta uległy zniszczeniu; ich ostateczną dewastację przyniosła powódź, która zburzyła odcinek murów od zachodu¹²⁵. Destrukcyjna zabudowa (apogeum w połowie XVIII w.), całkowicie zatarła sieć uliczną w południowo-wschodniej i w południowo-zachodniej części miasta, wraz z południową i zachodnią pierzeją Rynku, Psim Rynkiem, licznymi ulicami. Charakterystycznym zjawiskiem dla tych terenów stały się niezagospodarowane „pustki”. Jako zwarty zespół przetrwał ciąg zabudowy w postaci ówczesnych ulic Wielickiej i Krakowskiej oraz centrum Stradomia. Ocalały także zespoły kościelne. Lata po okupacji szwedzkiej przyniosły ukształtowanie barokowych, zachowawczych w swych formach zespołów kościelnych i klasztornych Bernardynów i Bernardynek oraz Bożogrobców¹²⁶ na Strado-

¹²⁵ Zostały one odbudowane, ale na przełomie XVIII i XIX wieku były znów w bardzo złym stanie.

¹²⁶ Kanonicy Regularni Stróże Świętego Grobu Jerozolimskiego (bożogrobcy; w Polsce zwani miechowitami): zakon rycerski założony w Jerozolimie w 1099 przez Gotfryda z Bouillon w celu opieki nad grobem Chrystusa; oparty na Regule św. Augustyna, którą otrzymał w 1114, w 1122 zatwierdzenie papieskie; istniały 2 gałęzie zakonu: rycerska (w zmienionej postaci działa do dziś) i kanonicka (przetrwała do połowy XIX w.); od XIII w. prężny rozwój w Europie; przedstawiciele gałęzi kanonickiej przybyli do Polski przed 1163, zakładając pierwszy konwent w Miechowie, a w XII-XV w. dalsze klasztory filialne (m.in. w Gnieźnie, Nysie, Bytomiu, Krakowie, Sieradzu), które z czasem utworzyły kongregację polską, skupiającą u schyłku I Rzeczypospolitej 33 domy.

miu oraz Paulinów na Skałce. W miarę przejmowanie działek siedliskowych ze zruderowaną zabudową, powstawały nowe zespoły klasztorne: Trynitarzy¹²⁷ przy ówczesnej ul. Wielickiej i Misjonarzy na Stradomiu. Nie powiodła się próba osadzenia pijarów z Podolińca przy ówczesnej ul. św. Jakuba.



Fortyfikacje kazimierskie w XVII w.

Wiek XVIII przyniósł nieliczne, niewielkie, lecz prezentujące wysoki poziom artystyczny realizacje, wyraz artystycznych ambicji środowisk zakonnych:

- kościoły Misjonarzy (od 1719 r., budowa nieukończona; architekt Kacper Bażanka¹²⁸),
- Paulinów na Skałce (1734–1742; architekt Antoni Gerard Münzer z Brzegu, potem Antoni Solari)
- Trynitarzy (1752–1758; architekt Franciszek Placidi).

¹²⁷ Zakon Przenajświętszej Trójcy (trynitarze; Ordo Sanctissimae Trinitatis, OSST): zakon założony w 1198 przez św. Jana de Mathę; pierwotnie zajmował się uwalnianiem i wykupem chrześcijan z niewoli u muzułmanów i propagowaniem kultu Trójcy Przenajświętszej; wraz z zanikiem niewolnictwa skoncentrowali się na duszpasterstwie chorych i więźniów, pomocy osobom, których wiara jest w niebezpieczeństwie lub nie może być wyznawana; w 1597 (ostatecznie w 1636) wyodrębniła się gałąź trynitarzy bosych; do Polski przybyli w 1685 za sprawą kardynała J.K. Denhoffa; większość klasztorów została zniesiona w 1783 (w zaborze austriackim) i w 1832 (w zaborze rosyjskim); w l. 1988-92 podjęto próbę reaktywowania zakonu w Polsce.

¹²⁸ Bażanka Kacper (ok. 1680–1726), architekt. Czołowy artysta późnego baroku w Polsce. Jako stypendysta bp. krak. J. Małachowskiego wykształcenie uzyskał w rzym. Akademii św. Łukasza, gdzie 1704 zdobył pierwszą nagrodę na prestiżowym konkursie klementyńskim. Później prawdopodobnie pracował w warsztacie wybitnego architekta jezuickiego A. Pozza. Pierwszym dziełem zaprojektowanym przez B. jest klasztor i kościół Norbertanek w Imbramowicach pod Krakowem (1711). Innym dziełem B. jest kościół Pijarów (1714-27, bez fasady, ukończonej przez F. Placidiego), gdzie artysta raz jeszcze zaprojektował ołtarz gł. doświetlony ukrytą camera di luce. Kolejną pracą B. jest kościół Misjonarzy na Stradomiu, wzniesiony 1719–28, naśladujący architekturę wł. Wnętrze wzorowane jest na kaplicy Trzech Króli F. Borrominiego przy pałacu Propaganda Fide w Rzymie, a fasada na kościele S. Andrea della Valle G. L. Berniniego. B. w tej budowlu ujawnił w pełni swój niezwykły talent scenografa, komponując otwarte wnętrze z nawą o zaokrąglonych narożach i z prezbiterium nakrytym elipsoidalną kopułą, oświetlone m.in. za pomocą luster, ze studniami świetlnymi. Jest to jego najdoskonalsze dzieło, ważny przykład architektury dojrzałego baroku na ziemiach pol.



XVII w.; wizja stworzona przez Muzeum Krakowa

Ale samo miasto podupadło. Regres gospodarczy spowodował spadek liczby mieszkańców. Wyludnieniu się Kazimierza „chrześcijańskiego” towarzyszył wzrost demograficzny w Mieście Żydowskim, który sprawił, że jego struktura urbanistyczna nie uległa zatarciu; rysujący się tu równie ostro kryzys materialny spowodował całkowite zaniechanie budowy kolejnych bożnic. Całkowicie zaniechano prac fortyfikacyjnych, mimo ambitnych planów snutych po doświadczeniach „potopu”. Próby te miały dwa oblicza. Z jednej strony rajcy „niepublicznych, lecz własnych szukając zysków”, wznosili okazałe budowle, niekiedy na cudzej własności z wykorzystaniem materiału budowlanego z rozbieranych miejskich budowli (np. budowa czynszowej kamienicy z salą dla „dawania redut” staraniem rajcy Szymona Zakólskiego, dziś ul. Józefa 12). Z drugiej strony, podwaliny pod nowoczesny rozwój urbanistyczny tworzyła królewska Komisja Dobrego Porządku. W latach 1786–1791 dokonała inwentaryzacji stanu własnościowego pod kątem rewindykowania zawłaszczonych majątków miejskich i prywatnych. Owa inwentaryzacja, powiązana z pierwszą numeracją nieruchomości, była podstawą dla późniejszych działań władz budowlanych, zwłaszcza w okresie Wolnego Miasta.



Plan Krakowa konfederatów barskich, 1772

Lokalnym wymiarem starcia się środowisk zachowawczych i reformatorskich była walka o zniesienie anachronicznej odrębności satelitarnych miast i jurydyk względem Krakowa. Pierwsze włączenie owych organizmów do Krakowa miało miejsce w dobie Sejmu Czteroletniego (1791). Odrębność miast stała się anachronizmem. W 1791 Kazimierz włączono do Krakowa, a mury getta zburzono. Status quo przywrócił sejm grodzieński (1793), ponowne połączenie „satelitów” z Krakowem przyniósł dekret Tadeusza Kościuszki (1794), kolejne rozłączenie – okres okupacji pruskiej (1795). Ostateczne włączenie Kazimierza do Krakowa - jako jego nowej dzielnicy - dokonane zostało w 1802 r., na podstawie decyzji władz austriackich z 1800 r.

W dobie Sejmu Czteroletniego próbowano wcielić do Krakowa: Kazimierz, Stradom, Siedlisko Żydowskie i domy za Bramą Wielicką, tworząc tzw. II cyrkuł miejski¹²⁹. Jednak gwałtowne wstrząsy polityczne nie pozwoliły na dokonanie reformy i jeszcze przez kilka lat Stradom pozostawał pod względem prawnym samodzielną jednostką administracyjną. Dopiero dekret austriackiej Nadwornej Komisji Galicyjskiej z 1800 roku zadecydował o połączeniu Stradomia z Krakowem, co nastąpiło w roku następnym¹³⁰.

¹²⁹ A. Grabowski, *Starożytnicze wiadomości o Krakowie*. Kraków 1852, s. 14-15.

¹³⁰ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. XXIII.

Lata 1815–1846, okres istnienia Wolnego Miasta Krakowa, umożliwiły dalszy rozwój dzielnicy zgodnie z ówczesnymi koncepcjami urbanistycznymi. M.in. usunięto w 1818 r. szpital św. Leonarda (służący jako przytułek ubogich), który wraz z kościołem o tym samym wezwaniu¹³¹, stał poza murami kazimierskimi, na brzegu Wisły (u wylotu obecnej ul. Krakowskiej)¹³².



„Plan miasta Krakowa w obrębie okopów” opracował w 1836 r. Teofil Żebrawski

Pozostałości fortyfikacji podzieliły los krakowskich, ulegając rozbiórce w okresie pierwszego zaboru austriackiego i w dobie Wolnego Miasta. W życie wprowadzano plany regulacyjne, nazywane wtedy „planami upiększenia”, opracowane w latach 40. Przez architekta Karola Kremera.



Juden aus Krakau und Umgebung Michał Kluczewski wg Kazimierza Pochwalskiego Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. T.11: Galizien. Wien: Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1898.

Dotychczasowa odrębność „miasta żydowskiego” została zlikwidowana wraz z wyburzeniem jego murów w roku 1822, tym samym umożliwiając ekspansję ludności żydowskiej na teren całego Kazimierza.

Aneksja Krakowa przez Austrię w 1846 sprawiła, że miasto objęto austriacką taryfą celną, co zmusiło kupców do uiszczenia opłaty celnej od wszystkich posiadanych towarów. Ci, którzy mieli pełne składy zbankrutowali natychmiast. Kraków przestał być atrakcyjnym partnerem handlowym, mimo nadgranicznego położenia. Marazmowi próbowano przeciwdziałać. W 1850 powstała w Krakowie Izba Handlowo-Przemysłowa, a dwa lata później Ludwik Zieleniewski założył pierwszą nowoczesną fabrykę, która produkowała maszyny.

Jednak decyzje polityczno-strategiczne sprawiły, że rozwój miasta poszedł w innym kierunku. Zapadła decyzja o przekształceniu Krakowa w twierdzę. Pierwsze prace nad fortyfikacjami podjęto już w 1849. Na dodatek w tym samym roku całą Galicję objęto stanem wyjątkowym (trwał do 1854).

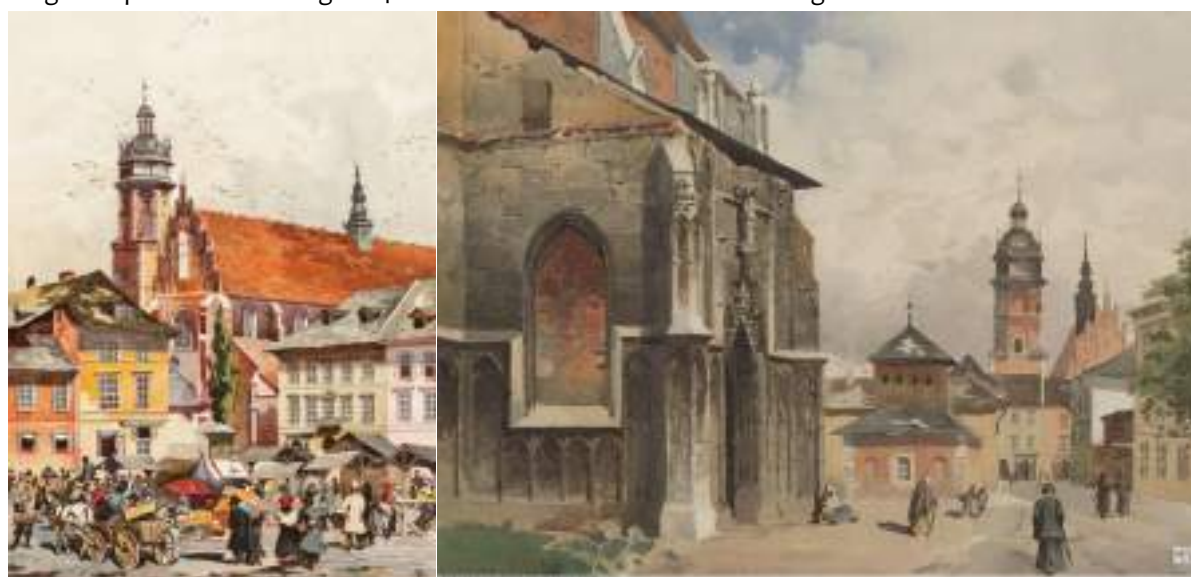
¹³¹ Od 1443 działał szpital dla trędowatych, kościół pod tym wezwaniem powstał w latach 1447-1448 z inicjatywy mieszczan kazimierskich. Podmyty przez Wisłę w 1700 r. (wskutek zamulenia Starej Wisły po powodzi z roku 1675 główny nurt rzeki przeniósł się do Zakazimierki), kościół rozebrano w 1704 r.

¹³² Świszczowski twierdził, że mógł się on znajdować po południowej stronie przeprawy przez Zakazimierkę, jednak np. na planie kołłątajowskim budynek zaznaczony na brzegu północnym, kazimierskim).

Kraków zamieniono stopniowo w największą i najnowocześniejszą, obok Verdun, twierdzę w Europie. Jej rozbudowa przyniosła zyski przedsiębiorcom, ale też liczne ograniczenia w postaci tzw. rewersów demolacyjnych. Na dodatek w 1850 wybuchł w centrum miasta pożar. Spłonęło 160 domów, cztery kościoły, pałac biskupi i tzw. Dolne Młyny. Nieszczęścia dopełniła epidemia cholery w 1855.



Fragment planu katastralnego 1848 – obszar od Skałki do kościoła Bożego Ciała



Juliusz Kossak (1824-1899) i Stanisław Tondos (1854-1917), Targ na Kazimierzu - Plac Wolnica, 1886 rok. Grafika z teki "Klejnoty miasta Krakowa".

Szansą – prócz zysków z budowy umocnień, był rozwój kolei. W 1856 otwarto linię kolejową do Dębicy, w 1884 do Oświęcimia, a niedługo potem do Suchej Beskidzkiej i Żywca. Sieć nowych połączeń była jednak w głównej mierze nastawiona na potrzeby twierdzy i garnizonu, a nie przemysłu. Od początku lat 60. można było zauważyć pewną liberalizację habsburskiej polityki. Przywrócono prawo wybierania rektora Uniwersytetu, wprowadzono polski język wykładowy. Miasto stało się areną patriotycznych demonstracji. Kiedy w styczniu 1863 wybuchło w zaborze rosyjskim kolejne powstanie, Kraków udzielał walczącym rodakom pomocy. Władze, mimo wprowadzenia w Galicji stanu oblężenia, patrzyły na to przez palce. 21 XII 1867 Żydzi otrzymali pełne prawa obywatelskie.



Fragment planu katastralnego 1848 – obszar w rejonie kościoła i szpitala Bonifratrów

Lata późniejszej autonomii galicyjskiej (1866–1918) przyniosły niezwykle istotną dla integracji z dotychczasowymi dzielnicami Krakowa zmianę. Zasypane zostało otaczające Kazimierz od północy koryto Wisły, tworząc na jego miejscu nową ulicę, nazywaną Plantami Dietlowskimi. Największym pożytkiem dla Krakowa było pozyskanie nowych terenów dla industrializacji. Dotychczas miasto nie miało praktycznie szans na znaczący rozwój przemysłu. W latach 1887 - 1888 ukończono otaczającą miasto kolej obwodową, przerzucając jednocześnie przez Wisłę most (dziś Dębnicki). W 1878 na Grzegórkach powstaje miejska rzeźnia, a w 1883 po raz pierwszy pojawia się elektryczne oświetlenie. W 1884 w mieście założono telefony. Miejskie wodociągi oddano do użytku w 1901, a trzy lata później uruchomiono własną elektrownię.

Pod koniec XIX stulecia, w miarę rozbudowy zewnętrznych pierścieni fortów, nasilił się ruch budowlany na terenach odblokowanych przez wojsko. Inwestowano we wznoszenie kamienic, przynoszących stałe i pewne źródło dochodów. Także Żydzi zaczęli coraz częściej wybierać zawód budowniczego i architekta. Ci najbardziej wzięcie realizowali projekty niemal hurtowo.

- **Beniamin Torbe** (ur. 1858-1931) – krakowski architekt, absolwent wiedeńskiej Bauschule; koncesję na wykonywanie zawodu budowniczego otrzymał w 1889. Jego działalność związana była przede wszystkim z architekturą mieszkaniową. Zaprojektował ponad 100 mieszczańskich kamienic, typowych dla Krakowa przełomu XIX i XX wieku. Reprezentowały one głównie nurt neobarokowy; rzadziej formy późno historyczne łączył z detalem secesyjnym. Jednym z ciekawszych projektów była przebudowa synagogi Tempel w latach 1893-94. Prace nadały jej charakter eklektyczny, podkreślający wcześniejsze elementy neoromańskie. Członek Towarzystwa Technicznego Krakowskiego (od 1890). W obszarze PK Kazimierza ze Stradomiem zrealizował **56 obiektów**.
- **Nachman Kopald** (1834-1911) – architekt działający w Krakowie. Skończył Wydział Budowlany w Szkole Przemysłowej we Lwowie; od 1877 miał koncesję na roboty murarskie. 5 października 1881 r. c.k. Namiestnictwo udzieliło mu koncesji na wykonywanie zawodu budowniczego (architekta), jednak pozwolenie na pracę w Krakowie posiadał od 5 I 1882. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomiem zrealizował **26 obiektów**.
- **Leopold Tlachna** - koncesjonowany projektant-budowniczy; pracownie miał przy ul. Kanoniczej 22. Prócz wielu obiektów mieszkalnych zaprojektował m.in. synagogę Stowarzyszenia

Izraela Meiselsa w Krakowie (1876). Zorganizował i oddał do prowadzenia bratu „Przedsiębiorstwo budowy Jakub Better i Maurycy Tlachna z Krakowa”. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomiem zrealizował **50 obiektów**.

- **Karol Knaus** (1846–1904), architekt. Działał gł. w Krakowie. Był samoukiem, praktykował u inż. W. Kołodziejskiego, pod jego kierunkiem wykonał plany i nadzorował budowę klasztoru Niepokalanek w Jarosławiu. Od 1877 pracował u T. Prylińskiego przy restauracji Sukiennic. W 1879 został inspektorem w Budownictwie Miejskim, w następnym roku pracował przy budowie Kasy Oszczędności w Krakowie, 1888–89 z T. Stryjeńskim budował Poczta Gł. A z T. Prylińskim Kasyno Oficerskie. 1899 wznosił gmach „Sokoła”. Prowadził prace restauracyjne: m.in. 1883 na zamku w Suchej, 1886 przy probostwie kościoła św. Anny, 1888 w kościele Paulinów na Skałce, 1893 w kościele św. Katarzyny. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomiem zrealizował **40 obiektów**.
- **Zygmunt Luks** (1844–po 1910) – architekt, prowadził własne przedsiębiorstwo budowlane. Od 1884 posiadał uprawnienia budowniczego w Krakowie. Wznosił tam własną kamienicę, przy ul. Sarego 5 (1893–1894). Jego działalność w Krakowie pokrywała się z wielkim boorem budowlanym, który przypadł w mieście na okres 1880–1910. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomiem zrealizował **13 obiektów**.

Poszerzono granice miasta realizując wizję tzw. Wielkiego Krakowa. Działania na rzecz unowocześnienia miasta przerwał wybuch wojny. Ofensywa wojsk rosyjskich, które wcześniej zajęły większą część Galicji, w połowie listopada 1914 dotarła pod Kraków¹³³. Armia austro-węgierska utraciła teren, inicjatywę oraz niemal 250 tys. żołnierzy (w tym 100 tys. jeńców). Straty Rosjan wyniosły ok. 230 tys. zabitych i wziętych do niewoli. Rosjanie mieli prawie dwukrotną przewagę liczebną, a Niemcy nie kwapili się z pomocą. Wojska Mikołaja II, by dotrzeć do serca miasta, musiały przełamać linię umocnień. W dniach 16-25 XI na północ od Krakowa doszło do pierwszego starcia. Austriakom udało się powstrzymać uderzenie, ale Rosjanie nie zrezygnowali. Po zajęciu Wieliczki, przez XXI Korpus Armijny, postanowiono zaatakować od wschodu, od strony najściabiej ufortyfikowanego skraju VII Obszaru Warownego (dzięki zdradzie płk. Alfreda Riedla Rosjanie znali siłę i lokalizację fortów). Analiza pierwszego ataku na twierdzę nakazywała ostrożność. Na pomoc zaczęto przetrzucać więc X korpus III Armii. 1 grudnia 1914 XXI Korpus podszedł pod austriackie umocnienia. Dowództwo austriackie zgromadziło na zagrożonym odcinku, prawie całą załogę twierdzy (w znacznej mierze złożoną z żołnierzy polskiego pochodzenia). Dowodzący obroną gen. Karl Kuk posłał na zagrożony odcinek całą dostępną artylerię. „Druga bitwa o Kraków” rozpoczęła się rano 5 XII. Po przygotowaniu artyleryjskim Rosjanie ruszyli na Biezanów i Bogucice, na wzgórzu Kaim. Osią ataku był gościniec lwowski. Austriacy odpowiedzieli ogniem artylerii fortecznej - haubic 150 mm (z fortu Rajsko) oraz ciężkich haubic kalibru 305 mm (z fortu Kościuszko). Nawałą ogniową kierowano z balonów obserwacyjnych. Żaźarte walki przeciągnęły się w zimną, grudniową noc. O świcie 6 XII, po kolejnym przygotowaniu artyleryjskim, ruszył kontratak obrońców: „wybiegli spod ziemi i jęli dobijać uciekających w popłochu Rosjan” – pisał świadek wydarzeń¹³⁴. Po kilku godzinach Rosjanie cofnęli się do Wieliczki. Na wzgórzu Kaim poległy 3 tysiące żołnierzy: 900 po stronie austro-węgierskiej (zostali pochowani na Cmentarzu Rakowickim) i 2000 po stronie rosyjskiej (pochowani na cmentarzu w Kokotowie).

¹³³ IX żołnierze rosyjscy zajęli Lwów, 26 IX oblegli Przemyśl, 14 XI doszli do linii Wolbrom - Skała - Proszowice - Nowe Brzesko.

¹³⁴ Wg informatora Szlaku Twierdzy Kraków.



Plan Wielkiego Krakowa, 1916

Blokada twierdzy od wschodu trwała nadal, ale skuteczny ostrzał artyleryjski sparaliżował działania Rosjan, zmusił do wycofania najpierw poza zasięg dział fortecznych, a po bitwie pod Limanową – na wschód. Front przesunął się na linię Dunajca i od tej pory Kraków znajdował się już na dalekich tyłach. Miasto ocalało.

Początki niepodległości były trudne. Okres zmagania wojennych w obronie granic Polski, w których wprawdzie nie uczestniczył sam Kraków, ale licznie krakowianie, doprowadził do biedy i zamieszek już w czerwcu 1919. Nadzieje wiązano z przejściem przez Kraków pośrednictwa handlowego pomiędzy Polską i krajami powstałymi na gruzach Cesarstwa Habsburskiego. Jednak Kraków nie wytrzymał konkurencji Górnego Śląska. Wpływ na to miał m.in. brak (do 1934) bezpośredniego połączenia kolejowego z Warszawą. Kraków pozostał jednak najsilniejszym obok Warszawy, Katowic i Poznania, ośrodkiem handlowym i znaczącym ośrodkiem przemysłowym.

Liczył się jednak przede wszystkim jako ośrodek akademicki i artystyczny. Coraz większą uwagę przywiązywano do krakowskich zabytków. Dzięki wpisaniu do rejestru zabytków czterech najwspanialszych dzielnic zabytkowych Krakowa (Starego Miasta, Stradomia, Kazimierza, Wawelu

z otoczeniem) radykalnie zwiększyły się możliwości ingerencji konserwatora. Bogdan Treter zapoczątkował szczegółową kwalifikację zabudowań we wnętrzach bloków zabudowy i sanację tych śródmiejskich bloków¹³⁵.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego, a zwłaszcza w latach trzydziestych XX wieku, wzrosła aktywność architektów i budowniczych. W tym okresie pracowało także ok. 80 architektów i budowniczych pochodzenia żydowskiego, m.in.: Leopold Bachner, Ignacy Bierer, Bernard Bierkenfeld, Alfred Düntuch, Juliusz Eintracht, Izidor Goldberger, Zygmunt Grünberg, Edward Kreisler, Szulem Mehl, Adolf Siódmak, Fryderyk Tadanier, Józef Wetzstein¹³⁶. Miasto zawdzięcza im szereg realizacji, zwłaszcza z zakresu architektury mieszkaniowej. Wymieńmy niektórych:

- **Lamensdorf** (Herman) Henryk (1876-1928) - architekt pochodzenia żydowskiego; syn Aloisa Lamensdorfa pochodził z niezamożnej rodziny właściciela kazimierskiego zajazdu; ukończył Wydział Budowlany Krakowskiej Szkoły Przemysłowej studiując pod kierunkiem Józefa Pokućyńskiego i Beniamina Torbe uzyskując dyplom w 1902. Jego kamienice wykazują się wysokim standardem rozwiązania wnętrza i klatek schodowych oraz wyposażone są w windy, co było w tamtym czasie rzadkością. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomem zrealizował **41 obiektów**.
- **Oberleder** Jozue (Szczepan Kalinowski; 1883-1962) – architekt, przed wojną przedsiębiorca budowlany (zam. ul. Zwierzyniecka 17); od 1921 był członkiem loży B'nej B'rith („Solidarność”). Jego częstym partnerem projektowym i architektonicznym był Ferdynand Liebling. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomem zrealizował **32 obiekty**.
- **Liebling** (Feiweil) Ferdynand (1877-1942), architekt; debiutował w 1902 projektem konkursowym (II nagroda) na budynek hali przedpogrzebowej nowego cmentarza żydowskiego przy ulicy Miodowej; projektant – prócz kamienic - m.in. gmachu Sądu Powiatowego i Urzędu Podatkowego Miasta Podgórze (ul. Czarnieckiego 3), autor przebudowy synagogi Ahawat Raim (ul. Szpitalna); często współpracował z Jozua Oberlederem. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomem zrealizował **12 obiektów**.
- **Jonkler** Salomon (1891-1943) – projektant-budowniczy (zamieszkały ul. Dietla 95). Nie ograniczał się do Krakowa; np. w okresie największej rozbudowy Rzeszowa - w związku z inwestycjami Centralnego Okręgu Przemysłowego, projektował także tam (ul. PCK 8). Jonkler należał do grona aktywnych architektów, według jego projektu powstało w kilka kamienic, m.in. w rejonie ulic Urzędniczej, Królewskiej i Friedleina. W obszarze PK Kazimierz ze Stradomem zrealizował **12 obiektów**.

Sam Kazimierz w okresie międzywojennym nie był miejscem szczególnie atrakcyjnym i chętnie odwiedzanym. Uwagę przyciągały jednak kazimierskie świątynie (także synagogi) i pulsujący

¹³⁵ B. Treter, *W sprawie reformy opieki nad zabytkami sztuki i kultury*, [w:] „Biuletyn Regionalny Urzędu Planowania Przestrzennego w Krakowie”, nr 4, Kraków, grudzień 1945–styczeń 1946.

¹³⁶ Zdecydowana większość krakowskich architektów i budowniczych Żydów zginęła podczas II wojny. Na początku okupacji, na podstawie rozporządzenia z 18 maja 1940, część z nich została wysiedlona poza granice miasta, w ramach akcji Judenaussiedlung aus Krakau. Głównym miejscem przesiedlenia był dystrykt lubelski, z powiatami lubelskim, białopodlaskim i radzyńskim, skąd wywożono ich do obozów zagłady w Bełżcu, Sobiborze i Treblince. Wiele osób trafiło do krakowskiego getta, a później do obozu Płaszów. Tylko nielicznym udało się przeżyć okres Holocaustu. Większość z nich opuściła Polskę, udając się do Brazylii, Izraela czy Wielkiej Brytanii, by tam nadal pracować w zawodzie.

życiem drobny handel. Wielu amatorów miało żydowskie restauracje, na czele ze słynną restauracją Hirscha Thorna przy ul. Krakowskiej 13¹³⁷.

Bomby niemieckie spadły na Kraków 1 IX 1939. 3 IX wydano rozkaz ewakuacji z miasta wojska, urzędów i najcenniejszych zabytków znajdujących się w zbiorach krakowskich muzeów. 6 IX do miasta wkroczyły wojska niemieckie. 12 X utworzono dla podbitych ziem polskich, niewłączonych bezpośrednio do Niemiec, tzw. Generalną Gubernię, a Kraków został jej administracyjną stolicą. Fakt ten nie pozostał bez konsekwencji dla przebiegu następnych lat okupacji. Miasto wchłonęło wiele niemieckich urzędów, znaczący garnizon wojska i policji. Podczas II wojny światowej Niemcy przesiedlili Żydów kazimierskich do getta w Podgórzu, niszcząc dzieła sztuki żydowskiej i zamieniając synagogi na składy.



Przesiedlenie kazimierskich Żydów do getta w Podgórzu; ANKr, Akta miasta Krakowa, Starosta Miasta Krakowa (Der Stadthauptmann der Stadt Krakau), sygn. SMKr 211 pl 01 fot.18-1_RT8

¹³⁷ Rympel M., *Słowo o Żydach krakowskich w okresie międzywojennym (1918–1939)*, [w:] *Kopiec wspomnień*, Kraków 1964, s. 571. „Myliłby się ten, kto by sądził, że w restauracji Thorna jadali wyłącznie Żydzi. Uczęszczali tam wprawdzie ludzie, przestrzegający rygorystycznie przepisów rytualnych, gdyż Thorn, jako człowiek głęboko religijny, prowadził ściśle rytualną kuchnię, ale większość klienteli stanowili nie-Żydzi. Wyżsi urzędnicy, radni miasta, profesorowie Uniwersytetu, literaci – przesiadywali u Thorna długie godziny i delektowali się smażonymi szyjkami gęsiami, faszeryowanym szczupakiem, strudlem z jabłkami i rodzynekami, i innymi smakołykami kuchni żydowskiej, popijając przy tym prawdziwą, aromatyczną pejsachową śliwownicę i miód. Restauracja otwarta była przez cały tydzień. W soboty jednak, zgodnie z przepisami religijnymi, nie pobierano opłaty za konsumpcję. Jeśli do lokalu wszedł w sobotę człowiek nieznający tych zwyczajów, nie uprzedzono go, podawano do stołu. Dopiero po spożyciu oświadczano, że zapłatę uiszczy w inny dzień. Klient był zwykle zdumiony zaufaniem, jakim go obdarzono. Po kilku dniach sam się zgłaszał i płacił. Zapewnił mnie swego czasu jeden z synów Thorna, że nie zdarzyło się, by ktokolwiek pozostał coś dłużny z tego tytułu”.



Ulica Szeroka, fot. Daniel Zawadzki, 1963

Po roku 1945 Kazimierz, zwłaszcza dawna dzielnica żydowska cieszył się złą sławą, był zaniedbany i niebezpieczny. Zmianom i renowacji stały na przeszkodzie m.in. nieuregulowane stosunki własnościowe nieruchomości. Dopiero wpis Kazimierza wraz z Wawelem i Starym Miastem na listę UNESCO podniósł rangę tego miejsca. Stopniowo postrzeganie tej części miasta zmieniło się w latach 90. Dzielnica stała się atrakcją, miejscem pełnym pubów, restauracji i kawiarni, chętnie odwiedzanym przez turystów i studentów. Wraz z Festiwałem Kultury Żydowskiej, Kazimierz zaczął odwoływać się do swojej przeszłości.

Miasto Żydowskie

Co krok spotykało się tam poważnych, biblijnych, starych Żydów w lisich czapach i długich, czarnych, lśniących chałatach. Stare Żydówki w rudych lub czarnych peruczkach na głowie. Piękne młode Żydóweczki w kolorowych szalach, które stojąc w drzwiach nędznych sklepików reklamowały swój towar. Był to skrawek Bliskiego Wschodu z całym jego urokiem i brudem.

| 168

Magdalena Samozwaniec¹³⁸

W powszechnym obiegu często spotykamy się z ahistorycznym twierdzeniem, jakoby Kazimierz powstał jako miasto żydowskie i w całości był zamieszany przez ludność pochodzenia żydowskiego. Świadomość historycznego istnienia strefy żydowskiej i chrześcijańskiej zatarła się w ludzkiej pamięci. Nie zmienia to faktu, że twierdzenie takie ma solidny, wielowiekowy fundament.

Żydzi od X wieku przybywali z terenów wschodniej Słowiańszczyzny i Nadrenii, osiedlali się w monarchii piastowskiej. W średniowiecznym społeczeństwie Żyd traktowany był jak własność monarchy, a zamach na niego uważano za podniesienie ręki na skarb władcy. Prawa zagwarantował im przywilej księcia Bolesława Pobożnego (1264). Powtarzany przez kolejnych władców gwarantował m.in. wyjęcie spod władzy sądów miejskich i poddanie sądownictwu książęcemu, swobodę handlu, bezpieczeństwo życia, ochronę mienia, swobodę praktyk religijnych oraz urzędzenia samorządnych gmin.



Tzw. brakteat hebrajski, moneta bita w Krakowie w pierwszej połowie XIII wieku – bezkruszcowa, blaszana, tłoczona jednostronnie, co najmniej raz w roku wymieniana po niższym kursie na nowy wzór, co stanowiło dochód mennicy i przyspieszało obieg pieniężny. (Zaremska 2011, s. 90–93)

Liczna grupa przybyszów zamieszkała w Krakowie. W roku 1304 pojawia się wzmianka o ulicy Żydowskiej, Judengasse (współcześnie św. Anny), kolejne dotyczą cmentarza żydowskiego (1311) i synagogi (1356). W 1334 Kazimierz Wielki przyznał przywilej Żydom z Krakowa i Małopolski, który gwarantował podstawowe prawa, w tym handlu i wolności religijnej. Przywilej podporządkowywał ich jurysdykcji króla lub wojewody. Gminy żydowskie, tzw. kahały, kierowane były przez starszych, których zatwierdzał wojewoda, sprawujący od XV wieku zwierzchność nad Żydami. W Polsce zakazywano Żydom osiedlać się w dobrach kościelnych i prywatnych, a w większych miastach nakazywano zajmować osobne dzielnice, ale w odróżnieniu od Europy Zachodniej, nie zmuszano ich do noszenia odrębnego stroju i zamieszkiwania w otoczonych fosami gettach.

Osobne przywileje, samorząd, sądownictwo i dążenie do zachowania odrębności etnicznej, uczyniły z Żydów wyraźnie wyodrębnioną grupę. Niestety, widoczne różnice w religii, języku i obyczajach budziły podejrzenia i fantastyczne opowieści. W konsekwencji doszło w Europie do wypędzeń i pogromów, które w 1349 dotarły na Śląsk. W Krakowie, w 1408, pogłoski o mordach rytualnych

¹³⁸M. Samozwaniec, Maria i Magdalena, Kraków 1987, cz.1, s. 154

doprowadziły do rabunku części dzielnicy żydowskiej, czemu nie zapobiegła interwencja straży miejskiej.

Zamieszkom sprzyjał dodatkowo konflikt interesów. Żydowskim bankierom zarzucano lichwę powodującą ubożenie mieszczan-chrześcijan. Do wygnania starozakonnych nawoływał w 1453 f anatyyczny franciszkanin (od 1724 święty, patron prawników i kapelanów wojskowych) Jan Kapi-
stran¹³⁹, ale jego akcja nie znalazła w Krakowie tak brutalnego odzewu jak np. we Wrocławiu¹⁴⁰. Jednak nienawistne słowa nie pozostały bez echa. W 1454, po pożarze Krakowa i klęsce w bitwie z Krzyżakami pod Chojnicami (co uznano za karę Bożą), król cofnął wydane wcześniej przywileje i gwarancje monarszej opieki dla Żydów. Żydów krakowskich zmuszono do sprzedaży terenu gminy i nakazano przeniesienie się na inne miejsce. Wprawdzie w 1485 krakowska gmina żydowska wyrzekła się handlu i pośrednictwa w mieście, z wyjątkiem sprzedaży rzeczy zastawionych, jednak to nie załagodziło konfliktu.



Dokument wystawiony w 1485 stanowiący ugodę między krakowskim kahałem a krakowską radą miejską w sprawie handlu żydowskiego w Krakowie. W dolnej części własnoręczne podpisy starszych gminy – burmistrzów kahalnych: Mojżesza Fiszla, syna Efraima, Jakuba Kappelmana, syna Aleksandra Lewita, Józefa, syna Efraima, i Mordechaja z Sącza, syna Jakuba. Akt ten, w którym Żydzi zmuszeni okolicznościami rzekli się prawa do handlu detalicznego w Krakowie, stał się węzłowy w mającym trwać przez wieki konflikcie między kupcami krakowskimi i żydowskimi – dla jednej ze stron był koronnym argumentem, przez drugą jego moc była podważana (z kwestionowaniem świadomości podpisujących włącznie), a treść różnie interpretowana. Według Bałabana jest to najstarszy dokument spisany w języku hebrajskim zachowany w Polsce (ANKr, sygn. zespół 658/1249)

¹³⁹ W 1453 na prośbę Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza IV Jagiellończyka, przybył do Krakowa gdzie głosił kazania na Rynku Głównym i w kościele Mariackim. W następstwie kaznodziejskiej działalności około 130 mieszkańców Krakowa zadeklarowało chęć wstąpienia do obserwanckiej gałęzi Zakonu Braci Mniejszych, dając początek nowej wspólnoty zakonnej. W 1454 powstał dla niej, dzięki kardynałowi Oleśnickiemu, który ofiarował miejsce pod Wawelem, klasztor i kościół pw. św. Bernardyna ze Sieny.

¹⁴⁰ W trakcie pobytu Jana Kapistrana we Wrocławiu, grupę miejscowych Żydów oskarżono o kradzież i profanację konsekrowanych hostii. Oskarżonych aresztowano i postawiono przed trybunałem, na czele którego stanął sam Kapistran. Trybunał skazał 14 Żydów na śmierć przez ćwiartowanie, kolejnych 27 spalono na stosie. Około 20 osób ochrzczono pod przymusem. Po porozumieniu z Władysławem, królem Czech i Węgier, Jan Kapistran nakazał wygnąć pozostałych we Wrocławiu Żydów, przy czym dzieci do lat 7 zostały ochrzczone i przekazane chrześcijanom

Bezpośrednim impulsem dla Jana Olbrachta był pogrom w 1494, spowodowany konfliktem o prawo do handlu na rynku krakowskim. Do skierowanych przeciw kolonii żydowskiej działań przyłączył się kler. W 1495 sąd inkwizycyjny nakazał osadzenie w więzieniu rabiego Jakuba Polaka i starszych krakowskiego kahału; 22 innych Izraelitów zwolniono za poręczeniem majątkowym. Król, nie bez wstawiennictwa Kallimacha, storpedował działania przeciw Żydom oskarżanym o nieznaną bliżej zbrodnię natury religijnej. Uznano, że inkwizycja, będąca instytucją powołaną przez Kościół do tropienia herezji, nie ma prawa oskarżać wyznawców judaizmu. Więźniowie opuścili areszt¹⁴¹. Król postanowił ostatecznie rozdzielić zwaśnione strony – polecił krakowskim Żydom przeniesienie się na teren Kazimierza, do enklawy wydzielonej im w północno-zachodniej części miasta. Żydzi mieszkali na Kazimierzu najpewniej od początku jego istnienia jako miasta lokacyjnego. Była to jednak początkowo nieliczna społeczność, mieszkająca najpewniej w obszarze dawnej wsi Bawół. Kraków i Kazimierz nie były ośrodkami równej rangi. Możliwości działalności gospodarczej na nowym miejscu były mniej korzystne, jednak tu nie obowiązywała ugoda z 1485, która odbierała Izraelitom prawo do handlu detalicznego.

Król musiał wydać zgodę na przeprowadzkę, nic nie wskazuje jednak, by podpisał w tej sprawie oficjalny dekret. Rzecz jednak się dokonała i od końca XV wieku przez następne stulecia żydowska gmina miała być związana z Kazimierzem, a nie z Krakowem. W roku 1504 Żydom nie wolno już było zamieszkiwać w Krakowie bez zgody monarchy. Miasto Żydowskie (Oppidum Iudaeorum o powierzchni początkowo ok. 5%, potem niespełna 11% obszaru chronionego fortyfikacjami¹⁴²) było niezależne od władz samorządowych. Od końca XV w. aż do końca XVIII w. Kazimierz rozwijał się dwutorowo. Oppidum Iudaeorum objęło, w swych pierwotnych granicach, dawne Nawsie Bawołu (dzisiejszą ul. Szeroką, już w 1488 r. określaną jako *circulus iudaeorum*). Teren ten, przyległy od północy i wschodu do muru obronnego, kilkakrotnie poszerzano:

- 1533: pozyskano pas dawnych ogrodów Bawołu przy dzisiejszej ul. Jakuba (tzw. Vicus antiquus iudaeorum); zabudowa zwarta, w większości murowana, późno gotycka i renesansowa, w kształtowaniu której uczestniczyły wybitne warsztaty budowlane (np. w 1536 r. współpracownicy Berrecciego).
- 1553–1554: przesunięto granice na południe (rejon „rynku żydowskiego” i wylotu ul. Żydowskiej); zabudowa mieszkalna zwarta, większości murowana; okazałe domy szybko bogacących się kupców i bankierów.
- 1583: przesunięto granice południową po cmentarz kościoła św. Wawrzyńca (area nova iudaeorum); drewniana zabudowa biedoty.
- 1608: włączono tereny po północnej stronie ówczesnej ul. Żydowskiej (po dzisiejszy pl. Nowy); drewniana zabudowa biedoty.

Granice między Miastem Żydowskim a resztą Kazimierza wyznaczał początkowo drewniany parkan, od 1627 r. mur, z bramami i furtkami zamykanymi na noc. W rezultacie powstała dzielnica żydowska, wyraźnie oddzielona od części zamieszkałej przez chrześcijan, która przez wiele wieków rozwijała się autonomicznie. Obejmowała teren obecnych ulic Miodowej, Starowiślniej, św. Wawrzyńca, Wąskiej, Józefa i Nowej. Centrum stanowiła dzisiejsza ulica Szeroka. Była

¹⁴¹<https://www.muzeumkrakowa.pl/images/upload/sklep/do-poczytania/Cracovia-Iudaeorum.pdf>

¹⁴² KAZIMIERZ, Krasnowolski, s. 31-33:

to enklawa autonomiczna – Żydzi rządili się w niej samodzielnie – nad sobą mieli tylko króla, w którego imieniu władzę sprawował wojewoda krakowski.

Wiek XVI rozpoczął się od konfliktów pomiędzy Żydami krakowskimi a czeski. W tym samym wieku przybyła do Krakowa grupa wykształconych Żydów sefardyjskich z Italii, którzy towarzyszyli królowej Bonie. W 1578 roku mieszkało na Kazimierzu około 2000 Żydów. Miasto stało się najważniejszym ośrodkiem żydowskim w Polsce z licznymi jeshiwami, drukarniami i synagogami (z których 7 wciąż istnieje). Kazimierz stał się istotnym ośrodkiem kultury żydowskiej w Polsce i na świecie. Na początku XVI w. założona została przez Jakuba Polaka akademia talmudyczna, której najwybitniejszym przedstawicielem był Mojżesz Isserles, zwany Remu. Mieszkał tu słynny kabalista Natan Spira. (1585-1633), rabin Joel Sirke s(zm.1640), wybitny znawca prawa religijnego oraz Jom Tow Lipmann Heller (1578-1654), kabalista i autor komentarzy do Talmudu i wielu innych. Działali lekarze, m.in. Mojżesz Fiszel, pochodzący z Hiszpanii Salomon Kalah oraz Eliezerben Elijahuha – Rofe Aszkenazi. W 1534 r. pierwszą w Polsce drukarnię hebrajską założyli bracia Haliczowie. Żydowscy kupcy prowadzili ożywioną wymianę handlową z Pragą, Śląskiem, Lipskiem, Frankfurtem, Warszawą, Gdańskiem. Środowisko to reprezentowali Izaak Jakubowicz oraz Salomon Włochowicz, faktor Zygmunta III i Władysława IV.

Gmina żydowska Kazimierza była wzorem dla pozostałych gmin żydowskich w Królestwie – wydany w 1595 roku statut gminy w Kazimierzu wytyczał granice prawne wielu innym gminom w Polsce. Przedmiotem dumy były murowane bożnice.

- Stara, o archaicznej, dwunawowej dyspozycji męskiej Sali modlitewnej, mogła sięgać genezą doby sprzed 1495 r., (nawet do XIV w.). Zyskała formę renesansową ok. 1571 r. Od zachodu dobudowano do niej siedzibę kahału („ratusz żydowski”).
- Remuh (lata 50. XVI w.), zapoczątkowała serię prywatnych fundacji: powstała za sprawą Izraela, ojca słynnego rabina Mojżesza Iserlesa (Remuh).
- Wysoka powstała przed 1563 r. wywodząca nazwę od nadbudowy nad domem Sali modlitewnej.
- Na początku XVII w. (ok. 1617) w przyległej do muru obronnego kamienicy, na piętrze domu z przełomu XV i XVI w., Mojżesz Jakubowicz Jekesles urządził bożnicę Na Górcie (zburzona w 1943 r.). Przeznaczył ją dla swego zięcia, kabalisty i rabina Natana Spiry. Bożnicę na zapleczu swej kamienicy ufundował ok. 1620 r. kupiec Wolf Bocian (Popper).
- Najokazalszą budowlą Miasta Żydowskiego była bożnica Ajzyka, fundowana w latach 1638–1644 przez kupca Ajzyka Jakubowicza Jekeslesa.
- Staraniem gminy żydowskiej wzniesiono ok. 1643 r. niewielką bożnicę Kupa („Szpitalną”), przeznaczoną dla ubogich z pobliskiego przytułku.

Prócz synagog istniało jeszcze wiele mniejszych domów modlitw. Funkcje rytualne pełniły też łaźnie; najstarsza, po wschodniej stronie ul. Szerokiej, zasilana zapewne wodą z fosy miejskiej, mogła być identyczna ze wzmiankowaną w 1485 r.

Kłopotów przysparzała gminie sprawa cmentarzy. Do połowy XVI w. użytkowano cmentarz związany z dawnym osadnictwem żydowskim Krakowa w rejonie królewskich Dolnych Młynów i tzw. Stróży rybnej (dzisiejszych ulic Dolnych Młynów, Czystej, Skarbowej, al. Mickiewicza). Pierwszy kazimierski cmentarz żydowski, wspomniany w 1513 r., mieścił się po zewnętrznej stronie fortyfikacji miejskich, na wschód od Starej Bożnicy. Został jednak rychło zamknięty, bowiem zlokalizowany na gruntach miejskiego folwarku uszczuplał królewskie dochody. Ok. połowy XVI w. powstał

cmentarz Remuh, zajmując pas dawnych działek ogrodowych Bawołu. Cmentarz w obrębie ul. Szerokiej, poświadczony od roku 1785 r.

Wśród kazimierskich Żydów występowały wszystkie tendencje i ruchy religijne znane w diasporze aszkenazyjskiej. W XVII wieku wśród społeczności żydowskiej zaczynały być też widoczne wpływy idei haskali – żydowskiego oświecenia oraz chasydyzmu.



Żyd sprzedający towary po ulicach, akwatinta barwna Philiberta Debucourta wg akwareli Jana Piotra Norblina z druku: Zbiór rozmaitych strojów polskich. Collection de Costumes Polonais, 1817; archiwum Domu Aukcyjnego „Nautilus” w Krakowie

Załamanie przyszło w połowie XVII wieku. Miasto obrabowali Szwedzi, a na dodatek Żydów kazimierskich oskarżono i skazano, że wskazali Szwedom miejsca ukrycia srebrnego ołtarza Świętego Stanisława. Jan II Kazimierz nadał miasto żydowskie na Kazimierzu hetmanowi Jerzemu Lubomirskiemu i kanclerzowi Stefanowi Korycińskiemu. Sprawa o darowiznę majątku Żydów (zbiorowo uznanych za zdrajców) toczyła się przez wiele lat. Okres upadku gospodarczego w drugiej poł. XVII i XVIII w. związany był ze spadkiem liczby mieszkańców. Liczba ludności spadła po 1657 r. do 1800 osób; coraz częściej dochodziło do wystąpień antyżydowskich.



Oppidum Iudaeorum; „Plan miasta Krakowa w obrębie okopów” opracował w 1836 Teofil Żebrawski

W XVIII w. wyludnieniu się Kazimierza „chrześcijańskiego” towarzyszył wzrost liczby mieszkańców w Mieście Żydowskim, który sprawił, że jego struktura urbanistyczna nie uległa zatarciu; rysujący się tu równie ostro kryzys materialny spowodował całkowite zaniechanie budowy kolejnych bożnic. Nastąpiło też gwałtowne zagęszczenie

zaludnienia dzielnicy. Od poł. XVIII w. liczba mieszkańców Miasta Żydowskiego zaczęła wzrastać. W 1765 r. było ich już 3500, a w 1796 r. ponad 4000. Przywilej Stanisława Augusta Poniatow-

skiego z 1782 r., zezwalający mieszkańcom kazimierskim na wynajmowanie mieszkań Żydom, zapoczątkował zasiedlanie przez nich zrujnowanych terenów chrześcijańskiej części Kazimierza. Zamożniejsi Żydzi przenosili się do Warszawy, a także do Krakowa i jurydyk podmiejskich.



Oppidum Iudaeorum; fragment planu katastralnego 1848

W pierwszej połowie XIX wieku Kraków zmieniał swój status, stając się raz częścią imperium habsburskiego, Księstwa Warszawskiego 1807-1815 i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1815 - 1846. W 1802 r. Kraków i Kazimierz zostały połączone w jeden organizm miejski. Władze austriackie nierespektowały wcześniejszych przywilejów i statutów, którymi posługiwali się Żydzi. W 1812 r., w czasie Księstwa Warszawskiego, z europeizowani Żydzi uzyskali prawo do osiedlania się na terenie całego Kazimierza. Prawo to utrzymał w 1818 r. *Statut urządzający starozakonnych Wolnego Miasta*, kładąc przy tym nacisk na asymilację. W 1822 r. zarządzone burzenie murów Miasta Żydowskiego, co ostatecznie położyło kres jego odrębności.



Stanisław TONDOS (1854-1917) Dawna zabudowa Kazimierza. Domostwa Oppidum Iudaeorum, w tle widok na kościół Bożego Ciała, 1892 akwarela, gwasz, papier, wym.: 40 x 65,5 cm, sygn. p.d.: Tondos. Postaci zapewne malowane przez J. Kossaka. // wariant kompozycji





Kompozycja Artura Grottgera „Żydzi warszawscy” z cyklu „Warszawa I”, 1861 r.; ale w środku - krakowski rabin Ber Meisels // Domy na Kazimierzu. Rysował z natury A. Gryglewski; Kłosa nr 284 z 8.12.1870 s.353

Wśród Żydów krakowskich coraz większą rolę zaczęli odgrywać chasydzi i zwolennicy postępu w judaizmie opowiadający się z integracją z polską kulturą. Przełomowym wydarzeniem było objęcie przez Dow Bera Meiselsa (1798-1870), urzędu rabina, który będąc religijnym tradycjonalistą opowiedział się po stronie polskich dążeń narodowych. W latach 40 XIX wieku zawiązało się także Stowarzyszenie Religijno-Cywilizacyjne, skupiające inteligencję żydowską dążącą do integracji i reformy religijnej (tzw. postępowcy). To właśnie w tym środowisku powstała idea budowy synagogi Tempel. Żydzi jako społeczność przez długi czas nie posiadali praw takich, jak chrześcijanie. Ich równouprawnienie nastąpiło dopiero w drugiej połowie XIX w.: w Królestwie Polskim w 1862 r., w Galicji i Austrii w 1867 r. Dzięki temu inteligencja żydowska chętniej asymilowała się kulturowo i decydowała się na zamieszkanie poza Kazimierzem. Ludność żydowska próbowała skorzystać na procesie uprzemysłowienia kraju. W kręgach kupiectwa i finansjery nasilały się procesy asymilacyjne, a kapitał żydowski aktywnie włączył się w tworzenie przemysłowej infrastruktury. Od końca XIX w. Żydzi brali też czynny udział w rozbudowie dzielnicy jako inwestorzy, przedsiębiorcy budowlani i architekci. Od przełomu XIX w. i XX w. ludność żydowska stopniowo zaczęła zajmować cały Kazimierz i sąsiednią dzielnicę Stradom.

Wywierali znaczący wpływ na stosunki ekonomiczne, co było jedną z przyczyn antysemityzmu: postulowano bojkot handlu i rzemiosła, domagano się ograniczenia dostępu do szkół wyższych i reglamentowania uprawnień do wykonywania wolnych zawodów. Na tym tle nasilały się nastroje antypolskie i izolacjonistyczne. Ich widocznym efektem była rosnąca popularność syjonizmu¹⁴³.

¹⁴³W 1897 przybył do Krakowa Ozjasz Thon (1870–1936), który w swojej działalności podkreślał, iż syjonizm powinien rozwijać się razem z patriotyzmem i umiłowaniem dla kraju zamieszkania. Z biegiem czasu stał się on niekwestionowanym przywódcą krakowskich Żydów.



Żyd w tradycyjnym stroju, lata 70. XIX w., fot. Ignacy Krieger, nr inw. MHK-4518/K. // Cmentarz żydowski przy bożnicy Remu, ok. 1930 r., fot. Tadeusz Przytkowski; nr inw. MHK-Fs13635/IX // Żydowskie małżeństwo, fot. Natan Krieger, lata 90. XIX w. wł. MHK



Ortodoksi opowiadali się za tradycyjalistycznym Związkiem Izraela. Socjalistyczny odłam syjonistów – Poalej-Syjon, łączył ideę państwa żydowskiego z wizją egalitaryzmu społecznego, zaś Bund opowiadał się za budową socjalizmu razem z Polakami. Sporo sympatyków znajdowali wśród Żydów komuniści.

Stanisław Tondos (1854-1917) Dawna zabudowa Kazimierza. Domostwa przy ul. Szerokiej, 1892 akwarela, gwasz, papier, wym.: 40 x 65,5 cm.

Na przełomie wieków XIX i XX liczba Żydów w Krakowie wzrosła do 25000, co stanowiło ok. 28% całej populacji¹⁴⁴. W późniejszym okresie liczba żydowskich mieszkańców miasta wynosiła ok. 25% mieszkańców, w 1931 roku było to 56000. Większość Żydów wciąż zamieszkiwała na Kazimierzu, ale znaczna liczba przenosiła się do centrum miasta, gdzie zakładano nowe synagogi i domy modlitwy. Kazimierz stał się domeną żydowskiej biedoty, ludzi żyjących z dnia na dzień.

¹⁴⁴ Z tego powodu przybywało miejsc o funkcjach modlitewnych i rytualnych: Dom modlitwy Kowea Itim l'Tora, ul. Józefa 42, mur., zbudowany w 1810 r. na miejscu starszego z 1773, i przystosowany na dom modlitwy ok. poł. XIX, przebudowany i remont. 1912-1913, proj. Łazarz Rock; Dom modlitwy B'nei Emuna, ul. Meiselsa 17 (narożny pl. Nowy 5), mur., zbudowany 1886-1887, proj. Jacek Matusiński; restaurowany i adaptowany w latach 1991-1993 proj. Dariusz Gruszka dla ob. Centrum Kultury Żydowskiej; Dom modlitwy Chewra Tehlim, ul. Meiselsa 18, zbudowany w 1896 r., bud. Nachman Kopald, przebud. 1931-1933, proj. Salomon Jonkler; od 2007 r. w konserwacji; Dom modlitwy Salomona Deichesa, ul. Brzozowa 6 – oficyna tylna, mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf; przebudowany ok. 1925 r. ob. dom; Mykwa, ul. Paulińska nr 28, mur., 1913, proj. Henryk Lamensdorf. ob. dom mieszkalny; Dom modlitwy Szejrit B'nei Emuna, ul. Bocheńska 4, mur., 1914, proj. Henryk Lamensdorf; Bożnica Mizrahi, ul. Kupa 16, zbudowana po 1918 r. staraniem partii Mizrahi.



Fragment planu Krakowa z roku 1898

Żydowskie dziewczęta, lata 30. XX wieku

W II Rzeczypospolitej Żydzi byli rozproszeni po miastach, w których tworzyli z reguły zwarte wspólnoty. W Warszawie stanowili oni jedną trzecią ludności, podobnie było w Łodzi i we Lwowie, w Krakowie odsetek ten wynosił jedną czwartą¹⁴⁵ (64 tysiące). Kraków zyskał przy tym opinię najważniejszego ośrodka polonizacji. W czasie spisów powszechnych odsetek osób pochodzenia żydowskiego przyznających się do używania języka polskiego był najwyższy ze wszystkich dużych miast.



Przed 1939 r. Żydzi stworzyli rozwiniętą infrastrukturę społeczną, realizującą interesy i aspiracje mniejszości. Na uwagę zasługuje powstanie Gimnazjum Hebrajskiego¹⁴⁶ oraz szkoły dla ortodoksyjnych dziewcząt Beis Jakob (rychło powstała cała sieć podobnych szkół); przy ul. św. Stanisława otwarto seminarium kształcące w duchu tradycji nauczycieli. Kazimierz w międzywojniu pozostawał dzielnicą wybitnie żydowską i naturalną bazą społeczną dla większości żydowskich organizacji i instytucji. Działały partie polityczne, organizacje charytatywne, kulturalne, artystyczne i sportowe. Na Kazimierzu koncentrowało się też życie religijne krakowskich Żydów.

¹⁴⁵ Powyższe wyliczenia oparte są na kryterium wyznaniowym, a świadomość przynależności do wspólnoty wyznania mojżeszowego zwykle oznaczała identyfikację z narodową. Wedle kryterium deklarowanej narodowości odsetek Żydów wynosił w 1921 7,8 % a w 1931 8,6 %.

¹⁴⁶ Gimnazjum Hebrajskie było jedną z najważniejszych szkół średnich w międzywojennym Krakowie. W 1934 roku gimnazjum otrzymało pełne prawa publiczne; absolwenci gimnazjum byli zwolnieni z egzaminów wstępnych na Uniwersytet Jagielloński i Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie. Uczniowie nie mogli należeć do organizacji politycznych.



Ignacy Mościcki z wizytą u przedstawicieli gminy żydowskiej. Za prezydentem prezes gminy dr Rafał Landau. Tło akcji: Stara Synagoga. Fot. nieznaną, 1927. narożna kamienica została wyburzona



Targ rybny na placu przed synagogą Izaaka (Ajzyka), fot. Adam Karaś, ok. 1926.



Zbieg ulic Bożego Ciała i Józefa, fot. nieznaną, ok. 1930

Jesienią 1939 r. w Krakowie mieszkało ponad 68 tysięcy Żydów. Od początku okupacji Niemcy wprowadzali wymierzone rasistowskie rozporządzenia, m.in. nakaz noszenia opasek z gwiazdą Dawida, rekwirowanie mienia, czy zakaz wchodzenia na Rynek Główny i spacerowania po Plantach. 18 V 1940 szef dystryktu krakowskiego Otto Wachter ogłosił, że do 15 VIII w mieście może zostać tylko 15 tys. pracowników żydowskich wraz z rodzinami. Reszta musiała Kraków opuścić. Wyjeżdżający mogli wybrać miejsce zamieszkania

i zabrać ze sobą posiadany jeszcze majątek ruchomy. Dla osób wysiedlanych przymusowo okupanci niemieccy urządzili obóz przejściowy przy ul. Szlak. Okupanci wysiedlili większość mieszkańców, a następnie utworzyli (w marcu 1941) getto po południowej stronie Wisły. Zabytki kultury żydowskiej były regularnie dewastowane i wykorzystywane np. w charakterze magazynów. Od 15 X 1941 za opuszczanie getta bez przepustki karano śmiercią. W 1942 r., w kolejnych akcjach wysiedleńczych, Żydów wywożono do obozów zagłady w Bełżcu, część zamordowano na miejscu. Ostateczna likwidacja getta nastąpiła w marcu 1943 r. Część pozostałych jeszcze Żydów pognano do Płaszowa, część wysłano do Auschwitz, wielu zamordowano na miejscu.



Wysiedlenie ludności żydowskiej do getta w Podgórzu; ANKr, Akta miasta Krakowa, Starosta Miasta Krakowa (Der Stadthauptmann der Stadt Krakau), sygn. SMKr 211 -21-5.

Wysiedlenie do getta. ANKr, Akta miasta Krakowa, Starosta Miasta Krakowa (Der Stadthauptmann der Stadt Krakau), sygn. SMKr 211 -18-8.jpg

Efekt porównania liczebności społeczności żydowskiej z sierpnia 1939 r. i pierwszych miesięcy po zakończeniu wojny jest wstrząsający. Według danych Wydziału Społeczno-Politycznego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, w końcu stycznia 1945 r. przebywało ok. 500 Żydów. Były to przede wszystkim osoby ukrywające się w mieście oraz okolicznych miejscowościach.

W końcu lutego 1945 r. w Krakowie zarejestrowało się 1500 osób narodowości żydowskiej, zaś kilka miesięcy później, w czerwcu 1945 r. przebywało tam już 6461 Żydów. Ocaleni decydowali się raczej na wyjazd z kraju, zwłaszcza po pogromie, jaki miał miejsce 11 VIII 1945. Sprovokowało go błahe zdarzenie przed synagogą Kupa.



Żydzi w synagodze; 1956

W latach PRL-u Kazimierz był zaniedbaną dzielnicą o substandardowej zabudowie, często traktowaną jako siedlisko marginesu i „jednostek społecznych”. Współcześnie na obszarze Miasta Żydowskiego dominuje prosta, a raczej prostacka rozrywka. Czytelna jest tendencja maksymalnego zabudowywania działek. Powstają realizacje często urągające historii tego miejsca, przytłaczające sąsiadujące z nimi obiekty.

W latach PRL-u Kazimierz był zaniedbaną dzielnicą o substandardowej zabudowie, często traktowaną jako siedlisko marginesu i „jednostek społecznych”. Współcześnie na obszarze Miasta Żydowskiego dominuje prosta, a raczej prostacka rozrywka. Czytelna jest tendencja maksymalnego zabudowywania działek. Powstają realizacje często urągające historii tego miejsca, przytłaczające sąsiadujące z nimi obiekty.



Ulica Józefa, fot. Daniel Zawadzki, 1964. // Ulica Szeroka 9-10, fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960.



Stradom

Najważniejszym z przedmieść kazimierskich był Stradom, zwany też Mostem Królewskim. Od Kazimierza, którego administracja sięgała aż do ujścia rzeki Rudawy (w okolicach dzisiejszego placu Na Groblach)¹⁴⁷, oddzielało go koryto Wisły. Stradom zachował pewną autonomię (własny wójt) oraz udział w radzie i ławie miejskiej; nie należał do kazimierskich parafii, lecz do krakowskiej Wszystkich Świętych.



Stradom; Braun I Hogenberg, *Civitates Orbis Terrarum*, 1618

Osada leżała nisko, na bagnistym terenie i była narażona na regularne powodzie. Co gorsza znaczną część Stradomia zajmowała glinianka, skąd brano, według tradycji, glinę na budowę kościoła Mariackiego. Nie sposób precyzyjnie określić terenu, który nadawał się do osiedlenia i gospodarczego spożytkowania. Kapryśne cieki wodne, często, zwłaszcza po większych powodziach, zmieniały koryto pozostawiając po sobie starorzecza, nieciecze i błotniste zastoiny. Stradom był pod tym względem szczególnie zagrożony. Tylko dzięki korzystnemu położeniu między miastami zawdzięczał, że ktoś skusił się na jego zabudowę¹⁴⁸. Powstał tu bowiem węzeł drożny, skupiający szlaki handlowe. W połowie XIV wieku przez teren Stradomia przechodził, najdawniejszy zapewne, szlak handlowy z Krakowa na południe. W połowie XIV wieku został on wyrównany, a w miejscach podmokłych wyłożony drewnem - tzw. mostnicami. Od tego wywodziła się najstarsza nazwa obszaru - Pons Regalis¹⁴⁹. Budynki skupione były wzdłuż drogi¹⁵⁰. Według niektórych opinii w miejscu skrzyżowania traktu z dzisiejszą ulicą Koletek istniał lejkowato rozszerzający się ku ówczesnemu korytu Wisły placyk, który uważano za stradomski rynek¹⁵¹. Był on zasadniczym elementem układu przestrzennego z dwoma pasmami głębokich działek siedliskowych.

¹⁴⁷ Mieszkańcy przedmieścia już w 1335 roku podlegali kazimierskiej jurysdykcji. W 1419 Władysław Jagiełło zdecydował, że w radzie i ławie Kazimierza zasiadać będzie po 2 przedstawicieli Stradomia; *Kodeks dyplomatyczny m. Krakowa*. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1879, t. I, nr 133. Nie osłabiło to tendencji „separatystycznych”, które musieli hamować kolejni władcy. Prócz regulacji prawnych nie żałowali Stradomiowi także przywilejów. Zob. dokumenty królewskie ujęte w *Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335-1902*, oprac. M. Friedberg, Warszawa 1966, poz.: A 21, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 47, 48, 67, 71, 72; zob. też K. Estreicher, *Kraków. Przewodnik dla zwiedzających...* Kraków 1938, s. 256.

¹⁴⁸ Wyraźne ślady osady przedlokacyjnej odślonięto w obrębie posesji przy ul. Bernardyńskiej 8 i stykającego się z nią ogrodu klasztoru Bernardynów. Zaobserwowano warstwę kulturową z XI–XII w. oraz ślady osadnictwa wcześniejszego.

¹⁴⁹ S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 218 - 219.

¹⁵⁰ Nazwa Stradom, która po raz pierwszy pojawiła się w 1376 roku, wywodzi się od łacińskiego *strata*, co oznaczało drogę brukowaną kamieniami; zob. M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*. Kraków 1997, s. 393.

¹⁵¹ Inni sytuują go bliżej wylotu ulicy Grodzkiej.

W miejscu dzisiejszej ulicy Bernardyńskiej biegła boczna droga prowadząca do podwawelskiej wioski. W najbliższym sąsiedztwie gruntów miejskich znajdowały się tereny monarsze, czyli tzw. dobra wielkorządowe¹⁵². Rybaki. Przez ulicę Podzamcze poprowadzono młynówkę Rudawy, która zasilała fosę Krakowa, napędzała królewskie młyny i prowadziła wodę do nadwiślańskich stawów usytuowanych pod Wawelem¹⁵³. Łączyła się z ramieniem Rudawy i razem wpadały do Wisły¹⁵⁴.



Jan Nepomucen Głowacki, Wawel od Stradomia (z lewej osada Rybaki)

Stradom zabudowany był luźno¹⁵⁵, przeważnie domami drewnianymi; nieliczne prywatne murywane budynki stały w północnej części ulicy¹⁵⁶. W XV w. wykształciły się na Stradomiu dwie enklawy drewnianej zabudowy rozproszonej w ogrodach: Raj (pośrodku wspomnianego placu) i Piekło (pomiędzy zespołem klasztornym bożogrobców a ówczesnym brzegiem Wisły)¹⁵⁷. Drewniane zabudowania regularnie padały pastwą płomieni. W XV w. spłonęły także kościoły miechowitów i bernardynek, odbudowane dopiero w 1 połowie kolejnego stulecia.

¹⁵²W ich skład wchodził oczywiście Zamek Wawelski i osada usytuowana pod zamkiem czyli tzw. Podzamcze, notowana w źródłach nie-przerwanie od 1368 r., zamieszkała głównie przez czeladź zamkową, rzemieślników parających się rzemiosłem artystycznym oraz przez szlachtę i duchowieństwo.

¹⁵³Przyczyniło się to zapewne do wykształcenie grupy rzemieślników biegłych w sprawach hydrotechnicznych. W roku 1433 Jan Strasz z Kościelnik zlecił Mikołajowi Loszkowi ze Stradomia naprawę grobli niższej sadzawki, koło wielkiej drogi z Krakowa do Wawrzeńcyc. Strasz winien zapłacić Loszkowi 36 grzywien, dać 1 miarę grochu, 1 miarę prosa, 3 miary żyta oraz 40 wozów chrustu. Loszek miał zreperować groblę sadzawki, podwyższyć na 5 łokci starą groblę, jak to jest zaznaczone na drzewie rosnącym na grobli i we wszystkich miejscach równo podwyższyć, z obu stron utwardzić; AP Kraków, CC 4 s. 905.

¹⁵⁴M. Mastalerzówna, *Przedmieście Stradom w wiekach średnich* [w:] *Studia nad przedmieściami Krakowa*. Kraków 1938, s. 104.

¹⁵⁵Jadwiga, królowa polska, poświadcza, że Mikołaj zwany Nogay, wikariusz katedry krakowskiej, sprzedał swój dom z placem, sadzawką i wszystkimi użytkami, leżący na podgrodziu krakowskim i kazimierskim („ratione domus Stradomiaie”) koło mostu mniejszego, po lewej stronie idąc w kierunku Kazimierza, mansjonarzom katedry krakowskiej za 12 grzywien. Kraków, 15 X 1398; Bibl. Czart., dok. perg. 251, vol. VIII/31.

¹⁵⁶W roku 1424 z podziału dóbr ojczystych Jakubowi i Prokopowi z Iwanowic przypadł m.in. dom na Stradomiu. W 1477 przy budowie kościoła w Książnicach Wielkich pracował murarz Urban ze Stradomia. *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Kraków 1997, cz. III, z. 2, s. 329.

¹⁵⁷1521. Zygmunt I zatwierdza ugodę między klasztorem św. Katarzyny a Michałem i Jadwigą Bogaczami o dom na Stradomiu zwany „Piekło”; AP Kraków, Katalog AADMKr I, nr 453.



Stradom; fragment Planu Kołłątajowskiego, 1785

Pierwszą budowlą sakralną Stradomia była fundacja szpitala z **kościółem św. Jadwigi**¹⁵⁸ i klasztorem Kanoników Stróżów św. Grobu Jerozolimskiego (bożogrobców z Miechowa)¹⁵⁹. Ufundować go miał koło 1360 r. Kazimierz Wielki (według Jana Długosza); budowę rozpoczęto jednak później. Ok. 1375 r. prace wznowiła Elżbieta Łokietkówna; ona też oddała ją bożogrobcom¹⁶⁰. Najstarsza wzmianka o kościele pochodzi z 1378 r. Data ukończenia budowy kompleksu nie jest pewna. W XV wieku fundację kontynuowali władcy oraz rycerstwo¹⁶¹. W 1401 r. Jan z Tęczyna kasztelan

¹⁵⁸ Budynek oznaczony numerem 12/14, zajmujący niemal 1/4 wschodniej pierzei ul. Stradom, uzyskał współczesny kształt pod koniec XVIII wieku. Pierwotnie było to należące do zakonu Braci Krzyżowych Pańskiego Grobu Jerozolimskiego założenie szpitalno-klasztorne św. Jadwigi (początkowo także św. Elżbiety).

¹⁵⁹ W roku 1360 Kazimierz Wielki odebrał klasztorowi miechowskiemu 8 wsi, które oddał nowo fundowanemu przez siebie szpitalowi św. Jadwigi Śląskiej na Stradomiu. J. Długosz, *Liber beneficiorum* t. III, s. 30. Fundacja miała być zadośćuczynieniem - według tradycji - za monarszy rozkaz utopienia ks. Baryczki.

¹⁶⁰ 1375 królowa węgierska i polska Elżbieta zwraca klasztorowi miechowitów szpital Ś. Jadwigi dla chorych i ubogich, którego budowę podjął jej brat Kazimierz koło mostu między Krakowem a Kazimierzem, ustanawia prep. gnieźn. Benedykta i prep. miech. Marcina rektorami tego szpitala, i zobowiązuje ich, aby ukończyli jego budowę własnymi środkami podług zezwolenia papieża Urbana (Mp. 3, 875; DLb. 3 s. 30-1); 1377 kl. nad Wisłą pomiędzy Krakowem a Kazimierzem został nadany kl. miech. przez króla Ludwika i królową Elżbietę. Pierwszym prepozytem był brat Marcisz pleb. z Szydłowca, który mury zbudowane przez króla pokrył dachem, zbudował chór i inne zabudowania kosztem kl. miech.; wraz ze szl. matką z Sieborowic spoczywa w klasztorze (RMiech., s. 126); [1395-1424].

¹⁶¹ 1420 Marcin V na prośbę Władysława Jag. poleca prep. kat. krak., aby inkorporował do kl. Ś. Jadwigi za murami Krakowa zakonu Grobu Pańskiego kościoły parafialne we wsiach: Chełm z dochodem 15 grz., Chodów z dochodem 14 grz., Uniejów z dochodem 18 grz. i Wrocieryż z dochodem 12 grz., którymi zarządzał do tej pory kl. miech. (Miech., s. 394-5; ZDK 2, 235 - reg.). 1439 sobór bazylejski potwierdza kl. Ś. Jadwigi posiadanie kościołów par. we wsiach ww. (ZDK 2, 392). 1442 sędziowie polubowni, rozsądając spór między Janem prep. miech. a Jakubem prep. kl. Ś. Jadwigi poza Krakowem o inkorporację kościołów par. w Uniejowie, Chodowie, Chełmie i Wrocieryżu, przysądzają kl. Ś. Jadwigi te kościoły, które inkorporował do tego klasztoru zm. pap. Marcin V, wraz z ich uposażeniem. Klasztor winien z tych dochodów utrzymać tylu braci w klasztorze, aby

krakowski z asesorami orzeka, że brzeg Wisły od strony miasta zgodnie z dokumentem Kazimierza Wielkiego [z 1358 r.] należy do m. Krakowa, a nie do klasztoru i szpitala św. Jadwigi, który zabrania miastu budować tu i składać drewno, i twierdzi, że brzeg ten koło i za kościołem św. Jadwigi nadała mu królowa Elżbieta¹⁶². Jan z Tęczyna odrzucił także pretensje m. Kazimierza, twierdzącego, że brzeg Wisły należy do niego¹⁶³. W roczniku miechowskim zapisano pod r. 1401, że przełożony miechowski Michał Klasztor w Krakowie przy św. Jadwidze, dobry i piękny ukończył, a także tego roku tamże w Krakowie czyli Stradomiu kupił ogród z placem i sadem za 13 grzywien i 2 inne domy za 17 grzywien dla klasztoru św. Jadwigi. Budynki klasztorne wystawiono staraniem kasztelana krakowskiego Jana z Czyżowa. Jan Długosz opisał świątynię jako budowlę z kamienia i cegły, w pobliżu Wisły i mostu "królewskiego" prowadzącego na Kazimierz. Drewniane budynki klasztoru i szpitala, stopniowo zastępowano murowanymi. Zabudowania otaczały przybudówki, domki czynszowe i kramy¹⁶⁴. Drewniane zabudowania padały pastwą płomieni¹⁶⁵. Utrzymanie i stałe odbudowy wyczerpywały środki finansowe, a i te co były w dyspozycji budziły wątpliwości co do sposobu wykorzystania¹⁶⁶.

Klasztor OO. Bernardynów został założony w roku 1453 przez św. Jana Kapistrana¹⁶⁷, wikariusza generalnego franciszkanów obserwantów (z reformowanej we Włoszech gałęzi zakonu braci mniejszych św. Franciszka z Asyżu), który przybył do Polski na zaproszenie Kazimierza Jagielloń-

mogła być odprawiana służba Boża. Prepozyt miech. może posyłać z kl. miech. do kl. Ś. Jadwigi braci wedle własnej woli, będą jednak oni podlegać prep. Ś. Jadwigi. Ma też wyłączne prawo prezentować biskupowi na wakujące plebanie godnych kandydatów spośród zakonników kl. Ś. Jadwigi, których sobie wybierze, bez przeszkód ze strony prep. Ś. Jadwigi. Ugoda ma być przestrzegana pod zakładem 1000 fl. węg. (ZDK 2, 431); 1445 sobór bazylejski, relacjonując sprawę inkorporacji kościołów par. w Chełmie, Chodowie, Uniejowie i Wrocierzyżu, poleca bpowi przem. oraz archidiakonowi lwowskiemu i krak., aby potwierdzili kl. Ś. Jadwigi posiadanie ww. kościołów (ZDK 2, 485).

¹⁶² Elżbieta królowa Węgier ponowiła fundację swego brata Kazimierza W. w 1375, lecz w jej dokumencie nic nie ma o prawie szpitala Ś. Jadwigi do brzegu Wisły (DLb. 3 s. 30). W dokumentach dla m. Kazimierza z 1335 i 1340 nic nie ma o nadaniu tego brzegu Wisły (KMK 1,18 i 24).

¹⁶³ *Słownik historyczno-geograficzny Województwa Krakowskiego w średniowieczu*, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora; Ossolineum 1981; cz. 1, z. 2.

¹⁶⁴ 1562. Zygmunt August nadaje (jako patron i kolator szpitala św. Jadwigi na Stradomiu) kramarzowi Stanisławowi Gutowskiemu dworzyszczę na gruncie tegoż szpitala i nakazuje wielkorządcy wwiązać obdarzonego w posiadanie dworzyszczę; AP Kraków, Teut. 65 s. 213-16.

¹⁶⁵ Kościół św. Jadwigi płonął w latach 1473, 1536 i 1556.

¹⁶⁶ Np. 1470-80 Michał zw. Michałko prep. miech., wiedziony współczuciem dla nędzy kl. Ś. Jadwigi, kupił dla tegoż klasztoru od Władysława Jag. za 2000 grz. własnych pieniędzy i pieniędzy kl. miech. czynsz tygodniowy (bergrecht) [w żupie boch.] 1 kopy gr. Zarządził, aby z tego czynszu prep. i bracia brali dla siebie ½ grz., a na biednych przebywających w szpitalu 3 wiard. W obawie, aby czynsz nie został utracony, ustanowił dysponentami tego czynszu Elżbietę Granowską wd. po Ottonie z Pilicy [i po Wincentym z Granowa] i ż. Władysława Jag. oraz jej s. Jana, którzy mieli dzielić czynsz między klasztor a szpital, tak jakby to przez królową a nie przez kl. czynsz był zakupiony. Po jej śmierci przejął czynsz jej s. Jan Granowski kaszt. krak., który z tego tytułu uzurpował sobie pr. ustanawiania magistry tego szpitala, co należało do prep. kl. stradomskiego (DLb. 3 s. 31, 34)

¹⁶⁷ Jan Kapistran przybywszy do Krakowa głosił codziennie (między sierpniem 1453 a majem 1454) płomienne kazania, które gromadziły tłumy wiernych. Tradycja wiąże je m. in. z miejscem, w którym obecnie znajduje się przybernardyńska, ozdobna studnia św. Jana Kapistrana; zob. J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa. Kraków do schyłku wieków średnich*. Kraków 1992, s.482-483. 14 maja 1454 założyciel klasztoru i zgromadzenia opuszcza Kraków i udaje się do Wrocławia K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 12.

czyka i kardynała Zbigniewa Oleśnickiego. Oleśnicki oddał jego towarzyszom na własność posiadłość na Stradomiu, która do tej pory była własnością jego brata Jana. Na ofiarowanym gruncie zbudowano w tym samym roku drewniany kościół pod wezwaniem św. Bernarda ze Sieny, wraz z klasztorem¹⁶⁸. O wyglądzie kościoła bernardynów z czasów fundacji Oleśnickiego wiemy niewiele. Jeszcze mniej o jego najbliższym otoczeniu. W 1454 roku działka ofiarowana przez kardynała Oleśnickiego bernardynom została powiększona o tereny doń przylegające, wykupione specjalnie w tym celu przez króla. Najstarsze dokumenty zachowane w klasztorным archiwum dotyczą zatwierdzenia przez Kazimierza Jagiellończyka darowizny dworu Stradomskiego i gruntów Jana z Oleśnicy na rzecz Jana Kapistrana i przyszłego klasztoru oraz nadania przez króla tymże zakonnikom ogrodu i stawu¹⁶⁹. W 1454 r. bogato uposażony zakon zdecydował się na rozpoczęcie, korzystając z opieki Oleśnickiego, budowy ceglanego kościoła w stylu gotyckim. Budowano go przez wiele lat. Po śmierci Oleśnickiego (1 IV 1455 r.) nadzór nad budową przejął Jan Długosz, będący wykonawcą testamentu biskupa. Pod jego okiem dokończono i zasklepiono prezbiterium. Wielki wkład, jako fundatorzy, wnieśli: Hińcza z Rogowa i mieszcianie krakowscy: Marcin Bełza i Marcin Bera. Wzniesiony kościół skierowany był prostokątnym prezbiterium na zachód, a od frontu miał wieżę z ostrosłupowym hełmem¹⁷⁰. W 1467 r. roku w Krakowie utworzono siedzibę polskiej prowincji bernardyńskiej¹⁷¹. W 1473 roku pożar zniszczył zabudowania klasztorne i kościół (zapewne jeszcze nieukończony). Wypadek ten przedłużył czas budowy gotyckiej świątyni. Dopiero w 1501 roku rajca krakowski Paulbar [Paul Ber] wystawił korpus kościoła, zakrystię i refektarz. Syndyk konwentu Turzon wyreperował wkrótce potem dachy i powiększył przykościelny cmentarz. W połowie XVI wieku w otoczeniu kościoła i klasztoru (od południa – obecnie ograniczony zabudową od ulicy Koletek) pojawił się ogród klasztorny o nieregularnym kształcie zbliżonym do trapezu. Jan Boner otoczył całą posesję bernardyńską parkanem, który nie chronił przed wodami powodziowymi. W latach 1542, 1578 i 1580 wylewy Wisły uszkodził zabudowania na Stradomiu¹⁷².

Na fali religijnego „wzmożenia” kasztelan sandomierski i administrator żup solnych w Wieliczce Hińcza z Rogowa wybudował drewniany kościół pod wezwaniem św. Agnieszki, oddając go zakonnikom reguły św. Franciszka z Asyżu. Znalazł przy tym możnych sojuszników, którzy wsparli fundację¹⁷³.

¹⁶⁸ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 7.

¹⁶⁹ K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 12.

¹⁷⁰ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 7.; J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa. Kraków do schyłku wieków średnich*. Kraków 1992, s.505.

¹⁷¹ W 1488 roku polska prowincja bernardynów została podzielona na trzy kustodie: krakowską, wileńską i poznańską; K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 23.; J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa. Kraków do schyłku wieków średnich*. Kraków 1992, s.485.

¹⁷² K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 33.

¹⁷³ Np. 1523 Zygmunt Stary zezwala Włostkowi zapisać kl. Ś. Agnieszki za murami Krakowa [Stradom] roczny czynsz 35 fl. na wsiach Sieradzice i Łęgawa za 700 fl. pol., które kiedyś pożyczył od klasztoru jego br. Jan (MS 4, 4368).

Na tle rozwoju architektonicznego skromnie przedstawiały się fortyfikacje. Od 1488 r. notowano ante murale alias parkan. Następnie od początku XVI w. podwyższano bramy i wprowadzano przedbramia. Rywalizacja mieszczan kazimierskich z przed mieszczanami Stradomskimi sprawiła, że w 1505 r. król Aleksander Jagiellończyk próbował zlikwidować Stradom; zabronił budowania domostw, a mieszkańcom przedmieścia nakazał przeniesienie się na Kazimierz. Pretekstem była potrzeba unowocześnienia fortyfikacji krakowskich i kazimierskich likwidacja osady osłabiającej system obrony. Jednak stradomianie przetrwali i w roku 1523 uzyskali od Zygmunta I potwierdzenie swych praw (choć Kraków i Kazimierz były temu przeciwnie)¹⁷⁴. Pierwsza połowa XVI wieku była okresem sporego ruchu budowlanego i co ciekawe prym wiodli tu dworzanie oraz słudzy królewscy¹⁷⁵. W 1550 roku przedmieście Stradom liczyło 47 budynków, z których 5 stanowiło własność prywatną księży lub należało do klasztoru św. Jadwigi. Z klasztorem wiązała się też fundacja szpitala dla wojskowych weteranów¹⁷⁶. Spis nie uwzględnił dworzków szlacheckich, które zwolnione były z obowiązku płacenia podatków na rzecz miasta¹⁷⁷. W ślad za osadnictwem uaktywniło się drobne rzemiosło i handel¹⁷⁸.

W dniu 3 V 1556 r. katastrofalny pożar zniszczył drewniane zabudowania Stradomia i Kazimierza¹⁷⁹. Morze płomieni zatrzymano dopiero na przykościelnym cmentarzu, przy figurze Ukrzyżowania,

¹⁷⁴ M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*. Kraków 1997, s. 393, 395.

¹⁷⁵ Np. 1536. Mikołaj Lutomiński wojski większy sieradzki i celnik krakowski scedował na rzecz Zofii Konarskiej cały dwór nad Wisłą pod zamkiem krakowskim, z którego ustąpili na jego rzecz Szczepan gwardian, Stanisław z Sanoka i Bernard z klasztoru bernardynów na Stradomiu; *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Kraków 1997, cz. II, z. 4, s. 739. 1538. Urszula żona Jana Konarskiego z Częstoszowic zastawia za 100 florenów Piotrowi Rożnowi z Bruśnika, dworzaninowi królewskiemu, swój dom na Stradomiu leżący koło klasztoru bernardynów, pomiędzy domem Kołaczniczkiej i Pierśnickiego; AP Kraków, TC 30 s. 754-6. 1541. Zygmunt I uwalnia dom Piotra, Włocha - sługi i szewca królowej położony na Stradomiu za brama Grodzką od wszelkich ciężarów prawa publicznego i gospodarczego; AP Kraków, Teut. 61 s. 302-3. 1546. Zygmunt I zatwierdza umowę dotyczącą dożywotniej gospody Pawła Grzywy, dworzanina królewskiego, w domu jego brata Jana Grzywy (koło klasztoru bernardyńskiego); AP Kraków, Teut. 61 s. 22-3. 1562. Zygmunt August darowuje swemu łożniczemu Stanisławowi Dowoźnie dom na Stradomiu; AP Kraków, Teut. 64 s. 406-7. 1567 [1642]; Zygmunt August uwalnia dom szlacheckiego Stanisława Primusa położony na Stradomiu od gospodniego i od podatków; AP Kraków, Teut. 71 s. 693-5.

¹⁷⁶ 1548 [1563, 1566]. Zygmunt August zatwierdza zapis Bernarda Maciejowskiego 132 zł rocznego czynszu na rzecz szpitala ubogich żołnierzy u św. Jadwigi na Stradomiu; AP Kraków, RCC 88 s. 1875-82, 1883-90; ICC 90 s. 760-65. 1562. Zygmunt August nadaje (jako patron i kolator szpitala św. Jadwigi na Stradomiu) kramarzowi Stanisławowi Gutowskiemu dworzyszczce na gruncie tegoż szpitala i nakazuje wielkorządcy wwiązać obdarzonego w posiadanie dworzyszczca; AP Kraków, Teut. 65 s. 213-16.

¹⁷⁷ Przykładem może być decyzja Zygmunta III, który wyjął dom szlacheckiego Stanisława Ługowskiego na Stradomiu spod jurysdykcji miejskiej i oddał go prawu ziemskiemu, w nagrodę za zasługi położone podczas obrony Krakowa przed wojskami arcyks. Maksymiliana. Warszawa 1 X 1590. AP Kraków, Zbiór Rusieckich, dok. perg. 237; zob też S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 232.

¹⁷⁸ 1514. Wzmiankowany opatrzny Wawrzyniec Pirzchowic, krawiec ze Stradomia; AP Kraków, TC 369 s. 78. 1562 [1563]. Zygmunt August wydaje uniwersał w sprawie cechu złotników krakowskich. Poleca władzom Krakowa, Kazimierza, Kleparza i Stradomia, by nie dopuszczały wykonywania rzemiosła złotniczego poza cechem; AP Kraków, ICC 87 s. 101. 1578. Michał Maleczkowski, wielkorządca krakowski, nadaje Ambrożemu Kuśnierzowi i jego synowi Walentemu w dożywocie budkę na Stradomiu za czynszem rocznym 2 grzywien na rzecz wielkorządcztwa krakowskiego; AP Kraków, Teut. 67 s. 180-182. 1671. Michał Korybut zatwierdza akty poprzedników wydane na rzecz wszystkich rzemieślników stradomskich. AP Kraków, dok. 801.

¹⁷⁹ W 1556 roku Zygmunt August uwalnia miasto Kazimierz i Stradom na lat 10 od wszelkich podatków, opłat i ceł z wyjątkiem pogranicznego z powodu pożaru. AP Kraków, ICC 75 s. 365. W 1556 roku Zygmunt August uwalnia pogorzalców Stradomia i Kazimierza, także szpital i klasztory, od obowiązku dawania dziesięciny drzewa budulcowego, o czym zawiadamia wielkorządcę krakowskiego. AP Kraków, Teut. 63 s. 41-2, 351-2.

co oczywiście uznano za cud i zrzączenie Opatrzności¹⁸⁰. Spłonął szpital św. Jadwigi i kościół św. Agnieszki na Stradomiu, ogień zdołał przedostać się przez Wisłę, gdzie zrujnował Kościół św. Katarzyny i św. Jakuba. W 1558 r. wzniesiono murowany kościół i klasztor. W 1561 roku, za zezwoleniem papieża Piusa II, osiadły w nim Siostry Bernardynki. Zniszczenia były okazją do regulacji działek, które chaotycznie zabudowywane zacierały swe formalno-prawne zarysy. Układ zabudowy z widocznym klasztorem bernardynów i przestrzenią wokół niego – niestety mocno uproszczony i zniekształcony - przedstawia tzw. Plan jezuicki Krakowa z lat 1595-1596¹⁸¹.

W 1593 r. zakonnice reguły franciszkańskiej, zamieszkujące wcześniej na terenie Kazimierza przy ul. św. Wawrzyńca (od 1551) oraz ul. Bożego Ciała (od 1584), przeniesiono do ufundowanego wówczas klasztoru Koletek. Ufundował go Zygmunt Dembiński, wykorzystując mury przekazanego im dworu. Pozwoliło to na wprowadzenie zapisów klauzurowych, czego wcześniej nie dało się uczynić¹⁸². Klasztor zniszczony ok. 1655 (Szwedzi urządzili w nim stajnie), odbudowano w latach 1660 - 1680. W 1739 r. siostry zbudowały kaplicę pod wezwaniem św. Kolety. Koletki korzystały też z kaplicy św. Anny przy kościele Bernardynów - dochodziły do niej kilkudziesięciometrowym gankiem nad ulicą. W 1601 roku bernardyni rozpoczęli budowę muru, w miejscu dawnego parkanu, który miał oddzielić posesję klasztorną od publicznie dostępnego placu (od strony wschodniej)¹⁸³. Z 1607 r. pochodzi informacja, że klasztor i szpital św. Jadwigi wraz z sąsiednimi zabudowaniami tworzyły osobną jurysdykcję¹⁸⁴.

W końcu września 1655 r. Stradom spłonął kolejny raz, podpalony podczas oblężenia Krakowa przez Szwedów na rozkaz dowódcy obrony miasta Stefana Czarnieckiego. Zakonnikom i przedmieszczanom dano jedynie czas na zabranie ruchomości. Śladem tych zdarzeń jest m.in. plan oblężenia Krakowa z 1655 roku, wykonany przez Eryka Dahlberga¹⁸⁵. Po zniszczeniach w czasie "potopu" świątynie Stradomia zostały odbudowane w nowym, barokowym kształcie¹⁸⁶. Doszczętnie zdewastowaną gotycką budowlę św. Jadwigi zastąpiono kościołem barokowym, wzniesionym z inicjatywy prepozyta Augustyna Wolskiego i konsekrowaną w 1674 roku. Była to budowla orientowana, jednonawowa o wymiarach 44 na 11 metrów, zakończona półkolistą absydą podpartą gotyckimi przyporami. Oprócz szpitala i przytułku działało przy kościele studium filozoficzne i teologiczne¹⁸⁷.

¹⁸⁰ A. Grabowski, *Starożytnicze wiadomości o Krakowie*. Kraków 1852, s. 78; K. Katak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 33.

¹⁸¹ *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa z XVI-XIX w.* Warszawa-Kraków 1981, s. 31.

¹⁸² Na mocy bulli Piusa V z 1560 próbowano reformy żeńskich wspólnot nie klauzurowych. Zobowiązywała je do przyjęcia klauzury oraz ślubów.

¹⁸³ Archiwum Prowincji Krakowskiej OO. Bernardynów sygn. I: i-34.

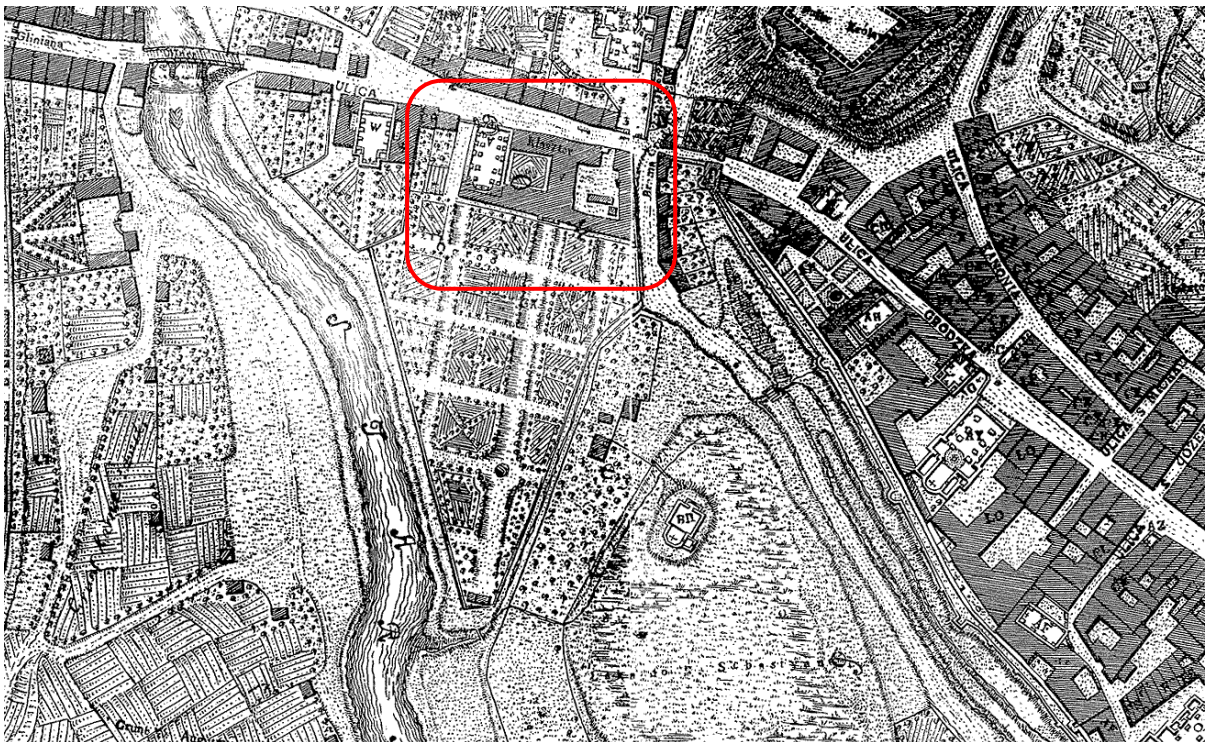
¹⁸⁴ W 1616 r. objął prepozyturę Samuel Nakielski, który doprowadził do poszerzenia kompleksu (w 1617 r. włączono do niego znajdujący się w sąsiedztwie dwór) i zbudował mury klasztorne (1627 r.). Od końca XVI w. do połowy XVII w. pojawiają się wzmianki o przykościelnej szkole, która nie miała osobnego budynku.

¹⁸⁵ Zob. *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa z XVI-XIX w.* Warszawa-Kraków 1981, s. 32. Plan sporządzony w 1667 przedstawia interesujący nas rejon jako całkowicie pusta przestrzeń. Zob. *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa z XVI-XIX w.* Warszawa-Kraków 1981, s. 35.

¹⁸⁶ Nie odbudowano natomiast stradomskiego młyna na Rudawie. Wzmianka o nim znalazła się w „Rewizji młynów i gruntów przy Krakowie na około zdezelowanych, przez urząd grodzki krakowski w r. P. 1659 odprawiona”: „Na teźże Rudawie pod Bernardynami na Stradomiu młyn bywał; teraz go i znaku urząd nie widział, wody tam żadnej nie masz i owszem tamto miejsce rumami zawalone”, cyt. za: A. Grabowski, *Skarbniczka naszej archeologii*. Lipsk 1854, s. 133.

¹⁸⁷ Pruszcz pisał, iż odbudowano go od fundamentów; wykorzystano część murów, na co wskazuje np. gotycki charakter istniejącej do dziś półkolistej apsydy z przyporami, przypory, które mogły pochodzić

Budowa nowego kościoła OO. Bernardynów z fundacji Stanisława Witowskiego, kasztelana sandomierskiego miała miejsce w latach 1659 - 1680¹⁸⁸. Król Jan Kazimierz proponował wprowadzić mnichom przeniesienie konwentu na bezpieczniejszy Wawel, ale bernardyni woleli stare miejsce. Zdecydowano jedynie o inkastelowaniu nowego kościoła, który został włączony w obwód obwarowań od południa, czego śladem jest punktowane i taras przy murze od strony ul. Koletek. Nowy konwent musiał jednak, leżąc poza murami, uwzględnić potrzeby obrony na wypadek nagłego napadu. Nowy kompleks zbudowano w oparciu o zasady architektury militaris np. wysokość bryły została obniżona (przez pograżenie kopuły w dachu) tak, by nieutrudniana prowadzenia ognia z wałów wawelskich¹⁸⁹. Prace na wielką skalę przeprowadzono także w budynkach klasztoru. Introdukcja bernardynów do nowych budynków miała miejsce w 1676 roku¹⁹⁰. W 1680 roku odbyła się konsekracja nowego kościoła OO. Bernardynów¹⁹¹.



XX. Misjonarze; Plan Kołtająowski, 1785

z wcześniejszej świątyni znajdują się także przy bocznych ścianach dawnego prezbiterium. Przylegały do niego budynki (niższe od kościoła, dwukondygnacyjne) - od południa klasztor, od północy szpital - do których dostawiono przybudówki. Do prezbiterium kościoła przylegała zakrystia. Po odbudowie (ok. 1691) kapituła krakowska założyła tu szpital (przytułek) dla ubogiej szlachty, który być może połączono z istniejącym już wcześniej prowadzonym przez bożogrobców szpitalem dla mężczyzn lub w ogóle go zastąpił (istnienie przytułku jest poświadczane w 1762 r.). Według Piotra Pruszcza kościół miał pełnić też funkcje parafialne (co jednak mało prawdopodobne).

¹⁸⁸ L. Sikora, *Szwedzi i Siedmiogrodzianie w Krakowie 1655 - 1657*. Kraków 1908, s. 19.

¹⁸⁹ K. Katak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 63.

¹⁹⁰ Archiwum Prowincji Krakowskiej OO. Bernardynów sygn. I: i-34.

¹⁹¹ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 21.

Z dymem poszedł klasztor i kościół Bernardynek. Na jego miejscu stanął nowy barokowy, orientowany, wzniesiony w latach 1660 – 1680, sklepiony kolebkowo z lunetami, z zachowaną geometryczną dekoracją stiukową. W pracach wykorzystano zachowane gotyckie mury. W trakcie prac (1670) Stradom załała kolejna powódź, upamiętniona tablicą na południowej ścianie kościoła św. Agnieszki, ok. 80 cm nad gruntem¹⁹².

Wiek XVIII to okres wielkich zmian. Znaczenie Kazimierza i Stradomia zmalało, a ich administracyjna odrębność stała się niemal fikcją. Nie osłabiło to kościelnego ruchu budowlanego na przedmieściu. W latach 1728 – 1732 przy kościele OO. Bernardynów powstała kaplica SS. Bernardynek, zwanych popularnie koletkami. Zakonnice dochodziły do niej ze swego małego klasztoru po drewnianym ganku (wzniesionym na murowanych arkadach), długim na ponad 80 metrów, biegnącym ponad dzisiejszą ulicą Koletek. W roku 1788 zakonnice przeniesiono do Krakowa, a ich opustoszały budynek przejęło w 1852 roku Towarzystwo Dobroczynności¹⁹³. W 1734 roku uporządkowano plac (od strony wschodniej) przed kościołem bernardyńskim, który kiedyś był cmentarzem kustodialnym. Wokół niego umieszczono rzeźbione stacje Męki Pańskiej. Do pierwotnego wyposażenia należy kamienna figura NMP Niepokalanie Poczętej¹⁹⁴. Cmentarz kościelny rozszerzono ku wschodowi, co było możliwe dzięki włączeniu doń parceli mieszczańskich (dawniej szlacheckich). Od strony Stradomia wzniesiono mur¹⁹⁵.

Po przeciwnej stronie traktu pojawiło się nowe zgromadzenie Księży Misjonarzy św. Wincentego à Paulo¹⁹⁶. Sprowadził je do Krakowa biskup Jan Małachowski w 1682 roku, by powierzyć mu zarząd Seminarium Zamkowego mieszczącego się na Wawelu¹⁹⁷. Misjonarze kupili ziemię na przedmieściu Stradom oraz domy: podczaszego koronnego Franciszka Jordana, kasztelana sanockiego Jerzego Mniszcha, oraz kanclerza wielkiego koronnego Jana Wielopolskiego. Dodatkowo swoją kamienicę przekazała (ok.1687) mieszcza Jadwiga Zaurowa. Zakupione tereny zamykały się w granicach:

- Od południa – Stradom i trakt krakowsko-kazimierski,
- Od południowego zachodu – fosa i mury miejskie Krakowa.

¹⁹² Tablica ta, jak podaje K. Skarżyńska, jest najstarszą z zachowanych tablic powodziowych w Krakowie. Powódź w roku 1671 została utrwalona na filarze kamiennym na rogu muru ogrodowego przy kościele św. Agnieszki. Oznaczono na nim także poziomy innych powodzi, a w szczególności w 1736, 1813, 1826. Filar ten został zniszczony przy budowie muru klasztoru Koletek (Domu dla Starców Towarzystwa Dobroczynności).

¹⁹³ S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 226.; M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa*. Kraków 1997, s. 406.

¹⁹⁴ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. IV *Miasto Kraków*; cz. IV. *Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 21.

¹⁹⁵ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. IV *Miasto Kraków*; cz. IV. *Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 8.

¹⁹⁶ Zgromadzenie Księży Misjonarzy Świętego Wincentego à Paulo (misjonarze, wincencjanie, lazaryści; Congregatio Missionis, CM): zakon męski założony w 1625 w Paryżu przez św. Wincentego à Paulo, zatwierdzony w 1632 przez Stolicę Apostolską; działalność misyjna, edukacyjna, prowadzenie szkół parafialnych, seminariów duchownych, indywidualna kontemplacja; w Polsce od 1651 za sprawą królowej Marii Ludwicy; do końca XVIII w. założył 35 domów i objął prowadzenie większości seminariów diecezjalnych (19); czas zaborów przetrwał jedynie dom w Krakowie na Stradomiu; również po II wojnie światowej misjonarze-lazaryści podjęli się prowadzenia niektórych seminariów diecezjalnych (Gorzów Wielkopolski, Gdańsk); żeńską gałąź zgromadzenia tworzą siostry miłosierdzia, zwane szarytkami.

¹⁹⁷ Seminarium przetrwało do roku 1802, kiedy władze austriackie zdecydowały o jego zburzeniu i budowie w tym samym miejscu gmachu szpitala dla rekonwalescentów. Seminarium i późniejszy szpital mieściły się tuż przy baszcie złodziejskiej

- Od północnego zachodu – łąka św. Sebastiana,
- Od wschodu – posiadłości szpitala bożogrobców i nurt tzw. Starej Wisły.

W 1693 r. wmurowano kamień węgielny pod nową świątynię. Brak funduszy sprawił, że rzeczywiste działania podjęto dopiero w 1719 r., realizując późno barokowy kościół pw. Nawrócenia św. Pawła, według projektu Kacpra Bażanki¹⁹⁸. Kościół stanął w miejscu dawnej kamienicy Wojciecha Olkuskiego. Prace prowadzono do 1728 roku, a świątynię konsekrowano w 1732 roku.



Klasztor Bernardynek(św. Agnieszki); Plan Kołłątajowski, 1785

Zabudowania domu Księża Misjonarzy powstały głównie w 1. połowie XVIII w. Po lewej stronie kościoła znajdują się budynki klasztorne. Równoległe z budową zakładano ogrody. Najmniejszy jest wirydarz, mieszczący się wewnątrz zabudowań klasztornych i otoczony krużgankiem. Ogród główny, liczący ok. trzy hektary rozciąga się po północnej i wschodniej stronie zabudowań, aż do ul. św. Sebastiana. Wejście prowadzi przez bramę na początku ul. św. Gertrudy. Założono go prawdopodobnie już pod koniec XVII w. w widłach płynącej tu wówczas Starej Wisły i Rudawy, a w 1701 r. otoczono barokowym murem. Do końca XVIII w. był podzielony na osiemnaście kwater obsadzonych drzewami i strzyżonymi szpalerami. Układ osiowy nawiązywał do rozwiązań francuskich. Ogród zaniedbano w XIX w., lecz został odnowiony pod koniec tegoż wieku: utworzono wówczas część parkową i ustawiono figurę Matki Bożej. W latach 1862 – 1863 odnowiono kościół¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Murowany z cegły z użyciem ciosu do okładziny fasady, tynkowany. Budowla jest orientowana, założona na planie wydłużonego prostokąta, jednonawowa, bez transeptu, z węższym, krótkim prezbiterium zakończonym apsydą na rzucie połowy elipsy. Korpus trójprzęsłowy, z nawą o zaokrąglonych narożnikach i trzema parami prostokątnych kaplic zakończonych półeliptycznie z ołtarzami zawierającymi obrazy świętych. Nad kaplicami na piętrze znajdują się empory. Kaplice i empory otwarte do nawy prostokątnymi przejściami i otworami komunikują się ze sobą oraz z przedsionkami przy prezbiterium arkadowymi przejściami. Wnętrze kościoła jest wzorowane na rzymskich budowlach F. Borrominiego, m.in. kaplice Re Magi (Trzech Króli) w Palazzo di Propaganda Fide; rozwiązanie fasady nawiązuje do kościoła San Andrea al Ouirinale autorstwa G. Berniniego. Fasada, poprzedzona schodami o pięciu kamiennych stopniach, pięciopolowa, ze znacznie wyższą częścią środkową odpowiadającą nawie i nieco cofniętymi, dwupolowymi częściami bocznymi.

¹⁹⁹ M.in. polichromia wykonana wedle projektu Izydora Jabłońskiego. Przy jej realizacji z mistrzem współdziałali: Stanisław Bryniowski, Franciszek Kiciński, Aleksander Kotsis, Antoni Kozakiewicz i Franciszek Streit.

Po wojnie władze zabrały duchownym część ogrodów. Zbudowano tam przedszkole i schron przeciwlotniczy²⁰⁰. W latach 60. XX stulecia i w 2015 prowadzono kolejne prace restauracyjne. Do lat 80. XX w. istniał także trzeci ogród, po południowej stronie kościoła, nazywany „ogrodem za domem”; na jego miejscu wzniesiono budynek biblioteki²⁰¹. Obecny jego wygląd to efekt przeprowadzonych w latach 80. XX w. prac rewaloryzacyjnych, nagrodzonych w 1988 złotym medalem Ministerstwa Kultury i Sztuki.



„Plan miasta Krakowa w obrębie okopów” opracował w 1836 r. Teofil Żebrawski

W 1788 r. zlikwidowany został przez prymasa Michała Poniatowskiego²⁰² klasztor Koletek. Część siostr przeniosła się wówczas do klasztoru bernardynek klauzurowych przy kościele św. Józefa w Krakowie. Po sprzedaży obiektu w 1823 r. ostatnie siostry trafiły ostatecznie do klasztoru Bernardynek. Podobnie jak zakonnice z klasztoru św. Agnieszki. Po kasacie klasztoru, budynki wraz z kościołem sprzedano²⁰³.

Po objęciu rządów w Krakowie przez Austriaków kościół, klasztor i szpital zostały zamknięte. Bożogrobców przeniesiono do zabudowań pojezuickich przy kościele św. Barbary w Krakowie

²⁰⁰ O schronie tym mówiono że był jednym z największych w Polsce; pojawiały się sensacyjne relacje sugerujące że był to schron mogący pomieścić tysiące osób na 6 podziemnych kondygnacjach. Miały tam się znajdować urządzenia do oczyszczania powietrza, uzdatniania wody, agregaty prądotwórcze itp.

²⁰¹ Zbiory biblioteczne zaczęto gromadzić wraz z przybyciem misjonarzy do Krakowa w roku 1686. Biblioteka ostatecznie ukształtowała się wraz erygowaniem w roku 1732 przez bpa Konstantego Szaniewskiego seminarium diecezjalnego, powierzonego misjonarzom. Z czasem biblioteka wzbogaciła się o nowe zbiory po scaleniu księgozbiorów domów Zgromadzenia: z Krakowa (po likwidacji seminarium zamkowego w roku 1800), z Warszawy przy kościele św. Krzyża (po kasacie w 1864 r.) oraz domów lwowskich (po II wojnie światowej). Osobny księgozbiór stanowią woluminy z biblioteki kleparskiej z Krakowa.

²⁰² Poniatowski Michał Jerzy (1736-94): książę, biskup płocki od 1773, administrator apostolski diecezji krakowskiej, arcybiskup metropolita gnieźnieński od 1784, prymas Polski; brat Stanisława Augusta; wspierał działalność charytatywną i oświatową; jako prezes KEN wykazał się energią i talentem organizacyjnym oraz przyczynił się do poważnej reformy szkolnictwa; zwolennik orientacji rosyjskiej, był przeciwny działaniom Sejmu Czteroletniego, a insurekcję kościuszkowską uważał za klęskę.

²⁰³ W 1801 kościół przekształcono w magazyn. W początkach XX wieku budynek mieścił skład złomu. W 1906 Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa wykupiło go z rąk prywatnych.

(gdzie w XIX w. zgromadzenie wygasło), a szpital miano połączyć ze szpitalem św. Leonarda²⁰⁴. W latach 1797 – 1799 zrealizowano na Stradomiu sporządzony w Wiedniu projekt przebudowy założenia na Główny Dom Celny (West-galizisches Hauptzolladministrations Gebaude)²⁰⁵.

W 1813 roku gwałtowna powódź zniszczyła przedmieście. Ogrody bernardyńskie znalazły się co najmniej 1 metr pod wodą²⁰⁶. Prace naprawcze i porządkowe wpisały się w okres boomu budowlanego na Stradomiu, którego początki datują się na lata 30. XIX wieku. O ile stulecia wcześniejsze biegiły w rytmie rozszerzania posiadłości konwentu, o tyle w wieku XIX jesteśmy świadkami procesu odwrotnego. Rozbudowujące się miasto coraz częściej zerkało na duchowne parcele przy drodze łączącej Kraków z Kazimierzem. Od około 1825 roku rozpoczął się trwający około 100 lat, proces odrywania kolejnych fragmentów ogrodów. Obrzeża bernardyńskich ogrodów zamieniono w parcele budowlane i obcięto od strony ulicy Stradom, ul. Koletek i ul. Smoczej²⁰⁷. W latach 1823 – 1832 budynek klasztoru Koletek gruntownie wyremontowano i przebudowano z przeznaczeniem na dom mieszkalny. Ok. 1854 r. budynek klasztoru adaptowano na potrzeby Krakowskiego Towarzystwa Dobroczynności (to z kolei przeniosło się potem do zbudowanego w latach 80. XIX w. w pobliżu nowego budynku, przy ul. Koletek 12). Przedmieście Stradom zostało włączone w miejską strukturę zmodernizowanego Krakowa. W latach 40. XIX wieku przebudowano ulicę Stradom, nadając jej nowy wygląd i nieco regulując bieg. Wybudowano wiele domów, przeważnie dwupiętrowych,

o całkowicie miejskim charakterze. W 1843 powstał projekt "upiększenia" Stradomia autorstwa Pawła Florkiewicza, postulujący m.in. przebicie ulicy Kopernika (dzisiejsza ul. Koletek)²⁰⁸.

Gdy komora celna po włączeniu Rzeczypospolitej Krakowskiej do Austrii (1846 r.) przestała być potrzebna, w budynku dawnego szpitala umieszczono pocztę. Kiedy Austriacy przystąpili do tworzenia garnizonu krakowskiego, gmach adaptowano na K. u. K. General Kommando²⁰⁹. Władze austriackie podjęły też próbę (1848) zamienienia w koszary wojskowe klasztoru bernardyńskiego, jednak do realizacji projektu nie doszło²¹⁰.

²⁰⁴ Zespół rysunków pochodzi ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie – teka Stradom 12/14 (inventaryzacja 1798 i projekt adaptacji na Komorę Celną 1798-99 z przekształceniami 1802-14).

²⁰⁵ Przebudowa polegała na scaleniu szpitala, zachodniej części kościoła i południowo-zachodniego skrzydła klasztoru w jeden monumentalny, czterokondygnacyjny gmach o trójtraktowym rzucie, z wyprowadzoną w kierunku wschodnim częścią dawnego kościoła, zamienionego wówczas na magazyn Komory Celnej. Budynek otrzymał jednolitą, wieloosiową elewację frontową z pięcioosiowym ryzalitem środkowym, zwieńczonym trójkątnym przyczółkiem, utrzymaną w surowych i oszczędnych formach klasycyzmu józefińskiego. Pozostałe na działce budynki (w tym część dawnego klasztoru) wyburzono. W tylnej partii posesji wzniesiono stajnie i wozownie, za nimi urządzono ogród.

²⁰⁶ S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 261-262. Uszkodzone przez wodę wschodnie skrzydło budynku klasztorowego wyburzono w latach 1822-1839

²⁰⁷ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. IV *Miasto Kraków*; cz. IV. *Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. XXIV.

²⁰⁸ S. Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*. Kraków 1981, s. 268.

²⁰⁹ Po odzyskaniu niepodległości budynki zajęte były przez dowództwo krakowskiego okręgu wojskowego. Po II wojnie światowej gmach stał się własnością miejską i został przekształcony w kamienicę czynszową; urządzono w nim mieszkania; trwa adaptacja na hotel.

²¹⁰ K. Katak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor OO. Bernardynów w Krakowie*. Kraków 1938 [Biblioteka Krakowska nr 96] s. 64.

Wręcz przeciwnie, w 2 połowie stulecia podjęto szereg prac renowacyjnych i budowlanych. Druga fala wyprzedaży rozpoczęła się około roku 1883, a wstępem do niej były liczne procesy z właścicielami działek przylegających do parcel kościelnych²¹¹. Największe straty "terytorialne" bernardyni ponieśli podczas poszerzania ul. Kołek (wówczas Kopernika) w roku 1888²¹². Strat nie rekompensował piękniejszy wygląd ul. Bernardyńskiej, która przed 1872 rokiem zyskała alejowe wykończenie²¹³. W 1935 uporządkowano plac przed kościołem i wzniesiono, według planów Karola Tchórzewskiego, balustradę od ulicy Bernardyńskiej²¹⁴. W latach 1967 – 1969 przeprowadzono pod kierunkiem Wacława Taranczewskiego odnowienie wnętrza kościoła²¹⁵. W latach 70. Pojawił się pomysł zbudowania na terenie ogrodów przedszkola, na wzór ogrodów Misjonarzy, ale został zablokowany.



Stradom i gmach C.K. urzędów – fragment planu katastralnego, 1848

²¹¹ Archiwum Prowincji Krakowskiej OO. Bernardynów; rkps I j-1, passim.

²¹² Archiwum Prowincji Krakowskiej OO. Bernardynów; rkps I j-1, passim (mapka zmian w aktach).

²¹³ Zob. plan Krakowa wydany przez J. M. Himmelblaua i M. Salba. *Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa z XVI-XIX w.* Warszawa-Kraków 1981, s. 191.

²¹⁴ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 21.

²¹⁵ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. IV Miasto Kraków; cz. IV. Kazimierz i Stradom - kościoły i klasztory 1*, pod red. I. Rejduch-Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 8.

Łąka św. Sebastiana

Łąka św. Sebastiana nazwa zapomniana, wyłączona z powszechnego obiegu. Szkoda, bo ma duży potencjał historyczny. Administracyjnie teren ten wchodził w obszar Brzegu Miejskiego (przed Nową Bramą²¹⁶) - przedmieścia, później jurydyki miejskiej. Obszar opracowania leży na terenie zwanym w przeszłości Brzeg Miejski (Brzeg przed Nową Bramą)²¹⁷. Historycznie zawierał się on między brzegiem nieistniejącego obecnie koryta Starej Wisły (ul. J. Dietla), Stradomem, fosą i murami miasta, przedmieściem Przed Bramą św. Mikołaja, Blachem (dziś Blichem) i dawnym ujściem Prądnika. Jego mieszkańcy przynależeli do parafii św. Mikołaja.

| 194



Plan sytuacyjny Krakowa i okolic, ok. 1670

Najstarsza wzmianka o tym obszarze pochodzi z roku 1257. Bolesław Wstydlivy nadał wówczas miastu Kraków pod pola i pastwiska wieś Rybitwy z wszystkimi przyległościami, z wyjątkiem jezior [starorzeczy], z całym terytorium między miastem a rzeką Prądnik od wsi Rybitwy do wsi Krowodrza, oraz użytek Wisły z obu brzegami od granicy Zwierzyńca do granicy [dóbr] klasztoru cystersów w Mogile. Obszerniejsze informacje przynosi dokument Leszka Czarnego z 1286, w którym

²¹⁶1257 ripa Vysle fluui, 1358 littus Wysle, 1401 littus fluminis Wysla, in littore seu rippa fluui Vysle, 1403 ante Nouam Valuam, 1420 vor deme Neuwethore am Ubir¹ der Weyssil, 1429 vor dem Newenthore, 1435 vor dem Newen Thor, 1437 vor dem Newenthore an dem Ubir der Weyssil, 1535 extra Novam Portam in ripa Istula, 1542 retro Valvam Nouam, ante Portam Nouam; SHGZK, I, s. 228.

²¹⁷ 1257 ripa Ysle fluui, 1358 littus Wyśle, 1401 littus fluminis Wyślą, in littore seu rippa fluui Ysle, 1403 ante Nouam Yaluam, 1420 vor deme Neuwethore am Ubir¹ der Weyssil, 1429 vor dem Newenthore, 1435 vor dem Newen Thor, 1437 vor dem Newenthore an dem Ubir der Weyssil, 1535 extra Novam Portam in ripa Istula, 1542 retro Valvam Nouam, ante Portam Nouam. *Słownik historyczno-geograficzny Województwa Krakowskiego w średniowieczu*, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora; Ossolineum 1981; cz. 1, z. 2.

książę zezwala dominikanom krakowskim przeprowadzić wodę z Rudawy poprzez Krowodrzę [i przez terytorium Brzegu] do ich klasztoru w Krakowie. W 1358 r. Kazimierz Wielki, ponawiając i potwierdzając przywileje m. Krakowa, wymienia wśród własności miasta, znajdujące się w obrębie granic od dawna oznaczonych, m.in. brzeg Wisły od strony miasta w kierunku Kazimierza.



Kościół św. Mikołaja na Wesołej; 1855

W 1392 rada miasta Krakowa wydała 4 grzywny na 62 pale dla umocnienia brzegu Wisły za kościołem św. Mikołaja. W 1397 r. taż rada wydała 6 grzywien i 12 groszy na nową drogę przed Nową Bramą. W roku 1401 Władysław Jagiełło zezwolił Krakowowi przeprowadzić nową przekopę od Bramy św. Mikołaja do Bramy Grodzkiej i założyć sadzawki²¹⁸. W tym

celu przyłączył do miasta równinę zw. Błonie, ciągnącą się od tejże przekopy do brzegu Wisły (z wyjątkiem ogrodów, sadów i sadzawek królewskich i innych, znajdujących się na tym Błoniu)²¹⁹.

Do XVIII w. włącznie obszar „trójmiasta” nie uległ już zmianie. Między Brzegiem a przedmieściem Przed Bramą św. Mikołaja na odnodze stał duży młyn - Gerlacha, zw. później Kutlowskim. W źródłach zawsze był określany jako położony przed Bramą św. Mikołaja. Pole Wiślane Jezioro to pozostałość jednego ze starorzeczy Starej Wisły, identyczne zapewne ze wspomnianym w 1401 r. Błoniem. Opis jego granic z 1420 odpowiada granicy przyszłego stawu Lejpninger.

Dokument z 1420 wymienia pole Wiślane Jezioro, rzekę Rudawę²²⁰, drogę, mały most, rzekę Wisłę, staw [Lejpninger]. Obszar ten rada sprzedała z prawem odkupu Niklasowi Wierzynkowi wraz z czynszem. W tym samym roku rajcy krakowscy dali w dożywocie Niklosowi Leypnigerowi i Hanuszowi, synowi jego brata Pawła, pole zw. Wiślane Jezioro (Felt Weysser zee), położone przed Nową Bramą za cieślarnią miejską²²¹. Rozciąga się ono od Rudawy, płynącej w dół do Bramy Grodzkiej, i od tej cieślami do drogi idącej do pieca wapiennego i stąd obok tej drogi do małego mostu, którym się idzie od Rudawy do brzegu Wisły, i od tego mostu do Rudawy w kierunku Bramy Grodzkiej. Mieli oni tu - dla obronności miasta i swego pożytku - założyć staw, do którego mogą doprowadzić wodę z fosy miejskiej, ale bez szkody dla niej. Po ich śmierci staw ten miał wrócić do miasta. Z czasem cały teren został przez miasto sprzedany lub wydzierżawiony²²².

²¹⁸ Przekop powstał w latach 1402-1403 i został sfinansowany przez Radę.

²¹⁹ *Słownik historyczno-geograficzny Województwa Krakowskiego w średniowieczu*, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora; Ossolineum 1981; cz. 1, z. 2.

²²⁰ Rudawa tutaj to sztuczna odnoga tej rzeki, zapewne przeprowadzona w XIII-XIV w. albo po 1286 (przywilej dla dominikanów — KK 1, 86), albo przed 1327 w związku z budową młyna Gerlacha (Mp. 1, 174).

²²¹ Rozciąga się ono od Rudawy, płynącej w dół do Bramy Grodzkiej, i od tej cieślami do drogi idącej do pieca wapiennego i stąd obok tej drogi do małego mostu, którym się idzie od Rudawy do brzegu Wisły, i od tego mostu do Rudawy w kierunku Bramy Grodzkiej.

²²² Znajdowały się tam także przedmiejskie domostwa (siedliska): Stanisława Zachwieji [koło Kutlofu naprzeciw stajni miejskiej], cieśli Błażeja [naprzeciw tejże stajni], Wojciecha Szyszki [na brzegu koło Kutlofu], trzech kowali: Piotra Sirackiego, Jana Golumba, Macieja Sczirby [siedliska tych kowali były na wale odnogi Rudawy], murarza Mik. Skrzypka czyli Prosiątka, cieśli Jana [nad Rudawą koło stajni], Zofii Tatkowej, Macieja Gawła,



Tereny na północ od Stradomia; tzw. plan saski, 1733/1734

Wyraźnie gospodarczy charakter posiadała osada wyrosła w ciągu XV stulecia przed Nową Bramą na nabrzeżu Starej Wisły (w miejscu dzisiejszej ul. Wielopole²²³). W 1469 r. rajcy zezwolili cechowi szewców zbudować nową garbarnię na gruncie miejskim przed Bramą Nową, między kościołem św. Gertrudy a stajnią miejską w kącie nad Rudawą i posiadać wieczyście za czynsz w wysokości 1 kopy zł. Samo miasto (1517) posiadało na tym terenie 8 pieców wapiennych przed Nową Bramą oraz pobierało 30 gr czynszu z ogrodu Pankracego Guttethera. W XVI w. na terenie Brzegu Miejskiego działały liczne zakłady rzemieślnicze (szlifiernia, tartaki). W 1539 r. Zygmunt I dał przywilej dla wielkiej piły, poruszanej siłą wody, w cieślarni miejskiej. W latach 1542 – 58 księga dochodów miasta Krakowa wymienia za Bramą Nową obiekty stanowiące własność miejską: topnię łożu, dom farbiarza [na wale z dala od Bramy], cieślarnię z wielką piłą do tarcia drzewa, dawną szlifiernię, którą posiadał Walenty Golumbek, gospodę czyli stajnię miejską prowadzoną przez Wieczorka, topnię wosku Macieja Schratella. W 1563 r. Zygmunt August zezwolił m. Kraków przenieść skład soli za miasto przed Nową Bramę w sąsiedztwo stajni miejskiej. W sąsiedztwie, u ujścia rzeki Prądnik do Starej Wisły (w miejscu obecnej ulicy Blich) powstała po 1458 r. wyspecjalizowana osada gospodarcza zwana blechem, skupiająca ludzi zajmujących się bielaniem płótna. Z jego terenem stykał się bezpośrednio obszar dawnej wsi Grzegórzki²²⁴, położonej za kościołem św. Mikołaja, na wschód od koryta Starej Wisły. Pierwotnie była własnością szlachecką. Najstarsza wzmianka o tym obszarze to dokument z 1388 r., w którym Piotr i Jan synowie zmarłego Jana Borka stolnika sandomierskiego sprzedają miastu Krakowowi wieś Grzegórzki i młyn za kościołem św. Mikołaja (z jednym brzegiem Wisły, bez dziesięciny pieniężnej i powinności wobec króla i na wyprawy wojenne).

Jana Gayszlera, Andrzeja Przybytki, farbiarza Jerzego Harttfeldera, cieśli Marcina Jasywaka. ślusarza-kłucznika Jakuba Fogła, Jakuba Skawinki, Marcina i Katarzyny Przygodów, oraz ogrody dzierżawione przez Piotra Tanigela, Mikołaja Stano, Stanisława Guttetera.

²²³ Ogrody Stan. Guttetera, położone blisko Starej Wisły, są identyfikowane z późniejszym Wielopolem, własnością Wielopolskich i następnie Librowskich (Studia nad przedmieściami Krakowa, Kr. 1938, s. 169). Poza murami Krakowa było jeszcze inne Wielopole (obecnie otoczenie placu gen. W. Sikorskiego).

²²⁴ W latach 1388-1389 zwana Grzegorszkwicze, Grzegorkowicz, Grzegorzowicze, 1392 Gregorsdorf, Grzegorzowice, 1393 Gregirsdorf, 1394 Gregorzowicze, 1415 Grzegorzewicze, 1424 Grzegorzkowa Wyesz, villa Grzegorzkowa, 1446 Gregorzdorf, 1451 Grzegorszowicze, 1464 Grzegorszowa, 1465 Grzegorsdorf, 1469 Gregorsowicze, 1470-80 Grzegorzkowa, 1472 Gregerszdorff, 1489 Grzegorsowicz, Grzegorskowa Wiesi, Grzegorskowa Wola, 1493 Grzegorzowska Wola, 1494 Grzegorzowska Wola, 1496 Grzegorzowka Wola, 1500 Vola Gregorij, 1501 Wola Grzegorzkowa, 1521 Grzegorzki, 1564 Wolicza Grzegorzowska.



Cieki wodne na analizowanym obszarze (stan z połowy XVII w.), XIX w.

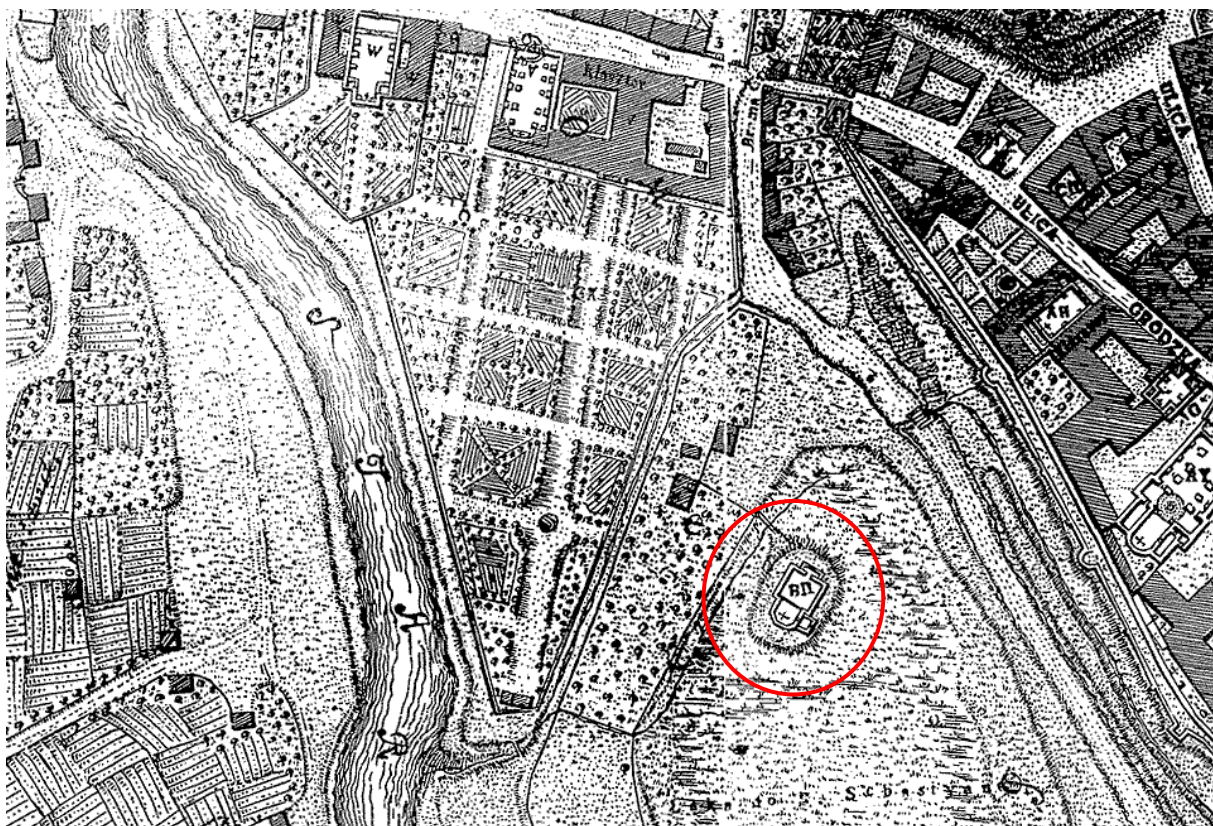
Zabudowania Brzegu wznosiły się po obu stronach ulic zwanych później ul. Polną, a następnie św. Gertrudy (ul. L. Waryńskiego i Planty), Starowiślną (Obrońców Stalingradu), Wielopole i Librowszczyzna. Zabudowa Brzegu Miejskiego była nie trwała, ze względu na powracające wylewy Wisły i pożary. Wszystkie przedmieścia od strony wschodniej zostają spalone w 1655 r. (oblężenie szwedzkie) i 1702r. (kolejny raz wojska szwedzkie palą przedmieścia od strony wschodniej²²⁵). Przy wylocie ul. św. Sebastiana ustawiono (w 1821) późno barokową tzw. Latarnię Umarłych, stojącą wcześniej przed szpitalem epidemicznym na pobliskiej Łące św. Sebastiana²²⁶. Związany był z kościołem pod wezwaniem św. Fabiana i św. Sebastiana, powstałym z inicjatywy rajców krakowskich po 1528 r.²²⁷ Kościółek, początkowo mały i drewniany, zbudowano na wzniesieniu, wśród mokradeł, w ogrodzie na południowym brzegu otoczonego ziemnym wałem stawu Lejpniger (nadany szpitalowi jako uposażenie), zasilanym wodą z odnogi Rudawy. Według A. Grabowskiego miał tu odbywać się coroczny odpust ("drugi Emaus") w pierwszą niedzielę po Wielkanocy. Po wybudowaniu szpitala i kościółka św. Sebastiana zwany Stawem św. Sebastiana. Po stawie pozostała od połowy XVII w. Łąka św. Sebastiana z resztkami stawu istniejąca jeszcze ok. 1865 r. (na miejscu stawu są ulice J. Sarego, św. Sebastiana i W. Bogusławskiego).

²²⁵ Czekalski T., *Szkice z dziejów Dąbia*, Kraków 1993, s. 8.

²²⁶ W pobliżu skrzyżowania ul. św. Sebastiana z ul. Bogusławskiego, być może na terenie posesji przy ul. św. Sebastiana 10.

²²⁷ Powstanie szpitala było bezpośrednio związane z rozpowszechnianiem się kiły, zwanej chorobą francuską - potwierdza to przywilej Zygmunta Starego z 1531 r.

Szpital przeznaczony był dla chorych wenerycznie oraz ofiar innych chorób zakaźnych. W 1623 r. wygnano tu z miasta włóczędzy i żebraków. Kościół spłonął w końcu września 1655 r. podczas obrony Krakowa przed Szwedami. Odbudowano go przed 1677 r. (nadal pozostał drewniany). Był wówczas niewielkim budynkiem jednonawowym, ze zwężonym prezbiterium, zakończonym wielobocznie. Otoczony był wieńcem drzew na wzgórzu. Szpital znajdował się na sąsiednim wzniesieniu, do kościoła prowadził most. Podczas wylewów powodziowych wzniesienie stawało się wyspą. Dziś w tym miejscu kamienica ul. św. Sebastiana 10²²⁸. W maju 1793 r. kościół został zniszczony przez silny wiatr i zamknięty (jego wyposażenie przeniesiono do pobliskiego kościoła św. Gertrudy²²⁹). Szpital jeszcze funkcjonował, choć był w bardzo złym stanie. Ostatecznie zamknięto go w 1821 r., a chorych przeniesiono do szpitala Św. Ducha. W tym samym roku ukończono budowę „kanału głównego”, który biegł od miasta, przez łąkę św. Sebastiana, do Starej Wisły²³⁰. Wzdłuż niej wznosił się istniejący do dziś późno barokowy mur ogrodów misjonarskich.



Kościół św. Sebastiana i Rocha na Planie Kołłątajowskim z 1785 r., szpital zapewne w budynku po lewej; poniżej łąka św. Sebastiana, po prawej mury miejskie. Po lewej ogrody misjonarskie.

Jurydykę Brzeg Miejski zniesiono w 1801 r. Teren wzdłuż murów miejskich Krakowa przekształcono gruntownie w końcu pierwszej ćwierci XIX w., tworząc kolejny odcinek Plant. Plantowanie odcinka zakończono zapewne w lipcu 1822, gdy rozważano kwestię rozwiązania wyjazdów z ulic w poprzek

²²⁸ Kościół św. Gertrudy za Nową Bramą, zbudowany w latach 1429–1432 na cmentarzu skazańców jako fundacja Mikołaja Wierzyńka, od 1457 r. w gestii rady miejskiej; przebudowywany, zburzony po 1810 r.; Holzerowa, *Studia nad wewnętrznymi dziejami Krakowa porozbiorowego*, „Rocz. Krak.”, t. 34, 1958 s. 148.

²²⁹ Kościół św. Gertrudy za Nową Bramą, zbudowany w latach 1429–1432 na cmentarzu skazańców jako fundacja Mikołaja Wierzyńka, od 1457 r. w gestii rady miejskiej; przebudowywany, zburzony po 1810 r.

²³⁰ B. Krasnowolski, „Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne”, Kraków 1982-1985, t. I, cz. III, s. 614.

Plant; koszty pokrywano w roku następnym. Z ówczesnymi pracami wiązać należy wyburzenie kościółka św. Gertrudy (po którym pozostała nazwa ulicy). Kościółek św. Gertrudy znajdował się na terenie obecnych Plant, koło klasztoru Dominikanów w pobliżu narożnika ul. Siennej i ul. św. Gertrudy. W kępie drzew, znajdował się cmentarz, na którym chowano ludzi niegodnych pochówku w poświęconej ziemi, m.in. skazańców i samobójców. Kościół ufundował Mikołaj Wierzynek pod koniec XIV w. na cześć swojego ojca Andrzeja – rajcy miejskiego, ściętego za defraudację (odmówiono mu nawet przed śmiercią podania komunii świętej i ostatniego namaszczenia). Z czasem obiekt popadł w ruinę. Cmentarz skazańców zamknięto po 1796 r., świątynię w 1810; w r. 1820 r. władze miejskie sprzedały ruinę kościółka na licytacji (rozebrano ją w 1822 r.) i nie pozwoliły na zabudowę powstałego placu, ze względu na projekt Plant.



Alejący układ Plant wzdłuż ul. św. Gertrudy; „Plan miasta Krakowa w obrębie okopów” opracował w 1836 r. Teofil Żebrawski

Ten fragment promenady – mimo bezspornych atutów, rzadko bywa doceniany. Może dlatego, że stanowi jedną całość, bez ulicy pozwalającej wejść w obręb Starego Miasta. Kiedyś był jeszcze dłuższy; ulica Dominikańska, wytrasowana w 1824, powstała dopiero po likwidacji przyklasztornego cmentarza. Z notatek Grabowskiego wynika, że już w 1816 roku Szymonowski sadził topole włoskie przy początkowym odcinku dzisiejszej ul. Karmelickiej, w 1818 roku „wzdłuż

Łąki św. Sebastiana” (a więc przy obecnej ul. św. Gertrudy obok późniejszych Plant), w 1819 roku przy dzisiejszej ul. Krupniczej. Charakterystycznym elementem jest taras ziemny z rampami wejściowymi (1824) usytuowany za kolegium OO. Jezuitów, później siedzibą Senatu Wolnego Miasta Krakowa. Ogród ma układ wielkiej promenady - najstarszej i najlepiej zachowanej w skali całych Plant. Oś kompozycyjną ogrodu stanowi aleja (długość 510 m), biegnąca wzdłuż dawnych fortyfikacji²³¹, ściany architektonicznej, w której znajdują się m.in. arsenał i cztery kościoły; zachował się w pełnej wysokości odcinek średniowiecznych murów obronnych, wchłoniętych przez zespoły klasztorne klarysek, jezuitów i bernardynek. Wąski pas ogrodu to forma zachowana z klasycystycznego okresu kształtowania układu Plant (1820-1830)²³².

Pierwotny układ uczyniono podczas rewolucyjnej, likwidując uformowane w XIX wieku kółka i skośne, łukiem biegnące ścieżki. Alei głównej towarzyszy długie, jednolite wnętrza, z parterami (tzw. długa i krótka łąka) od wschodu i łąką od zachodu. Poprzecinane jest odchodzącymi w stronę ulicy św. Gertrudy ścieżkami. Wrażenie spokoju, separacji od miejskiego ruchu, potęguje wyjątkowe zacienienie starodrzewem oraz tarasowy - opadający ku wschodowi, układ terenu. Niestety, dochodząc do południowego krańca ogrodu, pozbawieni jesteśmy panoramicznego widoku na kościół i klasztor Bernardynów. Zasłonił go masywny gmach hotelu „Royal” (1896-1898). Miejsce wybrano

²³¹Brama Grodzka, Rondel III przy Arsenale, Rondel II przy św. Marcinie, Baszta przy św. Andrzeju, przed nią Rondel I przy św. Piotrze, Bastion przy klasztorze Jezuitów, Baszta przy św. Józefie

²³²Ogólna kompozycja ogrodu była potem częściowo przekształcona w stylu angielskim (1850-1880), a następnie modernistycznym (około 1930).

wyjątkowo niefortunnie – potężna, nadbudowana jeszcze o piętro w 1911, zdominowała ten fragment Plant, rozerwała i przytłoczyła pierścień zieleni łączący się ze Wzgórzem Wawelskim.

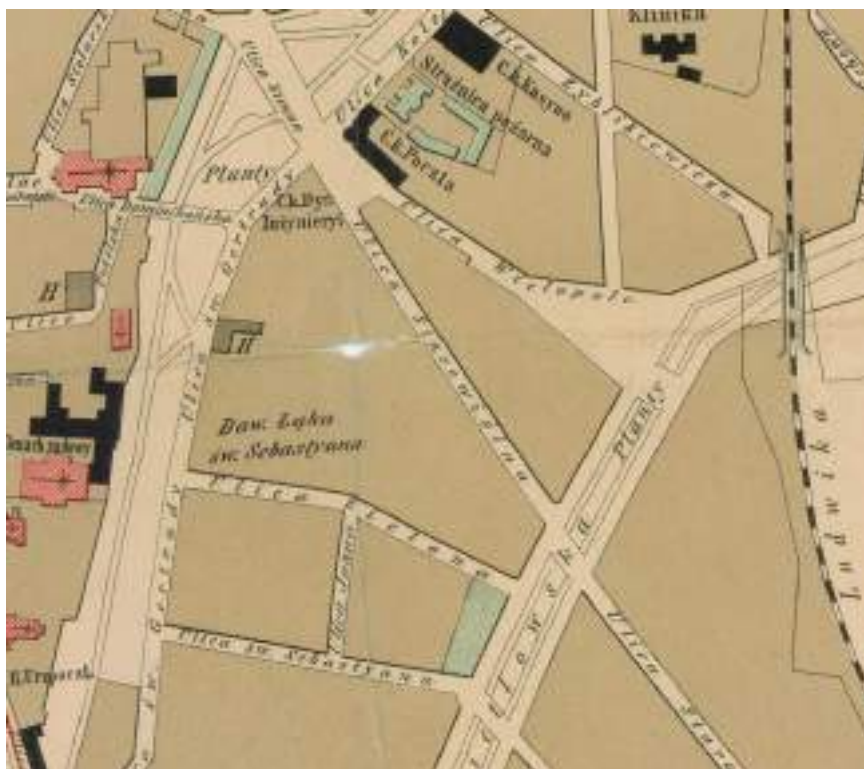


Łąka św. Sebastiana na planie katastralnym, 1848

Około roku 1870 wytyczono na obszarze Łąki św. Sebastiana ulice: Zieloną (obecnie J. Sarego), Jasną (obecnie W. Bogusławskiego) i św. Sebastiana. Ulicę św. Sebastiana wytyczono dopiero w latach 70. XIX w. na osuszonym terenie Łąki św. Sebastiana. W latach 80. XIX w. ukształtowano ul. Berka Joselewicza (z jednostronnym – wobec niewielkiej szerokości – szpalerem drzew) oraz alejowo rozwiązane, kazimierskie przedłużenie ul. św. Sebastiana (projekt z 1883 określa je jako *ulicę otworzyć się mającą*). U zbiegu wspomnianych trzech ulic powstał trójkątny plac (jego formę ustalono ostatecznie w 1895), którego wnętrze wypełnił skwer. Ulica Zielona miała być pierwotnie willową aleją wysadzaną drzewami, na zamknięciu której komponuje się widok na kościół św. Piotra i Pawła. Ostatecznie kwartał ten zabudowano kamienicami, ale ich projekty zlecono wytrawnym architektom. jednakże z udziałem znakomitych architektów tamtych czasów.

Strefę opracowania zamyka ul. Starowiślna - przedłużenie średniowiecznej drogi, prowadzącej od Bramy Nowej ku portowi nad (Starą) Wisłą w obrębie Brzegu Miejskiego. Budowę nowego traktu zaplanowano w 1865, kiedy krakowski Magistrat zatwierdził *projekt urządzenia nowej drogi*

za mostem szlachtuzowym, prowadzącej od owego mostu nad Starą Wisłą poprzez pól kazimierskich do Podbrzezia. W 1867 drogę obsadzano drzewami. W 1891 Rada Miasta zdecydowała o przedłużeniu ulicy do Wisły. 16 III 1901 oddano do użytku pierwszą linię wąskotorową tramwaju elektrycznego. Pętla tramwaju wąskotorowego zlokalizowana była w okolicy dzisiejszego skrzyżowania ulic Starowiślnej i Dietla²³³. Konsekwencją tak ukształtowanej arterii stała się budowa Trzeciego Mostu (1913; zob. Bulwary Wiślane). Mimo etapowej realizacji – ul. Starowiślna jest jednolitym założeniem, dzięki długości i wykreśleniu w linii prostej zaliczanym do czołowych realizacji krakowskiej urbanistyki. Podkreślane często aspekty widokowe (ku kościołowi Mariackiemu) są bardziej efektem przypadku, niż kompozycji.



Fragment planu miasta z 1898

Nowoczesna arteria przyniosła monumentalne realizacje, choć zabudowana jest przeważnie kamienicami czynszowymi z końca XIX wieku. Uwagę zwraca zespół klasztoru i gimnazjum urszulanek, wzniesiony w XIX wieku, przebudowany w latach 30. Przez T. Hoffmanna. Tuż za nim, nieco wgłębi, stoi neorenesansowy pałac Konstantego de Pugeta. Zbudował go w 1875 r. architekt J. Kwiatkowski. To jedyny w Krakowie przykład zrealizowanego założenia rezydencji w typie francuskim, z honorowym dziedzińcem od ulicy i ogrodem z tyłu. Pałac flankowany był dwiema oficynami oddzielony od ulicy ozdobnym ogrodzeniem. Od strony ogrodu przylegały dwie altany mieszczące ogród zimowy. Pięknie urządzona siedziba przed I wojną stała się siedzibą żandarmerii. Nieco dalej mieści się scena kameralna Starego Teatru. Od 1911 roku istniał tutaj teatrzyk ogródkowy Nowości²³⁴.

²³³ www.kmk.krakow.pl.

²³⁴ W latach 50. ubiegłego wieku Mieczysław Kotlarczyk wyremontował budynek dla Teatru Rapsodycznego, który działał tu zaledwie trzy lata.

Planty Dietlowskie

Planty Dietlowskie powstały w miejscu zasypanego koryta Starej Wisły, które od w. XVII zaczęło się zamulać. W połowie stulecia odgrywało już drugoplanową rolę, a od schyłku wieku powoli stawało się wysychającym, malarycznym starorzeczem (co było m.in. skutkiem odcięcia dopływu wody z Prądnika). Podczas wielkiej powodzi w 1813 roku koryto zostało bardzo mocno zamulone, a ciek przekształcił się w pasmo bajor, do których odprowadzano ścieki z Kazimierza i Krakowa. Stały się one siedliskiem chorobotwórczych bakterii, przyczyną XIX-wiecznych epidemii cholery²³⁵.

Pierwszą próbę regulacji nurtu podjęto w 1818 roku, w czasie kiedy próbowano w ten obszar wprowadzić trwalszą zabudowę. M.in. nad Starą Wisłą wybudowano rzeźnię miejską (lata 1817-1818)²³⁶. Ostateczne rozwiązanie problemu przypadło jednak dopiero na drugą połowę stulecia.

Wczesną fazę koncepcji uregulowania Starej Wisły dokumentuje się na 1866 r. Według pierwotnych planów Stara Wisła miała być zachowana jako otwarty kanał, ujęty zielenią ograniczoną dwoma pasmami drogowymi. W pierzejach mającej powstać ulicy przewidziano wprowadzenie okazałej zabudowy mieszkalnej. Wyraźny skok w rozwoju i uformowanie nowoczesnej tkanki miejskiej przyniósł Krakowowi jednak dopiero okres po 1870 roku. Wyłoniona w wyniku przeprowadzonych w 1866 roku pierwszych wyborów Rada Miejska zaczęła konsekwentnie likwidować wieloletnie zaniedbania w gospodarce miejskiej. Zważywszy na skromne możliwości ekonomiczne gminy, proces przekształcania Krakowa w nowoczesny organizm urbanistyczny musiał być z konieczności rozłożony na wiele lat. Od początku ery autonomicznej miasto posiadało jednak ambitny program rozwoju, nakreślony przez Józefa Dietla²³⁷ (prezydenta miasta w latach 1866–1874), a konsekwentnie realizowany przez jego następców. Dietl podjął próbę zmiany sytuacji poprzez działania w dwóch kierunkach:

- działalność inwestycyjną gminy,
- uchwalenie przepisów budowlanych i podatkowych stymulujących budownictwo.

W styczniu 1871 r. przedstawił projekt „uporządkowania miasta”, zawierający wykaz najpilniejszych potrzeb inwestycyjnych. Były to: dokończenie kanalizacji miasta, wybrukowanie placów i ulic, budowa wodociągów, rzeźni, budynków szkolnych, lazaretu dla nieuleczalnie chorych, rozbudowa gmachu Magistratu oraz restauracja Sukiennic. Dietl przedstawił też projekt mający uporządkować wschodnie przedpole Krakowa – zasypiania starego koryta Wisły (utrudniającego integrację Krakowa z Kazimierzem) i utworzenie na jego miejscu nowoczesnej arterii. Po zasypaniu Starej Wisły zbędne stałyby się dwa mosty przerzucone przez nią u wylotu ul. Stradom i ul. Wielopole²³⁸. Realizację zadań umożliwić miała pożyczka loteryjna w wysokości 1,5 mln złotych reńskich²³⁹.

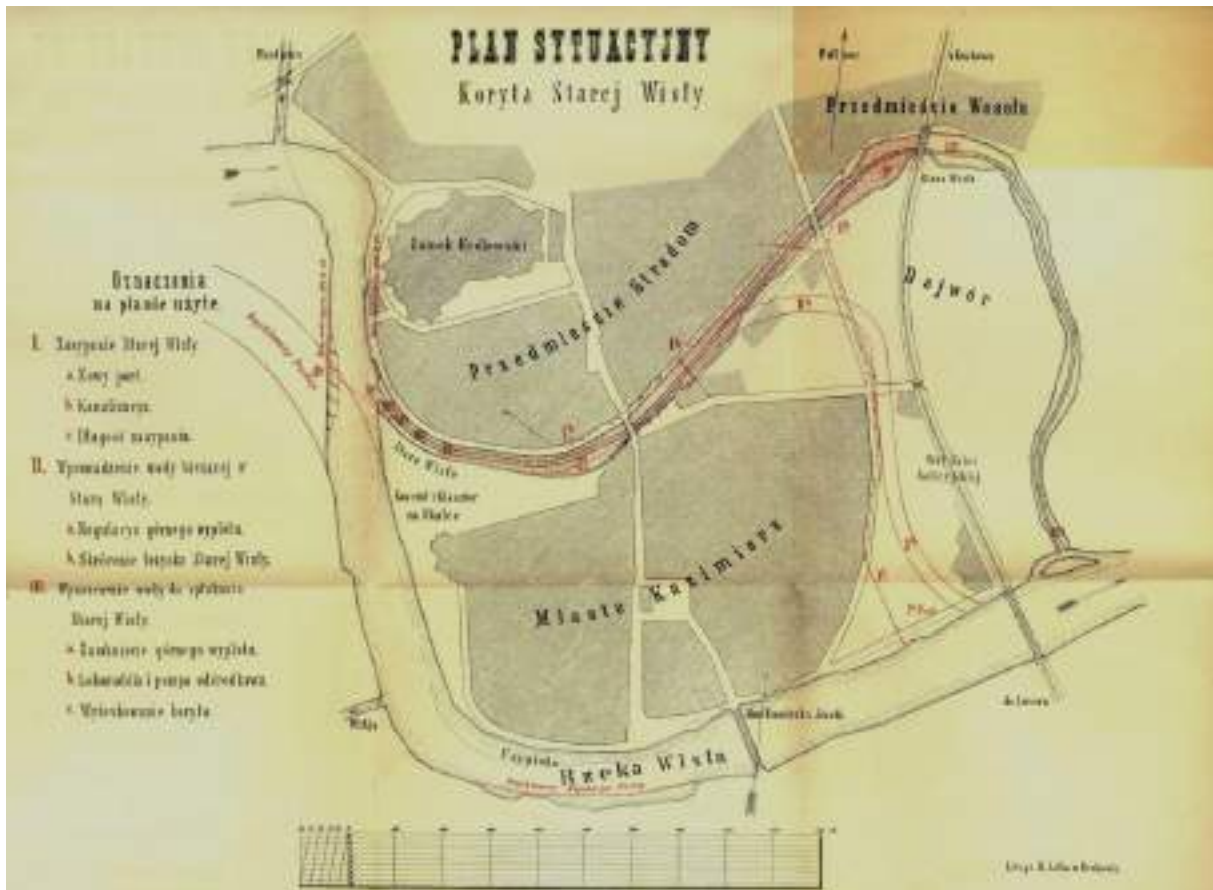
²³⁵Encyklopedia Krakowa, Kraków 2000, s. 920.

²³⁶Dzieje Krakowa, red. Bieniarzówna J., Małecki J., Mitkowski J., t. 3 Kraków w latach 1796-1918, Kraków 1994, s. 130.

²³⁷Dietl Józef (1804–78) – lekarz (internista i reumatolog), naukowiec, społecznik. W latach 1851–65 był prof. UJ (od 1861 rektor), a w okresie 1866–74 prezydentem Krakowa; przyczynił się do unowocześnienia miasta, m.in. rozpoczął budowę wodociągów i kanalizacji. Był prekursorem balneologii, dokonał klasyfikacji wód leczniczych, spopularyzował wiele uzdrowisk, m.in. Szczawnicę, Krynice, Iwonicz, Rabkę.

²³⁸Dzieje Krakowa, red. Bieniarzówna J., Małecki J., Mitkowski J., t. 3 Kraków w latach 1796-1918, Kraków 1994, s. 348.

²³⁹J. Purchla, *Rozwój przestrzenny i problemy urbanistyczne miasta w XIX-XX wieku [w:] „Atlas historyczny miast polskich. Tom V, zeszyt 1. Kraków”*, red. Z. Noga, Kraków 2007, s. 18.



Projekt techniczny otwartego kanału Starej Wisły

W ramach projektu zaczęto m.in. budowę nowej ulicy (dziś Dietla), która pierwotnie biegła lewym brzegiem Starej Wisły. W 1873 roku Rada Miejska ostatecznie zrezygnowała z myśli utrzymania otwartego kanału²⁴⁰. Zasypanie koryta Starej Wisły należy do najważniejszego przedsięwzięcia urbanistycznego schyłku XIX w. w Krakowie. Poprawiło to nie tylko stosunki sanitarne w mieście, ale otwarło nowe możliwości budowlane. Tereny dotąd nadbrzeżne rozparcelowano i wzdłuż nowej ulicy szybko stanęły okazałe gmachy; zarówno po stronie Stradomia jak i Kazimierza. Także w planie regulacji Krakowa z 1910 roku Plantom Dietlowskim przypadła ważna rola²⁴¹. Chodziło o wyodrębnienie średniowiecznego centrum Krakowa, otoczonego ringiem Plant, wokół którego koncentrycznie miało się rozwijać całe miasto. Pierwszy pierścień, czyli Planty, dalej drugi, czyli Planty Dietlowskie połączone z Alejami Trzech Wieszczów²⁴².

Ulica powstała w latach 1878 - 1880. W 1878 roku przystąpiono do zasypywania koryta od Skałki do Blichu (wg. projektu A. Konarzewskiego). Projektantem nowej arterii był B. Malecki. Twórcą ostatniej, zrealizowanej koncepcji Plant (między Stradomiem, a ówczesną ulicą Starowiślną) był

²⁴⁰Encyklopedia Krakowa, Kraków 2000, s. 150.

²⁴¹Plan autorstwa Józefa Czajkowskiego, Władysława Ekielskiego, Tadeusza Stryjeńskiego, Kazimierza Wyczynskiego i Ludwika Wojtyczki.

²⁴²Zob. J. Purchla *Jak powstał nowoczesny Kraków*, Kraków 1979.

architekt Maciej Moraczewski (jego plany zatwierdzone zostały w 1880 r.)²⁴³. Miała 1 kilometr długości i 100 m szerokości. Składała się z dwóch jezdni przedzielonych pasem zieleni o powierzchni blisko 5 hektarów. To jedyny w Krakowie przykład rozwiązanego z rozmachem szerokiego bulwaru z ciągami architektury mieszkaniowej. Jego wielkomięski charakter przypomina swoim kształtem podobne założenia Berlina i Paryża²⁴⁴. Monumentalne założenie kształtowane było etapowo, co pozwala na wydzielenie poszczególnych odcinków związanych z historią powstawania ulicy:

1. odcinek pd. - zach., między bulwarami Wisły, a ul. Augustiańską, ukształtowany zasadniczo na początku XX w., ze zwartą zabudową w pierzei południowej (od strony Kazimierza) i otwarciem widokowym na Wawel od północy (od Stradomia);
2. odcinek między ulicami Augustiańską a Krakowską, zrealizowany w podobnym czasie, ze zwartą zabudową w obu pierzejach;
3. odcinek między ulicami Krakowską a Starowiślną, realizowany wg. Zmieniających się koncepcji od r. 1866 do lat osiemdziesiątych XIX w., ze zwartą zabudową w obu pierzejach (od strony Stradomia – także wolno stojący budynek szkoły miejskiej);
4. odcinek między ul. Starowiślną a wiaduktem kolejowym z 1863 r. realizowany w końcu XIX w., z zabudową w obu pierzejach.

Wydany w 1881 roku turystyczny plan Krakowa ukazał po raz pierwszy rozwiązanie zieleni od początku dawnego koryta, aż po ul. Grzegórzecką. Od 1887 roku ulica nosiła nazwę Dietlowskiej, a od 1933 roku ul. Józefa Dietla²⁴⁵. Urządzenie tzw. Plant Dietlowskich prowadzono od roku 1887. Na początku teren ten miał charakter wybitnie reprezentacyjny i rekreacyjny. Nowy trakt urządzono alejową zielenią przetykaną strefami trawiasto - kwietnymi. Na początku XX wieku kompozycja zieleni Plant Dietlowskich została przedłużona od ul. Augustiańskiej ku Wiśle, wiążąc się z kształtowanym wówczas pasmem bulwarów wiślanych.

Zabudowywanie otwartych terenów między Kazimierzem a Stradomiem wiązało się bezpośrednio z polityką inwestycyjną i mieszkaniową miasta, przedstawioną w programowych wystąpieniach Józefa Dietla²⁴⁶. Po kazimierskiej stronie Plant Dietlowskich wiązało się to z wytyczeniem ulic Berka Joselewicza, Brzozowej, Podbrzezia, południowego odcinka ulicy św. Sebastiana, Paulińskiej, Kordeckiego, Orzeszkowej i Wrzesińskiej. Wytyczenie ul. Paulińskiej przypadło na początek XX w., wiążąc się z końcowym etapem prac nad porządkowaniem terenów przyległych do zasypanego koryta Starej Wisły. W związku z wytyczaniem ulicy w linii prostej – w 1906 wyburzono mur otaczający od północy pauliński zespół gospodarczy (nie doszło na szczęście do wyburzenia wysuniętej ku ulicy dawnej baszty kazimierskiej, wchłoniętej przez klasztor augustiański), w 1908 r. opracowany został projekt zamiany gruntów pomiędzy miastem a Augustianami. Ulica – ujęta od południa murem obronnym Kazimierza (zachowanym jako mur ogrodowy zespołów paulińskiego i augustiańskiego), otrzymała jednostronną, zwartą zabudowę i jeden szpaler drzew. Jednocześnie z ul. Paulińską – wytyczono jej przecznice, wiążące ją z zachodnim odcinkiem Plant Dietlowskich:

²⁴³ Opracowany przez niego plan regulacji koryta Starej Wisły z 1876 przewidywał w pierwszym wariantcie częściowe zasypanie koryta (z przepływem wody krytym kanałem) oraz wyczyszczenie poprzez jednorazowy, wymuszony obieg wody.

²⁴⁴ J. Purchla, *Rozwój przestrzenny i problemy urbanistyczne miasta w XIX-XX wieku* [w:] „Atlas historyczny miast polskich. Tom V, zeszyt 1. Kraków”, red. Z. Noga, Kraków 2007, s. 19.

²⁴⁵ *Encyklopedia Krakowa*, Kraków 2000, s. 150.

²⁴⁶ *Program uporządkowania miasta w ogólnych zarysach z 1870 r., Projekt zarządzenia brakowi mieszkań w Krakowie z r. 1872*. Intensywna działalność inwestycyjna rozwinęła się na terenie Piasku, Stradomia i Wesołej oraz na Kleparzu w obrębie rdzenia austriackiej Twierdzy Kraków

północne przedłużenie ul. Augustańskiej oraz ulice Orzeszkowej i Kordeckiego. Ulica Wrzesińska – jako przecznica wschodniego odcinka Plant Dietlowskich – wytyczona została w latach 1901 – 1902 na terenie dawnego folwarku augustiańskiego.



Stan na koniec XVIII w.



Stan na koniec XIX w.

Jednocześnie Rada Miasta – reagując błyskawicznie na strajk szkolny we Wrześni – nadała ulicy nazwę. Przebieg ul. Brzozowej, przewidziany na planie regulacyjnym Podbrzezia z 1869 r., został ustalony w wyniku prac z lat 1881-1886; jednocześnie nadano ulicy charakter alei wysadzonej drzewami. Również w latach osiemdziesiątych XIX w. ukształtowano ul. Berka Joselewicza (z jednostronnym – wobec niewielkiej szerokości – szpalerem drzew) oraz alejowo rozwiązane, kazimierskie przedłużenie ul. św. Sebastiana (projekt z 1883 określa je jako *ulicę otworzyć się mającą*). U zbiegu wspomnianych ulic powstał trójkątny plac (jego formę ustalono ostatecznie w 1895 r.), którego wnętrze wypełnił skwer.

Opisując Planty Dietlowskie jako wnętrze urbanistyczne prof. Janusz Bogdanowski tak scharakteryzował ich podstawowe cechy²⁴⁷:

U-cechy i wytyczne w ujęciu urbanistycznym

a) formy prymarne

- 1.struktura – zielona oś d. Plant Dietlowskich z grzebieniowo dochodzącymi krótkimi z reguły uliczkami
- 2.linie regulacji i zabudowy z reguły lekko załamane
- 3.narys – zabudowa zwarta obrzeżna, działki prostokątne, ciasne podwórka, na dalszych zapleczach ogrody w sąsiednich zespołach ZET
- 4.profil - pasmo dzielone współcześnie zniszczone w znacznej mierze linią tramwajową, niemniej układ bulwarowy zachowany
- 5.problemy rewaloryzacji – zabudowa - podwórka, rekompozycja plant i przyległych szpalerów na ulicach

b) formy sekundarne (przemieszane z poprzednimi)

- 1.struktura – przyległe do Plant krótkie ulice z reguły o łamanym układzie często alejowym lub szpalerowym, małe trójkątne placyki
- 2.linie regulacji zabudowy - proste
- 3.narys – gęsta siatka parcel z reguły małych, zabudowanych
- 4.profil - częste szpalery i aleje wzdłuż ulic i na placykach
- 5.problemy rewaloryzacji – remont zabudowy, rekompozycja zieleni

A-cechy i wytyczne w ujęciu architektonicznym

a) formy prymarne

- 1.architektura monumentalna - neogotycka
- 2.zabudowa mieszkaniowa – przewaga z okresu historyzmu, klasycyzująca, szeroko-frontowa, balkony rzadkie
- 3.elewacje-przewaga poziomowań, piony widoczne głównie w układzie okien, gabaryt lekko zróżnicowany, akcentowane osiowo portale, zabudowa zwarta w równej linii zabudowy
- 4.przekrój - proste spłaszczone dachy, silne okapy, akcentowane naroża

b) formy sekundarne (głównie na obrzeżu)

²⁴⁷ J. Bogdanowski, *Miejskie standardy krajobrazowe dla zabytkowych subregionów krakowskiego Kazimierza* [w:] „Teki Krakowskie”, t. II, s.34-35.

1. architektura monumentalna - przyległy barokowy kościół, neogotycka bożnica (Tempel)
2. zabudowa mieszkaniowa - jak wyżej
3. elewacje – jak wyżej z tym, że znaczna ilość balkonów, lokalnie mury i ogrodzenia ogrodów Stradomia
4. przekrój – dachy proste, spłaszczone, narożniki skrzyżowań często ścięte

K- cechy i wytyczne w ujęciu krajobrazowym

a) formy prymarne

1. wnętrza ulic - proste, lekko załamywane, gabaryt mało zróżnicowany, elewacje szeroko-frontowe, silne okapy i artykulacja architektoniczna, na osi plant brak wyraźnych zamknięć perspektywicznych
2. wystrój zielony – szpalery drzew dawnych plant wzdłuż torowiska tramwaju, całość docelowo wymaga rekonstrukcji

b) formy sekundarne

1. wnętrza ulic – na ogół jak wyżej z tym, iż, szereg ulic bocznych posiada dobre zamknięcia perspektywiczne (Wawel, mury miejskie, baszty)
2. wystrój zielony - pierwotnie starannie skomponowany (alejowy), obecnie częściowo zachowany, wymaga rekompozycji szpalerów i alei

Tradycyjny obszar zabudowy miejskiej zaczął się gwałtownie powiększać. Prowadzona parcelacja miasta miała jednak często charakter spekulacyjny, owocujący chaotyczną, nie zawsze siecią ulic i strukturą zabudowy. Błędne decyzje m.in. częściowo zamknęły widoki na Wawel²⁴⁸. Aktywność budowlana w tym rejonie związana była m.in. z żydowską rodziną Rittermanów (właściciele m.in. hotelu Francuskiego)²⁴⁹.



Planty Dietlowskie, koniec XIX / początek XX wieku; stan z początku formowania założenia parkowego

Niezrealizowanym elementem jest skwer, dziś parking, zlokalizowany pomiędzy ulicami Starowiślną a Wielopolem. W przeszłości był on elementem ciągu spacerowego Plant Dietlowskich.

²⁴⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa, Kraków 2003.

²⁴⁹ Salomon Rittermann był kamienicznikiem, przedsiębiorcą bogacącym się na wynajmie i sprzedaży wybudowanych przez siebie mieszkań i kamienic. W 1898 Rittermanowie zostali właścicielami dwóch kamienic przy ul. Dietla. Kamienica nr 93 była siedzibą rodu Rittermanów. Przy dzisiejszej ul. Wrzesińskiej, łączącej na przełomie XIX/XX w. ul. Dietla z wałem kolejowym, posiadali dwa domy, jeden nowy a drugi w budowie a ponadto niezabudowane parcele budowlane. W przededniu I wojny światowej w ich posiadaniu znajdowała się niemal cała ul. Wrzesińska i sąsiadujące z nią domy przy Plantach Dietlowskich (www.jakikazimierz.pl).

Teren ten związany jest historycznie z budynkiem XIX - wiecznej rzeźni miejskiej, którą zlikwidowano przy okazji regulacji nowej arterii (zakład przeniesiono do kompleksu usytuowanego na pobliskich Grzegórkach). Zarys budynku dawnej rzeźni widoczny jest na planach z połowy XIX w.²⁵⁰ Zamysł likwidacji starego budynku widoczny jest precyzyjnie w planie z 1876 r. zatytułowanym „Plan sytuacyjny linii regulacyjnych dróg urządzić się mających nad Starą Wisłą między mostem Kolejowym a mostem pod Rzezalnią [wylot Wielopola]”. Przewidywano wytycznie jednolitej linii zabudowy, zgodnie z przebiegiem nowej arterii na południe od ul. Starowiślnej. Rzeźnia została wyburzona, ale placu ostatecznie nie zagospodarowano w sposób trwały. Po ostatecznym wytyczeniu przebiegu południowego rozwidlenia ul. Wielopole (gdzie uformowano plac narysem zbliżonym do trójkąta) powstał przy ul. Dietla prostokątny obszar, użytkowany jako targowisko (tzw. tandeta). Teren ten pozostał bez trwałej zabudowy także w 1. połowie XX w. Jego rekompozycję, z zachowaniem zieleni, przeprowadzono podczas II wojny siłami Baudienstu²⁵¹. W latach 60. wybudowano ciąg budynków dopełniający otwartą dotąd i zaniedbaną pierzeję²⁵². Likwidacja parkowego charakteru Plant Dietlowskich po II wojnie światowej sprawiła, że izolowany skwer szybko zamieniono w niechlujny parking, będący przedpojem nowo wzniesionych budynków, w których mieściła się m.in. popularna przed laty kawiarnia „Olimpijka”.

Parkowy, elegancki charakter Planty Dietlowskie utraciły w 1970, w chwili przecięcia ich linią tramwajową. Kiedy w 1972 roku otwarto u wylotu ulicy Most Grunwaldzki (połączył równoleżnikowo Kraków z Ludwinowem, Zakrzówkiem i Dębnikami²⁵³), ul. Dietla stała się jedną z najbardziej ruchliwych w mieście.



Planty Dietlowskie, skrzyżowanie z ulicami Stradomska i Krakowską; początek XX wieku. Stan z początku formowania założenia parkowego; widoczne elementy małej architektury.

²⁵⁰ Zob. plany archiwalne w dalszej części opracowania.

²⁵¹ Zob. materiały ikonograficzne w dalszej części opracowania.

²⁵² W późnych latach 60. XX w. pod numerem 56 postawiono szary budynek, który otrzymał tytuł „Mister Krakowa”.

²⁵³ Most został zaprojektowany przez zespół pod kierownictwem Zenona Grajka. Zbudowano go w latach 1968-1972 Jego kompaktowy kształt miał na celu jak najmniejszą ingerencję w otoczenie.



Założenie parkowe przy wylocie ul. Wielopole; lata 30. XX w.; zbiory NAC



Założenie parkowe przy wylocie ul. Wielopole; lata 30. XX w.; zbiory NAC

We wnioskach konserwatorskich z lat 90. zapisano, że zieleń Plant Dietlowskich wymaga konserwacji i uzupełniania drzewostanu (jako podstawowego elementu kompozycji zieleni), wprowadzanie krzewów akcentujących kwatery. Dla skweru między ulicami Starowiślną i Wielopole przewidziano w perspektywie likwidację parkingu i przywrócenie zieleni. Założono także zaprojektowanie oświetlenia przy pierzejach (lampy na wysięgnikach i stojące) oraz na Plantach Dietlowskich (stojące) w oparciu o wzory z końca XIX w. W 2006 rozpoczęto prace przy renowacji Plant Dietlowskich. Projekt renowacji został pomyślany tak, aby Planty spełniały funkcję miejsca wypoczynku w centrum miasta, a jednocześnie były miejscem bezpiecznym i estetycznym (projekt Anny Krzyżanowskiej). Projekt objął rekultywację trawników, renowację zniszczonych nawierzchni i elementów małej architektury, ogrodzenie terenu od strony ulicy oraz wymianę uschniętych drzew i uzupełnienie zieleni o krzewy ozdobne²⁵⁴. Wyciszenie obszaru jest niezbędne, gdyż w ustaleniach

²⁵⁴ „Gazeta Krakowska” z 25 X 2006.

„Lokalnego Programu Rewitalizacji Starego Miasta” stwierdzono m.in. regularne przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu²⁵⁵.

Ogranicznikiem obszaru opracowania (od północy) jest końcowy odcinek ul. Wielopole, ciągnącej się od budynku Poczty Głównej do gmachu banku²⁵⁶, dawnej Pocztovej Kasy Oszczędności przy ul. Wielopole (proj. Adolf Szyszko - Bohusz, 1922 - 25), który stanął w miejscu pierwszego krakowskiego stałego kina tzw. Cyrku Edison²⁵⁷. Na początku lat 20., na fali rozbudzonego odzyskaniem niepodległości patriotyzmu, najchętniej projektowano w Krakowie budynki nawiązujące do stylów historycznych, przede wszystkim do baroku i klasycyzmu. W celu podkreślenia majestatu nowych gmachów państwowych chętnie stosowano monumentalne kolumnady i ozdobne portale. Od połowy lat 20. historyzujące dekoracje zaczęły ustępować na rzecz popularnej w tym czasie estetyki art déco.



Most kolejowy (dziś przebudowany wiadukt) nad korytem Starej Wisły; lata 70. XIX w.

Od wschodu, od strony Grzegórzek, strefę zamyka most nad Starą Wisłą (dziś przebudowywany wiadukt) i nasyp kolejowy, ciągnący się ku południowemu - wschodowi, do Wisły i dalej za nią. To ślad intensywnego rozwoju infrastruktury komunikacyjnej w 2. połowie XIX wieku. Otwarty wówczas dworzec kolejowy był najokazalszą budowlą jaka powstała w Krakowie w 1. połowie XIX w. (pierwszy w monarchii austriackiej posiadał żelazną halę). W latach 50. XIX wieku linię kolejową przedłużono do Bochni i dalej w stronę Lwowa (gdzie dotarła w 1861 r.). Kolej Galicyjska Karola Ludwika musiała wznieść stałe przeprawy mostowe na Starej i Nowej Wiśle. Pamiątką tej operacji inżynierskiej pozostaje ceglany most linii dwutorowej²⁵⁸ z 1863 r. (dzisiaj wiadukt nad

²⁵⁵ *Lokalny Program Rewitalizacji Starego Miasta*, czerwiec 2008; Urząd Miasta Krakowa; zespół roboczy: Grażyna Adamczyk-Arns, Anna Wojnarowska, Ewa Feresztyn, Florian Hultsch, Frank Hultsch.

²⁵⁶ Rozchodzi się ona z ul. Starowiślną na niewielkim placu w przeszłości zwanym Psią Górką (gdzie zlokalizowany był wspomniany wyżej cmentarz dla „wyklętych”). Wytyczono ją na obszarze dawnej jurydyki Brzeg Miejski.

²⁵⁷ T. Lubelski, „Historia kina polskiego”, Kraków 2009.

²⁵⁸ Całkowita długość to 98,6 m, a szerokość 11,8 m. Jest budowlą pięcioprzęsłową o rozpiętości każdego z przęseł równej 10,8 m i wysokości niemal 7 m. Ustrój nośny stanowią ceglane sklepienia zamknięte półkolistymi łukami. Oparte są na masywnych filarach o szerokości 2,18 m. Filary i przyczółki mostu wykonano z kamienia ciosowego, a wypełnienia i ściany boczne z dużych bloków naturalnego kamienia, ociosanych do

ulicami Dietla i Grzegórzecką), który stanął w miejscu drewnianej konstrukcji z lat 1854 - 1855²⁵⁹. Dziś trwa przebudowa wiaduktu i całego odcinka linii kolejowej (z usunięciem nasypu ziemnego włącznie).

postaci nieregularnych wieloboków. Po wschodniej stronie wiaduktu, od ul. Grzegórzeckiej nad filarami, zachowały się w tondach cyfry upamiętniające rok otwarcia mostu – 1863.

²⁵⁹ J. Purchla, *Rozwój przestrzenny i problemy urbanistyczne miasta w XIX-XX wieku* [w:] „Atlas historyczny miast polskich. Tom V, zeszyt 1. Kraków”, red. Z. Noga, Kraków 2007, s. 17.

We wczesnym średniowieczu było tu koryto odnogi Wisły, która płynęła zakolem przez Zwierzyniec, Błonia, Piasek, obszar przed bramami Szewską i Wiślną i w miejscu dzisiejszego placu Na Groblach łączyła się z głównym nurtem rzeki. W średniowieczu odnoga Wisły zasilala fosi biegnące u podnóża murów miejskich²⁶⁰. Na tyłach domów przy ul. Poselskiej i Kanoniczej (na zachód) aż do XVII w. „leżał grunt sadzawkami pokryty, zwany Żabi kruk, którego nazwa sama zdaje się głównych mieszkańców tej okolicy wskazywać; ciągnęły się tam moczary aż po drogę wiodącą od Wisły ku Wiślnej bramie”²⁶¹. Na zachód od Podzamcza w starorzeczu, w drugiej połowie XIV w. urządzono kilka stawów rybnych; dalej za Rudawą (Niecieczą), uchodzącą do Wisły przy końcu dzisiejszej ulicy Retoryka, założono przed 1389 r. ogród królewski (hortus ferrarum)²⁶². Przez ulicę Podzamcze poprowadzono nową młynówkę Rudawy, która zasilala fosę, napędzała królewskie młyny i prowadziła wodę do nadwiślańskich stawów usytuowanych pod Wawelem²⁶³. Łączyła się z ramieniem Rudawy i razem ich wody wpadały do Wisły²⁶⁴. W 1401 r. dzięki nadaniu króla Władysława Jagiełły Kraków pozyskał błonia od bramy św. Mikołaja i bramy Grodzkiej po brzeg Starej Wisły, a w 1422 r. miejsce zwane Żabo-krukiem lub Żabim krukiem, usytuowane między murami a rzeką Rudawą (Niecieczą). Był to ostatni już nabytek Krakowa.

Pierwotnie obszar ten nazywano "Na stróży", gdyż tam w XVI wieku mieścił się królewski urząd pobierający opłaty za ryby, które do Krakowa wwożono przez Bramę Wiślną²⁶⁵. Dwie widoczne na dawnych sztychach sadzawki były własnością królewską²⁶⁶, znajdującą się w pieczy wielkorządów krakowskich²⁶⁷. Kapryśne ciek wodne, często, zwłaszcza po większych powodziach, zmieniały koryto pozostawiając po sobie starorzecza, nieciecze i błotniste zastoiny. Według historycznych rekonstrukcji Wawel był niemal wyspą.

²⁶⁰ O głębokich trzęsawiskach w rejonie ul. Straszewskiego pisał m.in. K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 20-21. Tenże podaje: „można za pewne uważać, że dookoła Wawelu, aż blisko po Kleparz. zwolna tylko i przez długie wieki podnosiła ludność płaski i niski teren, spadający coraz niżej ku Wiśle, zasypywała bagna i sypała drogi łączące rozrzucone siedliska, zdobywała ziemię cal po calu na bagnach”.

²⁶¹ K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 22.

²⁶² W. Niewalda, H. Rojkowska, *Układy urbanistyczne Około do połowy XIV wieku*, s. 27.

²⁶³ Przyczyniło się to zapewne do wykształcenia rzemieślników biegłych w sprawach hydrotechnicznych. W roku 1433 Jan Strasz z Kościelnik zlecił Mikołajowi Loszkowi ze Stradomia naprawę grobli niższej sadzawki, koło wielkiej drogi z Krakowa do Wawrzeńcyc. Strasz winien zapłacić Loszkowi 36 grzywien, dać 1 miarę grochu, 1 miarę prosa, 3 miary żyta oraz 40 wozów chrustu. Loszek miał zreperować groblę sadzawki, podwyższyć na 5 łokci starą groblę, jak to jest zaznaczone na drzewie rosnącym na grobli i we wszystkich miejscach równo podwyższyć, z obu stron utwardzić; AP Kraków, CC 4 s. 905.

²⁶⁴ M. Mastalerzówna, *Przedmieście Stradom w wiekach średnich [w:] Studia nad przedmieściami Krakowa*. Kraków 1938, s. 104.

²⁶⁵ W klasztorze na Piasku przechowuje się serię dokumentów królewskich. Na podstawie przywileju z 1430 mieli zakonnicy dostawać co roku jedną grzywnę z królewskich stawów rybnych, tak zwanej stróży rybnej, Wymienione dokumenty poznajemy w późniejszych transumptach, w których następcy na tronie polskim wielokrotnie potwierdzają i przedłużają moc prawną przywilejów nadanych przez Jagiełłę klasztorowi. Dokument z 1401 potwierdzany jest pięciokrotnie (Perg. 12, 16, 26, 32, 38), z r. 1413 potwierdzany jest trzy razy (Perg. 25, 31, 38), a z r. 1430 cztery razy (Perg. 16, 26, 32, 38). Serię królewskich przywilejów dla klasztoru "Na Piasku" kończy ostatni król polski Stanisław August dokumentem z r. 1764 potwierdzającym transumpt trzech swoich poprzedników: króla Michała, Jana III i Augusta II (Perg. 67).

²⁶⁶ K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 36.

²⁶⁷ Urzędnik, do którego obowiązków należało zarządzanie dochodami z miast i dóbr królewskich.



Widok na Wawel od północnego zachodu; Georg Braun, Frans Hogenberg, 1618

Pierwotnie między Krakowem a Wawelem znajdowała się osada zwana Okołem. Po stłumionym przez Władysława Łokietka buncie wójta Alberta, rozebrano fortyfikacje oddzielające Około od miasta. Mury podciągnięto pod zamek. Fortyfikacje były przebudowywane stosownie do rozwoju techniki wojskowej i oblężniczej. Wysokość murów dochodziła do 10 metrów, grubość do 2,4 metra. Miasto otoczone było fosą szeroką na 22 metry i głęboką na 8 metrów. Od zamku aż do bramy Wiślniej fosa nie było, gdyż znajdujące się w tym miejscu bagna, dostatecznie broniły dostępu do muru. W sąsiedztwie dzisiejszego placu uchodził do Wisły kanał zbierający ścieki miejskie²⁶⁸.

Bieg Wisły wyprostowano prawdopodobnie w XIV w., odcinając boczne koryta groblami (które z czasem dały nazwę przedmieścia Grobla Królewska²⁶⁹) i stopniowo je osuszając. Tereny, na których rozpościera się dziś Plac Na Groblach były podmokłym gruntem powstałym w skutek zasypiania dawnych stawów, sadzawek i strug. Według Jana Długosza: „Dawnymi czasy wielki i obszerny był między zamkiem a miastem przedział, miasto bowiem kończyło się granicami klasztoru św. Franciszka, a co w środku miejsca było i okazywało postać wiecznego bagna, było niezamieszkałe i puste”²⁷⁰. Prawnie obszar powiązany był z Kazimierzem, którego administracja sięgała ujścia Rudawy²⁷¹. Z Grobli Królewskich wejście do miasta było Bramą Poboczną, ulokowaną na zachód

²⁶⁸ Przedmieście Groble na pagórku względem niziny, przez która ujście kanału głównego przechodzi, zob. S. Kawecki, *Opis miasta Krakowa w obrębie okopów w 1836 roku*, wyd. A. Chmiel, Kraków 1927, s. 46.

²⁶⁹ Wzmiankowana w 1575, zob. S. Tomkowicz, *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów, ich nazwy i zmiany postaci*, Kraków 1926, s. 165.

²⁷⁰ J. Długosz, *Liber beneficiorum*, t. I, s. 184.

²⁷¹ Mieszkańcy przedmieścia już w 1335 roku podlegali kazimierskiej jurysdykcji. W 1419 Władysław Jagiełło zdecydował, że w radzie i ławie Kazimierza zasiadać będzie po 2 przedstawiciele Stradomia; *Kodeks diploma-*

od ul. Kanoniczej, na wysokości obecnego seminarium duchownego. Nie miała ona osobnej fortyfikacji, gdyż dostęp do niej był broniony przez trzęsawisko i ogień z murów zamku. Nie biegł jednak tędy żaden gościniec, prócz drogi ku Wiśle, a dalej – przez plac wielkorządowy – ku Zwierzyńcowi. Obrona tego miejsca nie była przypisana żadnemu z cechów, lecz należała do służby zamkowej²⁷².

St. Tomkowicz pisał: Pamiątka to posiadłości, która znajdowała się w tej okolicy, lecz podobno mniejszy odeń obszar zajmowała. „Groblę Królewską” zapisano już w r. 1575 „w rękopisie starym”. Na planie z 1783 jest miejsce „groble inaczej jurydyka Tarłowska”. Zwano je też „gruntem Tarłowskim”. W 1709 w lustracji wielkorządów krakowskich zapisano dworek oo. jezuitów od św. Macieja, Hiszpanią zwany. Tak nazywano dom murowany pod Zamkiem na Groblach, czyli jak teraz w 1842 w części zwanej Nowy Świat; był potem własnością Dzianottych, Westholza... a stoi nad otworem kanału, który z miasta nieczystości prowadzi ku Wiśle. Jeszcze w połowie XIX wieku za moich młodych lat był środek tego placu silnie zagłębiony i częściowo wypełniony wodą, według tradycji dawny port Wiślany. Sam port znajdował się na zakolu Wisły.



Brama Poboczna; akwarela w zbiorach ANKr // *Odmienne oblicze Wisły pod Wawelem: galar piaskarzy, drewniane kąpielisko, pierwsze zabudowania Placu na Groblach; pod Wawelem parostatek (mimo wyraźnie niższego poziomu lustra wody. „Kraków. Zamek Wawel nad Wisłą” litografia tonowana Napoleona Ordy z "Album widoków Polski", 1873-1883, seria VI; archiwum Domu Aukcyjnego „Nautilus” w Krakowie.*

W czasach nowożytnych obszar ten włączono w obręb przedmieścia Nowy Świat (z Wygodą i Smoleńskiem), formującego się między murami miejskimi (dziś Plantami), Wisłą, Piaskiem i Rudawą. Przez przedmieście wiodły trzy ulice: Wolska, Smoleńsk i Zwierzyńska. Sama nazwa "Nowy Świat" jest stosunkowo młoda. Ambroży Grabowski dowodził, że najstarsza wzmianka pochodzi jeszcze z wieku XVII, inni przychylają się raczej do opinii, że tamtejszą zabudowę należałoby odnieść raczej do XVIII stulecia. Przylegający do fosy i murów miejskich z jednej, a Wisły z drugiej strony teren,

tyczny m. Krakowa. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1879, t. I, nr 133. Nie osłabiło to tendencji „separatystycznych”, które musieli hamować kolejni władcy. Prócz regulacji prawnych nie żałowali Stradomiowi także przywilejów. Zob. dokumenty królewskie ujęte w *Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335-1902*, oprac. M. Friedberg, Warszawa 1966, poz.: A 21, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 47, 48, 67, 71, 72; M. Mastalerzówna, *Przedmieście Stradom w wiekach średnich [w:] Studia nad przedmieściami Krakowa*. Kraków 1938, s. 95 i następane; zob. też K. Estreicher, *Kraków. Przewodnik dla zwiedzających...* Kraków 1938, s. 256.

²⁷² K. Bąkowski, *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911, s. 186-187.

od wieków był śmietniskiem, wśród którego stały drewniane budy, będące zapleczem zlikwidowanego już wiślanego portu. Wszystkie te zabudowania poszły z dymem w dobie konfederacji barskiej i nie zostały po nich żadne reliktury. W XIX w., kiedy zaczęto zakładać Planty, naoczny świadek pisał: „Wzdłuż murów miasta rozciągały się szerokim pasem wały i rowy (fosa). Przestrzeń ta była prawie niedostępna i bagnista, zasypana górami śmieci, błota i rumowiska, wywożonymi i sypanymi bez ładu, zarosła lasem ostów i pokrzyw. Szczególniej znaną z tego była zachodnia strona miasta, na przestrzeni od bramy Pobocznej (pod Zamkiem) do Wiślniej i dalej jeszcze do "furtki" Szewskiej. Tylko wąską drożyną można było tutaj przejść lub przejechać. Mury miejskie były tu wyszczerbione, (jak koło kościoła św. Michała) baszty opustoszałe, bez dachów, w stanie największego zaniedbania”²⁷³. Ambroży Grabowski pisał: „Przebieg od Bramy Pobocznej do Bramy Wiślniej. Tylko wąską drożyną można było przejść i przejechać od bramy pobocznej pod samym Wawelem do bramy Wiślniej. Cała ta przestrzeń koło murów zasypana była śmieciami i rumowiskiem, z których formalnie usypane były Tatry. W dołach zaś między temi zalegała smrodliwa gnojówka, a na brzegach rosły zielska, badyle i chwasty, które formowały prawie jak młody las, który się opuścił po kilkoletnim wyrębie dawnego”²⁷⁴.



Zabudowa w rejonie Placu na Groblach; plan katastralny, 1843; ANKr.: Z jednostki sygn. 29/280/0/9.1/1152; Plan katastralny Stadt Krakau mit den Vorstädten Kleparz, Czarna Wieś, Piasek, Stradom, Wesoła, Smoleńsko u.[nd] Kazimierz sammt Kawiory in Galizien Krakauer Kreis Bezirk.

²⁷³F. Klein, *Planty krakowskie*, Kraków 1911.

²⁷⁴*Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, t. 2, s. 182-183.



Jan Nepomucen Głowacki, *Widok Wawelu od północnego zachodu, Staw na Groblach i przystań flisaków na Wiśle naprzeciw Dębniak*, ok. 1850



Ujście kanału pod Wawelem, XIX w.

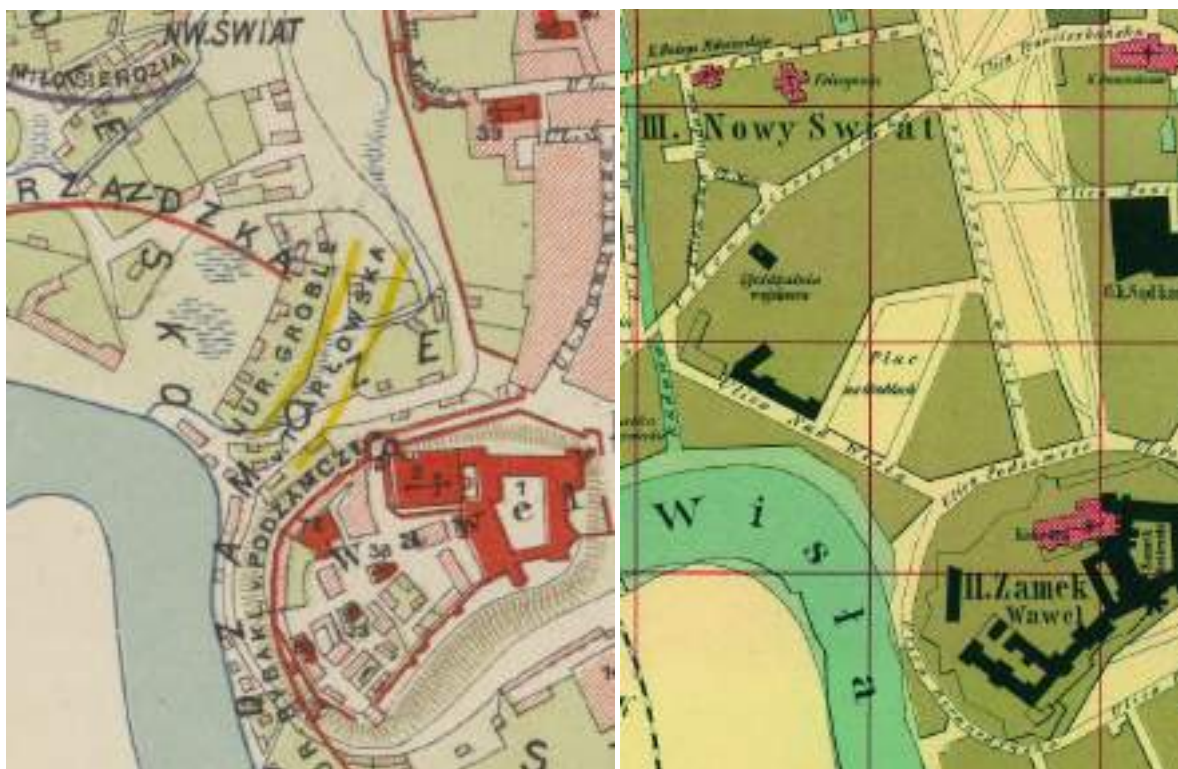
Nazwę 'Groble' nosiła początkowo ulica położona we wschodniej części późniejszego placu (I połowa XIX w.). Zachodnią część placu powstałego w drugiej połowie XIX w., po zasypaniu stawu, zwano początkowo ul. Portową. W 1881 ustalono oficjalnie dla całości nazwę Plac Na Groblach²⁷⁵. W latach 1897-1899 powstał gmach Gimnazjum

św. Anny (obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. Nowodworskiego, pl. Na Groblach nr 9 narożne ul. Straszewskiego nr 13). Zaprojektował go w 1896, z przeznaczeniem na gimnazjum, wykształcony w Wiedniu architekt Józef Sare (1850-1929)²⁷⁶. Na parterze szkoły znajduje się hol, w którym dekoracje sgraffitową wykonał Fryderyk Lachner. Plac zalewany był regularnie przez powodzie. Tabliczki wmurowane w narożnik pozostały po dawnym browarze pokazują poziomy wód powodziowych podczas wylewów w 1813, 1875 i 1903. W XIX wieku odbywały się tu targi koni, udokumentowane m.in. w twórczości Juliusza Kossaka i na archiwalnych zdjęciach. Na dziedzińcu nieistniejącego browaru, który łączył się z koszarami przy ul. Zwierzynieckiej 26, działała C.K. Szkoła Kucia Koni. Browar Królewski zbudowano w XVIII wieku. Był to rozległy, parterowy budynek z piętrem na osi elewacji, nakryty trójkątnym przyczółkiem, o skromnej klasycyzującej architekturze.

²⁷⁵ E. Supranowicz, *Nazwy ulic Krakowa*, Kraków 1995, s. 109.

²⁷⁶ Jest znany z zaprojektowania i wybudowania Gmachu Starostwa przy ul. Basztowej (dzisiejszego Urzędu Wojewódzkiego). Sprawował również później funkcję wiceprezydenta Krakowa.

W XIX wieku budynek należał do c.k. Austriackiego Banku Narodowego, a w latach 80 XIX wieku zajęty został przez skarb państwa na koszary wojsk dywizji pociągów. Po pierwszej wojnie światowej budynek pozostał w gestii wojska w ramach V Dowództwa Okręgu Korpusu. W 1927 otwarto tu kaplicę prawosławną. Po drugiej wojnie światowej w browarze znajdowało się Wojskowe Biuro Projektów Budowlanych. Taki stan trwał do roku 1993. Następnie zajmowały go małe firmy, a niszczenie i dewastacja zabytku nie wzbudzały zainteresowania. Budynek browaru został po roku 2000 rozebrany, a następnie zrekonstruowano fasadę południową wkomponowaną w nowoczesną bryłę hotelu²⁷⁷. Plac na Groblach zajmowany jest obecnie przez podziemny parking, boiska szkolne i budynek MOS²⁷⁸.



Orientacyjny rejon położenia dawnej jurydyki Groble (Tarłowskie), od przełomu wieków XVIII i XIX w granicach Krakowa – tu na fragmentach Planu miasta Krakowa i okolic w dobie Sejmu Czteroletniego w opracowaniu Tadeusza Czorta, wydanego w 1929 r. oraz Najnowszego planu król. stoł. Miasta Krakowa Wincentego Wdowiszewskiego wydanego w roku 1898; jurydyka ta zajmowała teren na zachód od murów miejskich, w sąsiedztwie Smoleńska wielko rządowego oraz Smoleńska duchownego, na obszarze dawnego zakola Wisły, wyprostowanego w XIV w. (ANKr, sygn.Zb.Kart.II-93 oraz ze zbiorów prywatnych).

Port wiślany działał pod Wawelem przez stulecia. Użytkowali go tzw. włóczkowie (flisacy). Wisła pozwalała na handel Krakowa z basenem Bałtyku, zwłaszcza po 1466, kiedy cały jej nurt znajdował się w granicach Królestwa. W 1496 sejm piotrkowski uchwalił wolność żeglugi na rzece: „Postanowiliśmy, aby żegluga na rzekach Królestwa naszego w górę i w dół z wszelkiego rodzaju towarami była wolna dla wszystkich ludzi jakiegokolwiek stanu, zakazując wszelkie przeszkody i cła”.

²⁷⁷Browar był wpisany jest do rejestru zabytków pod numerem: A-1079 decyzją Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie z dnia 3.0.31998 r. (l.dz. PSOZ-IV/43/98). Jednak Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie decyzją nr 23/2000 z dnia 4.02.2000 r. (l.dz. SOZ-I/514/2000), zezwolił na budowę hotelu "Sheraton" (ul. Powiśle 5/7).

²⁷⁸Działał tu kiedyś klub sportowy Groble, w 1954 połączony z Nadwiślanem (ale np. podczas okupacji brał samodzielnie udział w tajnych rozgrywkach o mistrzostwo Krakowa).

Bractwo miało przywilej Władysława IV z 1633 na wyłączność w spławie drewna Wisłą. Tworzyło bardzo spójną, niemal rodzinną grupę, zwłaszcza wólczkowie z podkrakowskiego Zwierzyńca, których tratwy odpływały z przystani u stóp Wawelu. Port i składy drewna potwierdzone były w 1603. Stały tam drewniane budy, będące zapleczem wiślanego portu. Dopiero w pierwszych dziesięcioleciach XIX w. zaczęto zakładać tam niewielkie, podmiejskie folwarczki. W 1825 na obecnym placu Na Groblach, przy wylocie kanału ściekowego do Wisły, leżała posesja rodziny Dziańotich, zwana Hiszpanią. Odkupił ją właściciel kopalń węgla Westenholz, który założył tam skład dowożonego Wisłą węgla. W 1834 pojawił się niezrealizowany plan budowy portu rzecznego, zakładający wykorzystanie stawiska na dzisiejszym placu.



Juliusz Kossak (1824-1899) i Stanisław Tondos (1854-1917) "Targ koni pod Wawelem" 1886 rok. Grafika z teki "Klejnoty miasta Krakowa". // Rok 1926. Targ koński na placu Na Groblach w Krakowie



Wianki pod Wawelem i widok na wiślaną flotyllę; lata 30. XX w.

Bulwary wiślane

Kraków w ciągu tysiąca lat blisko sto razy był poważnie podtapiany a kilkanaście powodzi stanowiło prawdziwą katastrofę, wywołującą niespotykany ogrom nieszczęść. Ustawicznie zagrożone miasto nie mogło się bezpiecznie rozwijać. Decyzję o wzniesieniu solidnych zabezpieczeń podjęto na początku XX w. Był to element planowania drogi wodnej Dunaj – Odra – Wisła – Dniestr, jednej z najambitniejszych inwestycji monarchii habsburskiej. Miała ją prowadzić c.k. Dyrekcja Budowy Dróg Wodnych w Ministerstwie Handlu. 11 czerwca 1901 r. parlament austriacki przyjął rządowy projekt (zgłoszony przez premiera Ernesta von Körbera) ustawy o drogach wodnych, skutkiem czego utworzono fundusz państwowy na budowę kanałów.

| 219



Jan Nepomucen Głowacki, Widok z Wawelu na zakole Wisły i Zwieryniec (widoczne ujście Rudawy)

W trakcie przygotowywania planów budowy i gromadzenia środków finansowych Wisła kolejny raz zagroziła Krakowowi. 12 lipca 1903 r. woda wtargnęła w głąb Starego Miasta i dotarła do Plant. Zygmunt Nowakowski wspominał: „Pamiętam, że łódki krążyły prawie pod samym Uniwersytetem, a ruch uliczny na Zwierynieckiej żywo przypominał Wenecję prawdziwą. Na chodnikach ustawiano kładki na wysokich kobylicach, wojsko patrolowało dzień i noc w pontonach, a mosty obciążano kamieniami... Po takim potopie zostawało mnóstwo błota, olbrzymie rozlewiska na Błoniach i roje komarów”. Wezbrana Wisła nie przyjmowała wód Rudawy, która cofała się i zalewała okolice. Pod wodą znalazły się Nowy Świat, Piasek, Nowa Wieś, Czarna Wieś, Łobzów, Półwie Zwierynieckie, Błonia, Grzegórzki i Dąbie²⁷⁹. Woda zatopiła plac Na Groblach, ulicę Powiśle i częściowo Podzamcze. Pod wodą znalazło się 1240 budynków, 15 fabryk, 45 zakładów przemysłowo-handlowych. Rada Miejska wystąpiła do władz wiedeńskich z żądaniem natychmiastowego uregulowania

²⁷⁹Z drugiej strony Wisły Dębniki, Zakrzówek, Ludwinów, Podgórze i Płaszów.

Wisły²⁸⁰. Wsparł ją w staraniach Namiestnik Galicji hr. Andrzej Potocki, który statkiem „Dunajec” wypłynął zbadać rozmiary klęski. Szkody obliczono na 4637000 koron. Do budowy zabezpieczeń przeciwpowodziowych Krakowa i Podgórze (do 1915 niezależnych organizmów) zaplanowano użycie środków państwowych (tę część inwestycji miało prowadzić Namiestnictwo). Dołożyła się też gmina Kraków, m.in. bezpłatnie przekazując grunty pod budowę. Roboty łączyły się też z regulacją Wilgi oraz przełożeniem Rudawy i zasklepieniem jej starego koryta (w wyniku czego powstała ul. Retoryka). Aby do rzeki nie odprowadzać ścieków, zaplanowano kanalizację.

Bulwary zaprojektował inż. Roman Ingarden, hydrotechnik, projektant wodociągów krakowskich, od 1905 r. szef departamentu wodnego w krakowskiej delegaturze Namiestnictwa²⁸¹. Wraz z Ingardenem prace studialne i projektowe prowadzili inż. Adam Bielański i Artur Born²⁸². Projekt ujednoczenia wizualnego powierzono pochodzącemu ze Lwowa architektowi, radcy Janowi Perosiowi. Powstała monumentalna koncepcja obejmująca oba brzegi rzeki, zarówno od strony Podgórze i Ludwinowa, jak Kazimierza i Stradomia. Oprócz murów oporowych (o znaczeniu użytkowym, lecz rozwiązanych z wielką troską o ukształtowanie architektury o historyzującym detalu), zieleni (trawniki, żywopłoty, szpalery drzew) i pasów jezdnii – kompozycja miała objąć również kamienice, o reprezentacyjnych fasadach zwróconych ku Wiśle. O losach obszarów nadrzecznych decydowała ostatecznie ich niewielka atrakcyjność w porównaniu do zabudowywanych wówczas Plant Dietlowskich.

Prace hydrotechniczne zrealizowano w latach 1907–1913. Po obu stronach Wisły zbudowano mury bulwarowe. Zewnętrzne mury wykonano na ławie betonowej okładziną zewnętrzną z ciosowego kamienia (z chrzanowskich łomów dolomitowych). Mury dolne bulwarowe, wzniesione na płycie fundamentowej betonowej, osłoniętej po stronie wody drewnianymi kwadraciami, otrzymały okładzinę i płytę kordonową ze śląskiego granitu. Zadbano o estetykę. Mur podzieliły wystające przed lico murów pilastry, które – podobnie jak lico murów zewnętrznych – boniowano. Górną część murów (pod płytą kordonową) rozczłonkowano filarkami ujmującymi sklepienie betonowe wnętrza. Projektując budowle hydrotechniczne, pomyślano także o wykorzystaniu ich jako pomocniczych nabrzeży portowych²⁸³. Koryto wyprofilowano tak, by mogły do nich przybijać parostatki i galary. Planowano spiętrzyć wodę za pomocą jazu z kanałem obiegowym. Na polach Płaszowa i w starym korycie Wisły na Dąbiu, planowano port rzeczny. Firma Zieleniewskich miała wybudować stocznię. Zestawiając wysoki, górny mur oporowy z dolnym (ujmującym bezpośrednio koryto rzeki), stworzono nabrzeża przeładunkowe o szerokości 16,5 m po stronie podgórzejskiej i 20 m po stronie krakowskiej. Tzw. „niższe platformy” zaopatrzone w drogi bite oraz w torowiska kolejowe. Po stronie krakowskiej podwójny tor połączony był, za pomocą rampy zjazdowej, ze stacją kolejową Kraków-Grzegórze (obok dzisiejszej Galerii Kazimierz). Drogi bulwarowe dolne połączono z górnymi szerokimi na 6 m rampami zjazdowymi; dla pieszych wykonano schody z korony bulwarów zewnętrznych na „niższe platformy”. Budowę przerwał wybuch wojny światowej i rozpad monarchii Austro-Węgierskiej. Budowa portu nie weszła nawet stadium projektowe (choć figuruje

²⁸⁰ J. Bieniarzówna, J.M. Małecki, *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1796-1918*, Kraków 1984, s. 347.

²⁸¹ Roboty budowlane nadzorowała ekspozytura Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych, naczelne kierownictwo sprawował starszy radca budownictwa inż. Jan Czerwiński.

²⁸² <http://www.mimk.com.pl/czytaj/14bulwary-wislane/79.html>.

²⁸³ Nr rej. [A-1260/M] z 13.06.2011 r. Bulwary wiślane stanowią też obiekt Krakowskiego Szlaku Techniki (2006).

on już na niektórych planach Krakowa z około 1914). Kanał żeglowny także nie powstał, ale kontynuowano realizację zabezpieczeń przeciw powodziowych. Prace znów wstrzymała wojna. Ostatecznie zakończenie regulacji Wisły na odcinku miejskim zakończono w 1955. Do pełnego bezpieczeństwa należało jednak wykonać wiele kolejnych kroków. Konieczne było podjęcie decyzji i ewentualnych inwestycji związanych z tzw. kanałem ulgi, który miał przeciwdziałać powodzi, obniżając wysokości fali powodziowej od Salvatora do Kazimierza o ok. 90 cm. Stan wałów i murów przeciwpowodziowych w Krakowie pozostawiał wiele do życzenia²⁸⁴. Oddanie w 1961 do użytku Stopnia Wodnego Dąbie podniosło lustro wody w centrum Krakowa o 3 m (w porównaniu ze stanem historycznym), wzbogacając walory krajobrazowe rzeki i zwiększając atrakcyjność bulwarów²⁸⁵.



Most Dębnicki; detal z Planu Wielkiego Krakowa z 1916 (rys. Kazimierz Stolecki w skali 1:10 000); kopia w zbiorach OT NID w Krakowie

Dzisiejsze bulwary, wraz z przyległymi fragmentami wałów Wisły, a także Rudawy, to popularny ciąg spacerowy. W bezpośrednim sąsiedztwie wody, pod zabytkowymi mostami, u stóp Wawelu czy murów Skałki, biegną alejki dla pieszych i ścieżki rowerowe. O funkcji rekreacyjnej bulwarów myślano już w 1909 r., ale koncepcja urbanistyczna J. Czajkowskiego, W. Ekielskiego, T. Stryeńskiego, L. Wojtyczki i K. Wyczańskiego, przewidująca poprowadzenie przez plac Na Groblach promenady łączącej Planty z brzegiem Wisły i bulwarami nie została zrealizowana. W latach 30. XX w., odcinek najstarszych kamiennych bulwarów zaczęto adaptować na trasę spacerową, rozpoczynając m.in. instalowanie parkowych latarni. Rozpoczęto też regulację ulic na koronie bulwarów. Istotne było takie udoskonalenie techniczne wałów i murów, aby nie traciły swych walorów krajo-

²⁸⁴ Ich podwyższenie i uszczelnienie było nieuchronne, choć skuteczność zależała także od budowy kolejnego zbiornika retencyjnego w rejonie Świnnej Poręby oraz polderów w okolicach Czernichowa.

²⁸⁵ Zespół bulwarów oraz wałów w granicach administracyjnych Krakowa do dziś pełni skutecznie funkcję zabezpieczenia przeciwpowodziowego, co potwierdziły doświadczenia wielkich powodzi, m.in. w latach 1970, 1994, 1997 i 2010.

brazowych i rekreacyjnych. Dotyczyło to zwłaszcza tych odcinków, gdzie nie dobór wysokości sięgało około 1 m, a zarazem wzdłuż których znajdowały się ciągi widokowe na Stare Miasto, Wawel, klasztor Norbertanek czy kopiec Kościuszki. Z tego powodu, aby najcenniejsze widoki nie zostały zasłonięte, w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej zostało wykonane studium krajobrazowe²⁸⁶. Wykazało ono konieczność zastosowania specjalnych rozwiązań technicznych – w postaci ruchomych przegród. W ostatnich latach miasto, pod wpływem mieszkańców i miłośników zabytków, zdecydowało się poświęcić Bulwarom więcej uwagi – oprócz wpisu do rejestru zabytków uzyskały też one status obszaru parkowego. Po 1989 r. nad Wisłę zawiąły barki, pełniące funkcję nadrzecznych kawiarni. Czy są potrzebne? Na pewno nie w swoim aktualnym, obskurnym kształcie. W 2009 r. uruchomiono tramwaj wodny.

Bulwary Wiślane wybudowano na odcinku od ujścia rzeki Wilgi do ówczesnych wapienników dębnickich położonych poniżej mostu Kolei Galicyjskiej Karola Ludwika (obecnie: most kolejowy pomiędzy mostami: Kotlarskim i Powstańców Śląskich). W granicach proponowanego parku kulturowego znajdują się trzy fragmenty bulwarów wiślanych, trzy mosty i kładka pieszo - rowerowa.

Most Dębnicki: w latach 1887–1888 wybudowano trójprzęsłowy most kolei obwodowej (miał także przejazd dla ruchu kołowego oraz chodnik dla pieszych). W 1911, po likwidacji linii kolejowej usunięto tory. Most wysadzony przez wojska niemieckie w styczniu 1945 r. rozebrano. Odbudowano go w dzisiejszym kształcie w 1951 r. według projektu Władysława Borusiewicza, Zbigniewa Wzorka i Stefana Serafina. Ma 157 metrów długości i 19 metrów szerokości. Podparty jest na 2 filarach.



Most Dębnicki w latach 30. XX w.

²⁸⁶ Studium architektoniczno-inżynierskie możliwości podwyższenie obwałowań wiślanych – część architektoniczno-krajobrazowa, Kraków 1997.

Bulwar Czerwieński

(od mostu Dębnickiego po most Grunwaldzki)



Dominantą tego odcinka jest Wzgórze Wawelskie. U stóp Wawelu leżała niegdyś osada służebna, gdzie ulokowały się browary i domki rybaków. Wzmiankowana w 1644 jurydyka Rybaki – Podzamcze została zniesiona w 1801 r. Pamiątką po niej była brukowana ulica Rybaki, biegnąca po południowo – zachodniej stronie Wawelu. W XVIII i XIX w. stały w tym rejonie otoczone ogrodami murowane i drewniane domki oraz dworki z charakterystycznymi łamanymi dachami polskimi, nadające okolicy podmiejsko-wiejski charakter. Zabudowa ta zaczęła znikać już w XIX w., w związku z prowadzonymi w Krakowie pracami ulepszącymi, ale ostatnie obiekty tego typu zostały

rozebrane około 1914²⁸⁷. Ostatni odcinek Bulwaru Czerwieńskiego łączy Wisłę z zabudowaniami Stradomia. Bulwar Czerwieński, poprzecinany alejkami spacerowymi, w większości obszar trawiasty, łagodnie schodzący ku brzegowi Wisły, jest popularny wśród turystów i krakowian. Tradycja rekreacyjna tego obszaru jest stara, gdyż już w 1886 r. nastąpiło wytyczenie „przechadzek” wzdłuż Wisły. Elementem przytykającym do bulwaru jest Plac Na Groblach.



Zakole Wisły; lata 70.

Historycznym elementem bulwaru są dawne Rybaki. W miejscu dzisiejszej ulicy Bernardyńskiej biegła boczna droga prowadząca do podwawelskiej wioski

Rybaki. Powstała u podnóża Wzgórza Wawelskiego, nad samym korytem Wisły. Wymienione pierwszy raz w źródłach w roku 1600 Rybaki wraz z Podzamczem (obszar od wschodu przylegający do murów miejskich, od południa do obwarowań Wawelu, zaś od północy i zachodu graniczący z jurydyką Groble) były jurydyką królewską, zarządzaną przez wielkorządców krakowskich. „Grabowski mniema, że w pobliżu Smocznej jamy, więc gdzieś przy zniesionej dziś ulicy Rybaki, mieścił się dom i drukarnia Przyłuskiego w XVI wieku, opiera się przy tym na słowach Statutu Przyłuskiego, wyd. r. 1553”.

²⁸⁷ Obecna ulica Rybaki biegnie wzdłuż Bulwaru Inflanckiego, około kilometra dalej w dół rzeki, między ulicami H. Wietora i Krakowską.



Wawel i osiedle Rybaki od strony Skałki, Akwarela, F. Gutowski, ok. 1800

Była to osada służebna; na pasie ziemi pomiędzy Wawelem i Wisłą ulokowano browary i domki rybaków. **Rybaki** były pozostałością służebności dla **Wawelu** gospodarki rybnej, łącznie z portem nad korytem nieistniejącej od r. 1877 odnogi Wisły. W 1644 była wzmiankowana jako jurydyka Rybaki-Podzamcze. W 1706 roku

rybacy otrzymali nakaz przeniesienia się na drugą stronę Wisły, co było związane z budową umocnień zamku²⁸⁸. Po drugiej stronie znajdowały się Dębniki, należące do paulinów ze Skałki. Doszło do przewlekłego sporu z rybakami. Osada wróciła na swoje pierwotne miejsce. Wójta i ławników z Podzamcza spotykamy w 1706 r. Przez teren osady odprowadzano z Wawelu część nieczystości. 1768 konfederat barski Rajmund Korytowski, bawiąc na zamku krakowskim u brata Augusta, pełniącego tam funkcję regenta, odkrył kanał wychodzący na Rybaki z zamurowanym i dlatego niestrzeżonym wejściem. Nocą z 1 na 2 II 1772 owym kanałem wdarło się na wzgórze wawelskie ok. 150 konfederatów, opanowując zamek²⁸⁹. „Florecya. Tak zwano «dworek nad Wisłą pod l. 216, ok. r. 1783, który wtedy był własnością Wytyszkiewicza». Zapewne był on przy zachodnim końcu dzisiejszej ul. Bernardyńskiej.

W XVIII i XIX w. stały w tym rejonie otoczone ogrodami murowane i drewniane domki oraz dworki z charakterystycznymi łamanymi dachami polskimi, nadające okolicy podmiejsko-wiejski charakter. Należały do zamożnych kupców. Jurydyka Rybaki, dekretem władz austriackich, została włączona do Krakowa w 1800; zniesiono ją rok później.



Nieistniejąca zabudowa Rybaków (dworek Zielińskich)

Zabudowa ta zaczęła znikać już w XIX w., w związku z prowadzonymi w Krakowie pracami ulepszczeniowymi, ale ostatnie obiekty tego typu zostały rozebrane około 1914²⁹⁰. Pamiątką po osadzie była brukowana ulica Rybaki, biegnąca po południowo-zachodniej stronie Wawelu. Teren osady wykorzystano

do regulacji koryta Wisły; dziś są tu bulwary wiślane. Wyjątkiem był prostopadłościenny piętrowy budynek najbliżej zamku, willa Karoliny Hostaschowej (później Kazimierza Krasińskiego i prof.

²⁸⁸Ceglane mury Wawelu od strony Wisły to nie dzieło Austriaków. To są ostatnie fortyfikacje wybudowane za czasów I RP. Wzniesli je w latach 1791-91 polscy inżynierowie Gawłowski i Mehler. Za czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej zostały one podwyższone by utworzyć taras widokowy.

²⁸⁹<https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/rajmund-korytowski>

²⁹⁰ Obecna ulica Rybaki biegnie wzdłuż Bulwaru Inflanckiego, około kilometra dalej w dół rzeki, między ulicami H. Wietora i Krakowską.

Augusta Witkowskiego), wzniesiona w 1876 roku, a zburzona w 1942, w związku z budową brakującego odcinka wałów Wiślanych – od mostu Dębnickiego do Wawelu. Był to też element propagandowej akcji porządkowania otoczenia zamku, prowadzonej przez okupanta. Prof. A. Szyszko Bohusz zanotował: „Zburzono obie kamienice na Grodzkiej przy kościółku św. Idziego oraz willę p. Witkowskiej pod basztą Sandomierską. Plac po zburzonych kamienicach jest obecnie regulowany przez Zarząd Miejski”²⁹¹. Teren ten jest obecnie obszarem zieleni urządzonej, częścią Bulwarów Wiślanych.



ANKr.: Z jednostki sygn. 29/280/0/9.1/1152; Plan katastralny Stadt Krakau mit den Vorstädten Kleparz, Czarna Wieś, Piasek, Stradom, Wesoła, Smoleńsko u.[nd] Kazimierz sammt Kawiory in Galizien Krakauer Kreis Bezirk



Dom przy ul. Rybaki 3 pod Wawelem, 1914 r. Fot. Tadeusz Gutkowski. ANKr, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-498

Granicą bulwaru jest ulica Józefa Dietla, a jej przedłużeniem **most Grunwaldzki**, zbudowany w latach 1968-1972 według projektu Zenona Grajka. Jego minimalistyczny kształt miał jak najmniej ingerować w wizualne otoczenie Wawelu i Skałki. Ma 153 m długości.

²⁹¹Protokół 11 posiedzenia Państwowego Komitetu do spraw odnowienia Zamku królewskiego na Wawelu, odbytego w dniu 14 czerwca 1942 r. A.Szyszko-Bohusz, *Wawel pod okupacją hitlerowską*.

Bulwar Inflancki

(pomiędzy mostami Grunwaldzkim a Józefa Piłsudskiego)

Na tym odcinku bulwarów najważniejszym punktem jest Skałka. Na przedłużeniu ulicy Skawińskiej znajdował się drewniany most Skawiński, wiodący w stronę Skawiny i Myślenic, spalony w 1657 przez Szwedów (wraz z innymi krakowskimi mostami). Bulwar Inflancki, przecinany licznymi alejkami spacerowymi, w większości stanowi obszar trawiasty. W północnej części łagodnie schodzi ku brzegowi Wisły, a w południowej część górną od dolnej rozdziela stylowy mur zbudowany w latach 1905 - 1909.

| 226



Zakole Wisły przy Dębnykach – w prawej widoczna dawna plaża, dziś skryta pod lustrem wody. Drzeworyt barwny Ludwika Tyrowicza, lata 20. XX w.; zbiory prywatne // Widok na Skałkę w czasach „przedbulwarowych”, akwaforta J. Rubczaka, ok. 1905; archiwum Domu Aukcyjnego „Nautilus” w Krakowie



Bulwar kończy się u wylotu ulicy Krakowskiej, której przedłużeniem jest **most im. Józefa Piłsudskiego**, najstarszy, zachowany w oryginalnej formie most wiślany w mieście. Zastąpił most Podgórski. Budowę rozpoczęto w 1926; od 1932 zwany był mostem Marszałka Józefa Piłsudskiego (roboczo Czwartym Mostem).

| 227

Budowa mostu Piłsudskiego, 1930

Oddano go do użytku w 1933. Most zaprojektowano w biurze projektowym Wydziału Budowy Mostów Ministerstwa Robót Publicznych w Warszawie. Betonowe przyczółki, posadzone na fundamentach wykonanych podczas budowy bulwarów wiślanych, obłożono wykładziną dolomitową. Betonowe filary mostu wyłożono od strony dopływu wody okładziną granitową, a od strony odpływu wspomnianą – dolomitową. Nitowana kratownicowa konstrukcja mostu wykonana została w zakładach Zielniewski i Fitzner-Gamper. Most ma długość 146 m, a wygięte ku górze przęsło środkowe liczy 72 m. Jezdnię o szerokości 10 m wyłożono brukiem. Po obu stronach jezdni, za dźwigarami, wykonano chodniki dla pieszych.

W styczniu 1945 wycofujący się Niemcy uszkodzili przeprawę. Odbudowana w 1948 do 1990 nosiła imię Tadeusza Kościuszki.



Bulwar Kurlandzki

(pomiędzy mostami Józefa Piłsudskiego a stopniem wodnym i śluzą na Dąbiu)



Nieistniejący most na Wiśle (ul. Mostowa); 1933

| 228

Odcinek bulwaru przy dawnej gazowni

Bulwar biegnie wzdłuż zabudowy kazimierskiej, na odcinku między Gazową i Starowiślną przytykając do zespołu Gazowni Miejskiej. Na całej długości bulwaru jego część górną od dolnej rozdziela stylowy mur zbudowany w latach 1905 - 1909, z licznymi łączeniami w postaci schodów i zjazdów. Do korzystania z uroków tego odcinka zniechęca zmasowany ruch komunikacyjny. U wylotu ulic Gazowej, do roku 1925 stał most Podgórski (Franciszka Józefa I)²⁹². Rozebrano go



ze względu na zły stan techniczny. Z mostu pozostały jedynie przyczółki po obu stronach rzeki – wsparto na nich pieszo – rowerową kładkę Bernatka²⁹³, oddaną w 2010 r. U wylotu ulicy Starowiślniej przerzucono **most Powstańców Śląskich**. Wcześniej stał tu most Krakusa, łączący miasto z traktem wiodącym w stronę Wieliczki. Zbudowano go w latach 1903 – 1913 w Zakładach L. Zieleniewskiego według projektu wiedeńskiego inżyniera Edwarda Zittera. Zniszczony przez Niemców, po wojnie odbudowany, pod koniec lat 60. Został rozebrany. W jego miejscu stanęła w 1971 przeprawa zaprojektowana przez Józefa Szulca (przebudowana w 1978)²⁹⁴.

²⁹² Pierwszy most wiślany wsparty na kamiennych filarach (1844–1850). Inicjatywa budowy należała do Senatu Wolnego Miasta Krakowa, jednak na inwestycję nalegał rząd w Wiedniu, zainteresowany rozwojem Podgórza. Most miał 145 m długości i 6,8 m szerokości. Pięć drewnianych, łukowych przęseł wykonano z drewna modrzewiowego, pokrytego żywicą i obitego ołowianą blachą. Most służył nie tylko przeprawom ludzi i przewozom towarów przez Wisłę – poprowadzono nim także instalację gazową z gazowni miejskiej na Kazimierzu do Podgórza. Od 1882 r. przy moście rozpoczynał swój bieg pierwszy krakowski tramwaj. Rozbiórkę mostu zakończono w 1936 r., ale filary usunięto dopiero w połowie lat 50. XX wieku.

²⁹³ Patron, którego imię nosi konstrukcja, Laetus Bernatek na przełomie XIX i XX w. doprowadził budowy (po krakowskiej stronie Wisły) szpitala Bonifratrów.

²⁹⁴ Tuż obok – ale poza granicą proponowanego Parku Kulturowego - znajduje się most kolejowy łączący stacje Kraków Główny i Kraków Płaszów. Jego nasyp przytyka do tzw. nowego cmentarza żydowskiego.

Dajwór

W średniowieczu mieszkańcy Kazimierza trudnili się m.in. rolnictwem. Poza Kazimierzem „właściwym”, zakreślonym jego murami, usadowiły się przedmieścia powiązane gospodarczo z miastem i podległe kazimierskiej jurysdykcji. Największe z nich, pomijając Stradom, to Podbrzezie – pierwotnie zwane Blech (Blechy), od bielenia płótna, dla której to czynności była niezbędna bliskość wody – położone nad Starą Wisłą, w rejonie dzisiejszej ul. Podbrzezie, do zachodniego odcinka dzisiejszej ul. Miodowej. Starej Wisły sięgało także przedmieście Szewskie, usadowione pod bramą Krakowską, a nazwą oddające dominujące tam rzemiosło. Dookoła miasta były role (Bawół, Dajwor, Blech) oraz folwarki (Zabłocie, Janowa Wola). Miasto wypuszczało grunty w dzierżawę, część zaś pozostawiało we własnym zarządzie, część do wspólnego użytku (pastwiska). Kraków, miasto przemysłowe i handlowe „pozbył się gruntów rolnych (z wyjątkiem Błoń) już w końcu XV w. Kazimierz jeszcze w XVI w. opierał się w znacznej części na rolnictwie. Podmiejskie osadnictwo rozwijało się zwłaszcza od wschodu i południa”²⁹⁵.

| 229



Folwark Dajwora; „Plan miasta Krakowa w obrębie okopów” opracował w 1836 r. Teofil Żebrawski

Przed rokiem 1522 od strony Nowej Wisły niewielkie skupisko domków stanowiło przedmieście nazywane opisowo „za bramą Wielicką”. Zlokalizowano tam przed 1465 rokiem szpital dla trędowatych; w tamtym rejonie powstał później folwark z dworem, będący w rękach miasta. Od swego twórcy zwano go Langpetrowskim. Folwark z czasem podupadł, przechodził w ręce kolejnych właścicieli i dzierżawców. Podmiejski folwark w 1640 wydzierżawił Marcin Dajwor (Dojwor), od którego folwark wzięł swoją nazwę. „Roku 1640 Rajcy Kazimierscy puścili w dożywotnią,

²⁹⁵Przy południowym odcinku obwarowań tego miasta, wokół kościoła szpitalnego św. Leonarda (istniejącego już w 1439 r.) powstało osobne przedmieście.

dzierżawę Marcinowi Dajworowi mieszczańowi Kaźm. opustoszały folwark miejski z łąkami, z której to dzierżawy Marcin Dajwor płacić miał czynsz roczny złotych 100 i folwark naprawiać”²⁹⁶.

Był to czas zmian w strukturze gospodarczej miasta. Powstające w wiekach XVII i XVIII podmiejskie jurydyki destabilizowały dotychczasowy, wzorowy układ osadniczy aglomeracji, hamowały przyrost demograficzny i zakłócały życie gospodarcze poprzez niekontrolowaną produkcję rzemieślniczą, spożywczą i handel.

Stary folwark istniał jeszcze w XIX w. (w 1831 r. w czasie epidemii cholery umieszczono tu szpital żydowski) - była tu cegielnia, a także staw, do którego spływały nieczystości z Kazimierza (zasypany w 1872 r.). Był on przedmiotem troski lekarzy wcześniej: „Zalecono magistratowi najściślejszy dozór nad czystością miasta, nad odwietrzaniem wychodków; postanowiono upoważnić go do niezwłocznego wykonania zasypania bagniska na Dajworze i wyznaczono komisją ku zbadaniu na miejscu, gdzie na targowicy kazimierskiej na placu zwanym Wolnica najstosowniej i jakie mogą być urządzone publiczne wychodki. Zmianę – częścią już dokonaną, a częścią w robocie będącą – spustów wychodkowych do Wiślicka starego i do kałuż na Dajworze na urządzenia zamknięte, tak zwane baczkowe, przyjęto z przyjemnością do wiadomości”²⁹⁷.



Folwark Dajwora; plan katastralny 1843

Pod koniec XIX w. (1894) przeprowadzono regulację wytyczonej tu ulicy, wtedy też przybrała ona nazwę Dajwór. Drogę, która wzdłuż murów miasta Kazimierz prowadziła do folwarku nazywano Drogą do Dajwora. W XIX wieku regulując tę część miasta, ulicę nazwano Wałową, jednak wśród mieszkańców nadal określano ją mianem Dajworu. Wchodziła w obszar przemysłowy. W 1907 uruchomiono tu elektrownię miejską, działały drobne fabryczki (Fabryka narzędzi „Esmot”, Pierwsza Polska Fabryka Konserw Sardelowych „Sardina”, Fabryka okuć piecowych G. Edelman, ślusarnia z kuźnią i warsztatem ślusarskim Goldsteina).

²⁹⁶ Bąkowski, s. 44

²⁹⁷ „Przegląd Lekarski”, 9 XI 1867, s. 359.



Widok Kazimierza od strony wału kolejowego, przełom lat 70. i 80. XIX w.

Granicę obszaru w ramach PK Kazimierz ze Stradomiem stanowi linia kolejowa nr 91. To odcinek dawnej Kolei Galicyjskiej im. Karola Ludwika, łączącej Kraków ze Lwowem. Nasyp był dziełem Wschodniej Kolei Państwowej (Östliche Staatsbahn), która w latach 1850–1858, jako przedsiębiorstwo państwowe budowała linię z Bochni, a potem z Krakowa do Lwowa²⁹⁸. W 1858 r. eksploatację linii przejęła Kolej Karola Ludwika, a w 1891 r. ponownie austriacka Östliche Staatsbahn. Wałem pierwotnie biegła jedna nitka torów kolejowych, a od 1892 r. dwie. W 1899 r. dodano trzeci tor dla uruchamianej wówczas linii lokalnej z Krakowa do Kocmyrzowa, co spowodowało

konieczność przebudowy nasypu, rozbudowy murów oporowych i poszerzenia przepustu. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 linia przeszła na własność Polskich Kolei Państwowych. Charakterystycznym obiektem jest przepust drogowy u wylotu ulicy Miodowej (obok nowego Cmentarza Żydowskiego), który do dziś pełni swą pierwotną funkcję. Wybudowano go ok. roku 1855; remont z 2011 r. przywrócił mu oryginalny wygląd.

²⁹⁸ Zespołem, który projektował i budował linię kolejową na tym odcinku, kierował w latach 1850–1854 inż. Fegy, a po nim inżynierowie Dümmer i Zapałowicz.

Kwartał św. Wawrzyńca

Wyodrębniony obszar wziął nazwę od powstałego w latach 1276-1278 i istniejącego do XIX w. kościoła. Stojący w pobliżu murów Kazimierza kościół był świątynią parafialną wsi Bawół. W 1640 w miejsce drewnianego kościoła zbudowano murowany, który jednak tak podupadł, że na pocz. XIX wieku został rozebrany. Przebiegająca w pobliżu droga Platea s. Laurenti była wzmiankowana w dokumentach już w 1385 roku; od 1792 wymieniana jako ul. Wawrzyniecka. Przy ul. św. Wawrzyńca, biegnącej od pl. Wolnica przez ul. Starowiślną aż do torów kolejowych, w końcu XIX w. powstał zespół obiektów infrastruktury miejskiej. Kompleks na rogu ulic św. Wawrzyńca i Gazowej jest jednym z niewielu, tak dobrze zachowanych, zabytków związanych z inżynierią miejską.



Pierwsza na ziemiach polskich próba oświetlenia gazowego miała miejsce w Krakowie w roku 1830 r. (prof. Karol Mohr rozświetlił lampami ul. Gołębią²⁹⁹), ale **gazownia miejska**³⁰⁰ powstała dopiero w 1857 r. Została wybudowana przez Niemieckie Kontynentalne Towarzystwo Gazowe z Dessau. Najstarsze obiekty zaprojektował inż. Seizig, a pierwszym dyrektorem zakładu został inż. Konrad Voss. Technologia oparta była

na procesie suchej destylacji węgla, a otrzymywany gaz zawierał – jako składniki palne – głównie wodór i metan. W pierwszym okresie funkcjonowania gazowni produkowano gaz jedynie na potrzeby oświetlenia miasta. Sieć ulicznych latarni gazowych uruchomiono po raz pierwszy 22 grudnia 1857 r. Od lat 80. XIX w. gazownia zaczęła promować także inne sposoby wykorzystania gazu: do gotowania, ogrzewania wody i mieszkań. W końcu XIX i na początku XX w. gazownia produkowała gaz węglowy, gaz wodny oraz amoniak. Zakład miał własne ujęcie wody i wieżę

²⁹⁹ Latarnie gazowe wciąż można zobaczyć w podcieniach Sukiennic.

³⁰⁰ ZESPÓŁ GAZOWNI MIEJSKIEJ, ul. Gazowa nr 12/16, mur., 1857, przekazana na własność miasta 1886, modernizowana 1925, 1927 i 1929, 1938: dom dla pracowników, ul. Gawa nr 12, mur., 1907-1908, proj. Roman Bandurski, budynek dyrekcji, mur., 1819, proj. Jan Drachny, nadbud. I piętra 1857, przebud. i nadbud. II piętra 1921, proj. Wacław Krzyżanowski, bud. pod kierunkiem arch. Michała Dąbrowskiego, przebud. 1934, budynek administracyjno-mieszkalny, ul. Gazowa nr 14, mur., 1908, przebud. 1922-1924, proj. Kazimierz Brzeziński, Wacław Krzyżanowski i Michał Dąbrowski, przebud. 1940, proj. Stefan Polański, świetlica, ob. magazyn, mur., 1921, proj. Wacław Krzyżanowski i Kazimierz Brzeziński, wozownia, ob. garaże, mur., ok. 1900, przebud. na garaże 1921, fabryka gazu wodnego, ob. stolarnia, spawalnia, kotłownia, mur., 1906-1909, fabryka gazu węglowego, ob. warsztaty, mur., 1858, po 1886, przebud. na kotłownię ok. 1900, 1922-1927, fabryka amoniaku, ob. budynek socjalny, mur., 1900-1901, magazyn regeneracji masy, ob. magazyn, mur., ok. 1900, laboratorium, ob. biura, mur., 1898, rozbud. 1938.

ciśnien, bocznice kolejową i trzy cylindryczne gazometry do przechowywania gazu, które niestety się nie zachowały.



Gazownia na planie katastralnym miasta // Zabudowania gazowni miejskiej



Przetrwwały budynki administracyjne, budynek mieszkalny z ogrodem, dawna świetlica robotnicza, laboratorium, tzw. nowa kotłownia i fabryka gazu wodnego. Rozwijające się miasto i przemysł potrzebowały coraz większej ilości gazu, której nie był w stanie dostarczyć zakład na Kazimierzu. Od 1958 r. produkcję gazu koksowniczego dla potrzeb miasta przejął kombinat metalurgiczny w Nowej Hucie. Wytwarzania gazu w gazowni miejskiej zaprzestano w 1968 r. Od 1982 r. wyłącznym źródłem zasilania sieci gazowej w Krakowie stał się gaz ziemny. Obecnie w dawnej gazowni mieszczą się biura Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o. o. Kompleks jest niedostępny dla zwiedzających; okazjonalnie można zobaczyć Izbę Krakowskiego Gazownictwa.



Lata 1930-1932, Wagon typu SW1 przed zajezdnią

Zajezdnię tramwajową³⁰¹ wznoszono etapami na przełomie XIX i XX w. Pierwsze obiekty postawiło Belgijskie Towarzystwo Kolei Lokalnych, które otrzymało od gminy Kraków koncesję na budowę i eksploatację pierwszych w mieście linii tramwajowych³⁰². Najstarszy i zachowany do dziś obiekt – wozownię tramwaju konnego – wybudowano w 1882 r. według projektu H. Gérona, a rozbudowano w 1896 r. według projektu Tadeusza Stryjeńskiego i Zygmunta Hendla. Budynek ma drewnianą konstrukcję z ceglanym wypełnieniem.

³⁰¹ ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ, ul. św. Wawrzyńca nr 12/14, 13/17: dom, ul. św. Wawrzyńca nr 13 (narożny ul. Gazowa nr 2), mur., 1890, proj. *Tadeusz Brand*, nadbud. II piętra 1908, stajnia tramwaju konnego, mur., po 1882, przebud. 1900, proj. *Karol Knaus*, przebud. po 1980, stajnia tramwaju konnego, ob. budynek administracyjny, mur., ok. 1882, przebud. 1900, proj. *Karol Knaus*, przebud. po 1980, zajezdnia tramwaju wąskotorowego (hala D), mur.-drewn., 1900, proj. *Karol Knaus*, rozbud. po 1960, remiza tramwaju konnego (hala E), mur.-drewn., po 1882, przebud. 1886, proj. *Zygmunt Hendel i Tadeusz Stryjeński*, zajezdnia tramwaju normalnotorowego (hala F), mur.-drewn., 1913, budynek pomocniczy, mur., po 1920, budynek akumulatorni, mur.-drewn., ok. 1913, portiernia, mur.-drewn., po 1920, warsztaty, ul. Gazowa nr 4, mur., 1928, proj. *Eugeniusz Ronka*, przebud. po 1960, ul. św. Wawrzyńca 12/14: hala „Pod zegarem”, mur.-drewn., 1913, budynek socjalny, mur.-drewn., 1913, dyspozytornia, mur.-drewn., 1913, garaże autobusowe, ul. św. Wawrzyńca 14a (narożny ul. Wąska nr 14), mur., 1929.

ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ, ul. św. Wawrzyńca nr 12/14, 13/17: dom, ul. św. Wawrzyńca nr 13 (narożny ul. Gazowa nr 2), mur., 1890, proj. *Tadeusz Brand*, nadbud. II piętra 1908, stajnia tramwaju konnego, mur., po 1882, przebud. 1900, proj. *Karol Knaus*, przebud. po 1980, stajnia tramwaju konnego, ob. budynek administracyjny, mur., ok. 1882, przebud. 1900, proj. *Karol Knaus*, przebud. po 1980, zajezdnia tramwaju wąskotorowego (hala D), mur.-drewn., 1900, proj. *Karol Knaus*, rozbud. po 1960, remiza tramwaju konnego (hala E), mur.-drewn., po 1882, przebud. 1886, proj. *Zygmunt Hendel i Tadeusz Stryjeński*, zajezdnia tramwaju normalnotorowego (hala F), mur.-drewn., 1913, budynek pomocniczy, mur., po 1920, budynek akumulatorni, mur.-drewn., ok. 1913, portiernia, mur.-drewn., po 1920, warsztaty, ul. Gazowa nr 4, mur., 1928, proj. *Eugeniusz Ronka*, przebud. po 1960, ul. św. Wawrzyńca 12/14: hala „Pod zegarem”, mur.-drewn., 1913, budynek socjalny, mur.-drewn., 1913, dyspozytornia, mur.-drewn., 1913, garaże autobusowe, ul. św. Wawrzyńca 14a (narożny ul. Wąska nr 14), mur., 1929.

³⁰² Początki zbiorowej komunikacji to linia omnibusu konnego kursująca spod Dworca Głównego do mostu Podgórskiego w dzielnicy Kazimierz. Dokładna data jej uruchomienia nie jest znana; linia funkcjonowała w 1867 roku, z tego roku znane są koncesje na jej prowadzenie. Ich pierwsza regularna linia uruchomiona została w 1875 r. Datę tę uznaje się obecnie za początek komunikacji miejskiej w Krakowie.

Prace związane z elektryfikacją tramwajów rozpoczęto w roku 1900. Wymagały one m.in. budowy elektrowni oraz nowej hali dla tramwaju elektrycznego, które powstały obok już istniejącego kompleksu na Kazimierzu. Jesienią 1900 w Fabryce Wagonów i Maszyn w Sanoku zamówiono 17 nowych wagonów. Dla wąskotorowego (o rozstawie szyn 900 mm) tramwaju elektrycznego wzniesiono kompleks hal zespolonych, mieszczący wozownię, warsztaty i własną elektrownię. Przebudowano też budynki administracyjne i obiekty zaplecza, wznosząc je jako murowane. Pozostałe, oddane do użytku w latach 1912–1913 (dyspozytornie i wozownie normalno torowe) i w latach 20. XX w. (garaże i warsztaty autobusowe), to budynki o konstrukcji drewniano-ceglanej. Na przełomie lat 50 i 60. XX w. tramwaje ostatecznie zniknęły z zajezdni przy ul. św. Wawrzyńca, w której urządzono warsztaty autobusowe i magazyny. W budynkach zajezdni tramwajowej powstało w 1999 roku Muzeum Inżynierii Miejskiej (zajezdnia przy ul. św. Wawrzyńca). Prace remontowe przeprowadzone w latach 1997–2010 miały na celu przywrócenie jego świetności. Otwarcie wyremontowanej hali wozowni tramwaju normalnotorowego, najbardziej spektakularnego obiektu w kompleksie, odbyło się podczas krakowskiej Nocy Muzeów w maju 2009 r. Przy muzeum zlokalizowano też przystanek tramwajowy, z którego odjeżdżają zabytkowe tramwaje linii turystycznej o.





Tramwaje (i nie tylko) wymagały energii. Pierwsze krakowskie eksperymenty z oświetleniem elektrycznym przypadły na koniec XIX wieku. W 1880 miasto przywitało cesarza Franciszka Józefa iluminacją elektrycznych lamp łukowych, a w 1885 światło rozbłysło w budynku magistratu. Początkowe bardziej lub mniej udane doświadczenia

z wprowadzaniem oświetlenia elektrycznego doprowadziły do ogromnego zainteresowania tematem. Niebawem niemal każdą ważniejszą restaurację, hotel, zamożne mieszkanie czy fabrykę i biuro wyposażano w małe wytwórnie prądu elektrycznego. Miały je m.in. Teatr Słowackiego, Grand Hotel, firma masarska przy Floriańskiej, Collegium Medicum UJ. W 1899 stanęła elektrownia podgórska, a w 1900 krakowska przy ulicy Dajwór.



Plac budowy elektrowni przy ulicy Wawrzyńca w 1904 roku. W głębi budynek szkoły (obecnie Liceum Ogólnokształcące nr 6); z książki "Energetyka krakowska 1905-2005".

Zakład powstał jako część komunalnej gazowni krakowskiej i dopiero od 1908 r. funkcjonował samodzielnie pod nazwą **Elektrownia Miejska w Krakowie**³⁰³. Kompleks wybudowano w latach 1904–1905. Prace architektoniczno-budowlane nadzorował Jan Rzymkowski, inspektor Budownictwa Miejskiego, zaś nad wykonaniem części elektrycznej czuwał Kazimierz

Gayczak, podlegający dyrekcji Krakowskiej Gazowni Miejskiej. Urządzeniem elektrowni kierował inż. A.W. Schlayen. Pierwsze prądnice wytwarzały prąd stały i napędzane były silnikami spalinyowymi na paliwo gazowe. Uruchomienie zakładu nastąpiło w 1905 roku. Kilkakrotnie go przebudowywano, bo potrzeby wytwarzania prądu były coraz większe. W 1906 zainstalowano pierwszą przetwornicę wirującą, która umożliwiła produkcję prądu przemiennego trójfazowego i przesył energii do stacji kolejowej w Płaszowie. W latach 1906–1908 i w 1914 r. elektrownię rozbudowano. Nowe budynki również zaprojektował Jan Rzymkowski. Kolejne rozbudowy i modernizacje miały miejsce w latach 20. i 30. XX w. W 1939 roku w Krakowie działało 5 279 lamp elektrycznych, ważniejsze zabytki zaś starano się iluminować. W latach trzydziestych Kraków był uznawany za jedno z najlepiej oświetlonych miast europejskich. Elektrownia produkowała i odsprzedawała wówczas nie tylko energię elektryczną, ale także parę technologiczną. Jeszcze w 1957 r. produkowała 45% energii elektrycznej zużywanej w Krakowie (był to szczyt jej możliwości produkcyjnych: 90 000 MWh), ale od lat 60. zakład coraz bardziej obniżał produkcję, stając się przede wszystkim elektrociepłownią. W 1976 r. ostatecznie zaprzestano produkcji energii elektrycznej, a w 1984 r. także ciepła i pary technologicznej.

Budynki dawnej elektrowni przy ul. Dajwór 27 nadal wykorzystywane są przez branżę energetyczną – znajdując tam biura firmy Tauron Dystrybucja S.A. Z kolei hale wzniesione w 1914 r. przy ul. św. Wawrzyńca 19 zostały współcześnie zaadaptowane na kompleks mieszkaniowo-usługowy. Teren jest zabudowywany kolejnymi obiektami, generalnie sprzecznymi z charakterem dzielnicy.

³⁰³ ZESPÓŁ ELEKTROWNI MIEJSKIEJ, ob. Zakład Energetyczny, ul. Dajwór nr 27 (narożny ul. św. Wawrzyńca nr 19): budynek administracyjny, mur., ok. 1900, nadbud. II piętra 1908, proj. Jan Rzymkowski, nadbud. III piętra 1936, proj. Franciszek Mączyński, hala turbin (I), mur., 1904-1905 i 1907, proj. Jan Rzymkowski, hala turbin (II), mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski, stara i nowa kotłownia, mur., 1904-1905 i 1914, proj. Jan Rzymkowski, nastawnia i rozdzielnia, mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski.

Źródła drukowane

- Akta wizytacji dekanatu krakowskiego z r. 1599 przeprowadzonej z polecenia kardynała Jerzego Radziwiłła, wyd. Cz. Skowron, Materiały do dziejów Kościoła w Polsce, t. 2, Lublin 1965.
- Atlas miasta Krakowa, pod red. K. Trafasa, Kraków 1988.
- Banach J., Widok Krakowa z roku 1493 i Konrad Celtis, Biuletyn Historii Sztuki, t. XIX: 1957, nr 4.
- Barycz H., Dokumenty i fakty z dziejów Reformacji IV. Historia zburzenia zboru krakowskiego w roku 1587, Reformacja w Polsce, R. 1953–1955 [druk: 1956].
- Corpus Inscriptionum Poloniae, t. VIII: Województwo krakowskie, pod red. Z. Perzanowskiego, z. 2: Bazylika Mariacka w Krakowie, wyd. Z. Piech, Kraków 1987.
- Cracovia artificum 1300–1550, wyd. J. Ptaśnik, M. Friedberg, Źródła do historii sztuki i cywilizacji w Polsce, t. 4–5, Kraków 1917–1948.
- Cracovia artificum 1551–1560, z. 1: 1551–1552, wyd. S. Pańków i Z. Wojas, Wrocław 1966.
- Cracovia artificum. Supplementa. Krakowskie środowisko artystyczne czasów Wita Stwosza, opr. B. Przybyszewski, Wrocław 1990.
- Decreta iuris supremi Magdeburgensis castri Cracoviensis. Die Rechtssptuche Oberhofs des deutschen Recht auf der Berg zu Krakau 1456–1481, hrsg. v. L. Łysiak, K. Nehlsen von Stryk, Frankfurt a/M. 1995.
- Długosz J., Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis, t. 1–3, Kraków 1863–1864.
- Enderle I., Plan miasta Krakowa z lat (1802–1805) 1807–1808, tak zwany senacki, wraz z wykazem realności miasta z początku XIX wieku, wyd. H. Münch, Kraków 1959.
- Estreicher K., Sytuacyjny plan Krakowa, RK, t. 42: 1971.
- Handel żydowski w Krakowie w końcu XVI i w XVII wieku. Wypisy z krakowskich rejestrów celnych z lat 1593–1683, opr. J. M. Małecki, Kraków 1995.
- Katalog dawnych map wielkoskalowych Krakowa XVI–XIX wieku, pod red. M. Odlanickiego Poczobutta, Warszawa 1981.
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506, cz. I–IV, wyd. F. Piekosiński [w:] Monument medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, Kraków 1879–1882.
- Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno – urbanistyczne opracowane na zlecenie Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa, oprac. B. Krasnowolski, PP PKZ Oddział w Krakowie, PDNH, mpis. 1982 – 1986, Archiwum OT NID w Krakowie.
- Kraków. Atlas miast historycznych, t. V, red. Z. Noga, Kraków 2007.
- Księga cechowa złotników krakowskich 1462–1566, oprac. B. Dybaś, J. Tandecki, pod red. J. Pietrusińskiego, Warszawa 2000.
- Księga ławnicza kazimierska 1407–1427. Acta scabinalia Casimieriensia 1407–1427, wyd. B. Wyzomska, Kraków 1996.
- Księga wiertelnicza krakowska, cz. I–IV (1568–1606), wyd. K. Jelonek-Litewka, A. Litewka, Ł. Walczy, Fontes Cracovienses 5–8, Kraków 1997–2000.

- Księga wójtowska krakowska 1442–1443. Registrum domini advocati Cracoviensis 1442–1443, przygotowali do druku M. Niwiński, K. Jelonek-Litewka, A. Litewka, Kraków 1995.
- Księgi ławnicze krakowskie 1365–1376 i 1390–1397, wyd. S. Krzyżanowski, Kraków 1904.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506, wyd. K. Kaczmarczyk, Wydawnictwa Archiwów Aktów Dawnych Miasta Krakowa, V, Kraków 1913.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1507–1611, wyd. A. Kiełbicka i Z. Wojas, Fontes Cracovienses 1–2, Kraków 1993–1994.
- Księgi radzieckie kazimierskie. Acta consularia Casimiriensia 1369–1381 et 1385–1402, wyd. A. Chmiel, Kraków 1932.
- Materiały do słownika historyczno-geograficznego województwa krakowskiego w dobie Sejmu Czteroletniego (1788–1792), pod kier. W. Semkowicza opr. K. Buczek, Kraków 1939.
- Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400, cz. I–II, wyd. F. Piekosiński, J. Szujski [w:] Monumenta Medii Aevi Historica, Kraków 1877–1878.
- Najstarszy zbiór przywilejów i wilkierzy miasta Krakowa, wyd. S. Estreicher, Kraków 1936.
- Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku, wyd. K. Follprecht, Kraków 2007.
- Plan Kołłątajowski Miasta Krakowa z 1785 roku, wyd. M. Odlanicki Poczobutt, Z. Traczewska-Białek, Zeszyty Naukowe AGH im. S. Staszica, nr 697, Geodezja, z. 53, 1978.
- Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa 1507–1795, t. I: 1507–1586, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1885; t. 2: 1587–1696, wyd. F. Piekosiński i S. Krzyżanowski [w:] Acta historica res gestas Poloniae illustrantia, Kraków 1890–1909.
- Pruszc Piotr Jacek (Hiacynt), Kleynoty stołeczneho miastá Krakowa, albo koscioly, y co w nich iest widzenia godnego y znacznego, przez Piotra Hiacynta Prvszcza, krotko opisane, Powtornie zaś z pilnością przyéżrzáne, y do druku z additámentem nowych Kościołow y Relikwii S. podane, z pozwoleniem Zwierzchności Duchowney, Kraków 1745.
- Przywileje ustanawiające gminy wielkiego Krakowa (XIII–XVIII wiek), opr. B. Wyrozumska, Kraków 2007.
- Ptaśnik J., Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum [w:] Monumenta Poloniae typographica XV et XVI saeculorum, vol. I, Leopoli 1922.
- Rejestry gospód w Krakowie z lat 1632 i 1649, wyd. K. Follprecht, Fontes Cracovienses, 11, Kraków 2005
- Wejnert A., Najdawniejsza taryffa domów miasta Krakowa, Biblioteka Warszawska, t. 1, 1868.
- Węgierski W., Kronika zboru ewangelickiego krakowskiego, Kraków 1817.
- Wielewicki J., Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1579 do r. 1599 (włącznie), wyd. J. Szujski, Scriptorum Rerum Polonicarum, t. 7, Kraków 1881.
- Źródła do dziejów zabudowy związanej z handlem we wschodniej części Rynku Głównego w Krakowie (XIV–XIX w.), wyd. K. Follprecht i K. Jelonek-Litewka, Kraków 2007.

Mapy i plany

- Plan oblężenia Krakowa przez Szwedów, 1655. Cracovia sedes Regia. Obsessa et a Serenissimo Sve[c]o[rum Gothorum Rege Carolo Gustavo deditione Capta d[ie] 8 Octob[ris] 1655. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-4.
- Plan oblężenia Krakowa przez wojska polsko-austriackie, 1657. Delin[eatio] Obsidionis Cracoviae a Polonis et Austriacis Formatae ac consumatae Augusto MDCLVII. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 3/VIIIa.
- Plan sytuacyjny Krakowa i okolic, ok. 1670. Tytułu brak. Opatrzony obszernym napisem informacyjnym dotyczącym lokacji Krakowa w 1257 r. ANKr, Zbiór Kart., sygn. III-1.
- Plan „szwedzki” Krakowa, 1702. Geometrisches Plan vom Schloss Wawel und die Stadt bei dem Cracuv [...]. Krigsarkivet w Sztokholmie, sygn. XII/75b.
- Plan „saski” Krakowa, 1733/1734. Plan von Cracau. Autor nieznany. Plan wykonany tuszem i akwarelę na papierze rysunkowym, wymiary 65 × 43 cm, skala obliczona ok. 1: 7000, orientacja wschodnia. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa sygn. 18/VIIIa. Kopia kopii szwedzkiej przechowywanej w Krigsarkivet w Sztokholmie.
- Plan Krakowa konfederatów barskich, 1772. Plan de la Ville et faubourgs avec le chateau de Cracovie pris par Monsieur de Choisy le 2 février 1772. „Desiné par M. Stanislaus Vorcell”. Muzeum Narodowe w Krakowie, Biblioteka Fundacji XX. Czartoryskich, sygn. XVIII/Mp/1036.III.
- Plan Krakowa, Kazimierza i Podgórze, 1779. Tytułu brak. Charles de Höffern, cywilny inżynier okręgowy cyrkułu wielickiego, geodeta. Rysunek tuszem na kalce płótnowanej, lawowany akwarelę, wymiary 77 × 55 cm, podziałka podana w krokach zwyczajnych i w sążniach wiedeńskich, skala przeliczona 1: 7500. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-13.
- Plan Krakowa, 1783 (w kopii z 1792). Wymiar geometryczny miasta Krakowa z przyległościami, dopełniony w 1783 r. przez M[arcina] Józefa Kromera, Jeometrę Przysięgłego, kopiowany zaś w r. 1792 w tym egzemplarzu przez Józefa Czecha, Jeometrę JKM-ci Przysięgłego. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-18.
- Plan „kołtąjowski” Krakowa, 1785. Planta Miasta Krakowa z przedmieściami Roku MDCCCLXXXV zrobiona. „Maciej Dębski wymierzył i opisał, Kazimierz Szarkiewicz odrysował w Krakowie”. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 2104/VIII.
- Plan „pruski” Krakowa i okolic, 1794. Situations Plan der Stadt Krakau. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 71/VIIIa.
- Plan „pruski” Krakowa, 1794. Plan der Stadt Krakau. Autor nieznany. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 26/VIIIa.
- Plan Wolnego Miasta Krakowa, 1817. Grundriss der freien Stadt Krakau. Meno Passeck Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 8/T/VIIIa.
- Plan Wolnego Miasta Krakowa w obrębie okopów 1831. [Tadeusz] Mostowski. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, sygn. 22/T/a.
- Plan Krakowa w obrębie okopów, 1836. Plan miasta Krakowa w obrębie okopów. Nakładem D[aniela] E[dwarda] Friedleina w Krakowie. Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, sygn. C II 2623.

- Plan Krakowa i Podgórze, 1847. Plan von Kracau mit Podgorze und der nächstem Umgebung. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-31.
- Plan katastralny Krakowa, 1848 (w odcieku z 1856). Stadt Krakau mit den Vorstädten Kleparz, Czarna Wieś, Piasek, Stradom, Wesoła, Smoleńsko und Kazimierz samt Kawiori in Galizien Krakauer Kreis, Bezirk Stadt Krakau 1848. ANKr, Zbiór Kart., sygn. I-16.
- Atlasowy plan Krakowa, 1881. Plan von Krakau revidirt im Jahre 1881. Carl Kummerer Ritter von Kummersberg. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-42.
- Plan Krakowa, 1912. Plan Wielkiego Krakowa 1: 12 500. Wykonano w Budownictwie miejskim Oddział B [...] Starszy budowniczy Andrzej Kłeczek, rysował Kazimierz Stolecki, Litograf Antoni A[ureliusz] Pruszyński. Biblioteka Jagiellońska, sygn. M 41/29.
- Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888. General-Übersichts-Plan von Krakau, 1: 25 000. Im Auftrage des k.u.k. Reichs Kriegs Ministeriums ausgeführt im Fortificatorischen Evidenz-Bureau des k.u.k. Technischen Militär-Comité, als photolithographische Reduction der Special-Übersichts-Pläne 1: 10,000. Archiwum OT NID w Krakowie.
- Najnowszy plan Stoł[ecznego] Król[ewskiego] Miasta Krakowa wykonany przez Bud[ownictwo] Miejs[kie] Oddz. B w Krakowie w roku 1916. „Zestawił i rysował Kazimierz Stolecki, archiwariusz Budownictwa Miejskiego, Oddz. B. Litografował Karol Kranikowski, Kraków”. ANKr, Zbiór Kart., sygn. II-71.
- Plan rejonizacji Krakowa, 1941. Krakau. Kontrollrayone für den Aussendienst. Z. L. Świerkosz. Städt[isches] Wohnungsamt: Aussendienst. ANKr, Zbiór Kart., sygn. Okupacja 6.
- Plan Krakowa, 1947. Szczegółowy plan Krakowa z przyległymi gminami stan z 1947 roku. Opracował M. Kubiczek. Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, sygn. B II 496.

Wybrana bibliografia

Wykaz skrótów

BK	Biblioteka Krakowska
KHKM	„Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
KRA	„Krakowski Rocznik Archiwalny”
MA	„Materiały Archeologiczne”
OZ	„Ochrona Zabytków”
RK	„Rocznik Krakowski”
TKUiA	„Teka Komisji Urbanistyki Architektury”
SA	„Sprawozdania Archeologiczne”

- Bałaban M., *Historja Żydów w Krakowie i na Kazimierzu (1304–1868)*, t. I: 1304–1655, Kraków 1931 [reprint: Kraków 1991].
- Banach J., *Dawne widoki Krakowa*, wyd. 2, Kraków 1983.
- Barbacki M., *Wczesnośredniowieczne początki rozwoju sieci dróg w Krakowie*, cz. 1–2, TKUiA, 26–27: 1993/1994–1995.
- Bardel F., *Miasto Podgórze. Jego powstanie i pierwszych 50 lat istnienia*, Kraków 1901.
- Barwiński Eugeniusz, *Kraków na początku XIX wieku*, "Rocznik Krakowski", t. 18: 1919, s. 30-49.
- Bąkowski K., *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*, RK t. 5: 1902.
- Bąkowski K., *Dzieje Krakowa*, Kraków 1911
- Bąkowski K., *Historia Krakowa w zarysie*, „Biblioteka Krakowska” 6 (1898).
- Beiersdorf Z., Kornecki M., *Strategia realizacji konserwatorskiej wizji Krakowa. Tezy programowe /w:/ Przeszłość i przyszłość zabytkowego Krakowa*, Kraków 1994, s. 79 – 91.
- Bicz-Suknarowska M., Niewalda W., Rojkowska H., *Zabudowa rezydencjonalna (kanoniczna) dawnego Okołu w XVI wieku [w:] Między gotykiem a barokiem. Sztuka Krakowa XVI i XVII wieku*, BK, nr 136, Kraków 1997.
- Bicz-Suknarowska M., Niewalda W., Rojkowska H., *Zabudowa ulicy Kanoniczej w Krakowie na tle urbanistyki średniowiecznego Okołu [w:] Sztuka około 1400. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Poznań 1995, t. 1.
- Bielański A.K., *Materiały do historii powodzi w dorzeczu Górnej Wisły*, Kraków 1984.
- Bieniarzówna J., *Krakowska rada miejska w czasach saskich*, RK, t. 47: 1976.
- Bieniarzówna J., *Mieszczanstwo krakowskie XVII wieku. Z badań nad strukturą społeczną miasta*, Kraków 1968. Bieniarzówna J., *Rzeczpospolita Krakowska 1815–1846*, Kraków 1948.
- Bogdanowski J., *Warownie i zieleń twierdzy Kraków*, Kraków 1979.
- Bogdanowski J., *Problemy metodologiczne rewaloryzacji urbanistyczno – krajobrazowej miasta zabytkowego na przykładzie Kazimierza krakowskiego*, Warszawa 1985.
- Böhm A., *Podwyższenie wałów przeciwpowodziowych w Krakowie jako problem krajobrazowy, [w:] Sztuka ogrodów w krajobrazie miasta*, Wrocław 1997.

- Borowiejska-Birkenmajerowa M., Demel J., Działalność urbanistyczna i architektoniczna Senatu Wolnego Miasta Krakowa w latach 1815–1846, „Studia i Materiały do Teorii i Historii Architektury i Urbanistyki” t. 4, Warszawa 1963.
- Broda J., Cech włóczków krakowskich, „Rocznik dziejów społecznych i gospodarczych” 1954, R. XVI.
- Brodziński K., Wspomnienia mojej młodości, Kraków 1928.
- Broński K., Ruch budowlany w Krakowie pod okupacją hitlerowską, RK, t. 53: 1987.
- Brzoza C., Kraków między wojnami. Kalendarium 28 X 1918 – 6 IX 1939, Kraków 1998
- Chmiel A., Domy krakowskie: Ulica Grodzka, cz. I–II, BK, nr 81, 85, Kraków 1934–1935.
- Chwalba A., Kraków w latach 1945–1989, w: Dzieje Krakowa, red. J. Bieniarzówna,
- Dąbrowska-Budziło K., Panoramy Krakowa jako przejaw dziedzictwa kulturowego, Krajobraz Krakowa wobec zagrożeń Materiały z Sesji Naukowej odbytej 22 kwietnia 2007 roku [w:] Kraków w dziejach narodu, red. Naukowy serii J. M. Małecki, s. 47-67, TMHiZK, Kraków 2007
- Dąbrowski J., Czy Kazimierz i Kleparz założono jako miasta konkurencyjne dla Krakowa [w:] Księga pamiątkowa. Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu, Kraków 1960.
- Dettloff P., Odbudowa i restauracja zabytków architektury w Polsce w latach 1918-1939. Teoria i praktyka, Kraków 2006.
- Dobosz P., Prawne problem pomników historii – staromiejskich zespołów zabytkowych determinowane zasadą zrównoważonego rozwoju /w:/ Inżynierskie problem odnowy staromiejskich zespołów zabytkowych. VII Konferencja Naukowo – techniczna REW – INŻ. 2006, T. 1, Kraków 2006, s. 49 – 57.
- Dobrowolski T., Sztuka Krakowa, wyd. V, Kraków 1978
- Dudzic-Gyurkovich K., Gyurkovich M., Bulwary Wiślane – zielony „salon” Krakowa, „Czasopismo Techniczne” 2008, z. 2A.
- Dyba O., Różewicz M., Kraków. Katalog zabytków architektury, Kraków 2006
- Dzieje Krakowa, pod red. J. Bieniarzówny, J. M. Małeckiego, J. Mitkowskiego; t. 1: J. Wyrozumski, Kraków do schyłku wieków średnich, Kraków 1992; t. 2: J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, Kraków w wiekach XVI-XVIII, Kraków 1984; t. 3: J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, Kraków w latach 1796–1918, Kraków 1979; t. 4: Kraków w latach 1918–1939, Kraków 1997; t. 5: A. Chwalba, Kraków w latach 1939–1945, Kraków 2002; t. 6: Tenże, Kraków w latach 1945-1989, Kraków 2004.
- Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764, pod red. K. Lepszego, Kraków 1964.
- Dzikówna J., Kleparz do 1528 roku, BK, nr 74, Kraków 1932.
- Encyklopedia Krakowa, red. Stachowski A. H., Warszawa-Kraków 2000
- Estreicher K., Kraków. Przewodnik dla zwiedzających miasto i jego okolice. Kraków 1938.
- Fabiański M., Purchla J., Historia architektury Krakowa w zarysie, Kraków 2001.
- Firlet E. M., Najstarsza panorama Krakowa, Kraków 1998.
- Firlet E., Konserwacja i restauracja dziedzictwa architektoniczno - urbanistycznego Krakowa w latach 1815 – 2003, Katalog wystawy Muzeum historycznego Miasta Krakowa, Kraków 2003.

- Firlet J., Pianowski Z., Przemiany architektury rezydencji monarszej oraz katedry na Wawelu w świetle nowych badań, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, t. 44: 2000, z. 4.
- Firlet J., Pianowski Z., Uwagi o topografii i wczesnośredniowiecznego Wawelu, *Acta Archeologica Waweliana*, t. 3: 2006.
- Firlet J., Wawelska rezydencja władcy około roku 1000 [w:] *Polska na przełomie I i II tysiąclecia. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Poznań 2000, pod red. S. Skibińskiego, Poznań 2001.
- Fischinger A., Główne kierunki włoskiej twórczości renesansowej w Polsce XVI wieku [w:] *Renesans. Sztuka i ideologia. Materiały Symposium Naukowego Komitetu Nauk o Sztuce PAN*, Kraków, czerwiec 1972 oraz *Sesji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Kielce, listopad 1973, Warszawa 1976
- Follprecht K., Właściciele nieruchomości w Krakowie w 1655 roku, BK, nr 142, Kraków 2001.
- Follprecht K., Zmiany własności nieruchomości w Krakowie związane z kasatami klasztorów przełomu XVIII i XIX w., *Hereditas Monasteriorum*, t. 5: 2014, s. 27-41.
- Frančić M., Kraków – kalendarz dziejów. Od prawieków do wybuchu I wojny światowej, Kraków 1998.
- Frycz J., Restauracja i konserwacja zabytków architektury w Polsce w latach 1795 – 1918, Warszawa 1975.
- Gaczoł A., Kraków. Ochrona zabytkowego miasta – rzeczywistość, czy fikcja, Kraków 2009.
- Gajda Z., Przewodnik po Krakowie dla medyków czyli Kraków medyczny w aspekcie historycznym, Kraków 2015.
- Gapski H., Klasztory krakowskie w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII w. Analiza przestrzenna środowisk zakonnych, Lublin 1993.
- Girguś R., Strupczewski W., Wyjątki ze źródeł historycznych o nadzwyczajnych zjawiskach hydrologiczno-meteorologicznych na ziemiach polskich od X do XVI wieku, Warszawa 1965.
- Grabowski A., Ogrody i parki dawnego Krakowa, Kraków 2008.
- Grabowski A., Starożytnicze wiadomości o Krakowie, Kraków 1852.
- Grabowski Ambroży, Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego, wyd. Stanisław Estreicher, t. I, Kraków 1909 (Biblioteka Krakowska, nr 40).
- Haratym A., Kraków (z miastami Kazimierzem i Kleparzem oraz przedmieściami i najbliższą okolicą) [w:] *Mirosław Nagielski, Krzysztof Kossarzecki, Łukasz Przybyłek, Andrzej Haratym, Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655-1660*, Warszawa 2015, s. 325-373.
- Ingarden R., Ochrona Krakowa przed powodzią Wisły. Odczyt wygłoszony w streszczeniu na ogólnym zebraniu VI-ego zjazdu Techników Polskich w Krakowie 14.09.1912, odbitka z Pamiętnika VI Zjazdu Techników Polskich, Kraków 1916
- Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802, opr. M. Friedberg, Warszawa 1966.
- Jamka R., Kraków w pradziejach, Wrocław 1963.
- Jamroz J. Układ przestrzenny Krakowa sprzed i po lokacji 1257 r., *TKUiA*, 12: 1968.
- Jana Długosza kanonika krakowskiego dzieła wszystkie, wyd. A. Przezdziecki, Kraków 1870, t. 5.
- Janczykowski J., Problemy konserwatorskie Krakowa, *Wiadomości Konserwatorskie* 21/2007, s. 50 – 53.

- Jarosławiecka-Gąsiorowska M., Architektura neoklasycystyczna w Krakowie, RK, t. 24: 1933.
- Kadłuczka A., Ochrona zabytków Krakowa. Historia i teraźniejszość /w:/ Kraków 2000, Kraków 2000, s. 57 – 73.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce, IV, Miasto Kraków, pod red. J. Szablowskiego, cz. 1: Wawel, Warszawa 1965; pod red. A. Bochnaka, J. Samka, cz. 2: Kościoły i klasztory Śródmieścia 1, Warszawa 1971; cz. 3: Kościoły i klasztory Śródmieścia 2, Warszawa 1978; pod red. I. Rejduch-Samkowej, J. Samka, cz. 4: Kazimierz i Stradom, kościoły i klasztory 1, Warszawa 1987; cz. 5: Kazimierz i Stradom, kościoły i klasztory 2, Warszawa 1993; cz. 6: Kazimierz i Stradom, judaica: bożnice, budowle publiczne i cmentarze, Warszawa 1995; cz. 8: Kleparz, kościoły i klasztory, Warszawa 2000; red. J. Daranowska-Łukaszewska, R. Henoch-Marendziuk, cz. 7: Zwierzyniec, Nowy Świat, Półwsie Zwierzynieckie, Warszawa 1995.
- Kawecki S., Opis miasta Krakowa w obrębie okopów w 1836 roku, wyd. A. Chmiel, Kraków 1927.
- Kęder I., Kęder W., Kościoły nieistniejące [w:] Encyklopedia Krakowa, Warszawa-Kraków 2000, s. 450-451.
- Klein F., Planty krakowskie, Kraków 1911.
- Kłeczek A., O planach regulacyjnych miasta Krakowa, „Architekt”, R. 25: 1932, z. 1 – 2.
- Kmietowicz O., Drathowa I., Wstępna rekonstrukcja naturalnej topografii centrum Krakowa, MA, 15: 1974
- Kobyłański J., O dawnych i obecnym zwierzyńcu w Krakowie, Lwów 1929.
- Kolberg O., Wisła, jej bieg, własności, spławności, Warszawa 1861.
- Komorowski W., Kęder I., Ikonografia kościoła Dominikanów i ulicy Grodzkiej w Krakowie, Kraków 2005.
- Komorowski W., Krasnowolski B., Architektoniczny pejzaż Krakowa około roku 1400 [w:] Za-budowa ulicy Kanoniczej w Krakowie na tle urbanistyki średniowiecznego Okołu. Sztuka około 1400. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, t. 1, Poznań 1995.
- Komorowski W., Pałace miejskie Krakowa pierwszej połowy XIX w., Teki Krakowskie, t. XIII 2001.
- Komorowski W., Ratusze krakowskie, „Krakowska Teka Konserwatorska”, t. VI: 2007.
- Konieczna W., Początki Kazimierza (do r. 1419), BK, nr 94, Kraków 1938.
- Korman L., Krakowski Kazimierz w literaturze naukowej. Bibliografia za lata 1989 – 2011, Peregrinus Cracoviensis, Z. 23, 2012, s. 199 – 264.
- Kościół krakowski w tysiącleciu, pod red. ks. G. Rysią, Kraków 2000.
- Krajobraz Krakowa wobec zagrożeń. Materiały z Sesji Naukowej odbytej 22 kwietnia 2007 roku [w:] „Kraków w dziejach narodu”, red. naukowy serii J. M. Małecki, TMHiZK, Kraków 2007
- Krakowski P., Okres eklektyzmu i historyzmu w architekturze krakowskiej (1850–1900) [w:] Problemy ochrony architektury najnowszej (1850–1939), „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, seria B, t. 29, Warszawa 1971.
- Kraków i Norymberga. O topografii dwóch centrów kulturalnych Europy. Katalog wystawy, Norymberga 1989. Kraków, jego dzieje i sztuka, pod red. J. Dąbrowskiego, Kraków 1965.
- Kraków w chrześcijańskiej Europie, X–XIII w. Katalog wystawy, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, pod red. E. Firlet, Kraków 2006.

- Kraków, Dziedzictwo wieków, pod red. J. M. Małeckiego, Kraków 2006.
- Kraków. Rozszerzanie granic 1909–1915, wyd. K. Rolle, Kraków 1939. Kraków. Studia nad rozwojem miasta, pod red. Jana Dąbrowskiego, Kraków 1957.
- Krasnowolski B. Historyczne przemiany krajobrazu Krakowa, Krajobraz Krakowa wobec zagrożeń Materiały z Sesji Naukowej odbytej 22 kwietnia 2007 roku [w:] Kraków w dziejach narodu, red. Naukowy serii J. M. Małecki s.7- 46 TMHiZK, Kraków 2007
- Krasnowolski B., Kraków. Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana. Studium historyczno-urbanistyczne, Kraków 1982-1985.
- Krasnowolski B., Lokacje i rozwój Krakowa, Kazimierza i Okołu. Problematyka rozwiązań urbanistycznych [w:] Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta, red. J. Wyrozumski, Kraków 2007 (Biblioteka Krakowska, nr 150), s. 355-426.
- Krasnowolski B., Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze ziemi krakowskiej w XIII i XIV wieku, Kraków 2004.
- Krasnowolski B., Młynówka Królewska – geneza i przekształcenia, RK, t. 69: 2003.
- Krasnowolski B., Układ przestrzenny krakowskiego Kazimierza w w. XIV, RK, t. 54: 1988.
- Krasnowolski B., Ulice i place krakowskiego Kazimierza, Kraków 1992.
- Krasnowolski B., Z badań nad architekturą i urbanistyką krakowskiego Kazimierza w okresie późnośredniowiecznym i nowożytnym, "Rocznik Krakowski", t. LV: 1989, s. 103-112.
- Kronika Krakowa, red. Małecki J., Kurz A., Wyrozumski J., Warszawa 1996
- Kutrzeba S., Finanse Krakowa w wiekach średnich, RK, t. 3: 1899.
- Kutrzeba S., Ptaśnik J., Dzieje handlu i kupiectwa krakowskiego, RK, t. 14: 1910.
- Laberschek J., Krakowski zespół osadniczy w wiekach XIII i XIV. Rozwój terytorialny, RK, t. 71: 2005.
- Laberschek J., Rozwój przestrzenny krakowskiego zespołu osadniczego extra muros XIII-XVIII w. [w:] Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta, red. J. Wyrozumski, Kraków 2007 (Biblioteka Krakowska, nr 150), s. 297-354.
- Litewka A., Rozszerzenie granic Krakowa 1941–1948, „Studia Historyczne”, 35: 1984, nr 3.
- Łuszczkiewicz W., Najstarszy Kraków na podstawie badania dawnej topografii, RK 2 (1899), s. 1–28.
- Łuszczkiewicz Władysław, Stare cmentarze krakowskie, ich zabytki sztuki i obyczaju kościelnego, "Rocznik Krakowski", t. 1: 1898, s. 9-36.
- Marcinek R., Ogród księży bernardynów w Krakowie [w:] „Wiadomości konserwatorskie Województwa Krakowskiego”, t. VIII, Kraków 1998, s. 155-175.
- Marcinek R., Plany katastralne dla miejscowości w Małopolsce. Wstęp do identyfikacji zasobu [w:] „Teki Krakowskie”, t. XVI [Kraków 2010], s. 123-206.
- Marcinek R., Myczkowski Z., Bohm A., Bulwary wiślane, w: seria Parki Krakowa, Kraków 2012.
- Marcinek R., Myczkowski Z., Siwek A., Park kulturowy jako forma ochrony krajobrazu kulturowego (historycznego). Analiza skuteczności ochrony krajobrazu za pomocą szczególnej formy ochrony z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz ze sformułowaniem wniosków w zakresie propozycji zmian legislacyjnych, Kraków 2017. <http://krajobrazmojegomiasta.pl/wydawnictwa;>
- Mastalerzówna M., Przemieście Stradom w wiekach średnich [w:] Studia nad przedmieściami Krakowa, Kraków 1938 (Biblioteka Krakowska, nr 94), s. 91-125.

- Mikułowski-Pomorski J., *Krajobraz Krakowa w europejskiej przestrzeni, Krajobraz Krakowa wobec zagrożeń Materiały z Sesji Naukowej odbytej 22 kwietnia 2007 roku* [w:] Kraków w dziejach narodu, red. Naukowy serii J. M. Małecki, s. 69-94, TMHiZK, Kraków 2007
- Mitkowski J., *Dawne warunki geograficzne jako podłoże, na którym rozwinął się zespół osad krakowskich*, [w:] Kraków. Studia nad rozwojem miasta, red. J. Dąbrowski, Kraków 1957.
- Mitkowski J., *Lokacja Krakowa i powstanie układu urbanistycznego miasta*, OZ, t. 8: 1950, z. 3.
- Münch H., *Kraków do roku 1257 włącznie (szkic historyczno-urbanistyczny)*, TKAiU, 3: 1958.
- Murzyn M., *Kazimierz. Środkoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji*, Kraków 2006.
- Myczkowski Z., *Krajobraz wyrazem tożsamości w wybranych obszarach chronionych w Polsce*, Kraków 1998.
- Myczkowski Z., *Park kulturowy jako forma obszarowej ochrony zabytków* [w:] *Ochrona zabytków nr 2 2007* (wyd. 2008) s. 105 – 116, KOBiDZ Warszawa 2008
- Myczkowski Z., *Forczek-Brataniec U., Wizualne aspekty tożsamości miejsca – konflikty* [w:] *Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, Czasopismo Techniczne Politechnika Krakowska Zeszyt 10/2007* (rok 104) s 150 – 153
- Myczkowski Z., *Korzeń J., Parki kulturowe – zasady tworzenia i zarządzania (1)* [w:] *URBANISTA 2(38)*, s. 28 – 30, *3(39)*, s. 29 – 31, Warszawa 2006;
- Myczkowski Z., *Wielgus K., Krajobrazy zaniechane* [w:] *Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, Czasopismo Techniczne Politechnika Krakowska Zeszyt 10/2007* (rok 104) s 179 – 181
- Mydel R., *Kraków. Poszerzanie granic miasta i reorganizacja dzielnic administracyjnych*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Geograficzne“, 1977, nr 480.
- Mydel R., *Rozwój urbanistyczny Krakowa po drugiej wojnie światowej*, Kraków 1994.
- Namaczyńska S., *Kronika klęsk elementarnych w Polsce (1648-1696)*, Lwów 1937.
- *Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku*, wyd. Kamila Follprecht, Kraków 2007.
- Niewalda W., *Krasnowolski B., Układy urbanistyczne Okołu – próba rekonstrukcji*, TKUiA, 15: 1981.
- Niewalda W., *Rojkowska H., Czapczyńska D., Komorowski W., Studium historyczno-konserwatorskie Okołu. Studium krajobrazowe*, PKZ Pracownia Badań Architektonicznych, kier pracowni Marek Cempela, Kraków 1989 mpis
- Niewalda W., *Rojkowska H., Zabudowa rezydencjonalna (możnowładcza) dawnego Okołu w XVI wieku* [w:] *Między gotykiem a barokiem. Sztuka Krakowa XVI i XVII wieku*, BK, nr 136, Kraków 1997.
- Niewalda W., *Rojkowska H., Zaitz E., Średniowieczne fortyfikacje Krakowa. Odcinek północny w świetle ostatnich badań*, „*Krakowska Teka Konserwatorska*”, 2: 2001.
- Niwiński M., *Wójtostwo krakowskie w wiekach średnich*, BK, nr 95, Kraków 1938.
- Noga Z., *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Kraków 2003.
- *Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (BK 150).
- *Odlanicki-Poczobutt M., Traczewska -Białek Z., Plan Kołtąjowski źródłem informacji o Krakowie*, RK, t. 48: 1977 [tu reprodukcja planu w skali oryginału].

- Ostrowski J., Kraków, Kraków 1992.
- Patkaniowski M., Krakowska rada miejska w wiekach średnich, BK, nr 82, Kraków 1934.
- Pianowski Z., Wawel obronny. Zarys przemian fortyfikacji grodu i zamku krakowskiego w IX–XIX wieku, Kraków 1991.
- Piaskowski R., Krajobraz miast historycznych – o potrzebie zarządzania zintegrowanego, *Renowacje i Zabytki* 1/2020, s. 136 – 145.
- Pieradzka K., Kraków w relacjach cudzoziemców X–XVII w., RK, t. 28: 1937.
- Pietrusiński J., Złotnicy krakowscy XIV–XVI wieku i ich cech, Warszawa 2000.
- Planty Krakowskie. Historia. Rewaloryzacja. Dzień dzisiejszy, Kraków 2006.
- Przewodnik abo kościołów krakowskich krótkie opisanie wydany w 1603 z widokami Krakowa, którego już nie ma, opr. Justyna Kiliańczyk-Zięba, Kraków 2002.
- Przybyło T., Bieżące funkcjonowanie Parku Kulturowego Stare Miasto, *Renowacje i Zabytki* 1/2020, s. 64 – 83.
- Purchla J., Jak powstał nowoczesny Kraków, Kraków 1990.
- Purchla J., *Matecznik polski. Pozaekonomiczne czynniki rozwoju Krakowa w dobie autonomii galicyjskiej*, Kraków 1992.
- Radwańska T., *Umocnienia Okołu w Krakowie*, MA, 12: 1971.
- Radwański K., Kraków głównym ośrodkiem organizacji protopaństwowej Wiślan [w:] *Archeologia w teorii i praktyce*, pod red. A. Buko, P. Urbańczyka, Warszawa 2000.
- Radwański K., *Kraków przedlokacyjny. Rozwój przestrzenny*, Kraków 1975.
- Radwański K., *Mury obronne Kazimierza i Krakowa w badaniach archeologicznych*, MA, 23: 1986.
- Rajman J., *Kraków. Zespół osadniczy, proces lokacji, mieszczanie do roku 1333*, Kraków 2004.
- Rederowa D., *Studia nad wewnętrznymi dziejami Krakowa porozbiorowego*, RK, t. 34: 1959.
- Rekomendacja UNESCO W Sprawie Historycznego Krajobrazu Miejskiego, https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Rekomendacje/rekomenkrajobraz.pdf
- Rojkowska – Tasak H., *Zarządzanie na obszarze światowego dziedzictwa w Krakowie*, Materiały 15 Kongresu OWHC, Kraków 2019. <https://owhc2019krakow.org/krakow/managment-of-the-world-heritage-site-in-krakow/>
- Role K., *Kraków. Rozszerzenie granic 1909-1915*, Kraków 1931.
- Rożek M., *Nieistniejące kościoły Krakowa*, "Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej", 1983 (R. 33), s. 95-120.
- Sikora L., *Szwedzi i Siedmiogrodzianie w Krakowie od 1655 do 1657 roku*, Kraków 1908 (Biblioteka Krakowska, nr 39).
- Siwek A., *Decyzje o wpisie do rejestru zabytków, a problematyka ochrony krajobrazu kulturowego*, /w: / *Materiały Międzynarodowej Konferencji Konserwatorskiej Kraków 2000*, t. 3, - „Teoria i praktyka w ochronie zabytków architektury, zespołów i miejsc historycznych”, Kraków 1998, s. 132 – 136.
- Siwek A., *Kraków - historyczny zespół urbanistyczny. Ku nowej deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsca światowego dziedzictwa i monitorowaniu zachowania atrybutów wartości* /w:/ *Wyjątkowa uniwersalna wartość, a monitoring dóbr Światowego Dziedzictwa*, Warszawa 2011, s. 84 – 115.

- Siwek A., Monitoring zabytków w kontekście zarządzania miejscem światowego dziedzictwa, /w:/ Wybrane zagadnienia zarządzania dobrami UNESCO w Polsce, red. B. Szmygin, Warszawa 2015, s. 147 – 166.
- Siwek A., Po co nam park kulturowy? – geneza i specyfika formy ochrony zabytków, *Renowacje i Zabytki*, 1/2020, s. 26 – 41.
- Skowron R., Wawel w okresie Wolnego Miasta Krakowa, *Studia Waweliana*, t. III, 1994.
- Skowron R., Wawel. Kronika dziejów, t. 1: Od pradziejów do roku 1918, Kraków 2001.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego, Warszawa 1883.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. I–IV, opr. W. Bukowski, J. Kurtyka, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, A. Marzec, F. Sikora, M. Wilamowski, M. Wolski, M. Zdanek, pod red. J. Wiśniewskiego, F. Sikory, W. Bukowskiego, Wrocław–Kraków 1980–2006.
- Sokołowski E., Dzieje klasztoru OO. Bernardynów, Kraków 1949.
- Stoksik J., Galicyjski kataster gruntowy. Jego geneza, dzieje i spuścizna aktowa, „Archeion”, t. 73: 1975.
- Stoksik J., Znane i nieznane plany Krakowa z XVII–XVIII w. w wykonaniu geodetów Akademii Krakowskiej, KRA, t. XI: 2005.
- Studia nad przedmieściami Krakowa, pod red. J. Dąbrowskiego, Kraków 1938.
- Supranowicz E., Nazwy ulic Krakowa, Kraków 1995
- Szmygin B., Rekomendacja o Historycznym Krajobrazie Miejskim – wdrożenie zmiany paradygmatu w ochronie miast historycznych, *Budownictwo i Architektura* 12(4) (2013) 117-126.
- Szmygin B., Światowe Dziedzictwo Kultury UNESCO – charakterystyka, metodologia, zarządzanie, Warszawa - Lublin 2016.
- Szpitale [w:] Encyklopedia Krakowa, Warszawa-Kraków 2000, s. 960.
- Szujski J., Piekosiński F., Stary Kraków, Kraków 1901;
- Świętego Sebastiana, ulica [w:] Encyklopedia Krakowa, Warszawa-Kraków 2000, s. 972.
- Świszczowski S., Miasto Kazimierz pod Wawelem, Kraków 1981.
- Tobiasz M., Rzeka Rudawa, Kraków 1974.
- Tomkowicz S., Klasztor szpitalny św. Jadwigi, "Rocznik Krakowski", t. 22: 1929, s. 59-79.
- Tomkowicz S., Kołtątajowski plan Krakowa z r. 1785, "Rocznik Krakowski", t. 9: 1907, s. 149-176.
- Tomkowicz S., Plan rynku krakowskiego z roku 1787, RK, t. 9: 1907.
- Tomkowicz S., Przyczynki do historii kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII w., Lwów 1912.
- Tomkowicz S., Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów. Ich nazwy i zmiany postaci, Kraków 1926 (Biblioteka Krakowska, nr 63-64).
- Torowska J., Planty Krakowskie. Przewodnik dla nauczycieli, Kraków 2003.
- Urbańczyk A., Cyrk Edison .Pierwsze kino Krakowa 1906-1912, Kraków 1985
- Wachholz L., Szpitale krakowskie 1220–1920, BK, nr 59, 60, Kraków 1921, 1924.
- Walawender A., Kronika klęsk elementarnych (1450-1586), Lwów 1932.
- Włodarczyk M., Dwa miasta Krakowa : modernizm lat 1945-1990 w dzielnicach Kazimierz i Podgórze: wybrane przykłady: lista obiektów architektonicznych SARP Oddział Kraków, Kraków 2014.

- Wojewódzki program ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski na lata 2005 – 2009.
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010 – 2013.
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017.
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2018-2021.
- Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego. wyd. St. Estreicher. Kraków 1909, T.II.
- Zachariasz A., Z badań nad historią zabezpieczeń przeciwpowodziowych na Wiśle w Krakowie, „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury O. PAN w Krakowie”, t. XXX, Kraków 1998.
- Zachorowski S., Kraków biskupi, RK, t. 8: 1906.
- Zaitz E., Osadnictwo wczesnośredniowieczne na terenie Krakowa [w:] Kraków w chrześcijańskiej Europie X–XIII w. Kraków in christian Europe, 10th–13th, Katalog wystawy, Kraków 2006.
- Zaremska H., Ulica Żydowska w Krakowie XIV – pierwsza połowa XV w., KHKM, t. 47: 1999.
- Zasady tworzenia parku kulturowego, zarządzania nim oraz sporządzania planu jego ochrony. Materiały instruktażowe dla gminnych samorządów terytorialnych autorów planów ochrony, wojewódzkich i samorządowych konserwatorów zabytków, kier. tem./koord.: Z. Myczkowski, kons. nauk.: A. Böhm, M. Łuczyńska-Bruzda, współaut.: J. Śródulska-Wielgus, K. Wielgus, K. Stokłosa, U. Forczek-Brataniec, A. Skrzyńska i inni, IAK, KOBiDZ, Kraków – Warszawa, 2005.
- Zbroja B., Miasto umarłych. Architektura publiczna Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Krakowie w latach 1868 – 1939, Kraków 2005.
- Zbroja B., Jewish Architects in Cracow 1868-1939, "Scripta Judaica Cracoviensia", t. 4, 2006.
- Zielińska T., Szlachecy właściciele nieruchomości w miastach XVIII w., Warszawa 1987.
- Zuziak Z., Ożywianie przestrzeni krakowskiego Kazimierza – ideowe i pragmatyczne aspekty rewitalizacji miejskiej /w:/ Miasto historyczne. Potencjał i dziedzictwo, Kraków 1997, s. 176 – 189.
- Żaki A., Początki Krakowa, Kraków 1965.
- Żółciak J., Zarys przemian dziejowych miasta Podgórze oraz wsi Płaszów, Rybitwy, Przewóz – historycznych miejscowości Dzielnicy XIII (wybrane zagadnienia), [w:] Wolne Królewskie Miasto Podgórze, Płaszów, Rybitwy i Przewóz. Zarys przemian historycznych, red. J. Żółciak, Kraków 1996.



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP II: ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO

CZ. B: PODZIAŁ KRAJOBRAZU STRADOMIA I KAZIMIERZA NA ELEMENTY PODSTAWOWE
WRAZ Z UZASADNIENIEM KRYTERIUM PODZIAŁU

CZ. C: IDENTYFIKACJA WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH (WAK) I ICH
ZESPOŁÓW (ZWAK)

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK

DR ANDRZEJ SIWEK

DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

MGR HIST. ROMAN MARCINEK

DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

Kraków 2020

Spis treści

Metoda opracowania Planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem.....	9
Kryteria określania typów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych.....	10
Uwagi ogólne - wprowadzające	11
Ogólne ujęcie metodyczne.....	12
Analiza zasobu krajobrazowego.....	12
Szczegółowe ujęcie metodyczne	13
Strukturalne jednostki urbanistyczne	19
Pierwsza Obwodnica	19
Kazimierz i Stradom	23
Śródmiejski Park Nadwiślański.....	26
Identyfikacja zespołów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK)	31
Zidentyfikowane zespoły wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK) wraz z powiązaniem widokowymi	32
I. PORT NA WIŚLE	32
II. BULWARY I MOSTY	33
III. STRADOM	34
IV. ŁĄKA ŚWIĘTEGO SEBASTIANA	35
V. PLANTY DIETLOWSKIE	36
VI. DAJWÓR.....	37
VII. OPPIDUM IUDAEORUM.....	38
VIII. KWARTAŁ ŚWIĘTEGO WAWRZYŃCA	39
IX. KAZIMIERZ	40
Zidentyfikowane wnętrza architektoniczno-krajobrazowe (WAK)	41
I.1 Zakole Wisły.....	48
Nazwa WAK: Zakole Wisły	48
I.2 Plac Na Groblach.....	53
I.3 Podzamcze.....	57
pl. Na Groblach.....	59
ul. Powiśle.....	59
ul. Straszewskiego	60
II.1 Rybaki	61
II.2 Bulwar Inflancki Pn	66
II.3 Bulwar Inflancki Pd.....	70

II.4 Bulwar Kurlandzki	75
III.1 Bernardyni	80
ul. Bernardyńska	87
ul. Smocza.....	87
ul. Koletek.....	87
ul. Stradomska.....	88
III. 2 Misjonarze.....	89
ul. św. Gertrudy	93
ul. św. Sebastiana.....	93
III.3 Bożogrobcy.....	94
ul. Stradomska.....	98
ul. Dietla.....	98
III.4 Piekiełko.....	99
ul. św. Agnieszki	103
ul. Stradomska.....	103
ul. Dietla.....	103
III.5 Koletki	104
ul. św. Agnieszki	107
ul. Koletek.....	108
ul. Sukiennicza.....	108
ul. Dietla.....	108
III.6 Nadwiślan	109
ul. Koletek:.....	113
ul. Smocza:.....	113
ul. Dietla:.....	113
ul. Sukiennicza.....	113
IV.1 Starowiślna.....	115
ul. św. Gertrudy	122
ul. Starowiślna	122
ul. Dietla.....	123
ul. Sarego Józefa.....	123
IV.2 Świętego Sebastiana	124
ul. św. Gertrudy	129
ul. Sarego Józefa.....	129
ul. Bogusławskiego Wojciecha.....	130

ul. św. Sebastiana.....	130
ul. Dietla.....	131
V.1 Wrzesińska.....	132
ul. Dietla.....	136
ul. Berka Joselewicza.....	136
ul. Starowiślna.....	137
ul. Wrzesińska.....	137
V.2 Berka Joselewicza.....	138
ul. Dietla.....	142
ul. Starowiślna.....	142
ul. Berka Joselewicza.....	142
ul. św. Sebastiana.....	142
V.3 Dietla Pn.....	143
ul. Dietla.....	149
ul. św. Sebastiana.....	150
ul. Berka Joselewicza.....	150
ul. Podbrzezie.....	150
ul. Miodowa.....	151
ul. Bożego Ciała.....	151
ul. Brzozowa.....	151
ul. Bożego Ciała.....	151
ul. Krakowska.....	151
V.4 Dietla Pd.....	152
ul. Dietla.....	158
ul. Orzeszkowej Elizy.....	159
ul. Krakowska.....	158
ul. Meiselsa.....	158
ul. Augustiańska.....	158
ul. Paulińska.....	158
ul. Kordeckiego.....	159
ul. św. Stanisława.....	159
VI.1 Dajwór.....	160
ul. Dajwór.....	164
ul. Starowiślna.....	164
ul. św. Wawrzyńca.....	164

VI.2 Halicka	165
ul. Miodowa.....	169
ul. św. Wawrzyńca	170
ul. Starowiślna.....	170
ul. Halicka.....	169
ul. Przemyska	170
ul. Rzeszowska	170
VII.1 Szeroka	171
ul. Starowiślna.....	178
ul. Dajwór.....	178
ul. Józefa.....	178
ul. Jakuba.....	179
ul. Ciemna	179
ul. Miodowa.....	179
ul. Szeroka	179
ul. Na Przejściu	180
ul. Lewkowa	180
VII.2 Bawół	181
ul. Dajwór.....	185
ul. św. Wawrzyńca	185
ul. Wąska.....	185
ul. Józefa.....	186
ul. Bartosza.....	186
pl. Bawół.....	186
VII.3 Plac Nowy	187
ul. Józefa.....	193
ul. Bożego Ciała.....	194
ul. Miodowa.....	194
ul. Jakuba.....	194
pl. Nowy.....	195
ul. Kupa	195
ul. Nowa.....	196
ul. Meiselsa	196
ul. Estery	194
ul. Warszauera.....	194

ul. Izaaka.....	195
VII.4 Miodowa.....	197
ul. Miodowa.....	201
ul. Berka Joselewicza.....	201
ul. Brzozowa.....	201
ul. Starowiślna.....	202
VII.5 Brzozowa.....	203
ul. Miodowa.....	207
ul. Podbrzezie.....	207
ul. Brzozowa.....	207
VIII.1 Zajezdnia.....	208
ul. Gazowa.....	212
ul. św. Wawrzyńca.....	212
VIII.2 Gazownia.....	213
ul. Gazowa.....	216
VIII.3 Elektrownia.....	217
ul. św. Wawrzyńca.....	220
ul. Dajwór.....	220
ul. Starowiślna.....	220
ul. Podgórska.....	220
IX.1 Skałka.....	221
ul. Skałeczna.....	225
IX.2 Augustianie.....	226
ul. Paulińska.....	229
ul. Augustiańska.....	229
ul. Skałeczna.....	229
IX.3 Piekarska.....	230
ul. Skałeczna.....	236
ul. Augustiańska.....	236
ul. Skawińska.....	237
ul. Piekarska.....	237
IX.4 Skawińska.....	238
ul. Skawińska.....	246
ul. Krakowska.....	246
ul. Wietora.....	247

ul. Chmielowskiego	247
IX.5 Krakowska Zach.....	248
ul. Meiselsa	252
ul. Krakowska	252
ul. Skawińska	253
ul. Augustiańska	253
ul. św. Katarzyny	253
ul. Skałeczna.....	253
ul. Węglowa.....	253
IX.6 Krakowska Wsch	254
ul. Krakowska	258
ul. Miodowa.....	259
ul. Bożego Ciała.....	259
ul. Meiselsa	259
ul. Józefa.....	259
pl. Wolnica	259
IX.7 Boże Ciało	260
ul. Bożego Ciała.....	264
ul. św. Wawrzyńca	264
IX.8 Wolnica	265
ul. Krakowska	270
pl. Wolnica	270
ul. św. Wawrzyńca	270
ul. Gazowa	270
ul. Trynitaraska	270
ul. Bocheńska	270
ul. Bonifraterska.....	270
IX.9 Bonifratrzy.....	271
ul. Krakowska	276
ul. Trynitaraska	276
ul. Mostowa.....	276
ogrody szpitala Bonifratrów	276
ul. Podgórska.....	276
IX.10 Mostowa	277
ul. Bocheńska	282

ul. Gazowa	282
ul. Podgórska.....	282
ul. Mostowa.....	282
ul. Trynitaraska	283
ul. Bonifraterska.....	283
Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy	288
UCHWAŁA NR XXXVI/908/20 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 26 lutego 2020 roku w sprawie ustalenia „Zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń”.....	329
Uwarunkowania wynikające z ochrony środowiska przyrodniczego.....	339

Metoda opracowania Planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem

Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem jest dokumentem Samorządu Miasta, określającym sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru tych dwóch historycznych zespołów urbanistycznych Krakowa – dla ochrony i dobrej kontynuacji jego krajobrazu.

Krajobraz, rozumiany jako fizjonomia kulturowego i przyrodniczego środowiska, traktowany jest jako najbardziej dosłowna synteza wszystkich procesów rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Krajobraz, jako wartość nadrzędna, przedmiot troski i ochrony, a także niejako równocześnie, jako najbardziej dosłowny wizerunek tej reprezentatywnej części Miasta Krakowa – jest przedmiotem planu ochrony.

Plan ochrony skutkuje prawnie poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów planu miejscowego w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta, jednak nie jest dokumentem tożsamym z planem miejscowym. Stanowi, dopuszczone prawem, jego rozwinięcie i uszczegółowienie.

Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem jest zrealizowany w oparciu o bogate i sprawdzone przez zespół wykonawców plany dotychczas zrealizowane i w dużej mierze uznane jak opracowania wzorcowe w skali kraju (począwszy od planu ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie [2011, nagroda Miasta Krakowa za najlepsze opracowanie w dziedzinie nauki techniki w roku 2013], plan ochrony Parku Kulturowego Nowa Huta w latach 2017-16 i plan ochrony Parku Kulturowego obszaru ulicy Krupówki w Zakopanem 2017-18). Metoda opracowania, o czym w dalszej części będzie bardziej szczegółowo, bazuje przede wszystkim na autorskiej metodzie Profesora Janusza Bogdanowskiego – jednostek i wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (JARK-WAK) i jest wzbogacona w planach ochrony parków kulturowych o autorskie uzupełnienia wprowadzone przez Krzysztofa Wielgusa w projekcie planu ochrony Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie (elementy waloryzacji, modele krajobrazowe), autorską metodę analizy widokowej (Urszula Forczek-Brataniec, Paulina Nosalska). Również w studium historycznym, analizie SWOT, syntezach planistycznych i tabelach integracji wytycznych (odpowiednio: Roman Marcinek, Andrzej Siwek, Jerzy Wowczak, Aleksandra Rykaczewska, Zbigniew Myczkowski w planach dla PK: Nowej Huty i Krupówek) – wzbogacono aparat metodyczny o elementy, które w obecnie prezentowanym tu planie otrzymały kolejną, jeszcze bardziej udoskonaloną odsłonę.

Niezależnie od metody - Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie powstał w oparciu o najlepsze, znane opracowania historyczne, archeologiczne, architektoniczne, planistyczne, przyrodnicze i krajobrazowe, jakie wykonano dla tegoż obszaru. Okazało się, że przy wielkiej ilości opracowań na najwyższym poziomie – architektonicznych, historycznych, urbanistycznych dotyczących analizowanych terenów, nie ma zbyt wiele prac, które dotyczyłyby krajobrazu w ujęciu krajobrazu kulturowego definiowanego w Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, a w ślad za tym za obowiązująca obecnie definicja tego typu krajobrazu przyjęta w prawodawstwie polskim w tzw. ustawie krajobrazowej z 2015 roku. (krajobraz kulturowy – postrzegana przez człowieka przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji

oraz elementy przyrodnicze). Plan stanowi dokument synergiczny w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Kazimierza, Stradomia i Bulwarów Wisły w Krakowie. Skutkuje poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów planu w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta.

Jako kryteria dla wyodrębniania nie tylko wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (WAK), ale również ich zespołów (ZWAK) – przyjęto wiodące postaci składowych krajobrazu miejskiego – od struktur i form zabudowy, poprzez przestrzenie publiczne i reprezentacyjne, aż po publiczne przestrzenie zielone.

Powstał w ten sposób rodzaj „słownika” działań, sięgających bardziej precyzyjnie w problemy i potrzeby miasta, podzielonego na łatwiejsze w rozpoznaniu, zarządzaniu i monitorowaniu obszary operacyjne modele.

Kryteria określania typów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych

- I. Cechy struktury zabudowy:
 1. Stopień domknięcia kwartału,
 2. Stopień zdefiniowania i harmonia podziałów wnętrza kwartału,
 3. Proporcje zabudowy i terenów biologicznie czynnych w obrębie kwartału,
 4. Proporcje powierzchni kwartałów do wysokości zabudowy.
- II. Cechy formy zabudowy:
 1. Proporcje brył,
 2. Proporcje powierzchni okien, witryn, balkonów do powierzchni elewacji,
 3. Wysokość kondygnacji,
 4. Formy dachów,
 5. Nasycenie detalami architektonicznymi.
- III. Cechy przestrzeni publicznych – komunikacyjnych i reprezentacyjnych:
 1. Przeznaczenie wg założeń pierwotnych,
 2. Zwartość i kulisowość ścian,
 3. Proporcje szerokości traktu i wysokości zabudowy,
 4. Proporcje występowania sekwencyjności wnętrz,
 5. Występowanie zamknięć perspektywicznych,
 6. Występowanie otwarć widokowych,
 7. Stopień integralności placów i/lub ulic.
- IV. Cechy przestrzeni publicznych – zielonych:
 1. Występowanie i jakość kompozycji krajobrazowej,
 2. Jakość składu gatunkowego,
 3. Przeznaczenie pierwotne.

Pewnym *novum* w stosunku do wyżej powoływanych, wcześniej opracowanych przez zespół autorów tego planu są **strukturalne jednostki urbanistyczne**. Obszar opracowania znalazł się w trzech jednostkach urbanistycznych, zidentyfikowanych i opisanych

w ujednoczonym dokumencie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa” 2014.

Uwagi ogólne - wprowadzające

Zgodnie z intencją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku – utworzenie parku kulturowego jest wyrazem woli samorządu, co do ustanowienia zasad gospodarowania na obszarze Kazimierza i Stradomia, bardziej precyzyjnych niż wynika to z zasad sporządzania planów miejscowych. Stworzenie i uchwalenie przez samorząd takich specjalnych zasad stosuje się w terenach o wyjątkowych, występujących wspólnie, wartościach kulturowych i naturalnych, jako sposób wdrożenia zasad zintegrowanej ochrony i szerszej, pełnej realizacji pryncypiów zrównoważonego rozwoju na najcenniejszych obszarach kraju. Park kulturowy jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Plan ochrony nie jest jedynie zbiorem zakazów i nakazów, lecz zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru objętego parkiem. Stanowi zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu.

W analizie zastosowano metodę wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (WAK), opracowaną u progu lat 70. XX wieku w Zakładzie Architektury Krajobrazu na Politechnice Krakowskiej, pod kierunkiem prof. Janusza Bogdanowskiego. Kryterium podziału na wnętrza AR-K jest najbardziej oczywiste – jest nim rzeczywista widoczność z danego miejsca, zaś przegrody dla widoczności, nazwane ścianami, stanowią też granice wydzieleni na elementarne jednostki miejskie. Przyjęta metoda pracy odpowiada przedmiotowi ochrony parku kulturowego, którym jest krajobraz zabytkowy. Krajobraz, będący fizjonomią, obliczem środowiska, jest najbardziej widocznym, najbardziej ogólnym i równocześnie najbardziej dosłownym zapisem procesów rozgrywających się w przeszłości i trwających obecnie. Ogólny charakter przedmiotu pracy skłonił do innego ujęcia obszaru niż pozornie jedyny, opierający się na podziale administracyjno-własnościowym lub funkcjonalnym. Pierwszy kieruje się wyłącznie granicami własności, drugi – rozgraniczeniem np. na ulice, place, wnętrza osiedlowe, budynki mieszkalne, usługowe, ich zespoły itp. Przyjęte w ślad za takimi podziałami, metody wydzieleni, stosowane np. przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, mimo iż pozornie oczywiste i najprostsze, rodzą od samego początku trudności warsztatowe, a następnie kompetencyjne na poziomie decyzji w procesie zarządzania. Np. ulica, dla której najistotniejszą rolę odgrywają fasady otaczających budynków, jest od nich sztucznie oddzielona, albowiem fasady przynależą do budynków (bloków zabudowy), przylegających do ulic. Podejmowane różne, niekoniecznie spójne decyzje, różne dla różnych obiektów (kwartałów), otaczających ulicę lub plac, rąkują niedobrze harmonii wyglądu podstawowego wnętrza miejskiego, jakim jest ulica. W odróżnieniu od wewnątrz architektonicznych (a więc zawierających się w budynkach), wnętrza architektoniczno-krajobrazowe mają różny stopień swej materialności i wysokości; w różny też sposób dzielą krajobraz. Często podziałami granicznymi są, czytelne w oczywisty sposób materialne, wysokie ściany budynków (nazywane ścianami konkretnymi). Często są to jednak ażurowe ściany np. zieleni, nazywane wtedy ścianami obiektywnymi. Bywają też ściany w istocie nieistniejące materialnie, lecz odczuwane i podpowiadane przez doświadczenie i wyobraźnię widzów np. w zawężeniach ulic. Są to wtedy ściany subiektywne.

Ogólne ujęcie metodyczne

Badania krajobrazu w granicach parku kulturowego z analizą kilkuset drobnych wnętrz architektoniczno-krajobrazowych jest procesem długotrwałym, natomiast w obliczu współczesnych wyzwań, szans i zagrożeń krajobrazu konieczne było jednak szybsze, całościowe i syntetyczne opracowanie całości kształtu tematyki. Jako podstawowy element struktury krajobrazu przyjęto zespół wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK).

Zespół wnętrz architektoniczno-krajobrazowych to obszar zawierający podobne do siebie wnętrza. Przy analizie krajobrazowej najistotniejsze jest podobieństwo formy, kompozycji – a więc postaci wnętrz. W nich bowiem zapisana jest ich geneza, przeszłość, wszelkie przemiany. Pod względem postaci – wyglądu, wnętrza ulic różnią się jednak zasadniczo od wnętrz placów, te zaś – od wnętrz osiedlowych. Nie można ich porównywać łącznie, lecz w ramach poszczególnych typów. Tak więc, w ramach jednego ZWAKu, podobne są między sobą ulice, zabudowa, tworzone przez nią wnętrza itp. Będą one oczywiście nieco różne od ulic, placów czy zabudowy z innego ZWAK. Różnice pomiędzy zespołami wynikają wprost z uwarunkowań lokalizacyjnych, z historii, ekonomii, warunków społecznych itp. Jednakże dla potrzeb tego uproszczonego studium nie porównujemy geograficznych, historycznych, przestrzennych, ekonomicznych czy społecznych przyczyn tych różnic, lecz tylko ich skutki. Dla określenia ZWAK konieczna było rozeznanie terenu, z wykorzystaniem współczesnych i historycznych map, zdjęć lotniczych i wszelkich dostępnych opracowań katalogowo-porównawczych, w których ujęto różne typy i aspekty krajobrazu miasta. Sięgnięto m.in. do opracowań. Rozeznanie (terenowe, kartograficzne, ikonograficzne i bibliograficzne), pozwala na najbardziej ogólny podział – na charakterystyczne wnętrza.

Analiza zasobu krajobrazowego

Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie sporządzono w celu uzupełnienia zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresach, których nie uwzględniają, lecz i nie zakazują przewidziane ustawowo zasady planowania i zagospodarowania przestrzennego, według których powstają plany miejscowe.

Upoważnia do tego w sposób szczególny Wyjątkowa, Uniwersalna Wartość potwierdzona wpisem na listę obiektów Światowego Dziedzictwa UNESCO w roku 1978.

Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem po raz pierwszy sumuje dla tego obszaru spostrzeżenia i wnioski, wynikające z badań archiwalnych, bibliografii oraz prac terenowych, dotyczące stanu, tempa i kierunków przemian wyglądu tych historycznych zespołów architektoniczno-urbanistycznych i społeczno-gospodarczych – w postaci jednego, syntetycznego opracowania.

Plan również po raz pierwszy uwzględnia w takiej skali i zakresie problem widoczności, zarówno „na” – jak i „z” obszaru Kazimierza i Stradomia (ekspozycja, odpowiednio: bierna i czynna), a także wewnętrznych powiązań widokowych – i odpowiedzialności za ich utrzymanie, ochronę, korektę i właściwe kształtowanie. Jest to jeden z najistotniejszych elementów, odróżniających plan ochrony parku kulturowego od miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Plan po raz pierwszy uwzględnia problem równoważności ochrony substancji kulturowej i przyrodniczej, w tym wartości przyrodniczych ogrodów

śródblokowych pozostających w dużej mierze poza zakresem codziennej penetracji mieszkańców miasta oraz turystów.

Plan jest próbą zrationalizowania stref oddziaływania decyzji konserwatorskich i architektoniczno-przestrzennych, tak, aby były one spójne dla organicznie jednolitych fragmentów miasta (np. proponuje się traktowanie ulic i placów łącznie z elewacjami otaczających ich kamienic, a także z dostępnymi z tychże ulic podwórkami i ogrodami śródblokowymi).

Dlatego też metoda podziału miasta na części elementarne oraz ich analiza jest odmienna od ogólnie przyjętej dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Plan ochrony jest próbą ogólnego zdiagnozowania, prognozowania i kierunkowania przemian krajobrazu w ujęciu dynamicznym. Nie jest, więc analizą utrwalonego stanu aktualnego, statyczną oceną ich wartości i określeniem, równie statycznego, idealnego stanu docelowego, lecz próbą zdefiniowania procesów i ich konsekwencji.

Szczegółowe ujęcie metodyczne

Plan ochrony parku kulturowego znacznie rozszerza regulowaną ustawowo postać i zawartość planu miejscowego, dlatego też w jego części studialnej wykorzystano inną metodę podziału, waloryzacji i określenia wytycznych, niż w materiałach wyjściowych planu miejscowego. Podział obszaru parku kulturowego dla potrzeb planu ochrony oparto o kryteria morfologiczne, traktowane jako zapis przeszłych i trwających tu procesów. Podział taki pozwolił na zdefiniowanie obszarów o wewnętrznie spójnych cechach, łączących jednak różne części składowe miejskiego krajobrazu. W miejsce mechanicznego podziału na ulice, bloki zabudowy i obszary zieleni – uzyskano obszary spójne pod względem genezy, użytkowania, form, wielkości obiektów – a co za tym idzie, o zbliżonych uwarunkowaniach i problemach nie tylko konserwatorsko-ochronnych czy widokowych, ale także np. społecznych, czy też związanych z intensywnością ruchu turystycznego.

Obszary o zbliżonych cechach określono, jako zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych ZWAK, gdyż składają się z różnych wizualnie, lecz wzajemnie komplementarnych wewnątrz – ulic, placów, skrzyżowań, ogrodów śródblokowych, dziedzińców itp.

Zespoły wewnątrz o podobnych cechach połączono w większe obszary, nazwane modelami krajobrazowymi. O ich tożsamości i odrębności stanowią zarówno różnice w strukturze zabudowy, jak i różne skalowo oraz znaczeniowo aspekty widokowe. Ekspozycja, a więc szczegółowe określenie najważniejszych otwarć i powiązań widokowych jest kolejną cechą specyficzną planu ochrony parku kulturowego, odróżniającą go od innych dokumentów, np. miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Poszczególne fragmenty miasta, wynikłe z tak przyjętych metod podziału, oceniono pod względem wartości historycznych i współczesnych, uwzględniając przy tym kierunki i tempo kształtujących je przemian.

Podział krajobrazu opracowanego tu obszaru na elementy podstawowe wraz z uzasadnieniem kryterium podziału w przyjętej metodzie pracy odpowiada przedmiotowi ochrony parku kulturowego, którym jest krajobraz zabytkowy. Krajobraz, będący fizjonomią, obliczem środowiska, jest najbardziej widocznym, najbardziej ogólnym równocześnie najbardziej dosłownym - zapisem procesów rozgrywających się w przeszłości i trwających obecnie.

Przyjęte w ślad za takimi podziałami metody wydzielenia, stosowane np. przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, mimo iż pozornie oczywiste i najprostsze, rodzą od samego początku trudności warsztatowe, a następnie kompetencyjne na poziomie decyzji w procesie zarządzania. Np. ulica, dla której najistotniejszą rolę odgrywają fasady otaczających budynków, jest od nich sztucznie oddzielona, albowiem fasady przynależą do budynków (bloków zabudowy), przylegających do ulic. Podejmowane decyzje, niekoniecznie spójne, źle rokują harmonii wyglądu podstawowego wnętrza miejskiego, jakim jest ulica.

Identyfikacja wnętr architektoniczno-krajobrazowych (WAK) i ich zespołów (ZWAK) - podział krajobrazu Kazimierza ze Stradomiem na elementy podstawowe wraz z uzasadnieniem kryterium podziału

W kategorii wnętr ulic i placów zidentyfikowano 9 zespołów i 48 wnętr charakterystycznych, które ukazano wraz z najważniejszymi cechami kompozycyjnymi. Określono cechy owych wiodących wnętr. Każdy typ wnętr określono też piktogramem w kręgu. Piktogramy, ilustrujące dominujące w danym ZWAK lub WAK typy wnętr wprowadzono na mapę dla natychmiastowej orientacji na planszy. Po identyfikacji ZWAK powrócono do jednostek WAK i nadano im ujednoliconą numerację, uwzględniającą numer ZWAK (liczba rzymska) i WAK (liczba arabska) w jego obrębie. Zidentyfikowano 9 Zespołów Wnętrz Architektoniczno-Krajobrazowych, a w nich następujące wnętr architektoniczno-krajobrazowe (WAK w liczbie 39) –zestawienie poniżej:

ZWAK I Port na Wiśle:

- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze

ZWAK II Bulwary i mosty

- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki

ZWAK III Stradom

- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan

ZWAK IV Łąka św. Sebastiana

- IV.1 Starowiślna

IV.2 Świętego Sebastiana

ZWAK V Planty Dietlowskie

- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla Pn
- V.4 Dietla Pd

ZWAK VI Dajwór

- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka

ZWAK VII Oppidum Iudaeorum

- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa

ZWAK VIII Kwatera św. Wawrzyńca

- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia

ZWAK IX Kazimierz

- IX.1 Skałka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska Zach
- IX.6 Krakowska Wsch
- IX.7 Bożego Ciała
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

Novum w zakresie metodyki w opracowaniu tego planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem – jest oddzielne wyodrębnienie specyficznych WAK-ów w postaci ciągów ulic, jako elementów „zszywających” wydzielenia ZWAK-ów kwartałów urbanistycznych czy zespołów WAK związanych z klasztorami ich otoczeniem, placami, fragmentami bulwarów, czy innych elementów kostiumu urbanistycznego tych niezwykłych układów urbanistyczno-architektonicznych. Zatem w oddzielnym zbiorze zidentyfikowano

wszystkie wnętrza ulic i placów w łącznej liczbie – 67. oraz w następującej identyfikacji ich nazw i tożsamości w lokalnym krajobrazie:

Ciągi kluczowe [CK]

CK 1 ul. Bernardyńska

CK 2 ul. Skałeczna

CK 3 ul. Józefa

CK 4 ul. Starowiślna

CK 5 ul. Szeroka

CK 6 ul. Bożego Ciała

CK 7 ul. Stradomska

CK 8 ul. Krakowska

CK 9 ul. Rybaki

CK 10 ul. Podgórska

Ciągi charakterystyczne [CC]

CC 1 ul. Powiśle

CC 2 ul. Smocza

CC 3 ul. Koletek

CC 4 ul. Dietla

CC 5 ul. Paulińska

CC 6 ul. Augustiańska

CC 7 ul. Trynitarzka

CC 8 ul. Mostowa

CC 9 ul. św. Wawrzyńca

CC 10 ul. Bartosza

CC 11 pl. Bawół

CC 12 ul. św. Sebastiana

CC 13 ul. Brzozowa

CC 14 ul. Jakuba

CC 15 ul. Miodowa

CC 16 ul. Estery

CC 17 pl. Nowy

CC 18 ul. Sarego Józefa

CC 19 ul. Bogusławskiego Wojciecha

CC 20 ul. Meiselsa

Ciągi uzupełniające [CU]

CU 1 ul. Wrzesińska

CU 2 ul. Sukiennicza
CU 3 ul. Orzeszkowej Elizy
CU 4 ul. św. Agnieszki
CU 5 ul. Piekarska
CU 6 ul. Skawińska
CU 7 ul. Wietora
CU 8 ul. Bocheńska
CU 9 pl. Wolnica
CU 10 ul. Gazowa
CU 11 ul. Przemyska
CU 12 ul. Rzeszowska
CU 13 ul. Dajwór
CU 14 ul. Kupa
CU 15 ul. Podbrzezie
CU 16 ul. Berka Joselewicza
CU 17 ul. Bonifraterska
CU 18 ul. Chmielowskiego Adama
CU 19 ul. Ciemna
CU 20 ul. św. Gertrudy
CU 21 ul. Halicka
CU 22 ul. Izaaka
CU 23 ul. św. Katarzyny
CU 24 ul. Kordeckiego Augustyna ks.
CU 25 ul. Lewkowa
CU 26 pl. Na Groblach
CU 27 ul. Na Przejściu
CU 28 ul. Nowa
CU 29 ul. Podzamcze
CU 30 ul. św. Stanisława
CU 31 ul. Straszewskiego Floriana
CU 32 ul. Warszawera
CU 33 ul. Wąska
CU 34 ul. Węglowa

Ciągi bulwarowe [CB]
CB 1 Bulwar Czerwieński

CB 2 Bulwar Inflancki

CB 2 Bulwar Kurlandzki

Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych też mogą być pokrewne. Ułożenie hierarchii, a co za tymi idzie łatwość orientacji w rozmieszczeniu ZWAK w mieście, zaś w przyszłości – zarządzania skłoniło do określenia struktury wyższego rzędu – Modeli Krajobrazu. Model krajobrazu to duża, niejednorodna struktura. Występujące w niej elementarne części krajobrazu (ZWAK, WAK) są pokrewne, choć nie jednolite genetycznie i formalnie. Ponadto jednak sposób użytkowania, aktywności, tempo przemian też są pokrewne. Dlatego też pojęcie Modelu Krajobrazu, jako nadrzędne w stosunku do ZWAK, należy też rozumieć, jako obszar występowania zjawisk, które są typowe dla grupy pokrewnych ZWAK. Procesy przemian, rozgrywające się w scenografii każdego z modeli zaczęły się od momentu powstawania zmaterializowanej w nim działalności i trwają od bardzo dawna. Struktura, forma i treść dzieł człowieka i przyrody, współtworzących, ale i „współniszczących” to, co zostało dziś zarejestrowane we wnętrzach i ich zespołach, jest ściśle uzależniona od okresu, sposobu, długotrwałości przemian i innych historycznych uwarunkowań. Dlatego Każdemu z wydzielonych modeli krajobrazu przyporządkowano jego syntezę przemian historycznych, nazwaną Modelem retrospektywnym. Jego rodzaj związany jest z dzisiejszym odbiorem dominujących na jego obszarze form i treści.

Rodzaj M (monumentalny) występuje wtedy, gdy krajobraz w obrębie danego modelu ukształtowany został, jako wielki, pod względem skali, formy, treści i znaczenia, najbardziej wyrazisty.

Rodzaj It (intelektualny) występuje wtedy, gdy krajobraz ukształtowany został, jako ważny pod względem treści i znaczenia (szczególnie ważnych z naukowego punktu widzenia), lecz mniej wyrazisty.

Rodzaj E (emocjonalny) występuje wtedy, gdy krajobraz ukształtowany został przede wszystkim, jako nośnik treści, oddziałujący dziś głównie na emocje, często mniej istotny z naukowego punktu widzenia.

Rodzaj Ic (intencjonalny) występuje wtedy, gdy krajobraz ukształtowany został, jako istotny nośnik treści i znaczenia, lecz na tyle mało czytelny, iż wymaga chęci, wysiłku, a więc intencji jego odkrycia lub wskazania.

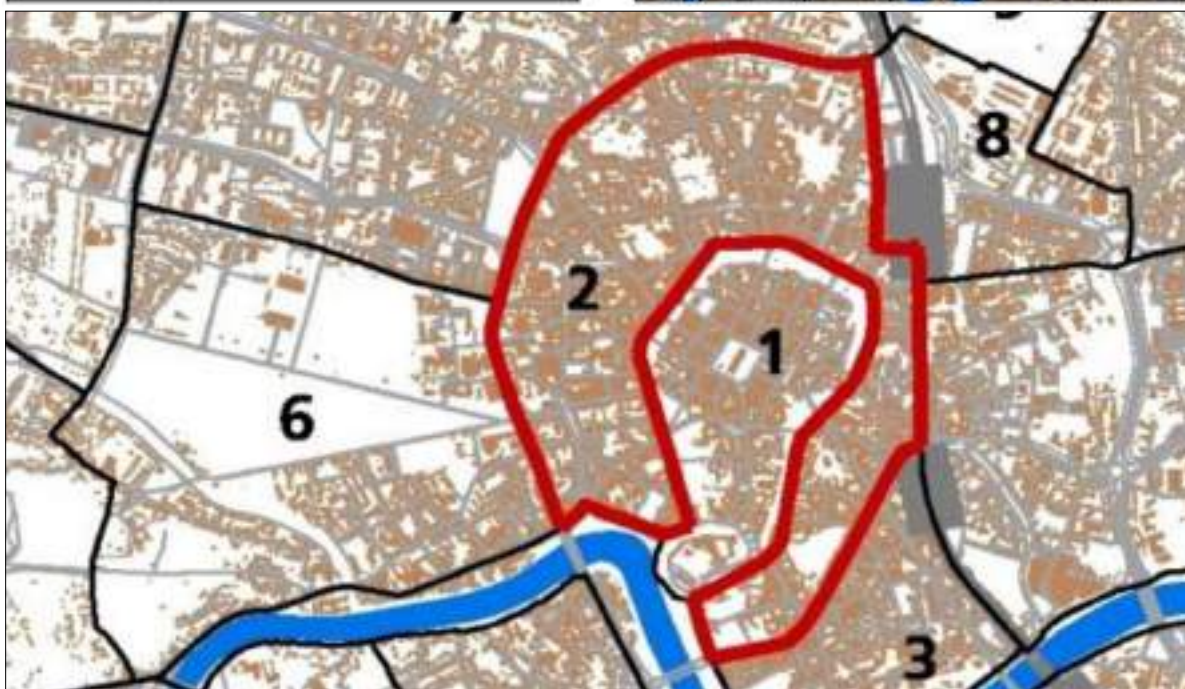
Wyznacznik modelu retrospektywnego. W definicji modelu retrospektywnego występuje też wyznacznik wskazujący na stopień odporności na przemiany; dosłownie – na upływ czasu. Wynika on nie tylko z trwałości strukturalnej obiektów (a więc ich tworzywa), lecz także lokalizacji, funkcji, konotacji kulturowych itp. Określony jest umownie literą R i cyfrą. I tak R1 oznacza model najbardziej odporny na przemiany; R4 – najmniej. Modele zostaną ewentualnie wykorzystane w części III, jeżeli zajdzie taka potrzeba.

Strukturalne jednostki urbanistyczne

Obszar opracowania znalazł się w trzech strukturalnych jednostkach urbanistycznych, zidentyfikowanych i opisanych w jednolitym dokumencie „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa” 2014.

Pierwsza Obwodnica¹

Jednostka: 2 Powierzchnia: 233,39 ha



BILANS TERENU		
Tereny zabudowy usługowej oraz wielorodzinnej (UM)	180.82	77.68
Tereny cmentarzy (ZC)	6.14	2.64
Tereny zieleni urządzonej (ZU)	19.32	8.30
Tereny kolejowe (KK)	1.18	0.51
Tereny komunikacji (KD)	25.32	10.88
Z wyłączeniem terenów zamkniętych 232,78 ha		100%

¹https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=63717&lid=800076067&vReg=2 dostęp elektr. z 22 III 2019

Standardy przestrzenne	<ul style="list-style-type: none"> • Zabudowa wielorodzinna w formie kwartałów zabudowy i zabudowy pierzejowej wzdłuż ulic, tworzącej kwartały zwartej zabudowy śródmiejskiej; • Zabudowa usługowa wbudowana i zespoły zabudowy usługowej; • Zabudowa w terenach zieleni urządzonej (ZU) objętych wpisem do gminnej ewidencji zabytków kształtowana według wskazań właściwych organów ochrony zabytków; • Tereny zamknięte ustalone decyzjami Ministra Obrony Narodowej; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (UM) min. 20%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 50%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy usługowej w terenach usług (U) min. 20%, w rejonie ul. Kołetek 20 min. 10%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 40%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni urządzonej (ZU) min. 80%.
Wskaźniki zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (UM) do 20m; • Wysokość zabudowy usługowej w terenach usług (U) do 20m, w rejonie ul. Kołetek do 10m, a na Placu na Groblach do 4m; • W uzasadnionych sąsiednią zabudową i funkcją przypadkach dopuszcza się zmianę wysokości zabudowy.
Środowisko kulturowe	<p>Cała północna i zachodnia część jednostki objęta jest zasięgiem wpisanych do rejestru zabytków układów urbanistycznych: fragment miasta Kleparza i jurydyki Wesołej, dawnego miasta Kazimierza ze Stradomiem (część dotycząca Stradomia), układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. 'nowego miasta' wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi" (część dotycząca Łąki św. Sebastiana). Wiele zespołów i obiektów ujętych jest w gminnej ewidencji zabytków, w tym wpisanych do rejestru zabytków.</p> <p>Strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buforowa obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: obejmuje całość jednostki; • Ochrony wartości kulturowych: obejmuje całość jednostki; • Ochrony sylwety Miasta: obejmuje całość jednostki; • Ochrony i kształtowania krajobrazu: obejmuje całość jednostki; <ul style="list-style-type: none"> o dominanty: kościoły karmelitanek (przy ul. Łobzowskiej), oo. Bernardynów, oo. Karmelitów, budynek LOT, Dom pod Globusem, Dom Profesorski (na rożnik al. Adama Mickiewicza - ul. Łobzowskiej); o przez obszar jednostki przechodzą osie powiązań widokowych pomiędzy kopcami krakowskimi oraz pomiędzy obiektami fortecznymi; • Nadzoru archeologicznego: obejmuje całość jednostki; <p>Wskazania dla wybranych elementów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ochrona zabytkowych układów urbanistycznych, zespołów i obiektów, poprzez obejmowanie częściową lub pełną ochroną konserwatorską; • Utrzymanie historycznych układów urbanistycznych wraz z zabytkową i tradycyjną zabudową; nowa zabudowa w obrębie ww. układów o gabarytach uwzględniających zachowaną zabudowę historyczną i tradycyjną; • Objęcie planami zagospodarowania przestrzennego strefy buforowej obszaru wpisanego na Listę UNESCO;

	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona i kształtowanie przestrzeni placów miejskich: Rynku Kleparskiego, Nowego Kleparza, placów: Jana Matejki, Biskupiego, Jana Nowaka Jeziorańskiego, placów przed kościołami oo. Bernardynów i oo. Karmelitów; • Ochrona zespołów zieleni, wraz z wyposażeniem ich przestrzeni (w tym sportu i rekreacji: Na Groblach, Nadwiślan), parkowych, klasztornych (m.in. XX. Misjonarzy oraz oo. Bernardynów na Stradomiu, ss. Karmelitanek bosych przy ul. Łobzowskiej, oo. Karmelitów na Piasku), oraz zespołów zieleni towarzyszących wewnątrz kwartałów zabudowy; • Ustalenie zasad porządkowania przestrzeni publicznych i ich wyposażenia (nawierzchni, małej architektury, nośników informacji wizualnej, w tym reklam); • Kontynuacja programu iluminacji: wewnątrz urbanistycznych oraz zespołów i obiektów zabytkowych. <p>Dobra kultury współczesnej: (do ochrony w mpzp)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bank Gospodarki Żywnościowej S.A., ul. Szlak 65; • Collegium Paderevianum, al. Adama Mickiewicza 9; • „Dom Turysty” (obecnie Hotel „Wyspiański”), ul. Westerplatte 15; • Liceum Ogólnokształcące nr X, im. KEN, ul. Zygmunta Wróblewskiego 9; • Wydział Inżynierii i Technologii Chemicznej PK, ul. Szlak; • Budynek mieszkalny typu „plomba”, ul. Rajska 10a.
Środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostka w obszarze narażonym na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie występowania wody tysiącletniej Q_{0,1%} (rzeka Wisła) – południowa część jednostki; • Obszary o najwyższych walorach przyrodniczych (wg Mapy roślinności rzeczywistej); • Zieleń przydomowa, towarzysząca zabudowie do ochrony; • Strefa kształtowania systemu przyrodniczego (fragmentarycznie); • Korytarz ekologiczny Wisły oraz połączenie Błot Krakowskich z Plantami oraz połączenie Młynówki Królewskiej z Plantami.
Komunikacja	<p>Drogi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • układu podstawowego - w klasie Z: Aleje Trzech Wieszców, • pozostałe - lokalne i dojazdowe; z lokalnymi ograniczeniami bezpośredniego dostępu dla samochodów; <p>Transport zbiorowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostęp do zintegrowanego węzła komunikacyjnego przystanków kolei, metra, tramwajów oraz autobusów miejskich i regionalnych (Dworzec Główny), • planowane 2 linie metra z węzłami przesiadkowymi na linie tramwajowe i autobusowe (AGH, Basztowa/ Długa, Straszewskiego/ Zwierzyniecka), • linie tramwajowe układu śródmiejskiego na 8 kierunkach promienistych i 1 kierunku średnicowym, • magistralne linie autobusowe (obsługujące kierunki bez linii tramwajowych); <p>Strefa ograniczeń parkowania, z lokalnymi parkingami wielostanowiskowymi do obsługi obszaru.</p>
Infrastruktura	<p>Obszar wyposażony w pełną infrastrukturę techniczną;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planowane elektroenergetyczne linie kablowe wysokiego napięcia 110 kV – południowa i północna część obszaru; • Jednostka zlokalizowana w priorytetowym obszarze wskazanym do zmiany technologii grzewczej; <p>Ograniczenia wynikające z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebiegu istniejących magistral wodociągowych, gazowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz kablowej linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV (północno-zachodnia części obszaru);

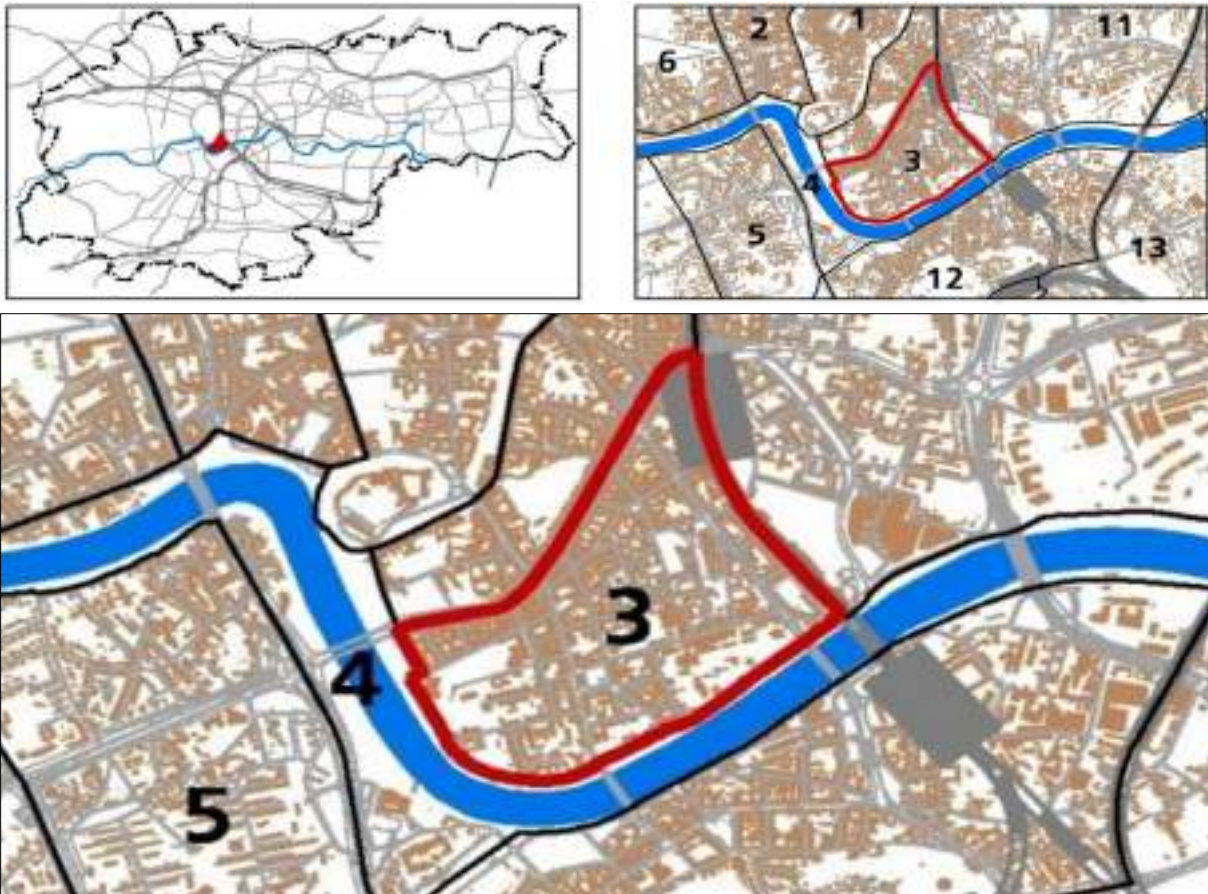
	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalizacji Głównego Punktu Zasilania 110 kV/SN Łobzów; • Występowania studni wchodzących w system bariery odwadniającej miasta Krakowa.
Dopuszczalne zmiany parametrów w planach miejscowych	<ul style="list-style-type: none"> • W sytuacji, gdy istniejące zainwestowanie nie pozwala na spełnienie ustalonego w jednostce wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej dopuszcza się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego odstępstwo od tej wartości maksymalnie o 20%; • Dopuszcza się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zmianę ustaloną w Studium wysokości zabudowy maksymalnie o 20% jeżeli konieczność zmiany wysokości wynika z uwarunkowań historycznych bądź konieczności zachowania ładu przestrzennego poprzez nawiązanie do istniejącej w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy.

KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENIEJ

- Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna wraz z układem urbanistycznym do utrzymania, ochrony i uzupełnień oraz odtworzeń w lokalizacjach historycznej zabudowy;
- Istniejące zespoły obiektów usług o charakterze ponadlokalnym i metropolitalnym o funkcji naukowo-dydaktycznej, sakralnej, kultury i sztuki, sportu do utrzymania, ochrony i rozwoju;
- Istniejący budynek dworca kolejowego do zachowania i przekształceń funkcjonalnych w kierunku usług kultury, nauki i sztuki;
- Ochrona i kształtowanie istniejących oraz tworzenie nowych placów i skwerów miejskich o najwyższych walorach przestrzeni publicznych;
- Rewitalizacja/rehabilitacja wnętrz urbanistycznych poprzez wprowadzanie zieleni urządzonej;
- Tworzenie reprezentacyjnej przestrzeni publicznej obudowanej usługami w partach budynków w oparciu o główne ciągi komunikacyjne jednostki;
- Wnętrza historycznych kwartałów zabudowy do ochrony przed zabudową;
- Koncentracja zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej o zwiększonej intensywności w rejonach przystanków metra;
- Tereny postindustrialne do przekształceń w kierunku zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej kształtowanej w formie kwartałów zabudowy z ogólnodostępną zielenią urządzoną;
- Istniejące obiekty i urządzenia sportowe klubu „NADWIŚLAN” przy ul. Koletek, 20 jako obiekty usług sportu i rekreacji komponowanych z zielenią urządzoną do utrzymania z dopuszczeniem ich rozwoju;
- Ciągi komunikacyjne ul. Retoryka, ul. Józefa Dietla, ul. Mikołaja Kopernika, ul. Karłowicka (od Bagateli do ul. Stefana Batorego) i ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego, ul. Biskupia, ul. Krowoderska (od ul. Biskupiej do al. Juliusza Słowackiego), ul. Słowiańska, ul. Krupnicza, ul. Czysta, ul. Rajska, ul. Łobzowska, ul. Szlak, ul. Warszawska kształtowane, jako przestrzenie publiczne z zielenią urządzoną;
- Obsługa komunikacyjna terenu jednostki powiązana z ul. Józefa Dietla i Alejami Trzech Wieszców oraz w oparciu o system transportu publicznego tramwaju i metra.

Kazimierz i Stradom²

Jednostka: 3 Powierzchnia: 81,45 ha



BILANS TERENU		
Tereny zabudowy usługowej oraz wielorodzinnej (UM)	63.09	77.46
Tereny cmentarzy (ZC)	0.83	1.01
Tereny zieleni urządzonej (ZU)	8.43	10.35
Tereny kolejowe (KK)	2.18	2.67
Tereny komunikacji (KD)	6.93	8.50
81.45 ha		100%

Standardy przestrzenne	
	<ul style="list-style-type: none"> Zabudowa wielorodzinna i usługowa w formie kwartałów zabudowy i zabudowy pierzejowej wzdłuż ulic, tworzącej kwartały zwartej zabudowy śródmiejskiej; Zabudowa usługowa wolnostojąca lub usługi wbudowane; Zabudowa w terenach zieleni urządzonej (ZU) objętych wpisem do gminnej ewidencji zabytków kształtowana według wskazań właściwych organów ochrony zabytków; Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej

²https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=63717&lid=800076067&vReg=2 wersja z 22 III 2019.

	<p>wielorodzinnej (UM) min. 30%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 50%;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni urządzonej (ZU) min. 90%.
Wskaźniki zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (UM) do 20m; • W uzasadnionych sąsiednią zabudową i funkcją przypadkach dopuszcza się zmianę wysokości zabudowy.
Środowisko kulturowe	<p>Jednostka obejmuje historyczne miasto Kazimierz, dawny silny ośrodek kultury żydowskiej, z największym w Europie skupiskiem bożnic i domów modlitwy. Stanowi jeden z najcenniejszych kulturowo obszarów Miasta, objęty wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO 1978 r. (za wyjątkiem fragmentu wsch. części jednostki), całość zawiera się w granicach pomnika historii. Większość zespołów i obiektów ujętych jest w ewidencji zabytków, w tym wpisanych do rejestru zabytków, m.in. „układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza ze Stradomiem” (część dotycząca Kazimierza) a także „układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi” (Łąka św. Sebastiana poza jednostką). Występują wybitne obiekty postindustrialne (zespoły Miejskich Elektrowni oraz Gazowni a także Zajezdni Tramwajowej).</p> <p>Strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buforowa obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: obejmuje fragment jednostki po wschodniej stronie ul. Starowiślnej; • Ochrony wartości kulturowych: obejmuje całość jednostki; • Ochrony sylwety Miasta: obejmuje całość jednostki, która tworzy jeden z najcenniejszych fragmentów sylwety Miasta; dominanty: kościoły: Bożego Ciała, św. Katarzyny, św. Michała Archanioła na Skałce, ratusz kazimierski; • Ochrony i kształtowania krajobrazu: obejmuje całość jednostki; przez obszar jednostki przechodzą osie powiązań widokowych pomiędzy kopcami krakowskimi oraz pomiędzy obiektami fortecznymi; • Nadzoru archeologicznego: obejmuje całość jednostki; <p>Wskazania dla wybranych elementów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednostka rekomendowana do objęcia formą ochrony obszarowej w postaci Parku Kulturowego „Kazimierz – Stradom z Bulwarami Wisły”; • Utrzymanie historycznych układów urbanistycznych wraz z zabytkową i tradycyjną zabudową; nowa zabudowa w obrębie ww. układów o gabarytach uwzględniających zachowaną zabudowę historyczną i tradycyjną; <p>Miejsca Pamięci Narodowej: (objęcie ochroną, upamiętnienie, zachowanie wysokich standardów otoczenia i wyposażenia)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Szeroka obok Synagogi Starej - miejsce egzekucji publicznej z okresu okupacji niemieckiej, 28 października 1943 r.
Środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> • Rzeka Wisła – obwałowana /jednostka w obszarze narażonym na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie występowania wody tysiącletniej • Enklawy zieleni i ogrodów – obszary o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych (fragmentarycznie) (wg Mapy roślinności rzeczywistej); • Strefa kształtowania systemu przyrodniczego (fragmentarycznie); • Fragment obszaru parku rzeczno; • Korytarz ekologiczny Wisły; • Obszary wymiany powietrza - fragmentarycznie w południowej części jednostki.
Komunikacja	<p>Drogi</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokalne (ul. Józefa Dietla, ul. Starowiślna, ul. Krakowska) i dojazdowe; z lokalnymi ograniczeniami bezpośredniego dostępu dla samochodów; <p>Transport zbiorowy:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • przystanek kolei aglomeracyjnej w węźle przesiadkowym z miejską komunikacją zbiorową (Grzegórzecka), • planowana linia metra z węzłem przesiadkowym na linie tramwajowe i autobusowe (Krakowska/ Dietla), • 2 trasy linii tramwajowych układu śródmiejskiego i 1 średnicowa trasa tramwaju szybkiego, • magistralne linie autobusowe (obsługujące kierunki bez linii tramwajowych); strefa ograniczeń parkowania, zapotrzebowanie na lokalne parkingi do obsługi obszaru.
Infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> • Obszar wyposażony w pełną infrastrukturę techniczną; • Planowana budowa elektroenergetycznej linii kablowej wysokiego napięcia 110 kV; • Jednostka zlokalizowana w priorytetowym obszarze wskazanym do zmiany technologii grzewczej; <p>Ograniczenia wynikające z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebiegu istniejących magistral: wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych oraz elektroenergetycznej linii kablowej wysokiego napięcia 110 kV; • Lokalizacji istniejących: Głównego Punktu Zasilania 110 kV/SN – rejon ul. Dajwór, cmentarza REMUH; • Występowania studni wchodzących w system bariery odwadniającej miasta Krakowa.
Dopuszczalne zmiany parametrów w planach miejscowych	<ul style="list-style-type: none"> • W sytuacji, gdy istniejące zainwestowanie nie pozwala na spełnienie ustalonego w jednostce wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej dopuszcza się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego odstępstwo od tej wartości maksymalnie o 20%; • Dopuszcza się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zmianę ustalonej w studium wysokości zabudowy maksymalnie o 20% jeżeli konieczność zmiany wysokości wynika z uwarunkowań historycznych bądź konieczności zachowania ładu przestrzennego poprzez nawiązanie do istniejącej w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy.

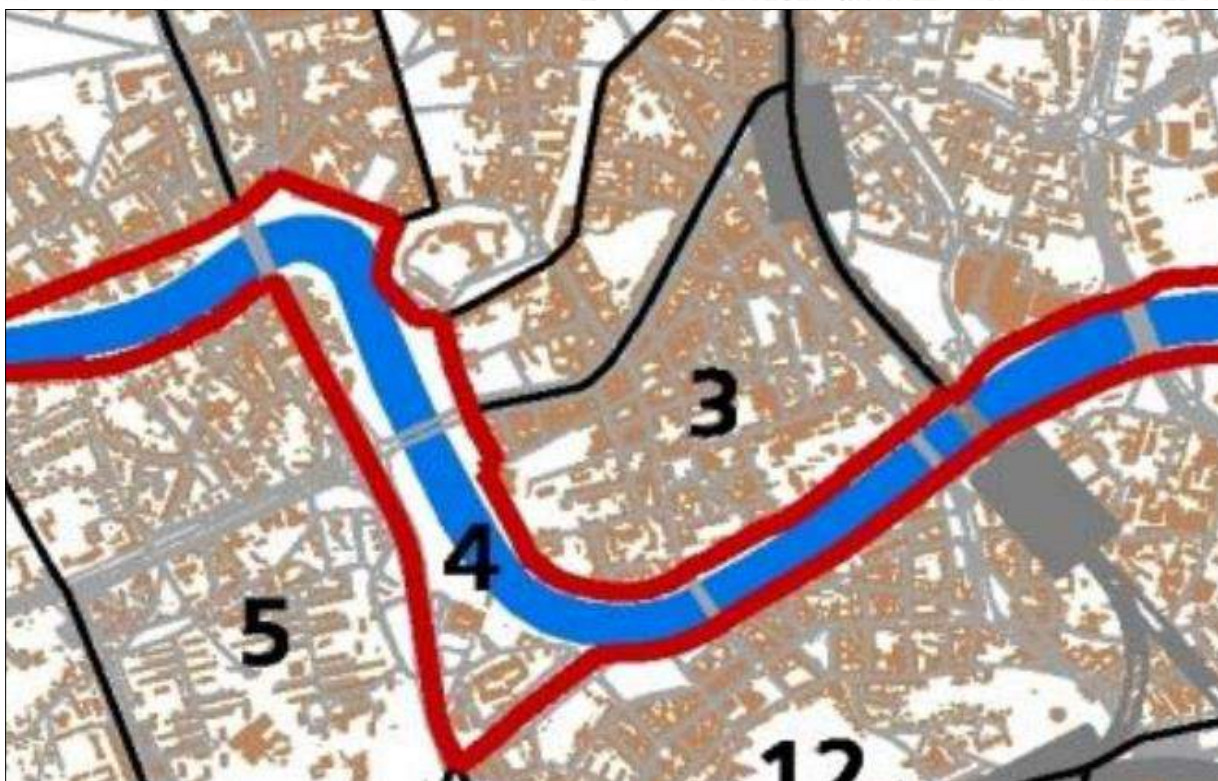
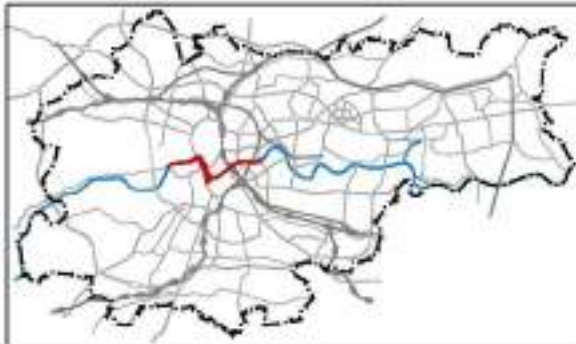
KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ

- Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna wraz z układem urbanistycznym do utrzymania, ochrony i uzupełnień w ramach pierzei oraz odtworzeń w lokalizacjach historycznej zabudowy;
- Istniejące zespoły obiektów usług o charakterze ponadlokalnym i metropolitalnym o funkcji naukowo-dydaktycznej, sakralnej, kultury i sztuki do utrzymania, ochrony i rozwoju;
- Koncentracja zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej o zwiększonej intensywności w rejonach przystanków kolejowych i przystanków metra;
- Tworzenie pierzei zabudowy kształtowanej z otwarciem na Bulwary i rzekę Wisłę;
- Ochrona, kształtowanie i tworzenie placów i skwerów miejskich o najwyższych walorach przestrzeni publicznych;
- Wnętrza historycznych kwartałów zabudowy do ochrony przed zabudową;
- Rehabilitacja wnętrza urbanistycznych poprzez wprowadzanie zieleni urządzonej;
- Tworzenie reprezentacyjnej przestrzeni publicznej obudowanej usługami w partech budynków w oparciu o główne ciągi komunikacyjne;

- Ciąg komunikacyjny ul. Józefa Dietla kształtowany, jako przestrzeń publiczna z zielenią urządzoną;
- Obsługa komunikacyjna terenu jednostki powiązana z ul. Józefa Dietla, ul. Krakowską i ul. Starowiślną oraz w oparciu o system transportu publicznego tramwaju i metra.

Śródmiejski Park Nadwiślański³

Jednostka: 4 Powierzchnia: 146,9 ha



BILANS TERENU		
Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (MW)	2.79	1.90
Tereny zabudowy usługowej oraz wielorodzinnej (UM)	6.72	4.57
Tereny usług (U)	5.37	3.65
Tereny zieleni urządzonej (ZU)	48.26	32.84

³https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=63717&lid=800076067&vReg=2 wersja z 22 III 2019.

Tereny zieleni nieurządzonej (ZR)	0.28	0.19
Teren wód powierzchniowych śródlądowych (W)	74.24	50.53
Tereny kolejowe (KK)	0.37	0.25
Tereny komunikacji (KD)	8.91	6.06
	146,94 ha	100 %

Standardy przestrzenne	<ul style="list-style-type: none"> • Zabudowa wielorodzinna, jako zabudowa pierzejowa wzdłuż ulic i brzegów Wisły; • Zabudowa usługowa wolnostojąca, wbudowana i zespoły zabudowy usługowej; • Zabudowa usługowa w terenach usług w rejonie ul. Marii Konopnickiej w układzie urbanistycznym wskazanym w trybie planu miejscowego; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy mieszkaniowej terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (MW) min. 30%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 50%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy usługowej terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (MW) min. 20%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 50%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (UM) min. 20%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla zabudowy usługowej terenach usług (U) min. 20%, a w terenach położonych w strefie kształtowania systemu przyrodniczego min. 40%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni urządzonej (ZU) min. 80%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni urządzonej (ZU) związanych ze sportem, rekreacją, turystyką i wypoczynkiem, realizowanych wraz z budową Kanału Krakowskiego min. 60%; • W przypadku rezygnacji z realizacji Kanału Krakowskiego powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni urządzonej (ZU) min. 60%; • Powierzchnia biologicznie czynna dla terenów zieleni nieurządzonej (ZR) min. 90%.
Wskaźniki zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (MW) w rejonie ul. Ludwinowskiej do 25m z obniżaniem wysokości zabudowy w kierunku Wisły do 18m; • Wysokość zabudowy mieszkaniowej i usługowej w terenach zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (UM) w rejonie ul. Tadeusza Kościuszki do 19m z obniżaniem wysokości zabudowy w kierunku Wisły do 13m, w rejonie ul. Zamkowej do 17m z obniżaniem wysokości zabudowy w kierunku Wisły do 11m; • Wysokość zabudowy usługowej w terenach usług (U) w rejonie ul. Marii Konopnickiej do 28m, z obniżaniem wysokości zabudowy w kierunku Wisły do 18m, z uwzględnieniem osi widokowych na najważniejsze dominanty Starego Miasta, a w rejonie ul. Powiśle do 5m; • Wysokość zabudowy obiektów kubaturowych związanych ze sportem, rekreacją, turystyką i wypoczynkiem w terenach zieleni urządzonej (ZU) realizowanych wraz z budową Kanału Krakowskiego [jedn. urb.04/Uj] lub w przypadku rezygnacji z jego budowy do 16 m; • W uzasadnionych sąsiednią zabudową i funkcją przypadkach dopuszcza się zmianę wysokości zabudowy z uwzględnieniem osi widokowych na najważniejsze dominanty Starego Miasta; • Udział zabudowy usługowej w terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (MW) do 50%;

	<ul style="list-style-type: none"> W ramach terenów usług (U) w rejonie ul. Marii Konopnickiej, dopuszcza się realizację zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w formie wbudowanej w budynki usługowe jedynie na najwyższych kondygnacjach budynków o powierzchni użytkowej nieprzekraczającej 30% powierzchni użytkowej wszystkich obiektów nadziemnych zlokalizowanych na działce budowlanej
Środowisko kulturowe	<p>Jednostka stanowi fragment wnętrza doliny rzeki Wisły w ścisłym centrum miasta, posiada unikalne w skali europejskiej walory krajobrazu, w postaci w niewielkim stopniu obudowanej szerokiej, otwartej doliny rzecznej (otoczona jest najwybitniejszymi zespołami zabytkowymi Krakowa). Prawie cały obszar jednostki wpisany jest do rejestru zabytków (m.in. Bulwary Wiślane także zespół klasztorny ss. Norbertanek na Salwatorze).</p> <p>Strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> Buforowa obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: obejmuje jednostkę po most Kotlarski; Ochrony wartości kulturowych: obejmuje jednostkę do mostu Powstańców Śląskich; Ochrony sylwety Miasta: obejmuje jednostkę do mostu Powstańców Śląskich; Ochrony i kształtowania krajobrazu: obejmuje całość jednostki; Występuje fragment obszaru ochrony krajobrazu warownego B (w zach. części jednostki); <p>Najważniejsze miejsca widokowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> ciągi widokowe na bulwarach wiślanych -na obu brzegach rzeki Wisły o dużym zasięgu widoków i panoram, szczególnie wartościowe widoki na obszar wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO; mosty (Dębnicki, Grunwaldzki, Józefa Piłsudskiego, kładka Bernatka) -punkty położone powyżej poziomu bulwarów, o dużym zasięgu bardzo wartościowych widoków i panoram (w tym na Wzgórze Wawelskie, Skałkę, Stare Podgórze) i o bardzo wysokiej frekwencji oglądających; przez obszar jednostki przechodzą osie powiązań widokowych pomiędzy kopcami krakowskimi oraz pomiędzy obiektami fortecznymi; <p>Wskazania dla wybranych elementów:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zachowanie unikatowego krajobrazu otwartej doliny rzecznej; Fragmenty jednostki (bulwary) zawierają się w granicach rekomendowanego Parku Kulturowego „Kazimierz–Stradom z Bulwarami Wisły”; Ochrony wymagają panoramy i widoki z ciągów widokowych bulwarów wiślanych, szczególnie na Zespół Wzgórza Wawelskiego, Skałkę, wieżę Ratuszową, oraz kościoły i wieże kościelne Starego Miasta, Stradomia, Kazimierza oraz Podgórze; Wyposażenie przestrzeni -w tym bulwarów oraz lustra wody obiektami zharmonizowanymi z otoczeniem, przy zastosowaniu form o wysokich walorach estetycznych, z użyciem wysokiej jakości materiałów (dotyczy również małej architektury oraz wyposażenia tymczasowego, związanego z imprezami masowymi), a także nieprzesłaniania przez te obiekty istniejących widoków na zabytki oraz na dolinę rzeczna; Przyjęcia programu oraz zasad iluminacji przestrzeni bulwarów; <p>Historia i tradycja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zabezpieczenie warunków przestrzennych dla odbywających się na bulwarach imprez masowych (m.in. Wianków i Parady Smoków); Dobra kultury współczesnej: (do ochrony w mpzp): <ul style="list-style-type: none"> Hotel „Forum”, ul. Marii Konopnickiej 28; Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha, ul. Marii Konopnickiej; <p>Miejsca Pamięci Narodowej: (objęcie ochroną, upamiętnienie, zachowanie wysokich standardów otoczenia i wyposażenia)</p> <ul style="list-style-type: none"> Zabłocie, pomnik na wale wiślany upamiętniający katastrofę samolotu lecącego ze zrzutem dla Powstania Warszawskiego, 16/17 sierpnia 1944 r.
Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> Zachodnia część do ujścia Rudawy w Bielańsko-Tynieckim Parku Krajobrazowym; Od ujścia Rudawy do Mostu Dębnickiego w otulinie BTPK;

przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> • Obszar międzywala – obszar szczególnego zagrożenia powodzią; • Jednostka w obszarze narażonym na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie występowania wody stuletniej Q1% i wody tysiącletniej Q0,1% – rzeka Wisła, Rudawa i Wilga – obwałowana; • Obszar szczególnego zagrożenia powodzią; • Obszary o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych (wg Mapy roślinności rzeczywistej); • Parki miejskie oraz parki rzeczne; • Fragmentarycznie w granicach obszaru i terenu górniczego „Mateczny I”; • Zielen przydomowa, towarzysząca zabudowie do ochrony; • Korytarz ekologiczny Wisły; • Strefa kształtowania systemu przyrodniczego; • Siedliska chronione; • Obszary wymiany powietrza.
Komunikacja	<p>Drogi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ układu podstawowego w klasie Z: ul. Marii Konopnickiej, ul. Tadeusza Kościuszki, ul. Księcia Józefa oraz trasy z mostami: Zwierzyniecki, Dębnicki, Grunwaldzki, Kotlarski, ul. Stoczniovców, [jedn. urb.04/U] ○ pozostałe - lokalne trasy z mostami: Piłsudskiego, Powstańców Śląskich; <p>Transport zbiorowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ linia kolei aglomeracyjnej na moście kolejowym (obsługa terenu jednostki spoza jej granic -z przystanku Zabłocie), ○ planowana linia metra (obsługa terenu jednostki z przystanków poza jej granicami), ○ linie tramwajowe na 4 trasach mostowych (obsługa terenu jednostki z przystanków poza jej granicami) oraz w ul. Tadeusza Kościuszki, ○ linie autobusowe na trasach mostowych; <p>Sieć obustronnych nadbrzeżnych ciągów pieszych i rowerowych; kładki piesze i rowerowe przez Wisłę;</p> <p>Stanowiska cumowania transportu wodnego</p>
Infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> • Obszar wyposażony w pełną infrastrukturę techniczną; • Planowana sieć miejskiego systemu ciepłowniczego –spięcie systemowe; • Rezerwa terenu, jako zieleni bez możliwości zabudowy w celu zabezpieczenia obszaru pod ewentualnie planowany Kanał Krakowski; • Jednostka częściowo zlokalizowana w priorytetowym obszarze wskazanym do zmiany technologii grzewczej; • Zakaz wykonywania wykopów oraz otworów w celu pozyskania ciepła ziemi (energii geotermalnej) w granicach terenu górniczego „Mateczny I” związanego z eksploatacją wód leczniczych –niewielki fragment w południowej części jednostki; • Ograniczenia wynikające z przebiegu istniejących magistral: wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych oraz kablowej i napowietrznej linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110kV
Dopuszczalne zmiany parametrów w planach miejscowych	<ul style="list-style-type: none"> • Dopuszcza się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zmianę ustalonej w studium wysokości zabudowy maksymalnie, o 20%, jeżeli konieczność zmiany wysokości wynika z uwarunkowań historycznych, uwzględnienia osi widokowych na najważniejsze dominanty Starego Miasta bądź konieczności zachowania ładu przestrzennego poprzez nawiązanie do istniejącej w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy

KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ

- Zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz zabudowa usługowa wraz z układem urbanistycznym do utrzymania, ochrony i uzupełnień;
- Istniejące zespoły obiektów usług o charakterze ponadlokalnym i metropolitalnym o funkcji naukowo-dydaktycznej, sakralnej, kultury i sztuki do utrzymania, ochrony i rozwoju;
- Uzupełnienie istniejącej zabudowy w zakresie mieszkalnictwa wielorodzinnego
- i usług o charakterze ponadlokalnym i metropolitalnym obiektami o wysokim standardzie architektury;
- Koncentracja zabudowy usługowej oraz zabudowy mieszkaniowej o zwiększonej intensywności w rejonach przystanków metra;
- Tworzenie pierzei zabudowy kształtowanej z otwarciem na Bulwary i rzekę Wisłę;
- Zieleń międzywala Wisły do utrzymania, jako zieleń urządzona ogólnodostępna o charakterze rekreacyjnym;
- Ochrona otwartej przestrzeni doliny Wisły, jako przestrzeni publicznej o najwyższych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych przed zainwestowaniem obiektami kubaturowymi naziemnymi i nawodnymi;
- Ochrona otwartej przestrzeni związanej z centrum obsługi ruchu turystycznego, jako przestrzeni publicznej o najwyższych walorach przed zainwestowaniem zintensyfikowanymi obiektami kubaturowymi;
- Istniejące obiekty i urządzenia sportowe m.in. klubu „KS Nadwiślan” do utrzymania i rozwoju, jako obiekty usług sportu i rekreacji komponowanych z zielenią urządzoną;
- Obsługa komunikacyjna terenu jednostki powiązana z ul. Marii Konopnickiej i ul. Tadeusza Kościuszki oraz w oparciu o system transportu publicznego tramwaju i metra.

Identyfikacja zespołów wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK) ⁴

Plan ochrony parku kulturowego znacznie rozszerza regulowaną ustawowo postać i wartość planu miejscowego, dlatego też w jego części studialnej wykorzystano inną metodę podziału, waloryzacji i określenia wytycznych, niż w materiałach wyjściowych planu miejscowego.

Kluczem do analizy krajobrazu jest zespół wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK). Okazało się, że przy wielkiej ilości opracowań na najwyższym poziomie – architektonicznych, historycznych, urbanistycznych dotyczących Kazimierza i Stradomia nie ma zbyt wiele prac, które dotyczyłyby krajobrazu, i to w sposób pozwalający na zapożyczenie racjonalnej, przyjętej już i sprawdzonej sieci wydzieleni na jednostki elementarne. Sieć taką należało stworzyć. Podział oparto o kryteria morfologiczne, traktowane jako zapis przeszłych i trwających tu procesów. Podział taki pozwolił na zdefiniowanie obszarów o wewnętrznie spójnych cechach, łączących jednak różne części składowe miejskiego krajobrazu. W miejsce mechanicznego podziału na ulice, bloki zabudowy i obszary zieleni – uzyskano obszary spójne pod względem genezy, użytkowania, form, wielkości obiektów – a co za tym idzie, o zbliżonych uwarunkowaniach i problemach nie tylko konserwatorsko-ochronnych czy widokowych, ale także np. społecznych, czy też związanych z intensywnością ruchu turystycznego.

Jako podstawowy element struktury krajobrazu przyjęto zespół wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (dalej: ZWAK). ZWAKi składają się z różnych wizualnie, lecz wzajemnie komplementarnych wewnątrz – ulic, ogrodów śródblokowych, dziedzińców itp. Zespół wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych to obszar zawierający podobne do siebie wnętrza. Przy analizie krajobrazowej najistotniejsze jest podobieństwo formy, kompozycji – a więc postaci wewnątrz. W nich bowiem zapisana jest ich geneza, przeszłość, wszelkie przemiany. Pod względem postaci – wyglądu, wnętrza ulic różnią się zasadniczo od wnętrza placów, te zaś – od wnętrza kwartałów zabudowy. Różnice pomiędzy zespołami wynikają wprost z uwarunkowań lokalizacyjnych, z historii, ekonomii, warunków społecznych itp. Jednakże dla potrzeb tego uproszczonego studium nie porównujemy geograficznych historycznych, przestrzennych, ekonomicznych czy społecznych przyczyn tych różnic, lecz tylko ich skutki.

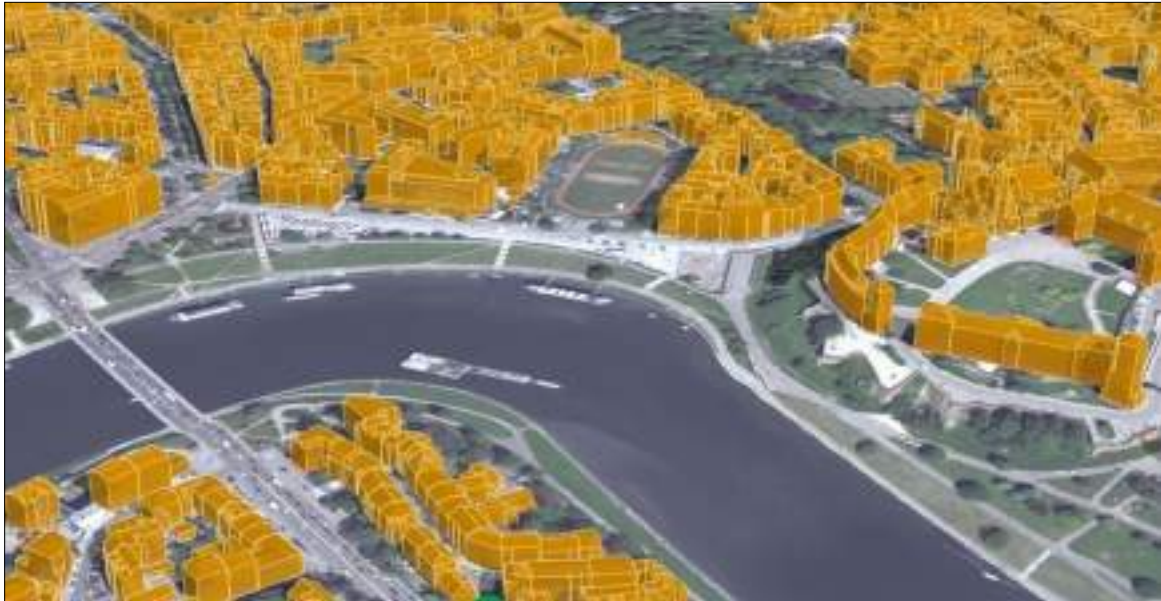
Dla określenia ZWAK konieczna było rozeznanie terenu, z wykorzystaniem współczesnych i historycznych map, zdjęć lotniczych i wszelkich dostępnych opracowań katalogowo-porównawczych, w których ujęto różne typy i aspekty krajobrazu miasta. Sięgnięto m.in. do opracowań wymienionych w bibliografii. Rozeznanie – terenowe, kartograficzne, ikonograficzne i bibliograficzne, pozwoliło najpierw na najbardziej ogólny podział – na charakterystyczne wnętrza: wnętrza alei, ulic i placów oraz na wnętrza urbanistyczne z różnych faz rozwoju miasta, oraz zieleni komponowanej i spontanicznej wewnątrz lub wokół zespołów zabudowy.

Po identyfikacji ZWAK powrócono do jednostek WAK i nadano im ujednoliczoną numerację, uwzględniającą numer ZWAK (liczba rzymska) i WAK (liczba arabska) w jego obrębie.

⁴<http://umk-gd.maps.arcgis.com/apps/webappviewer3d/index.html?id=26a5ddcfe57742ffbe8ac2d4c3a4ef93>
Zamieszczone wizualizacje zaczerpnięto z Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej.

Zidentyfikowane zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK) wraz z powiązaniem widokowym⁵

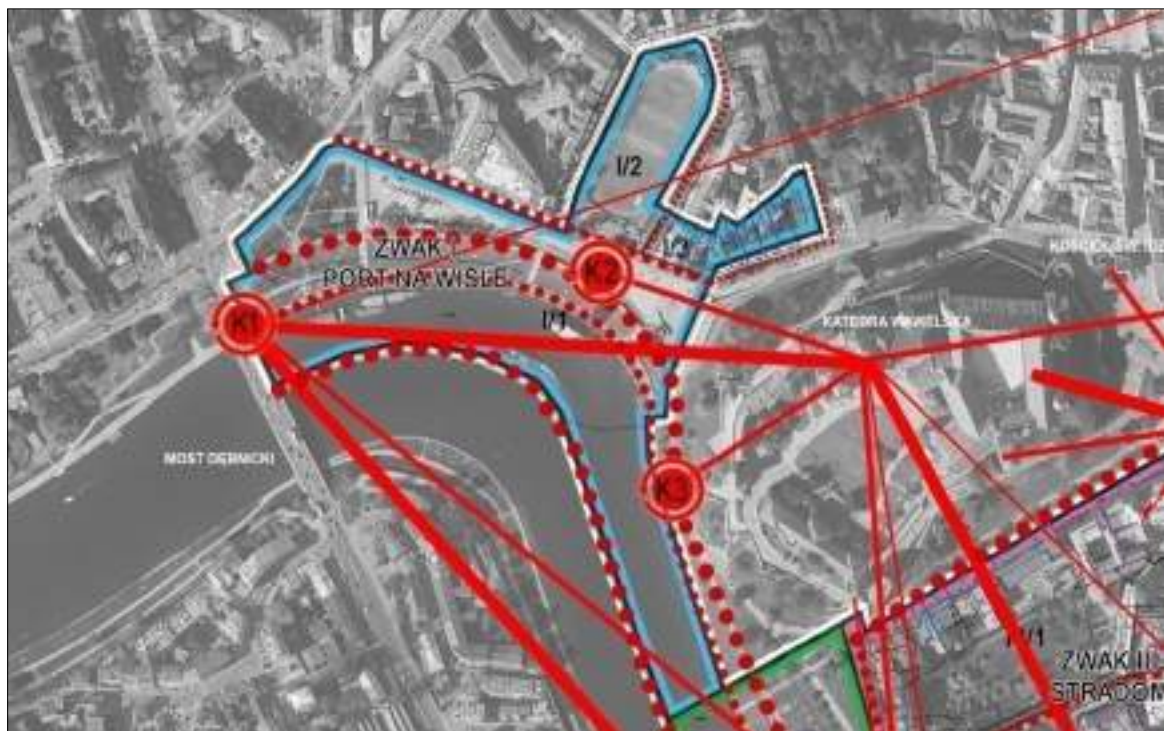
I. PORT NA WIŚLE



I.1 Zakole Wisły

I.2 Plac Na Groblach

I.3 Podzamcze



⁵<http://umkgd.maps.arcgis.com/apps/webappviewer3d/index.html?id=26a5ddcf57742ffbe8ac2d4c3a4ef93>
Zamieszczone wizualizacje zaczerpnięto z Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej.

II. BULWARY I MOSTY

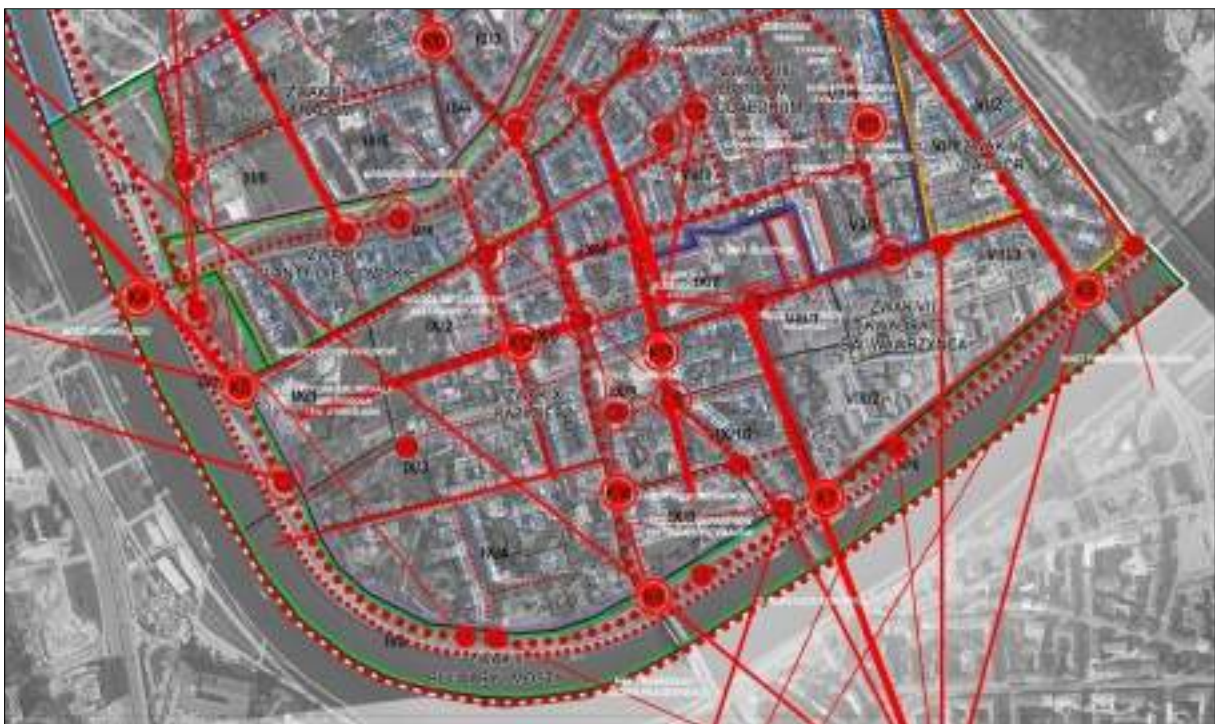


II. 1 Rybaki

II.2 Bulwar Inflancki Pn

II.3 Bulwar Inflancki Pd

II.4 Bulwar Kurlandzki



III. STRADOM



- III.1 Bernardyni
- III. 2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan



IV. ŁĄKA ŚWIĘTEGO SEBASTIANA



IV.1 Starowiślna

IV.2 Świętego Sebastiana



V. PLANTY DIETLOWSKIE



V.1 Wrześcińska

V.2 Berka Joselewicza

V.3 Dietla Pn

V.4 Dietla Pd

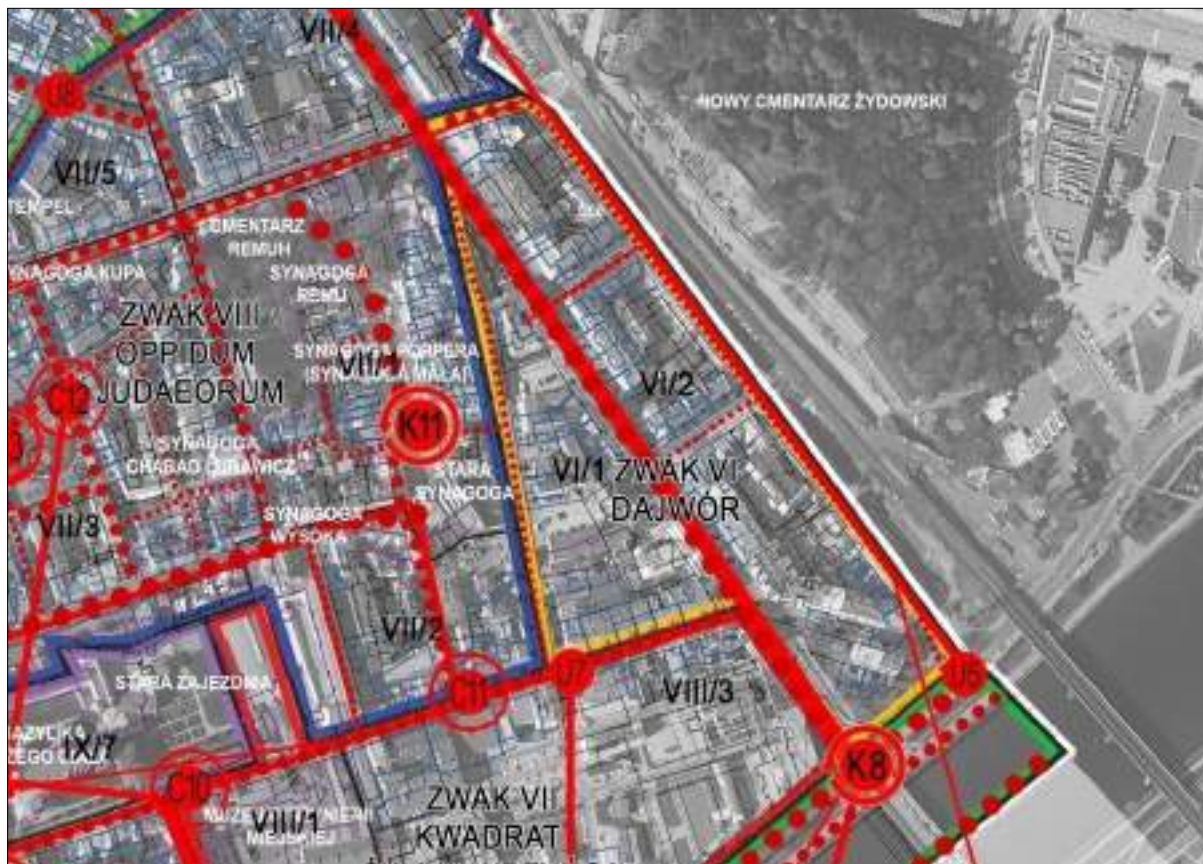


VI. DAJWÓR



VI.1 Dajwór

VI.2 Halicka



VIII. KWARTAŁ ŚWIĘTEGO WAWRZYŃCA



VIII.1 Zajezdnia

VIII.2 Gazownia

VIII.3 Elektrownia



IX. KAZIMIERZ



IX.1 Skałka

IX.2 Augustianie

IX.3 Piekarska

IX.4 Skawińska

IX.5 Krakowska Zach

IX.6 Krakowska Wsch

IX.7 Bożego Ciała

IX.8 Wolnica

IX.9 Bonifratrzy

IX.10 Mostowa



Zidentyfikowane wnętrza architektoniczno-krajobrazowe (WAK) ⁶

Każdą jednostkę WAK przeanalizowano pod kątem uwarunkowań urbanistycznych, planistycznych, architektonicznych i krajobrazowych. Zestawienie tych analiz przedstawiono poniżej w tabelach odpowiadających każdemu WAK-owi. Poniżej przedstawione zostały również schematy odnoszące się do obszaru całego opracowania w oparciu o poszczególne jednostki.

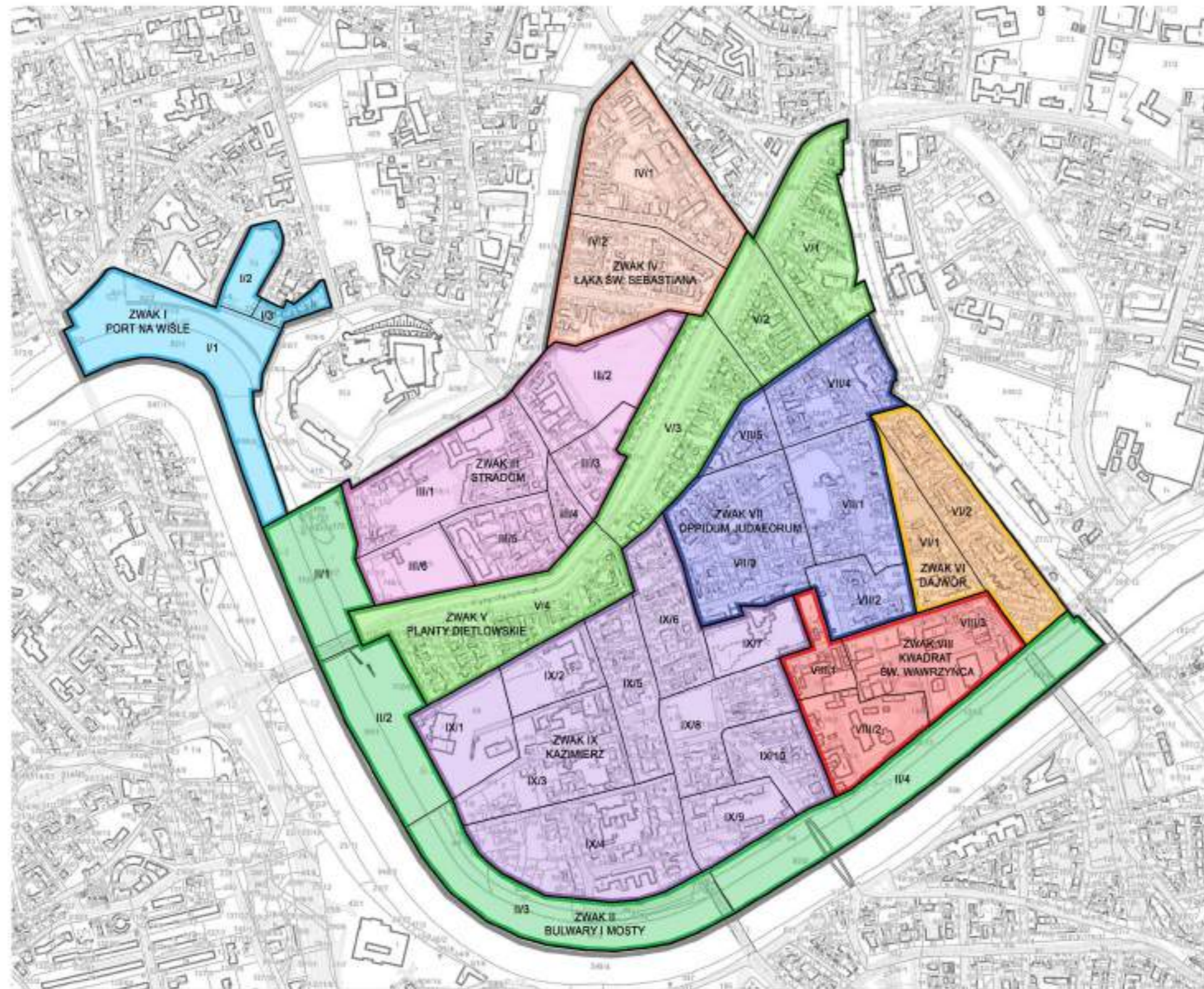
Na dzień oddania niniejszego opracowania w procedurze jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Bulwary Wisły II, zgodnie z uchwałą Nr XXXVII/639/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 17 lutego 2016 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły II" oraz w sprawie uchylenia uchwały Nr XXXI/526/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 2 grudnia 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły II".

26 lutego 2020 roku Radni Miasta Krakowa przyjęli uchwałę NR XXXVI/908/20 w sprawie ustalenia „Zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń” potocznie zwaną uchwałą krajobrazową. Część graficzna uchwały obejmuje: rysunek w skali 1 : 75 000 – obrazujący podział Miasta na Strefy, rysunek w skali 1 : 4 000 – obrazujący lokalizacje słupów plakatowo-reklamowych w Podobszarze 1 III Strefy oraz wzornik słupa plakatowo-reklamowego, o którym mowa w § 13 pkt 3 lit. a – załącznik nr 3 do uchwały. Część opisowa ustala zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń w celu ujednoczenia standardów jakościowych. Zawarte w uchwale zakazy, zasady i warunki znajdują zastosowanie do obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń sytuowanych, budowanych, remontowanych lub przebudowywanych od dnia wejścia w życie uchwały. Uchwała krajobrazowa jest aktem prawa miejscowego i po wejściu w życie reguluje zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń.

Przytoczone opracowania odnoszą się do przemian współczesnych na terenie opracowania i po wejściu w życie zostaną uwzględnione w analizie w części III opracowania Planu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem.

⁶Zamieszczone fragmenty ortofotomapy pochodzą z Państwowego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego.

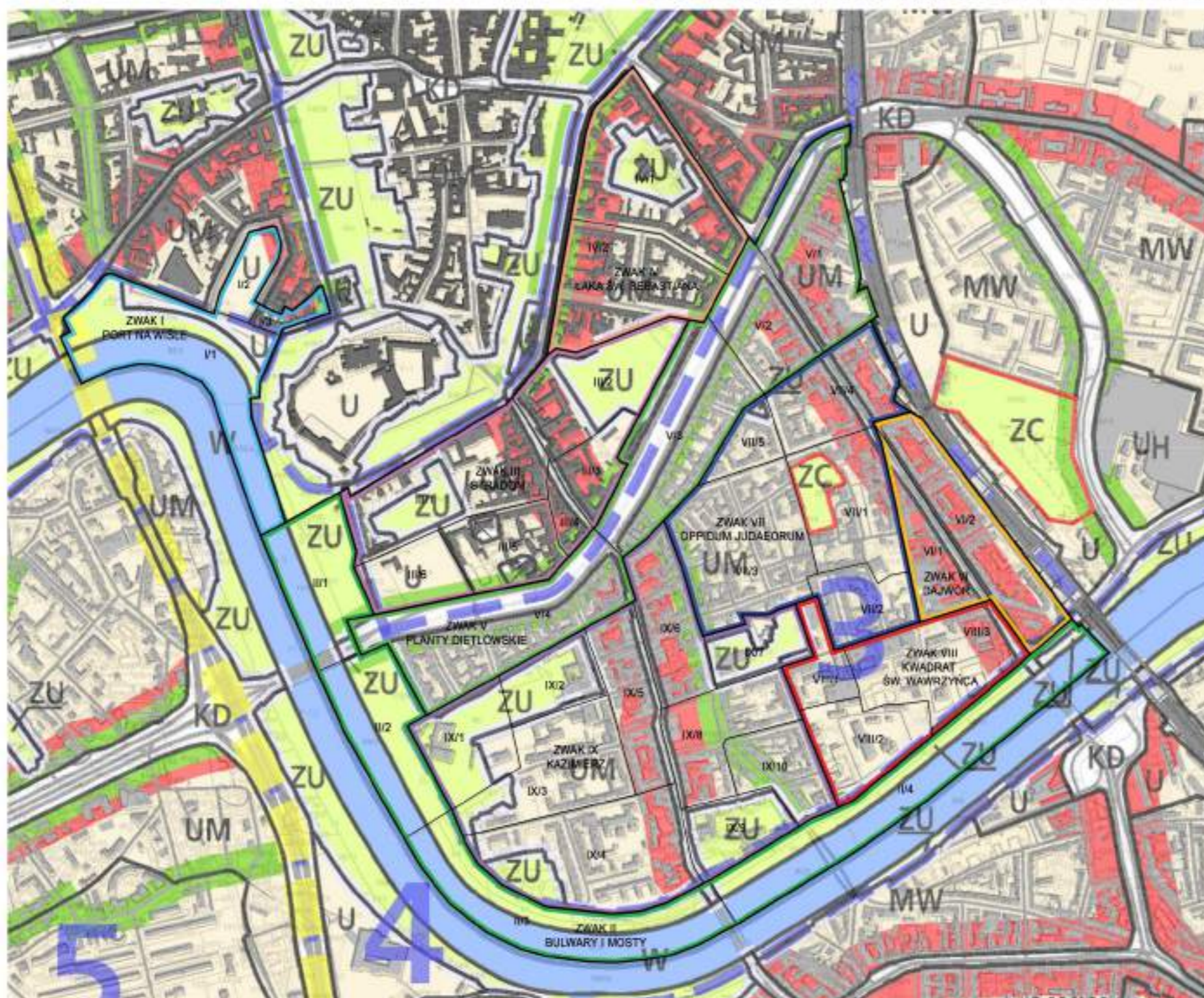
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE



- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyńscy
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekietko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwisiań
- ZWAK IV Łąka św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustanie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA KRAKOWA



- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Infancki Pn
- II.3 Bulwar Infancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyń
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogroby
- III.4 Piękielko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietłowskie
- V.1 Wrzezińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

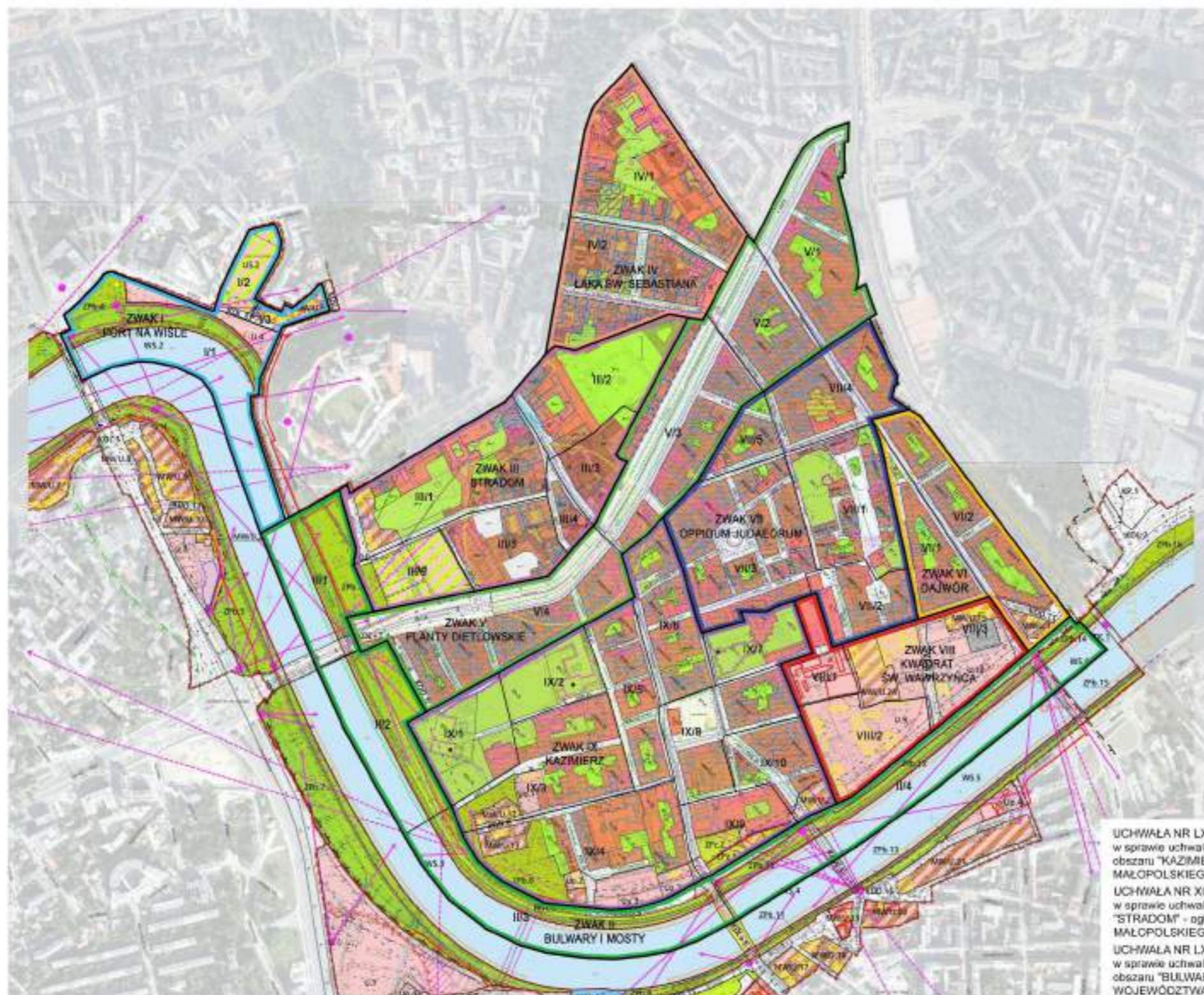
Ujednolicony rysunek zmiany
Studium Uwarunkowań
i Kierunków Zagospodarowania
Przestrzennego Miasta Krakowa

Załącznik nr 4 do Uchwały Nr CZII/1700/14
Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r.

K1 Struktura Przestrzenna
Kierunki i Zasady Rozwoju

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO



- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.8 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustynie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawńska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

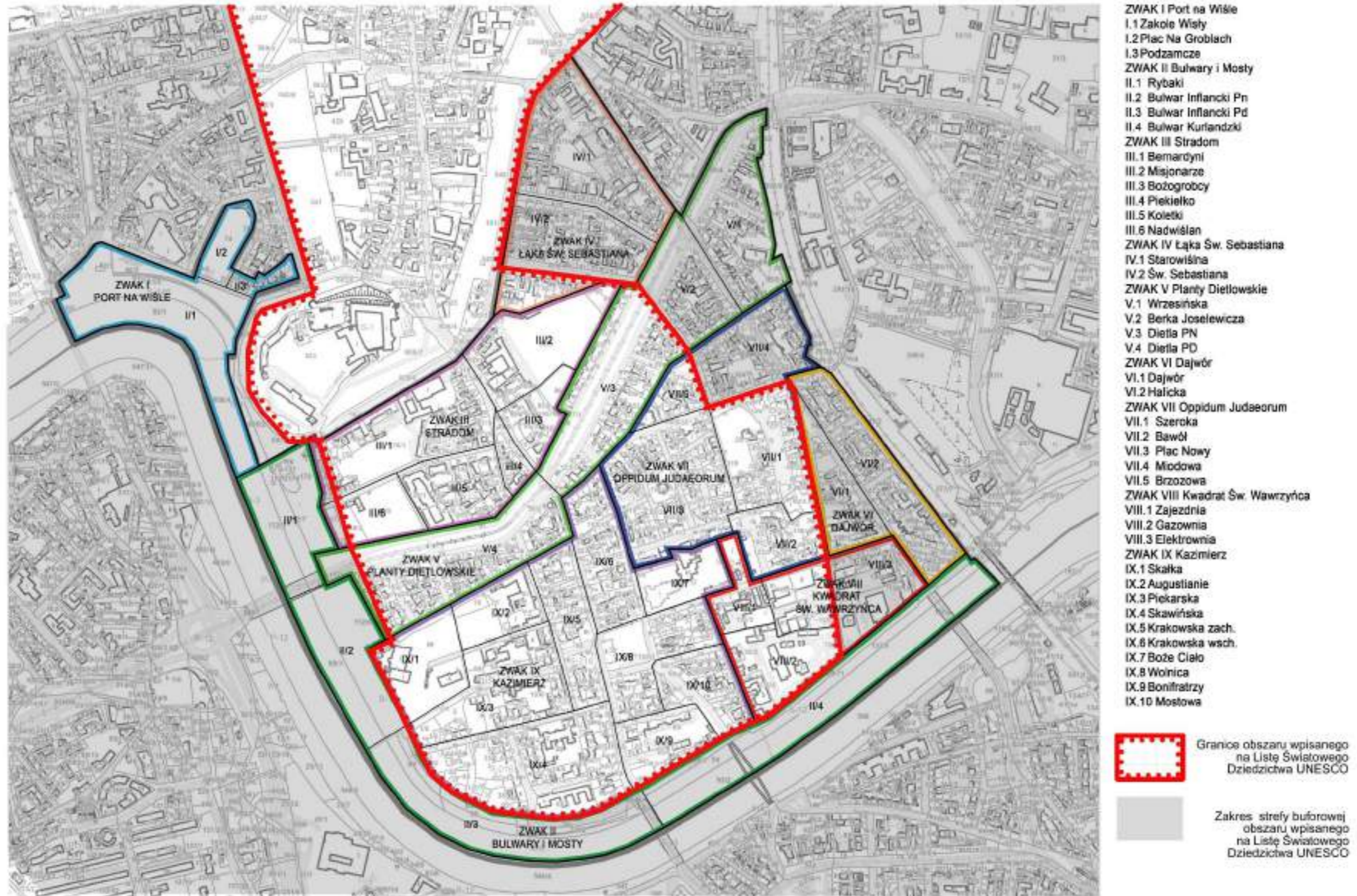
UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618 a

UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 849.

UCHWAŁA NR LXXXVI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5885.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

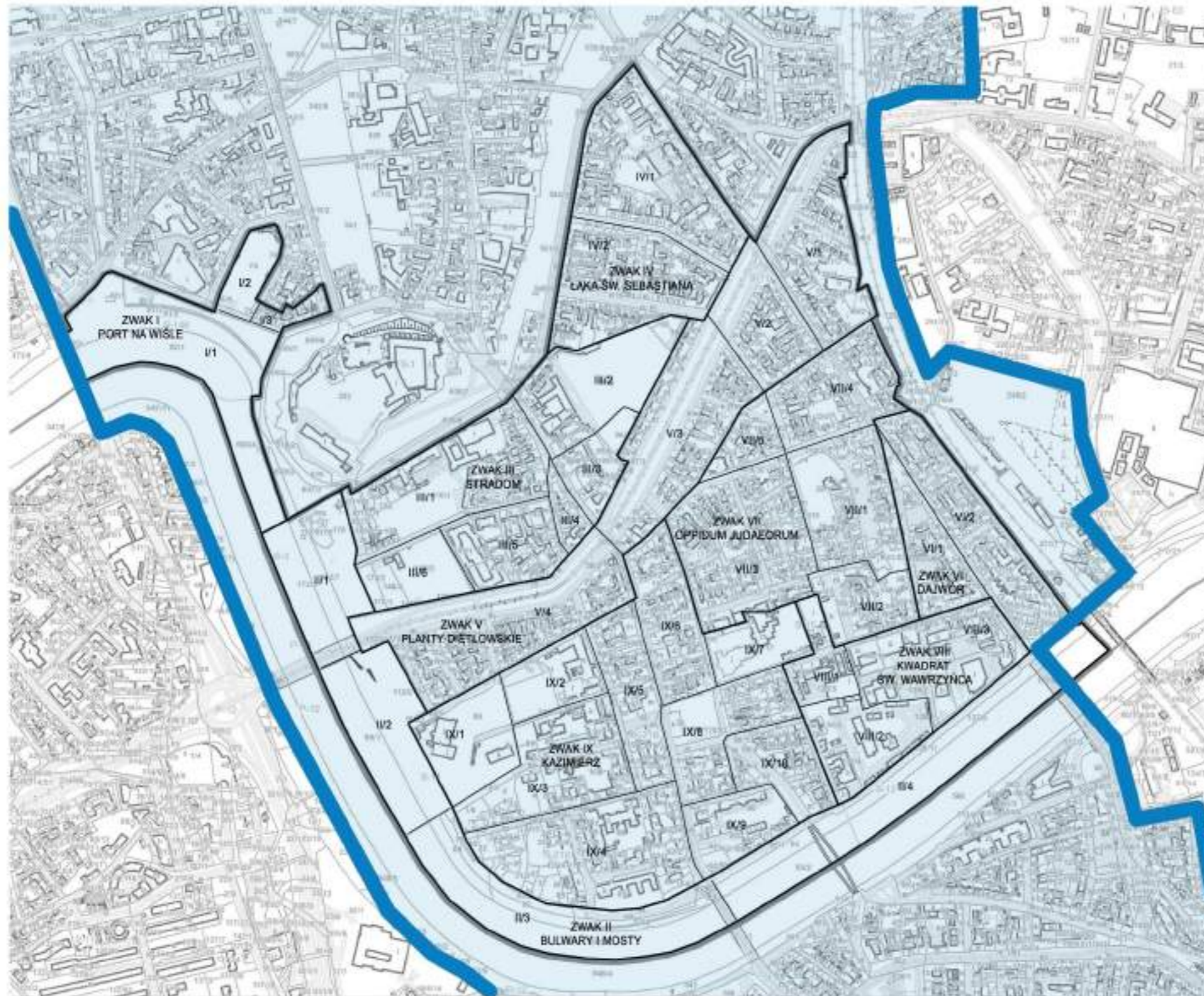
IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC OBSZARU WPISANEGO NA LISTĘ ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA UNESCO WRAZ ZE STREFA BUFOROWĄ




Identyfikacja ZWAK i WAK na tle granic obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wraz ze strefą buforową

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC POMNIKA HISTORII

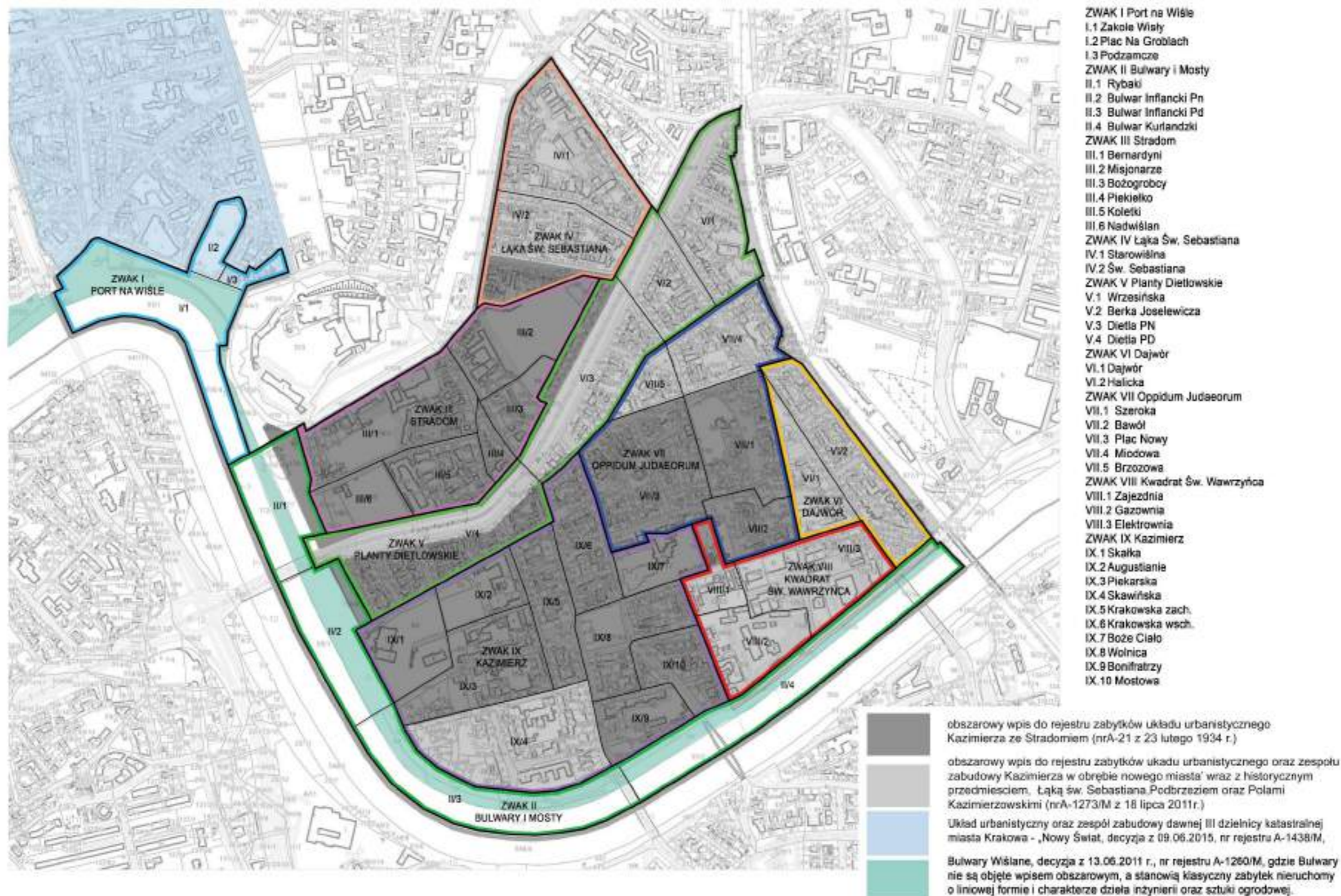


- ZWAK I Port na Wiśle
 - I.1 Zakole Wisły
 - I.2 Plac Na Groblach
 - I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
 - II.1 Rybaki
 - II.2 Bulwar Inflancki Pn
 - II.3 Bulwar Inflancki Pd
 - II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
 - III.1 Bernardyni
 - III.2 Mijonarze
 - III.3 Bozogrobcy
 - III.4 Piekielko
 - III.5 Koletki
 - III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
 - IV.1 Starowiślna
 - IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietłowskie
 - V.1 Wrzesińska
 - V.2 Berka Joselewicza
 - V.3 Dietla PN
 - V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
 - VI.1 Dajwór
 - VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
 - VII.1 Szeroka
 - VII.2 Bawół
 - VII.3 Plac Nowy
 - VII.4 Miodowa
 - VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
 - VIII.1 Zajezdnia
 - VIII.2 Gazownia
 - VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
 - IX.1 Skalka
 - IX.2 Augustianie
 - IX.3 Piekarska
 - IX.4 Skawińska
 - IX.5 Krakowska zach.
 - IX.6 Krakowska wsch.
 - IX.7 Boże Ciało
 - IX.8 Wolnica
 - IX.9 Bonifratrzy
 - IX.10 Mostowe

 granica zespołu zabytkowego - Pomnik Historii zgodnie z zarządzeniem Prezydenta RP z 8 września 1994 r. (Monitor Polski 1994 nr 50 poz. 418).

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC OBSZAROWYCH WPISÓW DO REJESTRU ZABYTKÓW



Identyfikacja ZWAK i WAK na tle granic obszarowych wpisów do rejestru zabytków

I.1 Zakole Wisły

Numer ZWAK / WAK: I.1	Nazwa WAK: Zakole Wisły	Studium: Jednostka urbanistyczna 4	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: Podzamcze - Powiśle - Zwierzyniecka			
Tereny zielone: Bulwar Czerwieński –powierzchnie trawiaste, zieleń komponowana przy pomniku Żołnierzy Polski Walczącej. Od strony ulicy Zwierzynieckiej i parkingu przy ulicy Powiśle zieleń wysoka – drzewa.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: Most Dębnicki			

Mapka obszaru WAK

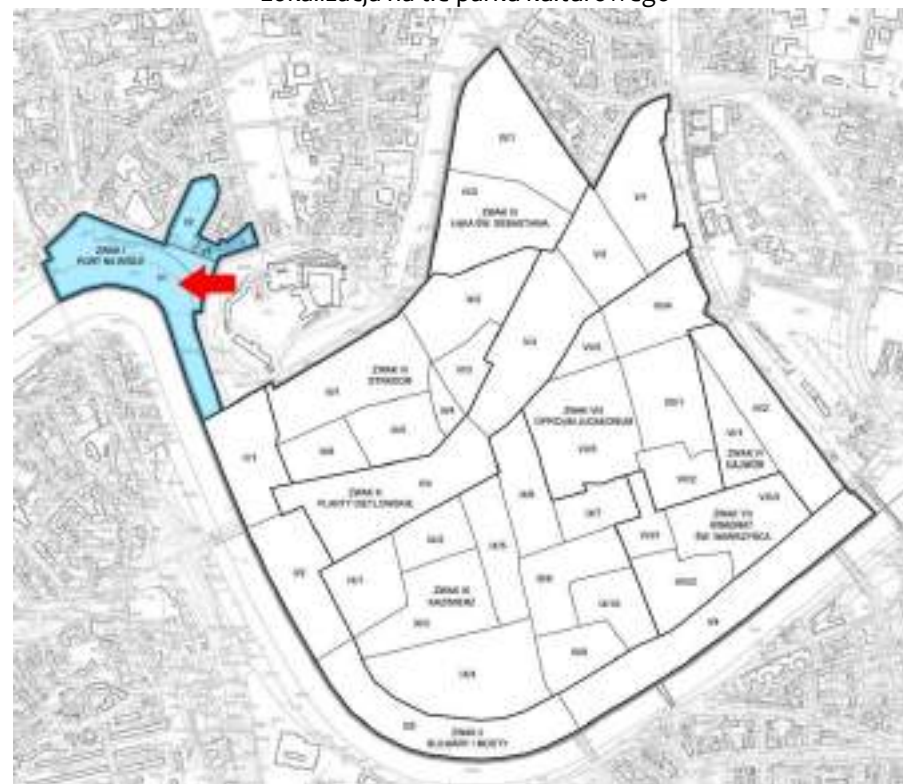


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§21 Dla wyznaczonego terenu **U.4** z przeznaczeniem pod zabudowę usługową centrum obsługi ruchu turystycznego, **ustala się:**

- 1) nakaz wbudowania budynków w istniejące ukształtowanie terenu w taki sposób, aby stworzyć kontynuację istniejącej skarpy;
- 2) zakaz lokalizacji budynków z kondygnacjami całkowicie naziemnymi;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych: 4,5 m;
- 4) geometria dachów: dachy płaskie kształtowane jako tarasy widokowe lub jako tarasy i stropodachy urządzone jako stałe trawniki lub kwietniki na podłożu zapewniającym naturalną roślinność;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 20%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 10%;
- 7) zakaz podniesienia wysokości płaszczyzny terenu ponad istniejące wały wiślane;
- 8) zakaz realizacji zadaszeń nad schodami i pochylniami;
- 9) zakaz realizacji obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej jako oddzielnych elementów kubaturowych na powierzchni terenu, dopuszcza się ich wbudowanie w budynek lub realizację pod ziemią;
- 10) nakaz wykorzystania wysokiej jakości naturalnych materiałów wykończeniowych;
- 11) zakaz zastosowania agresywnej (konkurencyjnej dla obiektów zabytkowych) kolorystyki i oświetlenia;
- 12) nakaz stosowania balustrad ażurowych, zapewniających wgląd.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru

objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.4** z przeznaczeniem pod zieleni urządzoną: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków z wyjątkiem stolików do gier planszowych. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.4, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie zagospodarowania terenu ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń: w ust. 11 pkt 4 lit. a oraz ust. 12 pkt 3 lit. a;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbielalnych -w przypadku zagrożenia powodzią -konstrukcji, ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych elementów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) dopuszcza się w międzywalu -lokalizację pali cumowniczych przewidzianych do awaryjnego cumowania w okresie występowania stanu zagrożenia powodziowego;
- 10) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nabrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem zgodnie z zasadami ustalonymi w § 39. Na terenie ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji parkingów obsługujących obiekty pływające,
- 2) zakaz lokalizacji naziemnych obiektów technicznych i sanitarnych dla obiektów pływających.

§39 Dla wyznaczonego terenu **WS.2** z przeznaczeniem na wody powierzchniowe śródlądowe, ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji obiektów mieszkalnych we wszystkich terenach WS,
- 2) dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów usługowych, o których mowa w § 9 ust. 2 pkt 21, wyłącznie w granicach określonych na Rysunku Planu stref:
 - a) strefy lokalizacji usług
 - b) strefy lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich,
- 3) dopuszcza się możliwość lokalizacji przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego.

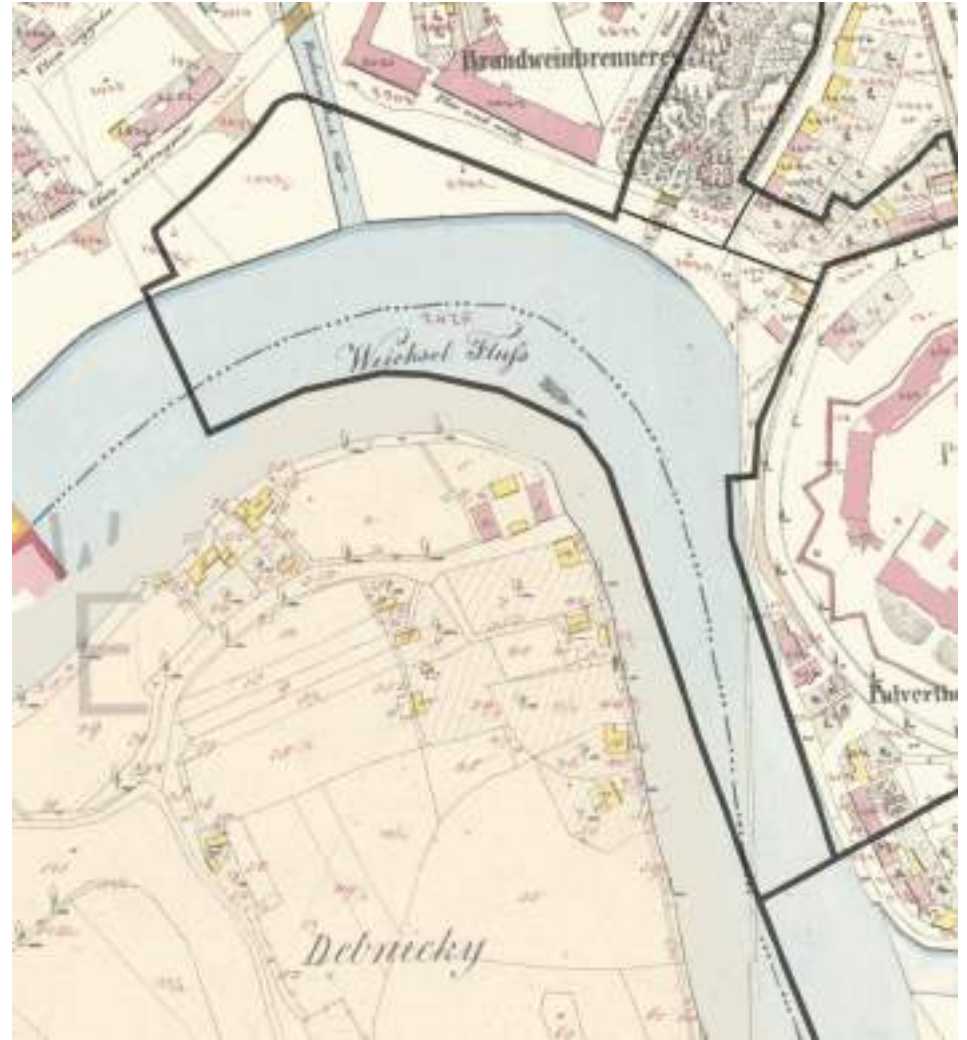
W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania dopuszcza się w dostosowaniu do przepisów odrębnych –lokalizacji budowli i urządzeń:

- 1) wodnych,
- 2) związanych z żeglugą,
- 3) służących ochronie ptactwa wodnego zgodnie z przepisami odrębnymi,
- 4) sieci technicznych i uzbrojenia terenu,
- 5) związanych z cumowaniem statków zgodnie z przepisami odrębnymi.

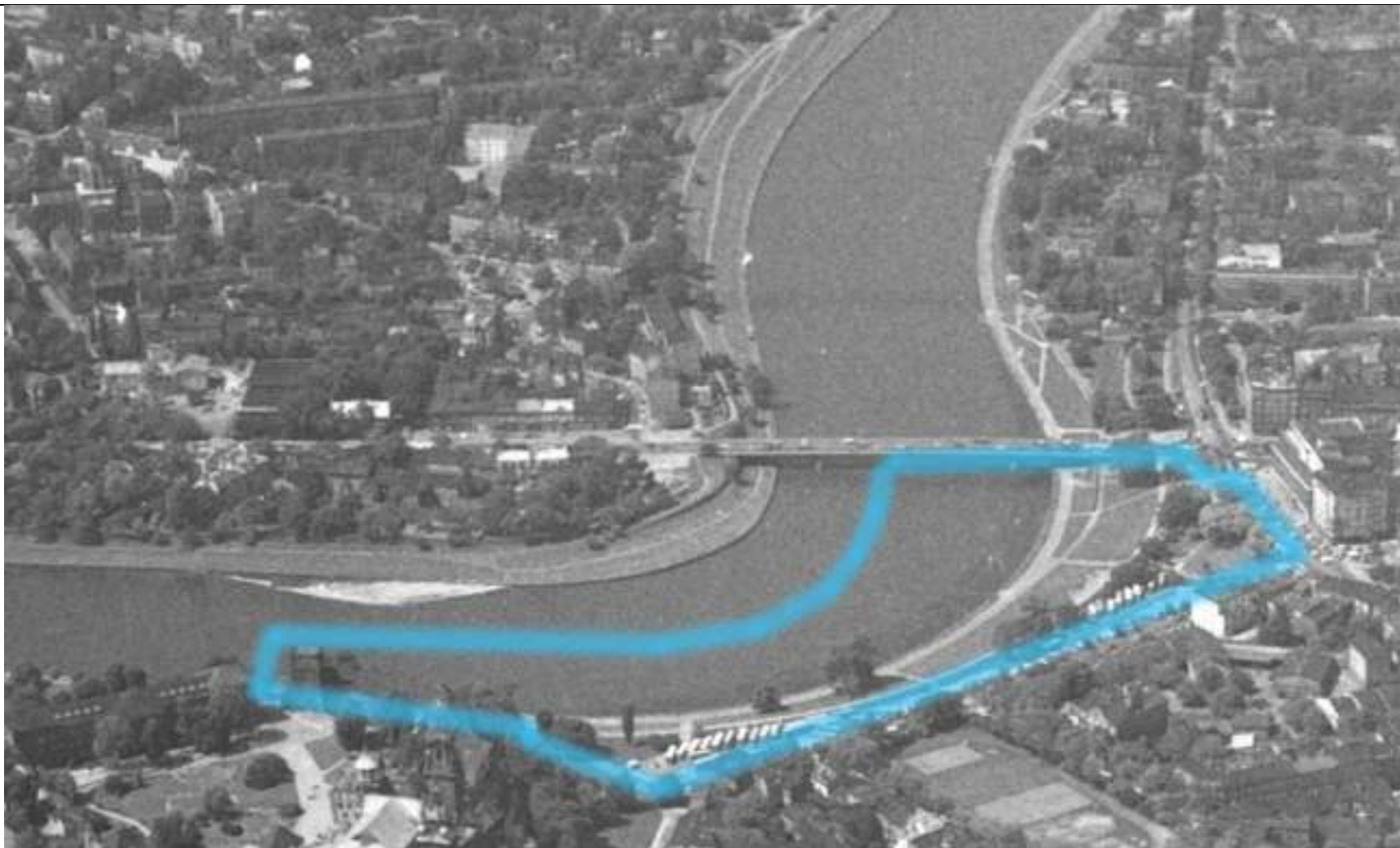
Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny z 1848 roku



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Mała architektura:

Pomnik Żołnierzy Polski Walczącej - Jego autorem jest rzeźbiarz Bronisław Chromy

Zabudowa

Most Dębnicki // Pawilon informacyjny KBF // Parkingi

Elementy wałów przeciwpowodziowych - Obiekty hydrotechniczne bulwarów wiślanych **A-1260/M z 13.06.2011**

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

I.2 Plac Na Groblach

Numer ZWAK / WAK: I.2	Nazwa WAK: Plac Na Groblach	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: Plac Na Groblach		Tereny zielone: teren placu, nad parkingiem podziemnym	
Tereny zielone: Szpalery drzew wokół MOS-u oraz zieleni niska komponowana.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: Wjazd do parkingu podziemnego

Mapka obszaru WAK

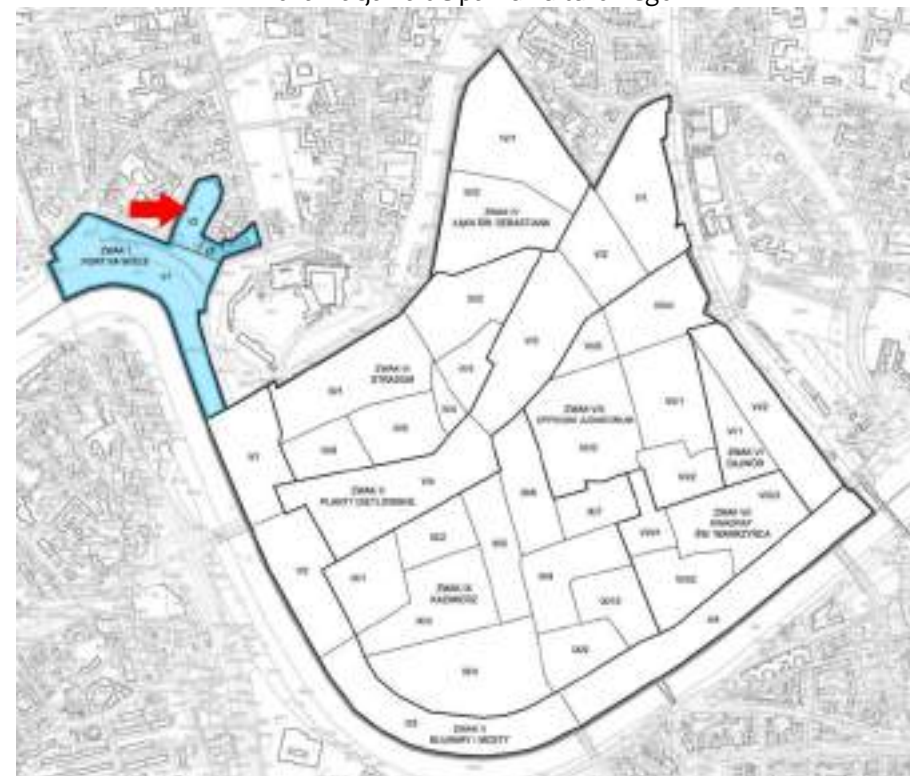


obiekty wpisane do rejestru zabytków

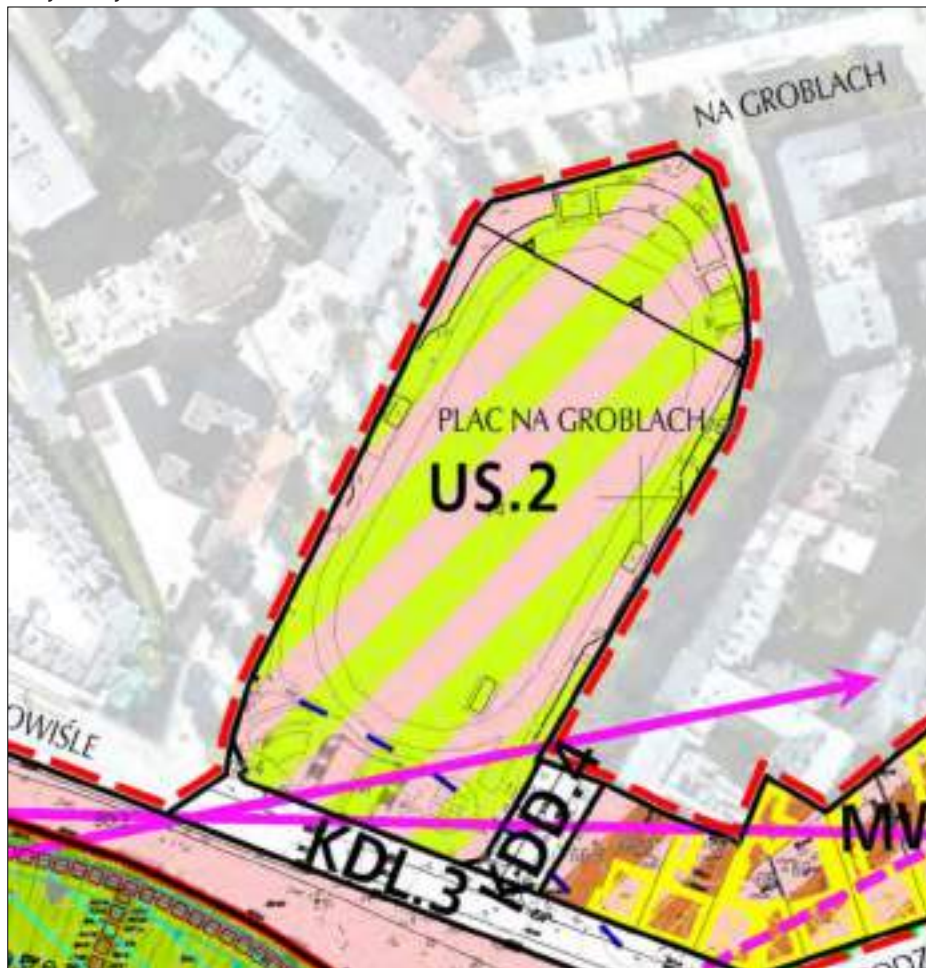


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§21 Dla wyznaczonego terenu **US.2** z przeznaczeniem w części naziemnej pod sport i rekreację oraz w części podziemnej pod usługi komunikacji - parking wraz z niezbędnym zapleczem, **ustala się:**

W wyznaczonym terenie w części naziemnej dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów zaplecza sportowego, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 10% powierzchni wyznaczonego terenu, oraz szybów windowych, klatek schodowych i pochylni wjazdowo-wyjazdowych do parkingu podziemnego.

Teren US.2 może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

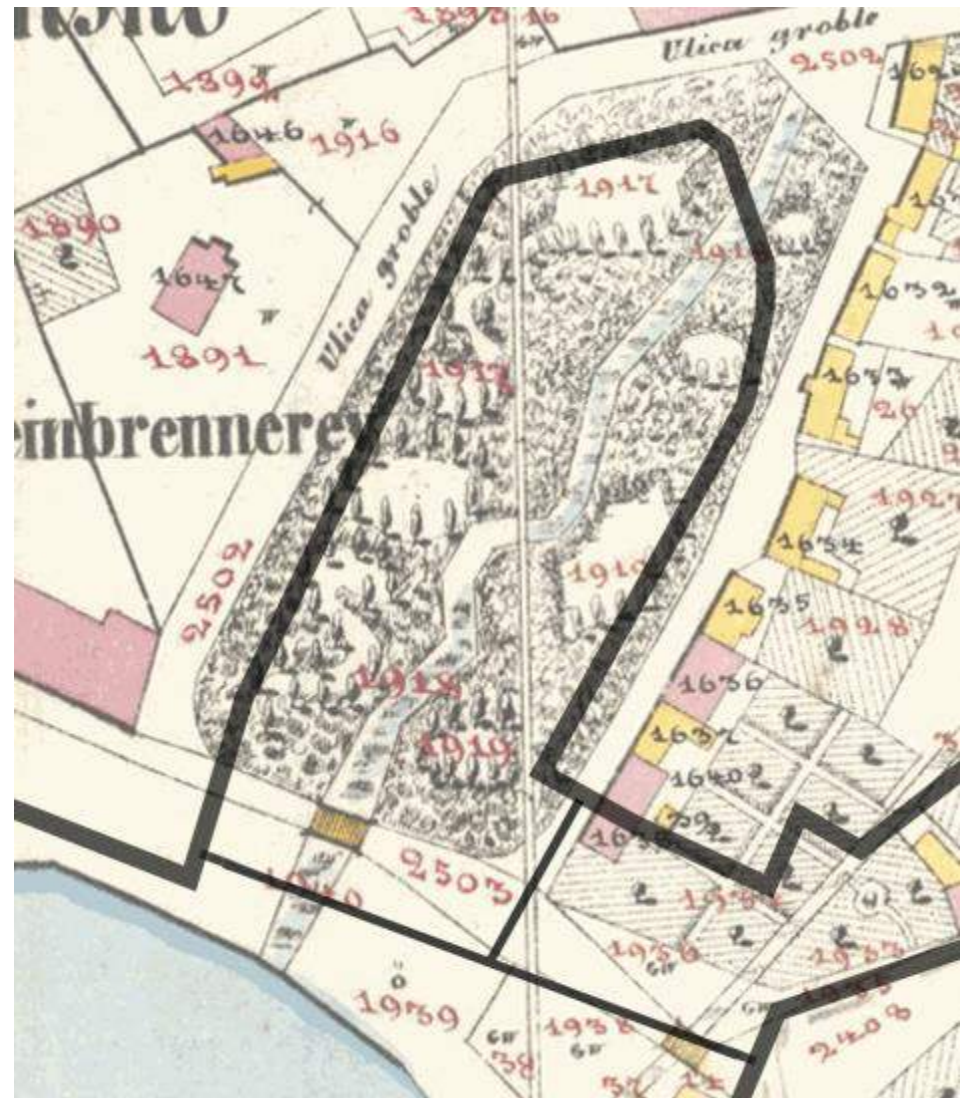
W granicach wyznaczonego terenu, w zakresie sposobów jego zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

- 1) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych: 4 m, z zastrzeżeniem pkt 6;
- 2) geometria dachów: dach płaski;
- 3) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 20%;
- 4) nie ustala się wskaźnika wielkości powierzchni zabudowy z uwagi na charakter obszaru;
- 5) zakaz realizacji zadaszeń nad pochylniami wjazdowo-wyjazdowymi do parkingu podziemnego;
- 6) dopuszczenie stosowania masztów do oświetlenia boisk sportowych o maksymalnej wysokości 9 m;
- 7) dopuszczenie stosowania przezroczystych urządzeń ochrony akustycznej.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie //

Zabudowa

Brak zabudowy mieszkalnej

Parking podziemny

Obiekty towarzyszące boiskom sportowym

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

I.3 Podzamcze

Numer ZWAK / WAK: I.3	Nazwa WAK: Podzamcze	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: Plac na Groblach – Powiśle – Podzamcze - Straszewskiego			
Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

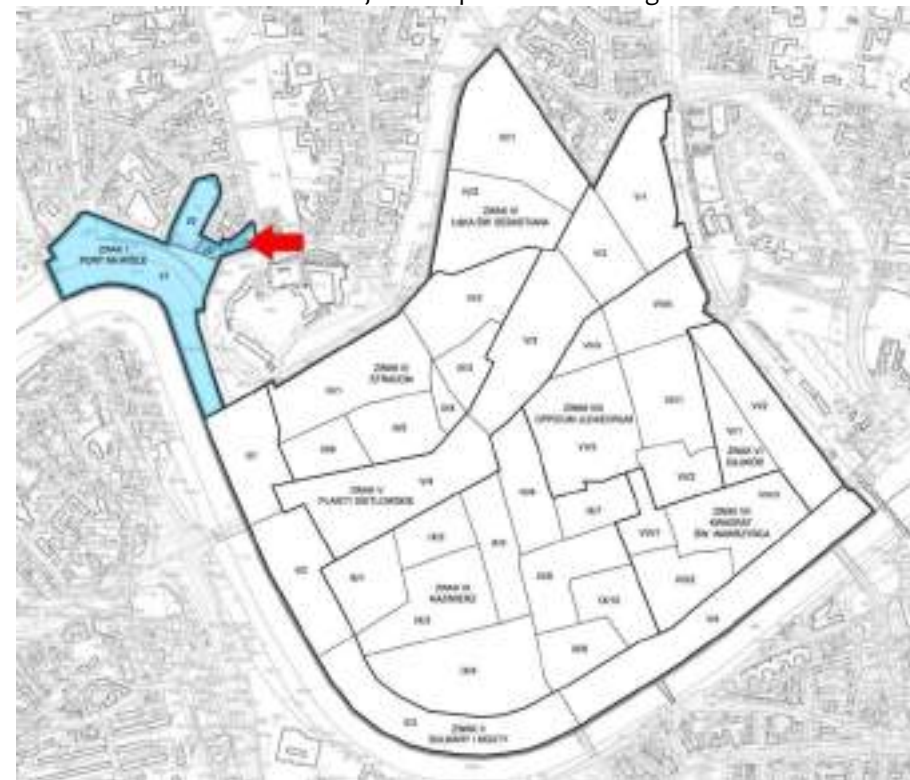


obiekty wpisane do rejestru zabytków

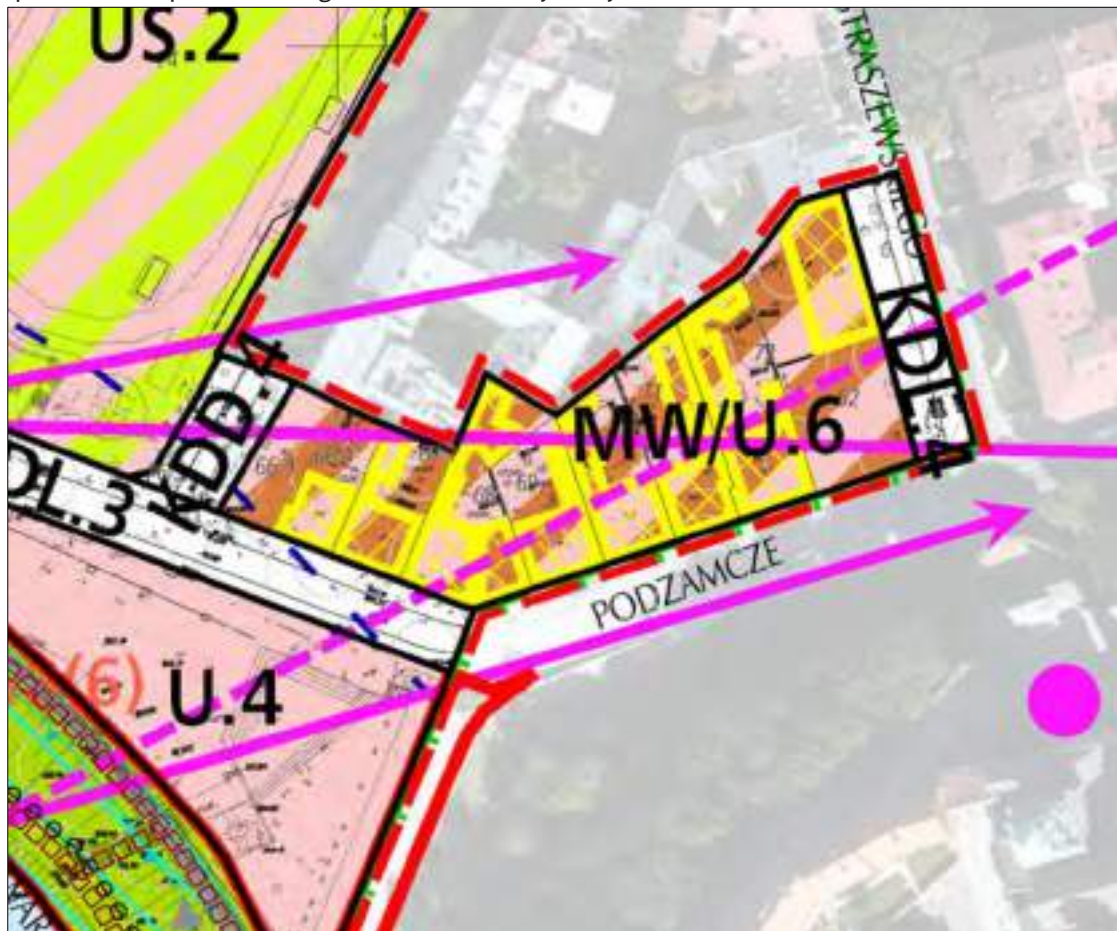


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17Dla wyznaczonego terenu **MW/U.6** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

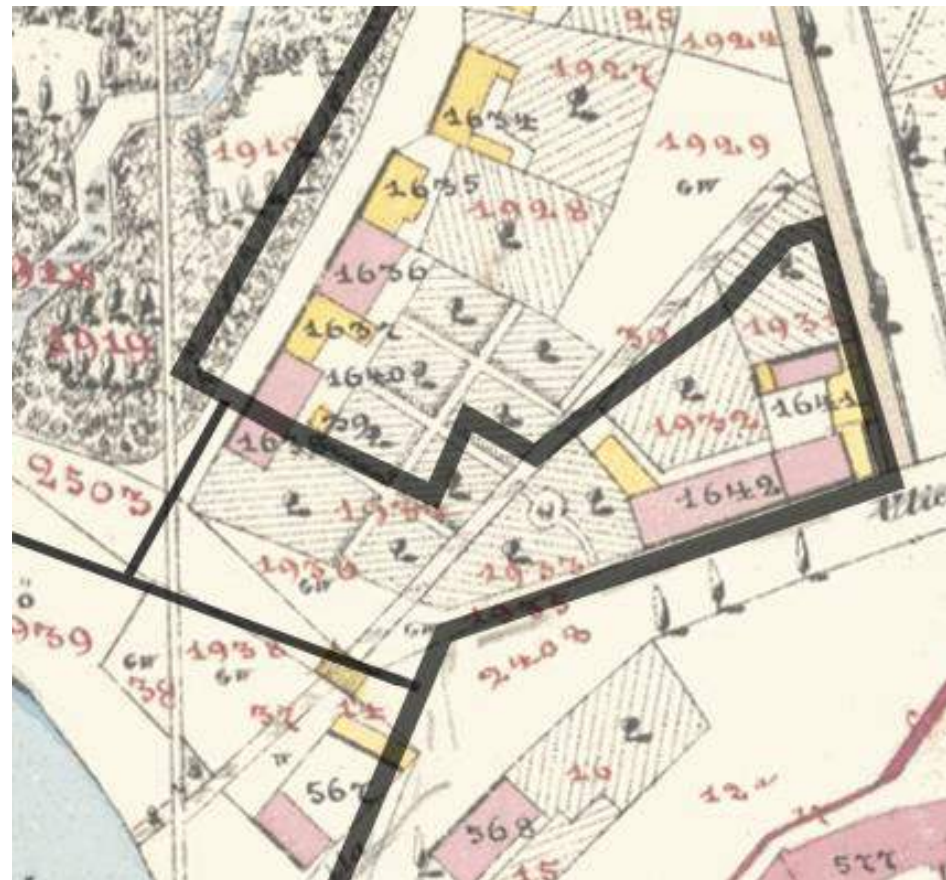
- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11) – 20 m;
- 4) geometria dachów dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W terenie **MW/U.6:** ze względu na szczególną ekspozycję nakaz zaprojektowania i ukształtowania piątej elewacji (dachów) w nawiązaniu formą i kolorystyką do istniejącej w najbliższym sąsiedztwie zabudowy;

W budynkach mieszkalnych dopuszcza się możliwość lokalizacji lokali usługowych w parterze i na pierwszym piętrze, a także w ich podziemnej części (w piwnicach), z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7, który mówi o nakazie powiązania, budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów, komunikacyjnego -pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Zabudowa

pl. Na Groblach

NR 21 FABRYKA MASZYN „LABOR”, ob. drukarnia i magazyny, mur., 1 poł. XIX, przebud. XX. / **obiekt bardzo przekształcony**

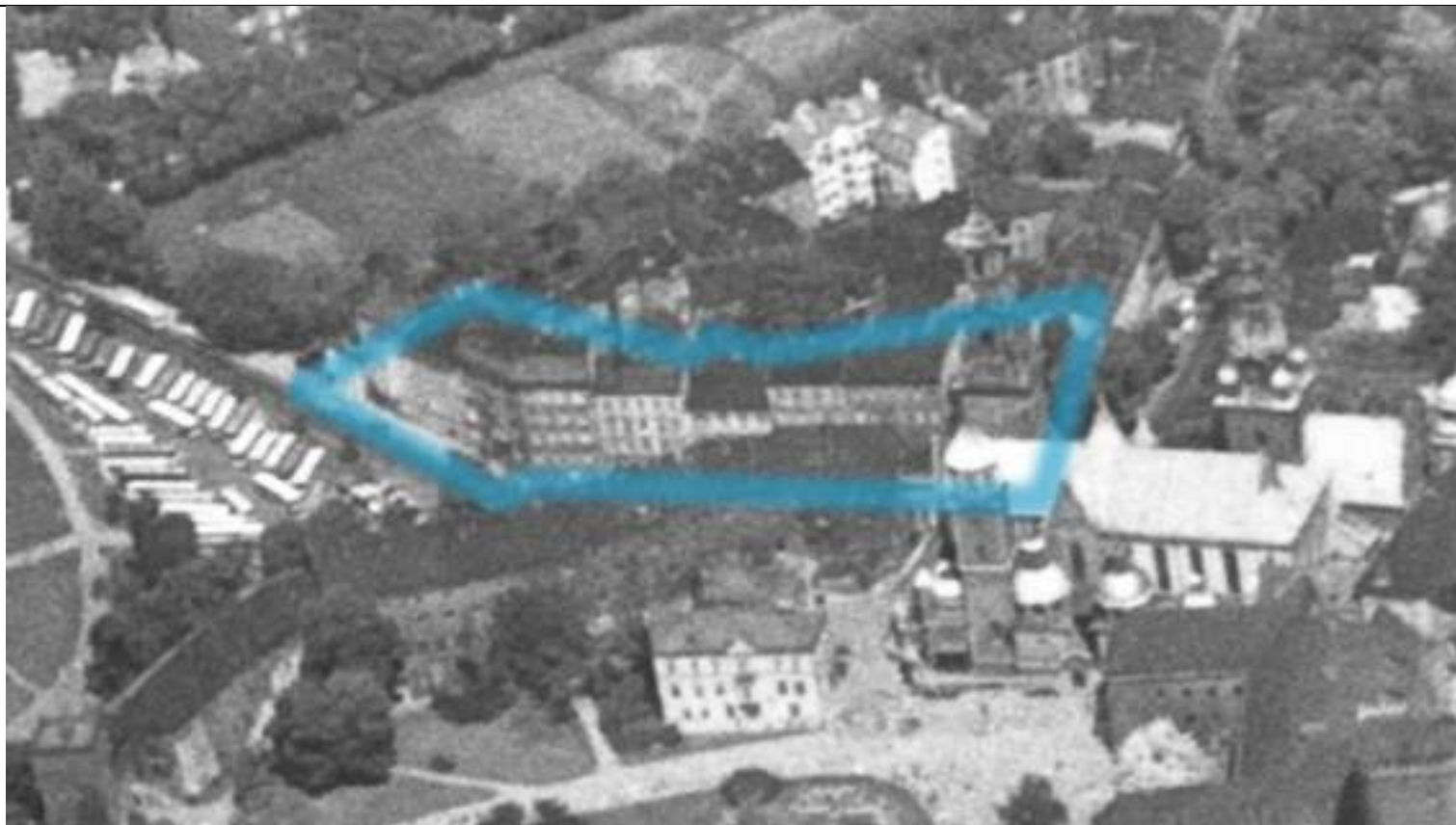
NR 22: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

ul. Powiśle

NR 9 > Na Groblach 21

NR 10: **budynek poza ewidencją**

NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Podzamcze nr 28), mur., 1908, proj. Henryk Lamensdorf.



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Podzamcze

NR 16/18: niezabudowana działka / zabudowa prowizoryczna / narożna ze Straszewskiego 3

NR 20 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1933, proj. Roman Weindling.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1898, nadbud. III piętra 1922, proj..

NR 24 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Leopold Tlachna, przebud. parteru 1912, proj. Ludwik Gutman.

NR 26 KAMIENICA, mur., 1889, nadbud. III piętra 1927, proj. Jan Orłowski.

NR 28 > Powiśle 12

ul. Straszewskiego

NR 3: niezabudowana działka / zabudowa prowizoryczna / narożna z Podzamcze 16/18

NR 4 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Jan Ertel

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

II.1 Rybaki

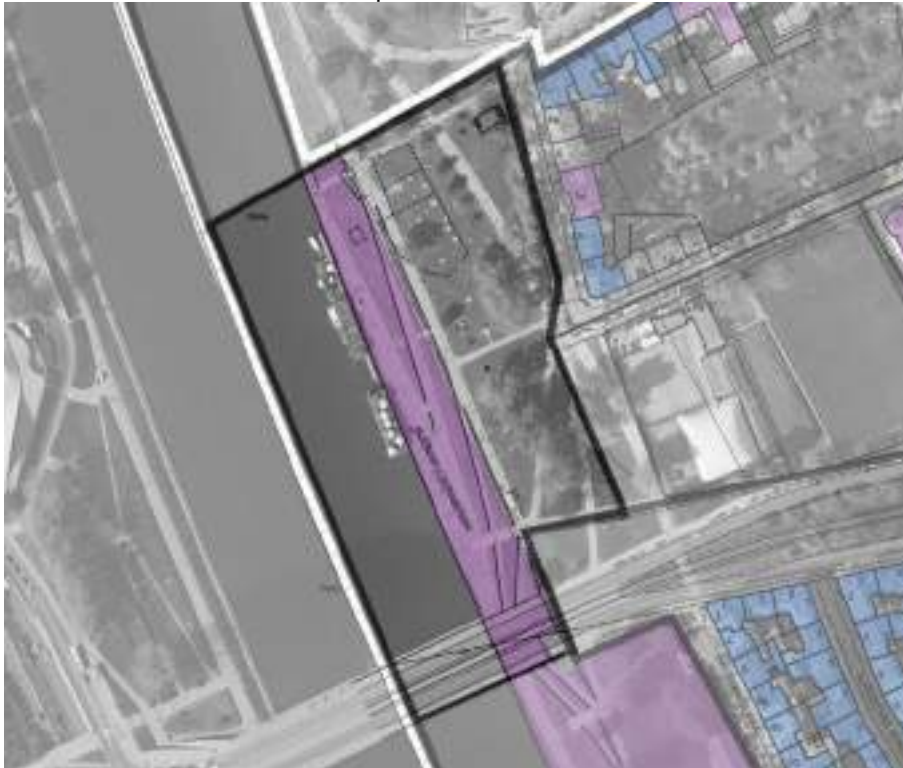
Numer ZWAK / WAK: II. 1	Nazwa WAK: Rybaki	Studium: Jednostka urbanistyczna: 4	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: Smocza – Nadwiślan - Bulwar Czerwieński

Tereny zielone: Obszar rekreacyjny duże przestrzenie trawiaste często używane do organizacji imprez plenerowych. Rzeźba „Smoka Wawelskiego”, psa „Dzoka”

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

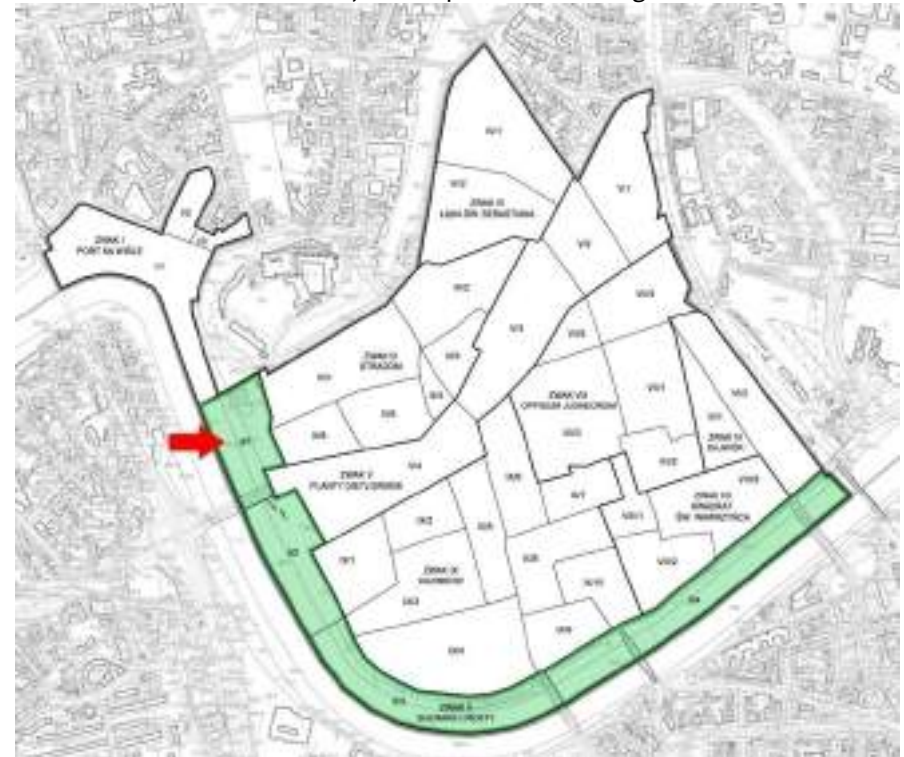


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7. Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9. Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.6** z przeznaczeniem pod zielenią urządzonej: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.6, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym - na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 lit. g oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;

6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbieralnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);

8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;

9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi.

39 Dla wyznaczonego terenu **WS.2** z przeznaczeniem na wody powierzchniowe śródlądowe, ustala się:

1) zakaz lokalizacji obiektów mieszkalnych we wszystkich terenach WS,

2) dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów usługowych, o których mowa w §9 ust. 2 pkt 21, wyłącznie w granicach określonych na Rysunku Planu stref:

a) strefy lokalizacji usług

b) strefy lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich,

3) dopuszcza się możliwość lokalizacji przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego.

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania dopuszcza się w dostosowaniu do przepisów odrębnych –lokalizacji budowli i urządzeń:

1) wodnych,

2) związanych z żeglugą,

3) służących ochronie ptactwa wodnego zgodnie z przepisami odrębnymi,

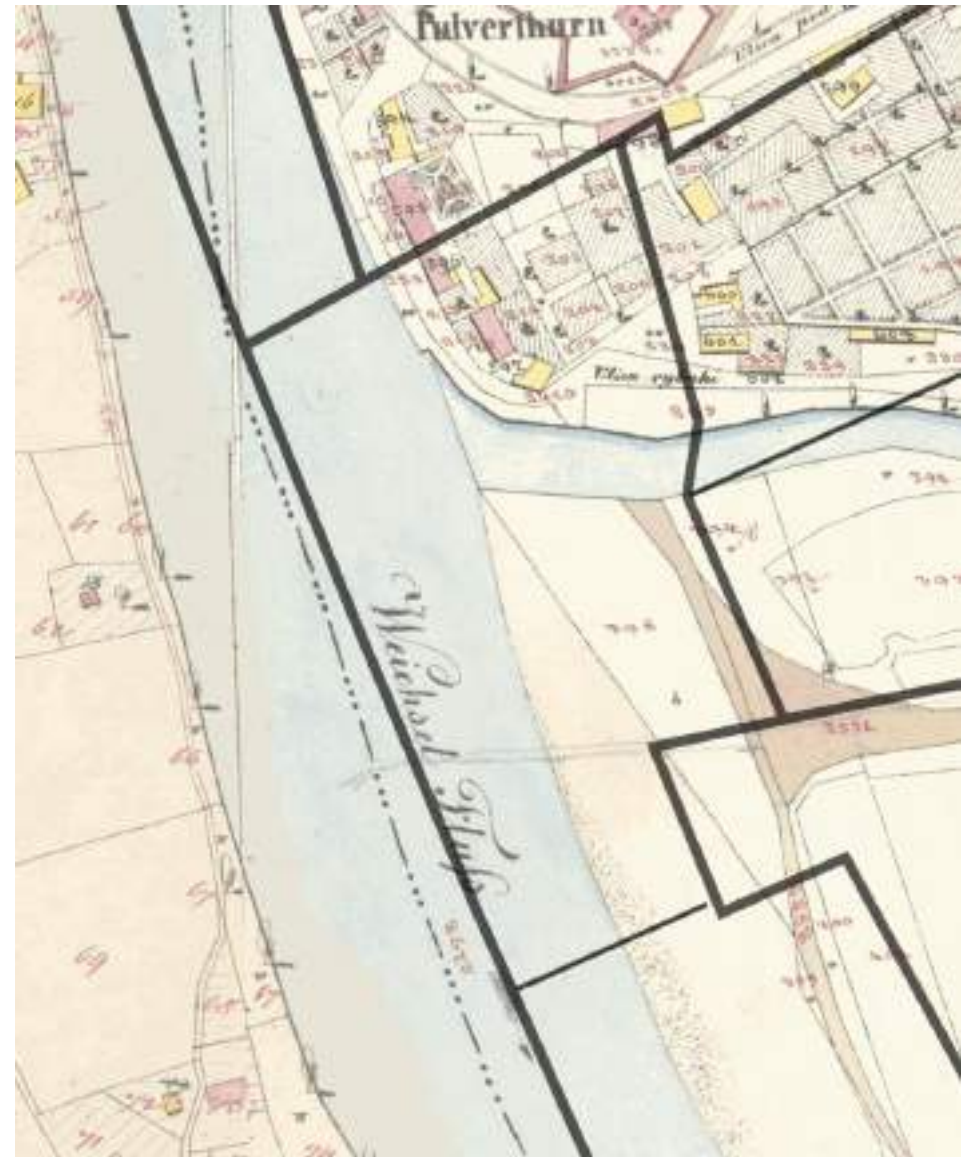
4) sieci technicznych i uzbrojenia terenu,

5) związanych z cumowaniem statków zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)

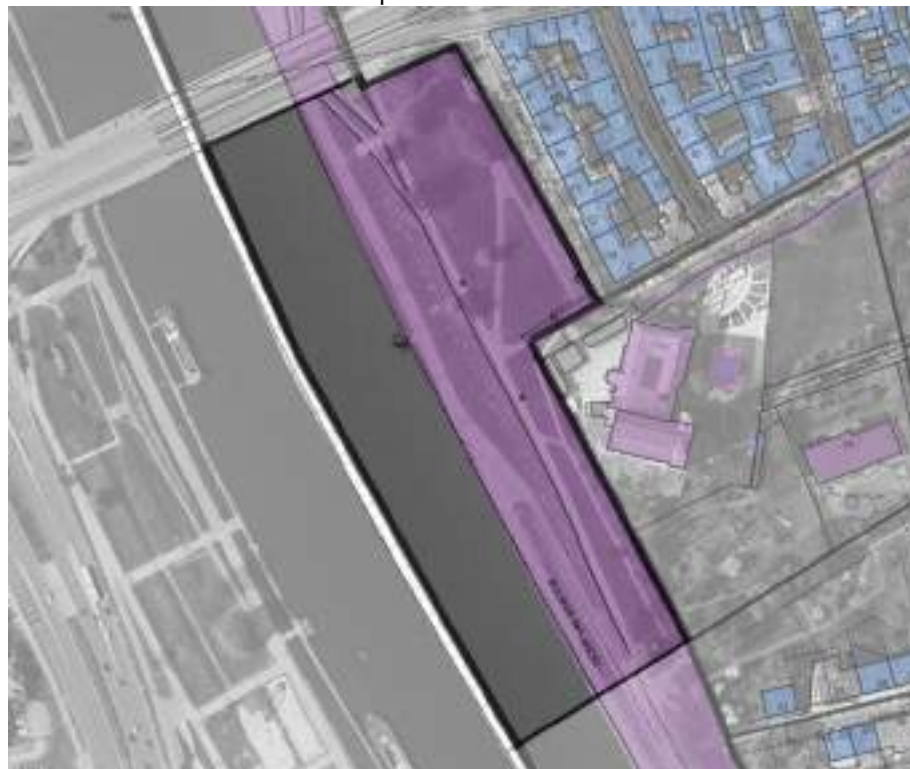


plan katastralny 1848

II.2 Bulwar Inflancki Pn

Numer ZWAK / WAK: II.2	Nazwa WAK: Bulwar Inflancki Pn	Studium: Jednostka urbanistyczna: 4	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. św. Stanisława – Bulwar Czerwieński – do wylotu ul. Piekarskiej		Tereny zielone: Obszar zieleni rekreacyjnej. Zieleń towarzysząca bulwarom wiślany	
Tereny zielone: Obszar zieleni rekreacyjnej. Zieleń towarzysząca bulwarom wiślany, stoliki do gry w szach/warcaby, tereny rekreacyjne.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: Obiekty hydrotechniczne bulwarów wiślanych			

Mapka obszaru WAK

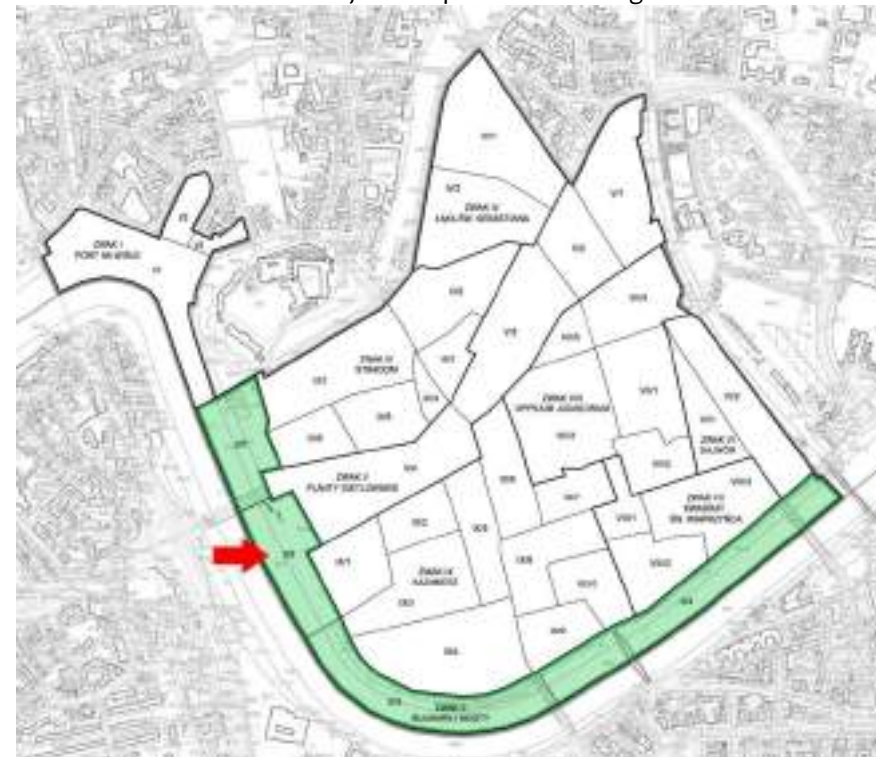


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.8** z przeznaczeniem pod zielenią urządzonej: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.8, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym - na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;

- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 lit. g oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbieralnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację parku rekreacyjno–edukacyjnego, placu zabaw, ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi, ekspozycji plenerowych, usług turystyczno-rekreacyjnych w komorach murów oporowych Bulwarów, kładek pieszo – rowerowych. Konstrukcja kładek nie może naruszać zabytkowych murów oporowych przy Bulwarach, winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok. Lokalizację niewyznaczonych na Rysunku Planu kładek pieszo-rowerowych należy ustalić w oparciu o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe.

§39 Dla wyznaczonego terenu **WS.3** z przeznaczeniem na wody powierzchniowe śródlądowe, ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji obiektów mieszkalnych we wszystkich terenach WS,
- 2) dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów usługowych, o których mowa w §9 ust. 2 pkt 21, wyłącznie w granicach określonych na Rysunku Planu stref:
 - a) strefy lokalizacji usług
 - b) strefy lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich,
- 3) dopuszcza się możliwość lokalizacji przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego.

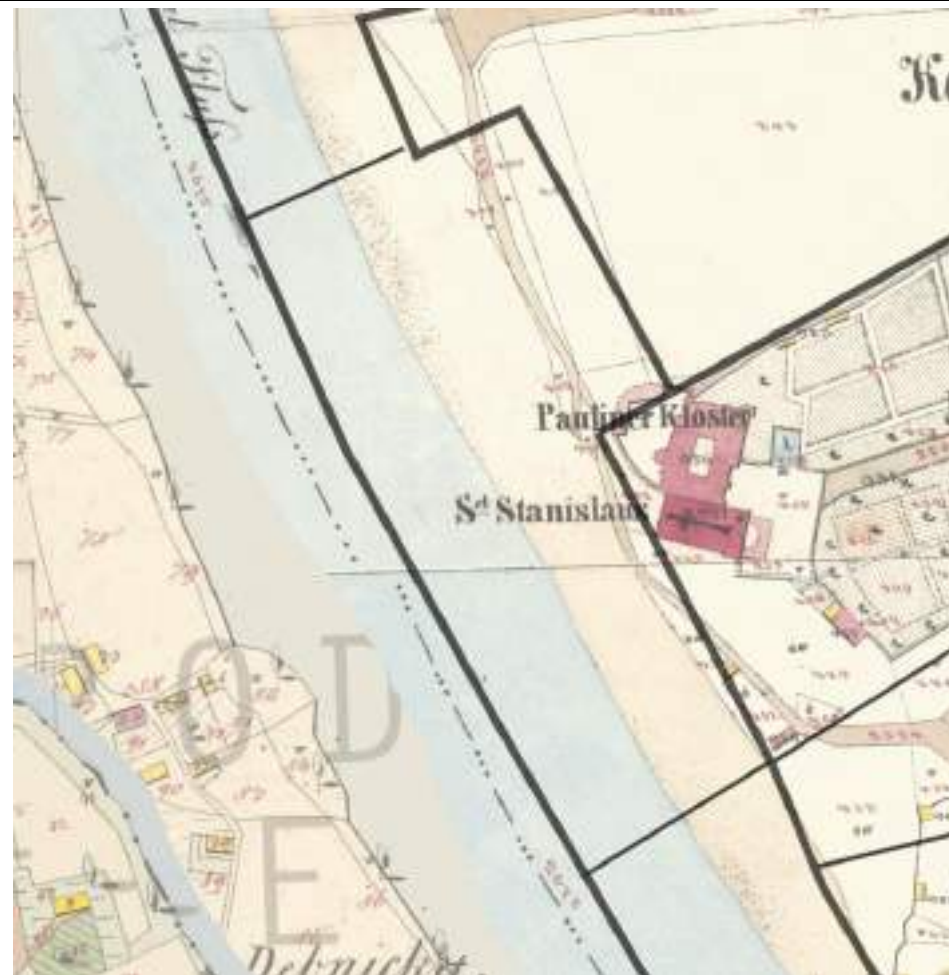
W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania dopuszcza się w dostosowaniu do przepisów odrębnych –lokalizacji budowli i urządzeń:

- 1) wodnych,
- 2) związanych z żeglugą,
- 3) służących ochronie ptactwa wodnego zgodnie z przepisami odrębnymi,
- 4) sieci technicznych i uzbrojenia terenu,
- 5) związanych z cumowaniem statków zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Zabudowa

Brak zabudowy mieszkalnej

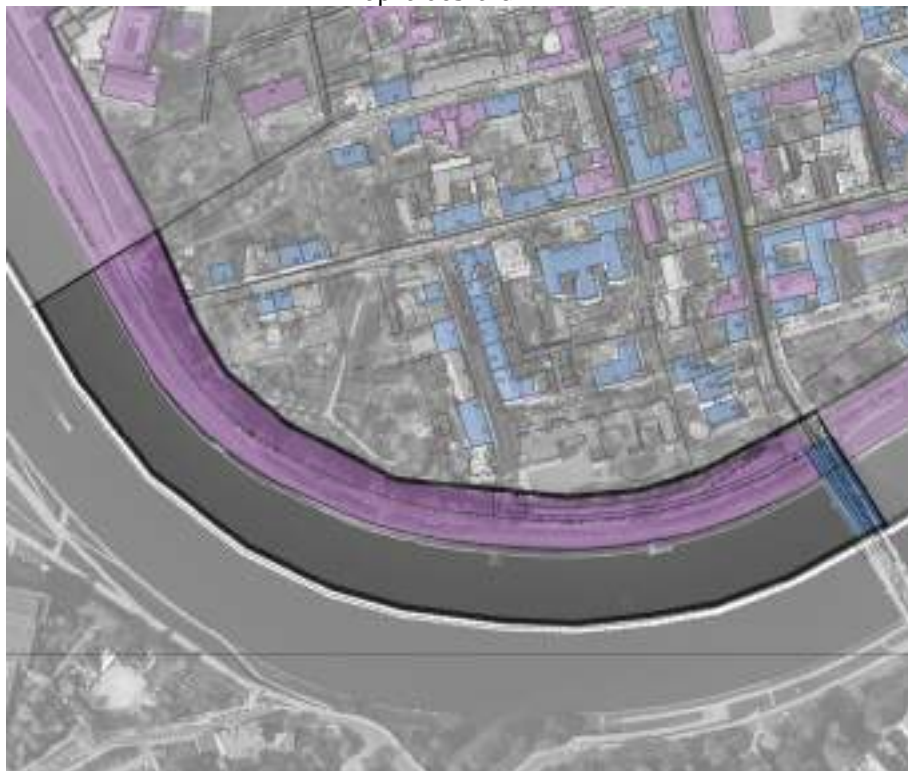
Elementy wałów przeciwpowodziowych - Obiekty hydrotechniczne bulwarów wrocławskich **A-1260/M (13.06.2011 r.) A-1260/M z 13.06.2011**

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

II.3 Bulwar Inflancki Pd

Numer ZWAK / WAK: II.3	Nazwa WAK: Bulwar Inflancki Pd	Studium: Jednostka urbanistyczna: 4	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: od wylotu ul. Piekarskiej, tyłami ul. Wietora, wzdłuż ul. Rybaki do wylotu ul. Krakowskiej			
Tereny zielone: Zieleń towarzysząca bulwarom wiślanym. Tereny trawiaste na dolnych bulwarach, nasadzenia drzew w formie szpalerów w górnej części wałów.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: Most Piłsudskiego			

Mapka obszaru WAK

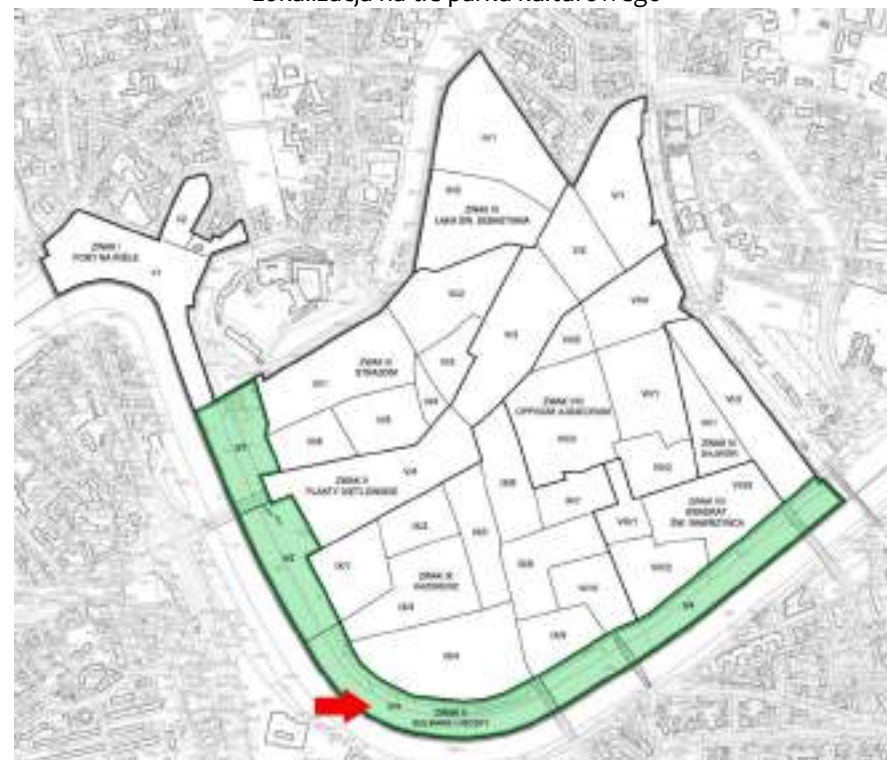


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.8** z przeznaczeniem pod zielenią urządzonej: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.8, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbielalnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację parku rekreacyjno – edukacyjnego, placu zabaw, ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi, ekspozycji plenerowych, usług turystyczno rekreacyjnych w komorach murów oporowych Bulwarów, kładek pieszo – rowerowych. Konstrukcja kładek nie może naruszać zabytkowych murów oporowych przy Bulwarach, winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok. Lokalizację niewyznaczonych na Rysunku Planu kładek pieszo-rowerowych należy ustalić w oparciu o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe.

§39 Dla wyznaczonego terenu **WS.3** z przeznaczeniem na wody powierzchniowe śródlądowe, ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji obiektów mieszkalnych we wszystkich terenach WS,

2) dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów usługowych, o których mowa w §9 ust. 2 pkt 21, wyłącznie w granicach określonych na Rysunku Planu stref:

a) strefy lokalizacji usług

b) strefy lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich,

3) dopuszcza się możliwość lokalizacji przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego.

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania dopuszcza się w dostosowaniu do przepisów odrębnych –lokalizacji budowli i urządzeń:

1) wodnych,

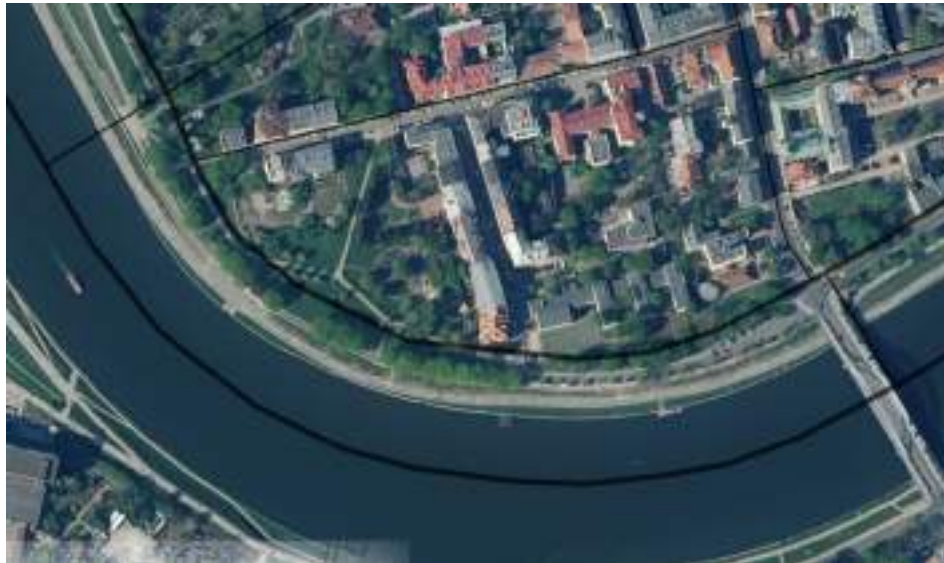
2) związanych z żeglugą,

3) służących ochronie ptactwa wodnego zgodnie z przepisami odrębnymi,

4) sieci technicznych i uzbrojenia terenu,

5) związanych z cumowaniem statków zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Zabudowa

Brak zabudowy mieszkalnej

Elementy wałów przeciwpowodziowych - Obiekty hydrotechniczne bulwarów wiślanych **A-1260/M (13.06.2011 r.) A-1260/M z 13.06.2011**

Stanowisko archeologiczne dawnego kościoła św. Jakuba

Most Im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, ul. Krakowska, mur.-stal., 1926-1931, proj. Andrzej Pszenicki z zespołem, zniszczony 1945, odbud. po 1945.



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

II.4 Bulwar Kurlandzki

Numer ZWAK / WAK: II.4	Nazwa WAK: Bulwar Kurlandzki	Studium: Jednostka urbanistyczna: 4	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: od wylotu ul. Krakowskiej do mostu kolejowego; wzdłuż ul. Podgórskiej

Tereny zielone: Zielen towarzysząca bulwarom wiślanym. Tereny trawiaste na dolnych bulwarach, podwójny szpaler drzew wzdłuż ulicy Podgórskiej.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: **Kładka Bernatka // Most Powstańców Śląskich**

Mapka obszaru WAK

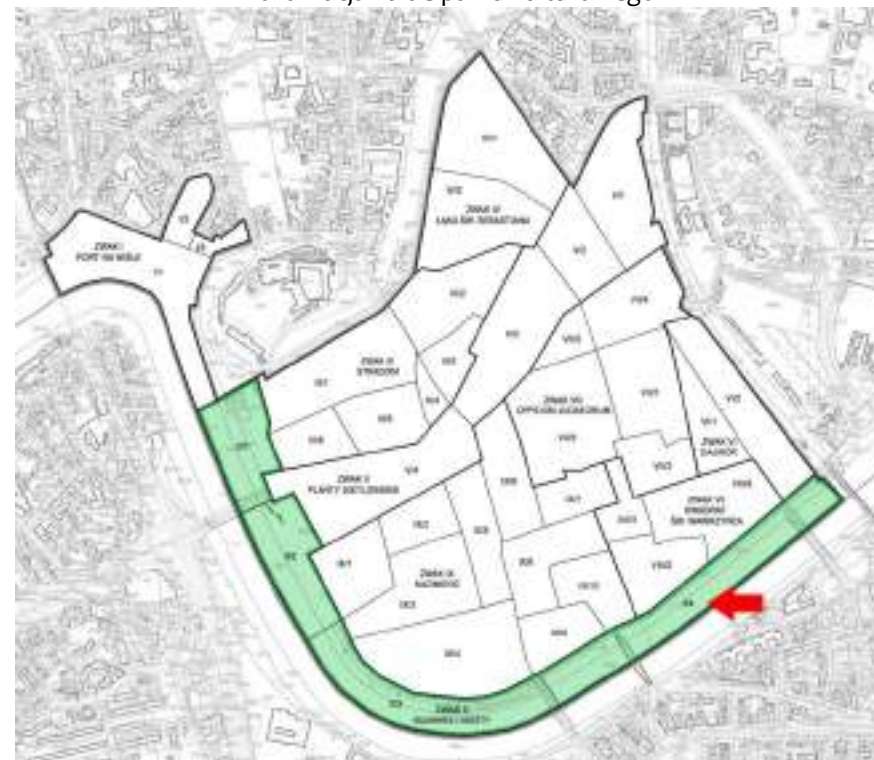


obiekty wpisane do rejestru zabytków

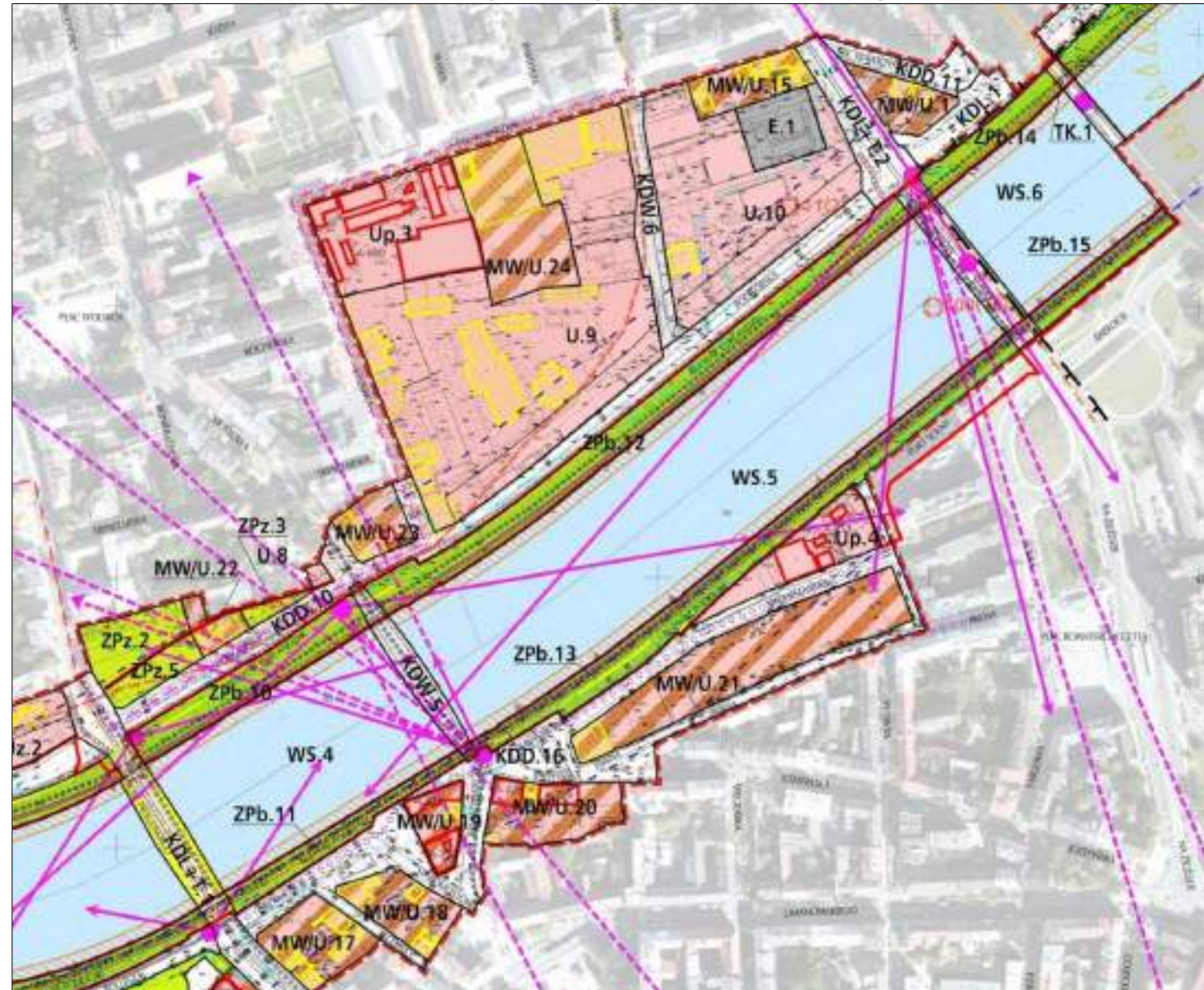


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.10, ZPb.12 i ZPb.14** z przeznaczeniem pod zieleni urządzoną: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową dla terenów ZPb.10, ZPb.12 oraz wypoczynkowo – rozrywkową dla terenu ZPb.14, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenach, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbiernalnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją na terenach ZPb.10 i ZPb.12 dopuszcza się lokalizację ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi, ekspozycji plenerowych, okazjonalnego handlu (bukiniści, pchli targ, targi staroci, ekspozycje obrazów), usług turystyczno rekreacyjnych w komorach murów oporowych Bulwarów, kładek pieszo – rowerowych. Konstrukcja kładek nie może naruszać zabytkowych murów oporowych przy Bulwarach, winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok. Lokalizację niewyznaczonych na Rysunku Planu kładek pieszorowerowych należy ustalić w oparciu o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe.

Dla terenu ZPb.14 dopuszcza się lokalizację ekspozycji plenerowych.

§39 Dla wyznaczonego terenu **WS.5** z przeznaczeniem na wody powierzchniowe śródlądowe, ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji obiektów mieszkalnych we wszystkich terenach WS,
- 2) dopuszcza się możliwość lokalizacji obiektów usługowych, o których mowa w §9 ust. 2 pkt 21, wyłącznie w granicach określonych na Rysunku Planu stref:
 - a) strefy lokalizacji usług
 - b) strefy lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich,
- 3) dopuszcza się możliwość lokalizacji przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego.

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania dopuszcza się w dostosowaniu do przepisów odrębnych –lokalizacji budowli i urządzeń:

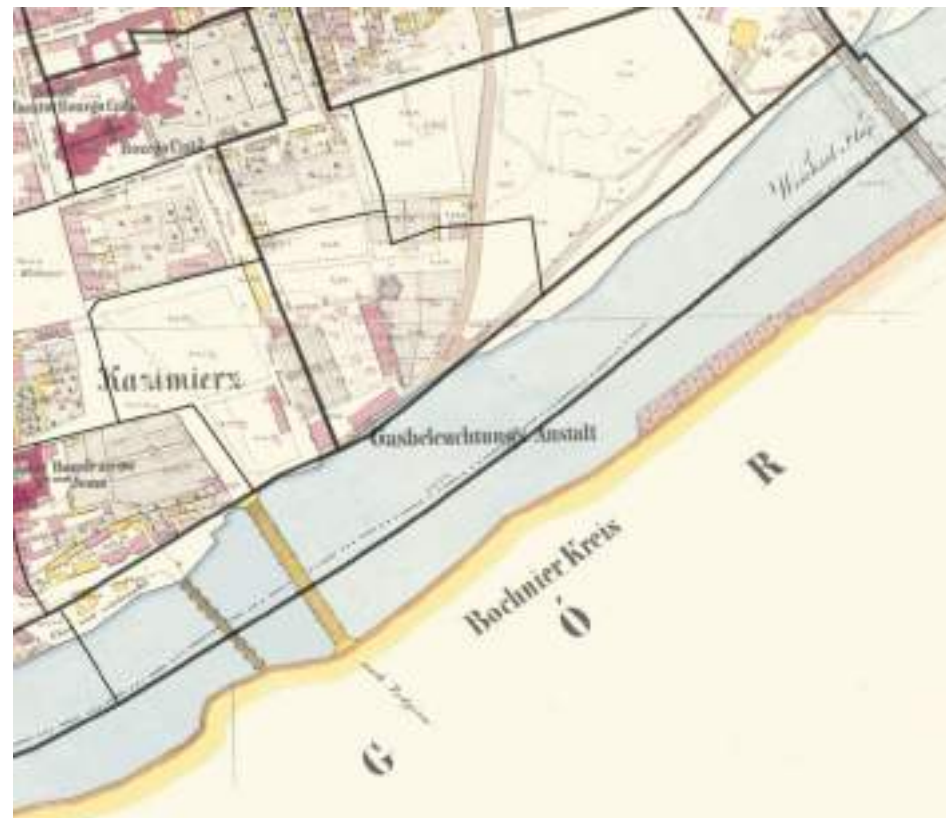
- 1) wodnych,
- 2) związanych z żeglugą,

- 3) służących ochronie ptactwa wodnego zgodnie z przepisami odrębnymi,
- 4) sieci technicznych i uzbrojenia terenu,
- 5) związanych z cumowaniem statków zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa: **Brak zabudowy mieszkalnej** // Elementy wałów przeciwpowodziowych - Obiekty hydrotechniczne bulwarów wiślanych **A-1260/M (13.06.2011 r.) A-1260/M z 13.06.2011**

Przyczółki mostu z pocz. XIX w., **A-1260/M z 13.06.2011** // **Kładka Bernatka** // **Most Powstańców Śląskich**


Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu


III.1 Bernardyni

Numer ZWAK / WAK: III.1	Nazwa WAK: Bernardyni	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Bulwary Wisły” i „Stradom”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: Bernardyńska – Smocza – Koletek – cz. ul. św. Agnieszki (bez budynków) – cz. ul. Stradomskiej			
Tereny zielone: Ogrody OO. Bernardynów, kompozycja oparta o układ kwateryowy jednak zieleń sadzona w swobodny sposób; wirydarz o narysie geometrycznym, zieleń towarzysząca ul. Bernardyńskiej i Koletek			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: KOŚCIÓŁ ŚW. BERNARDA ZE SIENY Z KLASZTOREM BERNARDYNÓW // SEMINARIUM DUCHOWNE			

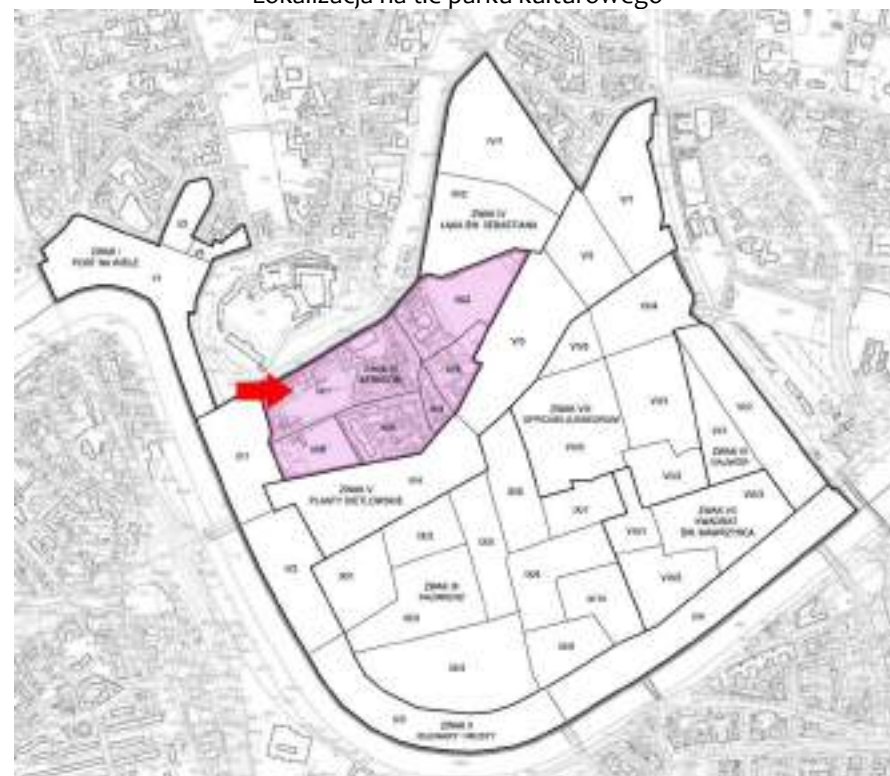
Mapka obszaru WAK



 obiekty wpisane do rejestru zabytków

 obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Wypis z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w §11. ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§31 Dla wyznaczonego terenu MW/U.12 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,9 – 4,7;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust.3.

Obowiązuje zakaz lokalizacji usług powyżej drugiej kondygnacji nadziemnej w budynkach mieszkalnych, za wyjątkiem usług oświaty oraz usług kultury takich jak kina, teatry i domy kultury.

W wyznaczonym terenie **MW/U.12** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §31 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.

§35 Dla wyznaczonego terenu MW/U.16 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,9 – 2,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

Obowiązuje zakaz lokalizacji usług powyżej drugiej kondygnacji nadziemnej w budynkach mieszkalnych, za wyjątkiem usług oświaty oraz usług kultury takich jak kina, teatry i domy kultury.

W wyznaczonym terenie **MW/U.16** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §35 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.

§36. Dla wyznaczonego terenu MW/U.17 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,3 – 3,4;
- 3) dopuszcza się budowę (w tym rozbudowę i nadbudowę) budynków, z uwzględnieniem ust. 2;
- 4) maksymalna wysokość zabudowy: 13m.

Obowiązuje zakaz lokalizacji usług powyżej drugiej kondygnacji nadziemnej w budynkach mieszkalnych, za wyjątkiem usług oświaty oraz usług kultury takich jak kina, teatry i domy kultury.

W wyznaczonym terenie **MW/U.17** znajduje się dworek wpisany do rejestru zabytków, nr rejestru A-699 (30.05.1986 r.), oznaczony na rysunku planu pod adresem ul. Kołek 9, którego ochronę, zgodnie z §11, uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, z tym że ochrona nie obejmuje okładziny zachodniej ściany szczytowej.

§43. Dla wyznaczonego Terenu zabudowy usługowej U.7, usługowej o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług sakralnych i związanych z funkcjonowaniem klasztoru, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,7 – 0,8;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w pkt 4;

4) możliwość budowy budynku garażowego z uwzględnieniem następujących ustaleń:

a) maksymalna wysokość zabudowy: 6,5m,

b) maksymalna wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej: 3,7m,

c) dach jednospadowy, kierunek kalenicy równoległy do ul. Kołetek,

d) maksymalną szerokość elewacji frontowej: 45m.

W terenie **U.7** znajdują się obiekty zabytkowe. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §43 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.

§42. Dla wyznaczonego terenu **U.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług oświaty i wychowania, **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,7 – 2,7;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

W terenie **U.8** znajdują się obiekty zabytkowe. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §42 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.

§44. Dla wyznaczonych **Terenów zieleni urządzonej ZPs.4, ZPs.5, ZPs.6**, o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy. Jako przeznaczenie uzupełniające dopuszcza się lokalizację obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej. Dla wyznaczonych terenów **ZPs.4, ZPs.5, ZPs.6** ustala się minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%; zakaz budowy nowych ogrodzeń - z wyjątkiem ogrodzeń placu zabaw dla dzieci oraz boisk do gier, zakaz lokalizacji miejsc postojowych.

W terenach **ZPs.4, ZPs.5 i ZPs.6** znajdują się ogrody w zespole kościoła pw. św. Bernardyna ze Sieny i klasztoru oo. Bernardynów (nr rejestru A-18, z dnia 19.02.1935 r., A-186/M z dnia 09.11.1972 r.), w terenie **ZPs.4** znajduje się figura (fontanna) z rzeźbą bł. Szymona z Lipnicy, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z § 11.

§45. Dla wyznaczonych **Terenów zieleni urządzonej**, o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy, **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;

2) zakaz lokalizacji parkingów, miejsc postojowych, dojazdów niewyznaczonych na rysunku planu;

3) dopuszczenia lokalizacji:

a) placów zabaw,

b) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej – jedynie jako podziemnych.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7
Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.
Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.
Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.
Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.
Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.
Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17Dla wyznaczonego terenu **MW/U.11** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniowa wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem §11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów §11) – 23 m;
- 4) geometria dachów dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W budynkach mieszkalnych dopuszcza się możliwość lokalizacji lokali usługowych w parterze i na pierwszym piętrze, a także w ich podziemnej części (w piwnicach), z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7, który mówi o nakazie powiązania, budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów, komunikacyjnego - pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Mała architektura:

figura (fontanna) z rzeźbą bł. Szymona z Lipnicy

Kolumna z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej Numer rejestrowy **B-554** z dn. **10.XII. 1991**



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Bernardyńska

NR 1: **Plac kościelny na tyłach kamienicy Stradomska 1.**

NR 2: KOŚCIÓŁ ŚW. BERNARDA ZE SIENY Z KLASZTOREM BERNARDYNÓW, zbudowany w latach 1453– ok. 1484 z inicjatywy kardynała Zbigniewa Oleśnickiego jako fundacja jego i Kazimierza Jagiellończyka, przy współudziale Jana Hińczy z Rogowa i mieszczan krakowskich; W 1473 wykonano tu pierwszy w Polsce druk – kalendarz na 1474), ale współczesna sylweta powstała wskutek barokowej przebudowy w drugiej połowie XVII w.; odbudowany w latach 1659–1680 po zniszczeniu z czasów najazdu szwedzkiego (1655–1657). Kościół p.w. św. Bernarda, mur., 2 poł. XV, gruntowna przebud. korpusu 1645-1647, zrujnowany 1656, odbud. 1659-1680, proj. Krzysztof Mieroszewski, krypty 1758-1765, restaur. fasady 1860-1861, remont. 1867-1869, gruntownie restaur. fasada 1895, arch. Zygmunt Hendel, gruntownie restaur. 1921-1930, restaur. fasady, arch. Ludwik Wojtyczko i Zygmunt Gawlik, remont. 1967-1969, klasztor, mur., 1455, rozbud. 1645-1647, zrujnowany, odbud. z wykorzystaniem pozostałości murów 1659-1680, proj. Krzysztof Mieroszewski (?), przebud. skrzydła pn. 1755, zburzenie części wsch. 1822-1839, nadbud. piętra 1883-1885, remont. i cz. przebud. 1907, proj. Jan Sas-Zubrzycki, ogród, XV, XVII. **A-18, 1935, 1972, A-186/M**

NR 3/5/6: SEMINARIUM DUCHOWNE, 1928-1930; Zbigniew Gawlik, Franciszek Mączyński. Dekoracją rzeźbiarską wykonano pod kierunkiem Xawerego Dunikowskiego, w latach 1930-1991 siedziba Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Częstochowskiej, w latach 1992-2013 siedziba Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Sosnowieckiej, od 2013 roku budynek Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

NR 7: SZKOŁA (d. Żeńska Szkoła Wydziałowa im. Ks. Stanisława Konarskiego) ob. Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 21, mur., 1877-1878, proj. Maciej Moraczewski, skrzydło wsch. 1910, dobud. sali gimnastycznej 1996; **A-1125, 8.12.2003.**

NR 8 KAMIENICA, mur., 1895.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1895.

NR 10/11 KAMIENICA (narożny ul. Smocza nr 2), mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf.

ul. Smocza

NR 1: TOALETY przy bulwarze / **budynek poza ewidencją**

NR 2 > Bernardyńska 10/11

NR 4a KAMIENICA, mur., 1937, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 6: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 6a: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 8 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Józef Weinberger.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Koletek nr 21), mur., 1928, proj. Józef Weinberger.

ul. Koletek

NR 1 > Stradomska 17

NR 3 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Beniamin Torbe.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1922, proj. Roman Weindling.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 9 DWÓR, pocz. XIX w. **A-699, 30.05.1986**

NR 11: **działka / zabudowana tymczasowa / budynek poza ewidencją**

NR 13: **działka / zabudowana tymczasowa / budynek poza ewidencją**

NR 13a: **Hotel „Dom św. Szymona z Lipnicy” / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 15 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 21 > Smocza 10.

ul. Stradomska

NR 1 KAMIENICA, mur., XV, XVII, przebud. 1804, proj. Józef Le Brun, przebud. 1820-1824, budowa obecnego budynku 1886-1888, proj. Nachman Kopald, remont. 1958-1960.
A-513 z 26.03.1968 oraz 513 z 14.05.1974.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1 poł. XV, XVI, XVII, XVIII, nadbud. II piętra 1849, proj. Bogumił Trenner. A-1135, 9.05.2005

NR 5/5a KAMIENICA, mur., 2 poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XV), przebud. 1842, proj. Tadeusz Niemczykiewicz, elewacja 1896, proj. Zygmunt Luks. **A-514, 14.05.1974**

NR 7 KAMIENICA, mur., XVI, 2 poł. XVIII, nadbud. II piętra 1838. **A-515 z 26.03.1968**

NR 9 KAMIENICA, mur., 1860 (w miejscu domu z XVI).

NR 11 KAMIENICA, mur., poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XVI), przebud. 1829-1830, proj. Ignacy Hercok, nadbud. II piętra 1834, 2 poł. XIX. dom „Jakubowskich”, oberża Pod Wołem, Hotel Londyński; w 1849 otwarto tu jeden z pierwszych krakowskich ogródków piwnych.

NR 13 KAMIENICA, mur., 2 poł. XVII (z połączenia trzech domów), nadbud. II piętra 1874-1878, proj. Józef Ochmański. kamienica „Bekierskich”, d. Hotel Pod Białą Różą; W hotelu tym trzykrotnie, zatrzymał się w H. Balzak (1847, 1848 i 1850).

NR 15 KAMIENICA, mur., 1 poł. XIX (z połączenia dwóch domów), fasada poł. XIX, proj. August Plasqude, nadbud. II piętra po 1870. kamienica „Schermantów”, d. Szpital Kapitulny dla Ubogiej Szlachty tzw. Ligęzowski; **A-516, 10.05.1975**

NR 15a KINO „WARSZAWA”, ul. Stradomska nr 15A w podwórku, mur., 1921, proj. Samuel Singer.

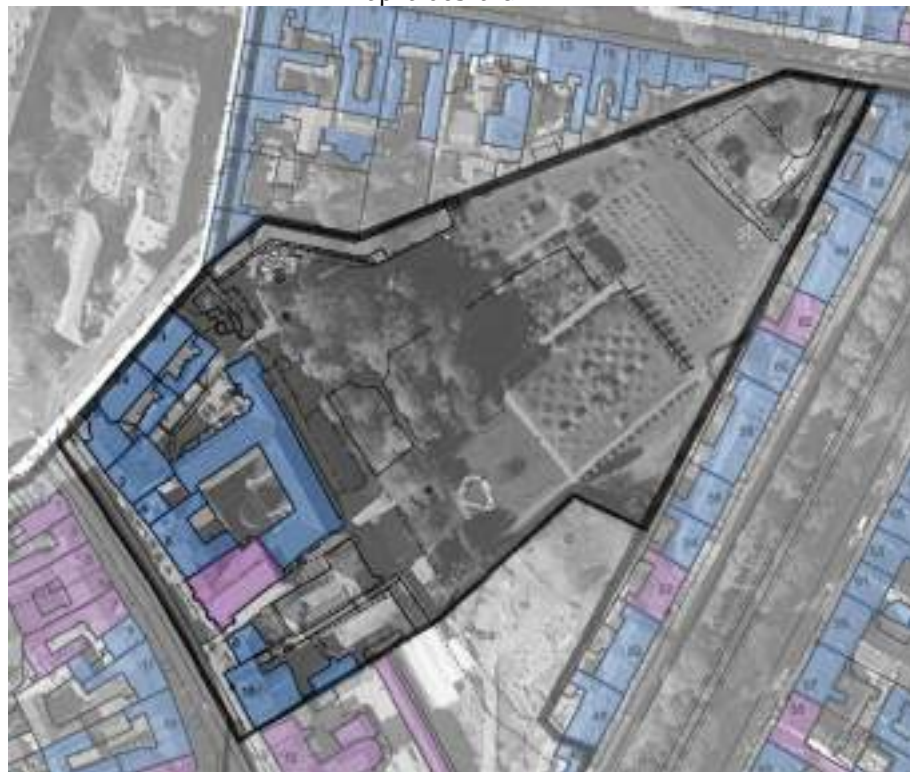
NR 17 NOWY DOM CELNY, ul. Stradomska 17 (narożny ul. Kołetek 1), ob. kamienica, mur., 1859-1863, proj. Feliks Książarski. Kamienica Maurycego Barucha / od ul. Kołetek KAMIENICA, mur., pocz. XX, proj. Benjamin Torbe.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

III. 2 Misjonarze

Numer ZWAK / WAK: III. 2	Nazwa WAK: Misjonarze	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MZPZ: „Stradom”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. Stradomska – cz. ul. św. Gertrudy – mur klasztorny – cz. ul. św. Sebastiana - tyły kamienic ul. Dietla – granica ogrodów misjonarskich			
Tereny zielone: Ogrody XX. Misjonarzy, kompozycja kwatrowa, nasadzenia częściowo komponowane częściowo swobodne; zieleń towarzysząca ul. św. Gertrudy			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: KOŚCIÓŁ NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA Z KLASZTOREM MISJONARZY na Stradomiu, ul. Stradomska nr 4/6			

Mapka obszaru WAK

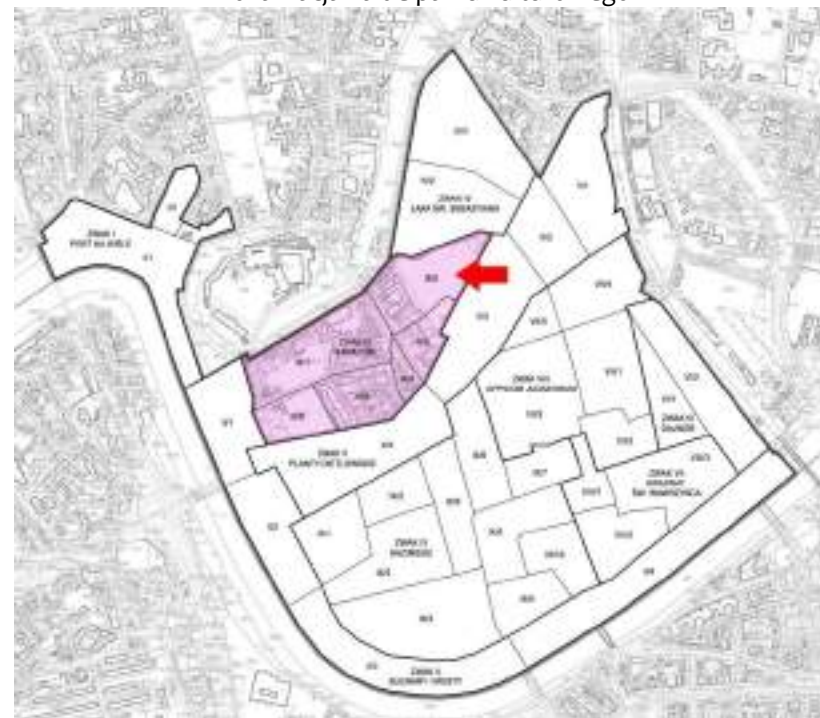


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§29 Dla wyznaczonego terenu MW/U.12 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,7 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 pkt 4.

W wyznaczonym terenie **MW/U.10** znajduje się kamienica ujęta w gminnej ewidencji zabytków, oznaczona na rysunku planu pod adresem ul. Stradomska 10, której ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony częściowej**, zgodnie z §11; z uwzględnieniem następujących ustaleń:

- 1) dla wysuniętej w stronę podwórza części tej kamienicy dopuszcza się nadbudowę, polegającą na podniesieniu elewacji i zmianie kąta nachylenia przekrywającej tą część połączy dachowej, z dopuszczeniem dachu płaskiego;
- 2) nie dopuszcza się zmiany istniejących wysokości kalenic;
- 3) nie dopuszcza się nadbudowy części frontowej oraz części szczytowej od strony kościoła Misjonarzy;
- 4) dopuszcza się nadbudowę i rozbudowę nieujętej w ewidencji zabytków oficyny bocznej, z uwzględnieniem następujących ustaleń:
 - a) maksymalna wysokość zabudowy: 18,5m,
 - b) dopuszcza się przekrycie dachem płaskim.

§30 Dla wyznaczonego terenu MW/U.11 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 2,9 – 3,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

W wyznaczonym terenie **MW/U.11** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §30 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§43. Dla wyznaczonego **Terenu zabudowy usługowej U.6, usługowej** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług sakralnych i związanych z funkcjonowaniem klasztoru, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

W terenie **U.6** znajdują się obiekty zabytkowe:

- 1) kościół pw. Nawrócenia św. Pawła w zespole kościoła i klasztoru Misjonarzy, przy ul. Stradomskiej, wpisany do rejestru zabytków, nr rejestru A-27 /A-194/M/ (05.05.1931 r.), oznaczony na rysunku planu, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z §11;
- 2) budynki w zespole klasztoru Misjonarzy, ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu pod adresem ul. Stradomska 4–8, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z §11.
- 3) mur ogradzający, oznaczony na rysunku planu, którego ochronę, uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z §11.

§44. Dla wyznaczonych **Terenów zieleni urządzonej ZPs.2, ZPs.3**, o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy. Jako przeznaczenie uzupełniające dopuszcza się lokalizację obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej. Dla terenu **ZPs.2** dopuszcza się:

- a) budowę budynków zamieszkania zbiorowego, budynków usługowych z zakresu usług nauki i kultury oraz usług sakralnych i związanych z funkcjonowaniem klasztoru, z uwzględnieniem następujących ustaleń: - maksymalna wysokość zabudowy realizowanej od strony ul. św. Sebastiana do oznaczonej na rysunku planu linii regulacyjną wysokości zabudowy: 5m – pod warunkiem, że wysokość ta nie przekroczy rzędnej 210 m n.p.m., z dopuszczeniem realizacji w części północnowschodniej – w granicach strefy budowy lub rozbudowy – schodów prowadzących na tarasy lokalizowane na dachach- maksymalna wysokość zabudowy w granicach pozostałej części strefy budowy lub rozbudowy: 7m, pod warunkiem, że wysokość ta nie przekroczy rzędnej 212 m n.p.m., - dopuszcza się możliwość realizacji dachów płaskich i tarasów,
- b) budowę parkingów i garaży podziemnego, zlokalizowanego w granicach nieprzekraczalnych linii zabudowy w terenie ZPs.2, poza zasięgiem istniejącego zainwestowanego podziemnego dawnego schronu,
- c) lokalizację terenowych urządzeń sportowych (niezadaszonych boisk do gier).

Dla wyznaczonych **terenów ZPs.2, ZPs.3**, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego dla terenu ZPs.2: 70%,
- 2) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego dla terenu ZPs.3: 80%;

3) wskaźnik intensywności zabudowy dla terenu ZPs.2: 0,3 – 1,3;

4) maksymalną wysokość zabudowy: 7m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 oraz z uwzględnieniem wskazanych w ust.2 warunków dotyczących rzędnych ponad poziom morza;

5) zakazy:

a) budowy nowych ogrodzeń - z wyjątkiem ogrodzeń placu zabaw dla dzieci oraz boisk do gier,

b) w terenach ZPs.3 lokalizacji miejsc postojowych;

W terenie **ZPs.2**, w zespole klasztoru księży Misjonarzy znajdują się ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

1) ogród klasztorny, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, z nakazem utrzymania istniejącej kompozycji ogrodu (wraz z obiektami architektury ogrodowej i kultu religijnego, stanowiącymi jego wyposażenie) oraz przywrócenia niezachowanej części barokowej kompozycji ogrodu, z przedłużeniem dwóch alei na osi południowy-zachód – północny-wschód, z zakończeniem układu aleją poprzeczną na osi północny-zachód – południowy-wschód,

2) mur ogrodzający, oznaczony na rysunku planu, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, zgodnie z §11.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Stradomska

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy 25), mur., 1874-1876 (z wykorzystaniem wcześniejszych murów), proj. Paweł Barański.

NR 4/6 KOŚCIÓŁ NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA Z KLASZTOREM MISJONARZY na Stradomiu, ul. Stradomska nr 4/6, zbudowany w latach 1719–1728; proj. Kasper Bażanka, remont. wnętrza 1926-1930, remont. i restaur. fasady 1962-1965 i 1990; klasztor, mur., skrzydło pn. 1693-1695, pozostałe skrzydła 1719-1732, przebud. skrzydła wsch. 1809, przebud. 1839-1841, nadbud. II piętra 1873, odn. 1946, budynek bramny (d. kamienica Jadwigi Zaurowej), mur., przed 1673, remont. 1795, nadbud. II piętra 1876, proj. Adam Nowicki, remont. 1946, budynek klasztorny (d. pałac Wielopolskich), mur., ok. poł. XVII, remont. po 1720, częściowo rozebrany 1814, rozbud. 1839-1841, proj. August Plasqude, adaptacja pomieszczeń na piętrach na mieszkania 1912, budynek na pn. od dziedzińcyka, mur., przed 1688, remont. 1741, przebud. i nadbud. II piętra 1873, proj. Adam Nowicki, oranżeria, mur., XVIII, remont. po 1822, przebud. 1890, proj. Maurycy Tlachna, gruntownie remont. po 1980, ogrodzenie ogrodu, mur., po 1701, ogród, XVII/XVIII, rekonstruowany k. XIX, uszczuplony 1959 i 1963.
A-27, 5.05.1931, A-194/M z 15.01.2009

NR 8 KAMIENICA, mur., XVII, XVIII, 1820, przebud 1872-1875, proj. Paweł Barański. budynek gospodarczy (d. pralnia klasztoru Misjonarzy)

ul. św. Gertrudy

NR 22: niezabudowana działka – wjazd do ogrodów XX. Misjonarzy.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Adam Czunko.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Adam Czunko.

NR 25 > Stradomska 2

ul. św. Sebastiana

NR 21 MUR I BRAMA ogrodów XX. Misjonarzy na Stradomiu (Stradomska 4/6) –nieujęta w ewidencji, mimo adresu na ul. św. Sebastiana.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

III.3 Bożogrobcy

Numer ZWAK / WAK: III.3	Nazwa WAK: Bożogrobcy	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Stradom”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. Stradomska – granica ogrodów XX. Misjonarzy – tyły kamienic przy ul. Dietla – cz. ul. Dietla			
Tereny zielone: Szczątkowa zieleń na dziedzińcach posesji ul. Stradomska 12/14.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: KOŚCIÓŁ ŚW. JADWIGI Z KLASZTOREM I SZPITALEM BOŻOGROBCÓW // ul. Dietla 44 KAMIENICA (narożna ul. Stradomska nr 18).			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w §11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§27 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 i ust. 3.

W wyznaczonym terenie **MW/U.8** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §27 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.

§28 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.9** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,0 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 18,8m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 pkt 3 i pkt 4 oraz z uwzględnieniem warunku, o którym mowa w ust. 2 pkt. 1 lit. a i pkt 2 lit. a.

W wyznaczonym terenie **MW/U.9** znajduje się wpisany do rejestru zabytków zespół poklasztorny Bożogrobców, nr rejestru A-119 (17.02.1975 r.), oznaczony na rysunku planu pod adresem ul. Stradomska 12-14, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony częściowej**, zgodnie z **§11**, z uwzględnieniem następujących ustaleń:

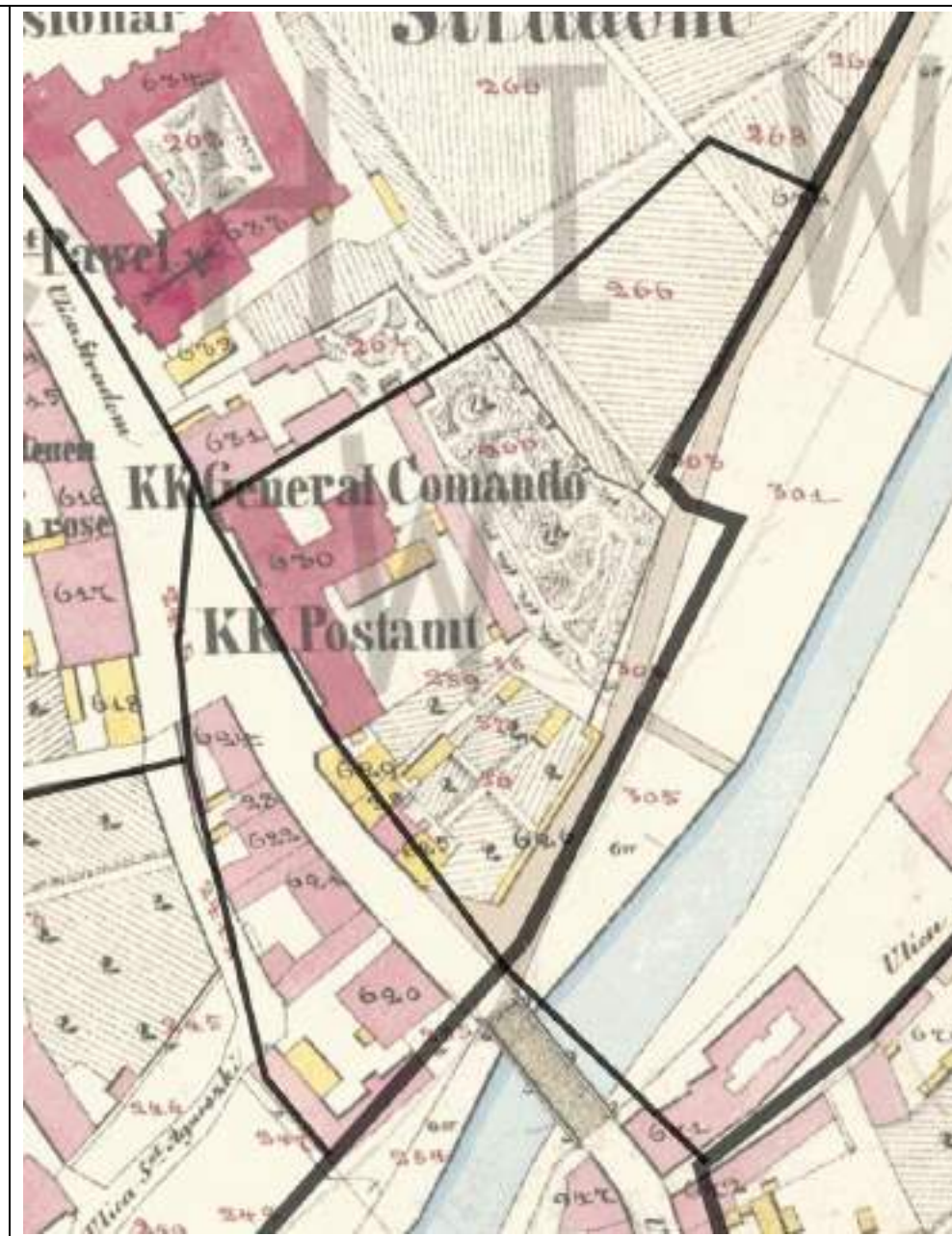
- 1) na działkach nr 95/2 obr. 3 Śródmieście, dopuszcza się nadbudowę budynku frontowego:
 - a) maksymalna wysokość zabudowy: 18,8m, ale nie wyżej niż wysokość attyki istniejącej od frontu budynku,
 - b) dach płaski lub jedno- lub wielospadowy; kąt nachylenia połaci dachowych jedno- lub wielospadowych: 15° - 30°,
 - c) w przypadku doświetlania pomieszczeń poprzez połacie dachowe stosowanie wyłącznie okien połaciowych;
 - 2) na działkach nr 95/3, 95/6, obr. 3 Śródmieście, dopuszcza się rozbudowę budynku frontowego od strony podwórza:
 - a) maksymalna wysokość zabudowy: 18,8m, ale nie wyżej niż wysokość istniejącej od frontu attyki budynku (dotyczy również urządzeń technicznych),
 - b) dach płaski lub jedno- lub wielospadowy; kąt nachylenia połaci dachów jedno- lub wielospadowych: 15° - 30°;
 - 3) na działce 95/6, obr. 3 Śródmieście, dopuszcza się rozbudowę i nadbudowę budynku zabytkowych stajni i wozowni:
 - a) maksymalna wysokość kalenicy: 6,5m,
 - b) wysokość gzymsu/okapu: 4,5m,
 - c) dach dwuspadowy symetryczny o kącie nachylenia połaci dachowych: 25o - 35o,
 - d) doświetlanie pomieszczeń poprzez połacie dachowe, wyłącznie za pomocą lukarni;
 - 4) na działkach nr 95/6, 96/2, 96/3 obr. 3 Śródmieście dopuszcza się nową zabudowę:
 - a) maksymalna wysokość zabudowy: 18,4m,
 - b) wymagane dzielenie bryły na segmenty lub uskoki w celu przełamania monotonii bryły i elewacji,
 - c) dopuszcza się dach płaski;
3. W wyznaczonym terenie **MW/U.9**, znajduje się mur ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu od strony ul. J. Dietla, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z **§11**.

§45 Dla wyznaczonego terenu **ZPz.4** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleni towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy ustala się:

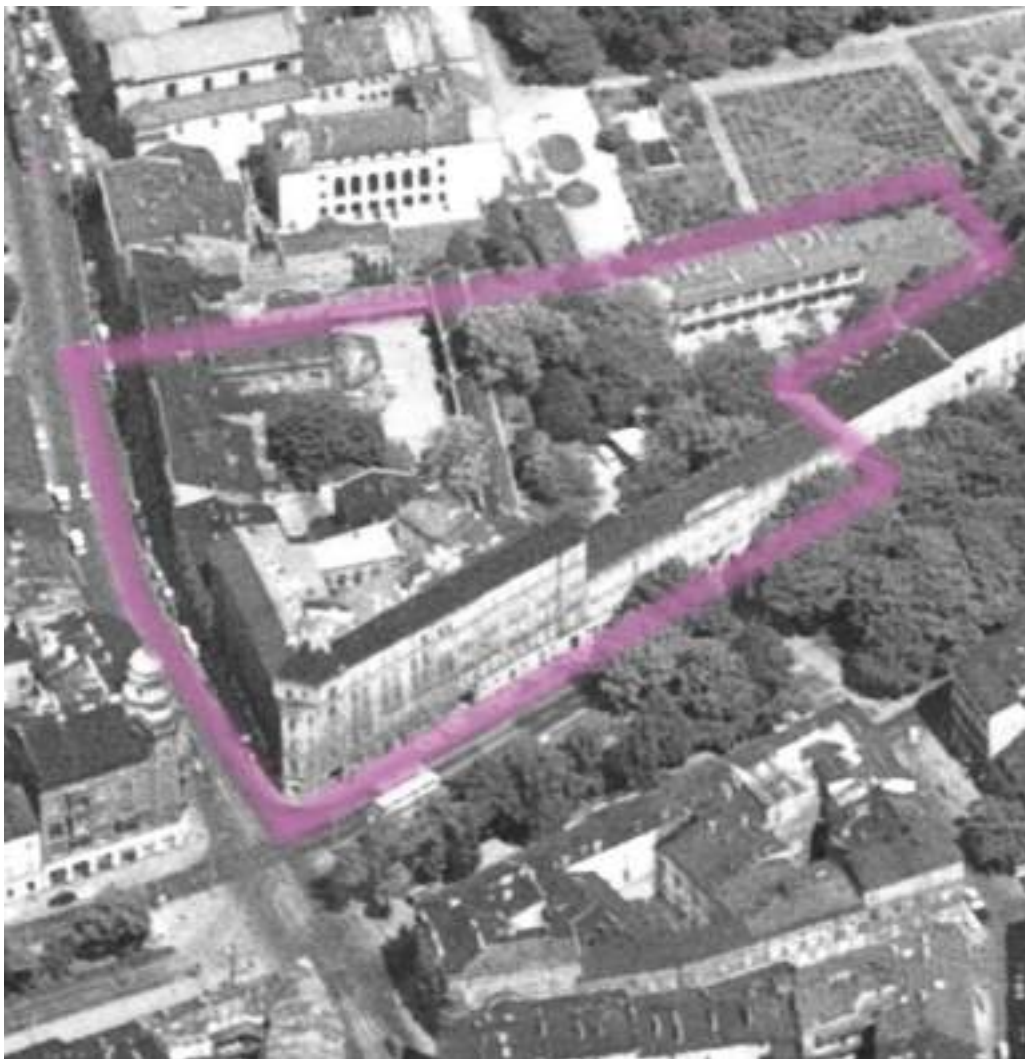
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;
- 2) zakaz lokalizacji parkingów, miejsc postojowych, dojazdów niewyznaczonych na rysunku planu;
- 3) dopuszczenia lokalizacji:
 - a) placów zabaw,
 - b) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej – jedynie jako podziemnych.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Stradomska

NR 10 KAMIENICA, mur., 2 poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XV i XVI), 1814-1818, przebud. po 1858, proj. Paweł Barański, nadbud. II i III piętra 4 ćw. XIX.

NR 12/14 KOŚCIÓŁ ŚW. JADWIGI Z KLASZTOREM I SZPITALEM BOŻOGROBCÓW z Miechowa ob. dom mieszkalny, ul. Stradomska nr 12/14; fundacja Kazimierza Wielkiego z 1360 r., klasztor fundacji Elżbiety Łokietkówny (przed 1378); zabudowa murowana zapewne z XV w., przebudowywana gruntownie po najeździe szwedzkim (1655–1657), w wyniku kasaty włączona w gmach austriackiej komory celnej z lat 1797/1798–1800. Obiekt mur., 4 ćw. XIV, ukończenie prac po 1451, niszczone pożarami 1473, 1536 i 1556, przebud. 1 poł. XVII, zniszczone i odbud. 1656, przebud. na gmach austriackiej komory celnej ok. 1798, wielokrotne zmiany funkcji i remont. 2 poł. XIX, ok. 1920 i 2 poł. XX. **A-119, 17.02.1975**

NR 16 KAMIENICA, mur., XVII, XVIII, przebud. 1862-1865.

NR 18 > Dietla 44

ul. Dietla

NR 44 KAMIENICA (narożna ul. Stradomska nr 18), mur., XVIII (?), 1865, nadbud. III i IV piętra 1926-1929, proj. Samuel Singer. **A-517, 26.03.1968, zmiana treści decyzji 26.09.2014, A-1416/M**

NR 46/46a KAMIENICA, mur., 1869-1873, proj. Jacek Matusiński, nadbud. II piętra 1886, proj. Nachman Kopald, remont. po 1975.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

III.4 Piekiełko

Numer ZWAK / WAK: III.4	Nazwa WAK: Piekiełko	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Stradom”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. św. Agnieszki – cz. ul. Stradomskiej – cz. ul. Dietla			
Tereny zielone: niezabudowana działka pomiędzy kamienicami św. Agnieszki 6 i 10, nieuporządkowany teren, częściowo parking.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: KAMIENICA OHRENSTEINA (narożna ul. Dietla nr 42 i ul. św. Agnieszki 10)			

Mapka obszaru WAK

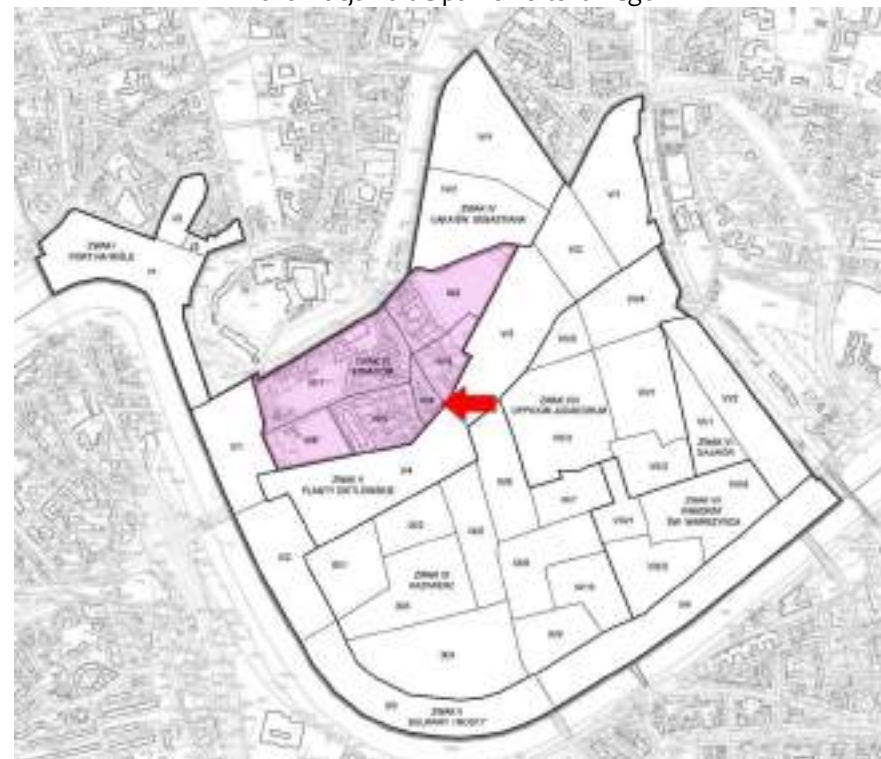


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§32 Dla wyznaczonego terenu MW/U.13 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,4 – 4,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w pkt 4 oraz w ust. 2;
- 4) na działce nr 112 obr. 3 Śródmieście, od strony ul. św. Agnieszki, dopuszcza się budowę budynku wraz z oficynami bocznymi, z uwzględnieniem następujących ustaleń:

a) maksymalna wysokość zabudowy:

- dla budynku frontowego od strony ul. św. Agnieszki: 20m,
- dla oficyn bocznych: 16m,

b) wymagane dachy:

- dla budynku frontowego od strony ul. św. Agnieszki – dwuspadowy o kierunku kalenicy równoległym do ul. św. Agnieszki, i o kącie nachylenia połaci dachowych: 15°-30°.
- dla oficyn bocznych – jednospadowe o kącie nachylenia połaci dachowych: 15° – 30° lub płaskie.

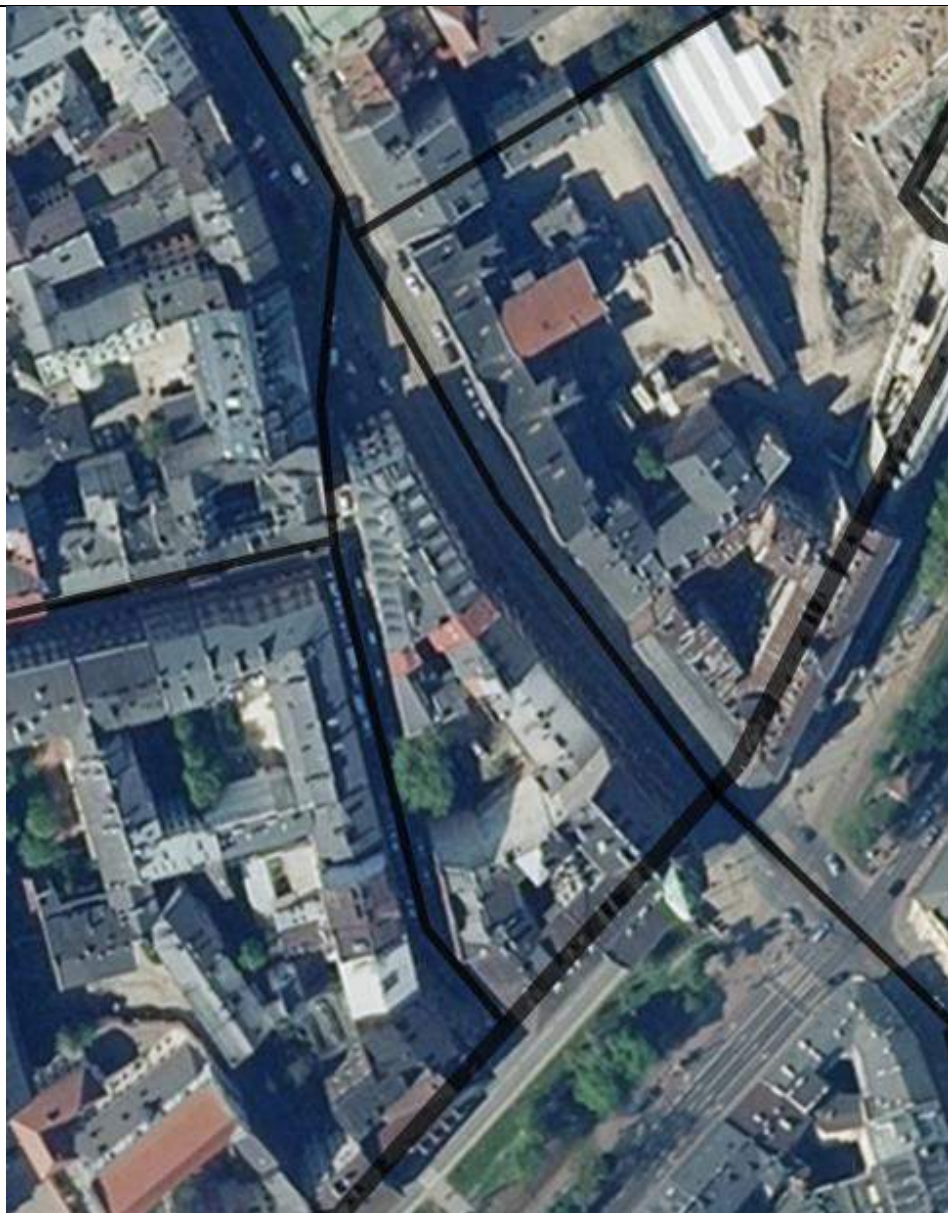
c) dopuszcza się lokalizację miejsc parkingowych od strony podwórza w obrębie parterów budynków.

W wyznaczonym terenie **MW/U.13** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §32 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

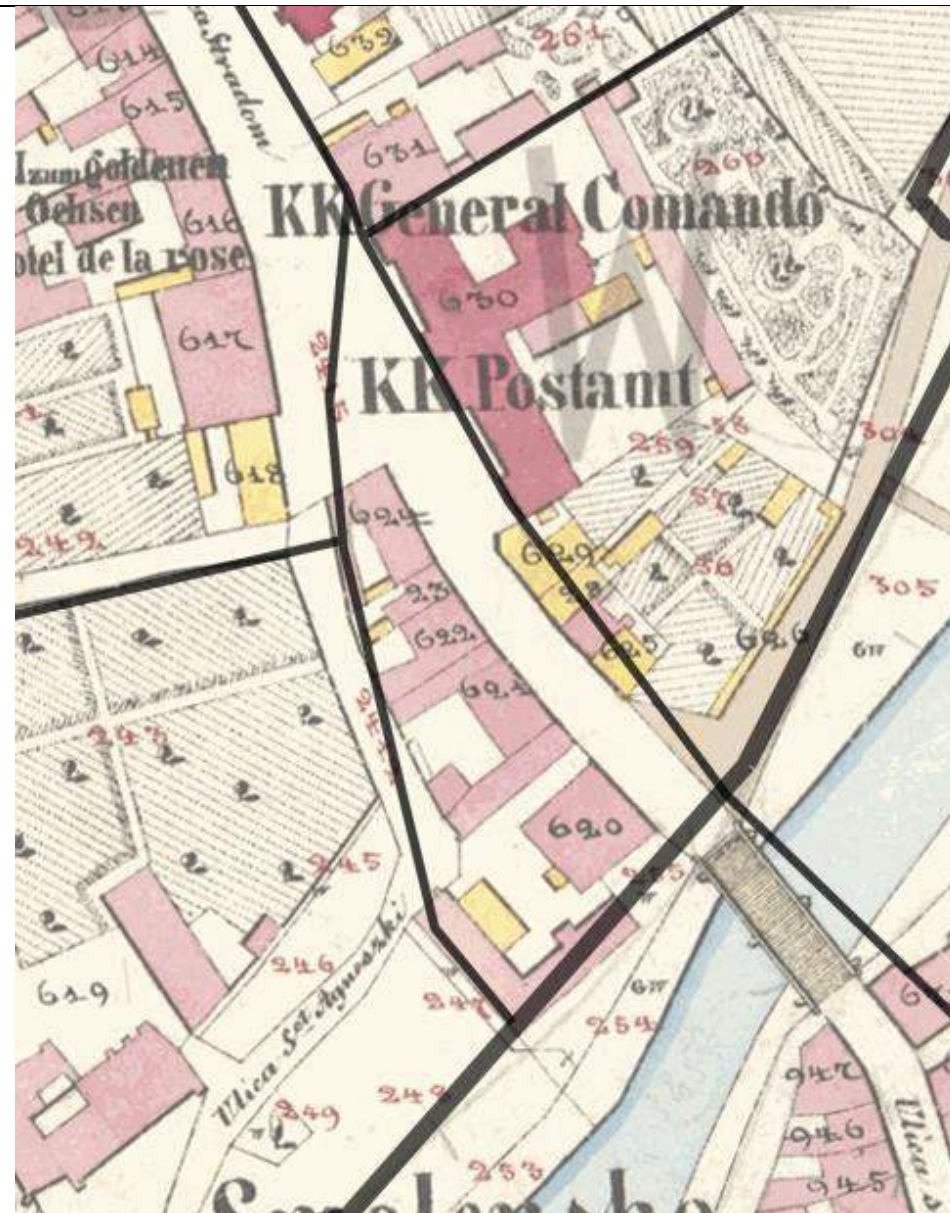
§37. Dla wyznaczonego terenu **MW/U.18** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,4 – 5,0
- 3) maksymalne wysokości zabudowy zostały ustalone w ust. 2;

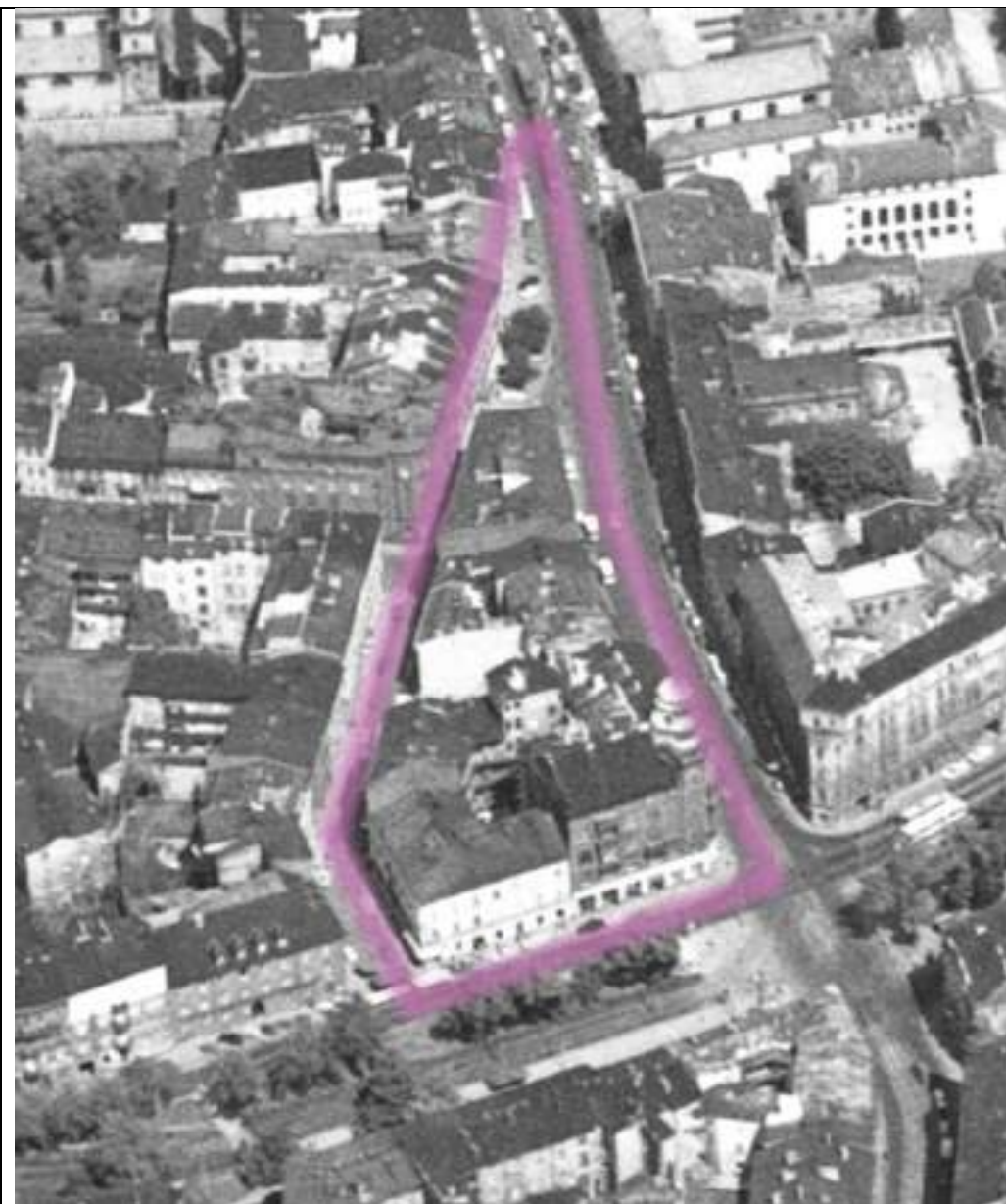
W wyznaczonym terenie **MW/U.18** znajdują się obiekty wpisane wraz z działkami do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §37 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

Zabudowa

ul. św. Agnieszki

NR 2 KAMIENICA > Stradomska 19

NR 4 KAMIENICA (oficyna ul. Stradomska nr 21), mur., 1892. Znajdowała się tu zdewastowana przez Niemców podczas II wojny światowej synagoga Stowarzyszenia Modłów i Dobroczynności im. Michała Hirscha Cypresa.

NR 6 KAMIENICA (oficyna ul. Stradomska nr 23), mur., 1901, proj. Benjamin Torbe, wymiana okien sklepowych 1934.

NR 8: **niezabudowana działka – zabudowa od ul. Stradomskiej 23.**

NR 10 KAMIENICA > Stradomska 27. **A-944, 5.04.1993**

NR 12 KAMIENICA > ul. Dietla 40. **A-1129, 21.06.2004**

ul. Stradomska

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. św. Agnieszki nr 2), mur., po 1845, proj. Bogumił Trenner, nadbud. II piętra 1863-1865, nadbud. III piętra 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1823-1831 (w miejscu domu z XVII), 1892. oficyna kamienicy przy ul. Św. Agnieszki 4

NR 23 KAMIENICA, mur., po 1845, 1895, przebud. 1901, proj. Benjamin Torbe. oficyna kamienicy przy ul. Agnieszki św. 6

NR 25 KAMIENICA, mur., ok. 1865.

NR 27 KAMIENICA OHRENSTEINA (narożna ul. Dietla nr 42 i ul. św. Agnieszki 10), mur., 1911-1913, proj. Jan Zawiejski; właścicielami byli Mojżesz Löbel Ohrenstein, handlarz win, oraz jego żona Róża; **A-944, 5.04.1993**

ul. Dietla

NR 40 KAMIENICA (narożna ul. św. Agnieszki nr 12), mur., 1914, remont. ok. 1975.


NR 42 >Stradomska 27


III.5 Koletki

Numer ZWAK / WAK: III.5	Nazwa WAK: Koletki	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Stradom”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. św. Agnieszki – cz. ul. Koletek – ul. Sukiennicza – cz. ul. Dietla			
Tereny zielone: zielen towarzysząca realizacji na rogu ul. Dietla i Sukienniczej (pod którą wycięto dużą ilość starych drzew). Zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: ZESPÓŁ KLASZTORNY KOLETEK (róg ul. Sukiennicza 2) // KOŚCIÓŁ ŚW. AGNIESZKI Z KLASZTOREM BERNARDYNEK na Stradomiu // ul. Koletek 4/6/8: apartamentowiec Angel (realizacja po 2010)			

Mapka obszaru WAK



 obiekty wpisane do rejestru zabytków

 obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Wypis z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§33 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.14** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi

wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:** 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,4 – 4,6

3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2.

W wyznaczonym terenie **MW/U.14** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §33 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§34 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.15** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,3 – 3,0;

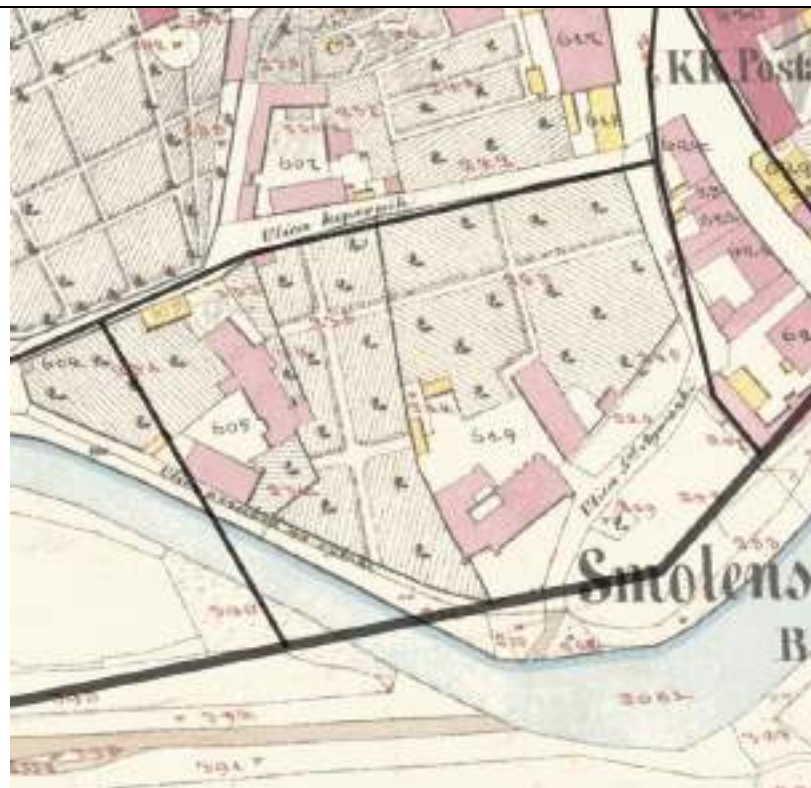
3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

W wyznaczonym terenie **MW/U.15** znajduje się budynek dawnego Towarzystwa Dobroczynności, wpisany do rejestru zabytków, nr rejestru A-956 (24.09.1993 r.), oznaczony na rysunku planu pod adresem ul. Kołetek 12/ul. Sukiennicza 4, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z § 11.

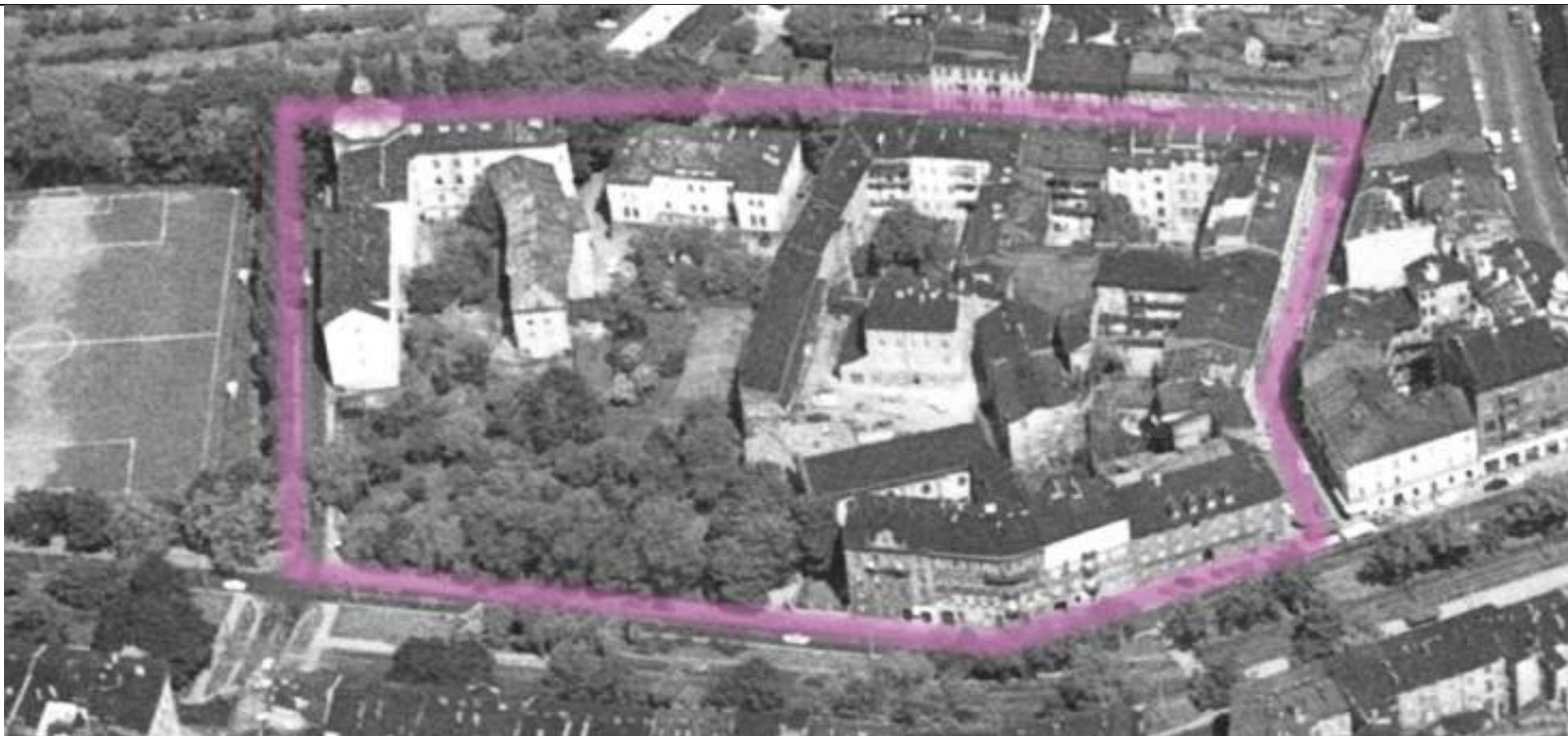
§46 Oznacza się na rysunku planu granice **terenów zamkniętych TZ.1 i TZ.2**



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Mała architektura:
pomnik gen. Władysława Sikorskiego autorstwa Piotra Świszaka

Zabudowa

ul. św. Agnieszki

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Kołetek nr 2), mur., 1870, proj. Jacek Matusiński, przebud. 1906 i po 1945.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1876. T. Cochno (?)

NR 5 KAMIENICA, mur., 1877, przebud. 1920, proj. Samuel Singer, gruntownie przebud. po 1945.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1877, proj. Leopold Tlachna.

NR 9, KAMIENICA mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1928.

NR 11 > Dietla 38

ul. Koletek

NR 2 > św. Agnieszki 1.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Karol Knaus, oficyna 1906, proj. Beniamin Torbe.

NR 6 KAMIENICA, mur., po 1889, proj. Władysław Kopald i Maksymilian Nitsch.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1895, proj. Karol Knaus, oficyna 1905, proj. Ferdynand Liebling.

NR 10 DWOREK KOLETEK; d. budynek Towarzystwa Dobroczynności, ob. budynek komendy wojskowej, 1832; przebudowany

NR 12 ZESPÓŁ KLASZTORNY KOLETEK (róg ul. Sukiennicza 2); klasztor z kaplicą, mur., 1593, zniszczony ok. 1655, odbud. 1660-1680, przebud. kaplicy 1739, gruntownie remont. i przebud. z przeznaczeniem na dom mieszkalny 1823-1832, od 1852 Krakowskie Towarzystwo Dobroczynności, remont. i adaptowany 1853, proj. Karol Kremer, nadbud. II piętra 1871, proj. Jacek Matusiński, budowa skrzydeł pn. i zach. 1881-1883, proj. Karol Zaremba, bud. Ignacy Miarczyński, rozbud. skrzydła od ul. Sukienniczej 1932-1934, proj. Franciszek Mączyński, ogród, XVI-XIX **A-956, 24.09.1993**

ul. Sukiennicza

NR 2 > Koletek 12

NR 4/6/8: **apartamentowiec Angel (realizacja po 2010)**

ul. Dietla

NR 30: KOŚCIÓŁ ŚW. AGNIESZKI Z KLASZTOREM BERNARDYNEK na Stradomiu, ob. kościoła garnizonowego, drewniany kościół z klasztorem fundowany w 1459 r. przez Hińczę z Rogowa, murowany kościół budowany po pożarze w 1476 r., odbudowany w latach 1660–1680 po zniszczeniach szwedzkich (1655–1657); klasztor kształtowany do początku XVIII w.; po kasacie klasztoru w 1788 r. dewastacja zespołu. Kościół p.w. św. Agnieszki i Łucji, ob. garnizonowy p.w. Najśw. Marii Panny, mur., 1660-1680 (w miejscu poprzednich), kontynuacja budowy do 1702, restaur. 1875, gruntownie restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano. W mocno przebudowanym, XVI-wiecznym kościele garnizonowym spoczęły w 1993 prochy gen. J. Hallera, twórcy Błękitnej Armii. klasztor, ob. probostwo garnizonu, mur., 1655-1703 (z wykorzystaniem murów gotyckich), zburzenie 2/3 klasztoru po 1821, cz. rozebrany po 1861, po 1923, restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano i 1983-1985. **A-303, 26.02.1934, A-224/M z 16.01.2009**

NR 32 KAMIENICA, mur., 1894, proj. Teodor Talowski, nadbud. III piętra 1924, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Teodor Talowski, nadbud. III piętra 1931, proj. Ludwik Paciorkowski, remont. po 1970.

NR 36 KAMIENICA, mur., 1894-1896, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1929, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. po 1970. W głębi posesji infirmeria d. klasztoru SS. Bernardynek – obecnie oficyny zachodnia boczna, północna tylna, wschodnia boczna i północno-wschodnia tylna, mur., 1 poł. XVII (?), przebud. 2 poł. XVII, odbud., 1 poł. XIX, nadbud. II piętra ok. 1875

NR 38 KAMIENICA (narożnik św. Agnieszki 9) mur., ok. 1912; d. Synagoga Stowarzyszenia Izraela Meiselsa (nieistniejąca; zdewastowana przez Niemców podczas II wojny).

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

III.6 Nadwiślan

Numer ZWAK / WAK: III.6	Nazwa WAK: Nadwiślan	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Koletek – Bulwar Czerwieński – cz. ul. Dietla – ul. Sukiennicza

Tereny zielone: Tereny sportowo-rekreacyjne KS Nadwiślan, korty tenisowe, boisko o sztucznej nawierzchni i towarzysząca zieleń wysoka – drzewa, żywopłot od ulicy Sukienniczej.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

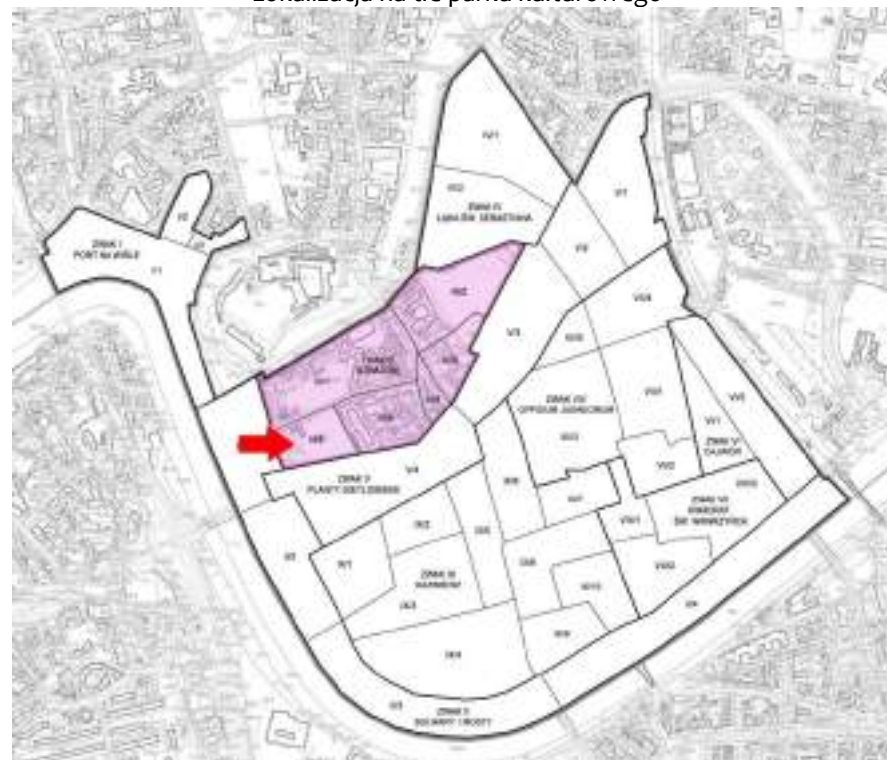


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczególnych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§ 33. 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **US.3**

z przeznaczeniem pod sport i rekreację:

- 1) halę tenisową wielofunkcyjną,
- 2) korty tenisowe,
- 3) budynki zaplecza sportowego,
- 4) boisko sportowe,
- 5) trybuny i widownie dla boiska sportowego.

1. Teren **US.3** może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

2. W granicach wyznaczonego terenu, w zakresie sposobów jego zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

1) w celu ochrony widoku - maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych:

- a) dla zabudowy zlokalizowanej pomiędzy ul. Dietla a określoną na Rysunku Planu linią regulacyjną wysokości zabudowy - wysokość ustalona jako bezwzględna - do rzędnej 214 m n.p.m. (co wynosi 9 m od poziomu rzędnej 205 m n.p.m., stanowiącej poziom odniesienia dla ustalonych w tym terenie wysokości. Za punkt odniesienia dla ustalonych wysokości względnych przyj to rzędną poziomu gruntu w rejonie ulicy Dietla - średnio 205 m n.p.m.);
- b) dla zabudowy w pozostałej części - wysokość ustalona jako bezwzględna - do rzędnej 217,5 m n.p.m. (co wynosi 12,5 m od poziomu rzędnej 205 m n.p.m., stanowiącej poziom odniesienia dla ustalonych w tym terenie wysokości.);
- c) dla trybun i widowni: do rzędnej 215 m n.p.m. (co wynosi 10 m od poziomu rzędnej 205 m n.p.m., stanowiącej poziom odniesienia dla ustalonych w tym terenie wysokości.);

2) w przypadku realizacji jedynie budynków zaplecza sportowego - maksymalną wysokość tych obiektów wysokość ustalona jako bezwzględna - do rzędnej 210 m n.p.m. (co wynosi 5 m od poziomu rzędnej 205 m n.p.m., stanowiącej poziom odniesienia dla ustalonych w tym terenie wysokości.);

3) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, z dopuszczeniem innych form przekryć (dachów);

4) wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: nie mniej niż 10%

5) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 40 %;

6) nakazy:

- a) ze względu na szczególną ekspozycję nakaz zaprojektowania i ukształtowania piątej elewacji (dachów) w nawiązaniu formą i kolorystyką zabudowy sąsiedniej oraz harmonijnego ukształtowania zamknięcia zespołu zabudowy od strony przestrzeni publicznej, jaka stanowią Bulwary Wiślane;
- b) obsługi komunikacyjnej od ulicy Koletek
- c) realizacji ogrodzeń ażurowych

7) dopuszczenia:

- a) stosowania przezroczystych urządzeń ochrony akustycznej;
- b) stosowania masztów do oświetlenia boisk sportowych o maksymalnej wysokości bezwzględnej do rzędnej 217 m n.p.m.,
- c) lokalizacji ławek sędziowskich i miejsc siedzących dla zawodników poza wyznaczonymi liniami zabudowy

8) zakazy

- a) lokalizacji trybun i widowni poza wyznaczonymi liniami zabudowy,
- b) obsługi komunikacyjnej od ulic Sukienniczej i Dietla
- c) lokalizacji na dachach i ścianach budynków i budowli: anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych takich jak: maszynowni, szybów windowych, klimatyzatorów, zbiorników, anten telefonii komórkowej itp.;

4. Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.6** z przeznaczeniem pod zieleń urządzoną: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.6, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

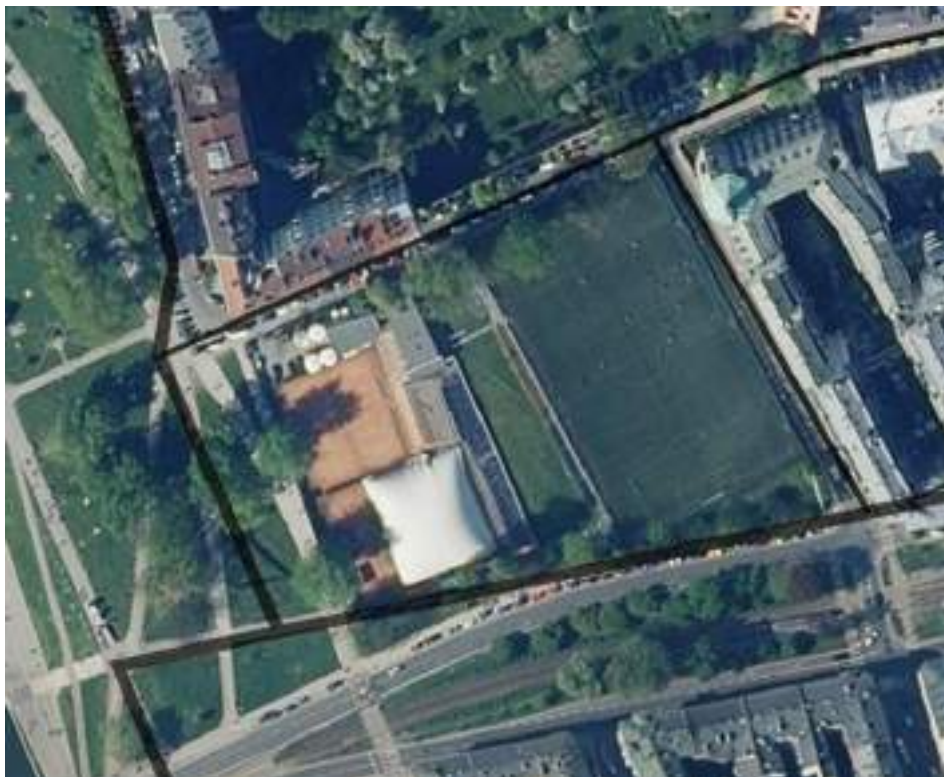
- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszącym odbywającym się imprezom masowym - na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

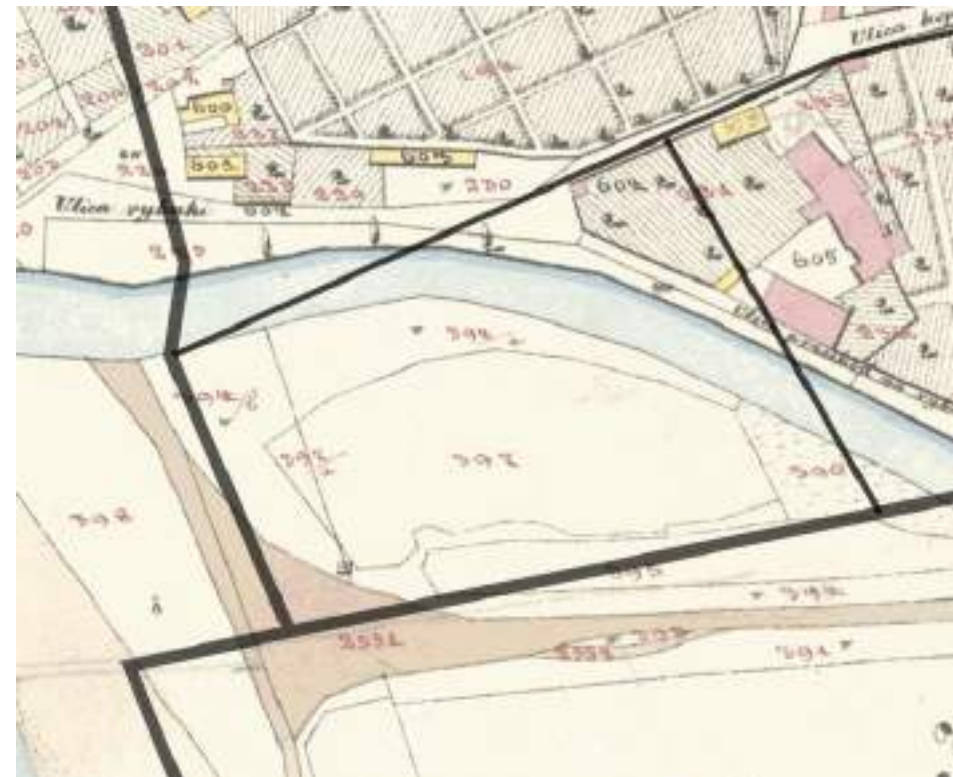
- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbieralnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Zabudowa

ul. Kołek: Numerów parzystych 12-18 brak (tereny sportowe KS Nadwiślan)

ul. Smocza: NR 20: KS Nadwiślan / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

ul. Dietla: NR 2-28: Nie ma budynków o takich adresach. Po stronie parzystej znajdują się tereny sportowe KS Nadwiślan, a dalej budynek apartamentowca (realizacja po 2010) z adresem Sukiennicza 8.

ul. Sukiennicza: Numerów nieparzystych brak (tereny sportowe KS Nadwiślan)

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

IV.1 Starowiślna

Numer ZWAK / WAK: IV.1	Nazwa WAK: Starowiślna	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Stradom”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. św. Gertrudy – cz. ul. Starowiślnej – cz. ul. Dietla – ul. Sarego			
Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew; ogrody pałacu Pugetów i ss. Urszulanek z oranżerią komponowane w swobodny sposób.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: ul. św. Gertrudy: NR 5a DAWNE KINO „WANDA”, NR 6 HOTEL KLEINA, ob. „MONOPOL” // ul. Starowiślna: NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 1), d. Bank Galicyjski, NR 3/5 KAMIENICA, Gimnazjum św. Urszuli ss. Urszulanek, NR 7 KAMIENICA, gimnazjum ss. Urszulanek; NR 9 ZESPÓŁ KLASZTORNY URSZULANEK, NR 11/13/15/15a: ZESPÓŁ PAŁACOWY PUGETÓW			

Mapka obszaru WAK

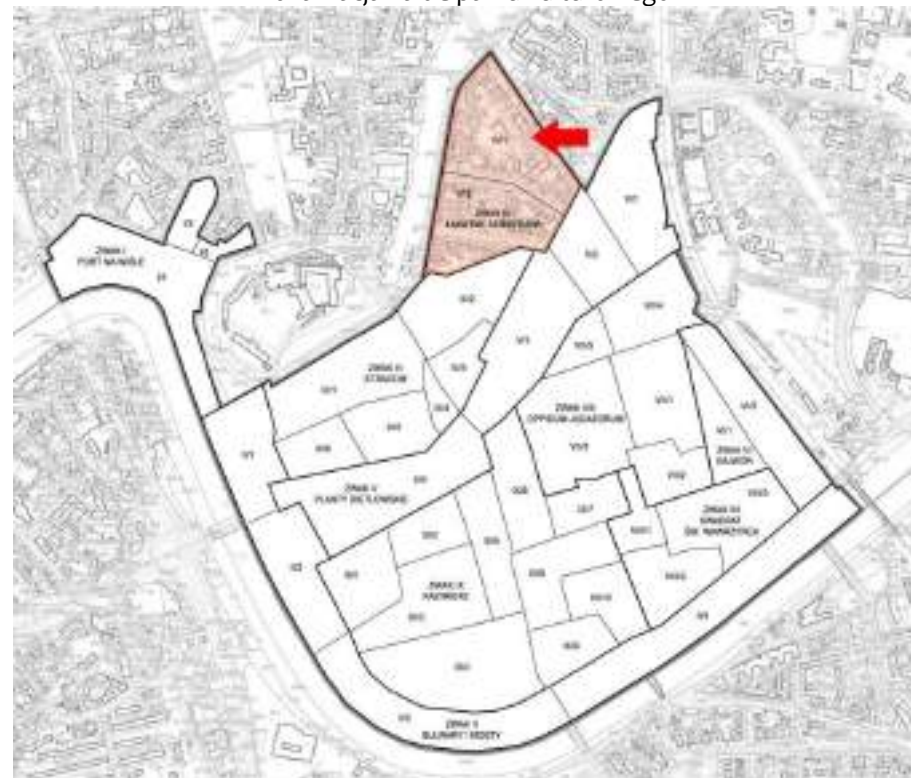


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3. Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§20 Dla wyznaczonego terenu MW/U.1 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,9 – 4,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3. W wyznaczonym terenie **MW/U.1** znajduje się kamienica z oficynami, wpisana wraz z działką do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §20 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§21 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,8 – 2,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m

W wyznaczonym terenie **MW/U.2** znajduje się kamienica z oficynami, wpisana wraz z działką do rejestru zabytków oraz kamienica ujęta w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §21 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§22 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,46 – 4,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3.

W wyznaczonym terenie **MW/U.3** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §22 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§23 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.4** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,3 – 5,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3.

W wyznaczonym terenie **MW/U.4** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §23 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§38 Dla wyznaczonego terenu **MW/ZP.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi – historycznymi willami miejskimi i domami – w otoczeniu ogrodowym, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,9 – 1,4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m.

W terenie **MW/ZP.1** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu pod niżej podanymi adresami:

- 1) ul. J. Sarego 6 – willa miejska z oficyną, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z **§11**;
- 2) ul. J. Sarego 8 – kamienica z oficyną tylną – domem, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z **§11**.

§39 Dla wyznaczonego terenu **U.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,3 – 3,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w pkt 4 i pkt 5;
- 4) na działce nr 7/2 obr. 3 Śródmieście dopuszcza się budowę budynku jako uzupełnienie pierzei, z uwzględnieniem następujących ustaleń:

- a) maksymalna wysokość zabudowy: 10m,
 - b) dach dwuspadowy symetryczny, o kącie nachylenia połaci dachowych 30° do 40°, o układzie kalenicy równoległym do ul. św. Gertrudy;
- 5) na działce nr 7/1 obr. 3 Śródmieście możliwość rozbudowy budynków istniejących i budowy budynków, z uwzględnieniem następujących ustaleń:
- a) maksymalna wysokość kalenicy: 10m,
 - b) dachy dwuspadowe symetryczne lub jednospadowe, o układzie kalenicy równoległym do dłuższej elewacji budynku.

W wyznaczonym terenie **U.1** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §39 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

Dla wyznaczonego terenu **U.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 9%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,01 – 3,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w pkt 4;
- 4) maksymalną wysokość zabudowy budynków w zespole pałacowo-parkowym Pugetów:
 - a) pałacu Pugetów: 23,2m,
 - b) dawnej lewej oficyny frontowej, oznaczonej na rysunku planu pod adresem ul. Starowiślna 15: 22,0m,
 - c) dawnej oficyny tylnej bocznej, oznaczonej na rysunku planu na działce nr 15/13 obr. 3 Śródmieście: 11,6m,
 - d) dawnych stajni i wozowni, oznaczonych na rysunku planu na działce nr 15/14 obr. 3 Śródmieście: 6,2m,
 - e) oficyny tylnej, oznaczonej na rysunku planu pod adresem ul. Starowiślna 13a: 22,4m,
 - f) budynku zlokalizowanego na działkach o numerach: 15/12, 15/13, 15/20, 15/21, 15/22, 15/23 obr. 3 Śródmieście: 4,5m,
 - g) budynków naziemnych obsługujących budynki podziemne: 6,3m;
 - h) szybu windowego obsługującego budynek podziemny, zlokalizowanego na działce nr 15/10 obr. 3 Śródmieście: 3,5m;

W terenie **U.3** znajdują się obiekty zabytkowe zespołu pałacowo-parkowego Pugetów dla których plan posiada szczegółowe ustalenia w §39 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§40 Dla wyznaczonego terenu **U.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług oświaty, wychowania, nauki i kultury lub usług sakralnych i związanych z funkcjonowaniem klasztoru, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 2,2 – 2,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3 pkt 2.

W wyznaczonym terenie **U.1** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §40 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§41 Dla wyznaczonego terenu **U.4** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług kultury i sztuki, nauki lub pozostałych usług, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,7 – 2,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3.

W terenie **U.4** znajduje się kamienica, ujęta w gminnej ewidencji zabytków, oznaczona na rysunku planu pod adresem ul. Starowiślna 21, której ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z § 11, z dopuszczeniem na działce nr 30/4 i fragmencie działki nr 31, obr. 3 Śródmieście nadbudowy istniejącego budynku, maksymalnie do wysokości zabudowy 17m, z zastosowaniem dachu płaskiego.

o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń
towarzystwającą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy –

§45 Dla wyznaczonych terenów **ZPz.1** i **ZPz.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;
- 2) zakaz lokalizacji parkingów, miejsc postojowych, dojazdów niewyznaczonych na rysunku planu;
- 3) dopuszczenia lokalizacji:

- a) placów zabaw,
- b) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej – jedynie jako podziemnych.

§44 Dla wyznaczonych terenów **zieleni urządzonej ZPs.10** podstawowym przeznaczeniu pod ogrody towarzyszące założeniom klasztorным.

Jako przeznaczenie uzupełniające dopuszcza się lokalizację obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej oraz lokalizację terenowych urządzeń sportowych (niezadaszowanych boisk do gier) oraz placów zabaw;

Dla wyznaczonego terenu **ZPs.1**, ustala się minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%; maksymalną wysokość zabudowy: 7m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 oraz z uwzględnieniem wskazanych w ust.2 warunków dotyczących rzędnych ponad poziom morza oraz zakaz budowy nowych ogrodzeń - z wyjątkiem ogrodzeń placu zabaw dla dzieci oraz boisk do gier,

W terenie **ZPs.1** znajdują się wpisane do rejestru zabytków obiekty zabytkowe: oficyna tylna budynku Starowiślna 3–5, ogród klasztoru ss. Urszulanek, ul. Starowiślna 3–7, (nr rejestru, A-235/M z dnia 21.06.2013 r.) – oznaczone na rysunku planu; wyposażenie ogrodu stanowią zabytkowe: kolumna z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, kapliczka z figurą św. Józefa z Dzieciątkiem, krzyż z rzeźbą Ukrzyżowanego, grotta z figurą Matki Boskiej z Lourdes, figura św. Stanisława bpa, figura Chrystusa z Krzyżem - których ochronę uwzględnić się i określić poprzez ustalenie **ochrony całkowitej**, zgodnie z **§11**.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Mała architektura:

- kapliczka z figurą św. Józefa z Dzieciątkiem - Starowiślna 3-7 św. Józef - klasztor Sióstr Urszulanek - ogród klauzurowy,
- figura św. Stanisław bpa, - Starowiślna 3-7 św. Stanisław - klasztor Sióstr Urszulanek – dziedziniec,
- krzyż z rzeźbą Ukrzyżowanego - Starowiślna 3-7 krzyż - klasztor Sióstr Urszulanek - ogród klasztorny klauzurowy,
- figura Chrystusa z krzyżem - Starowiślna 3-7 Chrystus - klasztor Sióstr Urszulanek - ogród klasztorny,
- kolumna z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej - Starowiślna 3-7 - klasztor Sióstr Urszulanek - teren ogródka przedszkola - przy murze granicznym,
- tabliczka THONA ABRAHAMA OZJASZA - Bogusławskiego Wojciecha 5; fasada, parter, na I. od wejścia.

Zabudowa

ul. św. Gertrudy

NR 1 > Starowiślna 1

NR 2 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Zaremba. **A-1037, 23.12.1996**

NR 3 DOM, mur., poł. XIX, dobud. oficyny 1881, proj. Kazimierz Leiter.

NR 4 DOM, mur., 1 poł. XIX, przebud. 1876, proj. Jacek Matusiński.

NR 5 DOM, mur., ok. 1900. **A-1017 6.03.1996**

NR 5a DAWNE KINO „WANDA”, mur., 1912, proj. Samuel Manber, przebud. 1930 i 1969. **A-1018, 6.03.1996**

NR 6 HOTEL KLEINA, ob. „MONOPOL”, mur., 1876, proj. Filip Pokutyński i Józef Niedźwiedzki, przebud. 1911, gruntownie remont. 1954. **A-749, 7.05.1988**

NR 7 KAMIENICA, mur., 1886-1889 Maksymilian Nitsch; przebud. i nadbud. III piętra 1928, proj. Roman Bandurski, Emil Allweil. **A-1030, 18.06.1996**

NR 8 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1886, proj., przebud. i nadbud. III piętra 1922, proj. Adolf Siódmał.

NR 10 KAMIENICA, mur., przed 1886, dobud. oficyna 1886, proj. Karol Knaus, przebud. i nadbud. III piętra 1924, proj. Antoni Dostał, remont. 1965.

NR 11 > Sarego 2

ul. Starowiślna

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 1), d. Bank Galicyjski, mur., 1873, przebud. 1895, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1929, proj. Józef Kryłowski.

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 1), d. Bank Galicyjski, mur., 1873, przebud. 1895, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1929, proj. Józef Kryłowski.

NR 3/5 KAMIENICA, d. Gimnazjum św. Urszuli ss. Urszulanek ob. Akademia Muzyczna, mur., 1906-1911, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski, przebud. 1929-1931, proj. Teodor Hoffmann. **A-681 z 23.07.1998**

NR 7 KAMIENICA, gimnazjum ss. Urszulanek; ob. Akademia Muzyczna, mur., 1875-1879, proj. Filip Pokutyński, rozbud. 1893, nadbud. 1924, proj. P. Lisowski. **A-681 z 23.07.1998**

NR 9 ZESPÓŁ KLASZTORNY URSZULANEK, ul. Starowiślna nr 9: klasztor, mur., 1893-1894, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski, 3 altany ogrodowe, drewn., k. XIX, ogród XIX-XX. **A-681 z 23.07.1998**

NR 11/13/15/15a: ZESPÓŁ PAŁACOWY PUGETÓW: pałac (nr 13), mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, oficyna frontowa (nr 11), mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, przebud. 1906 i 1970, oficyna frontowa (nr 15), mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski; oficyna tylna, mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, remont. 1978, stajnia z wozownią (nr 15a), mur., 1911, proj. Leopold Tlachna, przebud. ok. 1930 i 1978; ogród, 1874, przekształcony ok. 1900. **nr rej.: A-1341/M z 18.07.1968 i z 21.06.2013**

NR 17 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Janusz Zarzecki (w oparciu o projekt z 1876 Józefa Kwiatkowskiego). **A-1046, 18.12.1997**

NR 19 KAMIENICA, mur., 1876, 1900, proj. Władysław Ekielski, 1937, przebud. 1952.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1887-1888.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1876-1895.

NR 27 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 76), mur., 1887-1890, proj. Nachman Kopald, apteka „Pod Aniołkiem” 1903, 1910, 1925, remont. po 1950.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Janusz Zarzecki (w oparciu o projekt z 1876 Józefa Kwiatkowskiego). **A-1046, 18.12.1997**

NR 19 KAMIENICA, mur., 1876, 1900, proj. Władysław Ekielski, 1937, przebud. 1952.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1887-1888.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1876-1895.

NR 27 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 76), mur., 1887-1890, proj. Nachman Kopald, apteka „Pod Aniołkiem” 1903, 1910, 1925, remont. po 1950.

ul. Dietla

NR 72 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 28), mur., 1887, proj. Anastazy Redyk, remont. 1901 i 1905, nadbud. III piętra 1920, proj. Antoni Dostał, remont. po 1970.

NR 74 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Teodor Talowski, przebud. 1901, 1914 i 1932.

NR 76 > Starowiślna 27

ul. Sarego Józefa

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 11), mur., 1891, adaptowana na bank 1922, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1888, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 6 WILLA, mur., 1874, oficyna 1889, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1884-1887, oficyna wsch. II 1887, nadbud. III piętra 1912-1913, proj. Kazimierz Brzeziński, oficyna zach. i wsch. I 1912-1914. **A-723, 29.12.1987**

NR 12 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Stefan Żołądani, nadbud. III piętra 1955.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Maksymilian Nitsch, nadbud. III piętra 1954. **A-1083, 1998**

NR 16 KAMIENICA, mur., 4 ćw. XIX, nadbud. III piętra 1954.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1890-1892, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1954, gruntownie remont. 1966-1968.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Julian Friedlein, nadbud. III piętra 1954-1960, proj. Zdzisław Gołąb i W. Głowacki. **A-958, 8.10.1993**

NR 22 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 26 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 28 > Dietla 72

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IV.2 Świętego Sebastiana

Numer ZWAK / WAK: IV.2	Nazwa WAK: Świętego Sebastiana	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2	MPZP: „Stradom”
Obszar UNESCO: CZĘŚCIOWO	Strefa buforowa obszaru UNESCO: CZĘŚCIOWO	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. św. Gertrudy – ul. Sarego – cz. ul. Dietla – cz. ul. św. Sebastiana – mur klasztorny ogrody XX. Misjonarzy			
Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Szpalery drzew przy ulicach Sarego, św. Sebastiana, Bogusławskiego (uzupełniane nowymi nasadzeniami)			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: NR 70 SZKOŁA MIEJSKA, ob. podstawowa nr 16, ul. Dietla nr 70			

Mapka obszaru WAK

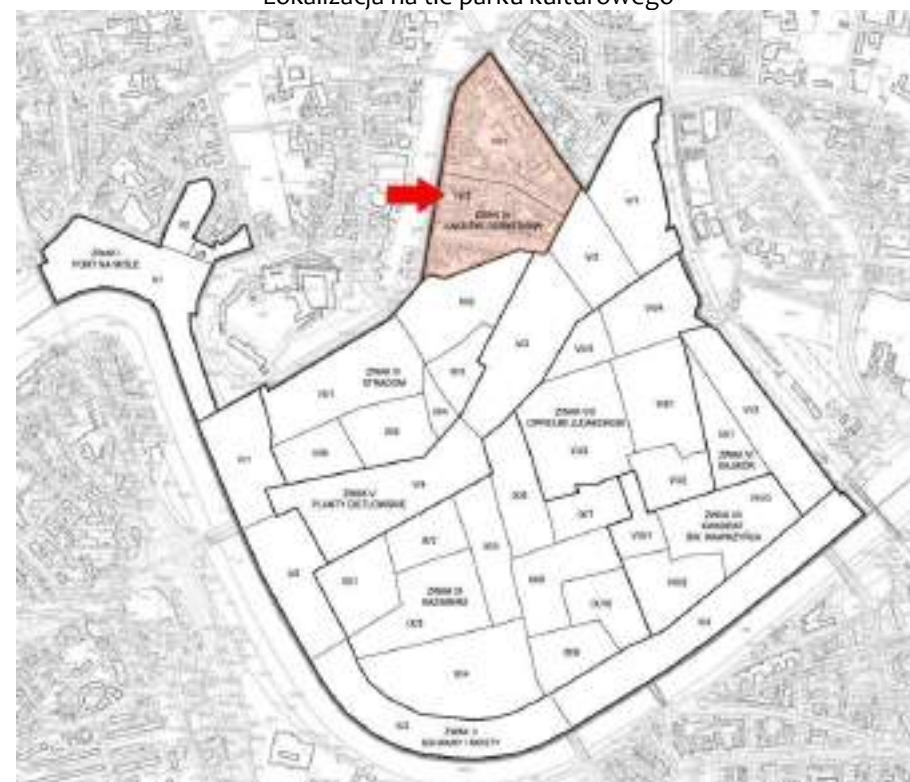


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu.

Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§24 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.5** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 pkt 2, pkt 3 i pkt 4.

W wyznaczonym terenie **MW/U.5** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §24 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§25 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.6** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,7 – 5,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 3.

W wyznaczonym terenie **MW/U.6** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §25 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§26 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.7** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,09 – 4,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 oraz z uwzględnieniem, że w obrębie wyznaczonego na rysunku planu **zasięgu ochrony widoku A** – z ul. J. Dietla na Wzgórze Wawelskie, dla działek (obr. 3 Śródmieście) wysokość bezwzględna zabudowy nie może przekroczyć rzędnej:
 - a) dla działki nr 86 – 212 m n.p.m.,

- b) dla działki nr 85 – 215 m n.p.m.,
- c) dla działki nr 84 – 217 m n.p.m.,
- d) dla działki nr 83/2 – 216 m n.p.m.,
- e) dla działki nr 83/3 – 217 m n.p.m.,
- f) dla działki nr 80/4 - 218,5 m n.p.m.,
- g) dla działki nr 80/3 – 220 m n.p.m.

W wyznaczonym terenie **MW/U.7** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §26 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą obiektów zabytkowych.

§ 42. Dla wyznaczonego terenu zabudowy usługowej oznaczonego symbolem **U.5**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi z zakresu usług oświaty i wychowania, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,8 – 1,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m.

W terenie **U.5** znajduje się budynek Szkoły Miejskiej, wpisany wraz z działką do rejestru zabytków (nr rejestru A-1143 (17.02.2006r.), oznaczony na rysunku planu pod adresem ul. J. Dietla 70/ul. św. Sebastiana 24/ul. J. Sarego 27, którego ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, zgodnie z §11 oraz poprzez ochronę funkcji obiektu, tj. oświaty i wychowania.

§38 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo - usługowej **MW/ZP.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi – historycznymi willami miejskimi i domami – w otoczeniu ogrodowym, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,0 – 1,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 15m. 5.

W terenie **MW/ZP.2** znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu pod niżej podanymi adresami:

- 1) ul. św. Sebastiana 6 – willa miejska z oficynami, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, zgodnie z §11;
- 2) ul. św. Sebastiana 8 – willa miejska z oficyną, których ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, zgodnie z §11.

Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo - usługowej **MW/ZP.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi – historycznymi willami miejskimi i domami – w otoczeniu ogrodowym, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 1,3 - 1.4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 18m. 7.

W terenie **MW/ZP.3** znajduje się willa miejska, ujęta w gminnej ewidencji zabytków, oznaczona na rysunku planu pod adresem ul. św. Sebastiana 12/ul. W. Bogusławskiego 9, której ochronę uwzględnia się i określa poprzez ustalenie ochrony całkowitej, zgodnie z §11.

§45 Dla wyznaczonego terenu urządzonej, oznaczonego symbolem **ZPz.3**, o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym, ogrody i zieleńce – wewnątrz kwartałów zabudowy, **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;
- 2) zakaz lokalizacji parkingów, miejsc postojowych, dojazdów niewyznaczonych na rysunku planu;
- 3) dopuszczenia lokalizacji:
 - a) placów zabaw,
 - b) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej – jedynie jako podziemnych.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. św. Gertrudy

NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 1), mur., ok. 1900, przebud. 1956.

NR 12a KAMIENICA, mur., ok. 1880, remont. 1938.

NR 13: **budynek poza ewidencją**

NR 14: HOTEL, ob. dom mieszkalny, mur., 1878, proj. Jan Ertel, przebud. pocz. XX, remont. 1969.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1878, proj. Nachman Kopald, remont. 1968.

NR 16 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 2), mur., 1890, przebud. 1912.

NR 17 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 1), mur., 1883, przebud. 1925.

NR 18 KAMIENICA, mur. 1887, proj. Maksymilian Nitsch, dobud. oficyn 1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 19: ŁAŹNIA PARYSKA ABRAHAMA KAMSLERA, ob. dom, mur., 1880, proj. Anastazy Redyk, przebud. 1912.

NR 20 DOM, mur., poł. XIX, przebud. 1875, proj. Paweł Barański, przebud. 1928.

NR 21 DOM, mur., 1878, remont. 1929.

ul. Sarego Józefa

NR 1 > św. Gertrudy 12

NR 3 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Nachman Kopald.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1893-1894, proj. Zygmunt Luks.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1885; w budynku mieściła się loża masońska: Kasyno Oficerów WP Wyznania Mojżeszowego, a potem magazyn Cricoteki.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Leopold Tlachna.

NR 11 KAMIENICA(narożna ul. Bogusławskiego nr 1), mur., 1887-1888, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 13 > Bogusławskiego 2

NR 15 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Nachman Kopald. **A-1083, 1998**

NR 17 KAMIENICA, mur., 1938, proj. Zygmunt Grunberg. Wcześniej (1896) na tej działce stał piętrowy budynek łączący się bezpośrednio z jednokondygnacyjnym pawilonem w podwórku, pomyślanym jako sala restauracyjna mieszcząca 300 osób, z gabinetami po bokach oraz łóżkami na balkonach. W 1902 Adolf Friedmann przemianował kabaret na Colosseum. W 1904 Friedmann sprzedał kamienicę; w 1912 kabaret przerobiono na kinoteatr; spłonął w 1924.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Władysław Kleinberger.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Beniamin Torbe.

ul. Bogusławskiego Wojciecha

NR 3 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Karol Knaus i Andrzej Zarzycki, nadbud. III piętra 1930.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus i Andrzej Zarzycki, oficyna tylna 1908, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. III piętra ok. 1930, przebud. po 1945.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1885, dobud. oficyny tylnej 1904, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1936.

NR 9 > św. Sebastiana 12

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 13), mur., 1887, nadbud. III piętra 1923.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Nachman Kopald.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1882-1890, proj. Leopold Tlachna (?).

NR 8 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Karol Szpondrowski.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 14), mur., ok. 1889, nadbud. III i IV piętra 1929, proj. Włodzimierz Rychlewski.

ul. św. Sebastiana

NR 2 > św. Gertrudy 16

NR 4 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, nadbud. IV piętra 1920.

NR 6 WILLA, mur., 1884, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 8 WILLA, mur., 1883, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1910-1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 12 WILLA (narożna ul. Bogusławskiego nr 9), mur., ok. 1883, proj. Karol Knaus.

NR 14 > Bogusławskiego 10

NR 16 KAMIENICA, mur., 1910.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter i Nachman Kopald.

NR 24 > Dietla 70

NR 23 KAMIENICA, mur., przed 1910, proj. Beniamin Torbe. **A-904, 2.03.1992**

NR 25 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Beniamin Torbe.

NR 27 > Dietla 70

ul. Dietla

NR 70 SZKOŁA MIEJSKA, ob. podstawowa nr 16, ul. Dietla nr 70 (narożna ul. św. Sebastiana nr 24 i ul. Sarego nr 27), mur., 1888-1892, proj. Stefan Żołdani, remont. ok. 1974; **A-1143, 17.02.2006**

ul. św. Sebastiana

NR 1 > św. Gertrudy 17

NR 3 KAMIENICA, mur., 1884.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1884, proj. Karol Knaus.

NR 7 KAMIENICA, mur., przed 1882, nadbud. III piętra 1928.

NR 9 ŁAŻNIA RZYMSKA, oficyna, mur., 1912, proj. Józef Pakies i Wacław Krzyżanowski.

NR 11/11a KAMIENICA, mur., 1879, 1912.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1904, nadbud. III piętra 1928, proj. Roman Bandurski.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1882, przebud. 1892, adaptacja części strychowej 1927, proj. Izidor Goldberger.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1882, proj. Nachman Kopald.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1879, proj. Nachman Kopald.

NR 23 > Dietla 68

NR 2 > św. Gertrudy 16

NR 4 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, nadbud. IV piętra 1920.

NR 6 WILLA, mur., 1884, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 8 WILLA, mur., 1883, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1910-1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 12 WILLA (narożna ul. Bogusławskiego nr 9), mur., ok. 1883, proj. Karol Knaus.

NR 14 > Bogusławskiego 10

NR 16 KAMIENICA, mur., 1910.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter i Nachman Kopald.

NR 24 > Dietla 70

NR 1 > Sarego 11

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

V.1 Wrzeńska

Numer ZWAK / WAK: V.1	Nazwa WAK: Wrzeńska	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. Ul. Dietla – nasyp kolejowy – cz. Ul. B. Joselewicza – cz. Ul. Starowiśnej			
Tereny zielone: nieliczna zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Planty Dietlowskie w szczątkowej formie, przecięte linią tramwajową i ogromnym przystankiem tramwajowo – autobusowym.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: WIADUKT GRZEGÓRZKI A-820, 5.09.1989 // Ul. Starowiślna 26: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§20 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 22m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§21 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 227 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5 – 12. 3.

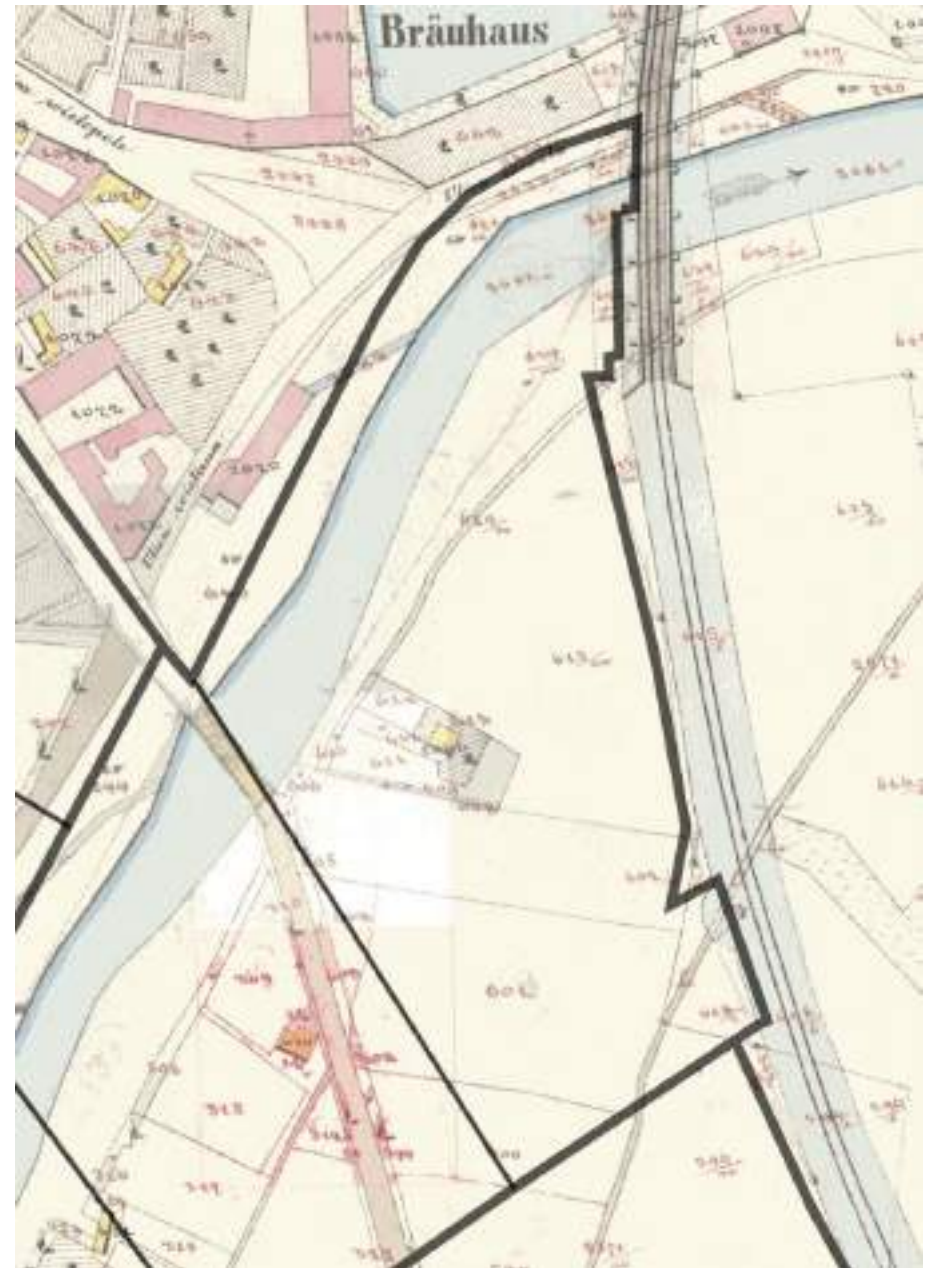
W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów **ZPz.1 i ZPz.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleni urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

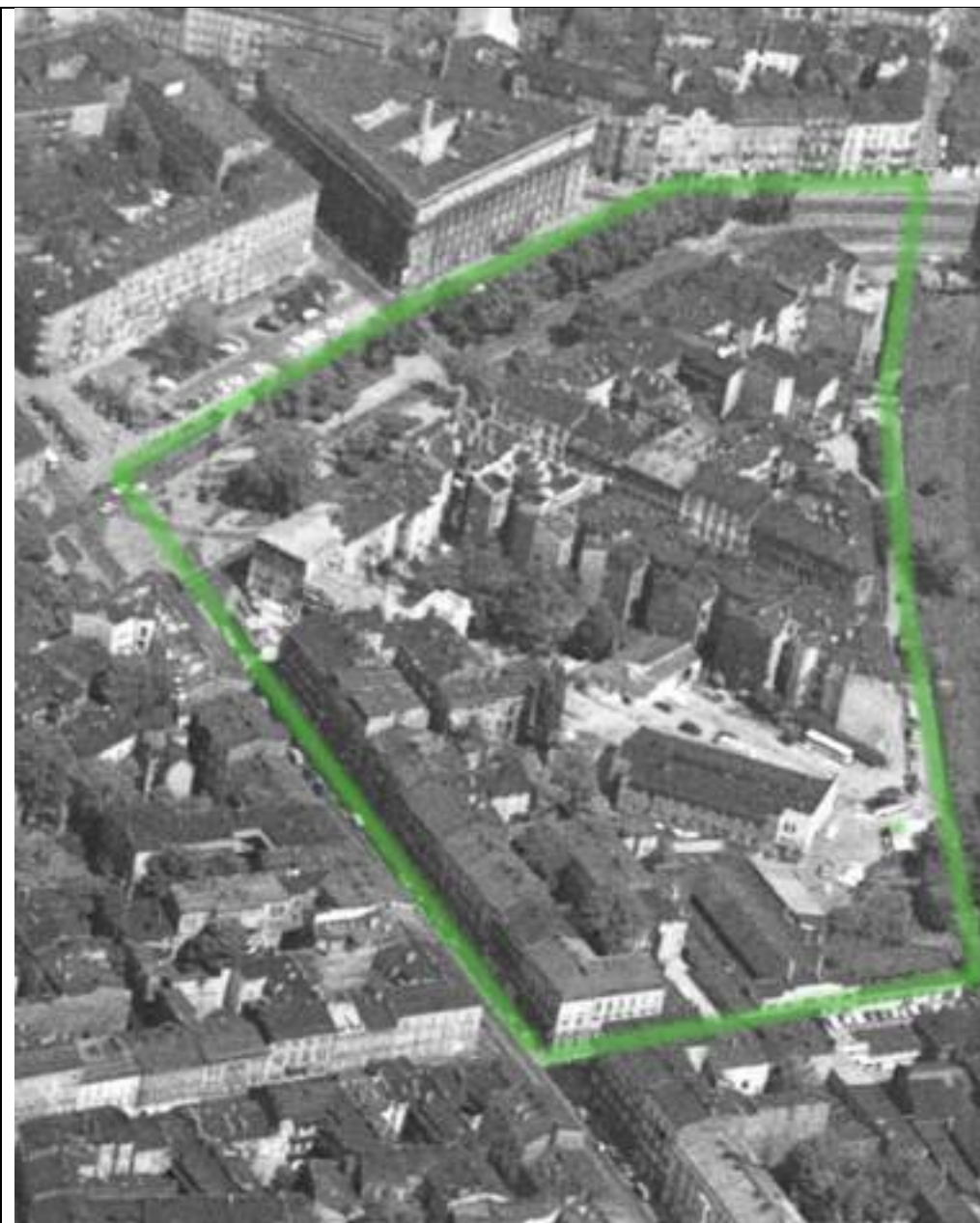
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%, - a;
 - 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
 - 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
 - 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.
3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych znajdujących się w terenach ZPz.1i i ZPz.2 ustalając:
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
 - 2) zakaz ich rozbudowy;
 - 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGIK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Dietla

NR 89 **działka bez zabudowy – poszerzenie skrzyżowania**

NR 91 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Nachman Kopald, lewe skrzydło oficyny 1906, przebud. fasady 1934, proj. Stanisław Turek-Kryłoszański, remont. po 1950 (włączona do ewidencji 18.09.2015).

NR 93 KAMIENICA, mur., 1889-1890, bud. Leopold Tlachna, przebud. 1909, proj. Ludwik Gutman, remont. po 1950.

NR 95 KAMIENICA, mur., 1883, proj. Stefan Żołdani, remont. ok. 1967. **A-762, 10.08.1988**

NR 97 KAMIENICA (narożna ul. Wrzesińska nr 1), mur., 1905-1906, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1962. **A-773, 29.08.1988**

NR 99 KAMIENICA (narożna ul. Wrzesińska nr 2), mur., 1909-1910, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1970.

NR 101 KAMIENICA, mur., 1910-1911, proj. Leopold Tlachna, remont. po 1950. **A-733, 6.04.1988**

NR 103 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Leopold Tlachna, remont. ok. 1972.

NR 105 KAMIENICA, mur., 1884-1886, proj. Stefan Ertel, rozbud. i nadbud. II i III piętra 1932, proj. Juliusz Eintracht, remont. po 1950. **A-898, 28.11.1991**

NR 107 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Henryk Lamensdorf, remont. ok. 1965. **A-743, 22.04.1988**

NR 109 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Tadeusz Stryjeński, nadbud. 1927, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. po 1950.

NR 111 KAMIENICA, mur., 1886-1887, proj. Karol Knaus, przebud. 1913, proj. Aleksander Biborski, remont. ok. 1967. **A-732, 6.04.1988**

NR 113: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 115: **niezabudowana działka**

Wiadukt kolejowy (dawny most na starej Wiśle), ul. Dietla, **A-820, 5.09.1989**

ul. Berka Joselewicza

NR 24 > Starowiślna 40

NR 26: DRUKARNIA, 1934 - budynek wyłączony z ewidencji 2.03.2017

NR 28: WARSZTATY SAMOCHODOWE „GARAGE STOP”, mur., 1924-1926, 1933, proj. Stanisław Nebenzhal. **obecnie supermarket**

NR 28a: BUDYNEK KOLEJOWY - budynek wyłączony z ewidencji 17.05.2017 **obecnie supermarket**

ul. Starowińska

NR 26: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 28 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 30: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL

NR 32 KAMIENICA, mur., 1902-1903, proj. Ferdynand Liebling.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Zygmunt Luks, przebud.1928.

NR 36 KAMIENICA, mur., ok. 1890.

NR 38 KAMIENICA, mur., ok. 1890.

NR 40 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 24), mur., 1892, 1924, przebud.1935, proj. Zygmunt Prokesz.

ul. Wrzesińska

NR 1 > Dietla 97

NR 3 KAMIENICA, mur., 1906, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1938, proj. Izydor Goldberger.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

NR 2 > Dietla 99

NR 4 KAMIENICA, mur., 1910-1911, proj. Leopold Tlachna.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1902, proj. Beniamin Torbe.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1901, nadbud. III piętra 1932, proj. Salomon Jonkler.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

V.2 Berka Joselewicza

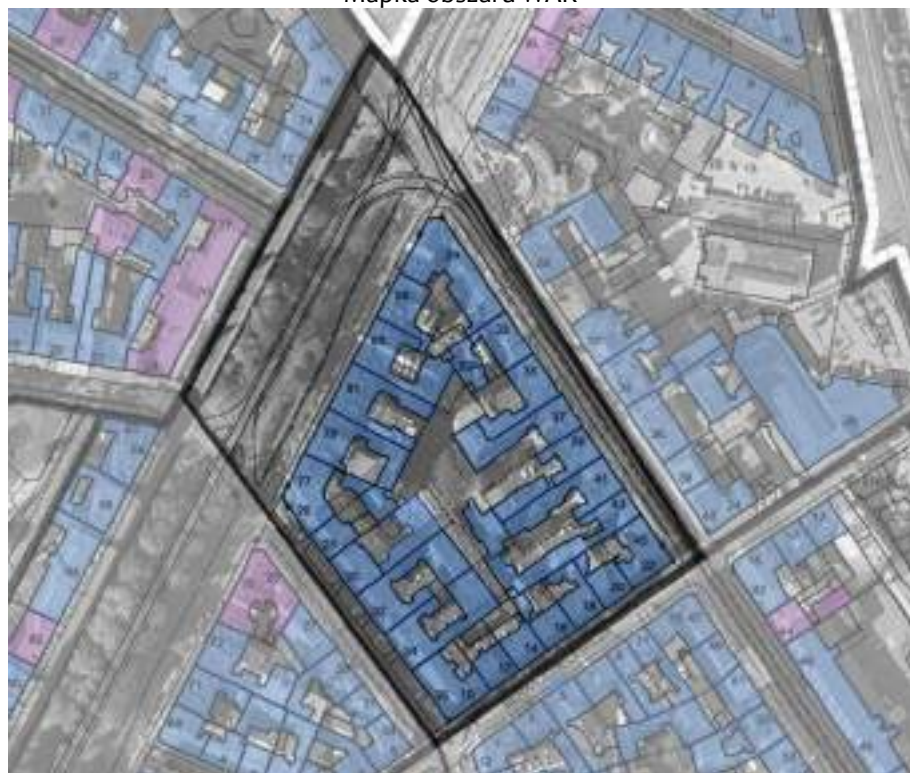
Numer ZWAK / WAK: V.2	Nazwa WAK: Berka Joselewicza	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”, „Stradom”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. Ul. Dietla – cz. Ul. Starowiśnej – cz. ul. Joselewicza – cz. ul. Św. Sebastiana

Tereny zielone: nieliczna zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Planty Dietlowskie z alejkami spacerowymi, przecięte linią tramwajową.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§26 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.7** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,1;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-9.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonego terenu **ZPz.7** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%, - a;
 - 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
 - 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
 - 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.
3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych ustalając:
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
 - 2) zakaz ich rozbudowy;
 - 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów zlokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

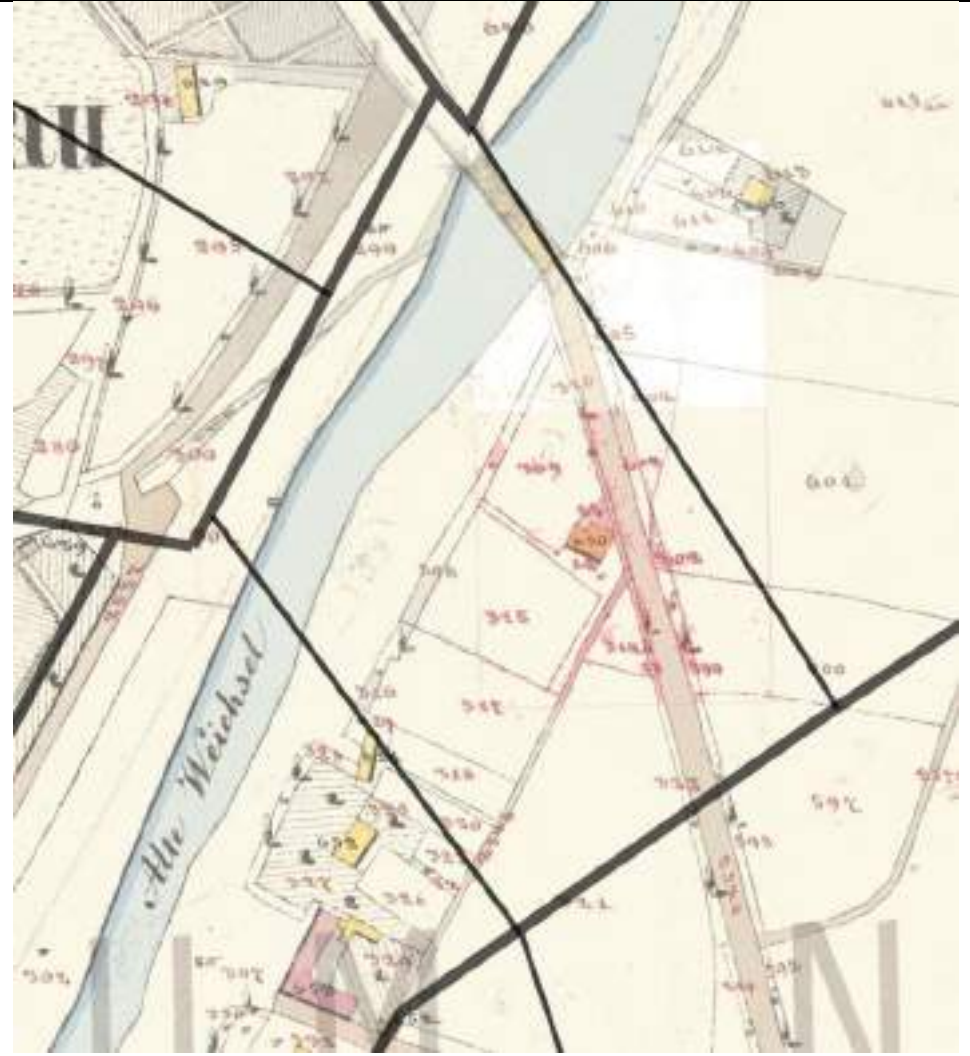
Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

W WAKu V.2 znajduje się jedynie kawałek ulicy Dietla o oznaczeniu KDZT.1, szczegółowe ustalenia dla tego terenu znajduje się w legendzie do planu na końcu tego opracowania.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Zabudowa

ul. Dietla

- NR 77 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 26), mur., 1890, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1927, proj. Łazarz Rock, remont. po 1950.
- NR 79 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Nachman Kopald, remont. ok. 1970.
- NR 81 KAMIENICA, mur., 1884, przebud. XIX/XX, remont. 1968-1970.
- NR 83 KAMIENICA, mur., 1890, bud. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1929, remont. 1976.
- NR 85 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, remont. 1968.
- NR 87 > Starowiślna 29/30

ul. Starowiślna

- NR 29 KAMIENICA /31 (narożna ul. Dietla nr 87), mur., 1877-1878, nadbud. III i IV piętra 1930, proj. Zygmunt Szufa, remont. po 1978.
- NR 31: **nie ma takiego numeru (wchłonięty przez 29?)**
- NR 33/33a KAMIENICA, mur., 1878-1880, przebud. 1909-1912.
- NR 35 KAMIENICA, mur., 1889, przebud. 1930, proj. Zygmunt Prokesz.
- NR 37 KAMIENICA, mur., 1900, przebud. 1927.
- NR 39 KAMIENICA, mur., 1902.
- NR 41 KAMIENICA, mur., 1905, przebud. 1929, proj. Henryk Ritterman.
- NR 43 KAMIENICA, mur., 1910.
- NR 45 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 22), mur., Pierwsza Krajowa Fabryka Wyrobów Platerowych, Srebrnych i Metalowych, mur., 1886; kamienica 1898, proj. Aleksander Biborski, nadbud. III piętra 1928, proj. Władysław Stupnicki.

ul. Berka Joselewicza

- NR 10 KAMIENICA > św. Sebastiana 36
- NR 12 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Adam Dębski.
- NR 14 KAMIENICA, mur., 1894.
- NR 16 KAMIENICA, mur., 1898.
- NR 18 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna.
- NR 20 KAMIENICA, mur., 1902, proj. Beniamin Torbe, przebud. wewnątrz 1934.
- NR 22 > Starowiślna 45

ul. św. Sebastiana

- NR 26 > Dietla 77
- NR 28 KAMIENICA, mur., 1889.
- NR 30 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Wilhelm Apter.
- NR 32 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Aleksander Biborski.
- NR 34 KAMIENICA, mur., 1897.
- NR 36 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 10), mur., 1896, nadbud. III piętra 1908, proj. Nachman Kopald.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

V.3 Dietla Pn

Numer ZWAK / WAK: V.3	Nazwa WAK: Dietla Pn	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2 i 3	MPZP: "Kazimierz", „Stradom"
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Dietla – cz. ul. św. Sebastiana – cz. ul. Joselewicza – ul. Podbrzezie – cz. ul. Miodowej – cz. ul. Meiselsa – cz. ul. Krakowskiej			
Tereny zielone: nieliczna zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Plany Dietlowskie z alejkami spacerowymi, przecięte linią tramwajową.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe: ul. Podbrzezie NR 8/10 GIMNAZJUM HEBRAJSKIE (narożne ul. Brzozowa nr 5)			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§46 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.27** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,1;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 22m; jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§47 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.28** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 226 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-11.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§61 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.42** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów **ZPz.10 i ZPz.13** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60% dla terenu ZPz.13 oraz 40% dla terenu ZPz.10;
 - 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
 - 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
 - 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.
3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
 - 2) zakaz ich rozbudowy;
 - 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

W WAKu V.3 znajduje się jedynie kawałek ulicy Dietla o oznaczeniu KDZT.1, szczegółowe ustalenia dla tego terenu znajduje się w legendzie do planu na końcu tego opracowania.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§27 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 16%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, chyba że inne wielkości zostały ustalone w ust. 2 i ust. 3.

3. W wyznaczonym terenie **MW/U.8** znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu z podanymi adresami w tekście planu. Do każdego obiektu plan posiada szczegółowe ustalenia w §27 odnoszące się do §11, który ustala strefę ochrony konserwatorskiej oraz ochronę całkowitą i częściową obiektów zabytkowych.



tofotomapa 2019 (dane z PZGiK)

or-



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992;
archiwum OT NID w
Krakowie

Zabudowa

ul. Dietla

NR 48 KAMIENICA, mur., 1872, przebud. 1901 i 1907, proj. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1928, proj. Salomon Jonkler.

NR 50 KAMIENICA, mur., 1872, remont. 1901 i 1907, nadbud. III piętra 1922, proj. Salomon Jonkler, remont. ok. 1970.

NR 52 DOM, mur., 1875-1876, proj. Stefan Żołdani i Leopold Tlachna, przebud. 1890, proj. Nachman Kopald, przebud. 1897, proj. Benjamin Torbe, 1932-1934, proj. Edward Skawiński, remont. ok. 1969. **A-758, 7.07.1988**

NR 54 KAMIENICA, mur., 1875, proj. Józef Ochmański, nadbud. III piętra 1932.

NR 56 KAMIENICA, mur., 1875, remont. 1922, przebud. 1929 i 1956, remont. ok. 1966.

NR 58 KAMIENICA, mur., 1875, proj. Józef Donheiser, nadbud. III piętra XX.

NR 60 KAMIENICA, mur., 1874, proj. Jacek Matusiński, nadbud. III piętra 1955, remont. 1970.

NR 62 KAMIENICA, mur., 1880, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1927, proj. Łazarz Rock. **A-759, 8.07.1988**

NR 64 KAMIENICA (DOM SIEROT ŻYDOWSKICH "Beth Megadle Jesomim"), mur., 1872-1875, proj. Paweł Barański, skrzydła boczne 1885, nadbud. II piętra 1894, proj. Nachman Kopald, nadbud. III i IV piętra 1923, proj. Łazarz Rock, remont. ok. 1970.

NR 66 KAMIENICA, mur., 1881, nadbud. III piętra 1920, proj. Henryk Lamensdorf, remont. ok. 1970.

NR 68 KAMIENICA, mur., 1882, remont. 1964.

NR 51 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 2), mur., 1889, proj. Maksymilian Nitsch. **A-760,8.07.1988**

NR 53 KAMIENICA, mur., 1889, przebud. 1901, bud. magazynu 1906, proj. Zygmunt Luks, remont. 1935 i ok. 1960.

NR 55 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra i przebud. 1932, proj. Rudolf Hand i Juliusz Eintracht, remont. ok. 1970. **A-899, 10.12.1991**

NR 57 KAMIENICA, mur., 1888-1890, proj. Karol Knaus, dobud. oficyny 1896, proj. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1933, proj. Izydor Goldberger, remont. 1959 i 1970.

NR 59 KAMIENICA, mur., 1888-1890, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1922, proj. Edward Skawiński, remont. 1975.

NR 61/63/65/67 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 1), mur., 1890, proj. Karol Knaus, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokesz, remont. po 1975.

NR 69 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 2), mur., 1890, proj. Zygmunt Luks, remont. 1965.

NR 71 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, remont. ok. 1968.

NR 73 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1897, proj. Karol Knaus i 1909, proj. Aleksander Biborski, remont. 1963.

NR 75 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 25), mur., 1893, proj. Beniamin Torbe, remont. 1967. **A-1010, 20.12.1995**

ul. św. Sebastiana

NR 25 > Dietla 75

NR 27 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1921, proj. Salomon Jonkler i Salomon Feldmann.

NR 29 KAMIENICA, mur., 1898.

NR 31 KAMIENICA, mur., 1896, nadbud. III piętra 1920, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 33 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 6/8), mur., 1900, proj. Julian Grabowski.

ul. Berka Joselewicza

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 10), mur., XVIII (?), 4 ćw. XIX.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Beniamin Torbe.

NR 6/8 KAMIENICA > św. Sebastiana 33

ul. Podbrzezie

NR 2 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1930, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 4 KAMIENICA, d. łaźnia, mur., 1891, proj. Karol Knaus, na przełomie wieku XIX i XX hotel z basenem (zakład kąpielowy Maxa Horowitz), przebud. 1926 i 1929 na kamienicę czynszową z salą modlitewną, proj. Edward Skawiński. Obiekt był przebudowany w l. 20. XX. **obiekt wyburzono**

NR 6 DOM, mur., 1 poł. XIX, 4 ćw. XIX, przebud. 1930, proj. Bernard Birkenfeld.

NR 8/10 GIMNAZJUM HEBRAJSKIE (Żydowska Koedukacyjna Szkoła Ludowa i Średnia im. Chaima Hilfsteina; narożna ul. Brzozowa nr 5) ob. Zespół Szkół Mechanicznych, mur., 1917, proj. Henryk Lamensdorf, rozbud. 1925, nadbud. 1929-1930, proj. Stanisław Wexner, Bernard Zimmermann; wzniesiona z inicjatywy Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej.

ul. Miodowa

- NR 2 KAMIENICA, mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1941, 1947
NR 4 KAMIENICA, mur., 1900, proj. Karol Knaus, 1936, remont. 1947-1955 i 1978-1980.
NR 6 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Karol Knaus, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokesz. **A-948, 17.07.1993**
NR 8 > Bożego Ciała 3
NR 10 DOM (narożny ul. Bożego Ciała nr 4), mur., 1835-1840, proj. August Pluszyński, oficyna 1841, przebud. 1899.
NR 12 KAMIENICA, mur., 1922, proj. Jozue Oberleder.
NR 14 KAMIENICA, mur., 1935-1936, proj. Juliusz Eintracht.
NR 16 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Ludwik Gutman, przebud. 1923, proj. Edward Skawiński, remont. 1960.
NR 18 KAMIENICA, mur., 1888, przebud. 1908 i 1923.
NR 20 KAMIENICA, mur., 1895, proj. Zygmunt Luks, 1932-1933.
NR 22 KAMIENICA, mur., 1891, oficyny 1921-1922, proj. Edward Skawiński, 1937-1938.

ul. Bożego Ciała

- NR 2 KAMIENICA > Dietla 51
NR 4 KAMIENICA > Miodowa 10

ul. Brzozowa

- NR 1 KAMIENICA > Dietla 67
NR 3 (narożny ul. Podbrzezie) SZKOŁA (d. Żydowska Szkoła Ludowa, ob. Zespół Szkół Zawodowych) mur., 1917, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. 1927, proj. Stanisław Wexner.
NR 5 > Podbrzezie 8/10

- NR 2 KAMIENICA > Dietla 69
NR 4 KAMIENICA, mur., ok. 1898.
NR 6 KAMIENICA; mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf; przebudowany ok. 1925 r. ob. dom. 1890-1892 d. ortodoksyjny dom modlitwy Salomona Deichesa.
NR 8 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.
NR 10 KAMIENICA > Berka Joselewicza 2

ul. Bożego Ciała

- NR 1 KAMIENICA > Dietla 49
NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 8), mur., 1899, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1923, proj. Jozue Oberleder.

ul. Krakowska

- NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 43), mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1911-1913, proj. Henryk Lamensdorf, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokesz, remont. 1978-1983.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

V.4 Dietla Pd

Numer ZWAK / WAK: V.4	Nazwa WAK: Dietla Pd	Studium: Jednostka urbanistyczna: 2 i 3	MPZP: „Kazimierz”, "Stradom"
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: NIE

Granice: cz. ul. Dietla – cz. ul. Krakowskiej – cz. ul. Meiselsa – ul. Paulińska – ul. św. Stanisława

Tereny zielone: bardzo nieliczna zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Szpalery drzew wzdłuż ulic św. Stanisława (nowe nasadzenia), Kordeckiego, Orzeszkowej i Paulińskiej (uzupełniane w ostatnich latach oraz uzupełnianie zielenią niską – krzewy). Planty Dietlowskie w szczątkowej formie uzupełniane w ostatnich czasach o nowe nasadzenia.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§62 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.43** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,3;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 24 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 228 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§68 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.49** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 6,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 227 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§71 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.52** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 22m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§72 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.53** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,1;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 232 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonego terenu **ZPz.29** o podstawowym pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%, - a;

2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;

3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;

4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;

2) zakaz ich rozbudowy;

3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

W WAKu V.4 znajduje się jedynie kawałek ulicy Dietla o oznaczeniu KDZ+T.1, szczegółowe ustalenia dla tego terenu znajduje się w legendzie do planu na końcu tego opracowania.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Dietla

- NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Stanisława nr 2), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, przebud. 1925, proj. Bernard Birkenfeld, przebud. 1930, proj. Leon Feniger, remont. po 1950 i 1977.
- NR 3 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1970.
- NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Kordeckiego nr 1), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1950.
- NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Kordeckiego nr 2), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1960.
- NR 9 KAMIENICA, mur., 1909-1910, proj. Beniamin Torbe, remont. po 1960.
- NR 11 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1964.
- NR 13 KAMIENICA (narożna ul. Orzeszkowej nr 1), mur., 1910-1911, proj. Ludwik Gutman, remont. 1970.
- NR 15 KAMIENICA (narożna ul. Orzeszkowej nr 2), mur., 1908-1909, proj. Beniamin Torbe, remont. po 1950.
- NR 17 KAMIENICA, mur., 1908-1909, proj. Beniamin Torbe, przebud. 1912 i 1928.
- NR 19 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna, przebud. oficyny lewej 1919, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1970.
- NR 21 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. oficyny 1924, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. po 1970.
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1913, proj. Ludwik Gutman, remont. po 1970.
- NR 25 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling, remont. 1972.
- NR 27 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling.
- NR 29 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Zygmunt Luks. **A-754, 4.07.1988**
- NR 31 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 1), mur., 1908, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1970.
- NR 33 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 2), mur., 1888-1890, proj. Leopold Tlachna, remont. 1901 i 1912, przebud. 1935.
- NR 35/37 KAMIENICA, mur., 1887-1889, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1924, proj. Henryk Lamensdorf i 1931, proj. Salomon Jonkler, remont. ok. 1966.
- NR 39 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1924, proj. Edmund Oraczewski, remont. 1976. **A-753, 4.07.1988**
- NR 41 > Krakowska 1
- NR 43 > Krakowska 2.
- NR 45/47 KAMIENICA, mur., 1900, proj. Karol Knaus, przebud. 1955. **A-947, 17.07.1993**

NR 49 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 1), mur., ok. 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1925, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1950. **A-929, 17.11.1992**

ul. Krakowska

- NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 41), mur., XVIII, przebud. 1885-1890, proj. Karol Knaus, oficyny 1907, przebud. 1919, proj. Henryk Lamensdorf, 1922, podcienie 1941, remont. 1977-1980 **A-631 z 10.12.1982**
- NR 3 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. 1907. XIX, nadbud. III piętra 4 ćw. XIX, podcień 1941, remont. 1979-1981. **A-632, 16.12.1982.**
- NR 5 KAMIENICA, mur., 1836, proj. August Pluszyński, nadbud. II piętra 1840, podcień 1941, remont. 1977-1979. 1836 (na miejscu starszej zabudowy, od XIV w. związanej z łaźnią Kazimierza), 1840 nadbudowa II piętra, 1910 przebudowa wewnątrz, 1941 przebicie podcieni; **A-633, 17.12.1982**
- NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Meiselsa nr 10), mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf, z poprawkami Ludwika Gutmana, nadbud. 1936. **A-969, 14.01.1994**

ul. Meiselsa

- NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 6), mur., 1910, proj. Ludwik Gutman (proj. J. Schon?), remont. 1932.
- NR 4 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.
- NR 6 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.
- NR 8 KAMIENICA, mur., 1919, proj. Henryk Lamensdorf.
- NR 10 > Krakowska 7.

ul. Augustiańska

- NR 1 KAMIENICA > ul. Dietla 31
- NR 3 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.
- NR 5 DOM (narożny ul. Paulińska 32), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, adaptacja parteru **A-803, 6.04.1989**

NR 2 KAMIENICA > ul. Dietla 33

NR 4 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Jozue Oberleder. na cele mieszkalne 1990-1991

NR 6 KAMIENICA > ul. Meiselsa 2

ul. Paulińska

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Stanisława nr 14), mur., 1929, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 4 > Kordeckiego 13
 NR 6 > Kordeckiego 12
 NR 8 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.
 NR 10 > Orzeszkowej 9
 NR 12 > Orzeszkowej 10
 NR 14 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.
 NR 16 KAMIENICA, mur., 1912.
 NR 18 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Leon Feniger.
 NR 20 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder.
 NR 22 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder, nadbud. IV piętra 1923.
 NR 24: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
 NR 26 KAMIENICA, mur., 1918, proj. Jozue Oberleder.
 NR 28 MYKWA mur., 1913, proj. Henryk Lamensdorf. ob. dom mieszkalny. Od 1994 znajduje się muzeum im. Bohdana Lepkiego, zajmujące się gromadzeniem ikon, obrazów, modeli cerkwi, jedną salę poświęcono patronowi muzeum.
 NR 30 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Henryk Lamensdorf.
 NR 32 > Augustiańska 5

ul. Orzeszkowej Elizy

NR 1 > Dietla 13
 NR 3 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Wawrzyniec Karlseler.
 NR 5 KAMIENICA, mur., 1910.
 NR 7: **d. drukarnia / oficyna tylna i obiekty tymczasowe /budynek poza ewidencją**
 NR 9 KAMIENICA (narożna ul. Paulińska nr 10), mur., 1911-1912, proj. Ignacy Tislowitz.

NR 2 > Dietla 15
 NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Łazarz Rock.
 NR 6 KAMIENICA, mur., 1911.
 NR 8 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Ludwik Gutman.
 NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Paulińska nr 12), mur., 1911, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder lub Ludwik Gutman, mansardy 1919.

ul. Kordeckiego

NR 1 > Dietla 5
 NR 3 DOM, mur., 1932, proj. w 1927 Ferdynand Liebling, Jozue Oberleder i fasada Zygmunt Prokesz.
 NR 5 KAMIENICA, mur., 1926, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder, przebud. 1933.
 NR 7 DOM, mur., 1935, proj. Zygmunt Prokesz.
 NR 9 DOM, mur., 1934, proj. Zygmunt Prokesz.
 NR 11: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
 NR 13 (narożny Paulińska 4): **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
 NR 2 > Dietla 7
 NR 4 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.
 NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokesz.
 NR 8 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokesz.
 NR 10 KAMIENICA, mur., 1934, proj. Zygmunt Prokesz.
 NR 12 (narożny Paulińska 6): **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

ul. św. Stanisława

NR 2 > Dietla 1
 NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Henryk Lamensdorf.
 NR 6 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Antoni Dostal.
 NR 8a KAMIENICA, mur., 1937, proj. Ignacy Bierer.
 NR 8b KAMIENICA, mur., 1936, proj. Juliusz Eintracht.
 NR 10 SZKOŁA „BAJS JAKOW”, mur., 1929, proj. Samuel Singer i Juliusz Eintracht.
 NR 12 KAMIENICA, mur., 1923, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder.
 NR 14 > Paulińska 2

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

Mała architektura: tablica KONSPIRACYJNEJ WYTWÓRNI GRANATÓW "MONTOWNIA nr 4" - Paulińska 28; fasada, parter, na I. od bramy

VI.1 Dajwór

Numer ZWAK / WAK: VI.1	Nazwa WAK: Dajwór	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. Dajwór – cz. ul. Starowiślnej – cz. ul. św. Wawrzyńca			
Tereny zielone: Skwer przy ulicy Starowiślnej i Dajwór, zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew (bardzo nieliczna), skwer przy Starowiślnej 87 przerobiony na parking.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§36 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.17** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 223 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-14.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§99 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZP.2 i ZP.8** o podstawowym przeznaczeniu pod ogólnodostępną zieleń urządzoną, w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%, a dla terenu ZP.8: 60%.
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

§100 Dla wyznaczonego terenu zieleni urządzonej **ZPz.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

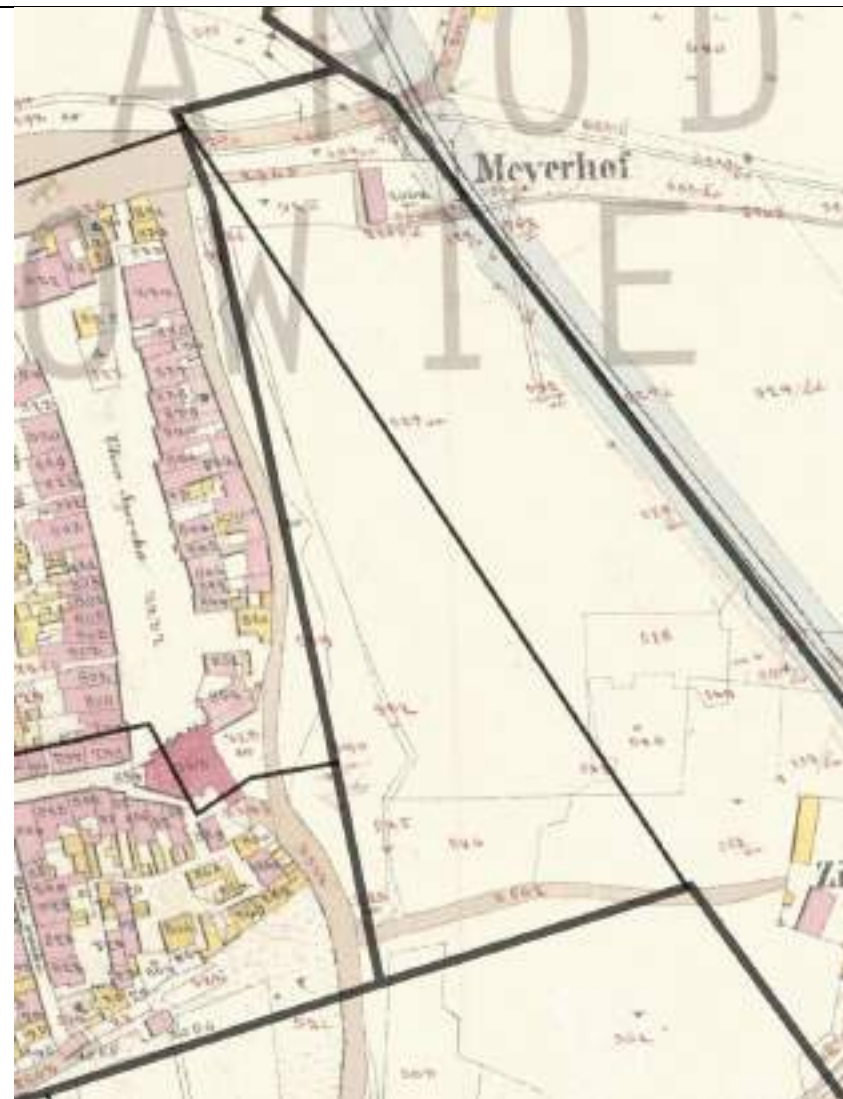
a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

W terenie ZPz.8, znajdują się obiekty budowlane, objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu pod adresem ul. Starowiślna 81 oraz ul. Dajwór 6 – oficyny kamienic.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



Plan katastralny 1848

Zabudowa

ul. Dajwór

NR 2 > Starowiślna 77

NR 2a > Starowiślna 79

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887-1892, proj. Adam Dębski. **NIE ISTNIEJE**

NR 6 KAMIENICA, mur., 1890.

NR 8: **działka z tymczasową zabudową**

NR 10 FABRYKA OBUWIA S. SCHERERA, ob. dom mieszkalny, mur., pocz. XX.

NR 12: **niezabudowana działka / parking**

NR 14 FABRYKA NARZĘDZI „ESMOT”, następnie Fabryka Artystyczno-Ślusarska Joachima Steinberga, mur., 1902, przebud. 1910. **A-961,3.11.1993**

NR 16: OFICYNA TYLNA Fabryki Narzędzi „Esmot”, przebud. 1910. **A-961,3.11.1993**

NR 18 FABRYKA MASZYN „MOLITOR”, mur., 1907, przebud. 1931; ob. Żydowskie Muzeum Galicja.

NR 20 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 24), mur., k. XIX.

ul. Starowiślna

NR 77 KAMIENICA(narożna ul. Dajwór nr 2), mur., 1927, proj. Samuel Singer.

NR 79 **budynek poza ewidencją; obok duża niezabudowana działka sięgająca do ul. Dajwór.**

NR 81 KAMIENICA, mur., 1884-1889, proj. Adam Dębski.

NR 83 KAMIENICA, mur., 1938, proj. Ignacy Bierer.

NR 85 KAMIENICA, mur., 1899, przebud.1912, proj. Ludwik Gutman.

NR 87 OFICYNA, mur., 1929, proj. Henryk Ritterman, 1932. **Od ulicy działka niezabudowana / obiekty tymczasowe**

NR 89 WILLA, mur., ok. 1890, przebud. 1904, proj. Tadeusz Stryjeński. **Od ulicy działka niezabudowana / obiekty tymczasowe**

NR 91: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 93a/93b KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 34), mur., 1933, proj. Zygmunt Prokiesz.

ul. św. Wawrzyńca

NR 24 > Dajwór 20

NR 26 KAMIENICA, mur., pocz. XX.

NR 28 KAMIENICA, mur., 1892.

NR 30 KAMIENICA, mur., 1894, proj. Adam Dębski.

NR 32 KAMIENICA, mur., 1932, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 34 > Starowiślna 93a/93b

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

VI.2 Halicka

Numer ZWAK / WAK: VI.2	Nazwa WAK: Halicka	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz” i „Bulwary Wisły”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Miodowej – nasyp kolejowy (ul. Halicka) – cz. ul. Podgórskiej – bulwary wiślane

Tereny zielone: zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Większy skwer zielony przy skrzyżowaniu ulic Starowiśnej i Podgórskiej. Zieleń komponowana swobodnie.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

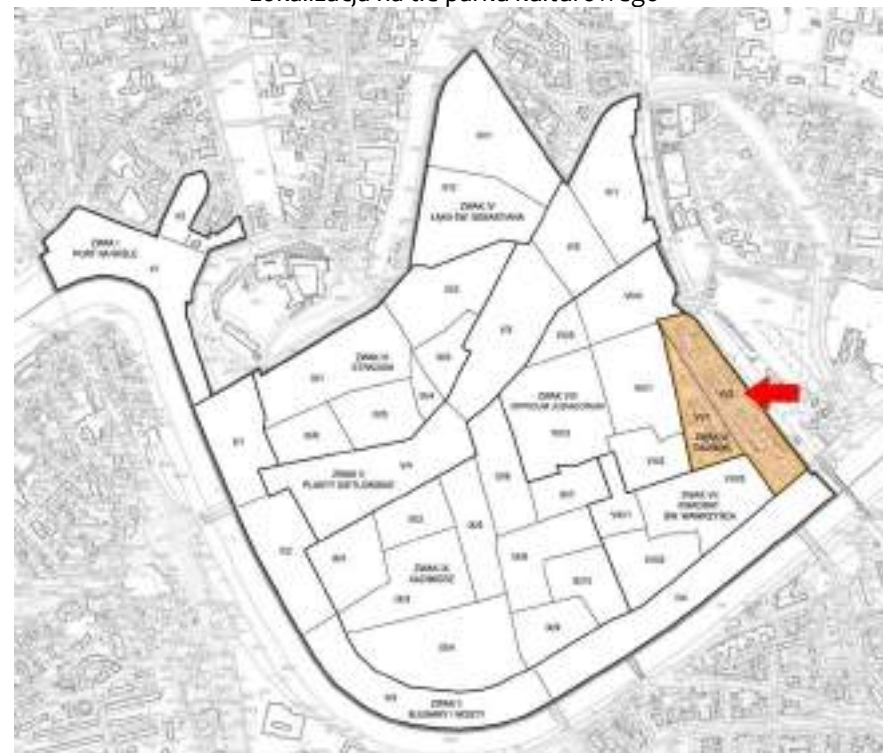


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§23 Dla wyznaczonego terenu **zabudowy mieszkaniowo – usługowej MW/U.4** o podstawowym przeznaczeniu pod budowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 7,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§24 Dla wyznaczonego terenu **zabudowy mieszkaniowo – usługowej MW/U.5** o podstawowym przeznaczeniu pod budowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 227 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§25 Dla wyznaczonego terenu **zabudowy mieszkaniowo – usługowej MW/U.6** o podstawowym przeznaczeniu pod budowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZPz.4, Zpz.5 i Zpz.6** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%,
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.1** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11) – 19 m;
- 4) geometria dachów dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W terenie **MW/U.1:** ze względu na szczególną ekspozycję nakaz harmonijnego ukształtowania zamknięcia zespołów zabudowy ulicy Starowiślnej;

W budynkach mieszkalnych dopuszcza się możliwość lokalizacji lokali usługowych w parterze i na pierwszym piętrze, a także w ich podziemnej części (w piwnicach), z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7, który mówi o nakazie powiązania, budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów, komunikacyjnego -pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

Zabudowa

ul. Miodowa

NR 49 > Starowiślna 52

NR 51 DOM, mur., przed 1939.

NR 51A > Halicka 1

Wiadukt kolejowy, ul. Miodowa, mur., 1855

ul. Halicka

NR 1 (narożnik ul. Miodowa 51a): **budynek poza ewidencją**

NR 3: **niezabudowana działka**

NR 5: ?

NR 7 > Rzeszowska 8

NR 9: **biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

<p>NR 11: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (w podwórku) NR 13 > Przemyska 8 NR 15/16/17/18 SIEDZIBA DYREKCJI KOLEI PAŃSTWOWYCH (narożny ul. św. Wawrzyńca nr 40), 1922, proj. M. Winiarski; ob. dom mur., 1926, proj. Kowalik.</p> <p>NR 2: budynek poza ewidencją NR 4/6: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją NR 8 > Rzeszowska 7 NR 10: biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją NR 12: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (w podwórku) NR 14a: biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją NR 14: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją Most kolejowy na Wiśle, 1943</p> <p>ul. św. Wawrzyńca NR 37: niezabudowana działka / tereny zielone NR 39 KAMIENICA, mur., 1935, proj. Rudolf Morgenbesser, Izidor Goldberger. NR 41 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Henryk Ritterman. NR 43: niezabudowana działka / tereny zielone</p> <p>NR 36a > Starowiślna 88 NR 38 KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leon Lieberman. NR 40 > Halicka 18</p> <p>ul. Starowiślna NR 52 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 49), mur., 1928, proj. Zygmunt Prokesz i Henryk Lamensdorf. NR 54 KAMIENICA, mur., 1927, proj. Antoni Dostal. NR 56/58: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL NR 60 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Zygfryd Hausner. NR 62 KAMIENICA (narożna ul. Rzeszowska nr 2), mur., 1931, proj. Antoni Dostal i Zygmunt Prokesz. NR 64 KAMIENICA (narożna ul. Rzeszowska nr 1), mur., 1928-1929, proj. Samuel Singer. NR 66 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokesz. NR 68 KAMIENICA, mur., ok. 1930. Edward Skawiński</p>	<p>NR 70 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Mieczysław Sarnecki. NR 72: działka niezabudowana / obiekty tymczasowe NR 74 KAMIENICA, mur., ok. 1930. NR 76 KAMIENICA (narożna ul. Przemyska nr 2), mur., ok. 1930. Samuel Singer (projekt całości), Zygmunt Prokesz (plan dodatkowy elewacji frontowej) NR 78 KAMIENICA(narożna ul. Przemyska nr 1), mur., 1929, proj. Jozue Oberleder. NR 80 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Józef Merenda. NR 82 KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leopold Bachner, Maurycy Stiel. NR 84 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. NR 86 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. NR 88 (narożna św. Wawrzyńca 36a): realizacja współczesna / budynek poza ewidencją</p> <p>ul. Przemyska NR 1 > Starowiślna 78 NR 3 dom akademicki stowarzyszenia studentów UJ „Ognisko”, ob. dom mieszkalny 1924-1926 Adolf Siódmak NR 5 > Halicka 14a</p> <p>NR 2 > Starowiślna 76 NR 4 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Bernard Zimmermann. NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Juliusz Eintracht i Rudolf Hand. NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Halicka nr 13), mur., 1932, proj. Michał Jastrzębski.</p> <p>ul. Rzeszowska NR 1 > Starowiślna 64 NR 3 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Leon Feniger. NR 5: KAMIENICA, mur., 1931, proj. Stefan Żeleński NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Halicka 8), mur., 1941.</p> <p>NR 2 > Starowiślna 62 NR 4 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Rudolf Hand, Juliusz Eintracht. NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Rudolf Hand, Juliusz Eintracht. NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Halicka nr 7), mur., 1933, proj. Juliusz Eintracht, Samuel Osiek.</p>
<p>Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu</p>	

VII.1 Szeroka

Numer ZWAK / WAK: VII.1	Nazwa WAK: Szeroka	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. cz. ul. Starowiśniej – cz. ul. Dajwór – tyły Starej Synagogi (granica dz. 83/2) – cz. ul. Józefa – ul. Jakuba – cz. ul. Miodowej			
Tereny zielone: Skwery przy ul. Szerokiej i na ul. Dajwór; cmentarz Remuh; zieleńce na przedpolu Starej Synagogi; skrzyżowanie ul. Miodowej i Starowiśniej. W większości zieleń wysoka, swobodne nasadzenia.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
 - 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 223 m n.p.m.;
3. W odniesieniu do budynku pod adresem ul. Miodowa 33 ustala się nakaz ochrony gabarytów budynku.

§29 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.10** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§30 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.11** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m. chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§31 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.12** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 16m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 220 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem: ul. Szeroka 38 - kamienica.

4. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 3 oraz budynku pod adresem ul. Szeroka 39 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

5. W odniesieniu do nieruchomości, na działkach nr 31/8, 31/9 obr. 12 Śródmieście, dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na budowie budynku frontowego ustalając:

- 1) maksymalną wysokość zabudowy: 14m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 219 m n.p.m.;
- 2) maksymalną wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej: 11m, jednak nie więcej niż do rzędnej: 216 m n.p.m.;
- 3) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%.

§32 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.13** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 18m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 221 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§33 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.14** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,7;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 222 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§34 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.15** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 226 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5;

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§35 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.16** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 223 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-14.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§78 Dla wyznaczonego terenu zabudowy usługowej **U.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 11m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 215 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Szeroka 16 / ul. Dajwór 1 (nr rej. A350) – bożnica Popera (Wolfa Bociana), ogrodzenie z 3 bramkami.

4. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

5. W odniesieniu do istniejącego muru oddzielającego teren działki nr 42/1 obr. 12 Śródmieście od ulicy Szerokiej, ustala się nakaz ochrony gabarytów tego obiektu budowlanego oraz lokalizacji i wielkości otworów przejściowych.

§79 Dla wyznaczonego terenu zabudowy usługowej **U.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,6;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 12m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 216 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Szeroka 22 (nr rej. A-697) - dom.

4. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów istniejącego budynku z możliwością rozbudowy na zasadach określonych w ust. 5.

5. W odniesieniu do nieruchomości, na działkach nr 71/1, 170/1, 71/2 obr. 12 Śródmieście, dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na budowie lub rozbudowie budynku frontowego ustalając:

1) maksymalną wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej: 10m, jednak nie więcej niż do rzędnej 214 m n.p.m.;

2) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%;

3) nakaz realizacji budynku po stronie zachodniej (wewnętrznej) muru obronnego dawnego „Miasta Kazimierza”;

4) nakaz ekspozycji reliktywów muru obronnego.

§80 Dla wyznaczonego terenu zabudowy usługowej **U.4** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,9;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 14m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 216 m n.p.m.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Szeroka 24 (nr rej. A-34 [A-201/M]) – bożnica Stara Synagoga.

4. W odniesieniu do budynku, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§98 Wyznacza się teren zieleni urządzonej **ZPc.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią obejmującą teren zabytkowego cmentarza.

2. Teren, o którym mowa w ust. 1 obejmuje cmentarz, synagogę Remuh oraz dom dozorczy, wpisane do rejestru zabytków (nr rej. A-33 [A-200/M]).

3. W odniesieniu do budynków synagogi i domu dozorczy, o których mowa w ust. 2 ustala się:

1) funkcję: budynki usługowe o charakterze sakralnym lub budynki usługowe;

2) nakaz ochrony bryły i gabarytów budynków;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 13m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 216 m n.p.m.

4. W wyznaczonym terenie dopuszcza się powstanie budynku frontowego, o funkcji usługowej, na wschodniej niezbudowanej części działki 29/1 obr. 12 Śródmieście przy ul. Szerokiej.

5. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 8m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 211 m n.p.m., chyba że inne parametry zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 3.

§99 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZP.1 i ZP.4** o podstawowym przeznaczeniu pod ogólnodostępną zielenią urządzoną, w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;

2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

3) zakaz lokalizacji zieleni wysokiej w terenie ZP.4.

3. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu ZP.4 obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-34 [A-201/M]) – teren wokół bożnicy - Starej Synagogi.

4. W terenie ZP.4, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu (nr rej. A-96) – pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierz.

5. W terenie ZP.4, znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu - mur oddzielający działkę 98/1 od działki 83/2 obr. 12 Śródmieście.

6. W odniesieniu do obiektów znajdujących się w terenie ZP.4 wymienionych w ust. 4 i ust. 5 ustala się ich ochronę, z dopuszczeniem realizacji robót budowlanych mających na celu ich wyeksponowanie m.in. poprzez odbudowę lub rekompozycję obiektów historycznych, rzeźby terenu, detalu oraz zieleni.

§100 Dla wyznaczonego terenu zieleni urządzonej **ZPz.12** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

§101 Wyznacza się teren zieleni urządzonej **ZPs.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. W zakresie zagospodarowania terenu ustala się minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 95%.

3. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany, objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu – pomnik Martyrologii Żydów.

4. W odniesieniu do obiektu o którym mowa w ust. 3 oraz ogrodzenia na działce nr 139/3 obr. 12 Śródmieście ustala się nakaz ochrony kształtu i gabarytu.

§111 Wyznacza się teren placu **KP.1** o podstawowym przeznaczeniu pod plac miejski – ulica Szeroka.

2. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 10%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach.

3. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu – pomnik Martyrologii.

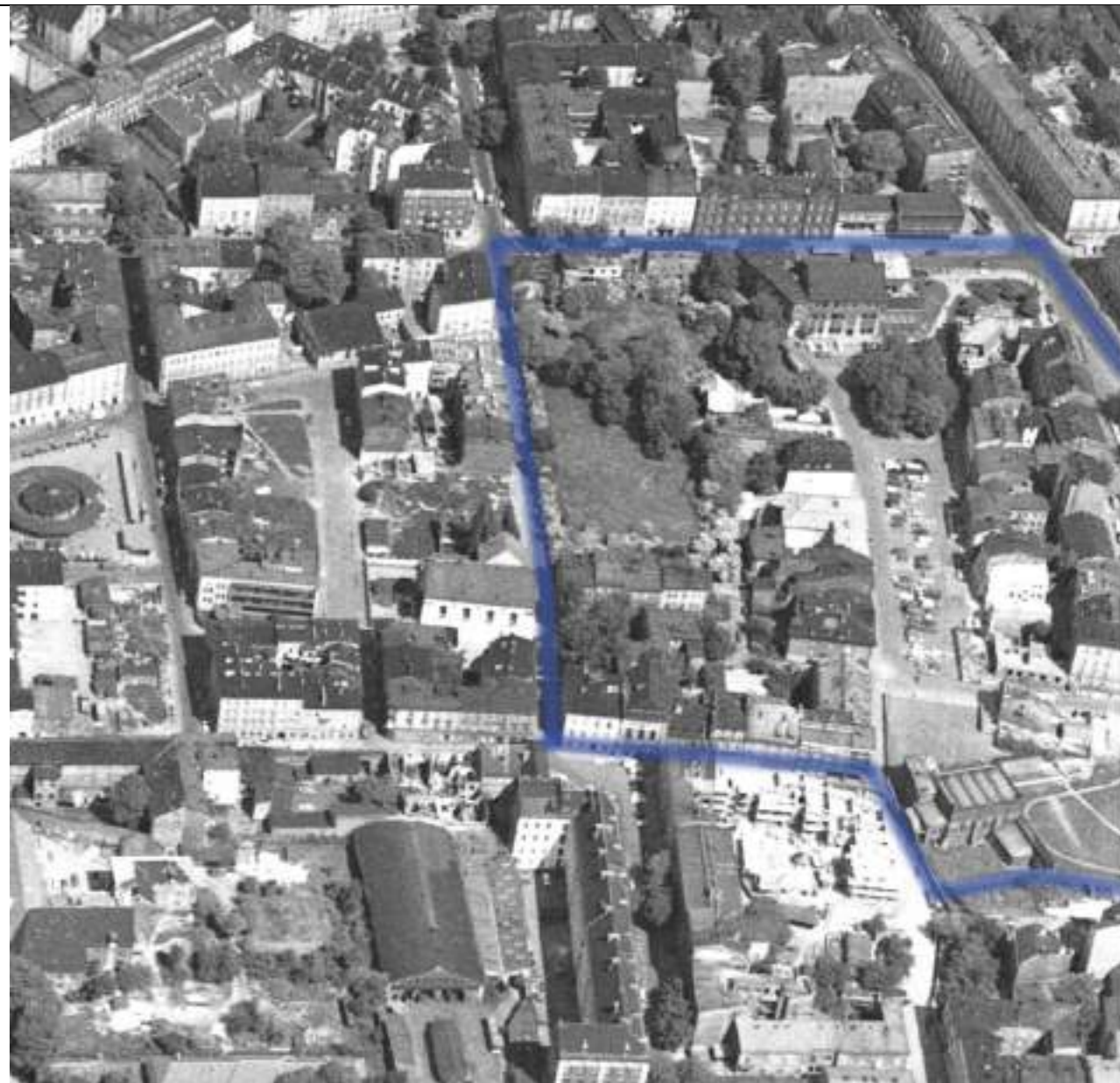
4. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu KP.1 obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-34 [A-201/M]) – teren wokół bożnicy - Starej Synagogi. 5. W odniesieniu do obiektu wymienionego w ust. 3 ustala się nakaz ochrony z dopuszczeniem przeniesienia w inne miejsce w obrębie wyznaczonego terenu o którym mowa w ust. 4.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Starowiślna

NR 63: **obiekt nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone (narożnik ul. Miodowej)**

NR 65/67, KAMIENICA, mur., 1923, proj. Samuel Singer.

NR 69 KAMIENICA, mur., 1932, proj. Edward Bujak.

NR 71 KAMIENICA, mur., 1899, Władysław Kleinberger, 1911, przebud. 1956.

NR 73 OFICYNA (narożna ul. Szeroka nr 12), mur., 1 poł. XIX, 1873.

NR 75 KAMIENICA, mur., 1929.

ul. Dajwór

NR 1 > Szeroka 16

NR 3 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Abraham Abramowicz.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1927, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 7 > Szeroka 22

NR 9: **teren zielony przed Starą Bożnicą**

NR 11: **teren zielony przed Starą Bożnicą**

NR 13: **teren zielony przed Starą Bożnicą**

ul. Józefa

NR 36 KAMIENICA, dawna Synagoga Chewra Ner Tamid (narożna ul. Jakuba), mur., k. XVI, XVI w. włoscy architekci m.in. Bartłomiej Bereccii poł. XIX, k. XIX;

NR 38: BOŻNICA WYSOKA zbudowana ok. 1556–1563 r., wielokrotnie niszczone pożarami i remont., m.in. 1693, 1897, 1900, przebud., adaptacja i kons. 1969-1971; **A-91/24.01.1936/10.05.1973; A-218/M**

NR 40 ŻYDOWSKA SZKOŁA ELEMENTARNA (heder) nr 40, mur., XVI/XVII, niszczone pożarami m.in. 1693, nadbud. I piętra 1773, przebud. 1845, proj. Feliks Radwański, przebud. ganku 1881, budowa oficyny 1908, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. I połączenie z bożnicą 1969-1971. **A-455, 26.03.1968**

NR 42 DOM MODLITWY Kowea Itim l'Tora, mur., zbudowany w 1810 r. na miejscu starszego z 1773, i przystosowany na dom modlitwy ok. poł. XIX, przebudowany i remont. 1912-1913, proj. Łazarz Rock.

NR 44: budynek poza ewidencją / realizacja współczesna

NR 46: budynek poza ewidencją / realizacja współczesna

ul. Jakuba

Ze względu na mur cmentarza Remuh numery są niemal wyłącznie nieparzyste.

NR 4 > Ciemna 19

ul. Ciemna

NR 1: ?

NR 3 > Szeroka 29

NR 5: niezabudowana działka

NR 7: niezabudowana działka

NR 9: niezabudowana działka

NR 11: budynek poza ewidencją

NR 13 KAMIENICA, mur., 1 poł. XIX, remont z wymianą substancji od 2005.

NR 15 KAMIENICA, mur., poł. XIX.

NR 17 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. ok. poł. XIX.

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 4), mur., XVIII, przebud. 2 poł. XIX.

NR 2 > Szeroka 28

NR 4: niezabudowana działka

NR 6 DOM, mur., XVIII, przebud. 1812, 1936, 1845, remont. 1936. **A-374, 26.02.1968**

NR 8: niezabudowana działka

NR 10: niezabudowana działka

ul. Miodowa

NR 33: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1865-1866 rozebrano

NR 35: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1865, proj. Adam Nowicki, nadbud. II piętra 1895 rozebrano

NR 37: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1872, nadbud. II piętra 1891, proj. Zygmunt Luks rozebrano

NR 39 KAMIENICA (narożna ul. Szeroka nr 1), mur., 1929, remont. 1956.

NR 41 > Szeroka 2 (od Miodowej działka za ceglany murem)

NR 43 KAMIENICA (narożna ul. Szeroka nr 3), mur., 1890, remont. 1953.

NR 45: niezabudowana działka / skwer

NR 47: niezabudowana działka / skwer

ul. Szeroka

NR 1 > Miodowa 39

NR 2 KAMIENICA JORDANÓW (narożna ul. Miodowa nr 41), mur., XIV/XV, XVI-XVII, remont. z przebudową dachu 1845, 1885, remont. 1948-1956. Opis z 1928 Kraków – ul. Szeroka 2, dom, w którym miał być pierwszy Uniwersytet Krakowski. Budowla 2-piętrowa. Mury bardzo grube, w dolnych partiach z bloków kamiennych, ceglane. Portal zamknięty półkolem u góry, kamienny, skromny, lecz interesujący. Odrzwia kamienne na I p. od tyłu (przy ganku) mają ornament. Inne odrzwia kamienne. Sień i sale sklepione. Izba (sala) na I p. sklepiona. W ścianie od podwórca 3 okna dzielone murkami z półkolumnkami, w oknach siedzenia – całość sali bardzo interesująca i ładna. Są stropy drewniane. W podwórca widać resztki dawnych murów miejskich? **A-286 z 29.09.1947**

NR 3 > Miodowa 43

NR 4: niezabudowana działka / tereny zielone

NR 5/6 KAMIENICA mur., 1911 d. MYKWA WIELKA, mur., XV/XVI (?), pierwsza wzmianka 1567, po 1608 nazwana „Wielką Mykwą”, gruntownie przebud. pocz. XIX, remont. 1865 i XIX/XX, zdewastowana 1939-1945, przebud. i adaptowana 1974-1977, proj. Zdzisław Gołąb; łaźnia rytualna znajduje się w podziemiach budynku nr 6, który jest przedmiotem wpisu do rejestru: **A-306, 7.07.1966; A-302/M**

NR 7 KAMIENICA, mur., k. XV w., odbudowana po 1945

NR 8 DOM, mur., XV, k. XIX, remont. 1974-1976.

NR 9 KAMIENICA, mur., 2 poł. XIV, XVI, 1876, remont. 1966.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1899, proj. W. Streingerger.

NR 11: nie ma takiego numeru

NR 12 KAMIENICA, mur., 1 poł. XV, XVII, poł. XIX, XIX/XX.

NR 13 DOM, mur., XVI, przebud. XVII, remont. 1895 i 1917. **A-966, 7.12.1993**

NR 14 DOM, mur., 2 poł. XV, 1835, 1899.

NR 15 DOM, mur., 1842, 1854-1855, remont. 1954. **A-519, 21.03.1968**

NR 16 DOM (łączy się z posesją ul. Dajwór nr 1), dawna BOŻNICA WOLFA POPPERA (Bociana); fundacji tegoż, położona na zapleczu jego domu; mur., z ok. 1620 r., szkarpy XVIII/XIX, restaur. i przebud. 1813 i 1827, przebud. ok. 1898, proj. Nachman Kopald,

NR 36 działka niezabudowana / obiekty tymczasowe komendy policji / poza ewidencją

zdeprawiona 1939-1945, remont. ok. 1965, ogrodzenie 3 bramkami, mur., XIX, rekonstr. 1966. **A-350, 28.01.1936, A-226 z 16.01.2009**

NR 17 KAMIENICA, mur., XVI, XVII, 1859, 1889.

NR 18 DOM, mur., 1927, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 19: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 20 (narożny ul. Na Przejściu) **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 21: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 22 DOM (narożny ul. Dajwór nr 7), mur., XVII, 1 poł. XIX, nadbud. i modernizacja 1904, mansarda 1955. **A-697, 9.06.1986**. Obok reliktów bożnicy Na Górcy; wiek XV kamienica (XV-pocz. XVI w.?) przy murze obronnym Kazimierza; ok. 1617 piętro przeznaczone przez Mojżesza Jakubowicza Jekelasa na bożnicę dla jego zięcia, Natana Spiry. Liczne przebudowy w XIX-XX w. Rozebrana w marcu 1941 przez Niemców.

NR 23: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 24 BOŻNICA STARA, mur. zbudowana w XV w. (po 1494?), zniszczona pożarem 1557, odbudowana do 1570 r. proj. Mateusz Gucci, kilkakrotnie przebud., dobud. babińców 1 poł. XVII, zmiana dachów 1888, przebud. 1904-1913, proj. Zygmunt Hendel, nadbud. piętra 1923, zniszczona 1941, prace konserwatorskie 1956-1959, proj. Józef Jamroz i Józef Ptak 1970, ob. Muzeum Judaistyczne; cmentarz, wzmiankowany w latach 1517-1533, zlikwidowany ok. połowy XVI w.; **A-34, 24.01.1936, 2.05.1973, 2.12.2008, A-201/M z 15.01.2009**

NR 25: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 26 > Józefa 46

NR 27: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL**

NR 28 DOM (narożny ul. Ciemna nr 2), mur., 1822, 1886, 1891, odbud. 1948-1951; **A-520, 21.03.1968**

NR 29 KAMIENICA (narożna ul. Ciemna nr 3), mur., XVIII, poł. XIX, zniszczony 1945, odbud. po 1960 Stefan Świszczowski; **A-521, 21.03.1968**.

NR 30 KAMIENICA, mur., XVII, 2 poł. XIX, remont. 1960.

NR 31 DOM, mur., XVII, 1 poł. XIX, pocz. XX, remont. 1960.

NR 32 KAMIENICA, mur., XVII, 1 poł. XIX, k. XIX, remont. 1950-1956.

NR 33 KAMIENICA, mur., 1773, poł. XIX, pocz. XX.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1839, przebud. 1911, 1929 i 1948; Stefan Żołdani.

NR 35 KAMIENICA, mur., XVII, pocz. XIX, k. XIX, 1948-1950 Stefan Świszczowski; **A-522, 21.03.1968**

NR 37 **nie istnieje / wylot ul. Lewkowa**

NR 38 KAMIENICA (narożna Lewkowa), mur., XVII, 1808, 1835, 1934, 1945-1959.

NR 39 OFICYNA, mur., 1892, proj. Józef Hercok.

NR 40 BOŻNICA REMUH; mur., zbudowana w latach 1553-1558 (spalona 1557, odbud. 1558) jako fundacja Izraela Auerbacha dla syna, rabina Mojżesza Isserlesa, na zapleczu domu fundatora; bud. Stanisław Baranek, przebud. i remont. XVI/XVII, gruntownie przebud. 1829, proj. Antoni Pluszczyński, remont. 1882, prace budowlane i konserwatorskie 1933, proj. Herman Gutman, gruntownie restaur. restaurowana w 1957-1968, proj. Stefan Świszczowski. CMENTARZ REMUH, funkcjonujący w latach ok. 1551-1800, prace konserwatorskie w 1957 r. i od 1991 r.; dom dozorczy, mur., k. XIX, remont. 1968; ogrodzenie, mur., 1800. Zał. z funduszu kahału 1551. Najstarsze daty na nagrobkach pochodzą z 1552. W związku z dużą migracją Żydów c. dwukrotnie powiększono. 1800 na rozkaz władz austr. otoczono go nowym murem i zamknięto dla pochówków. Stopniowo ulegał zniszczeniu. Z końcem XIX w. podjęto prace porządkowe i konserwatorskie. W czasie wojny zdeprawiony przez Niemców. 1959-60 prowadzono prace porządkow. W zach. części c. znajduje się zespół nagrobków rodziny Isserles, wśród nich Mojżesza Isserlesa zw. Remu, rabina krak. gminy i uczonego (zm. 1572). **A-33, 18.11.1932, 3.04.1973; A-200/M z 15.01.2009.**

ul. Na Przejściu

Przy ulicy nie ma adresów.

ul. Lewkowa

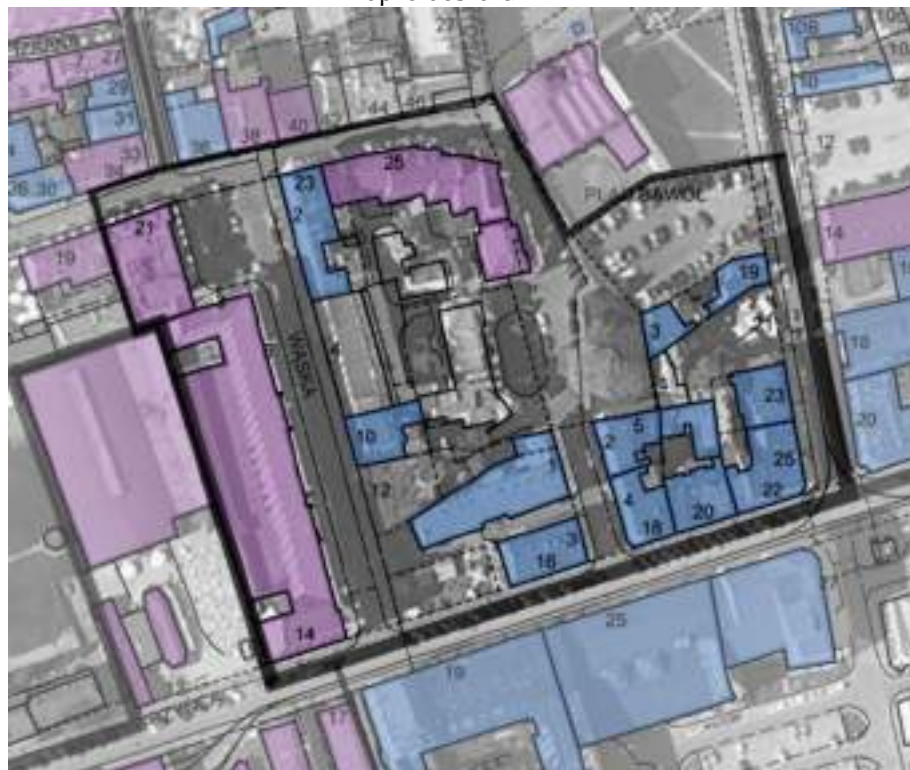
Przy ulicy idącej tyłami domów przy ul. Szerokiej nie ma adresów.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

VII.2 Bawół

Numer ZWAK / WAK: VII.2	Nazwa WAK: Bawół	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Dajwór – cz. ul. św. Wawrzyńca – u. Wąska – cz. ul. Józefa – pd granica działki 83/2 (tyły Starej Synagogi)			
Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Plac Bawół z zielenią komponowaną. Skwer przy Synagodze Starej.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§37 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.18** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§38 Dla wyznaczonego terenu zabudowy mieszkaniowo – usługowej **MW/U.19** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba, że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§87 Wyznacza się teren zabudowy usługowej **U.11** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu nauki i oświaty.

3. Teren o którym mowa w ust. 1 stanowi obszar dawnej Szkoły Miejskiej wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-1138).

4. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 232 m n.p.m.

5. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Wąska 7 – szkoła – gmach dawnej Szkoły Miejskiej (nr rej. A-1138).

6. W odniesieniu do budynku, o którym mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§ 88 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.12**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu U.12 stanowi obszar dawnej zajezdni tramwajowej wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A- 680).

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 16m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 220 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5.

4. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem:

- 1) ul. Józefa 19 (nr rej. A-451) – kamienica – Collegium Kazimierzowskie;
- 2) ul. Józefa 21 (nr rej. A- 452) – dom;
- 3) ul. Wawrzyńca 12 (nr rej. A- 680) – część zespołu zabudowy dawnej zajezdni tramwajowej.

5. W odniesieniu do budynków, o których mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynków.

§ 112. Wyznacza się Teren Placu, oznaczony symbolem KP.2 o podstawowym przeznaczeniu pod plac miejski – Plac Bawół.

2. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

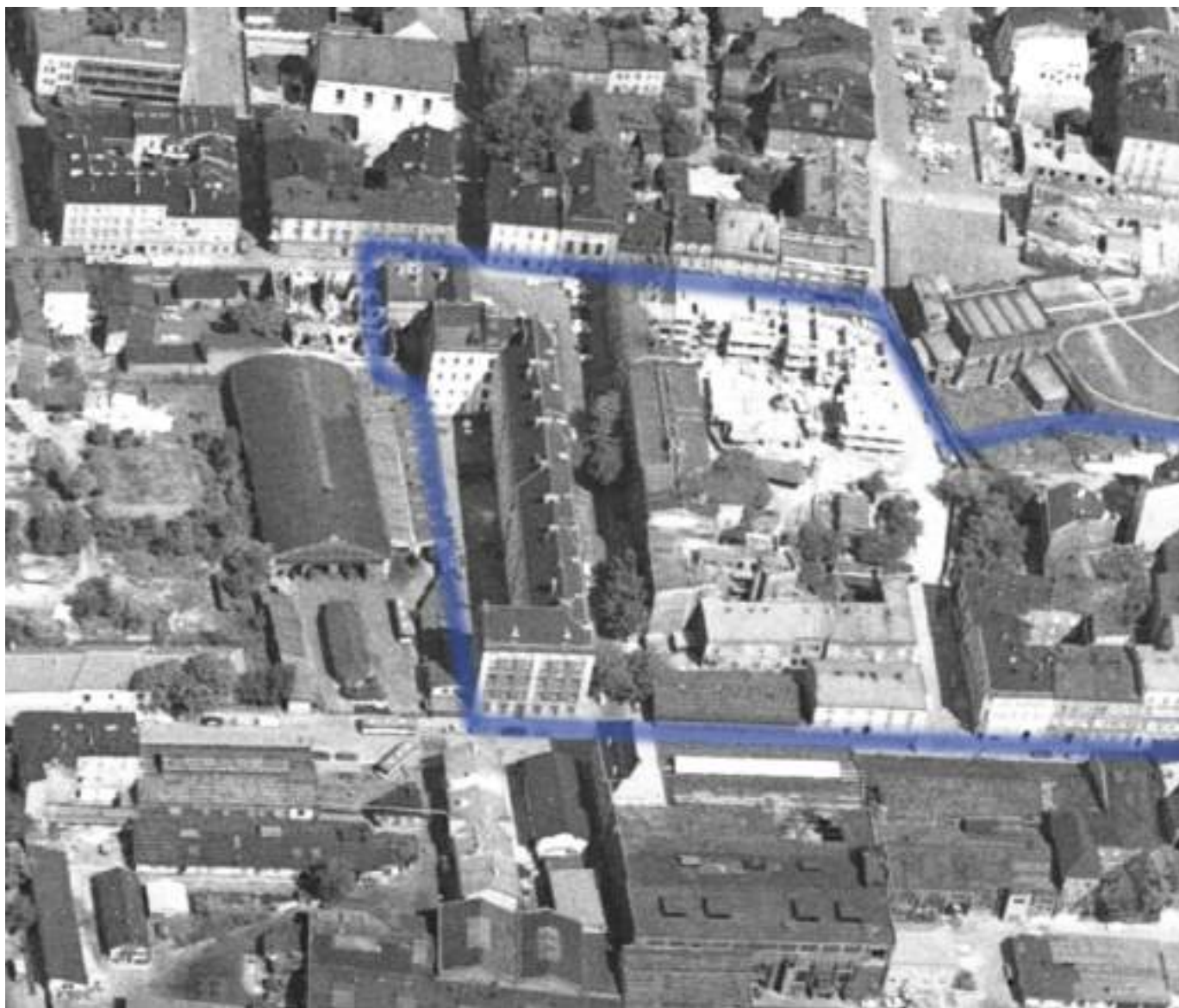
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Dajwór

NR 15: niezabudowana działka / parking

NR 17: niezabudowana działka / parking

NR 19 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1877. **Dom wyburzono / pusta działka / widoczne pozostałości** obwarowań tzw. miasta żydowskiego na Kazimierzu, mur., 1627 (w granicy z kamienicą nr 19). **Wymaga konserwacji natychmiast.**

NR 23 KAMIENICA, mur., 1900.

NR 25 > św. Wawrzyńca 22

ul. św. Wawrzyńca

NR 14 **działka niezabudowana (na rogu ul. Wąskiej) / obiekty tymczasowe / poza ewidencją**

NR 16 DOM (narożny ul. Bartosza nr 3), mur., XIX/XX.

NR 18 KAMIENICA (narożna ul. Bartosza nr 4), mur., XIX/XX.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1888, proj. Beniamin Torbe.

NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Dajwór nr 25), mur., k. XIX.

ul. Wąska

NR 1 > Józefa 21

NR 3/5/7 SZKOŁA, ob. podstawowa nr 14, ul. Wąska nr 3/7 (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 14), mur., 1905-1910, proj. Jan Zawiejski. gmach dawnej Szkoły Miejskiej (ob. Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 23 oraz VI L.O); **A-1138, 24.11.2005.**

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 23), mur., XVII, przebud. 1852-1859, proj. Feliks Radwański, nadbud. III piętra 1929.

NR 4: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL**

NR 6: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (od ul. Bartosza)

NR 8: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (od ul. Bartosza)

NR 10 KAMIENICA, mur., 1921, proj. Samuel Singer.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1920, proj. Antoni Dostal. - POZOSTAŁOŚCI OBWAROWAŃ TZW. MIASTA ŻYDOWSKIEGO NA KAZIMIERZU, mur., 1627. ? w trakcie rozbiórki? przebudowy?

ul. Józefa

NR 23 > Wąska 2.

NR 25/27/29 KAMIENICA – ściany piwnic i portale w nr 27 i 29 zabudowane kamienicą nr 25;; **A-454, 26.04.1968** oraz **A-453 z 26.03.1968**

ul. Bartosza

NR 1 DOM, mur., 1878, d. piekarnia z 1938.

NR 3 KAMIENICA > św. Wawrzyńca 16

NR 2 KAMIENICA, mur., 1888-1890. Leopold Tlachna

NR 4 KAMIENICA > św. Wawrzyńca 18

pl. Bawół

NR 1 DOM > Bartosza 1

NR 2 KAMIENICA > Bartosza 2

NR 3 KAMIENICA, mur., 1908.

NR 4: realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją za nią: **archeologia**: relikty kościoła św. Wawrzyńca. ok. 1276 zbudowany staraniem rycerza Wawrzyńca jako parafialny kościół wsi Bawół, lokowanej jednocześnie na prawie niemieckim. W wyniku lokacji miasta Kazimierza i budowy kościoła Bożego Cała (zob.) utrata praw parafialnych

NR 5 > Bartosza 2

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

VII.3 Plac Nowy

Numer ZWAK / WAK: VII.3	Nazwa WAK: Plac Nowy	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: ul. Jakuba – cz. ul. Józefa (granica działek z posesją Kanoników Bożego Ciała) – cz. ul. Bożego Ciała – cz. ul. Miodowej			
Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew (bardzo mała ilość). Mały skwer zielony z drzewami przed Synagogą Kupa.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9. Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11.

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§39 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.20** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 222 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6;

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§40 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.21** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 220 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§41 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.22** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§42 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.23** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 6,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-9.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§43 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.24** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy 224 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§44 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.25** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 18m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 222 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§48 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.29** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 22m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 226 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§49 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.30** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§50 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.31** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 221 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§ 84. 1. Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.8**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 0,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 14m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 217 m n.p.m.

3. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem: ul. Warszawera 8 (nr rej. A-700) – bożnica Kupa (Szpitalna) oraz na działkach nr 29, 30, 31/1 obr. 13 Śródmieście – pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierz (A-96).

4. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów obiektów

§ 84 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.8**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 0,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 14m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 217 m n.p.m.

3. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem: ul. Warszawera 8 (nr rej. A-700) – bożnica Kupa (Szpitalna) oraz na działkach nr 29, 30, 31/1 obr. 13 Śródmieście – pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierz (A-96).

4. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów obiektów.

§ 85 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.9**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,3;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4.

3. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków i ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem ul. Jakuba 21 (nr rej. A-32 [A-199/M]) – bożnica Izaaka (Ajzyka Jakubowicza).

4. W odniesieniu do budynków frontowych, o których mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynków.

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZPz.14** i **ZPz.15** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%;

2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;

3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;

4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;

2) zakaz ich rozbudowy;

3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

§102 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZPs.2** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;

2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

3) dopuszczenie realizacji placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

3. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany: mur obronny dawnego miasta „Kazimierz”, objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-700 [A237/M]), oznaczony na rysunku planu w odniesieniu do którego ustala się nakaz ochrony kształtu i gabarytu.

§ 114 Wyznacza się Teren Placu, oznaczony symbolem **KP.4** o podstawowym przeznaczeniu pod plac miejski – Plac Nowy.

2. W terenie znajduje się obiekt budowlany objęty ochroną konserwatorską wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A- 170) pod adresem Plac Nowy 4b – hala targowa tzw. „Okrągłak”.

3. W odniesieniu do obiektu, o którym mowa w ust. 2 ustala się:

1) funkcję: budynek usługowy;

2) nakaz ochrony w zakresie bryły i gabarytów obiektu z dopuszczeniem odtworzenia szczytów ceglanych nad wejściami do budynku – w formie kamiennych kartuszy;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 9m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 213 m n.p.m.;

4. W wyznaczonym terenie dopuszcza się powstanie budynku frontowego (pawilonu), o funkcji usługowej, dla którego ustala się:

- a) dach płaski w formie tarasu widokowego lub sceny,
b) elewacje wykończone z wykorzystaniem materiałów budowlanych spośród wskazanych: beton architektoniczny, okładziny z kamienia naturalnego oraz drewno.
5. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 5%;
 - 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,0;
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 5m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 209 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 3.
 - 4) dopuszczenie lokalizacji trwałych i tymczasowych kramów handlowych;
 - 5) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 6) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Józefa

NR 7 > Bożego Ciała 22

NR 9 DWÓR OPATÓW SZCZYRZYCKICH (cystersów), ob. dom mieszkalny, mur. 1624-1625; **A-449, 26.03.1969**

NR 11 KAMIENICA XV w., 1611-1644, XVIII/XIX w.; d. szkoła parafialna Bożego Ciała; **A-226, 15.03.1966.**

NR 13 KAMIENICA, mur., 1840, przebud. 1884.

NR 15 KAMIENICA, mur., k. XVIII, 1 poł. XIX, budowa oficyny 1894, restaur. 1955; **A-450 z 26.03.1968**

NR 17: **budynek poza ewidencją / zabudowa tymczasowa / Kolanko nr 6**

NR 19 KAMIENICA, mur., 1815, dobud. oficyny 1875-1887, przebud. ok.1930, remont. po 1980.

NR 21 > Wąska 1.

NR 12 > Bożego Ciała 18/20

NR 14 DOM, mur., k. XVIII, 1834, 1837, 3 ćw. XIX, 1901.

NR 16 KAMIENICA, mur., k. XVIII, gruntownie przebud. 1844, proj. August Pluszyński, nadbud. III piętra i przebud. 1899, remont. po 1980; „Dom Aktora” S. Hermanowski; **A-679, 30.09.1985**

NR 18 KAMIENICA, mur., XVIII, 1815; przebud. 1836-1838, proj. z 1833 bud. S. Hermanowski, nadbud. II piętra 1889. Collegum Kazimierzowskie – Instytut Pedagogiki; **A-451, 26.03.1969.**

NR 20 KAMIENICA (narożna ul. Nowa nr 3), mur., 1 poł. XIX, nadbud. II piętra 1889.

NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Nowa 2), mur., XVIII, przebud. 1858, proj. Antoni Stacherski, dobud. oficyny 1871. - **POZOSTAŁOŚCI OBWAROWAŃ TZW. MIASTA ŻYDOWSKIEGO NA KAZIMIERZU**, mur., 1627.

NR 24 KAMIENICA, XVIII w., ob. hotel

NR 26 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 22), mur., 1841 do 1874, proj. Paweł Barański, nadbud. II piętra k. XIX, nadbud. III piętra 1 ćw. XX.

NR 28 > Kupa 17

NR 30/32 > Kupa 26

NR 34 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 33), mur., XVIII, przebud. 1824, 1863, zrujnowana 1897, odbud. ok. 1900, przebud. 1931-1933. **A-885, 31.05.1991.**

ul. Bożego Ciała

- NR 6 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 11), mur., 1896, proj. Leopold Tlachna.
NR 8 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna.
NR 10 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Leopold Tlachna, rozbudowa 1906-1907, adaptacja wnętrza 1911, proj. Ignacy Tislowitz, remont. 1954.
NR 12 KAMIENICA, mur., 1890, nadbud. III piętra 1921, proj. Edward Skawiński.
NR 14 KAMIENICA, mur., 1890, nadbud. III piętra 1920, proj. Edward Skawiński, przebud. sieni 1931.
NR 16 KAMIENICA > Meiselsa 20
NR 18/20 ZAJAZD, ob. dom mieszkalny, (narożny ul. Józefa nr 12 i ul. Meiselsa nr 15), mur., XVI/XVII, 1801, 1838, proj. Paweł Barański, 2 poł. XIX, remont. 1962-1964; **A-227, 15.03.1966, zmiana decyzji z26.08.1994**
NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 7), mur., 1815, remont. 1872, proj. Paweł Barański, rozbud. 1879, proj. Karol Knaus. **A-777, 2.09.1988**

ul. Miodowa

- NR 11 > Bożego Ciała 6
NR 13 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Leopold Tlachna, 1937-1938.
NR 15 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Beniamin Torbe, 1912, proj. Ludwik Gutman, 1933. **A-1057, 26.05.1997**
NR 17 KAMIENICA, mur., 1909, przebud. 1921, proj. Antoni Dostal.
NR 19 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Aleksander Biborski, 1921, 1937.
NR 21 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 1), mur., 1874, nadbud. 1906, proj. Beniamin Torbe, 1936, remont. 1957.
NR 23 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 2), mur., k. XIX.
NR 25 KAMIENICA, mur., 1898, przebud. 1937.
NR 27 > Warszawera 8.
NR 29 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Adam Dębski, nadbud. 1927, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 31 > Jakuba 1

ul. Jakuba

- NR 1 (narożna Miodowa 31): **budynek poza ewidencją / zabudowa tymczasowa / działka**
NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Warszawera nr 10), mur., pocz. XX.
NR 5: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
NR 7: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
NR 9: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 11 KAMIENICA, mur., 1897, proj. Adam Dębski, nadbud. II piętra 1928.

NR 13: **niezabudowana działka**

NR 15: **niezabudowana działka**

NR 17: **niezabudowana działka**

NR 19 DOM, mur., 1925, proj. Ludwik Gutman

NR 21-25 (nieparzyste) nie istnieją, działki weszły w obszar synagogi Izaaka (Kupa 18)

NR 27 > Izaaka 7

NR 29 KAMIENICA, mur., k. XIX.

NR 31 KAMIENICA, mur., k. XIX.

NR 33 > Józefa 34

ul. Estery

NR 1 > Miodowa 21

NR 3 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 5 DOM (narożny pl. Nowy 10), mur., 1909, proj. Leopold Tlachna, dobud. oficyny 1922, proj. Edward Skawiński. **Numery nieparzyste kończą się na numerze 5.**

NR 2 > Miodowa 23

NR 4 KAMIENICA, mur., 1882.

NR 6 KAMIENICA (narożna ul. Warszawera 6), mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 8 > Warszawera 1

NR 10 KAMIENICA (pl. Nowy 10), mur., 1896, proj. Józef Hercok, nadbud. oficyny 1921.

NR 12 DOM, mur., 1871, proj. Jacek Matusiński, przybudówka 1882.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1882, nadbud. II piętra 1889, dobud. oficyny 1913.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1882, przebud. fasady 1936.

NR 18 > Kupa 6

NR 20 > Izaaka 1

NR 22 > Józefa 26

ul. Warszawera

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 8), mur., k. XIX.

NR 3 > Kupa 1

NR 5: **numer nie istnieje**

NR 7 **numer nie istnieje**

NR 9 > Kupa 2

NR 11 > Jakuba 7

NR 2 numer nie istnieje (działka w obrębie kamienicy nr 6)
NR 4 numer nie istnieje (działka w obrębie kamienicy nr 6)
NR 6 > Estery 6 – między numerem 6 i 8 pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza 1340; **A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.**

NR 8 BOŻNICA KUPA (Szpitalna; Ubogich); mur., zbudowana ok. 1645 r. jako fundacja ka-
hału dla najuboższych, przebudowana 1830-1834, dobud. skrzydła zach. ok. poł. XIX,
przedłużenie skrzydła zach. 1864, proj. Świerzyński, przebud. l. 20 i 30 XX, proj. Zygmunt Prokiesz, zniszczona 1939-1945, cz. odbud. po 1945.ok. 1830 r., konserwowana
w latach 1993–1998. **A-700, 30.07.1986, A-237/M z 27.01.2009**

NR 10 > Jakuba 3

pl. Nowy

NR 1: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 2 - niezabudowana działka / od strony placu reliktu muru Miasta Żydowskiego; zbudowany po 1608; burzony od 1882. Mur między Miastem Żydowskim a częścią chrześcijańską wzniesiony po ostatecznym ustaleniu granic miasta 1608, może w związku z działalnością ks. Marcina Kłoczyńskiego ok. 1627.

NR 3 > Józefa 22.

NR 4 KAMIENICA, mur., ok. 1890.

NR 4a: TOALETY na pl. Nowym / obiekt poza ewidencją

NR 4b RZEŹNIA RYTUALNA, TZW. OKRĄGLAK, mur.-drewn., 1900, składa się z wewnętrznej hali i okalającego ją pierścienia z punktami handlowymi (na planie dwunastokąta). Budynek oddzielony korytarz stanowiący wejście do sklepików. Do obiektu prowadzą wejścia od strony zachodniej i wschodniej; w 1927 wydzierżawiony Gminie Żydowskiej i adaptowana na rzeźnię rytualną drobiu 1927, proj. Józef Weinberger; od 1945 hala targowa. **A-170/M 19.12.2008**

NR 5 > Meiselsa 17.

NR 6 > Meiselsa 24.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1923, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder.

NR 9 KAMIENICA, mur., ok. 1890, przebud.1917, proj. Stanisław Mehl, remont. 1992. **A-933, 23.12.1992**

NR 10 > Estery 5

ul. Kupa

NR 1: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 3: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 5: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 7: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 9: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 11 > Izaaka 3

NR 13 KAMIENICA, mur., 1836, nadbud. II i III piętra k. XIX.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1825-1835, nadbud. II piętra ok. 1880. **A-473, 20.03.1968**

NR 17 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 28), mur., 1829, proj. S. Hermanowski, nadbud. II piętra ok. 1890.

NR 2 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Nachman Kopald, nadbud. II piętra1905, nadbud. III piętra 1929.

NR 4 DOM, mur., 1883, nadbud. II piętra 1908, proj. Nachman Kopald.

NR 6 DOM (Estery 18 / Izaaka pierzeja), mur., 3 ćw. XIX, zamieniony na magazyn1924; drukarnia. budynek **wyłączony z ewidencji 17.05.2017 / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 8: niezabudowana działka

NR 10: niezabudowana działka

NR 12: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją

NR 14: niezabudowana działka / oficyna tylna od ul. Jakuba

NR 16 BOŻNICA MIZRACHI, wybudowana około 1930; mały budynek przylegający od strony północnej do synagogi Izaaka; powstał z inicjatywy członków ortodoksyjnej partii Mizrachi.

NR 18 BOŻNICA IZAACA (Ajzyka), mur., zbudowana w latach 1638–1644 jako fundacja Izaaka (Ajzyka) Jakubowicza Jekelesa; bud. Jan Laitner (?), zniszczona 1656, remont. 1857, dobud. domu modlitwy 1923, zdewastowana 1939-1945, cz. remont. po 1945, zniszczona pożarem 1981, remont. w latach 1990–1995. **A-32, 24.01.1936, 3.04.1973, A-199/M**

NR 20 > Izaaka 5

NR 22 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Wolf Kampel.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1895, nadbud. II piętra 1912.

NR 26 (KAMIENICA narożna ul. Józefa nr 30/32), mur., k. XIX.

ul. Izaaka

Numery są tylko nieparzyste.

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 20), mur., 1912.

NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Kupa nr 11), mur., 1905, nadbud. II piętra1912.

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Kupa nr 20), mur., XVII, przebud. 1844, proj. Paweł Barański, dobudowa dwóch izb na parterze 1891, proj. Leopold Tlachna, 1932; synagoga Stowarzyszenia Bóżniczego Szir (z hebr. Pieśń) założona w 1898; podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali bożnicę; z pierwotnego wyposażenia synagogi nic się nie zachowało. Od czasu zakończenia wojny w synagodze znajdują się mieszkania i lokale użytkowe; ob. Siedziba Międzynarodowego Centrum Rozwoju Demokracji. **A-430, 2.04.1968.**

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 27), mur., XVII/XVIII, przebud. 1825, proj. Michał Wąsowicz, pocz. XX. **A-431, 2.04.1968**

ul. Nowa

NR 1: niezabudowana działka

NR 2 > Józefa 22.

NR 3 > Józefa 20.

ul. Meiselsa

NR 15 ZAJAZD > Bożego Ciała 18/20 / niezabudowana działka

NR 17 DOM MODLITWY B'NEI EMUNA (narożny pl. Nowy 5), mur., zbudowany 1886-1887, proj. Jacek Matusiński; restaurowany i adaptowany w latach 1991–1993 proj. Dariusz Gruszka dla ob. Centrum Kultury Żydowskiej. **A-838, 1.02.1990, zmiana decyzji 25.08.1994**

NR 20 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 16), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 24 KAMIENICA (narożna pl. Nowy nr 6), mur., 1913, proj. Jozue Oberleder.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

VII.4 Miodowa

Numer ZWAK / WAK: VII.4	Nazwa WAK: Miodowa	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: NIE	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Miodowej – nasyp kolejowy – cz. ul. Joselewicza – ul. Brzozowa

Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§22 Dla wyznaczonego terenu MW/U.3 o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 22m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§27 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-9.

§ 77 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.1**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu nauki i oświaty.

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,9;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 223 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

4. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Miodowa 36 (nr rej. A-861) - dawna Szkoła Miejska im. ks. Piramowicza.

5. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

6. W odniesieniu do budynku frontowego, na działce nr 125/7 obr. 11 Śródmieście ustala się nakaz ochrony kompozycji elewacji i gabarytów istniejącego budynku ustalając:

- 1) dopuszczenie rozbudowy od strony dziedzińca;
- 2) zalecenie realizacji stropodachu o nawierzchni stanowiącej teren biologicznie czynny, jako miejsca rekreacji, na budynku frontowym wraz z niezbędnymi elementami budowlanymi (takimi jak: wiatrołapy, zadaszenia nad wejściami, barierki, mała architektura etc.).

§ 97 Dla wyznaczonego terenu **sportu i rekreacji US.1** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę obiektami sportu i rekreacji, w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%;
- 2) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą;
- 3) zakaz lokalizacji budynków, z dopuszczeniem realizacji przekryć namiotowych i powłok pneumatycznych.

§ 100 Dla wyznaczonego terenu **ZPz.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza, b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGIK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Miodowa

NR 30 > Brzozowa 20/22

NR 32 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 36-36A SZKOŁA MIEJSKA IM. KS. PIRAMOWICZA, ob. podstawowa nr 11, mur., 1886-1887, proj. Stefan Żołdani, modernizacja wnętrz 1910, przebud. 1965.
A-861, 4.10.1990

NR 40: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe

NR 42: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe

ul. Berka Joselewicza

NR 1 KAMIENICA > Brzozowa 12

NR 3 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1897, przebud. 1908, proj. Julian Grabowski.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 2 poł. XX.

NR 13 > Starowiślna 47

NR 15 > Starowiślna 42

NR 17 KAMIENICA, mur., ok. 1898.

NR 19 KAMIENICA, mur., ok. 1898.

NR 21/21a: budynek poza ewidencją

ul. Brzozowa

NR 12 DOM (narożny ul. Berka Joselewicza nr 1), mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Beniamin Torbe.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Aleksander Biborski, nadbud. 1903, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1896, nadbud. 1920, proj. Samuel Singer.

NR 20/22 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 30), mur., 1910, proj. Ludwik Gutman.

ul. Starowiślna

NR 47 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 13), mur., 1897, proj. Nachman Kopald.

NR 49 KAMIENICA, mur., 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1928, proj. Antoni Dostal.

NR 51 KAMIENICA, mur., 1890, przebud. 1912.

NR 53 KAMIENICA, mur., 1889.

NR 55 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Wilhelm Apter.

NR 57 KAMIENICA, mur., 1939, proj. Juliusz Eintracht.

NR 59: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL

NR 61: niezabudowana działka / obiekt nie istnieje; miejsce pod szkołę ul. Miodowa 36/36a.

NR 42 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 15), mur., ok. 1890.

NR 44 KAMIENICA, mur., 1899-1901, Beniamin Torbe (kamienica), proj. Józef Hercok (oficyna), nadbud. III piętra 1923, proj. Salomon Feldmann. A-1091, 28.07.1998

NR 46 KAMIENICA, mur., ok. 1890 szkoła – d. Zakład Kształcenia Izraelickich Rzemieślników

NR 48 KAMIENICA, mur., ok. 1890. szkoła – d. Zakład Kształcenia Izraelickich Rzemieślników

NR 50 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 40), mur., d. Zakład Wychowawczy dla Osieroconych Chłopców Izraelickich 1887 Karol Knaus

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

VII.5 Brzozowa

Numer ZWAK / WAK: VII.5	Nazwa WAK: Brzozowa	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Joselewicza – ul. Podbrzezie – cz. ul. Miodowej – ul. Brzozowa

Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Synagoga stała kiedyś w niewielkim ogrodzie otoczonym murem. W wyniku regulacji ulic z dawnego ogrodu pozostał tylko skrawek znajdujący się za budynkiem, na którym urządzono plac zabaw żydowskiego przedszkola, teren jednak jest dostępny poza godzinami działania przedszkola. Przed synagogą skwer obsadzony krzewami i otoczony żywopłotem. Dużym ogólnodostępnym terenem zielonym jest skwerek kółeczko. Z komponowanym układem zieleni.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków

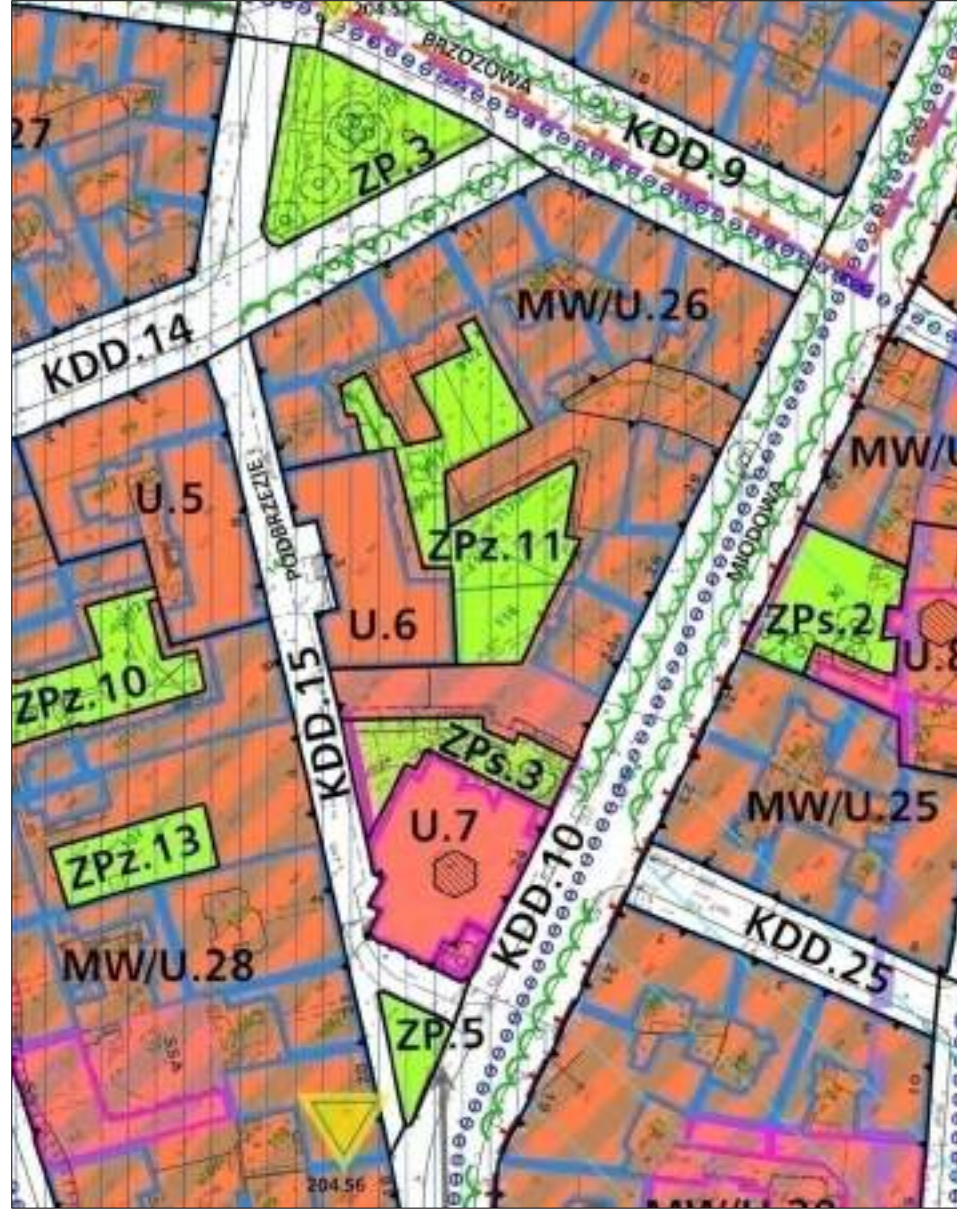


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§46 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.26** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 226 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-6;

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§ 82 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.6**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu nauki i oświaty.

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 18m, jednak nie więcej niż wysokości bezwzględnej zabudowy 221 m n.p.m.

4. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Podbrzezie 3 - szkoła.

5. W odniesieniu do budynku, o którym mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§ 83 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.7**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 220 m n.p.m.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Miodowa 24 (nr rej. A-701 [A301/M]) – bożnica Tempel „Postępowa” wraz z ogrodzeniem).

4. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów obiektów.

§99 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZP.3** i **ZP.5** o podstawowym przeznaczeniu pod ogólnodostępną zielenią urządzoną, w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

§100 Dla wyznaczonego terenu zieleni urządzonej **ZPz.11** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

§ 103 Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.3** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Teren, o którym mowa w ust. 1 stanowi otoczenie bożnicy Tempel wpisane do rejestru zabytków (nr rej. A-701 [A-301/M]).

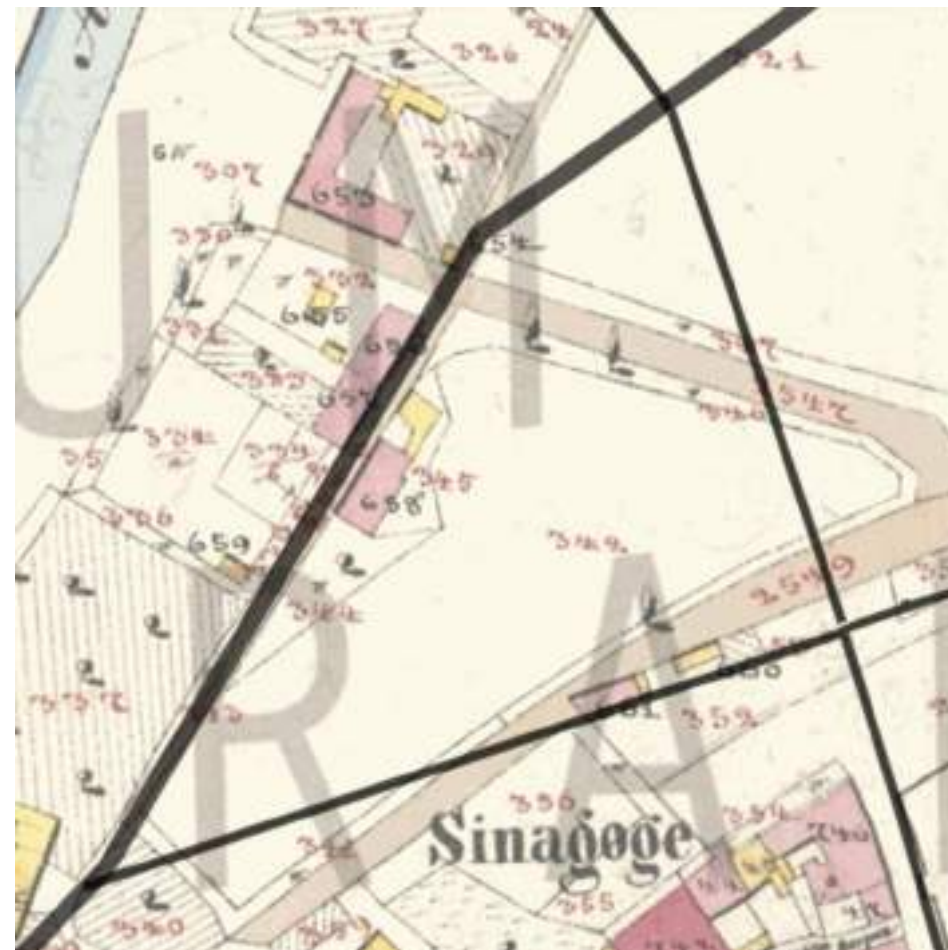
3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 50%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 3) dopuszczenie realizacji placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

4. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany, objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-701), oznaczony na rysunku planu – ogrodzenie bożnicy Tempel („Postępowa”), w odniesieniu do którego ustala się nakaz ochrony kształtu i gabarytu z możliwością wykonania dodatkowych przejść.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848

VIII.1 Zajezdnia

Numer ZWAK / WAK: VIII.1	Nazwa WAK: Zajezdnia	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Bulwary Wisły”, „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Gazowej – cz. ul. św. Wawrzyńca – granica z elektrownią i gazownią

Tereny zielone: Gęsta zabudowa budynków zajezdni i jej użytkowanie uniemożliwia rozwój zieleni.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

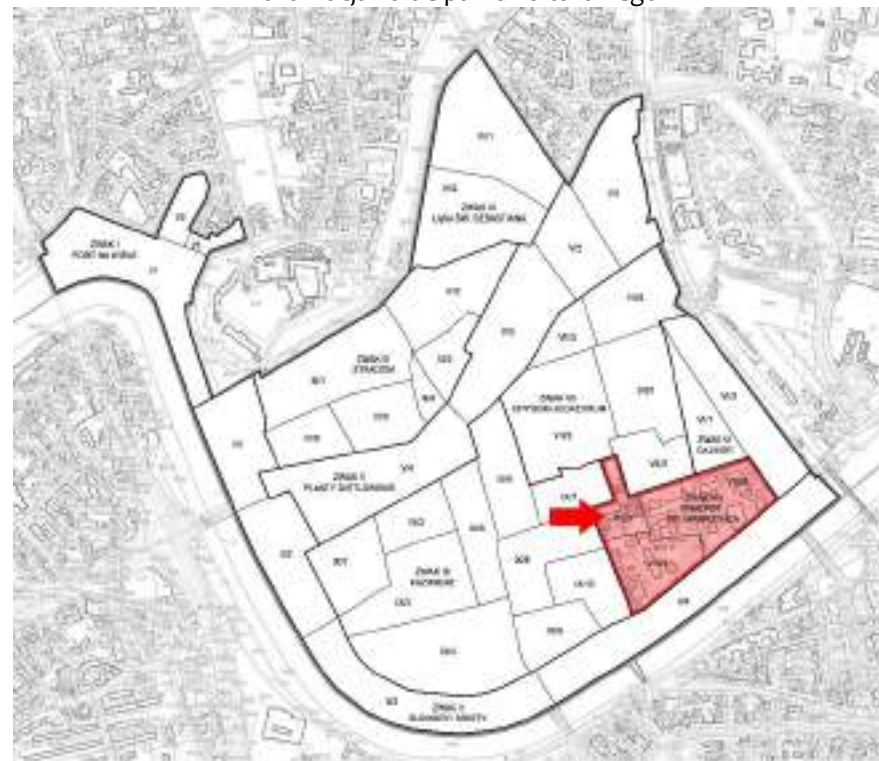


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§ 88 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.12**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu U.12 stanowi obszar dawnej zajezdni tramwajowej wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A- 680).

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 16m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględniej zabudowy: 220 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5. 4. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem:

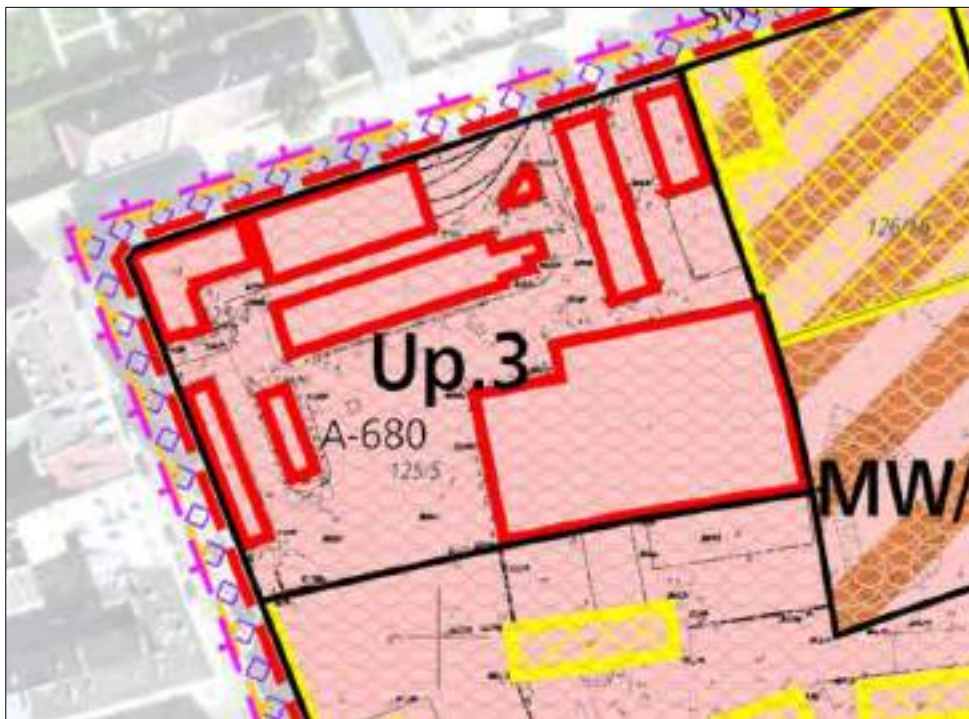
1) ul. Józefa 19 (nr rej. A-451) – kamienica – Collegium Kazimierzowskie;

2) ul. Józefa 21 (nr rej. A- 452) – dom;

3) ul. Wawrzyńca 12 (nr rej. A- 680) – część zespołu zabudowy dawnej zajezdni tramwajowej.

5. W odniesieniu do budynków, o których mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynków

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7
Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.
Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.
Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.
Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§ 28 Wyznacza się teren oznaczony symbolem **Up.3** z przeznaczeniem pod usługi kultury i sztuki, muzea, galerie, sale wielofunkcyjne.

1. W wyznaczonym terenie oznacza się na Rysunku Planu granic zespołu zajezdni tramwajowej, wpisanego do rejestru zabytków pod nr A-680, obejmującą teren i obiekty kubaturowe zajezdni tramwajowej, w obrębie której obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków.

2. W wyznaczonym terenie ustala się:

- 1) wykorzystanie terenu i adaptację obiektów dla lokalizacji ustalonego przeznaczenia;
- 2) możliwość prowadzenia robót budowlanych, w tym prac konserwatorskich, restauratorskich i rekonstrukcji obiektów, budowy nowych obiektów i urządzeń budowlanych zgodnie z przepisami odrębnymi

3. W wyznaczonym terenie dopuszcza się lokalizację usług innych niż określonych w ust. 1, związanych z przeznaczeniem wyznaczonym w ust. 1, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 10% powierzchni terenu przeznaczonego do zainwestowania.

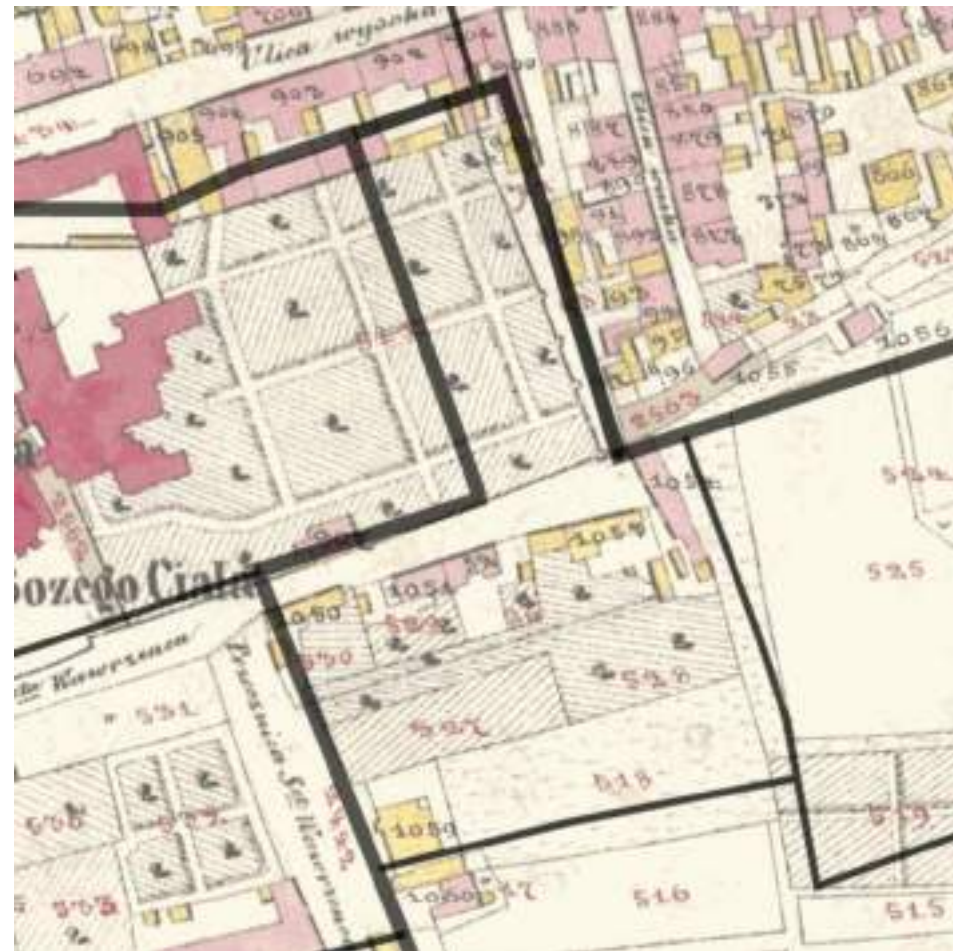
4. W granicach wyznaczonego terenu, w zakresie sposobów jego zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

- 1) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych: 18 m;
- 2) geometria dachów: dachy dostosowane do istniejących obiektów;
- 3) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 4) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

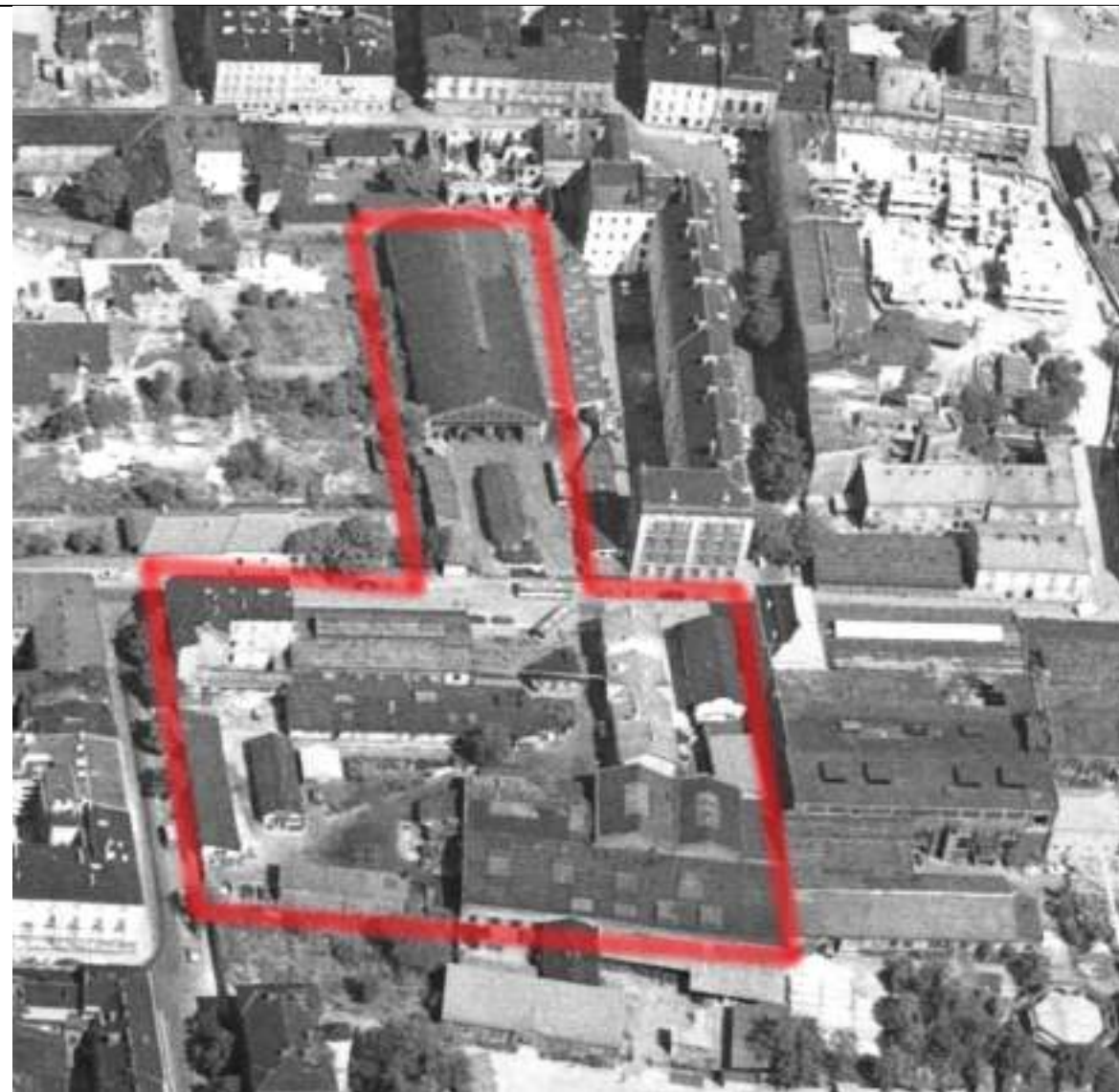
5. Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

Zabudowa

ul. Gazowa

NR 2 > św. Wawrzyńca 13

NR 4 ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ Warsztaty, mur., 1928, proj. Eugeniusz Ronka, przebud. po 1960; ob. restauracja. **A-680, 30.09.1985.**

ul. św. Wawrzyńca

NR 13: ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ dom, (narożny ul. Gazowa nr 2), mur., 1890, proj. Tadeusz Brand, nadbud. II piętra 1908. **A-680, 30.09.1985**

NR 15/17: ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ stajnia tramwaju konnego, mur., po 1882, przebud. 1900, proj. Karol Knaus, przebud. po 1980, stajnia tramwaju konnego, ob. budynek administracyjny, mur., ok. 1882, przebud. 1900, proj. Karol Knaus, przebud. po 1980, zajezdnia tramwaju wąskotorowego (hala D), mur.-drewn., 1900, proj. Karol Knaus, rozbud. po 1960, remiza tramwaju konnego (hala E), mur.-drewn., po 1882, przebud. 1886, proj. Zygmunt Hendel i Tadeusz Stryjeński, zajezdnia tramwaju normalnotorowego(hala F), mur.-drewn., 1913, budynek pomocniczy, mur., po 1920, budynek akumulatorni, mur.-drewn., ok. 1913, portiernia, mur.-drewn., po 1920 **A-680, 30.09.1985.**

NR 12/14a ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ: hala „Pod zegarem”, mur.-drewn., 1913, I. budynek socjalny, mur.-drewn., 1913, m. dyspozytornia, mur.-drewn., 1913, m. garaże autobusowe, ul. św. Wawrzyńca 14a (narożny ul. Wąska nr 7), mur., 1929. **A-680, 30.09.1985.**

VIII.2 Gazownia

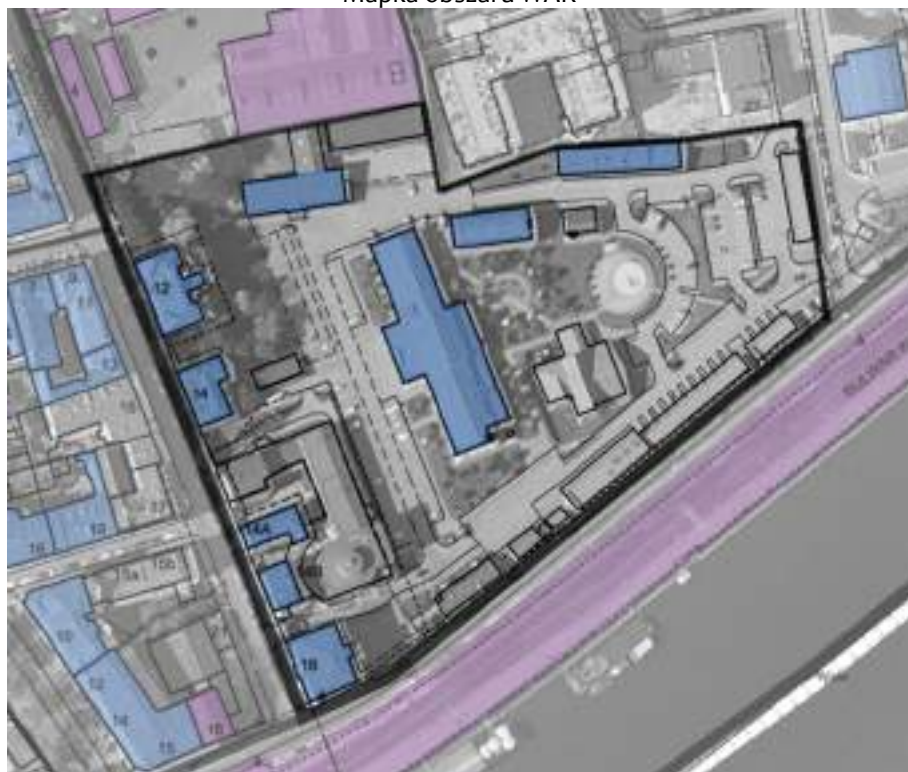
Numer ZWAK / WAK: VIII.2	Nazwa WAK: Gazownia	Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Gazowej – granica z elektrownią i zajezdnią – cz. ul. Podgórskiej

Tereny zielone: Teren gazowni, swobodne nasadzenia na trawnikach w centralnej części założenia. Ogród częściowo komponowany z gęstą zielenią wysoka przy budynku przy ulicy Gazowej 12. Szpalery drzew wzdłuż ulicy Gazowej.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

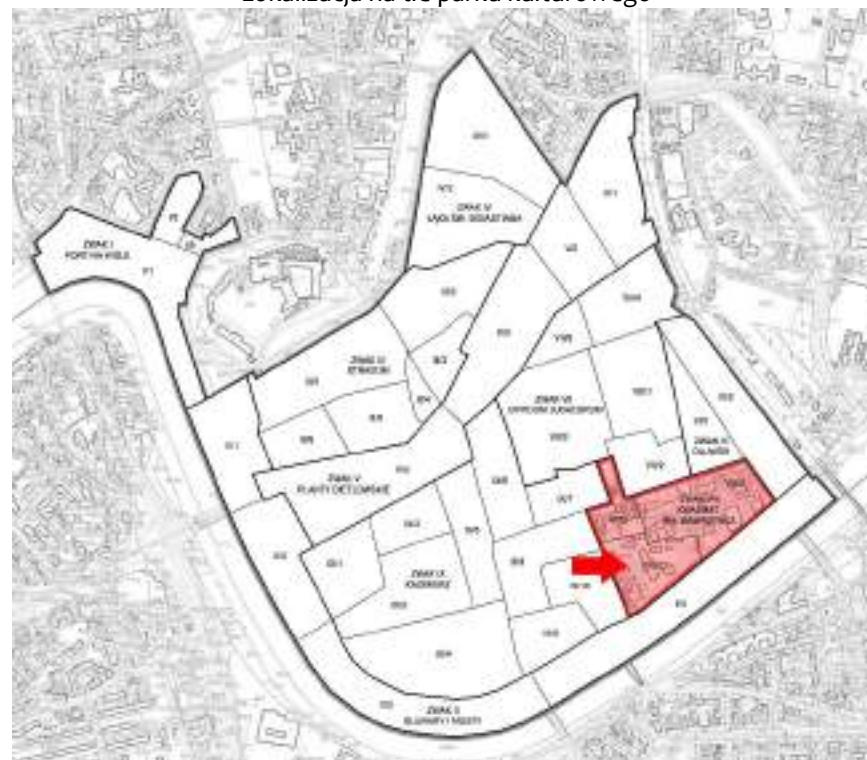


obiekty wpisane do rejestru zabytków

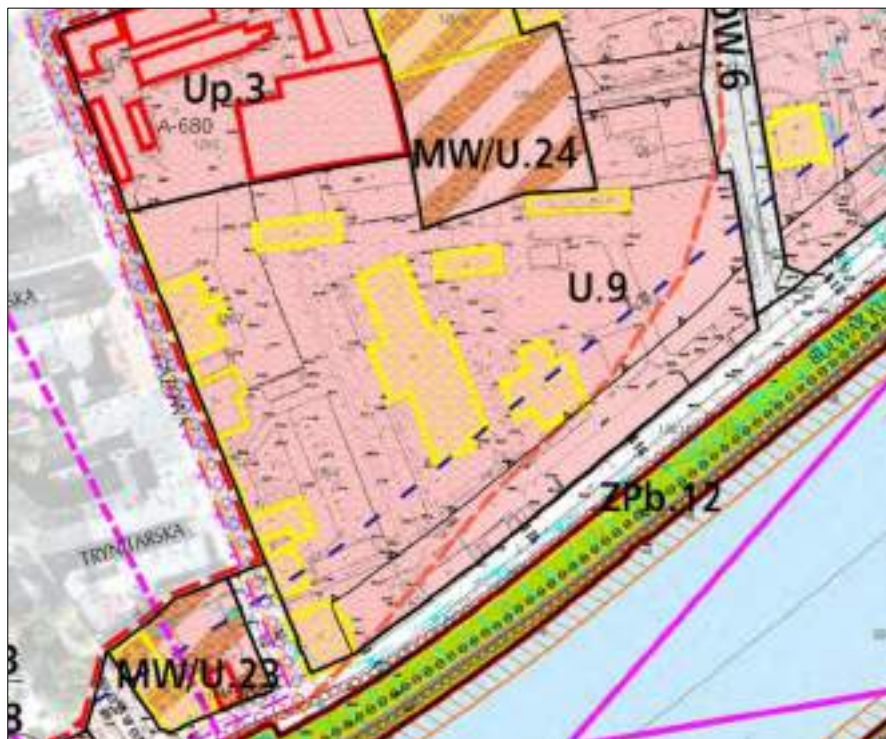


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego UCHWALA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWALA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7 Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9. Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

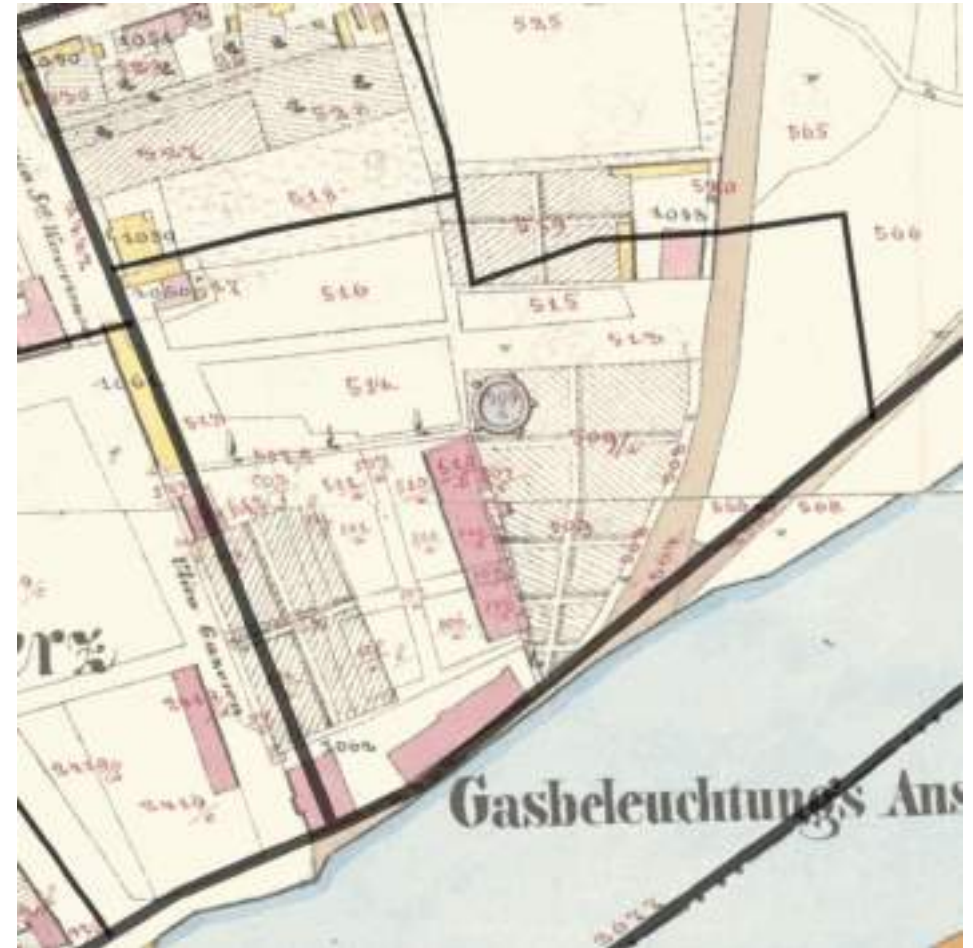
- § 20.** 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **U.9** z przeznaczeniem pod zabudowę usługową.
2. W wyznaczonych terenach dopuszcza się lokalizację:
 - 1) lokali mieszkalnych, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 40% całkowitej powierzchni budynku z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7,
 4. W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:
 - 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem §11;
 - 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
 - 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11): 19 m, z wyjątkiem pierzei ulicy Podgórskiej, gdzie maksymalna wysokość nie może przekroczyć 15 m,
 - 4) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;
 - 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego nie mniej niż 30%;
 - 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy nie więcej niż 30%;
 - 7) zakaz lokalizacji funkcji mieszkalnej w parterach budynków;
 - 9) dla budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów Wiślanych -nakaz powiązania

komunikacyjnego pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary Wiślane; 10) dla parkingów wielopoziomowych - nakaz kształtowania i dostosowania bryły i elewacji do zabudowy usługowej.

5. Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Gazowa

NR 6: niezabudowana działka

NR 8: niezabudowana działka

NR 10: niezabudowana działka

NR 12/14/16 ZESPÓŁ GAZOWNI MIEJSKIEJ, 1857, przekazana na własność miasta 1886, modernizowana 1925, 1927 i 1929, 1938: dom dla pracowników, ul. Gazowa nr 12, mur., 1907-1908, proj. Roman Bandurski, budynek dyrekcji, mur., 1819, proj. Jan Drachny, nadbud. I piętra 1857, przebud. i nadbud. II piętra 1921, proj. Waław Krzyżanowski, bud. pod kierunkiem arch. Michała Dąbrowskiego, przebud. 1934, budynek administracyjno-mieszkalny, ul. Gazowa nr 14, mur., 1908, przebud. 1922-1924, proj. Kazimierz Brzeziński, Waław Krzyżanowski i Michał Dąbrowski, przebud. 1940, proj. Stefan Polański, świetlica, ob. magazyn, mur., 1921, proj. Waław Krzyżanowski i Kazimierz Brzeziński, wozownia, ob. garaże, mur., ok. 1900, przebud. na garaże 1921, fabryka gazu wodnego, ob. stolarnia, spawalnia, kotłownia, mur., 1906-1909, fabryka gazu węglowego, ob. warsztaty, mur., 1858, po 1886, przebud. na kotłownię ok. 1900, 1922-1927, fabryka amoniaku, ob. budynek socjalny, mur., 1900-1901, magazyn regeneracji masy, ob. magazyn, mur., ok. 1900, laboratorium, ob. biura, mur., 1898, rozbud. 1938.

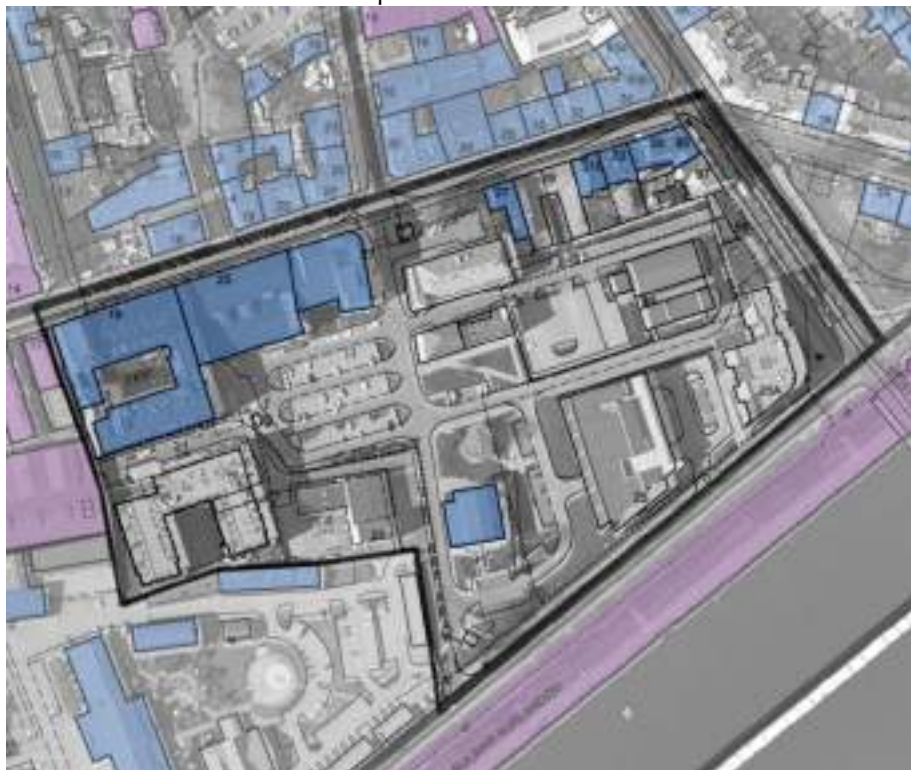
Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

VIII.3 Elektrownia

Numer ZWAK / WAK: VIII.3	Nazwa WAK: Elektrownia	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: TAK	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. św. Wawrzyńca – cz. ul. Starowiślniej – cz. ul. Podgórskiej – granica z zajezdnią i gazownią			
Tereny zielone: Teren elektrowni o bardzo skąpym pokryciu szata roślinną			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

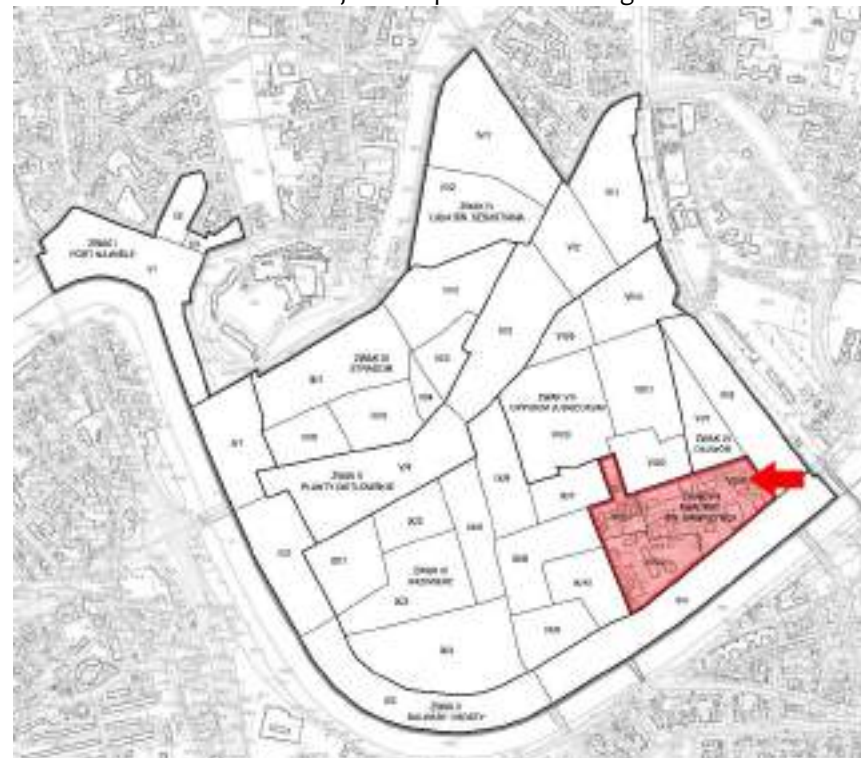


obiekty wpisane do rejestru zabytków

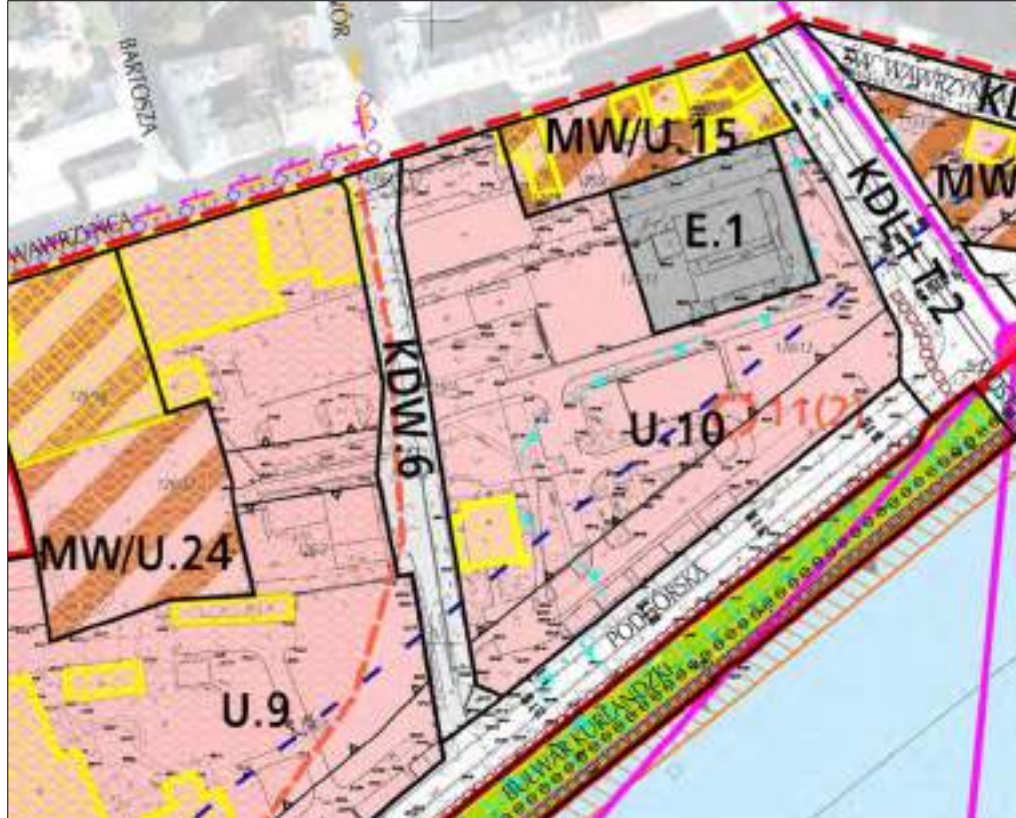


obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWALA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWALA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonych terenów **MW/U.15** i **MW/U.24** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem §11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11) – 19 m;
- 4) geometria dachów dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

§ 20. 1. Wyznacza się tereny oznaczone symbolami **U.9** i **U.10** z przeznaczeniem pod zabudowę usługową.

2. W wyznaczonych terenach dopuszcza się lokalizację:

- 1) lokali mieszkalnych, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 40% całkowitej powierzchni budynku z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7, 2) w terenie U.10 parkingów wielopoziomowych których łączna powierzchnia zabudowy nie może być większa niż 2000 m kw

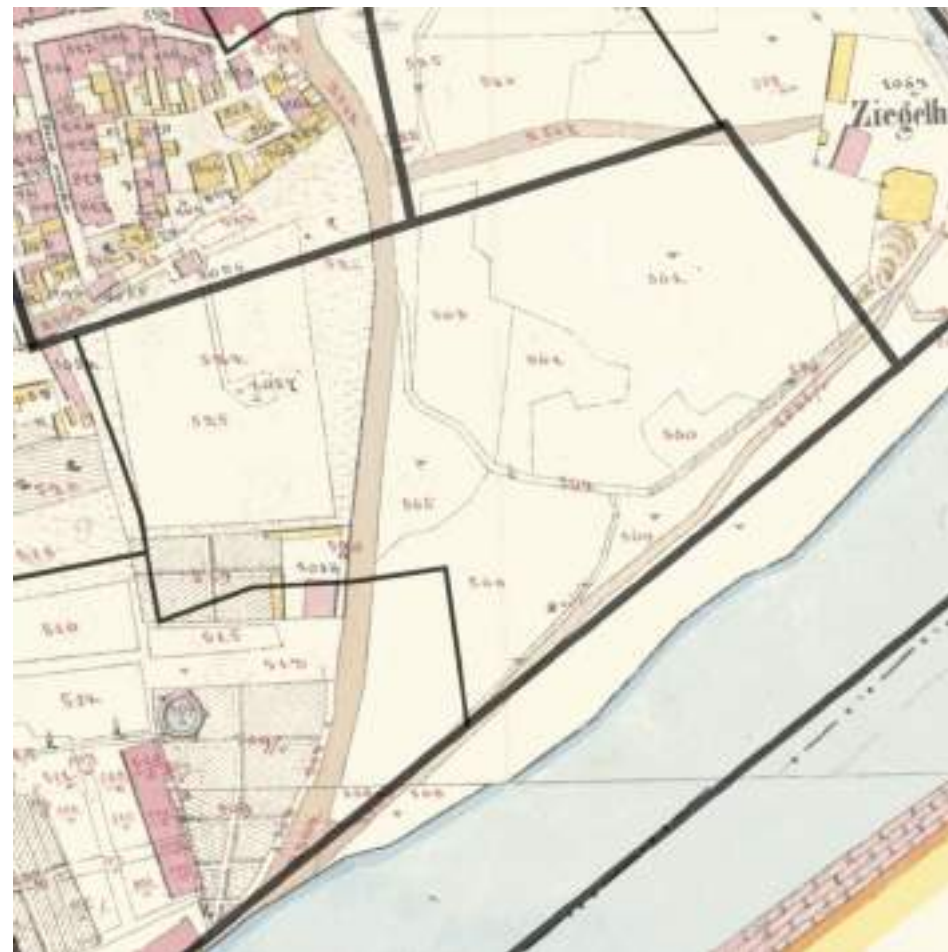
4. W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11): 16 m, z wyjątkiem: - pierzei ulicy Św. Wawrzyńca, gdzie maksymalna wysokość nie może przekroczyć 19 m, - parkingów wielopoziomowych, których maksymalna wysokość nie może przekroczyć 12 m;
- 4) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego nie mniej niż 30%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy nie więcej niż 30%;
- 7) zakaz lokalizacji funkcji mieszkalnej w parterach budynków;
- 8) dla terenu U.10: ze względu na szczególną ekspozycję nakaz harmonijnego ukształtowania zamknięcia zespołów zabudowy ulicy Starowiśnej w południowo-wschodniej części terenu U.10;
- 9) dla budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów Wiślanych -nakaz powiązania komunikacyjnego pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary Wiślane;
- 10) dla parkingów wielopoziomowych -nakaz kształtowania i dostosowania bryły i elewacji do zabudowy usługowej.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.
Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.
Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGIK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

Zabudowa

ul. św. Wawrzyńca

NR 19/21/23/25 ZESPÓŁ ELEKTROWNI MIEJSKIEJ, ob. Zakład Energetyczny, ul. Dajwór nr 27 (narożny ul. św. Wawrzyńca nr 19): budynek administracyjny, mur., ok. 1900, nadbud. II piętra 1908, proj. Jan Rzymkowski, nadbud. III piętra 1936, proj. Franciszek Mączyński, hala turbin (I), mur., 1904-1905 i 1907, proj. Jan Rzymkowski. hala turbin (II), mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski, stara i nowa kotłownia, mur., 1904-1905 i 1914, proj. Jan Rzymkowski, nastawnia i rozdzielnia, mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski.

NR 27 DOM, mur., 1924, proj. Samuel Singer, przebud. 1929 i 1931.

NR 29: **działka / obiekty tymczasowe / poza ewidencją**

NR 31b KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leon Lieberman.

NR 33 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Izydor Goldberger.

NR 35 > Starowiślna 95

ul. Dajwór

NR 27 > św. Wawrzyńca 19/21/23/25 **budka przy bramie**

ul. Starowiślna

NR 95 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 35), mur., 1930, proj. Salomon Jonkler.

NR 97 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Salomon Jonkler.

NR 99: **działka niezabudowana / obiekty tymczasowe / poza ewidencją**

ul. Podgórska

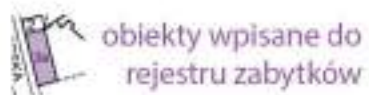
NR 17/19/21/23/25 > Gazowa 12/14/16

NR 25a: **Tauron / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

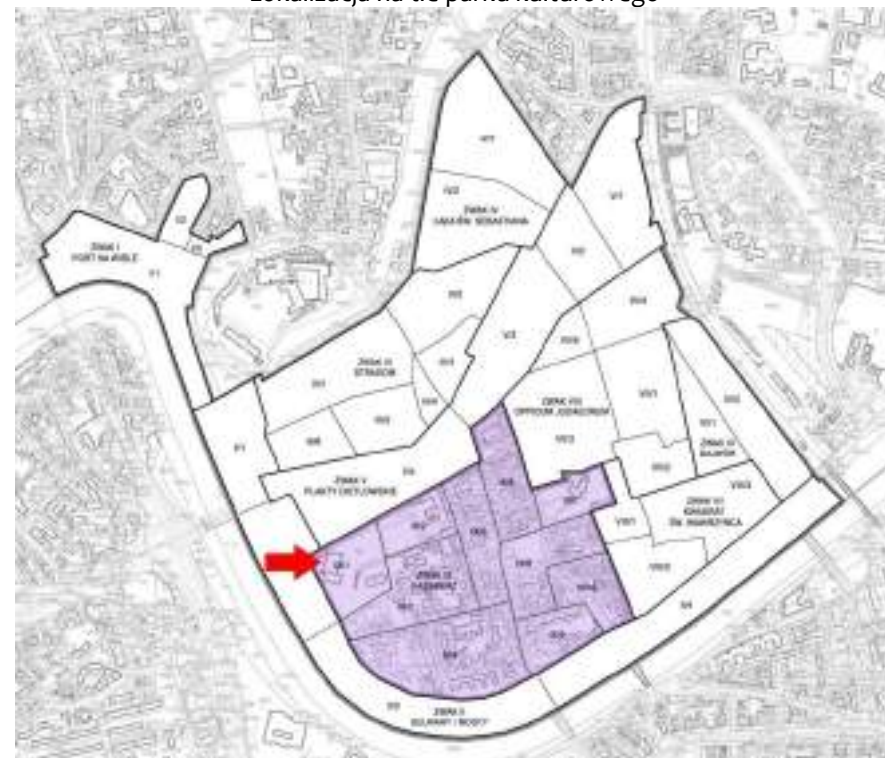
IX.1 Skałka

Numer ZWAK / WAK: IX.1	Nazwa WAK: Skałka	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Skałecznej – granica dz. obr. 0014 dz. 69 – cz. ul. Paulińskiej			
Tereny zielone: Ogrody Paulinów zielony teren trawiasty otoczony kamiennym murem, udostępniany okresowo przy imprezach plenerowych Paulinów (koncerty, dzień dziecka na Skałce). Ogród przy bazylice na Skałce na którego terenie znajduje się sadzawka św. Stanisława oraz ołtarz Trzech Tysiącleci. Zieleń komponowana.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:			

Mapka obszaru WAK



Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§69 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.50** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów **ZPz.33** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%;
 - 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
 - 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
 - 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.
3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych znajdujących się w terenach ZPz.1i i ZPz.2 ustalając:
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
 - 2) zakaz ich rozbudowy;
 - 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.
8. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu **ZPz.33** obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-984 [A-242/M]) – ogród przy zespole klasztoru Augustianek
- § 108** Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.
2. Teren o którym mowa w ust. 1 stanowi fragment ogrodu klasztoru Augustianów wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-5 [A-180/M]) oraz fragment ogrodu klasztoru Paulinów na Skałce (nr rej. A-29 [A-196/M]).
3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;
 - 2) zalecenie realizacji kwaterowych ogrodów oraz parterowych rabat roślinnych;
 - 3) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.
4. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany – mur obronny, objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-96), oznaczony na rysunku planu.
5. W odniesieniu do obiektu o którym mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony materiału i gabarytów, z dopuszczeniem realizacji dodatkowych bram i przejść.
- § 109** Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.9** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.
2. Teren, o którym mowa w ust. 1 stanowi zespół klasztoru Paulinów na Skałce z kościołem pw. św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa, sadzawką, ogrodem oraz ogrodzeniem wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-29 [A-196/M]).
3. W wyznaczonym terenie dopuszcza się powstanie budynku frontowego, o funkcji usługowej o charakterze sakralnym lub o funkcji usługowej, na zachodniej niezbudowanej części działki, przy ul. Paulińskiej (w ramach linii zabudowy).
4. W zakresie zagospodarowania terenu ustala się:
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
 - 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,0;
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 5m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 208 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 6;
 - 4) dopuszczenie realizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.
5. W terenie znajdują się obiekty budowlane, objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków (nr rej. A-29), oznaczone na rysunku planu – zespół Klasztoru Paulinów na Skałce z kościołem pw. św. Michała Archanioła i Stanisława Biskupa, sadzawka oraz ogrodzenie.
6. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 5 ustala się:
- 1) funkcję: budynki usługowe o charakterze sakralnym lub budynki usługowe;
 - 2) nakaz ochrony bryły i gabarytów.
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 62m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 252 m n.p.m.;

4) dopuszczenie realizacji dodatkowych bram i przejść w ogrodzeniu.

7. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany – mur obronny, objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-96), oznaczony na rysunku planu.

8. W wyznaczonym terenie znajdują się obiekty budowlane, objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków: figura św. Stanisława biskupa w sadzawce oraz kapliczka - krzyż oznaczone na rysunku planu.

9. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 7-8 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów.

§ 110 Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.10** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Teren, o którym mowa w ust. 1 stanowi ogród klasztoru Paulinów na Skałce, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-29 [A-196/M]).

3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;

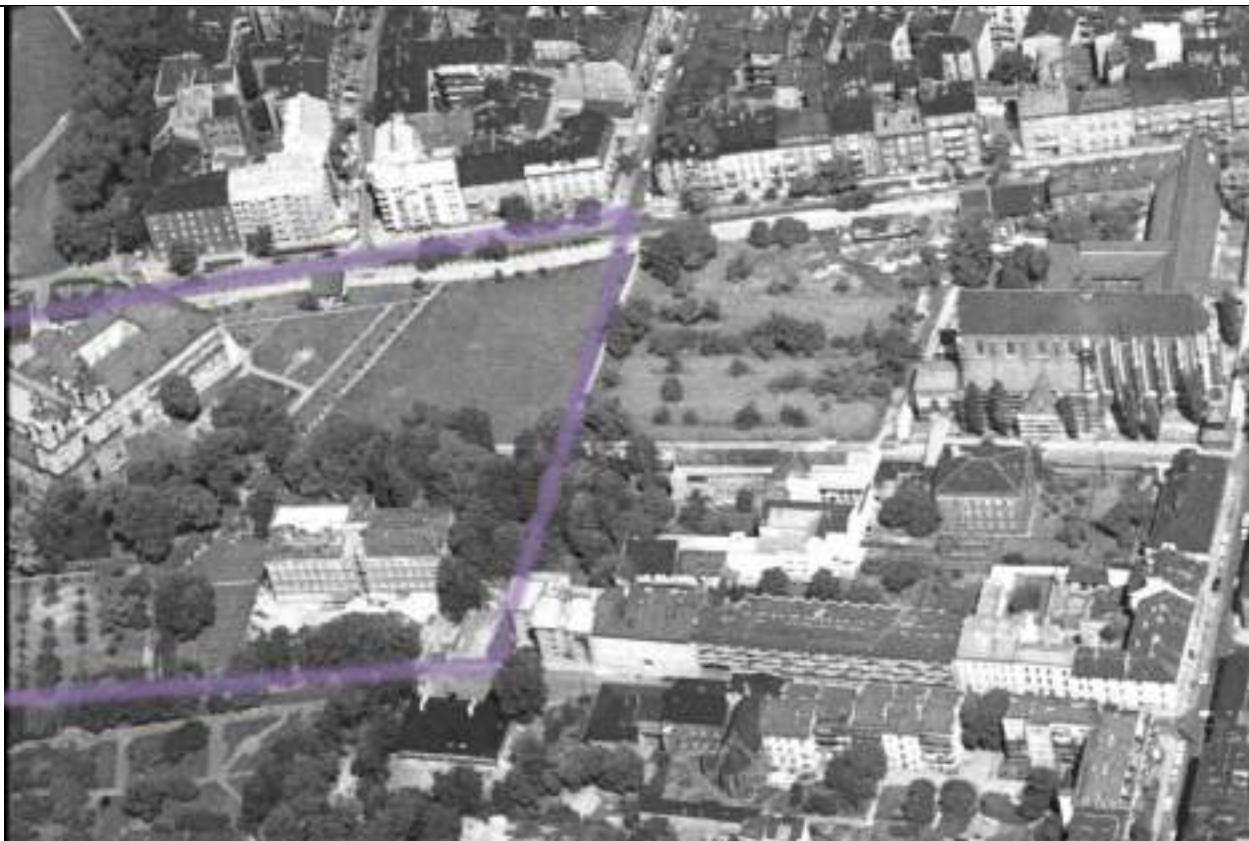
2) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Skałeczna

NR 15 KOŚCIÓŁ ŚŚ. MICHAŁA ARCHANIOŁA I STANISŁAWA BISKUPA NA SKAŁCE; rotunda św. Michała zbudowana zapewne w XI w. (wiązana przez tradycję z męczeństwem św. Stanisława Biskupa, 1079); fragment wtopiony w kościół zbudowany przed 1441 r.; najpóźniej od lokacji Kazimierza (1335) parafialny; w wyniku fundacji Jana Długosza (1472) osadzenie paulinów (z Jasnej Góry) i budowa klasztoru, w obecnej postaci latach 1650–1655 i 1664 – ok. 1689; w latach 1683–1701 powstała obudowa architektoniczna kultowej Sadzawki św. Stanisława; w okresie 1735–1751 budowa obecnego kościoła barokowego, kościół p.w. śś. Michała Archanioła i Stanisława Bpa, mur., 1734-1742, proj. Antoni Gerhard Muntzer, od 1739 murator Wojciech Pucek, (na miejscu starszego z XI, przebud. XIV, rozebrany 1733), ukończenie budowy 1740-1742, arch. Antoni Solari, dekoracje wnętrza i fasady 1744-1745 i 1748-1749, schody przy fasadzie 1749, hełmy wież 1762, krypta 1792, przebud. krypty 1876-1880, arch. Teofil Żebrawski, restaur. 1889-1890, proj. Karol Knaus, remont. 1994-1997, krypta z Grobami Zasłużonych z lat 1877–1880. klasztor, mur., po 1636 (z wykorzystaniem murów gotyckich), 1664-1668, bud. Jan Zaor, ukończenie budowy ok. 1723, zamieniony na więzienie 1839, zamieniony na koszary 1848-1858, restaur.: 1724, 1791, 1859, 1938-1939, 1971-1973, arch. Stefan Świszczowski i 1980-1982. sadzawka (obramienie kam.) 1683-1684, restaur. 1711, 1723, 1858, 1895-1896, arch. Karol Knaus, ogród, ok. 1472, XVII. ogrodzenie, mur (kam.), 1895, bramka w odcinku wsch. 1894-1895, proj. Karol Knaus. **A-29, 5.05.1931, A-196/M**

NR 16: SEMINARIUM DUCHOWNE, mur., 1933, proj. Adolf Szyszko-Bohusz, rozbud. po 1945; **A-735, 8.04.1988**

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

IX.2 Augustianie

Numer ZWAK / WAK: IX.2	Nazwa WAK: Augustianie	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: granica dz. obr. 0014 dz. 69 – cz. ul. Paulińskiej – cz. ul. Augustiańskiej – cz. ul. Skałecznej			
Tereny zielone: Ogrody Augustianów, otoczone kamiennym murem, niedostępne. Ogrody częściowo przekształcone w parking. Zielen bez kompozycji, pojedyncze nasadzenia drzew, być może pozostałości dawnego sadu? Ogromny teren zielony nieużytkowany.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:			

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§ 107 Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.7** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu ZPs.7 stanowi obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-5 [A-180/M]) – zespół kościoła św. Katarzyny z klasztorem Augustianów, kościół, kaplica św. Moniki zw. „Węgierską”, dzwonnica, klasztor, ogród.

3. W wyznaczonym terenie dopuszcza się powstanie budynku frontowego, o funkcji sakralnej lub usługowej, w północno-zachodniej niezbudowanej części działki, przy ul. Paulińskiej (w ramach linii zabudowy).

4. W zakresie zagospodarowania terenu ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 20%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,0;

- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 5m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 209 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 7;
- 4) dopuszczenie realizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

§ 108 Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.8** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleni urządzonej towarzyszącej obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Teren o którym mowa w ust. 1 stanowi fragment ogrodu klasztoru Augustianów wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-5 [A-180/M]) oraz fragment ogrodu klasztoru Paulinów na Skałce (nr rej. A-29 [A-196/M]).

3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;
- 2) zalecenie realizacji kwaterynych ogrodów oraz parterowych rabat roślinnych;
- 3) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

4. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany – mur obronny, objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-96), oznaczony na rysunku.

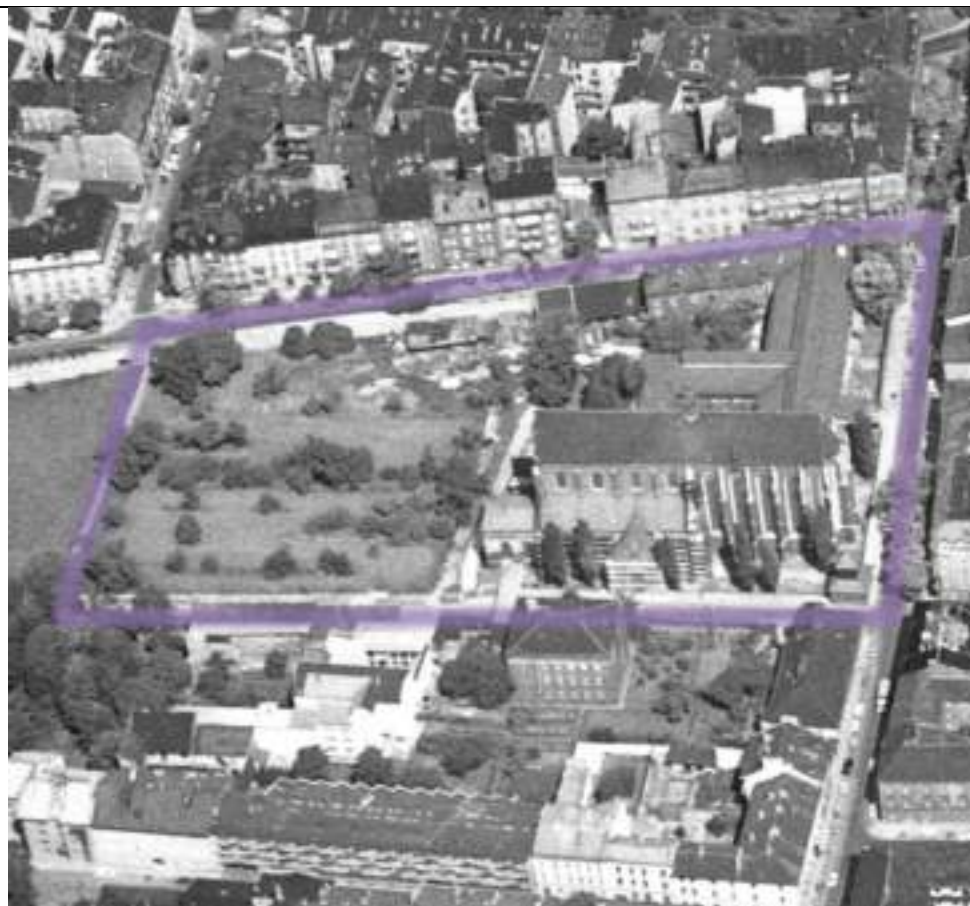
5. W odniesieniu do obiektu o którym mowa w ust. 4 ustala się nakaz ochrony materiału i gabarytów, z dopuszczeniem realizacji dodatkowych bram i przejść.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGIK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Paulińska

NR 1 > Skałeczna 15/16

NR 3 > Augustiańska 7/9

NR 5 > Augustiańska 7/9

ul. Augustiańska

NR 7/9: KOŚCIÓŁ KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ I MAŁGORZATY Z KLASZTOREM AUGUSTIANÓW; fundacja Kazimierza Wielkiego, realizowana po lokacji miasta, przed 1343 r.; następnie (do 1378) budowa prezbiterium, fundamentów korpusu i wschodniej części klasztoru z kaplicą św. Doroty (1365), do ok. 1400 r. powstał korpus, na początku XV w. kaplica św. Moniki, w XV w. rozbudowa klasztoru ku północy; na początku XIX w. zajęty na magazyny wojskowe, restaurowany w XIX i XX w. kościół p.w. św. Katarzyny, mur., przed 1365, ukończenie korpusu k. XIV lub ok. 1400, cz. zniszczony 1443, odbud. 1444-1450 i 1467-1468, sklepienia nawy głównej 1502-1513, muratorzy Jan, Hanusz i Jakub z Miechowa, uszkodzony 1534, remont. 1540, spalony 1556, odbud. sklepień 1561-1562, muratorzy Aleksander Gucci, Tomasz Robor i Antoni Morosi, restaur. 1602-1611, uszkodzony 1786, użytkowany jako magazyn 1802-1814, restaur. 1825 i 1852-1864, arch. Ludwik Bejm i Karol Kremer, dalsza restaur.: od 1892, arch. Karol Knaus, 1904-1909, arch. Sławomir Odrzywolski i Ludwik Wojtyczko, 1910-1912, arch. Franciszek Mączyński, uszkodzony 1939-1945, restaur. 1946, prace konserwatorskie od 1973, kaplica św. Moniki, zw. Węgierską, mur., przed 1422, restaur. 1868, dzwonnica, drewn.-mur., 2 poł. XV, uszkodzona ok. poł. XIX, remont. po 1851 i 1932, klasztor, mur., 2 poł. XIV, cz. skrzydła wsch. pocz. XV, zakrystia górna lub tzw. nawa 1 ćw. XVI, budowa pomieszczeń nad wsch. skrzydłem ok. 1620-1640, proj. Jan Laitner, budowa nowicjatu ok. 1667-1668, proj. Jan Zaor, uszkodzony XVI i XVII, restaur. i cz. przebud. 1759, użytkowany jako magazyn 1802-1815, remont. 1835-1865, remont. 1904-1913, arch. Sławomir Odrzywolski i Franciszek Mączyński, badania architektoniczne XX, remont i kons. po 1990, ogród, XIV/XV, XVII-XVIII. **A-5, 5.05.1931, 10.04.1974, A-180/M**

ul. Skałeczna

NR 9 DZWONNICA > Augustiańska 7/9

NR 11 KRYTE PRZEJŚCIE DO KOŚCIOŁA ŚW. KATARZYNY > ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANEK

Nr 13: niezabudowana działka / teren zielony ?

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

IX.3 Piekarska

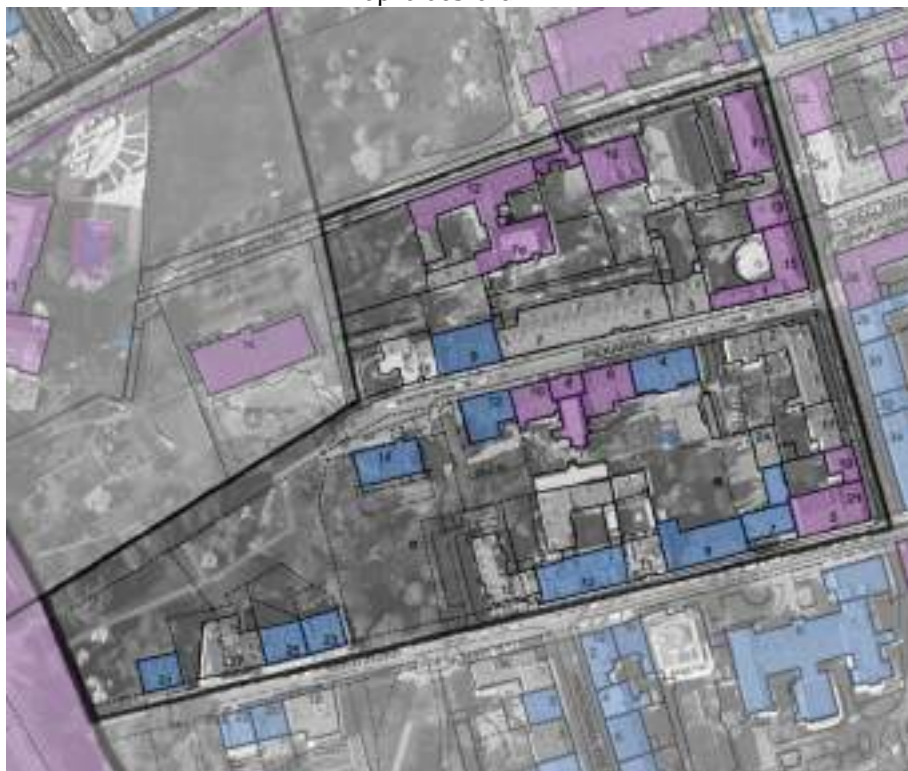
Numer ZWAK / WAK: IX.3	Nazwa WAK: Piekarska	Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”, Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: granica dz. obr. 0014 dz. 69 – cz. ul. Skałecznej – cz. ul. Augustańskiej – cz. ul. Skawińskiej

Tereny zielone: zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew i żywopłotów. Przy samorządowym przedszkolu nr 45 oraz na skwerze przy bulwarze przeważająca zieleń wysoka z powierzchniami trawiastymi. Na terenie skweru znajduje się siłownia na powietrzu, plac zabaw, trawiaste boisko do gry w siatkówkę. Ogród przy kamienicy na ulicy Piekarskiej 9 nieużytkowany, zarosnięty teren.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

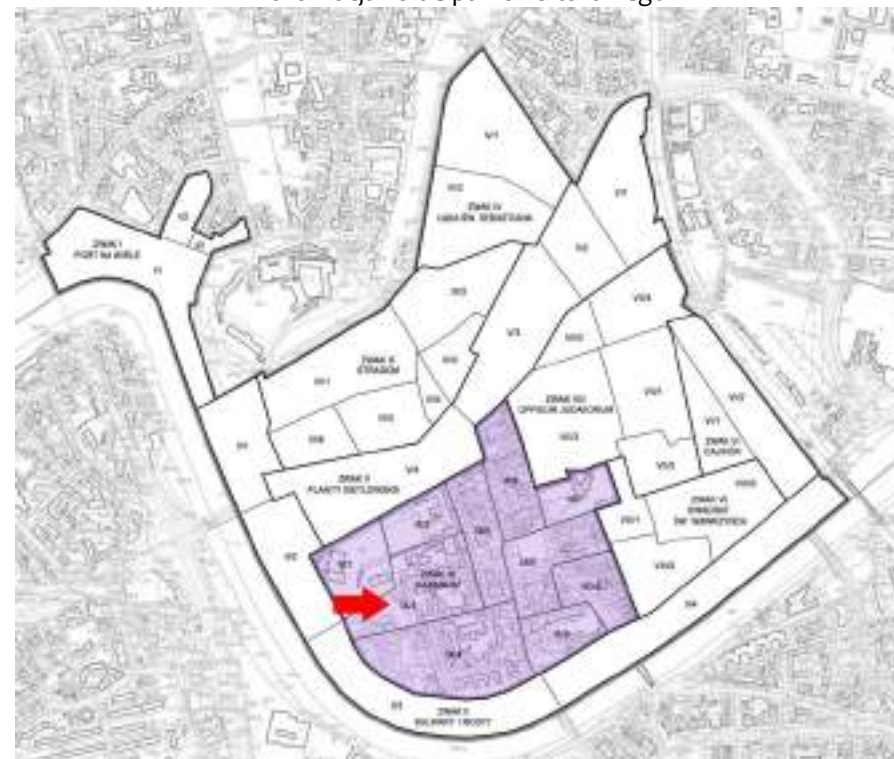


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§69 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.50** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§ 93 Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.17**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu nauki i oświaty.

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 8m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 212 m n.p.m.

4. W wyznaczonym terenie, znajduje się fragment obiektu objętego ochroną konserwatorską, ujętego w ewidencji zabytków, oznaczonego na rysunku planu, pod adresem ul. Piekar-ska 14 – fragment budynku przedszkola.

5. W odniesieniu do budynku frontowego wymienionego w ust. 4, dopuszcza się realizację robót budowlanych, polegających na rozbudowie lub budowie ganku do budynku.

§100 Dla wyznaczonych terenów **ZPz.27, ZPz.28, ZPz.31 i ZPz.33** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleni urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 60%, - za wyjątkiem Zp.z.27 dla którego minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%

2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;

3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;

4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych znajdujących się w terenach ZPz.1i i ZPz.2 ustalając:

1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;

2) zakaz ich rozbudowy;

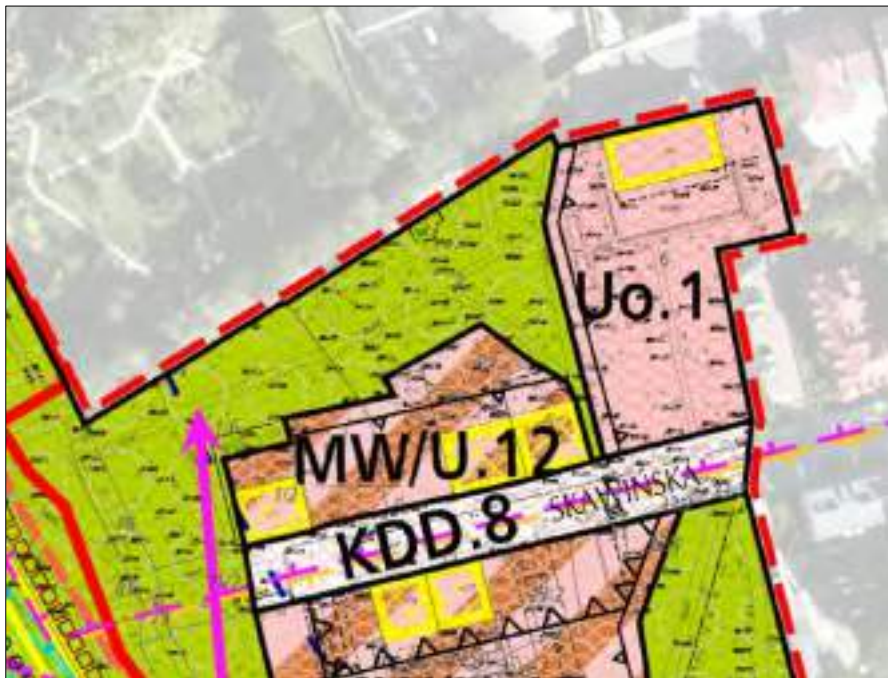
3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

8. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu **ZPz.33** obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-984 [A-242/M]) – ogród przy zespole klasztoru Augustianek.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wiśły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7 Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.12** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11) – 20 m;
- 4) geometria dachów dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

§ 25. 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **Uo.1** z przeznaczeniem pod usługi oświaty i kultury.

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

- 1) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych 15 m;
- 2) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;
- 3) wskaźnik terenu biologicznie czynnego nie mniej niż 60%;
- 4) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy nie więcej niż 40%;
- 5) zakaz nadbudowy istniejącego budynku, nakaz zachowania kształtu dachu;

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.8** z przeznaczeniem pod zieleni urządzoną: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków.

Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.8, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

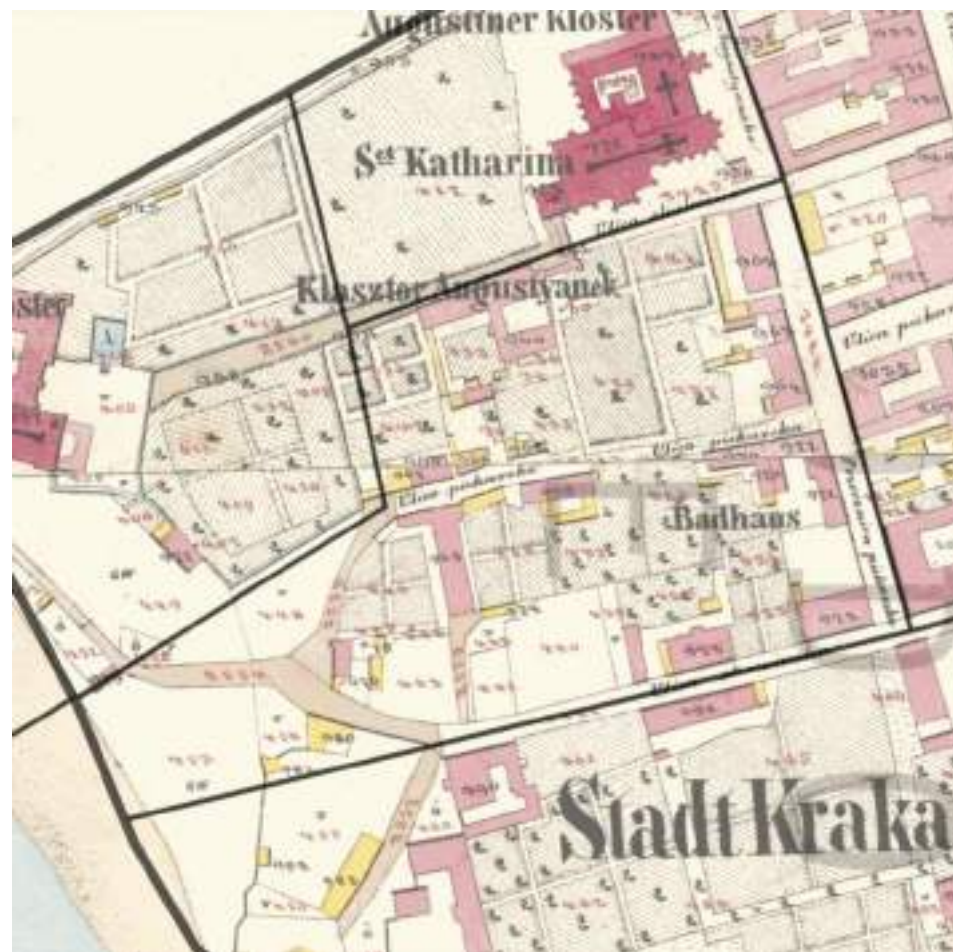
- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizację lekkich, rozbieralnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację parku rekreacyjno – edukacyjnego, placu zabaw, ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi, ekspozycji plenerowych, usług turystyczno rekreacyjnych w komorach murów oporowych Bulwarów, kładek pieszo – rowerowych. Konstrukcja kładek nie może naruszać zabytkowych murów oporowych przy Bulwarach, winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok. Lokalizację niewyznaczonych na Rysunku Planu kładek pieszo-rowerowych należy ustalić w oparciu o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Skołeczna

NR 8 > Augustiańska 11

NR 10: SZKOŁA KLASZTORNA AUGUSTIANEK, mur., 1906-1908, proj. Władysław Kaczmarski **A-984, 7.11.1994, A-242/M**

NR 12/14 ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANEK, mur., 1586-1633 (z wykorzystaniem murów wcześniejszych budynków), odbud. po zniszczeniach 1657-1665, bud. skrzydła środkowego i pd. 2 poł. XVII, przebud. 2 poł. XVIII i poł. XIX, nadbud. II piętra nad skrzydłem pd. 1822, przebud. 1893-1897, proj. Henryk de Laveaux, przebud. elewacji 1935-1937; przejście arkadowe łączące klasztor z kaplicą „Węgierską” kościoła p.w. św. Katarzyny, mur., 1727; ogród, XVII, XIX/XX. **A-984, 7.11.1994**

ul. Augustiańska

NR 11 DOM (narożny ul. Skołeczna nr 8), mur., 1851, proj. Ignacy Hercok,(piwnice XVI), remont. 4 ćw. XIX. **A-180, 20.03.1968**

NR 11A DOM, mur. początek XIX w.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1827-1829, proj. Michał Wąsowicz, dobud. oficyn 1855, nadbud. II piętra 1874, proj. Paweł Barański, remont. 1977. **A-354, 20.03.1968**

NR 15 KAMIENICA (narożny ul. Piekarska nr 1), mur., relikty z XV, 1827, proj. Michał Wąsowicz, dobud. skrzydła od ul. Piekarskiej 1859, proj. Paweł Barański, nadbud. II piętra 1887, remont. 1982-1984. **A-355 z 26.04.1968**

NR 17: **budynek poza ewidencją**

NR 17a: **budynek poza ewidencją**

NR 19/21 KAMIENICA (narożny ul. Skawińska nr 5), mur., 1841, proj. Paweł Barański, przebud. skrzydła od ul. Augustiańskiej i oficyny 1897-1899, proj. Leopold Tlachna, przebud. sieni 1906 i gruntownie przebud. 1910-1920, proj. Henryk Lamensdorf, remont. 1970-1975. **A-806 z 19.04.1989**

ul. Skawińska

NR 5 > Augustiańska 21

NR 7: dom pocz. XX w.

NR 9 DOM, mur., 1 poł. XIX, k. XIX.

NR 11 DOM, mur., 4 ćw. XIX. **całkowicie przebudowany / utrata wartości stylowych**

NR 13 KAMIENICA, mur., k. XIX. **przebudowana**

NR 15: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 17: **niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 19: **niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 21: **niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 23 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 25 KAMIENICA, mur., 1939, proj. Ignacy Bierer.

NR 27: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 29: **niezabudowana działka**

NR 31 BUDYNEK STOWARZYSZENIA Niesienia Pomocy Ekonomicznie Podupadłym Żydom BEJT LECHEM (Dom Chleba), mur., 1938, proj. Samuel Singer.

ul. Piekarska

NR 1 > ul. Augustiańska 15

NR 3 KAMIENICA, mur., 1890.

NR 5/7: **dom studencki / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 7a: **Przedszkole Sióstr Augustianek / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 9 KAMIENICA, mur., 1895, przebud. 1916.

NR 11: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 2 > Augustiańska 17a

NR 4 KAMIENICA, mur., 1935, proj. Stanisław Filipkiewicz i Juliusz Kolarzowski.

NR 6/8/10 ZESPÓŁ KLASZTORNY SS. MIŁOSIERDZIA Św. Wincentego Á Paulo: kaplica p.w. MB Niepokalanie Poczętej, mur., 1887-1889, proj. Jacek Matusiński, dom zgromadzenia, tzw. Dom Niepokalanego Poczęcia, mur., 1878-1879, przebud. 1887, proj. Jacek Matusiński, remont. 1928 i 1935, bud. Stanisław Filipkiewicz, dom (nr 10), mur., 1878, proj. Jacek Matusiński; ogród, ok.1890. **A-870, 15.01.1991, A-241/M**

NR 12 kamienica (d. ochronka) 1875 Jacek Matusiński

NR 14 przedszkole 1958 Z. Gądek [w ewidencji]

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IX.4 Skawińska

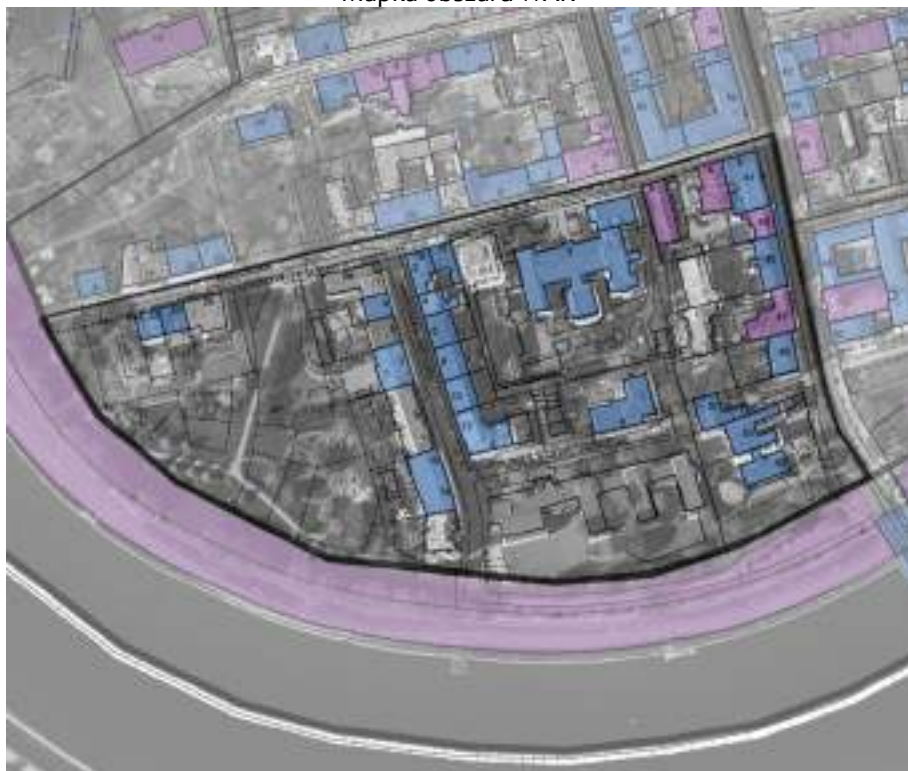
Numer ZWAK / WAK: IX.4	Nazwa WAK: Skawińska	Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”, Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: NIE

Granice: ul. Skawińska – cz. ul. Krakowskiej – ul. Rybaki – Bulwar Inflancki

Tereny zielone: zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew (dość liczna grupa). Zieleń komponowana swobodnie przed II Katedra Chorób Wewnętrznych Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Skwer przy Bulwarze Kurlandzkim przestrzeń z publicznym, ogrodzonym placem zabaw dla dzieci. Skwer z swobodnym układem alejek spacerowych i przestrzeni trawiastych. Zieleń wysoka uzupełniana na bieżąco nowymi nasadzeniami

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK



obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§67 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.48** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 231 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§73 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.54** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§74 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.55** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1- 4,1;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków oznaczony na rysunku planu, dla obiektu zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§75 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.56** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
 - 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m.
3. W odniesieniu do budynku, pod adresem ul. Hieronima Wietora 9 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§92 Dla wyznaczonego terenu **U.16** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 231 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§ 94. Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.18**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu nauki i oświaty.

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.

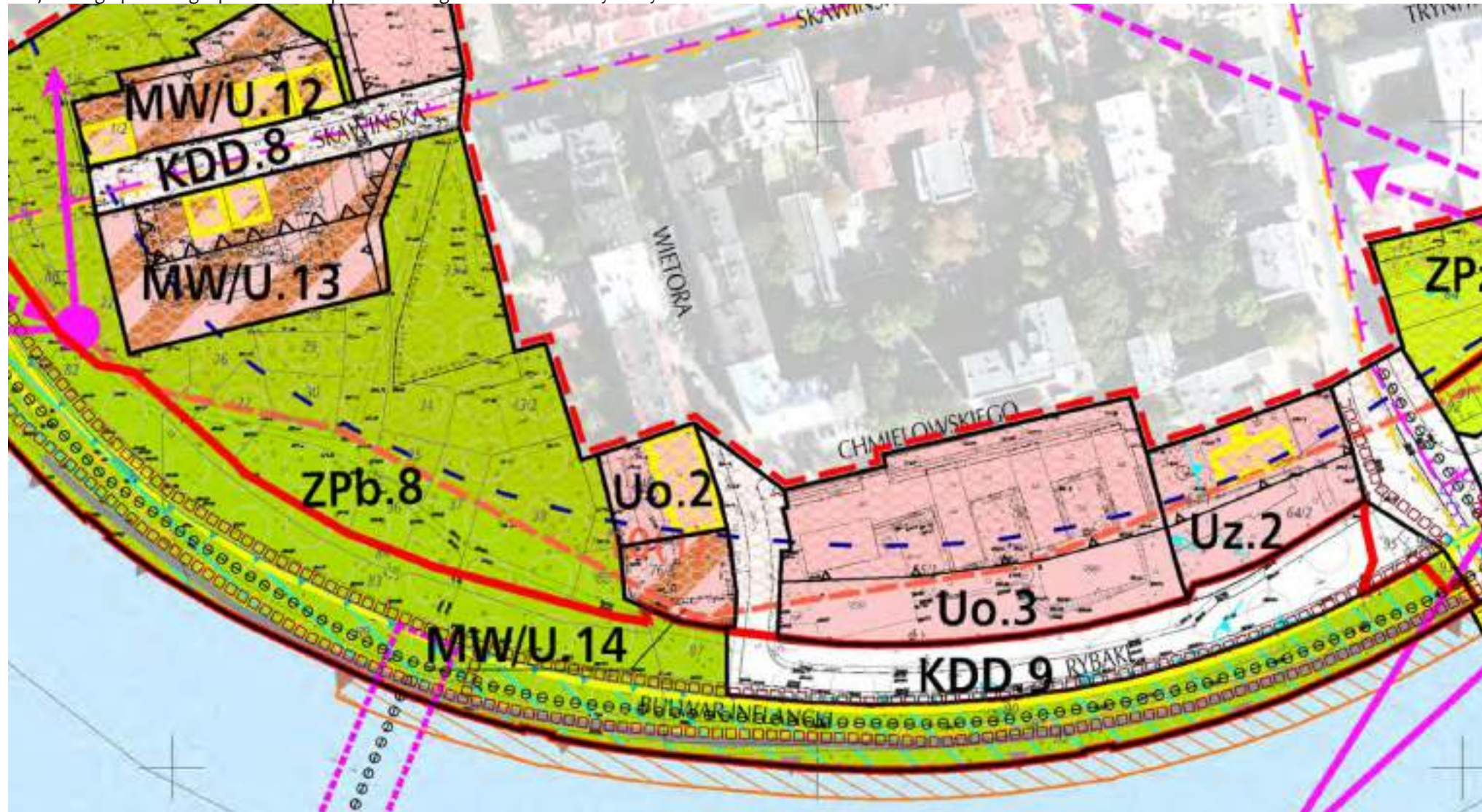
4. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Skawińska 8 – szpital – dawny szpital żydowski.

5. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 4, ustala się nakaz ochrony gabarytów budynku z możliwością jego rozbudowy zgodnie z wyznaczonymi nieprzekraczalnymi liniami zabudowy.

§95 Dla wyznaczonego terenu **U.19** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30 %;
 - 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,0;
 - 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5.
 3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Adama Chmielewskiego 6 – budynek domu dziecka.
 4. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.
 5. W odniesieniu do nieruchomości, na działkach nr 54/1, 54/2, 54/5, 54/6, 54/7 obr. 216 Śródmieście, dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na budowie budynków frontowych ustalając:
 - 1) maksymalną wysokość bezwzględną zabudowy: 14m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 219 m n.p.m.;
 - 2) maksymalną wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej: 10m, jednak nie więcej niż do rzędnej: 215 m n.p.m.
- §99** Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZP.7** o podstawowym przeznaczeniu pod ogólnodostępną zieleń urządzoną, w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%,
 - 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- §100** Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZPz.26, ZPz.30 i Zpz.32** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**
- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego dla ZPz.26 i Zpz.30 - 40%, dla Zpz.32 – 60%,
 - 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
 - 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
 - 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.
3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
 - 2) zakaz ich rozbudowy;
 - 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonych terenów **MW/U.13 i MW/U.14** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem §11;

2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;

3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11):

a) dla terenu MW/U.13-w części terenu pomiędzy ul. Skawińską, a linią regulacyjną: 21 m z zastrzeżeniem, że maksymalna wysokość kalenic dachów nie może być większa niż 20,10 m, w pozostałej części terenu: 5 m;

b) dla terenu MW/U.14 – 19m

4) geometria dachów w terenie MWIU.13: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, zakaz stosowania dachów mansardowych w terenie MN/u.14 dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;

5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;

6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W terenie MWIU.13:

a) w przypadku nadbudowy lub rozbudowy istniejących budynków mieszkalnych, dopuszczenie doświetlenia poddasza wyłącznie oknami połaciowymi,

b) dla budynków o wysokości do 5m: zakaz lokalizowania funkcji mieszkaniowej, lokalizacja usług tylko z zakresu rekreacji, gastronomii, kultury, sztuki, edukacji,

c) ze względu na szczególną ekspozycję nakaz harmonijnego ukształtowania elewacji od strony Bulwaru Inflanckiego;

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§ 25. 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **Uo.1** z przeznaczeniem pod usługi oświaty i kultury.

W wyznaczonych terenach **Uo.2, Uo.3** dopuszcza się możliwość lokalizacji usług innych niż określonych w ust. 1, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 10% powierzchni całkowitej budynku.

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

1) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych:

a) w terenie Uo.3: 15 m;

b) w terenie Uo.2: 22 m

2) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;

3) wskaźnik terenu biologicznie czynnego:

a) w terenie Uo.2 nie mniej niż 20%;

b) w terenie Uo.3 nie mniej niż 30%;

4) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy:

- a) w terenie Uo.2 nie więcej niż 65%;
- b) w terenie Uo.3 nie więcej niż 35%;
- 6) w terenie Uo.3 nakaz realizacji komponowanej zieleni od strony Bulwarów Wiślanych.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§ 34. 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **Uz.2** z przeznaczeniem pod domy opieki społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, obiekty ochrony zdrowia.

2. W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów jego zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem §11;
- 2) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów §11): 15 m, lecz nie więcej niż 4 kondygnacje;
- 3) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;
- 4) wskaźnik terenu biologicznie czynnego nie mniej niż 30%;
- 5) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy nie więcej niż 70%;
- 6) w terenie Uz.2 nakaz realizacji komponowanej zieleni od strony Bulwarów Wiślanych.

3. Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§35 Dla wyznaczonego terenu **ZPb.8** z przeznaczeniem pod zieleń urządzoną: powszechnie, publicznie dostępny ogród-park miejski - Bulwary Wiślane z funkcją reprezentacyjno-ogrodowo-parkową, **ustala się** zakaz lokalizacji budynków. Określa się na Rysunku Planu tereny wpisane do rejestru zabytków, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków. Teren może być wykorzystywany dla organizacji imprez masowych z uwzględnieniem przepisów odrębnych.

Na terenie ZPb.8, dopuszcza się możliwość lokalizacji:

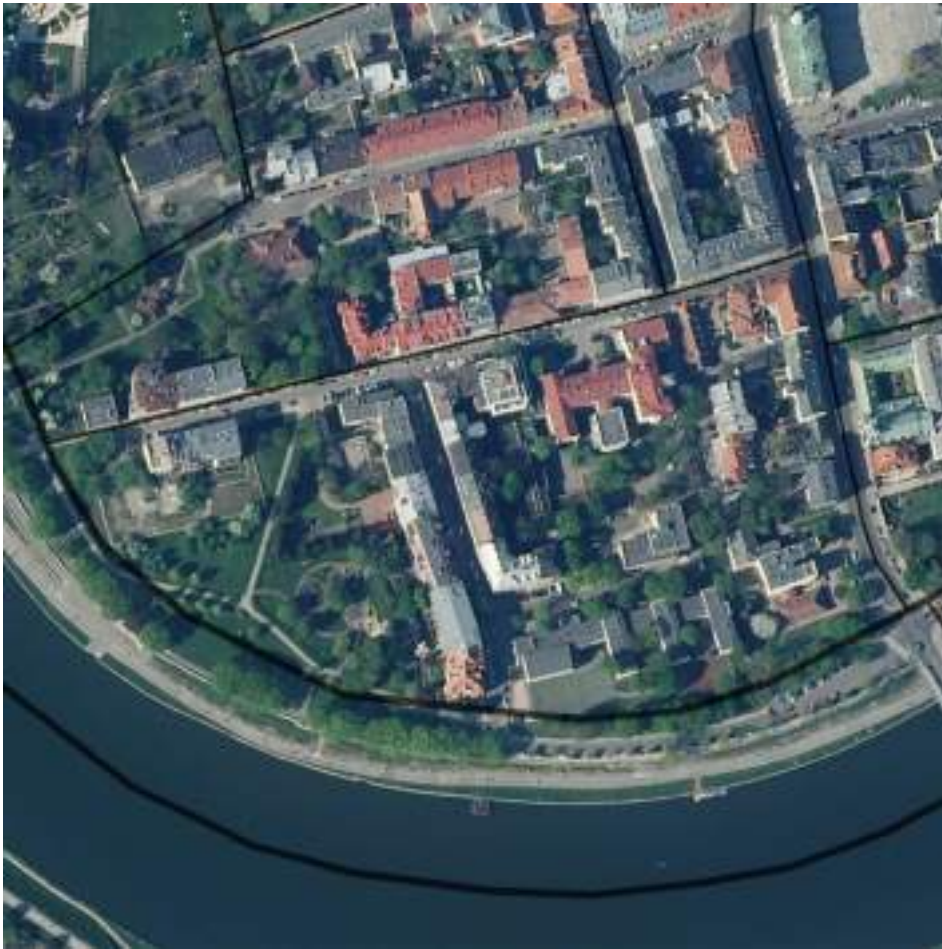
- 1) urządzeń wodnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego na Wiśle;
- 3) pomników - z zastrzeżeniem lokalizacji poza obszarem szczególnego zagrożenia powodzią;
- 4) tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;
- 5) podziemnych sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej.

W zakresie sposobu zagospodarowania ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji ogródków gastronomicznych w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią;
- 2) zakaz lokalizacji ogrodzeń z wyjątkiem ogrodzeń placów zabaw i wydzielonych wybiegów dla psów;
- 3) zakaz zmiany naturalnej nawierzchni trawiastej na inną z wyjątkiem nowych alejek ciągów spacerowych, ścieżek rowerowych, placów spacerowych i otoczenia elementów małej architektury a także dopuszczeń w ust. 11 pkt. 4 oraz ust. 12 pkt 3 lit. A;
- 4) nakaz urządzenia ciągów spacerowych i placów spacerowych;
- 5) nakaz urządzenia ścieżek rowerowych;
- 6) nakaz projektowania zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia, jako jednorodnych kompozycji ogrodowych w granicach poszczególnych terenów;
- 7) dopuszcza się lokalizacje lekkich, rozbielalnych- w przypadku zagrożenia powodzią- konstrukcji ułatwiających przemieszczanie się pieszych z jednej strony muru oporowego na drugą (konstrukcja tych murów nie może naruszać murów oporowych przy Bulwarach Wiślanych);
- 8) dopuszcza się lokalizację przystanków dla łodzi typu tramwaju wodnego;
- 9) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%

Nadbrzeże może być wykorzystywane dla lokalizacji urządzeń związanych z cumowaniem – zgodnie z zasadami ustalonymi w §39.

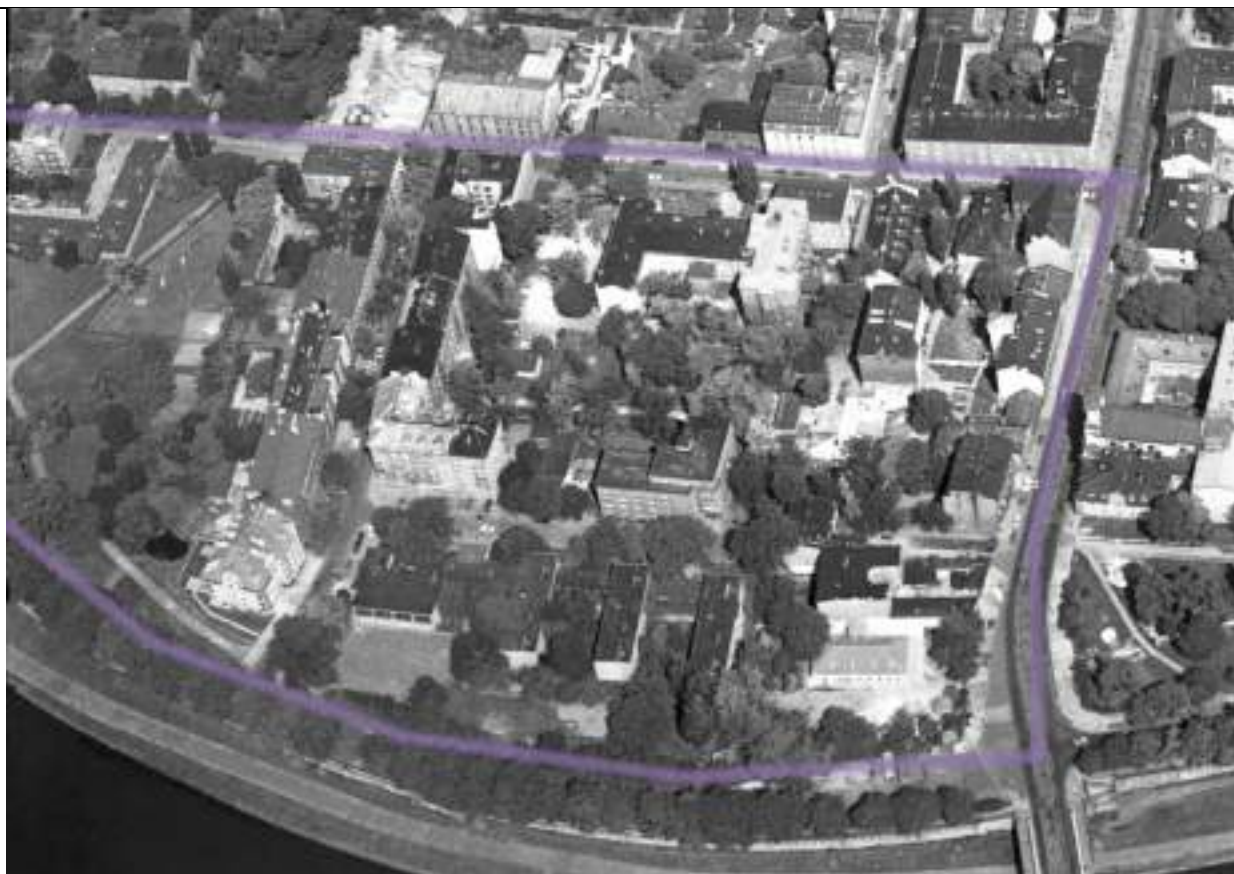
Zgodnie z funkcją dopuszcza się lokalizację parku rekreacyjno – edukacyjnego, placu zabaw, ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni oraz z zakazem kolidowania z trasami rowerowymi i ciągami spacerowymi, ekspozycji plenerowych, usług turystyczno rekreacyjnych w komorach murów oporowych Bulwarów, kładek pieszo – rowerowych. Konstrukcja kładek nie może naruszać zabytkowych murów oporowych przy Bulwarach, winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok. Lokalizację niewyznaczonych na Rysunku Planu kładek pieszo-rowerowych należy ustalić w oparciu o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Skawińska

- NR 2 > Krakowska 41
NR 4 DOM FRYGOSIÓWKA, 1 poł. XVII w.; pomiędzy nr 4 a 6 mur ogrodzeniowy z XVII w. **Klasztor Braci Albertynów; A-261, 6.04.1966**
NR 6 DOM MARCINÓWKA, mur., przed 1796, fasada 1845. pomiędzy nr 4 a 6 mur ogrodzeniowy z XVII w. **Kuchnia Braci Albertynów; A-498, 2.04.1968**
NR 8: SZPITAL ŻYDOWSKI, ob. II Katedra Chorób Wewnętrznych Collegium Medicum UJ, ul. Skawińska nr 8, mur., 1861-1866, proj. Antoni Stacherski, przebud. 1922-1927, proj. Zygmunt Prokiesz, rozbud. 1937-1939, proj. Ferdynand Liebling, przebud. po 1945, remont. 1991.
NR 10 > Wietora 4
NR 12 > Wietora 2
Nr 14: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
NR 16: **niezabudowana działka / tereny zielone**
NR 18: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**
NR 20 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. **przebudowana**
NR 22 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. **przebudowana**
NR 24: **niezabudowana działka / objekty tymczasowe**
NR 24a: **niezabudowana działka / objekty tymczasowe**

ul. Krakowska

- NR 41 BUDYNEK ADMINISTRACYJNY GMINY IZRAELICKIEJ, ob. siedziba Kongregacji Wyznania Mojżeszowego, (narożny ul. Skawińska nr 2), mur., 1909-1911, proj. Henryk Lamensdorf.
NR 43 SCHRONISKO BRATA ALBERTA, ul. Krakowska nr 43, mur., 1837-1839, remont. 1898, przebud. 1905. **A-466, 7.09.1937, 12.01.2970**
NR 45 KAMIENICA, mur., 3 ćw. XIX, 1878, przebud i remont. 1897.
NR 47 KAMIENICA, mur., XVIII, remont. 1887, proj. Karol Knaus. **A-236, 17.03.1966**

NR 49 KAMIENICA, mur., 1934, proj. Stanisław Osiek.
NR 51 KAMIENICA – ob. pusty plac, oficyna tylna 1834
NR 53 KAMIENICA – ob. pusty plac, oficyna tylna XIX / XX w.
NR 55 DOM, mur., po 1945; ujęty w ewidencji.

ul. Wietora

NR 1 > Skawińska 14
NR 3 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokesz
NR 5: **realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją / PRL**
NR 7 d. SZKOŁA ZAWODOWA „OGNISKO PRACY”, ob. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 4), mur., 1936, proj. Jakub Stendig, remont. 1953.
NR 9/11: **realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją**
NR 13/15 ŻYDOWSKI DOM GIMNASTYCZNY - KLUB SPORTOWY „MAKABI”, ob. dom mieszkalny, ul. Wietora nr, mur., 1925, proj. Adolf Siódmak.
NR 17: **realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją**

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Skawińska nr 12), mur., 1929, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 4 KAMIENICA (łączy się z posesją ul. Skawińska nr 10), mur., 1930, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 6 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 8 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Samuel Singer.
NR 10 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 12 > Chmielowskiego 2

ul. Chmielowskiego

NR 1: **szkoła podstawowa nr 22 /realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją**
NR 2/4 KAMIENICA „NA BIRBAUMÓWCE” (narożna ul. Wietora nr 12), mur., 1929, proj. Jan Rzymkowski.
NR 6: STOWARZYSZENIE OCHRONY STARCÓW ŻYDOWSKICH "ASYFAS SKEINIM" ob. DOM DZIECKA, mur., 1937-1940, proj. Jakub Spira, Edward Kreisler.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

IX.5 Krakowska Zach

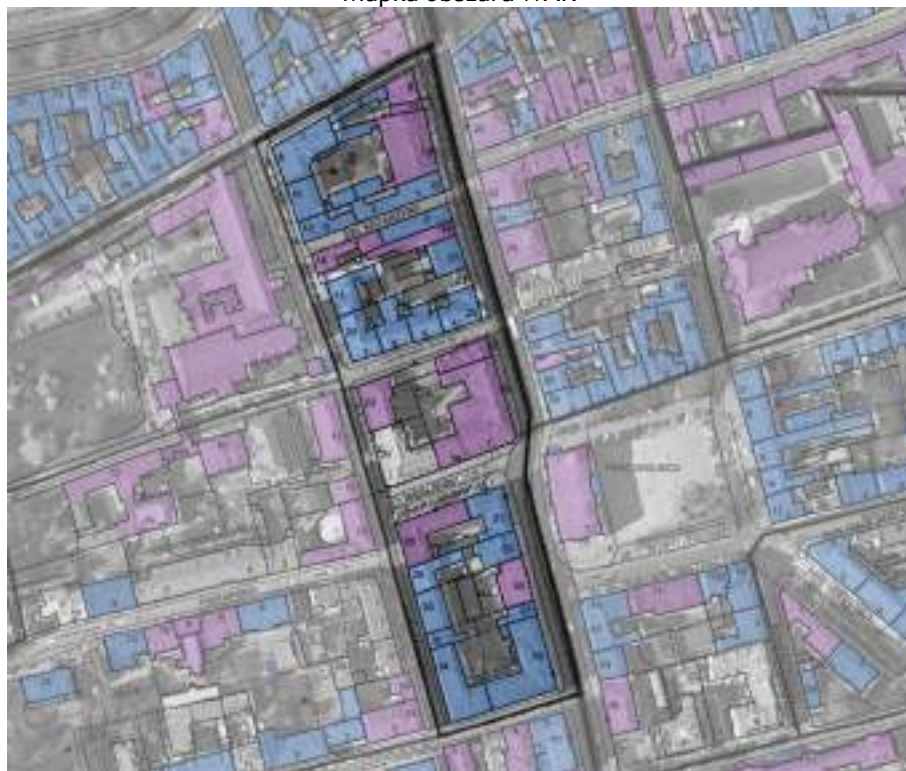
Numer ZWAK / WAK: IX.5	Nazwa WAK: Krakowska Zach	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK

Granice: cz. ul. Meiselsa- cz. ul. Krakowskiej – cz. ul. Skawińskiej – cz. ul. Augustańskiej

Tereny zielone: zielen w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Nieliczne szpalery drzew przy ulicy Węglowej i Augustańskiej na niewielkim kawałku.

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

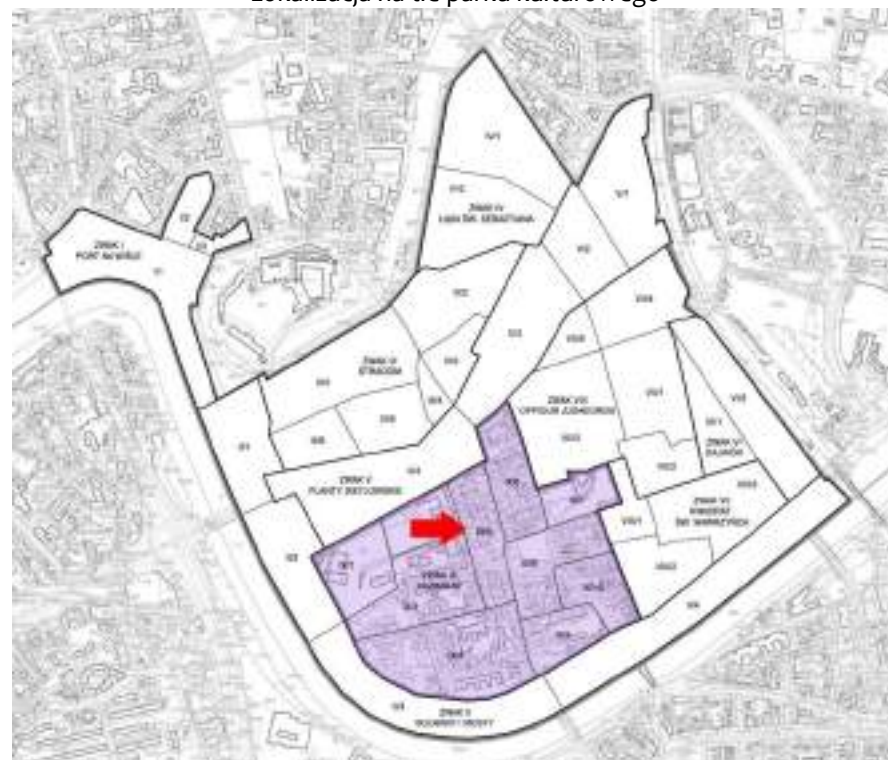


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§63 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.44** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 225 m n.p.m. chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§64 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.45** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,4;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m. chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§65 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.46** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§66 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.47** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21 m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 227 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-9.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZPz.21, ZPz.22 i Zpz.25** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzonej towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego dla ZPz.21 i Zpz.22 - 40%, dla Zpz.25 – 40%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

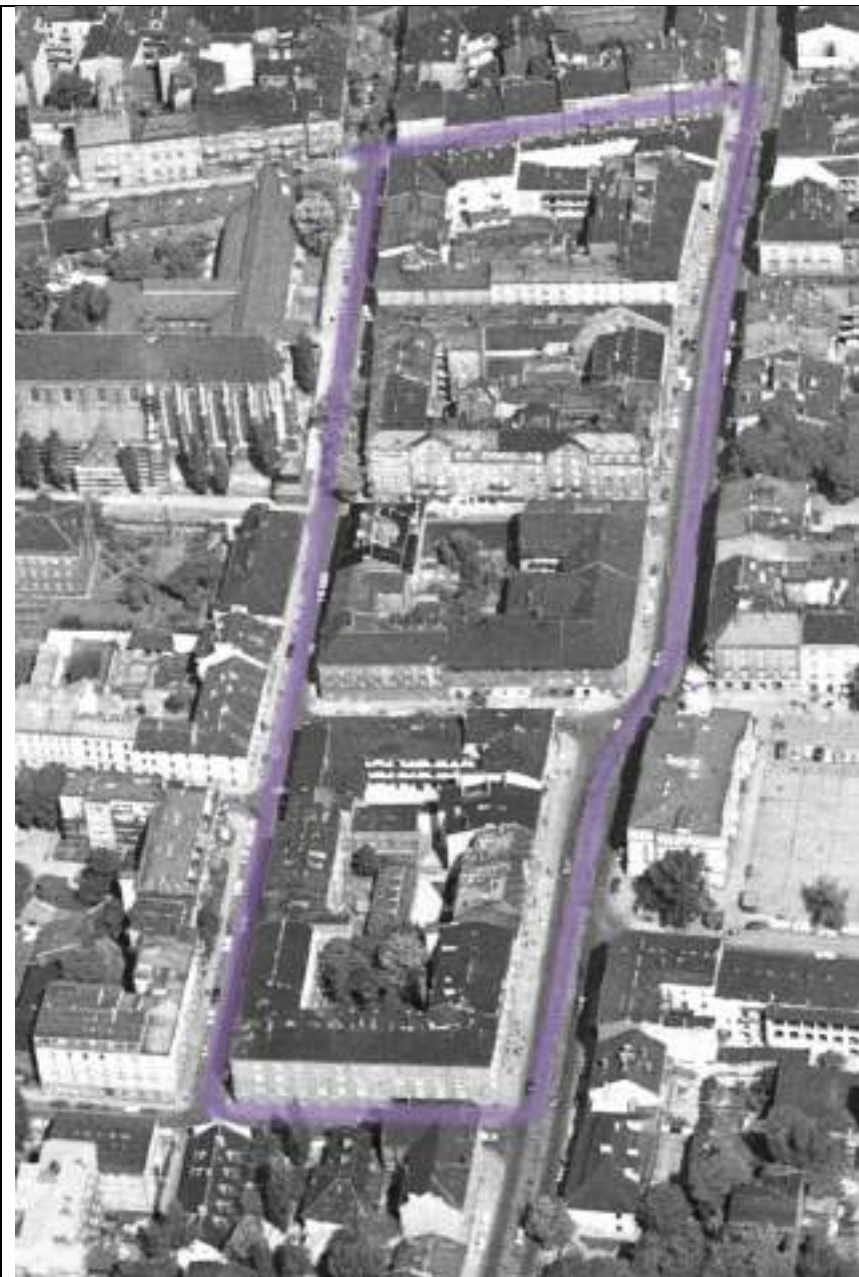
- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Zabudowa

ul. Meiselsa

NR 1 > Augustiańska 8.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1874, proj. Józef Ochmański.

ul. Krakowska

NR 9 KAMIENICA, mur., XVII, nadbud. I piętra 1820, nadbud. II piętra 1872-1874, proj. Józef Ochmański, podcień 1941; od XIV w. istniała miodosytnia (dotrwała do II wojny światowej); **A-461, 2.05.1975**

NR 11 KAMIENICA, mur., XVI/XVII, remont. 1820 i 1853, nadbud. II piętra 4 ćw. XIX, gruntownie przebud. 1898-1900, podcień 1941. **A-634, 7.02.1983.**

NR 13 KAMIENICA „WOLFOWE”, mur., XV, XVI, 4 ćw. XVIII, 1819, przebud. 1898, proj. Zygmunt Luks. **A-230, 16.03.1966**

NR 15 KAMIENICA (narożna ul. św. Katarzyny nr 1), mur., XVIII, nadbud. II piętra 1845, nadbud. III piętra 1860, dobud. skrzydła i ujednoczenie 1864, proj. Paweł Barański.

NR 17 > św. Katarzyny 2

NR 19 KAMIENICA, mur., XVII/XVIII, nadbud. I piętra 1817, nadbud. II piętra 1838, przebud. 1866. **A-635, 17.02.1983**

NR 21 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 25 KAMIENICA (narożna ul. Skąłeczna nr 1), mur., 1912-1913, proj. Jan Zawiejski i Antoni Dostal.

NR 27 KAMIENICA „POD GWIAZDĄ” (narożna ul. Skąłeczna nr 2), ob. Dom Norymberski, mur., XVI, remont. 1840, proj. Tomasz Majewski, nadbud. piętra 1846, proj. Ignacy Hercok, adaptacja wewnątrz 1925, proj. Henryk Lamensdorf, gruntownie remont. 1990-1996; jedna z najstarszych kamienic na Kazimierzu. **A-464 z 18.03.1968**

NR 29 KAMIENICA „CYNKA” (narożna ul. Węglowa nr 1), mur., XV, w miejscu trzech dawnych kamienic d. „Zajazd Krakowski”, przebud. 1837-1839, proj. Ignacy Hercok, przebud. klatki schodowej 1879, remont. od 1990.; polichromie z 2. połowy wieku XIX, nawiązujące do znajdującego się tam przez pewien czas żydowskiego domu modlitwy; **A-234, 17.03.1966**

NR 31 KAMIENICA (narożna ul. Węglowa nr 2), mur., 1840, proj. Michał Wąsowicz, przebud. 1864 i 1875, proj. Paweł Barański, nadbud. III piętra 1924.

NR 33 KAMIENICA, mur., 1819, przebud. 1883, proj. Józef Ertel.

NR 35 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Karol Knaus, budowa mansard 1922, proj. Jozue Oberleder, remont. 1977-1978; **A-991, 6.04.1995.**

NR 37 KAMIENICA, mur., 1845, proj. Karol Kremer, nadbud. II piętra 1897, proj. Leopold Tlachna.

NR 39 KAMIENICA (narożna ul. Skawińska nr 13), mur., 1842-1860, proj. Michał Wąsowicz, remont. 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1922, proj. Roman Weindling.

Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

ul. Skawińska

NR 1 > Krakowska 39
NR 3 > Augustiańska 34

ul. Augustiańska

NR 8/10 DOM (narożny Meiselsa 1), mur., 1891, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1934.
NR 12 KAMIENICA > św. Katarzyny 5
NR 14 KAMIENICA > św. Katarzyny 4.
NR 16: **budynek poza ewidencją**
NR 18 KAMIENICA, mur., 1931-1936, proj. Zygmunt Grunberg.
NR 20 > Skałeczna 7.
NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Skałeczna nr 4/6), mur., 1867, proj. Józef Hercok, adaptacja wewnątrz 1927, proj. Henryk Lamensdorf. **A-356 z 23.03.1968**
NR 24 KAMIENICA (narożna ul. Węglowa nr 3), mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski. **WYBURZONA, zabudowa współczesna**
NR 26 KAMIENICA (narożny ul. Węglowa nr 4), mur., 1846, proj. Michał Wąsowicz, nadbud. II piętra 1864, proj. Paweł Barański. **A-357 z 23.03.1968**
NR 28 KAMIENICA, mur., 1868, proj. Jan Ertel.
NR 30 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1924, proj. Zygmunt Prokiesz.
NR 32 KAMIENICA, mur., 1865, proj. Paweł Barański, nadbud. III piętra XX.
NR 34 KAMIENICA (Skawińska 3), mur., 1842-1862, proj. Michał Wąsowicz, remont. 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1922.

ul. św. Katarzyny

NR 1 > Krakowska 15
NR 3 KAMIENICA, mur., 1864, proj. Paweł Barański.
NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 12), mur., 1899, proj. Józef Hercok, nadbud. III piętra XX.
NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Krakowska nr 17), mur., 1827, proj. August Pluszyński, 1855, nadbud. II piętra 1863, przebud. 1900.
NR 4 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 14), mur., 1838, przebud. 1891, proj. Nachman Kopald, przebud. 1898, nadbud. II piętra pocz. XX, proj. Zygmunt Luks. **A-460, 2.04.1968**

ul. Skałeczna

NR 1 > Krakowska 25
NR 3 KAMIENICA, mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.
NR 5 KAMIENICA, mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.
NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 20), mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.

NR 2 > Krakowska 27
NR 4: **obiekty tymczasowe / poza ewidencją**
NR 6 > Augustiańska 22

ul. Węglowa

NR 1 > Krakowska 29
NR 1a KAMIENICA, mur., 1847-1848.
NR 3 > Augustiańska 24

NR 2 > Krakowska 31
NR 4 > Augustiańska 26

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IX.6 Krakowska Wsch

Numer ZWAK / WAK: IX.6	Nazwa WAK: Krakowska Wsch	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Krakowskiej – cz. ul. Miodowej – cz. ul. Bożego Ciała – pn pierzeja pl. Wolnica			
Tereny zielone: zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Jedyna publicznie dostępna zieleń jest na skwerze przy ulicy Meiselsa.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

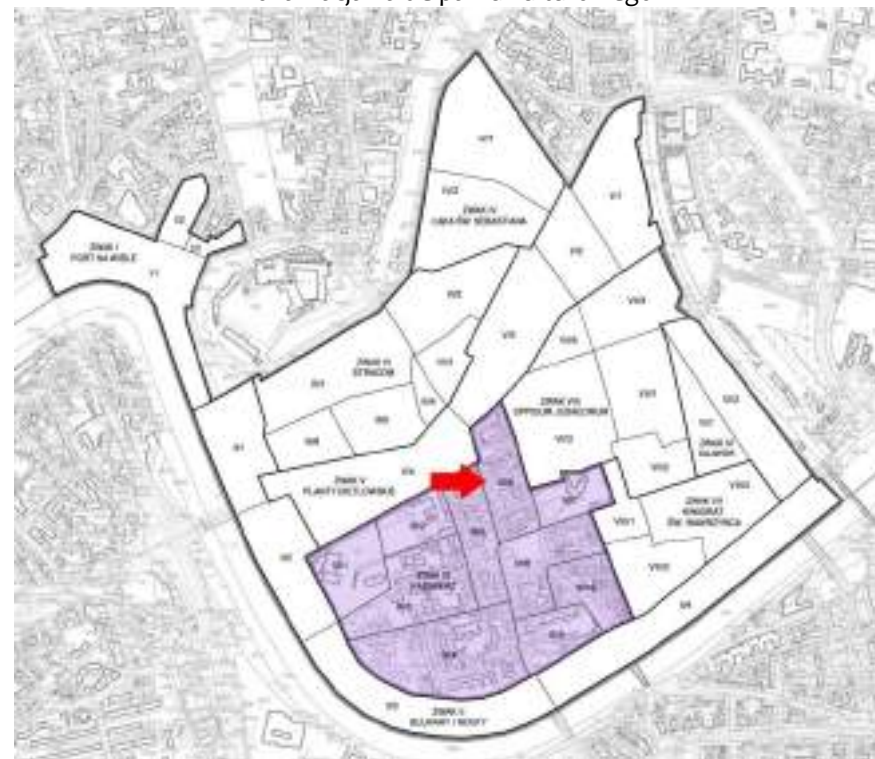


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”. **Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:**

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§57 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.38** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,8;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną

konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§58 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.39** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,3;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m., chyba, że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§59 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.40** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 23m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.; chyba, że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§60 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.41** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,6;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 230 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-8.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§99 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **ZP.6** o podstawowym przeznaczeniu pod ogólnodostępną zielenią urządzoną, w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 80%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **Zpz.9, ZPz.16, ZPz.17, Zpz.19 i Zpz.20** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego dla ZPz.9 i Zpz.19 - 60%, dla pozostałych – 40%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;

3) w przypadku ich nadbudowy ustala się: a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza, b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

§ 115 Wyznacza się Teren Placu, oznaczony symbolem **KP.5** o podstawowym przeznaczeniu pod plac miejski na końcu ul. Meiselsa.

2. W wyznaczonym terenie dopuszcza się powstanie budynku frontowego, o funkcji usługowej, dla którego ustala się maksymalną wysokość budynku: 4m jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 209 m n.p.m., przy uwzględnieniu nakazu realizacji:

1) ściany w postaci zieleni np. przy użyciu pnączy zasłaniającej ślepą ścianę budynku pod adresem ul. Krakowska 10 do wysokości: 18m, jednak nie więcej niż do rzędnej: 222 m n.p.m., lub

2) muralu na ślepej ścianie budynku pod adresem ul. Krakowska 10.

3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 10%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 0,5;

3) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

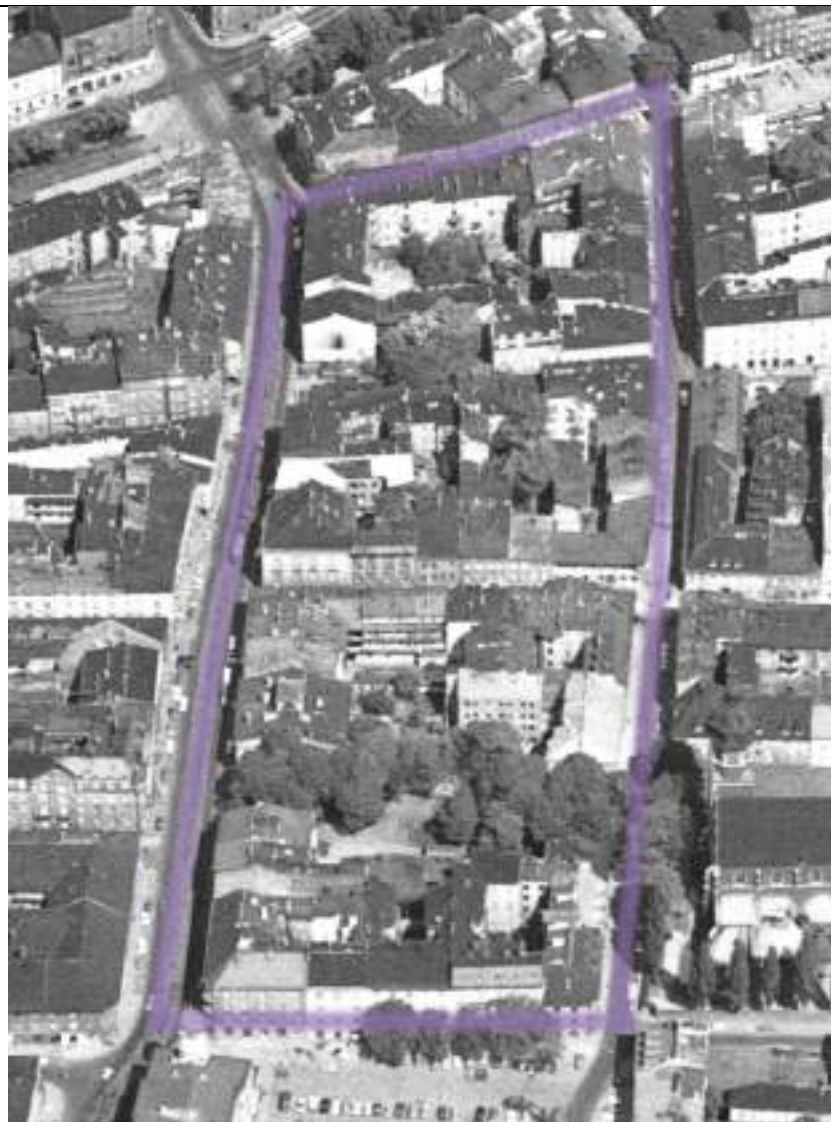
4) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Krakowska

NR 4 KAMIENICA (narożny ul. Miodowa nr 1), mur., 1911, proj. Kazimierz Brzeziński.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Kazimierz Brzeziński.

NR 8: **nie ma takiego numeru (może niezabudowana działka obok 12?)**

NR 10 KAMIENICA, mur., XVII, 1813, nadbud. II piętra 1826, 1868, przebud. 1898, proj. Beniamin Torbe. **A-462, 5.06.1968**

NR 12: **niezabudowana działka**

NR 14 KAMIENICA (narożna ul. Meiselsa), mur., XVII, przebud. 1873, nadbud. II piętra 1883, nadbud. III piętra 1907, proj. Roman Weindling, 1941. Ludwik Beym, Nachum Kopald, Leopold Tlachna.

NR 16 KAMIENICA, mur., XVIII/XIX, przebud. 1875, proj. Adam Nowicki. **A-463, 20.02.1968.**

NR 18 KAMIENICA „BRACIWA PIĘCIU RAN CHRYSYUSA”, mur., XVII/XVIII, przebud. 1819, proj. Jan Drachny, 1823, przebud. 1873, proj. Antoni Ochmański.

NR 20 PAŁAC „WOJEWODZIŃKI”, XIV w.; d. rezydencja wojewody krakowskiego Piotra Małachowskiego, później został własnością rodziny Ankwiczków. W 1773 roku zamieszkał tu cesarz Austrii Józef II Habsburg podczas podróży przez Galicję; **A-231, 16.03.1966.**

NR 22 > Józefa 1

NR 24 KAMIENICA, mur., XVII, przebud. 1859, proj. Antoni Stacherski, przebud. 1906, proj. Beniamin Torbe, 1940, 1950.

NR 26 KAMIENICA, mur., XVIII, remont. 1821, proj. Jan Drachny, remont. 1857, proj. Paweł Barański, 1910, 1913, 1936, remont. 1970. **A-233, 16.03.1966**

NR 28-28a **-skwer wyłączony z ewidencji 17.05.2017 (nie istnieje) – zabudowa hotelowa / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 30 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 32 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder.

NR 34 KAMIENICA, mur., XVI, nadbud. II piętra 1831-1841, przebud. 1874, remont. 1900, nadbud. III piętra 1922. 1874, 1922 / (zabudowa murowana o genezie co najmniej XVII-w.; budowa II piętra 1831, przebudowa 1837-1841; przebudowa całości z ukształtowaniem fasady 1874, nadbudowa III piętra 1922); **A-465, 18.03.1968.**

NR 36/38 KAMIENICA (narożna pl. Wolnica nr 2), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 40: **niezabudowana działka między numerem 38 a ratuszem na Wolnicy**

ul. Miodowa

NR 1 > Krakowska 4

NR 3 KAMIENICA, mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus

NR 5 KAMIENICA, mur., 1913, przebud. 1921-1923, proj. Samuel Singer.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1912, oficyny 1921.

NR 9 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 5), mur., 1898, proj. Władysław Kleinberger, oficyna 1907, proj. Henryk Lamensdorf.

ul. Bożego Ciała

NR 5 KAMIENICA > Miodowa 9

NR 7 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, remont. 1911.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1894-1895, remont. 1911.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1895-1896, adaptacja wewnątrz 1914, proj. Ignacy Tislowitz.

NR 13 DOM MODLITWY Chewra Tehilim Bractwa Psalmowego (d.) zbudowany w 1896 r., bud. Nachman Kopald, Oprócz sali modlitwy znajdującej się na parterze, w budynku znajdowała się również szkoła talmudyczna.. przebud. 1931-1933, proj. Salomon Jonkler. W 2008 roku w synagodze odkryto unikatowe polichromie naciennie z przedstawieniami miejsc świętych i wizerunków zwierząt. Od maja 2013 roku w budynku mieści się klub muzyczny. **1343/M, 24.04.2013**

NR 15 KAMIENICA > Meiselsa 13

NR 17 DOM, mur., 1860-1865, proj. Paweł Barański, nadbud. 1860, dobud. oficyny tylnej 1829.

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 10), mur., 4 ćw. XVIII (połączenie 2 kamienic), remont. 1819, nadbud. II piętra 1861-1862, nadbud. III piętra 1920, remont. po 1980. **A-995, 25.08.1995**

NR 21 KAMIENICA > Józefa 5

NR 23 KAMIENICA, mur., 1877, proj. Leopold Tlachna, część pd. 1906, proj. Benjamin Torbe.

NR 25/27: niezabudowana działka

KAMIENICA NR 29, mur., 1896.

DOM NR 31 (narożny pl. Wolnica nr 6), mur., 1826, proj. Antoni Pluszczyński, przebud. 1841, proj. Michał Wąsowicz, przebud. i nadbud. 2 poł. XIX.

ul. Meiselsa

NR 5 KAMIENICA, mur., 1873, proj. Ludwik Beym, nadbud. II piętra 1906, proj. Benjamin Torbe, nadbud. III piętra 1907, proj. Roman Weindling, 1921, 1941. NR 7 DOM, mur., XVII, 1820, przebud. 4 ćw. XIX. **A-481, 2.04.1968**

NR 9 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Benjamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1908.

NR 13 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 15), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 12: niezabudowana działka

NR 14: niezabudowana działka / oficyna tylna / budynek poza ewidencją

NR 16 KAMIENICA, mur., 1922, proj. Jozue Oberleder.

NR 18 > Bożego Ciała 13

ul. Józefa

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Krakowska nr 22), mur., XVI, połączenie dwóch kamienic k. XVIII (?), przebud. pocz. XIX, nadbud. i przebud. 1847-1852, proj. Ignacy Hercok. **A-232, 16.03.1966**

NR 3 KAMIENICA, mur., XVII, 1 poł. XIX, k. XIX, przebud. 1911, proj. Stanisław Kryłoszański; **A-445, 26.03.1969**

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 21), mur., XVII, nadbud. II piętra 1838, 1863-1864.

NR 2 KAMIENICA, mur., pocz., XX w.

NR 4 KAMIENICA, mur., XVI / XVII w., 1662, 1790, 1819, 1895; **A-446, 26.03.1969**

NR 6 KAMIENICA, mur., XVIII, 1830, proj. Michał Wąsowicz, 1838, nadbud. II piętra 1859 A. Stachert (1859), 1886, dobud. oficyny 1887; **A-447, 26.03.1969.**

NR 8 KAMIENICA, mur., XVIII/XIX, 1859, k. XIX, 1908. **A-448, 26.03.1969**

NR 10 > Bożego Ciała 19

pl. Wolnica

NR 2 > Krakowska 36/38.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Władysław Kleinberger.

NR 6 > Bożego Ciała 31

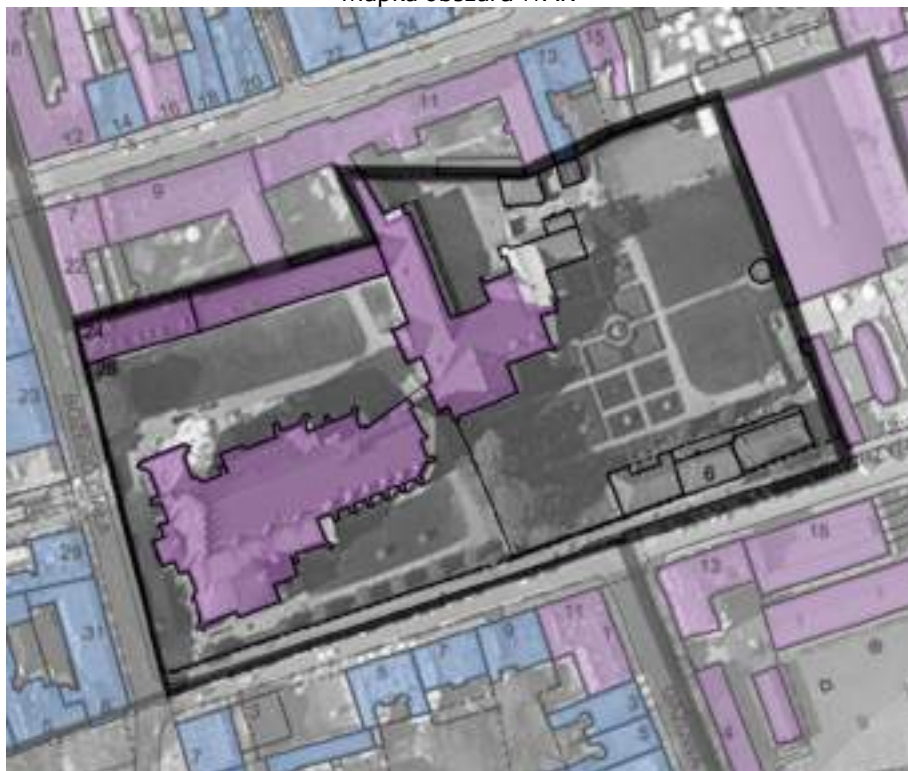
Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IX.7 Boże Ciało

Numer ZWAK / WAK: IX.7	Nazwa WAK: Boże Ciało	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Bożego Ciała – granice działki obr. 0015 dz. 17 – cz. ul. św. Wawrzyńca			
Tereny zielone: Ogród o narysie geometrycznym, kwaterowy z nasadzeniami w układzie geometrycznym. Duża przestrzeń otwartych trawników.			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

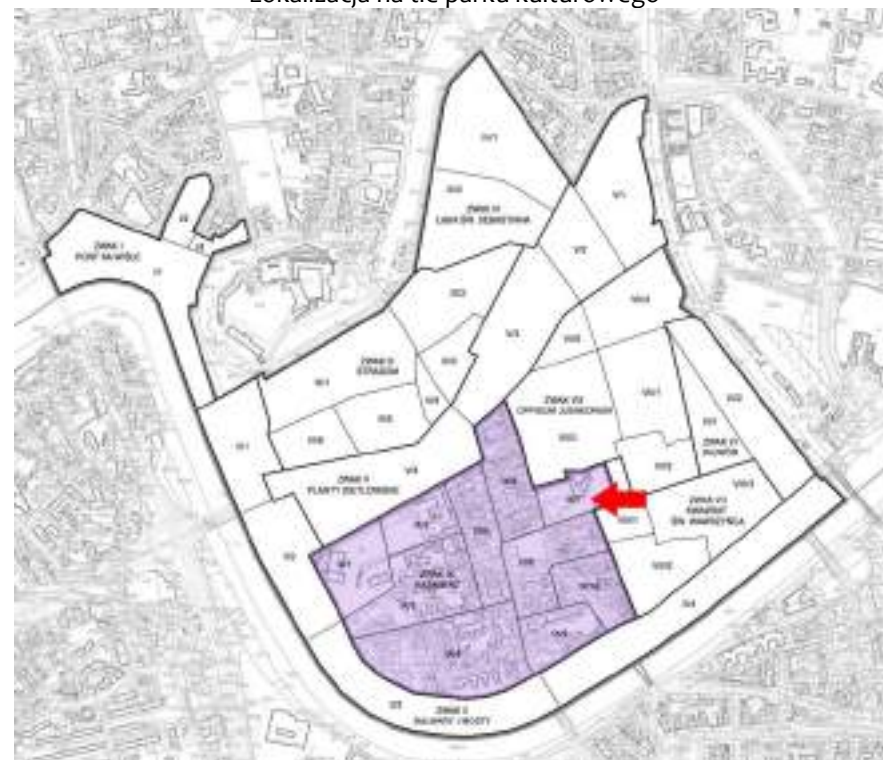


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§51 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.32** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 2,5;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 221 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-9.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§ 89. Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.13**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 9m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 213 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu pod adresem: ul. Św. Wawrzyńca 6 – dom – dawny dom klasztorny Kanoników Regularnych.

4. W odniesieniu do budynku, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

5. W odniesieniu do niezabudowanej południowo-zachodniej części terenu, na działce nr 17 obr. 15 Śródmieście, dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na budowie budynku frontowego ustalając:

1) maksymalną wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej: 4m, jednak nie więcej niż do rzędnej: 208 m n.p.m.;

2) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%.

§ 104. Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.4** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Teren, o którym mowa w ust. 1 stanowi ogród klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-24 [A-191/M]).

3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;

2) zalecenie realizacji kwaterynych ogrodów oraz parterowych rabat roślinnych;

3) dopuszczenie realizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

4) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

4. W wyznaczonym terenie znajdują się obiekty budowlane, objęte ochroną konserwatorską, ujęte w gminnej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku planu – dwie figury Matki Boskiej.

5. W odniesieniu do obiektów, o których mowa w ust. 4 ustala się nakaz ich ochrony w zakresie kształtu i gabarytu, z możliwością przeniesienia w inne miejsce ogrodu.

§ 105. Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.5** o podstawowym przeznaczeniu pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.

2. Teren, o którym mowa w ust. 1 stanowi zespół kościoła pw. Bożego Ciała, ogród oraz ogrodzenie wpisane do rejestru zabytków (nr rej. A-24 [A-191/M]).

3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 40%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 1,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 5m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 209 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 6.

4. W wyznaczonym terenie znajdują się siedliska jerzyków (*Apus apus*), które należy uwzględnić przy realizacji wszelkich robót budowlanych.

5. W wyznaczonym terenie znajdują się obiekty budowlane, objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków (nr rej. A-24 [A-191/M]), oznaczone na rysunku planu – zespół kościoła pw. Bożego Ciała oraz ogrodzenie.

6. W odniesieniu do budynków, o których mowa w ust. 5 ustala się

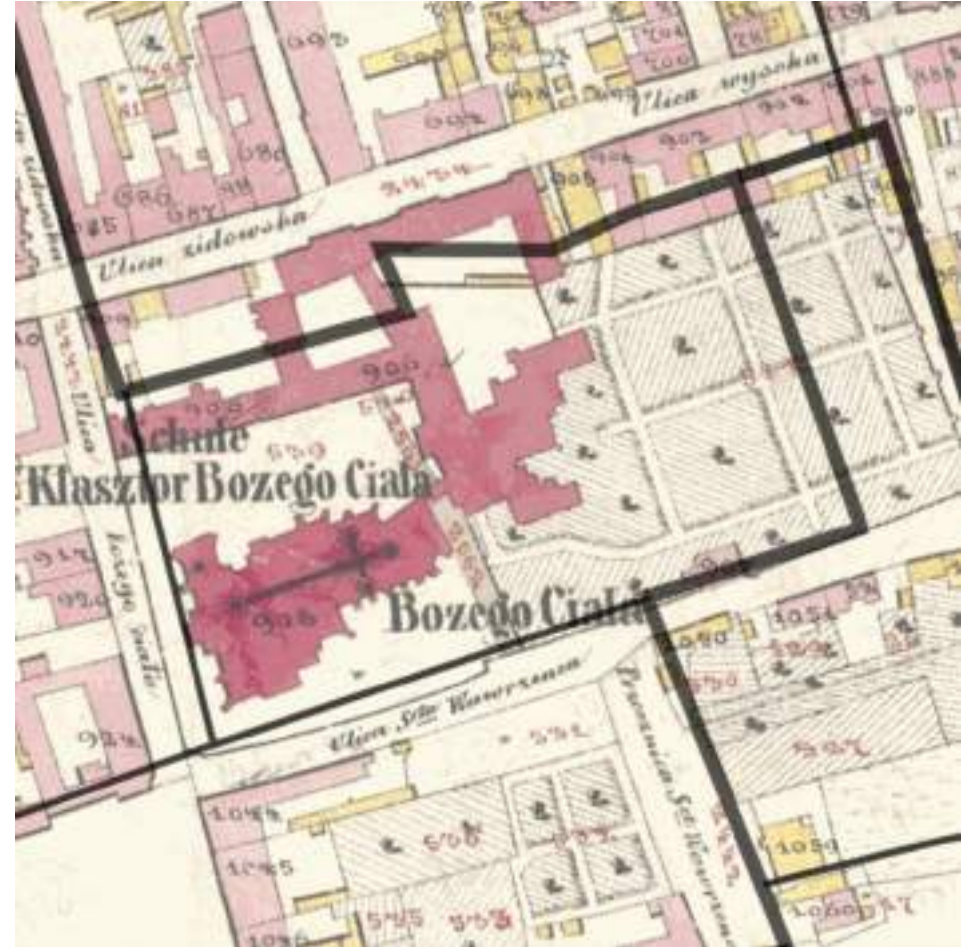
1) funkcję: budynek usługowy o charakterze sakralnym;

2) nakaz ochrony kształtu i gabarytu;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 62m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 265 m n.p.m.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Bożego Ciała

NR 24 DOM „Nowa Szkoła”, mur., XV, 1525-1544, XVII, 1 poł. XIX, przebud. 1901, dobud. oficyny 1890. szkoła–pierwotnie Nowa Szkoła (budynek należący do zespołu klasztoru Bożego Ciała); **A-363, 2.04.1969**

NR 26: KOŚCIÓŁ PARAFIALNY BOŻEGO CIAŁA; fundowany przez Kazimierza Wielkiego ok. 1340 w związku z lokacją miasta, budowany od ok. 1340 r. (bractwo wzmiankowane w 1347, rektor w 1348 r.), od 1405 r. w gestii kanoników regularnych laterańskich (przy kościele rozwój klasztoru), ukończony w latach 1466–1476; kruchty i kaplice z XVII w. ukończenie prezbiterium 1387, mistrz Piotr, korpus ok. 1389-1403, szczyt elewacji zach. 2 poł. XV, odbud. wieży po pożarze 1556, podwyższenie wieży, nakrycie hełmem i krypty l. 20 XVII, dobud. kaplicy Zwiastowania NMP l. 60 XVII, remont.: 2 poł. XVIII, od 1899 z przerwami do 1914, arch. Karol Knaus i Tadeusz Stryjeński, 1934 i od 1996, klasztor, mur., skrzydło pd. przy wsch. wirydarzu ok. 1405-1421, skrzydło zach. przy wsch. wirydarzu 2 poł. XV, skrzydło pd. wirydarza zach. XV/XVI, gruntownie przebud. rozbud. 1616-1673, drobne przeróbki XVIII i XIX, remont. pocz. XX, ogród, XIV-XVII, ogrodzenie, mur., 1624, bramki 1 poł. XVII, odn. 1981. **A-24, 10.04.1931, A-191/M**

ul. św. Wawrzyńca

NR 2 > Bożego Ciała 26

NR 4 > Bożego Ciała 26

NR 6 d. DOM KLASZTORNY KANONIKÓW Regularnych XVII w.

NR 8 > Bożego Ciała 26

NR 10 > Bożego Ciała 26

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§52 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.33** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,2;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 21m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnie zabudowy: 225 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-9.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§56 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.37** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§90 Dla wyznaczonego terenu zabudowy usługowej **U.14** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 240 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, wpisany do rejestru zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem Plac Wolnica 1 (nr rej. A-99) – ratusz dawnego miasta Kazimierz.

4. W odniesieniu do budynku, o którym mowa w ust. 3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku.

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **Zpz.24** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego - 60%;
- 2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;
- 4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

- 1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;
- 2) zakaz ich rozbudowy;
- 3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:
 - a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,
 - b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

§ 116. Wyznacza się Teren Placu, oznaczony symbolem **KP.6** o podstawowym przeznaczeniu pod plac miejski – Plac Wolnica.

2. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 10%;
- 2) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
- 3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach.

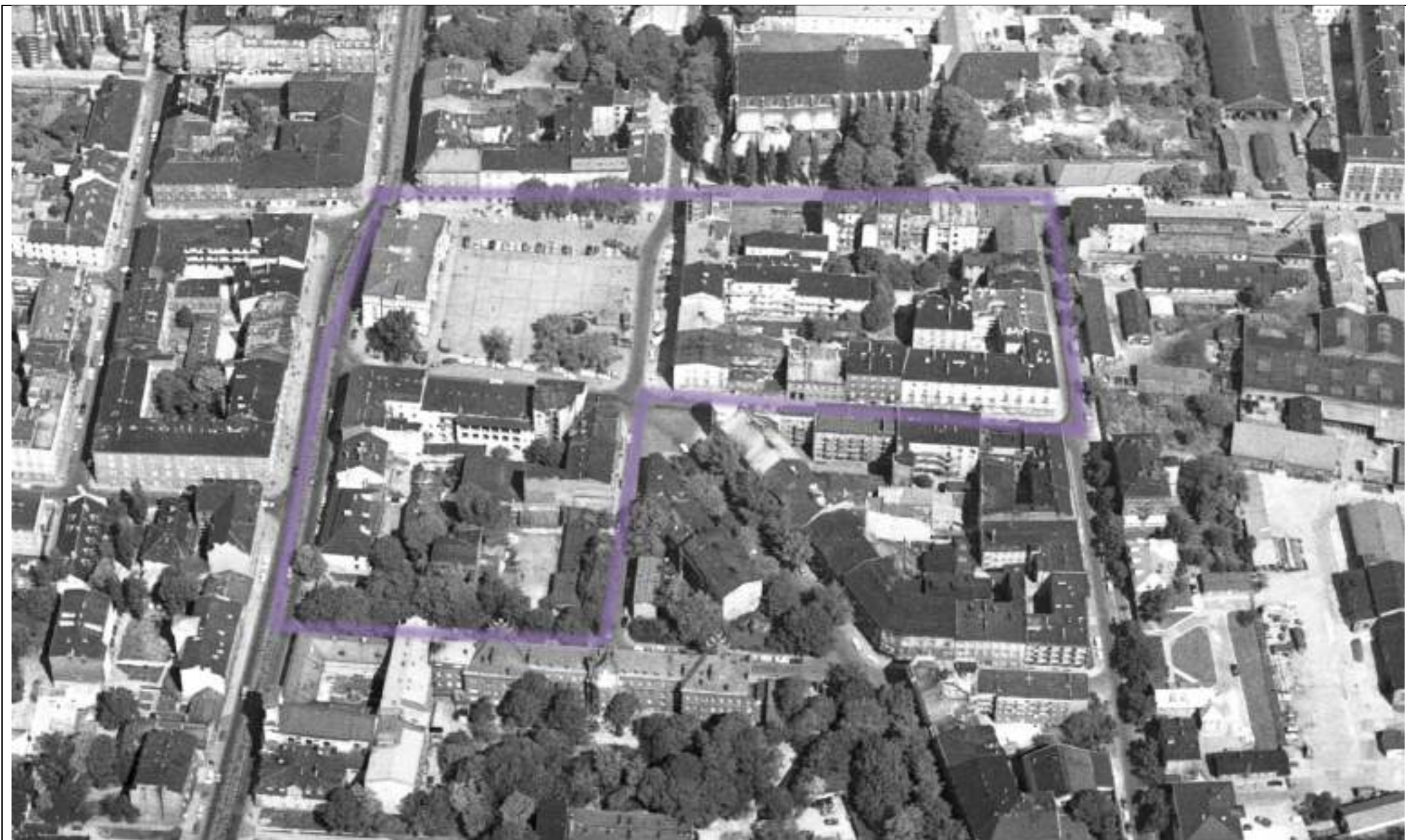
3. W wyznaczonym terenie znajduje się obiekt budowlany – rzeźba „Fontanna Trzej Grajkowie”, uznana za dobro kultury współczesnej, oznaczona na rysunku planu, w odniesieniu do której ustala się nakaz zachowania z możliwością przeniesienia w inne miejsce na Placu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Krakowska

NR 42 KAMIENICA (narożna pl. Wolnica nr 14), mur., 1897, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1925, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 44 KAMIENICA, mur., 1842, proj. August Pluszyński, remont. 1892 i 1926.

NR 46 DOM ESTERKI, ob. Muzeum Etnograficzne, mur., XIV; powstał z połączenia dwóch mniejszych; pierwotnie znajdował się na południowej pierzei Rynku Kazimierskiego; najstarsza część piwnic pierwotnie gotyckiego budynku pochodzi z XIV wieku, zachowały się fragmenty kamieniarki gotyckiej z ok. 1430 roku i przełomu XIV i XV; w XVI wieku dom i ogród w obrębie posesji należał do architekta, rajcy kazimierskiego, Bartolomea Berecciego; gruntownie remont. 1760-1789 (wykonano stropy drewniane, z tego okresu pochodzi bogata polichromia ścian oraz rozety sufitowe); gruntownie przebud. 1841, proj. Paweł Barański, dobudowa osi pn. 1887; zachował klasycystyczny dach łamany (tzw. krakowski); gruntownie remont. 1978-1984. **A-235, 20.02.1968**

pl. Wolnica

NR 1 RATUSZ MIASTA KAZIMIERZA, ob. Muzeum Etnograficzne, pl. Wolnica nr 1, mur., 1578 (z wykorzystaniem murów gmachu z 1414), gruntownie przebud. 1876, remont. 1995-1996; **A-99, 16.10.1965**.

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 1), mur., XVII, 1828, przebud. 1888, proj. Leopold Tlachna, remont. po 1980.

NR 8 KAMIENICA, mur., pocz. XIX, 1823, oficyna 1875, nadbud. II piętra 1909, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski.

NR 9 KAMIENICA, mur., XVIII, 1876, nadbud. II piętra 1923, proj. Alfred Kramarski, nadbud. III piętra 1930, proj. Zygmunt Szufa.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1824, proj. Wawrzyniec Boroński, 1845, 1912, oficyna 1925.

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Bocheńska nr 2), mur., XVIII, nadbud. II piętra 1853, nadbud. III piętra 1863.

NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Bonifratska nr 1), mur., poł. XIX, przebud. 1928, proj. Salomon Jonkler.

NR 12a KAMIENICA, mur., 1930, proj. Antoni Dostal.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1845, przebud. 1872, proj. Jacek Matusiński; **A-690, 19.03.1986**.

NR 14 > Krakowska 42.

ul. św. Wawrzyńca

NR 1 > Wolnica 7

NR 3 **działka niezabudowana / obiekty tymczasowe / poza ewidencją**

NR 5 KAMIENICA, mur., 1911.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1921.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Leopold Tlachna. NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Gazowa nr 1), mur., 1907, proj. Nachman Kopald, remont. 1967. **A-1033, 29.07.1996**

ul. Gazowa

NR 1 > św. Wawrzyńca 11

NR 3 KAMIENICA, mur., 1890-1891, przebud. poddasza 1918, remont. 1934.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1890, remont. 1930.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Benjamin Torbe.

NR 9 > Bocheńska 8

ul. Trynitarzka

NR 2 **niezabudowana działka / tereny zielone**

NR 4 **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 6 **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

ul. Bocheńska

NR 2 KAMIENICA > Wolnica 11

NR 2a: **budynek poza ewidencją**

NR 4 KAMIENICA dom modlitwy Szejrit B'nei Emuna, mur., 1914, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1903.

NR 8 KAMIENICA (narożna Gazowa 9), mur., k. XIX, nadbud. III piętra 1925.

ul. Bonifratska

NR 1 > Wolnica 12

NR 3 KAMIENICA, mur., 1897, nadbud. III piętra 1930, proj. Eugeniusz Ronka.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IX.9 Bonifratrzy

Numer ZWAK / WAK: IX.9	Nazwa WAK: Bonifratrzy	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”, „Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Krakowskiej – cz. ul. Trynitarzkiej – cz. ul. Mostowej – cz. ul. Podgórskiej			
Tereny zielone: Ogród związany z kompleksem szpitalnym, zielen komponowana w swobodny sposób, duże przestrzenie trawników			

Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:

Mapka obszaru WAK

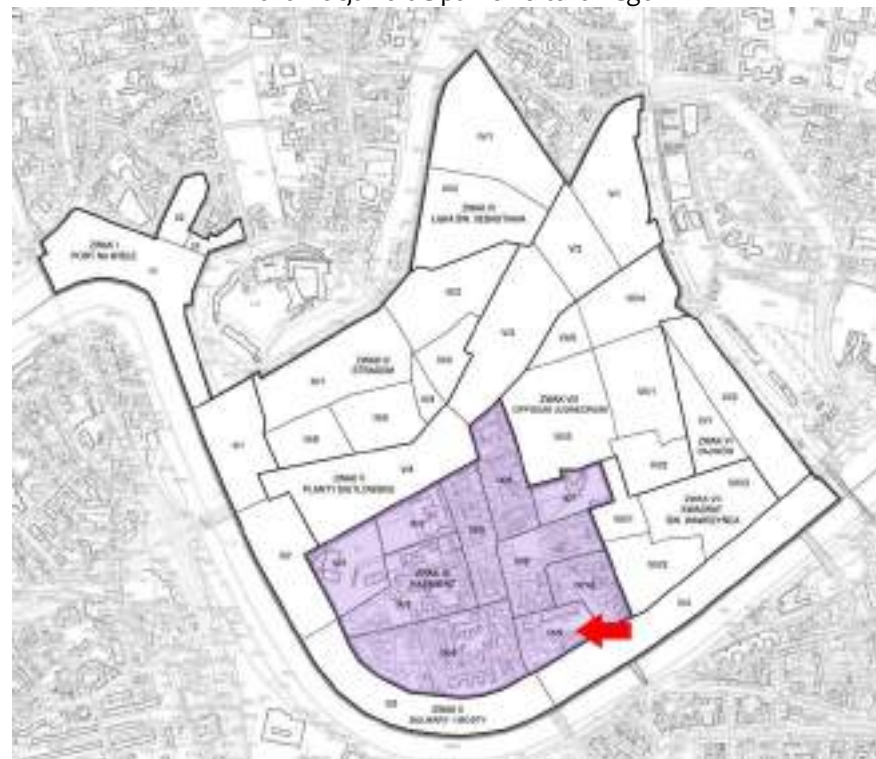


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§ 91. Wyznacza się Teren zabudowy usługowej, oznaczony symbolem **U.15**, o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami usługowymi.

2. W ramach przeznaczenia ustalonego w ust. 1 mieści się w szczególności zabudowa budynkami usługowymi z zakresu zdrowia.

3. W zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, ustala się:

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24 %;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 4,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 24m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 237 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-7.

4. W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku planu, pod adresem:

1) ul. Trynatarska 11 (nr rej. A-577) – zespół szpitala Bonifratrów;

- 2) ul. Krakowska 48 / ul. Trynitarzka 1 (nr rej. A-19) – Zespół Klasztorny Trynitarzy: kościół pw. św. Trójcy z klasztorem Trynitarzy (dziś Bonifratrów), ogród;
- 3) ul. Krakowska 50 (nr rej. A-237) – Zespół Klasztorny Trynitarzy: kościół pw. św. Trójcy z klasztorem Trynitarzy (dziś Bonifratrów), ogród; oraz mur obronny miasta Kazimierz (nr rej. A-96).
5. W odniesieniu do obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 4 pkt 2-3 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynków oraz muru.
6. W odniesieniu do budynków, o których mowa w ust. 4 pkt 1 ustala się nakaz ochrony bryły i gabarytów budynku od strony frontowej z możliwością rozbudowy od strony oficynowej.
7. W odniesieniu do nieruchomości na działce nr 80 obr. 15 Śródmieście, dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na budowie budynków frontowych i oficynowych, ustalając:
- 1) maksymalną wysokość bezwzględną zabudowy: 24m jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 228 m n.p.m.;
 - 2) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 30%
- § 106.** Wyznacza się Teren zieleni urządzonej, oznaczony symbolem **ZPs.6** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom sakralnym oraz ogrody.
2. Teren o którym mowa w ust. 1 stanowi ogród klasztoru Trynitarzy (dziś Bonifratrów) wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-19 [A-187/M]).
 3. W zakresie zagospodarowania terenu, ustala się:
 - 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 90%;
 - 2) dopuszczenie realizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);
 - 3) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7

Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.22** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11): 20m

4) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;

5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;

6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W terenie MWIU.13:

a) w przypadku nadbudowy lub rozbudowy istniejących budynków mieszkalnych, dopuszczenie doświetlenia poddasza wyłącznie oknami połaciowymi,

b) dla budynków o wysokości do 5m: zakaz lokalizowania funkcji mieszkaniowej, lokalizacja usług tylko z zakresu rekreacji, gastronomii, kultury, sztuki, edukacji,

c) ze względu na szczególną ekspozycję nakaz harmonijnego ukształtowania elewacji od strony Bulwaru Inflanckiego;.

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§ 20. 1. Wyznacza się teren oznaczony symbolem **U.8** z przeznaczeniem pod zabudowę usługową.

2. W wyznaczonych terenach dopuszcza się lokalizację lokali mieszkalnych, których łączna powierzchnia nie może przekroczyć 40% całkowitej powierzchni budynku z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 7,

W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania i warunków zabudowy oraz zasad kompozycji, ustala się:

1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;

2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;

3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11): 4,5 m,

4) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe, lub płaskie;

5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego nie mniej niż 5%;

6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy nie więcej niż 80%;

7) zakaz lokalizacji funkcji mieszkalnej w parterach budynków;

9) dla budynków lokalizowanych w sąsiedztwie Bulwarów Wiślanych -nakaz powiązania komunikacyjnego pieszego i funkcjonalnego z przestrzenią publiczną, jaką stanowią Bulwary Wiślane;

5. Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.

§ 38. 1. Wyznacza się tereny oznaczone symbolami **ZPz.2**, **ZPz.3** i **ZPz.5** z przeznaczeniem pod zieleń urządzoną towarzyszącą obiektom budowlanym i zieleńce.

2. W terenach ZPz.2, ZPz.3 i ZPz.5 określa się na Rysunku Planu wpisane do rejestru zabytków pod nr A-96 pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza, dla których obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków.

3. W granicach wyznaczonych terenów, w zakresie sposobów ich zagospodarowania ustala się:

1) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 90%,

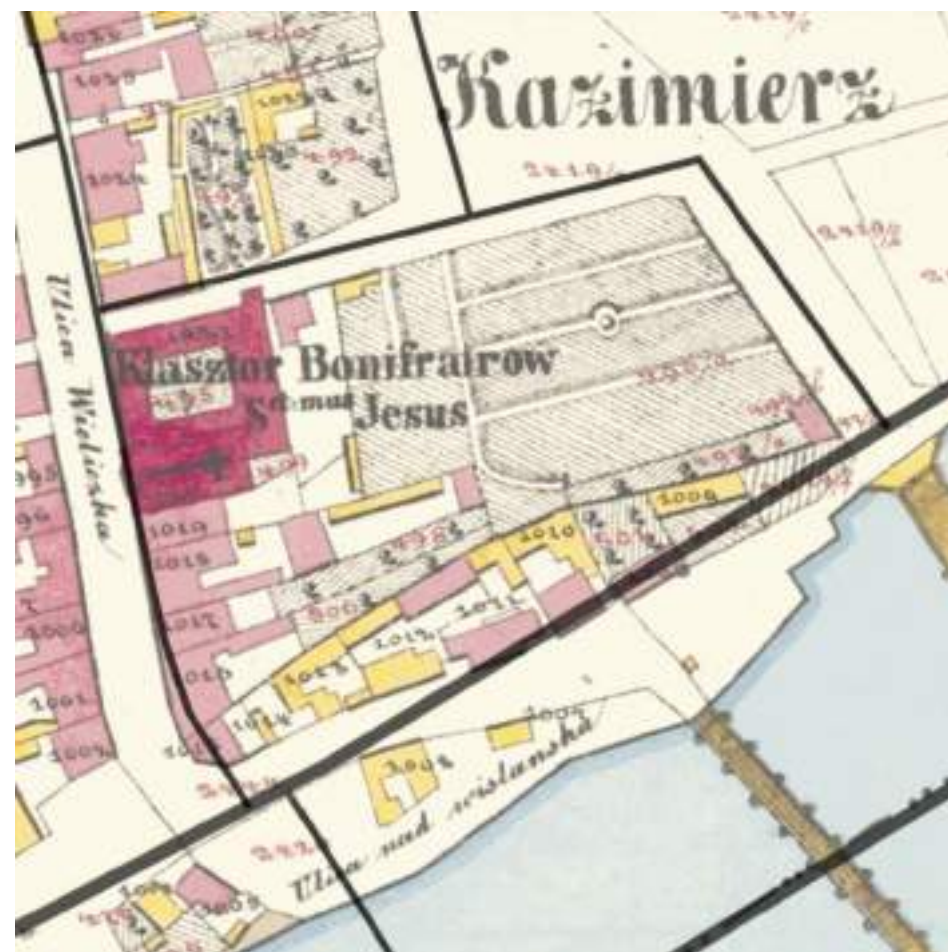
2) zakaz zabudowy oraz lokalizacji budynków i budowli z wyjątkiem sieci technicznych i uzbrojenia terenu;

3) nakaz wprowadzenia komponowanej zieleni z uwzględnieniem elementów małej architektury i oświetlenia;

4) dopuszczenie lokalizacji sezonowych ogródków gastronomicznych z zakazem utwardzania ich powierzchni - okres użytkowania od 1 marca do 15 listopada;



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Krakowska

NR 48 KOŚCIÓŁ TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ Z DAWNYM KLASZTOREM TRYNITARZY (od 1812 Bonifratrów), ul. Krakowska nr 48; mur., zbudowany w miejscu kamienic mieszczańskich, przejmowanych przez klasztor w latach 1689–1695; zbudowany w latach 1752-1758, proj. Franciszek Placidi, majster murarski Jakub Kłapiński, zniszczenie dachu pożarem 1765, odbud. 1766, zamieniony na magazyn wojskowy 1796, restaur. fasady 1825 i restaur. majster Jan Zieliński i Józef Kuhn, remont. 1860 i 1888, 1890, 1950, 1968, 1971 i 1990-1992; **klasztor**, mur., 1741-1751, przebud. refektarza na salę szpitalną 1812, restaur.: 1825, majster Jan Zieliński, 1860, 1887, 1890-1891 i gruntownie 1894-1897, przebud. 1929-1936, proj. Jan Burzyński, cz. przebud. 1962, remont. 1983-1984, **ogród**, XVIII. **A-19, 5.05.1931, A-187/M.**

NR 50 DOM, kamienica Zaorowska, mur., XV/XVI Jan Zaor (?), gruntownie przebud. 1 poł. XVII, przejęty przez trynitarzy poł. XVIII, restaur. 1 poł. XIX, remont. ok. 1970. **A-237, 17.03.1966**

NR 52: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / w głębi ogrodu Bonifratrów, przy szpitalu**

ul. Trynitarzka

NR 1/3/5/7 > Krakowska 48

NR 9/11: ZESPÓŁ SZPITALA BONIFRATRÓW: szpital, mur., 1898-1901, proj. Teodor Talowski, nadbud. II piętra 1929-1930, proj. Jan Burzyński, skrzydło zach. 1933, proj. Jan Burzyński, kaplica przedpogrzebowa, mur., 1930, proj. Jan Burzyński, ogród, XVIII-XX, ogrodzenie, mur., XVIII-XX. **A-577, 10.05.1976.**

ul. Mostowa

ogrody szpitala Bonifratrów

ul. Podgórska

NR 1-10: **niezabudowane działki / zieleni**

NR 11 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Leopold Tlachna; reliktury murów obronnych dawnego miasta Kazimierza ok. 1340 (A-96 z 30.04.1938)

NR 12 KAMIENICA, mur., ok. 1920; reliktury murów obronnych dawnego miasta Kazimierza ok. 1340 (A-96 z 30.04.1938)

NR 13 DOM, mur., pocz. XX. **szpital / realizacja współczesna**

NR 14: **niezabudowana działka**

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer boldem na końcu opisu

IX.10 Mostowa

Numer ZWAK / WAK: IX.10	Nazwa WAK: Mostowa	Studium: Jednostka urbanistyczna: 3	MPZP: „Kazimierz”, „Bulwary Wiślane”
Obszar UNESCO: TAK	Strefa buforowa obszaru UNESCO: NIE	Obszar Pomnika Historii: TAK	Obszar wpisany do rejestru zabytków: TAK
Granice: cz. ul. Trynitarskiej – ul. Bonifraterska – ul. Bocheńska – cz. ul. Gazowej - cz. ul. Podgórskiej – cz. ul. Mostowej			
Tereny zielone: zieleń w dziedzińcach zabudowy w formie nasadzeń swobodnych, głównie dużych drzew. Przy ulicy Bocheńskiej 5 w dziedzińcu kamienicy ogród o układzie geometrycznym, komponowanym. Zieleń dopełniają szpalery uliczne, głównie przy ulicy Mostowej.			
Dominanty, subdominanty i akcenty krajobrazowe:			

Mapka obszaru WAK

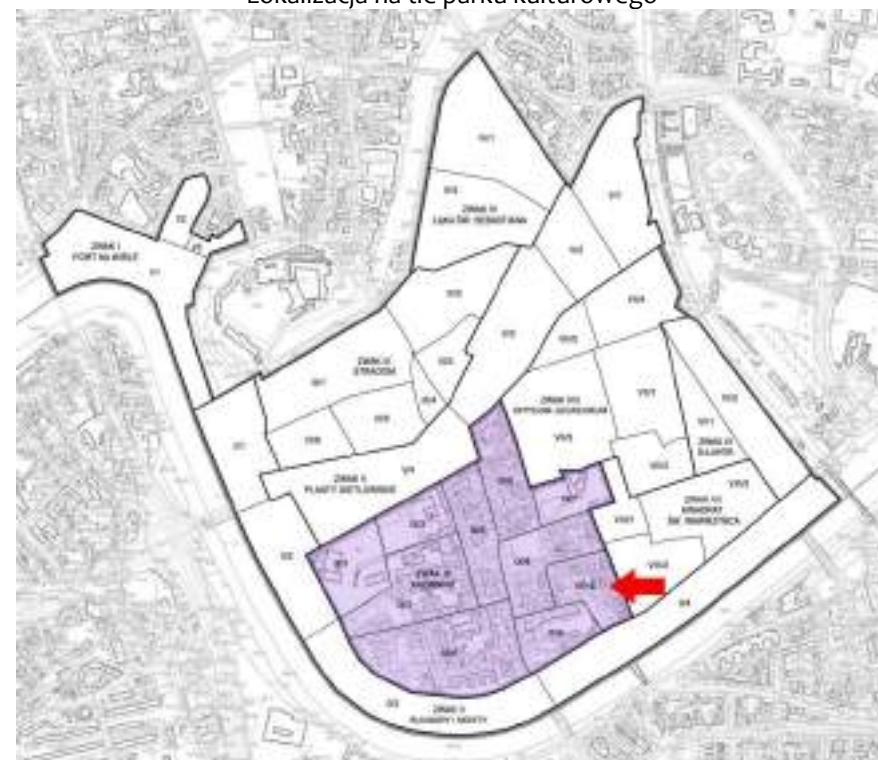


obiekty wpisane do rejestru zabytków



obiekty wpisane do ewidencji zabytków

Lokalizacja na tle parku kulturowego



Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono oraz Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §11

Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§53 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.34** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

- 1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;
- 2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,7;
- 3) maksymalną wysokość zabudowy: 20m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m.; chyba że inne parametry oraz zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4-5.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§54 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.35** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 5,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 19m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 224 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 4.

3. W wyznaczonym terenie, znajduje się obiekt objęty ochroną konserwatorską, ujęty w gminnej ewidencji zabytków, oznaczony na rysunku planu, pod adresem ul. Mostowa 10/ ul. Trynitaraska 13 – kamienica.

4. W odniesieniu do budynku frontowego, o którym mowa w ust. 3 oraz budynków frontowych pod adresem ul. Trynitaraska 15a oraz ul. Trynitaraska 15b dopuszcza się realizację robót budowlanych, celem wykorzystania poddasza ustalając:

1) zakaz podnoszenia górnej krawędzi elewacji frontowej i tylnej budynku z dopuszczeniem realizacji dachu namiotowego na narożniku budynku;

2) dopuszczenie podnoszenia kalenicy budynku, celem realizacji dachu o połaciach symetrycznych (max. nachylenie połaci dachu: 40°).

§55 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.36** o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, budynkami mieszkalno-usługowymi lub budynkami usługowymi w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego: 24%;

2) wskaźnik intensywności zabudowy: 0,1 – 3,0;

3) maksymalną wysokość zabudowy: 17m, jednak nie więcej niż do wysokości bezwzględnej zabudowy: 222 m n.p.m. chyba że inne zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu zostały ustalone w ust. 5-6.

W wyznaczonym terenie, znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, dla obiektów tych zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawierają indywidualne ustalenia.

§100 Dla wyznaczonych terenów zieleni urządzonej **Zpz.23** o podstawowym przeznaczeniu pod zielenią towarzyszącą obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy w zakresie zagospodarowania terenu **ustala się:**

1) minimalny wskaźnik terenu biologicznie czynnego - 60%,

2) zalecenie lokalizacji obiektów małej architektury takich jak fontanny, rzeźby, ławki, tarasy drewniane, ścieżki utwardzone, schody, rampy, pochylnie, trejaże, pergole, altany;

3) zalecenie kształtowania dodatkowej zieleni w donicach lub w formie zielonych ścian;

4) dopuszczenie lokalizacji ogródków kawiarnianych (gastronomicznych);

5) dopuszczenie realizacji boisk, placów gier i zabaw z niezbędną infrastrukturą oraz sztucznych ścianek wspinaczkowych.

3. Dopuszcza się dalsze funkcjonowanie i prowadzenie robót budowlanych w budynkach i obiektach budowlanych, ustalając:

1) funkcję: budynki usługowe lub budynki mieszkalne wielorodzinne;

2) zakaz ich rozbudowy;

3) w przypadku ich nadbudowy ustala się:

a) nakaz realizacji pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny (dach zielony) dla budynków zlokalizowanych poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

b) maksymalną wysokość zabudowy: 14m.

Fragment miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".



Podstawowe ustalenia MPZP - UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy:

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7
Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.
Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.
Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.
Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów odnoszące się do kolejnych terenów zapisane są w następujących artykułach:

§17 Dla wyznaczonego terenu **MW/U.23** z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową, **ustala się:**

- 1) nakaz ochrony obiektów zabytkowych zgodnie z zapisem § 11;
- 2) nakaz wkomponowania nowych obiektów w historyczną strukturę urbanistyczną;
- 3) maksymalną wysokość obiektów i urządzeń budowlanych (przy uwzględnieniu zapisów § 11): 20m
- 4) geometria dachów: dachy połaciowe dwu- lub wielospadowe i dachy płaskie;
- 5) wskaźnik terenu biologicznie czynnego: nie mniej niż 5%;
- 6) wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy: nie więcej niż 80%;

W terenie MWU.13:

- a) w przypadku nadbudowy lub rozbudowy istniejących budynków mieszkalnych, dopuszczenie doświetlenia poddasza wyłącznie oknami połaciowymi,
- b) dla budynków o wysokości do 5m: zakaz lokalizowania funkcji mieszkaniowej, lokalizacja usług tylko z zakresu rekreacji, gastronomii, kultury, sztuki, edukacji,
- c) ze względu na szczególną ekspozycję nakaz harmonijnego ukształtowania elewacji od strony Bulwaru Inflanckiego;

Zagospodarowanie terenu nie może naruszać ustaleń odnoszących się do całego obszaru objętego planem zawartych w pozostałych ustaleniach planu.



ortofotomapa 2019 (dane z PZGiK)



plan katastralny 1848



Fot. W. Stępień, 1992; archiwum OT NID w Krakowie

Zabudowa

ul. Bocheńska

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Mostowa nr 2), mur., 1867, proj. Paweł Barański, remont. 1882 i 1892, nadbud. II piętra 1900.

NR 3: **budynek poza ewidencją**

NR 5 KAMIENICA, mur., 1881, nadbud. II piętra 1907, nadbud. III piętra 1935, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 7: TEATR ŻYDOWSKI, ob. Teatr „Kolejarza”, ul. Bocheńska nr 7, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling, Jozue Oberleder (Beniamin Torbe?).

NR 9 KAMIENICA > Gazowa 11

ul. Gazowa

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Bocheńska nr 9), mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 15: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 17: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 19: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 21/23 BROWAR – później d. Kino „Wisła”, później Teatr Łażnia Nowa 1877 Leopold Tlachna. **A-986, 7.01.1995**

ul. Podgórska

NR 15 > Mostowa 12/14

NR 16: **budynek (część dawnego browaru przy gazowej) poza ewidencją**

ul. Mostowa

NR 1 > Bonifraterska 2

NR 3 KAMIENICA, mur., 1873, proj. Jacek Matusiński.

NR 5: **niezabudowana działka / dalej po stronie nieparzystej ogrody szpitala Bonifratrów**

NR 2 > Bocheńska 1

NR 4 KAMIENICA, mur., 1868-1870, proj. Jacek Matusiński.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1868-1870, proj. Jacek Matusiński, oficyna 1906.

NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Trynitaraska nr 16), mur., 1870. W podwórzu kamienicy synagoga Chany i Abrahama Lednitzerów zbudowana w 1907, według projektu architekta Beniamina Torbego. Podczas II wojny hitlerowcy zdewastowali wnętrze synagogi. Częściowo zachował się wystrój zewnętrzny budynku, w tym półokrągłe zakończone okna.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Trynitaraska nr 13), mur., 1870-1873.

NR 12/14 KAMIENICA (narożna ul. Podgórska nr 15), mur., ok. 1890, przebud. suterenu na magazyn browaru w Tenczynku 1913, nadbud. III piętra 1921.

ul. Trynitaraska

NR 13 > Mostowa 10

NR 15a/15b (narożnik ul. Gazowej) **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją**

NR 8 niezabudowana działka / tereny zielone (między Bonifaterską a Mostową)

NR 10 niezabudowana działka / tereny zielone (między Bonifaterską a Mostową)

NR 12 niezabudowana działka / tereny zielone (między Bonifaterską a Mostową)

NR 14 niezabudowana działka / tereny zielone (między Bonifaterską a Mostową)

NR 16 > Mostowa 8

NR 18 KAMIENICA, mur., 1889-1890, proj. Leopold Tlachna, oficyny 1898.

NR 20 > Gazowa 17.

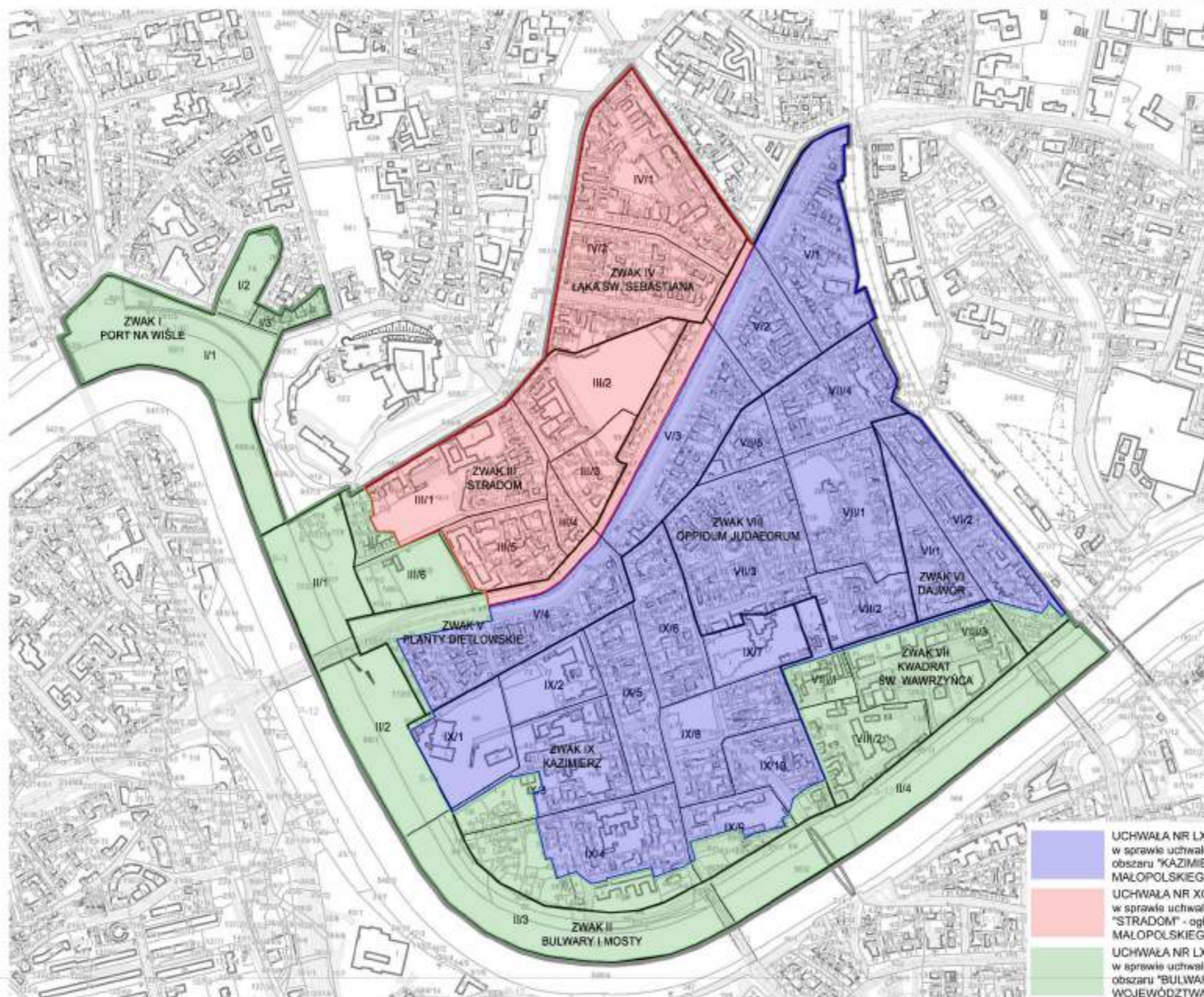
ul. Bonifaterska

NR 2 DOM (narożny ul. Mostowa nr 1), mur., 1869.

Legenda: na czarno – obiekty w ewidencji zabytków / na czerwono - obiekty poza ewidencją i uwagi do obiektów wpisanych / rejestr zabytków – numer **boldem** na końcu opisu

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO



- ZWAK I Port na Wiśle
 - I.1 Zakole Wisły
 - I.2 Plac Na Groblach
 - I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
 - II.1 Rybaki
 - II.2 Bulwar Inflancki Pn
 - II.3 Bulwar Inflancki Pd
 - II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
 - III.1 Bernardyni
 - III.2 Misjonarze
 - III.3 Bożogrobcy
 - III.4 Piekielko
 - III.5 Koletki
 - III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka św. Sebastiana
 - IV.1 Starowiślna
 - IV.2 św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
 - V.1 Wrzesińska
 - V.2 Berka Joselewicza
 - V.3 Dietla PN
 - V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
 - VI.1 Dajwór
 - VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
 - VII.1 Szeroka
 - VII.2 Bawół
 - VII.3 Plac Nowy
 - VII.4 Miodowa
 - VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat św. Wawrzyńca
 - VIII.1 Zajezdnia
 - VIII.2 Gazownia
 - VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
 - IX.1 Skałka
 - IX.2 Augustianie
 - IX.3 Piekarska
 - IX.4 Skawińska
 - IX.5 Krakowska zach.
 - IX.6 Krakowska wsch.
 - IX.7 Boże Ciele
 - IX.8 Wolnica
 - IX.9 Bonifratrzy
 - IX.10 Mostowa

UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.8

UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARU „KAZIMIERZ”

RYSUNEK PLANU

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 08 listopada 2017 r.

ELEMENTY USTALEŃ PLANU:

	granica obszaru objętego planem
	linie rozgraniczające
	obowiązujące linie zabudowy
	nieprzekraczalne linie zabudowy
	linie rozgraniczające stanowiące jednocześnie -obowiązujące linie zabudowy -nieprzekraczalne linie zabudowy
	osie widokowe
	ciągi widokowe
	punkty widokowe
	dominanty / akcenty urbanistyczne
	drzewa wskazane do utrzymania
	szpalery drzew
	strefa lokalizacji parkingów podziemnych
	obszar tzw. Historycznego Kazimierza

TERENY O OKREŚLONYCH PRZEZNACZENIACH ORAZ USTALONYCH ZASADACH I WARUNKACH ZAGOSPODAROWANIA:

MW/U	Tereny zabudowy mieszkaniowo - usługowej (MW/U.1-MW/U.57)
U	Tereny zabudowy usługowej (U.1-U.20)
US	Tereny sportu i rekreacji (US.1)
ZP	Tereny zieleni urządzonej (ZP.1-ZP.8)
ZPz	Tereny zieleni urządzonej (ZPz.1-ZPz.33)
ZPs	Tereny zieleni urządzonej (ZPs.1 -ZPs.10)
ZPc	Tereny zieleni urządzonej (ZPc.1)
KDZT	Tereny dróg publicznych - klasy zbiorczej z wydzielonym torowiskiem tramwajowym w pasie działającym (KDZT.1)
KDLT	Tereny dróg publicznych - klasy lokalnej z torowiskiem tramwajowym wbudowanym w jezdnię (KDLT.1-KDLT.2)
KDDT	Tereny dróg publicznych - klasy dojazdowej z torowiskiem tramwajowym wbudowanym w jezdnię (KDDT.1-KDDT.2)
KDD	Tereny dróg publicznych - klasy dojazdowej (KDD.1-KDD.50)
KDW	Tereny dróg wewnętrznych (KDW.1-KDW.4)
KDX	Tereny ciągów pieszego (KDX.1)
KP	Tereny placów (KP.1-KP.6)

ELEMENTY INFORMACYJNE I UWARUNKOWANIA NIE STANOWIĄCE USTALEŃ PLANU:

	granica obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO
	granica strefy buforowej dla obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO
	granica obszaru wpisanego do rejestru zabytków nr. rej. A-12 z dnia 23 lutego 1934r.
	granica obszaru wpisanego do rejestru zabytków nr. rej. A-1273/M z dnia 18 lipca 2011 r.
	obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków
	obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków
	miejsce pamięci narodowej (wg Studium)
	obiekt uznany za dobro kultury współczesnej
	stanowisko archeologiczne punktowe, ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych
	domniemany przebieg obwodu murów miejskich Kazimierza
	granica pasa o szerokości 50 m, izolującego teren cmentarny
	granica pasa o szerokości 150 m, izolującego teren cmentarny
	izofona hałasu drogowego LDWN=70 dB wg mapy akustycznej Krakowa z 2012r.
	obszar możliwej lokalizacji linii metra (wg. Studium)
	granica obszaru możliwej lokalizacji przystanku metra (wg. Studium)
	przebieg tras rowerowych układu miejskiego
	zasięg terenów w odległości 20m od skrajni torów
	zasięg terenów w odległości 50 m od stopy wału
	granica zasięgu obszaru obejmującego tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego (Q1%)
	maksymalne rzędne zwierciadła wody o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q1%)

Archeologiczna strefa ochrony konserwatorskiej i obszarowe stanowisko archeologiczne obejmują cały obszar planu.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARU „STRADOM”

RYSUNEK PLANU

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r.

ELEMENTY USTALEŃ PLANU:

	granica obszaru objętego planem
	linie rozgraniczające
	obowiązujące linie zabudowy
	nieprzekraczalne linie zabudowy
	strefy budowy lub rozbudowy
	strefy zieleni w kwartałach zabudowy
	granica strefy zakazu lokalizacji podziemnych parkingów i garaży
	linia regulacyjna wysokości zabudowy
	numeracja kwartałów zabudowy
	szpalery drzew
	drzewa wskazane do ochrony
	obiekty budowlane o niskiej wartości technicznej i estetycznej

PRZEZNACZENIA TERENÓW:

MW/U	Tereny zabudowy mieszkaniowo - usługowej MWU.1, MWU.2, MWU.3, MWU.4, MWU.5, MWU.6, MWU.7, MWU.8, MWU.9, MWU.10, MWU.11, MWU.12, MWU.13, MWU.14, MWU.15, MWU.16, MWU.17, MWU.18
MW/ZP	Tereny zabudowy mieszkaniowo - usługowej MWZP.1, MWZP.2, MWZP.3
U	Tereny zabudowy usługowej U.1, U.2, U.3, U.4, U.5, U.6, U.7, U.8
ZPs	Tereny zieleni urządzonej ZP.1, ZP.2, ZP.3, ZP.4, ZP.5, ZP.6
ZPz	Tereny zieleni urządzonej ZPz.1, ZPz.2, ZPz.3, ZPz.4, ZPz.5, ZPz.6
KDZT	Tereny dróg publicznych klasy zbiorczej z linią tramwajową KDZT.1
KDLT	Tereny dróg publicznych klasy lokalnej z liniami tramwajowymi KDLT.1, KDLT.2
KDD	Tereny dróg publicznych klasy dojazdowej KDD.1, KDD.2, KDD.3, KDD.4, KDD.5, KDD.6

OCHRONA KRAJOBRAZU ELEMENTY USTALEŃ PLANU

	strefa szczególnej ekspozycji Wzgórza Wawelskiego i kościoła Bernardynów
	zasięgi ochrony widoków:
A	z ul. J. Dietla na Wzgórze Wawelskie
B	z ul. Westerplatte na kościół św. św. Piotra i Pawła
	punkty widokowe
	ciągły widokowe
	osie widokowe
	dominanta przestrzenna
	subdominanta przestrzenna
	akcenty architektoniczne

ELEMENTY INFORMACYJNE PLANU, NIESTANOWIĄCE USTALEŃ PLANU

	powiązania widokowe pomiędzy obiektami fortecznymi - pomiędzy Wzgórzem Wawelskim a fortem św. Benedykta oraz kopcem Krakusa
	osie widokowe z miejsc obserwacji znajdujących się poza obszarem planu

POZOSTAŁE ELEMENTY INFORMACYJNE PLANU, NIESTANOWIĄCE USTALEŃ PLANU

A-235/M	obiekty wpisane do rejestru zabytków		imisja od dróg - izolona $L_{w} = 70$ dB wg mapy akustycznej Krakowa z 2012r.
	zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków		imisja od linii tramwajowych - izolona $L_{w} = 70$ dB wg mapy akustycznej Krakowa z 2012r.
	obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków		tereny zamknięte (TZ.1, TZ.2)
	pozostałe zabytki ruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków		obszar możliwej lokalizacji trasy metra (wg Studium)
	obszarowy wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomem (nr A-21 z 23 lutego 1934r.)		granica obszaru możliwej lokalizacji przystanku metra (wg Studium)
	obszarowy wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. 'nowego miasta' wraz z historycznymi przedmiotami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi (nr A-1273/M z 18 lipca 2011r.)		granica zasięgu obszaru obejmującego tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego, przy wyznaczeniu którego przyjęto przepływ o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi wynoszącym raz na 100 lat (Q 1%) w scenariuszu całkowitego zniszczenia wałów /na podstawie map zagrożenia powodziowego
	granica obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO		
	granica Strefy Buforowej obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO		
102-56; 156	stanowiska archeologiczne punktowe, ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych		
102-56; 159	stanowiska archeologiczne obszarowe, ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych		
	pomnik przyrody		
180	studnie barierne odwadniającej		
	otwory obserwacyjne barier odwadniającej		
	zasięg zmiany stosunków wodnych w związku z pracą barier odwadniającej		
	granica obszaru do odwodnienia systemem 37 studni		
	orientacyjny przebieg tras rowerowych układu miejskiego		

CAŁY OBSZAR PLANU ZNAJDUJE SIĘ:
 - w obszarze uznanym za pomnik historii 'Kraków - Historyczny Zespół Miasta',
 - w archeologicznej strefie ochrony konserwatorskiej,
 - w strefie ochrony konserwatorskiej.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARU "BULWARY WISŁY"

RYSUNEK PLANU - PROJEKT

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LXXXI/1240/13
Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r.

1. ELEMENTY USTALEŃ PLANU:

	granica obszaru objętego planem
	linie rozgraniczające
	nieprzekraczalne linie zabudowy
	linia regulacyjna wysokość zabudowy

Tereny o różnym przeznaczeniu:

MN	tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną
MN/U	tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną i usługową
MW	tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną
MW/U	tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługową
U/MW	teren przeznaczony pod zabudowę usługowo-mieszkaniową
U	tereny przeznaczone pod zabudowę usługową
Up.1	tereny przeznaczone pod obiekty i urządzenia policji wodnej i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego
Up.2	tereny przeznaczone pod obiekty i urządzenia policji wodnej i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego oraz innych podmiotów uprawnionych do wykonywania ratownictwa wodnego
Up.3, Up.4	tereny przeznaczone pod usługi kultury i sztuki, muzea, galerie, sale wielofunkcyjne
Up.5	tereny przeznaczone pod zabudowę usługową: usług związanych z nauką[41] i oświatą (uczelnie, szkoły, przedszkola), ochroną zdrowia, opieką (domy opieki, placówki opiekuńczo-wychowawcze) oraz związane z tymi funkcjami obiekty sportowe i rekreacyjne
Uo	tereny przeznaczone pod usługi oświaty i kultury
Uz	tereny przeznaczone pod domy opieki społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, obiekty ochrony zdrowia
Uk	tereny przeznaczone pod obiekty sakralne i obiekty z nimi związane, zamieszkania zbiorowe
US	tereny przeznaczone pod sport i rekreację
ZP.1-ZP.6	tereny przeznaczone pod zieleni urządzonej - park miejski
ZP.7	tereny przeznaczone pod zieleni urządzonej
ZPb	tereny przeznaczone pod zieleni urządzonej: powszechnie, publicznie dostępny park - ogród miejski - Bulwary Wiślane
ZPz	tereny przeznaczone pod zieleni urządzonej - towarzyszącą obiektom budowlanym, zieleńce
KP	teren przeznaczony pod plac
WS	tereny wód powierzchniowych śródlądowych - rzeka Wisła
WSk	tereny wód powierzchniowych śródlądowych
E	tereny przeznaczone pod infrastrukturę techniczną (urządzenia elektroenergetyczne)
TK	tereny przepraw mostowych kolejowych

KDZ	tereny dróg publicznych klasy zbiorczej
KDZ+T	tereny dróg publicznych klasy zbiorczej z tramwajem
KDL	tereny dróg publicznych klasy lokalnej
KDL+T	tereny dróg publicznych klasy lokalnej z tramwajem
KDD	tereny dróg publicznych klasy dojazdowej
KDW	tereny dróg wewnętrznych
TZ	teren zamknięty

	obiekty wpisane do ewidencji zabytków objęte ochroną całkowitą
	obiekty wpisane do ewidencji zabytków objęte ochroną częściową
	obiekty dóbr kultury współczesnej
	kąpieliska objęte ochroną
	granice archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej
	przebieg głównych tras rowerowych w tym międzynarodowy szlak rowerowy Budapeszt - Kraków i międzynarodowy szlak rowerowy Kraków - Wiedeń
	strefa lokalizacji usług
	strefa lokalizacji usług z wykluczeniem obiektów zamieszkania zbiorowego i obiektów usługowych z zakresu usług hotelarskich
	główne ciągi i punkty widokowe
	powiązania widokowe w skali lokalnej
	powiązania widokowe w skali miejskiej
	strefa ochrony widoku z Łagiewnik na Skalię

2. ELEMENTY INFORMACYJNE PLANU:

	zasegi powodziowe Q1 i Q0,1 według opracowania "Zasęgi obszarów bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodzią rzeki Wisły oraz jej dopływów: Dłubni, Płocznika, Rudawy, Serafy oraz Wilgi w granicach administracyjnych Krakowa, opracowanie na zlecenie UMRK, Björnsten Beratende Ingenieure, Koblenz 2008"
	strefa ochrony sylwetki miasta określona wg Studium
	szlak zabytków techniki
	przebieg głównego ciągu spacerowego nad Wisłą

	lokalizacje kładek piaszko-rowerowych wybrane na podstawie rozstrzygniętych konkursów
	orientacyjny zasięg terenów WS znajdujących się pod terenami dróg lub przepraw mostowych kolejowych
	orientacyjna odległość 50m od obwałowań i umocnień przeciwpowodziowych Wisły

3. ELEMENTY WYNIKAJĄCE Z ODRĘBNYCH AKTÓW PRAWNYCH:

	strefa buforowa obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO
	granice obszaru uznanego za pomnik historii "Kraków - historyczny Zespół Miasta"
	obszary objęte wpisem do rejestru zabytków
	układ urbanistyczny Podgórze nr rejestru A-60B
	układ urbanistyczny Kazimierza ze Stradomami nr rejestru A-12
	układ urbanistyczny miasta Krakowa w granicach Plant nr rejestru A-1
	układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką Św. Sebastiana, Podbrzeziem, oraz Polami Kazimierzowskimi nr rejestru A-1273/M.

obiekty lub zespoły obiektów będące pod ochroną i opieką konserwatorską:

	wpisane do rejestru zabytków
	wpisane do ewidencji zabytków
	pomniki wpisane do ewidencji zabytków
	stanowiska archeologiczne
	pomnik przyrody
	obszar szczególnego zagrożenia powodzią
	odległość 50 m od Cmentarza
	odległość 150 m od Cmentarza
	granice obszaru i terenu górniczego "Mateczny I"
	granice Ślesiańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego
	granice otuliny Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego

25 0 50 100 m

SKALA 1:2000

URZĄD MIASTA KRAKOWA
BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
MAJ 2013



Ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy

MPZP - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.

Celem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest zachowanie najcenniejszych elementów środowiska kulturowego i wykluczenie wszystkich form użytkowania obniżających wartość istniejących zasobów historycznych i kompozycyjnych; ochrona sylwety Starego Miasta poprzez określenie zasad ochrony istniejącego układu urbanistycznego i istniejących zespołów zabudowy; ochrona istniejącej zieleni i przestrzeni publicznych oraz wnętrz historycznych kwartałów zabudowy; określenie zasad kształtowania nowej zabudowy oraz stworzenie warunków dla uzupełnień zabudowy oraz ewentualnej nadbudowy i rozbudowy, które w swoich rozwiązaniach architektonicznych winny współgrać z formą i strukturami ukształtowanej historycznie zabudowy, kształtowanie przestrzeni publicznych w oparciu o wysokie standardy estetyczne, w tym rozwój wyposażenia tych przestrzeni w jednolite obiekty małej architektury oraz nośniki informacji wizualnej, rozwiązanie problemów komunikacyjnych dotyczących parkowania, umożliwienie skutecznych działań rewitalizacyjnych tej części miasta.

Teren objęty ustaleniami planu stanowi obszar zabudowy śródmiejskiej. Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów i budynków przesłaniających punkty, osie i ciągi widokowe.

Zasady zagospodarowania terenów oraz ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy określono w §6 do §9

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2.

Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3.

Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §10.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §12.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §13.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §14.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §17.

Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego i kształtowania zabudowy

§ 7. 1. W zakresie sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej ustala się możliwość lokalizacji budynków bezpośrednio przy granicy z sąsiednią działką budowlaną.

2. W odniesieniu do:

1) budynków frontowych ustala się możliwość prowadzenia jedynie robót budowlanych polegających na odbudowie, przebudowie, nadbudowie w zakresie lukarn, rozbudowie, remoncie i rozbiorce oraz robót wymienionych w ustaleniach szczegółowych, pod warunkiem zgodności z ustaleniami planu;

2) budynków innych niż frontowe oraz terenów znajdujących się na obszarze planu ustala się możliwość prowadzenia wszelkich robót budowlanych pod warunkiem zgodności z ustaleniami planu;

3) budynków, o których mowa w pkt. 1 i 2 ustala się dodatkowe dopuszczenie:

a) rozbudowy w zakresie docieplenia,

b) realizacji pochylni i ramp dla niepełnosprawnych, ustalając możliwość realizacji niezbędnej rozbudowy w celu komunikacji tych elementów budowlanych z resztą budynku,

c) realizacji szybów windowych i zewnętrznych klatek schodowych, ustalając: - ich lokalizację w obrębie podwórzy, tak aby były niewidoczne z poziomu człowieka z ulic i placów, - możliwość realizacji niezbędnej nadbudowy lub rozbudowy w celu komunikacji tych elementów budowlanych z resztą budynku, niezależnie od zapisów ust. 3 i ust. 4 oraz wskaźników zagospodarowania terenu określonych w ustaleniach szczegółowych planu;

4) budynków, o których mowa w pkt. 1 i 2 ustala się dodatkowe dopuszczenie budowy kominów wentylacyjnych i spalinowych przy uwzględnieniu wskaźnika wysokości zabudowy określonego w ustaleniach szczegółowych.

3. W odniesieniu do legalnie istniejących obiektów budowlanych lub nieruchomości, których szczegółowe parametry i wskaźniki zabudowy zostały przekroczone w stosunku do wielkości określonych w planie, dopuszcza się prowadzenie takich robót budowlanych, które nie powodują zwiększenia tych przekroczeń, z zastrzeżeniem ust. 4.

4. W odniesieniu do nieruchomości, na których istniejący wskaźnik terenu biologicznie czynnego jest mniejszy niż wielkość określona w planie dla danego terenu:

1) dopuszcza się prowadzenie robót budowlanych polegających na budowie oraz rozbudowie, jedynie w przypadku, gdy w wyniku ich realizacji zostanie przywrócony ustalony w planie wskaźnik terenu biologicznie czynnego;

2) dopuszcza się realizację robót budowlanych polegających na odbudowie, nadbudowie, przebudowie oraz remoncie.

5. W zakresie zasad dotyczących kształtowania zabudowy ustala się nakaz kształtowania zabudowy w ten sposób, aby obiekty budowlane na danej działce budowlanej, posadowione za budynkiem frontowym były niższe od poziomu kalenicy budynku frontowego, chyba że przepisy szczegółowe dopuszczają inne ukształtowanie zabudowy.

6. Zasady iluminacji obiektów i zieleni:

1) ustala się możliwość iluminacji zieleni, obiektów i zespołów zabytkowych, elementów fortyfikacji wraz z ich otoczeniem oraz towarzyszącymi zespołami zieleni;

2) do iluminacji obiektów budowlanych należy stosować jedynie światło białe.

§ 8. W zakresie kształtowania elewacji budynków ustala się:

1) zasady dotyczące wszystkich budynków:

a) nakaz wykończenia elewacji budynków z użyciem rozwiązań i materiałów wykończeniowych, których zastosowanie będzie minimalizowało zagrożenia dla ptaków, b) zakaz realizacji klimatyzatorów na ścianie frontowej budynku,

c) dopuszcza się realizację markiz zwijanych dla lokali usługowych mieszczących się w parterach;

2) dodatkowe zasady dotyczące budynków wskazanych na rysunku planu jako wpisane do rejestru zabytków:

a) nakaz ochrony kompozycji elewacji tj. układu i wielkości otworów wraz z detalami architektonicznymi (tzw. wystrojem elewacji),

b) nakaz ochrony zabytkowej stolarki okiennej, drzwiowej, witryn sklepowych, bram wejściowych i wjazdowych, polegającej na obowiązku ich utrzymania z możliwością wymiany polegającej na

odtworzeniu w niezmienionej formie w zakresie wymiarów, profili, podziałów i proporcji oraz utrzymaniu jednolitej kolorystyki,

c) zakaz docieplania (z zewnątrz) elewacji posiadających dekorację architektoniczną lub wykonanych w nietynkowanej cegle lub kamieniu;

3) dodatkowe zasady dotyczące budynków wskazanych na rysunku planu jako ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

a) nakaz ochrony zabytkowej stolarki okiennej, drzwiowej, witryn sklepowych, bram wejściowych i wjazdowych, polegającej na obowiązku ich utrzymania z możliwością wymiany polegającej na odtworzeniu w niezmienionej formie w zakresie wymiarów, profili, podziałów i proporcji oraz utrzymaniu jednolitej kolorystyki, z dopuszczeniem: - wykonania zmiany wielkości okien, drzwi i bram wjazdowych na parterze budynku,

- wymiany okien skrzynkowych na pojedyncze,

b) nakaz kształtowania elewacji poprzez stosowanie zasad symetrii, podziałów i osi kompozycyjnych przy realizacji nowych otworów okiennych lub drzwiowych, z dopuszczeniem odstępstw od ww. zasady, przy realizacji przeszklonych witryn w parterach budynków - przeszklenia te nie mogą zajmować więcej niż 50% powierzchni elewacji parteru,

c) dopuszcza się realizację murali na ogrodzeniach lub ścianach szczytowych lub ścianach ślepych (przy granicy z działką sąsiednią) budynków,

d) zakaz docieplania (z zewnątrz) ścian budynku posiadających dekorację architektoniczną lub wykonanych w nietynkowanej cegle lub kamieniu;

4) dodatkowe zasady dotyczące budynków innych niż wymienione w pkt. 2 i 3:

a) nakaz kształtowania elewacji poprzez stosowanie zasad symetrii, podziałów i osi kompozycyjnych dla otworów okiennych i drzwiowych, z dopuszczeniem odstępstw od ww. zasady przy realizacji przeszklonych witryn w parterach budynków - przeszklenia te nie mogą zajmować więcej niż 70% powierzchni elewacji parteru, b) nakaz stosowania tynków, ceramiki, kamienia, drewna, stali, szkła z dopuszczeniem stosowania w elewacjach materiałów takich jak: beton architektoniczny lub różne stopy metali,

c) dopuszcza się kształtowanie elewacji budynków w formie zieleni na ścianach lub wertykalnych ogrodów na elewacji południowej kamienicy pod adresem ul. Krakowska 10 oraz poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza,

d) dopuszcza się realizację murali na ogrodzeniach lub ścianach szczytowych lub ścianach ślepych (przy granicy z działką sąsiednią),

e) dopuszcza się zabudowanie wyłącznie wszystkich balkonów i loggii w ramach jednego budynku.

§ 9. Zasady kształtowania dachów, z wyłączeniem przypadków, w których inne zasady zostały wyznaczone w ustaleniach szczegółowych:

1) geometrię i kształt dachów należy kształtować, według następujących zasad:

a) dla obszaru tzw. Historycznego Kazimierza ustala się nakaz stosowania dachów dwuspadowych lub wielospadowych, o kącie nachylenia połaci od 200 do 400, o symetrycznych połaciach dachowych, z dopuszczeniem stosowania na budynkach innych niż frontowe: - dachów płaskich, w przypadkach, kiedy nie będą widoczne z przestrzeni publicznych, - dachów jednospadowych o kącie nachylenia połaci do 400,

b) dla obszaru poza tzw. Historycznym Kazimierzem ustala się nakaz stosowania dachów dwuspadowych lub wielospadowych o kącie nachylenia połaci dachowych od 200 do 400 lub dachów płaskich pod warunkiem cofnięcia najwyższej kondygnacji względem lica elewacji, minimalnie o wysokość tej kondygnacji - w przypadku elewacji zlokalizowanych od strony przestrzeni publicznych

w budynkach frontowych, z dopuszczeniem stosowania na budynkach innych niż frontowe: - dachów płaskich, w przypadkach kiedy nie będą widoczne z przestrzeni publicznych, - dachów jedno-spadowych o kącie nachylenia połąci do 400, - przekryć namiotowych i powłok pneumatycznych w terenie US.1,

c) dla tzw. „okrągłaków” ustala się nakaz stosowania dachów „cebulastych” (wielospadowych - wieżowych); 2) w zakresie materiałów pokryć dachowych obowiązują następujące zasady:

a) nakaz realizacji dachów z:

- dachówki ceramicznej w kolorze naturalnym,
- blachy płaskiej miedzianej lub blachy tytanowo – cynkowej w kolorach naturalnych,
- blachy płaskiej w kolorze ceramiki albo szarości,

b) dopuszcza się stosowanie pokrycia dachowego jako nawierzchni urządzonej stanowiącej teren biologicznie czynny poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza, c) dopuszcza się realizację tarasów na dachach płaskich,

d) dopuszcza się stosowanie innych materiałów dla powłok pneumatycznych;

3) w zakresie doświetlenia pomieszczeń na ostatnich kondygnacjach budynków oraz na poddaszach użytkowych ustala się:

a) możliwość stosowania świetlików na stropodachach na całym obszarze planu,

b) od strony frontowej budynków: doświetlanie lukarnami lub facjatami, dla zabudowy o wysokości do 4 kondygnacji (parter, 1 piętro, 2 piętro, poddasze), a w przypadku budynków wyższych doświetlenie oknami połaciowymi, zgodnie z następującymi zasadami: - łączna szerokość lukarn/facjat nie może przekraczać 1/2 szerokości odpowiedniej elewacji, - lukarny/facjaty/okna połaciowe należy lokalizować w osiach otworów okiennych i drzwiowych lub zgodnie z kompozycją elewacji, - najwyżej położony element lukarny/facjaty musi być zlokalizowany min. 1 m poniżej głównej kalenicy dachu, - wszystkie dolne krawędzie lukarn należy lokalizować na jednej wysokości, - okna połaciowe należy lokalizować w jednym poziomie, możliwie blisko dolnej krawędzi dachu budynku,

c) od strony innej niż strona frontowa budynków: doświetlenie oknami połaciowymi lub lukarnami.

§ 10. Zasady lokalizacji urządzeń reklamowych:

1) ustala się możliwość lokalizacji urządzeń reklamowych i tablic reklamowych innych niż wielkogabarytowe obiekty reklamowe, wyłącznie na obiektach budowlanych - budynkach i ogrodzeniach, na następujących warunkach:

a) nakaz grupowania i umieszczania szyldów, w jednym wydzielonym miejscu, o powierzchni mniejszej niż 2 m², płasko na ścianie elewacji danego budynku (poniżej linii parteru budynku lub gzymsu rozdzielającego parter od pierwszego piętra) albo na ogrodzeniu oraz dodatkowo:

- dopuszcza się umieszczanie tablicy reklamowej w witrynach sklepowych (zlokalizowanych na parterze) z zastrzeżeniem, że nie mogą one zajmować więcej niż 30% powierzchni witryny,
- dopuszcza się umieszczanie tablic reklamowych jako wysięgniki, o maksymalnej szerokości 80cm i maksymalnej wysokości 60cm,
- dopuszcza się umieszczanie tablic reklamowych w postaci płaskich tablic, montowanych ukośnie względem elewacji, lokalizowanych nad wejściem do lokalu usługowego,

b) zakazuje się:

- lokalizacji tablic i urządzeń reklamowych zasłaniających charakterystyczne detale architektoniczne budynku (takie jak: gzyms, parapet, boniowanie, balustrada, okiennica), a także w sposób zakłócający proporcje pomiędzy ścianami a przeszkleniami,

- umieszczania więcej niż jednej tablicy i urządzenia reklamowego na elewacji frontowej budynku i na ogrodzeniu działki, na której zlokalizowany jest budynek, w którym ta działalność jest prowadzona,

- stosowania urządzeń reklamowych jako projekcji świetlnych i elementów ruchomych, światła o zmieniającym się natężeniu: błyskowego lub pulsującego, neonów, ekranów LED; lub na obiektach wymienionych w pkt. 2-4:

2) dopuszcza się lokalizowanie urządzeń reklamowych w wiatkach przystankowych komunikacji miejskiej;

3) dopuszcza się w terenach komunikacji o symbolach KDZT.1, KDLT.1-KDLT.2, KDDT.1KDDT.2, KDD.1-KDD.50, KDW.1-KDW.4 lokalizowanie urządzeń reklamowych jako słupów reklamowo-ogłoszeniowych z możliwą funkcją handlową – tzw. „okrągłaków” o maksymalnej powierzchni zabudowy wynoszącej 2 m²;

4) dopuszcza się na całym obszarze planu, lokalizowanie urządzeń w postaci tablic informacyjnych dla potrzeb realizacji funkcji wystawienniczych, pod warunkiem, że tablica informacyjna nie będzie kolidowała z istniejącą zielenią wysoką – nie spowoduje konieczności usunięcia bądź redukcji koron drzew lub krzewów;

5) zakazuje się lokalizacji wielkogabarytowych obiektów reklamowych, z dopuszczeniem ich stosowania jako:

a) tablic informujących o realizacji inwestycji ze środków funduszy europejskich i innych środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi, b) szyldów lub nazw własnych budynku, na jego elewacji, o powierzchni nieprzekraczającej 10% elewacji budynku,

c) reklam wielkoformatowych na rusztowaniach przy budynkach - wyłącznie na czas trwania robót budowlanych - prezentujących w min. 50% elewację danego budynku,

d) tablic i urządzeń reklamowych na czas odbywających się wystaw, pokazów i imprez oraz służących wykonywaniu obowiązków związanych z informacją publiczną.

§ 11. Zasady odnoszące się do lokalizowania wskazanych urządzeń i obiektów budowlanych:

1) w zakresie ogrodzeń, ustala się możliwość lokalizacji ogrodzeń na całym obszarze planu na następujących zasadach:

a) ustala się stosowanie w ogrodzeniach materiałów, takich jak: ceramika, kamień, drewno, stal, szkło, beton architektoniczny lub różne stopy metali z zakazem stosowania ogrodzeń z prefabrykowanych betonowych przęseł,

b) ustala się realizację ogrodzeń o wysokości poniżej 2,2m; z dopuszczeniem lokalizacji tzw. „piłkołapów” i „piłkochwytywów” do wysokości 6,5m w terenach US.1, ZPz.1 – ZPz.33, ZP.1 – ZP.8, ZPs.1-ZPs.10;

2) w zakresie obiektów i urządzeń budowlanych, stanowiących inwestycje celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej, ustala się możliwość jej lokalizacji na całym obszarze planu na następujących zasadach:

a) zakaz lokalizacji anten, masztów, wież bazowych oraz innych urządzeń technicznych z zakresu łączności w miejscach widocznych z poziomu przechodnia od strony przestrzeni publicznej, w których na rysunku planu określone zostały główne punkty, ciągi i osie widokowe,

b) dopuszcza się lokalizację inwestycji celu publicznego na dominantach i akcentach urbanistycznych pod warunkiem, że infrastruktura telekomunikacyjna nie będzie widoczna dla obserwatora znajdującego się w odległości do 100m od obiektu;

3) w zakresie lokalizacji tymczasowych obiektów budowlanych, ustala się zakaz ich lokalizacji za wyjątkiem:

- a) obiektów takich jak: przekrycia namiotowe i powłoki pneumatyczne oraz inne przekrycia o samodzielnej ażurowej konstrukcji, lokalizowanych wyłącznie na czas trwania wystaw, pokazów i imprez,
- b) przekryć namiotowych i powłok pneumatycznych w terenie US.1,
- c) kiosków ulicznych i pawilonów sprzedaży ulicznej, dla których ustala się:
- dopuszczenie lokalizacji wyłącznie w terenach komunikacji o symbolach: KDZT.1, KDLT.1 - KDLT.2, KDDT.1 – KDDT.2, KDD.1 – KDD.50, KDW.1-KDW.4, KP.1 – KP.6 pod warunkiem integracji kiosków i pawilonów z przystankami komunikacji zbiorowej,
 - maksymalną wysokość zabudowy: 4m,
 - maksymalną powierzchnię zabudowy: 20m²,
 - geometria dachu: dach płaski lub dostosowany do istniejącego przystanku,
- d) obiektów lokalizowanych na czas trwania budowy;
- 4) w zakresie sytuowania garaży podziemnych ustala się:
- a) możliwość ich lokalizacji na obszarze wskazanym na rysunku planu jako strefa lokalizacji parkingów podziemnych oraz w miejscach wskazanych w ustaleniach szczegółowych planu,
- b) dopuszczenie, w przypadku realizacji garaży podziemnych na terenach zieleni urządzonej towarzyszącej obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów zabudowy o symbolu ZPz.1 – ZPz.11, ZPz.13, ZPz.20, ZPz.29, zmniejszenia wyznaczonego wskaźnika terenu biologicznie czynnego do 30%,
- c) dopuszczenie realizacji garaży wraz z niezbędnymi urządzeniami budowlanymi i infrastrukturą techniczną - jak np.: windy, rampy, zjazdy, pochylnie, schody, czerpnie i wyrzutnie powietrza z zastrzeżeniem, że wysokość tych elementów nie może przekroczyć 3m ponad poziom istniejącego terenu;
- 5) ustala się możliwość:
- a) zadaszania podwórzy zgodnie z ustaleniami szczegółowymi nieruchomości pod adresem: ul. Bożego Ciała 24, ul. Józefa 9, ul. Józefa 11 oraz ul. Krakowska 29 / ul. Węglowa 1-1a.
- b) zadaszania podwórzy tzw. lekką konstrukcją rozumianą jako obiekt budowlany:
- o samodzielnej, ażurowej konstrukcji nienaruszającej i nieingerującej w substancję budowlaną obiektów sąsiednich np. kamienic frontowych oraz budynków oficyn,
 - którego dach zlokalizowany jest na wysokości parterów lub nie przekracza wysokości 6m poza obszarem tzw. Historycznego Kazimierza (z wyłączeniem terenów zieleni) oraz dla nieruchomości pod adresem: ul. Bożego Ciała 7, ul. Józefa 15, ul. Szeroka 34 i ul. Miodowa 18.

Wymagania dotyczące ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego

§ 12. 1. Według map zagrożenia powodziowego:

- 1) w granicach planu występują obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie występowania Q 1% w scenariuszu całkowitego zniszczenia lub uszkodzenia wałów, których zasięg oraz maksymalne rzędne zwierciadła wody zaznaczone zostały na rysunku planu;
 - 2) w sąsiedztwie granic obszaru planu, od strony rzeki Wisły, występują miejsca przelania się wód w szczególności przez wał przeciwpowodziowy, w przypadku wystąpienia powodzi o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia - raz na 500 lat (Q 0,2%).
2. Na rysunku planu zaznaczono zasięg terenów w odległości 50m od stopy wału, dla którego występują ograniczenia zgodnie z przepisami odrębnymi.
3. Na całym obszarze planu dopuszcza się lokalizację urządzeń wodnych niezbędnych dla realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz ochroną przeciwpowodziową.

4. Teren objęty planem znajduje się w obszarze negatywnego wpływu piętrzenia wód Wisły stopniem wodnym Dąbie; w związku z tym przy projektowaniu obiektów budowlanych należy przyjmować poziom wód bez uwzględnienia funkcjonowania bariery studni odwadniających obszaru miasta Krakowa.

5. W zakresie ochrony akustycznej, należy uwzględniać następujące tereny faktycznie zagospodarowane zgodnie z ustaleniami planu:

1) w terenach zabudowy mieszkaniowo-usługowej, oznaczonych symbolami MW/U.1 – MW/U.57, jako tereny „pod zabudowę mieszkaniowo-usługową”;

2) w terenach zabudowy usługowej, oznaczonych symbolami U.1, U.5, U.6, U.11, U.14, U.15 oraz w terenie sportu i rekreacji, oznaczonym symbolem US.1 jako tereny „pod budynki związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży”;

3) w terenach zabudowy usługowej, oznaczonych symbolami U.15, U.16, U.18 jako tereny – „pod szpitale i domy opieki społecznej”;

4) w terenach zieleni urządzonej, oznaczone symbolami ZPs.1 – ZPs.10 oraz w terenach zieleni urządzonej, oznaczone symbolami ZPz.1 - ZPz.33 jako tereny „na cele rekreacyjno – wypoczynkowe”; zlokalizowane w „strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców” w rozumieniu przepisów określających dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku.

6. Zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, z wyjątkiem następujących inwestycji:

1) drogi;

2) infrastruktura techniczna;

3) linie tramwajowe, koleje napowietrzne lub podziemne, w tym metro, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, używane głównie do przewozu pasażerów;

4) garaże i parkingi samochodowe lub zespoły parkingów wraz z towarzyszącą im infrastrukturą o powierzchni użytkowej nie mniejszej niż 0,5 ha;

5) szpitale, placówki edukacyjne, kina, teatry, obiekty sportowe, wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą;

6) budowle przeciwpowodziowe.

7. W zakresie zasad kształtowania i urządzania zieleni ustala się:

1) ochronę zieleni istniejącej poprzez jej wkomponowanie w projekt zagospodarowania terenu;

2) nakaz ochrony i zachowania drzew wskazanych do utrzymania na rysunku planu;

3) nakaz zachowania i uzupełnienia istniejących szpalerów drzew oraz nasadzenia szpalerów drzew co najmniej na odcinkach wyznaczonych na rysunku planu, dopuszczając przerwanie ciągłości szpaleru drzew, w przypadku:

a) lokalizacji wjazdu do nieruchomości,

b) kolizji z sieciami, urządzeniami i obiektami infrastruktury technicznej oraz garażami podziemnymi;

4) nakaz wydzielenia w posadzce chodnika trawników lub pasów zieleni niskiej o szerokości nie mniejszej niż 2 m przy realizacji szpalerów drzew, albo powierzchni nie mniejszej niż kwadrat 1,5m x 1,5m wokół każdego drzewa, ponadto dopuszcza się stosowanie poziomych i pionowych osłon drzew, systemów nawadniających lub napowietrzających, barierek ochronnych o wysokości nieprzekraczającej 0,4 m od poziomu chodnika;

5) w przypadku braku możliwości zapewnienia normatywnych szerokości chodników dla pieszych dopuszcza się odstępstwo od realizacji zapisów pkt. 4.

8. Wyznacza się punkty, osie i ciągi widokowe, zgodnie z rysunkiem planu oraz ustala się zakaz lokalizowania:

- 1) obiektów przesłaniających, a w szczególności: reklam i słupów ogłoszeniowych, ogrodzeń pełnych, kiosków oraz obiektów i budynków tymczasowych na wyznaczonych na rysunku planu punktach, osiach i ciągach widokowych oraz w odległości mniejszej niż 5 m;
- 2) drzew oraz zieleni wyższej niż 1 m w odległości mniejszej niż 3 m; od wyznaczonych na rysunku planu osi, ciągów lub punktów widokowych.

9. Wykonywanie odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi należy każdorazowo poprzedzić udokumentowaniem warunków hydrogeologicznych.

10. Na rysunku planu zaznaczono granice pasów o szerokości 50 m i 150 m izolujących teren cmentarny, dla których występują ograniczenia zgodnie z przepisami odrębnymi.

11. Na rysunku planu zaznaczono zasięg terenów w odległości 20 m od skrajni torów, dla których występują ograniczenia zgodnie z przepisami odrębnymi. Ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

§ 13. W celu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym zabytków archeologicznych oraz ochrony historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ustala się obszar tzw. Historycznego Kazimierza oraz uwzględnia się:

- 1) obszar wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, o zasięgu określonym na rysunku planu;
- 2) strefę buforową dla obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, o zasięgu określonym na rysunku planu;
- 3) obszar uznany za pomnik historii „Kraków - historyczny zespół miasta” (Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. - Monitor Polski nr 50, poz. 418), obejmujący cały obszar planu;
- 4) obszar wpisany do rejestru zabytków - układ urbanistyczny Kazimierza ze Stradomiem – wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-12, decyzja z dnia 23 lutego 1934r. w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 5) obszar wpisany do rejestru zabytków - układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi, wpisany do rejestru zabytków pod numerem A1273/M, decyzja z dnia 18 lipca 2011r. w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 6) obiekty wpisane do rejestru zabytków, wymienione w ustaleniach szczegółowych dotyczących poszczególnych terenów oraz oznaczone na rysunku planu;
- 7) obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, wymienione w ustaleniach szczegółowych dotyczących poszczególnych terenów oraz oznaczone na rysunku planu;
- 8) istniejący obiekt uznany za dobro kultury współczesnej, wymieniony w ustaleniach szczegółowych oraz oznaczony na rysunku planu;
- 9) stanowiska archeologiczne punktowe, ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych oraz oznaczone na rysunku planu;
- 10) stanowisko archeologiczne obszarowe, ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych, obejmujące cały obszar planu;
- 11) archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej, obejmującą cały obszar planu. Wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych

§ 14. 1. Ustala się zasady kształtowania i zagospodarowania przestrzeni publicznych: 1

) nakaz stosowania rozwiązań technicznych zapewniających warunki dla poruszania się osobom niepełnosprawnym, w tym w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji pieszej i kołowej;

2) przestrzenie publiczne należy wyposażać w obiekty małej architektury i oświetlenie ustalając:

a) kolor konstrukcji ławek i koszy na śmieci: czarny albo grafitowy,

b) kolor słupów lamp oświetlenia ulicznego: czarny albo grafitowy;

3) nakaz zastosowania rodzimego doboru gatunkowego roślin, z wyłączeniem elementów obcych krajobrazowo – egzotycznych gatunków zimozielonych drzew iglastych z rodzajów takich jak Thuja, Chamaecyparis, Juniperus przy realizacji i utrzymaniu zieleni urządzonej w przestrzeni publicznej.

2. Zasady dotyczące nawierzchni: 1) ustala się następujące rodzaje nawierzchni:

a) kostka granitowa – w terenach: KDD.12, KDD.18, KDD.21, KDD.23, KDDT.1, KP.6,

b) kostka porfirowa – w terenach: KDD.13, KDD.17, KDD.40,

c) kostka granitowa lub porfirowa – w terenach: KDD.10, KDD.11, KDD.14, KDD.15, KDD.16, KDD.19, KDD.20, KDD.22, KDD.24, KDD.25, KDD.26, KDD.27, KDD.28, KDD.29, KDD.30, KDD.31, KDD.32, KDD.36, KDD.41, KDD.45, KDD.39, KDD.42, KDD.43, KDD.46, KDD.33, KDD.34, KDD.35, KDD.37, KDD.38, KDD.47, KDD.50, KP.1, KP.2, KP.3,

d) płyty betonowe – w terenach: KP.4, KP.5, z zastrzeżeniem, że:

- nawierzchnie wymienione w lit. a - c należy wykonywać z ciętych płyt o szlifowanym lub promieniowanym licu,

- dla ciągów rowerowych i placów zabaw można stosować inne materiały budowlane np. asfaltowe lub syntetyczne,

- dla terenów dróg publicznych, wewnętrznych, placów i ciągów pieszych niewymienionych w lit. a

- d dopuszcza się stosowanie wyżej wymienionych lub innych materiałów budowlanych;

2) ustala się nakaz różnicowania kolorystycznego i wymiarowego nawierzchni, w przestrzeniach o różnych funkcjach (np. ciągów pieszych, rowerowych i ciągów jezdnych, przestrzeni parkingowych, przejść dla pieszych itd.) w terenach wymienionych w pkt.1 lit. a – d;

3) ustala się minimalną szerokość ciągów pieszych (chodników istniejących oraz nowych) wynoszącą min. 2 m.

3. W przypadku realizacji robót budowlanych polegających na budowie, rozbudowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiorce i odłączeniu obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej oraz bieżącym remoncie dróg, w terenach komunikacji (o symbolach KDZT.1, KDLT.1-KDLT.2, KDDT.1-KDDT.2, KDD.1-KDD.50, KDW.1-KDW.4, KDX.1) dopuszcza się użycie dotychczasowych materiałów nawierzchni.

Zasady utrzymania, przebudowy, remontu, rozbudowy i budowy układu komunikacyjnego

§ 17. 2. Rozbudowa istniejącego układu komunikacyjnego obejmuje budowę nowych elementów w terenach: KDW.1, KDW.2, KDW.3 i KDW.4.

3. Nie wyznacza się miejsc zjazdów z dróg publicznych.

4. Dojazdy zapewniające dostęp do dróg publicznych powinny zostać wytyczone w sposób umożliwiający prowadzenie lokalnych sieci uzbrojenia terenu.

5. Dopuszcza się we wszystkich terenach lokalizację obiektów podziemnej i naziemnej komunikacji szynowej (tunele szlakowe, przystanki, kładki piesze).

6. Dopuszcza się we wszystkich terenach, lokalizację innych tras rowerowych, niewyznaczonych na rysunku planu.

7. Realizacja ustaleń planu w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji kołowej, transportu publicznego, parkingów i komunikacji pieszej wymaga zapewnienia rozwiązań technicznych dla poruszania się osób niepełnosprawnych (w tym z dysfunkcją wzroku) – w terenach z urządzeniami i obiektami dla komunikacji kołowej, pieszej i rowerowej oraz rozwiązań technologicznych wspomagających i poprawiających warunki wzrostu drzew i krzewów.

8. Ustala się następujące zasady obsługi parkingowej:

1) określa się minimalną i maksymalną liczbę miejsc parkingowych, wliczając miejsca w garażach, odniesioną odpowiednio do funkcji obiektów lub do funkcji ich części - według poniższych wskaźników (obszar planu położony na terenie tzw. śródmieścia funkcjonalnego):

a) budynki w zabudowie wielorodzinnej - min. 0,5 i max. 1 miejsca na 1 mieszkanie,

b) hotele – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 pokoi,

c) domy studenckie - min. 3 i max. 7 miejsc na 100 łóżek,

d) internaty, domy dziecka - min. 2 i max. 5 miejsc na 100 łóżek,

e) pensjonaty, domy wypoczynkowe - min. 3 i max. 7 miejsc na 100 łóżek,

f) domy rencistów - min. 2 i max. 5 miejsc na 100 łóżek,

g) domy zakonne - min. 2 i max. 5 miejsc na 1 dom,

h) koszary, zakłady karne - 20 miejsc na 100 zatrudnionych,

i) budynki administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości - min. 5 i max. 10 miejsc na 1000 m² powierzchni użytkowej,

j) budynki kultury: teatry, kina, sale koncertowe - min. 12 i max. 20 miejsc na 100 widzów (miejsc siedzących),

k) budynki kultury: sale wystawowe, muzea - min. 10 i max. 20 miejsc na 100 odwiedzających (jednocześnie),

l) budynki kultu religijnego - min. 3 i max. 7 miejsc na 100 uczestników (jednocześnie),

m) budynki oświaty - min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,

n) budynki szkolnictwa wyższego, nauki - min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,

o) budynki szkolnictwa wyższego (dodatkowo, jeśli ze studentami) - min. 2 i max. 5 miejsc na 100 studentów,

p) budynki opieki zdrowotnej – min. 7 i max. 15 miejsc na 100 łóżek,

q) budynki opieki społecznej i socjalnej – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,

r) budynki obsługi bankowej - min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,

s) obiekty handlu: o 2000 m² pow. sprzedaży i niżej - min. 10 i max. 20 miejsc na 1000 m² pow. sprzedaży,

t) budynki gastronomii - min. 3 i max. 7 miejsc na 100 miejsc konsumpcyjnych,

u) budynki innych usług - min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,

v) budynki biur - min. 5 i max. 10 miejsc na 1000 m² powierzchni użytkowej,

w) obiekty sportowe lokalne: korty tenisowe, baseny, boiska, itp. - min. 5 i max. 10 miejsc na 100 użytkowników (jednocześnie);

2) nie ustala się wymogu zapewnienia miejsc parkingowych w przypadku zamiaru wykonywania robót budowlanych:

a) w istniejących budynkach, polegających na: przebudowie, remoncie, nadbudowie do jednej kondygnacji oraz zmianie sposobu użytkowania,

- b) w istniejących budynkach, polegających na dociepleniu oraz lokalizacji pochylni i ramp dla niepełnosprawnych, szybów windowych i klatek schodowych zewnętrznych lub rozbudowy w celu komunikacji tych elementów z resztą budynku,
- c) polegających na wykonaniu zadaszenia podwórza tzw. lekką konstrukcją;
- 3) w terenach US.1, U.1, U.5, U.6, U.11, U.14, KP.4, KP.5, ZPc.1 ustala się wymóg zapewnienia min. 1 miejsca parkingowego;
- 4) wyznacza się, dla obiektów określonych w pkt 1 konieczność zapewnienia stanowisk na kartę parkingową – w ramach wskazanej liczby miejsc parkingowych: min. 4% liczby miejsc parkingowych przeznaczonych dla danego obiektu i nie mniej niż 1 stanowisko;
- 5) określa się dla nowo budowanych obiektów minimalną liczbę stanowisk postojowych rowerów, wliczając miejsca wewnątrz obiektów, odniesioną odpowiednio do funkcji obiektów lub do funkcji ich części - według poniższych wskaźników:
 - a) budynki w zabudowie wielorodzinnej - 0,5 miejsca na 1 mieszkanie,
 - b) hotele – 10 miejsc na 100 pokoi,
 - c) domy studenckie - 30 miejsc na 100 łózek,
 - d) internaty, domy dziecka - 20 miejsc na 100 łózek,
 - e) pensjonaty, domy wypoczynkowe - 15 miejsc na 100 łózek,
 - f) budynki administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości - 10 miejsc na 1000 m² powierzchni użytkowej,
 - g) budynki kultury: teatry, kina, sale koncertowe – 5 miejsc na 100 widzów (miejsc siedzących),
 - h) budynki szkolnictwa wyższego, nauki - 5 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - i) budynki szkolnictwa wyższego (dodatkowo, jeśli ze studentami) - 20 miejsc na 100 studentów,
 - j) opieki zdrowotnej – 5 miejsc na 100 łózek,
 - k) obiekty handlu: o 2000 m² pow. sprzedaży i niżej - 10 miejsc na 1000 m² pow. sprzedaży,
 - l) budynki gastronomii - 10 miejsc na 100 miejsc konsumpcyjnych,
 - m) budynki innych usług - 5 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - n) budynki biur - 10 miejsc na 1000 m² powierzchni użytkowej,
 - o) obiekty sportowe lokalne: korty tenisowe, baseny, boiska, itp. - 5 miejsc na 100 użytkowników (jednocześnie);
- 6) miejsca parkingowe i miejsca postojowe rowerów dla potrzeb danego obiektu należy lokalizować i bilansować w obrębie działki budowlanej objętej projektem zagospodarowania terenu do decyzji o pozwoleniu na budowę albo zgłoszeniem;
- 7) dodatkowe, poza bilansem (ponad wymagania określone w pkt 1 i pkt. 5 miejsca parkingowe i miejsca postojowe rowerów mogą być lokalizowane także w obrębie terenów dróg publicznych - dojazdowych i lokalnych - jako pasy i zatoki postojowe, na wydzielonych terenach, dla których dopuszczone jest przeznaczenie na parkingi.
- 9. Ustala się następujące sposoby realizacji miejsc parkingowych:
 - 1) miejsca parkingowe należy realizować jako naziemne lub podziemne;
 - 2) dopuszcza się realizację miejsc parkingowych jako garaży i parkingów podziemnych, przy uwzględnieniu zapisów § 11 pkt. 4.
- 10. Ustala się następujące zasady obsługi obszaru komunikacją zbiorową:
 - 1) obszar planu znajduje się w zasięgu obsługi przez istniejącą sieć linii tramwajowych w ciągu ulic Józefa Dietla, Krakowskiej oraz Starowiślniej;
 - 2) obsługę komunikacyjną obszaru uzupełniają miejskie linie autobusowe, kursujące w ciągu ulic Józefa Dietla oraz Krakowskiej;

- 3) w ramach rozbudowy Szybkiej Kolei Aglomeracyjnych planuje się budowę nowego przystanku kolejowego w rejonie Hali Targowej;
- 4) w przypadku podjęcia decyzji o budowie podziemnej komunikacji szynowej, zakłada się możliwość lokalizacji przystanku metra w okolicy skrzyżowania ulic Józefa Dietla i Krakowskiej.

§ 117. 1. Wyznacza się Tereny komunikacji, z podziałem na:

- 1) Tereny dróg publicznych, o podstawowym przeznaczeniu pod drogi publiczne:
 - a) klasy zbiorczej z torowiskiem tramwajowym w pasie dzielącym, oznaczona symbolem KDZT.1,
 - b) klasy lokalnej z torowiskiem tramwajowym wbudowanym w jezdnię, oznaczone symbolami KDLT. 1 i KDLT.2,
 - c) klasy dojazdowej z torowiskiem tramwajowym wbudowanym w jezdnię, oznaczone symbolami: KDDT.1 i KDDT.2,
 - d) klasy dojazdowej, oznaczone symbolami KDD. 1 – KDD.50;
 - 2) Tereny dróg wewnętrznych, o podstawowym przeznaczeniu pod drogi wewnętrzne, oznaczone symbolem KDW.1 – KDW.4;
 - 3) Teren ciągu pieszego, o podstawowym przeznaczeniu pod ruch pieszego, z możliwym dopuszczeniem ruchu rowerowego - oznaczony symbolem KDX.1.
2. Tereny dróg publicznych przeznaczone są pod budowle drogowe, wraz z przynależnymi odpowiednio, drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami, służącymi do prowadzenia i obsługi ruchu drogowego oraz dla potrzeb zarządzania drogą.
3. W terenach dróg publicznych dopuszcza się lokalizację:
- 1) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej, niezwiązanej funkcjonalnie z drogami;
 - 2) obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej wraz z kioskami i obiektami handlowymi zintegrowanymi z przystankami;
 - 3) ogródków kawiarnianych z obiektami małej architektury, takimi jak: krzesła, ławki, parasole lub inne formy zadaszeń oraz urządzeniami budowlanymi, takimi jak podesty, ogrodzenia, sieci i przyłącza;
 - 4) zieleni towarzyszącej, obiektów małej architektury.
4. W terenie KDZT.1 znajduje się obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków (kiosk przy skrzyżowaniu z ulicą Krakowską), w odniesieniu, do którego ustala się nakaz ochrony dopuszczając jego przeniesienie w inne miejsce w obrębie terenu KDZT.1.
5. W terenie KDD.45, nad ul. Skałeczną, znajduje się obiekt wpisany do rejestru zabytków (przewiązka pomiędzy kościołem a klasztorem), w odniesieniu, do którego ustala się nakaz ochrony, dopuszczając prowadzenie niezbędnych robót budowlanych.
6. Oznaczony na rysunku planu fragment terenu KDD.16 obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków (nr rej. A-34 [A-201/M]) – teren wokół bożnicy - Starej Synagogi.
7. Tereny dróg wewnętrznych są przeznaczone pod budowle drogowe, odpowiednio do ich funkcji w zakresie obsługi ruchu, wraz z przynależnymi drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami, służącymi do prowadzenia i obsługi ruchu. Przeznaczenie tego terenu uwzględnia ponadto umieszczanie w nich obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej, niezwiązanej funkcjonalnie z drogą, oraz obiektów małej architektury.
8. Teren KDX.1 jest przeznaczony pod budowle przeznaczone do obsługi ruchu pieszego i rowerowego – wraz z przynależnymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami, służącymi do prowadzenia i obsługi ruchu. Przeznaczenie tego terenu uwzględnia ponadto umieszczanie w nim obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej

MPZP - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.

Celem planu jest ustalenie zasad zagospodarowania umożliwiających ochronę i prawidłowe kształtowanie dziedzictwa miejskiego fragmentu obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz części Strefy Buforowej tego obszaru, w tym ochronę historycznego krajobrazu miejskiego, w tym układów urbanistycznych oraz zabytkowych zespołów i obiektów; ochronę sylwety Wzgórza Wawelskiego oraz Śródmieścia w obrębie Starego Miasta, Stradomia i Kazimierza oraz Wesołej; utrzymanie istniejących funkcji obszaru; wykluczenie form zagospodarowania obniżających wartość istniejących zasobów środowiska kulturowego; określenie warunków kształtowania zabudowy (w tym wykonywania robót budowlanych), które w swoich rozwiązaniach architektonicznych winny współgrać z historycznie ukształtowanymi elementami zagospodarowania przestrzennego; ochronę wewnątrz historycznych kwartałów zabudowy przed nową zabudową; umożliwienie działań porządkujących przestrzenie publiczne oraz wewnątrz kwartałów zabudowy; wyposażenie przestrzeni publicznych w oparciu o wysokie standardy estetyczne; ochronę istniejącej i kształtowanie nowej zieleni w przestrzeniach publicznych i we wewnątrz kwartałów zabudowy; określenie zasad obsługi komunikacyjnej obszaru, w tym warunków w zakresie parkowania pojazdów.

Na całym terenie zakazuje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²; tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11. Ust.3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej określono w §8 ust.3

Zasady realizacji ogrodzeń określono w §9 ust.2. Zasady w zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych określono w §9 ust.3. Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9 ust.4.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.

Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.

Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego

§ 6. W zakresie zasad dotyczących ładu przestrzennego wskazuje się do ochrony i kształtowania następujące cechy elementów zagospodarowania przestrzennego:

- 1) historyczny układ urbanistyczny kwartałów zabudowy wraz z siatką ulic;
- 2) kwartały zabudowy jako zespoły urbanistyczno-architektoniczne o dużej jednorodności cech stylowych budynków, lokalizowanych w obrębie historycznych podziałów funkcjonalnych i sytuowanych wg tradycyjnego rozplanowania działek miejskich, ograniczone ulicami:
 - a) I kwartał zabudowy – J. Sarego, św. Gertrudy, Starowiślną, J. Dietla,
 - b) II kwartał zabudowy – św. Sebastiana, św. Gertrudy, J. Sarego, W. Bogusławskiego,

- c) III kwartał zabudowy – św. Sebastiana, W. Bogusławskiego, J. Sarego, J. Dietla,
 - d) IV kwartał zabudowy – Stradomska, św. Gertrudy, św. Sebastiana, J. Dietla,
 - e) V kwartał zabudowy – J. Dietla, św. Agnieszki, Stradomska,
 - f) VI kwartał zabudowy – J. Dietla, Sukienniczą, Koletek, św. Agnieszki,
 - g) VII kwartał zabudowy – Koletek do zach. granicy działek nr 116/1, nr 152 obr. 3 Śródmieście w rejonie Smoczej oraz Bernardyńską i Stradomska;
- 3) zróżnicowaną wysokość budynków frontowych tworzących pierzeje ulic;
 - 4) charakterystyczne obiekty i zespoły zabudowy: a) założenia: - klasztorne wraz z ogrodami, - miejskich willi i domów z ogrodami, - pałacowo-parkowe Pugetów, b) dominantę i subdominantę przestrzenną oraz akcenty architektoniczne;
 - 5) szpalery i aleje drzew w terenach dróg publicznych;
 - 6) zieleni istniejącą we wnętrzach kwartałów zabudowy;
 - 7) oznaczone na rysunku planu punkty, ciągi i osie widokowe oraz zasięgi widoków – o skali miejskiej i lokalnej – jako miejsca obserwacji i ekspozycji obiektów tworzących sylwetę Krakowa oraz innych obiektów charakterystycznych. Zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy

§ 7. 1. Tereny, których przeznaczenie plan miejscowy zmienia mogą być wykorzystywane w sposób dotychczasowy do czasu ich zagospodarowania zgodnie z planem.

2. W zakresie zagospodarowania terenów ustala się strefę zabudowy śródmiejskiej obejmującą cały obszar planu.

3. W ramach wydzielonych terenów o określonym przeznaczeniu i ustalonych zasadach lub warunkach zagospodarowania dopuszcza się realizację jedynie obiektów i urządzeń budowlanych, wskazanych w ustaleniach planu oraz prowadzenie robót budowlanych przy zachowaniu ustalonych planem parametrów i wskaźników.

4. Ustala się zakaz lokalizacji:

- 1) obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m²;
- 2) tymczasowych obiektów budowlanych, za wyjątkiem obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej oraz obiektów lokalizowanych na czas trwania robót budowlanych.

§ 8. 1. Przy kształtowaniu zabudowy należy ograniczać przekształcenia i ingerencje w zabytkowe struktury urbanistyczne i architektoniczne do minimum określonego ustaleniami planu.

2. Zasady dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy określono w § 11.

3. Zasady sytuowania obiektów budowlanych na działce budowlanej:

- 1) obiekty budowlane należy lokalizować z uwzględnieniem obowiązującej lub nieprzekraczalnej linii zabudowy, w tym budynki w obrębie oznaczonych na rysunku planu stref budowy lub rozbudowy, za wyjątkiem ich rozbudowy, o której mowa w ust. 4 pkt 5;
- 2) dopuszcza się w całym obszarze planu możliwość lokalizacji budynków bezpośrednio przy granicy z działką sąsiednią;
- 3) obowiązuje zakaz lokalizacji budynków gospodarczych i śmietników od strony dróg publicznych.

4. W odniesieniu do istniejących obiektów i urządzeń budowlanych – ustala się możliwość prowadzenia robót budowlanych takich jak:

- 1) remont i odbudowa;
- 2) nadbudowa kominów spalinowych lub wentylacyjnych w celu ich dostosowania do przepisów odrębnych;

3) przebudowa, z zastrzeżeniem, że w przypadku obiektów zabytkowych nie dopuszcza się do zmiany kształtu dachu oraz zmiany kompozycji, artykulacji, wystroju elewacji i detali architektonicznych, z uwzględnieniem dopuszczeń, o których mowa:

a) w ust. 9 pkt 2 i pkt 3,

b) w ustaleniach szczegółowych;

4) robót budowlanych w celu wykorzystania poddasza na funkcje zgodne z przeznaczeniem terenu, a w przypadku obiektów zabytkowych pod warunkiem zachowania charakterystycznych parametrów takich jak: powierzchnia zabudowy, wysokość, długość i szerokość budynku oraz kształt dachu z dopuszczeniem doświetlania pomieszczeń poprzez połacie dachowe na zasadach określonych w ust. 10 pkt 3;

5) rozbudowa w zakresie:

a) wykonania pochylni i ramp dla niepełnosprawnych,

b) wykonania szybów windowych i zewnętrznych klatek schodowych pod warunkiem ich lokalizacji od strony podwórzy i dziedzińców i z zakazem ich lokalizacji na elewacjach frontowych obiektów zabytkowych, chyba że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej;

c) docieplenia budynków, z tym, że w przypadku obiektów zabytkowych nie dopuszcza się do docieplania budynków, powodującego: - zacieranie kompozycji i artykulacji elewacji, - przesłanianie wystroju elewacji, w tym boniowania, listwowania oraz detali architektonicznych, wypraw z tynków szlachetnych, okładzin z cegieł lub kamienia oraz elewacji lub ich części wykonanych z cegieł lub kamienia;

6) wykonywanie prac konserwatorskich oraz prac restauratorskich na obiektach zabytkowych;

7) rozbiórka obiektów, o ile nie zostały objęte ochroną ustaleniami planu;

8) prowadzenie i wykonywanie robót budowlanych innych, niż wyżej wymienione, na zasadach określonych w § 11 lub w szczegółowych ustaleniach planu.

5. Ustala się nakaz kształtowania zabudowy w ten sposób, aby realizowane lub nadbudowywane budynki zlokalizowane za budynkiem frontowym były niższe minimum 2,5m od poziomu kalenicy budynku frontowego, chyba że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej.

6. W przypadku istniejących obiektów i urządzeń budowlanych, których wysokość przekracza maksymalną wysokość zabudowy wyznaczoną w planie, dopuszcza się prowadzenie robót budowlanych z wyłączeniem nadbudowy, za wyjątkiem nadbudowy, o której mowa w ust. 4 pkt 2.

7. W przypadku, gdy wskaźnik terenu biologicznie czynnego w stanie istniejącym jest mniejszy niż ustalony w planie dopuszcza się prowadzenie robót budowlanych niepowodujących dalszego zmniejszania tego wskaźnika.

8. Dopuszcza się iluminację obiektów i zespołów architektonicznych wraz z ich otoczeniem i zielenią towarzyszącą, według następujących zasad:

1) iluminacje obiektów należy wykonać łącznie z oświetleniem użytkowym, z uwzględnieniem współzależności pomiędzy tymi dwoma rodzajami oświetlenia;

2) iluminacja nie może służyć jako reklama świetlna;

3) do iluminacji należy stosować światło białe;

4) stosowane natężenia światła nie mogą powodować deformacji bryły obiektu oraz kompozycji, artykulacji, wystroju elewacji i detali architektonicznych a także powodować silnej luminancji oświetlanych powierzchni;

5) należy wyróżniać oznaczone na rysunku planu obiekty stanowiące dominantę, subdominantę i akcenty architektoniczne,

6) w przypadku iluminowania obiektów zlokalizowanych przy ul. Bernardyńskiej oraz ul. św. Gertrudy (na odcinku od ul. Stradomskiej do ul. św. Sebastiana) a także ul. Stradomskiej (na odcinku od ul. św. Agnieszki do ul. św. Gertrudy) należy uwzględnić iluminację zespołu Wzgórza Wawelskiego jako nadrzędną;

7) w przypadku iluminowania narożnych kamienic zlokalizowanych przy skrzyżowaniu ulic Stradomskiej i J. Dietla należy je eksponować jako wprowadzenie we wnętrze urbanistyczne ul. Stradomskiej,

8) ul. J. Dietla należy iluminować jako wnętrza urbanistyczne obudowane ciągiem komponowanej zieleni oraz obiektami architektury o dużej jednorodności cech stylowych, z uwzględnieniem pkt 7 oraz z wyróżnieniem budynku dawnej Szkoły Miejskiej przy ul. J. Dietla 70,

9) w przypadku iluminowania obiektów współczesnych, w sytuacji sąsiedztwa obiektów zabytkowych, należy uznać nadrzędność formalną obiektów zabytkowych.

9. Ustala się następujące zasady odnoszące się do elewacji budynków, z uwzględnieniem § 11 ust. 5-7:

1) zakazy:

a) umieszczania na elewacji frontowej i na ścianach budynków od strony przestrzeni publicznych: masztów i urządzeń technicznych takich jak maszynownie szybów windowych, zbiorniki,

b) umieszczania klimatyzatorów na elewacjach frontowych;

c) lokalizacji schodów zewnętrznych wejściowych do budynków w Terenach dróg publicznych – należy je realizować w obrysie ścian zewnętrznych budynku;

2) dopuszcza się:

a) stosowanie markiz w poziomie parteru, w kolorze jednolitym dla danej elewacji; mocowanych w sposób nieprzesłaniający jej wystroju,

b) kształtowanie zieleni lub stosowanie ogrodów wertykalnych na ścianach budynków – z wykluczeniem elewacji frontowych budynków frontowych a na obiektach zabytkowych jedynie na ścianach szczytowych i elewacjach tylnych pozbawionych wystroju i detali architektonicznych,

c) realizację murali niestanowiących informacji promujących przedsiębiorstwa, towary i usługi – jedynie na ścianach szczytowych i elewacjach tylnych pozbawionych otworów okiennych oraz wystroju i detali architektonicznych – z wykluczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków,

d) wprowadzanie artykulacji architektonicznej na ścianach szczytowych pozbawionych wystroju i detali architektonicznych, nawiązującej do kompozycji, artykulacji, wystroju pozostałych elewacji budynku;

3) w zakresie witryn oraz otworów okiennych i drzwiowych w partiach przyziemia i parteru:

a) istnieje możliwość przebudowy istniejących witryn oraz wtórnych otworów okiennych i drzwiowych,

b) w przypadku lokalizacji usług w parterze lub w przyziemiu budynków istnieje możliwość przekształcania otworów okiennych lub drzwiowych z zastrzeżeniem, że w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków dotyczy to jedynie budynków wymienionych w lit. c,

c) budynki wpisane do rejestru zabytków, dla których dopuszcza się przekształcanie otworów okiennych lub drzwiowych w partiach przyziemia i parteru: - w terenie MW/U.3:

- kamienica przy ul. J. Sarego 10, w obrębie środkowego pseudoryzalitu,
- kamienica przy ul. J. Sarego 20, poza bocznymi pseudoryzalitami, - w terenie MW/U.6:
- kamienica przy ul. J. Sarego 15, w obrębie dwóch skrajnych osi po każdej ze stron,
- kamienica przy ul. J. Sarego 23, - w terenie MW/U.8:
- kamienica przy ul. J. Dietla 52, w obrębie bocznych pseudoryzalitów,

- kamienica przy ul. J. Dietla 62, w skrajnych osiach, poza pseudoryzalitem środkowym,
- w terenie MW/U.9: kamienica przy ul. Stradomskiej 12 – 14, poza bocznymi ryzalitami
- MW/U.17: dworek przy ul. Koletek 9,

d) w przypadku robót, o których mowa w lit. a do lit. b obowiązuje: - realizacja witryn, otworów okiennych oraz drzwiowych w nawiązaniu do artykulacji elewacji i jedynie w osiach otworów okiennych i drzwiowych istniejących na elewacji, - w przypadku symetrycznej kompozycji elewacji należy dążyć do symetrycznego rozmieszczenia witryn i otworów okiennych i drzwiowych.

10. Ustala się następujące zasady kształtowania dachów budynków:

1) w zakresie geometrii i kształtu dachów:

a) nakazy: - zachowania kształtu, gabarytów, kąta nachylenia połąci dachowych na budynkach zabytkowych, chyba, że w § 11 lub ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej, - kształtowania dachów jako:

- symetryczne dwuspadowe lub wielospadowe (z uwzględnieniem zakazów, o których mowa w lit. b oraz dopuszczeń, o których mowa w lit. c tiret pierwszy), o kącie nachylenia połąci wynoszącym od 13° do 40°,
- jednospadowe o kącie nachylenia połąci do 40° na wąskich budynkach innych niż frontowe, stanowiących oficyny boczne lub tylne, lub na budynkach gospodarczych i garażach,
- dachy płaskie, pod warunkiem, że nie będą pozostawały w zasięgu widoczności pieszego użytkownika przestrzeni publicznych,

b) zakaz stosowania dachów łamanych: mansardowych, pseudo mansardowych, polskich lub krakowskich, z uwzględnieniem dopuszczeń, o których mowa w lit. c tiret pierwszy,

c) dopuszcza się:

- w przypadku istniejących dachów łamanych: mansardowych, pseudo mansardowych, polskich lub krakowskich oraz pozostałych dachów istniejących – wykonywanie robót budowlanych takich jak: odbudowa, remont, rozbiórka lub przebudowa, wg zasad wskazanych w pkt 1 lit. a, chyba, że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej,

- realizację tarasów na dachach płaskich, bez możliwości ich zadaszenia – z wyłączeniem obiektów zabytkowych, chyba, że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej;

2) w zakresie materiałów do pokrycia dachów obowiązują następujące zasady:

a) nakaz stosowania: - blach płaskich w kolorze naturalnym lub o jednolitym kolorze jasnoszarym albo dachówki ceramicznej w kolorze naturalnym,

- dla nawierzchni tarasów – materiałów ceramicznych albo drewnianych w kolorach naturalnych lub innych materiałów w kolorach naturalnego drewna lub jasnoszarych,

b) dopuszcza się na dachach płaskich stosowanie pap asfaltowych o jednolitym kolorze jasnoszarym lub nawierzchni urządzonej jako teren biologicznie czynny;

3) w zakresie doświetlenia pomieszczeń poprzez połącie dachowe obowiązuje:

a) doświetlenie za pomocą okien połąciowych, z uwzględnieniem następujących zasad:

- okna winny być prostokątne, jednakowej wielkości na jednej połąci dachowej, o wymiarach mniejszych niż okna na elewacji (nie dotyczy wymiarów okien w ściankach kolankowych),

- lokalizowane wzdłuż linii spadku dachu krótszym bokiem równoległe do okapu,

- rozmieszczone zgodnie z rytmem otworów okiennych i drzwiowych na elewacji lub w sposób symetryczny, w jednym lub dwóch rzędach, każdy z rzędów na jednej wysokości, z tym, że na połąciach dachowych sytuowanych od strony pierzei ulic: Starowiślnej, św. Gertrudy, Stradomskiej, J. Dietla oraz w terenach MW/U.16, U.7, U.8

– rozmieszczenie okien połąciowych wyłącznie w jednym rzędzie,

- b) dopuszcza się doświetlenie za pomocą lukarn, z uwzględnieniem następujących zasad:
- od strony elewacji frontowych wyłącznie na budynkach o wysokości do 3 kondygnacji (licząc razem z poddaszem), chyba, że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej,
 - łączna szerokość lukarn nie może przekraczać 50% szerokości elewacji, nad którą są zlokalizowane,
 - rozmieszczenie lukarn wyłącznie w jednym rzędzie, w nawiązaniu do osi otworów okiennych i drzwiowych na elewacji, przy czym zaleca się rezygnację z lukarn w osiach skrajnych – lub w sposób symetryczny w nawiązaniu do rytmu otworów okiennych i drzwiowych, przy czym ilość lukarn na połaci dachowej nie może być większa niż ilość otworów okiennych i drzwiowych występujących na kondygnacji poniżej (nie dotyczy okien w ściankach kolankowych),
 - w obrębie jednego budynku wymagana jedna wielkość lukarn z zasadą lokalizacji ich dolnych krawędzi na jednej wysokości – z zastrzeżeniem, że dopuszcza się na połaciach nad elewacjami frontowymi lub tylnymi jedną lukarnę o większych gabarytach, pod warunkiem jej umieszczenia na osi symetrii lub innej najważniejszej osi tej elewacji, z możliwością zlokalizowania jej dolnej krawędzi poniżej krawędzi pozostałych lukarn,
 - najwyższy położony element lukarny musi być zlokalizowany min. 0,5 m poniżej głównej kalenicy dachu, chyba, że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej,
 - wymagana jedna forma lukarn na jednym budynku, nawiązująca do kształtu dachu, przy czym dachy lukarn nie mogą się łączyć,
 - podział i stolarka okien lukarn muszą nawiązywać do istniejących na budynku podziałów i rodzaju stolarki okiennej;
- 4) w zakresie lokalizacji anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych z zakresu łączności publicznej a także urządzeń technicznych takich jak: maszynownie szybów windowych, klimatyzatory, zbiorniki obowiązuje zakaz ich umieszczania:
- a) w terenach:
- MW/U.7, ZPs.2, U.6 w obrębie oznaczonego na rysunku planu zasięgu ochrony widoku A – z ul. J. Dietla na Wzgórzu Wawelskie,
 - MW/U.1 i U.1 w obrębie oznaczonego zasięgu ochrony widoku B – z ul. Westerplatte na kościół św.św. Piotra i Pawła,
 - MW/U.11, MW/U.12, KDLT.2, U.7 w obrębie oznaczonej na rysunku planu strefy szczególnej ekspozycji Wzgórza Wawelskiego i kościoła Bernardynów,
- b) w sposób przesłaniający lub tworzący niekorzystne przedpole lub kulisy widoków pozostających w zasięgu widoczności pieszego, z oznaczonych na rysunku planu punktów, ciągów i osi widokowych.
- § 9. 1.** Zasady odnoszące się do realizacji i lokalizowania urządzeń i obiektów budowlanych.
2. W zakresie realizacji ogrodzeń ustala się:
- 1) nakazy:
- a) zachowania historycznych i zabytkowych ogrodzeń, murów oporowych, bram oraz murków ogrodzeniowych, w tym w szczególności w obrębie założeń klasztornych (w terenach: U.6, U.7 i ZPs.2, ZPs.4, ZPs.6) oraz w obrębie terenów MW/U.8, MW/U.9 i ZPz.4 od strony działek miejskich, zlokalizowanych przy ul. J. Dietla,
 - b) ogradzania placów zabaw dla dzieci ogrodzeniami o wysokości 1 – 1,2m;
- 2) zakazy stosowania ogrodzeń:

- a) pełnych, za wyjątkiem ogrodzeń istniejących, dla których dopuszcza się remont i odbudowę oraz z uwzględnieniem dopuszczeń, o których mowa w pkt 3,
 - b) z prefabrykowanych betonowych przęseł,
 - c) o wysokości powyżej 2.20m, za wyjątkiem ogrodzeń istniejących oraz ogrodzeń boisk do gier.
- 3) dopuszcza się odtworzenie historycznych i zabytkowych ogrodzeń, murów oporowych, bram oraz murków ogrodzeniowych.
3. W zakresie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej – infrastruktury telekomunikacyjnej (także telefonii komórkowej), w tym anten, masztów, stacji bazowych oraz innych urządzeń technicznych – ustala się:
- 1) zakazy:
 - a) o których mowa w § 8 ust. 10 pkt 4,
 - b) lokalizacji wolnostojących masztów z zakresu łączności publicznej;
 - 2) nakazy umieszczania anten, stacji bazowych i innych urządzeń technicznych:
 - a) tak, aby nie pozostawały w zasięgu widoczności pieszego użytkownika ulic: Stradomskiej, J. Dietla, Starowiślnej, św. Gertrudy oraz Bernardyńskiej,
 - b) tak, aby nie pozostawały w zasięgu widoczności pieszego użytkownika przestrzeni publicznych, w których na rysunku planu oznaczone zostały główne punkty, ciągi i osie widokowe.
4. W zakresie umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów ustala się:
- 1) zakazy:
 - a) umieszczania wielkogabarytowych obiektów reklamowych, za wyjątkiem:
 - tablic reklamowych służących wykonywaniu obowiązków związanych z informacją publiczną,
 - reklam w okresie wykonywania robót budowlanych wymagających rusztowań przesłaniających elewacje, pod warunkiem, że na minimum 50% płaszczyzny przesłaniającej elewację zostanie wykonany rysunek elewacji budynku; przy czym wyklucza się stosowanie światła,
 - b) stosowania reklam w formie projekcji świetlnych, elementów ruchomych, stosowania światła o zmieniającym się natężeniu: błyskowego lub pulsującego, ekranów LED, neonów (poza neonami historycznymi),
 - c) umieszczania reklam na słupach oświetleniowych i trakcyjnych;
 - 2) nakaz starannego ich zakomponowania oraz wykonywania z użyciem wysokiej jakości materiałów;
 - 3) w obszarze planu dopuszcza się rozmieszczanie tablic reklamowych stanowiących szyldy informujące o prowadzonej działalności oraz tablic upamiętniających;
 - 4) dopuszcza się możliwość umieszczania urządzeń reklamowych w podanych niżej przypadkach i pod warunkiem, że ich rozmieszczenie nie spowoduje konieczności usunięcia bądź redukcji koron drzew lub krzewów:
 - a) jako reklamy na wiatach przystankowych komunikacji miejskiej,
 - b) jako tablice reklamowe wymagane przepisami szczegółowymi informujące o realizacji inwestycji ze środków funduszy europejskich i pozostałych środków, w tym pochodzących ze źródeł niezależających zwrotowi,
 - c) w terenie oznaczonym symbolem U.3 – jako płaskie tablice lub trójwymiarowe urządzenia informacyjne promujące funkcje wystawiennicze obiektów zlokalizowanych w tym terenie – na następujących zasadach:
 - maksymalne powierzchnie: tablicy płaskiej 2,0m², pojedynczego elementu informacyjnego urządzenia trójwymiarowego 1,0m² a sumy wszystkich elementów 4,0m²; maksymalna wysokość tablic i urządzeń wraz z elementami konstrukcyjnymi – 3,0m,

- w obrębie dziedzińca honorowego przed pałacem Pugetów możliwość umieszczania maksymalnie dwóch tablic lub urządzeń reklamowych, o których mowa wyżej; w takim przypadku wymagana jest ich jednolita forma, powierzchnia oraz wysokość, z zachowaniem symetrii przy ich rozmieszczeniu oraz odstępu pomiędzy nimi co najmniej 18m, 5) zasady realizacji i umieszczania tablic reklamowych stanowiących szyldy:

a) szyldy mają mieć formę płaskich tablic,

b) szyldy mogą dotyczyć jedynie działalności prowadzonej w danym budynku oraz w oficynach,

c) obowiązuje zasada umieszczania jednego szyldu dla danej działalności, z tym, że na oficynach możliwe jest powtórzenie szyldu umieszczonego na budynku frontowym, dotyczącego działalności prowadzonej w oficynie,

d) szyldy należy umieszczać jako tablice w witrynie parteru, z zastrzeżeniem, że nie mogą one zajmować więcej niż 30% jej powierzchni; w przypadku umieszczania szyldów w więcej niż jednej witrynie na jednej elewacji, należy ujednoclić wymiary i miejsce lokalizacji szyldów w witrynach,

e) w przypadku braku możliwości umieszczania szyldów w witrynach, szyldy należy umieszczać w obrębie parteru z uwzględnieniem kompozycji i artykulacji elewacji – w sposób nieprzesłaniający okien, drzwi, detali architektonicznych oraz charakterystycznych elementów wystroju elewacji, z uwzględnieniem następujących zasad:

- jako tablice o powierzchni maksymalnie 1m², mocowane płasko na elewacji,

- jako tablice mocowane na wysięgnikach, o maksymalnych wymiarach całości urządzenia: wysięgu 0,8m i wysokości 0,6m z zasadą jego mocowania minimum 2,5m nad poziomem terenu,

f) dopuszcza się możliwość odstąpienia od określonych wyżej zasad w przypadku rekonstrukcji historycznych form szyldów i znaków informacji wizualnej oraz w przypadku grupowania nośników;

6) w przypadku ogrodzonych budynków o lokalizacji budynku cofniętej w stosunku do linii pierzei ulicy, zamiast na elewacji dopuszcza się umieszczanie szyldów płasko na ogrodzeniu, z odpowiednim uwzględnieniem zasad wskazanych w pkt 5, przy czym szyld nie może wystawać ponad ogrodzenie ani przesłaniać jego istotnych kompozycyjnie fragmentów.

Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu

§ 10. 2. Według map zagrożenia powodziowego:

1) w granicach planu występują obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie występowania Q 1% w scenariuszu całkowitego zniszczenia lub uszkodzenia wałów, których zasięg zaznaczono na rysunku planu;

2) w sąsiedztwie granic obszaru planu, od strony rzeki Wisły, występują miejsca przelania się wód, w szczególności przez wał przeciwpowodziowy w przypadku wystąpienia powodzi o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia – raz na 500 lat (Q 0,2%).

3. Teren w granicach zasięgu zmiany stosunków wodnych w związku z pracą bariery odwadniającej znajduje się w obszarze negatywnego wpływu piętrzenia wód Wisły stopniem wodnym Dąbie, w związku z tym przy projektowaniu obiektów budowlanych należy przyjmować poziom wód bez uwzględnienia funkcjonowania bariery studni odwadniających obszaru miasta Krakowa.

4. W zakresie ochrony akustycznej, należy uwzględnić następujące tereny faktycznie zagospodarowane zgodnie z ustaleniami planu: –

1) w Terenach zabudowy mieszkaniowo - usługowej – oznaczonych symbolami MW/U.1, MW/U.2, MW/U.3, MW/U.4, MW/U.5, MW/U.6, MW/U.7, MW/U.8, MW/U.9, MW/U.10, MW/U.11, MW/U.12, MW/U.13, MW/U.14, MW/U.15, MW/U.16, MW/U.17, MW/U.18 oraz MW/ZP.1, MW/ZP.2, MW/ZP.3 – jako tereny „pod zabudowę mieszkaniowo - usługową”;

- 2) w Terenach zabudowy usługowej – oznaczonych symbolami U.2, U.5, U.8 – jako tereny „pod budynki związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży”;
- 3) w Terenach zieleni urządzonej – oznaczonych symbolami ZPs.1, ZPs.2, ZPs.3, ZPs.4, ZPs.5, ZPs.6 oraz ZPz.1, ZPz.2, ZPz.3, ZPz.4, ZPz.5, ZPz.6 – jako tereny „na cele rekreacyjno – wypoczynkowe” – zlokalizowane w „strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców” w rozumieniu przepisów określających dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku.
5. W Terenach zabudowy usługowej U.1, U.3, U.4, U.6, U.7 ustala się zakaz lokalizacji usług podlegających ochronie akustycznej.
6. Zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, z wyjątkiem inwestycji takich jak:
 - 1) drogi;
 - 2) infrastruktura techniczna;
 - 3) linie tramwajowe, koleje napowietrzne lub podziemne, w tym metro, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą;
 - 4) garaże i parkingi samochodowe lub zespoły parkingów, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą;
 - 5) szpitale, placówki edukacyjne, kina, teatry, obiekty sportowe, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą;
 - 6) budowle przeciwpowodziowe.
7. Obowiązuje stosowanie rozwiązań technicznych, gwarantujących zachowanie odpowiednich przejść i przepustów, mających na celu umożliwienie swobodnej migracji zwierząt.
8. Ustala się następujące zasady ochrony i kształtowania zieleni – z uwzględnieniem ochrony krajobrazu, o której mowa w ust. 9, ust. 10 i ust. 11:
 - 1) nakazy:
 - a) maksymalnie możliwej ochrony zieleni istniejącej podczas realizacji zagospodarowania terenów, szczególnie poprzez jej zachowanie i wkomponowanie w projekt zagospodarowania terenu,
 - b) utrzymania i ochrony zieleni oraz jej uzupełniania, w szczególności:
 - ochrony drzew wskazanych do ochrony na rysunku planu:
 - kasztanowca w podwórzu przy ul. W. Bogusławskiego 2,
 - lipy przed Pałacem Pugetów od strony ul. Starowiślniej,
 - robinii akacjowej w ogrodzie przy ul. W. Bogusławskiego 12,
 - wiązu w szpalerze przy ul. św. Sebastiana,
 - kasztanowca przy ogrodzeniu ogrodu księża Misjonarzy od strony ul. św. Sebastiana,
 - dwóch kasztanowców przy ul. Stradomskiej,
 - zachowania i uzupełnienia istniejących szpalerów drzew oraz nasadzenia nowych szpalerów – wyznaczonych na rysunku planu, z dopuszczeniem przerwania ciągłości szpaleru w przypadku lokalizacji wjazdu do nieruchomości lub kolizji z sieciami, urządzeniami i obiektami infrastruktury technicznej,
 - zieleni towarzyszącej obiektom budowlanym,
 - zieleni ogrodów klasztornych,
 - w strefach zieleni w kwartałach zabudowy, wyodrębnionych w terenach MW/U i U jako przeznaczenie uzupełniające tych terenów, i oznaczonych na rysunku planu, które należy zagospodarować jako teren biologicznie czynny, i w których obowiązuje zakaz lokalizacji budynków lub ich części oraz budynków podziemnych lub ich części,
 - c) wydzielenia trawników lub pasów zieleni niskiej w posadzce chodników, o szerokości nie mniejszej niż 2m przy realizacji szpalerów drzew albo prostokątów o bokach niemniejszych niż 1,5m dla

jednego drzewa, ponadto dopuszcza się stosowanie poziomych i pionowych osłon drzew, systemów nawadniających lub napowietrzających, barierek ochronnych o wysokości nieprzekraczającej 0,4m od poziomu chodnika,

d) dopuszcza się odstępstwa od realizacji zapisów lit. c w przypadku braku możliwości zapewnienia normatywnych szerokości chodników dla pieszych,

e) kształtowania kompozycji zieleni, w tym poprzez dobór gatunków roślin rodzimych, zapewniających maksymalną ciągłość wegetacji (w przypadkach historycznych założeń zieleni możliwość kontynuacji doboru gatunków obcych),

f) zachowania kompozycji i stosownego doboru gatunków roślin podczas działań uzupełniających i wymiany roślin w obrębie historycznych założeń zieleni;

2) dopuszcza się rekompozycję zieleni istniejącej z uwzględnieniem ust.1 oraz ochrony krajobrazu, o której mowa w ust. 11.

9. W obszarze planu występują wysokie wartości krajobrazowe - historycznego krajobrazu miejskiego, na który składają się elementy zagospodarowania przestrzennego, o których mowa w § 6 pkt 1 – pkt 6 oraz:

1) część sylwety miasta Krakowa;

2) oznaczone na rysunku planu miejsca obserwacji i ekspozycji widoków i panoram: punkty, ciągi widokowe, osie widokowe, w tym przebiegi osi widokowych z miejsc obserwacji znajdujących się poza obszarem planu na obiekty znajdujące się w obszarze planu lub poza obszarem planu.

10. W celu ochrony wysokich wartości historycznego krajobrazu miejskiego określa się i oznacza się na rysunku planu strefy ekspozycji i zasięgi ochrony widoków:

1) strefę szczególnej ekspozycji Wzgórza Wawelskiego i kościoła Bernardynów, w obrębie której obowiązują:

a) ustalenia § 8 ust. 10 pkt 4,

b) zachowanie istniejącej wysokości kalenic oraz kształtów dachów na obiektach stanowiących przedpole, kulisy i tło obserwowanych widoków i panoram: - przy ul. św. Gertrudy na budynkach frontowych nr: 23 i 24 oraz budynku narożnym nr 25, - przy ul. Stradomskiej na budynkach nr: 1, 3, 5 i 5a;

2) zasięg ochrony widoku na Wzgórze Wawelskie z ul. J. Dietla, którego ochronę uwzględnia się poprzez ustalenie maksymalnej wysokości zabudowy w terenach MW/U.7, ZPs.2, U.6 oraz ustalenia § 8 ust. 10 pkt 4;

3) zasięg ochrony widoku z ul. Westerplatte na kościół św.św. Piotra i Pawła, którego ochronę uwzględnia się poprzez ustalenie maksymalnej wysokości zabudowy w terenach: MW/U.1 i U.1 oraz ustalenia § 8 ust. 10 pkt 4;

11. Zachowanie wysokich wartości historycznego krajobrazu miejskiego należy realizować również poprzez:

1) uwzględnienie widoków i panoram z oznaczonych na rysunku planu punktów, osi i ciągów widokowych przy prowadzeniu robót budowlanych oraz przy kształtowaniu zieleni istniejącej i projektowanej;

2) ochronę ekspozycji oznaczonych na rysunku planu: dominanty, subdominanty i akcentów architektonicznych.

12. Wykonywanie odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi należy każdorazowo poprzedzić udokumentowaniem warunków hydrogeologicznych.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, oraz dóbr kultury współczesnej

§ 11. 1. W celu ochrony historycznego centrum Krakowa, w tym objętych planem historycznych układów urbanistycznych i zespołów budowlanych oraz pozostałych zabytków a także krajobrazu kulturowego w rozumieniu historycznego krajobrazu miejskiego ustala się strefę ochrony konserwatorskiej, uwzględniającą:

- 1) obszar historycznego centrum Krakowa, wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (decyzja Komitetu Światowego Dziedzictwa, 1978 r.) – w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 2) Strefę Buforową obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (decyzja Komitetu Światowego Dziedzictwa, 2010 r.) – w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 3) obszar uznany za pomnik historii „Kraków – Historyczny Zespół Miasta”, ustanowiony Zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. (M.P. z 1994 r. Nr 50, poz. 418) – w obrębie, którego zawiera się cały obszar planu;
- 4) układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza ze Stradomiem (rozplanowanie dzielnic VII-mej i VIII-mej – Stradom i Kazimierz) – wpisany do rejestru zabytków dnia 23 lutego 1934 r. (nr rej. A-12) – w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 5) układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi – wpisany do rejestru zabytków dnia 18 lipca 2011 r. (nr rej. A-1273/M) – część dotycząca Łąki św. Sebastiana, w granicach oznaczonych na rysunku planu;
- 6) obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz wpisane do rejestru zabytków – oznaczone na rysunku planu i wymienione w ustaleniach szczegółowych, dotyczących przeznaczenia terenów i zasad ich zagospodarowania;
- 7) stanowiska archeologiczne punktowe oraz stanowiska archeologiczne obszarowe ujęte w gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych, oznaczone na rysunku planu;
- 8) archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej, w obrębie której zawiera się cały obszar planu.

2. Strefa ochrony konserwatorskiej obowiązuje na całym obszarze planu.

3. Ustala się nakazy dotyczące ochrony i kształtowania kwartałów zabudowy:

1) dotyczące wszystkich kwartałów zabudowy:

- a) zachowania historycznych podziałów i rozplanowania działek miejskich, w tym utrzymania istniejącego historycznego układu zabudowy w ich obrębie, z podziałem na zabudowę frontową i oficyny wraz z podwórzami pomiędzy nimi,
- b) zachowania zróżnicowanej wysokości pierzei kwartałów zabudowy, tj. górnych krawędzi elewacji i kalenic budynków,
- c) utrzymania istniejącego wysokiego stopnia jednorodności stylowej historycznych zespołów zabudowy,
- d) uporządkowania przestrzennego wewnątrz kwartałów zabudowy z zakazem rozbudowy i nadbudowy, oznaczonych na rysunku planu, nieujętych w ewidencji zabytków, obiektów budowlanych o niskiej wartości technicznej i estetycznej, w tym obiektów garażowych i tymczasowych, z dopuszczeniem ich rozbioru, chyba że w ustaleniach szczegółowych wskazano inaczej,
- e) utrzymania i rekultywacji zieleni we wnętrzach kwartałów zabudowy, w tym: ogrodów, zespołów zieleni komponowanej, zieleni w podwórzach oraz konserwacji i rekonstrukcji ich historycznego wyposażenia, m.in. ogrodzeń, murków, altan, niewielkich obiektów kultu religijnego (kapliczek, krzyży, figur) oraz obiektów architektury ogrodowej (mis sadzawek, rzeźb, posągów i innych) – z uwzględnieniem możliwości prowadzenia i wykonywania robót budowlanych, o których mowa

w szczegółowych ustaleniach planu, przy maksymalnie możliwej ochronie zieleni istniejącej wg zasad ochrony i kształtowania zieleni określonych w § 10 ust. 8;

2) dla I kwartału zabudowy, oznaczonego na rysunku planu cyfrą rzymską I:

a) utrzymania jako obowiązującej linii zabudowy, historycznie utrwalonych linii zabudowy pierzei ulic, z obowiązkiem zachowania niezabudowanych cofnięć pierzei i utrzymania istniejących ogrodzeń: - przedogródka (ul. J. Sarego 24),

- sytuowanych od strony ulic ogrodów towarzyszących zabudowie historycznych willi miejskich (ul. J. Sarego 6, ul. św. Gertrudy 5),

- dziedzica o charakterze honorowym przed pałacem Pugetów (ul. Starowiślna 13),

- niezabudowanego podcienia kamienicy przy ul. św. Gertrudy 1/Starowiślnej 1,

b) zachowania istniejącej zabudowy historycznych willi miejskich i domów wraz z utrzymaniem ich ogrodowego otoczenia (ul. J. Sarego 6, ul. J. Sarego 8, ul. św. Gertrudy 5), c) zachowania we wnętrzu kwartału ogrodu klasztornego sióstr Urszulanek wraz z utrzymaniem jego rozplanowania funkcjonalnego i kompozycji układów zieleni oraz stanowiących jego wyposażenie: obiektu szklarni, obiektów architektury ogrodowej i kultu religijnego, w tym zabytków ruchomych – dwóch altan, kapliczki z figurą św. Józefa z Dzieciątkiem, grotty z figurą Matki Boskiej z Lourdes, kolumny z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, krzyża z rzeźbą Ukrzyżowanego, figury św. Stanisława bpa, figury Chrystusa z Krzyżem;

3) dla II i III kwartału zabudowy, oznaczonych na rysunku planu, odpowiednio, cyframi rzymskimi II oraz III:

a) utrzymania jako obowiązującej linii zabudowy, historycznie utrwalonych linii zabudowy pierzei ulic z obowiązkiem zachowania istniejących cofnięć pierzei, jako niezabudowanych, wraz z utrzymaniem przedogródków poprzedzających: - historyczne wille miejskie przy ul. św. Sebastiana 6, ul. św. Sebastiana 8 i ul. św. Sebastiana 12, wraz z istniejącymi ogrodzeniami,

- budynek dawnej Szkoły Miejskiej przy ul. J. Dietla 70;

4) dla IV kwartału zabudowy, oznaczonego na rysunku planu cyfrą rzymską IV:

a) utrzymania jako obowiązującej linii zabudowy, historycznie utrwalonych linii zabudowy pierzei ulicy z zachowaniem:

- niezabudowanego miedzucha pomiędzy budynkiem przy ul. Stradomskiej 10 a budynkiem przy ul. Stradomskiej 12–14, z zaleceniem jego odsłonięcia do poziomu terenu, z możliwością odgródzenia z zastosowaniem cofniętej względem pierzei ulicy tafli szklanej lub ogrodzenia ażurowego,

- niezabudowanych poszerzeń ul. Stradomskiej istniejących wzdłuż zabudowań zespołu klasztornego księży Misjonarzy,

- niezabudowanej linii ogrodzenia i wjazdu na teren ogrodu księży Misjonarzy:

- w jego części sytuowanej od strony ul. św. Sebastiana, z zachowaniem ujętego w gminnej ewidencji zabytków muru odgradzającego ogród klasztorny od ul. św. Sebastiana, bez powiększania istniejących wysokości: muru oraz bramy wjazdowej,

- w jego części sytuowanej od strony ul. św. Gertrudy, wraz z zachowaniem ogrodzenia i bramy wjazdowej, - niezabudowanych podcieni kamienicy przy ul. Stradomskiej 18/ J. Dietla 44 oraz przy ul. Gertrudy 25,

b) dla założenia klasztornego księży Misjonarzy: - zachowania, utrzymania i rewaloryzacji rozplanowania i kompozycji przestrzennej zespołu, obejmującego historyczne i zabytkowe zabudowania, dziedzicę oraz wirydarz i ogród klasztorny,

- utrzymania rozplanowania funkcjonalnego i kompozycji układów zieleni w wirydarzu oraz w ogrodzie klasztornym wraz z obiektami architektury ogrodowej i kultu religijnego, stanowiącymi ich wyposażenie, z uwzględnieniem § 44 ust. 5,

- zachowania oznaczonego na rysunku planu, ujętego w gminnej ewidencji zabytków muru otaczającego ogród klasztorny, - nieprzesłaniania istniejących w ogrodzie wglądów i powiązań widokowych w kierunku Wzgórza Wawelskiego i kościoła pw. św.św. Piotra i Pawła;

5) dla V i VI kwartału zabudowy, oznaczonych na rysunku planu, odpowiednio, cyframi rzymskimi V oraz VI:

a) utrzymania jako obowiązującej linii zabudowy, historycznie utrwalonych linii zabudowy pierzei ulic i placów z obowiązkiem zachowania jako niezabudowanych istniejących cofnięć pierzei (nie dotyczy działki nr 112, obr. 3 Śródmieście) wraz z utrzymaniem funkcji placu u zbiegu ulic św. Agnieszki i Stradomskiej,

b) zachowania i utrzymania historycznego zespołu zabudowy dawnego klasztoru Bernardynek obejmującego budynek frontowy zlokalizowany przy ul. J. Dietla 36 oraz oficyny: zachodnią boczną, tylną oraz wschodnią boczną (rozpoznaną jako dawna infirmeria) wraz z zachowaniem i częściową rekonstrukcją istniejącego bruku z kamienia wapiennego,

c) zachowania rozplanowania zespołu kamienic przy ul. św. Agnieszki 10, św. Agnieszki 12/J. Dietla 40 oraz ul. J. Dietla 42/Stradomska 27 (kamienica Ohrensteina) z możliwością prowadzenia robót budowlanych i prac restauratorskich w celu dokończenia realizacji (uzupełnienia oraz odtworzeń) pierwotnego projektu Jana Zawiejskiego, zgodnie ze wskazaniem w ustaleniach szczegółowych;

6) dla VII kwartału zabudowy, oznaczonego na rysunku planu cyfrą rzymską VII:

a) utrzymania jako obowiązującej linii zabudowy, historycznie utrwalonych linii zabudowy pierzei ulic i placów, z obowiązkiem zachowania istniejących cofnięć pierzei, jako niezabudowanych wraz z utrzymaniem ich funkcji:

- placu przed kościołem Bernardynów z utrzymaniem jego historycznego rozplanowania wraz z zabytkami ruchomymi stanowiącymi jego wyposażenie: kolumną z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej (nr rejestru B-554 z dnia 10.12.1991 r.) i fontanny z rzeźbą bł. Szymona z Lipnicy, a także zachowania otaczających zespół klasztorny od ul. Bernardyńskiej terenów zieleni wraz ze studnią i ogrodzeniem,

- utrzymanie niezabudowanej linii ogrodzenia ogrodu oo. Bernardynów, w jego części sytuowanej od strony ul. Kołetek, wraz z zachowaniem ogrodzenia (nie dotyczy terenu U.7),

b) dla założenia klasztornego oo. Bernardynów:

- zachowania i utrzymania rozplanowania i kompozycji przestrzennej zespołu, obejmującego historyczne i zabytkowe zabudowania, dziedzińce, wirydarz i ogród,

- utrzymania rozplanowania komponowanych układów zieleni w ogrodzie klasztornym oraz w wirydarzu wraz z obiektami architektury ogrodowej i kultu religijnego, stanowiącymi ich wyposażenie oraz murem otaczającym ogród (w zakresie muru nie dotyczy terenu U.7),

- nieprzesłaniania wglądów i powiązań widokowych w kierunku Wzgórza Wawelskiego,

- zachowania wirydarza wraz z jego rozplanowaniem i kompozycją zieleni oraz zabytkami ruchomymi stanowiącymi jego wyposażenie.

4. Ustala się ochronę obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków jako ochronę całkowitą lub jako ochronę częściową, zgodnie z zasadami określonymi w ust. 5, ust. 6 i ust. 7; obiekty do ochrony wskazano w ustaleniach szczegółowych, dotyczących przeznaczenia terenów i zasad ich zagospodarowania (wraz z ewentualnym uszczegółowieniem zasad tej ochrony).

5. Ochrona całkowita lub częściowa obiektów zabytkowych ujętych w ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków nie obejmuje elementów dysharmonijnych lub bezstylowych, powstałych w wyniku rozbudowy, nadbudowy, przebudowy, remontu budynków, instalowania urządzeń technicznych oraz nośników informacji wizualnej, to jest:

1) wtórnych elementów budynków, takich jak nadbudówki, dobudówki, zmiany kształtu dachów (w szczególności na dachy łamane, w tym mansardowe, pseudo mansardowe oraz dachy polskie i krakowskie), lukarn, okien połaciowych;

2) istniejących zmian w kompozycji, artykulacji i wystroju elewacji, w tym detali architektonicznych oraz otworów okiennych i drzwiowych i ich podziałów a także zmienionych elementów stolarki okiennej i drzwiowej, wtórnej kolorystyki;

3) umieszczonych na budynku anten i masztów, stacji bazowych i innych urządzeń oraz reklam, szyldów i neonów.

6. Dopuszcza się rozbiorke lub przebudowę elementów dysharmonijnych lub bezstylowych, o których mowa w ust. 5.

7. W odniesieniu do obiektów zabytkowych objętych ochroną całkowitą i ochroną częściową – z uwzględnieniem dopuszczeń zawartych w § 8 oraz w ustaleniach szczegółowych – obowiązują:

1) nakazy:

a) zachowania gabarytów i kształtu bryły, zachowania wysokości górnej krawędzi elewacji oraz kształtu dachu i kąta nachylenia połaci dachowych,

b) ochrony (a w razie potrzeby odtworzenia oraz wykonywania prac konserwatorskich oraz restauratorskich):

- kompozycji i artykulacji elewacji, jej wystroju i detali architektonicznych oraz historycznej kolorystyki,

- profili, podziałów, proporcji i wymiarów oraz utrzymania jednolitej kolorystyki zabytkowej lub tradycyjnej stolarki okiennej, drzwiowej, witryn sklepowych, bram wejściowych i wjazdowych;

- witraży, - mozaik oraz historycznych lub tradycyjnych: szyldów, napisów na elewacjach, neonów, tablic informacyjnych i upamiętniających, z możliwością zmiany ich rozmieszczenia (nie dotyczy zachowanych napisów na elewacjach), pod warunkiem ich lokalizacji na tej samej elewacji, na której były umieszczone;

- istniejących od strony dziedzińców i podwórz tradycyjnych i zabytkowych otwartych klatek schodowych, tzw. „schodów kuchennych”;

2) zakazy:

a) stosowania dachów bez okapów,

b) zadaszania dziedzińców i podwórz;

3) dopuszczenia – w odniesieniu do obiektów zabytkowych objętych ochroną częściową – nadbudowy i rozbudowy budynków w zakresie określonym w ustaleniach szczegółowych, z uwzględnieniem: a) dodatkowych nakazów:

- nawiązywania do istniejącej kompozycji, artykulacji i wystroju elewacji, z zachowaniem osiowości w zakresie umieszczania otworów okiennych i drzwiowych,

- kształtowania kompozycji, artykulacji i wystroju elewacji, w tym otworów okiennych w sposób, w którym na każdej wyżej położonej kondygnacji zastosowane formy winny być lżejsze,

- wysokości nowych podziałów elewacji na kondygnacje, powstających w wyniku nadbudów, nie mogą znacząco odbiegać od wysokości historycznych podziałów istniejących na budynku, tzn. mogą być niższe maksymalnie o 10% w stosunku do takiego podziału dla kondygnacji poniżej

nadbudowy. Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych § 12. Ustala się zasady kształtowania i zagospodarowania przestrzeni publicznych:

1) nakazy:

a) kształtowania przestrzeni publicznych - placu przed kościołem Bernardynów oraz głównych ulic handlowych: Stradomskiej, Starowiślnej, J. Dietla,

b) uporządkowania istniejących przestrzeni publicznych poprzez przebudowę i remont elementów wyposażenia, w tym: nawierzchni, oświetlenia, obiektów małej architektury,

c) stosowania obiektów małej architektury i oświetlenia o formie i skali dostosowanej do charakteru wyposażanych wnętrz urbanistycznych,

d) utrzymanie istniejącego typu oświetlenia za pomocą lamp „na przewieszkach” w ulicach: Starowiślnej, Stradomskiej, Koletek, św. Agnieszki;

2) zasady dotyczące nawierzchni:

a) nakaz stosowania rozwiązań technicznych zapewniających warunki dla poruszania się osobom niepełnosprawnym, w tym w zakresie zagospodarowania użytkowania i utrzymania terenów komunikacji pieszej i kołowej,

b) zakaz stosowania posadzek z drewna oraz kamienia sztucznego (w tym z betonowej kostki brukowej) za wyjątkiem płyt chodnikowych z kamienia sztucznego,

c) przy wymianie i remontach nawierzchni ulic zalecenie stosowania kamiennej kostki brukowej lub jej odsłonięcia i remontu.

Zasady utrzymania, przebudowy, remontu, rozbudowy i budowy układu komunikacyjnego

§ 15 2. Nie przewiduje się rozbudowy istniejącego układu komunikacyjnego.

3. Nie wyznacza się miejsc zjazdów z dróg publicznych.

4. Dojazdy zapewniające dostęp do dróg publicznych powinny zostać wytyczone w sposób umożliwiający prowadzenie lokalnych sieci uzbrojenia terenu.

5. W terenach dróg publicznych dopuszcza się lokalizację tras rowerowych innych, niż wyznaczone na rysunku planu.

6. Realizacja ustaleń planu w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji kołowej, transportu publicznego, parkingów i komunikacji pieszej wymaga:

1) zapewnienia rozwiązań technicznych dla poruszania się osób niepełnosprawnych (w tym z dysfunkcją wzroku) – w terenach z urządzeniami i obiektami dla komunikacji kołowej, pieszej i rowerowej,

2) rozwiązań technologicznych i przestrzennych wspomagających i poprawiających warunki wzrostu drzew i krzewów, w tym zakazu lokalizowania znaków drogowych w obrębie trawników lub pasów zieleni niskiej.

7. Ustala się następujące zasady obsługi parkingowej:

1) określa się minimalną liczbę miejsc parkingowych, wliczając miejsca w garażach, odniesioną odpowiednio do funkcji obiektów lub do funkcji ich części - według poniższych wskaźników (obszar planu położony na terenie tzw. śródmieścia funkcjonalnego):

a) budynki w zabudowie wielorodzinnej – min. 0,5 i max. 1 miejsce na 1 mieszkanie,

b) hotele – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 pokoi,

c) domy studenckie – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 łóżek,

d) internaty, domy dziecka – min. 2 i max. 5 miejsc na 100 łóżek,

e) pensjonaty, domy wypoczynkowe – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 łóżek,

f) domy rencistów – min. 2 i max. 5 miejsc na 100 łóżek,

g) domy zakonne – min. 2 i max. 5 miejsc na 1 dom,

- h) budynki administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości – min. 5 i max. 10 miejsc na 1000m² powierzchni użytkowej,
 - i) budynki kultury: teatry, kina, sale koncertowe – min. 12 i max. 20 miejsc na 100 widzów (miejsc siedzących),
 - j) budynki kultury: sale wystawowe, muzea – min. 10 i max. 20 miejsc na 100 odwiedzających (jednocześnie),
 - k) budynki kultu religijnego – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 uczestników (jednocześnie),
 - l) budynki oświaty – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - m) budynki szkolnictwa wyższego, nauki – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - n) jw. – dodatkowo – jeśli ze studentami – min. 2 i max. 5 miejsc na 100 studentów,
 - o) budynki obsługi bankowej – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - p) obiekty handlu: o 2000m² pow. sprzedaży i niżej – min. 10 i max. 20 miejsc na 1000m² powierzchni sprzedaży,
 - q) budynki gastronomii – min. 3 i max. 7 miejsc na 100 miejsc konsumpcyjnych,
 - r) budynki innych usług – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - s) budynki biur – min. 5 i max. 10 miejsc na 1000m² powierzchni użytkowej,
 - t) obiekty sportowe lokalne: korty tenisowe, baseny, boiska, itp. – min. 5 i max. 10 miejsc na 100 użytkowników (jednocześnie);
- 2) nie ustala się wymogu zapewnienia miejsc parkingowych w przypadku zamiaru wykonywania robót budowlanych:
- a) w istniejących budynkach, polegających na przebudowie, remoncie, nadbudowie do dwóch kondygnacji, zmianie sposobu użytkowania poddasza lub lokalu,
 - b) w istniejących budynkach, polegających na dociepleniu oraz lokalizacji pochylni i ramp dla niepełnosprawnych, szybów windowych i klatek schodowych zewnętrznych;
- 3) wyznacza się dla obiektów określonych w pkt 1 konieczność zapewnienia stanowisk na kartę parkingową – w ramach wskazanej liczby miejsc parkingowych: min. 4% liczby miejsc postojowych przeznaczonych dla danego obiektu i nie mniej niż 1 stanowisko;
- 4) określa się dla nowo budowanych obiektów minimalną liczbę stanowisk postojowych rowerów, wliczając miejsca wewnątrz obiektów, odniesioną odpowiednio do funkcji obiektów lub do funkcji ich części – według poniższych wskaźników:
- a) budynki w zabudowie wielorodzinnej – 0,5 miejsca na 1 mieszkanie,
 - b) hotele – 5 miejsc na 100 pokoi,
 - c) domy studenckie – 30 miejsc na 100 łóżek,
 - d) internaty, domy dziecka – 20 miejsc na 100 łóżek,
 - e) pensjonaty, domy wypoczynkowe – 15 miejsc na 100 łóżek,
 - f) budynki administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości – 10 miejsc na 1000m² powierzchni użytkowej,
 - g) budynki kultury: teatry, kina, sale koncertowe – 5 miejsc na 100 widzów (miejsc siedzących),
 - h) budynki szkolnictwa wyższego, nauki – 15 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - i) jw. – dodatkowo – jeśli ze studentami – 25 miejsc na 100 studentów,
 - j) obiekty handlu: o 2000m² pow. sprzedaży i niżej – 10 miejsc na 1000m² powierzchni sprzedaży,
 - k) budynki gastronomii – 10 miejsc na 100 miejsc konsumpcyjnych,
 - l) budynki innych usług – 5 miejsc na 100 zatrudnionych,
 - m) budynki biur – 10 miejsc na 1000m² powierzchni użytkowej,

n) obiekty sportowe lokalne: korty tenisowe, baseny, boiska, itp. – 5 miejsc na 100 użytkowników (jednocześnie);

5) miejsca parkingowe i miejsca postojowe rowerów dla potrzeb danego obiektu należy lokalizować i bilansować w obrębie działki budowlanej objętej projektem zagospodarowania terenu do decyzji administracyjnej albo zgłoszeniem;

6) dodatkowe, poza bilansem (ponad wymagania określone w pkt 2 i pkt 4) miejsca parkingowe mogą być lokalizowane także w obrębie terenów dróg publicznych – dojazdowych i lokalnych – jako pasy i zatoki postojowe lub na wydzielonych terenach, dla których dopuszczone jest przeznaczenie na parkingi.

8. Ustala się następujące sposoby realizacji miejsc parkingowych:

1) miejsca parkingowe należy realizować jako naziemne z uwzględnieniem pkt.2;

2) dopuszcza się realizację miejsc parkingowych jako parkingów podziemnych, z wykluczeniem:

a) III kwartału zabudowy,

b) oznaczonej na rysunku planu strefy zakazu lokalizacji podziemnych parkingów i garaży, obejmującej działki miejskie lub ich części zlokalizowane wzdłuż ulic: Bernardyńskiej, św. Agnieszki i Stradomskiej,

c) w terenach: MW/ZP.1, MW/ZP.2, MW/ZP.3, ZPs.1, ZPs.3, ZPs.4, ZPs.5, ZPs.6, ZPz.1, ZPz.2, ZPz.3, ZPz.4, ZPz.5, ZPz.6,

d) terenów komunikacji, o których mowa w § 47,

e) stref zieleni w kwartałach zabudowy;

f) wykluczenia, o których mowa w lit. a do lit. c nie uniemożliwiają wykorzystania istniejących kondygnacji podziemnych w celu lokalizacji miejsc parkingowych i garaży;

3) obowiązuje zakaz lokalizacji parkingów podziemnych jako samodzielnych obiektów budowlanych, za wyjątkiem: terenu U.3 oraz w granicach nieprzekraczalnych linii zabudowy w terenie ZPs.2 (poza zasięgiem istniejącego zainwestowania podziemnego dawnego schronu).

9. Ustala się następujące zasady obsługi obszaru komunikacją zbiorową:

1) obszar planu znajduje się w zasięgu obsługi przez istniejącą sieć linii tramwajowych w ciągu ulic J. Dietla, Starowiślniej, Stradomskiej oraz św. Gertrudy;

2) obsługę komunikacyjną obszaru uzupełniają miejskie linie autobusowe.

§ 47. 1. Wyznacza się Tereny komunikacji, z podziałem na:

1) Tereny dróg publicznych, o podstawowym przeznaczeniu pod drogi publiczne:

a) klasy zbiorczej, oznaczoną symbolem KDZT.1,

b) klasy lokalnej, oznaczone symbolami KDLT.1, KDLT.2,

c) klasy dojazdowej, oznaczone symbolami KDD.1, KDD.2, KDD.3, KDD.4, KDD.5, KDD.6;

2) Tereny dróg publicznych przeznaczone są pod budowle drogowe, wraz z przynależnymi odpowiednio: drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami – służącymi do prowadzenia i obsługi ruchu drogowego oraz dla potrzeb zarządzania drogą;

3) w Terenach dróg publicznych dopuszcza się lokalizację:

a) obiektów i urządzeń budowlanych infrastruktury technicznej, niezwiązanej funkcjonalnie z drogami,

b) obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej,

c) zieleni towarzyszącej, obiektów małej architektury.

MPZP - UCHWALA NR LXXXI/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

Celem planu jest zachowanie i ochrona unikalnego w skali europejskiej charakteru Bulwarów Wiślanych, jako otwartej - powszechnie dostępnej przestrzeni w centrum miasta stanowiącej przedpole widokowe poszczególnych obiektów zabytkowych i historycznej, zróżnicowanej struktury zabytkowych układów urbanistycznych. Określenie - zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju - granic i sposobów zainwestowania i zagospodarowania terenów, posiadających wartości rekreacyjne i krajobrazowe oraz regulacji zasad rozwoju przylegających do Bulwarów Wiślanych terenów mieszkaniowych i usługowych, w celu stworzenia harmonijnie skomponowanej przestrzeni, zachowania przedpola dla sylwety Starego Miasta i wglądów historyczno-krajobrazowych. Ochrona historycznej tkanki miejskiej układów urbanistycznych (Kazimierz, Podgórze, Dębniki - ich części w obszarze objętym planem) oraz osadzenia całego układu na osi, którą stanowi Wisła - poprzez ustalenie zasad ich zagospodarowania. Podniesienia rangi i podkreślenia reprezentacyjnego charakteru Bulwarów jako "salonu miasta", wydobycia i ochrony kulturowo przyrodniczych walorów doliny Wisły, wzbogacenia i ożywienia funkcji związanych z kulturą, rekreacją i edukacją historyczną, zintegrowania tkanki miejskiej z sąsiadującymi Bulwarami i rzeką poprzez rozwiązania funkcjonalne i kompozycyjne umożliwiające tzw. "odwrócenie miasta frontem do Wisły" a także poprzez dopełnienie zabudowy historycznych układów urbanistycznych, uporządkowania i harmonijnej kompozycji terenów zieleni publicznie dostępnych, komponowania nowej zabudowy podporządkowanej powiązaniom widokowym w skali lokalnej i miejskiej; ochrony przed zainwestowaniem terenów stanowiących wartościowe elementy krajobrazu, tj. przedpola i otwarcia widokowe na najcenniejsze zabytki i zespoły przyrodnicze; pełniejszego wykorzystania Wisły dla żeglugi turystycznej i komunikacji; wprowadzenia niezbędnej infrastruktury technicznej i usługowej, służącej w/w celom.

Zasady Przebudowy istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania określono w §7
Zasady realizacji ogrodzeń określono w ustaleniach szczegółowych poszczególnych terenów.
Zasady umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz szyldów określono w §9.
Zasady ochrony środowiska i przyrody oraz ochrony i kształtowania krajobrazu określono w §10.
Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej określono w §11.
Wymagania wynikające z kształtowania przestrzeni publicznych określono w §12.
Zasady dotyczące układu komunikacyjnego określono w §15.

§ 7. 1. Przebudowa istniejącej oraz realizacja nowej zabudowy i zainwestowania, a także zmiany zagospodarowania i użytkowania terenów wyznaczonych w planie nie mogą naruszać:

- 1) przepisów odrębnych;
- 2) norm technicznych, sanitarnych i przeciwpożarowych;
- 3) innych wymagań, w szczególności dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, kształtowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego określonych w odpowiednich zapisach niniejszej uchwały oraz w innych obowiązujących aktach prawa miejscowego, a także innych obowiązujących w gminie przepisach porządkowych - w tym w Zarządzeniu nr 2012004 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 12 stycznia

2004 r. w sprawie zasad użytkowania i ochrony przestrzeni publicznej historycznego zespołu Miasta Krakowa.

2. Istniejące obiekty budowlane i tereny mogą być użytkowane w sposób dotychczasowy, do czasu zagospodarowania terenów wyznaczonych w planie zgodnie z ustaleniami planu.

3. Dopuszcza się remont i przebudowę istniejących budynków oraz ich elementów.

4. Obowiązuje dostosowanie zabudowy i zainwestowania do potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z przepisami odrębnymi.

5. W ustalonym przeznaczeniu terenów zawierają się elementy niezbędne dla jego urzędzenia i funkcjonowania: zieleń, obiekty małej architektury, sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej służącej realizacji przeznaczenia, miejsca postojowe dla samochodów osobowych i rowerów, ciągi piesze i rowerowe oraz dojazdy i dojścia niewyznaczone na Rysunku Planu.

6. W przypadku niewyznaczenia na Rysunku Planu linii zabudowy, nowa zabudowa może być lokalizowana na zasadach określonych w niniejszej uchwale - zgodnie z przepisami odrębnymi.

7. Nowa zabudowa plombowa -rozumiana jako uzupełnienie zabudowy w celu likwidacji łuk w pierzei ulicy o istniejącej linii zabudowy i w celu uzyskania efektu zamkniętej kompozycji -może być lokalizowana w granicy działki, jeżeli na Rysunku Planu nie została wrysowana nieprzekraczalna linia zabudowy. W takich przypadkach linia rozgraniczająca pomiędzy ulicą a terenem przeznaczonym do zainwestowania stanowi obowiązującą linię zabudowy, poza którą mogą być realizowane jedynie balkony i wykusze o wysięgu mniejszym niż 130 cm oraz ryzality, przypory i elementy konstrukcyjne o wysięgu mniejszym niż 30 cm -pod warunkiem, że suma długości wszystkich elementów zlokalizowanych poza tą linią nie może być większa niż 30% długości elewacji.

1. Nowa zabudowa realizowana w terenach od MWIU.1 do MWIU.25, US.1, US.3, U.3, U.5, U.8, Up.2, Up.4 może być lokalizowana w granicach działek, przy zachowaniu wrysowanych na Rysunku Planu nieprzekraczalnych linii zabudowy.

2. Dla legalnie istniejących w dniu uchwalenia planu obiektów budowlanych, których wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy jest przekroczony w stosunku do ustalonego planem, dopuszcza się prowadzenie robót budowlanych, które nie powodują zwiększania przekroczenia tego wskaźnika (za wyjątkiem zmiany na skutek zamierzonego docieplenia obiektów budowlanych).

3. Zwolnienia dotyczące zabudowy śródmiejskiej, w rozumieniu przepisów odrębnych, można stosować w następujących wyznaczonych terenach: od MWIU.1 do MWIU.25, US.1, Up.2, U.3, U.5, U.7, U.8, U.9, U.10.

4. Na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy, nakazy, ograniczenia i dopuszczenia wynikające z przepisów odrębnych dotyczących ochrony przed powodzią.

§ 8. 1. Obszar objęty planem położony jest w całości w rejonie, w którym nie występują zagrożenia osuwania się mas ziemnych. W zakresie przygotowania i realizacji inwestycji obowiązują przepisy odrębne - odpowiednio do kategorii geotechnicznej projektowanych obiektów.

1. Z uwagi na śródmiejski i zagęszczony charakter zabudowy, w przypadku inwestycji związanych z wykonywaniem robót ziemnych (wykopów), zwłaszcza w sąsiedztwie istniejących obiektów - może występować niebezpieczeństwo utraty stabilności i wytrzymałości gruntów o charakterze zjawisk osuwiskowych. Z tego względu wszelkie inwestycje obejmujące roboty ziemne wymagają przeprowadzenia kompleksowych badań inżyniersko-geologicznych z uwzględnieniem ochrony zabytków archeologicznych.

2. Obszar planu położony jest w zasięgu studni odwodnieniowych obszaru miasta Krakowa znajdującego się pod wpływem szkodliwego piętrzenia Wisły Stopniem Wodnym "Dąbie". Przy projektowaniu obiektów budowlanych należy przyjmować poziom wód bez uwzględnienia funkcjonowania

tej bariery.

§ 9. Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego

1. Dla zapewnienia ładu przestrzennego określa się elementy zagospodarowania przestrzennego podlegające ochronie i kształtowaniu:

- 1) harmonijny historyczny układ urbanistyczny;
- 2) istniejąca wysokość kwartałów zabudowy;
- 3) zachowane ciągi i punkty widokowe;
- 4) publicznie dostępna, otwarta przestrzeń bulwarów Wisły;
- 5) pierzeje ulic i placów.

2. Dla zapewnienia ładu przestrzennego, jego ochrony i kształtowania ustala się:

- 1) nakaz rewaloryzacji brzegu Wisły w celu aktywizacji funkcjonalnej brzegów i samej rzeki Wisły;
- 2) nakaz harmonijnego i eleganckiego ukształtowania wnętrza doliny rzeki w najbardziej reprezentacyjnej części centrum miasta;
- 3) zakaz utrwalania dysharmonijnej zabudowy o niskich standardach, walorach użytkowych i estetycznych, pozostającej w kolizji z ustalonym przeznaczeniem i sposobem zagospodarowania terenu;
- 4) zakaz lokalizacji usług z zakresu dystrybucji paliw;
- 5) zakaz lokalizacji reklam z wyjątkiem tymczasowych reklam towarzyszących odbywającym się imprezom masowym - na czas ich trwania;
- 6) zakaz lokalizacji tymczasowych obiektów i urządzeń budowlanych, z wyjątkiem tymczasowych obiektów usługowo-handlowych towarzyszących odbywającym się imprezom masowym - na czas ich trwania,
- 7) zakaz budowy oficyn o wysokości wyższej niż budynek frontowy;
- 8) zakaz lokalizacji na dachach i ścianach budynków od strony elewacji frontowej anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych takich jak: maszynowni, szybów windowych, klimatyzatorów, zbiorników itp. W przypadku lokalizacji tych urządzeń poza stroną frontową budynku, ich wysokość (liczona od poziomu terenu) nie może przekraczać wysokości budynku frontowego, z zastrzeżeniem pkt 9;
- 9) w terenach: MWIU.1, MWIU.6, MWIU.8, MWIU.9, MWIU.10, MWIU.11, MWIU.12, MWIU.13, MWIU.14, MWIU.16, MWIU.17, MWIU.18, MWIU.19, MWIU.20, MWIU.21, MWIU.22, MWIU.23, MWIU.24, MWIU.25, U.5, U.8, U.9, U.10, US.3, Uo.1, Uo.2, Uo.3, Up.3, Up.4, Uz.2, E.1 ustalenia ust. 2 pkt 8 dotyczą również inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej. W pozostałych terenach wyznaczonych w planie ustalenia ust. 2 pkt 8 nie dotyczą inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej;
- 10) nakaz zachowania i uwzględniania -przy realizacji zabudowy i zagospodarowania terenu -oznaczonych na Rysunku Planu: punktów, ciągów widokowych, strefy ochrony widoku z wieży w Łągownikach na Skałkę;
- 11) nakaz dostosowania skali i formy malej architektury do charakteru wnętrz urbanistycznych;
- 12) nakaz kształtowania przestrzeni placów miejskich z uwzględnieniem posadzki, powierzchni utwardzonych, elementów malej architektury, oświetlenia, zieleni;
- 13) nakaz kształtowania i komponowania zieleni jako integralnej części otoczenia sąsiadującej zabudowy z uwzględnieniem obiektów malej architektury i oświetlenia;
- 14) nakaz nawiązania skalą, kompozycją i detalem architektonicznym nowoprojektowanych budynków (przy zastosowaniu nowoczesnej architektury) do tradycyjnych form zabudowy, identyfikujących obiekt z miejscem jego usytuowania;

- 15) nakaz kształtowania wysokiej jakości formy architektonicznej obiektów;
- 16) nakaz wykorzystania naturalnych materiałów wykończeniowych;
- 17) nakaz stosowania wysokiej jakości materiałów i tradycyjnej kolorystyki przy wykończeniu piątej elewacji powierzchni dachów;
- 18) przy iluminacji obiektów -nakaz zastosowania oświetlenia podkreślającego walory architektoniczne obiektu oraz uwzględniającego zasadę ukazywania obiektów iluminowanych w kontekście otoczenia -dotyczy to w szczególności iluminacji obiektów stanowiących przedpole widoku na Wzgórze Wawelskie, sylwet Starego Miasta, sylwet Klasztoru Sióstr Norbertanek, historyczne układy urbanistyczne;
- 19) zakaz zastosowania agresywnej (konkurencyjnej dla obiektów zabytkowych) kolorystyki i oświetlenia;
- 20) nakaz dostosowania stałych znaków informacji wizualnej, formą i kolorystyką do obowiązujących i stosowanych w mieście;
- 21) w terenach WS w strefach dopuszczonej lokalizacji usług, o których mowa w § 39 ust. 3 pkt 2 lit. a, lit. b, dla lokalizowanych w nich obiektów pływających (rozumianych jako konstrukcje pływające nieprzeznaczone do uprawiania żeglugi, ale do celów biurowych, gastronomicznych, hotelowych, warsztatowych, jako przystań, zakład kąpielowy) obowiązują następujące nakazy i zakazy:
 - a) lokalizacja dłuższym bokiem wzdłuż nabrzeża lub przy przystani pływającej;
 - b) wygląd dostosowany do nabrzeża wielkomiejskiego;
 - c) styl nawiązujący do stylu żeglugi rzecznej w Europie;
 - d) zakaz stosowania elementów rustykalnych i obcych kulturowo;
 - e) maksymalna szerokość: 9 m;
 - f) maksymalna wysokość do części rozbieralnej: 5,0 m od poziomu wody;
 - G) proporcje: wysokość mniejsza niż szerokość;
 - h) nie więcej niż jeden zadaszony poziom komercyjny powyżej linii wody;
 - i) zakaz stosowania oświetlenia konkurencyjnego dla walorów widokowych zabytków (z zastrzeżeniem, że nie dotyczy to obowiązkowej sygnalizacji nawigacyjnej).

§ 10. Zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego

1. Wskazuje się na Rysunku Planu pomniki przyrody oznaczone w Rozporządzeniu nr 3 Wojewody Krakowskiego z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie pomników przyrody na terenie województwa krakowskiego (Dziennik Urzędowy Województwa Krakowskiego nr 5 poz. 13):
 - 1) Topola biała o obwodzie pnia 450 cm, działka ewidencyjna nr 184 obr. 12 Podgórze (Plac Serkowski),
 - 2) Lipa srebrzysta o obwodzie pnia 424 cm, działka ewidencyjna nr 364 obr. 14 Krowodrza, (ul. Kościuszki 32).
2. W celu ochrony środowiska i przyrody ustala się:
 - 1) nakaz stosowania rozwiązań przestrzennych i technicznych gwarantujących zachowanie odpowiednich standardów środowiskowych, w tym w szczególności stosowania urządzeń i rozwiązań technicznych mających na celu minimalizacji uciążliwości w zakresie hałasu;
 - 2) nakaz zaspokajania potrzeb grzewczych i innych potrzeb energetycznych poprzez przyłączenie do miejskiego systemu ciepłowniczego lub poprzez zastosowanie energii elektrycznej lub paliw ekologicznie czystych (gaz, lekki olej opalowy) lub alternatywnych źródeł energii (np. energia słoneczna);

- 3) zakaz stosowania w nowych obiektach paliw stałych jako podstawowego źródła ciepła;
 - 4) gospodarkę odpadami należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi;
 - 5) dopuszczenie lokalizacji urządzeń wodnych, niezbędnych dla realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz ochroną przeciwpowodziową;
 - 6) nakaz rekultywacji zieleni zdegradowanej;
 - 7) nakaz uwzględnienia w sposobie zagospodarowania działki lub terenu inwestycji istniejących drzew i objęcia ich ochroną przy lokalizacji inwestycji.
3. W celu ochrony krajobrazu kulturowego ustala się:

1) nakaz ochrony:

- a) sylwety Starego Miasta, ze szczególną ochroną sylwety Wzgórza Wawelskiego
 - b) sylwety klasztoru Sióstr Norbertanek wraz z zakolem Rudawy uchodzącej do Wisły
 - c) punktów i ciągów widokowych, umożliwiających bliskie i dalekie widoki na i z obszaru objętego planem poprzez zachowanie w sposobie zagospodarowania działki lub terenu inwestycji odpowiednich parametrów i wskaźników, określonych dla poszczególnych terenów wyznaczonych w planie;
- 2) strefę ochrony widoku z wieży w Łagiewnikach na Skałkę, w której (dla ochrony widoku z wieży widokowej w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach w kierunku Kościoła św. Michała Archanioła i św. Stanisława Biskupa na Skałce) bezwzględna wysokość zabudowy nie może przekroczyć rzędnej 223 m n.p.m.

4. W zakresie dopuszczalnego poziomu hałasu w środowisku przyporządkowuje się tereny wyznaczone w planie do poszczególnych rodzajów terenów określonych w przepisach odrębnych:

- 1) tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną (MN), tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wolnostojącą lub bliźniaczą oraz zabudowę usługową (MNIU) - do terenów "pod zabudowę mieszkaniową";
- 2) tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną (MW) - do terenów "pod zabudowę mieszkaniową";
- 3) tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną i usługi (MWIU) oraz pod zabudowę usługowo-mieszkaniową (UIMW) - do terenów "na cele mieszkaniowo - usługowe";
- 4) tereny przeznaczone pod szkoły, przedszkola, domy kultury, usługi oświaty i kultury (Uo) - do terenów "pod budynki związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży";
- 5) teren przeznaczony pod zabudowę usługową: usług związanych z nauką i oświatą (uczelnie, szkoły, przedszkola), ochroną zdrowia, opieką (domy opieki, placówki opiekuńczo-wychowawcze) oraz związane z tymi funkcjami obiekty sportowe i rekreacyjne (Up.5) - do terenów "pod budynki związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży";
- 6) tereny przeznaczone pod obiekty sakralne i obiekty z nimi związane, zamieszkanie zbiorowe (Uk) - do terenów "pod zabudowę mieszkaniową";
- 7) tereny przeznaczone pod domy opieki społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, obiekty ochrony zdrowia (Uz) - do terenów "pod szpitale i domy opieki społecznej";
- 8) tereny przeznaczone pod sport i rekreację (US) - do terenów "na cele rekreacyjno - wypoczynkowe";
- 9) tereny przeznaczone pod zieleni urządzoną - parki (ZP.1 - ZP.6), pod zieleni urządzoną (ZP.7) oraz Bulwary Wiślane (ZPb) - do terenów "na cele rekreacyjno - wypoczynkowe";
- 10) pozostałych terenów nie przyporządkowuje się - w zakresie dopuszczalnego poziomu hałasu w środowisku do rodzajów terenów określonych w przepisach odrębnych.

1. W celu zapewnienia szczelności i stabilności walów przeciwpowodziowych obowiązują

ograniczenia zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony przed powodzią. Wskazuje się na Rysunku Planu linię określającą orientacyjną odległość 50 m od obwałowań i umocnień przeciwpowodziowych Wisły, jako element informacyjny.

2. W obszarze planu występują tereny sąsiadujące z Cmentarzem (zlokalizowanym poza obszarem planu), oznaczone na Rysunku Planu liniami określającymi odległość 50 m i 150 m od Cmentarza, gdzie obowiązują ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych dotyczących ochrony sanitarnej.

3. W obszarze i terenie górnictwem "Mateczny I" ze względu na występowanie zagrożeń jakości i zasobów wód leczniczych ustala się:

- 1) nakaz podłączenia do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wszystkich realizowanych inwestycji;
- 2) nakaz opracowania dokumentacji geologicznej, określającej m. in. rodzaj zagrożeń i przedsięwzięć niezbędnych dla ochrony wód leczniczych - dla obiektów posadawianych na głębokości większej niż 3 m poniżej powierzchni terenu;
- 3) zakaz wydobywania kopaliny innej niż wody lecznicze;
- 4) zakaz wykonywania ujęć wód podziemnych, z wyleczeniem wykonywanych w celu ujmowania wód leczniczych w ramach koncesji.

8. Część obszaru planu zawiera się w Bielańsko-Tynieckim Parku Krajobrazowym, dla którego warunki zagospodarowania określają przepisy odrębne, w tym Rozporządzenie Nr 81106 Wojewody Małopolskiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie Bielańsko - Tynieckiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2006 r. Nr 654 poz. 3997).

§ 11. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

1. W celu ochrony zabytków, realizowanej na podstawie przepisów odrębnych:

1) oznacza się na Rysunku Planu obiekty i obszary będące pod ochroną i opieką konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków:

- a) zespół pałacowy przy ul. Tynieckiej 18 w Krakowie, składający się z budynku pałacu i najbliższego otoczenia, w granicach działek nr 4119, 4120, 14, 51213, 51214 obręb 10 - nr rejestru A-603;
- b) budynek przy ul. Jaskółczej 6 w Krakowie w granicach działki nr 36215 obręb nr 14 Kraków - Krowdrza - nr rejestru A-1099;
- c) willa przy ul. Warneńczyka 14 w Krakowie - Podgórzu w granicach działki nr 192 obręb 12 - nr rejestru A888;
- d) budynek dawnej szkoły miejskiej im. T. Kościuszki położony w Krakowie przy ul. Sokolskiej 13 w granicach działki nr 187 obręb 12 - nr rejestru A-84M;
- e) dawna zajezdnia tramwajowa (teren i obiekty kubaturowe) przy ul. św. Wawrzyńca 12 i 13 do 17 w Krakowie - nr rejestru A-680;
- f) budynek dawnego kina "Wisła" przy ul. Podgórskiej 14 w Krakowie położony na części działki nr 78 obręb 15 - Kazimierz - nr rejestru A-986;
- g) zespół dawnej prochowni i danych garaży "Start" przy ul. Kotlarskiej 34 w Krakowie - nr rejestru A-1048;
- h) budynek przy ul. Józefińskiej 4, nr rejestru A-229;
- i) dom przy ul. Brodzińskiego 11 Staromostowa - nr rejestru A-372;
- j) kamienica przy ul. Brodzińskiego 3 w granicach działki nr 35, obręb nr 13 - nr rejestru A-1002;
- k) kamienice przy ul. Przy Moście 1 (narożnik ul. Staromostowa 6, Brodzińskiego 9) w Krakowie - nr rejestru A-703;
- l) kamienica przy ul. Józefińskiej nr 2 w Krakowie - nr rejestru A-228;
- m) zespół dawnej elektrowni w Krakowie przy ul. Nadwiślańskiej 4, 4a, 4b - nr rejestru A-713;
- n) pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza przy ul. Podgórskiej - nr rejestru

A-96,

o) bulwary wiślane wraz z umocnieniami przeciwpowodziowymi i mostem Retmańskim na rzece Wildze -nr rejestru A-12601M;

2) oznacza się na Rysunku Planu układy urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków:

a) obszar Pomnik historii -"Kraków -Historyczny Zespół Miasta", rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 8.09.1994 r.;

b) układ urbanistyczny Podgórze - nr rejestru A-608;

c) układ urbanistyczny Kazimierza ze Stradomiem - nr rejestru A-12;

d) układ urbanistyczny miasta Krakowa w granicach Plant - nr rejestru A-1;

e) układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. "nowego miasta" wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką Św. Sebastiana, Podbrzeziem, oraz Polami Kazimierzowskimi -nr rejestru A-12731M;

3) oznacza się na Rysunku Planu obiekty i obszary będące pod ochroną i opieką konserwatorską, zawarte w ewidencji zabytków, wymienione w wykazie stanowiącym załącznik Nr 3 do niniejszej uchwały.

1. W celu ochrony obiektów zabytkowych, o których mowa w ust.1 pkt 1 i 2 wymaga się postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi, odnoszącymi się do obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską.

2. W celu ochrony obiektów zabytkowych, o których mowa w ust.1 pkt 3, określa się na Rysunku Planu obiekty podlegające (wraz z działką) całkowitej lub częściowej ochronie ustaleniami planu.

4. Dla określonych na Rysunku Planu obiektów objętych ochroną całkowitą ustala się:

1) nakaz zachowania gabarytów i cech obiektu oraz zasad zabudowy w zakresie:

a) rzutu budynku;

b) usytuowania klatki schodowej;

c) bryły (w tym kształtu dachu) - dopuszczenie adaptacji strychu bez możliwości stosowania okien innych niż połaciowe z zastrzeżeniem ust. 6 pkt. 7;

d) elewacji: kompozycji, artykulacji, zachowania (odtworzenia) detalu architektonicznego, stolarki: bram wejściowych i wjazdowych, stolarki okiennej - w przypadku złego stanu zachowania - możliwość wymiany z powtórzeniem pierwotnego materiału oraz stylowej formy z uwzględnieniem detali, proporcji oraz profili;

e) piątej elewacji -strefy dachów: dopuszcza się pokrycie dachówką ceramiczną w kolorach naturalnych lub blachą w kolorach naturalnej dachówki ceramicznej albo w kolorach naturalnej blachy;

2) zakaz lokalizacji szyldów i znaków informacji wizualnej powyżej parteru (lub gzymsu nad parterem);

3) dostosowania do kompozycji elewacji szyldów i znaków informacji wizualnej;

4) dopuszczenie iluminacji.

5. Dla określonych na Rysunku Planu obiektów objętych ochroną częściową ustala się:

1) nakaz zachowania następujących cech obiektu:

a) zasad kompozycji elewacji frontowych tj. artykulacji, zachowania (odtworzenia) detalu architektonicznego;

b) stolarki bram wejściowych i wjazdowych, stolarki okiennej -w przypadku złego stanu zachowania

-

możliwość wymiany z powtórzeniem pierwotnego materiału oraz stylowej formy z uwzględnieniem detali, proporcji oraz profili;

- 2) dopuszczenie zmian następujących gabarytów i cech obiektu:
 - a) nadbudowy do wysokości ustalonej dla poszczególnych wyznaczonych terenów;
 - b) rozbudowy i przebudowy przy zachowaniu ustaleń dla poszczególnych wyznaczonych terenów;
 - c) formy i kształtu dachu - przy zastosowaniu materiałów pokrycia w kolorach naturalnych;
 - d) adaptacji strychu;
- 3) dopuszczenie iluminacji;
- 4) zakaz lokalizacji szyldów i znaków informacji wizualnej powyżej parteru (lub gzymsu nad parterem);
- 5) dostosowania do kompozycji elewacji szyldów i znaków informacji wizualnej.
6. Dodatkowo dla poszczególnych obiektów ustala się nakaz:
 - 1) dla obiektu przy ul. Kościuszki 42 - odtworzenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej, zachowanie stylowych kwietników;
 - 2) dla obiektu przy ul. Kościuszki 60 - zachowania dekoracyjnych krat w oknach parteru po lewej stronie bramy wejściowej, odtworzenia krat w oknach parteru po prawej stronie bramy wejściowej;
 - 3) dla obiektu przy ul. Kościuszki 62 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej na piętrze: okna dwuskrzydłowe ze śłemeniem i jednopolowym nadświetlem;
 - 4) dla obiektu przy ul. Kościuszki 64 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej na piętrze: okna dwuskrzydłowe ze śłemeniem i jednopolowym nadświetlem;
 - 5) dla obiektu przy ul. Kościuszki 66 - zachowania drewnianych dekorowanych ganków w elewacji tylnej, zachowania kształtu, koloru, formy i materiału doświetlenia na klatce schodowej;
 - 6) dla obiektu przy ul. Koletek 21/Smocza 10 - zachowania oryginalnych kwietników;
 - 7) dla obiektu przy ul. Bernardyńska 10/Smocza 2 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej, zachowania oryginalnych kwietników. Przy adaptacji poddasza dopuszcza się od strony ul. Bernardyńskiej - zastosowanie nie więcej niż 10 lukarn, dostosowanych architektonicznie do elewacji kształtu dachu oraz od strony oficyny - zastosowanie okien w podniesionej ścianie kolankowej poddasza;
 - 8) dla obiektu przy ul. Zamkowej 13-15 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej (z kolumnkami na listwach przyrynkowych);
 - 9) dla obiektu przy ul. Zamkowej 18 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej;
 - 10) dla obiektu przy ul. Zamkowej 20 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej (z kolumnkami na listwach przyrynkowych);
 - 11) dla obiektu przy ul. Zamkowej 22 - przywrócenia pierwotnych podziałów stolarki okiennej (z kolumnkami na listwach przyrynkowych);
 - 12) dla obiektu przy ul. Sandomierskiej 3 - przywrócenia pierwotnych stylowych cech elewacji;
 - 13) dla obiektu przy ul. Rejtana 12/Warnencyka 12 - zachowania kutej balustrady dachowej;
 - 14) dla obiektu przy ul. Podgórskiej 11 - ukształtowania elewacji ścian szczytowych, zachowania oryginalnych kwietników;
 - 15) dla obiektu przy ul. Podgórskiej 12 - ukształtowania elewacji ścian szczytowych;
7. Ustalenia dla obiektów zawartych w ewidencji zabytków, niebędących budynkami:
 - 1) Dla parków - ochronie podlega przeznaczenie i funkcja terenu;
 - 2) Dla przeciwpowodziowych umocnień Wisły (murów oporowych) - ochronie podlega konstrukcja, forma i materiał. Dopuszcza się lokalizację ekspozycji dzieł sztuki, usług w komorach murów oporowych Bulwarów, a także wykorzystanie tych komór dla celów turystyczno - rekreacyjnych;

3) Dla muru wzdłuż ulicy Gazowej -ochronie podlega konstrukcja, forma, materiał i detal (pasy z płytek ceramicznych, tabliczki informacyjne, bramy).

4) Dla mostu im. Józefa Piłsudskiego -ochronie podlega gabaryt, konstrukcja, forma i materiał;

5) Dla pomników, kapliczek, tablic pamiątkowych -ochronie podlega konstrukcja, forma i materiał.

8. Dla pozostałych obiektów zawartych w ewidencji zabytków, oznaczonych na Rysunku Planu i wymienionych w załączniku Nr 3 do uchwały, zasady ich utrzymania, przebudowy, rozbudowy i remontu, określają przepisy odrębne. Wszystkie podejmowane przedsięwzięcia muszą być zgodne z ustaleniami dla poszczególnych wyznaczonych terenów.

9. W celu ochrony zabytków archeologicznych, realizowanej na podstawie przepisów odrębnych:

1) oznacza na Rysunku Planu stanowiska archeologiczne, opisane w następujący sposób: nr stanowiska w obszarze (nr stanowiska w miejscowości):

a) Kraków - Zwierzyniec nr stanowiska 119(13);

b) Kraków - Półwie Zwierzynieckie nr stanowiska 60(2);

c) Kraków - Dębniki 103(3);

d) Kraków - Dębniki 101(1);

e) Kraków - Nowy Świat 58(6);

f) Kraków - Kazimierz 13(4);

g) Kraków - Kazimierz 10(1);

h) Kraków - Kazimierz 11(2);

i) Kraków - Podgórze 100(18).

2) na obszarze stanowisk archeologicznych, przed rozpoczęciem robót budowlanych obowiązuje przeprowadzenie badań archeologicznych zgodnie z przepisami o ochronie zabytków;

3) wyznacza si archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej, której zasięg określa się na Rysunku Planu;

4) na obszarze archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej podczas prowadzenia prac ziemnych związanych z robotami budowlanymi obowiązuje nadzorowanie prac przez osobę uprawnioną do prowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi.

10. W celu ochrony obiektów dóbr kultury współczesnej określa się na Rysunku Planu obiekty podlegające ochronie i ustala się:

1) dla budynku Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha ochronie podlega: bryła, kompozycja, materiał wykończeniowy elewacji, ekspozycja;

2) dla budynku Kamienicy Dom pod Żaglami ochronie podlega: kompozycja elewacji, kolorystyka, materiał wykończeniowy.

11. Oznacza si na Rysunku Planu kapliczkę -krzyż i ustala się dla niej ochronę widokową, ochronę konstrukcji, formy i materiału.

§ 12. Zasady kształtowania przestrzeni publicznych

1. Określa się jako przestrzeń publiczną:

1) Bulwary Wiślane jako tereny publicznie dostępnej zieleni urządzonej pełniące funkcje reprezentacyjne związane z kulturą i rekreacją:

a) lewobrzeżne:

- . Bulwar Rodła,
- . Bulwar Czerwieński,
- . Bulwar Inflancki,
- . Bulwar Kurlandzki,
- . Bulwar Grzegórzecki;

b) prawobrzeżne:

- . Bulwar Tyniecki,
- . Bulwar Poleski,
- . Bulwar Wołyński,
- . Bulwar Podolski;

2) rzekę Wisłę;

3) drogi publiczne;

4) place;

5) wyznaczone w planie tereny publicznie dostępnej zieleni urządzonej - parki;

6) wyznaczony w planie teren placu.

2. Ustala się następujące zasady kształtowania przestrzeni publicznych:

1) nakaz uporządkowania istniejących przestrzeni publicznych poprzez sukcesywną przebudowę i remont elementów oraz otoczenia przestrzeni publicznych, w tym: a) przebudowę nawierzchni ulic i placów, ciągów pieszych i pieszo-jezdnych, ścieżek i alei spacerowych, z zastosowaniem materiałów wysokiej jakości i estetyki dla powierzchni utwardzonych

b) rekompozycję zespołów zieleni;

2) nakaz dostosowania terenu do potrzeb osób niepełnosprawnych;

3) nakaz kształtowania pierzei nowej zabudowy;

4) odnośnie do obiektów małej architektury: nakaz kompleksowego projektu dla danego terenu z uwzględnieniem wymogów ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego, ekspozycji widokowej i punktów widokowych, ustaleń § 9 ust. 2 pkt. 11 oraz zasad ustalonych dla poszczególnych terenów w rozdziale III;

5) odnośnie do reklam obowiązują zapisy § 9 ust. 2 pkt. 5;

6) odnośnie do stałych znaków informacji wizualnej: obowiązują zapisy § 9 ust. 2 pkt. 20 oraz § 11 ust. 4 pkt. 2 i 3, § 11 ust. 5 pkt. 4 i 5;

7) odnośnie do tymczasowych obiektów usługowo-handlowych: dopuszczenie lokalizacji tych obiektów jako towarzyszących odbywającym się imprezom masowym -na czas ich trwania;

8) odnośnie do urządzeń technicznych: obowiązują zapisy § 9 ust. 2 pkt. 8, 9 oraz zasady ustalone dla poszczególnych terenów w rozdziale III;

9) odnośnie do zieleni: nakaz realizacji zieleni urządzonej w przestrzeni publicznej wg całościowych projektów dla poszczególnych terenów, nakaz harmonijnej kompozycji i doboru roślin z wykorzystaniem różnorodności form, faktur a także pory kwitnienia i koloru kwiatów, koloru i kształtu liści;

10) odnośnie do otoczenia obiektów usługowych: nakaz kształtowania jako przestrzeni o wysokich walorach (dot. m.in. nawierzchni, posadzki, elementów małej architektury, oświetlenia);

11) odnośnie do dróg publicznych:

a) nakaz zachowania istniejącej zieleni w liniach rozgraniczających dróg zgodnie z przepisami odrębnymi;

b) nakaz stosowania kompleksowych rozwiązań w zakresie zagospodarowania pasów drogowych w liniach rozgraniczających, polegających m.in. na projektowaniu, realizacji i utrzymywaniu pasów zieleni towarzyszącej drogom;

12) odnośnie do oświetlenia nakaz:

a) wykonania oświetlenia według kompleksowych projektów dla poszczególnych ulic, placów, terenów zieleni i otoczenia obiektów publicznych;

b) iluminacji obiektów zabytkowych -zgodnie z miejskim programem iluminacji obiektów;

c) projektowania i wykonania oświetlenia pozostałych obiektów jako niekonkurencyjnego dla walorów widokowych zabytków.

§ 13. Zasady utrzymania, rozbudowy i budowy układu komunikacyjnego

7) Wyznaczony w planie przebieg tras rowerowych i pieszo-rowerowych oparty jest o planowany system ciągów ogólnomiejskich, z wykorzystaniem układu drogowego i istniejących szlaków. Dopuszcza się realizację innych tras.

8) Realizacja ustaleń planu w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji kołowej, transportu publicznego, parkingów i komunikacji pieszej wymaga zapewnienia warunków dla poruszania się osób niepełnosprawnych (w tym z dysfunkcją wzroku) -w terenach z urządzeniami i obiektami dla komunikacji kołowej, pieszej i rowerowej.

9) W przypadku przebudowy istniejących mostów lub budowy nowych, ich parametry należy ustalić w oparciu

o szczegółowe studium krajobrazowe i analizy widokowe. Konstrukcja winna być horyzontalna oraz neutralna, bez rozbudowanych struktur przesłaniających widok na Wzgórze Wawelskie, sylwet Starego Miasta, sylwet Klasztoru Sióstr Norbertanek, historyczne układy urbanistyczne z zastrzeżeniem, że nie dotyczy to realizacji projektu kładki "Kazimierz-Ludwinów", wybranej na podstawie konkursu,

10) Tereny komunikacji, w miejscach przecięcia z terenami wód powierzchniowych śródlądowych, oznaczonych symbolem WS, nie mogą naruszać ich integralności i ciągłości.

2. Ustala się następujące zasady obsługi parkingowej obszaru:

1) Określa się wymagane minimalne ilości miejsc postojowych dla samochodów osobowych (na parkingach i w garażach) dla obiektów budowlanych odpowiednio do ich funkcji -z zastrzeżeniem pkt. 2:

a) zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej: 1 miejsce na 1 mieszkanie lub 2 miejsca na dom,

b) zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej 1 miejsce na 1 mieszkanie z wyjątkiem terenów od MW.1 do

MW.5 gdzie minimalna ilość miejsc postojowych wynosi 1,2 miejsca na 1 mieszkanie,

c) zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w budynkach nadbudowywanych i przy przekształcaniu poddaszy

na cele mieszkalne: 0,5 miejsca na 1 mieszkanie,

d) zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w zabudowie plombowej: 1 miejsce na 1 mieszkanie,

e) usług z dziedziny szkolnictwa, oświaty, kultury: 15 miejsc na 100 zatrudnionych;

f) usług sportu: 10 miejsc na 100 widzów,

g) usług hotelowych: 5 miejsc na 100 pokoi,

h) obiektów handlowo-usługowych: 15 miejsc na 1000 m² powierzchni sprzedaży;

i) obiektów gastronomicznych: 15 miejsc na 100 miejsc konsumpcyjnych;

j) obiektów biurowych: 15 miejsc na 100 zatrudnionych;

2) Ustalane w pkt. 1 zasady obsługi parkingowej obszaru nie mają zastosowania do:

a) robót budowlanych polegających na przebudowie, remoncie i zmianie sposobu użytkowania legalnie istniejących w dniu uchwalenia planu obiektów budowlanych, dla których wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy lub wskaźnik terenu biologicznie czynnego są przekroczone w stosunku do ustalonych planem - w takim przypadku utrzymuje się sposób realizacji i liczbę dotychczas wydzielonych miejsc postojowych;

b) obiektów zlokalizowanych w międzywalu w terenie ZPb7, dla których ustala się zasadę obsługi parkingowej

poprzez wykorzystanie publicznie dostępnych parkingów, zlokalizowanych w obszarze planu;

3) Miejsca parkingowe należy bilansować w ramach działek budowlanych;

4) Dodatkowe miejsca parkowania dla samochodów osobowych mogą być projektowane także w obrębie terenów

KDD i KDL -jako pasy i zatoki postojowe, zgodnie z przepisami odrębnymi, lub na terenach ustalonych w planie, dla których dopuszczone jest przeznaczenie na parkingi i miejsca parkingowe.

3. Ustala się następujące zasady obsługi obszaru komunikacją zbiorową:

1) Podstawowym środkiem obsługi obszaru są linie tramwajowe w ul. Kościuszki oraz w trasach mostów:

grunwaldzkiego, Piłsudskiego, Powstańców Śląskich, Kotlarskim.

2) Do obsługi komunikacyjnej wyznacza się także magistralne linie autobusowe komunikacji miejskiej w trasie Mostu Dębnickiego -ul. Konopnickiej oraz w trasach pozostałych dróg zbiorczych; prowadzenie linii autobusowych powinno być umożliwione także na ulicach klasy lokalnej.

4. Określa się na Rysunku Planu tereny przepraw mostowych kolejowych, Stanowice element obsługi komunikacją kolejową:

1) TK.1 - fragment średnicowej trasy kolejowej w Krakowie (w ciągu magistrali kolejowej E 30);

2) TK.2 - fragment kolejowej linii towarowej (odcinek obwodowy Płaszów-Mydlniki).

§ 43. 1. Wyznacza się liniami rozgraniczającymi na Rysunku Planu tereny komunikacji jako drogi publiczne, oznaczone symbolami:

1) **KDZ.1 -KDZ.2**, przeznaczony pod drogę publiczną klasy zbiorczej;

2) **KDZ+T.1 - KDZ+T.2**, przeznaczone pod drogi publiczne klasy zbiorczej, z tramwajem;

3) **KDL.1 - KDL.6**, przeznaczone pod drogi publiczne klasy lokalnej;

4) **KDL+T.1 - KDL+T.2**, przeznaczone pod drogi publiczne klasy lokalnej, z tramwajem;

5) **KDD.1 - KDD.16**, przeznaczone pod drogi publiczne klasy dojazdowej;

1. Tereny wymienione w ust.1 są przeznaczone pod budowę drogową, wraz z przynależnymi odpowiednio drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami, służącymi do prowadzenia i obsługi ruchu drogowego oraz dla potrzeb zarządzania drogą.

2. W terenach wymienionych w ust.1 dopuszcza się lokalizację:

1) sieci, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej, niezwiązanej funkcjonalnie z drogami;

2) obiektów związanych z obsługą pasażerów, w ramach zagospodarowania przystanków komunikacji miejskiej;

3) zieleni towarzyszącej.

§ 44. 1. Wyznacza się tereny komunikacji, oznaczone symbolami **KDW.1** do **KDW.6**, z przeznaczeniem pod drogi wewnętrzne, w granicach określonych na Rysunku Planu liniami rozgraniczającymi.

2. Tereny dróg określonych w ust. 1 przeznaczone są pod budowę dróg wewnętrznych, wraz z przynależnymi odpowiednio do ich funkcji drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami i instalacjami; przeznaczenie tych terenów uwzględnia ponadto umieszczanie w nich: sieci i urządzeń infrastruktury technicznej, niezwiązanej funkcjonalnie z drogą oraz obiektów małej architektury.

UCHWAŁA NR XXXVI/908/20 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 26 lutego 2020 roku w sprawie ustalenia „Zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń”.

Rozdział II. ZASADY I WARUNKI SYTUOWANIA OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY, TABLIC REKLAMOWYCH I URZĄDZEŃ REKLAMOWYCH ORAZ OGRODZEŃ

§ 6. W celu ujednoczenia standardów jakościowych obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, dla poszczególnych Stref lub inaczej wyodrębnionych obszarów Miasta, dopuszcza się przeprowadzanie konkursów na elementy wyposażenia przestrzeni publicznych, przy wykorzystaniu detalu architektonicznego, identyfikującego urządzaną przestrzeń

§ 7. Ustala się następujące zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury:

- 1) zakaz sytuowania obiektów małej architektury w sposób kolidujący z zachowaniem ciągłości przejść pieszych i tras rowerowych;
- 2) nakaz wykonania obiektów małej architektury z wykorzystaniem materiałów wytrzymałych mechanicznie i odpornych na warunki atmosferyczne;
- 3) dopuszczenie:
 - a) sytuowania elementów oświetlenia przestrzeni publicznych bez określenia maksymalnej wysokości,
 - b) sytuowania elementów wyposażenia placów zabaw oraz siłowni plenerowych o wysokości do 12 m,
 - c) dla parków, skwerów, zielenic, placów zabaw, urządzeń zabawowych, urządzeń sportowych oraz siłowni plenerowych użycia materiałów i kolorystyki obiektów małej architektury innej niż wymieniona w poszczególnych Strefach,
 - d) wykonania obiektów małej architektury służących rekreacji w połączeniu z obiektami umożliwiającymi nasadzenia zieleni ozdobnej i izolacyjnej;
- 4) wysokość masztów flagowych do 12 m.

§ 8 2. Dla III Strefy ustala się:

- 1) wysokość obiektów małej architektury do 6 m, a w Podobszarze 1 III Strefy do 3,5 m;
- 2) dopuszczenie wykonania obiektów małej architektury z detalami nawiązującymi do form historycznych;
- 3) rodzaj dopuszczonych materiałów do wykonania obiektów małej architektury: drewno, stal, w tym stal kortenowska, żeliwo, aluminium, kamień naturalny, szkło i jego imitacje, beton, w tym beton architektoniczny, z wyłączeniem stosowania tworzyw sztucznych;
- 4) kolorystykę użytych materiałów do wykonania obiektów małej architektury – przy zachowaniu naturalnych kolorów materiałów określonych w pkt 3, lub stosowanie brązu, beżu, szarości i zieleni, z wykluczeniem stosowania elementów refleksyjnych, odblaskowych lub o jaskrawym kolorze, o ile nie służą zapewnieniu bezpieczeństwa użytkownikom ruchu drogowego.

§ 9. 1. Ustala się gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane tablice reklamowe i urządzenia reklamowe sytuowane w obszarze Miasta, w formie:

- 1) tablice reklamowej stanowiącej baner:
 - a) sytuowany na rusztowaniu budowlanym, przy obiekcie budowlanym, w związku z prowadzeniem robót budowlanych przy obiekcie budowlanym, przy czym powierzchnia ekspozycji reklamy na banerze nie może przekraczać 50% powierzchni baneru; dopuszcza się by pozostała powierzchnia baneru stanowiła odzwierciedlenie elewacji obiektu budowlanego, przy którym zostało umieszczone rusztowanie z zastrzeżeniem § 10 ust. 2;
 - b) sytuowany na czas przedsięwzięć plenerowych wyłącznie w określonym miejscu organizacji przedsięwzięcia plenerowego, na czas jego trwania, nie dłuższy niż 30 dni, oraz na czas ich montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego

i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu, o wymiarach nie większych niż wymiary tymczasowych obiektów lub urządzeń budowlanych, na których są one usytuowane;

2) billboardu wykonanego z metalu, tworzywa sztucznego lub szkła, przy czym dolna krawędź reklamy umiejscowiona jest na wysokości nie mniejszej niż 3 m od poziomu terenu dla billboardu wolnostojącego;

3) panelu reklamowego wykonanego z metalu, tworzywa sztucznego lub szkła o wymiarach do 2,5 m wysokości i do 1,6 m szerokości, w którym umieszczono gablotę lub elektroniczną powierzchnię reklamową o jednostronnej lub dwustronnej powierzchni ekspozycji, o wymiarach do 1,8 m wysokości i do 1,2 m szerokości;

4) pylonu wykonanego z metalu, tworzywa sztucznego lub szkła o wymiarach: wysokość do 6 m, długość do 1,5 m, szerokość do 0,4 m, na którym powierzchnia ekspozycji pojedynczej reklamy w ramach tablicy reklamowej lub urządzenia reklamowego umieszczonego na pylonie nie jest większa niż 4 m² ;

5) słupa plakatowo-reklamowego („okrągłak”) wykonanego z drewna, metalu, tworzywa sztucznego lub szkła o wymiarach: wysokość do 4,2 m, średnica walca do 1,4 m ze zwieńczeniem określonym w § 13 pkt. 3, z tym że w Podobszarze 1 III Strefy wysokość okrągłaka do 3,95 m;

6) innej wolnostojącej tablicy reklamowej albo innego wolnostojącego urządzenia reklamowego o wymiarach o wysokości do 3,5 m i powierzchni ekspozycji reklamy mniejszej niż 5 m² ;

7) innej tablicy reklamowej lub innego urządzenia reklamowego umieszczanych na obiektach budowlanych zgodnie z ustaleniami dla poszczególnych Stref, wykonanych z drewna, szkła, metali (w tym stali, stali ocynkowanej, stopów metali kolorowych), lub z dibondu, pleksi i innych tworzyw sztucznych.

2. Dopuszcza się podświetlenie tablic reklamowych i urządzeń reklamowych, o których mowa w ust. 1 przy zastosowaniu światła barwy białej.

3. Dopuszcza się sytuowanie tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych na wyposażeniu ogródków gastronomicznych, stoisk targowych, handlowych lub wystawienniczych na następujących zasadach:

1) sytuowanie nie więcej niż jednej tablicy reklamowej o powierzchni ekspozycji odpowiadającej powierzchni formatu maksymalnie A4 na co drugim lambrekinie otaczającym czaszę parasola (kolor czaszy parasola: biały, beżowy i szary, a także zielony),

2) sytuowanie nie więcej niż jednej tablicy reklamowej albo jednego urządzenia reklamowego o powierzchni ekspozycji reklamy odpowiadającej powierzchni formatu maksymalnie A4 na wyposażeniu innym, niż czasza parasola,

3) sytuowanie nie więcej niż jednej tablicy reklamowej o powierzchni ekspozycji odpowiadającej powierzchni formatu maksymalnie A4 na pręcie ogrodzenia ogródka gastronomicznego, stoiska targowego, handlowego lub wystawienniczego.

4. Poza Podobszarem 1 III Strefy, dla tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych sytuowanych na tymczasowych obiektach albo urządzeniach budowlanych związanych z organizacją przedsięwzięcia plenerowego wyłącznie w określonym miejscu organizacji przedsięwzięcia plenerowego, na czas jego trwania, nie dłuższy niż 30 dni, oraz na czas ich montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu ustala się maksymalne parametry nie większe niż parametry tymczasowych obiektów albo urządzeń budowlanych, na których są one usytuowane, z dopuszczeniem wykorzystania projekcji świetlnych i elementów ruchomych lub emitujących światło o zmieniającym się natężeniu (błyskowe lub pulsujące), takich jak: telebimy, ekrany LED, LCD, o ile nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa użytkowników ruchu drogowego.

5. Poza Podobszarem 1 III Strefy, dla wolnostojących tablic reklamowych lub wolnostojących urządzeń reklamowych sytuowanych w związku z organizacją przedsięwzięcia plenerowego wyłącznie w określonym miejscu organizacji przedsięwzięcia plenerowego, na czas jego trwania, nie dłuższy niż 30 dni, oraz na czas ich montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu ustala się następujące parametry:

1) wysokość do 6 m, a dla masztów flagowych do 12 m,
2) szerokość do 6 m,
3) powierzchnię ekspozycji pojedynczej reklamy do 6 m², a dla masztów flagowych do 7,5 m² – z dopuszczeniem wykorzystania projekcji świetlnych i elementów ruchomych lub emitujących światło o zmieniającym się natężeniu (błyskowe lub pulsujące), takich jak: telebimy, ekrany LED, LCD.
6. W Podobszarze 1 III Strefy dopuszcza się sytuowanie: - tymczasowych tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych, o wysokości do 3,5 m - wraz z konstrukcją na obiektach albo urządzeniach budowlanych, - wolnostojących tymczasowych tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych, o wysokości do 7 m, towarzyszących odbywającym się przedsięwzięciom plenerowym, o których mowa w § 4 pkt 15, na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu.

8. Zakaz lokalizowania tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych z wykorzystaniem projekcji świetlnych i elementów ruchomych lub emitujących światło o zmieniającym się natężeniu (błyskowe lub pulsujące), takich jak: telebimy, ekrany LED, LCD, z wyjątkiem:

1) paneli reklamowych,
2) w Podobszarze 1 III Strefy innej tablicy reklamowej lub innego urządzenia reklamowego, stanowiących wyposażenie przystanków komunikacji miejskiej,
3) poza Podobszarem 1 III Strefy słupów plakatowo-reklamowych („okrągłak”),
4) tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych zlokalizowanych na obiektach budowlanych na działkach nr 1/179, 1/180, 1/181, 1/182, 1/183, 1/184, 1/185 obr. 52 Nowa Huta,
5) tymczasowych tablic reklamowych i urządzeń reklamowych związanych z organizacją przedsięwzięcia plenerowego, o ile nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa użytkowników ruchu drogowego.

10. Jeżeli w innych postanowieniach uchwały nie określono rodzaju materiałów, z których należy wykonać tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe, to dopuszcza się stosowanie metali, stopów metali lub tworzyw sztucznych.

11. Zakaz sytuowania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych:

1) na ogrodzeniach, z wyjątkiem: - tymczasowych ogrodzeń sytuowanych na potrzeby przedsięwzięcia plenerowego na czas nie dłuższy niż 30 dni oraz na czas ich montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu, - ogrodzeniach, o których mowa w § 23 pkt 4,
2) na słupach oświetleniowych i trakcyjnych,
3) na budowach przeciwpowodziowych oraz obiektach i urządzeniach przeznaczonych na potrzeby ochrony przed powodzią,
4) w Podobszarze 1 III Strefy w bramach, przejściach i przejazdach do budynków w sposób przesłaniający światło bram, przejść i przejazdów oraz otwarte do wewnątrz skrzydła drzwi, bram i krat,
5) na nawierzchniach placów i dróg, jako płaszczyzny, na której zostanie umieszczona reklama

12. Dopuszcza się sytuowanie murali reklamowych w obszarze Miasta na zasadach, o których mowa w § 15 pkt 1 i § 18. 13. Wzdłuż ulic wylotowych, o którym mowa w § 5 ust. 3 pkt 3, 8, 9, 11, 15, w odległości 100 m od zewnętrznej krawędzi jezdni obowiązuje zakaz sytuowania wolnostojących tablic reklamowych albo wolnostojących urządzeń reklamowych.

§ 10. 1. Dopuszcza się sytuowanie tablicy reklamowej stanowiącej baner na czas wykonywania robót budowlanych, nie dłużej jednak niż przez 12 miesięcy oraz nie częściej niż co 7 lat.

2. Baner sytuowany w Podobszarze 1 III Strefy nie może być oświetlony, a ponadto część baneru niestanowiąca reklamy musi stanowić odzwierciedlenie elewacji budynku, przy którym znajduje się rusztowanie z banerem.

3. Dopuszcza się sytuowanie tablicy reklamowej stanowiącej baner na czas przedsięwzięć plenerowych wyłącznie w określonym miejscu organizacji przedsięwzięcia plenerowego, na czas jego trwania, nie dłuższy niż 30 dni, oraz na czas jej montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu, wyłącznie na tymczasowych obiektach lub urządzeniach budowlanych związanych

z organizacją przedsięwzięcia plenerowego, a w Podobszarze 1 III Strefy dopuszcza się dodatkowo sytuowanie baneru w słupie powietrza nad drogami publicznymi i placami.

§ 11. 1. Dopuszcza się sytuowanie billboardu, jako wolnostojącej tablicy reklamowej o wysokości do 10 m w I Strefie z wyłączeniem terenów ulic wylotowych, w odległości co najmniej 10 m od budynku oraz przy zachowaniu wymogów określonych w § 14. 2. Billboardy na obiektach budowlanych sytuuje się w I Strefie, jeżeli zostaną spełnione warunki, o których mowa w § 15 ust. 1 pkt 1, 2 i 3 albo w § 18. 3. Dodatkowo dopuszcza się sytuowanie billboardów na obiektach zlokalizowanych na działkach nr 1/179, 1/180, 1/181, 1/182, 1/183, 1/184, 1/185 obr. 52 Nowa Huta, stanowiących wykończenie elewacji obiektów budowlanych.

§ 12. Dopuszcza się sytuowanie panelu reklamowego:

- 1) w wiatach przystankowych komunikacji miejskiej – nie więcej niż dwóch paneli reklamowych, a dla wiat składających się z min. sześciu segmentów ściany tylnej – trzech paneli reklamowych;
- 2) w przejściach podziemnych, w odległości pomiędzy panelami co najmniej 2 m;
- 3) na wolnostojących obiektach budowlanych o powierzchni zabudowy do 35 m² takich jak: kiosk, toaleta – w liczbie jeden, z wyłączeniem takich obiektów budowlanych zlokalizowanych w Podobszarze 1 III Strefy,
- 4) jednego, w odległości nie większej niż 50 m od budynku restauracji, o ile restauracja prowadzi bezpośrednią sprzedaż, umożliwiającą klientom zmotoryzowanym realizację zakupu bez opuszczania pojazdu.

§ 13. Dopuszcza się sytuowanie słupa plakatowo-reklamowego („okrągłak”):

- 1) w Podobszarze 1 III Strefy - zgodnie z miejscami lokalizacji, wskazanymi na załączniku nr 2, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 2;
- 2) na całym obszarze miasta, z wyłączeniem Podobszaru 1 III Strefy, w odległości nie mniejszej niż:
 - a) 15 m od innego słupa plakatowo-reklamowego;
 - b) 15 m od wiaty przystankowej komunikacji miejskiej.
- 3) posiadającego zwieńczenie:
 - a) w obszarze objętym wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO oraz w strefie buforowej tego obszaru, wskazanym na załączniku graficznym, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 1 – w kształcie kopuły o podstawie sześciokąta, opisaną na geometrycznie wyznaczonej półkuli o średnicy do 1,4 m, zakończonej iglicą z kulą; u podstawy kopuła zakończona jest poziomym ozdobnym gzymsem wysuniętym przed lico powierzchni słupa – zgodnie z załącznikiem nr 3, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 3; b) dla pozostałego obszaru miasta – w formie walca o średnicy do 1,6 m i wysokości 0,5 m.

§ 15. 1. W obszarze Miasta, z wyłączeniem Podobszaru 1 III Strefy, dopuszcza się sytuowanie innej tablicy reklamowej lub innego urządzenia reklamowego umieszczanych na obiektach budowlanych:

- 1) na elewacji frontowej parteru obiektu budowlanego, w taki sposób by łączna powierzchnia ekspozycji tablic reklamowych i urządzeń reklamowych wraz z powierzchnią szyldów usytuowanych na tej elewacji nie przekroczyła wielkości:
 - a) 25% powierzchni elewacji frontowej parteru w I Strefie poza obszarem, o którym mowa w pkt 3,
 - b) 20% powierzchni elewacji frontowej parteru w II Strefie,
 - c) 15% powierzchni elewacji frontowej parteru w III Strefie – Podobszar 2 i 3;
 - 2) w sposób niezasłaniający okien, drzwi, detali architektonicznych obiektu budowlanego, chyba że inny sposób sytuowania tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych stanowiących szyldy został określony w uchwale;
 - 3) po spełnieniu warunku, o którym mowa w § 18. 2. Dopuszcza się w Podobszarze 1 III Strefy sytuowanie innej tablicy reklamowej lub innego urządzenia reklamowego, w tym wyświetlaczy LCD i LED, stanowiących wyposażenie przystanków komunikacji miejskiej.
3. Dodatkowo dopuszcza się sytuowanie innej tablicy reklamowej lub innego urządzenia reklamowego umieszczanych na obiektach budowlanych, zlokalizowanych na działkach nr 1/179, 1/180, 1/181, 1/182, 1/183, 1/184, 1/185 obr. 52 Nowa Huta. § 16. W terenach ulic wylotowych, z wyłączeniem sytuowania billboardów, dopuszcza się sytuowanie innych wolnostojących tablic reklamowych albo

innych wolnostojących urządzeń reklamowych, z tym że minimalna odległość w tym terenie pomiędzy nimi wynosi 500 m.

§ 17. Przy spełnieniu warunków, o których mowa w § 9 ust. 13 dodatkowo, w terenach towarzyszących obiektom usług, dopuszcza się sytuowanie tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych na następujących zasadach:

- 1) na każde 0,5 ha terenu towarzyszącego obiektom usług sytuowanie nie więcej niż czterech innych wolnostojących tablic reklamowych lub innych wolnostojących urządzeń reklamowych o wysokości do 3,5 m i powierzchni ekspozycji do 5 m² (każda). Alternatywnie, dopuszcza się sytuowanie jednego masztu wraz z urządzeniem reklamowym o wysokości do 14 m i powierzchni ekspozycji do 6 m² ;
- 2) sytuowanie urządzeń reklamowych w formie chorągwi o powierzchni ekspozycji do 6 m² i wysokości masztu do 12 m, jednak nie więcej niż trzy chorągwie na każde 0,5 ha terenu towarzyszącego obiektom usług;
- 3) sytuowanie jednego wolnostojącego billboardu o wysokości do 10 m i powierzchni ekspozycji 12 m² lub 18 m² w ramach danego terenu towarzyszącego obiektom usług;
- 4) dopuszcza się sytuowanie paneli reklamowych na elewacji frontowej parteru obiektu budowlanego;
- 5) na obiekcie budowlanym dopuszcza się sytuowanie tablic reklamowych poza elewacją frontową parteru obiektu budowlanego w sposób uporządkowany, tj.:
 - a) poziomo (w jednym rzędzie),
 - b) wymiary pojedynczej tablicy reklamowej do 3 m wysokości i do 6 m szerokości,
 - c) wymiar tablic reklamowych sytuowanych w rzędach musi być jednakowy na danej elewacji budynku,
- 6) dla budynku o wysokości powyżej 9 m dopuszcza się zwielokrotnienie liczby rzędów z tablicami reklamowymi,
- 7) sytuowanie do dwóch tablic reklamowych albo urządzeń reklamowych (o maksymalnej powierzchni ekspozycji 7 m² każda) na wiatkach dla wózków sklepowych,
- 8) dopuszcza się sytuowanie jednego pylonu w ramach danego terenu towarzyszącego obiektom usług.

§ 18. Poza Podobszarem 1 III Strefy, na ścianach ślepych budynków dopuszcza się sytuowanie jednej tablicy reklamowej albo jednego urządzenia reklamowego o powierzchni nieprzekraczającej 12 m² z wyłączeniem baneru.

§ 19. Dopuszcza się, by pierwszą wolnostojącą tablicę reklamową bądź pierwsze wolnostojące urządzenie reklamowe usytuować na granicy terenu, o którym mowa w § 14 pkt 1, a w przypadku słupa plakatoworeklamowego („okrągłaka”) na granicy terenu, o którym mowa w § 13 pkt 2 lit. b. § 20. 1. Tablice reklamowe lub urządzenia reklamowe, stanowiące szyldy w Podobszarze 1 III Strefy nakazuje się sytuować na zasadach określonych poniżej:

- 1) szyldy na budynku mogą być umieszczane płasko na elewacji lub witrynie lokalu (maksymalnie 20% powierzchni witryny) bądź na wysięgnikach,
- 2) zakaz umieszczania szyldów o wymiarach przekraczających wielkości:
 - a) 1,0 m² powierzchni,
 - b) dla szyldów na wysięgnikach – odległość 0,8 m od elewacji do krańca wysięgnika z szyldem oraz 0,6 m wysokości,
 - c) zakaz umieszczania szyldów na wysięgnikach na wysokości mniejszej niż 2,5 m nad poziomem istniejącego terenu,
 - d) zakaz umieszczania szyldów powyżej linii parteru, w tym w oknach na całej elewacji budynku oraz na dachach i kalenicach oraz ścianach szczytowych budynków,
 - e) zakaz umieszczania więcej niż jednego szyldu na danej nieruchomości przez podmiot prowadzący na niej działalność,
 - f) dopuszcza się sytuowanie szyldów na co drugim lambrekinie otaczającym czaszę parasola w ogródku gastronomicznym. 2. Szyldy, z wyjątkiem szyldów na obiektach budowlanych zlokalizowanych na działkach nr 1/179, 1/180, 1/181, 1/182, 1/183, 1/184, 1/185 obr. 52 Nowa Huta oraz

Podobszaru 1 III Strefy, sytuuje się na elewacji frontowej parteru obiektu budowlanego, by łączna powierzchnia ekspozycji szyldów nie przekroczyła wielkości:

- 1) 25% powierzchni elewacji frontowej parteru w I Strefie z wyjątkiem obiektów budowlanych, o których mowa w pkt 4,
 - 2) 20% powierzchni elewacji frontowej parteru w II Strefie,
 - 3) 15% powierzchni elewacji frontowej parteru w III Strefie – Podobszar 2 i 3,
 - 4) a szyldy na obiektach budowlanych zlokalizowanych na działkach nr 1/179, 1/180, 1/181, 1/182, 1/183, 1/184, 1/185 obr. 52 Nowa Huta sytuuje się jako wykończenie elewacji obiektów budowlanych.
3. Powierzchnia ekspozycji szyldu nie może być mniejsza niż powierzchnia odpowiadająca formatowi A4.
4. Szyldy na elewacji frontowej parteru, o których mowa w ust. 2, należy sytuować: Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego – 17 – Poz. 1984
- 1) płasko na elewacji w ramach poziomego rzędu, którego dolna krawędź znajduje się na wysokości co najmniej 2,50 m od poziomu terenu lub
 - 2) płasko na elewacji w ramach pionowych pasów sytuowanych po jednej lub po obu stronach głównego wejścia do obiektu,
 - 3) w górnej części okna/witryny/drzwi jednak na nie więcej niż na 1/3 powierzchni okna/witryny/drzwi.
5. Poza Podobszarem 1 III Strefy dopuszcza się sytuowanie szyldów powyżej elewacji frontowej parteru na obiekcie o wysokości do 9 m, posiadającym co najmniej dwie kondygnacje nadziemne, użytkowane w celach innych niż mieszkaniowe, jako jednego szyldu dla budynku, o wymiarach szyldu: wysokość do 1 m, szerokość do 2 m, sytuowanego płasko na elewacji tego budynku albo na dachu.
6. Poza Podobszarem 1 III Strefy dopuszcza się sytuowanie szyldów powyżej elewacji frontowej parteru na obiekcie o wysokości od 9 m do 25 m z dachem płaskim w ramach jednego poziomego rzędu sytuowanego w ramach attyki wieńczącej elewację budynku lub jednego poziomego rzędu sytuowanego na dachu budynku, o wymiarach poszczególnego szyldu: wysokość do 1,5 m, szerokość do 3 m, w taki sposób, by łączna powierzchnia ekspozycji szyldów na całym obiekcie nie przekraczała 1,5 razy wielkości określonych w ust. 2.
7. Poza Podobszarem 1 III Strefy dopuszcza się sytuowanie szyldów powyżej elewacji frontowej parteru na obiekcie o wysokości powyżej 25 m z dachem płaskim w ramach jednego poziomego rzędu sytuowanego w ramach attyki wieńczącej elewację budynku lub jednego poziomego rzędu sytuowanego na dachu budynku, o wymiarach poszczególnego szyldu: wysokość do 2 m, szerokość do 7 m, w taki sposób, by łączna powierzchnia ekspozycji szyldów na całym obiekcie nie przekraczała dwukrotnie wielkości określonych w ust. 2.
8. Poza Podobszarem 1 III Strefy, dla budynku o wysokości od 9 m zlokalizowanego w terenach towarzyszących obiektom usług dopuszcza się zwielokrotnienie liczby rzędów z szyldami przy równoczesnej możliwości zwiększenia parametrów poszczególnego szyldu: wysokość do 4 m, szerokość do 8 m, przy równoczesnej możliwości do dwukrotnego zwiększenia wielkości, o których mowa w ust. 2.
9. Poza Podobszarem 1 III Strefy, w przypadku budynku narożnego, posadowionego w zabudowie pierzejowej, dopuszcza się sytuowanie szyldów również na bocznej elewacji parteru, położonej od strony drogi publicznej. Dla takich budynków, powierzchnia elewacji bocznej parteru jest wliczana do powierzchni elewacji frontowej parteru.
10. Poza Podobszarem 1 III Strefy na niezabudowanych działkach ewidencyjnych dopuszcza się sytuowanie szyldów na jednym wolnostojącym totemie o wymiarach do 3 m wysokości i do 1,6 m szerokości, którego wysokość od poziomu terenu nie przekracza 3,5 m.
11. Dopuszcza się, by na zabudowanych działkach ewidencyjnych w I Strefie i II Strefie, zamiast na obiekcie budowlanym, szyldy sytuować wyłącznie na totemie o wymiarach do 4,5 m wysokości i do 2,4 m szerokości, którego wysokość od poziomu terenu nie przekracza 5 m.
12. Niezależnie od ustaleń wskazanych w ust. 2-11, dopuszcza się sytuowanie szyldów:

1) odpowiadających powierzchni formatu – maksymalnie A4 w ogródkach gastronomicznych, na co drugim lambrekinie otaczającym czaszę parasola lub na elementach wyposażenia ogródków gastronomicznych, stoisk targowych, handlowych i wystawienniczych, innych niż czasza parasola, 2) na wysięgnikach na budynkach, na elewacji frontowej parteru prostopadle do tej elewacji; dolna krawędź szyldu znajduje się na wysokości co najmniej 2,50 m od poziomu terenu; wymiar szyldu: długość - 0,8 m, wysokość - 0,6 m, odległość pomiędzy tymi szyldami – co najmniej 5 m, maksymalna odległość wysięgnika 80 cm od elewacji do krańca wysięgnika z szyldem.

13. Z wyłączeniem Podobszaru 1 III Strefy dla lokalu usytuowanego poza parterem budynku, dostępnego z przestrzeni publicznej, dopuszcza się umieszczenie jednego szyldu o powierzchni odpowiadającej maksymalnie formatowi A3 na drzwiach wejściowych do tego lokalu, znajdujących się poza parterem budynku.

14. Dla Podobszaru 2 w III Strefie, zamiast zasad określonych w ust. 2 - 11, dopuszcza się sytuowanie szyldów w formie neonów rurkowych o wysokości do 2 m na elewacjach lub na dachach budynków w taki sposób, by łączna powierzchnia ekspozycji szyldów na całym obiekcie mogła ulec zwiększeniu dodatkowo o 10% w stosunku do wielkości, o której mowa w ust. 2 pkt 3.

15. W trakcie prowadzenia robót budowlanych, dopuszcza się sytuowanie szyldów na banerze na rusztowaniu budowlanym w sytuacji przesłania istniejących na elewacji szyldów elementami konstrukcyjnymi rusztowania na zasadzie odwzorowania parametrów szyldów sytuowanych na elewacji.

16. Poza Podobszarem 1 III Strefy, w przypadku wolnostojących obiektów budowlanych o powierzchni zabudowy do 35 m² i wysokości do 5 m dopuszcza się sytuowanie szyldów także na elewacjach innych niż frontowa, pod warunkiem by łączna powierzchnia ekspozycji szyldów na danej elewacji nie przekroczyła odpowiednich wielkości określonych w ust. 2 dla elewacji frontowej parteru.

17. Z wyłączeniem Podobszaru 1 III Strefy maksymalna liczba szyldów, sytuowana na danej nieruchomości przez podmiot prowadzący na niej działalność – 5 szyldów, z zastrzeżeniem, że do liczby tej nie wlicza się szyldów sytuowanych w ogródkach gastronomicznych, na co drugim lambrekinie otaczającym czaszę parasola.

§ 21. 1. Zasady sytuowania nośników informacji wizualnej w Podobszarze 1 III Strefy dodatkowo określa uchwała Nr CXV/1547/10 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Stare Miasto wraz z jej zmianą (t. j. Dz. Urz. Woj. Mał. z dnia 21 lutego 2019 r., poz. 1507). 2. Sytuowanie tablic reklamowych albo urządzeń reklamowych (w tym szyldów) w Podobszarze 1 III Strefy nie może naruszać uchwały Nr CXV/1547/10 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Stare Miasto wraz z jej zmianą (t. j. Dz. Urz. Woj. Mał. z dnia 21 lutego 2019 r., poz. 1507).

§ 22. 1. Ustala się następujące zasady i warunki sytuowania ogrodzeń:

1) zakazuje się sytuowania ogrodzeń w terenach wyłączonych spod zabudowy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a w terenach nieobjętych ustaleniami planów miejscowych – nieruchomości niezabudowanych, z wyłączeniem nieruchomości:

a) o których mowa w pkt. 5,

b) na których prowadzone są uprawy leśne, o których mowa w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2129, 2161, z 2019 r. poz. 83, 125, 1815),

c) na których prowadzona jest działalność rolnicza, o której mowa w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1362),

2) zakazuje się sytuowania ogrodzenia na nieruchomości zabudowanej budynkiem lub budynkami mieszkalnymi wielorodzinnymi, chyba, że ogrodzenie stanowi ogrodzenie ogródka przydomowego, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 12,

3) dopuszcza się sytuowanie ogrodzenia na nieruchomości zabudowanej:

a) budynkiem lub budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi lub nieruchomości, na której prowadzone są roboty budowlane związane z budową budynku mieszkalnego jednorodzinnego,

b) budynkiem lub budynkami usługowymi (produkcyjnymi) lub nieruchomości, na której prowadzone są roboty budowlane związane z budową tych budynków;

4) dopuszcza się sytuowanie tymczasowych ogrodzeń na nieruchomości:

a) na której wykonywane są roboty budowlane na czas prowadzenia tych robót budowlanych,

b) wyłącznie w określonym miejscu organizacji przedsięwzięcia plenerowego, na czas jego trwania oraz na czas ich montażu i demontażu w okresie trzech dni roboczych przed rozpoczęciem przedsięwzięcia plenerowego i do jednego dnia roboczego po jego zakończeniu;

5) dopuszcza się ogrodzenie nieruchomości:

a) niezabudowanej, o ile na takiej nieruchomości prowadzona jest działalność gospodarcza, o której mowa w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2019 r. poz. 1292),

b) niezabudowanej, związanej z wykonywaniem rzemiosła, o którym mowa w ustawie z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz. U. z 2018 r. poz. 1267),

c) stanowiących publicznie dostępne tereny sportu, rekreacji i wypoczynku (w tym parki), wybiegi dla psów, a także tereny ogródków działkowych, cmentarzy i targowisk.

2. Wysokość ogrodzeń do 2,2 m, a dla ogrodzeń, o których mowa w:

1) w ust. 1 pkt 1 lit. b i c, pkt 4 oraz w pkt 5 lit. a i b – do 2,5 m,

2) w ust. 1 pkt 5 lit. c – do 6 m,

3) w ust. 1 pkt 2 – do 1,2 m.

3. Ogrodzenia należy wykonać:

1) jako ogrodzenia niestanowiące ogrodzeń pełnych, z zapewnieniem przejść i przepustów o wysokości minimum 12 cm od poziomu terenu i szerokości minimum 20 cm (w liczbie nie mniejszej niż jeden na każde rozpoczęte 10 m długości ogrodzenia) – w celu umożliwienia migracji zwierząt. Dopuszcza się wykonanie ogrodzeń pełnych, bez konieczności zapewnienia przejść i przepustów w celu umożliwienia migracji zwierząt, stanowiących ogrodzenia, o których mowa w ust. 1 pkt 3 lit. b, pkt 4 i pkt 5 lit. c,

2) w taki sposób, by ich usytuowanie nie wpływało negatywnie na warunki ruchu na drodze publicznej oraz na zjazdach, w szczególności nie pogarszało wymagań widoczności, o których mowa w przepisach rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie z dnia 2 marca 1999 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 124 oraz z 2019 r. poz. 1643).

4. Rodzaje materiałów, z których dopuszcza się wykonanie ogrodzenia to metal, cegła, kamień naturalny lub jego imitacje, drewno lub kompozyt drewna, aluminium oraz beton, a w przypadku ogrodzeń, o których mowa w ust. 1 pkt 3 lit. b oraz ogrodzeń tymczasowych związanych z prowadzeniem robót budowlanych dopuszcza się także prefabrykowane betonowe przęsła bądź ich elementy lub blachę falistą.

5. Nakaz stosowania kolorystyki ogrodzeń w odcieniach czerni, brązu, szarości, zieleni, beżu i bieli lub w naturalnych kolorach materiałów wymienionych w ust. 4.

§ 23. Niezależnie od zasad i warunków określonych w § 22, dopuszcza się:

1) wykonanie szlabanów wjazdowych na drogach wewnętrznych stanowiących dojazd lub zjazd z wydzielonych miejsc postojowych dla samochodów osobowych,

2) wykonanie ogrodzeń o wysokości do 1,1 m dla ogródków gastronomicznych z dopuszczeniem od 1 listopada do 31 marca montażu alternatywnie tafli szkła, o łącznej wysokości takiego ogrodzenia do 1,8 m,

3) kształtowanie ogrodzeń w postaci żywopłotów,

4) sytuowanie tablic reklamowych albo urządzeń reklamowych na ogrodzeniach albo piłkołapach lub piłkochwytach w taki sposób, aby: - ogrodzenie nie stało się ogrodzeniem pełnym, - wyłącznie od wewnętrznej strony ogradzanej nieruchomości lub jej części.

§ 24. W przypadku ogrodzeń stanowiących zabytki, w tym ujętych w gminnej ewidencji zabytków lub planowanych do wykonania na nieruchomościach, na których znajdują się obiekty zabytkowe, stosuje się zasady, o których mowa w § 22 i § 23, chyba, że inne wymogi związane z ochroną zabytków określi organ ochrony zabytków.

Rozdział III. WARUNKI DOSTOSOWANIA

§ 25. 1. Zawarte w uchwale zakazy, zasady i warunki znajdują zastosowanie do obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń sytuowanych, budowanych, remontowanych lub przebudowywanych od dnia wejścia w życie uchwały. 2. Tablice reklamowe i urządzenia reklamowe istniejące w dniu wejścia w życie uchwały, należy dostosować do zawartych w uchwale zakazów, zasad i warunków w terminie 24 miesięcy od dnia wejścia w życie uchwały:

1) dostosowanie może nastąpić poprzez dokonanie zmiany formy tablicy reklamowej albo urządzenia reklamowego zgodnie z wymaganymi uchwałą parametrami poprzez przycięcie, zmniejszenie, zdjęcie części tablicy reklamowej albo urządzenia reklamowego, wymianę materiału z którego tablica reklamowa albo urządzenie reklamowe jest wykonane, przemalowanie, zmianę koloru i/lub natężenia światła, przesunięciu/przeniesieniu tablicy reklamowej albo urządzenia reklamowego w miejsce zgodne z postanowieniami uchwały, demontaż tablicy reklamowej albo urządzenia reklamowego połączony z wymianą na nową tablicę reklamową albo urządzenie reklamowe, spełniające wymogi określone w uchwale, albo ich usunięcie.

2) jeżeli istnieją co najmniej dwie tablice reklamowe lub urządzenia reklamowe usytuowane w tym samym miejscu, to usunięcie poszczególnych tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych należy prowadzić według poniższych zasad:

a) pozostawia się szyldy przed pozostałymi tablicami reklamowymi lub urządzeniami reklamowymi;

b) pozostawia się tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe o mniejszej powierzchni ekspozycji reklamy;

c) pozostawia się tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe o mniejszych pozostałych gabarytach obiektu zgodnie z kolejnością: wysokość, długość, szerokość, wysokość ekspozycji reklamy od poziomu terenu;

d) pozostawia się tablicę reklamową przed urządzeniem reklamowym;

3) jeżeli istnieją wolnostojące tablice reklamowe lub wolnostojące urządzenia reklamowe, pomiędzy którymi odległość jest mniejsza niż określona w uchwale, to o pozostawieniu danej wolnostojącej tablicy reklamowej albo wolnostojącego urządzenia reklamowego rozstrzygają warunki określone w pkt 2 lit. b-d, przy czym pierwsza wolnostojąca tablica reklamowa albo wolnostojące urządzenie reklamowe może być zlokalizowane na granicy terenu, o którym mowa w § 14 pkt 1, a w przypadku słupa plakatowo-reklamowego („okrągłaka”), pierwszy słup plakatowo-reklamowy może być zlokalizowany na granicy terenu, o którym mowa w § 13 pkt 2 lit. b.

4) nie wymagają dostosowania istniejące tablice reklamowe lub istniejące urządzenia reklamowe, których parametry nie przekraczają o +/- 5% wielkości określonych w uchwale.

5) jeżeli w wyniku zastosowania zasad sytuowania wolnostojących tablic reklamowych lub wolnostojących urządzeń reklamowych, o których mowa w § 11, § 14 lub w § 16, dopuszczalnym byłoby usytuowanie w tym samym miejscu różnych wolnostojących tablic reklamowych lub wolnostojących urządzeń reklamowych, to uznaje się wcześniejsze usytuowanie danej wolnostojącej tablicy reklamowej albo danego wolnostojącego urządzenia reklamowego za zgodne z postanowieniami uchwały, o ile zostały spełnione inne wymogi, określone przepisami prawa.

3. Przepisów § 9-§ 21 nie stosuje się do reklam umieszczanych:

1) na drzwiach, oknach lub witrynach zawierających wyłącznie informacje na temat:

a) dokonywania płatności kartami płatniczymi oraz korzystania z innych kart, w szczególności: rabatowych, lojalnościowych, wydawanych w ramach programów partnerskich, jak również dotyczące zwrotu podatku VAT, o łącznej powierzchni ekspozycji nie większej niż powierzchnia formatu A4;

b) godzin otwarcia lokalu, o powierzchni ekspozycji nie większej niż powierzchnia formatu A3;

c) aktualnej oferty gastronomicznej, sytuowanych na nieruchomości, na której prowadzona jest działalność w zakresie gastronomii, o powierzchni ekspozycji tablicy reklamowej nieprzekraczającej powierzchni formatu A3; przy czym w Podobszarze 1 III Strefy, informacje te, łącznie wraz z szyldami, nie powinny zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszklenia;

- 2) jako oznakowanie urządzeń bankomatowych, o łącznej powierzchni ekspozycji reklam nie większej niż 1 m²;
 - 3) jako oznakowanie urządzeń obsługujących sprzedaż biletów komunikacji, parkometrów albo stacji dokujących dla systemu rowerów miejskich albo stanowisk do ładowania pojazdów elektrycznych, o łącznej powierzchni ekspozycji reklam nie większej niż 0,5 m²;
 - 4) w ramach Systemu Informacji Miejskiej Krakowa; Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego – 21 – Poz. 1984
 - 5) jako oznakowanie związane z promowaniem projektów dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej.
4. Przepisów ust. 2 nie stosuje się do tablic reklamowych i urządzeń reklamowych:
- 1) stanowiących rekonstrukcję historycznych form neonów powstałych do roku 1989 w zakresie odtworzenia ich gabarytów, materiałów, kolorystyki oraz lokalizacji;
 - 2) powstałych do roku 1989 lub tablic reklamowych i urządzeń reklamowych ujętych w kartach ewidencyjnych zabytków.
5. Nie wymagają dostosowania do zasad i warunków określonych w uchwale obiekty małej architektury istniejące w dniu wejścia w życie uchwały.
6. W stosunku do ogrodzeń powstałych legalnie przed wejściem w życie niniejszej uchwały, następuje zwolnienie z obowiązku dostosowania takich ogrodzeń do wymogów uchwały.

Uwarunkowania wynikające z ochrony środowiska przyrodniczego.

Zieleń (i przestrzeń) w mieście średniowiecznym i nowożytnym była luksusem i ekstrawagancją. Dysponowały nią niemal wyłącznie klasztory (często dyktowały to wymogi reguły) oraz najbogatsze rezydencje. Z punktu widzenia sztuki ogrodowej, mamy w Krakowie przekrój historycznych terenów zielonych od średniowiecznych, po współczesne⁸. Z punktu widzenia dawnych mieszczan krakowskich i kazimierskich enklawy te nie miały żadnego znaczenia. Byli tam wpuszczani z rzadka, w największe święta, lub zgoła nigdy. Na spacery wybierano się na cmentarz lub pod szubienicę.

Życie ówczesne cechowało nieznośne zagęszczenie w obrębie murów miejskich, kiepska infrastruktura i bardzo niski poziom higieny. Nie było zieleni ulicznej. Było błoto, koński nawóz i rynsztoki. Resztki z rzeźni, bezpańskie psy i szczury. Niewielkie cmentarze były nieustannie przekopywane by uzyskać miejsce do pochówku. Tereny wokół murów miejskich wyglądały rozpaczliwie, pełniły rolę śmietnisk; do rzek odprowadzano w żaden sposób nieoczyszczane ścieki. Łąka św. Sebastiana uważana była za miejsce tak odległe, że urządzono tam szpital epidemiologiczny. W XIX w., kiedy zaczęto zakładać Planty naoczny świadek pisał: „Wzdłuż murów miasta rozciągały się szerokim pasem wały i rowy. Przestrzeń ta była prawie niedostępna i bagnista, zasypana górami śmieci, błota i rumowiska, wywożonymi i sypanymi bez ładu, zarosła lasem ostów i pokrzyw. Tylko wąską drożyną można było tutaj przejść lub przejechać”⁹. Ambroży Grabowski dodaje: „Tylko wąską drożyną można było przejść i przejechać od bramy pobocznej pod samym Wawelem do bramy Wiślniej. Cała ta przestrzeń koło murów zasypana była śmieciami i rumowiskiem, z których formalnie usypane były Tatry. W dołach zaś między tymi zalegała smrodliwa gnojówka, a na brzegach rosły zielska, badyle i chwasty, które formowały prawie jak młody las, który się opuścił po kilkoletnim wyrębie dawnego. Chłopcem będąc, chodziłem w niedzielę w te zapusty ostowe łąpać tam motyle”¹⁰. Brzegi Wisły cieszyły się złą sławą i nikt, kto nie musiał tam się nie zapuszczał. Teren był niebezpieczny, na dodatek zdewastowany regularnie powracającymi powodziami.

Tereny od Krakowa czy Kazimierza nieco odleglejsze były już wprawdzie zielone, ale nie były zielenią publiczną. Raczej strefą bezpieczeństwa żywnościowego (podobnie jak Błonia). Okoliczne wsie: Czarna i Nowa Wieś, Łobzów, Krowodrza, Gramatyka i Kawiory (nazywane „ogrodnikami”) dostarczały mieszkańcom Krakowa „ogrodowiny”.

Enklawami zieleni były stoki wzgórza wawelskiego i widok na drzewa wyrastające ponad wysokie, klasztorne mury. Nieco inaczej prezentował się Stradom, gdzie szeroka arteria oddzielała kilka rozległych kompleksów ogrodowo-klasztornych. Na Kazimierzu, z wyjątkiem Skałki, Augustianów i klasztoru kanoników przy kościele Bożego Ciała (z czasem doszli jeszcze Bonifratrzy) było znów ciasno i błotniście.

Początki krakowskich parków publicznych sięgają końca wieku XVIII. W 1783 założono staraniem Akademii Krakowskiej najstarszy w Polsce ogród botaniczny. W 1803 otwarto na Rakowicach pierwszy cmentarz komunalny, który stał się z czasem parkiem-nekropolią. Na przełomie XVIII i XIX wieku dużą popularność zyskały (dzisiaj nieistniejące) ogrody o charakterze rozrywkowym, głównie

⁸Te najstarsze o średniowiecznej proveniencji to ogrody klasztorne i Błonia. Wśród renesansowych są m.in. ogrody wawelskie oraz wille Decjusza i biskupia na Białym Prądniku. Barok zaznaczył swą obecność m.in. w Łobzowie czy ogrodach bernardynów i misjonarzy.

⁹F. Klein, *Planty krakowskie*, Kraków 1911.

¹⁰*Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*. wyd. St. Estreicher. Kraków 1909, T.II, ss. 182 - 183.

w dzielnicy Wesoła¹¹. Publicznymi przestrzeniami stały się dzierżawione spłachetki zieleni (ok. 25), pełniące funkcję ogródków piwnych z kręgielniami. Najwytrwalsi maszerowali na krakowskie kopce.

W ramach realizowanych na początku XIX w. akcji „upięknienia miasta” miała miejsce regulacja planu miasta, rozszerzenie i wyprostowanie ulic, założenie plant i zieleńców. „Plantacye” pierwszy zespół zieleńców miejskich (1817-1822), przeznaczony dla szerokiej publiczności, szybko uznano za jedną z ozdób i osobliwości miasta¹².

To także pierwszy element publicznej zieleni komponowanej w obszarze proponowanego Parku Kulturowego¹³. Kolejnym były Planty Dietlowskie związane z likwidacją koryta Starej Wisły. W obręb Kazimierza parki publiczne wstępu nie miały¹⁴. Problematyka ta powróciła w ogłoszonym w 1909 konkursie na Plan regulacji Wielkiego Krakowa. W tym okresie zieleń w postaci obsadzeń ulic, skwerów i parków to stały element projektów regulacji i planowania miast. W konkursie na plan wielkiego Krakowa proponowano strefowanie, wyznaczenie określonych sposobów użytkowania terenu. W wytycznych podano: „Stosownie do przyszłego wzrostu ilości mieszkańców Wielkiego Krakowa w projekcie znaleźć winny poczesne miejsce, rozszerzony park Jordana, place sportowe i place zabaw, możliwie w różnych częściach miasta i park ludowy. Projektować je należy na tanim gruncie budowlanym i odległym od ruchu ulicznego i to, o ile możliwości, należącym do gminy m. Krakowa, względnie do c.k. Skarbu wojskowego, lub na większych obszarach prywatnych”. Wskazywano na pierścień Plant, Aleje i Planty Dietlowskie. Zielone miały być tereny nad Wisłą, wzdłuż Młynówki i Rudawy.

Tereny zieleni miejskiej na obszarze proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem to Bulwary Wisły i tereny do nich przyległe, w części Planty i ul. Bernardyńska, widok na ogrody Wawelu. Zieleń przyuliczna występuje przy Dietla, czy w ZWAK-u Łąka św. Sebastiana. Zagospodarowywaniu bulwarów nadrzecznych sprzyjała austriacka ustawa o popieraniu kultury krajowej, która przyczyniła się do budowy zabezpieczeń przeciwpowodziowych m.in. w Krakowie. W strukturze przestrzennej Kazimierza dominuje historyczna zabudowa kwartałowa o zwartym charakterze, z niewielkimi lukami. Podwórza były i są w większości gęsto zabudowane, o utwardzonej nawierzchni i małej ilości zieleni. Stąd zieleń wewnątrz kwartałowa (np. ogrody przyklasztorne oraz tzw. „ogrody śródblokowe”, zlokalizowane – z rzadka - na podwórzach kamienic) jest tak ważna.

Przedwojenny plan Krakowa opracowany w latach 1935-1938 pokazuje dość rozproszoną formę systemu terenów zieleni, w której postacią wyrazistą mają elementy, m.in. Planty, parki miejskie, cmentarze, podmiejskie duże obszary rekreacyjne, wyróżniają się też niektóre tereny nadrzeczne. Niemiecki plan z okresu wojny (Krakau Grüngürtel 1939-1941) był próbą stworzenia zewnętrznego pierścienia terenów zieleni; nawiązywał do koncepcji tzw. green belt Johna C. Loudona.

¹¹Były to opisane przez Grabowskiego: ogród Dzieduszyckich przy kościele św. Łazarza (skupiający polskich rzemieślników), ogród Baumana przy kościele św. Mikołaja (dla urzędników niemieckich), ogród Frantza przy kapucynach (dla Polaków i Niemców), Krzyżanowskiego na Wesołej (dla klasy wyższej), Kremera w okolicach Łobzowa i kilka innych.

¹²Ogród Strzelecki otwarto w 1837.

¹³Planty – zadbane tereny zieleni miejskiej, ulubione miejsce spacerów mieszkańców i turystów – definiują wyraźnie ten podobszar w strukturze miejskiej, tworząc doskonałą oprawę historycznej zabudowy, pełniąc zarazem rolę środowiskową.

¹⁴Ostatnie dwudziestolecie XIX wieku to okres powstawania dużych miejskich parków publicznych poza centrum. Założono trzy duże parki publiczne: Krakowski (1885, otwarty w 1887) na gruntach Czarnej i częściowo Nowej Wsi, Jordana (1888) na terenie Czarnej Wsi oraz Bednarskiego w położonym za Wisłą Podgórzu (1896).

Obecnie zieleń na terenie parku kulturowego w części zwartej zabudowy nadal sprowadza się do zieleni wewnątrz kwartałowej oraz do rozległych terenów zielonych towarzyszących klasztorom, które są niestety niedostępne. Drugą kategorią zieleni ogólnie dostępną są Bulwary Wiślane wraz z przylegającymi do nich skwerami. Zieleń, która jest utrzymywana i pielęgnowana. Dosadzone są nowe drzewa i krzewy, uzupełniane są szpalery. Jest to jedno z najpopularniejszych miejsc wypoczynku oraz rekreacji w Krakowie, ale także bardzo chętnie wykorzystywane przez rowerzystów, rolkarzy i pieszych jako alternatywna trasa komunikacyjna. Bulwary Wiślane stanowią obiekt techniki urbanistycznej na trasie Krakowskiego Szlaku Techniki. Prowadzi nimi również rekreacyjny szlak rowerowy będący częścią europejskiej drogi rowerowej Velo. Miasto ma koncepcję na rewitalizację Bulwarów (projekt Wisła Łączy) i połączenie ich z ciągami pieszo-rowerowymi wzdłuż jej dopływów, z odległymi miejscami.

Zieleń wewnątrzkwartałowa, która pełni bardzo ważną funkcję w zwartej i ciasnej zabudowie miasta, to głównie drzewa rosnące na dziedzińcach wewnątrz budynków. Ich ogromne znaczenie dla miasta tak kulturowe, naturalne jak i ekologiczne nie budzi wątpliwości. Tym bardziej należy adaptować istniejącą substancję przy projektowaniu nowych form, a nie doprowadzić do zniszczenia tworząc „nowe”. Te ostoje zieleni pomiędzy zabudową dają schronienie wielu gatunkom zwierząt.

Paradoksalnie te często zaniedbane zielone enklawy, w których pełno „chwastów”, a nie sterylne zagospodarowanie zieleni miejskiej (krótko przystrzyżone trawniki i miniaturowe rośliny ozdobne), dają więcej pożywienia i schronienia zwierzętom. Żywopłaty które można często spotkać, a które usuwa się z zieleni miejskiej, tworzą schronienie dla małych ptaków.

Dużą powierzchnię zieleni mają ogrody klasztorne, które jednak nie są dostępne publicznie.

Porównując ortofotomapę z 1970 r. z aktualnym stanem można zauważyć, że ilość zieleni zmniejszyła się w miejscach, gdzie powstała nowa zabudowa wypełniająca luki w istniejącej substancji.

Obecnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniają w zapisach istniejącą zieleń i chronią ją (tereny chronione przedstawione na planszy poniżej). Wydaje się jednak, aby można było wprowadzić więcej zieleni przy ulicach potrzebne jest uporządkowanie sieci podziemnych, aby można sadzić szpalery drzew. Przy komponowaniu zieleni nie należy również zapominać o bardzo ważnej zieleni niskiej tam, gdzie nie można sadzić drzew oraz zastępowaniu trawników łąkami kwietnymi lub nasadzeniami krzewów i roślin ozdobnych. Torowisko biegnące środkiem plant Dietlowskich powinno być utrzymane, tam, gdzie to możliwe, jako torowisko zielone.

Odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pozwalają chronić tereny zieleni miejskiej. Obecnie obowiązujące plany wprowadzają kategoryzację zieleni na główne typy występujące na obszarze objętym planem są to:

- Zieleń towarzysząca obiektom budowlanym;
- Zieleń towarzysząca obiektom budowlanym wewnątrz kwartałów budowlanych;
- Zieleń towarzysząca obiektom sakralnym (wymieniana w Studium jako obszary o najwyższym walorze przyrodniczym);
- Zieleń parkowa, bulwarowa (fragmentarycznie wymieniana w Studium jako obszary o wysokim walorze przyrodniczym);
- Zieleń cmentarna (wymieniana w Studium jako obszary o najwyższym walorze przyrodniczym);
- Zieleńce;

— Szpalery uliczne.

Zieleń omawiana chroniona jest przez narzędzia planistyczne tj. zakazy, nakazy i dopuszczenia w zapisach i na rysunku mpzp. W omawianych trzech miejscowych planach są to głównie:

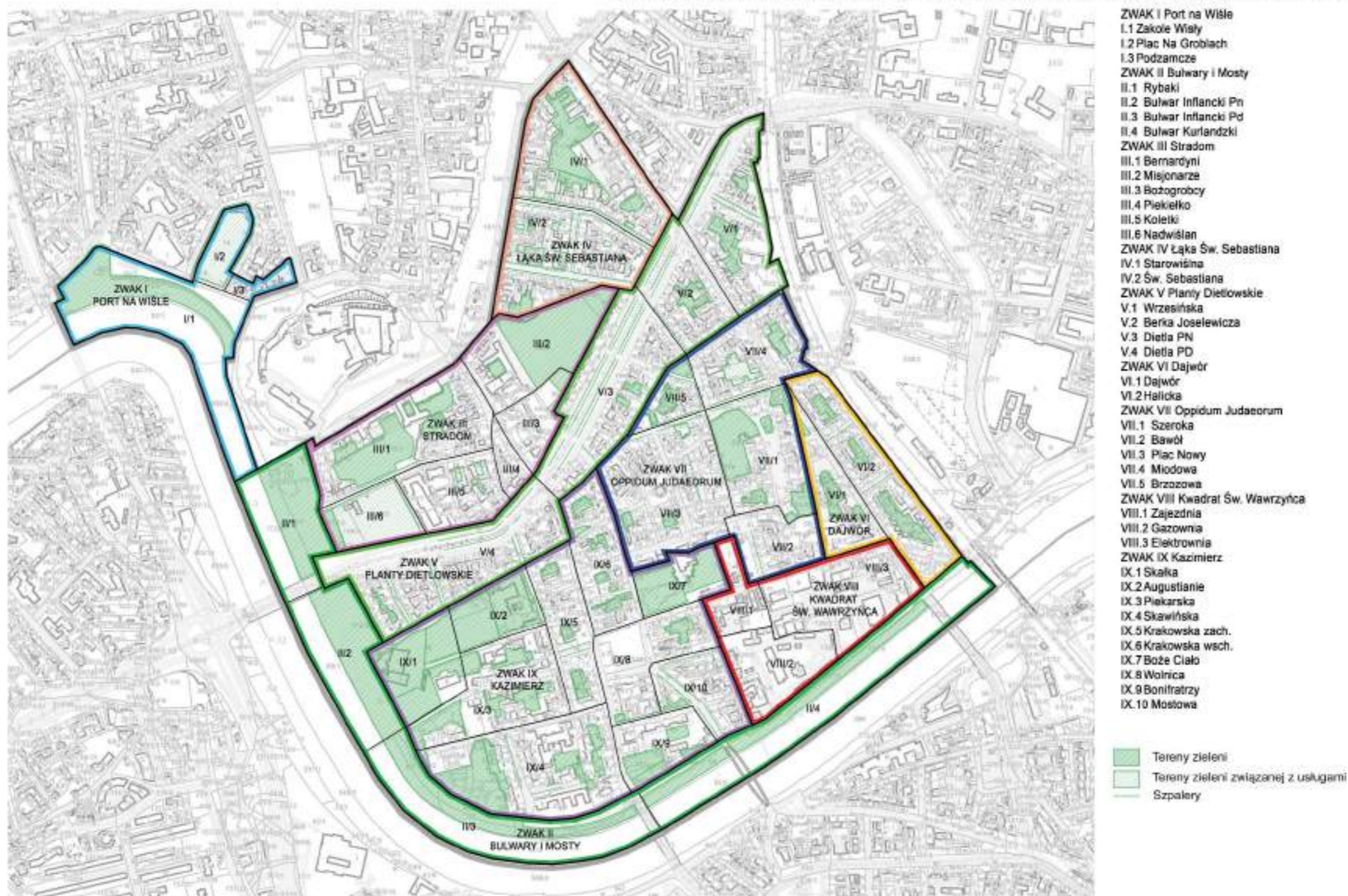
- Wskaźnik terenu biologicznie czynnego i wskaźnik intensywności zabudowy, operując tymi parametrami można ustalić zagęszczenie zabudowy i jej intensywność;
- Zakaz zabudowy i lokalizacji budynków i budowli;
- Linia zabudowy chroniąca istniejącą zielenią;
- Nakaz wprowadzania komponowanej zieleni;
- Nakaz rekultywacji zieleni zdegradowanej;
- Dopuszczenia np.: sezonowych ogródków gastronomicznych, boisk, placów do gier i zabaw, obiektów małej architektury
- Nakazy ochrony istniejącej zieleni a zwłaszcza drzew przy lokalizacji nowych inwestycji
- Nakazy stosowania odpowiednich ze względu na wymagania rodzajów zieleni;

Uwarunkowania historyczne i kulturowe Kazimierza wpłynęły na charakter zwartej zabudowy, gdzie zieleń głównie towarzyszy budynkom. Jednakże zieleń miejska stanowi nieodzowny składnik kompozycji urbanistycznej i ma wiele oblicz tj.: zielone podłogi (trawniki, kompozycje parterów kwiatowych), zielone ściany urbanistyczne (rośliny pnące, grupy, szpalery drzew), akcenty (pojedyncze drzewa nierzadko stanowiące o identyfikacji miejsca).¹⁵ I takich charakterystycznych punktów na mapie Kazimierza znaleźć można mnóstwo. Wydaje się, że zapisy planów miejscowych dobrze chronią istniejącą zielenią. Brak natomiast pomysłu na wprowadzenie zieleni w przestrzeń publiczną placów i dróg. Znaczenie zieleni miejskiej dla infrastruktury technicznej jest niedoceniane. A to właśnie ona pozwala na zmniejszenie zapotrzebowania na kanalizację deszczową, ochrania nawierzchnie oceniając drogi, może łagodzić natężenie ruchu samochodowego, zachęca do eksplorowania miejsca a nie ucieczki od betonowej pustyni.

¹⁵ Wejchert, K., 1984, Elementy kompozycji urbanistycznej, Warszawa, Arkady

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA TERENÓW ZIELONYCH CHRONIONYCH W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO



Identyfikacja terenów zielonych chronionych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzenne



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP II: ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO

CZ. D: ANALIZA KRAJOBRAZU STRADOMIA I KAZIMIERZA ZA POMOCAŹ ZIDENTYFIKOWANYCH WAK I ZWAK

DR HAB. INŹ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR HIST. ROMAN MARCINEK

DR HAB. INŹ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK
MGR INŹ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA
MGR INŹ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA

DR ANDRZEJ SIWEK
DR N. HUM., MGR INŹ. ARCH. JERZY WOWCZAK

Spis treści

Kategoryzacja wewnątrz ulicznych i placowych	6
Ciągi kluczowe [CK].....	7
CK 1 ul. Bernardyńska	8
CK 2 ul. Skałeczna	10
CK 3 ul. Józefa.....	12
CK 4 ul. Starowiślna.....	15
CK 5 ul. Szeroka	19
CK 6 ul. Bożego Ciała.....	22
CK 7 ul. Stradomska.....	25
CK 8 ul. Krakowska	27
CK 9 ul. Rybaki	32
CK 10 ul. Podgórska	33
Ciągi charakterystyczne [CC]	35
CC 1 ul. Powiśle.....	36
CC 2 ul. Smocza	37
CC 3 ul. Koletek	39
CC 4 ul. Dietla	41
CC 5 ul. Paulińska	47
CC 6 ul. Augustiańska	49
CC 7 ul. Trynitaraska	51
CC 8 ul. Mostowa.....	52
CC 9 ul. św. Wawrzyńca.....	53
CC 10 ul. Bartosza.....	56
CC 11 pl. Bawół	57
CC 12 ul. św. Sebastiana.....	58
CC 13 ul. Brzozowa.....	60
CC 14 ul. Jakuba.....	62
CC 15 ul. Miodowa.....	64
CC 16 ul. Estery	67
CC 17 pl. Nowy.....	69
CC 18 ul. Sarego Józefa.....	72

CC 19 ul. Bogusławskiego Wojciecha.....	74
CC 20 ul. Meiselsa	75
Ciągi uzupełniające [CU]	77
CU 1 ul. Wrzesińska.....	78
CU 2 ul. Sukiennicza.....	79
CU 3 ul. Orzeszkowej Elizy	80
CU 4 ul. św. Agnieszki.....	81
CU 5 ul. Piekarska	82
CU 6 ul. Skawińska.....	83
CU 7 ul. Wietora	86
CU 8 ul. Bocheńska.....	87
CU 9 pl. Wolnica.....	88
CU 10 ul. Gazowa	90
CU 11 ul. Przemyska	91
CU 12 ul. Rzeszowska.....	92
CU 13 ul. Dajwór	93
CU 14 ul. Kupa	95
CU 15 ul. Podbrzezie	97
CU 16 ul. Berka Joselewicza	98
CU 17 ul. Bonifraterska	100
CU 18 ul. Chmielowskiego Adama	101
CU 19 ul. Ciemna	102
CU 20 ul. św. Gertrudy.....	103
CU 21 ul. Halicka	105
CU 22 ul. Izaaka	106
CU 23 ul. św. Katarzyny	107
CU 24 ul. Kordeckiego Augustyna ks.....	108
CU 25 ul. Lewkowa	110
CU 26 pl. Na Groblach.....	111
CU 27 ul. Na Przejściu	112
CU 28 ul. Nowa	113
CU 29 ul. Podzamcze	114
CU 30 ul. św. Stanisława	115
CU 31 ul. Straszewskiego Floriana	116

CU 32 ul. Warszawera.....	117
CU 33 ul. Wąska	119
CU 34 ul. Węglowa	120
Ciągi bulwarowe [CB].....	121
CB 1 Bulwar Czerwieński.....	121
Nazwa ciągu: Bulwar Czerwieński	121
CB 2 Bulwar Inflancki.....	124
Nazwa ciągu: Bulwar Inflancki.....	124
CB 2 Bulwar Kurlandzki	127
Nazwa ciągu: Bulwar Kurlandzki	127
Ciągi według nazw ulic i placów	130

Uwaga!

W części inwentaryzacyjnej zastosowano system skrótów obowiązujący w katalogach zabytków architektury. Zastosowanie pełnych form sprawiłoby, że objętość opracowania powiększyłaby się ponad racjonalną miarę.

Skróty te odwołują się do podstawowych informacji (mur. – murowany, drew. – drewniany, przebud. – przebudowany, nadbud. – nadbudowa, proj. – projekt itp.)

Wyróżnienie czerwoną czcionką oznaczają nieobecność obiektu (lub działki) w Gminnej Ewidencji Zabytków. Pogrubiono numer wpisu do rejestru zabytków.

Zdjęcia współczesne wykonała Autorska Pracownia Projektowa Wowczak. Zostały one pogrupowane i przypisane do każdego ciągu widokowego.

Dawne nazwy ulic

Bohaterów Stalingradu > Starowiślna

Fornalskiej Małgorzaty > Wietora

Gliniana > Krakowska

Kazimierska > Stradomska

Kierków > Jakuba

Kopernika > Koletek

Mały Plac > Jakuba

Miedziuch > Meiselsa

Nadwiślańska > Podgórska

Nowa (d.) > Meiselsa

Pobrzeże > Podbrzezie

Podbrzezie (d.) > Miodowa

Podbrzeże > Podbrzezie

Portowa > Podzamcze, Powiśle

Przesmyk > Bonifraterska

Różana > Trynitaraska

Rybna > Trynitaraska

Rybny Plac > Izaaka

Rynek > Wolnica Plac

Skawińska Boczna > Wietora.

Stanisława św. [d.] > Skałeczna

Sukiennicza (d.) > Żydowska

Sukienników > Żydowska

Szeroka [d.] > Kupa

Szewska > Krakowska

Topolowa al. > Bernardyńska

Ubogich > Warszawera Jonatana

Uczniowska > Chmielowskiego Adama

Wałowa > Dajwór

Waryńskiego Ludwika > św. Gertrudy

Wawrzyniecka > Wawrzyńca św.

Wielka > Szeroka

Wielki Plac > Kupa

Zielona > Sarego Józefa

Żydowska > Józefa

Żydowski Plac > Nowy Plac

Kategoryzacja wnętr ulicznych i placowych

Plan Ochrony jest dokumentem określającym, w oparciu o stanowiące jego część studium, sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie, dla ochrony i dobrej kontynuacji jego krajobrazu.

| 6

Krajobraz, rozumiany jako fizjonomia środowiska kulturowego i przyrodniczego, traktowany jest jako najbardziej dosłowna synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Krajobraz, jako wartość, przedmiot troski i ochrony i równocześnie, jako najbardziej dosłowny wizerunek tej części Miasta Krakowa, stanowi podmiot Planu Ochrony.

Na etapie identyfikacji zasobu widokowego sporządzono hierarchię punktów, ciągów powierzchni i osi, składających się na wizualny odbiór struktury urbanistycznej. Synteza zasobu widokowego została ujęta w postaci charakterystyki widokowej modeli krajobrazowych i podsumowania obrazującego stan istniejący i identyfikację głównych problemów przestrzenno-widokowych. Na podstawie zebranego materiału dokonano waloryzacji. Ocena widokowa oparła się na nasyceniu elementami ekspozycji czynnej i biernej oraz określeniu skażenia widoku, w wyniku deformacji przez nawarstwienie elementów negatywnych w postaci elementów przyrodniczych lub kulturowych. Efektem waloryzacji jest tabela zbiorcza, materiałem uzupełniającym panoramy z punktów kluczowych oraz badania na modelu przestrzennym obrazujące możliwości interwencji i ich skutki przestrzenno-widokowe. Waloryzacja ekspozycji biernej, czyli jakość widoków, jakie roztaczają się z danego obszaru, częściowo podąża za ekspozycją czynną, ale miejscami wartości te są różne. Uzupełnienie analizy widokowej stanowią panoramy.

Na podstawie ustaleń poczynionych w etapie I opracowania wytypowano zestaw elementów ekspozycji czynnej. Do analizy krajobrazu wykorzystano zidentyfikowane ciągi (trasy), będące połączeniem wartości krajobrazowych, na które składają się widoki oraz substancja architektoniczna, zidentyfikowana na podstawie jednostek WAK.

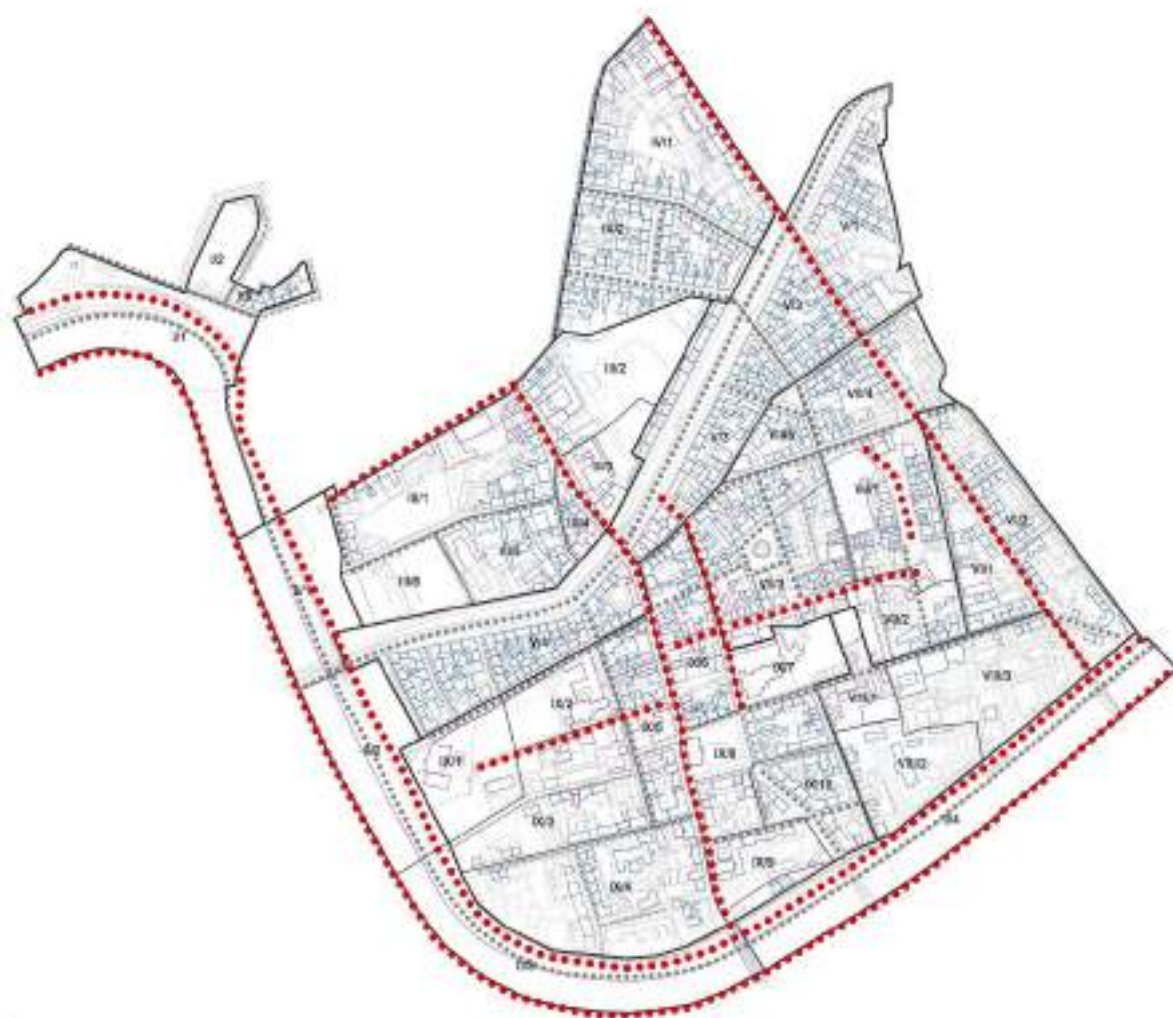
Wytypowano:

CIĄGI KLUCZOWE –ciągi widokowe kreujące najpiękniejsze sekwencje wnętr ukazujące wybitne walory kompozycyjne struktury urbanistycznej Kazimierza ze Stradomiem

CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE – główne trasy przecinające rynek kazimierski ukazujące najważniejsze zabytki miasta

CIĄGI UZUPEŁNIAJCE – mniej istotne krajobrazowo ulice i trasy w obrębie granic opracowania

W zestawieniu przyjęto kolejność ulic (w ramach poszczególnych typów ciągów) wynikającą z ustaleń etapu I. Użyto m.in. zdjęć programu GoogleMaps, wersji Street View.



- CIĄGI KLUCZOWE
- CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE
- CIĄGI UZUPEŁNIAJĄCE
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW

CK 1 ul. Bernardyńska

Numer ciągu: CK 1	Nazwa ciągu: Bernardyńska
Przebieg ciągu: Stradomska-Bulwar Czerwieński; przecznice: Smocza	
WAK-i tworzące ciąg: III.1	

| 8

Podstawowe informacje historyczne: Bernardyńska powstała w 1825 roku, kiedy w efekcie wyburzenia części zespołu klasztorowego Bernardynów („początku XIX w. tym korytarz jeden, kuchnię, sartorię, westjarnię, cmentarza facjatę z figurami świętych 7, podworec wielki z wszystkimi w nim zabudowaniami zburzono”) powstał przesmyk pomiędzy kościołem a Wawelem. Początkowo nazywana Aleją Topolową; obecna nazwa funkcjonuje od ok. 1847 roku. W XVIII w. przy ulicy stał Dworek Szembekowski, o którym wiadomość przekazał A. Grabowski „leży od południowej strony Wawelu, murowany, najbliższej baszty zwanej Sandomierską; teraz 1825 r. jest własnością Aleksandrowicza”.



NR 1: **Plac kościelny na tyłach kamienicy Stradomska 1.**

NR 2: KOŚCIÓŁ ŚW. BERNARDA ZE SIENY Z KLASZTOREM BERNARDYNÓW, ul. Bernardyńska nr 2; zbudowany w latach 1453– ok. 1484 z inicjatywy kardynała Zbigniewa Oleśnickiego, jako fundacja jego i Kazimierza Jagiellończyka, przy współudziale Jana Hińczy z Rogowa i mieszczan krakowskich; W 1473 wykonano tu pierwszy w Polsce druk – kalendarz na 1474), ale współczesna sylweta powstała wskutek barokowej przebudowy w drugiej połowie XVII w.; odbudowany w latach 1659–1680 po zniszczeniu z czasów najazdu szwedzkiego (1655–1657). Kościół p.w. św. Bernarda, mur., 2 poł. XV, gruntowna przebud. korpusu 1645-1647, zrujnowany 1656, odbud. 1659-1680, proj. Krzysztof Mieroszewski, krypty 1758-1765, restaur. fasady 1860-1861, remont. 1867-1869, gruntownie restaur. fasada 1895, arch. Zygmunt Hendel, gruntownie restaur. 1921-1930, restaur. fasady, arch. Ludwik Wojtyczko i Zygmunt Gawlik, remont. 1967-1969, klasztor, mur., 1455, rozbud. 1645-1647, zrujnowany, odbud. z wykorzystaniem pozostałości murów 1659-1680, proj.

Krzysztof Mieroszewski (?), przebud. skrzydła pn. 1755, zburzenie części wsch. 1822-1839, nadbud. piętra 1883-1885, remont. i cz. przebud. 1907, proj. Jan Sas-Zubrzycki, ogród, XV, XVII. **A-18, 1935, 1972, A-186/M.**



Gmach seminaryjny, lata 30. XX w. // kościół OO. Bernardynów, ok. 1914

NR 3/5/6: SEMINARIUM DUCHOWNE, 1928-1930; Zbigniew Gawlik, Franciszek Mączyński. Dekoracją rzeźbiarską wykonano pod kierunkiem Xawerego Dunikowskiego, w latach 1930-1991 siedziba Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Częstochowskiej, w latach 1992-2013 siedziba Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Sosnowieckiej, od 2013 roku budynek Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

NR 7: SZKOŁA (d. Żeńska Szkoła Wydziałowa im. Ks. Stanisława Konarskiego) ob. Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 21, mur., 1877-1878, proj. Maciej Moraczewski, skrzydło wsch. 1910, dobud. sali gimnastycznej 1996; **A-1125, 8.12.2003.**

NR 8 KAMIENICA, mur., 1895.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1895.

NR 10/11 KAMIENICA (narożny ul. Smocza nr 2), mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf.

CK 2 ul. Skałeczna

Numer ciągu: CK 2	Nazwa ciągu: Skałeczna
Przebieg ciągu: Krakowska-Skałka; przecznice: Augustiańska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.1, IX.2, IX.3, IX.5	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w ramach planu lokacyjnego Kazimierza (1335); nosiła nazwę św. Stanisława; obecna obowiązuje od początku XX wieku; była elementem głównej „duchowej” osi miasta – od Skałki do Kościoła Bożego Ciała.	

| 10



NR 1 > Krakowska 25

NR 3 KAMIENICA, mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 20), mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski.

NR 9 DZWONNICA > Augustiańska 7/9.

NR 11 KRYTE PRZEJŚCIE DO KOŚCIOŁA ŚW. KATARZYNY > ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANEK.

Nr 13: niezabudowana działka / teren zielony?

NR 15 KOŚCIÓŁ ŚŚ. MICHAŁA ARCHANIOŁA I STANISŁAWA BISKUPA NA SKAŁCE; rotunda św. Michała zbudowana zapewne w XI w. (wiązana przez tradycję z męczeństwem św. Stanisława Biskupa, 1079); fragment wtopiony w kościół zbudowany przed 1441 r.; najpóźniej od lokacji Kazimierza (1335) parafialny; w wyniku fundacji Jana Długosza (1472) osadzenie paulinów (z Jasnej Góry) i budowa klasztoru, w obecnej postaci w latach 1650–1655

i 1664 – ok. 1689; w latach 1683–1701 powstała obudowa architektoniczna kultowej Sadowki św. Stanisława; w okresie 1735–1751 budowa obecnego kościoła barokowego, kościół p.w. św. Michała Archanioła i Stanisława Bpa, mur., 1734-1742, proj. Antoni Gerhard Muntzer, od 1739 murator Wojciech Pucek, (na miejscu starszego z XI, przebud. XIV, rozebrany 1733), ukończenie budowy 1740-1742, arch. Antoni Solari, dekoracje wnętrza i fasady 1744-1745 i 1748-1749, schody przy fasadzie 1749, hełmy wież 1762, krypta 1792, przebud. krypty 1876-1880, arch. Teofil Żebrawski, restaur. 1889-1890, proj. Karol Knaus, remont. 1994-1997, krypta z Grobami Zasłużonych z lat 1877–1880. klasztor, mur., po 1636 (z wykorzystaniem murów gotyckich), 1664-1668, bud. Jan Zaor, ukończenie budowy ok. 1723, zamieniony na więzienie 1839, zamieniony na koszary 1848-1858, restaur.: 1724, 1791, 1859, 1938-1939, 1971-1973, arch. Stefan Świszczowski i 1980-1982. sadzawka (obramienie kam.) 1683-1684, restaur. 1711, 1723, 1858, 1895-1896, arch. Karol Knaus, ogród, ok. 1472, XVII. ogrodzenie, mur (kam.), 1895, bramka w odcinku wsch. 1894-1895, proj. Karol Knaus. **A-29, 5.05.1931, A-196/M** .



Kramy odpustowe przy ul. Skałecznej i widok na kościół Bożego Ciała, ok. 1914 // Gmach seminaryjny, lata 30. XX w.



Ulica Skałeczna, lat 50. XX w.

NR 2 > Krakowska 27.

NR 4: **obiekty tymczasowe / poza ewidencją.**

NR 6 > Augustiańska 22.

NR 8 > Augustiańska 11.

NR 10: SZKOŁA KLASZTORNA AUGUSTIANEK, mur., 1906-1908, proj. Władysław Kaczmarski A-984, 7.11.1994, A-242/M

NR 12/14 ZESPÓŁ KLASZTORNY AUGUSTIANEK, mur., 1586-1633 (z wykorzystaniem murów wcześniejszych budynków), odbud. po zniszczeniach 1657-1665, bud. skrzydła środkowego i pd. 2 poł. XVII, przebud. 2 poł. XVIII i poł. XIX w., nadbud. II piętra nad skrzydłem pd. 1822, przebud. 1893-1897, proj. Henryk de Laveaux, przebud. elewacji 1935-1937; przejście arkadowe łączące klasztor z kaplicą „Węgierską” kościoła p.w. św. Katarzyny, mur., 1727; ogród, XVII, XIX/XX. A - 984, 7.11.1994.

NR 16: SEMINARIUM DUCHOWNE, mur., 1933, proj. Adolf Szyszko-Bohusz, rozbud. po 1945; **A-735, 8.04.1988.**

CK 3 ul. Józefa

Numer ciągu: CK 3	Nazwa ciągu: Józefa
Przebieg ciągu: od Szerokiej do Krakowskiej; przecznice Wąska, Jakuba, Kupa, Estery, Nowa, Bożego Ciała	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3, VII.2, VII.1, IX.6	
Podstawowe informacje historyczne: przed lokacją Kazimierza w 1335 znajdowała się tu droga łącząca wieś Bawół ze Skałką, prawdopodobnie wykładana drewnem, która biegła grzbietem niewielkiej wyniosłości ciągnącej się pośród mokradeł; podczas lokacji wytyczono ulicę, której nazwa pojawia się pod koniec XIV w. jako ul. Sukiennicza. Ulicę prawdopodobnie zamykała brama Bydlna. Od 1494 północno-wschodnią część Kazimierza zaczęli zajmować wysiedlani z Krakowa Żydzi. Dzisiejszą ulicę Józefa przecięła w 1533 r. na dwie części brama wjazdowa Żydowska (na skrzyżowaniu z ul. Jakuba); stąd w XVI wieku wschodnią część zaczęto nazywać ulicą Żydowską (Platea Iudeorum). Na przełomie XVIII i XIX wieku cała nosiła tę nazwę. W 1866 pojawiła się nazwa obecna, nawiązująca do pobytu cesarza Józefa II w kamienicy Wojewo- dzińskiej przy Józefa 2/Krakowskiej 20. Pierwotnie nazwa odnosiła się do odcinka między ulicami Krakow- ską a dzisiejszą Nową, później objęła całą ulicę.	

| 12



NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Krakowska nr 22), mur., XVI, połączenie dwóch kamienic k. XVIII (?), przebud. pocz. XIX, nadbud. i przebud. 1847-1852, proj. Ignacy Hercok. **A-232, 16.03.1966.**

NR 3 KAMIENICA, mur., XVII, 1 poł. XIX, k. XIX, przebud. 1911, proj. Stanisław Kryłoszański; **A-445, 26.03.1969.**

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 21), mur., XVII, nadbud. II piętra 1838, 1863-1864.

NR 7 > Bożego Ciała 22.

NR 9 DWÓR OPATÓW SZCZYRZYCKICH (cystersów), ob. dom mieszkalny, mur. 1624-1625; **A-449, 26.03.1969.**

NR 11 KAMIENICA XV w., 1611-1644, XVIII/XIX w.; d. szkoła parafialna Bożego Ciała; **A-226, 15.03.1966.**

NR 13 KAMIENICA, mur., 1840, przebud. 1884.

NR 15 KAMIENICA, mur., k. XVIII, 1 poł. XIX, budowa oficyny 1894, restaur. 1955; Synagoga Chasydów Radomszczańskich.

NR 17: **budynek poza ewidencją / zabudowa tymczasowa / Kolanko nr 6.**

NR 19 KAMIENICA, mur., 1815, dobud. oficyny 1875-1887, przebud. ok.1930, remont. po 1980.

NR 21 > KAMIENICA (róg Wąska 1), 1 poł. XIX w.; **A-452 z 26.03.1968.**

NR 23 > Wąska 2.

NR 25/27/29 KAMIENICA – ściany piwnic i portale w nr 27 i 29 zabudowane kamienicą nr 25; **A-453, 26.03.1969, A-454, 26.04.1968.**



Ul. Józefa, ok. 1908-1910. Fot. Franciszek Klein. Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-636. // Róg ul. Józefa i Kupa, 1914 r. Fot. Tadeusz Gutkiewicz. ANKr, sygn. A-IV-174.



Józefa 12 Fot. Daniel Zawadzki, 03.1964. // Ulica Józefa. Fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960.

- NR 2 KAMIENICA, mur., pocz., XX w.
- NR 4 KAMIENICA, mur., XVI / XVII w., 1662, 1790, 1819, 1895; **A-446, 26.03.1969.**
- NR 6 KAMIENICA, mur., XVIII, 1830, proj. Michał Wąsowicz, 1838, nadbud. II piętra 1859 A. Stachert (1859), 1886, dobud. oficyny 1887; **A-447, 26.03.1969.**
- NR 8 KAMIENICA, mur., XVIII/XIX, 1859, k. XIX, 1908. **A-448, 26.03.1969.**
- NR 10 > Bożego Ciała 19.
- NR 12 > Bożego Ciała 18/20 .
- NR 14 DOM, mur., k. XVIII, 1834, 1837, 3 ćw. XIX, 1901.
- NR 16 KAMIENICA, mur., k. XVIII, gruntownie przebud. 1844, proj. August Pluszyński, nadbud. III piętra i przebud. 1899, remont. po 1980; „Dom Aktora” S. Hermanowski; A-679, 30.09.1985.
- NR 18 KAMIENICA, mur., XVIII, 1815; przebud. 1836-1838, proj. z 1833 bud. S. Hermanowski, nadbud. II piętra 1889. Collegium Kazimierzowskie – Instytut Pedagogiki; A-451, 26.03.1969.
- NR 20 KAMIENICA (narożna ul. Nowa nr 3), mur., 1 poł. XIX, nadbud. II piętra 1889.
- NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Nowa 2), mur., XVIII, przebud. 1858, proj. Antoni Stacherski, dobud. oficyny 1871. - POZOSTAŁOŚCI OBWAROWAŃ TZW. MIASTA ŻYDOWSKIEGO NA KAZIMIERZU, mur., 1627.
- NR 24 KAMIENICA, XVIII w., ob. Hotel.
- NR 26 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 22), mur., 1841 do 1874, proj. Paweł Barański, nadbud. II piętra k. XIX, nadbud. III piętra 1 ćw. XX.
- NR 28 > Kupa 17.
- NR 30/32 > Kupa 26.
- NR 34 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 33), mur., XVIII, przebud. 1824, 1863, zrujnowana 1897, odbud. ok. 1900, przebud. 1931-1933. A-885, 31.05.1991.
- NR 36 KAMIENICA, dawna Synagoga Chewra Ner Tamid (narożna ul. Jakuba), mur., k. XVI, XVI w. włoscy architekci m.in. Bartłomiej Bereccii poł. XIX, k. XIX; **A-91 /24.01.1936/10.05.1973; A- 218/M.**
- NR 38: BOŻNICA WYSOKA zbudowana ok. 1556–1563 r., wielokrotnie niszczona pożarami i remont., m.in. 1693, 1897, 1900, przebud., adaptacja i kons. 1969-1971; **A-91 /24.01.1936/10.05.1973; A- 218/M.**
- NR 40 ŻYDOWSKA SZKOŁA ELEMENTARNA (heder) nr 40, mur., XVI/XVII, niszczona pożarami m.in. 1693, nadbud. I piętra 1773, przebud. 1845, proj. Feliks Radwański, przebud. ganku 1881, budowa oficyny 1908, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. i połączenie z bożnicą 1969-1971. **A-455, 26.03.1968.**
- NR 42 DOM MODLITWY Kowea Itim l’Tora, mur., zbudowany w 1810 r. na miejscu starszego z 1773, i przystosowany na dom modlitwy ok. poł. XIX, przebudowany i remont. 1912-1913, proj. Łazarz Rock.
- NR 44: **budynek poza ewidencją / realizacja współczesna.**
- NR 46: **budynek poza ewidencją / realizacja współczesna.**

CK 4 ul. Starowiślna

Numer ciągu: CK 4	Nazwa ciągu: Starowiślna
Przebieg ciągu: św. Gertrudy-Most Powstańców Śląskich; przecznice: Dietla, Joselewicza, Miodowa, Dajwór, Rzeszowska, Przemyska, św. Wawrzyńca, Podgórska	
WAK-i tworzące ciąg: IV.1, V.1, V.2, VII.4, VI.1, VI.2, VIII.3, II.4	
Podstawowe informacje historyczne: część północnozachodnia znajduje się w miejscu średniowiecznej drogi od Bramy Nowej do Starej Wisły, którą przekraczał brodem, a od XVIII wieku drewnianym mostem, później zwanym szlachtuzowym; odcinek południowowschodni, biegł do XIX wieku w stronę Kazimierza i łączył się z ul. Szeroką. Wzdłuż traktu (od XVIII w. nazywanego ulicą Starowiślańską lub Starowiślana; formalna nazwa od 1881) stały przedmiejskie dwory i domki. Na początku XIX w. (dzisiejszy nr 3 przy ul. Starowiślnej) zbudowano przy trakcie dom zajezdny z obszernym ogrodem, będący miejscem popularnych wycieczek. Tam, gdzie później ułożono kino „Uciecha”, była ujeżdżalnia. Kiedy zasypano Starą Wisłę, ulicę przedłużono do Miodowej, a pod koniec XIX wieku dalej, do św. Wawrzyńca, aż wreszcie do samej Wisły, gdzie w 1913 żelazna konstrukcja mostu, nazwanego potem imieniem Powstańców Śląskich, połączyła ją z drugim brzegiem rzeki. Po 1950 nosiła przez 40 lat nazwę Bohaterów Stalingradu.	

| 15



W obszar parku kulturowego do skrzyżowania z Dietla wchodzi tylko numery nieparzyste; parzyste zaczynają się od numeru 26.

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 1), d. Bank Galicyjski, mur., 1873, przebud. 1895, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1929, proj. Józef Kryłowski.

NR 3/5 KAMIENICA, d. Gimnazjum św. Urszuli ss. Urszulanek ob. Akademia Muzyczna, mur., 1906-1911, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski, przebud. 1929-1931, proj. Teodor Hoffmann. A- 681, 20.12.1985, A- 235/M.

NR 7 KAMIENICA, gimnazjum ss. Urszulanek; ob. Akademia Muzyczna, mur., 1875-1879, proj. Filip Pokutyński, rozbud. 1893, nadbud. 1924, proj. P. Lisowski. A-681, 20.12.1985; A-235/M.

NR 9 ZESPÓŁ KLASZTORNY URSZULANEK, ul. Starowiślna nr 9: klasztor, mur., 1893-1894, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski, 3 altany ogrodowe, drewn., k. XIX, ogród XIX-XX. A-681, 20.12.1985; A-235/M.

- NR 11/13/15/15a: ZESPÓŁ PAŁACOWY PUGETÓW, ul. Starowiślna nr pałac, mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, oficyna frontowa (nr 11), mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, przebud. 1906 i 1970, oficyna frontowa (nr 15), mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, oficyna tylna, mur., 1877, proj. Józef Kwiatkowski, remont. 1978, stajnia z wozownią, mur., 1911, proj. Leopold Tlachna, przebud. ok. 1930 i 1978, ogród, 1874, przekształcony ok. 1900. A-325,18.07.1968, zmiana treści decyzji 21.06.2013, A-1341/M (pałac) A-682, 3.01.1986 (oficyna pod nr 11), pozostałe obiekty w ewidencji; 15a oficyna tylna ogrodowa w zespole Pałacu Pugetów 1877 Józef Kwiatkowski przywrócone do ewidencji; 15a budynek dawnej stajni i wozowni w zespole pałacowo-parkowym Pugetów 1911, przebudowa ok. 1930 i 1978 r. Maurycy Tlachna przywrócone do ewidencji.
- NR 17 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Janusz Zarzecki (w oparciu o projekt z 1876 Józefa Kwiatkowskiego). A-1046,18.12.1997.
- NR 19 KAMIENICA, mur., 1876, 1900, proj. Władysław Ekielski, 1937, przebud. 1952.
- NR 21 KAMIENICA, mur., 1887-1888.
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1876-1895.
- NR 27 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 76), mur., 1887-1890, proj. Nachman Kopald, apteka „Pod Aniołkiem” 1903, 1910, 1925, remont. po 1950.
- NR 29 KAMIENICA /31 (narożna ul. Dietla nr 87), mur., 1877-1878, nadbud. III i IV piętra 1930, proj. Zygmunt Szufa, remont. po 1978.
- NR 31: **nie ma takiego numeru (wchłonięty przez 29?).**
- NR 33/33a KAMIENICA, mur., 1878-1880, przebud. 1909-1912.
- NR 35 KAMIENICA, mur., 1889, przebud. 1930, proj. Zygmunt Prokiesz.
- NR 37 KAMIENICA, mur., 1900, przebud. 1927.
- NR 39 KAMIENICA, mur., 1902.
- NR 41 KAMIENICA, mur., 1905, przebud. 1929, proj. Henryk Ritterman.
- NR 43 KAMIENICA, mur., 1910.
- NR 45 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 22), mur., Pierwsza Krajowa Fabryka Wyrobów Platynowych, Srebrnych i Metalowych, mur., 1886; kamienica 1898, proj. Aleksander Biborski, nadbud. III piętra 1928, proj. Władysław Stupnicki.
- NR 47 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 13), mur., 1897, proj. Nachman Kopald.
- NR 49 KAMIENICA, mur., 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1928, proj. Antoni Dostal.
- NR 51 KAMIENICA, mur., 1890, przebud. 1912.
- NR 53 KAMIENICA, mur., 1889.
- NR 55 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Wilhelm Apter.
- NR 57 KAMIENICA, mur., 1939, proj. Juliusz Eintracht.
- NR 59: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL.**
- NR 61: **niezabudowana działka / obiekt nie istnieje; miejsce pod szkołę ul. Miodowa 36/36a.**
- NR 63: **obiekt nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone (narożnik ul. Miodowej).**
- NR 65/67, KAMIENICA, mur., 1923, proj. Samuel Singer.
- NR 69 KAMIENICA, mur., 1932, proj. Edward Bujak.
- NR 71 KAMIENICA, mur., 1899, Władysław Kleinberger, 1911, przebud. 1956.
- NR 73 OFICYNA (narożna ul. Szeroka nr 12), mur., 1 poł. XIX, 1873.
- NR 75 KAMIENICA, mur., 1929.
- NR 77 KAMIENICA (narożna ul. Dajwór nr 2), mur., 1927, proj. Samuel Singer.
- NR 79 **budynek poza ewidencją; obok duża niezabudowana działka sięgająca do ul. Dajwór.**
- NR 81 KAMIENICA, mur., 1884-1889, proj. Adam Dębski.

NR 83 KAMIENICA, mur., 1938, proj. Ignacy Bierer.

NR 85 KAMIENICA, mur., 1899, przebud. 1912, proj. Ludwik Gutman.

NR 87 OFICYNA, mur., 1929, proj. Henryk Ritterman, 1932. **Od ulicy działka niezabudowana / obiekty tymczasowe.**

NR 89 WILLA, mur., ok. 1890, przebud. 1904, proj. Tadeusz Stryjeński. **Od ulicy działka niezabudowana / obiekty tymczasowe.**

NR 91: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 93a/93b KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 34), mur., 1933, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 95 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 35), mur., 1930, proj. Salomon Jonkler.

NR 97 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Salomon Jonkler.

NR 99: **działka niezabudowana / obiekty tymczasowe / poza ewidencją.**



Pałac Pugetów ok. 1920 // Poczta Główna . ok. 1910



Most Krakusa i most kolejowy; z prawej tereny gazowni i wylot ul. Starowiślniej, 1918

NR 26: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 28 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 30: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL.**

NR 32 KAMIENICA, mur., 1902-1903, proj. Ferdynand Liebling.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Zygmunt Luks, przebud. 1928.

NR 36 KAMIENICA, mur., ok. 1890.

- NR 38 KAMIENICA, mur., ok. 1890.
- NR 40 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 24), mur., 1892, 1924, przebud. 1935, proj. Zygmunt Prokesz.
- NR 42 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 15), mur., ok. 1890.
- NR 44 KAMIENICA, mur., 1899-1901, Beniamin Torbe (kamienica), proj. Józef Hercok (oficyna), nadbud. III piętra 1923, proj. Salomon Feldmann. A-1091, 28.07.1998
- NR 46 KAMIENICA, mur., ok. 1890 szkoła – d. Zakład Kształcenia Izraelickich Rzemieślników.
- NR 48 KAMIENICA, mur., ok. 1890. szkoła – d. Zakład Kształcenia Izraelickich Rzemieślników.
- NR 50 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 40), mur., d. Zakład Wychowawczy dla Osieroconych Chłopców Izraelickich 1887 Karol Knaus.
- NR 52 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 49), mur., 1928, proj. Zygmunt Prokesz i Henryk Lamensdorf.
- NR 54 KAMIENICA, mur., 1927, proj. Antoni Dostal.
- NR 56/58: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL.
- NR 60 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Zygfryd Hausner.
- NR 62 KAMIENICA (narożna ul. Rzeszowska nr 2), mur., 1931, proj. Antoni Dostal i Zygmunt Prokesz.
- NR 64 KAMIENICA (narożna ul. Rzeszowska nr 1), mur., 1928-1929, proj. Samuel Singer.
- NR 66 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokesz.
- NR 68 KAMIENICA, mur., ok. 1930. Edward Skawiński.
- NR 70 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Mieczysław Sarnecki.
- NR 72: działka niezabudowana / obiekty tymczasowe.
- NR 74 KAMIENICA, mur., ok. 1930.
- NR 76 KAMIENICA (narożna ul. Przemyska nr 2), mur., ok. 1930. Samuel Singer (projekt całości), Zygmunt Prokesz (plan dodatkowy elewacji frontowej).
- NR 78 KAMIENICA (narożna ul. Przemyska nr 1), mur., 1929, proj. Jozue Oberleder.
- NR 80 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Józef Merenda.
- NR 82 KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leopold Bachner, Maurycy Stiel.
- NR 84 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel.
- NR 86 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel.
- NR 88 (narożna św. Wawrzyńca 36a): realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

CK 5 ul. Szeroka

Numer ciągu: CK 5	Nazwa ciągu: Szeroka
Przebieg ciągu: Miodowa-Plac Bawół; przecznice: Lewkowa, Ciemna, Na Przejściu, Józefa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.1	
Podstawowe informacje historyczne: w średniowieczu centrum wsi Bawół, która w 1340 r. została włączona do Kazimierza; później centrum Miasta Żydowskiego (do końca XV wieku zaczęła osiedlać się tu ludność żydowska); wokół ulicy skupiła się architektura sakralna i świecka. W XIX w. zamożniejsi mieszkańcy przenieśli się do innych dzielnic Krakowa, okolice ul. Szerokiej stały się miejscem zamieszkania biedoty. Pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza 1340; A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.	

| 19



NR 1 > Miodowa 39

NR 2 KAMIENICA JORDANÓW (narożna ul. Miodowa nr 41), mur., XIV/XV, XVI-XVII, remont. z przebudową dachu 1845, 1885, remont. 1948-1956. Opis z 1928 *Kraków – ul. Szeroka 2, dom, w którym miał być pierwszy Uniwersytet Krakowski. Budowla 2-piętrowa. Mury bardzo grube, w dolnych partiach z bloków kamiennych, ceglane. Portal zamknięty półkolem u góry, kamienny, skromny, lecz interesujący. Odrzwia kamienne na I p. od tyłu (przy ganku) mają ornament. Inne odrzwia kamienne. Sień i sale sklepione. Izba*

(sala) na I p. sklepiona. W ścianie od podworca 3 okna dzielone murkami z półkolumnkami, w oknach siedzenia – całość sali bardzo interesująca i ładna. Są stropy drewniane. W podworcu widać resztki dawnych murów miejskich¹.

NR 3 > Miodowa 43.

NR 4: **niezabudowana działka / tereny zielone.**

NR 5/6 KAMIENICA mur., 1911 d. MYKWA WIELKA, mur., XV/XVI (?), pierwsza wzmianka 1567, po 1608 nazwana „Wielką Mykwą”, gruntownie przebud. pocz. XIX, remont. 1865 i XIX/XX, zdewastowana 1939-1945, przebud. i adaptowana 1974-1977, proj. Zdzisław Gołąb. A-306, 7.07.1966; A-302/M łaźnia rytualna znajduje się w podziemiach, do których schodzi się po stromych, kamiennych schodkach.

NR 7 KAMIENICA, mur., k. XV w., odbudowana po 1945.

NR 8 DOM, mur., XV, k. XIX, remont. 1974-1976.

NR 9 KAMIENICA, mur., 2 poł. XIV, XVI, 1876, remont. 1966.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1899, proj. W. Streingerger.

NR 11: **nie ma takiego numeru.**

NR 12 KAMIENICA, mur., 1 poł. XV, XVII, poł. XIX, XIX/XX.

NR 13 DOM, mur., XVI, przebud. XVII, remont. 1895 i 1917. A-966, 7.12.1993

NR 14 DOM, mur., 2 poł. XV, 1835, 1899.

NR 15 DOM, mur., 1842, 1854-1855, remont. 1954. A-519, 21.03.1968.

NR 16 DOM (łączy się z posesją ul. Dajwór nr 1), dawna BOŻNICA WOLFA POPPERA (Bociana); fundacji tegoż, położona na zapleczu jego domu; mur., z ok. 1620 r., szkarpy XVIII/XIX, restaur. I przebud. 1813 i 1827, przebud. ok. 1898, proj. Nachman Kopald, zdewastowana 1939-1945, remont. ok. 1965, ogrodzenie 3 bramkami, mur., XIX, rekonstr. 1966. **A-350, 28.01.1936, A-226.**

NR 17 KAMIENICA, mur., XVI, XVII, 1859, 1889.

NR 18 DOM, mur., 1927, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 19: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 20 (narożny ul. Na Przejściu) **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 21: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone.**

NR 22 DOM (narożny ul. Dajwór nr 7), mur., XVII, 1 poł. XIX, nadbud. i modernizacja 1904, mansarda 1955. **A-697, 9.06.1986.** Obok reliktów bożnicy Na Górcie; wiek XV kamienica (XV-pocz. XVI w.?) przy murze obronnym Kazimierza; ok. 1617 piętro przeznaczone przez Mojżesza Jakubowicza Jekelasa na bożnicę dla jego zięcia, Natana Spiry. Liczne przebudowy w XIX-XX w. Rozebrana w marcu 1941 przez Niemców.

NR 23: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone.**

NR 24 BOŻNICA STARA, mur. zbudowana w XV w. (po 1494?), zniszczona pożarem 1557, odbudowana do 1570 r. proj. Mateusz Gucci, kilkakrotnie przebud., dobud. babińców 1 poł. XVII, zmiana dachów 1888, przebud. 1904-1913, proj. Zygmunt Hendel, nadbud. piętra 1923, zniszczona 1941, prace konserwatorskie 1956-1959, proj. Józef Jamroz i Józef Ptak 1970, ob. Muzeum Judaistyczne; cmentarz, wzmiankowany w latach 1517-1533, zlikwidowany ok. połowy XVI w.; **A-34, 24.01.1936, 2.05.1973, 2.12.2008, A-201/M.**

NR 25: **nie istnieje / niezabudowana działka / tereny zielone.**

NR 26 > Józefa 46.

NR 27: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / PRL.**

NR 28 DOM (narożny ul. Ciemna nr 2), mur., 1822, 1886, 1891, odbud. 1948-1951; A-520, 21.03.1968.

¹ Dziennik Olesia, s. 21

NR 29 KAMIENICA (narożna ul. Ciemna nr 3), mur., XVIII, poł. XIX, zniszczony 1945, odbud. po 1960 Stefan Świszczowski; A-521, 21.03.1968.

NR 30 KAMIENICA, mur., XVII, 2 poł. XIX, remont. 1960.

NR 31 DOM, mur., XVII, 1 poł. XIX, pocz. XX, remont. 1960.

NR 32 KAMIENICA, mur., XVII, 1 poł. XIX, k. XIX, remont. 1950-1956.

NR 33 KAMIENICA, mur., 1773, poł. XIX, pocz. XX.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1839, przebud. 1911, 1929 i 1948; Stefan Żołdani.

NR 35 KAMIENICA, mur., XVII, pocz. XIX, k. XIX, 1948-1950 Stefan Świszczowski; A-522, 21.03.1968.

NR 36 **działka niezabudowana / obiekty tymczasowe komendy policji / poza ewidencją.**

NR 37 **nie istnieje / wylot ul. Lewkowa.**

NR 38 KAMIENICA (narożna Lewkowa), mur., XVII, 1808, 1835, 1934, 1945-1959.

NR 39 OFICYNA, mur., 1892, proj. Józef Hercok.

NR 40 BOŻNICA REMUH; mur., zbudowana w latach 1553–1558 (spalona 1557, odbud. 1558) jako fundacja Izraela Auerbacha dla syna, rabina Mojżesza Isserlesa, na zapleczu domu fundatora; bud. Stanisław Baranek, przebud. i remont. XVI/XVII, gruntownie przebud. 1829, proj. Antoni Pluszczyński, remont. 1882, prace budowlane i konserwatorskie 1933, proj. Herman Gutman, gruntownie restaur. restaurowana w 1957-1968, proj. Stefan Świszczowski. CMENTARZ REMUH, funkcjonujący w latach ok. 1551–1800, prace konserwatorskie w 1957 r. i od 1991 r.; dom dozorczy, mur., k. XIX, remont. 1968; ogrodzenie, mur., 1800. Zał. z funduszu kahału 1551. Najstarsze daty na nagrobkach pochodzą z 1552. W związku z dużą migracją Żydów c. dwukrotnie powiększono. 1800 na rozkaz władz austr. otoczono go nowym murem i zamknięto dla pochówków. Stopniowo ulegał zniszczeniu. Z końcem XIX w. podjęto prace porządkowe i konserwatorskie. W czasie wojny zdewastowany przez Niemców. 1959–60 prowadzono prace porządkowe. A-33, 18.11.1932, 3.04.1973; A-200/M.



Kraków. Ulica Szeroka. Widoczne targowisko, 1936 rok, fot. nac.gov.pl



Szeroka pod koniec lat 40. XX w. // Ulica Szeroka, fot. Daniel Zawadzki, 1963

CK 6 ul. Bożego Ciała

Numer ciągu: CK 6	Nazwa ciągu: Bożego Ciała
Przebieg ciągu: Plac Wolnica-Dietla; przecznice: Miodowa, Meiselsa, Józefa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3, IX.6, IX.7, V.3	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w ramach planu lokacyjnego Kazimierza w 1335 r. Początkowo niezabudowana (przylegał do niej jedynie budynek szkoły parafialnej); po wyburzeniu murów miejskich Kazimierza (1842) ulicę przedłużono do ul. Miodowej (z tego okresu pochodzi większość zabudowy); w 1892 ulicę przedłużono do ul. Józefa Dietla. Obecna nazwa obowiązuje od roku 1818.	

| 22



NR 1 KAMIENICA > Dietla 49

NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 8), mur., 1899, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1923, proj. Jozue Oberleder.

NR 5 KAMIENICA > Miodowa 9.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, remont. 1911.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1894-1895, remont. 1911.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1895-1896, adaptacja wewnątrz 1914, proj. Ignacy Tislowitz.

NR 13 DOM MODLITWY Chewra Tehilim Bractwa Psalmowego (d.) zbudowany w 1896 r., bud. Nachman Kopald, Oprócz sali modlitwy znajdującej się na parterze, w budynku znajdowała się również szkoła talmudyczna.. przebud. 1931-1933, proj. Salomon Jonkler; Podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali wnętrze synagogi. Po zakończeniu wojny, nieuszkodzony budynek pełnił rolę siedziby Żydowskiej Partii Socjalistycznej; od 2007 r. w konserwacji; siedziba zespołu Pieśni i Tańca „Krakowiacy”; W 2006 zespół opuścił budynek. W 2008 roku w synagodze odkryto cenne polichromie naścienne. W 2008 roku w synagodze odkryto unikatowe polichromie naścienne z przedstawieniami miejsc świętych i wizerunków zwierząt. Od maja 2013 roku w budynku mieści się klub muzyczny.
1343/M, 24.04.2013.

NR 15 KAMIENICA > Meiselsa 13.

NR 17 DOM, mur., 1860-1865, proj. Paweł Barański, nadbud. 1860, dobud. oficyny tylnej 1829.

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 10), mur., 4 ćw. XVIII (połączenie 2 kamienic), remont. 1819, nadbud. II piętra 1861-1862, nadbud. III piętra 1920, remont. po 1980. A-995, 25.08.1995.

NR 21 KAMIENICA > Józefa 5.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1877, proj. Leopold Tlachna, część pd. 1906, proj. Benjamin Torbe.

NR 25/27: **niezabudowana działka.**

KAMIENICA NR 29, mur., 1896.

DOM NR 31 (narożny pl. Wolnica nr 6), mur., 1826, proj. Antoni Pluszczyński, przebud. 1841, proj. Michał Wąsowicz, przebud. i nadbud. 2 poł. XIX.



Róg ul. Bożego Ciała i Miodowej, 1914 r. Fot. Tadeusz Gutkowski. ANKr, sygn. A-IV-627.



Zajazd, rys. Gryglewski; lata 70. XIX w. // Róg ul. Józefa i Bożego Ciała, 1914 r. Fot. Tadeusz Gutkowski. Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-1389.



Bożego Ciała; fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960. // Fragment wschodniej pierzei uli. Bożego Ciała, pomiędzy ulicami Miodową i Meiselsa, fot. nieznany, 1930.

NR 2 KAMIENICA > Dietla 51.

NR 4 KAMIENICA > Miodowa 10.

NR 6 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 11), mur., 1896, proj. Leopold Tlachna.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Leopold Tlachna, rozbudowa 1906-1907, adaptacja wewnątrz 1911, proj. Ignacy Tislowitz, remont. 1954.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1890, nadbud. III piętra 1921, proj. Edward Skawiński.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1890, nadbud. III piętra 1920, proj. Edward Skawiński, przebud. sieni 1931.

NR 16 KAMIENICA > Meiselsa 20.

NR 18/20 ZAJAZD, ob. dom mieszkalny, (narożny ul. Józefa nr 12 i ul. Meiselsa nr 15), mur., XVI/XVII, 1801, 1838, proj. Paweł Barański, 2 poł. XIX, remont. 1962-1964; **A-227, 15.03.1966, zmiana decyzji z26.08.1994.**

NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 7), mur., 1815, remont. 1872, proj. Paweł Barański, rozbud. 1879, proj. Karol Knaus. A-777, 2.09.1988.

NR 24 DOM „Nowa Szkoła”, mur., XV, 1525-1544, XVII, 1 poł. XIX, przebud. 1901, dobud. oficyny 1890. szkoła-pierwotnie Nowa Szkoła (budynek należący do zespołu klasztoru Bożego Ciała); **A-363, 2.04.1969.**

NR 26: KOŚCIÓŁ PARAFIALNY BOŻEGO CIAŁA; fundowany przez Kazimierza Wielkiego ok. 1340 w związku z lokacją miasta, budowany od ok. 1340 r. (bractwo wzmiankowane w 1347, rektor w 1348 r.), od 1405 r. w gestii kanoników regularnych laterańskich (przy kościele rozwój klasztoru), ukończony w latach 1466-1476; kruchty i kaplice z XVII w. ukończenie prezbiterium 1387, mistrz Piotr, korpus ok. 1389-1403, szczyt elewacji zach. 2 poł. XV, odbud. wieży po pożarze 1556, podwyższenie wieży, nakrycie hełmem i krypty l. 20 XVII, dobud. kaplicy Zwiastowania NMP l. 60 XVII, remont.: 2 poł. XVIII, od 1899 z przerwami do 1914, arch. Karol Knaus i Tadeusz Stryjeński, 1934 i od 1996, klasztor, mur., skrzydło pd. przy wsch. wirydarzu ok. 1405-1421, skrzydło zach. przy wsch. wirydarzu 2 poł. XV, skrzydło pd. wirydarza zach. XV/XVI, gruntownie przebud. rozbud. 1616-1673, drobne przeróbki XVIII i XIX, remont. pocz. XX, ogród, XIV-XVII, ogrodzenie, mur., 1624, bramki 1 poł. XVII, odn. 1981. **A-24, 10.04.1931, A-191/M.**

CK 7 ul. Stradomska

Numer ciągu: CK 7	Nazwa ciągu: Stradomska
Przebieg ciągu: Bernardyńska/Św. Gertrudy-Dietla; przecznice: św. Agnieszki	
WAK-i tworzące ciąg: III.1, III.2, III.3, III.4	
Podstawowe informacje historyczne: główna oś przedmieścia Stradom; istniała w XIV wieku; prowadziła od Bramy Grodzkiej do koryta Starej Wisły; na jej przedłużeniu stał Most Królewski; jako „platea et contra-ta Pontisregalis”, wymieniona w przywileju z r. 1419; użyte w zapiskach z 1509 wyrażenie «vicus Stradomia» zdaje się oznaczać tę ulicę, albo ją i najbliższe jej sąsiedztwo; później nazywana była Kazimierską; obecna nazwa funkcjonuje od początku XX wieku (zob. rozdział Stradom).	

| 25



- NR 1 KAMIENICA, mur., XV, XVII, przebud. 1804, proj. Józef Le Brun, przebud. 1820-1824, budowa obecnego budynku 1886-1888, proj. Nachman Kopald, remont. 1958-1960. A-513, 14.05.1973.
- NR 3 KAMIENICA, mur., 1 poł. XV, XVI, XVII, XVIII, nadbud. II piętra 1849, proj. Bogumił Trenner. A- 1135, 9.05.2005.
- NR 5/5a KAMIENICA, mur., 2 poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XV), przebud. 1842, proj. Tadeusz Niemczykiewicz, elewacja 1896, proj. Zygmunt Luks. A-514, 14.05.1973.
- NR 7 KAMIENICA, mur., XVI, 2 poł. XVIII, nadbud. II piętra 1838.
- NR 9 KAMIENICA, mur., 1860 (w miejscu domu z XVI).
- NR 11 KAMIENICA, mur., poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XVI), przebud. 1829-1830, proj. Ignacy Hercok, nadbud. II piętra 1834, 2 poł. XIX. dom „Jakubowskich”, oberża Pod Wołem, Hotel Londyński; w 1849 otwarto tu jeden z pierwszych krakowskich ogródków piwnych.
- NR 13 KAMIENICA, mur., 2 poł. XVII (z połączenia trzech domów), nadbud. II piętra 1874-1878, proj. Józef Ochmański. kamienica „Bekierskich”, d. Hotel Pod Białą Różą; W hotelu tym trzykrotnie, zatrzymał się w H. Balzak (1847, 1848 i 1850).
- NR 15 KAMIENICA, mur., 1 poł. XIX (z połączenia dwóch domów), fasada poł. XIX, proj. August Plasqude, nadbud. II piętra po 1870. kamienica „Schermantów”, d. Szpital Kapitulny dla Ubogiej Szlachty tzw. Ligęzowski; A-516, 10.05.1975.
- NR 15a KINO „WARSZAWA”, ul. Stradomska nr 15A w podwórku, mur., 1921, proj. Samuel Singer.
- NR 17 NOWY DOM CELNY, ul. Stradomska 17 (narożny ul. Koletek 1), ob. kamienica, mur., 1859-1863, proj. Feliks Księżarski². Kamienica Maurycego Barucha / od ul. Koletek KAMIENICA, mur., pocz. XX, proj. Beniamin Torbe.

² Arkadowy styl, okrągłolukowy styl, znany również jako Rundbogenstil. Pojawił się w Niemczech i stanowił próbę tworzenia nowej architektury w duchu eklektyzmu, charakterystycznego dla romantycznej fazy historyzmu. Polegała na wprowadzeniu w kompozycji fasady arkad i łuków wywodzących się z różnych stylów. Odwołał się do niego F. Księżarski w budynku celnym przy ul. Stradom 17, w którym używał łuków półkolistych i segmentowych oraz surowej cegły.

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. św. Agnieszki nr 2), mur., po 1845, proj. Bogumił Trenner, nadbud. II piętra 1863-1865, nadbud. III piętra 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1823-1831 (w miejscu domu z XVII), 1892. oficyna kamienicy przy ul. Św. Agnieszki 4.

NR 23 KAMIENICA, mur., po 1845, 1895, przebud. 1901, proj. Beniamin Torbe. oficyna kamienicy przy ul. św. Agnieszki 6.

NR 25 KAMIENICA, mur., ok. 1865.

NR 27 KAMIENICA OHRENSTEINA (narożna ul. Dietla nr 42 i ul. św. Agnieszki 10), mur., 1911-1913, proj. Jan Zawiejski; właścicielami byli Mojżesz Löbel Ohrenstein, handlarz win, oraz jego żona Róża; **A-944, 5.04.1993.**



Stradomska na pocztówkach, ok. 1905

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy 25), mur., 1874-1876 (z wykorzystaniem wcześniejszych murów), proj. Paweł Barański.

NR 4/6 KOŚCIÓŁ NAWRÓCENIA ŚW. PAWŁA Z KLASZTOREM MISJONARZY na Stradomiu, ul. Stradomska nr 4/6, zbudowany w latach 1719–1728; proj. Kasper Bażanka, remont. wnętrza 1926-1930, remont. i restaur. fasady 1962-1965 i 1990; klasztor, mur., skrzydło pn. 1693-1695, pozostałe skrzydła 1719-1732, przebud. skrzydła wsch. 1809, przebud. 1839-1841, nadbud. II piętra 1873, odn. 1946, budynek bramny (d. kamienica Jadwigi Zaurowej), mur., przed 1673, remont. 1795, nadbud. II piętra 1876, proj. Adam Nowicki, remont. 1946, budynek klasztorny (d. pałac Wielopolskich), mur., ok. poł. XVII, remont. po 1720, częściowo rozebrany 1814, rozbud. 1839-1841, proj. August Plasqude, adaptacja pomieszczeń na piętrach na mieszkania 1912, budynek na pn. od dziedzińczyka, mur., przed 1688, remont. 1741, przebud. i nadbud. II piętra 1873, proj. Adam Nowicki, oranżeria, mur., XVIII, remont. po 1822, przebud. 1890, proj. Maurycy Tlachna, gruntownie remont. po 1980, ogrodzenie ogrodu, mur., po 1701, ogród, XVII/XVIII, rekonstruowany k. XIX, uszczuplony 1959 i 1963. A-27, 5.05.1931, A-194/M.

NR 8 KAMIENICA, mur., XVII, XVIII, 1820, przebud 1872-1875, proj. Paweł Barański. budynek gospodarczy (d. pralnia klasztoru Misjonarzy).

NR 10 KAMIENICA, mur., 2 poł. XVIII (z połączenia dwóch domów z XV i XVI), 1814-1818, przebud. po 1858, proj. Paweł Barański, nadbud. II i III piętra 4 ćw. XIX.

NR 12/14 KOŚCIÓŁ ŚW. JADWIGI Z KLASZTOREM I SZPITALEM BOŻOGROBCÓW z Miechowa ob. dom mieszkalny, ul. Stradomska nr 12/14; fundacja Kazimierza Wielkiego z 1360 r., klasztor fundacji Elżbiety Łokietkówny (przed 1378); zabudowa murowana zapewne z XV w., przebudowywana gruntownie po najeździe szwedzkim (1655–1657), w wyniku kasaty włączona w gmach austriackiej komory celnej z lat 1797/1798–1800. Obiekt mur., 4 ćw. XIV, ukończenie prac po 1451, niszczone pożarami 1473, 1536 i 1556, przebud. 1 poł. XVII, zniszczone i odbud. 1656, przebud. na gmach austriackiej komory celnej ok. 1798, wielokrotne zmiany funkcji i remont. 2 poł. XIX, ok. 1920 i 2 poł. XX. A-119, 17.02.1975

NR 16 KAMIENICA, mur., XVII, XVIII, przebud. 1862-1865.

NR 18 > Dietla 44.

CK 8 ul. Krakowska

Numer ciągu: CK 8	Nazwa ciągu: Krakowska
Przebieg ciągu: od Dietla do Mostu J. Piłsudskiego; przecznice: Miodowa, Meiselsa, Józefa, św. Katarzyny, Skałeczna, św. Wawrzyńca, pl. Wolnica, Węglowa, Skawińska, Trynitaraska, Podgórska, Rybaki	
WAK-i tworzące ciąg: V.3, V.4, IX.5, IX.6, IX.8, IX.9, IX.4, II.3	
Podstawowe informacje historyczne: Platea Cracoviensis; główna ulica Kazimierza od 1335, zamknięta z dwóch stron bramami miejskimi (Glinianą i Solną), odcinek szlaku handlowego (tzw. droga solna) wiodącego z Krakowa na Węgry. Początkowo północny odcinek nazywano ul. Glinianą lub Szewską, środkowy – od początku - Krakowską, zaś południowy ul. Solną. Obecna nazwa (na całej długości) obowiązuje od 1881. Do końca XIX wieku większość zabudowy stanowiły domy drewniane, choć pierwsze domy murowane pojawiły się przy ulicy w średniowieczu. Fasady kamienic pochodzą dziś głównie z XIX w. Arkadowe podcienia znajdujące się na zachodniej pierzei w północnej części ulicy zostały przebite podczas II wojny światowej.	





- NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 41), mur., XVIII, przebud. 1885-1890, proj. Karol Knaus, oficyny 1907, przebud. 1919, proj. Henryk Lamensdorf, 1922, podcienie 1941, remont. 1977-1980.
- NR 3 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. 1 poł. XIX, nadbud. III piętra 4 ćw. XIX, podcień 1941, remont. 1979-1981. **A-632, 16.12.1982.**
- NR 5 KAMIENICA, mur., 1836, proj. August Pluszyński, nadbud. II piętra 1840, podcień 1941, remont. 1977-1979. 1836 (na miejscu starszej zabudowy, od XIV w. związanej z łaźnią Kazimierza), 1840 nadbudowa II piętra, 1910 przebudowa wewnątrz, 1941 przebicie podcieni; **A-633, 17.12.1982**
- NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Meiselsa nr 10), mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf, z poprawkami Ludwika Gutmana, nadbud. 1936. **A-969, 14.01.1994.**
- NR 9 KAMIENICA, mur., XVII, nadbud. I piętra 1820, nadbud. II piętra 1872-1874, proj. Józef Ochmański, podcień 1941; od XIV w. istniała miodosytnia (dotrwała do II wojny światowej); **A-461, 2.05.1975.**
- NR 11 KAMIENICA, mur., XVI/XVII, remont. 1820 i 1853, nadbud. II piętra 4 ćw. XIX, gruntownie przebud. 1898-1900, podcień 1941. **A-634, 7.02.1983.**
- NR 13 KAMIENICA „WOLFOWE”, mur., XV, XVI, 4 ćw. XVIII, 1819, przebud. 1898, proj. Zygmunt Luks. **A-230, 16.03.1966.**
- NR 15 KAMIENICA (narożna ul. św. Katarzyny nr 1), mur., XVIII, nadbud. II piętra 1845, nadbud. III piętra 1860, dobud. skrzydła i ujednolicenie 1864, proj. Paweł Barański.
- NR 17 > św. Katarzyny 2.
- NR 19 KAMIENICA, mur., XVII/XVIII, nadbud. I piętra 1817, nadbud. II piętra 1838, przebud. 1866. A-635, 17.02.1983.
- NR 21 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Zygmunt Grunberg.
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.
- NR 25 KAMIENICA (narożna ul. Skałeczna nr 1), mur., 1912-1913, proj. Jan Zawiejski i Antoni Dostal.
- NR 27 KAMIENICA „POD GWIAZDĄ” (narożna ul. Skałeczna nr 2), ob. Dom Norymberski, mur., XVI, remont. 1840, proj. Tomasz Majewski, nadbud. piętra 1846, proj. Ignacy Hercok, adaptacja wewnątrz 1925, proj. Henryk Lamensdorf, gruntownie remont. 1990-1996; jedna z najstarszych kamienic na Kazimierzu. Od czerwca 1996 mieści się w niej placówka kulturalna Norymbergi; w wieku XV wzniesiono tu murowany dom stanowiący własność Kanoników Regularnych Laterańskich; w miejscu odpowiadającym dzisiejszej kamienicy znajdował się browar należący do rodziny Foxów; w XVII wieku miał dwie kondygnacje (z ośmioma pomieszczeniami na każdej, w tym po trzy sklezione) i piwnicę. W 1779 mocno zniszczony dom odkupił od kanoników Jan Chrzyciel Bekierski, bogaty mieszczanin z Kazimierza. **A-464 z 18.03.1968.**
- NR 29 KAMIENICA „CYNKA” (narożna ul. Węglowa nr 1), mur., XV, w miejscu trzech dawnych kamienic d. „Zajazd Krakowski”, przebud. 1837-1839, proj. Ignacy Hercok, przebud. klatki schodowej 1879, remont. od 1990.; polichromie z 2. połowy wieku XIX, nawiązujące do znajdującego się tam przez pewien czas żydowskiego domu modlitwy; A-234, 17.03.1966.
- NR 31 KAMIENICA (narożna ul. Węglowa nr 2), mur., 1840, proj. Michał Wąsowicz, przebud. 1864 i 1875, proj. Paweł Barański, nadbud. III piętra 1924.

- NR 33 KAMIENICA, mur., 1819, przebud. 1883, proj. Józef Ertel.
- NR 35 KAMIENICA, mur., 1892, proj. Karol Knaus, budowa mansard 1922, proj. Jozue Oberleder, remont. 1977-1978; A-991, 6.04.1995.
- NR 37 KAMIENICA, mur., 1845, proj. Karol Kremer, nadbud. II piętra 1897, proj. Leopold Tlachna.
- NR 39 KAMIENICA (narożna ul. Skawińska nr 13), mur., 1842-1860, proj. Michał Wąsowicz, remont. 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1922, proj. Roman Weindling.
- NR 41 BUDYNEK ADMINISTRACYJNY GMINY IZRAELICKIEJ, ob. siedziba Kongregacji Wyznania Mojżeszowego (narożny ul. Skawińska nr 2), mur., 1909-1911, proj. Henryk Lamensdorf; na I piętrze budynku biura zarządu Gminy Żydowskiej Wyznaniowej, a na II – reprezentacyjna sala posiedzeń oraz archiwum; na parterze mieściła się biblioteka judaistyczna Ezra, założona w 1899 roku; w jednym z pomieszczeń mieściła się mała synagoga.
- NR 43 SCHRONISKO BRATA ALBERTA, ul. Krakowska nr 43, mur., 1837-1839, remont. 1898, przebud. 1905. A-466, 7.09.1937, 12.01.2970.
- NR 45 KAMIENICA, mur., 3 ćw. XIX, 1878, przebud i remont. 1897.
- NR 47 KAMIENICA, mur., XVIII, remont. 1887, proj. Karol Knaus. A-236, 17.03.1966
- NR 49 KAMIENICA, mur., 1934, proj. Stanisław Osiek.
- NR 51 KAMIENICA – ob. pusty plac, oficyna tylna 1834.
- NR 53 KAMIENICA – ob. pusty plac, oficyna tylna XIX / XX w.
- NR 55 DOM, mur., po 1945; ujęty w ewidencji.



Ulica Krakowska, fot. J. Sas-Zubrzycki, koniec XIX w.; zbiory MNW // Ul. Krakowska, 1908 r.



Charakterystyczne półokrągłe wejścia do sklepów, nad nimi szyldy. W dali Ratusz kazimierski, na ulicy widać szyny tramwaju wąskotorowego. Fot. Franciszek Klein. ANKr, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-241.



Wypędzenie Żydów do getta. Ul. Krakowska – w głębi widoczny kościół Bonifratrów. Archiwum Narodowe w Krakowie, Akta miasta Krakowa, Starosta Miasta Krakowa (Der Stadthauptmann der Stadt Krakau), sygn. SMKr 211 po8 fot.7-8_RT8

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Dietla nr 43), mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1911-1913, proj. Henryk Lamensdorf, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. 1978-1983. **A-631, 10.12.1982.**

NR 4 KAMIENICA (narożny ul. Miodowa nr 1), mur., 1911, proj. Kazimierz Brzeziński.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Kazimierz Brzeziński.

NR 8: **nie ma takiego numeru (może niezabudowana działka obok 12?).**

NR 10 KAMIENICA, mur., XVII, 1813, nadbud. II piętra 1826, 1868, przebud. 1898, proj. Beniamin Torbe. A-462, 5.06.1968.

NR 12: **niezabudowana działka .**

NR 14 KAMIENICA (narożna ul. Meiselsa), mur., XVII, przebud. 1873, nadbud. II piętra 1883, nadbud. III piętra 1907, proj. Roman Weindling, 1941. Ludwik Beym, Nachum Kopold, Leopold Tlachna.

NR 16 KAMIENICA, mur., XVIII/XIX, przebud. 1875, proj. Adam Nowicki. **A-463, 20.02.1968.**

NR 18 KAMIENICA „BRACHTWA PIĘCIU RAN CHRYSYUSA”, mur., XVII/XVIII, przebud. 1819, proj. Jan Drachny, 1823, przebud. 1873, proj. Antoni Ochmański.

NR 20 PAŁAC „WOJEWODZIŃSKI”, XIV w.; d. rezydencja wojewody krakowskiego Piotra Małachowskiego, później został własnością rodziny Ankwiczków. W 1773 roku zamieszkał tu cesarz Austrii Józef II Habsburg podczas podróży przez Galicję; **A-231, 16.03.1966.**

NR 22 > Józefa 1.

NR 24 KAMIENICA, mur., XVII, przebud. 1859, proj. Antoni Stacherski, przebud. 1906, proj. Beniamin Torbe, 1940, 1950.

NR 26 KAMIENICA, mur., XVIII, remont. 1821, proj. Jan Drachny, remont. 1857, proj. Paweł Barański, 1910, 1913, 1936, remont. 1970. A-233, 16.03.1966.

NR 28-28a **-skwer wyłączony z ewidencji 17.05.2017 (nie istnieje) – zabudowa hotelowa / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 30 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 32 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder.

NR 34 KAMIENICA, mur., XVI, nadbud. II piętra 1831-1841, przebud. 1874, remont. 1900, nadbud. III piętra 1922. 1874, 1922 / (zabudowa murowana o genezie co najmniej XVII-w.; budowa II piętra 1831, przebudowa 1837-1841; przebudowa całości z ukształtowaniem fasady 1874, nadbudowa III piętra 1922); A-465, 18.03.1968.

NR 36/38 KAMIENICA (narożna pl. Wolnica nr 2), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 40: **niezabudowana działka między numerem 38 a ratuszem na Wolnicy.**

- NR 42 KAMIENICA (narożna pl. Wolnica nr 14), mur., 1897, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1925, proj. Zygmunt Prokiesz.
- NR 44 KAMIENICA, mur., 1842, proj. August Pluszyński, remont. 1892 i 1926.
- NR 46 DOM ESTERKI, ob. Muzeum Etnograficzne, mur., XIV; powstał z połączenia dwóch mniejszych; pierwotnie znajdował się na południowej pierzei Rynku Kazimierskiego; najstarsza część piwnic pierwotnie gotyckiego budynku pochodzi z XIV wieku, zachowały się fragmenty kamieniarki gotyckiej z ok. 1430 roku i przełomu XIV i XV; w XVI wieku dom i ogród w obrębie posesji należał do architekta, rajcy kazimierskiego, Bartolomea Berecciego; gruntownie remont. 1760-1789 (wykonano stropy drewniane, z tego okresu pochodzi bogata polichromia ścian oraz rozety sufitowe); gruntownie przebud. 1841, proj. Paweł Barański, dobudowa osi pn. 1887; zachował klasycystyczny dach łamany (tzw. krakowski); gruntownie remont. 1978 - 1984. **A-235, 20.02.1968.**
- NR 48 KOŚCIÓŁ TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ Z DAWNYM KLASZTOREM TRYNITARZY (od 1812 Bonifratrów), ul. Krakowska nr 48; mur., zbudowany w miejscu kamienic mieszczańskich, przejmowanych przez klasztor w latach 1689–1695; zbudowany w latach 1752-1758, proj. Franciszek Placidi, majster murarski Jakub Kłapiński, zniszczenie dachu pożarem 1765, odbud. 1766, zamieniony na magazyn wojskowy 1796, restaur. fasady 1825 i restaur. majster Jan Zieliński i Józef Kuhn, remont. 1860 i 1888, 1890, 1950, 1968, 1971 i 1990-1992; **klasztor**, mur., 1741-1751, przebud. refektarza na salę szpitalną 1812, restaur.: 1825, majster Jan Zieliński, 1860, 1887, 1890-1891 i gruntownie 1894-1897, przebud. 1929-1936, proj. Jan Burzyński, cz. przebud. 1962, remont. 1983-1984, **ogród**, XVIII. A-19, 5.05.1931, A-187/M.
- NR 50 DOM, kamienica Zaorowska, mur., XV/XVI Jan Zaor (?), gruntownie przebud. 1 poł. XVII, przejęty przez trynitarzy poł. XVIII, restaur. 1 poł. XIX, remont. ok. 1970. A-237, 17.03.1966.
- NR 52: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / w głębi ogrodu Bonifratrów, przy szpitalu.

CK 9 ul. Rybaki

Numer ciągu: CK 9	Nazwa ciągu: Rybaki
Przebieg ciągu: Wietora-Krakowska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.4, II.3	
Podstawowe informacje historyczne: uliczka nawiązująca do dawnej drogi przed murami miasta, prowadzącej do położonej pod Wawelem jurydyki Rybaki-Podzamcze; na niektórych planach z ok. r. 1800 zaznaczono Rybaki na prawym brzegu Wisły, w zakolu Wisły naprzeciw Wawelu. Przy ulicy idącej od Skałki, obok boisk szkolnych, do Krakowskiej nie ma adresów. Tylko relikt archeologiczny kościoła św. Jakuba - wiek XII zapewne fundacja Strzemieńczyków, potwierdzony źródłowo od 1313 jako parafialny, przekształcany w dobie gotyku (jako dwunawowy?) i baroku, rozebrany 1787; badania archeologiczne (A. Żaki, J. Niżnik) 1957. Lokalizacja: na tyłach kamienicy przy ul. Wietora 15.	

| 32



Nie ma zabudowy z adresem Rybaki.

CK 10 ul. Podgórska

Numer ciągu: CK 10	Nazwa ciągu: Podgórska
Przebieg ciągu: Krakowska-linia kolejowa nr 91; przecznice: Mostowa, Gazowa, Starowiślna, św. Wawrzyńca, Halicka	
WAK-i tworzące ciąg: II.4, IX.9, IX.10, VIII.2, VIII.3, VI.2	
Podstawowe informacje historyczne: pierwsze wzmianki pochodzą z XVIII wieku, choć istniała prawdopodobnie dużo wcześniej; biegła brzegiem rzeki, wzdłuż murów obronnych Kazimierza (nazywana była Nadwiślańską) ³ ; obecna nazwa obowiązuje od 1881 r.; w obecnym kształcie istnieje od 1911, od budowy bulwarów wiślanych; do ulicy przylega Kładka Ojca Bernatka. Zachowała najdłuższy odcinek pozostałości obwarowań dawnego miasta Kazimierza, 1340; A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.	

| 33



³ Najlepiej zachowany i nieskażony przeróbkami fragment murów obronnych Kazimierza.



Dom (nr 9) przy ul. Podgórskiej, przy murze miejskim Kazimierza, 1914 r. W górze widoczny dach szpitala Bonifratrów. Fot. Tadeusz Gutkowski. Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-496

NR 1-10: niezabudowane działki / zieleni.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Leopold Tlachna; relikty murów obronnych dawnego miasta Kazimierza ok. 1340; A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.

NR 12 KAMIENICA, mur., ok. 1920; relikty murów obronnych dawnego miasta Kazimierza ok. 1340; A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.

NR 13 DOM, mur., pocz. XX. szpital / realizacja współczesna .

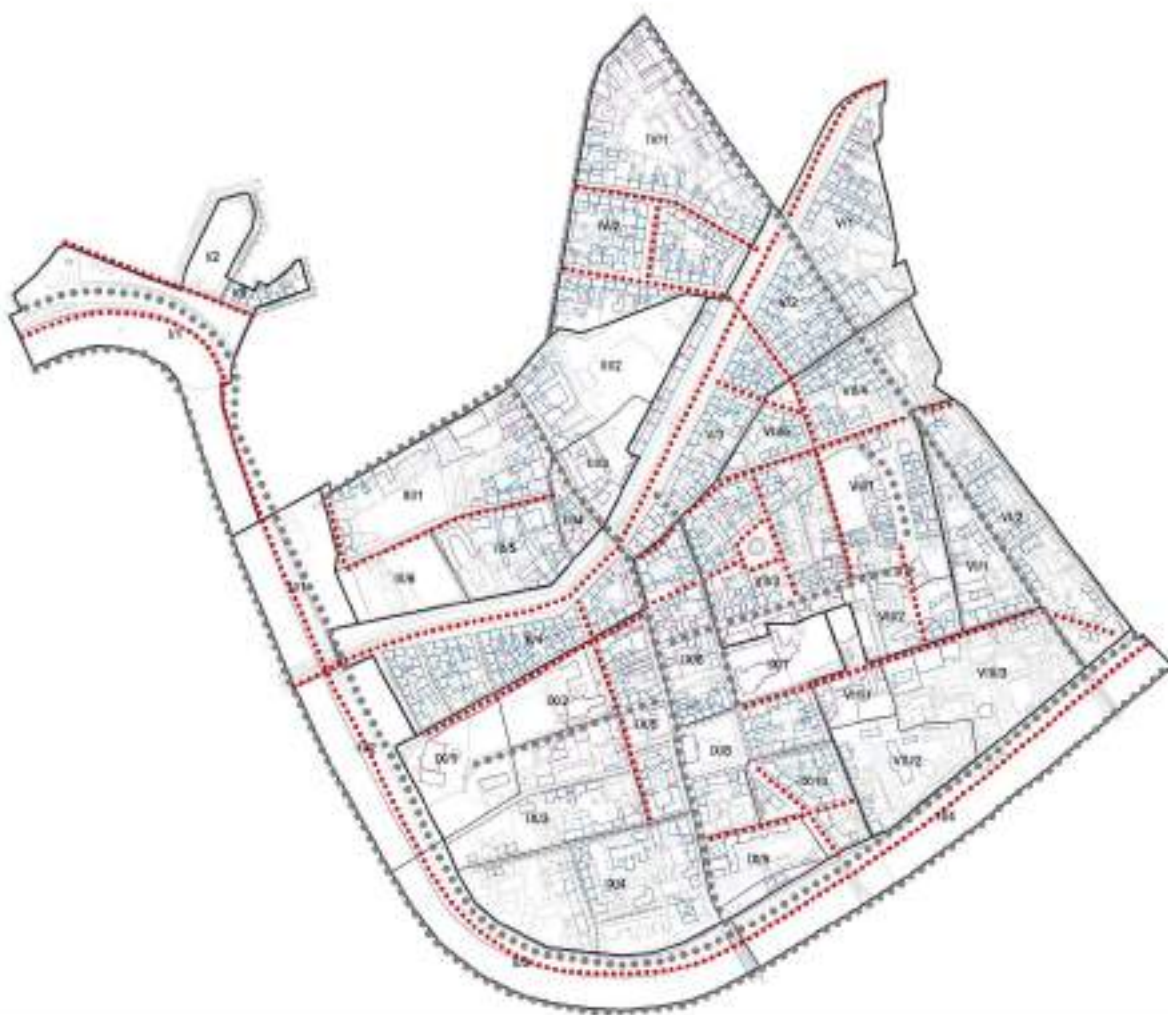
NR 14: niezabudowana działka.

NR 15 > Mostowa 12/14.

NR 16: budynek (część dawnego browaru przy gazowej) poza ewidencją.

NR 17-25 > Gazowa 12/14/16.

NR 25a: Tauron / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.



- CIĄGI KLUCZOWE
- CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE
- CIĄGI UZUPEŁNIAJĄCE
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTEKÓW

CC 1 ul. Powiśle

Numer ciągu: CC 1	Nazwa ciągu: Powiśle
Przebieg ciągu: Plac na Groblach-Zwierzyniecka	
WAK-i tworzące ciąg: I.1, I.2, I.3	
Podstawowe informacje historyczne: ukształtowana w 2. połowie XIX., podczas porządkowania; po zasypaniu stawu, zwano początkowo ul. Portową. W 1881 ustalono nazwę.	

| 36



1919: ul. Powiśle i pl. Na Groblach // Zdjęcie lotnicze, 1919; zbiory MHK // okres międzywojenny

NR 9 > Pl. Na Groblach 21.

NR 10: **budynek poza ewidencją.**

NR 11: **budynek poza ewidencją.**

NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Podzamcze nr 28), mur., 1908, proj. Henryk Lamensdorf.

CC 2 ul. Smocza

Numer ciągu: CC 2	Nazwa ciągu: Smocza
Przebieg ciągu: Bernardyńska-Koletek	
WAK-i tworzące ciąg: II.1, III.1	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w połowie XIX wieku; ulicę zamieszkiwały wcześniej przeważnie rodziny dozorców więziennych. Była to najbiedniejsza ulica Stradomia; w dworku na Smoczej mieszkał Georg Pickel, ostatni kat krakowskiego sądu; zabudowa ulicy pochodzi w większości z końca XIX stulecia; J. Dąbrowski narzekał: „Ideał zwartej bloku zdaje się tak jak i w starym mieście przyświecać pionierom nowych dzielnic” obserwując zabudowę Półwsia Zwierzynieckiego, Grzegórzek, ul. Smoczej i przedłużenia Koletek; do lat 70. XX wieku kończyła się na placu, który znajdował się na końcu ulicy Dietla. Po wybudowaniu Mostu Grunwaldzkiego ulica została skrócona do ul. Koletek.	

| 37



NR 1: TOALETY przy bulwarze / **budynek poza ewidencją.**

NR 2 > Bernardyńska 10/11.

NR 4a KAMIENICA, mur., 1937, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 6: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 6a: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją – obiekt na liście dóbr kultury współczesnej.**

NR 8 KAMIENICA, mur., 1928, proj. Józef Weinberger.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Koletek nr 21), mur., 1928, proj. Józef Weinberger.



1919: ul. Smocza dopiero powstanie / ul. Smocza w 1933 r.

CC 3 ul. Kołek

Numer ciągu: CC 3	Nazwa ciągu: Kołek
Przebieg ciągu: św. Agnieszki-Smocza-Józefa; przecznice: Sukiennicza	
WAK-i tworzące ciąg: III.1, III.5, III.6	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w 1844; początkowo nazywana ulicą Kopernika. Obecna nazwa obowiązuje od początku XX wieku.	

| 39



NR 1 > Stradomska 17

NR 3 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Benjamin Torbe.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Benjamin Torbe, nadbud. III piętra 1922, proj. Roman Weindling.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 9 DWÓR, pocz. XIX w. A-699, 30.05.1986.

NR 11: działka / zabudowana tymczasowa / budynek poza ewidencją.

NR 13: działka / zabudowana tymczasowa / budynek poza ewidencją.

NR 13a: Hotel „Dom św. Szymona z Lipnicy” / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją .

NR 15 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1911, proj. I. Knaus.

NR 20: KS Nadwiślan / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 21 > Smocza 10.



1919: ul. Koletek

NR 2 > św. Agnieszki 1.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Karol Knaus, oficyna 1906, proj. Beniamin Torbe.

NR 6 KAMIENICA, mur., po 1889, proj. Władysław Kopald i Maksymilian Nitsch.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1895, proj. Karol Knaus, oficyna 1905, proj. Ferdynand Liebling.

NR 10 DWOREK KOLETEK; d. budynek Towarzystwa Dobroczynności, ob. budynek komendy wojskowej, 1832; przebudowany .

NR 12 ZESPÓŁ KLASZTORNY KOLETEK (róg ul. Sukiennicza 2); klasztor z kaplicą, mur., 1593, zniszczony ok. 1655, odbud. 1660-1680, przebud. kaplicy 1739, gruntownie remont. i przebud. z przeznaczeniem na dom mieszkalny 1823-1832, od 1852 Krakowskie Towarzystwo Dobroczynności, remont. i adaptowany 1853, proj. Karol Kremer, nadbud. II piętra 1871, proj. Jacek Matusiński, budowa skrzydeł pn. i zach. 1881-1883, proj. Karol Zaremba, bud. Ignacy Miarczyński, rozbud. skrzydła od ul. Sukienniczej 1932-1934, proj. Franciszek Mączyński, ogród, XVI-XIX.

Numerów parzystych 12-18 brak (tereny sportowe KS Nadwiślan).

CC 4 ul. Dietla

Numer ciągu: CC 4	Nazwa ciągu: Dietla Józefa
Przebieg ciągu: Most Grunwaldzki-Wiadukt na Grzegórkach; przecznice: ks. A. Kordeckiego, św. Stanisława, Orzeszkowej, Sukiennicza, Augustiańska, Krakowska, Stradomska, Bożego Ciała, Brzozowa, św. Sebastiana, Starowiślna, Wrzesińska	
WAK-i tworzące ciąg: II.1, II.2, III.6, III.5, III.4, III.3, III.2, IV.2, IV.1, V.1, V.2, V.3, V.4,	
Podstawowe informacje historyczne: planty powstały w miejscu zasypanego koryta Starej Wisły; budowa plant była częścią planu porządkowania i rozwoju urbanistycznego Krakowa; ulica została wybudowana w latach 1878–1880 (zob. rozdział Planty Dietlowskie].	

| 41





NR 1 KAMIENICA (narożna ul. św. Stanisława nr 2), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, przebud. 1925, proj. Bernard Birkenfeld, przebud. 1930, proj. Leon Feniger, remont. po 1950 i 1977.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1970.

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Kordeckiego nr 1), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1950.

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Kordeckiego nr 2), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1960.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1909-1910, proj. Beniamin Torbe, remont. po 1960.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1964.

NR 13 KAMIENICA (narożna ul. Orzeszkowej nr 1), mur., 1910-1911, proj. Ludwik Gutman, remont. 1970.

NR 15 KAMIENICA (narożna ul. Orzeszkowej nr 2), mur., 1908-1909, proj. Beniamin Torbe, remont. po 1950.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1908-1909, proj. Beniamin Torbe, przebud. 1912 i 1928.

- NR 19 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna, przebud. oficyny lewej 1919, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1970.
- NR 21 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. oficyny 1924, proj. Zygmunt Prokesz, remont. po 1970.
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1913, proj. Ludwik Gutman, remont. po 1970.
- NR 25 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling, remont. 1972.
- NR 27 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling.
- NR 29 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Zygmunt Luks. **A-754, 4.07.1988.**
- NR 31 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 1), mur., 1908, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1970.
- NR 33 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 2), mur., 1888-1890, proj. Leopold Tlachna, remont. 1901 i 1912, przebud. 1935.
- NR 35/37 KAMIENICA, mur., 1887-1889, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1924, proj. Henryk Lamensdorf i 1931, proj. Salomon Jonkler, remont. ok. 1966.
- NR 39 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1924, proj. Edmund Oraczewski, remont. 1976. **A-753, 4.07.1988.**
- NR 41 > Krakowska 1.
- NR 43 > Krakowska 2.
- NR 45/47 KAMIENICA, mur., 1900, proj. Karol Knaus, przebud. 1955. **A-947, 17.07.1993.**
- NR 49 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 1), mur., ok. 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1925, proj. Henryk Lamensdorf, remont. po 1950. **A-929, 17.11.1992.**
- NR 51 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 2), mur., 1889, proj. Maksymilian Nitsch. **A-760, 8.07.1988.**
- NR 53 KAMIENICA, mur., 1889, przebud. 1901, bud. magazynu 1906, proj. Zygmunt Luks, remont. 1935 i ok. 1960.
- NR 55 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra i przebud. 1932, proj. Rudolf Hand i Juliusz Eintracht, remont. ok. 1970. **A-899, 10.12.1991.**
- NR 57 KAMIENICA, mur., 1888-1890, proj. Karol Knaus, dobud. oficyny 1896, proj. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1933, proj. Izydor Goldberger, remont. 1959 i 1970.
- NR 59 KAMIENICA, mur., 1888-1890, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1922, proj. Edward Skawiński, remont. 1975.
- NR 61/63/65/67 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 1), mur., 1890, proj. Karol Knaus, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokesz, remont. po 1975.
- NR 69 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 2), mur., 1890, proj. Zygmunt Luks, remont. 1965.
- NR 71 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, remont. ok. 1968.
- NR 73 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, przebud. 1897, proj. Karol Knaus i 1909, proj. Aleksander Biborski, remont. 1963.
- NR 75 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 25), mur., 1893, proj. Beniamin Torbe, remont. 1967. **A-1010, 20.12.1995.**
- NR 77 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 26), mur., 1890, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1927, proj. Łazarz Rock, remont. po 1950.
- NR 79 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Nachman Kopald, remont. ok. 1970.
- NR 81 KAMIENICA, mur., 1884, przebud. XIX/XX, remont. 1968-1970.
- NR 83 KAMIENICA, mur., 1890, bud. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1929, remont. 1976.
- NR 85 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, remont. 1968.
- NR 87 > Starowiślna 29/30.

NR 91 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Nachman Kopald, lewe skrzydło oficyny 1906, przebud. fasady 1934, proj. Stanisław Turek-Kryłoszański, remont. po 1950 (włączona do ewidencji 18.09.2015).

NR 93 KAMIENICA, mur., 1889-1890, bud. Leopold Tlachna, przebud. 1909, proj. Ludwik Gutman, remont. po 1950.

NR 95 KAMIENICA, mur., 1883, proj. Stefan Żołdani, remont. ok. 1967. **A-762, 10.08.1988.**

NR 97 KAMIENICA (narożna ul. Wrzesińska nr 1), mur., 1905-1906, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1962. **A-773, 29.08.1988.**

NR 99 KAMIENICA (narożna ul. Wrzesińska nr 2), mur., 1909-1910, proj. Beniamin Torbe, remont. ok. 1970.

NR 101 KAMIENICA, mur., 1910-1911, proj. Leopold Tlachna, remont. po 1950. **A-733, 6.04.1988.**

NR 103 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Leopold Tlachna, remont. ok. 1972.

NR 105 KAMIENICA, mur., 1884-1886, proj. Stefan Ertel, rozbud. i nadbud. II i III piętra 1932, proj. Juliusz Eintracht, remont. po 1950. **A-898, 28.11.1991.**

NR 107 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Henryk Lamensdorf, remont. ok. 1965. **A-743, 22.04.1988.**

NR 109 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Tadeusz Stryjeński, nadbud. 1927, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. po 1950.

NR 111 KAMIENICA, mur., 1886-1887, proj. Karol Knaus, przebud. 1913, proj. Aleksander Biborski, remont. ok. 1967. **A-732, 6.04.1988.**

NR 113: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 115: niezabudowana działka.

WIADUKT GRZEGÓRZKI A-820, 5.09.1989.



Koniec XIX w.



Widok w kierunku Wisły z okna drugiego piętra narożnej kamienicy przy ul. Krakowskiej 1 i Dietla. 41. Na środku ul. J. Dietla stoi szkoła barakowa (nr 56 im. Mikołaja Reya), przed 1917 r. // Planty Dietlowskie, początek XX wieku; stan z początku formowania założenia parkowego; dobrze widoczne elementy małej architektury.



Szkoła Miejska; fot. I. Krieger; zbiory ANKr // Planty Dietlowskie, koniec lat 20. XX wieku; Gmach PKO i jego najbliższe otoczenie.

NR 2-28: Nie ma budynków o takich adresach. Po stronie parzystej znajdują się tereny sportowe KS Nadwiślan, a dalej budynek apartamentowca (realizacja po 2010) z adresem Sukiennicza 8.

- NR 30: KOŚCIÓŁ ŚW. AGNIESZKI Z KLASZTOREM BERNARDYNEK na Stradomiu, ob. kościoła garnizonowego, drewniany kościół z klasztorem fundowany w 1459 r. przez Hińczę z Rogowa, murowany kościół budowany po pożarze w 1476 r., odbudowany w latach 1660–1680 po zniszczeniach szwedzkich (1655–1657); klasztor kształtowany do początku XVIII w.; po kasacie klasztoru w 1788 r. dewastacja zespołu. Kościół p.w. św. Agnieszki i Łucji, ob. garnizonowy p.w. Najśw. Marii Panny, mur., 1660-1680 (w miejscu poprzednich), kontynuacja budowy do 1702, restaur. 1875, gruntownie restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano. W mocno przebudowanym, XVI-wiecznym kościele garnizonowym spoczęły w 1993 prochy gen. J. Hallera, twórcy Błękitnej Armii. klasztor, ob. probostwo garnizonu, mur., 1655-1703 (z wykorzystaniem murów gotyckich), zburzenie 2/3 klasztoru po 1821, cz. rozebrany po 1861, po 1923, restaur. 1932-1936, arch. Carlo Celano i 1983-1985. **A-303, 26.02.1934, A-224/M.**
- NR 32 KAMIENICA, mur., 1894, proj. Teodor Talowski, nadbud. III piętra 1924, proj. Zygmunt Prokiesz.
- NR 34 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Teodor Talowski, nadbud. III piętra 1931, proj. Ludwik Paciorkowski, remont. po 1970.
- NR 36 KAMIENICA, mur., 1894-1896, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1929, proj. Zygmunt Prokiesz, remont. po 1970. W głębi posesji infirmeria d. klasztoru SS. Bernardynek – obecnie oficyny zachodnia boczna, północna tylna, wschodnia boczna i północno-wschodnia tylna, mur., 1 poł. XVII (?), przebud. 2 poł. XVII, odbud., 1 poł. XIX, nadbud. II piętra ok. 1875.
- NR 38 KAMIENICA (narożnik św. Agnieszki 9) mur., ok. 1912; d. Synagoga Stowarzyszenia Izraela Meiselsa (nieistniejąca; zdewastowana przez Niemców podczas II wojny).
- NR 40 KAMIENICA (narożna ul. św. Agnieszki nr 12), mur., 1914, remont. ok. 1975.
- NR 42 > Stradomska 27.
- NR 44 KAMIENICA (narożna ul. Stradomska nr 18), mur., XVIII (?), 1865, nadbud. III i IV piętra 1926-1929, proj. Samuel Singer. **A-517, 26.03.1968, zmiana treści decyzji 26.09.2014, A-1416/M.**
- NR 46/46a KAMIENICA, mur., 1869-1873, proj. Jacek Matusiński, nadbud. II piętra 1886, proj. Nachman Kopald, remont. po 1975.
- NR 48 KAMIENICA, mur., 1872, przebud. 1901 i 1907, proj. Nachman Kopald, nadbud. III piętra 1928, proj. Salomon Jonkler.
- NR 50 KAMIENICA, mur., 1872, remont. 1901 i 1907, nadbud. III piętra 1922, proj. Salomon Jonkler, remont. ok. 1970.
- NR 52 DOM, mur., 1875-1876, proj. Stefan Żołdani i Leopold Tlachna, przebud. 1890, proj. Nachman Kopald, przebud. 1897, proj. Beniamin Torbe, 1932-1934, proj. Edward Skawiński, remont. ok. 1969. **A-758, 7.07.1988**

- NR 54 KAMIENICA, mur., 1875, proj. Józef Ochmański, nadbud. III piętra 1932.
- NR 56 KAMIENICA, mur., 1875, remont. 1922, przebud. 1929 i 1956, remont. ok. 1966.
- NR 58 KAMIENICA, mur., 1875, proj. Józef Donheiser, nadbud. III piętra XX.
- NR 60 KAMIENICA, mur., 1874, proj. Jacek Matusiński, nadbud. III piętra 1955, remont. 1970.
- NR 62 KAMIENICA, mur., 1880, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1927, proj. Łazarz Rock. **A- 759, 8.07.1988**
- NR 64 KAMIENICA (DOM SIEROT ŻYDOWSKICH "Beth Megadle Jesomim"), mur., 1872-1875, proj. Paweł Barański, skrzydła boczne 1885, nadbud. II piętra 1894, proj. Nachman Kopald, nadbud. III i IV piętra 1923, proj. Łazarz Rock, remont. ok. 1970. Budynek dawnej Bursy Sierot Żydowskich Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich (Szomer Umonim) znajduje się przy ul. Podbrzezie 6. „Domem sierot żydowskich” kierowała Róża Rock (1881–1926), nazywana „matką sierot”.
- NR 66 KAMIENICA, mur., 1881, nadbud. III piętra 1920, proj. Henryk Lamensdorf, remont. ok. 1970.
- NR 68 KAMIENICA, mur., 1882, remont. 1964.
- NR 70 SZKOŁA MIEJSKA, ob. podstawowa nr 16, ul. Dietla nr 70 (narożna ul. św. Sebastiana nr 24 i ul. Sarego nr 27), mur., 1888-1892, proj. Stefan Żołądani, remont. ok. 1974; **A-1143, 17.02.2006.**
- NR 72 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 28), mur., 1887, proj. Anastazy Redyk, remont. 1901 i 1905, nadbud. III piętra 1920, proj. Antoni Dostał, remont. po 1970.
- NR 74 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Teodor Talowski, przebud. 1901, 1914 i 1932.
- NR 76 > Starowiślna 27.
- NR 78 > Starowiślna 22.
- NR 80-90 (parzyste) – poza granicą PK Kazimierza ze Stradomiem.**

CC 5 ul. Paulińska

Numer ciągu: CC 5	Nazwa ciągu: Paulińska
Przebieg ciągu: Meiselsa-św. Stanisława; przecznice: Kordeckiego, Orzeszkowej	
WAK-i tworzące ciąg: IX.1, IX.2, V.4, II.2	
Podstawowe informacje historyczne: dawniej część ul. Meiselsa; po wytyczeniu (w latach 1906-08) biegła wzdłuż murów obronnych Kazimierza, których pozostałości stanowią obecnie mury ogrodów klasztorów Augustianów i Paulinów ⁴ . W 1917 odcinek za ul. Augustiańską nazwano ostatecznie ul. Paulińską. Pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza.	

| 47



NR 1 > Skałeczna 15/16.

NR 3 > Augustiańska 7/9.

NR 5 > Augustiańska 7/9 – dalej tylko numery parzyste.

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Stanisława nr 14), mur., 1929, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 4 > Kordeckiego 13.

NR 6 > Kordeckiego 12.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 10 > Orzeszkowej 9.

NR 12 > Orzeszkowej 10.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1912.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Leon Feniger.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1914, proj. Jozue Oberleder, nadbud. IV piętra 1923.

NR 24: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

⁴ To najdłuższy zachowany odcinek murów (ok. 300 m), na całej długości przemurowany z użyciem cegły.

NR 26 KAMIENICA, mur., 1918, proj. Jozue Oberleder.

NR 28 MYKWA mur., 1913, proj. Henryk Lamensdorf. ob. dom mieszkalny. Od 1994 znajduje się muzeum im. Bohdana Lepkiego, zajmujące się gromadzeniem ikon, obrazów, modeli cerkwi, jedną salę poświęcono patronowi muzeum.

NR 30 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 32 > Augustiańska 5.

CC 6 ul. Augustiańska

Numer ciągu: CC 6	Nazwa ciągu: Augustiańska
Przebieg ciągu: Dietla-Skawińska; przecznice: ul. Paulińska, ul. Rabina Meiselsa ul. św. Katarzyny ul. Skąteczna ul. Węglowa ul. Piekarska	
WAK-i tworzące ciąg: V.4, IX.2, IX.3, IX.5	
Podstawowe informacje historyczne: Wytyczona została w większości w 1335 r., związana z planem lokacyjnym Kazimierza. W latach 1883-1889 przebito odcinek od ulicy Meiselsa do Dietla. Pierwotna zabudowa ulicy została zniszczona w czasie Potopu szwedzkiego i wojny północnej. Obecna pochodzi z przełomu XVIII i XIX wieku. Podczas odbudowy zabudowań na przełomie XVIII i XIX w. powstały składy solne, a później zabudowa w stylu klasycystycznym. Obecną nazwę, pochodzącą od kościoła i klasztoru Augustianów, nadano w roku 1814.	

| 49



NR 1 KAMIENICA > ul. Dietla 31

NR 3 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.

NR 5 DOM (narożny ul. Paulińska 32), mur., 1911-1912, proj. Henryk Lamensdorf, adaptacja parteru

NR 7/9: KOŚCIÓŁ KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ I MAŁGORZATY Z KLASZTOREM AUGUSTIANÓW; fundacja Kazimierza Wielkiego, realizowana po lokacji miasta, przed 1343 r.; do 1378 budowa prezbiterium i wschodniej części klasztoru z kaplicą św. Doroty (1365), do ok. 1400 r. powstał korpus, na początku XV w. kaplica św. Moniki, w XV w. rozbudowa klasztoru ku północy; na początku XIX w. zajęty na magazyny wojskowe, restaurowany w XIX i XX w. kościół p.w. św. Katarzyny, mur., przed 1365, ukończenie korpusu k. XIV lub ok. 1400, cz. zniszczony 1443, odbud. 1444-1450 i 1467-1468, sklepienia nawy głównej 1502-1513, uszkodzony 1534, remont. 1540, spalony 1556, odbud. sklepień 1561-1562, restaur. 1602-1611, uszkodzony 1786, użytkowany jako magazyn 1802-1814, restaur. 1825 i 1852-1864, dalsza restaur.: od 1892, 1904-1909, 1910-1912, arch. Franciszek Mączyński, uszkodzony 1939-1945, restaur. 1946, prace konserwatorskie od 1973, kaplica św. Moniki, mur., przed 1422, restaur. 1868, dzwonnica, drewn.-mur., 2 poł. XV, uszkodzona ok. poł. XIX, remont. po 1851 i 1932, klasztor, mur., 2 poł. XIV, cz. skrzydła wsch. poc. XV, zakrystia górna lub tzw. nawa 1 ćw. XVI, budowa pomieszczeń nad wsch. skrzydłem ok. 1620-1640, proj. Jan Laitner. **A-5, 5.05.1931, 10.04.1974, A-180/M.**

NR 11 DOM (narożny ul. Skałeczna nr 8), mur., 1851, proj. Ignacy Hercok, (piwnice XVI), remont. 4 ćw. XIX. **A-180, 20.03.1968.**

NR 11A DOM, mur. początek XIX w.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1827-1829, proj. Michał Wąsowicz, dobud. oficyn 1855, nadbud. II piętra 1874, proj. Paweł Barański, remont. 1977. **A-354, 20.03.1968.**

NR 15 KAMIENICA (narożny ul. Piekarska nr 1), mur., relikty z XV, 1827, proj. Michał Wąsowicz, dobud. skrzydła od ul. Piekarskiej 1859, proj. Paweł Barański, nadbud. II piętra 1887. **A-355 z 26.04.1968.**

NR 17: **budynek poza ewidencją.**

NR 17a: **budynek poza ewidencją.**

NR 19/21 KAMIENICA (narożny ul. Skawińska nr 5), mur., 1841, proj. Paweł Barański, przebud. skrzydła od ul. Augustiańskiej i oficyny 1897-1899, proj. Leopold Tlachna, przebud. sieni 1906 i gruntownie przebud. 1910-1920, proj. Henryk Lamensdorf, remont. 1970-1975. **A-806 z 19.04.1989.**



Kościół św. Katarzyny - litografia Jędrzeja Brydaka - XIX w. // Ul. Augustiańska 22, lat 40. XX w.

NR 2 KAMIENICA > ul. Dietla 33.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1911-1912, proj. Jozue Oberleder. na cele mieszkalne 1990-1991. **A-803, 6.04.1989.**

NR 6 KAMIENICA > ul. Meiselsa 2.

NR 8/10 DOM (narożny Meiselsa 1), mur., 1891, proj. Zygmunt Luks, nadbud. III piętra 1934.

NR 12 KAMIENICA > św. Katarzyny 5.

NR 14 KAMIENICA > św. Katarzyny 4.

NR 16: **budynek poza ewidencją.**

NR 18 KAMIENICA, mur., 1931-1936, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 20 > Skałeczna 7.

NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Skałeczna nr 4/6), mur., 1867, proj. Józef Hercok, adaptacja wewnątrz 1927, proj. Henryk Lamensdorf. **A-356 z 23.03.1968.**

NR 24 KAMIENICA (narożna ul. Węglowa nr 3), mur., 1911-1918, proj. Jan Zawiejski. **zabudowa współczesna**

NR 26 KAMIENICA (narożny ul. Węglowa nr 4), mur., 1846, proj. Michał Wąsowicz, nadbud. II piętra 1864, proj. Paweł Barański. **A-357 z 23.03.1968.**

NR 28 KAMIENICA, mur., 1868, proj. Jan Ertel.

NR 30 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1924, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 32 KAMIENICA, mur., 1865, proj. Paweł Barański, nadbud. III piętra XX.

NR 34 KAMIENICA (Skawińska 3), mur., 1842-1862, proj. Michał Wąsowicz, remont. 1897, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1922.

CC 7 ul. Trynitaraska

Numer ciągu: CC 7	Nazwa ciągu: Trynitaraska
Przebieg ciągu: Krakowska-Gazowa; przecznice: Bonifraterska, Mostowa	
WAK-i tworzące ciąg: IX.8, IX.9, IX.10	
Podstawowe informacje historyczne: w części południowa pierzeja Rynku Kazimierskiego, wytyczona na podstawie pierwotnego planu lokacyjnego; w XVII w. określano ją jako ul. Różaną, wymienioną w spisie z 1628: pomiędzy Psim Rynkiem a Bramą Bocheńską ... Platea Rosanorum na Kazimierzu; w latach 1752-1758 wybudował przy dzisiejszej Trynitaraskiej swoją siedzibę Zakon św. Trójcy; XIX-wieczna zabudowa zatarła linię południowej pierzei rynku, którą stanowiło przedłużenie ul. Skawińskiej; w 1812 roku budynki trynitarzy przeszli Bonifratrzy, którzy w latach 1898-1906 założyli szpital; ulica otrzymała nazwę w 1880 roku (obejmowała nieistniejącą ul. Rybną, będącą przedłużeniem ul. Bonifraterskiej w stronę Wisły).	

| 51



Gmach Szpitala Zakonu Bonifratrów w Krakowie; Teodor Talowski, akwarela z 1898; północna pierzeja ul. Trynitaraskiej była niezabudowana.

NR 1/3/5/7 > Krakowska 48

NR 9/11: ZESPÓŁ SZPITALA BONIFRATRÓW: szpital, mur., 1898-1901, proj. Teodor Talowski, nadbud. II piętra 1929-1930, proj. Jan Burzyński, skrzydło zach. 1933, proj. Jan Burzyński, kaplica przedpogrzebowa, mur., 1930, proj. Jan Burzyński, ogród, XVIII-XX, ogrodzenie, mur., XVIII-XX. A- 577, 10.05.1976.

NR 13 > Mostowa 10.

NR 15a/15b (narożnik ul. Gazowej) realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 2 niezabudowana działka / tereny zielone.

NR 4, 6 realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 8, 10,12,14: niezabudowana działka / tereny zielone (między Bonifraterską a Mostową).

NR 16 > Mostowa 8.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1889-1890, proj. Leopold Tlachna, oficyny 1898.

NR 20 > Gazowa 17.

CC 8 ul. Mostowa

Numer ciągu: CC 8	Nazwa ciągu: Mostowa
Przebieg ciągu: Plac Wolnica-Podgórska; przecznice: Bonifratska i Trynitaraska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.8, IX.9, IX.10, II.4	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona jako aleja pod koniec 1. połowy XIX wieku w związku z budową Mostu Podgórskiego, który połączył brzeg kazimierski i podgórski rzeki; od 1901 Mostową biegła linia tramwaju elektrycznego; po rozebraniu mostu w 1925 ustawiono drewnianą kładkę. Ulica ponownie została połączona z drugim brzegiem rzeki w 2010, kiedy otwarto kładkę pieszo-rowerową.	

| 52



NR 1 > Bonifratska 2.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1873, proj. Jacek Matusiński.

NR 5: niezabudowana działka / dalej po stronie nieparzystej ogrody szpitala Bonifratrów.

NR 2 > Bocheńska 1

NR 4 KAMIENICA, mur., 1868-1870, proj. Jacek Matusiński.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1868-1870, proj. Jacek Matusiński, oficyna 1906.

NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Trynitaraska nr 16), mur., 1870. W podwórku kamienicy synagoga Chany i Abrahama Lednitzerów zbudowana w 1907, według projektu architekta Beniamina Torbego. Podczas II wojny hitlerowcy zdewastowali wnętrze synagogi. Od czasu zakończenia wojny wykorzystywana niezgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Częściowo zachował się wystrój zewnętrzny budynku, w tym półokrągłe zakończone okna.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Trynitaraska nr 13), mur., 1870-1873.

NR 12/14 KAMIENICA (narożna ul. Podgórska nr 15), mur., ok. 1890, przebud. suterenu na magazyn browaru w Tenczynku 1913, nadbud. III piętra 1921.

CC 9 ul. św. Wawrzyńca

Numer ciągu: CC 9	Nazwa ciągu: św. Wawrzyńca
Przebieg ciągu: Podgórska-Plac Wolnica; przecznice: Starowiślna, Dajwór, Bartosza, Wąska, Gazowa, Bożego Ciała	
WAK-i tworzące ciąg: IX.7, IX.8, VIII.1, VIII.3, VII.2, VI.1, VI.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w ramach planu lokacyjnego Kazimierza (Platea s. Laurenti); wzięła nazwę od powstałego w latach 1276-1278 kościoła parafialnego wsi Bawół; na początku XIX wieku został rozebrany; od 1792 ulica wymieniana jako ul. Wawrzyniecka. Większość pierwotnej zabudowy ulicy została zniszczona na przełomie XVII i XVIII wieku. W 1875 rozpoczęto budowę kamienic czynszowych. (zob. roz. Kwartał św. Wawrzyńca).	

| 53



NR 1 > Wolnica 7

NR 3 **działka niezabudowana / obiekty tymczasowe / poza ewidencją.**

NR 5 KAMIENICA, mur., 1911.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1921.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Leopold Tlachna.

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Gazowa nr 1), mur., 1907, proj. Nachman Kopald, remont. 1967. A- 1033, 29.07.1996.

NR 13: ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ dom, (narożny ul. Gazowa nr 2), mur., 1890, proj. Tadeusz Brand, nadbud. II piętra 1908. **A-680, 30.09.1985.**

NR 15/17: ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ stajnia tramwaju konnego, mur., po 1882, przebud. 1900, proj. Karol Knaus, przebud. po 1980, stajnia tramwaju konnego, ob. budynek administracyjny, mur., ok. 1882, przebud. 1900, proj. Karol Knaus, przebud. po 1980, zajezdnia tramwaju wąskotorowego (hala D), mur.-drewn., 1900, proj. Karol Knaus, rozbud. po 1960, remiza tramwaju konnego (hala E), mur.-drewn., po 1882, przebud. 1886, proj. Zygmunt Hendel i Tadeusz Stryjeński, zajezdnia tramwaju normalonotorowego (hala F), mur.-drewn., 1913, budynek pomocniczy, mur., po 1920, budynek akumulatorni, mur.-drewn., ok. 1913, portiernia, mur.-drewn., po 1920 **A-680, 30.09.1985.**

NR 19/21/23/25 ZESPÓŁ ELEKTROWNI MIEJSKIEJ, ob. Zakład Energetyczny, ul. Dajwór nr 27 (narożny ul. św. Wawrzyńca nr 19): budynek administracyjny, mur., ok. 1900, nadbud. II piętra 1908, proj. Jan Rzymkowski, nadbud. III piętra 1936, proj. Franciszek Mączyński, hala turbin (I), mur., 1904-1905 i 1907, proj. Jan Rzymkowski, hala turbin (II), mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski, stara i nowa kotłownia, mur., 1904-1905 i 1914, proj. Jan Rzymkowski, nastawnia i rozdzielnia, mur., 1914, proj. Jan Rzymkowski.

NR 27 DOM, mur., 1924, proj. Samuel Singer, przebud. 1929 i 1931.

NR 29: **działka / obiekty tymczasowe / poza ewidencją.**

NR 31b KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leon Lieberman.

NR 33 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Izidor Goldberger.

NR 35 > Starowiślna 95.

NR 37: **niezabudowana działka / tereny zielone.**

NR 39 KAMIENICA, mur., 1935, proj. Rudolf Morgenbesser, Izidor Goldberger.

NR 41 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Henryk Ritterman.

NR 43: **niezabudowana działka / tereny zielone.**



Lata 1978-1985, Ulica św. Wawrzyńca, po lewej ulica Wąska i nieistniejący budynek warsztatów // Most Krakusa i most kolejowy; z prawej tereny gazowni i wylot ul. Starowiślna, 1918

NR 2 > Bożego Ciała 26.

NR 4 > Bożego Ciała 26.

NR 6 d. DOM KLASZTORNY KANONIKÓW Regularnych XVII w.

NR 8 > Bożego Ciała 26.

NR 10 > Bożego Ciała 26.

NR 12 ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ: hala „Pod zegarem”, mur.-drewn., 1913, I. budynek socjalny, mur.-drewn., 1913, m. dyspozytornia, mur.-drewn., 1913, m. garaże autobusowe, ul. św. Wawrzyńca 14a (narożny ul. Wąska nr 7), mur., 1929. **A-680, 30.09.1985.**

NR 14 **działka niezabudowana (na rogu ul. Wąskiej) / obiekty tymczasowe / poza ewidencją.**

NR 16 DOM (narożny ul. Bartosza nr 3), mur., XIX/XX.
NR 18 KAMIENICA (narożna ul. Bartosza nr 4), mur., XIX/XX.
NR 20 KAMIENICA, mur., 1888, proj. Beniamin Torbe.
NR 22 KAMIENICA (narożna ul. Dajwór nr 25), mur., k. XIX.
NR 24 > Dajwór 20.
NR 26 KAMIENICA, mur., pocz. XX.
NR 28 KAMIENICA, mur., 1892.
NR 30 KAMIENICA, mur., 1894, proj. Adam Dębski.
NR 32 KAMIENICA, mur., 1932, proj. Zygmunt Prokesz.
NR 34 > Starowiślna 93a/93b.
NR 36a > Starowiślna 88.
NR 38 KAMIENICA, mur., 1937, proj. Leon Lieberman.
NR 40 > Halicka 18.

CC 10 ul. Bartosza

Numer ciągu: CC 10	Nazwa ciągu: Bartosza
Przebieg ciągu: Szeroka - św. Wawrzyńca; przecznica: Józefa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.2	
Podstawowe informacje historyczne: oś Placu Bawół z ulicą; jedna z dwóch ulic w Krakowie, poświęconych Bartoszowi Głowackiemu, bohaterowi insurekcji kościuszkowskiej. Nosi swą nazwę od 1890 roku.	

| 56



Tyły Starej Bożnicy, lata 20. XX w.

NR 1 DOM, mur., 1878, d. piekarnia z 1938.

NR 3 KAMIENICA > św. Wawrzyńca 16.

NR 2 KAMIENICA, mur., 1888-1890. Leopold Tlachna.

NR 4 KAMIENICA > św. Wawrzyńca 18.

CC 11 pl. Bawół

Numer ciągu: CC 11	Nazwa ciągu: Bawół
Przebieg ciągu: Ul. Szeroka – Bartosza	
WAK-i tworzące ciąg: VII.2	
Podstawowe informacje historyczne: Wieś we wschodniej części wyspy tworzonej przez dwie odnogi Wisły (zobacz: Stara Wisła), powstała prawdopodobnie w XII w. W 1340 wykupiona przez Kazimierza Wielkiego została włączona w granice powstającego miasta Kazimierz. Nazwa Bawół używana była na określenie pól uprawnych poza obrębem murów kazimierskich, na wschód od miasta. Obecnie nazwę „Bawół” nosi niewielki plac, usytuowany w pobliżu dawnej granicy polskiej i żydowskiej części Kazimierza.	

| 57



NR 1 DOM > Bartosza 1.

NR 2 KAMIENICA > Bartosza 2 .

NR 3 KAMIENICA, mur., 1908.

NR 4: **realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją** za nią: Archeologia: relikty kościoła św. Wawrzyńca. ok. 1276 zbudowany staraniem rycerza Wawrzyńca jako parafialny kościół wsi Bawół, lokowanej jednocześnie na prawie niemieckim. W wyniku lokacji miasta Kazimierza i budowy kościoła Bożego Cała utrata praw parafialnych.

NR 5 > Bartosza 2.

CC 12 ul. św. Sebastiana

Numer ciągu: CC 12	Nazwa ciągu: Sebastiana św.
Przebieg ciągu: św. Gertrudy-Brzozowa; przecznice: Bogusławskiego, Dietla, Berka Joselewicza	
WAK-i tworzące ciąg: IV.2, III.2, V.3	
Podstawowe informacje historyczne: ulicę wytyczono w latach 70. XIX w. na osuszonym terenie łąki św. Sebastiana, w ramach porządkowania pozostałości Starej Wisły; nazwę (wziętą od kościoła św. Sebastiana) oficjalnie otrzymała w roku 1878. Zabudowa ulicy pochodzi z końca XIX wieku, tworzą ją kamienice i kilka willi. W latach 80. XIX w. ukształtowano ul. Berka Joselewicza (z jednostronnym – wobec niewielkiej szerokości – szpalerem drzew) oraz alejowo rozwiązane, kazimierskie przedłużenie ul. Św. Sebastiana (projekt z 1883 określa je jako <i>ulicę otworzyć się mającą</i>). U zbiegu ulic powstał trójkątny plac (jego formę ustalono ostatecznie w 1895), którego wewnątrz wypełnił skwer.	

| 58



NR 1 > św. Gertrudy 17.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1884.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1884, proj. Karol Knaus.

NR 7 KAMIENICA, mur., przed 1882, nadbud. III piętra 1928.

NR 9 ŁAŹNIA RZYMSKA, oficyna, mur., 1912, proj. Józef Pakies i Wacław Krzyżanowski.

NR 11/11a KAMIENICA, mur., 1879, 1912.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1904, nadbud. III piętra 1928, proj. Roman Bandurski.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1882, przebud. 1892, adaptacja części strychowej 1927, proj. Izidor Goldberger.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1882, proj. Nachman Kopald.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1879, proj. Nachman Kopald.

NR 21 MUR I BRAMA ogrodów XX. Misjonarzy na Stradomiu (Stradomska 4/6) – **nieujęta w ewidencji, mimo adresu na ul. Św. Sebastiana.**

NR 23 > Dietla 68.

NR 25 > Dietla 75.

NR 27 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Karol Knaus, nadbud. III piętra 1921, proj. Salomon Jonkler i Salomon Feldmann.

NR 29 KAMIENICA, mur., 1898.

NR 31 KAMIENICA, mur., 1896, nadbud. III piętra 1920, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 33 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 6/8), mur., 1900, proj. Julian Grabowski.



Powódź w VIII 1931

NR 2 > św. Gertrudy 16.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, nadbud. IV piętra 1920.

NR 6 WILLA , mur., 1884, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 8 WILLA , mur., 1883, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1910-1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 12 WILLA (narożna ul. Bogusławskiego nr 9), mur., ok. 1883, proj. Karol Knaus.

NR 14 > Bogusławskiego 10.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1910.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1893, proj. Wilhelm Apter i Nachman Kopald.

NR 24 > Dietla 70.

NR 26 > Dietla 77.

NR 28 KAMIENICA, mur., 1889.

NR 30 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Wilhelm Apter.

NR 32 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Aleksander Biborski.

NR 34 KAMIENICA, mur., 1897.

NR 36 KAMIENICA (narożna ul. Berka Joselewicza nr 10), mur., 1896, nadbud. III piętra 1908, proj. Nachman Kopald.

CC 13 ul. Brzozowa

Numer ciągu: CC 13	Nazwa ciągu: Brzozowa
Przebieg ciągu: Dietla-Miodowa; przecznice: Podbrzezie, Berka Joselewicza, św. Sebastiana	
WAK-i tworzące ciąg: VII.4, VII.5, V.3, V.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w obecnym kształcie ok. 1890 roku. Wcześniej była polną drogą, która prowadziła od ulicy Jakuba na Kazimierzu do koryta Starej Wisły.	

| 60



NR 1 KAMIENICA > Dietla 67.

NR 3 (narożny ul. Podbrzezie) SZKOŁA (d. Żydowska Szkoła Ludowa, ob. Zespół Szkół Zawodowych) mur., 1917, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. 1927, proj. Stanisław Wexner.

NR 5 > Podbrzezie 8/10.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1925.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1898-1899, nadbud. III piętra od podwórza 1925, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.
NR 15 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Henryk Lamensdorf.
NR 17 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 28a), mur., 1922, proj. Jozue Oberleder, przebud. 1930, proj. Ludwik Gutman.

NR 2 KAMIENICA > Dietla 69.

NR 4 KAMIENICA, mur., ok. 1898.

NR 6 KAMIENICA; mur., 1910, proj. Henryk Lamensdorf; przebudowany ok. 1925 r. ob. dom. 1890-1892 d. ortodoksyjny dom modlitwy Salomona Deichesa, ul. Brzozowa 6 – oficyna tylna; obok sali modlitewnej znajdowała się również sala przeznaczona na szkołę talmudyczną; podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali synagogę; po wojnie przeznaczona na biura.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna. Wybudowana została dla Wolfa Mullera, który w zabudowie oficynowej prowadził piekarnię. W nieruchomości prowadzony był również handel detaliczny – na parterze znajdowały się lokale sklepowe. W późniejszych latach Brzozowa 8 była siedzibą Piekarni Mechanicznej Ireny Lotz. Przedsiębiorstwo działało jeszcze kilka lat po II wojnie światowej, wtedy też na przełomie lat 50. i 60. XX wieku w budynku miał miejsce ostatni większy remont.

NR 10 KAMIENICA > Berka Joselewicza 2.

NR 12 DOM (narożny ul. Berka Joselewicza nr 1), mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Beniamin Torbe.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Aleksander Biborski, nadbud. 1903, proj. Zygmunt Grunberg.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1896, nadbud. 1920, proj. Samuel Singer.

NR 20/22 KAMIENICA (narożna ul. Miodowa nr 30), mur., 1910, proj. Ludwik Gutman.

CC 14 ul. Jakuba

Numer ciągu: CC 14	Nazwa ciągu: Jakuba
Przebieg ciągu: Miodowa-Józefa; przecznice: Warszauera, Ciemna, Izaaka	
WAK-i tworzące ciąg: VII.1, VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: zachodnia granica dawnego "Miasta Żydowskiego" (najpóźniej od 1533). W 1608 włączona w obręb Oppidum Iudaeorum. W murze przy ulicy Jakuba znajduje się jedyna zachowana do dziś brama prowadząca do dawnego miasta żydowskiego na Kazimierzu. W 1785 roku była nazywana Małym Placem, a w XIX wieku jako ulica „Kierkow" (Kirchhof?). Aktualna nazwa była pierwotnie odnoszona do nieistniejącego dziś odcinka między ul. Józefa i ul. św. Wawrzyńca, a dopiero od 1878 cała ulica nazywana jest ulicą Jakuba. Nazwa odnosi się bądź do Jakuba biblijnego, bądź do Izaaka Jakubowicza – fundatora synagogi. Przy ulicy znajdują się kamienice z XIX i XX wieku.	

| 62



Lata 1964-1966, Mężczyzna przy grobie Debory Szapiro. W tle narożna kamienica przy ulicy Jakuba 3 // 1935
Widok ze starego cmentarza na zabudowania ulicy Jakuba.

Ze względu na mur cmentarza Remuh numery są tylko nieparzyste.

NR 1 (narożna Miodowa 31): **budynek poza ewidencją / zabudowa tymczasowa / działka.**

NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Warszawera nr 10), mur., pocz. XX.

NR 4 > Ciemna 19.

NR 5: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 7: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 9: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 11 KAMIENICA, mur., 1897, proj. Adam Dębski, nadbud. II piętra 1928.

NR 13: **niezabudowana działka.**

NR 15: **niezabudowana działka.**

NR 17: **niezabudowana działka.**

NR 19 DOM, mur., 1925, proj. Ludwik Gutman.

NR 21-25 (nieparzyste) nie istnieją, działki weszły w obszar synagogi Izaaka (Kupa 18).

NR 27 > Izaaka 7.

NR 29 KAMIENICA, mur., k. XIX.

NR 31 KAMIENICA, mur., k. XIX.

NR 33 > Józefa 34.

CC 15 ul. Miodowa

Numer ciągu: CC 15	Nazwa ciągu: Miodowa
Przebieg ciągu: Krakowska-przepust drogowy pod linią kolejową nr 91; przecznice: Halicka, Starowiślna, Szeroka, Brzozowa, Jakuba, Estery, Bożego Ciała	
WAK-i tworzące ciąg: VII.4, VII.5, VII.3, VII.1, V.3, VI.1, VI.2, IX.6	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona około 1865 r. na podstawie planów regulacyjnych z 1828 i 1844 r. Przed 1889 r. wydłużona za ulicę Starowiślną. Początkowo nazywana Podbrzeziem. Obecna nazwa obowiązuje od 1866 r. Zabudowa złożona głównie z kamienic z przełomu XIX i XX wieku. Pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza 1340; A-96.	

| 64



NR 1 > Krakowska 4.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus .

NR 5 KAMIENICA, mur., 1913, przebud. 1921-1923, proj. Samuel Singer.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1912, oficyny 1921.

NR 9 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 5), mur., 1898, proj. Władysław Kleinberger, oficyna 1907, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 11 > Bożego Ciała 6.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Leopold Tlachna, 1937-1938.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Beniamin Torbe, 1912, proj. Ludwik Gutman, 1933. A-1057, 26.05.1997.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1909, przebud. 1921, proj. Antoni Dostal.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1905, proj. Aleksander Biborski, 1921, 1937.

NR 21 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 1), mur., 1874, nadbud. 1906, proj. Beniamin Torbe, 1936, remont. 1957.

NR 23 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 2), mur., k. XIX.

NR 25 KAMIENICA, mur., 1898, przebud. 1937.

NR 27 > Warszawera 8.

NR 29 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Adam Dębski, nadbud. 1927, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 31 > Jakuba 1.

NR 33: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1865-1866 rozebrano .

NR 35: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1865, proj. Adam Nowicki, nadbud. II piętra 1895 rozebrano .

NR 37: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją / dom mur., 1872, nadbud. II piętra 1891, proj. Zygmunt Luks rozebrano.

NR 39 KAMIENICA (narożna ul. Szeroka nr 1), mur., 1929, remont. 1956.

NR 41 > Szeroka 2 (od Miodowej działka za ceglany murem).

NR 43 KAMIENICA (narożna ul. Szeroka nr 3), mur., 1890, remont. 1953.

NR 45: niezabudowana działka / skwer.

NR 47: niezabudowana działka / skwer .

NR 49 > Starowiślna 52.

NR 51 DOM, mur., przed 1939.

NR 51A > Halicka 1.

WIADUKT KOLEJOWY .

NR 55: Nowy cmentarz żydowski [A-1101, 24.03.1999] – poza granicami PK Kazimierza ze Stradomiem.



Ulica Miodowa; tusz i akwarela Teodora Talowskiego, 1895



Kamienica przy ul. Miodowej 39, ok. 1930 r., autor fot. nieznany; nr inw. MHK-5978/N // Zburzone kamienice 33, 35, 37; 1990-1995, fot. Roman Marcinek

NR 2 KAMIENICA, mur., 1897-1901, proj. Karol Knaus, przebud. 1941, 1947.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1900, proj. Karol Knaus, 1936, remont. 1947-1955 i 1978-1980.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1899, proj. Karol Knaus, przebud. 1934, proj. Zygmunt Prokiesz. A-948, 17.07.1993.

NR 8 > Bożego Ciała 3.

- NR 10 DOM (narożny ul. Bożego Ciała nr 4), mur., 1835-1840, proj. August Pluszyński, oficyna 1841, przebud. 1899.
- NR 12 KAMIENICA, mur., 1922, proj. Jozue Oberleder.
- NR 14 KAMIENICA, mur., 1935-1936, proj. Juliusz Eintracht.
- NR 16 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Ludwik Gutman, przebud. 1923, proj. Edward Skawiński, remont. 1960.
- NR 18 KAMIENICA, mur., 1888, przebud. 1908 i 1923.
- NR 20 KAMIENICA, mur., 1895, proj. Zygmunt Luks, 1932-1933.
- NR 22 KAMIENICA, mur., 1891, oficyny 1921-1922, proj. Edward Skawiński, 1937-1938.
- NR 24 SYNAGOGA POSTĘPOWA TEMPEL (narożna ul. Podbrzezie nr 1); z mur. budowana w latach 1860–1862 proj. Ignacy Hercok, przybudówka wsch. 1868, proj. Teofil Lamyrski, przebud. 1893-1894, proj. Benjamin Torbe, przebud. z dodaniem naw pn. i pd. 1924, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder, konserwowana w latach 1994–2000. A-701, 30.07.1986; A-301/M.
- NR 24a KAMIENICA, mur., 1924, proj. Zygmunt Prokiesz.
- NR 26 SZKOŁA LUDOWA CHEDER IWRI I GIMNAZJUM TACHKEMONI, ob. dom mieszkalny, mur., 1929-1931, proj. Bernard Zimmermann. Budynek zbudowanym z inicjatywy ortodoksyjno-syjonistycznej partii Mizrahi. Po zakończeniu II wojny urządzono tu schronisko dla ocalałych z Holocaustu Żydów.
- NR 28 KAMIENICA, mur., 1840-1850, proj. August Pluszyński, 1883, nadbud. 1921.
- NR 28a > Brzozowa 17.
- NR 30 > Brzozowa 20/22.
- NR 32 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.
- NR 34 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.
- NR 36-36A SZKOŁA MIEJSKA IM. KS. PIRAMOWICZA, ob. podstawowa nr 11, mur., 1886-1887, proj. Stefan Żołądani, modernizacja wewnątrz 1910, przebud. 1965. A-861, 4.10.1990.
- NR 40: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe.
- NR 42: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe.

CC 16 ul. Estery

Numer ciągu: CC 16	Nazwa ciągu: Estery
Przebieg ciągu: Miodowa-Józefa; przecznice: Warszawera, Plac Nowy, Izaaka	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: powstanie ulicy związane było z lokacyjnym rozplanowaniem miasta w roku 1335. Obecny bieg wytyczono w latach 70. XIX wieku; z tego okresu pochodzi najstarsza zachowana zabudowa. Nazwę ulicy nadano około roku 1866 i odnosi się ona do biblijnej Estery, lecz tradycja wiąże ją z Esterką – jedną z kochanek króla Kazimierza Wielkiego.	

| 67



NR 1 > Miodowa 21

NR 3 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 5 DOM (narożny pl. Nowy 10), mur., 1909, proj. Leopold Tlachna, dobud. oficyny 1922, proj. Edward Ska-
wiński. **Numery nieparzyste kończą się na numerze 5.**



Róg ul. Józefa i Estery, 1914 r. Na murze - reklama Piwiarni Okocimskiej Simona Schnura, plakaty. Fot. Tade-
usz Gutkowski. Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-637. // Ulica Estery w Kra-
kowie, Zofia Rydet - 1960

NR 2 > Miodowa 23.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1882.

NR 6 KAMIENICA (narożna ul. Warszauera 6), mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 8 > Warszauera 1.

NR 10 KAMIENICA (pl. Nowy 10), mur., 1896, proj. Józef Hercok, nadbud. oficyny 1921.

NR 12 DOM, mur., 1871, proj. Jacek Matusiński, przybudówka 1882.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1882, nadbud. II piętra 1889, dobud. oficyny 1913.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1882, przebud. fasady 1936.

NR 18 > Kupa 6.

NR 20 > Izaaka 1.

NR 22 > Józefa 26.

CC 17 pl. Nowy

Numer ciągu: CC 17	Nazwa ciągu: Plac Nowy
Przebieg ciągu: odchodzą od niego ulice Estery, Izaaka, Nowa, Meiselsa i Warszawera	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
<p>Podstawowe informacje historyczne: W 1608 r. teren obecnego placu został włączony w obręb Miasta Żydowskiego jako część <i>area nova judaeorum</i>. Obecna nazwa, stosowana od ok. 1880 r., odnosi się zapewne do tej tradycji. Północną pierzeję dostosowano do linii dawnych murów obronnych miasta. Przy niej znajdują się domy należące niegdyś do szpitala żydowskiego przy synagodze Kupa (początkowo plac nazywano placem Kupa). W południowej pierzei zachowała się część muru Miasta Żydowskiego. Do XIX w. znajdowały się tu także zespół uliczek i drewnianych zabudowań biedoty, tzw. Libuszhof⁵; obecny kształt placu ustalono w projektach regulacyjnych z 1808 i 1844 roku. Na środku znajduje się tzw. Okrągłak. Plac Nowy (zwany także Żydowskim) pełni obecnie funkcje handlowe.</p>	

| 69



⁵ Na planie kołłątajowskim z r. 1785 kompleks domów i placów, może i uliczek, pomiędzy dzisiejszymi ulicami: Józefa, Jakóba, Warszawera i Nową. Okolicę tę zajęli po r. 1500 żydzi wypędzeni z Czech.

NR 1: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 2 - niezabudowana działka / od strony placu reliktu muru Miasta Żydowskiego; zbudowany po 1608; burzony od 1882. Mur między Miastem Żydowskim a częścią chrześcijańską wzniesiony po ostatecznym ustaleniu granic miasta 1608, może w związku z działalnością ks. Marcina Kłoczyńskiego ok. 1627.

NR 3 > Józefa 22.

NR 4 KAMIENICA, mur., ok. 1890.

NR 4a: TOALETY na pl. Nowym / obiekt poza ewidencją.

NR 4b RZEŻNIA RYTUALNA, TZW. OKRĄGLAK, mur.-drewn., 1900, składa się z wewnętrznej hali i okalającej ją pierścienia z punktami handlowymi (na planie dwunastokąta). Budynek oddziela niezadaszony korytarz, stanowiący wejście do sklepików. Do obiektu prowadzą wejścia od strony zachodniej i wschodniej; w 1927 wydzierżawiony Gminie Żydowskiej i adaptowana na rzeźnię rytualną drobiu 1927, proj. Józef Weinberger; od 1945 hala targowa. **A-170/M 19.12.2008.**

NR 5 > Meiselsa 17.

NR 6 > Meiselsa 24.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1923, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder.

NR 9 KAMIENICA, mur., ok. 1890, przebud. 1917, proj. Stanisław Mehl, remont. 1992. A-933, 23.12.1992.

NR 10 > Estery 5.



Plac Nowy, 21 sierpnia 1904 r., autor fot. nieznany; nr inw. MHK-Fs22083/IX // Fragment północnej pierzei pl. Nowego, ok. 1930 r., autor fot. nieznany; nr inw. MHK-451/N.





1941, Plac Nowy na Kazimierzu. Na drugim planie kamienica przy ulicy Estery 6.



Pl. Nowy 3/3a // **Lata 1920-1939.** Kamienice na krakowskim Kazimierzu – w środku Józefa 22, po prawej fragment Plac Nowy 3a z charakterystycznymi balkonami. W tle - wieża Bazyliki Bożego Ciała.



CC 18 ul. Sarego Józefa

Numer ciągu: CC 18	Nazwa ciągu: Sarego
Przebieg ciągu: od ul. J. Dietla do ul. Św. Gertrudy; przecznice: Bogusławskiego	
WAK-i tworzące ciąg: IV.1, IV.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona ok. 1872 r. na terenie dawnej łąki Św. Sebastiana, w ramach zagospodarowywania terenów po likwidowanym korycie Starej Wisły; pierwotnie przeznaczona pod zabudowę willową, ale od ok. 1885 r. zdominowana przez kamienice czynszowe. Pierwotnie nazywana ul. Zieloną; w 1929 nadano jej obecną nazwę Józefa Sarego.	

| 72



NR 1 > św. Gertrudy 12.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Nachman Kopald.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1893-1894, proj. Zygmunt Luks.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1885; w budynku mieściła się loża masońska: Kasyno Oficerów WP Wyznania Mojżeszowego, a potem magazyn Cricoteki.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Leopold Tlachna.

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Bogusławskiego nr 1), mur., 1887-1888, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 13 > Bogusławskiego 2.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Nachman Kopald.

NR 17 KAMIENICA, mur., 1938, proj. Zygmunt Grunberg. Wcześniej (1896) na tej działce stał piętrowy budynek łączący się bezpośrednio z jednokondygnacyjnym pawilonem w podwórku, pomyślanym jako sala restauracyjna. W 1902 Adolf Friedmann przemianował kabaret na Colosseum. W 1904 sprzedał kamienicę; w 1912 kabaret przerobiono na kinoteatr; spłonął w 1924.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Władysław Kleinberger.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Beniamin Torbe.

NR 23 KAMIENICA, mur., przed 1910, proj. Beniamin Torbe. A-904, 2.03.1992.

NR 25 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Beniamin Torbe.

NR 27 > Dietla 70.



Dawny teatr Bagatela; lata 20.

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. św. Gertrudy nr 11), mur., 1891, adaptowana na bank 1922, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1888, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 6 WILLA, mur., 1874, oficyna 1889, proj. Maksymilian Nitsch.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1884-1887, oficyna wsch. II 1887, nadbud. III piętra 1912-1913, proj. Kazimierz Brzeziński, oficyna zach. i wsch. I 1912-1914. A-723, 29.12.1987.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1885, proj. Stefan Żołdani, nadbud. III piętra 1955.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Maksymilian Nitsch, nadbud. III piętra 1954. A-1083, 1998.

NR 16 KAMIENICA, mur., 4 ćw. XIX, nadbud. III piętra 1954.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1890-1892, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1954, gruntownie remont. 1966-1968.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1895-1896, proj. Julian Friedlein, nadbud. III piętra 1954-1960, proj. Zdzisław Gołąb i W. Głowacki. A-958, 8.10.1993.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 26 KAMIENICA, mur., 1930-1936, proj. Stanisław Wexner i Henryk Jakubowicz.

NR 28 > Dietla 72.

CC 19 ul. Bogusławskiego Wojciecha

Numer ciągu: CC 19	Nazwa ciągu: Bogusławskiego
Przebieg ciągu: od ul. J. Sarego do ul. Św. Sebastiana	
WAK-i tworzące ciąg: IV.2	
Podstawowe informacje historyczne: ulicę wytyczono w latach 70. XIX w. na osuszonym terenie łąki św. Sebastiana; nazwę oficjalnie otrzymała w roku 1878, pierwotnie przeznaczona pod zabudowę willową, ale od ok. 1885 r. zdominowana przez kamienice czynszowe. Zabudowa ulicy pochodzi z końca XIX wieku, tworzą ją kamienice i kilka willi.	

| 74



NR 1 > Sarego 11.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Karol Knaus i Andrzej Zarzycki, nadbud. III piętra 1930.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Knaus i Andrzej Zarzycki, oficyna tylna 1908, proj. Henryk Lamensdorf, nadbud. III piętra ok. 1930, przebud. po 1945.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1885, dobud. oficyny tylnej 1904, proj. Benjamin Torbe, nadbud. III piętra 1936.

NR 9 > św. Sebastiana 12.



Powódź na ul. Bogusławskiego; VIII 1931

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 13), mur., 1887, nadbud. III piętra 1923.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Nachman Kopald.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1882-1890, proj. Leopold Tlachna (?).

NR 8 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Karol Szpondrowski.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 14), mur., ok. 1889, nadbud. III i IV piętra 1929, proj. Włodzimierz Rychlewski.

CC 20 ul. Meiselsa

Numer ciągu: CC 20	Nazwa ciągu: Meiselsa
Przebieg ciągu: Plac Nowy - Augustiańska; przecznice: Bożego Ciała, Krakowska	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3, IX.6	
Podstawowe informacje historyczne: ul. Rabina Beera Meiselsa; pierwotnie ciągnęła się od pl. Nowego do Wisły. Odcinek po zachodniej stronie ul. Krakowskiej wytyczono ok. 1888 (w śladzie drogi biegnącej po zewnętrznej stronie muru). Południowa pierzeja odpowiada w tym miejscu linii samego muru. Odcinek wschodni zrealizowano na podstawie planów regulacyjnych z 1821 i 1873 roku. Pierwotnie określana jako ul. Miedzuch, zaś odcinek pomiędzy pl. Nowym a ul. Bożego Ciała nazywany był do 1881 r. ul. Nową. W 1881 r. nazwą Miedzuch objęto całą ulicę. Obecną nazwę nadano w 1912 r., zgodnie z ówczesnym żydowskim charakterem dzielnicy. W 1917 r. odcinek położony za ul. Augustiańską przemianowano na ul. Paulińską.	

| 75



NR 1 > Augustiańska 8.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1874, proj. Józef Ochmański.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1873, proj. Ludwik Beym, nadbud. II piętra 1906, proj. Benjamin Torbe, nadbud. III piętra 1907, proj. Roman Weindling, 1921, 1941.

NR 7 DOM, mur., XVII, 1820, przebud. 4 ćw. XIX. **A-481, 2.04.1968.**

NR 9 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Benjamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1908.

NR 13 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 15), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 15 ZAJAZD > Bożego Ciała 18/20 / niezabudowana działka.

NR 17 DOM MODLITWY B'NEI EMUNA (narożny pl. Nowy 5), mur., zbudowany 1886-1887, proj. Jacek Matusiński; restaurowany i adaptowany w latach 1991-1993 proj. Dariusz Gruszka dla ob. Centrum Kultury Żydowskiej. A-838, 1.02.1990, zmiana decyzji 25.08.1994.



Zaułek u wylotu ul. Meiselsa, 1935, MHK-Fs5867/IX // Fot. E. Wilczyk, ok. 1960 // Fot. E. Wilczyk, ok. 1960



ul. Meiselsa podczas okupacji

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 6), mur., 1910, proj. Ludwik Gutman (proj. J. Schon ?), remont. 1932.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Jozue Oberleder.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1919, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 10 > Krakowska 7.

NR 12: niezabudowana działka.

NR 14: niezabudowana działka / oficyna tylna / budynek poza ewidencją.

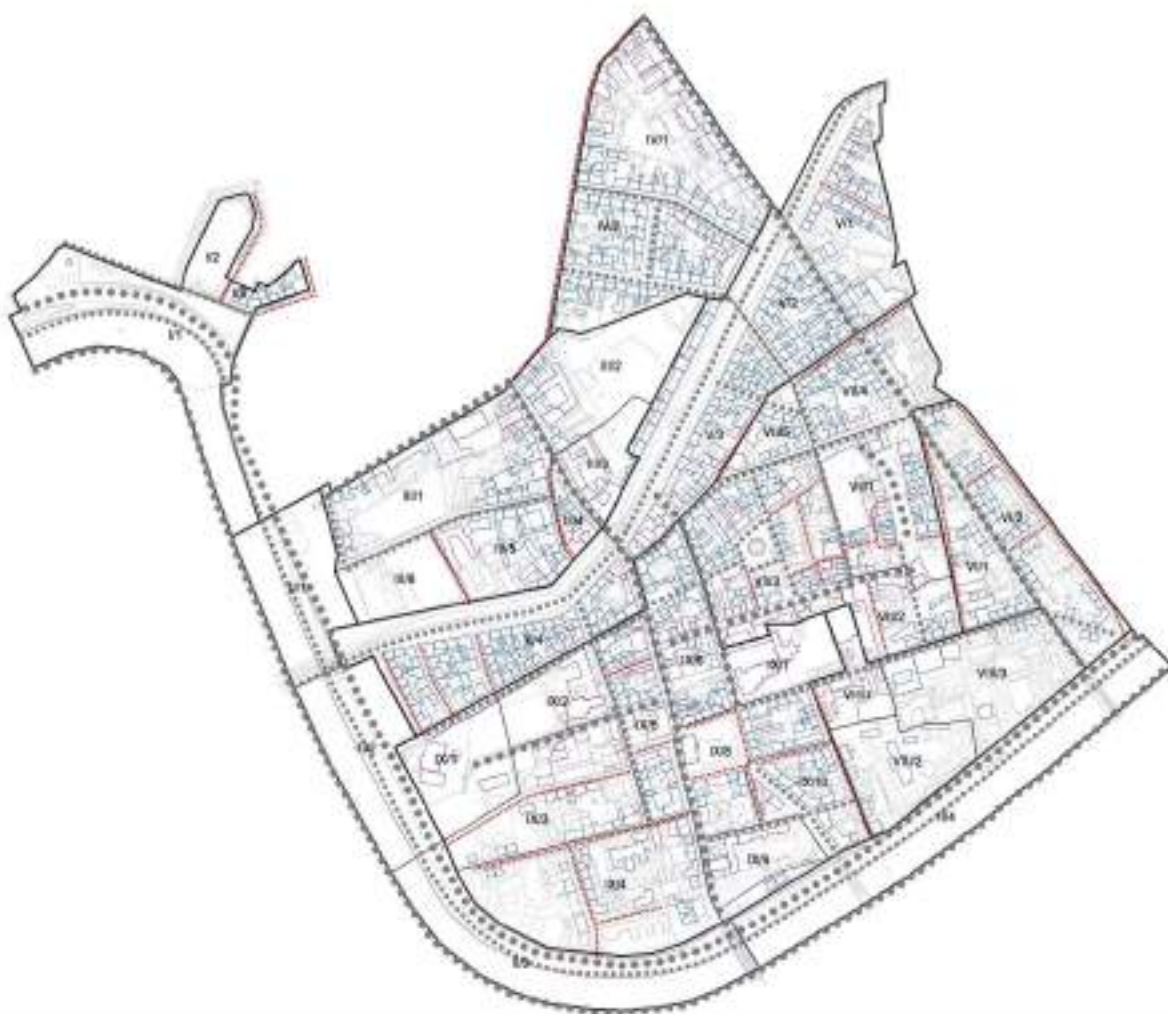
NR 16 KAMIENICA, mur., 1922, proj. Jozue Oberleder.

NR 18 > Bożego Ciała 13.

NR 20 KAMIENICA (narożna ul. Bożego Ciała nr 16), mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 24 KAMIENICA (narożna pl. Nowy nr 6), mur., 1913, proj. Jozue Oberleder.



- CIĄGI KLUCZOWE
- CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE
- CIĄGI UZUPEŁNIAJĄCE
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
- ☐ OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW

CU 1 ul. Wrześcińska

Numer ciągu: CU 1	Nazwa ciągu: Wrześcińska
Przebieg ciągu: Dietla-nasyp kolejowy nr 91	
WAK-i tworzące ciąg: V.1	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w latach 1901-1902 na terenie dawnego folwarku augustiańskiego; Rada Miasta – reagując na strajk szkolny – nadała ulicy nazwę; przed nasypem ulica rozwidła się w dwie odnogi równoległe do toru kolejowego.	

| 78



1900-1905

NR 1 > Dietla 97

NR 3 KAMIENICA, mur., 1906, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 1938, proj. Izidor Goldberger.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

NR 2 > Dietla 99

NR 4 KAMIENICA, mur., 1910-1911, proj. Leopold Tlachna.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1902, proj. Beniamin Torbe.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1901, nadbud. III piętra 1932, proj. Salomon Jonkler.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1903, proj. Beniamin Torbe.

CU 2 ul. Sukiennicza

Numer ciągu: CU 2	Nazwa ciągu: Sukiennicza
Przebieg ciągu: Koletek-Dietla	
WAK-i tworzące ciąg: III.5, III.6	
Podstawowe informacje historyczne: ulica wytyczona podczas prac związanych z zasypywaniem Starej Wisły porządkowaniem terenów wokół; do lat 70. XX wieku kończyła się na placu, który znajdował się na końcu ulicy Dietla (równoległa do nieistniejącego odcinka ul. Smoczej). Brak numerów nieparzystych – tereny KS Nadwiślan.	

| 79



NR 2 > Koletek 12.

NR 4/6/8: apartamentowiec Angel (realizacja po 2010).

CU 3 ul. Orzeszkowej Elizy

Numer ciągu: CU 3	Nazwa ciągu: Orzeszkowej
Przebieg ciągu: Paulińska- Józefa Dietla	
WAK-i tworzące ciąg: V.4	
Podstawowe informacje historyczne: ulica wytyczona podczas prac związanych z zasypywaniem Starej Wisły porządkowaniem terenów wokół; 1906 wyburzono mur otaczający od północy pauliński zespół gospodarczy, w 1908 opracowany został projekt zamiany gruntów pomiędzy miastem a Augustianami; nazwę nosi od 1912.	

| 80



NR 1 > Dietla 13

NR 3 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Wawrzyniec Karlseier.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1910.

NR 7: drukarnia / oficyna tylna i obiekty tymczasowe / budynek poza ewidencją.

NR 9 KAMIENICA (narożna ul. Paulińska nr 10), mur., 1911-1912, proj. Ignacy Tislowitz.



Drukarnia; rok 1932

NR 2 > Dietla 15.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Łazarz Rock.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1911.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Ludwik Gutman.

NR 10 KAMIENICA (narożna ul. Paulińska nr 12), mur., 1911, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder lub Ludwik Gutman, mansardy 1919.

CU 4 ul. św. Agnieszki

Numer ciągu: CU 4	Nazwa ciągu: Agnieszki św.
Przebieg ciągu: Stradomska-Dietla; przecznica: Koletek	
WAK-i tworzące ciąg: III.1, III.5, III.4	
Podstawowe informacje historyczne: nazwa jest pamiątką dawnego klasztoru i kościoła bernardynek. Klasztor św. Agnieszki i Łucji po spaleniu odbudowany w pierwszej połowie XVI w., istniał do r. 1801. Około r. 1790 ks. Wacław Sierakowski założył nad Starą Wisłą, między św. Agnieszką a Koletkami fabrykę sukna. Ulica wytyczona w roku 1823; obecną nazwę otrzymała w roku 1836. Zabudowę stanowią kamienice czynszowe z lat 1870–1889.	

| 81



NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Koletek nr 2), mur., 1870, proj. Jacek Matusiński, przebud. 1906 i po 1945.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1876. T. Cochno (?).

NR 5 KAMIENICA, mur., 1877, przebud. 1920, proj. Samuel Singer, gruntownie przebud. po 1945. Znajdowała się tu zdewastowana przez Niemców podczas II wojny światowej synagoga Stowarzyszenia Modłów i Dobroczyńności im. Michała Hirscha Cypresa.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1877, proj. Leopold Tlachna.

NR 9, KAMIENICA mur., 1889, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1928.

NR 11 > Dietla 38.

NR 2 KAMIENICA > Stradomska 19.

NR 4 KAMIENICA (oficyna ul. Stradomska nr 21), mur., 1892.

NR 6 KAMIENICA (oficyna ul. Stradomska nr 23), mur., 1901, proj. Beniamin Torbe, wymiana okien sklepowych 1934.

NR 8: niezabudowana działka – zabudowa od ul. Stradomskiej 23.

NR 10 KAMIENICA > Stradomska 27. **A-944, 5.04.1993.**

NR 12 KAMIENICA > ul. Dietla 40. **A-1129, 21.06.2004.**

CU 5 ul. Piekarska

Numer ciągu: CU 5	Nazwa ciągu: Piekarska
Przebieg ciągu: Meiselsa-św. Stanisława; przecznice: Kordeckiego, Orzeszkowej	
WAK-i tworzące ciąg: IX.1, IX.3	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w ramach planu lokacyjnego Kazimierza z 1335 roku ciągnęła się od rynku Kazimierskiego do bramy Skawińskiej; w obecnej formie istnieje od ustalenia planów regulacyjnych z XIX wieku; wzmianka o obecnej nazwie ulicy pochodzi z 1500; istniała tu zabudowa drewniana, jednak nie przetrwała.	

| 82



NR 1 > ul. Augustiańska 15.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1890.

NR 5/7: dom studencki / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 7a: Przedszkole Sióstr Augustianek / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1895, przebud. 1916.

NR 11: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 2 > Augustiańska 17a.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1935, proj. Stanisław Filipkiewicz i Juliusz Kolarzowski.

NR 6/8/10 ZESPÓŁ KLASZTORNY SS. MIŁOSIĘDZIA Św. Wincentego Á Paulo: kaplica p.w. MB Niepokalanie Poczętej, mur., 1887-1889, proj. Jacek Matusiński, dom zgromadzenia, tzw. Dom Niepokalanego Poczęcia, mur., 1878-1879, przebud. 1887, proj. Jacek Matusiński, remont. 1928 i 1935, bud. Stanisław Filipkiewicz, dom (nr 10), mur., 1878, proj. Jacek Matusiński; ogród, ok.1890. **A-870, 15.01.1991, A-241/M.**

NR 12 kamienica (d. ochronka) 1875 Jacek Matusiński.

NR 14 przedszkole 1958 Z. Gądek [w ewidencji].

CU 6 ul. Skawińska

Numer ciągu: CU 6	Nazwa ciągu: Skawińska
Przebieg ciągu: Krakowska-Bulwar Inflancki; przecznice: Augustańska, Wietora	
WAK-i tworzące ciąg: IX.5, IX.3, IX.4	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w planie lokacyjnym Kazimierza w 1335, wybiegała z południowo-zachodniego narożnika ówczesnego rynku kazimierskiego; kończyła się obronną Bramą Skawińską (na przedłużeniu ulicy znajdował się drewniany Most Skawiński spalony w 1657 – i nieodbudowany). Stał tu kościół św. Jakuba Apostoła, zburzony ok. 1785. Ulica zwana była ulicą św. Jakuba; obecną nazwę otrzymała pod koniec XVIII w.	

| 83



- NR 1 > Krakowska 39.
- NR 3 > Augustiańska 34.
- NR 5 > Augustiańska 21.
- NR 7: dom pocz. XX w. Budynek gospodarczy w zespole SS. Miłosierdzia Św. Wincentego A Paulo; część zespołu przy ul. Piekarskiej.
- NR 9 DOM, mur., 1 poł. XIX, k. XIX. Budynek gospodarczy w zespole SS. Miłosierdzia Św. Wincentego A Paulo; część zespołu przy ul. Piekarskiej.
- NR 11 DOM, mur., 4 ćw. XIX. **całkowicie przebudowany / utrata wartości stylowych.**
- NR 13 KAMIENICA, mur., k. XIX. **Przebudowana.**
- NR 15: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**
- NR 17: **niezabudowana działka / tereny zielone.**
- NR 19: **niezabudowana działka / tereny zielone.**
- NR 21: **niezabudowana działka / tereny zielone.**
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokiesz.
- NR 25 KAMIENICA, mur., 1939, proj. Ignacy Bierer.
- NR 27: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**
- NR 29: **niezabudowana działka.**
- NR 31 BUDYNEK STOWARZYSZENIA **Niesienia Pomocy Ekonomicznie Podupadłym Żydom** BEJT LECHEM (**Dom Chleba**), mur., 1938, proj. Samuel Singer.



Szpital żydowski przy ul. Skawińskiej, lata 30. XX w., autor fot. nieznany; nr inw. MHK-4931/N

- NR 2 > Krakowska 41.
- NR 4 DOM FRYGOSIÓWKA, 1 poł. XVII w.; pomiędzy nr 4 a 6 mur ogrodzeniowy z XVII w. **Klasztor Braci Albertynów; A-261, 6.04.1966.**
- NR 6 DOM MARCINÓWKA, mur., przed 1796, fasada 1845. pomiędzy nr 4 a 6 mur ogrodzeniowy z XVII w. **Kuchnia Braci Albertynów; A-498, 2.04.1968.**
- NR 8: SZPITAL ŻYDOWSKI, później. II Katedra Chorób Wewnętrznych Collegium Medicum UJ, ul. Skawińska nr 8, mur., 1861-1866, proj. Antoni Stacherski, przebud. 1922-1927, proj. Zygmunt Prokiesz, rozbud. 1937-1939, proj. Ferdynand Liebling, przebud. po 1945, remont. 1991. W jego pomieszczeniach, poza działalnością medyczną funkcjonowały także agendy i archiwum gminy żydowskiej (przechowywano

tutaj cenne archiwum gminy z aktami i drukami od XVI w.)⁶. Od 1911 r. mieściła się tutaj także siedziba krakowskiej Kongregacji Wyznania Mojżeszowego. Szpital utrzymywał się z dotacji Senatu, opłat za leczenie i datków dobrowolnych. W okresie międzywojennym wyposażono go w nowoczesny sprzęt medyczny.

NR 10 > Wietora 4.

NR 12 > Wietora 2.

Nr 14: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 16: niezabudowana działka / tereny zielone.

NR 18: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. **Przebudowana.**

NR 22 KAMIENICA, mur., 1936, proj. Leopold Bachner i Maurycy Stiel. **Przebudowana.**

NR 24: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe.

NR 24a: niezabudowana działka / obiekty tymczasowe.

⁶ Ocalałe dokumenty z archiwum przejął Żydowski Instytut Historyczny z siedzibą w Warszawie.

CU 7 ul. Wietora

Numer ciągu: CU 7	Nazwa ciągu: Wietora
Przebieg ciągu: Skawińska-Bulwar Inflancki; przecznice: Chmielowskiego, Rybaki	
WAK-i tworzące ciąg: IX.4	
Podstawowe informacje historyczne: ulica w zakolu Wisły powstała około 1925 jako ulica Skawińska Boczna, w miejscu gdzie dawniej stała Brama Skawińska. W 1966 ulicę przemianowano na ul. Małgorzaty Fornalskiej, obecną nazwę nosi od roku 1990; upamiętnia Hieronima Wietora, drukarza, który na początku XVI w. w wieży w pobliżu Bramy Skawińskiej założył drukarnię oraz młyn papierniczy.	

| 86



NR 1 > Skawińska 14.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 5: realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją / PRL.

NR 7 d. SZKOŁA ZAWODOWA „OGNISKO PRACY”, ob. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 4), mur., 1936, proj. Jakub Stendig, remont. 1953.

NR 9/11: realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją.

NR 13/15 ŻYDOWSKI DOM GIMNASTYCZNY - KLUB SPORTOWY „MAKABI”, ob. dom mieszkalny, ul. Wietora nr, mur., 1925, proj. Adolf Siódmak.

NR 17: realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją.

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Skawińska nr 12), mur., 1929, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 4 KAMIENICA (łączy się z posesją ul. Skawińska nr 10), mur., 1930, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1930, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Samuel Singer.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1929, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 12 > Chmielowskiego 2.

CU 8 ul. Bocheńska

Numer ciągu: CU 8	Nazwa ciągu: Bocheńska
Przebieg ciągu: Plac Wolnica-Gazowa	
WAK-i tworzące ciąg: IX.8, IX.10	
Podstawowe informacje historyczne: w r. 1792 istniała ul. Bramy Bocheńskiej (o bramie wzmianki z lat 1628 i 1662, a zapewne przy niej była wieża Bocheńska, o której są zapiski z lat 1564 i 1565; śladem jej może być na Planie Kołtątajowskim z r. 1785 bastion ziemny w pobliżu kościoła św. Wawrzyńca). dzisiejsza ulica zachowała nazwę, ale nie lokalizację.	

| 87



NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Mostowa nr 2), mur., 1867, proj. Paweł Barański, remont. 1882 i 1892, nadbud. II piętra 1900.

NR 3: **budynek poza ewidencją.**

NR 5 KAMIENICA, mur., 1881, nadbud. II piętra 1907, nadbud. III piętra 1935, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 7: TEATR ŻYDOWSKI, ob. Teatr „Kolejarza”, ul. Bocheńska nr 7, mur., 1908, proj. Ferdynand Liebling, Jozue Oberleder (Beniamin Torbe ?)⁷.

NR 9 KAMIENICA > Gazowa 11.

NR 2 KAMIENICA > Wolnica 11.

NR 2a: **budynek poza ewidencją.**

NR 4 KAMIENICA dom modlitwy Szejrit B'nei Emuna, mur., 1914, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1903.

NR 8 KAMIENICA (narożna Gazowa 9), mur., k. XIX, nadbud. III piętra 1925.

⁷ Pomysł stworzenia na Kazimierzu teatru żydowskiego pojawił się w roku 1887. Realizacji tej idei przeszkadzał jednak brak odpowiedniego pomieszczenia, gdzie mogłyby odbywać się spektakle. Dopiero podczas budowy tanich domów dla Żydów przez Stowarzyszenie Budowy Tanich Domów Izraelickich w 1908 r. udało się wznieść odpowiedni obiekt. W 1924 r. założono Spółdzielczy Teatr Żydowski. Dwa lata później zaś staraniem Żydowskiego Towarzystwa Teatralnego – Krakowski Teatr Żydowski (jid. Krokewer Jidysz Teater) pod kierownictwem Jonasza Turkowa, który występował na deskach sceny przy Bocheńskiej 7. Kres żydowskiej działalności teatralnej na Kazimierzu położył wybuch drugiej wojny światowej.

CU 9 pl. Wolnica

Numer ciągu: CU 9	Nazwa ciągu: Wolnica
Przebieg ciągu: plac zbiegu ulic Krakowskiej i św. Wawrzyńca	
WAK-i tworzące ciąg: IX.8, IX.6, IX.5	
Podstawowe informacje historyczne: d. Forum Liberum; plac jest częścią pierwotnego rynku miasta, utworzonego w 1335 r. podczas lokacji. W narożniku ulic Bożego Ciała oraz św. Wawrzyńca stoi kościół Bożego Ciała, będący farą miasta Kazimierza. Dzisiejszy wygląd plac zawdzięcza porządkom przeprowadzonym w latach 30. i 40. XX wieku, kiedy zniknęły stąd kramy handlowe. Pośrodku dawnego Rynku stoi ratusz (w budynku mieści się Muzeum Etnograficzne).	



NR 1 RATUSZ MIASTA KAZIMIERZA, ob. Muzeum Etnograficzne, pl. Wolnica nr 1, mur., 1578 (z wykorzystaniem murów gmachu z 1414), gruntownie przebud. 1876, remont. 1995-1996; **A-99, 16.10.1965.**

NR 2 > Krakowska 36/38.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Jozue Oberleder.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Władysław Kleinberger.

NR 6 > Bożego Ciała 31.

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 1), mur., XVII, 1828, przebud. 1888, proj. Leopold Tlachna, remont. po 1980.

NR 8 KAMIENICA, mur., pocz. XIX, 1823, oficyna 1875, nadbud. II piętra 1909, proj. Rajmund Meus i Bronisław Górski.

NR 9 KAMIENICA, mur., XVIII, 1876, nadbud. II piętra 1923, proj. Alfred Kramarski, nadbud. III piętra 1930, proj. Zygmunt Szufa.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1824, proj. Wawrzyniec Boroński, 1845, 1912, oficyna 1925.

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Bocheńska nr 2), mur., XVIII, nadbud. II piętra 1853, nadbud. III piętra 1863.

NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Bonifratska nr 1), mur., poł. XIX, przebud. 1928, proj. Salomon Jonkler.

NR 12a KAMIENICA, mur., 1930, proj. Antoni Dostal.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1845, przebud. 1872, proj. Jacek Matusiński; A-690, 19.03.1986.

NR 14 > Krakowska 42.



Plac Wolnica po 1909 r. Widać kramy m.in. z wyrobami garncarskimi. Przy placu - kawiarnia Friedmanna, skład desek i drzewa. Fot. Zakład Fotograficzny Ignacego Kriegera. Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-55.

CU 10 ul. Gazowa

Numer ciągu: CU 10	Nazwa ciągu: Gazowa
Przebieg ciągu: św. Wawrzyńca-Podgórska; przecznice: Bocheńska, Trynitariska	
WAK-i tworzące ciąg: VIII.1, VIII.2, IX.8, IX.10	
Podstawowe informacje historyczne: ulica przebita do dawnego mostu Karola, zlokalizowanego w jej ciągu; budowę rozpoczęto w 1801, a funkcjonował w latach 1802–1813.; nazwę Karlsbrücke otrzymał na cześć arcyksięcia Karola Habsburga; most zniszczyła powódź w 1813.	

| 90



NR 1 > św. Wawrzyńca 11.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1890-1891, przebud. poddasza 1918, remont. 1934.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1890, remont. 1930.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 9 > Bocheńska 8.

NR 11 KAMIENICA (narożna ul. Bocheńska nr 9), mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Beniamin Torbe.

NR 15: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 17: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 19: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 21/23 BROWAR – później d. Kino „Wisła”, później Teatr Łażnia Nowa 1877 Leopold Tlachna. **A- 986, 7.01.1995.**

NR 2 > św. Wawrzyńca 13.

NR 4 ZESPÓŁ ZAJEZDNI TRAMWAJOWEJ Warsztaty, mur., 1928, proj. Eugeniusz Ronka, przebud. po 1960; ob. restauracja. **A-680, 30.09.1985.**

NR 6, 8, 10: niezabudowana działka.

NR 12/14/16 ZESPÓŁ GAZOWNI MIEJSKIEJ, ul. Gazowa nr 12/16, mur., 1857.

CU 11 ul. Przemyska

Numer ciągu: CU 11	Nazwa ciągu: Przemyska
Przebieg ciągu: Starowiślna –Halicka	
WAK-i tworzące ciąg: VI.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytrasowana po 1889 r., w ramach kształtowania osi ul. Starowiślniej). Obecna nazwa obowiązuje od XX w. Zabudowa z okresu międzywojennego.	

| 91



NR 1 > Starowiślna 78

NR 3 dom akademicki stowarzyszenia studentów UJ „Ognisko”, ob. dom mieszkalny 1924-1926 Adolf Siódmak. Gmach wzniesiono w latach 1924–1926 z inicjatywy krakowskiego oddziału Stowarzyszenia B'nei B'rith – „Solidarność” oraz Zrzeszenia Żydowskich Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego „Ognisko”. W czasie drugiej wojny światowej Niemcy urządzili w budynku dom publiczny dla wojska. Po wojnie ulokowano tu szkołę podstawową „Tarbut” dla dzieci żydowskich.

NR 5 > Halicka 14a.



Żydowski Dom Akademicki przy ul. Przemyskiej 3, 1928, fot. AF „Światowid”; nr inw. MHK-F55908/IX

NR 2 > Starowiślna 76.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Bernard Zimmermann.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Juliusz Eintracht i Rudolf Hand.

NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Halicka nr 13), mur., 1932, proj. Michał Jastrzębski.

CU 12 ul. Rzeszowska

Numer ciągu: CU 12	Nazwa ciągu: Rzeszowska
Przebieg ciągu: Starowiślna - Halicka	
WAK-i tworzące ciąg: VI.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytrasowana po 1889 r., w ramach kształtowania osi ul. Starowiślniej). Obecna nazwa obowiązuje od XX w. Zabudowa z okresu międzywojennego.	

| 92



NR 1 > Starowiślna 64.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Leon Feniger.

NR 5: KAMIENICA, mur., 1931, proj. Stefan Żeleński.

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Halicka 8), mur., 1941.

NR 2 > Starowiślna 62

NR 4 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Rudolf Hand, Juliusz Eintracht.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Rudolf Hand, Juliusz Eintracht.

NR 8 KAMIENICA (narożna ul. Halicka nr 7), mur., 1933, proj. Juliusz Eintracht, Samuel Osiek.

CU 13 ul. Dajwór

Numer ciągu: CU 13	Nazwa ciągu: Dajwór
Przebieg ciągu: Starowiślna-św. Wawrzyńca; przecznice: Na Przejściu	
WAK-i tworzące ciąg: VI.1, VII.1, VII.2	
Podstawowe informacje historyczne: ulica powstała w miejscu drogi prowadzącej do kazimierskiego folwarku miejskiego (zw. Langpetrowskim); w 1640 dzierżawcą został Tomasz Dajwor (Dojwor), od którego folwark wziął swoją nazwę; drogę, która wzdłuż murów miasta Kazimierz prowadziła do folwarku nazywano Drogą do Dajwora. Folwark istniał jeszcze w XIX w. Regulując tę część miasta, ulicę nazwano Wałową, jednak wśród mieszkańców nadal określano ją mianem Dajworu. Pod koniec (1894) przeprowadzono regulację wytyczoną tu ulicy, wtedy też przybrała ona nazwę Dajwór (zob. rozdział Dajwór). Pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza 1340 (obok Starej Bożnicy); A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.	

| 93



NR 1 > Szeroka 16.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Abraham Abramowicz.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1927, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 7 > Szeroka 22.

NR 9: teren zielony przed Starą Bożnicą.

NR 11: teren zielony przed Starą Bożnicą.

NR 13: teren zielony przed Starą Bożnicą.

NR 15: niezabudowana działka / parking

NR 17: niezabudowana działka / parking.

NR 19 KAMIENICA, mur., 1924, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 21 KAMIENICA, mur., 1877. Dom wyburzono / pusta działka / widoczne pozostałości obwarowań tzw. miasta żydowskiego na Kazimierzu, mur., 1627 (w granicy z kamienicą nr 19). Wymaga konserwacji natychmiast.

NR 23 KAMIENICA, mur., 1900.

NR 25 > św. Wawrzyńca 22.

NR 27 > św. Wawrzyńca 19/21/23/25 budka przy bramie.



Ul. Dajwór przed ukształtowaniem zabudowy od strony ul. Starowiślnej (I. Krieger)

NR 2 > Starowiślna 77.

NR 2a > Starowiślna 79.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1887-1892, proj. Adam Dębski. **NIE ISTNIEJE.**

NR 6 KAMIENICA, mur., 1890.

NR 8: działka z tymczasową zabudową.

NR 10 FABRYKA OBUWIA S. SCHERERA, ob. dom mieszkalny, mur., pocz. XX.

NR 12: niezabudowana działka / parking.

NR 14 FABRYKA NARZĘDZI „ESMOT”, następnie Fabryka Artystyczno-Ślusarska Joachima Steinberga, mur., 1902, przebud. 1910. **A-961,3.11.1993.**

NR 16: OFICYNA TYLNA Fabryki Narzędzi „Esmot”, przebud. 1910. **A-961,3.11.1993**

NR 18 FABRYKA MASZYN „MOLITOR”, mur., 1907, przebud. 1931; ob. Żydowskie Muzeum Galicja.

NR 20 KAMIENICA (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 24), mur., k. XIX.

CU 14 ul. Kupa

Numer ciągu: CU 14	Nazwa ciągu: Kupa
Przebieg ciągu: Warszawera-Józefa; przecznice: Izaaka	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: przebieg ulicy jest związany z planem lokacyjnym Kazimierza z 1335; znajduje się na obszarze włączonym w 1608 r. do Miasta Żydowskiego. Ogólny; w XVIII w. nazywano ją Wielkim Placem, następnie ul. Szeroką; w obecnej postaci (znacznie węższa niż pierwotnie) ukształtowana ok. 1827. Nazwa, stosowana przed poł. XIX w., nawiązuje do pobliskiej synagogi Kupa (hebr. kasa, skarb gminy). Zabudowa z przełomu XIX i XX w. została w większości wyburzona i zastąpiona współczesną.	

| 95



Ul. Kupa i widok na synagogę Kupa. Ulica wzdłuż synagogi to ul. Warszawera. Budynek po lewej to ul. Kupa 1, a na rogu Warszawera 3. Fot. E. Wilczyk, ok. 1960.

NR 1: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 3: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 5: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 7: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 9: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 11 > Izaaka 3.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1836, nadbud. II i III piętra k. XIX.

NR 15 KAMIENICA, mur., 1825-1835, nadbud. II piętra ok. 1880. A-473, 20.03.1968.

NR 17 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 28), mur., 1829, proj. S. Hermanowski, nadbud. II piętra ok. 1890.

NR 2 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Nachman Kopald, nadbud. II piętra 1905, nadbud. III piętra 1929.

NR 4 DOM, mur., 1883, nadbud. II piętra 1908, proj. Nachman Kopald.

NR 6 DOM (Estery 18 / Izaaka pierzeja), mur., 3 ćw. XIX, zamieniony na magazyn 1924; drukarnia. budynek
wyłączony z ewidencji 17.05.2017 / realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 8: niezabudowana działka.

NR 10: niezabudowana działka.

NR 12: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 14: niezabudowana działka / oficyna tylna od ul. Jakuba.

NR 16 BOŻNICA MIZRACHI, wybudowana około 1930; mały budynek przylegający od strony północnej do synagogi Izaaka; powstał z inicjatywy członków ortodoksyjnej partii Mizrahi.

NR 18 BOŻNICA IZAACA (Ajzyka), mur., zbudowana w latach 1638–1644 jako fundacja Izaaka (Ajzyka) Jakubowicza Jেকেlesa; bud. Jan Laitner (?), zniszczona 1656, remont. 1857, dobud. domu modlitwy 1923, zdewastowana 1939-1945, cz. remont. po 1945, zniszczona pożarem 1981, remont. w latach 1990–1995. **A-32, 24.01.1936, 3.04.1973, A-199/M.**

NR 20 > Izaaka 5.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1891, proj. Wolf Kampel.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1895, nadbud. II piętra 1912.

NR 26 (KAMIENICA narożna ul. Józefa nr 30/32), mur., k. XIX.

CU 15 ul. Podbrzezie

Numer ciągu: CU 15	Nazwa ciągu: Podbrzezie
Przebieg ciągu: Miodowa - Brzozowa	
WAK-i tworzące ciąg: V.3, VII.5	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona około 1869 r. w miejscu średniowiecznej, polnej drogi wzdłuż koryta Starej Wisły. Pierwotnie nazywana Pobrżeże lub Podbrzeże. Obecna nazwa obowiązuje od końca XIX w.; pochodzi od przedmieścia Podbrzezie. Zabudowa ulicy pochodzi głównie z przełomu XIX i XX w.	

| 97



NR 1 > Miodowa 24

NR 3 ŻYDOWSKA SZKOŁA RZEMIOSŁ, ob. Akademia Pedagogiczna, mur., 1937-1938; wzniesiona z inicjatywy Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1937-1939, proj. Izydor Goldberger.



Stan w roku 1936

NR 2 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Leopold Tlachna, nadbud. III piętra 1930, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 4 KAMIENICA, d. łaźnia, mur., 1891, proj. Karol Knaus, na przełomie wieku XIX i XX hotel z basenem (zakład kąpielowy Maxa Horowitza), przebud. 1926 i 1929 na kamienicę czynszową z salą modlitewną, proj. Edward Skawiński.. Obiekt był przebudowany w l. 20. XX. **obiekt wyburzono.**

NR 6 DOM, mur., 1 poł. XIX, 4 ćw. XIX, przebud. 1930, proj. Bernard Birkenfeld. Budynek dawnej Bursy Sierot Żydowskich Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich (Szomer Umonim).

NR 8/10 GIMNAZJUM HEBRAJSKIE (Żydowska Koedukacyjna Szkoła Ludowa i Średnia im. Chaima Hilfsteina; narożne ul. Brzozowa nr 5) ob. Zespół Szkół Mechanicznych, mur., 1917, proj. Henryk Lamensdorf, rozbud. 1925, nadbud. 1929-1930, proj. Stanisław Wexner, Bernard Zimmermann; wzniesiona z inicjatywy Żydowskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej i Średniej.

CU 16 ul. Berka Joselewicza

Numer ciągu: CU 16	Nazwa ciągu: Berka Joselewicza
Przebieg ciągu: Brzozowa-nasyp kolejowy; przecznice: Brzozowa, św. Sebastiana, Starowiślna	
WAK-i tworzące ciąg: V.1, V.2, V.3, VII.4, VII.5	
Podstawowe informacje historyczne: nazwana w 1890 roku imieniem płk. Berka Joselewicza, służącego w Wojsku Polskim od insurekcji kościuszkowskiej. Wśród XIX-wiecznych zakładów przemysłowych wymieniano fabrykę platerów Jarry.	

| 98



NR 1 KAMIENICA > Brzozowa 12.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1904, proj. Beniamin Torbe.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Leopold Tlachna.

NR 7 KAMIENICA, mur., 1897, przebud. 1908, proj. Julian Grabowski.

NR 9 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe.

NR 11 KAMIENICA, mur., 1907, proj. Beniamin Torbe, nadbud. III piętra 2 poł. XX.

NR 13 > Starowiślna 47.

NR 15 > Starowiślna 42.

NR 17 KAMIENICA, mur., ok. 1898.

NR 19 KAMIENICA, mur., ok. 1898.

NR 21/21a: **budynek poza ewidencją.**



Warsztat samochodowy, 1926

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Brzozowa nr 10), mur., XVIII (?), 4 ćw. XIX.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Beniamin Torbe.

NR 6/8 KAMIENICA > św. Sebastiana 33.

NR 10 KAMIENICA > św. Sebastiana 36.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1896, proj. Adam Dębski.

NR 14 KAMIENICA, mur., 1894.

NR 16 KAMIENICA, mur., 1898.

NR 18 KAMIENICA, mur., 1910, proj. Leopold Tlachna.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1902, proj. Beniamin Torbe, przebud. wewnątrz 1934.

NR 22 > Starowiślna 45 .

NR 24 > Starowiślna 40.

NR 26: DRUKARNIA, 1934 - budynek wyłączony z ewidencji 2.03.2017.

NR 28: WARSZTATY SAMOCHODOWE „GARAGE STOP”, mur., 1924-1926, 1933, proj. Stanisław Nebenzhal.
obecnie supermarket.

NR 28a: BUDYNEK KOLEJOWY - budynek wyłączony z ewidencji 17.05.2017 **obecnie supermarket.**

CU 17 ul. Bonifraterska

Numer ciągu: CU 17	Nazwa ciągu: Bonifraterska
Przebieg ciągu: Plac Wolnica-Trynitaraska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.8, IX.10	
Podstawowe informacje historyczne: pierwotnie zwana ul. Przesmyk, wywodzi swą nazwę od Bonifratrów ⁸ ; w Polsce pierwszy ich klasztor Bonifratrów powstał w 1609 w Krakowie przy ul. św. Jana; dziś mieści się przy ul. Trynitaraskiej. Ulica została wytyczona ok. 1877, w myśl plany „upiększenia” z 1844; obecną nazwę otrzymała w 1903.	

| 100



NR 1 > Wolnica 12.

NR 2 DOM (narożny ul. Mostowa nr 1), mur., 1869.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1897, nadbud. III piętra 1930, proj. Eugeniusz Ronka.

⁸ Zakon Szpitalniczy Świętego Jana Bożego (Bonifratrzy; Ordo Hospitalarius S. Joannis de Deo, OH): wspólnota zakonna oparta na Regule św. Augustyna; założona w 1540 w Grenadzie przez św. Jana Bożego w celu opieki nad chorymi; początkowo było to zgromadzenie ludzi świeckich, którzy za cel swej działalności uznawali posługę cierpiącym; Bonifratrzy (łac. *boni fratres*, dobrzy bracia) zakładali szpitale w Hiszpanii, we Włoszech, w Szwajcarii, we Francji; specjalizują się w psychiatrii i ziołolecznictwie; w Polsce pierwszy klasztor powstał w 1609 w Krakowie; pod koniec XVII w. król Jan III Sobieski ufundował kolejny szpital, we Lwowie, nagradzając Bonifratrów za opiekę nad rannymi żołnierzami podczas wyprawy wiedeńskiej z 1683; współcześnie Bonifratrzy nadal prowadzą szpitale i apteki zielarskie, m.in. w Krakowie i Warszawie.

CU 18 ul. Chmielowskiego Adama

Numer ciągu: CU 18	Nazwa ciągu: Chmielowskiego
Przebieg ciągu: przecznica ul. Wietora	
WAK-i tworzące ciąg: IX.4	
Podstawowe informacje historyczne: ulica w zakolu Wisły; w średniowieczu tereny znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie murów miejskich Kazimierza; po ich wyburzeniu rozpoczęto zabudowywanie okolicy; ulicę wytyczono ok. 1940; do lat 70. XX w. nie miała nazwy. W latach 1970-1972 nosiła nazwę Uczniowska; obecna obowiązuje od 1972.	

| 101



NR 1: szkoła podstawowa nr 22 / **realizacja współczesna/ budynek poza ewidencją.**

NR 2/4 KAMIENICA „NA BIRBAUMÓWCE” (narożna ul. Wietora nr 12), mur., 1929, proj. Jan Rzymkowski.

NR 6: STOWARZYSZENIE OCHRONY STARCÓW ŻYDOWSKICH "ASYFAS SKEINIM" ob. DOM DZIECKA, mur., 1937-1940, proj. Jakub Spira, Edward Kreisler. Poprzednia siedziba stowarzyszenia mieściła się przy ul. Krakowskiej 57, ale w związku z budową mostu im. Józefa Piłsudskiego budynek ten został przejęty przez miasto. Magistrat przyznał organizacji nową działkę przy ul. Augustiańskiej Bocznej (obecnie ul. Chmielowskiego). W grudniu 1939 r. Niemcy nakazali gminie wykończyć budynek, a następnie przejęli go i przeznaczili na dom publiczny dla żołnierzy.

CU 19 ul. Ciemna

Numer ciągu: CU 19	Nazwa ciągu: Ciemna
Przebieg ciągu: Jakuba-Szeroka; przecznica: Lewkowa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.1	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona na początku XIX w. M. Bałaban pisał: „poprzecinana licznymi bocznymi zaułkami i korytarzami”. Działki położone w głębi od centrum Miasta Żydowskiego dostępne były przez uliczki wytyczone promieniście pomiędzy pierwszym rzędem działek (zachowanym reliktem takiej drogi jest <i>ulica Ciemna</i>).	

| 102



Ulica Ciemna w roku 1959

NR 1: ?

NR 3 > Szeroka 29.

NR 5: niezabudowana działka.

NR 7: niezabudowana działka.

NR 9: niezabudowana działka.

NR 11: budynek poza ewidencją.

NR 13 KAMIENICA, mur., 1 poł. XIX, remont z wymianą substancji od 2005.

NR 15 KAMIENICA, mur., poł. XIX.

NR 17 KAMIENICA, mur., XVIII, przebud. ok. poł. XIX.

NR 19 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 4), mur., XVIII, przebud. 2 poł. XIX.

NR 2 > Szeroka 28.

NR 4: niezabudowana działka.

NR 6 DOM, mur., XVIII, przebud. 1812, 1936, 1845, remont. 1936. A-374, 26.02.1968.

NR 8: niezabudowana działka.

NR 10: niezabudowana działka.

CU 20 ul. św. Gertrudy

Numer ciągu: CU 20	Nazwa ciągu: św. Gertrudy
Przebieg ciągu: Starowiślna-Stradomska; przecznice: Dominikańska, J. Sarego, św. Sebastiana	
WAK-i tworzące ciąg: III.2, IV.2, IV.1	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona w latach 70. XIX wieku w miejscu drogi, która niegdyś prowadziła wzdłuż murów miejskich; biegnie wzdłuż Plant, od Poczty Głównej do Wawelu; stanowi fragment I obwodnicy Krakowa. Na obecnych Plantach, w pobliżu ul. Siennej, znajdował się kościół św. Gertrudy (zw. kościołem Złoczyńców), na otaczającym cmentarzu chowano osoby ścięte przez kata. W 1950 r. ulicy nadano imię Ludwika Waryńskiego; w 1990 przywrócono starą nazwę.	

| 103



Zima 1933; zbiory NAC

NR 1 > Starowiślna 1.

NR 2 KAMIENICA, mur., 1889, proj. Karol Zaremba. A-1037, 23.12.1996.

NR 3 DOM, mur., poł. XIX, dobud. oficyny 1881, proj. Kazimierz Leiter.

NR 4 DOM, mur., 1 poł. XIX, przebud. 1876, proj. Jacek Matusiński.

NR 5 DOM, mur., ok. 1900. A-1017 6.03.1996.

- NR 5a DAWNE KINO „WANDA”, mur., 1912, proj. Samuel Manber, przebud. 1930 i 1969. A-1018, 6.03.1996.
- NR 6 HOTEL KLEINA, ob. „MONOPOL”, mur., 1876, proj. Filip Pokutyński i Józef Niedźwiedzki, przebud. 1911, gruntownie remont. 1954. A-749, 7.05.1988.
- NR 7 KAMIENICA, mur., 1886-1889 Maksymilian Nitsch; przebud. i nadbud. III piętra 1928, proj. Roman Bandurski, Emil Allweil. A-1030, 18.06.1996.
- NR 8 KAMIENICA, mur., 1887, proj. Maksymilian Nitsch.
- NR 9 KAMIENICA, mur., 1886, proj. Maksymilian Nitsch, przebud. i nadbud. III piętra 1922, proj. Adolf Siódmak.
- NR 10 KAMIENICA, mur., przed 1886, dobud. oficyna 1886, proj. Karol Knaus, przebud. i nadbud. III piętra 1924, proj. Antoni Dostał, remont. 1965.
- NR 11 > Sarego 2.
- NR 12 KAMIENICA (narożna ul. Sarego nr 1), mur., ok. 1900, przebud. 1956.
- NR 12a KAMIENICA, mur., ok. 1880, remont. 1938.
- NR 13: **budynek poza ewidencją.**
- NR 14: HOTEL, ob. dom mieszkalny, mur., 1878, proj. Jan Ertel, przebud. pocz. XX, remont. 1969.
- NR 15 KAMIENICA, mur., 1878, proj. Nachman Kopald, remont. 1968.
- NR 16 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 2), mur., 1890, przebud. 1912.
- NR 17 KAMIENICA (narożna ul. św. Sebastiana nr 1), mur., 1883, przebud. 1925.
- NR 18 KAMIENICA, mur. 1887, proj. Maksymilian Nitsch, dobud. oficyn 1912, proj. Henryk Lamensdorf.
- NR 19: ŁAŹNIA PARYSKA ABRAHAMA KAMSLERA, ob. dom, mur., 1880, proj. Anastazy Redyk, przebud. 1912.
- NR 20 DOM, mur., poł. XIX, przebud. 1875, proj. Paweł Barański, przebud. 1928.
- NR 21 DOM, mur., 1878, remont. 1929.
- NR 22: **niezabudowana działka – wjazd do ogrodów XX. Misjonarzy.**
- NR 23 KAMIENICA, mur., 1909, proj. Adam Czunko.
- NR 24 KAMIENICA, mur., 1908, proj. Adam Czunko.
- NR 25 > Stradomska 2.



NR 26-29 ZESPÓŁ HOTELU GARNIZONOWEGO – poza terenem PK Kazimierz ze Stradomiem

CU 21 ul. Halicka

Numer ciągu: CU 21	Nazwa ciągu: Halicka
Przebieg ciągu: Miodowa-Podgórska; przecznice: Rzeszowska, Przemyska, św. Wawrzyńca	
WAK-i tworzące ciąg: VI.2	
Podstawowe informacje historyczne: wytrasowana w okresie międzywojennym wzdłuż linii kolejowej nr 91.	

| 105



NR 1 (narożnik ul. Miodowa 51a): **budynek poza ewidencją.**

NR 2: **budynek poza ewidencją.**

NR 3: **niezabudowana działka.**

NR 4/6: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 7 > Rzeszowska 8.

NR 8 > Rzeszowska 7.

NR 9: **biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 10: **biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 11: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (w podwórzu).**

NR 12: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją (w podwórzu).**

NR 13 > Przemyska 8.

NR 14a: **biurowiec /realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 14: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 15/16/17/18 SIEDZIBA DYREKCJI KOLEI PAŃSTWOWYCH (narożny ul. św. Wawrzyńca nr 40), 1922, proj. M. Winiarski; ob. dom mur., 1926, proj. Kowalik.

CU 22 ul. Izaaka

Numer ciągu: CU 22	Nazwa ciągu: Izaaka
Przebieg ciągu: Miodowa-Józefa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: ulica na terenie "Miasta Żydowskiego" (Oppidum Judaeorum); nazwa stosowana jest od 1878 roku i odnosi się do Synagogi Izaaka; zachodnia część ulicy była w XIX wieku określana mianem Placu Rybnego.	

| 106



Numery są tylko nieparzyste.

NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 20), mur., 1912.

NR 3 KAMIENICA (narożna ul. Kupa nr 11), mur., 1905, nadbud. II piętra 1912.

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Kupa nr 20), mur., XVII, przebud. 1844, proj. Paweł Barański, dobudowa dwóch izb na parterze 1891, proj. Leopold Tlachna, 1932; synagoga Stowarzyszenia Bóźniczego Szir (z hebr. Pieśń) założona w 1898; podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali bożnicę; z pierwotnego wyposażenia synagogi nic się nie zachowało. **A-430, 2.04.1968.**

NR 7 KAMIENICA (narożna ul. Jakuba nr 27), mur., XVII/XVIII, przebud. 1825, proj. Michał Wąsowicz, pocz. XX. **A-431, 2.04.1968.**



Ulica Izaaka, 1933 rok.

CU 23 ul. św. Katarzyny

Numer ciągu: CU 23	Nazwa ciągu: Katarzyny św.
Przebieg ciągu: Krakowska-Augustiańska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.5	
Podstawowe informacje historyczne: w roku 1385 wymieniona jest „plat. s. Catherinae”, lecz nie ma pewności, czy to ta sama; na planie kołłątajowskim z r. 1785 podpisano ją jako „ul. Krakowska”; w 1550, gdzie osobno mowa o ul. Wielickiej (dziś Krakowskiej), a osobno o innej ulicy, nazwanej tam «Krakowską», przy której wymieniono dom, należący do klasztoru św. Katarzyny.	

| 107



NR 1 > Krakowska 15.

NR 3 KAMIENICA, mur., 1864, proj. Paweł Barański.

NR 5 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 12), mur., 1899, proj. Józef Hercok, nadbud. III piętra XX.

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Krakowska nr 17), mur., 1827, proj. August Pluszyński, 1855, nadbud. II piętra 1863, przebud. 1900.

NR 4 KAMIENICA (narożna ul. Augustiańska nr 14), mur., 1838, przebud. 1891, proj. Nachman Kopald, przebud. 1898, nadbud. II piętra pocz. XX, proj. Zygmunt Luks. **A-460, 2.04.1968.**

CU 24 ul. Kordeckiego Augustyna ks.

Numer ciągu: CU 24	Nazwa ciągu: Kordeckiego
Przebieg ciągu: Paulińska- Józefa Dietla	
WAK-i tworzące ciąg: V.4	
Podstawowe informacje historyczne: wytyczona przed I wojną światową na terenach dawnych łąk w pobliżu klasztoru Paulinów na Skałce; 1906 wyburzono mur otaczający od północy pauliński zespół gospodarczy, w 1908 roku opracowany został projekt zamiany gruntów pomiędzy miastem a Augustianami; wkrótce zabudowana kamienicami. W 1921 roku otrzymała obecną nazwę.	

| 108



NR 1 > Dietla 5.

NR 3 DOM, mur., 1932, proj. w 1927 Ferdynand Liebling, Jozue Oberleder i fasada Zygmunt Prokesz.

NR 5 KAMIENICA, mur., 1926, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder, przebud. 1933.

NR 7 DOM, mur., 1935, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 9 DOM, mur., 1934, proj. Zygmunt Prokesz.

NR 11: realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 13 (narożny Paulińska 4): realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.

NR 2 > Dietla 7.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1911, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 8 KAMIENICA, mur., 1931, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 10 KAMIENICA, mur., 1934, proj. Zygmunt Prokiesz.

NR 12 (narożny Paulińska 6): realizacja współczesna / budynek poza ewidencją .

CU 25 ul. Lewkowa

Numer ciągu: CU 25	Nazwa ciągu: Lewkowa
Przebieg ciągu: Szeroka-Ciemna	
WAK-i tworzące ciąg: VII.1	
Podstawowe informacje historyczne: niewielka uliczka wytyczona na początku XIX w. M. Bałaban pisał: „krótka i wąska, zastawiona w niewielkiej odległości od wylotu odrapanymi murami domów”. Działki położone w głębi Miasta Żydowskiego dostępne były przez uliczki wytyczone za pierwszym rzędem działek.	

| 110



Przy ulicy idącej tyłami domów ul. Szerokiej nie ma adresów.



Przejście z ulicy Szerokiej na Ciemną (dawniej ulica Lewkowa),
fot. Eugeniusz Wilczyk, ok. 1960.

CU 26 pl. Na Groblach

Numer ciągu: CU 26	Nazwa ciągu: Na Groblach
Przebieg ciągu:	
WAK-i tworzące ciąg: I.2, I.1	
<p>Podstawowe informacje historyczne: plac w centrum Krakowa, w pobliżu Wisły, Plant i Wawelu. W średniowieczu płynęła tędy Rudawa - odnoga Wisły odprowadzająca wodę oraz nieczystości z fos biegnących u podnóża murów miejskich. Nazwa placu pochodzi od grobli odcinających tę odnogę. Znajdowały się tu stawy i mokradła (stopniowo osuszane i zastępowane przez drewnianą, parterową zabudowę). W 2. połowie XVIII w. plac stanowił jurydykę, będącą własnością Tarłów, potem dzierżawioną przez H. Kołłątaję, a jeszcze później należącą do Sieniawskich. Owalny zarys placu wykształcił się w XVIII-XIX w. Nazwę Groble nosiła początkowo ulica położona we wschodniej części późniejszego placu (I połowa XIX w). Zachodnią część placu nazywano od połowy XIX wieku ulicą Portową. Na placu odbywały się targi końskie, powstał w XIX w. Do połowy XIX wieku środek placu zajmował staw będący dawnym portem wiślanym. Przed końcem II wojny światowej, plac stanowił zajezdnię autobusów.</p>	

| 111



Ul. Powiśle i p. Na Groblach; stan przed 1878

W obręb PK wchodzi tylko:

NR 21 FABRYKA MASZYN „LABOR”, ob. drukarnia i magazyny, mur., 1 poł. XIX, przebud. XX. / **obiekt bardzo przekształcony.**

NR 22: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

CU 27 ul. Na Przejściu

Numer ciągu: CU 27	Nazwa ciągu: Na Przejściu
Przebieg ciągu: Dajwór-Szeroka	
WAK-i tworzące ciąg: VII.1	
Podstawowe informacje historyczne: krótka uliczka, dziś niemal zatarta; stała tu, zbudowana w XVII w., niewielka synagoga zwana „Na Górcie” (właściwie dom modlitwy Natana Spiry, rabina-mistyka, uważanego za cudotwórcę); w czasie II wojny zrujnowana, została rozebrana.	

| 112



Przy ulicy nie ma adresów.

CU 28 ul. Nowa

Numer ciągu: CU 28	Nazwa ciągu: Nowa
Przebieg ciągu: Plac Nowy-Józefa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: powstanie ulicy związane było z lokacyjnym rozplanowaniem miasta w roku 1335; o XIX w. znajdowały się tu także zespół uliczek i drewnianych zabudowań biedoty, tzw. Libuszhof ⁹ ; w 1633 wspomniana bez określenia położenia; obecny bieg wytyczono w latach 70. XIX wieku; z tego okresu pochodzi najstarsza zachowana zabudowa.	

| 113



NR 1: niezabudowana działka.

NR 2 > Józefa 22.

NR 3 > Józefa 20.

⁹ Na Planie Kołłątajowskim z r. 1785 kompleks domów i placów, może i uliczek, pomiędzy dzisiejszymi ulicami: Józefa, Jakóba, Warszawera i Nową. Okolicę tę zajęli po r. 1500 Żydzi wypędzeni z Czech.

CU 29 ul. Podzamcze

Numer ciągu: CU 29	Nazwa ciągu: Podzamcze
Przebieg ciągu: Straszewskiego-Plac na Groblach	
WAK-i tworzące ciągu: I/2, I.3	
Podstawowe informacje historyczne: na styku z ul. Kanoniczą stała Brama Poboczna; ukształtowana w 2. połowie XIX., podczas porządkowania; po zasypaniu stawu, zwano początkowo ul. Portową. W 1881 r. ustalono nazwę.	

| 114



Stan w roku 1935



NR 16/18: niezabudowana działka / narożna ze Straszewskiego 3.

NR 20 KAMIENICA, mur., 1898, proj. Benjamin Torbe, nadbud. III piętra 1933, proj. Roman Weindling.

NR 22 KAMIENICA, mur., 1898, nadbud. III piętra 1922, proj. Roman Weindling.

NR 24 KAMIENICA, mur., 1890, proj. Leopold Tlachna, przebud. parteru 1912, proj. Ludwik Gutman.

NR 26 KAMIENICA, mur., 1889, nadbud. III piętra 1927, proj. Jan Orłowski.

NR 28 > Powiśle 12.

CU 30 ul. św. Stanisława

Numer ciągu: CU 30	Nazwa ciągu: Stanisława św.
Przebieg ciągu: Paulińska- Józefa Dietla	
WAK-i tworzące ciąg: II.2., V.4	
Podstawowe informacje historyczne: ulica wytyczona w latach 70. XIX wieku, podczas prac związanych z zasypywaniem Starej Wisły porządkowaniem terenów wokół; 1906 wyburzono mur otaczający od północy pauliński zespół gospodarczy, w 1908 opracowany został projekt zamiany gruntów pomiędzy miastem a Augustianami; nazwę nosi od 1912r.	

| 115



Zabudowa jednostronna, wyłącznie numery parzyste.

NR 2 > Dietla 1.

NR 4 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Henryk Lamensdorf.

NR 6 KAMIENICA, mur., 1912, proj. Antoni Dostal.

NR 8a KAMIENICA, mur., 1937, proj. Ignacy Bierer.

NR 8b KAMIENICA, mur., 1936, proj. Juliusz Eintracht.

NR 10 SZKOŁA „BAJS JAKOW”, mur., 1929, proj. Samuel Singer i Juliusz Eintracht.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1923, proj. Ferdynand Liebling i Jozue Oberleder.

NR 14 > Paulińska 2.

CU 31 ul. Straszewskiego Floriana

Numer ciągu: CU 31	Nazwa ciągu: Straszewskiego
Przebieg ciągu: róg z ul. Podzamcze	
WAK-i tworzące ciąg: I.3	
Podstawowe informacje historyczne: w przeszłości stanowiła fragment drogi okalającej miasto po zewnętrznej stronie murów obronnych; ukształtowana po wyburzeniu murów miejskich i założeniu Plant; obecna nazwa nadana w 2. połowie XX w	

| 116



Róg ul. Podzamcze i F. Straszewskiego, 1914 r. Fot. Tadeusz Gutkowski. ANKr, Zbiór fotograficzny, sygn. A-IV-520

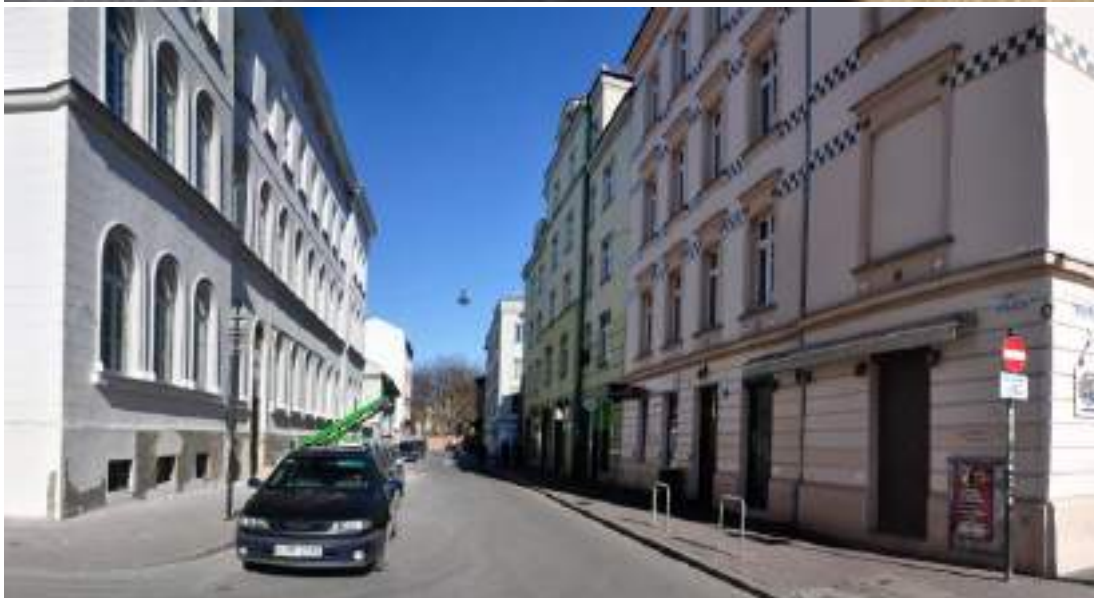
NR 3: niezabudowana działka / narożna z Podzamcze 16/18.

NR 4: KAMIENICA, mur., 1889, proj. Jan Ertel.

CU 32 ul. Warszawera

Numer ciągu: CU 32	Nazwa ciągu: Warszawera Jonatana
Przebieg ciągu: Jakuba-Plac Nowy; przecznice: Kupa	
WAK-i tworzące ciąg: VII.3	
Podstawowe informacje historyczne: dawniej Ubogich, do XIX w. mieścił się przy niej szpital i dom starców; do XIX w. znajdowały się tu także zespół uliczek i drewnianych zabudowań biedoty, tzw. Libuszhof ¹⁰ ; zachowała pozostałości obwarowań miasta Kazimierza.	

| 117



NR 1 KAMIENICA (narożna ul. Estery nr 8), mur., k. XIX.

NR 3 > Kupa 1.

NR 5 numer nie istnieje.

NR 7 numer nie istnieje.

¹⁰ Na Planie Kołłątajowskim z r. 1785 kompleks domów i placów, może i uliczek, pomiędzy dzisiejszymi ulicami: Józefa, Jakóba, Warszawera i Nową. Okolicę tę zajęli po r. 1500 Żydzi wypędzeni z Czech.

NR 9 > Kupa 2.

NR 11 > Jakuba 7.

NR 2 numer nie istnieje (działka w obrębie kamienicy nr 6).

NR 4 numer nie istnieje (działka w obrębie kamienicy nr 6).

NR 6 > Estery 6 – między numerem 6 i 8 pozostałości murów obronnych dawnego miasta Kazimierza 1340;
A-96, 3.02.1931, 3.03.1931, 12.04.1931, 2.06.1936, 30.04.1938.

NR 8 BOŻNICA KUPA (Szpitalna; Ubogich); mur., zbudowana ok. 1645 r. jako fundacja kahału dla najuboższych, przebudowana 1830-1834, dobud. skrzydła zach. ok. poł. XIX, przedłużenie skrzydła zach. 1864, proj. Świerzyński, przebud. I. 20 i 30 XX, proj. Zygmunt Prokesz, zniszczona 1939-1945, cz. odbud. po 1945.ok. 1830 r., konserwowana w latach 1993–1998. **A-700, 30.07.1986, A-237/M.**

NR 10 > Jakuba 3.

CU 33 ul. Wąska

Numer ciągu: CU 33	Nazwa ciągu: Wąska
Przebieg ciągu: Józefa-św. Wawrzyńca	
WAK-i tworzące ciąg: VII.2	
Podstawowe informacje historyczne: zachowała pozostałości obwarowań tzw. Miasta Żydowskiego; przebita w XIX wieku, wzdłuż muru zlikwidowanego folwarku augustianów; ciąg ulicy <i>ma być</i> śladem fosy; „leży ona w sąsiedztwie Szerokiej, stanowiąc przy wschodnim końcu ul. Józefa południową jej odnogę. R. 1792 w spisie urzędowym umieszczono ją pomiędzy 3-ma ulicami, oznaczonymi jako siedlisko Żydów, dozór III”.	

| 119



1939 kondukt na rogu Wąskiej i Józefa

NR 1 > Józefa 21.

NR 3/5/7 SZKOŁA, ob. podstawowa nr 14, ul. Wąska nr 3/7 (narożna ul. św. Wawrzyńca nr 14), mur., 1905-1910, proj. Jan Zawiejski. gmach dawnej Szkoły Miejskiej. **A-1138, 24.11.2005.**

NR 2 KAMIENICA (narożna ul. Józefa nr 23), mur., XVII, przebud. 1852-1859, proj. Feliks Radwański, nadbud. III piętra 1929. **A-452, 26.03.1969.**

NR 4, 6, 8: **realizacja współczesna / budynek poza ewidencją.**

NR 10 KAMIENICA, mur., 1921, proj. Samuel Singer.

NR 12 KAMIENICA, mur., 1920, proj. Antoni Dostal. - pozostałości obwarowań tzw. Miasta żydowskiego na Kazimierzu, mur., 1627. **???? w trakcie rozbiórki? przebudowy?**

CU 34 ul. Węłowa

Numer ciągu: CU 34	Nazwa ciągu: Węłowa
Przebieg ciągu: Krakowska-Augustiańska	
WAK-i tworzące ciąg: IX.5	
Podstawowe informacje historyczne: stanowiła w przeszłości północną granicę rynku miasta Kazimierza; zachowała pięć lokacyjnych działek, w tym dwie zajmowane przez kamienice przyrynkowe z XIV wieku; w dzisiejszym kształcie istnieje od XIX wieku; zabudowa po południowej stronie ulicy rozwinęła się później.	

| 120



NR 1 > Krakowska 29.

NR 1a KAMIENICA, mur., 1847-1848.

NR 3 > Augustiańska 24.

NR 2 > Krakowska 31.

NR 4 > Augustiańska 26.

Ciągi bulwarowe [CB]

CB 1 Bulwar Czerwieński

Numer ciągu: CB 1	Nazwa ciągu: Bulwar Czerwieński
Przebieg ciągu: od mostu Dębnickiego po most Grunwaldzki	
WAK-i tworzące ciąg: I.1, II.1	
Opis w studium historycznym, rozdz. Bulwary Wiślane	

| 121



Widok na Bulwar Czerwieński z Zakola Wisły



Widok na Bulwar Czerwieński z Zakola Wisły w kierunku Wawelu



Widok na Bulwar Czerwieński w kierunku Podgórze



Widok na Bulwar Czerwieński z mostu Dębnickiego



Widok na Bulwar Czerwieński z mostu Dębnickiego



Widok na Bulwar Czerwieński z mostu Grunwaldzkiego



Widok na Bulwar Czerwieński balonu widokowego



Nieistniejąca zabudowa Rybaków (dworek Zielińskich), archiwum OT NID w Krakowie

CB 2 Bulwar Inflancki

Numer ciągu: CB 2	Nazwa ciągu: Bulwar Inflancki
Przebieg ciągu: pomiędzy mostami Grunwaldzkim a Józefa Piłsudskiego	
WAK-i tworzące ciąg: II.2, II.3	
Opis w studium historycznym, rozdz. Bulwary Wiślane	



Widok na Bulwar Inflancki z mostu Grunwaldzkiego



Widok na Bulwar Inflancki z Dębnyków



Widok na Bulwar Inflancki z mostu Piłsudskiego



Widok na Bulwar Inflancki z mostu Grunwaldzkiego



Widok na Bulwar Inflancki z balonu widokowego



J.N. Głowacki, Kraków z Krzemionek; I połowa XIX wieku



Dolina Wisły przy moście Piłsudskiego; wiosna 1931; archiwum OT NID w Krakowie.

CB 2 Bulwar Kurlandzki

Numer ciągu: CB 2	Nazwa ciągu: Bulwar Kurlandzki
Przebieg ciągu: pomiędzy mostami Józefa Piłsudskiego a stopniem wodnym i śluzą na Dąbiu	
WAK-i tworzące ciąg: II.4	
Opis w studium historycznym, rozdz. Bulwary Wiślane.	

| 127



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy mostem Piłsudzkiego a kładką Bernatka



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy kładką Bernatka a mostem Powstańców Śląskich



Widok na Bulwar Kurlandzki z mostu Powstańców Śląskich



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy mostem Powstańców Śląskich a mostem kolejowym



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy mostem Powstańców Śląskich a mostem kolejowym



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy kładką Bernatka a mostem Powstańców Śląskich – z mostu Powstańców śląskich



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy kładką Bernatka a mostem Powstańców Śląskich – z kładki Bernatka



Widok na Bulwar Kurlandzki pomiędzy kładką Bernatka a mostem Piłsudskiego – z kładki Bernatka

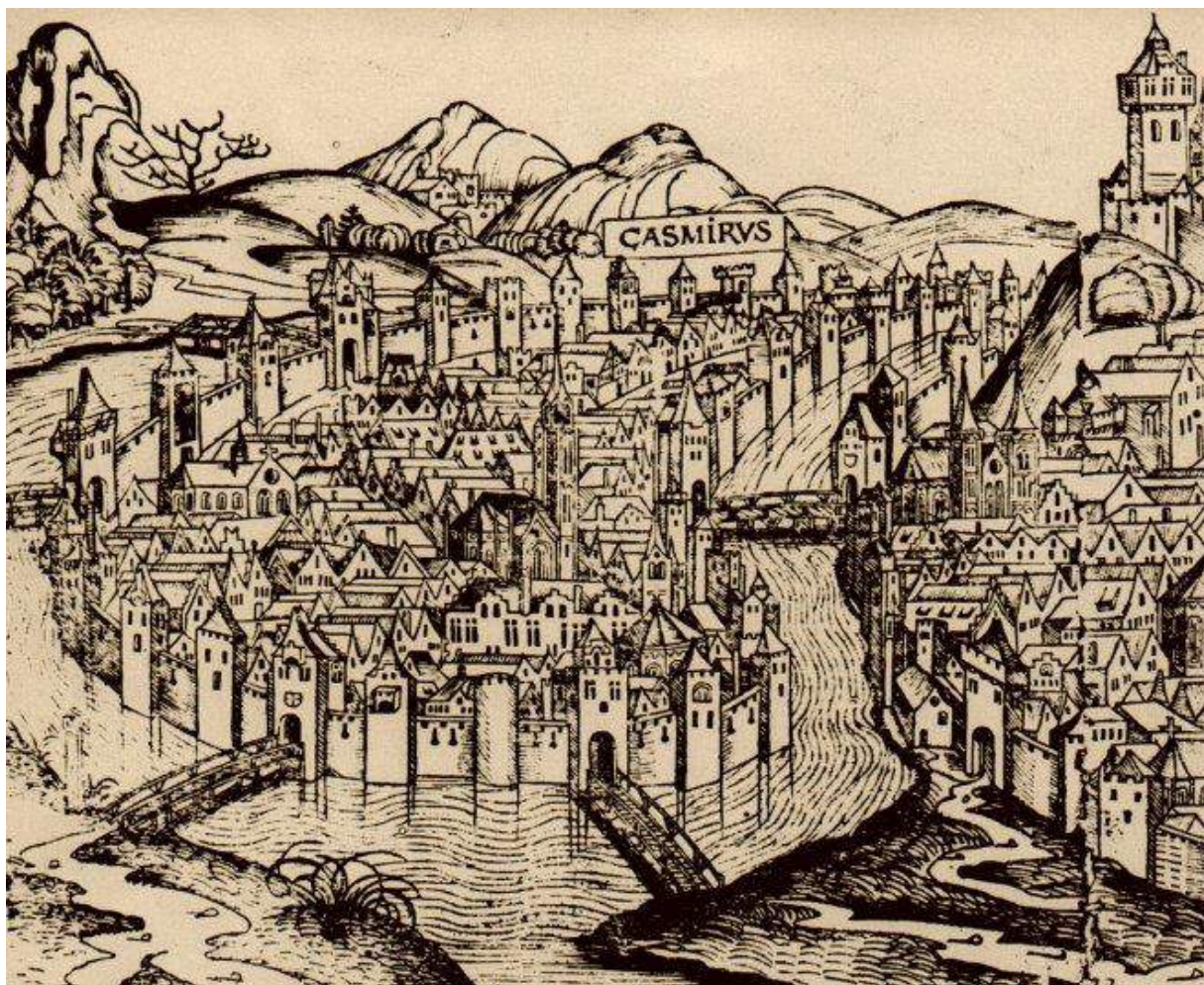


Most Krakusa i most kolejowy; z prawej tereny gazowni i wylot ul. Starowiślnej, 1918

Ciągi według nazw ulic i placów

Agnieszki św.	CU 4
Augustiańska	CC 6
Bartosza	CC 10
Bawół	CC 11
Berka Joselewicza	CU 16
Bernardyńska	CK 1
Bocheńska	CU 8
Bogusławskiego Wojciecha	CC 19
Bonifratska	CU 1
Bożego Ciała	CK 6
Brzozowa	CC 13
Bulwar Czerwieński	CB 1
Bulwar Inflancki	CB 2
Bulwar Kurlandzki	CB 2
Chmielowskiego Adama	CU 18
Ciemna	CU 19
Dajwór	CU 13
Dietla	CC 4
Estery	CC 16
Gazowa	CU 10
Gertrudy św.	CU 20
Halicka	CU 21
Izaaka	CU 22
Jakuba	CC 14
Józefa	CK 3
Katarzyny św.	CU 23
Koletek	CC 3
Kordeckiego Augustyna	CU 24
Krakowska	CK 8
Kupa	CU 14
Lewkowa	CU 25
Meiselsa	CC 20
Miodowa	CC 15
Mostowa	CC 8
Na Groblach	CU 26

Na Przejściu	CU 27
Nowa	CU 28
Nowy	CC 17
Orzeszkowej Elizy	CU 3
Paulińska	CC 5
Piekarska	CU 5
Podbrzezie	CU 15
Podgórska	CK 10
Podzamcze	CU 29
Powiśle	CC 1
Przemyska	CU 11
Rybaki	CK 9
Rzeszowska	CU 12
Sarego Józefa	CC 18
Sebastiana św.	CC 12
Skateczna	CK 2
Skawińska	CU 6
Smocza	CC 2
Stanisława św.	CU 30
Starowiślna	CK 4
Stradomska	CK 7
Straszewskiego Floriana	CU 31
Sukiennicza	CU 2
Szeroka	CK 5
Trynitarzka	CC 7
Warszauera	CU 32
Wawrzyńca św.	CC 9
Wąska	CU 33
Węglowa	CU 34
Wietora	CU 7
Wolnica	CU 9
Wrzesińska	CU 1



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP III: OCENA WARTOŚCI I WYTYCZNE DZIAŁAŃ

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK

DR ANDRZEJ SIWEK

DR INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

MGR HIST. ROMAN MARCINEK

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
III.1 Analiza procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian ...	5
III.1.1. Analiza procesów przeszłych	6
III.1.2. Analiza procesów trwających	25
III.1.3. Określenie kierunków przemian.....	32
III.2. Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym.....	36
III.3. Analiza SWOT obszaru planowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	48
III.4. Wytyczne w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego wynikające z oceny wartości	60
III.4.1. Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej	61
III.4.2. Wskazania w zakresie urbanistyki	64
III.4.3. Wskazania w sferze architektury i budownictwa	65
III.4.4. Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji	66
III.4.5. Wskazania w sferze kształtowania walorów widokowych.....	68
III.4.6. Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni	100
III.4.7. Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki	101
III.4.8. Wskazania w sferze polityki informacyjnej.....	103
III.4.9. Wskazania w sferze społecznej.....	104
III.4.10. Identyfikacja przykładowych problemów obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem.....	105
III.5. Wytyczne w zakresie WAK i ciągów dla obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	115
III.6. Wykaz działań szczegółowych w poszczególnych ZWAK w formie materiału operacyjnego	127
III.7. Współczesne przemiany architektoniczne	158
III.8. Wytyczne do uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem – propozycje do zapisu w zakresie zakazów, nakazów i ograniczeń.....	184
III.9. Wytyczne do przyszłych aktualizacji MPZP	190
III.10. TABELA integracji ustaleń MPZP i wytycznych planu ochrony Parku Kulturowego.....	194

WSTĘP

Park Kulturowy jest szczególną formą ochrony cennego krajobrazu historycznego, jest to ochrona zabytków wprowadzona w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Istotą działań ochronnych jest identyfikacja i zdefiniowanie wartości, których owa ochrona ma dotyczyć. Identyfikacja wartości umożliwia następnie ich hierarchizację, waloryzację oraz określenie zagrożeń i procesów, którym owe wartości podlegają. Te ustalenia z kolei stają się podstawą diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego, a w szczególności krajobrazu kulturowego, który odzwierciedla syntezę zachodzących procesów. Dzięki tym ustaleniom można formułować zalecenia zawarte w programie ochrony Parku Kulturowego. Taka kolejność działań jest zgodna z wypracowaną metodą doskonaloną w sferze ochrony i zarządzania miejsc światowego dziedzictwa UNESCO oraz w oparciu o opracowania dla innych parków kulturowych, w tym szczególnie dla Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie¹. Park Kulturowy jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Nie jest jedynie zbiorem zakazów i nakazów, lecz zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru, objętego parkiem. Stanowi zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu. Z całym naciskiem należy podkreślić dynamiczny charakter krajobrazu, także w obszarach uznanych za historyczne, czy zabytkowe. Uprawa (czyli świadome kształtowanie zmian, zarządzanie zmianą), jest nieodzownym działaniem w sferze krajobrazu. Zidentyfikowanie wartości umożliwia podejmowanie owej uprawy krajobrazu w celu zachowania cech wyróżniających, decydujących o wyjątkowości i znaczeniu kulturowym obszaru.

Plan Ochrony Parku Kulturowego jest dokumentem Samorządu Miasta, określającym sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru Kazimierza ze Stradomiem w celu ochrony, częściowej renowacji i „dobrej kontynuacji” (za profesorami: Juliuszem Żórawskim i Januszem Bogdanowskim) postaci jego krajobrazu kulturowego. Krajobraz, rozumiany jako fizjonomia środowiska kulturowego i przyrodniczego, traktowany jest jako najbardziej dosłowna synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Krajobraz, jako wartość nadrzędna, przedmiot troski i ochrony i równocześnie jako najbardziej dosłowny wizerunek tej części miasta – jest po prostu podmiotem planu ochrony.

Konieczność sformułowania planu ochrony dla parku kulturowego wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710, 954). Jest wyrazem woli i determinacji samorządu co do ustanowienia bardziej precyzyjnych, niż wynikać to może z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zasad gospodarowania. Stworzenie i uchwalenie przez samorząd takich specjalnych zasad stosuje się na obszarach o wyjątkowych, występujących wspólnie, wartościach kulturowych i naturalnych, jako sposób wdrożenia zasad zintegrowanej ochrony i pełnej realizacji pryncypiów zrównoważonego rozwoju na tym niezwykle w swojej postaci krajobrazowej obszarze. Zgodnie z cytowaną ustawą, decyzją samorządu otacza się go specjalną opieką i ochroną, tworząc w jego obrębie Park Kulturowy.

¹ Z. Myczkowski, U. Forczek-Brataniec, K. Wielgus, *Plan Ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie w kontekście ochrony i planowania krajobrazu miasta*, [w:] *Planowanie krajobrazu: wybrane zagadnienia*, red. E. Przesmycka, Lublin 2013, s. 38-60; A. Siwek, *Kraków – historyczny zespół urbanistyczny. Ku nowej deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsca światowego dziedzictwa i monitorowaniu zachowania atrybutów wartości*, [w:] *Wyjątkowa uniwersalna wartość, a monitoring dóbr Światowego Dziedzictwa*, red. B. Szmygin, Warszawa 2011, s. 84–115; B. Szmygin (red.). *Systemy wartościowania dziedzictwa: stan badań i problemy*, Lublin 2015.

Plan Ochrony skutkuje prawnie poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – w tym przypadku zespół kilku takich planów. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów planu miejscowego w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta, jednak nie jest dokumentem tożsamym z planem miejscowym. Stanowi, dopuszczone prawem (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), jego rozwinięcie i uszczegółowienie.

Doświadczenia Gminy Miejskiej Kraków w ustanawianiu i zarządzaniu parkami kulturowymi należą do prekursorskich w Polsce. Doświadczenia te pozwalają optymalizować wytyczne i wnioski w kolejnych dokumentach, z czego korzystają również autorzy prezentowanego *Planu Ochrony*.

Niniejsza część III opracowania zawiera podsumowanie, stanowiące faktyczny zapis strategii ochrony i zarządzania parkiem kulturowym, opracowane na podstawie dogłębnej diagnozy wartości i analizy zachodzących procesów przemian w krajobrazie kulturowym wyodrębnionego obszaru.



Granice opracowania – Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomem w Krakowie

III.1 ANALIZA PROCESÓW PRZESZŁYCH I AKTUALNIE TRWAJĄCYCH WRAZ Z OKREŚLENIEM KIERUNKU PRZEMIAN

Krajobraz kulturowy ma charakter dynamiczny. Podlega nieustannym przemianom związanym ze stałą interakcją człowieka i środowiska oraz relacji ludzkiej aktywności do zachodzących procesów cywilizacyjnych. Krajobraz kulturowy odzwierciedla zmiany systemu gospodarowania przestrzenią oraz sposoby eksploatacji danego terenu w związku z ewoluującymi potrzebami i możliwościami kreatywnymi człowieka. Krajobraz kulturowy obszaru w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem podlegał i podlega przemianom w perspektywie historycznej i współczesnej. O jego fizjonomii decyduje suma nawarstwień dziejowych, będących materialnym zapisem procesów przeszłych i aktualnie trwających, wynikających z nieustannego realizowania potrzeb zbiorowości i jednostek. Proces ten nigdy się nie kończy, a można zaryzykować twierdzenie, że w czasach nam współczesnych gwałtownie nabiera szybkości. Mimo to w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem dostrzegamy dominację form zagospodarowania terenu, które mają charakter historyczny, które decydują o zabytkowym obliczu krajobrazu. Cechy te przesądzają o wyjątkowej wartości obszaru, o atrakcyjności krajobrazu, o potencjale gospodarczym w wymiarze turystycznym i kulturowym. Identyfikacja tych cech pozwala na formułowanie celów ochrony i jest powodem wprowadzenia ustawowej formy ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy. Identyfikacja procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian krajobrazu kulturowego daje podstawę do kształtowania polityki ochrony.

Przedstawienie dynamiki procesów i przemian wymaga zakreszenia ram i narzędzi analiz. Kluczowe znaczenie ma struktura krajobrazu, w której identyfikujemy wnętrza i zespoły wnętrza architektoniczno-krajobrazowych oraz spinające je ciągi widokowe. Jeśli w podziale na wnętrza i zespoły wnętrza architektoniczno-krajobrazowych decydują cechy postaci krajobrazu, a więc jego wygląd i struktura, to o podziale na ciągi decydują również, na zasadzie równoważności – cechy krajobrazu. W każdym wypadku obecna postać krajobrazu, ta postrzegana przez człowieka współczesnego, jest wynikiem wielowiekowych nawarstwień i uwarunkowań. Identyfikacja procesów przeszłych pozwala na projekcję możliwych scenariuszy przyszłości. Analizując przeszłość i oceniając przyszłość musimy odpowiedzieć sobie na trzy podstawowe pytania:

- przypisane do fazy określenia zasobu: „co i jak tu się działo i co z tego wynikło?” – diagnoza procesów historycznych,
- przypisane do fazy waloryzacji: „co i jak się tu dzieje, w którym idzie to kierunku i co z tego wynika?” – diagnoza stanu aktualnego,
- przypisane do fazy wytycznych: „co tu powinno się dziać i jaki powinien być tego wynik?” – prognoza i wnioski, co do polityki ochrony i zarządzania obszarem.

III.1.1. Analiza procesów przeszłych

Obecny wygląd i wartość zespołu urbanistycznego oraz krajobrazu kulturowego Kazimierza i Stradomia to wynik rozlicznych procesów z przeszłości, które ukształtowały współczesny obraz miasta. Zapis uwarunkowań historycznych i dynamikę ich nawarstwień przedstawiono w części II opracowania.

| 6

W obszarze opracowania mamy do czynienia z pięcioma wyraźnymi fazami przekształceń historycznych i kolejnymi fazami stanowiącymi pomost między przeszłością, a współczesnością:

1. Faza przedlokacyjna, kształtująca zręby osadnicze w rejonie opracowania;
2. Średniowieczno-nowożytna historia miasta handlowego lokowanego przez Kazimierza Wielkiego, (cześć badaczy, w tym B. Krasnowolski akcentują w tym okresie, jako autonomiczny rozdział w dziejach miasta czas szczytowego rozkwitu i inwestycji u schyłku średniowiecza)²;
3. Okres stagnacji i regresu rozwojowego od „potopu” szwedzkiego, do rozbiorów;
4. Satelitarna dzielnica Krakowa, podlegająca różnym ograniczeniom i unifikacji, ale też otrzymująca nowe szanse, wynikające z połączenia miast (1791/1800 – 1939);
5. Tragiczną cezurą jest druga wojna światowa i hitlerowska eksterminacja kazimierskich Żydów, co zmieniło diametralnie sytuację znacznego obszaru dzisiejszego Parku Kulturowego, zarówno w sensie demograficznym, jak własnościowym, kulturowym i funkcjonalnym. Lata 1939 – 1945 przerywają organiczny ciąg rozwoju miasta/dzielnicy, otwierają zarazem nowe procesy przekształceń i adaptacji obszaru.

Dla obecnej postaci miasta mają znaczenie wszelkie uwarunkowania historyczne, jednak znaczący wpływ wywarły procesy toczące się po drugiej wojnie światowej, które również postrzegamy już w perspektywie historycznej. Można wskazać tu zasadnicze etapy przekształceń charakteru miasta:

6. Lata PRL – zdegradowana dzielnica mieszkalna (1945 – 1989)³;
7. Okres transformacji polityczno – kulturowo – ekonomicznych i ukształtowanie „mody na Kazimierz” (po 1990 - trwa).

Procesy, jakie zachodziły tu i zachodzą, są ważne i interesujące z socjologicznego, kulturowego, historycznego i miastotwórczego punktu widzenia. Wymagają dalszych pogłębionych badań i analiz, których wyniki należy publikować i popularyzować. Doświadczenia dawne i współczesne dowodzą, iż należy dążyć do przewidywania i sterowania procesami przyszłymi. W przeciwnym wypadku konflikty interesów i wartości doprowadzą do chaosu rozwiązań funkcjonalnych i inwestycyjnej degradacji wartości zastanych. Do narzędzi przydatnych w zakresie kształtowania kierunku przemian i ochrony wartości krajobrazu historycznego należy park kulturowy. Potrzebny jest kompleksowy projekt – wizja dla Kazimierza i Stradomia. Założenia możemy scharakteryzować w kilkunastu punktach przedstawionych poniżej.

- To cenny zespół zabytkowy ukształtowany przez stulecia, osadzony w kontekście krajobrazu o wcześniejszej proveniencji, głównie w dolinie Wisły oraz na styku z pradoliną Wisły – z rozległymi powiązaniem widokowymi z pogórzem i Tatrami w tle,
- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomem skłania do refleksji o możliwym tempie przemian krajobrazu kulturowego, szybkości nieodwracalnego przejścia od średniowiecznej

² B. Krasnowolski, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza*, Kraków 1992, s. 15 – 17.

³ M. Murzyn – Kupisz, *Kazimierz. Środkoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji*, Kraków 2006, s. 121 – 143.

struktury w zurbanizowany krajobraz XIX-wiecznej dzielnicy industrialnej oraz dalszym procesom przekształceń ostatnich dekad XX i pierwszych XXI w,

- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem nasycony jest elementami dokumentującymi nie tylko historię kraju, ale też odnoszącymi się do sytuacji politycznej świata połowy XX wieku, związanymi z Holocaustem, zagładą ludności żydowskiej, żyjącej na tym miejscu od XV wieku,
- Kazimierz to odrębna część żywego, współczesnego miasta, w którym rozwój idzie w parze z dbałością o dziedzictwo materialne i niematerialne, w którym wyrosło silne środowisko miłośników lokalnej tradycji kulturowej (np. Festiwal Kultury Żydowskiej),
- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem stał się istotnym celem kwalifikowanego ruchu turystycznego. Przez lata Kazimierz był obszarem odrzuconym i niechcianym. To wynik procesów historycznych, które zdecydowały o znanym nam obliczu tej części Krakowa.

Z perspektywy procesów przeszłych szczególne znaczenie dla dzisiejszego oblicza tej części miasta mają:

- uwarunkowania historyczne i nawarstwienia inwestycyjne z poszczególnych okresów kształtowania krajobrazu miejskiego,
- uwarunkowania kompozycyjne wynikające z wcielania w życie koncepcji architektonicznych i urbanistycznych, czerpiących inspirację z tradycji architektury europejskiej,
- uwarunkowania funkcjonalne wynikające z demograficznych przemian dzielnicy, jej postępującym wyludnieniem oraz zamian sposobów użytkowania obszaru,
- uwarunkowania ekonomiczne w znacznej mierze powiązane z procesami politycznymi, których wynikiem są zmiany zamożności, zadowolenia, poczucia bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców miasta,
- stan techniczny i jakość cywilizacyjna zabudowy historycznej rzutująca na możliwości funkcjonalne i potrzeby adaptacyjne. Istotnym uwarunkowaniem jest fakt, iż zdecydowana większość mieszkalnej substancji budowlanej w omawianym obszarze pochodzi z 2 połowy XIX i pierwszej połowy XX w.

Reasumując, każdy z wyodrębnionych (i scharakteryzowanych we wcześniejszych tomach opracowania) okresów historycznych pozostawił trwałe ślady w krajobrazie kulturowym obszaru, które rzutują na obecne sposoby zagospodarowania i funkcjonowania terenów parku kulturowego. Zidentyfikowane procesy przeszłe mają kluczowe znaczenie dla definiowania wartości obszaru oraz są kanwą dla wyznaczania celów działań ochronnych.

III. 1.2. Charakterystyka procesów przeszłych

1. Faza przedlokacyjna

Czas trwania:

Od pradziejów, po wiek XIV.

Specyfika procesów:

Dla tego okresu charakterystyczne są „wyspy osadnicze” powiązane z dogodnymi warunkami terenowymi (dostęp do traktów komunikacyjnych, a zarazem bezpieczne wyniesienie terenowe spośród podmokłych obszarów nadrzecznych).

Zainwestowanie tego okresu zostało wchłonięte w granice późniejszego miasta lokacyjnego, punktowo determinując modyfikację średniowiecznego układu urbanistycznego.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem są przede wszystkim zabytki archeologiczne - warstwy kulturowe i relikty budowli zidentyfikowane i interpretowane metodami badawczymi archeologii.

Uwarunkowania ochronne:

Charakter materialnych śladów procesów zachodzących w tej fazie determinuje działania ochronne w postaci identyfikacji za pośrednictwem ewidencji zabytków archeologicznych (Karty KEZA realizowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski) oraz ochrony zgodnej z pragmatyką badań archeologicznych, w tym z wyłączeniem wybranych obszarów z eksploatacji, jako „rezerwatów archeologicznych” (np. rejon Skałki).

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty



Mapa zbiorcza obszaru AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) z naniesionymi zidentyfikowanymi stanowiskami archeologicznymi świadczącymi m.in. o przedlokacyjnych centrach osadniczych (wg. Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)

2. Miasto lokacyjne

Czas trwania:

XIV – XVII w. Od symbolicznej daty wydania przywileju lokacyjnego (27 lutego 1335 r.), po zniszczenia „potopu szwedzkiego” (1655 r.)

Specyfika procesów:

Dynamiczny okres rozwoju miasta pod patronatem królewskim. Lokacja na prawie magdeburskim wytyczyła perspektywy przestrzenne, ekonomiczne i ustrojowe miasta, patronat królewski owocował jakością działań inwestycyjnych. Założenie miasta żydowskiego zdeterminowało oblicze ekonomiczne i kulturowe części obszaru (1495 r., oppidum iudaeorum - przywileje Jana Olbrachta). Optimum rozwojowe obszaru Kazimierza ze Stradomiem, dominacja funkcji związanych z handlem i rzemiosłem, funkcje mieszkalne, kultowe, obronne. Struktura zarządzania za pośrednictwem samorządu miejskiego, organizacji zawodowych (cechy) i autonomii gminy żydowskiej.

Okres decydujący dla charakteru układu urbanistycznego oraz znaczący w dziejach kształtowania zabudowy obszaru.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem jest przede wszystkim zachowany średniowieczny układ urbanistyczny. Z tego okresu pochodzą najcenniejsze budowle zabytkowe (m.in.: kościoły Bożego Ciała i św. Katarzyny wraz z budynkami klasztorными), relikty fortyfikacji (mury kazimierskie) oraz najstarsze zabytki kultury żydowskiej (np.: Stara Synagoga, synagoga i cmentarz Remuh). W sferze architektury mieszkalnej dorobek tej fazy został w znacznej mierze przejęty i przekształcony w następnych okresach. Relikty średniowiecznej i nowożytnej zabudowy mieszkalnej zachowane są w strukturach murowych późniejszej zabudowy. Przemiany tej fazy zdecydowały o materialnych i niematerialnych podstawach specyfiki i odrębności Kazimierza oraz o wyjątkowości krajobrazu kulturowego (rytm i rozmieszczenie zabudowy, wiodące relacje widokowe, dominanty krajobrazowe i kulturowe obszaru).

Uwarunkowania ochronne:

Charakter materialnych śladów procesów zachodzących w tej fazie determinuje działania ochronne w postaci identyfikacji za pośrednictwem ewidencji zabytków archeologicznych (Karty KEZA realizowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski) oraz ochrony obszarowej (wpis do rejestru zabytków nieruchomych średniowiecznego układu urbanistycznego). Indywidualnej ochronie konserwatorskiej, poprzez wpis do rejestru zabytków, podlegają najcenniejsze zabytki architektury. Wartości wniesione w tej fazie stały się podstawą uznania obszaru za część pomnika historii i zaliczenia w skład dobra światowego dziedzictwa UNESCO. Park Kulturowy ma na celu ochronę relacji widokowych i osi widokowych generowanych przez rozplanowanie i rytm historycznego układu urbanistycznego. Jednocześnie Park Kulturowy ma wzmocnić ochronę substancji indywidualnych obiektów zabytkowych.

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty

Poniżej: Przykładowe budowle ikoniczne z fazy rozwoju miasta lokacyjnego, symbolizujące jednocześnie wielokulturowość terenu parku kulturowego.



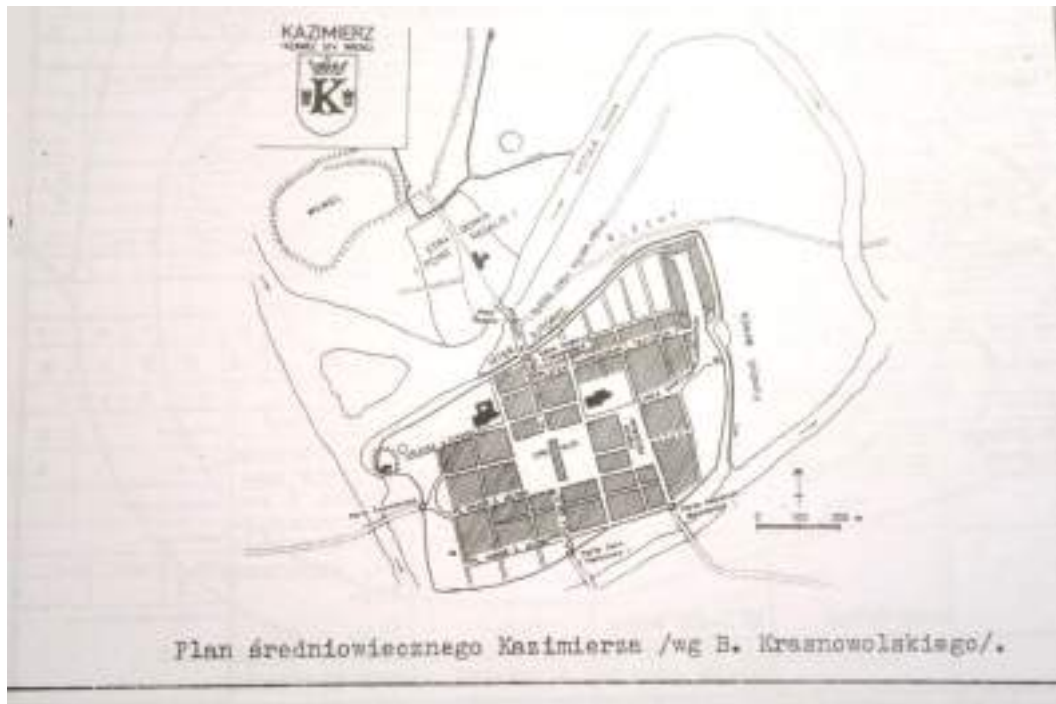
Kościół Bożego Ciała



Stara Synagoga na ul. Szerokiej



Zasięgi stanowiska archeologicznego średniowiecznego miasta lokacyjnego - w obszarze opracowania (wg. Karta Ewidencji Zabytków Archeologicznych, oprac. E. Zaitz, Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)



Rekonstrukcja układu średniowiecznego miasta lokacyjnego wg. B. Krasnowolskiego (za Karta Ewidencji Zabytków Archeologicznych, oprac. E. Zaitz, Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)

3. Nowożytny okres stagnacji i regresu rozwojowego

Czas trwania:

Od „potopu” szwedzkiego, do rozbiorów (1655 – 1795)

Specyfika procesów:

Zniszczenia wojenne z okresu „potopu” oraz napięcia na tle narodowym (m.in.: oskarżenia Żydów o pomoc Szwedom w rabunkach) przerwały definitywnie okres rozwoju i prosperity miasta. Ubytki w zabudowie mieszkalnej i w potencjale ekonomicznym miasta rzutowały na stagnację w sferze rozwojowej. Dla tego okresu charakterystyczne są wyludnienie, luki i pustki w zagospodarowaniu terenu oraz kontrasty odradzanej architektury sakralnej ze zubożałą architekturą mieszkalną i gospodarczą.

Ekstensywne zainwestowanie tego okresu otworzyło drogę dziewiętnastowiecznym przekształceniom obszaru i modyfikacji średniowiecznego układu urbanistycznego oraz zapoczątkowało zjawisko ruderyzacji i substandardowych budowli użytkowych.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem są przede wszystkim zabytki architektury sakralnej – kościoły i klasztory fundowane lub przebudowane w 2 poł. XVII i w XVIII w. Budowle te charakteryzuje wysoki poziom artystyczny. Są to przykłady recepcji europejskich nurtów stylowych w architekturze (Skałka, Trynitarze – Bonifratrzy, Misjonarze na Stradomiu, OO. Bernardyni). Ekstensywny sposób zagospodarowania terenu sprzyjał utrzymaniu rozległych zespołów klasztornych (wraz z ogrodami). Jednocześnie zróżnicowanie majątkowe kazimierskich mieszczan skutkowało wielką różnorodnością i nietrwałością realizacji użytkowych.

Uwarunkowania ochronne:

Charakter materialnych procesów zachodzących w tej fazie determinuje działania ochronne w postaci indywidualnej ochrony konserwatorskiej, poprzez wpis do rejestru zabytków najcenniejszych

zabytków architektury. Jednocześnie kościoły i klasztory z tego okresu stanowią istotne subdominanty, bądź akcenty w krajobrazie zabytkowym. Ogrody klasztorne są cennymi enklawami zieleni komponowanej. Ochrona układów zabudowy, zieleni oraz relacji widokowych, obecności tych obiektów w panoramach i widokach wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych jest zadaniem dla planowania przestrzennego i Parku Kulturowego.

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty



Punkt krytyczny w rozwoju miasta - E. I. Dahlberg, Oblężenie Krakowa przez wojska szwedzkie Karola Gustawa w 1655 roku; grafika z: Samuel Pufendorf, „De rebus Carolo Gustavo...”, Norymberga 1696. (Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie).



Plan „saski” Krakowa, 1733/1734. – udokumentowany stan ekstensywnego rozwoju miasta, rozległe tereny niezabudowane – ogrody i nieużytki.



Ikoniczne budowle sarmackiego świata baroku – klasztor OO. Paulinów na Skałce, kościół XX. Misjonarzy na Stradomiu, przykłady recepcji europejskich nurtów stylowych

4. Satelitarna dzielnica Krakowa XIX – XX w.

Czas trwania:

1791 (1795) – 1939 r. Wprawdzie połączenie miast miało miejsce już w 1791 r., jednak cezura rozbiórów, jako data graniczna ma istotniejsze znaczenie dziejowe, a scalanie miast odbywało się sukcesywnie przez kolejne dekady.

Specyfika procesów:

Dla tego okresu charakterystyczne jest zróżnicowanie chronologiczne (wewnętrzna dywersyfikacja okresu) i stopniowy wzrost ekonomiczny, który kulminację przeżywa u schyłku XIX i w pierwszych latach XX w. Wraz z rozwojem autonomii galicyjskiej i wzrostem prosperity w Krakowie ekstensywnie zagospodarowywane tereny Kazimierza ze Stradomiem zostają poddane procesowi intensywnej, wtórnej urbanizacji. Regulacja systemu wodnego, wytyczenie Alei Dietla otworzyło drogę żywiołowej zabudowie czynszowej na pograniczu Kazimierza ze Stradomiem. Wolne od zabudowy tereny w północno-wschodniej partii obszaru zostały przejęte na cele przemysłowe. Kazimierz stał się zapleczem inżynieryjno-technicznym i przemysłowym Krakowa. Zatarły się granice między historycznymi miastami. Przemiany kulturowe w społeczności żydowskiej, ruch oświecenia (Haskala), skutkowały rozwarstwieniem społeczności ortodoksyjnej i postępowej, co pociągało za sobą kolejne obiekty kultu religijnego, oświatowe, dobroczynne, etc. Kapitał żydowski przekroczył mury „miasta żydowskiego” i czynnie współtworzył nowe oblicze dzielnicy. Jest to okres gwałtownego wzrostu zaludnienia oraz ekspansji gospodarczej dzielnicy. Zainwestowanie, zabudowa tego okresu spowodowała modyfikację średniowiecznego układu urbanistycznego, stanowi zdecydowaną większość zachowanej substancji mieszkaniowej, użyteczności publicznej i przemysłowej. Okres ten zdominował krajobraz, zasób zabytków oraz charakter urbanistyczno-architektoniczny i kulturowy dzielnicy.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem są przede wszystkim nowe jakości urbanistyczne (np. ulica Dietla, kwartał przemysłowy, nowe kwartały zabudowy czynszowej, Bulwary Wiślane) oraz dominująca zabudowa historyczna w duchu historyzmu, secesji, wszystkich odcieni modernizmu oraz dzieła inżynieryjne i budowle przemysłowe. Zdecydowana większość zabytkowej zabudowy Kazimierza ze Stradomiem wpisana do rejestru zabytków, czy ujęta w gminnej ewidencji zabytków pochodzi z XIX i pierwszej ćwierci XX w. Z tego okresu pochodzą też reliktywno zachowane historyczne nawierzchnie, bruki oraz znaczna część zieleni miejskiej. Wizytówką rozwoju dzielnicy tego okresu mogą być synagoga Kupa, Szpital Bonifratrów, szkoły miejskie, „Okrągłak” na Placu Nowym, Zajezdnia tramwajowa, czy zespół elektrowni i gazowni miejskiej. Spuścizną tej epoki są podziały funkcjonalne wyraźnie różnicujące strukturę

zabudowy i użytkowania Kazimierza ze Stradomem. Jest to też epoka, w której rodzi się świadomość odrębności i wartości kulturowej dziedzictwa historycznego Kazimierza, zarówno w części chrześcijańskiej, jak i żydowskiej. W schyłkowej fazie okresu podejmuje się świadome i profesjonalne działania konserwatorskie, zarówno w skali obiektów, jak i przestrzeni publicznych. Wówczas też wpisano układ urbanistyczny Kazimierza do rejestru zabytków (Układ urbanistyczny miasta Kazimierza ze Stradomem: nr rejestru: A-12, decyzja z 23 II 1934 r.), co dało podstawy do formułowania założeń polityki konserwatorskiej.

Uwarunkowania ochronne:

W tej fazie powstawały reprezentacyjne gmachy użyteczności publicznej (szpitale, szkoły, budynki dedykowane dla potrzeb handlu i przemysłowe), które stanowią lokalne subdominanty i akcenty w krajobrazie miasta. Są to obiekty objęte ochroną przez wpis do rejestru zabytków. Natomiast zróżnicowana pod względem form i jakości architektonicznej zabudowa mieszkalna w znacznej mierze pozostaje wyłącznie w granicach wpisów obszarowych oraz jako odnotowana w gminnej ewidencji zabytków, choć znaczna część substancji zasługuje na indywidualne wpisy do rejestru zabytków. Z tą fazą łączą się też współczesne działania ochronne poprzez muzealizację istotnych składników dziedzictwa kulturowego epoki, realizowane przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (Zespół Muzeum Inżynierii Miejskiej). Z drugiej strony substancja architektoniczna tego okresu podlega najbardziej radykalnym przekształceniom adaptacyjnym i funkcjonalnym ze względu na nieprzystawalność do współczesnych wymogów cywilizacyjno-użytkowych oraz zbyt małą wagę przykładaną do zachowania detalu i elementów wyposażenia architektury z XIX i XX w. (stolarka, parkiety, dekoracje malarskie i sztukatorskie, elementy ceramiczne - okładziny i posadzki).

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty



Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888 – widoczne zmiany w układzie hydrograficznym miasta, reprezentacyjna ulica Dietla, zagęszczenie zabudowy



Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888 – widoczne zmiany w układzie hydrograficznym, reprezentacyjna ulica Dietla, zagęszczenie zabudowy, obszary do zagospodarowania w rejonie Dajworu.

Poniżej charakterystyczne budowle z epoki galicyjskiej – różnorodność funkcji i form



Inwestycje miejskie: Zajezdnia tramwajowa



Szkoła powszechna



Ciągi komunikacyjne – Bulwary Wiślane



Ulica Dietla



Specyfika kulturowa: synagoga Tempel



„Okraglak” hala targowa na Placu Nowym



Zabudowa mieszkalna XIX w.



5. Druga wojna światowa i Holocaust.

Czas trwania:

Lata 1939 – 1945.

Specyfika procesów:

Druga wojna światowa i Holocaust – niemiecka, nazistowska eksterminacja kazimierskich Żydów zmieniły diametralnie sytuację znacznego obszaru dzisiejszego Parku Kulturowego, zarówno w sensie demograficznym, jak własnościowym, kulturowym i funkcjonalnym. Lata 1939 – 1945 przerywają gwałtownie i nieodwracalnie organiczny ciąg rozwoju miasta/dzielnicy, otwierając zarazem nowe procesy przekształceń i adaptacji obszaru. Krótki okres wojny zamyka historyczne dzieje Kazimierza ze Stradomiem determinując późniejsze poszukiwania formuły i sposobów urządzenia miasta na nowo.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem tego okresu są przede wszystkim zniszczenia (np. cmentarz Remuh), wyburzenia i regulacje układu urbanistycznego oraz degradacja substancji budowlanej, wynikająca z gwałtownych zmian własnościowych i intensywnej, beznakładowej eksploatacji substancji. W warstwie niematerialnej jest to ogromna wyrwa w dziedzictwie kulturowym oraz pustka po społeczności współtworzącej przez stulecia oblicze obszaru. Istotnym elementem są znaki pamięci - miejsca pamięci w rozumieniu teorii Pierra Nory, choć doświadczenie Holocaustu w znacznej mierze udokumentowane jest poza granicami dzielnicy (Płaszów, Oświęcim, getto na terenie Podgórze).

Uwarunkowania ochronne:

Specyfika okresu i dramaturgia wydarzeń sprawiają, że działania ochronne dotyczyć mogą wyłącznie sfery pamięci i dziedzictwa niematerialnego. W znacznej mierze działania te (w zgodzie z regulacjami ustawowymi) pozostają po stronie Instytutu Pamięci Narodowej i działań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzonych po przez muzea i podległe instytucje kultury. Jest to

również obszar tematyczny do zaangażowania instytucji Gminy Miejskiej Kraków. Własną działalność w tym zakresie prowadzi krakowska Żydowska Gmina Wyznaniowa, która stanowi żywe ogniwo, łączące historię i współczesność obszaru. W granicach Parku Kulturowego funkcjonuje szereg organizacji pozarządowych zaangażowanych w kultywowanie pamięci o dawnych mieszkańcach Kazimierza i Holokauście.



Okupacyjna przebudowa ul. Krakowskiej, (fotografia archiwalna Narodowe Archiwum Cyfrowe)



Mur cmentarza Remuh z wmurowanymi fragmentami macew zniszczonych przez Niemców w czasie okupacji.



Jedne z współczesnych tablic upamiętniających mieszkańców Kazimierza i ich zagładę.

6. PRL – zdegradowana dzielnica mieszkalna

Czas trwania:

1945 – 1989 r. Okres monopartyjnych rządów państwa „realnego socjalizmu”.

Specyfika procesów:

Okres realnego socjalizmu, czyli ustroju wspólnego dla krajów tak zwanego bloku wschodniego, zdominowanego przywództwem i nadzorem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, charakteryzował się rewolucyjnymi przemianami społecznymi. Ich wyrazem był szereg reform społecznych, gospodarczych i politycznych, połączonych z dominacją ideologiczną partii oraz systemem totalitarnej ingerencji państwa we wszystkie sfery społeczne i ekonomiczne. Państwo realnego socjalizmu charakteryzowała dominacja partii marksistowsko-leninowskiej, zwanej też komunistyczną (w Polsce Polska Zjednoczona Partia Robotnicza – PZPR) we wszystkich sferach życia publicznego. Partia decydowała o ustawodawstwie, prawie, a nawet życiu prywatnym obywateli. Monopol w zakresie ideologii oraz upaństwowionej własności i gospodarki decydował o kierunkach procesów społecznych i ekonomicznych. Cenzura, w powiązaniu z „postępową” interpretacją historii, wykluczały z oficjalnego obiegu część wątków i tematów uznanych za wywrotowe lub niezgodne z linią partii. Wszelkie przejawy życia społecznego podlegały kontroli aparatu polityczno – państwowego. Charakterystyczna dla epoki jest hipokryzja i podwójne standardy – oficjalnej propagandy i praktyki życia codziennego. Ideologizacja i totalitaryzacja ustroju sprawiały, że deklarowane ideały socjalizmu, demokracji i dobrobytu klasy pracującej rozmięły się z praktyką kryzysów ekonomicznych, reglamentacji, opresji i zniewolenia obywateli. Jednocześnie przy dużym zaangażowaniu społecznym „szeregowych obywateli”, realizowano rozmaite zadania państwa i cele narodowe, od powojennej odbudowy kraju, po realizację założeń programowych gospodarki, kultury, czy ochrony zabytków.

W skali Kazimierza ze Stradomiem ogólna powojenna tendencja nacjonalizacji własności, środków produkcji i przedsiębiorstw zbiegła się z sytuacją unicestwienia znacznego procenta społeczności dzielnicy, co wiązało się z pozostawieniem mienia bez uregulowanych praw własności.

Upaństwowienie zasobów mieszkaniowych, wymiana mieszkańców, zmiany w sytuacji ekonomicznej i funkcjonowaniu przedsiębiorstw oraz instytucji użyteczności publicznej spowodowały powojenną stagnację i degradację obszaru. Jeśli dodamy do tego swoiste tabu, nakaz milczenia odnośnie dziedzictwa żydowskiego, co miało źródła w napięciach polsko – żydowskich po 1945 r., uzyskamy obraz degradacji kulturowej dzielnicy. W okresie PRL Kazimierz był traktowany przez długi czas, jako substandardowa, „podejrzana” dzielnica mieszkalna z częścią usługowo – inżynierską. Na zabudowę patrzono przez pryzmat stanu technicznego i przydatności użytkowej. Miały miejsce wyburzenia i współczesna zabudowa plombowa. Symptomy zmian pojawiły się u schyłku lat 70-tych XX w. Impulsem był wpis w 1978 r. historycznego zespołu urbanistycznego Krakowa, którego częścią był Kazimierz ze Stradomiem, na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Było to impulsem do ożywienia polityki konserwatorskiej. W 1978 r. powstał Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa (SKOZK), którego działalność skupiła się na odnowie zabytków z obszaru światowego dziedzictwa. Od 1985 r. głównym źródłem finansowania prac konserwatorskich stał się Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (NFRZK), zasilany z budżetu państwa. Połączenie uznania światowego, zapewnienia źródeł finansowania prac konserwatorskich z działaniem Państwowego Przedsiębiorstwa Pracownie Konserwacji Zabytków (PP PKZ) zaowocowały stopniową poprawą stanu zachowania najcenniejszych i charakterystycznych zabytków obszaru. Poza sferą zainteresowania zostawała substancja mieszkaniowa, zabytki z XIX i XX w., które nadal ulegały degradacji w ramach eksploatacji mienia komunalnego. Zabudowie tej długo odmawiano statusu zabytku, gdyż architektura historyzmu, secesji, czy modernizmu dopiero w ostatniej ćwierci XX w. zaczęła być dostrzegana jako wartościowa pod względem artystycznym i zabytkowym.

Wymiar materialny:

W fazie tej nie pomnażano znacząco dziedzictwa kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Zabudowa z tego okresu to albo neutralne w formie pastisze konserwatorskie, bądź charakterystyczne dla epoki realizacje typowe, które jednak ze względu na skalę i usytuowanie nikną w kontekście zabudowy historycznej. Jako dorobek epoki można wskazać obiekty poddane konserwacji i adaptacji w ramach działań PP PKZ, które z dzisiejszej perspektywy nabierają już wartości świadków epoki i dokumentów zmienności doktryn konserwatorskich. Jako czynnik pozytywny należy odnotować, że nie przeprowadzono w tym okresie totalnych akcji wyburzeń, czy zmian układu komunikacyjnego, co przytrafiło się w innych ośrodkach miejskich (np. w aglomeracji śląskiej). Stan zachowania substancji architektonicznej i uwarunkowania prawno-funkcjonalne tego okresu wyznały poziom startowy dla kolejnej epoki radykalnych przekształceń systemowych.

Uwarunkowania ochronne:

W okresie powojennym zachowały moc obowiązującą przedwojenne decyzje o wpisie do rejestru zabytków układu urbanistycznego i najcenniejszych zespołów zabudowy sakralnej. Początkowo ochrona miała charakter bierny, jednak od schyłku lat 70. XX w. podjęto działania koncepcyjne i planistyczne. Szczególne znaczenie miały prace Zakładu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej z lat 1979 – 1980 i 1983, prowadzone pod kierunkiem J. Bogdanowskiego, które zaowocowały studium urbanistyczno-konserwatorskim Kazimierza ze Stradomiem. Dokument ten, wraz z równoległe prowadzonymi badaniami i projektami PP PKZ (wiodącym autorem opracowania był Bogusław Krasnowolski) stworzył podstawy koncepcji rewaloryzacji dzielnicy. Wyniki prac badawczo - koncepcyjnych miały wpływ na zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, opracowanym w 1986 r. przez H. Stawickiego. Plan ów utrzymywał koncepcję rozwoju dzielnicy w łączności z procesami rewitalizacji. W procesie ochrony skupiano się na wyspach rozmieszczonych obiektach najcenniejszych, które podawano procesowi konserwacji oraz na zachowaniu skali i charakteru zabudowy kwartałów mieszkalnych, którą zamierzano stopniowo adaptować do współczesnych potrzeb funkcjonalnych.



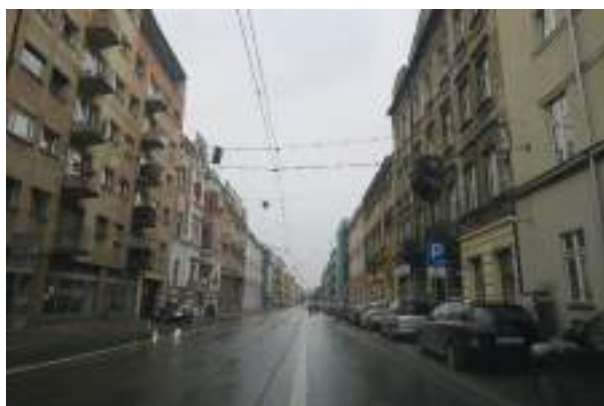
Lata 80-te XX w. – stan zachowania – wyburzenia (z dokumentacji PP PKZ, 1984)



Lata 80-te XX w. – stan zachowania – wyburzenia (z dokumentacji PP PKZ, 1985)



Stan zachowania substancji mieszkaniowej



Przemieszczenie form architektury przed- i powojennej

8. Okres transformacji ustrojowo –ekonomicznych. Miasto w rękach samorządu.

Czas trwania:

Od 1990 – trwa nadal.

Specyfika procesów:

Kazimierz, najmocniej wśród wszystkich dzielnic Krakowa, odzwierciedla przemiany systemowe, jakie zaszły w Polsce okresu przełomów polityczno – społeczno – gospodarczych lat po 1989 – 1990. Demokracja państwa, reforma samorządowa, przywrócenie wagi własności prywatnej i osób prawnych, wolny rynek gospodarczy odcisnęły znaczące piętno w tym obszarze. Indywidualna inicjatywa gospodarcza, prywatyzacja oraz zwrot licznym nieruchomości (m.in. instytucjom kościelnym i Gminie Żydowskiej) przyczyniło się do diametralnej zmiany oblicza krakowskiego Kazimierza. Jednoczesne przywracanie pamięci i kreacja atrakcyjności obszaru przez podkreślenie odrębności kulturowej zaowocowały w sferze świadomości społecznej i percepcji obszaru. Na przełomie XX i XXI w. Kazimierz stał się jednym z wiodących obszarów inwestycyjnych Krakowa, jako atrakcja turystyczna przyciągająca turystów krajowych i międzynarodowych. Pociągnęło to za sobą zmiany w strukturze mieszkańców – społeczność ukształtowana w okresie powojennym w znacznej mierze została wyparta z atrakcyjnych ekonomicznie obszarów. W latach 90. XX w. przewagę zyskał żywioł inwestycyjno-kapitałowy, niekoniecznie związany emocjonalnie z tym obszarem. Dla omawianego okresu charakterystyczny jest balans między żywiołową modernizacją i adaptacją zabudowy, a tendencjami konserwatorskimi. Niewątpliwa „moda na Kazimierz” przyniosła z jednej strony zapotrzebowanie na „klimatyczne” i stylowe lokale osadzone w tradycji kulturowej obszaru, z drugiej nadmierną eksploatacją i tendencje do barbaryzacji eksploatacji przestrzeni (przewaga oferty użytkowej, nad kulturową). Interesy mieszkańców w znacznym stopniu podporządkowano

interesom ekonomicznym, co dało zarzewie współczesnym konfliktom wartości i koncepcji odnośnie zagospodarowania dzielnicy.

Wymiar materialny:

W omawianym okresie z jednej strony odnotowano szereg sukcesów konserwatorskich (odnowione synagogi, organizacja muzeów, działania finansowane przez SKOZK), a z drugiej pojawiło się sporo nowych inwestycji, które są odbierane ambiwalentnie w historycznym otoczeniu. Balans między utratą substancji zabudowy z XIX i XX w., a jej adaptacjami dla potrzeb użytkowych wyznacza szlak dylematów zarządczych i konserwatorskich. Obok ekskluzywnych realizacji trwają nadal substandardowe, doraźnie przystosowane obiekty użytkowe. Mimo naporu inwestycyjnego Kazimierz ze Stradomiem pozostaje obszarem kontrastów, gdzie substandard, czy zruderyzowany budynek sąsiaduje z zabudową poddaną rewitalizacji, lub współczesną interesującą kreacją użytkową. Istotnym elementem zmiany jest dążenie do sieciowania atrakcji w skali Krakowa. Służyć temu ma m.in. Kładka Ojca Bernatka, łącząca Kazimierz z Podgórzem.

Uwarunkowania ochronne:

W 1994 r. Kazimierz wraz ze Stradomiem znalazły się w granicach historycznego centrum Krakowa uznanego przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Jest to okres przewartościowań polityki konserwatorskiej, rygorystycznej w skali urbanistycznej i liberalnej w skali substancji architektonicznej, zwłaszcza odnośnie zabudowy mieszkalnej. W okresie tym odnotowujemy ważne inicjatywy zmierzające do kształtowania tożsamości kulturowej dzielnicy. Trwa odbudowywanie pamięci. Od 1988 r. na Kazimierzu odbywa się Festiwal Kultury Żydowskiej. W roku 1993 staraniem Fundacji Judaica, powstało Centrum Kultury Żydowskiej. Kazimierz odzyskał w części wielokulturowy charakter, choć coraz bardziej staje się widoczny podział stref eksploatacji, turystyfikacji i zamieszkania. Istotnym czynnikiem zmian jest obudzenie świadomości mieszkańców i chęć obrony warunków bytowych. Istotnym potwierdzeniem koncepcji ochrony było dopełnienie wpisu do rejestru zabytków układów urbanistycznych nieujętych wcześniejszymi decyzjami, w postaci decyzji wpisu do rejestru zabytków: układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi (nr rejestru A-1273/M, decyzja z dnia 18.07.2011 r.).



Inicjatywa gospodarcza i przywracanie pamięci – gra specyfiką kulturową miejsca



Inwestycje – współczesna ingerencja w tkankę miejską



Zwrot ku Wiśle i otwarcie na sąsiedztwo – Kładka O. Bernatka i barki restauracyjne



Nadbudowy ahistoryczne i dewastacje elewacji (grafitti)

III.1.2. Analiza procesów trwających

Procesy obecnie trwające w granicach Parku Kulturowego, to w znacznej mierze wypadkowa kontynuacja procesów przeszłych, omówionych powyżej. Procesy te z zasady nie są krótkoterminowe, choć współtworzą je wydarzenia rozgrywające się w określonym czasie, niekiedy nawet gwałtownie. Uwarunkowania współczesności powodują ewolucję zachodzących zjawisk. Trwające procesy w granicach projektowanego Parku Kulturowego to czynniki, które mogą przyczynić się do destrukcji lub zachowania i eksponowania wartości miejsca. Ich identyfikacja to fundamentalne zadanie diagnozy, niezbędnej do sporządzenia części strategicznej (wytycznych) każdego planu ochrony Parku Kulturowego. Znaczący wkład w identyfikację procesów trwających wnoszą spostrzeżenia zgromadzone podczas opracowania I i II części niniejszego dokumentu.

| 25

W waloryzacji obszaru Parku Kulturowego zidentyfikowano cztery modele trwających procesów -

- KONTYNUACYJNY, ZACHOWUJĄCY, METAMORFICZNY i DEGRADACYJNY. Modele omówione są w rozdz. III.2. W tej partii tekstu natomiast zawarto zapis analitycznych konkluzji, związanych ze stanem obecnym i zidentyfikowanymi procesami trwającymi.

Procesy trwające uwzględniono przy delimitacji obszaru Parku Kulturowego oraz przy wyznaczaniu wewnętrznych podziałów. Przypomnijmy, że podział obszaru Parku Kulturowego dla potrzeb planu ochrony oparto o kryteria morfologiczne, traktowane jako ramy przeszłych i trwających tu procesów. Podział taki pozwolił na zdefiniowanie obszarów o wewnętrznie spójnych cechach, łączących jednak różne części składowe miejskiego krajobrazu. Na etapie identyfikacji rozpatrywano obszary, gdzie cechy historyczne i morfologiczne, określane typami charakterystycznych krajobrazów, pozwalały na scharakteryzowanie problemów występujących i wymagających interwencji w poszczególnych częściach Parku Kulturowego – ich diagnozowanie i prognozowanie.

Procesy trwające w kontekście polityki ochronnej mogą być postrzegane jako tendencje pozytywne, kwalifikowane do rozwijania i podtrzymywania, jako synergiczny element systemu ochrony, jako tendencje występujące, ale niewpływające bezpośrednio na realizację celów ochronnych oraz jako procesy negatywne, które należy modyfikować, by móc realizować cele ochronne. Wśród negatywnych procesów trwających, które niepoddane świadomej polityce ochronnej, mogą powodować destrukcję wartości zespołu wyróżniono m.in.:

- umacnianie się anonimowości i nieczytelności intencji grup inwestorskich,
- tworzenie warunków sprzyjających niekontrolowanym lub pozostającym pod ograniczoną kontrolą procesom inwestorskim w cennych pod względem kulturowym i krajobrazowym terenach,
- tendencja do przeskalowywania inwestycji ze względu na interes ekonomiczny,
- tworzenie warunków sprzyjających przypadkowości decyzji dotyczących rozwoju przestrzennego lub popełniania błędów w odniesieniu do potrzeb ochrony krajobrazu kulturowego bądź przyrodniczego (w przypadku braku czytelnie sformułowanych i prawnie zagwarantowanych zasad rozwoju),
- nasilanie się procesów dezintegracji społecznej i wzrostu anonimowości podmiotów działających w obszarze proponowanego Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem,
- spowolnienie lub stagnacja działań na rzecz podniesienia wiedzy i świadomości pro-krajobrazowej mieszkańców i władz,
- ignorowanie możliwości wykorzystania walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych w sterowaniu rozwojem przestrzennym i społeczno-gospodarczym obszaru proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem. Niedocenienie roli zieleni i bulwarów wiślanych w granicach układu urbanistycznego,
- stereotypowe i nieatrakcyjne formy realizacji partycypacji społecznej w kształtowaniu polityki rozwojowej i oddalanie idei rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,

- rozproszenie faktycznych przychodów mieszkańców oraz samorządu i w konsekwencji spowolnienie ich napływu (lub co najmniej brak czytelnego impulsu dla dodatkowego, planowego ich wzrostu),
- teatralizacja dziedzictwa i fasadyzacja zabudowy,
- dominacja interesu ekonomicznego nad interesem mieszkańców obszaru,
- przeinwestowanie,
- tworzenie zamkniętych enklaw nowej przedsiębiorczości i kameralnych, autonomicznych układów urbanistycznych (np. tereny przemysłowe w rejonie Dajworu),
- skłonność do monokultury barowo – hotelowej, jako sposobu zagospodarowania zabudowy i tworzenia oferty przemysłu turystycznego,
- specyficzne dla obszaru są upodobania do tymczasowości i substandardowości części ofert turystycznych i gastronomiczno-rozrywkowych (np.: food trucki, meleksy, handel uliczny na Placu Nowym, fast foody),
- agresja wizualna i dźwiękowa z terenów sąsiednich (oddziaływanie parku rozrywki ulokowanego na drugim brzegu Wisły, w rejonie danego Hotelu Forum),
- symbolem współczesnych procesów mogą być konflikty: mieszkańcy – przedsiębiorcy i inwestorzy, piesi – cykliści – samochody, meleksy – turyści piesi, turystyka użytkowa – turystyka kontemplacyjna, parkingi – przestrzeń publiczna, bruki i przestrzenie otwarte – zieleń miejska, tereny zieleni – inwestycje budowlane, zieleń tradycyjna – uliczne donice i skrzynie z zielenią.

Jednocześnie stwierdzenie o przewadze procesów negatywnych nie odpowiada w pełni rzeczywistości. Równoległe można zaobserwować procesy pozytywne:

- utrzymującą się tendencję do realizacji profesjonalnych prac konserwatorskich i remontów adaptacyjnych, zachowujących charakter mieszkalnej zabudowy historycznej,
- napływ środków inwestycyjnych, z których część służy podniesieniu stanu technicznego i poprawie infrastruktury technicznej budynków historycznych,
- wzrost świadomości, co do roli zieleni miejskiej, potrzeby jej ochrony i rozwoju,
- działanie w ramach dużych projektów służących zarówno podniesieniu jakości przestrzeni publicznej, jak i optymalizacji komunikacji (ul. Krakowska),
- dbałość o stan zachowania najcenniejszych zespołów zabytkowych (działania SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków), wysoki poziom konserwacji zabytków najcenniejszych i dobry ich stan zachowania,
- rosnąca w siłę aktywność rozmaitych gremiów przywracających pamięć o różnorodności kulturowej dzielnicy, a w szczególności pamięć dziedzictwa kulturowego Żydów kazimierskich,
- liczne inicjatywy podtrzymania genius loci (szyldy i sklepiki na ul. Jakuba, lokale przy Szerokiej, działania na Placu Nowym),
- konsolidację społeczną mieszkańców Kazimierza, czego wyrazem są działania w obronie warunków życia w granicach obszaru parku kulturowego,
- wpisanie się w miejscową tradycję kulturową muzeów i galerii oraz instytucji kultury kreujących charakter obszaru,
- samo powołanie Parku Kulturowego, jako narzędzia prawnego ochrony krajobrazu historycznego,
- sieciowanie atrakcji i otwieranie się na sąsiednie tereny miasta (Kładka Ojca Bernatka, planowana kładka na Ludwinów),
- niewiadomym, ale potencjalnie pozytywnym procesem trwającym i perspektywnym jest otwieranie się połączeń z innymi częściami miasta, przy okazji modernizacji linii kolejowej, która jednocześnie wyznacza granice Parku Kulturowego. Zastąpienie dotychczasowego

- nasypu ziemnego otwarciem pod estakadą kolejową stwarza nowe perspektywy zagospodarowywania przestrzeni publicznych i komunikacji z sąsiednimi wnętrzami architektoniczno-krajobrazowymi,
- ugruntowanie „marki”, popularności Kazimierza, jako wartościowego obszaru w skali miasta,
 - utrzymanie dobrej dostępności obszaru środkami komunikacji zbiorowej,
 - wysoką jakość architektoniczną części inwestycji współczesnych.

Procesy trwające ukazują pozytywne kierunki rozwoju i ujawniają słabości systemowe zarządzania oraz ochrony obszarów o szczególnej wartości historycznej i krajobrazowej. Np. inwestycje realizowane przy ul. Stradomskiej i planowane w ogrodach oo. Misjonarzy, które diametralnie zmieniają logikę układu urbanistycznego i rozmieszczenie funkcji w skali miasta, to wynik niewystarczającej współpracy służb ochrony zabytków z procesem planowania przestrzennego. Opóźnienia inwestycyjne w modernizacji ulicy Krakowskiej wynikły z niedostatecznego rozpoznania badawczego obszaru przed podjęciem inwestycji. Dodatkowo okoliczności związane z remontem ul. Krakowskiej ujawniły luki w wiedzy o przeszłości Kazimierza oraz potrzebę poszerzenia archeologicznego rozpoznania przeszłości miasta. Zatem nawet dostrzeganie dysfunkcji systemowych może być dyskutowane w celu poprawy funkcjonowania systemu ochrony i zarządzania. Warunkiem jest uzgodnienie celów i kierunków działań, które mają służyć utrwaleniu wartości uznanych za doniosłe społecznie. Powołanie Parku Kulturowego jest również sposobem czynnego włączenia się w procesy trwające w celu ich racjonalnej modyfikacji.

W obszarze Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem powtarzane są dotąd mechanizmy znane ze Starego Miasta, które z powodu popełnionych w przeszłości błędów i zaniechań zamieniło się w konserwatorsko-impresowy produkt turystyczny, pomieszczenie bezcennych zabytków i przyzwolenia na najprymitywniejszą rozrywkę. Został szanowany przez Polaków, podziwiany przez cudzoziemców trup miasta, gdzie wieczorami okna kamienic są ciemne albo błyskają podejrzenie czerwonym światłem. Diagnozę tę boleśnie potwierdzają obserwacje miasta w dobie pandemii SARS-CoV-2, gdy nie rozprasza uwagi tłum turystów, a ciemne okna dowodzą pustki społecznej i utraty atrybutów miasta żywego.

Na terenie Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, objętym wpisem do rejestru zabytków, musi zadziałać miasto i jego władze. Konstytucyjny obowiązek państwa – strzeżenia dziedzictwa narodowego – to także obowiązek samorządu terytorialnego. Ochrona idzie bowiem dwutorowo: działania bezpośrednie w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – administracja rządowa – Wojewódzki Konserwator Zabytków; działania pośrednie w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – poprzez samorząd terytorialny, który stał się podmiotem równorzędnym w zakresie ochrony zabytków wobec administracji rządowej, z wyraźnie wyodrębnionym zakresem zadań własnych i kompetencji. Władze Miasta Krakowa dysponują odpowiednimi strukturami i wykwalifikowaną kadrą, by realizować te zadania na obszarze Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem:

- Wydział Spraw Administracyjnych,
- Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków,
- Zarząd Zieleni Miejskiej,
- Zarząd Budynków Komunalnych,
- Zarząd Dróg Miasta Krakowa,
- Straż Miejska,
- Plastyk Miasta.

Władze Krakowa są w uprzywilejowanej sytuacji, gdyż dysponują doświadczeniami z wdrażania i utrzymania Parku Kulturowego Stare Miasto, gdzie problemy są podobne.

Ich rozwiązywanie to wynik skoordynowanych działań osób i instytucji mających realny wpływ na zachodzące w dzielnicy procesy. Prócz władz miasta są to przede wszystkim:

- wojewódzkie i miejskie służby konserwatorskie,
- wojewódzkie i miejskie służby ochrony i inspekcji,
- właściciele i użytkownicy obiektów i terenów, w tym muzea i inne instytucje kultury,
- instytucje i agendy turystyczne,
- instytucje edukacyjne i oświatowe,
- organizacje społeczne, zwłaszcza pozarządowe.

Rola tych ostatnich jest szczególnie ważna.

Diagnoza dotycząca procesów trwających znajduje również odzwierciedlenie w analizie SWOT, gdzie szczególnie ich obecność jest zauważalna w częściach dotyczących szans i zagrożeń, jako partii analizy dynamicznej, odniesionej do teraźniejszości i przyszłości. Procesy trwające, wymagające monitorowania, korygowania, ukierunkowania, intensyfikacji lub zahamowania stanowią istotę diagnostycznego rozpoznania problemu, umożliwiającego formułowanie zaleceń (część strategiczna). Zatem zapisy zawarte w tabelach, w układzie modeli krajobrazowych, bazują na rozpoznaniu owych procesów i zawierają wskazania do ich kierunkowania. W szczególności diagnoza procesów trwających znajduje wyraz w Tabelach wytycznych w zakresie ZWAK i modeli procesów przemian krajobrazu dla obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem oraz w wykazie działań szczegółowych w poszczególnych WAK.

Osobnej uwagi w skali procesów trwających wymagają doświadczenia czasu pandemii SARS-CoV-2. Gwałtowne załamanie, lub znaczne ograniczenie ruchu turystycznego ukazuje złe strony monokultury restauracyjno-hotelowej oraz modelu miasta bez mieszkańców. W obszarach o większej liczbie stałych mieszkańców funkcjonują lokalne rynki zbytu, jest miejsce na usługi i zakłady rzemieślnicze, na sąsiedzkie więzi i społeczną aktywność. W obszarach zdominowanych przez przemysł użytkowo – turystyczny odpływ turystów wytwarza lukę, której nie ma kto zapełnić. Doświadczenie pandemii trwa i zbyt wcześnie na jego podsumowanie omówienia. Jednak na tle procesów trwających można stawiać tezę, iż nie przejdzie ono bez echa, a zadaniem zarządzających będzie monitorowanie zmian i skutków oraz zwrot ku polityce zrównoważenia czynników miastotwórczych. W sferze ochrony substancji zabytkowej załamanie koniunktury skutkuje spowolnieniem bądź przerwaniem prac adaptacyjno remontowych, co w dłuższej perspektywie przełoży się na wzrost zagrożeń dla substancji architektonicznej. Może wpływać również na stan substancji pośrednio, przez ubożenie właścicieli i brak środków na bieżące utrzymanie obiektów. Ta perspektywa zmusza do rozważenia możliwych działań interwencyjnych i pomocowych ze strony Gminy Miejskiej Kraków, w przypadku rozwoju sytuacji kryzysowej.



Napór inwestycyjny – wypieranie relikwów przeszłości



Balans między wartością zabytkową, a współczesnym dziedzictwem kulturowym



Miasto kontrastów i zróżnicowania form zagospodarowania



Substandardowe zagospodarowanie przestrzeni



Spór o przestrzeń



Konkurencja w przestrzeni

III.1.3. Określenie kierunków przemian

Przestrzeń proponowanego parku kulturowego kształtuje suma trwających przez stulecia przemian i nawarstwień: społecznych, architektonicznych, krajobrazowych. Zmiana koryt rzek, budowa lokacyjnego miasta, formowanie się społeczności... To wszystko trwało wieki. Wieki, o których złożoności często zapominamy. Dla wielu Kazimierz to tylko miasto żydowskie i procesja ku czci św. Stanisława. Stradom – ruchliwa ulica będąca przedpołem Wawelu. Łąka św. Sebastiana? Nie słyszałem. To, że obszar ten posiada ogromną, wnikliwą literaturę przedmiotu nie znaczy, że jest ona znana. Nie turystom – oni są krótkotrwałymi użytkownikami przestrzeni miejskiej – ale mieszkańcom.

Obszar Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem jest prężnym, pełnoprawnym elementem składowym Krakowa. Obszarem zintegrowanym z nim geograficznie i administracyjnie, mentalnie, kulturowo i gospodarczo. Zatem konieczna jest dbałość o przestrzenie prywatne i publiczne, ich estetykę, autentyczność substancji, sposoby użytkowania i udostępniania.

Chciałoby się dodać jeszcze: „poszanowanie prestiżu”, ale to trudne. Wiele lat, najpierw „czarnego PR” (Kazimierz to siedlisko meneli), potem bezładnego używania tradycji miejsca dla uciechy chwilowych gości, żądnych prostych, ale hałaśliwych rozrywek, dało efekt w postaci uprzedzeń. Publicyści wskazują na sceptyczne nastawienie samych mieszkańców, jeśli chodzi o szanse na pozytywne przemiany w ich dzielnicy. Tę opinię należy przełamać, bo - zwłaszcza Kazimierz - funkcjonuje w triadzie:

- mieszkańcy dzielnicy,
- mieszkańcy Krakowa,
- turyści.

Park Kulturowy ma zadbać o wycinek rzeczywistości: porządek przestrzenny, stylistykę budynków, uczytelnienie widoków i takie sformułowanie zaleceń dla zieleni, by dzięki chaszcze można było zamienić w zieleń dopełniającą architekturę i ład przestrzenny. Ma zadbać o przywrócenie mieszkańcom wygody i piękna dzielnicy, wizualnego i funkcjonalnego komfortu, dumy z tego miejsca.

Wiele spraw dla mieszkańców istotnych musi być jednak załatwione w innych trybach administracyjnych, bo zapisy planu ochrony Parku Kulturowego to tylko jedne z elementów składowych recepty na sukces. Więcej znaleźć można w innych programach miejskich, gdzie głównymi celami są:

- dostosowanie warunków życiowych i mieszkaniowych społeczeństwa lokalnego do współczesnych standardów,
- zachowanie i rewitalizacja budynków i obiektów o walorach historycznych, kulturowych, architektonicznych i urbanistycznych,
- podniesienie walorów przestrzeni publicznej dla mieszkańców i turystów,
- poprawa sytuacji ekologicznej oraz modernizacja infrastruktury socjalnej i technicznej.

Skuteczność działania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zależy od ustalenia hierarchizacji kierunków i zakresów działań oraz harmonogramu i sposobów ograniczania zagrożeń. Zakres i sposoby hierarchizacji ochrony elementów i całości krajobrazu Parku Kulturowego obejmują:

- eliminowanie i minimalizowanie zagrożeń, w szczególności niekontrolowanych zmian w substancji kulturowej, przyrodniczej i powiązaniach widokowych, np. nie wznoszenie obiektów zmniejszających walory krajobrazowe,
- zachowanie i poprawę stanu walorów krajobrazu kulturowego przez np. uzupełnianie zanikłych, udokumentowanych historycznie elementów tego krajobrazu, zachowanie aktualnej różnorodności krajobrazowej i wzbogacanie jej poziomu, umiejętną gospodarkę zielenią, podporządkowaną aspektom ekspozycji widokowej,
- identyfikację i rozwiązywanie konfliktów według zasady „dobrego przykładu” i „krok po kroku”, gdzie najważniejszym partnerem są lokalnie działające organizacje pozarządowe,

fora i portale internetowe oraz media interesujące się na co dzień dzielnicą i jej mieszkańcami.

Dynamikę zależności uwarunkowań procesów przeszłych i współcześnie działających ukazuje analiza SWOT, gdzie – upraszczając – można procesy przeszłe uznać za te, które mają zasadnicze znaczenie dla stron mocnych i słabych, a procesy, które zostały zainicjowane współcześnie, wyrażają się w szansach i zagrożeniach. Choć oczywiście nie można ignorować bardziej złożonej struktury zapisów SWOT.

| 33

Scenariusze przemian i procesów przyszłych zależą od wyborów dokonywanych obecnie. Dbłość o krajobraz kulturowy oraz substancję zabytkową, które zapewniają obszarowi parku kulturowego wyjątkowość, to inwestycja prorozwojowa. Jednak stwierdzenie, że celem jest rozwój nic nie wyjaśnia. Procesy przyszłe mogą bowiem ogniskować się wokół rozwoju konsumpcyjnego lub kontemplacyjnego, zrównoważonego, bądź jednostronnego. W każdym wypadku skutki dla zasobów dziedzictwa oraz stopień wykorzystania tych zasobów będzie inny. Mogą wiązać się z gruntownymi przekształceniami krajobrazu, bądź z postawami zachowawczymi. Wybór drogi zależy od wielu składowych: ekonomicznych, społecznych, ideowych. Plan ochrony Parku Kulturowego nie jest instrumentem zdolnym do ingerencji w politykę Gminy, w takiej skali. Jednak Plan Ochrony Parku Kulturowego, wskazując możliwe rozwiązania, ma szansę przeważać w wyborze postaw prokonserwatorskich, jako podstawy wizji rozwoju dzielnicy.

Generalnie można zarysować dwa brzegowe - konkurencyjne i wykluczające się – scenariusze kierunków przemian – procesów przyszłych (wyrastających organicznie z procesów współczesnych):

1. Wariant eksploatacyjny – maksymalne wykorzystanie koniunktury turystyczno – rozrywkowo – użytkowej, co będzie prowadzić do wypierania mieszkańców, agresywnych inwestycji, sukcesywnej wymiany substancji architektonicznej, zaśmiecania krajobrazu standardowymi stoiskami przenośnymi oraz może nieść zagrożenie zupełnego zagubienia genius loci.
2. Wariant kontemplacyjny – poszukujący recepty zrównoważonego rozwoju, w którym jest miejsce na dobrostan mieszkańców oraz aktywności turystyczne oparte o smakowanie wartości krajobrazowo – kulturowych i pogłębione poznawanie oferty kulturalnej. W takim wariantcie wartości krajobrazu kulturowego oraz poszczególnych zabytków stają się kluczowymi, dla utrzymania atrakcyjności oferty obszaru. Stąd jest to wariant intensyfikujący działania konserwatorskie, w celu zachowania i wyeksponowania wartości historycznej miejsca.

Jak łatwo zauważyć warianty brzegowe są przerysowane i trudno sobie wyobrazić ich realizację w czystej postaci. Realna droga rozwoju, kierunku przemian przyszłych, przebiega gdzieś między skrajnościami. Pytanie, do której z brzegowych bliżej. Powołanie Parku Kulturowego ma sprawić, by uaktywnione zostały procesy prowadzące do modelu kontemplacyjnego. Wnioski i zestawienia tabelaryczne, przedstawione poniżej, wskazują na narzędzia i cele działań w granicach Parku Kulturowego.



Zachowanie wartości i genius loci zespołu zabytkowego – wariant kontemplacyjny



Dominacja form współczesnych i wypełnianie przestrzeni – wariant eksploacyjny



Niedookreślony zakres i granice możliwości adaptacji obiektów zabytkowych – skłonność do fasadyzacji zabytków



Potrzeba dostrzegania złożoności i bogactwa dziedzictwa kulturowego obszaru w skali od układu urbanistycznego i atrybutów miasta, po detal, decydujący o charakterze i autentyczności dobra.

III.2. WALORYZACJA OBSZARU PARK KULTUROWY KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM POD WZGLĘDEM HISTORYCZNYM I WSPÓŁCZESNYM

Podział na podstawowe części składowe krajobrazu Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem - wnętrza architektoniczno-krajobrazowe oraz skategoryzowane wnętrza uliczne i placowe⁴ stworzył sieć, pozwalającą na łączną ocenę obszarów pod względem ich wartości historycznych i współczesnych.

W przypadku wartości historycznych są to:

- **stan:** b. dobry // dobry // zaniedbany // zdekompletowany // stan nadingerencji // zdewastowany,
- **czytelność układu:** b. czytelny // czytelny // czytelny z przekształceniami // czytelny śladowo // nieczytelny,
- **jednorodność układu:** jednorodny // jednorodny z ingerencjami // nawarstwiony.

Waloryzując obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym zastosowano gradację od HIST 1 do HIST 4.

W przypadku wartości współczesnych są to:

- **wartości funkcjonalne:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości formalne** (estetyczne): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości widokowe** (w tym jakość, rozległość, głębokość widoków)
 - ekspozycja czynna **EC:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
 - ekspozycja bierna **EB:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **wartości przyrodnicze:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **chłonność krajobrazowa** (czyli stopień możliwości wprowadzania współczesnych realizacji bez szkody dla całości widoku): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak.

Waloryzując obszar Park Kulturowy Kazimierza za Stradomiem pod względem współczesnym zastosowano gradację od WSP 1 do WSP 4.

Dla krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem określono też kierunki trwających przemian. Jest to syntetyczna diagnoza tego, co na naszych oczach dzieje się z danym zespołem wnętrza. Określono cztery typy kierunków przemian:

- **KONTYNUACYJNY** – oznacza całościowy kształt zjawisk wskazujących na twórczą kontynuację funkcji historycznych, dbałość o formę i strukturę wszystkich elementów składowych wnętrza (budowli, dróg, zieleni itp.),
- **ZACHOWUJĄCY** – oznacza zjawiska, które kształtują ogólnie zachowanie formy i substancji, lecz w sposób nieingerencyjny lub oportunistyczny; zazwyczaj wiąże się to z odstępniem od funkcji historycznych i ograniczoną dbałością o stan krajobrazu,
- **METAMORFICZNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w szybki i gwałtowny sposób, co często związane jest z realizowanymi adaptacjami i przekształceniami. Nie sposób dziś jednoznacznie ocenić tych przemian. Model określa sam fakt zaistnienia i tempo,
- **DEGRADACYJNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w sposób jednoznacznie negatywny.

Plansza obrazująca waloryzację zasobu w układzie przestrzennym – z racji formatu – znajduje się w oddzielnym tomie opracowania.

⁴ Ciągi kluczowe [CK], Ciągi charakterystyczne [CC], Ciągi uzupełniające [CU], Ciągi pozostałe [CP], Ciągi bulwarowe [CB].

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIANY	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartość formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
I.1	Zakole Wisły	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
I.2	Plac Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
I.3	Podzamcze	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	średnie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.1	Rybaki	b. dobry	czytelny	nawarstwiony	HIST 1	najwyższe	średnie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	wysokie	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.4	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III.2	Misjonarze	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	Brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
III.3	Bożogrobcy	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY

III.4	Piekiełko	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	KONTYNUACYJNY
III.5	Koletki	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY 38
III.6	Nadwiślan	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	mierne	najwyższe	mierne	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.1	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.2	Świętego Sebastiana	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
V.1	Wrzesińska	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	wysokie	średnie	średnie	mierne	mierna	WSP 3	METAMORFICZNY
V.2	Berka Joselewicza	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
V.3	Dietla Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niska	WSP 1	KONTYNUACYJNY
V.4	Dietla Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	mierne	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
VI.1	Dajwór	zdekompletowany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	średnie	mierne	brak	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY
VI.2	Halicka	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY/DEGRADACYJNY

VII.1	Szeroka	zdekompleto- wany	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- gerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyż- sze	wysokie	średnie	niska	WSP 2	META- MOR- FICZNY
VII.2	Bawół	zdekompleto- wany	czyt. śla- dowo	nawar- stwiony	HIST 1	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VII.3	Plac Nowy	stan na- dinge- rencji	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY/ DEGRA- DACYJNY
VII.4	Miodowa	zanie- dbany	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VII.5	Brzozowa	zanie- dbany	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VIII.1	Zajezdnia	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	średnie	wysokie	niskie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
VIII.2	Gazownia	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- gerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
VIII.3	Elektrownia	stan na- dinge- rencji	czyt. śla- dowo	nawar- stwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	DEGRA- DACYJNY
IX.1	Skalka	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	najwyż- sze	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
IX.2	Augustianie	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	najwyż- sze	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY

IX.3	Piekarska	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.4	Skawińska	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY 40
IX.5	Krakowska Zach	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.6	Krakowska Wsch	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysoka	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.7	Bożego Ciała	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.8	Wolnica	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysoka	wysoka	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.9	Bonifratrzy	b. dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.10	Mostowa	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	średnie	mierne	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

NR	CIĄGI ULICZNE	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartość formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
CK 1	Bernardyńska	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CK 2	Skałeczna	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CK 3	Józefa	zaniedbany	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	wysokie	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 4	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 5	Szeroka	zaniedbany	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 6	Bożego Ciała	zaniedbany	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 7	Stradomska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 8	Krakowska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CK 9	Rybaki	b. dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CK 10	Podgórska	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	mierne	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 1	Powisłe	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 2	Smocza	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	Wysokie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 3	Koletek	zaniedbany	czytelna	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	wysokie	mierne	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CC 4	Dietla	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 5	Paulińska	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CC 6	Augustiańska	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CC 7	Trynitaraska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CC 8	Mostowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CC 9	św. Wawrzyńca	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	brak	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CC 10	Bartosza	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 11	Bawół	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CC 12	św. Sebastiana	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CC 13	Brzozowa	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 14	Jakuba	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 15	Miodowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 16	Estery	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 17	Nowy	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CC 18	Sarego Józefa	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CC 19	Bogusławskiego	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CC 20	Meiselsa	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 1	Wrzesińska	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 2	Sukiennicza	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	najwyższy	wysoki	brak	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z	HIST 2	średnie	średnie	wysoki	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY

				ingerencjami									
CU 4	św. Agnieszki	zaniedbany	czytelna	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY44
CU 5	Piekarska	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	METAMORFICZNY
CU 6	Skawińska	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	METAMORFICZNY
CU 7	Wietora	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 8	Bocheńska	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 3	wysokie	średnie	wysokie	niskie	mierne	niska	WSP 2	METAMORFICZNY
CU 9	Wolnica	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	mierne	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 10	Gazowa	dobry	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	niskie	średnie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 11	Przemyska	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 12	Rzeszowska	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 13	Dajwór	zdekompletowany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	średnie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	METAMORFICZNY

CU 14	Kupa	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	niskie	brak	nisa	WSP 4	METAMORFICZNY/D EGRADACYJNY 45
CU 15	Podbrzezie	zaniedbany	czytelny	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 16	Berka Joselewicza	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 17	Bonifraterska	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 18	Chmielowskiego Adama	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	wysokie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CU 19	Ciemna	zdekompletowany	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 20	św. Gertrudy	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 21	Halicka	zdekompletowany	czytelny	nawarstwiony	HIST 4	średnie	średnie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 4	METAMORFICZNY/DEGRADACYJNY
CU 22	Izaaka	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	mierne	średnie	mierne	brak	niska	WSP 4	METAMORFICZNY/D EGRADACYJNY

CU 23	św. Katarzyny	b. dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	wysoki	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	dobry	czyt. z przekształ.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	średnie	średnie	wysoki	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY ⁴⁶
CU 25	Lewkowa	zdekompletowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	mierne	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 26	Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 27	Na Przejściu	zdeprawowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 2	średnie	mierne	wysokie	mierne	brak	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY/D EGRADACYJNY
CU 28	Nowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	średnie	mierne	mierne	mierne	brak	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CU 29	Podzamcze	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 1	Wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	brak/wysoka	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 30	św. Stanisława	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 31	Straszewskiego Floriana	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	niskie	brak/wysoka	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 32	Warszauera	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	brak	mierna	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 33	Wąska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CU 34	Węgłowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnia	wysokie	mierne	niskie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
CB 1	Bulwar Czerwieński	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	META-47 MORFICZNY
CB 2	Bulwar Inflancki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

III.3. ANALIZA SWOT OBSZARU PLANOWANEGO PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM

Analiza SWOT⁵ to technika porządkowania i prezentowania uwarunkowań pozytywnych i negatywnych w danej sprawie, chętnie stosowana w zarządzaniu, w budowaniu strategii i planów działania. To faktycznie jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. SWOT pozwala zhierarchizować dane i dostrzec najistotniejsze zależności między zachodzącymi i potencjalnymi procesami. Analiza SWOT weszła do kanonu opracowań dotyczących parków kulturowych. Jej zadaniem jest zbliżenie się do odpowiedzi na pytania dotyczące specyfiki i potencjału krajobrazu kulturowego danego obszaru oraz perspektyw ochrony i funkcjonowania parku kulturowego. Jest też narzędziem ułatwiającym charakterystykę systemu ochrony – istniejącego i oczekiwanego.

Wnioski dają podstawę do formułowania wskazań planu ochrony Parku Kulturowego. Specyfika powyższej analizy czyni wnioski istotnymi wyznacznikami strategii, mimo nieuniknionego stopnia uogólnienia sformułowań. Zakres analiz odnosi się zarówno do identyfikacji potencjału Parku Kulturowego w układzie statycznym (odnośnie zastanego i trwającego zbioru wartości), jak do identyfikacji problemów Parku Kulturowego w układzie dynamicznym (zachodzące aktualnie i przyszłe procesy zmian). Ze względu na złożoność obszaru obserwacji szczególną uwagę zwrócono na sektory tematyczne dotyczące: wartości zabytkowej, problemów środowiskowych, problemów zieleni, problemów techniczno-infrastrukturalnych, w tym problemów komunikacji oraz problemów konserwatorskich i społecznych. Wynik analiz przekracza ramy klasycznego ujęcia konserwatorskiego (planu ochrony) dla historycznego krajobrazu objętego ustawową formą ochrony zabytków, jaką jest Park Kulturowy, gdyż dotyczy problemów ekonomicznych i społecznych w szerszej skali. Jednak warunkiem koniecznym dla budowy odpowiedzialnej i skutecznej strategii ochrony zabytku jest uwzględnienie szerszego kontekstu społecznego. Truizmem jest już stwierdzenie, że ochrona substancji, czy kompozycji zabytkowej, jest możliwa i skuteczna wyłącznie w warunkach szerokiego zrozumienia i poszanowania wartości reprezentowanych przez chroniony fenomen oraz uwzględnienia uwarunkowań społeczno – ekonomicznych, w których owa ochrona ma być sprawowana.⁶ Takie podejście ma szczególne znaczenie, gdy odchodzimy od klasycznego modelu ochrony opartego o system zakazów i pozwoleń, a przechodzimy do dynamicznego modelu zarządzania dziedzictwem. W modelu zarządzania dziedzictwem decyzje konserwatorskie oraz aktywności użytkowników, właścicieli i gospodarzy terenów, czy obiektów, muszą tworzyć synergiczną sieć działań podporządkowanych idei ochrony wartości wyróżniających dany zespół – obszar – obiekt. Park Kulturowy, jako dynamiczna i elastyczna w swej istocie forma ochrony konserwatorskiej daje wystarczające narzędzia, by do takiego modelu zarządczego dążyć. Zarządzanie zmianą staje się w ten sposób świadomym kierunkiem ochrony wartości dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu miejskiego).⁷ Uzyskuje się dzięki temu współdziałanie rozmaitych mechanizmów

⁵ Nazwa jest akronimem od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia).

⁶ Dodajmy, że zgodnie z zapisem ustawowym ochronę zabytków stanowi się „w interesie społecznym”, zatem wykazanie owego interesu jest niezbędnym warunkiem ochrony.

⁷ Taka filozofia ochrony znajduje mocne oparcie w dokumentach doktrynalnych, szczególnie w Rekomendacji o Historycznym Krajobrazie Miejskim przyjętej przez UNESCO w 2011 r. (por. B. Szmygin, Rekomendacja o Historycznym Krajobrazie Miejskim – wdrożenie zmiany paradygmatu w ochronie miast historycznych, *Budownictwo i Architektura* 12(4) (2013) 117-126.

funkcjonujących w danym obszarze, które mogą wspólnie służyć koncepcji ochrony i przełamywać bariery, które w tradycyjnym modelu statycznym skutecznie ograniczają możliwości działań i osiągnięcia zamierzonych efektów. Jednak, by taki model mógł funkcjonować, trzeba po pierwsze jednoznacznie określić cele ochrony, a po drugie dobrze rozpoznać mocne i słabe strony miejsca oraz szanse i zagrożenia, jakie w kontekście celów ochrony tam występują. Zatem analiza SWOT jawi się, jako konieczny etap analizy służącej formułowaniu strategii ochrony danego miejsca. W przypadku Kazimierza ze Stradomiem, jako obszaru poddanego obecnie szczególnie aktywnej i eskalującej konkurencji racji i wartości, analiza SWOT jest narzędziem ukazującym obraz wielostronnie, co sprzyja obiektywizacji wniosków zarządczych. Z tego też względu przeprowadzono analizę wielopoziomową – w pierwszej części odnoszącą się do charakterystyki formalnej (wartości zabytkowe, specyfika dziedzictwa kulturowego), w drugiej do charakterystyki funkcjonalnej (środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne) i trzeciej strategicznej (funkcjonowanie systemu ochrony). Dopiero podsumowanie wniosków z kolejnych etapów analizy umożliwia przejście do fazy syntezy, czyli formułowania wniosków i zaleceń planu ochrony Parku Kulturowego.

Analiza SWOT

I. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, jako przedmiot ochrony (wartości zabytkowe i kulturowe) – odzwierciedlenie procesów przeszłych we współczesności

Strony Mocne

- wielowątkowa historia, czytelna w tkance miejskiej, decydująca o atrakcyjności formy – od osadnictwa przedlokacyjnego, przez miasto średniowieczne, nowożytne, rozwój w XIX i XX w., transformację z przełomu XX/XXI w. oraz wahnięcia rozwojowe („potop” szwedzki, rozbiory, II wojna światowa, okres PRL),
- wielokulturowa historia miasta czytelna w tkance miejskiej – wątki tradycji chrześcijańskich i żydowskich (ortodoksyjnych i postępowych), wątki handlowe, przemysłowe, tradycja rzemiosła, recepcja europejskich koncepcji artystycznych i architektonicznych,
- wysoka jakość architektoniczna i artystyczna oraz różnorodność zabytków o charakterze ikonicznym,
- wyjątkowość zabytków ikonicznych w skali Krakowa i znacząca pozycja w skali globalnej,
- czytelna forma stylowa i wyrównany poziom artystyczny zabudowy dopełniającej (głównie mieszkalnej),
- zdeterminowany historycznie, zachowany i czytelny charakter urbanistyczny, powiązany z wewnętrznymi i zewnętrznymi relacjami krajobrazowymi,
- czytelne granice zespołu historycznego, w tym związek z korytem Wisły i siecią komunikacyjną (kolej),
- wielojęzyczność i wielonarodowość dawnych mieszkańców Kazimierza i Stradomia, współtworzących wspólną kulturę miejską – tradycja współistnienia (dziedzictwo niematerialne),
- osadzenie w tradycji literackiej i plastycznej (istotne wartości niematerialne – „legenda krakowskiego Kazimierza” obecna w świadomości społecznej),

- akceptowana i ugruntowana w świadomości społecznej ochrona konserwatorska – wpisy do rejestru zabytków pojedynczych budynków oraz wpisy do gminnej ewidencji zabytków, pomnik historii i dobro światowego dziedzictwa,
- zaawansowany stan badań,
- aktywne grono miłośników historii i zabytków dzielnicy,
- poczucie wyjątkowości miejsca (w skali Krakowa i w skali globalnej).

Strony Słabe

- stan zachowania i standard techniczny znacznej części zabudowy mieszkalnej,
- tradycja dzielnicy ubogiej – „malowniczość zaniedbania”, „kult substandardu”,
- teatralizacja dziedzictwa (tradycja żydowska),
- zapomnienie, zagubienie historycznych funkcji i znaczeń części obiektów historycznych,
- dysharmonijne ingerencje architektoniczno-urbanistyczne (przeskalowane pod względem gabarytów, niewspółgrające z otoczeniem historycznym),
- nietrwałość części substancji architektonicznej (zużycie substancji dziewiętnastowiecznej zabudowy czynszowej),
- zieleń zdegradowana z powodu niekontrolowanej sukcesji, stanu zdrowotnego i niedostatku bieżącej pielęgnacji,
- punktowe przekształcenia form architektonicznych (np.: ocieplenia, przemalowania, wymiana stolarki),
- obecność akcentów plastycznych o obcym charakterze formalnym (formy kosmopolityczne i substandardowe),
- chaos informacji wizualnych,
- agresywne akcenty funkcjonalne o charakterze sprzecznym z tradycją miejsca,
- brak spójnej koncepcji aranżacji przestrzeni publicznych wyrażający się w zróżnicowanych rozwiązaniach małej architektury, nawierzchni, elementów informacji publicznej.

Szanse

- historycznie ugruntowana różnorodność form architektonicznych, która daje możliwość dopełnień współczesnych na zasadach dobrej kontynuacji,
- zainteresowanie inwestycyjne, adaptacje obiektów zabytkowych zachowujące formę i substancję historyczną,
- zainteresowanie mieszkańców – wspólnot właścicieli utrzymaniem charakteru i substancji zabudowy,
- szerokie możliwości lepszego eksponowania wartości historycznych miejsca (od informacji, przez szlaki kulturowe, po iluminację obiektów),
- wzrost zainteresowania architekturą modernizmu oraz dziedzictwem przemysłowym w skali krajowej i globalnej,
- stabilna polityka konserwatorska SKOZK oraz Gminy Miejskiej Kraków i dostępność źródeł finansowania remontów konserwatorskich,
- możliwość eksponowania wartości historycznych i artystycznych bez znaczących nakładów finansowych (potrzeba bieżącej dbałości, nie działań interwencyjno-rekonstrukcyjnych),
- nowe tematyczne szlaki kulturowe, jako propozycja udostępnienia i ochrony wartości miejsca,

- zrozumienie dla powiązań architektoniczno-krajobrazowych w skali urbanistycznej dzielnicy i miasta,
- zarządzanie obszarem w skali krajobrazu z uwzględnieniem potrzeby ochrony i eksponowania relacji widokowych,
- jakość prac konserwatorskich i remontowych oraz nowych ingerencji architektonicznych,
- odwracalność części zmian niekorzystnych.

Zagrożenia

- niekontrolowane przekształcenia substancji, degradacja formy indywidualnych budowli i zespołu urbanistycznego,
- trudność adaptacji do nowych funkcji części istotnych budowli historycznych,
- fasadyzacja (wyburzanie substancji historycznej, zastępowanie nową, z zachowaniem lub odtwarzaniem fasady budynku przesłaniającej nową ingerencją),
- niedoinwestowanie bieżącego utrzymania budynków zabytkowych,
- postępująca degradacja techniczna obiektów zabytkowych,
- źle prowadzone prace konserwatorskie (niedotrzymywanie standardów wykonawczych),
- niewłaściwa eksploatacja funkcjonalna budowli zabytkowych,
- ignorowanie wartości detalu i faktury elewacji,
- słabość nadzoru konserwatorskiego i iluzoryczność egzekucji (np. skuteczność nakazania przywrócenia zdegradowanej budowli do stanu pierwotnego),
- docieplenia, adaptacje, wymiany stolarki bez uwzględniania wartości zabytkowej budynków,
- brak wykładni jednorodnej strategii konserwatorskiej dla mieszkańców i użytkowników przestrzeni publicznej,
- brak koordynacji działań inwestycyjno-remontowych (np. infrastruktura techniczna, nawierzchnie, aranżacje zieleni),
- dominacja nowych inwestycji o obcej formie architektonicznej i skali przekraczającej pojemność zespołu,
- zagubienie zrozumienia dla tradycji historycznej, disneylandyzacja obszaru,
- wprowadzanie agresywnej kolorystyki w elewacjach budynków i w sferze reklam,
- przesłanianie nośnikami reklam elewacji, zabytkowych obiektów,
- chaos przestrzenny i informacyjny,
- poświęcenie wartości historycznych na rzecz użytkowych (np. zagrożenie wymiany bruku w ul. Szerokiej).

II. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, jako zespół funkcjonalny /kwestie środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/ - relacja z aktualnymi procesami aktywnymi w obszarze parku kulturowego.

Strony mocne

- rozległość i różnorodność zespołu zabytkowego,
- liczna (zwłaszcza w porównaniu ze Starym Miastem) społeczność stałych mieszkańców,
- przedsiębiorczość i obecność inwestorów,

- zróżnicowanie sfery biznesu i usług: od reprezentacji przemysłu (Tauron, Gazownia), przez obsługę ruchu turystycznego (hotelarstwo, gastronomia, przewodnicy), po usługi medyczne, różnoskalowy handel, usługi i ofertę kulturalną;),
- tradycja miejsca – obecność pracowni artystycznych, warsztatów rzemieślniczych i miejsc spotkań (nowa tożsamość),
- ugruntowana pozycja na mapie atrakcji turystycznych Krakowa i Polski,
- funkcjonowanie ośrodka dokumentacji z bogatymi zbiorami, w tym ikonograficznymi – Muzeum Krakowa,
- międzynarodowe grona interesariuszy – związanych z tradycją miejsca,
- atrakcyjność funkcjonalna substancji zabytkowej – zasób prorozwojowy,
- powiązanie historycznego układu urbanistycznego z wartościami innych obszarów Krakowa – Wawel, Stare Miasto, Podgórze,
- obecność terenów zielonych – ciągów spacerowych i komunikacyjnych,
- usytuowanie w skali zespołu miejskiego - dobra dostępność komunikacyjna (tramwaj) z wielu kierunków,
- pojemność funkcjonalna zespołu,
- kontynuacja procesów rewaloryzacji substancji zabytkowej,
- obecność placówek kultury o dużym znaczeniu w skali miasta (Muzeum Krakowa, Muzeum Etnograficzne, Muzeum Inżynierii Miejskiej, Żydowskie Muzeum Galicja),
- miejsca kultu i pielgrzymowania o znaczeniu ponadregionalnym (Skałka, Cmentarz Remuh).

Strony słabe

- strefy przeinwestowane i niedoinwestowane – brak równomierności rozwojowej obszaru,
- nieodwracalna degradacja części substancji architektonicznej,
- przeciążenie ruchem i nierównomierny rozkład ruchu odwiedzających w poszczególnych fragmentach miasta,
- dominacja funkcji komercyjnych w części obszaru,
- żywe konflikty wartości i strategii rozwoju w granicach dzielnicy (spór mieszkańcy – eksploatacja turystyczna, spór: zachowawcze lub ekspansywne podejście do substancji architektonicznej, spór: dogłęszczenie inwestycyjne – ochrona przestrzeni, różne koncepcje pielęgnacji zieleni),
- problemy komunikacyjne – ruch samochodowy, parkowanie, konkurencja i konflikty funkcjonalne ciągów jezdnych, rowerowych i pieszych, obecność meleksów i hulajnóg,
- indywidualne zawłaszczanie przestrzeni (ogródki gastronomiczne, parkowanie aut i meleksów, składowiska hulajnóg),
- zróżnicowana jakość informacji wizualnej, reklam,
- dewastacje i wandalizm (uszkadzanie elewacji, graffiti),
- duża ilość pustostanów i obiektów eksploatowanych beznakładowo,
- skutki historycznej „luki remontowej”,
- niedookreślenie urbanistyczne części terenów (luki w zabudowie, tereny użytkowane ekstensywnie, funkcje niekorespondujące z rangą miejsca - „improvizowane parkingi”, skupiska food trucków, doraźna zabudowa handlowa „budki”),
- problemy sytuacji prawnej i własnościowej nieruchomości,
- problemy porządkowe – wrażenie „brudnego miasta”,
- niska funkcjonalność części terenów zielonych.

Szanse

- zapotrzebowania na ofertę turystyki kulturowej – turysta indywidualny, turysta krajowy,
- „zwrot ku rzece” – lepsze wykorzystanie walorów Wisły,
- możliwości strefowania obszarów funkcjonalnych w skali bloków zabudowy,
- koordynacja działań Miasta i właścicieli nieruchomości w celu uzyskania spójnego wizerunku obszaru,
- budowa docelowej wizji zagospodarowania obszaru, jako konieczny element racjonalnego zarządzania,
- wzrost świadomości wartości i tożsamości miejsca,
- poszukiwanie form prezentacji historii łączących narrację i aktywność ekonomiczną,
- pojemność funkcjonalna zespołu,
- zasoby zieleni i możliwość ich kształtowania,
- programy ochrony i aktywna polityka miasta w zakresie zachowania wartości kulturowych i środowiska,
- mnożenie synergicznych form ochrony,
- sieciowanie atrakcji turystycznych i ofert kulturalnych,
- łączenie prezentacji walorów architektoniczno-krajobrazowych z kulinarną tradycją lokalną, np. rozwój oferty produktów regionalnych, slow food etc.,
- stawianie na odbiorcę świadomego wartości obszaru, eliminowanie turystyki użytkowej.

Zagrożenia

- ahistoryczne podziały własnościowe nieruchomości,
- zmiany funkcjonalne, zwłaszcza w sferze budowlanej użyteczności publicznej,
- zmiany skali zabudowy (wprowadzanie wielkogabarytowych zespołów mieszkalno-hotelowych),
- zanik i wypieranie lokalnej tradycji rzemiosła i handlu (galerie, warsztaty, drobne usługi),
- dogęszczanie zabudowy, nowe inwestycje w zastanym układzie urbanistycznym lub drastyczna wymiana substancji budowlanej,
- degradacja przestrzeni publicznych przez niekontrolowaną zabudowę substandardową oraz podziały przestrzeni,
- dopuszczenie do nieograniczonego wprowadzania reklam i małych punktów handlowych w tym baz food trucków,
- brak koordynacji działań w skali przestrzeni miejskiej,
- eskalacja konfliktów interesów: mieszkańcy – inwestorzy, prawa własności – paradygmat ochrony, dobro indywidualne – dobro publiczne, piesi – ruch samochodowy, cykliści, hulajnogi elektryczne, melekсы,
- postrzeganie problematyki Kazimierza ze Stradomem w oderwaniu od koncepcji zarządzania centrum miasta i powiązań z Parkiem Kulturowym Stare Miasto oraz projektowanym Parkiem Kulturowym Stare Podgórze z Krzemionkami,
- zaniechanie aranżacji obszarów pobocznych, dalsza ich degradacja estetyczna,
- destrukcja przestrzenna związana z parkowaniem pojazdów (np. na ul. Szerokiej lub na Placu Wolnica),
- przeinwestowanie funkcjonalne i formalne – obniżenie wartości zespołu w dalekiej perspektywie.

III. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, w kontekście sprawowania ochrony dziedzictwa kulturowego (system stanowionej ochrony konserwatorsko – krajobrazowej oraz szans i zagrożeń związanych z utrzymaniem lub zaniechaniem założeń ochronnych) – odniesienie do potencjalnych przyszłych procesów kształtujących oblicze dzielnicy

Mocne strony stanowionej ochrony konserwatorskiej:

- nasycenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków i do gminnej ewidencji zabytków,
- obecność prestiżowych i ponadlokalnych form ochrony – Pomnik Historii oraz świadectwa uznania globalnego – dobro światowego dziedzictwa UNESCO,
- niekwestionowana ponadlokalna wartość zasobów krajobrazowych i substancji zabytkowej w granicach Parku Kulturowego,
- komplementarny w stosunku do pozostałych form ochrony (w tym zapisów w mpzp) charakter formy ochrony, jaką jest Park Kulturowy, obejmujący zagadnienia substancji zabytkowej, urbanistyki i krajobrazu (w tym zieleni w układzie urbanistycznym),
- elastyczny charakter formy ochrony jaką jest Park Kulturowy, umożliwiający dostosowanie rygorów ochronnych do faktycznej specyfiki miejsca i lokalnych potrzeb ochronnych,
- artykułowana przez część społeczności akceptacja dla koncepcji ochrony,
- determinacja samorządu do ustanowienia formy ochrony,
- funkcjonowanie zespołu dedykowanego zarządzaniu parkiem kulturowym w strukturze administracji samorządowej Gminy Miejskiej Kraków,
- zewnętrzny nadzór nad poprawnością działań ochronnych w kontekście prawnym i rzeczowym ze strony wojewódzkiego konserwatora zabytków (w granicach pomnika historii i dobra UNESCO),
- uzupełnianie się zapisów związanych z powołaniem Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem z funkcjonującym Parkiem Kulturowym Stare Miasto oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- prorozwojowy charakter ochrony, która gwarantuje zachowanie wyjątkowości, tożsamości, a co za tym idzie konkurencyjności miejsca w skali kraju i Europy.

Słabe strony stanowionej ochrony konserwatorskiej

- niespójności polskiego systemu prawnego ochrony zabytków,
- ograniczona skuteczność egzekucji decyzji konserwatorskich, szczególnie w zakresie przywracania obiektu do pierwotnego stanu,
- niski stopień partycypacji społecznej w stanowieniu i utrzymywaniu form ochrony,
- niewystarczający poziom świadomości łączności kwestii ekonomicznych i ochronnych, zwłaszcza dla zachowania konkurencyjności miejsca,
- artykułowany przez część opinii społecznej lęk lub sprzeciw wobec stanowionej formy ochrony dziedzictwa kulturowego w postaci Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem,
- akceptowalność przez część opinii społecznej działań pozaprawnych lub na granicy prawa (szczególnie odnośnie doraźnej działalności gospodarczej w zakresie handlu mobilnego, czy obsługi ruchu turystycznego),

- wymierność kosztów doraźnych działań ochronnych i trudna do zobrazowania perspektywa zysków wynikających z działań ochronnych,
- niewystarczająca liczebność zespołu delegowanego do wdrażania i zarządzania parkami kulturowymi w Krakowie.

Szanse stanowionej ochrony konserwatorskiej

- komplementarność działań ochronnych z zakresu ochrony środowiska, ochrony zabytków, polityki społeczno – ekonomicznej gminy i polityki planistycznej,
- umiejętne i transparentne zarządzanie zmianą (czyli prowadzenie polityki ochronnej w sposób zyskujący akceptację społeczną),
- szybkie ukazanie opinii społecznej pozytywnych skutków wprowadzanych zmian,
- wspieranie przez samorząd podmiotów indywidualnych włączających się w działania ochronne (promowanie remontów konserwatorskich, stwarzanie warunków do wprowadzania pożądanych korekt kolorystycznych czy formalnych wystroju elewacji),
- wzrost społecznej świadomości ekologicznej i kulturowej,
- powiązanie idei ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego z kultywowaniem lokalnej tożsamości i tradycji kulturowej,
- konsolidacja i wzmocnienie kadrowe zespołu w strukturze administracji samorządowej zarządzającego parkami kulturowymi,
- ścisłe współdziałanie organów administracji konserwatorskiej wojewódzkiej i samorządowej oraz innych instytucji i organów publicznych działających w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem,
- kreowanie aktywnej komunikacji społecznej /obywatel – urząd – Referat ds. Parków Kulturowych, jako sposobu rozładowywania konfliktów i wyjaśniania kwestii spornych,
- wsparcie medialne idei ochrony dziedzictwa kulturowego Krakowa, ze szczególnym uwzględnieniem krajobrazu kulturowego (w tym Kazimierza i Stradomia),
- edukacja dla dziedzictwa – upowszechnianie wiedzy o istocie i skutkach działań ochronnych.

Zagrożenia stanowionej ochrony konserwatorskiej

- przedkładanie interesu indywidualnego i prywatnego nad interes zbiorowości, wyrażany w polityce ochronnej i planistycznej,
- konflikt wartości oparty na odmiennym rozumieniu hierarchii i znaczenia przyczyn i skutków w kontekście rozwoju miasta oraz indywidualnej pomyślności ekonomicznej mieszkańców,
- wysoki stopień złożoności zaleceń ochronnych, wymagający szczegółowego zapoznania się z dokumentami strategicznymi i ich praktycznej aplikacji, co wymaga doświadczonego i zaangażowanego zespołu realizującego zadania ochronne,
- nieprzystąpienie do realizacji kolejnych dokumentów związanych z Parkiem Kulturowym Kazimierz ze Stradomiem, a zwłaszcza planu zarządzania parkiem kulturowym oraz aktualizacji miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- niechęć do zmian poprzez zwyczajowo przyjęte metody działania,
- anarchia przestrzenna i funkcjonalna, która znajduje akceptację społeczną,

- luki prawne, które mogą otwierać drogę do kontestacji zapisów ochronnych,
- możliwość dążenia do zmiany kierunków i założeń polityki ochronnej Gminy Miejskiej Kraków, wynikająca z braku mechanizmów gwarantowania stabilizacji polityki ochronnej samorządu,
- słabość tradycji współdziałania samorządu, administracji państwowej i podmiotów indywidualnych dla osiągnięcia efektów o wymiarze wspólnotowym, powszechnie dostępnych w przestrzeni miejskiej,
- zła komunikacja społeczna, w wyniku której gubią się treści związane z powołaniem parku kulturowego.

Wnioski

Przedstawiona powyżej analiza SWOT wskazuje na istotne tendencje, warunkujące specyfikę obszaru Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie oraz wpływające na kształtowanie polityki ochronnej. Z jednej strony jest to obszar o analogicznych wartościach, szansach i zagrożeniach, co sąsiedni obszar Parku Kulturowego Stare Miasto. Z drugiej strony różnice wynikające ze sposobów zainwestowania obszaru, z liczebności i rozmieszczenia mieszkańców oraz większego zróżnicowania substancji urbanistycznej i architektonicznej otwierają znacznie większą ilość potencjalnych konfliktów i potrzeb zdefiniowania polityk ochrony oraz rozwoju. Kazimierz ze Stradomiem zachowują autonomię względem innych części miasta, gdyż pod względem jakości i znaczenia potencjału dziedzictwa kulturowego wyróżniają ten obszar oryginalne wątki historyczne i zachowana substancja zabytkowa. To zdecydowanie mocna strona i wartość obszaru parku kulturowego. W sferze niematerialnej dopełnieniem owej wyjątkowości jest „legenda Kazimierza” i jeden z ważniejszych w Polsce obszar reprezentacji dziedzictwa kultury żydowskiej (choć, jak wielokrotnie podkreślano, to tylko część tradycji Kazimierza).

Optymalizacji i świadomego kreowania wymaga system powiązań funkcjonowania ekonomicznego z eksponowaniem i użytkowaniem zespołu zabytkowego, przy poszanowaniu praw i komfortu mieszkańców. Korelacja zadań w sferze zarządzania obszarem i działań ochronno-konserwatorskich, to istotna szansa podniesienia jakości życia w obszarze Parku Kulturowego. Wydaje się niezbędnym aby zachować komercyjny charakter części obszaru, a z drugiej strony wzmocnić poczucie bezpieczeństwa i komfortu warunków życia stałych mieszkańców. Celem działania powinna być ochrona wyjątkowości urbanistycznej i historycznej obszaru, substancji zabytkowej, zieleni oraz relacji krajobrazowych, jako istotnych zarówno w perspektywie eksploatacji turystycznej, jak i warunków życia mieszkańców. Szansą powinno być też kompleksowe spojrzenie na politykę ochrony i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Krakowa, jako całości – z uwzględnieniem strefowania w kontekście Kazimierza ze Stradomiem, Starego Miasta, Podgórze, a nawet Nowej Huty, czy szerzej parków krajobrazowych i miejscowości satelitarnych w otoczeniu miasta. Rozwój spojrzenia „sieciowego”, łączącego atrakcyjne obszary historyczne i krajobrazowe w spójną i kompleksematną całość funkcjonalną, otwiera dalsze możliwości kreowania jednocześnie polityki ochronnej i rozwoju ekonomicznego. Zarazem w takim ujęciu koncepcja ochrony konserwatorskiej zespołu Kazimierza ze Stradomiem staje się oczywistą częścią koncepcji ekonomicznej rozwoju aglomeracji krakowskiej i zyskuje rangę priorytetu nie tylko w kontekście konserwatorskim, ale i szerzej rozumianej polityki miasta.

Słabości i zagrożenia wiążą się z zagrożeniem utraty substancji historycznej i przeinwestowania funkcjonalnego, które może zatrzeć wyjątkowy charakter obszaru. Najistotniejszym zagrożeniem jest utrata substancji zabytkowej w skali obiektów i kompozycji przestrzennej w wyniku

nieskoordynowanych, jednostkowych decyzji ignorujących wartości zespołu. Istotnym zagrożeniem są zmiany w poczuciu i rozumieniu tożsamości miejsca. Niezbędnym czynnikiem polityki miasta w tym kontekście powinna być dążność do zachowania charakteru obszaru parku kulturowego z wykorzystaniem uwarunkowań, jakie daje zastana, historyczna kompozycja urbanistyczna. Skrajną ostrożność powinny budzić koncepcje ingerencji w substancję (np. wymiana bruków ulic Kazimierza, docieplanie elewacji, wymiana zabudowy), ekspansja form substandardowych (food trucki, budki handlowe) lub obcych formalnie (pływające restauracje i hotele nad Wisłą).

Z analizy SWOT wynika, że skuteczna ochrona wartości historycznych, kompozycyjnych i zabytkowych obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem musi opierać się na założeniach:

1. Wartości historyczno-kulturowe Kazimierza ze Stradomiem są zróżnicowane i nierównomiernie rozmieszczone. Współtworzą je obiekty ikoniczne najwyższej klasy artystycznej i zabytkowej, takie jak: kościoły Kazimierza, synagogi i kirkut miasta żydowskiego, zabudowa centralnej partii Stradomia (wzdłuż ulicy Stradom) z zespołami klasztorными Bernardynów i Misjonarzy, zabudowa historycznych centrów przemysłowych – elektrownia miejska, zajezdnia tramwajowa, w mniejszym stopniu mocno przekształcony zespół gazowni miejskiej oraz świadectwa funkcji miejskich – relikty murów miejskich, Ratusz Kazimierski i Plac Wolnica, Okrągłak i Plac Nowy oraz wyjątkowy (a zarazem wykraczający poza granice obszaru) ciąg Bulwarów Wiślanych. Te wybitne zabytki zanurzone są w tkance urbanistycznej złożonej głównie z zabudowy mieszkalnej ukształtowanej w XIX i 1 połowie XX w. Zabudowa ta charakteryzuje się zróżnicowaniem jakości technicznej i architektonicznej, przy wyrównanym poziomie formalnym. Jej wartością jest jednorodność zespołu oraz harmonijność w skali urbanistycznej (wpisywanie się w siatkę podziałów o charakterze historycznym, wyrównany gabaryt, zabudowa blokowo – pierzejowa).
2. W skali obszaru Parku Kulturowego wyróżniają się strefy intensywnej eksploatacji turystyczno – rozrywkowej, połączonej z mitologizacją i teatralizacją obszaru oraz strefy zamieszkania. W obszarach przenikania się tych stref występują najsilniejsze konflikty interesów, odzwierciedlające się również w stosunku do substancji i funkcji miejskich.
3. Istotnym problemem są regulacje dotyczące parkowania i poruszania się pojazdów, dla których odmienne strategie są oczekiwane ze strony turystów, mieszkańców i przedsiębiorców lokalnych.
4. Z powyższej charakterystyki wartości wynika potrzeba ochrony skali urbanistycznej i charakteru miasta historycznego z jego relacjami widokowymi i zielenią, a jednocześnie miasta mieszkańców – zamieszkałego, żywego. Zachowanie równowagi między eksploatacją turystyczno – ekonomiczną, a charakterem dzielnicy mieszkalnej jest największym wyzwaniem obszaru parku kulturowego.
5. Potrzebna jest polityka społeczno – ekonomiczna Miasta, która połączy koncepcje rozwojowe z utrzymaniem i eksponowaniem wartości kulturowych, tradycji i krajobrazowych obszaru, jako cennego kapitału miasta.
6. Celowa jest konsekwentna i rygorystyczna polityka konserwatorska, gwarantująca zachowanie substancji zabytkowej w skali jednostkowej (budynki, układ urbanistyczny) i kompozycji zespołu, jako całości.
7. Celowe jest preferencyjne traktowanie pracowni artystycznych, zakładów rzemieślniczych, sklepików z przedmiotami artystycznymi, jako elementu na nowo zdefiniowanego nawiązania do tradycji kulturowej miejsca.

Wizualizacja SWOT:

Mocne strony:



| 58

Jakość, autentyzm, stan zachowania zabytków o najwyższej randze artystycznej i historycznej

Słabe strony:



Stan zachowania substancji architektonicznej i przestrzennej

Zagrożenia:



| 59

Agresja form, światła, dźwięku i koncepcji zagospodarowania na terenie parku kulturowego

Szanse:



Remonty adaptacyjne z poszanowaniem substancji, charakteru oraz detali zabytku, przy zachowaniu funkcji użytkowo-mieszkalnych, z myślą o stałych mieszkańcach obszaru

III.4. WYTYCZNE W ZAKRESIE OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO WYNIKAJĄCE Z OCENY WARTOŚCI

Plan ochrony parku kulturowego jest dokumentacją określającą ograniczenia i wymagania, jakie winno się zastosować na jego terenie w celu zapewnienia warunków ochrony krajobrazu kulturowego, równowagi środowiska przyrodniczego i racjonalnej gospodarki tymi zasobami z przeznaczeniem na rozwijanie oferty turystycznej Gminy, przy poszanowaniu interesu stałych mieszkańców obszaru. Uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zatwierdzony przez Radę Miasta stanowi podstawę do m.in. doprecyzowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenu parku kulturowego oraz kształtowania strategii i polityk zarządzania miastem.

| 60

- Całość obszaru proponowanego Parku Kulturowego jest chroniona wpisami obszarowymi do rejestru zabytków, znajduje się w granicach Pomnika Historii. Część obszaru to teren wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO; pozostały teren znajduje się w jego strefie buforowej,
- Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków zawarto w opracowaniu (także w formie odrębnej tabeli), we wcześniejszych partiach opracowania,
- W przyszłości należy przeanalizować obiekty znajdujące się w ewidencji, z myślą o objęciu niektórych z nich ochroną rejestrową.

Szczególne znaczenie w zarządzaniu parkiem kulturowym ma wdrażanie planu jego ochrony, a zwłaszcza w początkowej fazie zebranie i analiza wszelkich informacji, mogących wpłynąć na zakres merytoryczny opracowania programu zarządzania parkiem kulturowym. Poza zebraniem tych danych, związanych z realizacją celów ochronnych i wspomagających pełne rozeznanie istniejących wartości kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych parku kulturowego, istotne jest także uzyskanie danych, dotyczących zakresu społecznego wsparcia dla idei utworzenia parku kulturowego oraz zachowań społecznych, związanych z potrzebą poprawy stanu zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one m. in. pogłębiającą się dbałość o przestrzeń prywatne i publiczne, poprawę ich estetyki, poszanowanie dla autentyczności zabytkowej substancji, a także poszanowanie prestiżu szczególnych miejsc, jakie tworzą najcenniejsze fragmenty przestrzeni parku kulturowego. Ważne aspekty zarządzania parkiem kulturowym wiążą się również z bezpośrednimi lub pośrednimi zyskami ekonomicznymi miasta, właścicieli i użytkowników poszczególnych obiektów. Program zarządzania parkiem kulturowym jest zobligowany je uwzględniać i być realistycznie modyfikowany w zależności od wyników monitoringu, na bieżąco sporządzanych przez zarządzającego parkiem kulturowym.

Dzisiejszy stan obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem wymaga regulacji, porządkowania i określenia reguł, które ukierunkują tkwiącą w społeczeństwie energię, chęć ochrony i zmiany swego bezpośredniego sąsiedztwa. Uporządkowania wymaga sfera społeczna, polityka w zakresie urbanistyki i budownictwa. Niezbędne są działania na rzecz zieleni, komunikacji oraz szeroko rozumianej estetyki. Komunikacja to z jednej strony zachowanie i pielęgnowanie stref pieszych, rozgraniczenie dróg rowerowych i ograniczenie dla innych urządzeń mobilnych (np. hulajnogi), modernizacja ciągów samochodowych, regulacja ruchu meleksów, z drugiej zaś rozwiązanie problemu miejsc parkingowych i stref dostępności dla autokarów grup zorganizowanych. Zestawione niżej problemy i propozycje działań dotyczą – w różnym stopniu – całego obszaru Parku

Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem⁸.

Ważnym obowiązkiem, wynikającym z ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest konieczność uwzględnienia w opracowaniach planistycznych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej. Jest to prawnie powiązane z koniecznością sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określoną w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dla terenów parku kulturowego, dla których takim planem jeszcze się nie dysponuje oraz obowiązkiem uwzględnienia ochrony parków kulturowych na równi z innymi formami ochrony przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jeśli dla terenu parku nie był dotąd uchwalony, co wynika wprost z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek przystąpienia do sporządzenia mpzp powstaje po upływie 3 miesięcy od ustanowienia parku kulturowego. Termin aktualizacji istniejącego planu nie jest ustawowo określony i zależy od decyzji władz samorządowych. W obecnej sytuacji obszar parku kulturowego objęty jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, którego spodziewana zmiana powinna uwzględnić wytyczne kierunkowe zawarte w planie ochrony parku kulturowego⁹. Funkcjonujące akty prawa (m.in. MPZP) powinny być uzupełnione i wzmocnione o ustalenia, które zostały opracowane w planie ochrony parku kulturowego.

III.4.1. Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej

Zachowany do chwili obecnej, unikatowy w skali ponadregionalnej historyczny krajobraz Kazimierza i Stradomia wymaga podjęcia skutecznej ochrony przed procesami cywilizacyjnymi, mogącymi wpłynąć na degradację tych wartości. Mamy do czynienia z rozległym, nawarstwionym przez stulecia układem urbanistycznym, zabytkami archeologicznymi, tożsamością miejsca, ochroną zieleni czy wód płynących. To skomplikowana, wielowątkowa materia.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustanowiła formę ochrony krajobrazu kulturowego w postaci parku kulturowego, którego celem jest zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Tereny te w powiązaniu z ochroną środowiska przyrodniczego mogą być wykorzystane dla optymalnego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Plan ochrony powinien kreować nowe wartości lokalnego krajobrazu kulturowego i wspomagać mechanizmy skutecznej, głębokiej identyfikacji mieszkańców z obszarem tworzonego parku kulturowego.

Całość obszaru proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem jest chroniona decyzjami administracyjnymi o wpisie do rejestru zabytków układu urbanistycznego:

- układ urbanistyczny Krakowa w obrębie Plant, decyzja z dnia 22 maja 1933 r., nr rejestru A-1,
- układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, poł. XIV, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12,

⁸ Propozycje działań szczegółowych, dla poszczególnych WAK, zawarte są w tabelach.

⁹ Z uwzględnieniem wniosków niniejszego opracowania oraz wskazań planistycznych na stronach 198 - 199.

- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi, nr rejestru A-1273/M decyzja z dnia 18 lipca 2011 r.

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego parku kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M,
- Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.

| 62

Mamy na tym terenie do czynienia także z licznymi indywidualnymi decyzjami o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych. Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Zabytki ruchome, to przede wszystkim zespoły wyposażenia wnętrz sakralnych. Wprawdzie nie podlegają bezpośrednio regulacjom związanym z parkiem kulturowym, ale znacząco podnoszą wartość przestrzeni kulturowej obszaru parku.

Wartości, które wyróżniają obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem to:

- zachowana w zasadzie historyczna kompozycja przestrzenna, która uległa relatywnie niewielkim przekształceniom,
- zharmonizowane nawarstwienia historyczne, w większości dobrze zachowane, pozwalające na interpretację faz oraz rewaloryzację,
- liczne dzieła wybitnych twórców, architektów, architektów krajobrazu, budowniczych, ogrodników, rzeźbiarzy,
- obszar ten jest przedmiotem szczególnej troski konserwatorskiej, ma bogatą dokumentację studialno-konserwatorską i literaturę.

Utworzenie Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem ma na celu ochronę szczególnie cennych wartości kulturowych, krajobrazowych i przyrodniczych w historycznie ukształtowanej przestrzeni z wyróżniającymi się założeniami:

- Skałka (zespół klasztorny OO. Paulinów) i kościół św. Katarzyny wraz z zespołem klasztoru OO. Augustianów,
- kościół Bożego Ciała (i klasztor kanoników regularnych),
- Plac Wolnica z ratuszem kazimierskim,
- relikty unikatowego miasta żydowskiego,
- ul. Szeroka ze Starą Bożnicą,
- oś komunikacyjna dawnych Plant Dietlowskich,
- Stradom z klasztorami OO. Bernardynów i Księży Misjonarzy,
- Bulwary Wiślane, teren o najwyższych wartościach krajobrazowych,
- XIX-wieczny kompleks obiektów inżynierii miejskiej,
- zespoły architektury XIX-wiecznej (ulice: Sarego, Bogusławskiego, św. Sebastiana, św. Stanisława, Wrzesińska),
- zespoły architektury XX-wiecznej (ul. Przemyska, Rzeszowska).

Zakres działalności Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Miejskiego Konserwatora Zabytków odbywa się zgodnie z porozumieniem pomiędzy Wojewodą Małopolskim a Prezydentem Miasta Krakowa z dnia 24 maja 2010 r. wraz z aneksem Nr 1/2013 z dnia 13 listopada 2013 r. w granicach historycznego Zespołu Miasta Krakowa. Pod nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków

w Krakowie, podejmuje się kolejne inicjatywy związane z ochroną substancji zabudowy układu urbanistycznego, ujętego w rejestrze zabytków. Są one powiązane z rozpoznaniem badawczym i sukcesywnie modyfikowane w kontekście postępu badań i możliwości realizacyjnych. Prowadzi się konsekwentny proces odnowy elewacji obiektów architektonicznych. Prace są finansowane przez właścicieli obiektów, którzy mogą ubiegać się o rozmaite formy wsparcia z funduszy publicznych (UMK, SKOZK, MKiDN). Wojewódzki urząd ochrony zabytków w Krakowie (w granicach pomnika historii) opiniuje, wydaje pozwolenia i nadzoruje adaptacje oraz przekształcenia obiektów architektonicznych w obrębie obszaru objętego ochroną. Działania te muszą być kontynuowane i w odpowiedni sposób finansowane. Ich celem musi być m.in.:

- utrzymanie istniejącego systemu obszarowej ochrony konserwatorskiej,
- dbałość o obiekty zabytkowe – od prac konserwatorskich po promocję, m.in. przez regularne dofinansowanie ze środków SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków,
- rozpoczęcie procedury wpisu do rejestru zabytków nieruchomości szerszej grupy obiektów, zwłaszcza zespołów kamienic z XIX i XX wieku (gminna ewidencja zabytków nie wystarczy),
- przeciwdziałanie zatarciu detalu i wystroju architektonicznego, w tym termomodernizacji obiektów,
- program przywracania utraconego detalu,
- program ochrony i rewaloryzacji elewacji,
- celowe jest stworzenie internetowej bazy danych oraz poradnika, zawierającego rozwiązania wzorcowe; pożądane jest wspieranie finansowe właściwych rozwiązań ze strony miasta,
- wprowadzenie skutecznie działającego systemu monitoringu. W przypadku Parku Kulturowego trzeba uwzględnić jego dwa typy:
 - monitoring stanu zachowania zasobu;
 - monitoring skuteczności działań zarządczych.

Monitoring bywa lekceważony, a przecież jest on integralnym elementem współczesnego procesu zarządzania; czynnikiem, który dostarcza informacji pozwalających weryfikować stan przedmiotu zainteresowania, skuteczność działań i optymalizować kolejne aktualizacje planów i dokumentów strategicznych. Monitoring, by był skuteczny, musi być realizowany w ściśle określonych obszarach i skalach, przez ustalony czas, ma być powtarzalny i zobiektywizowany. Wyniki powinny być sprawdzane do wymiernych i zestandaryzowanych danych. Konieczne jest gromadzenie danych z dwóch kategorii:

- dane liczbowe – stosunkowo łatwe do pozyskania, np. na podstawie rejestru spraw, pozwalają określić natężenie danego zjawiska,
- dane jakościowe – wymagają wstępnej interpretacji i klasyfikacji, co czyni ich pozyskiwanie bardziej czasochłonnym i wymaga zatrudnienia kwalifikowanych obserwatorów.

Jednak dopiero połączenie obu typów danych pozwala na kompleksowe analizy i formułowanie wniosków strategicznych. Analiza danych powinna następować zbiorczo, a wyniki należy wykorzystywać w kolejnych cyklach planistycznych. Za podstawowe aspekty działań zarządczych, podlegające monitorowaniu, należy przyjąć następujące cele planu:

- osiągnięte cele ochronne (skala obiektowa i krajobrazu kulturowego),
- cele społeczne (zatrzymanie dezintegracji społecznej),
- cele gospodarcze.

Szczęśliwie służby konserwatorskie pracowały tu przez lata, nie jest to więc przestrzeń, w której trzeba zrobić wszystko. Raczej pole do uzupełnień i niewielkich korekt, powtórzenia badań (czas

pływie), co wynika ze zmieniającego się stanu wiedzy. Wiedzy, którą trzeba się dzielić. Stąd propozycja utworzenia, w dłuższej perspektywie, internetowego **BANKU DOBRYCH PRAKTYK** – strony www publikującej materiały informacyjne, przykłady wzorcowych rozwiązań, powtarzalnych wytycznych.

Elementem składowym BDP muszą być poradniki dla właścicieli i wspólnot, na wzór brytyjskich informatorów, jak chronić dany typ zabytku, jak zachowywać walory detalu, architektury, zieleni i przestrzeni publicznych. To też pole do prezentacji analiz i dokumentów dotyczących obszaru Parku Kulturowego. Z programów, jakie powinny powstać pod auspicjami Miejskiego lub Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, jako najważniejsze w tej chwili wskazuje się:

- program inwentaryzacji detalu architektonicznego,
- program inwentaryzacji i ochrony wnętrz publicznych (ponowienie i aktualizacja badań) z publikacją i katalogiem zachowanych elementów,
- katalog form małej architektury (wraz z elementami infrastruktury);
- aktualizacja rozpoznania archeologicznego (z preferencją dla metod nieinwazyjnych), wyprzedzająca wszelkie decyzje inwestycyjne.

Wyniki badań powinny być uzupełniane na bieżąco na stronach internetowych Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Są ważnym elementem kształtowania świadomości mieszkańców, określania znaczeń miejsc i obiektów. Celowe jest również udostępnienie dokumentacji archiwalnych, już opracowanych, wykonanych w przeszłości przez specjalistów, finansowanych z pieniędzy publicznych.

III.4.2. Wskazania w zakresie urbanistyki

Dla ochrony i rewitalizacji układu urbanistycznego, skomplikowanej, narastającej przez wieki tkanki miasta niezbędne są skoordynowane działania ochronne, planistyczne i legislacyjne. Ważny jest nadzór nad realizacjami tak, by nie odbiegały od wydanych zezwoleń.

- Ochrona układu urbanistycznego w postaci struktury budynków, układu komunikacyjnego, przestrzeni publicznych i półpublicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi).
- Ochrona historycznej linii zabudowy, gabarytów i form architektonicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi).
- Ochrona zagospodarowania i użytkowania przestrzeni i kubatur w celu zachowania charakteru mieszkalnego dzielnicy, z uwzględnieniem utrzymania infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i usługowej, ukierunkowanej na utrzymanie komfortu życia miejscowej społeczności, przy poszanowaniu form i historycznej substancji architektonicznej (potwierdzona w dokumentach planistycznych i strategiach rozwoju Gminy Miejskiej Kraków).
- Ochrona i pielęgnacja sieci ciągów pieszych, rozbudowa tras rowerowych, spacerowych i terenów rekreacyjnych, przy jednoczesnym kontrolowaniu ruchu innych pojazdów niesamochodowych (meleksów) lub urządzeń transportu osobistego i hulajnóg elektrycznych.
- Wprowadzenie strategii utrzymania i przywracania klimatu krajobrazu kulturowego oraz wyrazu architektonicznego i urbanistycznego przestrzeniom publicznym: alejom, placom, ulicom, parkom i wnętrzom handlowym.
- Niezbędne jest uregulowanie kwestii związanych z lokalizacją oraz wyglądem straganów, kiosków i systemu food trucków (te, które można, należałoby usunąć od razu, mimo zapisu w MPZP o utrzymaniu istniejących obiektów o funkcji usługowej).

- Weryfikacja samowoli budowlanych, zakaz lokalizacji nowych kiosków i stoisk.
- Ograniczenie ustawiania stoisk ulicznych, standów, z wyjątkiem krótkotrwałych imprez masowych. Uporządkowanie budek szpecących m.in. wylot ul. Miodowej i ul. Dajwór.
- Weryfikacja usytuowania, barwy i natężenia oświetlenia ulicznego to z jednej strony poprawa wystroju przestrzeni publicznych, z drugiej – zwłaszcza w miejscach leżących na uboczu – element podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.
- Poprawa jakości otoczenia mieszkaniowego poprzez odpowiednie wyposażenie (place zabaw dla dzieci, miejsca odpoczynku i spotkań mieszkańców itp.).
- Uporządkowanie istniejącej małej architektury, elementów wstawianych w miarę zużywania się starych – wzorniki określają jednolity wzór ławek i koszy na śmieci, lamp, ławek, ogrodzeń, trzepaków itd.
- Konieczność rekompozycji placu Wolnica, zdominowanego przez przeszkody funkcjonalne. Środek placu jest nie jest *de facto* użytkowany.

III.4.3. Wskazania w sferze architektury i budownictwa

Zachowanie, rewaloryzacja i modernizacja substancji budowlanej jako elementu zespołu urbanistycznego o szczególnych wartościach i znaczeniu historycznym, architektonicznym i przestrzenno-funkcjonalnym.

- Przy odnawianiu elewacji budynków nakazuje się powrót do stanu pierwotnej kompozycji kolorystycznej, według wskazań konserwatorskich (zob. internetowy Bank Dobrych Praktyk).
- Nakaz stosowania materiałów wykończeniowych nawiązujących do historycznych, z zastosowaniem: tynków szlachetnych, lastryka, kamienia, zarówno w odniesieniu do elewacji budynku, jak również poszczególnych jej elementów architektonicznych (cokoły, portale, kolumny, schody, pochylnie, murki itp.).
- Usunięcie z elewacji wszystkich elementów dodanych (kosze na ulotki, tablice ogłoszeniowe) i przeniesienie ich do bram, a domofonów na boczne ściany portali.
- Ograniczenie możliwości zewnętrznego docieplania elewacji (termomodernizacja).
- Ograniczenie możliwości montażu paneli fotowoltaicznych.
- Zakaz zamurowywania okien.
- Zakaz umieszczania na elewacjach agregatów klimatyzacyjnych.
- Wymiana obłachowań gzymsów na „antyptasie” kolce w neutralnym kolorze (ecopic) lub polietylenowe siatki.
- Zakaz zmiany pierwotnej formy i rozmiarów otworów okiennych i podokapowych i strychowych. Nakaz stosowania zasady symetrii, rytmu, podziałów, szerokości i osi kompozycyjnych dla otworów stolarki okiennej i drzwiowej w przypadku rozbudowy, przebudowy lub nadbudowy w istniejących budynkach.
- Zakaz stosowania kasetowych rolet zewnętrznych.
- Termomodernizacje¹⁰ zewnętrzne są dopuszczalne wyłącznie w przypadku, gdy budynek nie posiada dekoracji architektonicznej lub wystrój elewacji jest bardzo skromny. W przypadku

¹⁰ Termoizolacja jest problemem szerszym, o długiej już historii relacji z ochroną zabytków. Nie ma od niej odwrotu, jednak w przypadku obiektów zabytkowych dostrzega się konieczność ograniczania swobody zarządców

występowania szlachetnych tynków, np. na cokołach lub portalach, elementy te są wyłączone z ocieplenia. Natomiast przy prostych dekoracjach, np. w postaci prostych gzymsów lub opasek okiennych, są one odtwarzane w nowej substancji.

- Zakaz docieplania zewnętrznego budynków w sposób powodujący zacieranie się artykulacji architektonicznej i detali architektonicznych. Sama termoizolacja wewnątrz jest niezbędna ze względu na niski poziom efektywności energetycznej budynków.
- Zakaz likwidacji parapetów podokiennych podczas termomodernizacji. Zakaz zmiany profilów i głębokości gzymsów.
- Nakaz utrzymania historycznej formy dachów, zgodnej z zaleceniami wyszczególnionymi w MPZP¹¹.
- Nakaz utrzymania i stosowania historycznej kolorystyki elewacji, z zaleceniem stosowania tynków szlachetnych w odcieniach kolorów nawiązujących do pierwotnie stosowanych; dopuszcza się stosowanie różnego stopnia nasycenia kolorem, zgodnie z historyczną kompozycją – wymagane jest trzymanie się zaleceń konserwatorskich.
- Kategoryczny zakaz malowania fragmentów elewacji, np. wokół sklepów, łuków bram, pilastrow, odnawiania wyłącznie parterów.

Wiele wewnątrz obiektów publicznych i półpublicznych (sklepy) zniszczono na naszych oczach. Działania były spóźnione. Wnętrza sklepów są słabo chronione przed inwencją właścicieli i wynajmujących, którzy „unowocześniają” je, likwidując lub zasłaniając historyczne elementy.

III.4.4. Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji

Funkcjonalny system komunikacji jest ważnym elementem zachowania krajobrazu kulturowego. W przypadku miasta narastającego i zmieniającego się od średniowiecza, jest to wyzwanie szczególne – potrzeba dostosowania współczesnych standardów do istniejącego układu i zasobu.

Uporządkowania wymaga zagęszczająca się ilość elementów infrastruktury technicznej. Wybudowała zieleń ogranicza ekspozycję, a intensywność ruchu samochodowego i ogrodzenia torowisk przekształciły przestrzeń łączącą w barierę wprowadzającą silne podziały.

w tej mierze. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.) z dniem 1.03.2015 r. (Dz.U. z 2014 r., poz. 1200) zmieniła niektóre swoje unormowania prawne. Zmiana stanu prawnego była spowodowana koniecznością: 1) transpozycji dyrektywy Rady 92/57/EWG z dnia 24 czerwca 1992 r. w sprawie wdrożenia minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach (ósma szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz. Urz. WE L 245 z 26.08.1992, str. 6; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, s. 71); 2) transpozycją części postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (Dz. Urz. UE L 153 z 18.06.2010, str. 13).

¹¹ Nakaz zachowania istniejącego kształtu dachów, z możliwością doświetlenia poddaszy poprzez lukarny lub okna połaciowe pod warunkiem: a) stosowania osiowania lukarn i okien połaciowych z otworami okiennymi i drzwiowymi na niższych kondygnacjach, lub symetrycznie (osiowo) względem kompozycji elewacji budynku; b) stosowania jednolitej formy lukarn na danym budynku, z zaleceniem stosowania lukarn jednospadowych lub trzyspadowych; c) dla lukarn trzyspadowych stosowania jednakowego kąta nachylenia połaci lukarn i dachów; d) dachy lukarn nie mogą się łączyć; e) w jednej lukarnie dopuszcza się maksymalnie dwa okna; f) stosowania minimalnej odległości lukarn od ścian szczytowych wynoszącej 1,5 m; g) lokalizowania kalenic lukarn min. 0,5 m poniżej głównej kalenicy dachu; h) lokalizowania wszystkich okien połaciowych na jednej wysokości; i) stosowania okien połaciowych o jednakowej wielkości.

- Segregacja ruchu kołowego i pieszego jest niezbędna. Bez niej poruszanie się na niektórych obszarach Parku Kulturowego (np. ul. Szeroka, ul. Bożego Ciała) nie może być swobodne, bezpieczne i bezkolizyjne.
- Występuje potrzeba lokalizacji parkingów przeznaczonych wyłącznie dla mieszkańców (strefy i identyfikatory) oraz zbiorczych parkingów podziemnych dla mieszkańców i odwiedzających – problem wymaga odrębnego studium funkcjonalnego i wykonalności (w tym ze względu na ochronę dziedzictwa archeologicznego i kulturowego).

Wiodącym elementem układu są ulice: Stradom i Krakowska (z Placem Wolnica) oraz rejon ul. Skawęcej, a także Szerokiej, wyrazista przestrzeń będąca początkiem układu przestrzennego. Swą formą potwierdzają znaczenie i rolę, jaką pełnią w strukturze przestrzennej, tworząc szkielet funkcjonalno-kompozycyjny. Główne arterie (ul. Dietla, Starowiślna, Stradom, Krakowska, Podgórska) przejęły funkcję komunikacyjną, co osłabiło ich siłę i rangę kompozycyjną. W ciągu np. ul. Dietla dominują przeszkody funkcjonalne, są odizolowane komunikacją od przestrzeni publicznych. W chwili obecnej nie są użytkowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Wizualnie i funkcjonalnie dominuje kierunek wzdłuż ulic; kierunki i połączenia poprzeczne uległy ograniczeniu.

- Natychmiastowe ograniczenie tonażu aut wjeżdżających na teren Parku Kulturowego. Limitowanie możliwości parkowania pojazdów powyżej 2,5 tony – wjazd wyłącznie na czas czynności załadunkowych; aktywność straży miejskiej w egzekwowaniu zakazu.
- Poprawa systemu komunikacji publicznej.
- Poprawa systemu komunikacji i parkowania z uwzględnieniem historycznych struktur przestrzenno-funkcjonalnych.
- Korekty i uzupełnienia komunikacji kołowej i parkingów powinny być prowadzone w sposób nienaruszający bezkolizyjnych traktów pieszych.
- Odnowa infrastruktury technicznej komunikacji miejskiej, stała optymalizacja systemu w celu poprawy jej efektywności i wydolności oraz elastycznego uwzględniania ewoluujących potrzeb, przy minimalnej ingerencji w obszary zabytkowe.
- Utrzymanie historycznie ukształtowanej i zachowanej sieci dróg. Główne aleje (Dietla, Starowiślna, Krakowska, św. Gertrudy, Podgórska) są zdominowane przez funkcję komunikacyjną, co osłabiło ich siłę kompozycyjną.
- Weryfikacja i usunięcie zbędnych znaków drogowych i drogowisk.
- Realizacja ustaleń w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji kołowej, transportu publicznego, parkingów i komunikacji pieszej wymaga zapewnienia warunków dla poruszania się osób niepełnosprawnych (w tym z dysfunkcją wzroku) – w terenach z urządzeniami i obiektami dla komunikacji kołowej, pieszej i rowerowej.
- Segregacja ruchu kołowego i pieszego. Poruszanie w kwartałach powinno być swobodne, bezpieczne i bezkolizyjne.
- Pałaca potrzeba naprawy chodników: zakaz stosowania brukbetu. Niski standard przestrzeni publicznych, postępująca degradacja to widoczne bolączki.
- Uporządkowanie przestrzeni ulicznej pod kątem funkcjonalnym i estetycznym w sposób adekwatny do rangi i funkcji poszczególnych ulic i placów w strukturze obszaru.
- Ochrona historycznych bruków (szczególnie w ulicy Szerokiej).
- Zakaz malowania chodników i jezdni z dopuszczeniem w zakresie oznaczeń służących bezpieczeństwu ruchu.
- Zakaz wprowadzania oznaczeń barwnych dla tras rowerowych i miejsc postojowych.

Liczba miejsc parkingowych nie przystaje do obecnych potrzeb. Liczba samochodów przyrosła gwałtownie. Trzeba więc sobie jasno i uczciwie powiedzieć: nie ma już i raczej nie będzie

możliwości, aby każdy zaparkował pod własnym oknem. Rozwiązanie problemu parkowania to jedno z wyzwań dla władz miasta.

- Określenie chłonności ulic i wydanie identyfikatorów uprawniających do parkowania w ilości odpowiadającej możliwościom. Parkingi rozwijają się chaotycznie, kosztem chodników, zieleni, terenów rekreacyjnych i sportowych.
- Narasta potrzeba lokalizacji parkingów zbiorczych. Analiza możliwej lokalizacji zbiorczego parkingu na terenie np. dawnej elektrowni, gdzie tereny miejskie zawłaszczyła spółka Tauron. Zarezerwowanie pod strategiczny parking rejonu ul. Halickiej oraz odzyskiwanej przestrzeni pod estakadą kolejową.
- Usunięcie „dzikich” parkingów z placów np. przy ul. Dajwór (zakaz parkowanie autobusów wycieczkowych).

Bez infrastruktury nie ma miasta, ale nie może ona szpeciść. Infrastruktura nie jest wyłączona z obszaru zabytkowego i np. forma latarni nie może być uzależniona wyłącznie od ceny i liczby luksów.

- Infrastruktura telekomunikacyjna i anteny satelitarne powinny być przeniesione z fasad na dachy, zwłaszcza przy głównych placach i ciągach komunikacyjnych.
- Zakaz prowadzenia luźno kabli antenowych po elewacjach budynków.
- Zakaz umieszczania na fasadach klimatyzatorów.
- Niezbędne jest uporządkowanie anten dachowych. W MPZP umieszczono zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków frontowych w miejscach widocznych z poziomu przechodnia.
- Anteny wolnostojące oraz lokalizowane na budynkach nie mogą stanowić dominanty w terenie, nie mogą też przesłaniać osi widokowych i kompozycyjnych.
- Modernizacja Placu Nowego.
- Zapanowanie nad chaosem sezonowych knajpek „leżakowych”, food trucków etc.

III.4.5. Wskazania w sferze kształtowania walorów widokowych

Teren opracowania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem obejmuje kilka odmiennych w charakterze obszarów. Oprócz wskazanego w nazwie Kazimierza, będącego niegdyś autonomiczną jednostką osadniczą i Stradomia w postaci przedmieścia rozwiniętego na brzegu dawnej rzeki, zawiera w sobie Bulwary Wiślane i teren znajdujący się kiedyś pomiędzy granicą Kazimierza a dawną Wisłą. To zróżnicowanie niegdysiejszych odrębnych struktur powoduje, że teren ten stanowi mozaikę części o różnym charakterze, genezie i sposobie zagospodarowania. Dotychczas opracowywane Park Kulturowy Stare Miasto, czy Nowa Huta posiadały spójny charakter, podkreślony centralną przestrzenią publiczną. W przypadku Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem mamy zestaw odmiennych przestrzeni, połączonych i jednocześnie rozdzielonych ciągami komunikacyjnymi o różnej intensywności. Co więcej, teren ten jest areną intensywnych procesów inwestycyjnych. Jest w trakcie gruntownych przemian, a niektóre jego fragmenty zyskują w wyniku przebudów formę zmieniającą dotychczasowe warunki widokowe.

U podstaw zróżnicowanego krajobrazu terenu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem znajdują się uwarunkowania naturalne. Decydujący wpływ na dzisiejszy kształt przestrzenny obszaru miała rzeka Wisła, jej dopływy, starorzecza i tereny podmokłe. Ślady tych terenów zostały zapisane w kształcie struktury urbanistycznej, stanowiąc powiązanie z naturalną przeszłością miejsca i jego geomorfologiczną genezą. Uwarunkowania naturalne zapisane zostały również w niektórych nazwach ulic i skwerów takich jak ul. Starowiślna, św. Sebastiana – ślad po Stawie św. Sebastiana, Plac na Stawach, dawna nazwa Brzeg Miejski – obecnie ul. Dietla. O związku z wodą przypominają również nazwy dawnych rzemiosł związanych z rzekami jak np. ulica Blich czy Rybaki. Kształt przestrzenny odzwierciedla również zmagania z żywiołem przy jednoczesnym korzystaniu z jego mocy.

Liczne powodzie powodowały bezpieczne odsuwanie się od brzegów rzeki i starania opanowania jej niszczycielskich pływów. Dyskutowane ostatnimi czasy przez środowiska architektoniczne odwrócenie miasta frontem do rzeki ma u swych podstaw skomplikowaną i złożoną historię, która zadecydowała o charakterystycznym sposobie kształtowania strefy przybrzeżnej, odmiennej od brzegów Sekwany czy Tamizy.

Formy osadnicze szukały stabilnego, w miarę bezpiecznego gruntu, wolnego od kaprysów Wisły. Powstawały z dala od jej brzegów, omijały bagna i stawy, umacniając się i chroniąc przed zmianami poziomu wód.

1. Charakterystyka widokowa terenu

Przedmiotowy teren opracowania od strony północno – zachodniej przylega do Parku Kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Stare Miasto, obejmujący Stare Miasto i Planty Krakowskie wraz ze Wzgórzem Wawelskim i jego otoczeniem, będącym obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Od strony północno – wschodniej przebudowywany właśnie trakt kolejowy oddziela teren od dzielnicy Grzegórzki, natomiast od strony południowej, południowo – wschodniej i południowo zachodniej teren ramuje rzeka Wisła. Granica Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem biegnie osią rzeki.

Usytuowanie i struktura urbanistyczna odzwierciedla się w cechach widokowych tej przestrzeni. Zwarty układ miejski nasycony obiektami o cechach akcentów, subdominant i dominant oraz sąsiedztwo Starego Miasta i Wzgórza Wawelskiego kształtują widoki wertykalne o dynamicznej linii nieba, zwieńczone subdominantami i dominatami. Sąsiedztwo rzeki otwiera szerokie przedpole od strony południowo – wschodniej po południowo – zachodnią, tworząc ekspozycje dalekie i rozległe. Rzeka stanowi tu przedpole widokowe dla ekspozycji Podgórze, Dębnie i Kopca Kościuszki.

Dzięki tym uwarunkowaniom elementy zewnętrzne wzbogacają widoki z terenu opracowania tworząc tzw. widoki zapożyczone. I tak pejzaż Parku Kulturowego jest widokowo zintegrowany z Kopcem Kościuszki, Kopcem Krakusa, Kościołem Mariackim, Wawelem itp.

Kopiec Tadeusza Kościuszki znajduje się na zachód od punktów K5 oraz C2, w odległości ok. 3,2-3,3 km. Z punktu kluczowego K8, kierując wzrok na północny – zachód, oś ulicy Starowiślniej domyka wieża **kościół Mariackiego** (dystans 1,6 km). Z ul. Podgórskiej, patrząc w kierunku południowym i południowo – zachodnim, można dostrzec **kościół MB Nieustającej Pomocy** z punktów K8 (dystans 1,3 km), u4 (1 km), K7 (0,9 km), C3 (0,89 km), u3 (0,8 km). Korzystnie widokowo oddziałuje kościół **p.w. św. Józefa**, znajdujący się po drugiej stronie Wisły. Stanowi on zamknięcie kompozycyjne osi ul. Gazowej (z punktu widokowego C10 oddalony jest na dystans ok. 0,7 km). Ponadto wieżę kościoła św. Józefa dostrzec można z punktów zlokalizowanych m.in. na ul. Podgórskiej, tj: K8 (dystans 0,7 km), u4 (0,5 km), K7 (0,4 km), C3 (0,4 km), K6 (0,5 km), na ul. Rybaki z punktu u2 (dystans 0,7 km), czy też z punktu kluczowego K1, znajdującego się na Moście Dębnickim (dystans 2 km). **Wzgórze Wawelskie**, jest wyniesione znacznie ponad poziom analizowanego terenu i mimo braku rozległego przedpola stanowi istotny element w kompozycji widokowej Stradomia. Jest ono eksponowane z punktów i ciągów widokowych znajdujących się w północno -zachodniej części obszaru opracowania, jak np. K1 (dystans 0,5 km do Katedry Wawelskiej), K2 (0,3 km), K3 (0,2 km), C4 (0,4 km), C1 (0,5 km), C5 (0,5 km), u12 (0,4 km). Widoki lokalne kształtują się w oparciu o charakter zabudowy i kształt urbanistyczny układu. W strukturze urbanistycznej dominują bryły kościołów.

1.1. Ekspozycja bierna

Ekspozycja bierna określa widoki na krajobraz. Może to być widok na wnętrze urbanistyczne lub jego fragment oraz na panoramę lub sylwetę. Elementami składowymi przedmiotu ekspozycji biernej są obiekty w postaci dominant, subdominant i akcentów, przedpole widoku oraz jego tło.

W przestrzeni Parku Kulturowego dominanty, subdominanty i akcenty wyróżniono na podstawie gabarytu wysokościowego. Dominantą określono obiekt przewyższający pozostałe zlokalizowane na terenie opracowania o 13 m. Jest nim Bazylika Bożego Ciała (264 m n.p.m.). Do grupy subdominant zakwalifikowano obiekty nie przekraczające pułapu 251 m n.p.m. wysokości bezwzględnej. Za akcenty uznano obiekty wkomponowane w tkankę urbanistyczną wyróżniające się wysokością lub formą. Ich wysokość nie przekracza średnio 220 m n.p.m. wysokości bezwzględnej. Rozkład elementów ekspozycji biernej przedstawia mapa (Ryc. 1).

Zestaw elementów ekspozycji biernej

Dominanty

Bazylika Bożego Ciała (264 m n.p.m.)

Subdominanty

- kościół św. Bernarda (240 m n.p.m.)
- kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej (251 m n.p.m.)
- Bazylika Najśw. Michała Archanioła i św. Stanisława (249 m n.p.m.)
- Kościół Bonifratrów (235 m n.p.m.)
- ratusz kazimierski (240 m n.p.m.)

Akcenty

- kościół p.w. Nawrócenia św. Pawła (222 m n.p.m.)
- synagoga Kupa (216 m n.p.m.)
- synagoga Remuh (212 m n.p.m.)
- synagoga Poppera (220 m n.p.m.)
- synagoga Wysoka (225 m n.p.m.)
- synagoga Tempel (218 m n.p.m.)
- synagoga Chabad Lubawicz (223 m n.p.m.)
- kościół św. Agnieszki (222 m n.p.m.)
- synagoga Kowea Itim le-Tora (220 m n.p.m.)
- stara zajezdnia (209 m n.p.m.)
- Muzeum Inżynierii Miejskiej (214 m n.p.m.)
- Szpital Bonifratrów (232 m n.p.m.)
- Stara Synagoga (215 m n.p.m.)

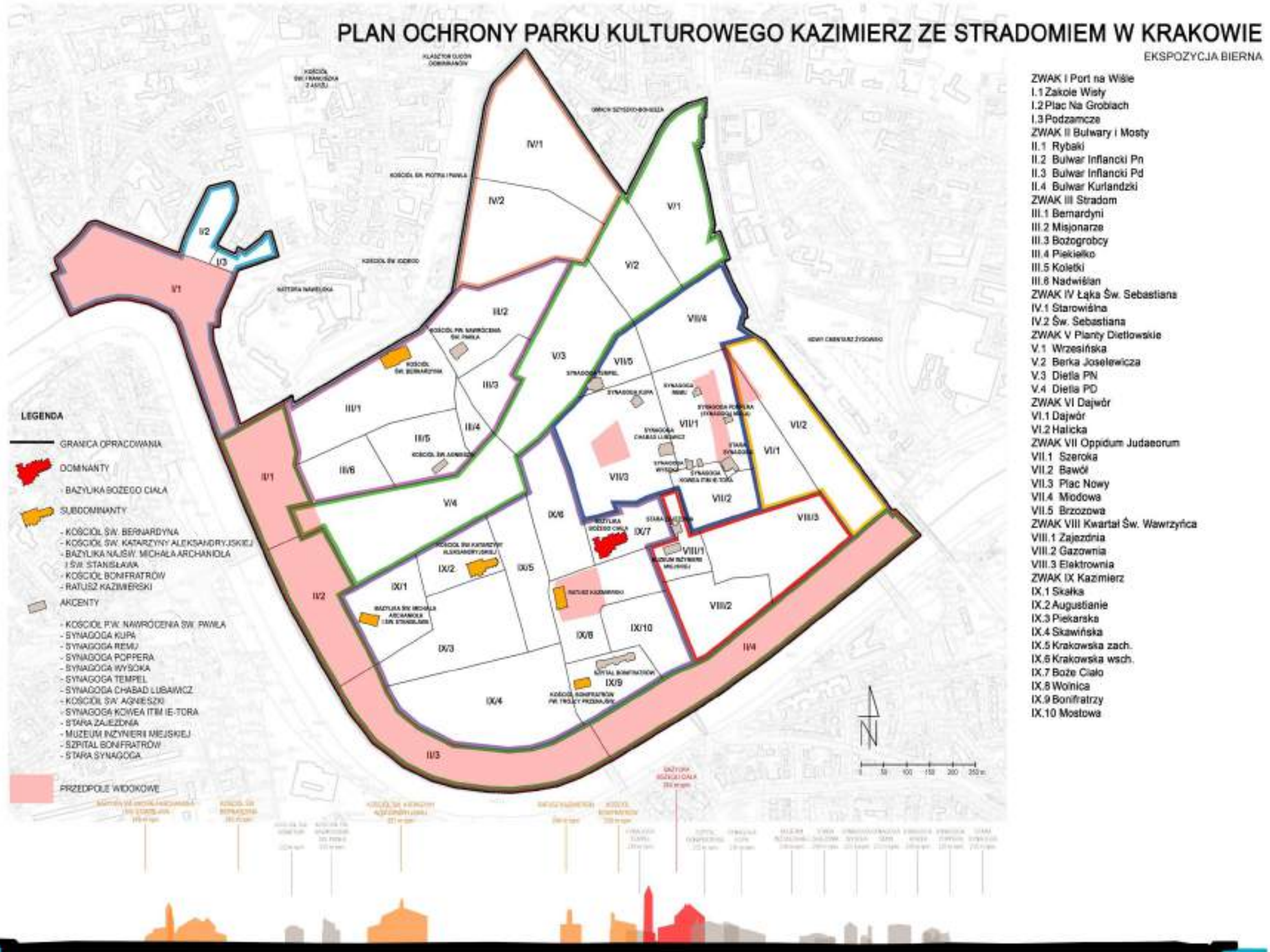
Przedpola widokowe

- Plac Wielkiej Armii Napoleona
- Bulwar Czerwieński
- Bulwar Kurlandzki
- Bulwar Inflancki
- Plac Wolnica
- Plac Nowy

- ul. Szeroka
- Skwer im. Bartolomeo Berrecciego

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

EKSPOZYCJA BIERNA



Ryc. 1. Lokalizacja elementów ekspozycji biernej.

1.2. Ekspozycja czynna

Ekspozycją czynną określa się widoki z wnętrza architektonicznego lub obiektu na otoczenie. Składowymi ekspozycji czynnej są punkty, ciągi i płaszczyzny widokowe oraz osie widokowe. Elementy te dodatkowo zostają podzielone ze względu na zasięg, rozległość i atrakcyjność widoku na kluczowe, charakterystyczne i uzupełniające. Układ elementów ekspozycji czynnej w przestrzeni Parku Kulturowego przedstawiono na mapie (Ryc. 2. Elementy ekspozycji czynnej).

Elementy ekspozycji czynnej:

Punkty widokowe to miejsca, z których roztacza się widok wyróżniający się kompozycją i ekspozycją. Ze względu na zakres pola widzenia i atrakcyjność widoków punkty podzielono na:

Punkty kluczowe – wieloplanowe widoki lub panoramy najistotniejsze dla układu urbanistycznego, zawierające widoki zapożyczone. Z reguły są to punkty o wyróżniającym się dystansie, głębi, wieloplanowości i rozległości, znajdują się na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych lub w ich niedalekim sąsiedztwie.

Punkty charakterystyczne – widoki o mniejszym zasięgu. Wyróżniają się dystansem i głębią lub rozległością, są reprezentatywne dla Kazimierza i Stradomia.

Punkty uzupełniające – efektowne ujęcia, głównie wertykalne, obejmujące mały kąt widzenia.

Ciągi widokowe to trakty komunikacyjne o wyjątkowej sekwencji przestrzeni. Oferują obserwatorowi następstwo krajobrazów ukazując kolejne fragmenty miasta w kontekście otoczenia. Klasyfikacja ciągów widokowych opiera się na analogicznej jak w przypadku punktów hierarchii:

Ciągi kluczowe – najważniejsze i równocześnie najintensywniej uczęszczane szlaki komunikacyjne, kreujące najciekawsze sekwencje wewnątrz o wyjątkowej różnorodności i ciekawej kompozycji.

Ciągi charakterystyczne – rzadziej uczęszczane szlaki komunikacyjne, oferujące atrakcyjną sekwencję przestrzeni. Dominują w nich widoki przede wszystkim wertykalne.

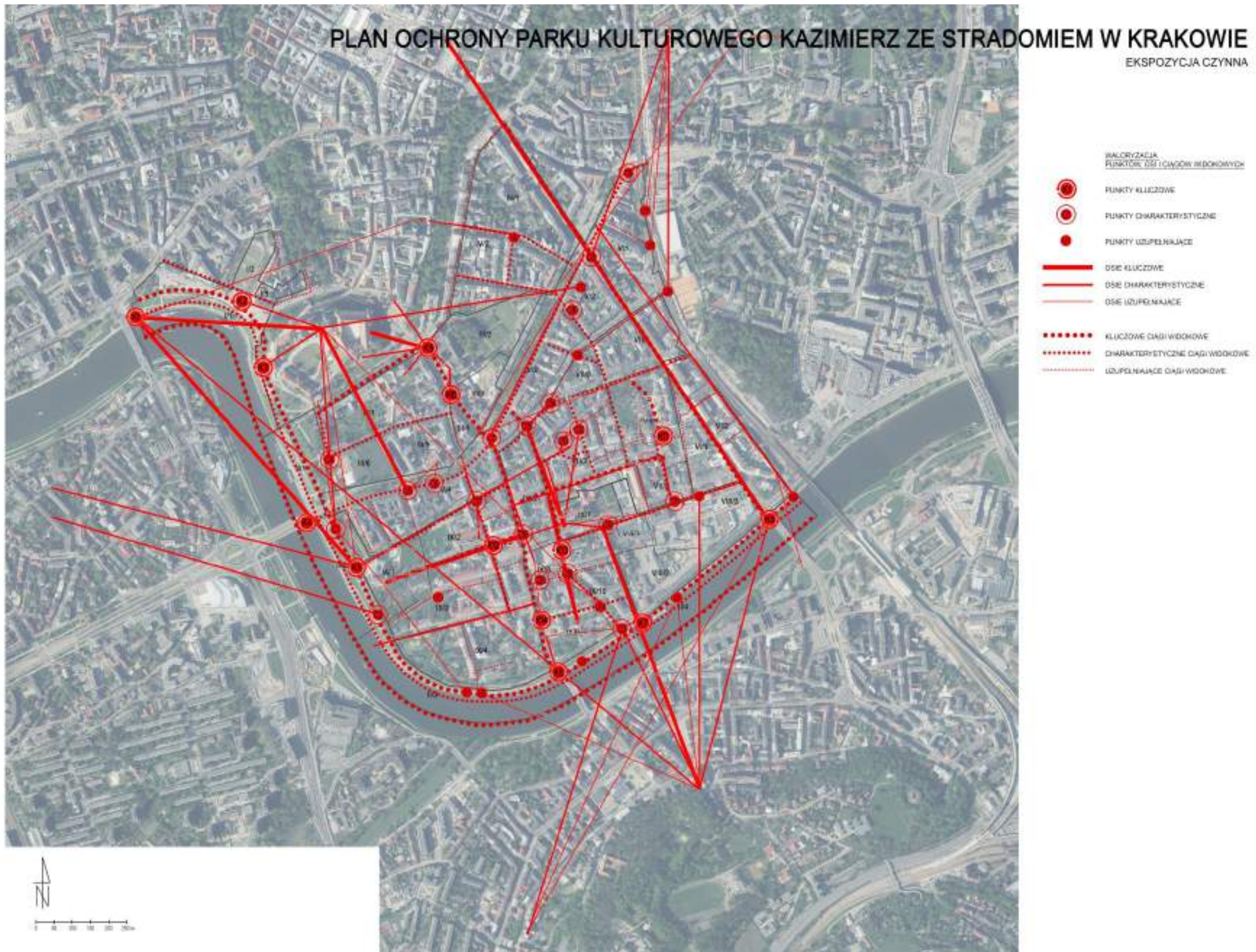
Ciągi uzupełniające – pozostałe ulice i trasy znajdujące się w zakresie opracowania.

Osie widokowe – to umowne linie proste prowadzące wzrok, rozpięte pomiędzy punktem obserwacji a obiektem obserwacji. W przypadku widoków zapożyczonych osie wychodzą poza zakres opracowania. W opracowaniu wyodrębniono:

Osie kluczowe – wieloplanowe osie przekrojowe o skali mezo.

Osie charakterystyczne – osie widokowe o mniejszym zasięgu, skierowane na najważniejsze dominanty.

Osie uzupełniające – nieoczywiste, malownicze osie o zasięgu w skali mikro.



Ryc. 2. Elementy ekspozycji czynnej.

2. Waloryzacja

Na etapie badania zasobu przeanalizowano dane historyczne, dokonano analizy ekspozycji czynnej i biernej. Na podstawie analiz numerycznego modelu terenu określono udział poszczególnych wnętrz w ekspozycji najważniejszych dominant i subdominant struktury urbanistycznej.

Na podstawie zebranych danych dokonano oceny widokowej poszczególnych wnętrz.

Na wartość ekspozycji czynnej złożyła się zasobność wnętrza w elementy ekspozycji czynnej: punkty, ciągi i powierzchnie widokowe oraz hierarchia tych elementów wyrażona w postaci widoków kluczowych, charakterystycznych czy uzupełniających. Ekspozycję oceniono w 5 stopniach przyznając wartość najwyższą, wysoką, średnią, niską i najniższą.

Na wartość ekspozycji biernej złożyła się wartość eksponowanej tkanki urbanistycznej oraz kompozycja widoku. Ekspozycję oceniono w 5 stopniach przyznając wartość najwyższą, wysoką, średnią, niską i najniższą.

Wartość ekspozycji biernej eksponowanej tkanki urbanistycznej wyznacza jej wartość historyczna. Oparto się tutaj na historycznej ocenie elementów wnętrza będących przedmiotem ekspozycji. Na ocenę kompozycji widoku składa się jego rozległość horyzontalna i zakres wertykalny. Ważnym elementem kompozycji widoku są widoki zapożyczone, a w szczególności dostępność elementów ekspozycji biernej takich jak dominanty, subdominanty i akcenty. Ich charakterystykę precyzyjnie wyznaczono na podstawie analizy pól widoczności z dominant i subdominant oraz stopnia ich nawarstwienia (stopień widoczności).

Z uwagi na znaczne zaniedbanie terenu i nawarstwienie elementów przypadkowych zastosowano dodatkowe kryterium oceny jakim jest **stopień skażenia widoku**.

Poprzez skażenie widoku rozumie się nawarstwienie elementów negatywnych, wynikających z zaniedbania i przypadkowości lokalizacji wyposażenia, infrastruktury czy innych elementów użytkowych. Ocena ta nie jest związana z substancją budującą wnętrza, ale z jej wierzchnią warstwą w postaci stanu elewacji i nawierzchni oraz z elementami narosłymi w trakcie użytkowania tych przestrzeni, w wyniku braku kontroli i właściwego zarządzania, takimi jak: chaotyczna mała architektura, zaniedbana zielen, obecność reklam, nadmiar znaków drogowych oraz przypadkowe lokalizacje miejsc parkowania i postoju samochodów. Stopień skażenia podzielony został na trzy kategorie: wysoki, średni oraz niski, co obrazuje poniższa tabela (Tab. 1).

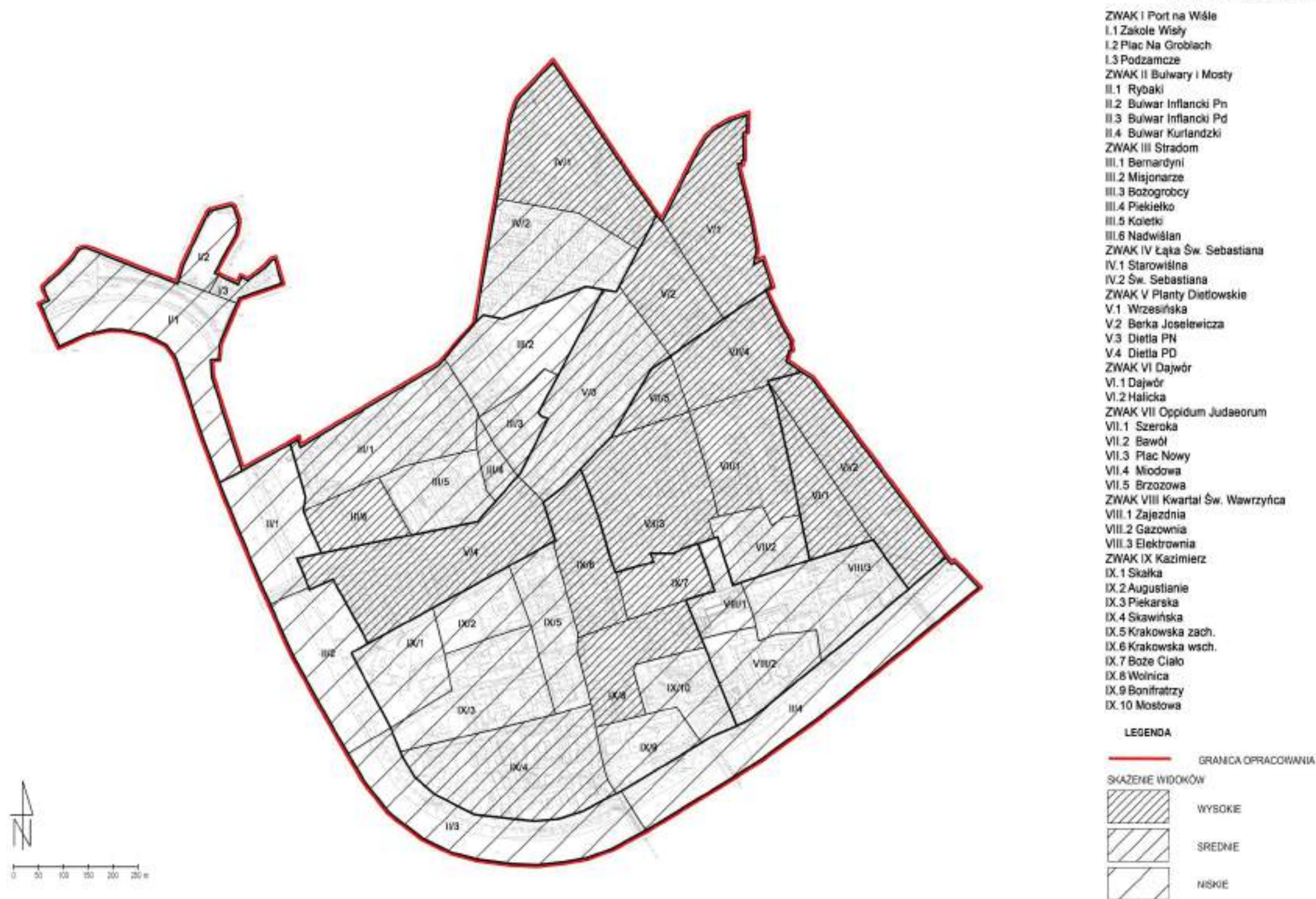
Tab. 1. Stopień skażenia widoku

ZWAK	WAK	ELEMENTY							STOPIEŃ SKAŻENIA			
		Zaniebane nawierzchnie	Zaniebane elewacje	Chaos małej architektury	Chaotyczna zieleń	Reklamy	Znaki drogowe	Samochody	Wysoki	Średni	Niski	
I.1	Zakole Wisły	1				2					X	barki/reklamy na barkach
I.2	Plac Na Groblach				1	1		2			X	nadmiar ogrodzeń/ słaba dostępność
I.3	Podzamcze							1			X	
II.1	Rybaki	2				1					X	detale do uporządkowania / nawierzchnie/barierki
II.2	Bulwar Infancki Pn	1				1					X	
II.3	Bulwar Infancki Pd	2				-3					X	widok na reklamy na przeciwnym brzegu
II.4	Bulwar Kurlandzki	2				1	1				X	barki/reklamy na barkach
III.1	Bernardyni	1		1		1	2	2		X		nawierzchnia/ kom. kołowa przewymiarowana
III.2	Misjonarze										X	
III.3	Bożogrobcy	1				2	1	2		X		ogrodzenia
III.4	Piekiełko	2	1	2	1	2	2			X		
III.5	Koletki		1				2	1			X	
III.6	Nadwiślan	1	3	3	1	3	2		X			reklamy na ogrodzeniach/ zieleń
IV.1	Starowiślna	2	1	3	1	2	1	3	X			Starowiślna wymaga znacznego uporządkowania
IV.2	Świętego Sebastiana	2		1	1			2			X	Sarego i św. Sebastiana piękne ulice/spokojne/duży udział zieleni
V.1	Wrzesińska	2	1	3	3			2	X			piękna ulica Wrzesińska/ nowe możliwości-estakada/ wymaga nowej koncepcji zagospodarowania
V.2	Berka Joselewicza	3	2	3	3	3	1	3	X			
V.3	Dietla Pn	r	2	2		3	2			X		w remoncie, poprawa komunikacji, ścieżki rowerowe
V.4	Dietla Pd			1	1	2	3	2		X		nadmiar znaków drogowych/ reklam
VI.1	Dajwór	2	2			2	2	2	X			
VI.2	Halicka	3	2	3	3			3	X			
VII.1	Szeroka	2		3	2	3	2	3	X			
VII.2	Bawół		2	2		2	2			X		
VII.3	Plac Nowy	3	2	3	1	3	3	3	X			
VII.4	Miodowa	3	2	3	3	3	2	2	X			piękna ulica / nowe możliwości-estakada/ wymaga

												nowej koncepcji zagospodarowania
VII.5	Brzozowa	3	2	3	3	3	2	3	X			
VIII.1	Zajezdnia					2	1				X	
VIII.2	Gazownia					1	1	2			X	
VIII.3	Elektrownia						1	2			X	
IX.1	Skałka	2						1			X	reklamy na rusztowaniach/ cenne drzewa przy Paulińskiej
IX.2	Augustianie		3				1	3			X	cenne drzewa przy Paulińskiej poprawa warunków/ jedno z najcenniejszych/szczególna ochrona
IX.3	Piekarska	1						2			X	brak zieleni/może woonef
IX.4	Skawińska	1					2	3		X		
IX.5	Krakowska Zach			1		2	1	2			X	
IX.6	Krakowska Wsch	3	3	2		3	2	-	X			
IX.7	Bożego Ciała	3	2	2		3	2	3	X			
IX.8	Wolnica	3	1	2	2	2	2	3	X			samochody/nawierzchnia/ stan zieleni
IX.9	Bonifratrzy	1	-	-	1		1				X	
IX.10	Mostowa				1	1	1	2			X	

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

STOPNIE SKAZENIA WIDOKÓW

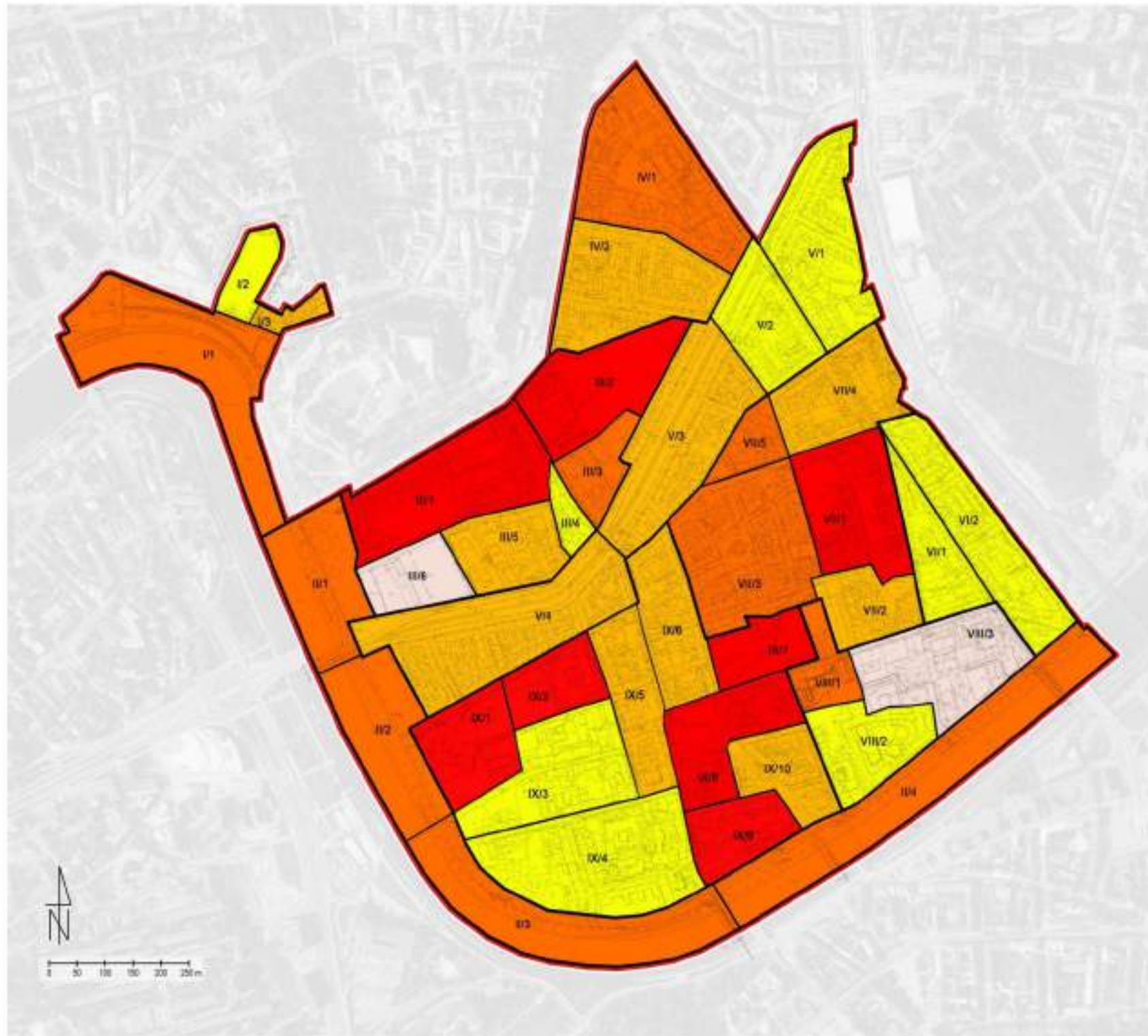


Ryc. 3. Mapa stopnia skażenia widoku

3.3. Ocena ekspozycji

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

OCENA EKSPOZYCJI - EKSPOZYCJA BIERNA



- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwartal Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Woźnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

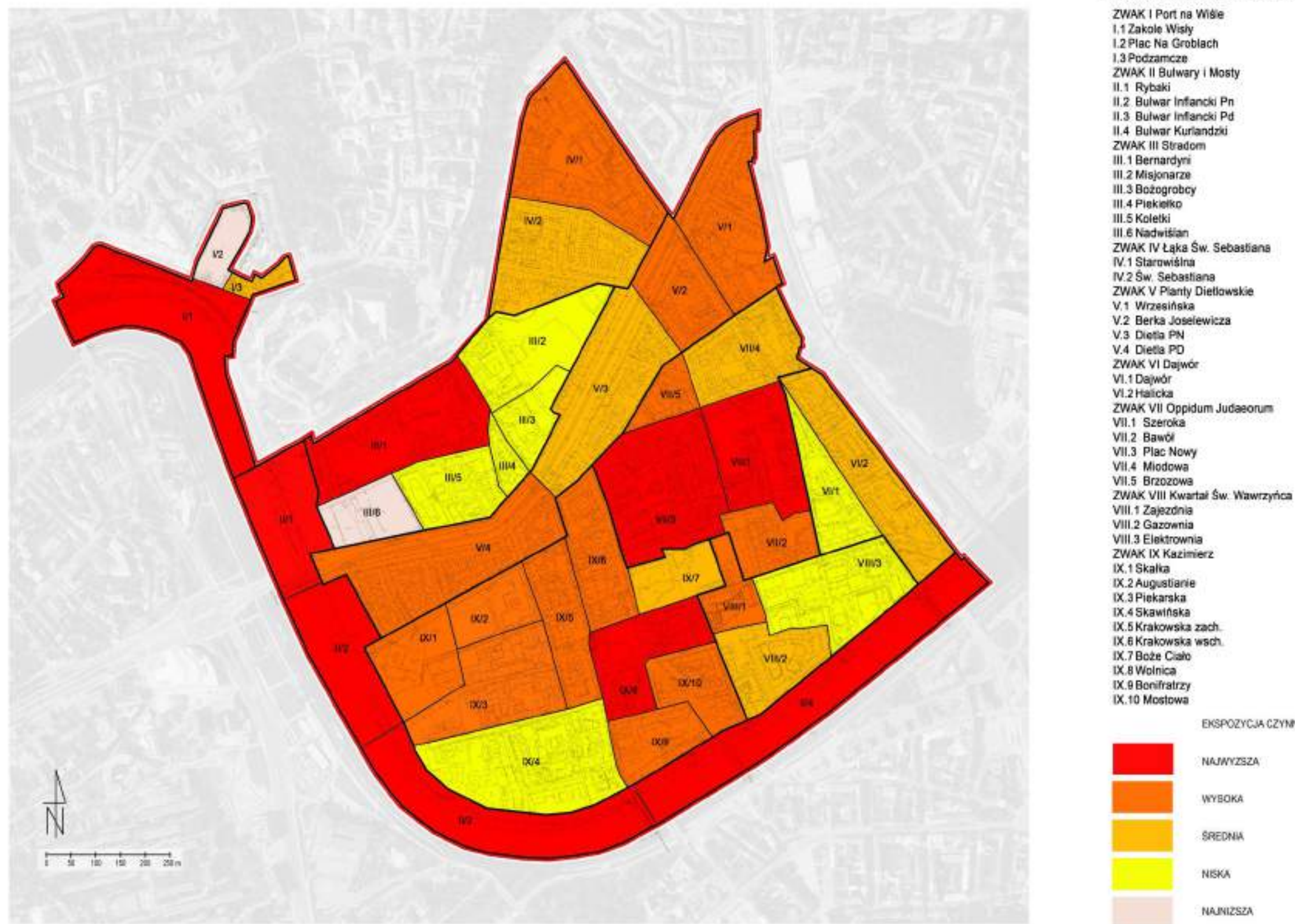
EKSPOZYCJA BIERNA



Ryc. 4. Mapa przedstawiająca ocenę ekspozycji biernej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

OCENA EKSPOZYCJI - EKSPOZYCJA CZYNNA



Ryc. 5. Mapa przedstawiająca ocenę ekspozycji czynnej.

3. Wyniki waloryzacji

Struktura urbanistyczna Stradomia i Kazimierza, jej budowa i usytuowanie, skutkują określonymi efektami widokowymi i przestrzennymi. Granica obszaru od strony południowo-wschodniej po południowo-zachodnią, sąsiadującą z rzeką, zapewnia dalekie ekspozycje, co przejawia się w wysokich wartościach ekspozycji czynnej. Z kolei obiekty dominant i subdominant, zlokalizowane wewnątrz struktury, podnoszą wartości ekspozycji biernej wewnątrz tam zawartych.

W szczegółowym zakresie waloryzacja przedstawia się następująco:

3.1. Ekspozycja bierna

Najwyższe wartości ekspozycji biernej prezentują wnętrza zawierające w swej strukturze obiekty wyróżniające się w postaci dominanty lub subdominant. Widok na nie kształtuje strukturę widokową Stradomia i Kazimierza, nadając jej walory malowniczości tak charakterystycznej dla średnio-wiecznych układów kompozycyjnych (Ryc.4).

Do widoków na lokalne dominanty i subdominanty dochodzą widoki zapożyczone, czyli ekspozycja obiektów spoza terenu opracowania. Ich obecność została zbadana za pomocą wykresów widoczności. Zastosowano tutaj współczynnik stopnia widoczności jako element wspomagający ocenę. Wartość współczynnika zależy od ilości dominant widocznych z danego obszaru (Ryc.6).

Wartość najwyższa związana jest z obecnością subdominant i akcentów oraz niższą wartością współczynnika ekspozycji.

Wartość wysoka obejmuje wnętrza o znikomym udziale form charakterystycznych.

Wartość średnia i niska to tereny pozbawione spektakularnych ujęć, stanowiące tło dla kompozycji urbanistycznej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

STOPNIE WIDOCZNOŚCI DOMINANT



Ryc. 6. Mapa stopnia widoczności.

3.2. Ekspozycja czynna

Wartości ekspozycji czynnej wynikają z usytuowania i sąsiedztwa, jak również z położenia względem granic obszaru. Najwyższe wartości lokalizują się w strefie granicznej, przylegającej do koryta rzeki. Przedpole widokowe Wisły udostępnia walory widokowe przeciwległych brzegów. Tak więc najwyższe wartości ekspozycji czynnej bulwarów zależą bezpośrednio od terenu będącego poza granicami opracowania. Najwyższe wartości wewnątrz struktury urbanistycznej związane są z placami, które stwarzają przedpola widokowe dla ekspozycji okolicznych wież dominant i subdominant, tworzących niezwykle panoramy. Poza nimi gęstość zabudowy jest tak duża, że ekspozycja sięga najbliższego otoczenia w postaci ścian budynków. W tej gęstej strukturze pojawiają się bardzo atrakcyjne wglądy osiowe. Są to ujęcia wertykalne, charakterystyczne dla Kazimierza i Stradomia, budujące ich niepowtarzalny krajobraz. Wnętrza związane z osiami kluczowymi zyskały wartość najwyższą. Główne osie kluczowe dla Kazimierza to oś Bazylika Bożego Ciała – Skałka oraz oś ulicy Bożego Ciała, związane z lokalizacją punktów widokowych kluczowych (Ryc.5).

| 83

Niezwykle istotna jest również oś ulicy Starowiślniej. Wnętrza związane z tą osią zyskały wartość wysoką, natomiast w dalszej odległości, ze względu na mniejsze nasycenie elementami ekspozycji, wartość średnią. Wysokie i średnie wartości zyskała ponadto ta część obszaru, gdzie elementy ekspozycji czynnej występują w ograniczonym zakresie. To gęsta zabudowa, której układ ogranicza zasięg widoku, a ekspozycja sprowadza się do najbliższego sąsiedztwa. Są one skoncentrowane wokół dawnych centrów osadniczych i dotyczą obszarów przylegających do przedpola widokowego jakim jest dolina Wisły.

Ciekawe nowe możliwości ekspozycji czynnej stwarza przebudowa nasypu kolejowego. W związku z likwidacją bariery wizualnej i funkcjonalnej, granica Parku Kulturowego zyskuje nowy wymiar i nowe możliwości.

Dotychczas ograniczona ekspozycja ulicy Halickiej otwiera się od strony północno-wschodniej, a obrzeża ZWAK V planty Dietlowskie uzyskują widok zapożyczony, zwieńczony wieżą kościoła Jezuitów.

Zbiorcza ocena ekspozycji pozwala wyodrębnić strefy szczególnej wartości ekspozycyjnej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZBIORCZA OCENA EKSPOZYCJI - STREFY SZCZEGÓLNEJ WARTOŚCI EKSPOZYCYJNEJ



Ryc. 7. Mapa stref szczególnej wartości ekspozycji czynnej i bierne

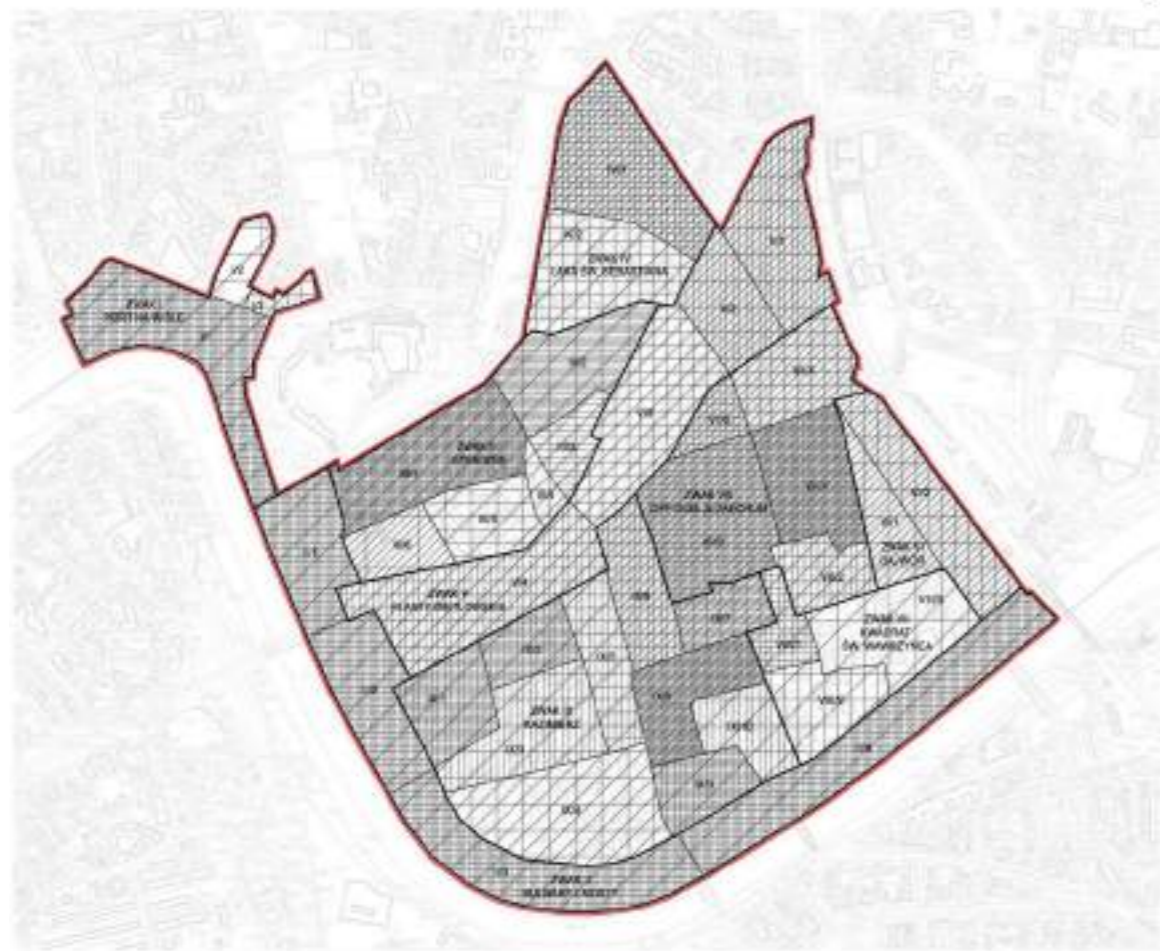
3.3. Skażenie widoku

Z uwagi na zaniedbanie obszaru i nawarstwienie negatywnych zjawisk, w analizie rozbudowano kryterium skażenia widoku. To element oceny będący źródłem wytycznych związanych z porządkowaniem obszaru. W ocenie skażenia widoku wzięto pod uwagę następujące elementy: zaniedbane elewacje, nawierzchnie w złym stanie, chaotyczna mała architektura, zaniedbana zielen, obecność reklam, nadmiar znaków drogowych oraz przypadkowe lokalizacje miejsc parkowania i postoju samochodów. Największe skażenie widoku występuje na obszarach najczęściej użytkowanych. Jest ono związane z komunikacją mieszkańców oraz z ruchem turystycznym. Największe skażenie zlokalizowane jest w rejonie placów miejskich (Placu Nowego, Placu Wolnica, ul. Szerokiej) oraz w rejonie centrów komunikacyjnych (skrzyżowanie ul. Dietla z ul. Starowiślną oraz dojścia ul. Dietla do Wisły). Znacznie mniejsze skażenie widoku można zaobserwować w częściach typowo mieszkalnych, znajdujących się poza głównymi trasami przepływu ludności miejscowej i turystów. W miejscach gdzie panuje znacznie mniejszy ruch turystyczny. Niskie skażenie widoku występuje również na bulwarach wiślanych.

Na podstawie stopnia skażenia widoku elementami nawarstwionymi wskazano obszary koniecznej, a nawet natychmiastowej interwencji. Obszary te zlokalizowane są w obrębie Placu Wolnica, Placu Nowego i w okolicach przylegających do ul. Starowiślniej i nasypu kolejowego. Na tych terenach występuje bardzo zły stan przedpola widoku w postaci nawierzchni oraz zły stan elewacji wchodzących w zakres najbardziej atrakcyjnych ujęć widokowych punktów kluczowych i charakterystycznych (Ryc. 8.).

Zbiorcze zestawienie waloryzacji przedstawia tabela 2

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
SKAZIENIE WIDOKU NA TLE OCENY EKSPOZYCJI



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
SKAZIENIE WIDOKU - OBSZARY KONECZNEJ INTERWENCJI



Ryc.8. Zestawienie mapy skażenia widoku i strefy interwencji.

Tab. 2. Zbiorcze zestawienie waloryzacji.

NR ZWAK	WAK	EKSPozyCJA CZYNNA									Pow. WID.	BIERNA OBIEKTY eksponowane	STOPIEŃ SKAŻENIA WIDOKU			OCENA EKSPozyCJI				Punkty re-OCENA EKSPozyCJI prezent. dla modeli	OCENA EKSPozyCJI	
		PUNKTY WIDOKOWE			CIĄGI WIDOKOWE			OSIE WIDOKOWE					wysoki	średni	niski	EC		EB			EC	EB
		K	C	U	K	C	U	K	C	U						WAK	M	WAK	M			
I PORT NA WIŚLE	I.1 ZAKOLE WIŚŁY	3	-	-	2	2	-	2	3	1	1	Wisła			x					K1 PORT NA WIŚLE	najwyższe	wysokie
	I.2 PLAC NA GROBLACH	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew, boisko sportowe			x						najniższe	niskie
	I.3 PODZAMCZE	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	ściany kamienic			x						średnie	średnie
II BULWARY I MOSTY	II.1 RYBAKI	1	-	-	2	1	-	-	-	-	1	Wisła, szpalery drzew, zieleń			x				K8 MOST POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	najwyższe	wysokie	
	II.2 BULWAR INFLANCKI PN	1	2	-	2	1	-	1	3	2	1	Wisła, szpalery drzew, zieleń			x						najwyższe	wysokie
	II.3 BULWAR INFLANCKI PD	-	-	2	2	1	-	-	-	2	1	Wisła, szpalery drzew, zieleń			x						najwyższe	wysokie
	II.4 BULWAR KURLANDZKI	3	1	3	2	1	-	1	4	3	1	Wisła, szpalery drzew, zieleń			x						najwyższe	wysokie
III STRADOM	III.1 BERNARDYNI	1	-	-	-	2	1	1	6	-	-	kościół św. Bernardyna, szpalery drzew, ściany kamienic		x					K9 UL. STRADOMSKA / UL. BERNARDYŃSKA / UL. ŚW. GERTRUDY	najwyższe	najwyższe	
	III.2 MISJONARZE	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	kościół pw. Nawrócenia św. Pawła			x						niskie	najwyższe
	III.3 BOŻOGROBCY	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	dawny kościół bożogrobców pw. Św. Jadwigi Śląskiej, ściany kamienic		x							niskie	wysokie
	III.4 PIEKIEŁKO	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	kamienica Ohrensteina		x							niskie	niskie

	III.5 KOLETEK	-	-	-	-	1	-	-	-	-	kościół św. Agnieszki			x				niskie	średnie
	III.6 NADWIŚLAN	-	1	-	-	1	-	-	-	-	boisko, korty tenisowe, szpalery drzew	x						najniższe	najniższe
IV ŁĄKA ŚW. SE- BASTIANA	IV.1 STAROWIŚLANA	-	-	1	-	1	1	-	1	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						wysokie	wysokie
	IV.2 ŚW. SEBASTIANA	-	-	-	-	2	1	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew			x				średnie	średnie
V PLANTY DIE- TLOWSKIE	V.1 WRZESIŃSKA	-	1	3	-	1	1	-	1	2	ściany kamienic	x						wysokie	niskie
	V.2 BERKA JOSELEWICZA	-	2	1	1	2	-	-	2	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						wysokie	niskie
	V.3 DIETLA PN	-	1	-	1	3	-	-	1	-	ściany kamienic, szpalery drzew			x				średnie	średnie
	V.4 DIETLA PD	-	2	-	1	2	3	1	1	2	ściany kamienic, szpalery drzew	x						wysokie	średnie
VI DAJWÓR	VI.1 DAJWÓR	-	-	-	1	-	1	-	-	-	Żydowskie Muzeum Gali- cja	x						niskie	niskie
	VI.2 HALICKA	-	-	-	-	1	4	-	-	2	ściany kamienic	x						średnie	niskie
VII OPPIDUM JU- DAEORUM	VII.1 SZEROKA	1	-	-	1	1	3	-	-	-	cmentarz Remuh, syna- goga Remuh, Synagoga Mała, Stara Synagoga	x						najwyższe	najwyższe
	VII.2 BAWÓŁ	-	1	-	1	1	1	-	-	-	ściany budynków, pojedyn- cze drzewa, plac			x				wysokie	średnie
	VII.3 PLAC NOWY	-	3	-	2	3	4	-	1	-	synagoga Chabad Luba- wicz, ściany kamienic, plac	x						najwyższe	wysokie
	VII.4 MIODOWA	-	-	-	1	2	1	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						średnie	średnie
	VII.5 BRZOSZOWA	-	1	1	-	1	1	-	-	1	synagoga Tempel	x						wysokie	wysokie
VIII KWARTAŁ ŚW. WAW- RZYŃCA	VIII.1 ZAJEZDNIA	-	1	-	-	1	1	-	-	-	Muzeum Inżynierii Miej- skiej, stara zajezdnia			x				wysokie	wysokie
	VIII.2 GAZOWNIA	-	-	-	1	-	1	-	-	-	budynki gazowni			x				średnie	niskie

	VIII.3 ELEKTROWNIA	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	budynki zakładu energetycznego			x				niskie	najniższe
IX KAZIMIERZ	IX.1 SKAŁKA	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	bazylika św. Michała Archanioła i św. Stanisława			x			wysokie	najwyższe	
	IX.2 AUGUSTIANIE	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej			x			wysokie	najwyższe	
	IX.3 PIEKARSKA	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	zielen parkowa, ściany budynków			x			wysokie	niskie	
	IX.4 SKAWIŃSKA	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	ściany kamienic, zielen parkowa,		x				niskie	niskie	
	IX.5 KRAKOWSKA ZACH.	1	1	-	2	2	2	-	-	1	-	ściany kamienic			x			wysokie	niskie	
	IX.6 KRAKOWSKA WSCH.	-	1	-	3	1	-	3	-	-	-	ściany kamienic	x					wysokie	średnie	
	IX.7 BOŻE CIAŁO	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	bazylika Bożego Ciała, stara zajezdnia	x					średnie	najwyższe	
	IX.8 WOLNICA	1	2	-	2	1	1	2	-	-	1	Ratusz Kazimierski, plac	x					najwyższe	najwyższe	
	IX.9 BONIFRATRY	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	Szpital Bonifratrów, kościół Bonifratrów pw. Trójcy Przenajświętszej			x			wysokie	najwyższe	
	IX.10 MOSTOWA	-	-	1	-	-	-	-	3	1	-	ściany kamienic, szpalery drzew			x			wysokie	średnie	

K13
PLAC WOLNICA

4. Wnioski i wytyczne wynikające z badania ekspozycji krajobrazu

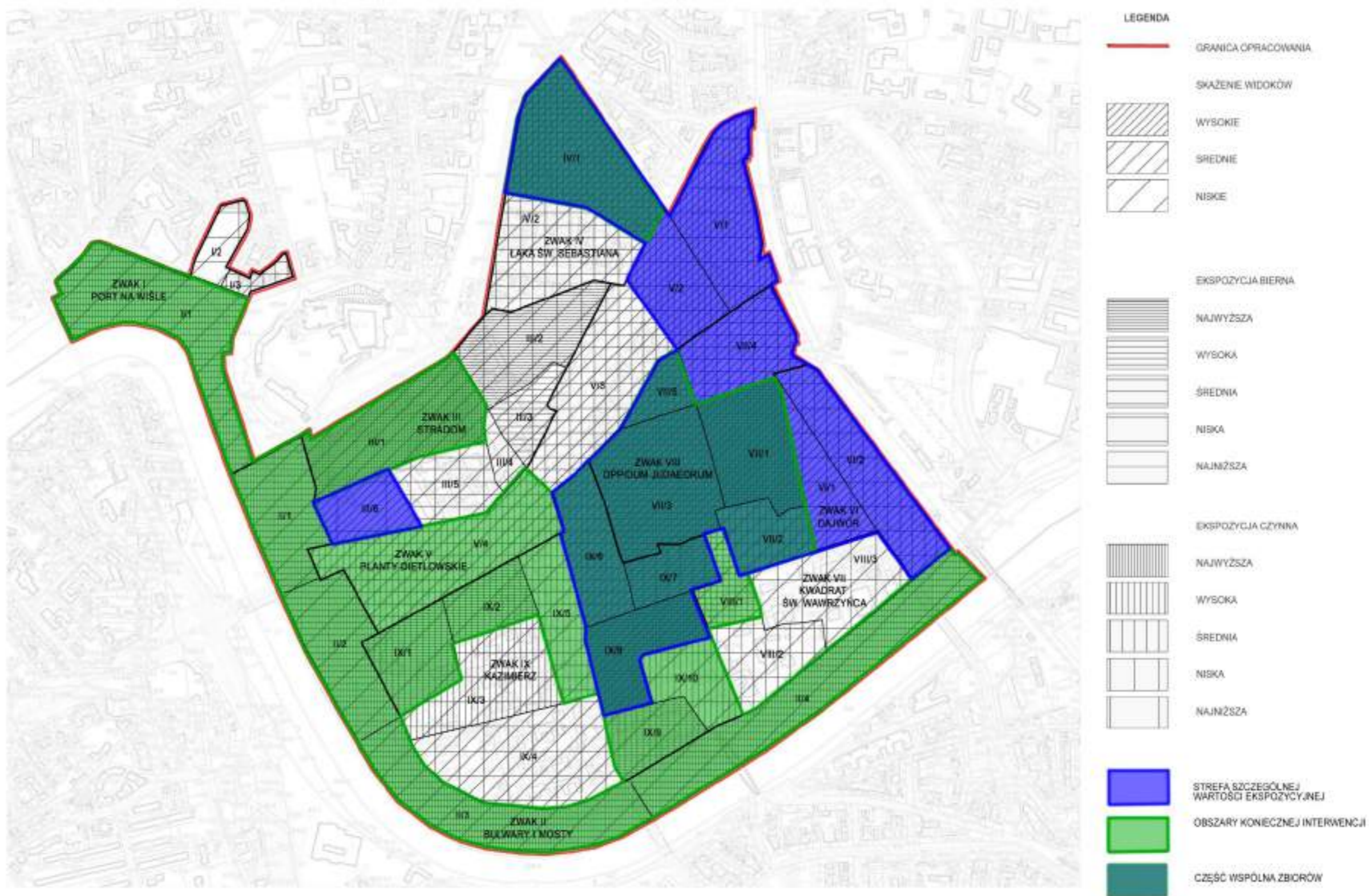
Wnioski

Na podstawie analizy ekspozycji biernej i czynnej oraz oceny stopnia skażenia terenu można stwierdzić, co następuje:

- -najwyższe wartości ekspozycji biernej dotyczą w większości obszarów związanych z centrami osadniczymi terenu,
- najwyższe wartości ekspozycji czynnej występują na obrzeżach terenu, jakość widoku w związku z tym uzależniona jest od dzielnic sąsiednich, znajdujących się poza obszarem opracowania,
- wielką wartością zwartej, zabudowanej struktury są widoki osiowe wertykalne, stanowiące o charakterze widokowym Stradomia i Kazimierza oraz o ich malowniczości i wielkiej atrakcyjności,
- najwyższe wartości ekspozycji czynnej i biernej występują w tych samych lub sąsiadujących rejonach (Ryc.7),
- w wielu przypadkach najwyższy stopień skażenia widoku dotyczy wnętrza o najwyższych wartościach ekspozycji czynnej i biernej,
- w wielu przypadkach najniższy stopień skażenia widoku dotyczy miejsc o niskiej i najniższej wartości ekspozycji czynnej i biernej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZBIORCZA OCENA EKSPOZYCJI



Ryc.9. Zbiorcza ocena ekspozycji.

Na podstawie porównania i zestawienia obszarów o najwyższych wartościach ekspozycyjnych i największym skażeniu widoku, można stwierdzić, że część wspólna tych zbiorów wewnątrz stanowi w większości centrum Kazimierza. Jest to obszar o najwyższych walorach widokowych i jednocześnie najbardziej zdegradowany ze względu na obecność elementów zakłócających widok. Jest to też obszar największej koncentracji ruchu turystycznego i lokalnego.

Wytyczne

Zastosowane metody waloryzacji krajobrazu stały się podstawą sformułowania wytycznych projektowych.

Są one związane z ekspozycją czynną, bierną i stopniem skażenia widoku. Sprowadzają się one głównie do zachowania i ochrony istniejących powiązań widokowych, uczytelnienia zanikających lub tracących wyrazistość widoków, porządkowania poszczególnych planów widoku, porządkowania przedpola widoku. Lokalizację wytycznych przedstawiono w tabeli zbiorczej. Wytyczne odnoszące się do walorów widokowych to w głównej mierze: **zachowanie/ochrona, uczytelnienie, porządkowanie, scalanie, wydobywanie, przywracanie, harmonizowanie.**

ZWAK I Port na Wiśle

Znajduje się w strefie najwyższej wartości ekspozycyjnej, poza strefą natychmiastowej interwencji. Najwyższej rangi przedpole widokowe dla Wawelu, Wisły i Dębnik – salonu urbanistycznego najwyższej rangi. Obszar zdominowany przez funkcję parkingu. Działka u zbiegu ul. Podzamcze i ul. Straszewskiego wymaga radykalnej zmiany, łącznie z przymusowym wykupem przez miasto i zabudową (przemianowanie). Obszar o niezwyklej wartości krajobrazowej (skali europejskiej) wymaga rekompozycji przedpola, będącego podstawą widoku na Wawel. *Teren bulwaru to obszar o najwyższych walorach widokowych i stosunkowo małym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna Zachowa- nie/ochrona

Zakres

Ochrona ekspozycji i kompozycji. Widok z bulwarów na Wawel stanowi jedną z „ikon” współczesnego Krakowa. Równie ważny jest widok z Mostu Dębnickiego. Pierwsze (a czasem jedyne) zetknięcie ze wzgórzem Wawelskim podróżujących do Krakowa i przez Kraków.

W tym zespole istotny jest również wpływ widokowy spoza granic opracowania, należy monitorować stan widokowy przeciwległego brzegu i zachodzące w nim zmiany (K1, K2, K3).

Uczytelnienie Porządkowanie

Uczytelnianie kompozycji przez porządkowanie przedpola.

Porządkowanie przedpola i ścian wewnątrz oraz elementów wewnątrz, takich jak zieleni i mała architektura oraz reklamy. Ściany przeciwległego brzegu wykraczają poza obszar opracowania, konieczna spójność działań dla obu obszarów.

Scalanie

Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do zieleni. Scalanie form wyposażenia i urządzenia wewnątrz, małej architektury, rodzaju nawierzchni itp. Połączenie funkcjonalne dolnego (centrum turystyczne) i górnego tarasu przedpola Wawelu.

Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz.

ZWAK II Bulwary Wiślane

Jedna z najważniejszych przestrzeni publicznych w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadbany ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem i obszaru UNESCO. Separacja poziomu górnego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszego na stronę „wiślaną”, uporządkowanie wzajemnych relacji i proporcji. Analiza ewentualnych kładek przez Wisłę. *Teren bulwaru to obszar o najwyższych walorach widokowych i stosunkowo małym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, w tym zespole istotny jest wpływ widokowy spoza granic opracowania, należy monitorować stan przeciwległego brzegu (K4-K7).
Uczytelnienie	Uczytelnianie kompozycji przez porządkowanie przedpola.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Ściany przeciwległego brzegu wykraczają poza obszar opracowania, konieczna spójność zapisów dla obu obszarów. Porządkownie elementów małej architektury i elementów zagospodarowania.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do zieleni.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz, w szczególności małej architektury i elementów zagospodarowania.

ZWAK III Stradom

ZWAK o dużej wartości historycznej, ze śladowymi możliwościami uzupełnień. Ograniczenie możliwości wybudowania nowych obiektów, zwłaszcza na obrzeżach i terenie ogrodów klasztornych oraz terenów sportowych. Nadanie ul. Stradomskiej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Wawel. *Teren o najwyższych walorach widokowych i średnim stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, ochrona cech widoków ich dystansu, głębi, rozległości, wieloplanowości i widoków zapożyczonych. Zachowanie czytelności układu wnętrz ich podstawy, ścian i konturu (K9, K 10).
Uczytelnienie	Uczytelnienie układu wnętrz przez porządkowanie i pielęgnację zieleni.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, elewacje, kontury tworzące linie nieba, zieleń. Szczególnego rodzaju uporządkowania wymaga przedpole ekspozycji Wawelu (K9). Jako styk z Parkiem Kulturowym Stare Miasto i koncentrację ruchu

	turystycznego i lokalnego wymaga najwyższej rangi rozwiązania funkcjonalno-przestrzennego.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian, elementów małej architektury i zieleni.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Przywracanie	Przywrócenie wysokiej jakości przestrzennej poprzez nadanie ul. Krakowskiej formy bulwaru, a ulicom bocznym formy woonefu.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz, w szczególności małej architektury i elementów zagospodarowania

ZWAK IV Łąka św. Sebastiana

Obszar architektury charakterystycznej dla XIX-wiecznych przemian, kiedy powstała ekskluzywna dzielnica mieszkaniowa. Monumentalna architektura wielkomiejska i pałacowa. Wille miejskie i ogrody śródblokowe. Obszar wymagający kompleksowej rewitalizacji w celu przywrócenia dawnych wartości estetycznych. Problemem jest rozbudowa oficyn, kosztem ogrodów śródblokowych. Nadanie ul. Starowiślniej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Kościół Mariacki. *Teren o zróżnicowanych walorach widokowych i zróżnicowanym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowania/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, ochrona cech widoków, ich dystansu, głębi, wieloplanowości i widoków zapożyczonych (u6, u12). Zachowanie i ochrona osiowego widoku na Wieżę Mariacką. Zachowanie czytelności układu wnętrz, ich podstawy, ścian i konturu. Wprowadzanie zieleni i innych elementów wnętrza należy podporządkować warunkom ekspozycyjnym. Zachowanie mieszkalnego i wyciszonego charakteru kwartałów.
Uczytelnienie	Widoków osiowych na Stare Miasto.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie i elewacje, wystrój wnętrz miejskich oraz kwestia miejsc postojowych.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK V Planty Dietlowskie

XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszo-rekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń ramującą obszar Stradomia i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślniej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX i XX-wiecznej, wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji.

Przebudowa wiaduktu i zamiana nasypu kolejowego na estakadę stwarza nowe możliwości funkcjonalne i kompozycyjne. *Teren ten powinien być zaprojektowany z najwyższą starannością, tak aby wykorzystać potencjał tkwiący w uwolnieniu nowego terenu – przestrzeni publicznej w centrum miasta. Teren o zróżnicowanych walorach widokowych i zróżnicowanym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie wglądów widokowych pomiędzy zielenią, ich głębi i widoków zapożyczonych (C5-C9).
Uzupełnienie	Uzupełnienie kompozycji i ekspozycji o nowe elementy związane z uwolnieniem terenu dawnego nasypu kolejowego (u9-u11). Sukcesywne uzupełnienie zieleni, płynna przebudowa drzewostanu w celu uniknięcia pustych miejsc w przypadku konieczności usunięcia chorych drzew.
Uczytelnienie	Kompozycji wnętrz.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie wystrój wnętrz miejskich. Skrzyżowania i ciągi uliczne wymagają przekształcenia w przestrzenie przyjazne pieszym, wizualnie atrakcyjne i ułatwiające orientację.
Scalanie	Scalanie funkcjonalne ciągów pieszych wzdłuż plant. Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni.
Przywracanie	Widoków zapożyczonych na subdominanty i akcenty. Szczególnej uwagi wymaga zagospodarowanie terenu pod estakadą. Usunięcie wału umożliwia przywrócenie historycznego połączenia widokowego i funkcjonalnego pomiędzy Grzegórkami, a Kazimierzem.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi .

ZWAK VI Dajwór

ZWAK złożony z dwóch odrębnych struktur. XX-wieczna zabudowa pomiędzy ul. Starowiślną i ul. Halicką. Ulica Halicka całkowicie przekształcona. Zaniedbana, dobra architektura modernistyczna przy ul. Rzeszowskiej i ul. Przemyskiej. Trójkąt zabudowy pomiędzy ul. Starowiślną, św. Wawrzyńca i Dajworem skrajnie zaniedbana i nawarstwiona. Tendencja wznoszenia nowych obiektów na wprost Starej Synagogi. Konieczna ich harmonizacja z istniejącą zabudową i kontekstami widokowymi. Z uwagi na przebudowę nasypu kolejowego ulica Halicka zyskuje nowy wymiar kompozycyjny i funkcjonalny. Wskazane i konieczne jest wprowadzenie „zielonego” połączenia (pieszego i rowerowego) ulicy Halickiej z nowo powstałą potencjalną przestrzenią publiczną pod estakadą. Uruchomienie nowego ”traktu” w przestrzeni miasta podniesie wartość ul. Halickiej i wszystkich terenów zdegradowanych sąsiedztwem z dawnym nasypem. *Teren o średnich walorach widokowych i wysokim stopniu skażenia widoku*

Wytyczna Zachowanie/ochrona Uczytelnienie Porządkowanie	Zakres Zachowanie osi i wglądów widokowych ich dystansu, głębi i wieloplanowości (K8). Kompozycji wnętrz i ekspozycji poprzez porządkowanie. Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie i wystrój wnętrz miejskich, specjalnej uwagi i uporządkowania wymaga ulica Dajwór i ul. Halicka, należy wydobyć potencjał „parkowy” tkwiący w skwerach i małych terenach zielonych oraz zagospodarowaniu nasypu. Wskazane kompleksowe zaprojektowanie zielonego korytarza .
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian, zieleni oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie Przywracanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni. Widoków zapożyczonych na subdominanty i akcenty, które otworzyły się w wyniku częściowej likwidacji nasypu. Odpowiednia oprawa widoków w postaci zagospodarowania przedpola.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do kompozycji i ekspozycji widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK VII Oppidum Judaeorum

Średniowieczna dzielnica żydowska z nawarstwioną architekturą. Konieczność rewaloryzacji obszarowej, bo odnowienie jedynie obiektów sakralnych (synagogi) jest zaledwie półśrodkiem. Konieczność zapanowania nad wkraczającymi w obszar ZWAK nowymi realizacjami, dysharmonijnymi w stosunku do istniejącej zabudowy. Szczególną wartość ma ul. Szeroka z cmentarzem Remuh. Miejsce wymagające kompleksowego planu rewaloryzacji, usunięcia aktywności sprzecznych z wartością miejsca (np. parkingi, stanowiska meleksów, substandardowy detal urbanistyczny np. tymczasowe obiekty handlowe, obsługi ruchu turystycznego). Okolice Placu Nowego stanowią znaczący problem społeczny i konserwatorski. Zabudowa ul. Kupa, ul. Estery i ul. Izaaka pokazuje niepokojący kierunek prób przekształcenia obszaru w strefę komercyjną.

Teren o najwyższych walorach krajobrazowych, w przeważającej części charakteryzujący silnym skażeniem ekspozycji.

Wytyczna Zachowanie/ochrona	Zakres Zachowanie struktury wnętrz i charakteru kompozycji urbanistycznego układu średniowiecznego. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominanty (K11, C11-C15).
Uzupełnienie	Uzupełnienie struktury z zachowaniem najwyższej ostrożności w relacji do gabarytów wysokościowych, w celu ochrony charakteru średniowiecznych wnętrz urbanistycznych. Dbalność o kontur- sylwetę wnętrza, właściwe i estetyczne kształtowanie powierzchni dachów.
Uczytelnienie Porządkowanie	Kompozycji wnętrz poprzez porządkowanie. Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, wystrój wnętrz miejskich, mała architektura. W tym zespole remont elewacji powinien być priorytetem. Uporządkowanie elementów

	infrastruktury, usunięcie z przestrzeni ulic (wbudowanie w obiekty) skrzynek sieciowych i innych elementów nieadekwatnych do rangi miejsca.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i dbałość o jakość zwieńczeń budynków.
Przywracanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie/
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK VIII Kwartal św. Wawrzyńca

Kwartal zabytkowej techniki (XIX-XX w.). Muzeum Inżynierii Miejskiej jest wzorcowym przykładem współczesnego użytkowania tego typu dziedzictwa kulturowego. Tereny należące współcześnie do spółki Tauron powinny wrócić w ręce miasta. Na tym terenie nie może być zgodny na pochopne realizacje w postaci apartamentowców czy piętrowych parkingów niedostępnych dla mieszkańców. Teren Elektrowni i Gazowni Miejskiej wymaga rewaloryzacji i otwarcia w postaci przestrzeni publicznej.

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie struktury wnętrza i charakteru kompozycji. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominanty (C10).
Uczytelnienie	Kompozycji zespołu wnętrza przez udostępnienie całej przestrzeni i przeniesienie funkcji nie przystających do rangi i usytuowania miejsca.
Porządkowanie	Uporządkowania i scalenia wymagają niektóre nawierzchnie, wystrój wnętrza miejskich, mała architektura. Kontynuacja charakteru rozwiązań wprowadzanych przez MIM.
Scalanie	Scalanie funkcjonalne i kompozycyjne. Funkcjonalne w odniesieniu do przestrzeni zespołu. Dotyczy to włączenia niedostępnych części do przestrzeni ogólnodostępnych. Scalanie kompozycyjne i estetyczne odnosi się do urządzenia i wyposażenia wnętrza w elementy małej architektury, informacji przestrzennej, itp.
Wydobywanie	Widoków zapożyczonych przez właściwe urządzenie wnętrza ulicznych i placowych.
Przywracanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK IX Kazimierz

Najstarsza część dawnego miasta lokacyjnego z wybitnymi zabytkami architektury sakralnej. Zachowany (z przekształceniami) układ urbanistyczny o średniowiecznej proveniencji. Częściowo zachowane fragmenty murów miejskich. Zabudowa nawarstwiona z dominacją obiektów XIX-

wiecznych, które wchłonęły relikty wcześniejszych budowli. Uczytelnienie reliktyw archeologicznych, przez wskazanie obiektów przedkolacyjnych oraz baszt i bram miejskich. Presja inwestorska na ulicach biegnących w kierunku Wisły (ul. Piekarska, ul. Skawińska, ul. Wietora). Realizacje przy ul. Trynitarzkiej i Bonifratrów na lata zniszczyły kontekst krajobrazowo-urbanistyczny tej części miasta. Konieczne jest zadbanie o rewaloryzację ogrodów klasztornych, bez możliwości ich trwałego przekształcania. *Teren zróżnicowany o najwyższych, średnich i niskich walorach krajobrazowych, charakteryzujący się fragmentami o silnym skażeniu ekspozycji.*

Wytyczna Zachowa- nie/ochrona	Zakres Zachowanie struktury wnętrza i charakteru kompozycji urbanistycznego układu średniowiecznego. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominantę (K11, K12). Zachowanie wertykalnych, głębokich ujęć na dominantę i subdominantę. Ochrona tła ekspozycji (C17-C20). Zachowanie wyciszonego charakteru części znajdującej się poza głównymi szlakami zwiedzania.
Uzupełnienie	Uzupełnienie struktury z zachowaniem najwyższej ostrożności w relacji do gabarytów wysokościowych, w celu ochrony charakteru średniowiecznych wnętrza urbanistycznych. Dbłość o kontur - sylwetę wnętrza, właściwe i estetyczne kształtowanie powierzchni dachów.
Uczytelnienie	Kompozycji wnętrza poprzez porządkowanie i integrację nawierzchni, ścian i sylwety (elewacje, dachy).
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrza. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, wystrój wnętrza miejskich, mała architektura. W tym zespole remont elewacji powinien być priorytetem. Uporządkowanie elementów infrastruktury, usunięcie z przestrzeni ulic (wbudowanie w obiekty) skrzynek sieciowych i innych elementów nieadekwatnych do rangi miejsca. Uporządkowanie przestrzeni placów i skwerów, usunięcie samochodów z kluczowych placów i ulic, regulacja miejsc postojowych i miejsc zatrzymania.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i dbłość o jakość zwieńczeń budynków.
Przywracanie Harmonizowanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie. Harmonizowanie przestrzeni poprzez porządkowanie nawierzchni, ścian i sylwety wnętrza i ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

Monitoring

W celu właściwego zarządzania zasobami widokowymi niezbędny jest monitoring. Monitoring to regularna rejestracja stanu i analiza procesów zaobserwowanych na ich podstawie. Zaleca się

wprowadzenie monitoringu poszczególnych wnętrz w oparciu o wskazane kluczowe i charakterystyczne punkty widokowe. Regularna rejestracja przestrzeni w postaci panoram pozwoli na obserwację krajobrazu miasta i weryfikację wprowadzanych zmian.

Przykładowe punkty reprezentacyjne dla poszczególnych zespołów wnętrz umieszczono w części zasób.

Konkluzje

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren o wyjątkowych walorach kompozycyjnych i widokowych. Kluczowe punkty, ciągi, osie i powierzchnie widokowe oraz elementy ekspozycji biernej w postaci dominant, subdominant, akcentów i przedpól widokowych powinny być obiektem szczególnej, najwyższej uwagi. Należy uporządkować wnętrza, ich nawierzchnie i ściany, jak również sylwety. Uporządkowania wymaga zawartość wnętrz, ich wyposażenie, umeblowanie i sfera informacji przestrzennej. Prace te powinny być prowadzone kompleksowo, z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć technicznych w tym zakresie.

Szczególne uwagę należy zwrócić na planowanie rozmieszczenia elementów wyposażenia wnętrz urbanistycznych, ulic i elementów infrastruktury. Obserwowane w ostatnim czasie wprowadzanie elementów małej architektury i infrastruktury w przestrzeniach ulic, nawet ostatnio remontowanych, charakteryzuje się ich nadmierną liczbą i przypadkowym sytuowaniem. Prowadzi to do znaczących strat powierzchniowych ciągów pieszych i placów.

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren o wyjątkowych walorach kompozycyjnych i widokowych. Jest to również obszar w przeważającej części zaniedbany i zaśmiecony w szerokim znaczeniu tego słowa. Wymaga on zintegrowanych działań porządkowych zarówno w sferze przestrzennej jak i substancji zabytkowej i przyszłych kierunków rozwoju. W toku rozwoju powinien on zachować charakter przestrzenny, zachować ekspozycje i charakterystyczne scenerie oraz mieszkalno-turystyczny charakter.

Z uwagi na zaniedbanie i konieczność rewitalizacji i remontu znacznych obszarów Parku Kulturowego w całej jego przestrzeni zaleca się wprowadzanie rozwiązań projektowych najwyższej rangi. Nakazuje się unikania procedur wyłaniania projektów na podstawie procedur, w których decydująca jest najniższa cena dokumentacji, bez możliwości oceny jakości rozwiązań formalnych i funkcjonalnych.

Nowe możliwości i nową szansę dla dzielnicy i całego miasta stwarza teren przebudowy nasypu kolejowego i budowy estakady. To obszar, który wraz z ulicą Halicką może stworzyć nowy zielony ciąg alternatywnego transportu (piesi, rowerzyści) i korytarz ekologiczny łączący Wisłę z centrum miasta. Należy wykorzystać tę szansę poprzez opracowanie multidyscyplinarnego kompleksowego projektu rewitalizacji tej części Parku Kulturowego w połączeniu z terenami Grzegórzek, znajdującymi się po przeciwnej stronie nasypu. W nawiązaniu do powyższego zapisu zaleca się wprowadzenie procedur umożliwiających wybór najwyższej klasy projektu na podstawie zaprezentowanej jakości rozwiązań.

Na terenie Parku Kulturowego zaleca się prowadzenie monitoringu. Panoramy reprezentatywne dla każdego ZWAK należy poddawać analizie w celu obserwacji i kontroli procesów mających wpływ na walory widokowe Parku Kulturowego.

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren gdzie wciąż znaczną jego część zamieszkują lokalni mieszkańcy. Są tu szkoły, przedszkola i inne niezbędne usługi pozwalające na korzystanie z dobrodziejstw miasta. W dalszym zarządzaniu tym obszarem należy mieć na uwadze interesy lokalnej społeczności. Jest to szczególnie ważne wobec tendencji gentryfikacji kolejnych obszarów śródmieścia i opuszczania ich przez lokalnych mieszkańców. Proces ten prowadzi do „zamierania” miasta i przynosi w dalszej perspektywie wiele niekorzystnych zmian.

Zaleca się wprowadzenie udogodnień i ochronę warunków życia lokalnych mieszkańców, nie dopuszczając do nadmiernego wzrostu cen lokali, nie dopuszczając do wyparcia usług powszednich przez usługi typowo turystyczne (wspieranie lokalnych usług i sklepów). Zapewnienie dostępu do zieleni, odnowienie przestrzeni publicznych, placów, skwerów, ulic, zapewnienie dostępu kołowego do posesji.

III.4.6. Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni

Pomimo względnej przestronności terenów zielonych widać brak wystarczającej ilości terenów rekreacyjnych i sportowych. Szczególną troską należy otoczyć WAK Nadwiślan. W razie likwidacji klubu lub zmiany jego funkcjonowania, teren ten nie może zostać zabudowany, lecz tylko przekształcony w zielen publiczną. Należy chronić zabudowywane intensywnie końcówki ulic dochodzących do Bulwarów (Piekarska, Skawińska, Wietora).

- Ochrona funkcjonalna i kompozycyjna osi komunikacyjnych i przestrzeni publicznych wraz z integralnie z nimi związaną kompozycją zieleni, zwłaszcza historycznych ciągów alejowych, ogrodów i skwerów, z dopuszczeniem rewaloryzacji i bieżącej pielęgnacji terenów zielonych.
- Nadmiernie wybujała zielen ogranicza ekspozycję, natomiast intensywność ruchu samochodowego i ogrodzenia torowisk przekształciły przestrzeń łączącą w barierę wprowadzającą silne podziały (ul. Dietla). Wizualnie i funkcjonalnie dominuje kierunek wzdłuż alei, kierunki i połączenia poprzeczne uległy ograniczeniu.
- Otwarcie ogrodów klasztornych, zielonych enklaw w coraz mocniej zatłoczonym mieście. Współpraca miasta w pielęgnacji, promowaniu i doskonaleniu zabytkowych ogrodów.
- Przypomnienie, że trawniki, rabaty i krzewy to też zielen, o ważnej funkcji kompozycyjnej, estetycznej i zdrowotnej. Dopływ światła w przestrzenie śródblokowe, miejsca zabaw dzieci, wypoczynku ludzi starszych jest równie ważny jak obecność wysokich, rozrośniętych drzew.
- Poprawa jakości środowiska poprzez pielęgnację i uzupełnianie struktury zieleni miejskiej. MPZP przyjął zasadę ochrony istniejącej zieleni, w tym: terenów zieleni parkowej, zieleni skwerów oraz zieleni towarzyszącej ciągom komunikacyjnym, ale musi być ona fachowo kształtowana.
- Skuteczna, długofalowa pielęgnacja i wymiana zieleni parkowej i w ciągach komunikacyjnych – działania na podstawie programów konserwatorskich.
- Stworzenie listy gatunków pożądanych i niepożądanych.
- Podporządkowanie kompozycji zieleni, wielowątkowej kompozycji urbanistycznej, w tym: przycięcie drzew i krzewów zakłócających cenne widoki – projekty uzgodnione z Miejskim Konserwatorem Zabytków. Przywrócenie widoków na zamknięcia kompozycyjne w postaci

szczególnych elementów budynków, takich jak narożniki, bramy, oraz przywrócenie powiązań widokowych między kwartałami.

- Uczytelnienie i odnowa (rewaloryzacja) Plant Dietlowskich; pielęgnacja zieleni, infrastruktura, oświetlenie; przywrócenie mieszkańcom wygodnego i bezpiecznego ciągu spacerowego – projekt nawiązujący do stanu historycznego, zmiana torowiska na zielone.
- Usunięcie zdewastowanych instalacji artystycznych i dopuszczenie wystaw czasowych.
- Skoordinowany plan prześwietlenia zieleni tam, gdzie przerośnięte drzewa zacinają fasady budynków i okna mieszkań – działania na podstawie programów konserwatorskich oraz wytycznych Miejskiego Konserwatora Zabytków.
- Obowiązkowy nadzór ZMZ przy np. remontach ulic (złe składowanie materiałów, niezabezpieczanie drzew, niszczenie trawników, wjazd firm usługowych ciężkim sprzętem na trawniki, zagęszczanie gleby wokół roślin doprowadzające do obumierania drzew).
- Utrzymanie i kompleksowy remont placów zabaw, boisk służących rekreacji. Kategoryczny zakaz zabudowy terenów zielonych, sportowych, rekreacyjnych (np. terenów KS „Nadwiślan”).
- Dopuszczenie, za zgodą konserwatora wojewódzkiego i ZMZ, nowych kompozycji zieleni na niezainwestowanych powierzchniach, realizowanych na podstawie projektu, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji parkowych.
- Rekompozycja i wzbogacenie funkcjonalne Placu Nowego i Placu Wolnica, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia zieleni wysokiej i niskiej.
- Poszerzenie zielonych terenów rekreacyjnych – stworzenie spójnego projektu zagospodarowania, m.in. wyznaczenie i zagospodarowanie terenów piknikowych oraz terenów sportów amatorskich: jogging, nordic-walking.
- Łąka wypoczynkowa w parku przy Bulwarze Inflanckim – leżaki.
- Wyznaczenie wybiegów dla psów oraz dostawienie koszy na zwierzęce odchody.
- Zakaz zmniejszania okienek na drzewa i krzewy lub ich likwidacja na rzecz miejsc postojowych, stacji rowerowych, hulajnóg itp.
- Nakaz powiększania okienek na drzewa i ich łączenia w ciągłe pasy zieleni (np. ulica Mostowa, Rybaki, Węglowa, Augustiańska, Koletek, itd.).
- Zakaz dekorowania drzew (doniczki, reklamy).
- Nakaz wprowadzania nawierzchni mineralnych, półprzepuszczalnych, perforowanych zamiast nawierzchni utwardzanych na zieleńcach, skwerach, Bulwarach.
- Realizacja kompleksowego projektu (fakultatywnie w wyniku konkursu obligatoryjnie z konsultacją społeczną) zagospodarowania wzdłuż estakady kolejowej.
- Rozważenie likwidacji parkingów i tworzenia w ich miejscach zielonych skwerów i placów.
- Projekty zgłaszane w Budżecie Obywatelskim powinny być spójne z wytycznymi planu ochrony.
- Projektowana zieleń powinna być jednorodna stylistycznie, dopasowana do miejsca (architektura, bulwary, pasy drogowe).

III.4.7. Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki

Obszar Kazimierza i Stradomia w swej generalnej strukturze nie uległ znaczącym zmianom na przestrzeni ostatnich lat. Układ urbanistyczny jest czytelny i zachowany w swych zasadniczych

założeniach, osadzonych w kontekście krajobrazu o odległej w czasie (okres przed lokacją miasta): relacji z rzeką Wisłą, zespołami osiedleńczymi Wawelu i Starego Miasta, systemu zieleni w postaci Plant i Plant Dietlowskich wreszcie zespołów sakralnych stanowiących punkty krystalizacyjne układu.

- Obszar zachowuje historyczny kształt narastającego przez stulecia układu urbanistycznego, podlegającego wprawdzie zmianom wynikającym z rozwoju miasta, ale czytelnego w ramach jednostek charakterystycznych dla czasów, kiedy powstawał.
- Dla celów Planu ochrony Parku Kulturowego zidentyfikowano 38 wnętr architektoniczno-krajobrazowych oraz 64 wnętra uliczne i placowe, będące połączeniem WAK-ów, powstających często w odrębnych epokach historycznych (np. ul. Paulińska, łącząca zabudowę XIX- i XX-wieczną z zespołami Skałki i klasztoru Augustianów).
- Dzisiejszy stan wymaga regulacji, porządkowania i określenia reguł, które odpowiednio skierują społeczną energię i chęć ochrony i zmiany.
- Uporządkowania wymagają kwestie współczesnej zabudowy wchodzącej w historyczny układ przestrzenny (np. ul. Kupa, Izaaka, Skawińska, Piekarska), słabo kontrolowanych przekształceń w obiektach ewidencyjnych, uporządkowanie zasad „renowacji” parterów kamienic. Groźna dla krajobrazu jest „eksterytorialność” terenów przemysłowych, która skutkuje budową apartamentowców. Zabudowa powinna być możliwa wyłącznie w pierzejach, jako kontynuacja formowania ulic (katastrofalny przykład ul. Trynitarzkiej).
- Istotną jest kwestia regulacji pod względem kompozycyjnym i funkcjonalnym zieleni, która w części wnętr ulicznych wybujała i spowodowała utratę ich wartości krajobrazowych. Wymaga to rozwiązania strategii utrzymania, pielęgnacji i rekompozycji układu zieleni.
- Ważnym, rzucającym się w oczy problemem jest kwestia rozwiązania zagadnień komunikacji, miejsc parkingowych, rozdzielenia stref pieszych, jezdnych i postojowych. Analizy i ograniczeń wymaga ruch meleksów i autobusów turystycznych, podobnie jak obecność, niemal w sercu układu (np. ul. Dajwór), „dzikich” w swej tymczasowej formie parkingów.
- Ponadto pojawia się konieczność rekompozycji np. Placu Wolnica, Placu Nowego, ul. Dajwór i Szerokiej, przywrócenia historycznego klimatu krajobrazu kulturowego oraz wyrazu architektonicznego i urbanistycznego przestrzeniom publicznym: alejom, placom, ulicom, parkom.
- Byłoby rzeczą doskonałą otwarcie dla mieszkańców i turystów ogrodów Księży Misjonarzy.

Utrzymanie ładu, zadbanie o estetykę miasta jest kosztowne. Ale stworzenie przyjaznego klimatu zwraca się wielokrotnie w postaci wyżki cen nieruchomości, stawek najmu, wpływów z handlu i turystyki. Wiele fragmentów Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem potrzebuje relatywnie prostych zabiegów.

- Regulacja użycia reklam w przestrzeni publicznej, według identycznych zapisów jak w planie Parku Kulturowego Stare Miasto, z dopuszczeniem form nawiązujących do tradycji miejsca.
- Zakaz samowolnego malowania fragmentów i detali fasad.
- Zakaz zaklejania szyb reklamami na całej powierzchni – witryna ma być witryną, inaczej zatarceniu ulegają proporcje fasad.
- Zakaz umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną Parku Kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego.
- Opracowanie wzorcowego zestawu szyldów, krojów czcionek (internetowa Baza Dobrych Praktyk).

- Uzupełnienie brakujących ławek.
- Stała walka z graffiti. Doświadczenia miast zachodnioeuropejskich i amerykańskich dowodzą, że postępująca degradacja przestrzeni publicznych i otoczenia wskazują potencjalne miejsca występowania zjawisk patogennych, przekładają się na obojętność i niechęć do partycypacji ze strony mieszkańców.

III.4.8. Wskazania w sferze polityki informacyjnej

Polityka informacyjna to połączone zadania wielu administracji i samorządu, mediów i wolontariuszy. W dobie Internetu i mediów społecznościowych liczy się szybkość i rozpoznawalność informacji. Działania należy prowadzić w Internecie i poza nim.

- Oznaczenie przestrzeni informacją, że znajdujemy się w obszarze wpisu UNESCO i Pomnika Historii. Z tej identyfikacji miasto niemal nie korzysta.
- Wbrew pozorom niezbędna jest skoordynowana akcja informacyjna, system komunikacji wizualnej najwyższej klasy, dostosowany do stylu i charakteru miejsca oraz czytelnie eksponujący jego wielowarstwowe bogactwo. Umieszczenie na wytypowanych obiektach tabliczek informacyjnych oraz kodów QR i kreskowych na smartfony. Nowe plansze i infomaty uliczne powinny być wkomponowane z uwzględnieniem specyfiki danych wnętrza architektoniczno-krajobrazowych i osi widokowych.
- Skuteczniejsza promocja rzadziej odwiedzanych zabytków (Skałka, Augustianie), Bulwarów Wiślanych i Muzeum Inżynierii Miejskiej. Opracowanie bardziej szczegółowych przewodników (folderów), dostępnych w punktach informacji miejskiej.
- Otwarcie kolejnego miejskiego biura informacji turystycznej na Kazimierzu (oprócz punktu InfoKraków przy ul. Józefa 7). Prywatne punkty tego rodzaju mają innych charakter.
- Objęcie Parku Kulturowego strefą bezpłatnego Wi-Fi ułatwi działanie nowoczesnej sieci informacji miejskiej.
- Przez Stradom i Kazimierz przechodzi wiele szlaków. Może zbyt wiele¹². Analiza ich wartości i atrakcyjności to zadanie dla Małopolskiej Organizacji Turystycznej, mającej ku temu wypracowane metody i odpowiednią kadre. Część szlaków wymaga intensywniejszej promocji. Część – wyróżnienia zarządcy szlaku, który odpowie za jego utrzymanie.

Niezbędne jest powołanie zespołu, który z danych jakimi dysponuje UMK oraz inne instytucje państwowe wybierze te, które ułatwiają zarządzanie Parkiem Kulturowym. Dane te powinny zostać wprowadzone do systemu ISDP tak, by były widoczne i brane pod uwagę, przy wszystkich rozstrzygnięciach podejmowanych przez UMK. W regulaminie Wydziałów trzeba doprecyzować zakres współpracy z niżej wymienionymi partnerami, gdyż program zarządzania zakłada stałe współdziałanie z:

- wojewódzkimi i miejskimi służbami konserwatorskimi,
- właścicielami i użytkownikami obiektów i terenów, w tym z muzeami, teatrami i innymi instytucjami kultury,
- instytucjami i agendami turystycznymi,
- organizacjami społecznymi,

¹² Wszystkie szlaki rekreacyjne znajdujące się na obszarze Parku Kulturowego można znaleźć na stronie www.malopolska.szlaki.pttk.pl.

- instytucjami edukacyjnymi i oświatowymi,
- wojewódzkimi i miejskimi służbami ochrony i inspekcji.

Wykaz ten ma charakter otwarty, uzupełniany w miarę potrzeb przez organ sterujący.

III.4.9. Wskazania w sferze społecznej

Realizacja przyjętych celów działania zarządzającego parkiem kulturowym może napotykać na różnorodne przeszkody i wymagać rozwiązywania ujawniających się konfliktów pomiędzy interesami różnych użytkowników przestrzeni, pomiędzy często ich interesami prywatnymi lub grupowymi a interesem publicznym. Rozgraniczenie stref turystyczno-rozrywkowych od stref kontemplacji (np. cmentarza Remuh) oraz stref zamieszkania i obowiązkowej ciszy nocnej. Daje się zaobserwować liczne inicjatywy aktywistów miejskich, które starają się monitorować silne pragnie inwestorów dostosowania historycznej przestrzeni do bieżących potrzeb i mód (np. Plac Nowy, ul. Szeroka). Klimat tymczasowości (np. parkingi food tracków) może być atrakcyjny dla turystów, ale szkodliwy dla miasta i jego estetyki.

Jedną z zasadniczych form rozwiązywania sytuacji konfliktowych i ograniczania zagrożeń, związanych z gospodarowaniem w przestrzeni jest wypracowanie odpowiednich rozwiązań w planach miejscowych, uwzględniających stosowane obecnie i zapewne rozszerzone w ramach podjętych prac nad nowelizacją stosownych przepisów sposoby uczestnictwa w tym procesie społeczności lokalnych.

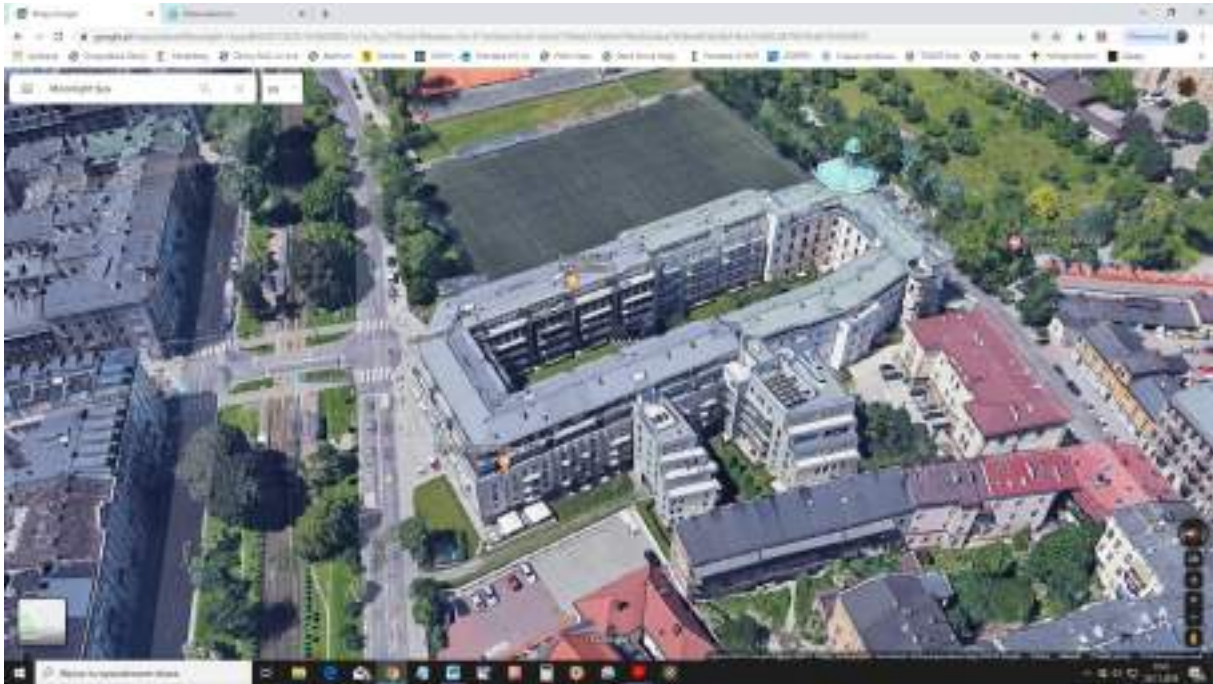
- Zachowanie funkcji mieszkalnej budynków (najlepszy poziom ochrony wartości kulturowych), ograniczenie możliwości nieskrępowanego zamieniania ich w hostele i Airbnb. Zatrzymanie odpływu mieszkańców, wypieranych przez działalność turystyczną.
- Zatrzymanie procesu rosnącej anonimowości podmiotów działających w obszarze Parku Kulturowego oraz obojętności mieszkańców wobec ich miejsca zamieszkania.
- Przygotowanie kampanii medialnej wyjaśniającej cele, zasady i przyczyny ochrony obszaru parku kulturowego (od identyfikacji wartości, do prawnych reguł współżycia i gospodarowania) – wszystko to, co zwie się „wzmocnieniem partycypacji społecznej”.
- Poprawienie dostępności przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych.
- Poprawa bezpieczeństwa, skuteczne przywrócenie instytucji dzielnicowego i patrolu (PIESZE!) straży miejskiej. Poczucie zagrożenia jest większe niż realne niebezpieczeństwo – obecność umundurowanych funkcjonariuszy poprawi samopoczucie mieszkańców, zwłaszcza osób starszych¹³. Poprawa nie nastąpi bez skutecznego systemu przeciwdziałania patologiom i wykluczeniu społecznemu¹⁴,
- Odtworzenie życia artystycznego – preferencyjne stawki czynszu w lokalach miejskich dla galerii sztuki, rzeczywiste wsparcie chwalonych i wymienianych w rozmaitych programach „prężnie działających instytucji kultury o zasięgu ponadlokalnym”.

¹³ Np. kontynuacja programu *Bezpieczny Kraków* oraz *Wieloletniego miejskiego programu przeciwdziałania przestępczości młodzieży*, poprawa warunków pracy Policji i Straży Miejskiej.

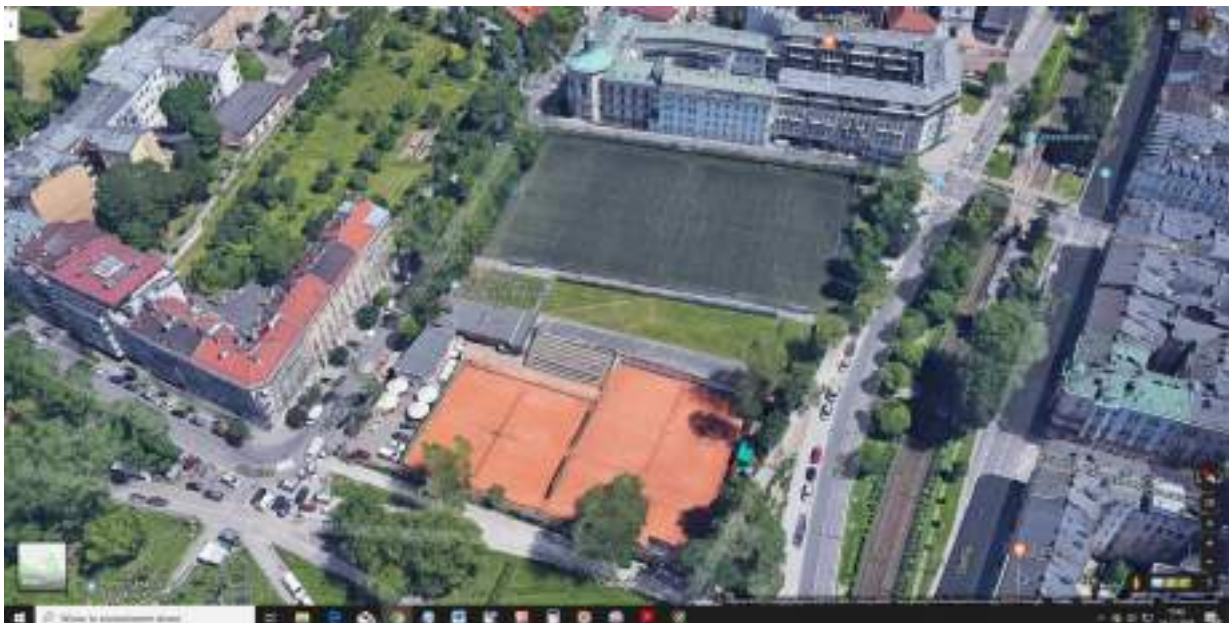
¹⁴ Zalecenia realizacyjne w m.in. *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007-2013* oraz *Gminnego programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Innych Uzależnień na rok 2008* wraz z późniejszymi zmianami.

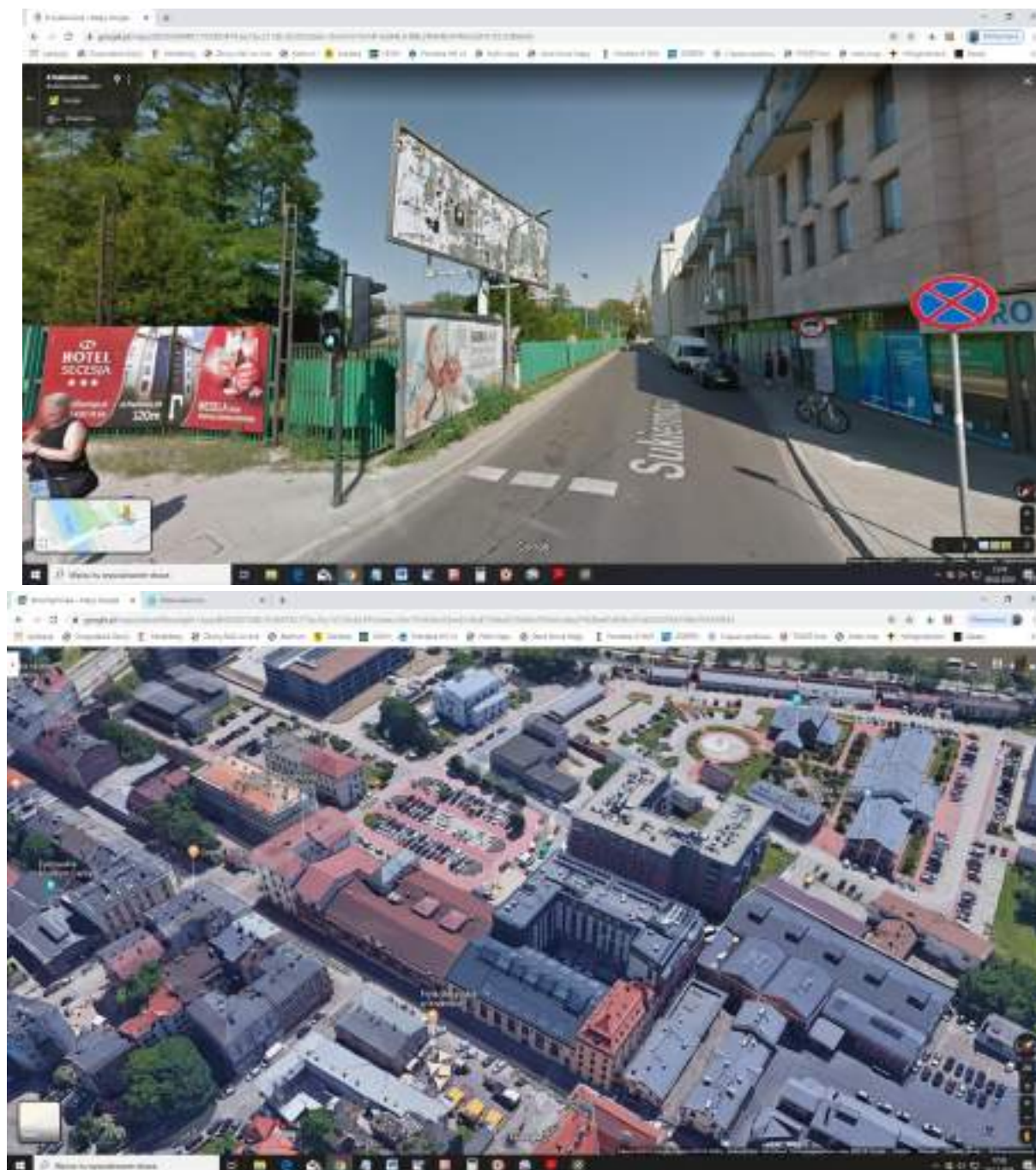
- Niezbędne jest utrzymanie usługowo-handlowego charakteru głównych osi i placów oraz zachęty do rewitalizacji placówek handlowych. Preferencyjne stawki czynszu za użytkowanie lokalu zrewitalizowanego na koszt najemcy.
- Preferencyjne stawki czynszu dla rzemiosła, ochrona istniejących zakładów i warsztatów.

III.4.10. Identyfikacja przykładowych problemów obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem.

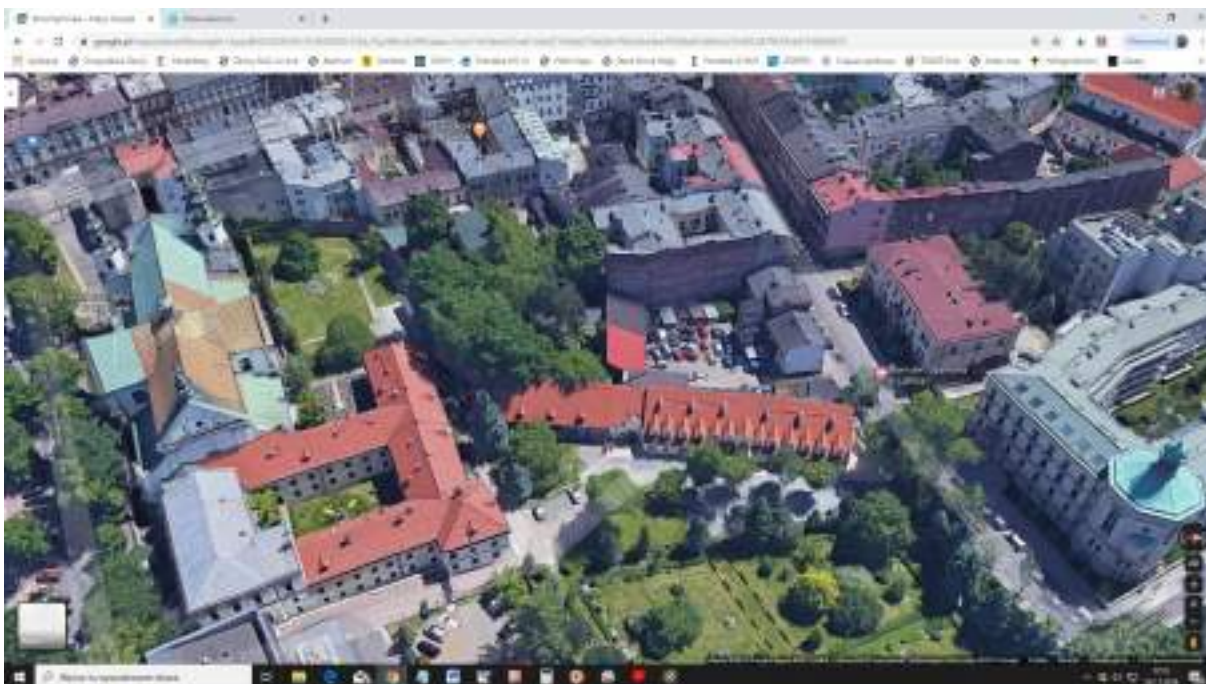


Tereny KS Nadwiślań to miejsce o szczególnej wartości. Dziś to obszar zaniedbany (ogrodzenie, tablice reklamowe), którego zagospodarowanie nie przystaje do rangi miejsca. Tak unikatowa lokalizacja powinna znaleźć inną funkcję, np. publicznego parku, a miasto winno dokonać z klubem wymiany gruntów, zaoferować nową lokalizację, pozwalającą na rozwój działalności sportowo-rekreacyjnej.

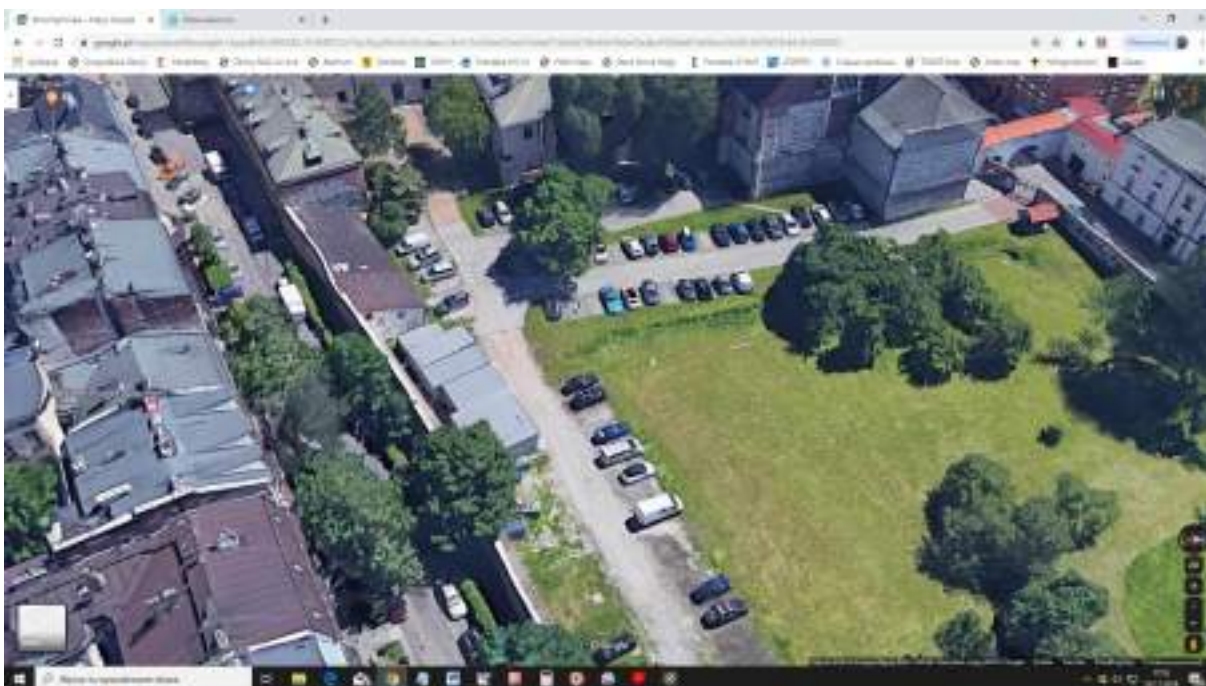




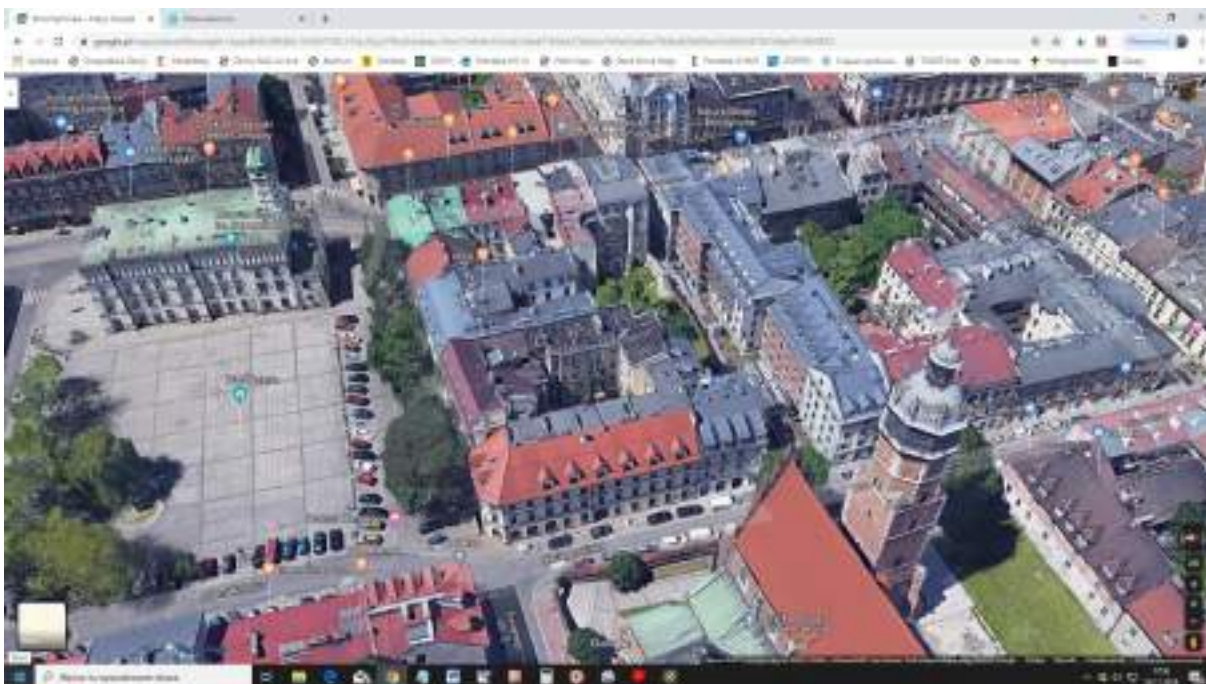
„Eksterytorialność” terenu dawnej elektrowni i gazowni skutkuje budową apartamentowców, zagospodarowaniem według partykularnego interesu władza tego terenu. Teren gazowni powinno odzyskać miasto.



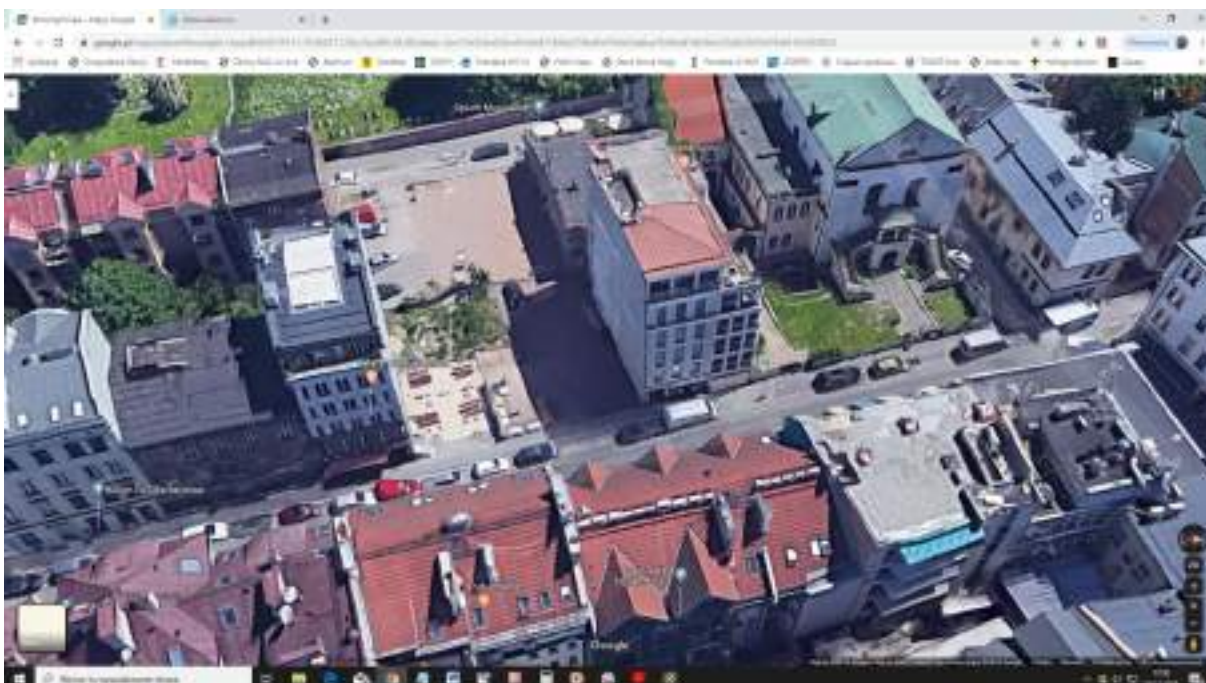
Według podobnej zasady działają instytucje kościelne. Trwa zagęszczanie zabudowy na obrzeżach klasztornych ogrodów, np. dom pielgrzymkowy, ulokowany przy ul. Koletek i ogrodach bernardyńskich. Klasztorne ogrody powinny być – pod uzgodnionymi warunkami – dostępne także dla mieszkańców. Nie mogą stanowić zamkniętych, odseparowanych wysokimi murami enklaw.



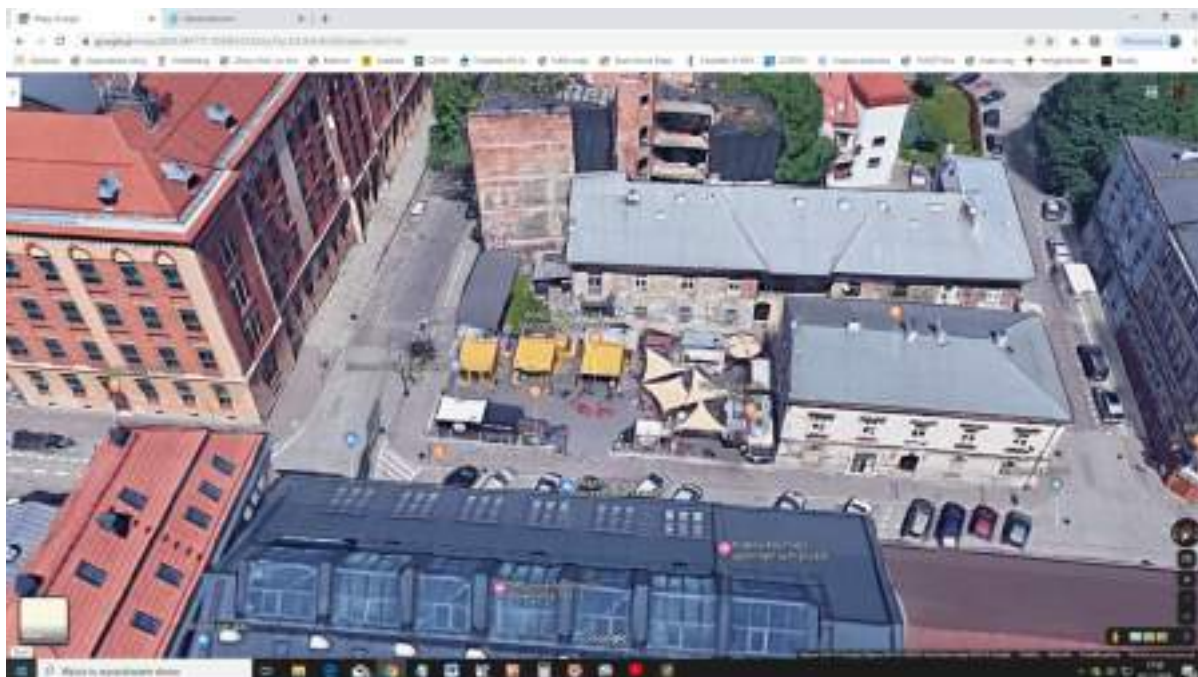
Degradacja terenów w obrębie murów klasztornych – chaotyczna, tymczasowa zabudowa, zielen z trudem przystająca do określenia „urządzona”, przypadkowa lokalizacja miejsc parkingowych. Uporządkowanie tych terenów w porozumieniu z władzami konserwatorskimi powinno skutkować np. wytyczeniem odpłatnych parkingów dla mieszkańców ul. Paulińskiej czy Skałecznej.



W ostatnich latach zniszczono (przez wybudowanie budynku hotelowego) najpiękniejszy ciąg widokowy miejsca UNESCO – od Skałki do Bożego Ciąła. Skandaliczna decyzja powinna być przestrożą i zachętą, by szerzej korzystać z instrumentu, jakim są studia widokowe, przy wydawaniu zgód na realizacje w obszarze tak cennym i wrażliwym.



Przeskalowana, dysharmonijna architektura przy ulicy Kupa to przykład lekceważenia przez inwestorów i architektów kazimierskiej tożsamości. Przykład korzystania z walorów i atrakcyjności dzielnicy, przy równoczesnym, egoistycznym podejściu do przestrzeni publicznej i półpublicznej.



Odseparowanie stref ciszy i rozrywki to trudne wyzwanie. Kazimierz zyskał w ostatnich latach status miejsca, które nie zasypia. Równocześnie to obszar, w którym ludzie mieszkają na stałe, nie są tylko krótkotrwałymi użytkownikami tej przestrzeni. Ich interesy powinny stać ponad dochodami nocnych klubów i lokali rozrywkowych. To te instytucje winny dopasować swą działalność do norm współżycia społecznego, a nie poprzez swą uciążliwość, prowadzić do wyludnienia kolejnej części miasta (jak stało się w obrębie Plant).



Klub muzyczny przy cmentarzu to wzór dominującej wrażliwości.

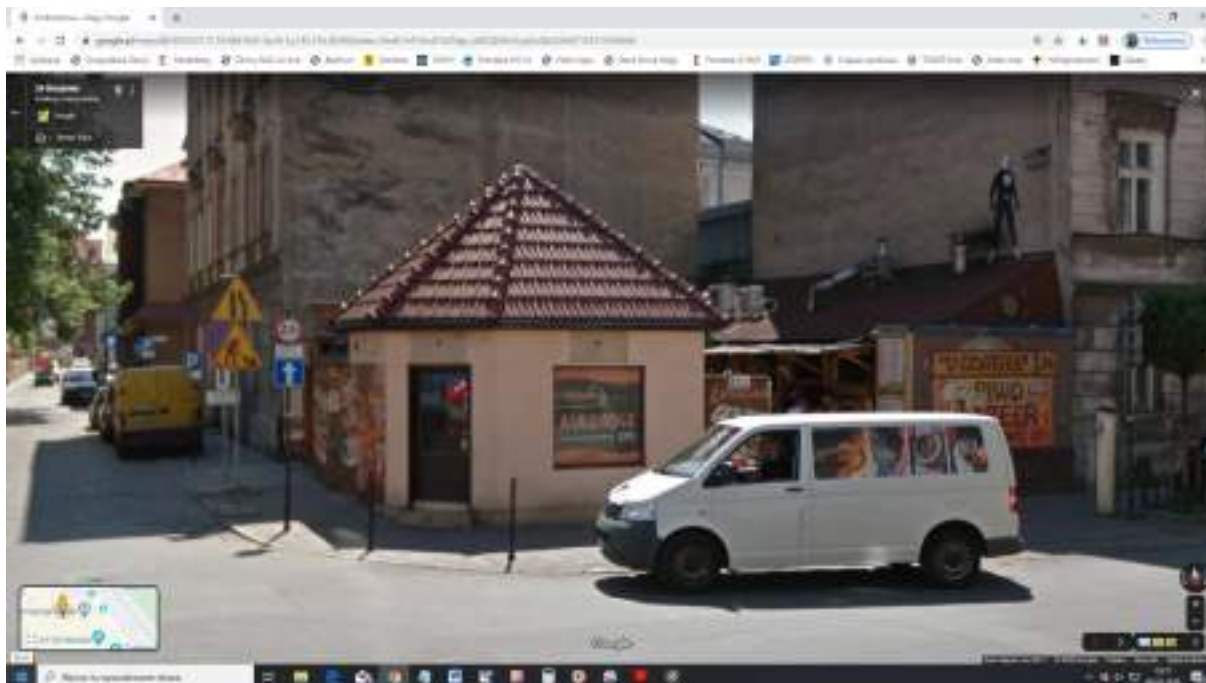


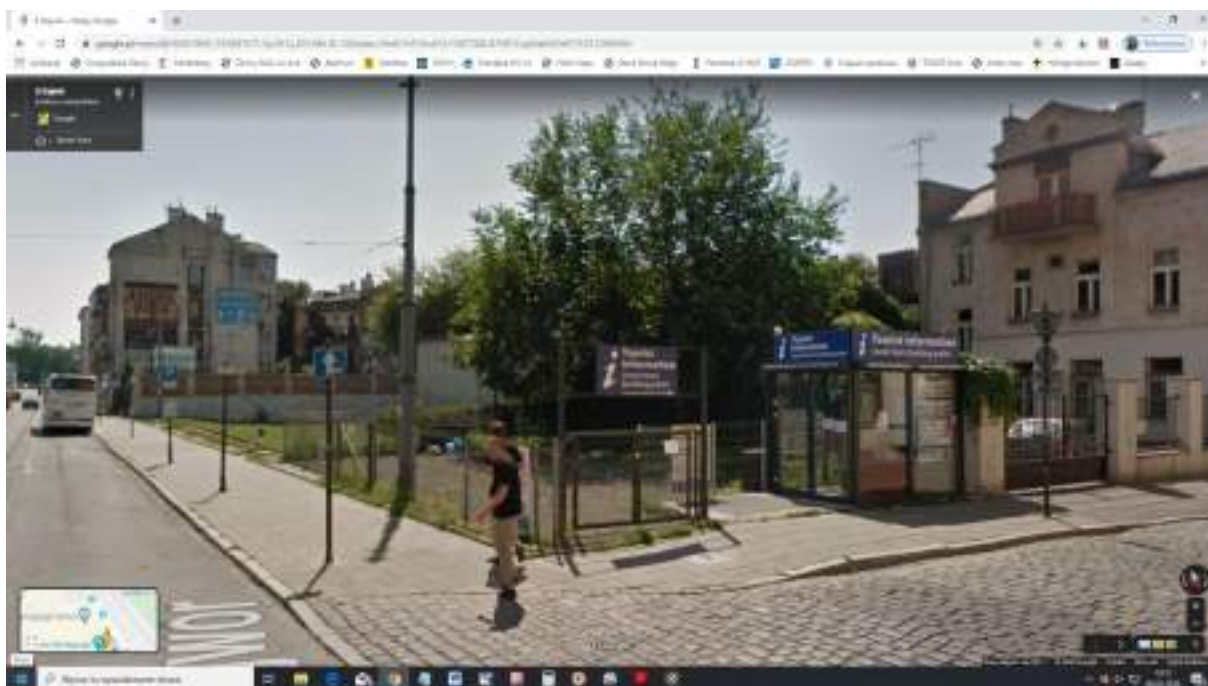
Klimat tymczasowości jest może atrakcyjny dla turystów, ale szkodliwy dla miasta. Sprawia wrażenie prowizorki, chaosu, braku pomysłu na trwałą biznes.





Zasadnicza część „żydowskiego” Kazimierza, podobnie jak bulwary czy ul. Skałeczna powinny stać się strefami pieszymi. Należy dążyć do ograniczenia ruchu, likwidacji miejsc parkingowych (te powinny służyć niemal wyłącznie mieszkańcom), usunięcia meleksów, które są jedną z oznak nonszalanckiego, chwilowego podejścia do zwiedzania miasta i poznawania jego dziedzictwa. Kilka miejskich meleksów dla osób z problemami ruchowymi tak, tandetnym pojazdom oklejonym foliowymi ściankami zdecydowanie nie. Podobnie tymczasowym parkingom. Na czas przygotowania do inwestycji teren powinien być zamknięty i zabezpieczony.





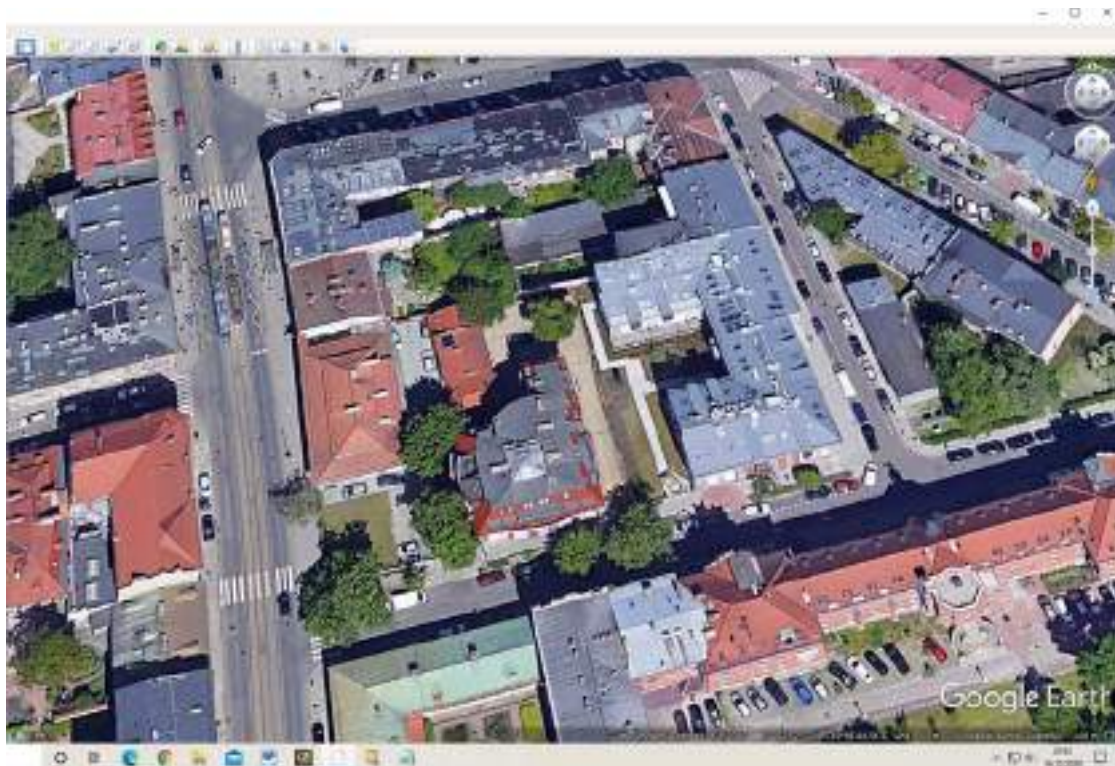
Tego typu „tymczasowe” realizacje muszą zniknąć z krajobrazu. Dowodzą jedynie braku wrażliwości i skłonność do zarobku najniższym możliwym kosztem.





Dwa najważniejsze place proponowanego parku kulturowego to dowód braku pomysłu na ich wykorzystanie i całkowitej bezradności miasta w walce z najzwyklejszą brzydotą. Ciągające się latami spory o Okrągłak, niemożność wyprowadzenia ruchu samochodowego z Placu Nowego, chaos i tandeta na Placu Wolnica wskazują, że miastu brak odwagi do wystąpienia w obronie swoich interesów. W tej chwili mamy do czynienia z bezradnym poddawaniem się dyktatowi najrozmaitszych grup nacisku. Ale cóż, kiedy „dzwonki” na surowce rozstawia bez żadnego sensownego planu miejskie przedsiębiorstwo.





Zabudowa musi być dopuszczalna wyłącznie w pierzejach – formowanie ulic nie może zostać wyparte przez dowolne stawianie budynków na działkach.



III.5. WYTYCZNE W ZAKRESIE WAK I CIĄGÓW DLA OBSZARU PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM

Identyfikacja działań, których podjęcie służy realizacji zadań i osiągnięciu celów. To sposoby odpowiedzi na poszczególne problemy występujące w poszczególnych WAK i CIĄGACH. Dla podziału na WAK i ciągi uliczne, jak w przypadku zasobu (w etapie II planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem) oraz waloryzacji, określone są wytyczne wynikające wprost z oceny wartości. Wytyczne dla poszczególnych WAK powstały jako wartość średnioważona wytycznych dla poszczególnych części składowych każdego zespołu. Dla każdego z nich określono wytyczne działań ochronnych i konserwatorskich, a mianowicie:

- **konserwacja - KONS** — a więc wszelkie zabiegi, których celem jest utrzymanie stanu obecnego wnętrza, z uzupełnieniami i uczytelnieniami,
- **integracja - INTE** — łączenie substancji starej i nowej, scalanie układów rozerwanych i zartartych,
- **rekonstrukcja - REKN** — odtwarzanie nieistniejących elementów i zespołów wg danych historycznych,
- **rekompozycja - RKOM** — tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem lub zaznaczeniem reliktyw dawnych układów,
- **kreacja - KREA** — tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem inspiracji dawnymi formami i układami.

Według identycznych kryteriów będzie oceniany ZWAK. Opracowano też wytyczne o charakterze ideowym i strategicznym.

Model procesu ochrony¹⁵:

- **Ao** – ścisłej ochrony konserwatorskiej zachowawczej: działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- **A** – ścisłej ochrony konserwatorskiej: działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- **B** – ochrony częściowej: działania polegające na udoskonalaniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie odtwarzanych, brakujących elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych. Działania polegające na ciągłej korekcie czytelności wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnego zamysłu projektanta lub śladów przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych,
- **E** – ochrony elementów lub/i ekspozycji,
- **K** – ochrony podstawowych cech krajobrazowych,

¹⁵ Dawniej strefy ochrony konserwatorskiej.

Model procesu użytkowania:

- **kontemplacja** – to spełnienie warunków, pozwalających na najpełniejsze wykorzystanie tożsamości miejsca („genius loci”); przewaga funkcji usługowych (prymat wartości zastanej),
- **kontemplacja ekstensywna** – to użytkowanie z najwyższą dbałością o zastaną wartość miejsca, uwarunkowane np. funkcjami kultowymi, kommemoratywnymi; często z ograniczoną dostępnością,
- **kontemplacja intensywna** – to najpełniejsze użytkowanie wartości miejsca jako katalizatora aktywności, osnutej na jego fenomenie, niewymagające jednak trwałych i nieodwracalnych zmian w jego substancji,
- **penetracja** – to spełnienie warunków dla wprowadzania funkcji komercyjnych, przy zachowaniu możliwości odwołania się do tradycji miejsca (równowaga wartości zastanej i dodanej),
- **partycypacja** – prymat nowych funkcji komercyjnych o znacznej intensywności.

Model kształtowania widoku:

- **zachowywanie:** działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- **doskonalenie:** działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- **uzupełnianie:** działania polegające na uzupełnianiu obecnego stanu wnętrz AR-K i zespołów wnętrz AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych,
- **uczytelnianie:** działania polegające na ciągłej korekcie czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych,
- **porządkowanie:** działania polegające na ciągłej korekcie stanu, czytelności i jednorodności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się, współczesnych elementów, związanych głównie z handlem, komercją, organizacją ruchu drogowego, turystycznego itp. oraz elementów zieleni i małej architektury. Działanie administracyjne, przestrzenne i projektowo-techniczne, dotyczące głównie elewacji, witryn, reklam, oznaczeń, latarni ulicznych, wiat przystankowych, elementów wyposażenia terenów zieleni,
- **odnawianie:** działania polegające na kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych we wnętrzach i zespołach wnętrz AR-K, odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń. To działania dotyczące substancji obiektów i zespołów – naprawa dachów, odwodnień, elewacji, w tym ocieplenia nieniszczące wyrazu

architektonicznego; naprawa chodników, działania sanitarne i dosadzenia w zespołach zieleni, jednak bez zmian ich charakteru,

- **scalanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez wprowadzanie i usuwanie dużych elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu scalenia,
- **wydzielanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez wprowadzanie elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu wydzielenia,
- **wydobywanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu właściwej, zamierzonej założeniami projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy. Podkreślanie obiektów przewidzianych jako dominanty. Usuwanie drobnych i większych elementów zieleni, wtórnych elementów wyposażenia wnętrza a w niektórych przypadkach większych obiektów, stanowiących błędy kompozycyjne. Także wprowadzanie elementów ramujących, tworzących bramy widokowe, kulisy czy też podstawy i przedpoła widokowe dla elementów ważnych w kompozycji lub dalekich i cennych wglądów w krajobraz (widoków zapożyczonych),
- **przywracanie:** działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrza lub zespołów wnętrza AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji. Polegają na wprowadzaniu dużych elementów – budowli, komunikacji, elementów urządzeń krajobrazu, grup zieleni które uległy zniszczeniu lub zatarciu; w uzasadnionych naukowo przypadkach może oznaczać dokończenie rozpoczętych lecz zarzuconych pierwotnych zamysłów i projektów,
- **mianowanie:** działania polegające na nadaniu znaczeń wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrza. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz nowych funkcji i form. Wprowadzenie nowej tożsamości miejsc, w nawiązaniu to tożsamości historycznej wnętrza AR-K lub jego sąsiedztwa,
- **przemianowanie:** działania polegające na przywróceniu znaczeń tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich rozpoznawalności, atrakcyjności i wydobywania ich rzeczywistej wartości. Odzyskiwanie tożsamości historycznej miejsc. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz zmian dotychczasowych funkcji i form oraz promowania tych cech,

- **harmonizowanie:** działania polegające na ciągłej dbałości o stan wnętrza AR-K i jakość przebywania w nich poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z handlem, komercją, wydarzeniami artystycznymi itp. Działania o charakterze administracyjnym, edukacyjnym, promowania dobrych praktyk itp., dotyczące głównie elementów ruchomych – handlu obwoźnego, spektakli ulicznych, form pojazdów i jednostek pływających, świadczących usługi turystyczne a także elementów wystroju okresowego małej trwałości,
- **kontynuowanie:** działania polegające na kształtowaniu wnętrza i zespołów wnętrza AR-K będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian. Działania niebędące likwidacją czy minimalizacją tych przemian, lecz twórczym wykorzystaniem powstałych w ten sposób cech wnętrza lub ich zespołów – celem uzyskania domniemanego efektu zgodnego z duchem dawnego projektu, lecz z uwzględnieniem upływu czasu.

Modele kształtowania tożsamości miejsca:

- **sublimacyjny** – podkreślanie, wydobywanie, doskonalenie, uwznioślanie zastanych wartości,
- **addycyjny** – doskonalenie formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, poprzez dodawanie niewielkich uzupełnień współczesnych,
- **integracyjny** – łączenie dawnej i nowej formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, na zasadach równowagi
- **aplikacyjny** – poszukiwanie nowej tożsamości poprzez wprowadzanie nowych funkcji, form, znaczeń – w nawiązaniu do tła historycznego.

WAK		WYTYCZNE DLA WAK	WYTYCZNA DLA ZWAK	WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa			Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
I.1	Zakole Wisły	RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
I.2	Plac Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
I.3	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
II.1	Rybaki	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
II.4	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III.2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY
III.3	Bożogrobcy	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY
III.4	Piekiełko	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.5	Koletki	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.6	Nadwiślan	INTE	INTE	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	ADDYCYJNY

IV.1	Starowińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
IV.2	Świętego Sebastiana	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
V.1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.2	Berka Joselewicza	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.3	Dietla Pn	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
V.4	Dietla Pd	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
VI.1	Dajwór	INTE/RKOM	RKOM	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	INTEGRACYJNY
VI.2	Halicka	KREA	RKOM	E/K	PENETRACJA PARTYCYPACJA	UCZYTELNIANIE MIANOWANIE	APLIKACYJNY
VII.1	Szeroka	KONS/REKN	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
VII.2	Bawół	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
VII.3	Plac Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
VII.4	Miodowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY INTEGRACYJNY
VII.5	Brzozowa	INTE	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	ADDYCYJNY
VIII.1	Zajeźdnia	KONS	INTE	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

VIII.2	Gazownia	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY
VIII.3	Elektrownia	INTE/RKOM	INTE	A/B	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE PRZYWRACANIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
IX.1	Skalka	KONS	KONS	A ₀	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.2	Augustianie	KONS	KONS	A ₀	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.3	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.4	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.5	Krakowska Zach	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.6	Krakowska Wsch	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.7	Bożego Ciała	KONS	KONS	A ₀	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.8	Wolnica	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.9	Bonifratrzy	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.10	Mostowa	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY

CIĄG		WYTYCZNE DLA CIĄGU	WYTYCZNA DLA ZWAK	WYTYCZNE W ZAKRESIE MODELI PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa			Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Optimalny proces kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
CK 1	Bernardyńska	KONS	KONS	A ₀	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 2	Skaleczna	KONS	KONS	A ₀	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 3	Józefa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 5	Szeroka	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 7	Stradomska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 1	Powisłe	KONS/INTE	KONS/INTE	A ₀ /E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 2	Smocza	KONS/INTE	KONS/INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

CC 3	Koletek	INTE	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 6	Augustiańska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 7	Trynitariska	INTE/RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	INTEGRACYJNY
CC 8	Mostowa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 10	Bartosza	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 11	Bawół	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 13	Brzozowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 14	Jakuba	KONS	KONS/INTE	A/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 16	Estery	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE	INEGRACYJNY
CC 17	Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY

						PRZYWRACANIE	
CC 18	Sarego Józefa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 19	Bogusławskiego	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 20	Meiselsa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
CU 2	Sukiennicza	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 4	św. Agnieszki	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 5	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 6	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 7	Wietora	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 8	Bocheńska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 9	Wolnica	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE SCALANIE PRZYWRACANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY

CU 11	Przemyska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 12	Rzeszowska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 13	Dajwór	INTE/KONS	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 14	Kupa	INTE	INTE	A/B/E	PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 17	Bonifratska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 18	Chmielowskiego Adama	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 19	Ciemna	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CU 21	Halicka	RKOM/KREA	RKOM	B/E/K	PENETRACJA PATRYCYPACJA	PRZEMIANOWANIE WYDOBYWANIE KONTYNUOWANIE	INTEGRACYJNY APLIKACYJNY
CU 22	Izaaka	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 23	św. Katarzyny	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY

CU 25	Lewkowa	INTE/RKOM	INTE	B/E	PENETRACJA	PRZEMIANOWANIE UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 26	Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 27	Na Przejściu	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 28	Nowa	KOSN/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 29	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 30	św. Stanisława	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 31	Straszewskiego Floriana	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 32	Warszauera	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 33	Wąska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 34	Węłowa	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CB 1	Bulwar Czerwieński	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
CB 2	Bulwar Inflancki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY

III.6. WYKAZ DZIAŁAŃ SZCZEGÓŁOWYCH W POSZCZEGÓLNYCH ZWAK W FORMIE MATERIAŁU OPERACYJNEGO

Zestaw typów działań, przypisanych do poszczególnych podmiotów działań w obrębie poszczególnych obszarów Parku Kulturowego, nazwanych zespołami wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K).

Uwagi wstępne:

Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych ZWA-K są podstawowymi obszarami, w oparciu o które określono typy i sposoby działań, niezbędne dla ochrony i właściwego kształtowania krajobrazu, dla osiągnięcia założeń ustawowych Parku Kulturowego. Częściami elementarnymi ZWA-K są wewnątrz architektoniczno-krajobrazowe; związkami wyższego rzędu niż ZWA-K są modele architektoniczno-krajobrazowe, jednak działania Planu Ochrony Parku Kulturowego przypisane są wyłącznie obszarom wydzielonym i określonym jako ZWA-K

Wydzielenia ZWA-K nie są tożsame z podziałami administracyjnymi ani tradycyjnymi nazwami miejscowymi, czy też nazwami ulic. Są zbliżone do nich, jednak lepiej oddają jedność, typowość i charakterystykę problemów ochrony, kształtowania oraz zarządzania na poszczególnych obszarach wydzieleni. Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K) wydzielone zostały zgodnie z rozkładem intensywności i proporcjami występowania w nich typów wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (WA-K).

Wnętrza AR-K to obszary elementarne, określone fizyczną dostępnością widokową (możliwością lub niemożnością obserwacji wzrokowej sąsiedztwa wnętrza, ograniczonego całkowicie lub częściowo nieprzejrystymi ścianami. Przy określeniu typów WA-K, a w ślad za tym – przy podziałach terenu na ZWA-K, brano rozkład i intensywność występowania charakterystycznych cech krajobrazu.

Modele architektoniczno-krajobrazowe. Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych, pokrewne pod względem cech formalnych, typologii WA-K oraz pod względem cech procesów powstania i przekształcania powiązane w większe struktury, nazwane modelami architektoniczno-krajobrazowymi. Pomaga to szybko definiować ogólnie rozkład problemów ochrony i zarządzania obszarem Parku Kulturowego.

Podmioty działania

Podmioty działania to wiodące problemy wynikające z funkcji, formy, struktury, znaczeń oraz tempa i kierunków przekształceń poszczególnych części składowych krajobrazu Parku Kulturowego, podzielonego na ZWA-K. Są to grupy cech przypisane do poszczególnych grup typów krajobrazów, występujących w poszczególnych ZWA-K. Problemy te występują we wszystkich zespołach ZWA-K, jednak w różnych proporcjach. Określono 5 podmiotów działań (problemów typowych dla postaci i istnienia krajobrazu Parku Kulturowego). Są to:

ZS. ZABUDOWA – STRUKTURA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **ZWARTOŚĆ Z (zewnątrzna)**. Domknięcie kwartału zabudowy, zwartość zewnętrznych ścian grupy zabudowy – budynków, grup zieleni, stanowiących ściany graniczne zespołu wewnątrz AR-K.
2. **ZWARTOŚĆ W (wewnętrzna)**. Zdefiniowanie wnętrza kwartału zabudowy, zgodność z pierwotnym rozplanowaniem, układ komunikacji, zieleni, budowli wewnątrz, tworzących wewnętrzne podziały zespołu wewnątrz AR-K.
3. **RÓWNOWAGA H (w planie, horyzontalna)**. Proporcje zabudowy oraz terenów nie gruntowych oraz zieleni wysokiej i niskiej w obrębie kwartału zabudowy, stanowiącego zespół wewnątrz AR-K.
4. **RÓWNOWAGA V (w przekroju, w odniesieniu do wysokości, pionowa)**. Proporcje powierzchni kwartałów oraz powierzchni niezabudowanych do wysokości zabudowy, wynikające z pierwotnego projektu.
5. **DOSTĘPNOŚĆ**. Stopień i rodzaj powiązań komunikacyjnych łączących kwartał zabudowy z zewnętrzną siecią komunikacji kołowej i pieszej; wjazdy, wejścia, bramy przejazdowe.

ZF. ZABUDOWA – FORMA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **PROPORCJE**. Proporcje wzajemne brył zabudowy.
2. **TRANSPARENTNOŚĆ**. Proporcje powierzchni okien, witryn, drzwi balkonowych, bram – do powierzchni elewacji.
3. **ZWIEŃCZENIA**. Formy i proporcje dachów, attyk, świetlików dachowych.
4. **PORZĄDKI**. Formy i proporcje porządków występujących na elewacjach budynków.
5. **DETALE**. Nasycenie detalami architektonicznymi i ich formy – w bryłach budynków.
6. **KOLOR**. Występowanie pierwotnych, przewidzianych projektem barw i proporcji barw w elementach budowli. Kolor elewacji, dachów, stolarki, detali.

PK. PRZESTRZENIE PUBLICZNE, w aspekcie funkcji KOMUNIKACYJNYCH I REPREZENTACYJNYCH, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **DOGMAT (Czytelność i jakość założeń pierwotnych)**. Przeznaczenie komunikacji wg założeń pierwotnych, wynikających z przekonań, wymagań i uwarunkowań z czasów powstania, funkcji obronnych funkcji reprezentacyjnych i propagandowych.
2. **ŚCIANA/KULISY**. Zwartość i kulisowość ścian, budujących wnętrza w przestrzeni publicznej.
3. **CIEŃ (Zasięg oddziaływania zabudowy na przestrzeń terenów komunikacji)**. Proporcje szerokości traktu lub rozmiarów placu i wysokości zabudowy.
4. **SEKWENCJA**. Występowanie świadomie kształtowanej sekwencyjności wewnątrz.
5. **OTWARCIA**. Występowanie otwarć widokowych z przestrzeni publicznych.
6. **ZAMKNIĘCIA**. Występowanie zamknięć widokowych we wglądach z przestrzeni publicznych.

7. **ZGODNOŚĆ.** Stopień integralności pierzei i płaszczyzn (ścian i podstawy placów i/lub ulic), wzajemne odpowiadanie sobie ukształtowania komunikacji pieszej, trawników, grup zieleni, małej architektury – z formą elewacji.

PZ. PRZESTRZENIE PUBLICZNE – ZIELEŃ

1. **IDEA.** Zdefiniowane przeznaczenie pierwotne (cechy ideowo-funkcjonalne) zespołów zieleni.
2. **KOMPOZYCJA.** Występowanie i jakość kompozycji zieleni, stopień jej nieprzypadkowości i stylowości.
3. **GATUNKI.** Jakość składu gatunkowego zieleni.
4. **ZDROWOTNOŚĆ.** Stan zdrowotny zieleni.
5. **URZĄDZENIE.** Rodzaj, jakość elementów wyposażenia terenów zieleni: elementów rzeźbiarskich, ławek, latarni, koszy na śmieci, tablic informacyjnych, schodów terenowych, altan itp.

Strona | 129

EKSPOZYCJA

I. WIDOK

1. **DYSTANS.** Znaczący, daleki zasięg widoku komponowanego w ramach pierwotnego założenia urbanistycznego
2. **ROZLEGŁOŚĆ.** Szerokość ekspozycji wynikająca z dużego poziomego kąta ujęcia widokowego, szczególną rozległością charakteryzują się widoki panoramiczne i półpanoramy
3. **GŁĘBIA.** Wgląd w krajobraz, świadome kształtowanie kulminacji widoku w postaci dalekiej perspektywy
4. **WIELOPLANOWOŚĆ** Złożona struktura widoku zbudowana z nakładających się kulisowo kolejnych jego części, wieloplanowość może być oparta na hierarchicznej ekspozycji dominant subdominant i akcentów
5. **WIDOK ZAPOŻYCZONY** fragment, panoramy lub ujęcia widokowego sięgający odległego obiektu ekspozycji, znajdującego się poza granicami terenu tu: obszaru opracowania

II. KOMPOZYCJA

1. **PRZEDPOLE** - powierzchnia podstawy stanowiąca pierwszy plan widoku, dzięki któremu wyeksponowana zostaje główna część panoramy lub ujęcia
2. **ŚCIANY** – wertykalne elementy kompozycji widoku wyodrębniające wewnątrz architektoniczno-krajobrazowe/widokowe/urbanistyczne
3. **SYLWETA/KONTUR** – linia wyznaczona przez granicę struktury przestrzennej i nieba, jej kształt, złożoność i dynamika odzwierciedla charakter tej struktury.

Typy działań

To sposoby odpowiedzi na poszczególne problemy występujące w poszczególnych ZWA-K. Działania określono w wyniku diagnozy stanu, wartości, kierunku i tempa przemian krajobrazu – w waloryzacji (ocenie wartości) i wytycznych (ogólnych) jego kształtowania. Działania te określono jako:

I ZACHOWYWANIE. KONSERWACJA ZACHOWAWCZA

Działania polegające na zachowywaniu obecnego **stanu** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej. Działania o charakterze administracyjno-ochronnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

II DOSKONALENIE. KONSERWACJA POSTĘPUJĄCA (AKTYWNA)

Działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego **stanu** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej. Działania o charakterze administracyjno-ochronnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

III UZUPEŁNIANIE. KOMPLETACJA

Działania polegające na uzupełnianiu obecnego **stanu** wnętrz AR-K i zespołów wnętrz AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych. Działania o charakterze administracyjnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

IV UCZYTELNIANIE. DEMONSTRACJA

Działania polegające na ciągłej korekcie **czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych. Działania o charakterze administracyjnym, planistycznym, projektowym i wykonawczym

V PORZĄDKOWANIE.

Działania polegające na ciągłej korekcie **stanu, czytelności i jednorodności** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się współczesnych elementów, związanych głównie z handlem, komercją, organizacją ruchu drogowego, turystycznego itp. oraz elementów zieleni i małej architektury. Działanie administracyjne, przestrzenne i projektowo-techniczne, dotyczące głównie elewacji, witryn, reklam, oznaczeń, latarni ulicznych, wiat przystankowych, elementów wyposażenia terenów zieleni. Działanie głównie o charakterze administracyjnym, następnie projektowym i promocyjnym dobrych wzorów.

VI ODNAWIANIE. SANACJA

Działania polegające na **kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych** we wnętrzach i zespołach wnętrz AR-K. odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń. To działania dotyczące substancji obiektów i zespołów – naprawa dachów, odwodnień, elewacji, w tym ocieplenia nieniszczące wyrazu architektonicznego;

naprawa chodników, działania sanitarne i dosadzenia w zespołach zieleni, jednak bez zmian ich charakteru. Działanie o charakterze administracyjnym, projektowym i doraźnym – realizacyjnym.

VII SCALANIE. INTEGRACJA

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez** wprowadzanie i usuwanie dużych elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu scalenia. Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne.

Strona | 131

VIII WYDZIELANIE. SEPARACJA

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez** wprowadzanie elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu wydzielenia. Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne.

IX WYDOBYWANIE. EKSTRAKCJA, EKSPONOWANIE, ODSŁANIANIE, ODKRYWANIE

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **właściwej, zamierzonej założeniami projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy. Podkreślanie obiektów przewidzianych jako dominanty.** Usuwanie drobnych i większych elementów zieleni, wtórnych elementów wyposażenia wnętrz a w niektórych przypadkach większych obiektów, stanowiących błędy kompozycyjne. Także wprowadzanie elementów ramujących, tworzących bramy widokowe, kulisy czy też podstawy i przedpola widokowe dla elementów ważnych w kompozycji lub dalekich i cennych wglądów w krajobraz (widoków zapożyczonych). Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne o różnej skali, od prostych, doraźnych prac porządkowych do działań o skali średniej – nasadzeń grup zieleni.

X PRZYWRACANIE. RESTYTUCJA, REKONSTRUKCJA

Działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrz lub zespołów wnętrz AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji. Polegają na wprowadzaniu dużych elementów – budowli, komunikacji, elementów urządzeń krajobrazu, grup zieleni które uległy zniszczeniu lub zatarciu; w uzasadnionych naukowo przypadkach może oznaczać dokończenie rozpoczętych lecz zarzuconych pierwotnych zamysłów projektów. Są to działania o charakterze administracyjnym, koncepcyjnym, planistycznym dopiero w dalszej kolejności projektowych i realizacyjnych. Wymagać mogą długoletnich przygotowań i gromadzenia środków w oparciu o zewnętrzne programy dofinansowań.

XI MIANOWANIE. IDENTYFIKACJA

Działania polegające na **nadaniu znaczeń** wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz

promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrz. Wprowadzenie oznaczników w krajobrazie, oraz nowych funkcji i form. Wprowadzenie nowej tożsamości miejsc, w nawiązaniu to tożsamości historycznej wnętrza AR-K lub jego sąsiedztwa. Działanie o charakterze koncepcyjnym, strategicznym, promocyjnym, często nieinwestycyjnym. W dalszej konsekwencji – projektowym i realizacyjnym.

XII PRZEMIANOWANIE. REIDENTYFIKACJA

Działania polegające **na przywróceniu znaczeń** tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich rozpoznawalności, atrakcyjności i wydobycia ich rzeczywistej wartości. Odzyskiwanie tożsamości historycznej miejsc. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz zmian dotychczasowych funkcji i form oraz promowania tych cech. Działanie o charakterze koncepcyjnym, strategicznym, promocyjnym. W dalszym ciągu – projektowym i realizacyjnym.

XIII HARMONIZOWANIE. RACJONALIZACJA AKTYWNOŚCI MIEJSKIEJ

Działania polegające na ciągłej dbałości o **stan wnętrz AR-K i jakość przebywania w nich** poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z handlem, komercją, wydarzeniami artystycznymi itp. Nieinwestycyjne działania o charakterze administracyjnym, edukacyjnym, promowaniu dobrych praktyk itp., dotyczące głównie elementów ruchomych – handlu obwoźnego, spektakli ulicznych, form pojazdów i jednostek pływających, świadczących usługi turystyczne a także elementów wystroju okresowego małej trwałości.

XIV KONTYNUOWANIE. KREACJA KONTEKSTOWA

Działania polegające na kształtowaniu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian. Działania nie będące likwidacją czy minimalizacją tych przemian, lecz twórczym wykorzystaniem powstałych w ten sposób cech wnętrz lub ich zespołów – celem uzyskania domniemanego efektu zgodnego z duchem dawnego projektu, lecz z uwzględnieniem upływu czasu – jak dzieło sprzed ponad 60 lat powinno wyglądać, uwzględniając rozwój zieleni i właściwe procesy antropogeniczne (dbałość o stan i harmonijne uzupełnienia). Działanie umożliwia wprowadzanie nowych elementów lecz przede wszystkim kształtowanie i przekształcanie, lecz nie likwidację narosłych cech wtórnych. Działanie typowo inwestycyjne – koncepcyjne, projektowe; inspirowanie właściwych przemian.

PROBLEMY:	ZWAK I: PORT NA WIŚLE																															
	OCENA OGÓLNA: Najwyższej rangi przedpole widokowe dla Wawelu, Wisły i Dębnik – salonu urbanistycznego najwyższej rangi. Obszar zdominowany przez funkcję parkingową. Działka u zbiegu ul. Podzamcze i Straszewskiego wymaga radykalnej zmiany, łącznie z przymusowym wykupem przez miasto i zabudową (przemianowanie). Obszar o niezwyklej wartości krajobrazowej (skali europejskiej) wymaga rekompozycji przedpola, będącego podstawą widoku na Wawel.																															
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ				EKSPOZYCJA										
ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR		
ZACHOWYWANIE																																
DOSKONALENIE																																
UZUPEŁNIANIE																																
UCZYTELNIANIE																																
PORZĄDKOWANIE																																
ODNAWIANIE																																
SCALANIE																																
WYDZIELANIE																																
WYDOBYWANIE																																
PRZYWRACANIE																																
MIANOWANIE																																
PRZEMIANOWANIE																																
HARMONIZOWANIE																																
KONTYNUOWANIE																																

ZWAK I PORT NA WIŚLE

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
l.1	Zakole Wisły	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
l.2	Plac Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
l.3	Podzamcze	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	średnia	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

134

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
l.1	Zakole Wisły	RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
l.2	Plac Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
l.3	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY

CU 29	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 26	Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 31	Straszewskiego Floriana	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

ZWAK: BULWARY WIŚLANE

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
II.2	Bulwar Inflancki Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	wysokie	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.4	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

136

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
II. 1	Rybaki	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
II.4	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY

CB 1	Bulwar Czerwieński	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
CB 2	Bulwar Inflancki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY:	ZWAK III STRADOM																																	
	OCENA OGÓLNA: ZWAK o dużej wartości historycznej, ze śladowymi możliwościami uzupełnień. Ograniczenie możliwości wybudowanie nowych obiektów, zwłaszcza na obrzeżach i terenie ogrodów klasztornych oraz terenów sportowych. Nadanie ul. Stradomskiej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Wawel.																																	
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY					PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA					PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA widok				kompozycja									
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZANIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR			
ZACHOWYWANIE																																		
DOSKONALENIE																																		
UZUPEŁNIANIE																																		
UCZYTELNIANIE																																		
PORZĄDKOWANIE																																		
ODNAWIANIE																																		
SCALANIE																																		
WYDZIELANIE																																		
WYDOBYWANIE																																		
PRZYWRACANIE																																		
MIANOWANIE																																		
PRZEMIANOWANIE																																		
HARMONIZOWANIE																																		
KONTYNUOWANIE																																		
	ZWAK: STRADOM																																	

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III. 2	Misjonarze	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
III.3	Bożogrobcy	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
III.4	Piekiełko	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	KONTYNUACYJNY
III.5	Koletki	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
III.6	Nadwiślan	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	mierne	najwyższe	mierne	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkownika	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III. 2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY
III.3	Bożogrobcy	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY
III.4	Piekiełko	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.5	Koletki	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.6	Nadwiślan	INTE	INTE	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	ADDYCYJNY

CK 1	Bernardyńska	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 7	Stradomska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 2	Smocza	KONS/INTE	KONS/INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 2	Sukiennicza	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 4	św. Agnieszki	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: <ul style="list-style-type: none"> Nacisk inwestorów (dobudowy, przebudowy) Zablokowanie przebudowy styku z ogrodami misjonarskim przy ul. św. Sebastiana Uporządkowanie zieleni ulicznej Uporządkowanie ogrodów pałacu Pugetów Miejsca parkingowe Organizacja ruchu kołowego 	ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA																															
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ				EKSPOZYCJA										
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIĘCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR	
ZACHOWYWANIE																																
DOSKONALENIE																																
UZUPEŁNIANIE																																
UCZYTELNIANIE																																
PORZĄDKOWANIE																																
ODNAWIANIE																																
SCALANIE																																
WYDZIELANIE																																
WYDOBYWANIE																																
PRZYWRACANIE																																
MIANOWANIE																																
PRZEMIANOWANIE																																
HARMONIZOWANIE																																
KONTYNUOWANIE																																

WAK	CIĄG	ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
-----	------	-----------------------------

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
IV.1	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.2	Świętego Sebastiana	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

141

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
IV.1	Starowiślna	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
IV.2	Świętego Sebastiana	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY

CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 18	Sarego Józefa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 19	Bogusławskiego Wojciecha	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY:	ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE																																			
	OCENA OGÓLNA: XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszo-rekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń, ramującą obszar Stradomi i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślnej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX- i XX-wiecznej wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji.																																			
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY					PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA					PZ – ZIELEŃ				EKSPOZYCJA																
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR					
ZACHOWYWANIE																																				
DOSKONALENIE																																				
UZUPEŁNIANIE																																				
UCZYTELNIANIE																																				
PORZĄDKOWANIE																																				
ODNAWIANIE																																				
SCALANIE																																				
WYDZIELANIE																																				
WYDOBYWANIE																																				
PRZYWRACANIE																																				
MIANOWANIE																																				
PRZEMIANOWANIE																																				
HARMONIZOWANIE																																				
KONTYNUOWANIE																																				

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
V.1	Wrzesińska	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	wysokie	średnie	średnie	mierne	mierne	WSP 3	METAMORFICZNY
V.2	Berka Joselewicza	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
V.3	Dietla Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niskie	WSP 1	KONTYNUACYJNY
V.4	Dietla Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	mierne	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
V.1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.2	Berka Joselewicza	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.3	Dietla Pn	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
V.4	Dietla Pd	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY

CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 6	Augustiańska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 13	Brzozowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 1	Wrześcińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 30	św. Stanisława	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY:	ZWAK VI DAJWÓR																																	
	OCENA OGÓLNA: ZWAK złożony z dwóch odrębnych struktur. XX-wieczna zabudowa pomiędzy ul. Starowiślną i Halicką. Ulica Halicka całkowicie przekształcana. Zaniedbana, dobra architektura modernistyczna przy ul. Rzeszowskiej i Przemyskiej. Trójkąt zabudowy pomiędzy ul. Starowiślną, św. Wawrzyńca i Dajworem skrajnie zaniedbany i nawarstwiony. Tendencja wznoszenia nowych obiektów na wprost Starej Synagogi. Konieczna ich harmonizacja z istniejącą zabudową i kontekstami widokowymi.																																	
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ				EKSPOZYCJA												
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIĘCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZANIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR			
ZACHOWYWANIE																																		
DOSKONALENIE																																		
UZUPEŁNIANIE																																		
UCZYTELNIANIE																																		
PORZĄDKOWANIE																																		
ODNAWIANIE																																		
SCALANIE																																		
WYDZIELANIE																																		
WYDOBYWANIE																																		
PRZYWRACANIE																																		
MIANOWANIE																																		
PRZEMIANOWANIE																																		
HARMONIZOWANIE																																		
KONTYNUOWANIE																																		

ZWAK VI DAJWÓR

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
							EC	BC					
VI.1	Dajwór	zdekompletowany	czyt. z przeksz.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	średnie	mierne	brak	średnie	WSP 3	METAMORFICZNY
VI.2	Halicka	stan nadingerencji	czyt. z przeksz.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	średnie	WSP 3	METAMORFICZNY/ DEGRADACYJNY

WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU

Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
VI.1	Dajwór	INTE/RKOM	RKOM	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	INTEGRACYJNY
VI.2	Halicka	KREA	RKOM	E/K	PENETRACJA PARTYCYPACJA	UCZYTELNIANIE MIANOWANIE	APLIKACYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 21	Halicka	RKOM/KREA	RKOM	B/E/K	PENETRACJA PARTYCYPACJA	PRZEMIANOWANIE WYDOBYWANIE KONTYNUOWANIE	INTEGRACYJNY APLIKACYJNY
CU 11	Przemyska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 12	Rzeszowska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 13	Dajwór	INTE/KONS	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY

Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK

Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
		EC		BC									
VII.1	Szeroka	zdekompletowany	czyt. z przekszt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	niskie	WSP 2	METAMORFICZNY
VII.2	Bawół	zdekompletowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
VII.3	Plac Nowy	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY/ DEGRADACYJNY
VII.4	Miodowa	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
VII.5	Brzozowa	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY

148

WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU							
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
VII.1	Szeroka	KONS/REKN	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
VII.2	Bawół	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
VII.3	Plac Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
VII.4	Miodowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY INTEGRACYJNY
VII.5	Brzozowa	INTE	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	ADDYCYJNY
CK 3	Józefa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

CK 5	Szeroka	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 10	Bartosza	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 11	Bawół	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 14	Jakuba	KONS	KONS/INTE	A/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 16	Estery	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE	INEGRACYJNY
CU 13	Dajwór	INTE/KONS	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 14	Kupa	INTE	INTE	A/B/E	PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 17	Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 19	Ciemna	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY

CU 22	Izaaka	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 25	Lewkowa	INTE/RKOM	INTE	B/E	PENETRACJA	PRZEMIANOWANIE UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 27	Na Przejściu	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 28	Nowa	KOSN/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 32	Warszauera	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 33	Wąska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

ZWAK VIII KWARTAŁ ŚW. WAWRZYŃCA

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
VIII.1	Zajezdnia	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	średnie	wysokie	niskie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
VIII.2	Gazownia	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	średnie	niskie	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
VIII.3	Elektrownia	stan nadingerencji	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	DEGRADACYJNY

152

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
VIII.1	Zajezdnia	KONS	INTE	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
VIII.2	Gazownia	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY
VIII.3	Elektrownia	INTE/RKOM	INTE	A/B	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE PRZYWRACANIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE						KIERUNEK PRZEMIAN	
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa		rodzaj wartości
								EC	BC				
IX.1	Skalka	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.2	Augustianie	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.3	Piekarska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	Wysokie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.4	Skawińska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.5	Krakowska Zach	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.6	Krakowska Wsch.	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysoka	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.7	Bożego Ciała	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.8	Wolnica	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysoka	wysoka	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.9	Bonifratrzy	b. dobry	Czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	Wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.10	Mostowa	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	średnie	mierne	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
IX.1	Skafka	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.2	Augustianie	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.3	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.4	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.5	Krakowska Zach	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.6	Krakowska Wsch.	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.7	Bożego Ciała	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.8	Wolnica	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.9	Bonifratrzy	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.10	Mostowa	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
CK 2	Skaleczna	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 7	Trynitaraska	INTE/RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	INTEGRACYJNY
CC 8	Mostowa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 20	Meiselsa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 5	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 6	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 7	Wietora	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 8	Bocheńska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 9	Wolnica	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE SCALANIE PRZYWRACANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 17	Bonifraterska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 18	Chmielowski- skiego Adama	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY

CU 23	św. Katarzyny	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 34	Węłowa	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

III.7. WSPÓŁCZESNE PRZEMIANY ARCHITEKTONICZNE

Przemiany urbanistyczne wokół Placu na Groblach

Nazwa placu pochodzi od „Grobli Królewskiej”, która oddzieliła podmokłe rozlewisko od koryta Wisły (historia przedstawiona w t.II A s. 211-217). W XIX w. w czasie dopełniania zabudową obszarów pomiędzy Plantami a drugim pierścieniem twierdzy Kraków osuszono tereny. Wtedy zdecydowano o powstaniu placu targowego w sąsiedztwie miejsca, gdzie cumowały galary. Wybudowano przy nim gimnazjum św. Anny, które podnosiło rangę najbliższej okolicy. Miasto w swoich planach chciało zamienić targ na ogród. Jednak sąsiedztwo koszar (dawnego browaru), uciążliwy handel węglem, targ koński stanowiły o pewnej peryferyjności miejsca. Przesądziło to o spowolnieniu inwestycji wokół placu tak, że jeszcze na początku XXI w. niektóre działki były zabudowane parterowymi prowizorycznymi budynkami. Istotnym dla zagospodarowania tego terenu był odpór presji zabudowy samego placu i przesądzenie o lokalizacji dużego parkingu podziemnego z zespołem boisk na powierzchni. Dzięki umiejętnie przeprowadzonej przez hiszpańskiego inwestora budowie, miasto uzyskało nie tylko parking z zespołem sportowym, ale również ocalony został unikatowy w skali Krakowa szpaler drzew okalający boisko gledicji trójcierniowej (*Gleditsia triacanthos L.*)¹⁶. Nabrzeże wiślane u podnóża skały wawelskiej (Rybaki) rozwijało się jako zaplecze związane z portem rzeczny. Edykt mobilizacyjny, cykliczne wezbrania Wisły i powodzie ograniczały możliwość trwałego inwestowania w tym terenie. W efekcie powstawały budynki tymczasowe, które zniknęły z krajobrazu wraz z regulacją Wisły, powstaniem bulwarów. W bezpośrednim sąsiedztwie Bulwaru Czerwieńskiego powstało, wtopione w skarpę u podnóża Wzgórza Wawelskiego, Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, wraz z placem i parkingiem dla autokarów.

Przemiany w strukturze urbanistycznej Stradomia

Układ Stradomia rozwijał się w oparciu o drogi prowadzące do krakowskich bram (historia przedstawiona w t. IIA, s. 180-210). Jeden z nich łączył most na Wiśle i kazimierską bramę Glinianą poprzez stradomskie przedmieście z podzamczem i bramą Grodzką. Na tym ciągu znajduje się najstarszy zespół zabudowy, który został uzupełniony w czasach nowożytnych zespołami klasztornymi Pijarów, Bożogrobców i Bernardynów z kościołami i klasztorными ogrodami. W północnej części dzielnicy (łąka św. Sebastiana) ruch inwestycyjny wzmożł się dopiero w drugiej połowie dziewiętnastego wieku, kiedy miasto wypełniało zabudową obszar pomiędzy Plantami i Plantami Dietlowskimi. W tamtym czasie wytyczono przebieg ulicy Starowiślniej, aż do trzeciego mostu na Wiśle i układ komunikacyjny po obydwóch stronach Plant Dietlowskich z ulicą Sebastiana łączącą Stradom z Kazimierzem. Ulice te zostały obudowane kamienicami w ciągu niespełna półwiecza. Ten boom inwestycyjny miał wpływ na sąsiedni Kazimierz zmieniając stosunki ekonomiczne wewnątrz dzielnicy i zacierając jego historyczne granice. Wypełnienie przestrzeni Stradomia w wyniku intensywnego ruchu budowlanego w okresie dziewiętnastowiecznego koniunktury nie pozostawiło wiele miejsca na nową zabudowę w XX w.

¹⁶ Inwestorem i wykonawcą było przedsiębiorstwo Ascan Empresa Constructora y de Gestión S.A. z Santander.

Przemiany w strukturze społecznej i urbanistycznej Kazimierza

Kazimierz przez stulecia dopełniał zabudowę w granicach lokacji, by w XIX w. rozszerzyć swoje terytorium (historię przedstawiono w części II A, s. 143-179). Po zasypaniu koryta Wisły i utworzeniu Plant Dietlowskich, Kazimierz stopił się z Krakowem w jeden byt urbanistyczny, zachowując specyficzny charakter. Na odrębności Kazimierza odcisnęła piętno koegzystencja dwóch kultur: chrześcijańskiej i żydowskiej, które zostawiły trwałe ślady w przestrzeni miasta. O jego chrześcijańskiej tradycji świadczą w krajobrazie dwa spośród pięciu gotyckich halowych kościołów „szkoły krakowskiej”. Wraz z sanktuarium na Skałce, zespołem bonifratrów i wieżą ratusza formują kazimierzowską sylwetę. W żydowskiej części rolę drogowskazów w labiryncie ulic pełnią rozsiane równomiernie synagogi. Gęsto zabudowanej przestrzeni oddechu dodają wielkie place – rynek, ul. Szeroka, plac Nowy, skwery, ogrody przyklasztorne, dawne cmentarze i sanktuarium cmentarza Remuh. Terytorium Kazimierza ma jednoznacznie zdefiniowane granice: zakole Wisły, linia kolejowa i Planty Dietlowskie i jest szczególnie dobrze interpretowalne z podgórskich Krzemionek i wawelskich tarasów. Rozwój miasta doprowadził do atrakcyjnych zamknięć perspektywicznych ulic wychodzących z Kazimierza w kierunku Podgórza i Stradomia. Wszystko to sprawia, że mamy do czynienia z układem urbanistycznym o czytelnych granicach, nasyconym niezliczoną ilością malowniczych wieloplanowych kadrów, powiązanych widokowo z zewnętrzem. Po Holocauście Kazimierz zmienił oblicze. Dawnych właścicieli nieruchomości zastąpiła anonimowa własność państwowa. Nieliczni gromadzący się w synagodze Remuh wierni, świadczą o odrębności kulturowej dzielnicy żydowskiej. Zrównane kamienice zastępowała nowa zabudowa. Czasami działki ulegały scaleniom i wtedy powstawały budynki wyłamujące się długością elewacji z historycznych rytmów pierzei. Tylko sporadycznie budynki wychodziły ponad wysokości sąsiedniej zabudowy, przeważnie utrzymywały lokalną skalę. W jednym przypadku wewnątrz układu powstał zakład produkcyjny. Wszystko to powodowało, że miasto po wojnie nie zatraciło swojej odrębności architektonicznej. Z czasów Polski Ludowej pochodzi szereg obiektów modernistycznych o wyrazie zgodnym z trendami obowiązującymi w architekturze tego okresu. Mamy tu do czynienia zarówno z obiektami modernistycznymi z przedwojennych szkół architektury, budynkami socrealistycznymi i przykładami oryginalnymi, dziełami architektów poszukujących formy spójnej z otoczeniem. Dzięki tym inwestycjom zahamowany został proces degradacji dzielnicy. Po 1989 r. nastąpił nieograniczony handel nieruchomościami i towarzyszący mu wzmożony ruch inwestycyjny. Zjawisko to przybrało na dynamice po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Skutkiem przemian politycznych i ekonomicznych była wymiana właścicieli i mieszkańców (gentrification)¹⁷. Zjawiskiem ekonomicznym właściwym dla wolnego rynku, towarzyszyła rewitalizacja stymulowana przez władze miasta. Sztandarowym efektem tych działań jest Muzeum Inżynierii Miejskiej przy ul. Św. Wawrzyńca (1997).

¹⁷ Monika A. Murzyn, *Kazimierz. Środkowoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji*, Kraków 2006.



Muzeum Inżynierii Miejskiej przy ulicy Św. Wawrzyńca

Również instytucje społeczne prowadziły w latach 90. ożywioną akcję inwestycyjną. Rozbudowano konwikt Augustianów o budynek publicznego gimnazjum (dzisiaj liceum), Skałeczna 9 , rozbudowano dla potrzeb Fundacji Judaica Centrum Kultury Żydowskiej, dawny żydowski dom modlitwy przy ul Meiselsa/plac Nowy 5. Te inwestycje w sferze kultury nobilitowały Kazimierz. Wymiernym efektem był wzrost wartości nieruchomości, a konsekwencją – spekulacyjny nimi obrót. Wraz ze zmianą własności następowała adaptacja istniejących budynków dla nowych potrzeb i zabudowa parceli dotychczas niezabudowanych.



Liceum św. Rity ul. Skałeczna 10//Dom Modlitwy Bnej Emuna ul. Meiselsa 17/pl. Nowy 5

Opisane powyżej przemiany w przestrzeni urbanistycznej w dalszym ciągu przebiegają w tempie właściwym dla procesów inwestycyjnych prowadzonych pod konserwatorskim nadzorem. Niewielkie przyspieszenie jest skutkiem uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (2017 r.). Wraz z ustaleniem obowiązujących reguł zagospodarowania i zabudowy przesądzona została wartość kazimierzowskich nieruchomości, co uspokoiło rynek spekulacyjny. Decyzje inwestycyjne podejmowane są pod mniejszą presją czasową, co sprzyja jakości projektów. Ale Kazimierz nie stał się nobliwym zabytkowym miastem, podobnym do krakowskiego Starego Miasta. Dzisiaj przestrzeń Miasta Żydowskiego cechuje ruchliwość, zmienność sztyldów, duża ilość obiektów tymczasowych, stojących na niezabudowanych terenach. Charakterystyczny jest specyficzny sposób użytkowania, a oparty na bogatej ofercie gastronomicznej, różnej klasy hotelach a także aktywnych instytucjach kultury z wielkim, corocznym Festiwałem Kultury Żydowskiej na czele. Na rozwój tych instytucji miała pewien wpływ wspomniana już polityka władz miasta w ramach programu jego rewitalizacji¹⁸. Także instytucje społeczne chętnie podejmowały akcje kulturalne, integrując wokół swoich idei lokalne społeczności. Proces ten stymuluje rozbudowę substancji materialnej, nowych siedzib i podnoszenia standardów użytkowych dotychczasowej zabudowy i zagospodarowania terenów. Nowoczesność jest wpisana w historię dzielnicy. To w kwartale św. Wawrzyńca lokowano pod koniec XIX w. miejską gazownię, zajezdnię tramwajową, elektrownię z towarzyszącymi warsztatami. Przemysłowy charakter ulicy św. Wawrzyńca dominował jeszcze w latach 80. XX w., kiedy to warsztaty samochodowe działały na ulicy, roziskrzanej ciętym metalem i łunami spawanej blachy a w powietrzu unosił się zapach nafty. Symbolem nowoczesności były też konstrukcje mostowe, łączące Kazimierz z Podgórzem – most kolejowy (1863 r.), II most (1913 r.) i most Józefa Piłsudskiego (1933 r.). Wszystko to powoduje, że Kazimierz szczyli się sławą miasta otwartego, atrakcyjnego dla młodych mieszkańców, z wielką liczbą odwiedzających. Turysty chętnie przyjeżdżają ze wszystkich zakątków świata, nadając miastu nimb międzynarodowego centrum kultury. Przyczyną tego sukcesu jest w dużej mierze *genius loci* Kazimierza, związany z jego historią i w dużej mierze definiowany przez architekturę, również tę współczesną. Rozwój historyczny Kazimierza został opisany w wielu opracowaniach monograficznych¹⁹. Współczesne zmiany w przestrzeni Kazimierza rozpoczęły się w latach 20. XX w., z nastaniem w architekturze modernizmu. Za cezurę czasową przyjmujemy 1945 r., kiedy to po wojnie zmieniła się drastycznie struktura społeczna miasta, a w konsekwencji zmian ustrojowych, sposób zarządzania jego przestrzenią. W powojennej historii rozróżniamy dwa okresy: 1945-1989 i 1989-2020. Również data dzieląca te okresy związana jest ze zmianami ustrojowymi i początkiem przekształceń struktury społecznej mieszkańców Kazimierza.

¹⁸ Powstał „Kazimierz - Plan Działań” (na rzecz rewitalizacji Kazimierza finansowany przez Unię Europejską w ramach ECOS – Wschodnioeuropejskiego Programu Współpracy Miast), na podstawie: M.A. Murzyn, op. cit., s. 151.

¹⁹ Wybraną bibliografię zamieszczono w t. IIA, s.240.

Tendencje zmian w strukturze urbanistycznej Kazimierza, Stradomia i Placu na Groblach w latach 1945-1989.

W czasach socjalistycznych, w erze gospodarki planowej wzrosła rola planów przestrzennych, które wyznaczały ściśle kierunki rozwoju i zmian w strukturach miasta. Dla Krakowa opracowano szereg planów ogólnych. W Archiwum Narodowym przechowywane są archiwalne plany tamtego okresu²⁰. W planie opracowywanym przez zespół Anny Ptaszyckiej z 1958 zauważalne są tendencje charakterystyczne dla epoki, opisane przez Edmunda Goldzamt²¹. Generalnie plan zachowuje historyczny układ wnętrza urbanistycznych, przesądzając o wyburzeniu niektórych dziewiętnastowiecznych bloków zabudowy na rzecz terenów zielonych (likwidacja zabudowy przy ul. Smoczej) i o przeznaczeniu związanym z transportem (Plac Bawół).



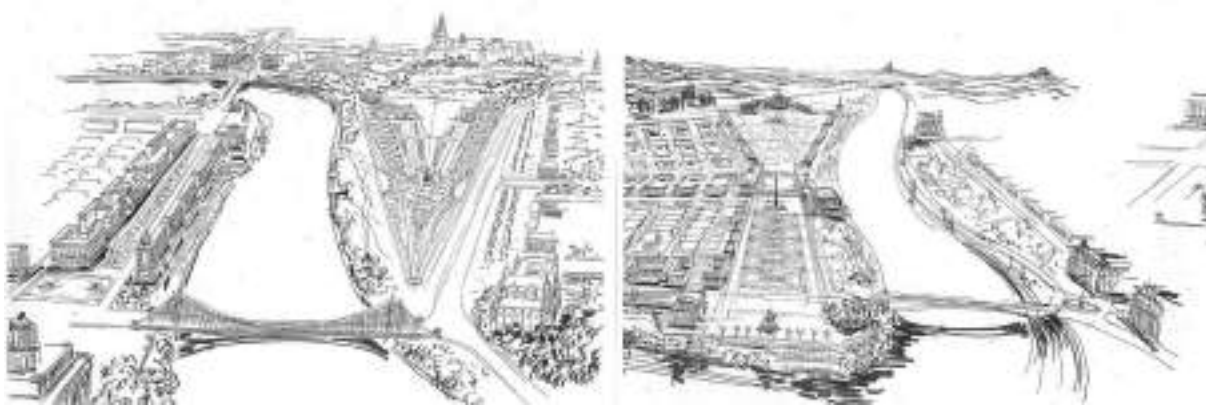
Plan Anny Ptaszyckiej z 1958, ANK 29/1405/0/-/Zb.Kart.VII)

Zaraz po wojnie dziewiętnastowieczna zabudowa nie stanowiła przedmiotu ochrony konserwatorskiej. Dlatego dopuszczano zmiany w strukturze Stradomia i dziewiętnastowiecznych fragmentów Kazimierza, obejmując ściśle ochroną starsze partie układu urbanistycznego. Przejawem i konsekwencją takiej waloryzacji historycznej przestrzeni jest konkurs architektoniczny z 1953 r. na otoczenie Wawelu²². Konkurs obejmował obszar od Skałki po Zwierzyniec oraz Dębniaki z Zakrzówkiem. W jego wyniku otrzymano plany dzielnicy mieszkaniowej zgodnej z obowiązującym kanonem socrealistycznym.

²⁰ Zachowały się plany z lat 1958, 1970 i 1985; Archiwum Narodowe w Krakowie, sygnatura ANK 29/1405/0/-/Zb.Kart.VII.

²¹ E. Goldzamt, *Architektura zespołów śródmiejskich i problemy dziedzictwa*, Warszawa 1956; E. Goldzamt, O. Szwidkowski, *Kultura urbanistyczna krajów socjalistycznych*, Warszawa 1987.

²² „Architektura” 1953, nr 3; J. Lepiarczyk, *Stan i potrzeby Krakowa w zakresie ratownictwa i konserwacji zabytków*, „Ochrona Zabytków” 1955 nr 3, s. 195-203.



źródło: A. Zachariasz, Kształtowanie najbliższego otoczenia Wisły w centrum Krakowa – historia i współczesność, „Architektura Krajobrazu” 2009, nr 4, s. 10-20.).

Z perspektywy czasu możemy konstatować, że szczęśliwie nie doszło do realizacji tamtych wizji architektonicznych.

W latach 1979-1986 opracowano w Biurze Rozwoju Krakowa plan szczegółowy. Zespół pracował pod kierunkiem Henryka Stawickiego a plan uchwalono w 1987 r. Plan ten wykorzystywał opracowanie Bogusława Krasnowolskiego „Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana – wnioski konserwatorskie” (1985) i był opracowywany przy współudziale Janusza Bogdanowskiego, który między innymi dla potrzeb planu sporządził wraz z zespołem „Studium Kazimierza ze Stradomiem” (1979-1980). Analizie urbanistycznej poddano każdą parcelę, każde wnętrze blokowe i każdą pierzeję. W efekcie powstał plan o niespotykanej w ówczesnej praktyce planistycznej dokładności i precyzji kreślarskiej, przesądzający o granicach zabudowy w odniesieniu do każdej nieruchomości gruntowej²³. Trwałym przesądzeniem tego planu okazało się wyznaczenie otwarcia widokowego z ulicy Skawęckiej na wieżę kościoła Bożego Ciała, zamknięcia ciągów pierzei ul. Piarkarskiej i Skawińskiej od strony bulwarów wiślanych oraz dyspozycje przestrzenne w rejonie Starej Bożnicy.

Ważnym wydarzeniem dla historii współczesnej architektury w Polsce było I Ogólnopolskie Biennale Architektury w Krakowie w 1985 r²⁴. Tematem rozważań konkursowych był Kwartal przemysłowy przy ul. Św. Wawrzyńca. Biennale dało bardzo spektakularny wynik. Dwie prace zdobyły w ocenie zespołu sędziowskiego przewagę. Jedna w duchu postmodernistycznym, rozgrywająca przestrzeń w oparciu o rytmy podziałów elewacji, proporcje wnętrza urbanistycznego i zamknięć perspektywicznych. Proponowała architekturę narracyjną z uwagą odnoszącą się do skali miasta i tradycji miejsca²⁵.

²³ Piszący te słowa w pracowni urbanistycznej Planu Kazimierza BRK odbywał praktykę zawodową w czasie studiów, prowadził ożywione dyskusje z autorem wielu prac konkursowych i projektów realizacyjnych, arch. Henrykiem Stawickim.

²⁴ Katalog wystawy: *I Biennale Architektury, Kraków, grudzień 85 – styczeń 86, Pałac Sztuki, SARP o. Kraków 1985*,.

²⁵ Praca nr 15, autorzy: Stanisław Deńko, Robert Kuzianik, Lucyna Matławska-Patyk, Wojciech Okta-wiec, Michał Patyk, Piotr Wróbel (APA- „Żaczek”).

Druga, zwycięska, była rodzajem gry, nie przesądzała o wyrazie architektonicznym przestrzeni. W zamyśle autorów zagospodarowanie i zabudowa miała być stymulowana przez konkurujące ze sobą idee i wolny rynek²⁶. Autorzy swoją pracę przedstawili w formie gry planszowej, w której każdy uczestnik (inwestor) miał sprawiedliwy - bo losowy dostęp do nieruchomości. Oprócz awangardowej idei, praca ta postulowała pewną anarchię planistyczną, wyrażała sprzeciw wobec socjalistycznych realiów podporządkowania ruchu inwestycyjnego planowej gospodarce. Wpisywała się w społeczne postulaty czasu „odreagowywania i sprzeciwu” po stanie wojennym.²⁷

Przedstawione dwa konkursy z r. 1953 i 1985 zamykają klamrą okres socjalistyczny na Kazimierzu.

Po 1989 r. do r. 1995 ruch inwestycyjny był hamowany przez utrwalone zapisami obowiązującego planu ogólnego ograniczenia. Wraz z wejściem w życie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i końcem karencji obowiązujących planów w 2003 r., uwolnione zostały duże tereny inwestycyjne na Kazimierzu. Liczni, nowi inwestorzy, negocjowali wielkość swoich inwestycji w ramach obowiązującej procedury w sprawie wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (WZiZT). Prawo dopuszczało możliwość wydawania decyzji na ten sam teren różnym podmiotom i dla różnego przeznaczenia. W ramach prowadzonych równocześnie na Kazimierzu niezliczonych postępowań administracyjnych ujawniały się konflikty pomiędzy inwestorami, sąsiadami inwestycji, konserwatorem zabytków i opinią publiczną.



kamienica nr 12 przy ul. Szerokiej

Reprezentatywnym przykładem, opisanym w prasie, jest przebudowa kamienicy nr 12 przy ul. Szerokiej. Nieustający proces negocjacji prowadzonych przez inwestorów z Konserwatorem Zabytków utrwał kompromisowy charakter zabudowy. Żadna ze stron nie była do końca zadowolona, co potęgowało konflikty społeczne wokół sposobu zabudowy Kazimierza. Stan taki trwał do 2018 r. kiedy uchwalono obowiązujący MPZP. Plan ten utrwał już zapisane w przestrzeni tendencje i nie ograniczał praw inwestorów uzyskanych na mocy wydanych wcześniej decyzji WZiZT. Konsekwencją uchwalenia planu było uspokojenie rynku inwestycyjnego, ustalenie jasnych reguł

²⁶ Praca nr 10, autorzy: Teresa Cieńska, Jacek Czekaj, Janusz Dulinski, Witold Gawłowski, Krzysztof Lenartowicz, Bohdan Lisowski, Andrzej Walkowski, Maciej Złowodzki (Kraków).

²⁷ Praca nr 15, autorzy: Stanisław Deńko, Robert Kuzianik, Lucyna Matławska-Patyk, Wojciech Okta-wiec, Michał Patyk, Piotr Wróbel (APA- „Żaczek”).

gry i ograniczenie kapitału spekulacyjnego. W nowych warunkach prawnych pojawili się przewidywalni inwestorzy, którzy podnieśli standard projektów i samej zabudowy.

Współczesne obiekty architektoniczne

Działania architektoniczne możemy klasyfikować ze względu na przestrzeń której dotyczą - prywatną i publiczną, ze względu na przeznaczenie - budynki mieszkalne, usługowe, ze względu na zakres i istotę działań - poddane remontom i nowoprojektowane. Ten ostatni podział najlepiej oddaje charakter działań inwestycyjnych. W grupie obiektów remontowanych umieszczamy również budynki z adaptacjami poddaszy i nadbudowywane, a w nowoprojektowanych bierzemy pod uwagę rozbudowywane. Obraz przestrzeni współczesnej Kazimierza nie byłby pełny gdybyśmy pominęli obiekty tymczasowe, które decydują o niepowtarzalnym kolorycie dzielnicy.

Inwestycje w przestrzeni publicznej po 1989 r.

Działania architektoniczne w przestrzeni publicznej zwykle są przedmiotem szczególnej uwagi władz miasta. Dlatego często jest ona przedmiotem konkursów architektonicznych. Nie inaczej jest w Krakowie. Na obszarze objętym opracowaniem było organizowanych szereg konkursów architektonicznych: Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, Pomnik Armii Krajowej, Plac Nowy, Plac Wolnica, kładka łącząca Kazimierz z Podgórzem, kładka na Dębiki i inne. Większość z nich nie została zakończona realizacją. Przedstawiamy ważniejsze inwestycje w przestrzeni publicznej z ostatnich lat.



Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego.

Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego

Projekt wyłoniono w drodze konkursu architektonicznego SARP. (IBM Asymetria sp. z o.o., Wiesław Michałek, Andrzej Lipski, Marek Lisowski, Marek Borkowski, Witold Gilewicz, Wojciech Dobrzański, 2006-2008. Asymetria44.pl).

Plac na Groblach z parkingiem podziemnym, boiskami, nawierzchnią przyległych ulic. (Ewa Wowczak, Jerzy Wowczak 2009-2012).



Miejski Ośrodek Sportowy, Plac na Groblach z parkingiem podziemnym, boiskami.

Kładka Ojca Bernatka. (Andrzej Getter z zespołem, 2009/2010).



Kładka Ojca Bernatka.

Mała architektura na Placu Wolnica (Olaf Cirut, 2018 z inicjatywy Muzeum Etnograficznego). Ponadto: skwer i konserwacja murów obronnych przy Starej Bożnicy, regulacje ulic Dietla, Stradom i Krakowskiej, przebudowa linii kolejowej: budowa estakady, likwidacja nasypu, budowa nowych mostów kolejowych na Wiśle.



Mała architektura na Placu Wolnica//skwer i konserwacja murów obronnych przy Starej Bożnicy.



Regulacje ulic Dietla, Stradom i Krakowskiej.



Przebudowa linii kolejowej; budowa nowych mostów na Wiśle.

Budynki wznoszone na obszarze opracowania w latach 1945-1989

Analiza budynków współcześnie wznoszonych na Kazimierzu świadczy o pewnej kulturze projektowej, która obowiązuje architektów działających na tym obszarze. Zapewne wynika to z konsekwentnej polityki Konserwatora Zabytków, który ogranicza zapędy inwestorów i architektów do

swobodnego kreowania wyrazu architektonicznego. Zatwierdzeniu podlegają projekty, które w znakomitej większości nawiązują wielkością, podziałami i detalem do otoczenia. Nie mniej jednak powstające na przestrzeni 75 lat budynki odzwierciedlają trendy w architekturze właściwe dla czasu, kiedy były projektowane. Niewiele mamy przykładów architektury socrealistycznej. Pozytywnym i zauważalnym obiektem w kanonie socrealistycznym jest **przedszkole Kubusia Puchatka przy ul. Piekarskiej 14**. (Zbigniew Gądek, Stanisław Glogier 1954-1956)²⁸



przedszkole Kubusia Puchatka przy ul. Piekarskiej 14

Więszą reprezentatywnością w architekturze dzielnicy cieszą się czasy po „odwilży”. Daje się zauważyć, że po 1956 r. aż do 1989 r. pęta konserwatorskie nie ograniczały zbyt mocno inwencji twórców. Powstawały obiekty ignorujące skalę zobowiązujące, historyczne sąsiedztwo: budynek wielorodzinny przy **Starowiślnej 56**, **zakład przemysłowy przy ul. Izaaka**, **biurowiec przy Halickiej 9**.



Budynek wielorodzinny przy Starowiślnej 56

²⁸ Dane na temat autorów i dat powstania budynków współczesnych nie są powszechnie dostępne. W publikowanych na ich temat materiałach informacyjnych podaje się autorów fotografii i grafików, nie podaje się autorów obiektów - architektów. Autorowi nie udało się dotrzeć do informacji o wszystkich autorach, w czasie ograniczonego dostępu do archiwów z powodu pandemii nie było to możliwe. Pewnym źródłem informacji jest monografia: M. Włodarczyk, *Dwa miasta Krakowa. Modernizm lat 1945-1990 w dzielnicach Kazimierz i Podgórze. Wybrane przykłady*, SARP Kraków, 2014 oraz katalogi cyklicznych wystaw Małopolskiej Izby Architektów „Architekci Małopolscy”.



Zakład przemysłowy przy ul. Izaaka



Biurowiec przy Halickiej 9

W tamtym czasie również powstały: awangardowy, w modernistycznym wyrazie zespół **narożnej zabudowy przy ul. Miodowej i Starowiśniej** (Mieczysław Wrześniak, 1968/1970).



Zespół narożnej zabudowy przy ul. Miodowej i Starowiśniej

Ta rozbudowa szkoły, z salą gimnastyczną dynamicznie nadwieszoną nad chodnikiem i zintegrowana z pierzeją ul. Starowiśniej jeszcze nie jest dostatecznie doceniana przez historyków architektury. Dobitym przykładem architektury lat 60. i 70. jest budynek **domu studenckiego przy ul. Piekarskiej 5/7**.



Budynek domu studenckiego przy ul. Piekarskiej 5/7

Inne przykłady z tego czasu: narożny budynek Augustiańska 17/Piekarska 2 (Zdzisław Banaś ok. 1978), narożny budynek mieszkalny Trynitaraska 20/Gazowa 17, narożny budynek mieszkalny Józefa 46, budynek stacji transformatorów na terenie Zakładu Energetycznego przy ul. Starowiślniej, szkoła podstawowa przy ul. Chmielowskiego 6. Są to modernistyczne obiekty z lat 70. Dzieła te są wyraziste, mocno osadzone w tendencjach i poszukiwaniach charakterystycznych dla czasów, w których powstały. Zapewne ich wartość historyczna będzie rosła, ostatecznie zostaną wpisane do rejestru zabytków.



Narożny budynek (Augustiańska 17/Piekarska 2 //narożny budynek mieszkalny Trynitaraska 20/Gazowa 17



Narożny budynek mieszkalny Józefa 46//budynek stacji transformatorów na terenie Zakładu Energetycznego przy ul. Starowiślniej



Szkoła podstawowa przy ul. Chmielowskiego 6

W latach 80. i 90. w architekturze zaczęły dominować tendencje postmodernistyczne. Zbiegło się to w czasie z uznaniem przez historyków sztuki wartości architektury z czasów historyzmów i nobilitacją dziewiętnastowiecznej architektury eklektycznej. Architekci poszukiwali *genius loci*, zwracali uwagę na oddziaływanie obiektu na otoczenie w szerszym zakresie. W tamtych latach powstawały obiekty nawiązujące nie tylko wielkością bryły do otoczenia, ale również artykulacją elewacji, rozdrobnieniem, kształtem okien, niekiedy detalem. Przykładami są kamienice: **Plac na Groblach 18, Piekarska 11** (Ryszard Aleksandrowicz, 1983).



Plac na Groblach 18 // Piekarska 11

Wyjątkowy i znaczący dla historii współczesnej architektury jest budynek przy ul. **Wietora 17**, jeden z pierwszych przykładów postmodernistycznych budynków mieszkalnych z dachami. Ważna dla tego okresu w architekturze Krakowa jest zabudowa narożna **Starowiślna/Dietla** (Wiesław Nowakowski 1995). Wartościowym przykładem skromnej architektury, wycofanej w epatowaniu formą wobec rangi sąsiedztwa cmentarza, jest budynek przy ul. **Jakuba/Warszauera**.



Budynek przy ul Wietora 17 // budynek przy ul Jakuba/Warszauera



Zabudowa narożna Starowiślna/Dietla

W tamtym czasie Konserwator postulował pogłębione studia historyczne i nawiązywanie skalą budynku i artykulacją elewacji do charakteru miejsca. Z tego okresu pochodzą budynki falsyfikujące, naśladowujące historyczny sposób budowania, takie jak zabudowa narożna ulicy Szerokiej i Placu Wolnica. Godnym szczególnej uwagi jest zespół zabudowy mieszkaniowej przy Placu Bawół i ul. Józefa. W ostatnim okresie przed transformacją ustrojową projektowana i wznoszone były postmodernistyczna zabudowa przy ul. Wietora 9/11/13 (Wiesław Nowakowski, 1990), róg Paulińskiej 4 i Kordeckiego 13 (Maria Mańkowska, 1990) i sąsiedni budynek Paulińska 6.



Zabudowa narożna ulicy Szerokiej// zabudowa narożna przy Placu Wolnica



Zespół zabudowy mieszkaniowej przy Placu Bawół i ul. Józefa // zabudowa przy ul. Wietora 9/11/13



Róg Paulińskiej 4 i Kordeckiego 13 (Maria Mańkowska, 1990) i sąsiedni budynek Paulińska 6.

Budynki wznoszone w latach 1989-2020

Po 1989 r. tendencje postmodernistyczne w architekturze mieszały się z konstruktywizmem i modernizmem. Postmodernistycznym budynkiem w bardzo eksponowanej lokalizacji, jest obiekt wielorodzinny z usługami w parterach przy ul. **Starowiślniej 88/Św. Wawrzyńca 36** zamykający perspektywę z wnętrza ul. Św. Wawrzyńca [39]. Na obszarze Kazimierza i Stradomia wznoszona były w tym czasie zabudowa przy Synagodze Remuh – **Szeroka 40, Skawińska 15** (Barbara Kubala-Lelek 1990), budynek **Warszauera 3/Kupa**, Hotel Secesja przy ul. **Paulińskiej 24**.



Obiekt wielorodzinny z usługami w parterach przy ul. Starowiślniej 88/Św. Wawrzyńca 36



Zabudowa przy Synagodze Remuh – Szeroka 40 // Skawińska 15



Budynek Warszawera 3/Kupa, Hotel Secesja przy ul. Paulińskiej 24

Następowała ewolucja w podejściu architektów do zagadnienia kontekstu historycznego. Obiekty w dalszym ciągu utrzymywały skalę otoczenia, ale swoim wyrazem architektonicznym jednoznacznie wskazywały na współczesny charakter. Takim przykładem jest **Dom Pod Żaglami Smocza 6** (Marek Dunikowski, Artur Jasiński, Jacek Loos, Paweł Zieliński 1996-1997). Innymi przykładami tego trendu są Hotel Pod Wawelem - budynek narożny przy **Placu na Groblach 22** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak 2000-2005), budynek mieszkalny **Kupa 12** (Szymon Duda, Leszek Kraus 2002-2004).



Dom Pod Żaglami Smocza 6 // Hotel Pod Wawelem - budynek narożny przy Placu na Groblach 22



Budynek mieszkalny Kupa 12

Okres przemieszczenia stylistycznego we współczesnej architekturze trwa. Również w architekturze Stradomia i Kazimierza mamy do czynienia z pluralizmem stylistycznym, powstają powściągliwe obiekty odwołujące się do puryzmu modernistycznego: **INH Design Hotel - Starowiślna 91** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak, ok. 2015); **Miodowa/Halicka, Skawińska 11** (Witold Zieliński, Wojciech Kozioł, 2006/2007), Halicka 5.



INH Design Hotel - Starowiślna 91 // Miodowa/Halicka



Skawińska 11 // Halicka 5

Powstają także budynki nawiązujące do klasycyzmu modernistycznego: **Biurowiec Tauron Dystrybucja – Starowiślna/Podgórska**. Projektowane są obiekty wpisane w sąsiedztwo, zarazem z mocnym wyrazem architektonicznym: szpital przy **Skawińskiej 8**, kamienica **Skawińska 27**, **zespół architektoniczny Plac Nowy/ Estery** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak), **Kupa 7**, (Paweł Koperski, Witold Padlewski, Jarosław Krupa, Marcin Wójcik, Leszek Morys, Teresa Tarnawska, 2018), **Plac na Groblach 5**.



Biurowiec Tauron Dystrybucja – Starowiślna/Podgórska // szpital przy Skawińskiej 8



Kamienica Skawińska 27 // zespół architektoniczny Plac Nowy/ Estery



Zabudowa Kupa 7 // Plac na Groblach 5

Mocnym akcentem są bogate w detal i koloryt budynki postmodernistyczne **Kupa 5, 3** i Centrum Społeczności żydowskiej **Miodowa 24** (Andrzej Lipski, Marek Lisowski, Witold Gilewicz, Wojciech Dobrzański, 2003-2006). Występują też budynki bardziej stonowane w artykulacji, zachowawcze w sposobie kształtowania bryły: hotel Wright **Starowiślna 52/Miodowa**, zespół hotelowy przy **Krakowskiej - Boże Ciało**, kamienica **Plac na Groblach 17**, przebudowa **Augustiańska/Węglowa**, **Trynitaraska 7** (Jan Zemroń 2002), **Trynitaraska 6/Bonifraterska**, **Skawińska 18**, **Halicka/Przemyska**. Wyraziste, mimo że wpisane wysokością, są dominujące nad otoczeniem artykulacją elewacji: zabudowa terenu przy **Sukienniczej 8/Dietla Warszauera 10** (2018), **Miodowa/Jakuba**, (2018), czy wcześniej zbudowana **Miodowa 33-37**. Znajdują też niestety miejsce w przestrzeni Kazimierza budynki mieszkalne wielorodzinne, bez odrębnego charakteru architektonicznego, tożsame z typową zabudową współczesnych osiedli zabudowy wielorodzinnej: **zabudowa na terenie dawnej Gazowni**.



Budynki postmodernistyczne Kupa 5, 3 // Centrum Społeczności żydowskiej Miodowa 24



Hotel Wright Starowiślna 52/Miodowa // zespół hotelowy przy Krakowskiej /Bożego Ciała



Kamienica Plac na Groblach 17 // przebudowa Augustiańska/Węłowa



Trynitaraska 7 // Trynitaraska 6/Bonifratserska



Skawińska 18 // Halicka/Przemyska



Zabudowa terenu przy Sukiennicznej 8/Dietla // Warszawera 10



Miodowa/Jakuba // Miodowa 33-37



Zabudowa na terenie dawnej Gazowni

Presja inwestycyjna na obszarze Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem trwa i zapewne będzie trwać, dopóki ostatnie tereny nie zostaną zagospodarowane w sposób docelowy. W ostatnim czasie została rozpoczęta intensywnie komentowana w mediach społecznościowych inwestycja na Stradomiu. Na terenie dawnego klasztoru Bożogrobców, powstaje zabudowa o wielorakiej

funkcji, w ograniczonym zakresie widoczna z przestrzeni publicznych, ale w bardzo intensywnym stopniu wykorzystująca powierzchnię działki. Niebawem, po oddaniu obiektów do użytkowania, efekt podjętych decyzji inwestycyjnych i zgód konserwatorskich będzie można poddać ocenie.

Projekty konserwatorskie

To szczególna kategoria aktywności inwestycyjnych. Na obszarze przeważają budynki wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków. W praktyce konserwatorskiej nie jest to rozróżniane, projekty odnoszące się do budynków zabytkowych w równym stopniu powinny brać pod uwagę historyczne wartości, bez względu na rejestr, w którym budynek został zamieszczony. Przeważnie modernizacja tych budynków wiąże się z ich przebudową ze zmianą funkcji. Wyjątkowym obiektem, który wartość historyczną ograniczył do roli reliktu fragmentu dawnej zabudowy i w sposób autorski zinterpretował wartość krajobrazową jest **hotel w miejscu dawnego Browaru przy ul. Powiśle 7** (Andrzej Kadłuczka 2000). Odważną decyzję projektową podjęli autorzy nadbudowy hotelu przy ul. **Gertrudy 6**. Mniej kontrowersyjne rozwiązanie przyjęli projektanci nadbudowy przy ul. **Gertrudy 15** i **Gertrudy 12a**. Konserwatorską adaptacją do nowej funkcji są przebudowy: **elektrowni przy ul. Wawrzyńca 25, starej zajezdni** na miejsce wystaw i konsumpcji gastronomicznej, Domu Kultury przy ul. **Wietora 15**, budynku modernistycznego na terenach dawnej Gazowni.



Hotel w miejscu dawnego Browaru przy ul. Powiśle 7 // hotelu przy ul. Gertrudy 6



Ul. Gertrudy 15 // Gertrudy 12a



Elektrownia przy ul. Wawrzyńca 25 // stara zajezdnia



Dom Kultury przy ul. Wietora 15 // budynek modernistyczny na terenach dawnej gazowni

Przykładem działań konserwatorskich są też liczne przebudowy budynków mieszkalnych na cele hotelarskie lub mieszkania przeznaczone na wynajem dla turystów. To co odróżnia współczesne projekty konserwatorskie od działań poprzedniej epoki, to większa uwaga na oryginalność substancji bez względu na jej wartość artystyczną, dbałość o oryginalne elementy wystroju i stosowanie detali architektonicznych właściwych dla epoki historycznej, do której przypisany jest budynek. Przykładami są: **ul. Miodowa 29** (Ewa Wowczak, Jerzy Wowczak 2017), **Miodowa 19** i wiele innych.



ul. Miodowa 29 // Miodowa 19

Obiekty tymczasowe na Kazimierzu

Proces podnoszenia standardów architektonicznych na Kazimierzu ma charakter trwały i towarzyszy mu intensywna zmienność w sposobie użytkowania nieruchomości. Ta zmienność dotyczy przede wszystkim nieruchomości niezabudowanych lub kwalifikowanych do przekształceń. W takich przypadkach ich zagospodarowanie i urządzenie przybiera charakter tymczasowy, czasem prowizoryczny. Mamy wtedy do czynienia z niestandardowymi rozwiązaniami funkcjonalnymi, bogatymi w rozwiązania plastyczne. Kazimierz wyróżnia się swoją informacją wizualną, aranżacją podwórek, lokali gastronomicznych, małych galerii. Często odwołuje się do znanych prądów w sztukach plastycznych XX w., budując oryginalne narracje, nadające czytelny charakter wnętrzom i przestrzeniom. Jeżeli są widoczne z przestrzeni publicznych, wykorzystują wszelkie atrybuty charakterystyczne dla street artu (graffiti, mapping czasami performance). Można tu wymienić **mural na ścianie Muzeum Galicja, przy ul Dajwór 18**. Działania te przyciągają młode, aktywne społeczności, a Kazimierz stał się dla nich poligonem doświadczeń artystycznych. Charakterystycznym przykładem tego zjawiska była działalność galerii w loftach przy ul. Wawrzyńca 19, do czasu zanim nie została zrealizowana inwestycja developerska na tym terenie. Trwałym efektem tej społecznej aktywności mogą się okazać cykliczne targi designu, których trzecia edycja miała miejsce w Starej Zajezdni. Tymczasowe rozwiązania charakterystyczne dla toczących się obecnie zmian własnościowych będą zanikać i ustaną wraz z osiągnięciem ostatecznego przeznaczenia wszystkich przestrzeni Kazimierza. Abstrahując od ocen wartości artystycznej, możemy je dokumentować i obserwować jako zjawisko wyjątkowe w skali Polski (zdjęcia poniżej).



Róg ul. Ciemnej i ul. Jakuba // róg ul. Wąskiej i ul. Św. Wawrzyńca



Róg ul. Miodowej i ul. Starowiśniej // mural na ścianie Muzeum Galicja, przy ul Dajwór 18



Podsumowanie

Przedstawione powyżej przemiany w przestrzeni Placu na Groblach, Stradomia i Kazimierza związane z lokowaniem nowych obiektów architektonicznych dowodzą intensywnej aktywności inwestycyjnej na przestrzeni całego okresu powojennego. Odzwierciedlają zmienną postawę twórców i organów uzgadniających wobec wyzwań kształtowania nowej zabudowy w historycznym otoczeniu. Od postaw obojętnych na kontekst historyczny, po ściśle podporządkowanie zabytkowemu otoczeniu, wręcz falsyfikowanie obiektów. Pomiędzy tymi postawami występuje na obszarze cała gama działań pośrednich, zbieżnych nie tyle z aktualnie obowiązującą doktryną w konserwacji zabytków, co poglądami konkretnych konserwatorów. W efekcie otrzymaliśmy przegląd różnych postaw konserwatorów i projektantów. Obok najwartościowszych przykładów swoich czasów, występują tu budynki przeciętne. Wszystkie one dodają historycznym obszarom współczesnego charakteru i są bardzo reprezentatywne dla czasów, w których powstały.

III.8. WYTYCZNE DO UCHWAŁY RADY MIASTA KRAKOWA W SPRAWIE UTWORZENIA PARKU KULTUROWEGO POD NAZWĄ PARK KULTUROWY KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM – PROPOZYCJE ZAPISÓW W ZAKRESIE ZAKA- ZÓW I OGRANICZEŃ

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w odniesieniu do struktury krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia:

- DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego,
- DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych,
- DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewitalizacji terenów zielonych,
- DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych,
- DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie powiązań widokowych i ekspozycji krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających,
- E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej,
- E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych,
- E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie przestrzeni publicznych; komunikacji i zieleni na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania,
- K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywanie zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników,
- K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji:

- zachowanie, uzupełnienie i scalanie układu zieleni,
- ucztylnianie, porządkowanie i odnowa układu zieleni,
- przywracanie, harmonizowanie i kontynuacja układu publicznych terenów zieleni,
- likwidacja urządzeń, obiektów szpecących kompozycję urbanistyczną na terenach zielonych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie: śmietników trwałych i tymczasowych od strony przestrzeni publicznych, kiosków i obiektów tymczasowych: Food Trucków i budek handlowych.

Realizacji ochrony, o której mowa powyżej powinny służyć:

- aktualizacja miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Parku,
- opracowanie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a następnie uchwalenie Planu ochrony,

Na obszarze Parku Kulturowego ustala się następujące zakazy i ograniczenia:

- wszelkie roboty budowlane w zakresie adaptacji poddaszy winny być poprzedzone wykonaniem analiz widokowych, potwierdzających zachowanie i ekspozycję dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego,
- zakaz rozbiórki obiektu zabytkowego wpisanego wyłącznie do ewidencji zabytków, z uwzględnieniem przepisów odrębnych, oraz możliwość odbudowy takiego obiektu z uwzględnieniem wytycznych konserwatorskich wynikających z uwarunkowań historycznych, pod warunkiem zgodności z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- dopuszcza się lokalizację na dachach budynków niebędących budynkami frontowymi anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych o wysokości nieprzekraczającej kalenicy budynku frontowego, nakaz zachowania zabytkowej stolarki okiennej, witryn sklepowych, bram wejściowych, wjazdowych. W przypadku konieczności wymiany powyższych elementów, w tym także rynien, wprowadza się zakaz stosowania tworzyw sztucznych oraz wymóg przywrócenia tradycyjnej formy i zastosowania tradycyjnego materiału.
- ZA 3: zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków w miejscach widocznych z poziomu przechoźnia od strony przestrzeni publicznych,
- ZA 4: ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej polegającej na organizacji imprez: na terenach placów, reprezentacyjnych odcinków ulic (ul. Szeroka) i parków miejskich dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla tradycji obszaru,
- ZA 6: zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- ZA 7: zakaz stosowania światła kolorowego w iluminacji obiektów budowlanych,
- ZA 8: zakaz składowania i magazynowania odpadów poza pojemnikami służącymi do czasowego gromadzenia.

Na terenie Parku ustala się następujące zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej w ogródkach gastronomicznych (kawiarnianych):

- na terenie Placu Wolnica i Placu Nowego odległość ogródków gastronomicznych od fasady budynków wyznacza linia brukowana w nawierzchni chodnika tych placów, a odległość

ogródka od jezdni nie może być mniejsza niż 0,5 m, przy jednoczesnym zapewnieniu dojścia do budynku na szerokości portalu bramy wjazdowej,

- ogródki gastronomiczne (kawiarniane) na pozostałych chodnikach Parku mogą być lokalizowane z zachowaniem co najmniej 0,5 m skrajni drogowej, jak też co najmniej 1,5 m wolnej przestrzeni chodnika umożliwiającej swobodne poruszanie się pieszych oraz dojście lub dojazd do budynków na szerokości bramy wejściowej lub wjazdowej, z zastrzeżeniem, że:
 - elementy ogródka położone najbliżej dojścia lub wjazdu do bramy winny znajdować się w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od światła bramy,
 - zarządca drogi lub placu nie wniesie zastrzeżeń do wnioskowanej lokalizacji z uwagi na istniejące uwarunkowania (np. wynikające z organizacji ruchu, natężenia ruchu pieszych i pojazdów, szerokości chodnika, sposobu parkowania pojazdów),
 - ogródki gastronomiczne (kawiarniane), z wyłączeniem ogródków urządzanych w podworcach oraz na czas trwania imprez, mogą być lokalizowane przed budynkiem, w którym znajduje się lokal gastronomiczny, posiadający własne zaplecze oraz wejście od strony ulicy, przy której jest zlokalizowany, przy czym pierwszeństwo mają lokale posiadające bezpośrednie wejście z ulicy lub placu,
 - zakaz umieszczania na terenie ogródków gastronomicznych (kawiarnianych): urządzeń gastronomicznych, stoisk handlowych, urządzeń nagłaśniających oraz stosowania podestów i sztucznych wykładzin na istniejącej nawierzchni,
 - napisy i inne elementy plastyczne na parasolach w ogródkach mogą być usytuowane tylko na lambrekinach otaczających czasze parasoli (dopuszcza się przemienne logo firmowe lokalu i sponsora, prowadzonej działalności lub informacji o danym lokalu (lub preferowanych wyrobów),
 - urządzenie ogródka na terenie dróg publicznych wymaga zezwolenia zarządcy drogi, wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach - zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
 - zakaz umieszczania w niezabrukowanej strefie wokół drzew, zlokalizowanych w przestrzeni publicznej, jakichkolwiek urządzeń oraz mocowania w koronach drzew oświetlenia, z dopuszczeniem dekoracji świątecznej lub okolicznościowej,
 - dopuszcza się lokalizację ogródków kawiarnianych i gastronomicznych w okresie zimowym z zastosowaniem urządzeń grzewczych.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia pozostałej działalności handlowej i usługowej:

- zakaz prowadzenia działalności usługowej oraz handlowej w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w tym wystawiania i oferowania do sprzedaży towarów, za wyjątkiem istniejących witryn oraz pomieszczeń wydzielonych zgodnie z przepisami odrębnymi,
- dopuszcza się handel obwoźny wyłącznie: obwarzankami krakowskimi - produktami o chronionym oznaczeniu geograficznym w Unii Europejskiej, kasztanami jadalnymi lub pamiątkami związanymi z Kazimierzem i Stradomiem lub ich tradycją kulturową,
- zakaz sprzedaży „z ręki”,
- zakaz emisji do przestrzeni publicznej związanych z prowadzoną działalnością handlową lub usługową obrazów, dźwięków i światła za pomocą urządzeń emitujących, znajdujących się na zewnątrz budynków, jak również znajdujących się wewnątrz budynków, w tym w bramach, przejściach i przejazdach, jeśli emisja skierowana jest przede wszystkim do przestrzeni publicznej; w szczególności dotyczy to emisji za pomocą głośników, wyświetlaczy LCD, wyświetlaczy,

taśm i listew LED, neonów i laserów oraz używania do podświetlenia obiektów znajdujących się w witrynach, oknach, bramach, przejściach i przejazdach światła innego niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego,

- zakaz podświetlania w sposób widoczny od strony przestrzeni publicznej położonych na kondygnacjach powyżej parteru okien lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, światłem innym niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światłem o zmieniającym się natężeniu, błyskowym lub pulsującym,
- zakaz ograniczania transparentności przeszkleń lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, za wyjątkiem:
 - ograniczenia transparentności związanego z wykonywaniem robót budowlanych - na czas ich trwania;
 - umieszczania informacji na temat:
 - możliwości dokonywania płatności kartami płatniczymi oraz korzystania z innych kart, w szczególności: rabatowych, lojalnościowych, wydawanych w ramach programów partnerskich,
 - możliwości zwrotu podatku VAT,
 - godzin otwarcia lokalu,
 - ochrony lub monitoringu obiektu - bez nazw i graficznych oznaczeń podmiotów świadczących usługę,
 - przeznaczenia nieruchomości na sprzedaż, na wynajem lub do wdzierżawienia, przy czym informacje te nie powinny łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszkleń;
 - informacji o trwającym w lokalu wydarzeniu artystycznym, muzycznym, literackim w trakcie jego trwania i 1 tydzień wcześniej, przy czym informacje te nie mogą łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszkleń
- na Placu Wolnica i Placu Nowym dopuszcza się lokalizację targowiska kwiaciarek. Prowadzenie działalności handlowej na targowisku miejskim wymaga zawarcia umowy z Gminą Miejską Kraków. Powierzchnia targowiska oraz jego rozmieszczenie winny być określone w zawartej umowie;
- dopuszcza się możliwość prowadzenia występów artystów ulicznych. Działalność taka wymaga zachowania stosownych warunków oraz na terenie dróg publicznych uzyskania zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
- zakaz reklamowania działalności handlowej i usługowej poprzez noszenie kostiumów i przebrań, z dopuszczeniem strojów noszonych przez osoby znajdujące się bezpośrednio przy wejściu do budynku lub lokalu, w którym prowadzona jest reklamowana działalność, przy czym stroje te nie mogą być sprzeczne z tradycją kulturową Kazimierza i Stradomia,
- zakaz rozdawania ulotek z informacjami o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną,
- zakaz prowadzenia działalności usługowej o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną w lokalu, w którym prowadzi się? działalność gastronomiczną, kulturalną lub rozrywkową,
- zakaz powiadamiania o towarach, usługach lub imprezach polegający na nagabywaniu osób przebywających na obszarze Parku.

Dopuszcza się prowadzenie działalności usługowej w zakresie przewozu osób, przy czym usługi te mogą być świadczone wyłącznie przy wykorzystaniu: pojazdów wolnobieżnych z napędem

elektrycznym, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, pojazdów zaprzęgowych, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, publicznego transportu zbiorowego i taksówek.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej polegającej na organizacji imprez:

- na terenie placów dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla Miasta Krakowa, w szczególności Kazimierza i Stradomia
- przeprowadzenie imprezy na pozostałym obszarze wymaga zachowania warunków określonych na terenie dróg publicznych zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
- zakaz stosowania paliw stałych na stoiskach gastronomicznych.

Wprowadza się zakaz używania instalacji lub urządzeń nagłaśniających na terenie Parku, z dopuszczeniem ich używania w przypadkach określonych w przepisach odrębnych.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych:

- zakaz lokalizacji, obwożenia i tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w przestrzeni publicznej na terenie Parku, z dopuszczeniem:
 - a) tablic reklamowych i urządzeń reklamowych (za wyjątkiem słupów ogłoszeniowych), towarzyszących odbywającym się imprezom na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
 - b) nieoświetlonych reklam, umieszczonych na rusztowaniach budowlanych elewacji frontowych budynku - wyłącznie na czas trwania robót budowlanych elewacji frontowych zgodnie z przepisami odrębnymi, lecz nie dłużej niż 12 miesięcy, z zastrzeżeniem, że powierzchnia treści i znaków reklamy nie może przekraczać 50% powierzchni rusztowania; pozostała powierzchnia reklamy powinna przedstawiać wizerunek elewacji budynku, na którym się znajduje,
- słupów ogłoszeniowych z możliwą funkcją handlową - tzw. „okrągłaków”,
- urządzeń reklamowych, w tym wyświetlaczy LCD i LED, stanowiących wyposażenie przystanków komunikacji miejskiej, o treści związanej z komunikacją zbiorową,
- reklam na pojazdach publicznego transportu zbiorowego i rowerach miejskich, działających w ramach systemu, którego organizatorem jest Gmina Miejska Kraków,
- reklam na pojazdach, których wjazd na teren Parku jest uzasadniony potrzebami świadczenia usług dostawczych lub serwisowych, na czas wykonywania tych usług,
- tablice reklamowe na budynku mogą być umieszczane płasko na elewacji lub witrynie lokalu (maksymalnie 20% powierzchni witryny) bądź na wysięgnikach. Nośniki winny być dostosowane do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o wymiarach przekraczających wielkości:
 - dla nośników płaszczyznowych - maksymalnie 1,0 m² powierzchni,
 - dla nośników prostopadłych tzw. wysięgników, maksymalnie odległość 80 cm od elewacji do krańca wysięgnika z sztyldem oraz 60 cm wysokości.
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na wysięgnikach na wysokości mniejszej niż 2,5 m nad poziomem istniejącego terenu,

- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych powyżej linii parteru (gzymsu rozdzielającego parter od pierwszego piętra), w tym w oknach na całej elewacji budynku oraz na dachach i kalenicach oraz ścianach szczytowych budynków,
- zakaz umieszczania więcej niż jednego szyldu informującego o podmiocie i prowadzonej działalności na elewacji budynku, w którym działalność jest prowadzona, oraz zakaz umieszczania takich szyldów na innych budynkach,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o jaskrawej kolorystyce, odbijających światło, odblaskowych, projekcji świetlnych, elementów ruchomych, neonów oraz światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego,
- zakaz umieszczania na elewacji budynków znaków towarowych, za wyjątkiem oznaczenia sklepów firmowych mieszczących się w danym budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na słupach oświetleniowych i trakcyjnych, z wyjątkiem tablic z informacjami dotyczącymi obsługi ruchu turystycznego i drogowego,
- zakaz umieszczania na elewacjach budynków chorągwi, chorągiewek, proporczyków i banerów oraz innych nośników informacji handlowej i wizualnej, za wyjątkiem budynków instytucji, na których jest to dopuszczalne na podstawie przepisów odrębnych oraz towarzyszących odbywającym się imprezom, na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
- zakaz umieszczania banerów usytuowanych w słupie powietrza nad drogami publicznymi i placami; zakaz nie dotyczy dekoracji świątecznej lub okolicznościowej, związanej z wydarzeniami kulturowymi (historycznymi) miasta,
- dopuszcza się lokalizację tymczasowych urządzeń reklamowych i innych urządzeń informacji wizualnej - o wysokości do 3,5 m - wraz z konstrukcją, instalowanych w wykonaniu obowiązków związanych z informacją publiczną oraz towarzyszących odbywającym się imprezom na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
- zakaz umieszczania reklam sprzecznych z moralnością publiczną,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w sposób przesłaniający światło bram, przejść i przejazdów oraz otwarte do wewnątrz skrzydła drzwi, bram i krat,
- zakaz umieszczania reklam na nawierzchniach placów i dróg.

Na terenie Parku Kulturowego ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące instalowania urządzeń na elewacjach frontowych budynków oraz oświetlenia:

- zakaz stosowania markiz zasłaniających detale architektoniczne, widoki na zabytki, czy przesłaniających osie widokowe,
- zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- zakaz stosowania światła migającego, zmieniającego barwy do iluminacji obiektów budowlanych; zakaz stosowania reklam i innych nośników świetlnych migających i pulsujących, ekranów, projektorów i wyświetlaczy.

III.9. WYTYCZNE DO PRZYSZŁYCH AKTUALIZACJI MPZP

Obecnie na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**BULWARY WISŁY**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**KAZIMIERZ**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**STRADOM**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Zasięg planów przedstawia poniższa mapka. Dokładną ochronę, jaką dają, opisano w części B i C II etapu opracowania. Ponadto na obszarze całego Miasta Krakowa obowiązuje Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego – Uchwała CXII/1700/14 Rady Miasta Krakowa z 9 lipca 2014 r. Mimo iż Studium nie jest aktem prawa miejscowego, to uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą naruszać ustaleń Studium, a więc w pośredni sposób wpływa na określenie polityki przestrzennej gminy w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Dla stanowienia ochrony w skali krajobrazowej szczególnie istotne są **obszarowe wpisy do rejestru zabytków**. W granicach Kazimierza mamy do czynienia z wpisami do rejestru zabytków układów urbanistycznych, które w obecnej postaci obejmują cały obszar opracowania. Są to:

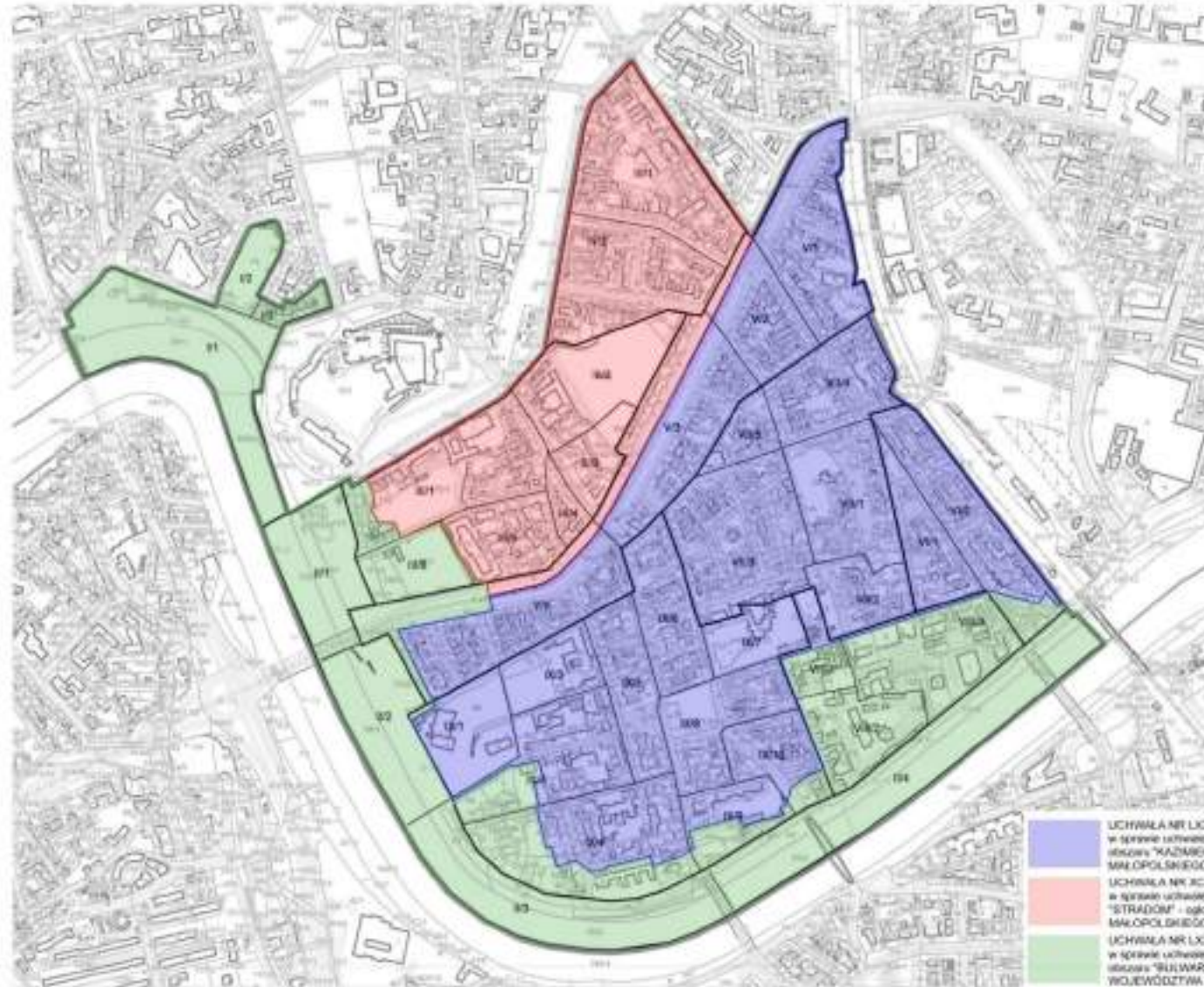
- *Układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12. stanowiący rdzeń całego założenia,*
- *Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi”, decyzja z dnia 18.07.2011 r., nr rejestru A-1273/M.*

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego Parku Kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- *Wzgórze Wawelskie, decyzja z dnia 28 marca 1931 r. i 20 lutego 1933 r., nr rejestru A-7,*
- *Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat”, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M,*
- *Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.*

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO



- ZWAK I Port na Wisle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Potoczne
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Infancki Pn
- II.3 Bulwar Infancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyń
- III.2 Mijonarze
- III.3 Błotogrób
- III.4 Piekieko
- III.5 Kolecki
- III.6 Nadwiślań
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowisła
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Plac Dębowy
- V.1 Wrochalska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Działka PN
- V.4 Działka PD
- ZWAK VI Dąbrów
- VI.1 Dąbrów
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Opatów Judaorum
- VII.1 Szarska
- VII.2 Sąd
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Główna
- VIII.3 Elektryczna
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustynie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawiecka
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

- UCHWAŁA NR LXXXVI/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTW MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 3810 a
- UCHWAŁA NR XCII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTW MAŁOPOLSKIEGO z dnia 6 lutego 2018 r., poz. 948
- UCHWAŁA NR LXXXI/2487/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTW MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 wskazuje działania, które podejmują organy administracji publicznej mające na celu ochronę zabytków. Wśród nich wymienia „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym” Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej; (...). W związku z tym należy zwrócić uwagę na kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym.

Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia Parku Kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego co wynika wprost z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek przystąpienia do sporządzenia mpzp powstaje po upływie 3 miesięcy od ustanowienia Parku Kulturowego.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego Parku Kulturowego w bardzo szczegółowy sposób opisują działania jakie mogą zostać podjęte w stosunku do budynków, bardzo często rozbijając zapisy na poszczególne obiekty wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków. Ustaleniami planów są również ekspozycje, ochrona widoków, ciągów i osi widokowych; zieleń w postaci szpalerów bądź drzew wskazanych do ochrony.

Przy opracowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego Parku Kulturowego należy zaktualizować, zwłaszcza w terenie, istniejące zapisy w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania oraz je uszczegółowić. Utworzenie jednego miejscowego planu zagospodarowania może nieść za sobą niebezpieczeństwo ujednolicenia zapisów dla całego obszaru i zatracenia indywidualnych cech poszczególnych kwartałów. Obecnie miejscowe plany zagospodarowania podzielone są na trzy jednostki odpowiadające różnym zasobom w miarę jednolitych w charakterze. Należy o tym pamiętać tworząc akt prawa miejscowego.

Warto zwrócić uwagę na miejsce zieleni w planowaniu przestrzennym. Bliskość terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców), ich dostępność oraz występowanie zieleni przyulicznej i jej jakość wpływa na wartość terenów przeznaczonych pod funkcje mieszkaniowe i usługowe. Wzorem krajów wyżej rozwiniętych, zieleń w mieście powinno się postrzegać jako zieloną infrastrukturę, podkreślając kluczową rolę dla rozwoju miasta, jaką pełni spójny, dobrze zaplanowany system terenów zieleni.

Uwarunkowania historyczne i kulturowe Kazimierza wpłynęły na charakter zwartej zabudowy, gdzie zieleń głównie towarzyszy budynkom. Jednakże zieleń miejska stanowi nieodzowny składnik kompozycji urbanistycznej i ma wiele oblicz tj., zielone podłogi (trawniki, kompozycje parterów kwiatowych), zielone ściany urbanistyczne (rośliny pnące, grupy, szpalery drzew), akcenty (pojedyncze drzewa nierzadko stanowiące o identyfikacji miejsca)²⁹ i takich charakterystycznych punktów na mapie Kazimierza znaleźć można mnóstwo. Wydaje się, że zapisy planów miejscowych dobrze chronią istniejącą zieleń. Brak natomiast pomysłu na wprowadzenie zieleni w przestrzeń publiczną placów i dróg. Znaczenie zieleni miejskiej dla infrastruktury technicznej jest niedoceniane. A to właśnie ona pozwala na zmniejszenie zapotrzebowania na kanalizację deszczową, ochrania nawierzchnie oceniając drogi, może łagodzić natężenie ruchu samochodowego, zachęca do eksplorowania miejsca a nie do ucieczki od betonowej pustyni. Wspaniałym przykładem wprowadzania zieleni w betonowe przestrzenie jest mini skwer przed Muzeum Etnograficznym, obsadzanie donic przy Placu Wolnica (inicjatywa Muzeum Etnograficznego).

²⁹ Wejchert, K., 1984, Elementy kompozycji urbanistycznej, Warszawa, Arkady

Ponieważ uchwała w sprawie utworzenia Parku Kulturowego ma charakter prawa miejscowego, jej ustalenia są wiążące zarówno przy sporządzeniu studium uwarunkowań, planu miejscowego jak i uchwały „krajobrazowej”. Zapisy w uchwale Parku Kulturowego muszą być niesprzeczne z wyżej wymienionymi aktami prawa miejscowego.

Wytyczne do zapisów w uchwale Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia Parku Kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie przedstawione są w rozdziale III.8), natomiast szczegółowo dla każdego wnętrza architektoniczno – krajobrazowego jest rozpisane w tabeli integracji.

III.10. TABELA INTEGRACJI USTALEŃ MPZP I WYTYCZNYCH PLANU OCHRONY PARKU KULTUROWEGO

Obowiązujące na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania:

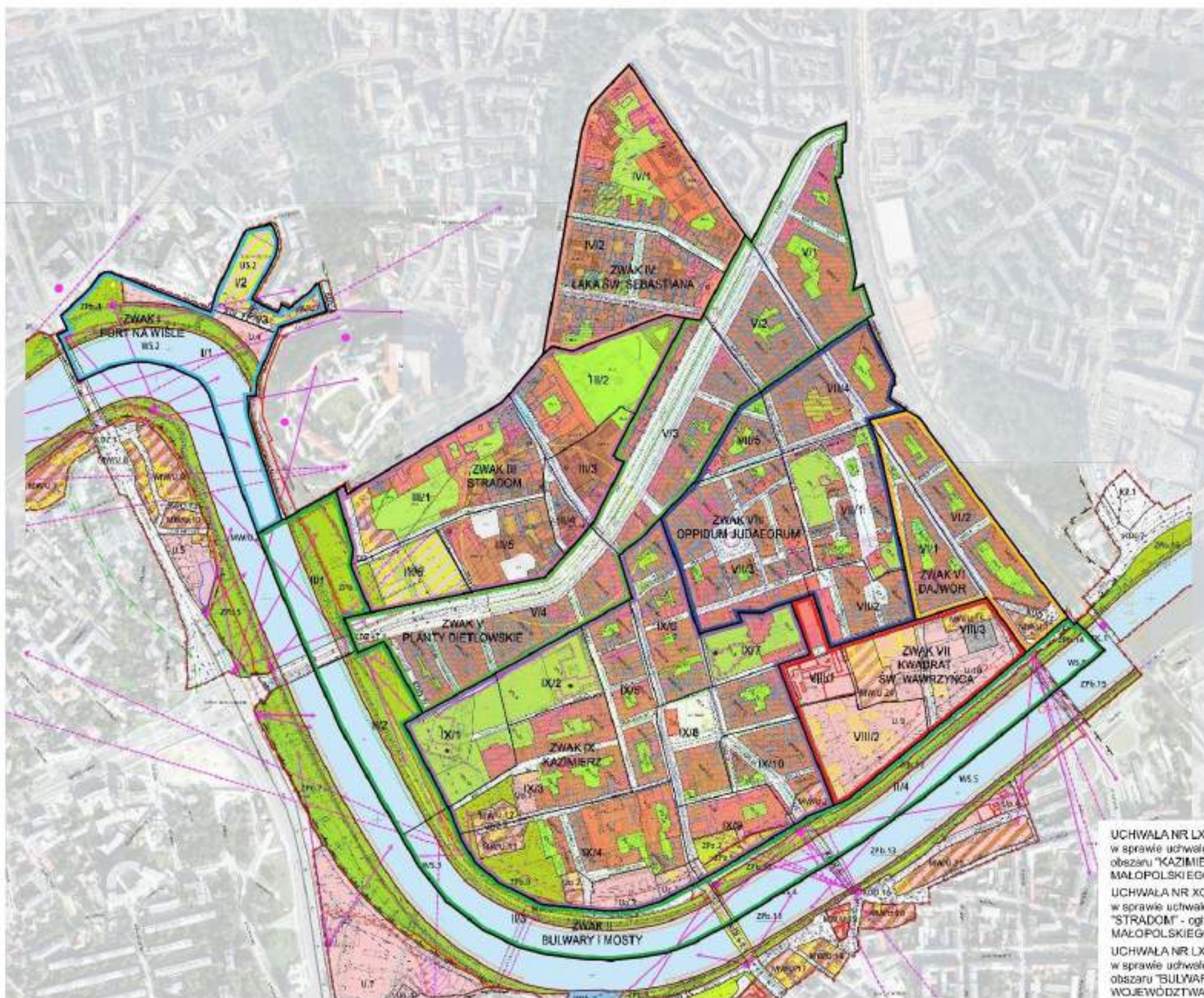
| 194

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**BULWARY WISŁY**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**KAZIMIERZ**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**STRADOM**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Plany są sporządzone w bardzo szczegółowym stopniu i dość obszernie dlatego w tabeli integracji w kolumnie Ustalenia MPZP podaje się informację o występowaniu ogólnych i szczegółowych zagadnień oraz nazwę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla danego zespołu wewnątrz architektoniczno – krajobrazowych. Szczegółowo ustalenia mpzp zostały opisane w tomie II część BC niniejszego opracowania.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

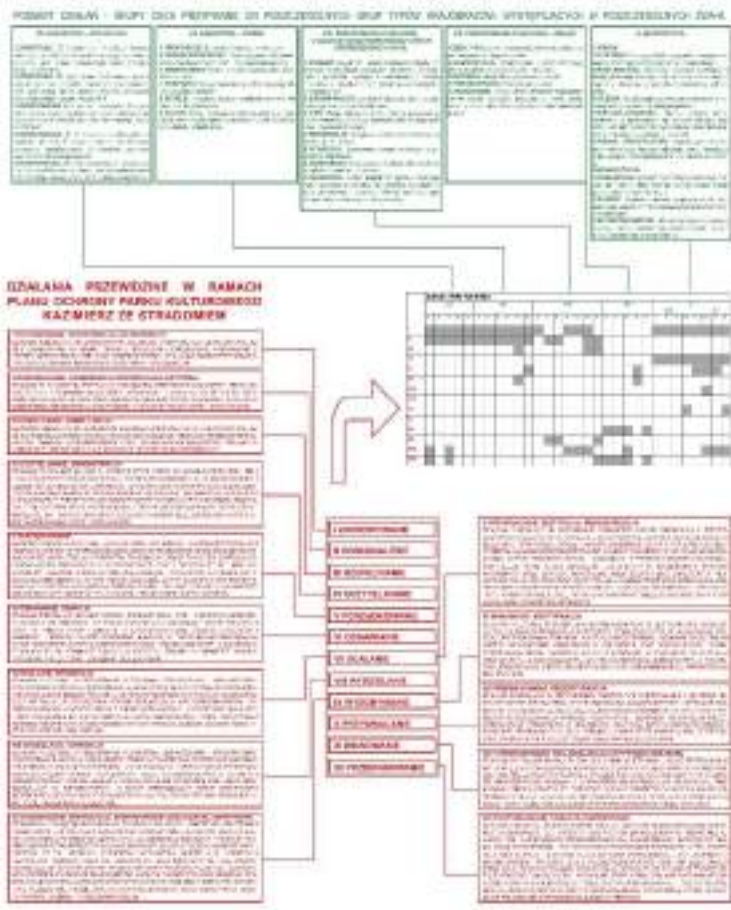


- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

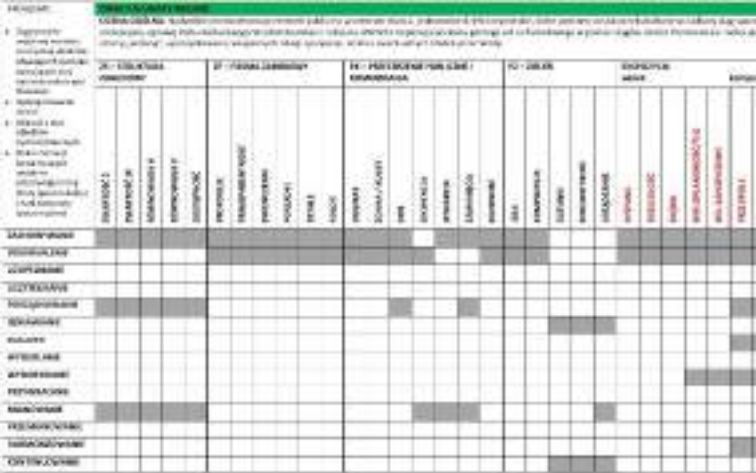
UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.a


UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

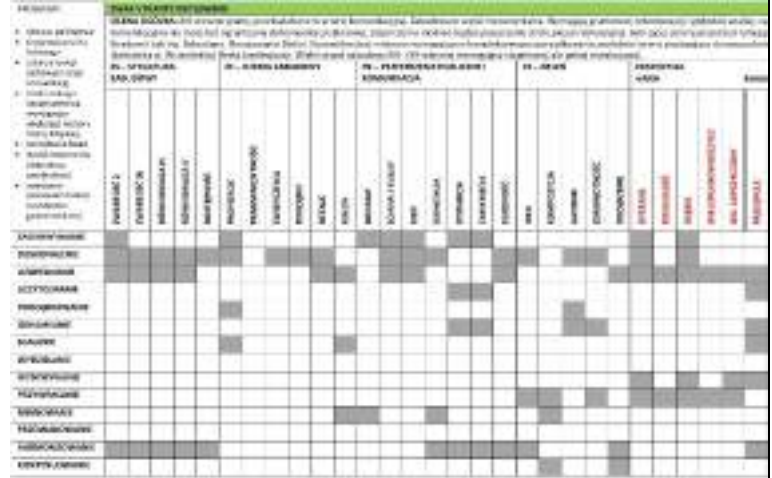
UCHWAŁA NR LXXXVI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.

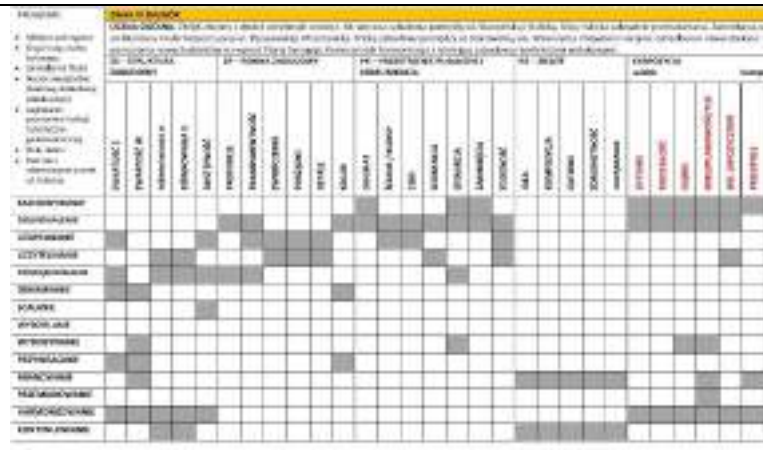
Numer i Nazwa		USTALENIA PLANU OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM		USTALENIA MPZP		WYTYCZNE USTALEŃ DO UCHWAŁY – ZALECENIA ZAKAZY I OGRANICZENIA WRAZ Z WYTYCZNYMI DO PRZYSZŁYCH AKTUALIZACJI MPZP													
		OGÓLNE	SZCZEGÓŁOWE	OGÓLNE	SZCZEGÓŁOWE	OGÓLNE	SZCZEGÓŁOWE												
Numer ZWAK	Nazwa ZWAK	Działania kierunkowe	Model procesu ochrony	Kształtowanie widoku		Ogrodzienia	Reklamy	Układ komunikacyjny	Kształtowanie przestrzeni publicznej	Szczegółowe ustalenia przeznaczenia terenów, parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów	Parkingj podziemne	Zieleń urządzona	Nazwa miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Rejestr i ewidencja zabytków	Parkingi i miejsca postojowe	Ekspozycja	Mała architektura	Zieleń do formowania	Reklamy

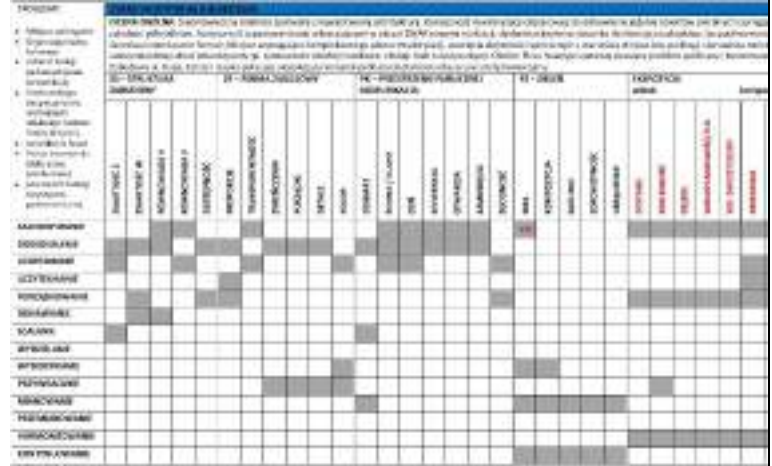
I	PORT NA WIŚLE	INTE	B	Doskonalenie, uzupełnianie, zachowywanie, scalenie		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".	Utrzymanie	Ograniczenie	Eksponowanie	Uporządkowanie	Uzupełnianie	Uporządkowanie	<p>Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadbanej ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Stradom Kazimierz i obszaru UNESCO. Separacja poziomego górnego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszego na stronę „wiślaną”, uporządkowanie wzajemnych relacji i proporcji. Analiza ewentualnych kładek przez Wisłę.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego, DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zażytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych
---	---------------	------	---	--	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	------------	--------------	--------------	----------------	--------------	----------------	--

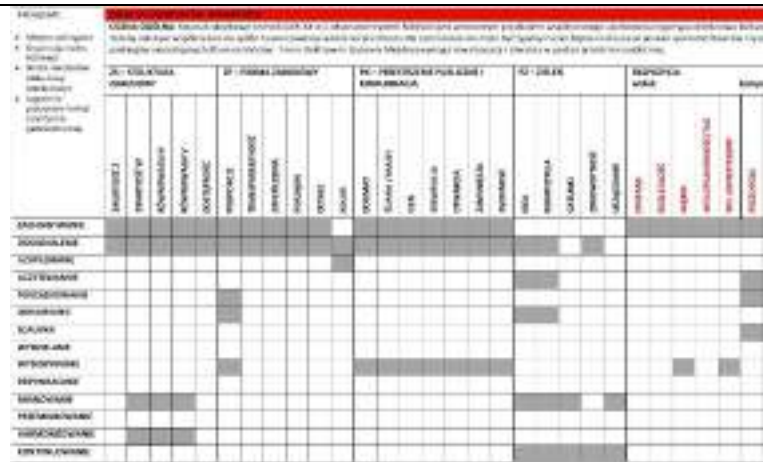
II	BULWARY WIŚLANE	KONS	A	Zachowywanie, doskonalenie, ucztyelnianie		X	X	X	X	X			X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII1240113 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".	Utrzymanie	Ograniczenie	Ekspozowanie	Uporządkowanie, kształtowanie	Uzupełnianie	Uporządkowanie, ograniczenie	<p>Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodnie dzieło inżynierskie</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających, E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej, E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych, E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym. K 2: zachowanie i ucztyelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji: <ul style="list-style-type: none"> zachowanie, uzupełnienie i scalanie układu zieleni,
----	-----------------	------	---	---	--	---	---	---	---	---	--	--	---	--	------------	--------------	--------------	-------------------------------	--------------	------------------------------	---

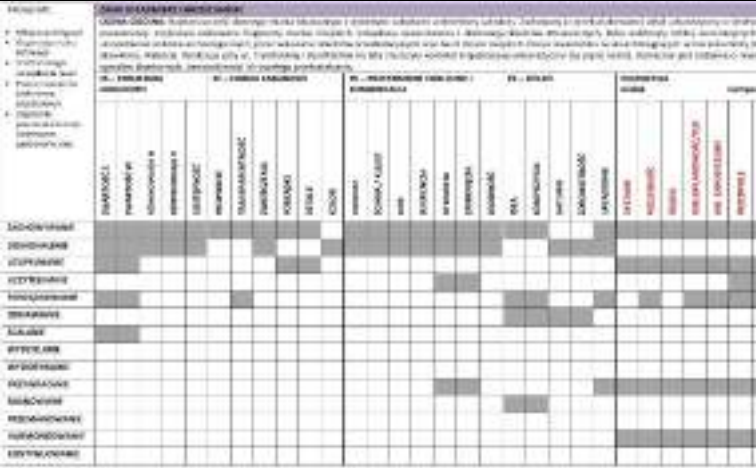
IV	ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA	KONS	A	Doskonalenie, odnawianie		X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.	Utrzymanie	Ograniczenie, porządkowanie	Ekspozowanie	Uporządkowanie	Kształtowanie, uzupełnianie	Uporządkowanie, ograniczenie	<p>Obszar architektury charakterystycznej dla XIX-wiecznych przemian, kiedy powstała ekskluzywna dzielnica mieszkaniowa. Monumentalna architektura wielkomiejska i pałacowa. Wille miejskie i ogrody śródblokowe. Obszar wymagający kompleksowej rewitalizacji w celu przywrócenia dawnych wartości estetycznych. Problemem jest rozbudowa oficyn, kosztem ogrodów śródblokowych. Nadanie ul. Starowiślnej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Kościół Mariacki.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego, DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zażytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji
----	---------------------	------	---	--------------------------	--	---	---	---	---	---	---	--	------------	-----------------------------	--------------	----------------	-----------------------------	------------------------------	---

V	PLANTY DIETLOWSKIE	INTE	A/B	Doskonalenie, odnawianie, , uzupełnianie		X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.	Utrzymanie	Porządkowanie	Ekspozowanie, uczytelnianie	Uporządkowanie, kształtowanie	Kształtowanie, uzupełnianie	Uporządkowanie	<p>XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszo-rekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń ramującą obszar Stradomi i łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiśniej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX- i XX-wiecznej wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 2: ochrona historycznej zawartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów
---	--------------------	------	-----	--	--	---	---	---	---	---	---	--	------------	---------------	-----------------------------	-------------------------------	-----------------------------	----------------	--

VI	DAJWÓR	RKOM	E	Porządkowanie, uczytelnianie		X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".	<p>Utrzymanie</p> <p>Porządkowanie uczytelnianie</p> <p>Uporządkowanie, kształtowanie</p> <p>Kształtowanie</p> <p>Uporządkowanie</p>	<p>ZWAK złożony z dwóch odrębnych struktur. XX-wieczna zabudowa pomiędzy ul. Starowiślną i Halicką. Ulica Halicka całkowicie przekształcana. Zaniedbana, dobra architektura modernistyczna przy ul. Rzeszowskiej i Przemyskiej. Trójkąt zabudowy pomiędzy ul. Starowiślną, św. Wawrzyńca i Dajworem skrajnie zaniedbana i nawarstwiona. Tendencja wznoszenia nowych obiektów na wprost Starej Synagogi. Konieczna ich harmonizacja z istniejącą zabudową i kontekstami widokowymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 2: ochrona historycznej zawartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym. K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zawartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji.
						X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.		

VII	OPPIDUM JUDAEORUM	INTE	A	Odsłanianie / Mianowania		X	X	X	X	X	X	X	<p>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.</p>	<p>Utrzymanie, poszerzenie</p> <p>Ograniczenie, porządkowanie</p> <p>Eksponowanie, uczytelnianie</p> <p>Uporządkowanie, kształtowanie</p> <p>Kształtowanie, uzupełnianie</p> <p>Uporządkowanie, ograniczenie</p>	<p>Średniowieczna dzielnica żydowska z nawarstwioną architekturą. Konieczność rewitalizacji obszarowej, bo odnowienie jedynie obiektów sakralnych (synagogi) jest zaledwie półśrodkiem. Konieczność zapanowania nad wkraczającymi w obszar ZWAK nowymi realizacjami, dysharmonijnymi w stosunku do istniejącej zabudowy. Szczególna wartość na ul. Szeroka z cmentarzem Remuh. Miejsce wymagające kompleksowego planu rewitalizacji, usunięcia aktywności sprzecznych z wartością miejsca (np. parkingi, stanowiska meksów, substandardowy detal urbanistyczny np. tymczasowe obiekty handlowe, obsługi ruchu turystycznego). Okolice Placu Nowego stanowią znaczący problem społeczny i konserwatorski. Zabudowa ul. Kupa, Estery i Izaaka pokazują niepokojący kierunek prób przekształcenia obszaru w strefę komercyjną.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego, DK 2: ochrona historycznej zawartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewitalizacji terenów zielonych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów
-----	-------------------	------	---	--------------------------	--	---	---	---	---	---	---	---	--	--	--

VIII	KWARTAŁ ŚW. WAWRZYŃCA	INTE	A/B	Doskonalenie, porządkowanie, uczytelnianie,		X	X	X	X	X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII124013 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".	Utrzymanie	Ograniczenie, porządkowanie	Ekspozowanie, uczytelnianie	Uporządkowanie, kształtowanie	Kształtowanie, uzupełnianie	Uporządkowanie, ograniczenie	<p>Kwartał zabytkowej techniki (XIX-XX w.). Muzeum Inżynierii Miejskiej jest wzorcowym przykładem współczesnego użytkowania tego typu dziedzictwa kulturowego. Tereny należące współcześnie do spółki Tauron powinny wrócić w ręce miasta. Na tym terenie nie może być zgodny na pochopne realizacje w postaci apartamentowców czy piętrowych parkingów niedostępnych dla mieszkańców. Teren Elektrowni i Gazowni Miejskiej wymaga rewaloryzacji i otwarcia w postaci przestrzeni publicznej.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego, DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję,
------	-----------------------	------	-----	---	--	---	---	---	---	---	---	---	------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------------------	-----------------------------	------------------------------	---

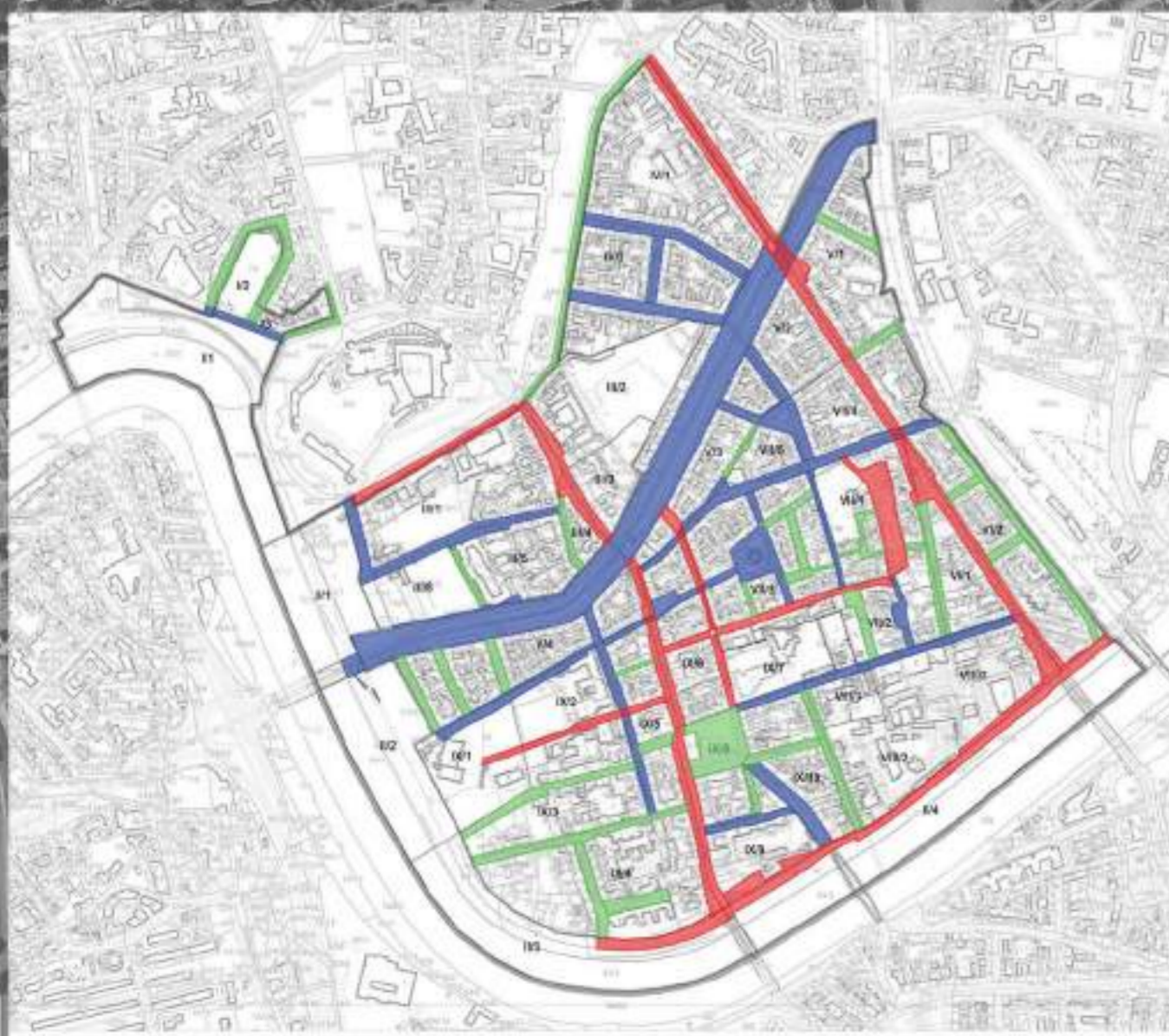
IX	KAZIMIERZ CHRZEŚCIJAŃSKI	KONS	A/B	Kontemplacja , penetracja		X	X	X	X	X				X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII124013 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".	Utrzymanie, poszerzenie	Ograniczenie, porządkowanie	Eksponowanie, uczytelnianie	Uporządkowanie, kształtowanie	Kształtowanie, uzupełnianie	Uporządkowanie, ograniczenie	<p>Najstarsza część dawnego miasta lokacyjnego z wybitnymi zabytkami architektury sakralnej. Zachowany (z przekształceniami) układ urbanistyczny o średniowiecznej proveniencji. Częściowo zachowane fragmenty murów miejskich. Zabudowa nawarstwiona z dominacją obiektów XIX-wiecznych, które wchłonęły relikty wcześniejszych budowli. Uczytelnienie reliktyw archeologicznych, przez wskazanie obiektów przedkolacyjnych oraz baszt i bram miejskich. Presja inwestorska na ulicach biegnących w kierunku Wisły (Piekarska, Skawińska, Wietora). Realizacje przy ul. Trynitarskiej i Bonifratrów na lata zniszczyły kontekst krajobrazowo-urbanistyczny tej części miasta. Konieczne jest zadbanie o rewaloryzację ogrodów klasztornych, bez możliwości ich trwałego przekształcania.</p> <ul style="list-style-type: none"> DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego, DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej,
----	--------------------------	------	-----	---------------------------	--	---	---	---	---	---	--	--	--	---	---	-------------------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------------------	-----------------------------	------------------------------	---

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZESTAWIENIE CHARAKTERYSTYCZNYCH WNĘTRZ ULIC I PLACÓW KAZIMIERZA I STRADOMIA DLA IDENTYFIKACJI ZESPOŁÓW WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH

LEGENDA

- GRANICA OPRACOWANIA
- ZASIĘG ODDZIAŁYWANIA NA PODGÓRZE
- ZWAK - ZESPOŁY WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH
- ZWAK I PORT NA WIŚLE
 - ZWAK II BULWARY I MOSTY
 - ZWAK III STRADOM
 - ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
 - ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE
 - ZWAK VI DAJWÓR
 - ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM
 - ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA
 - ZWAK IX KAZIMIERZ
- WNĘTRZA ULIC I PALCÓW
- CIĄGI KLUCZOWE [CK]
- CK 1 UL. BERNARDYŃSKA
 - CK 2 UL. SKAŁECZNA
 - CK 3 UL. JÓZEFA
 - CK 4 UL. STAROWIŚLNA
 - CK 5 UL. SZEROKA
 - CK 6 UL. BOŻEGO CIAŁA
 - CK 7 UL. STRADOMSKA
 - CK 8 UL. KRAKOWSKA
 - CK 9 UL. RYBAKI
 - CK 10 UL. PODGÓRSKA
- CIĄGI CHARAKTERYSTYCZNE [CC]
- CC 1 UL. POWIŚLE
 - CC 2 UL. SMOCZA
 - CC 3 UL. KOLETEK
 - CC 4 UL. DIETLA
 - CC 5 UL. PAULIŃSKA
 - CC 6 UL. AUGUSTIAŃSKA
 - CC 7 UL. TRYNITARSKA
 - CC 8 UL. MOSTOWA
 - CC 9 UL. ŚW. WAWRZYŃCA
 - CC 10 UL. BARTOSZA
 - CC 11 PL. BAWOŁ
 - CC 12 UL. ŚW. SEBASTIANA
 - CC 13 UL. BRZOSZOWA
 - CC 14 UL. JAKUBA
 - CC 15 UL. MIODOWA
 - CC 16 UL. ESTERY
 - CC 17 PL. NOWY
 - CC 18 UL. SAREGO JÓZEFA
 - CC 19 UL. BOGUSŁAWSKIEGO WOJCIECHA
 - CC 20 UL. MEISELSA
- CIĄGI UZUPELNIAJĄCE [CU]
- CU 1 UL. WRZESIŃSKA
 - CU 2 UL. SUKIENNICZA
 - CU 3 UL. ORZESZKOWEJ ELIZY
 - CU 4 UL. ŚW. AGNIESZKI
 - CU 5 UL. PIEKARSKA
 - CU 6 UL. SKAWIŃSKA
 - CU 7 UL. WIETORA
 - CU 8 UL. BOCHEŃSKA
 - CU 9 PL. WOLNICA
 - CU 10 UL. GAZOWA
 - CU 11 UL. PRZEMYSKA
 - CU 12 UL. RZESZOWSKA
 - CU 13 UL. DAJWÓR
 - CU 14 UL. KUPA
 - CU 15 UL. PODBRZEZIE
 - CU 16 UL. BERKA JOSELEWICZA
 - CU 17 UL. BONIFRATERSKA
 - CU 18 UL. CHMIEŁOWSKIEGO ADAMA
 - CU 19 UL. CIEMNA
 - CU 20 UL. ŚW. GERTRUDY
 - CU 21 UL. HALICKA
 - CU 22 UL. IZAKA
 - CU 23 UL. ŚW. KATARZYNY
 - CU 24 UL. KORDECKIEGO AUGUSTYNA KS.
 - CU 25 UL. LEWKOWA
 - CU 26 PL. NA GROBLACH
 - CU 27 UL. NA PRZEJŚCIU
 - CU 28 UL. NOWA
 - CU 29 UL. PODZAMCZE
 - CU 30 UL. ŚW. STANISŁAWA
 - CU 31 UL. STRASZEWSKIEGO FLORIANA
 - CU 32 UL. WARSZAUERA
 - CU 33 UL. WAŚKA
 - CU 34 UL. WĘGŁOWA
- CIĄGI BULWAROWE [CB]
- CB 1 BULWAR CZERWIŃSKI
 - CB 2 BULWAR INFLANCKI
 - CB 2 BULWAR KURLANDZKI



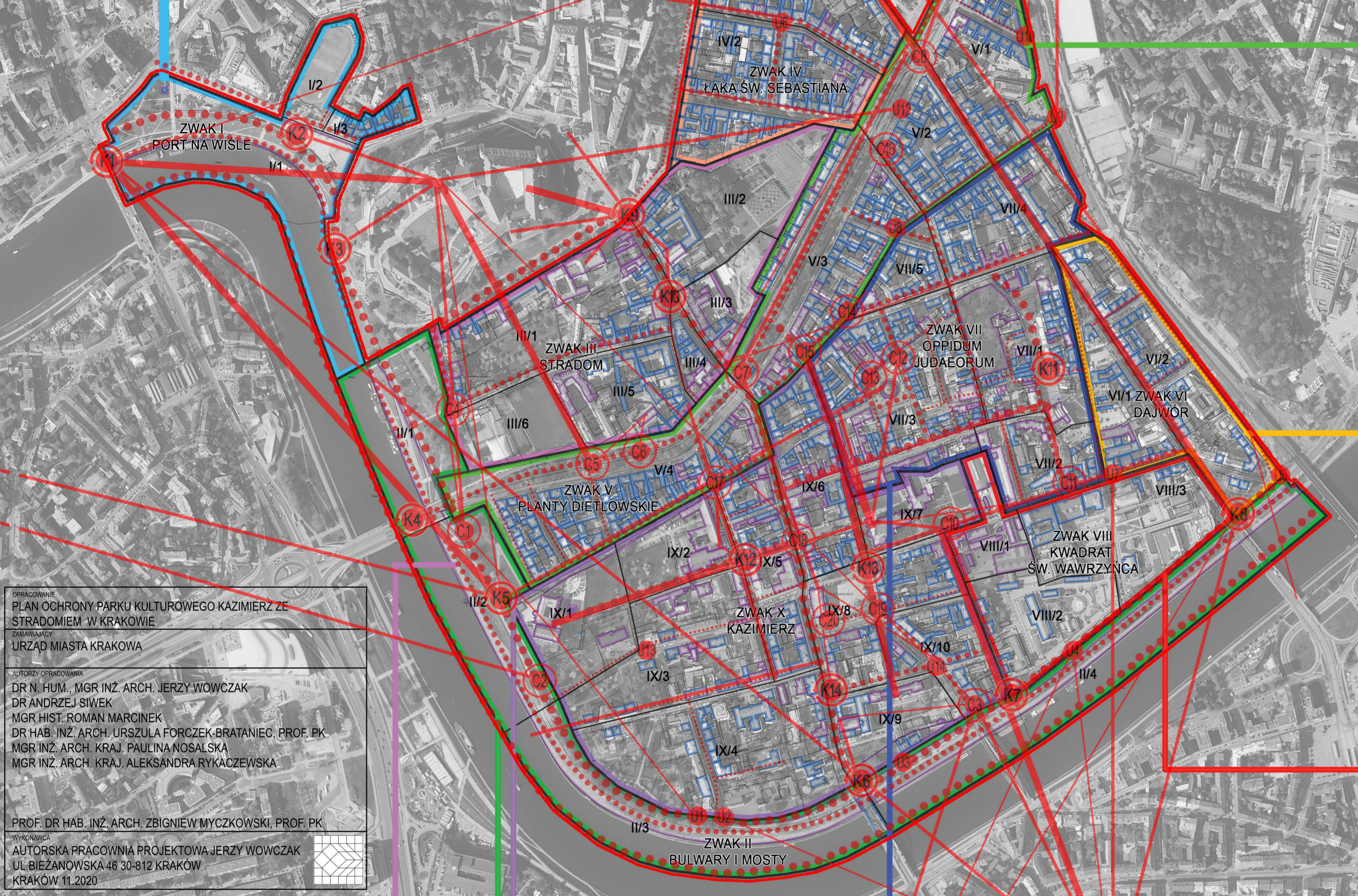
OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WÓWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
DR INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSAŁSKA
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK
WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WÓWCZAK
UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZESTAWIENIE CHARAKTERYSTYCZNYCH WNĘTRZ URBANISTYCZNYCH KAZIMIERZA I STRADOMIA DLA IDENTYFIKACJI ZESPOŁÓW WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH



OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE
ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORYZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WÓWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSAŁSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK
WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WÓWCZAK
UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020



- GRANICA OPRACOWANIA
- ZWAK - ZESPOŁY WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH
- ZWAK I PORT NA WIŚLE
- ZWAK II BULWARY I MOSTY
- ZWAK III STRADOM
- ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
- ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE
- ZWAK VI DAJWÓR
- ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM
- ZWAK VIII KWARTAŁ ŚW. WAWRZYŃCA
- ZWAK IX KAZIMIERZ
- WAK - WNĘTRZA ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWE
- OBJEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
- OBJEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW
- WALORYZACJA PUNKTÓW, OSI I CIĄGÓW WIDOKOWYCH
- (K1) PUNKTY KLUCZOWE
- (C1) PUNKTY CHARAKTERYSTYCZNE
- (U1) PUNKTY UZUPEŁNIAJĄCE
- OSIE KLUCZOWE
- OSIE CHARAKTERYSTYCZNE
- OSIE UZUPEŁNIAJĄCE
- KLUCZOWE CIĄGI WIDOKOWE
- CHARAKTERYSTYCZNE CIĄGI WIDOKOWE
- UZUPEŁNIAJĄCE CIĄGI WIDOKOWE

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZESTAWIENIE CHARAKTERYSTYCZNYCH WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH DLA IDENTYFIKACJI MODELI KRAJOBRAZOWYCH KAZIMIERZA I STRADOMIA

- A0** – ŚCISLEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ ZACHOWAWCZEJ: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ZACHOWYWANIU OBECNEGO STANU CZYTELNYCH WNĘTRZ AR-K Z MINIMALNYMI UZUPEŁNIENIAMI, WYNIKAJĄCYMI Z POSTĘPU WIEDZY HISTORYCZNEJ ORAZ KONSERWATORSKIEJ.
- A** – ŚCISLEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UTRZYMANIU I DOSKONALENIU OBECNEGO STANU CZYTELNYCH WNĘTRZ AR-K Z WYMIANAMI NA ELEMENTY ODTWARZANE, Z UWAGI NA SZYBKĄ POSTĘP NATURALNEGO STARZENIA SIĘ SUBSTANCJI BUDOWLANEJ I ELEMENTÓW SZATY ROŚLINNEJ.
- B** – OCHRONY CZĘŚCIOWEJ: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UDOSKONALENIU OBECNEGO STANU CZYTELNYCH WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE ODTWARZANYCH, BRAKUJĄCYCH ELEMENTÓW, ZNANYCH I POTWIERDZONYCH WYNIKAM BADAŃ NAUKOWYCH. DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE CZYTELNOŚCI WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE LUB USUWANIE DROBNYCH ELEMENTÓW DLA ODZYSKANIA KLAROWNOŚCI I ZROZUMIAŁOŚCI PIERWOTNEGO ZAMYŚLU PROJEKTANTA LUB ŚLADÓW PRZEMIAN NATURALNYCH I KULTUROWYCH, ZAPISANYCH W KRAJOBRAZIE. ELEMENTY WPROWADZANE NIE ZAWSZE MUSZĄ BYĆ WIERNYMI KOPIAMI UTRACONYCH DETALI HISTORYCZNYCH; W UZASADNIONYCH PRZYPADKACH MOGĄ STANOWIĆ WSPÓŁCZESNE NAWIĄZANIE DO FORM HISTORYCZNYCH.
- E** – OCHRONY ELEMENTÓW LUB I EKSPOZYCJI,
- K** – OCHRONY PODSTAWOWYCH CECH KRAJOBRAZOWYCH:

MODEL PROCESU UŻYTKOWANIA:

- KONTEMPLACJA** – TO SPEŁNIENIE WARUNKÓW, POZWAŁAJĄCYCH NA NAJPEŁNIEJSZE WYKORZYSTANIE TOŻSAMOŚCI MIEJSCA („GENIUS LOCI”); PRZEWAGA FUNKCJI USŁUGOWYCH (PRYMAT WARTOŚCI ZASTANEJ);
- KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA** – TO UŻYTKOWANIE Z NAJWYŻSZĄ DBAŁOŚCIĄ O ZASTANĄ WARTOŚĆ MIEJSCA, UWARUNKOWANE NP. FUNKCJAMI KULTUROWYMI, KOMMEMORATYWNYMI; CZĘSTO Z OGRANICZONĄ DOSTĘPNOŚCIĄ;
- KONTEMPLACJA INTENSYWNA** – TO NAJPEŁNIEJSZE UŻYTKOWANIE WARTOŚCI MIEJSCA JAKO KATALIZATORA AKTYWNOŚCI, OSNUTEJ NA JEGO FENOMENIE, NIETYMAGAJĄCE JEDNAK TRWAŁYCH I NIEODWRACALNYCH ZMIAN W JEGO SUBSTANCJI;
- PENETRACJA** – TO SPEŁNIENIE WARUNKÓW DLA WPROWADZANIA FUNKCJI KOMERCYJNYCH, PRZY ZACHOWANIU MOŻLIWOŚCI ODWOŁANIA SIĘ DO TRADYCJI MIEJSCA (RÓWNOWAGA WARTOŚCI ZASTANEJ I DODANEJ);
- PARTYCYPACJA** – PRYMAT NOWYCH FUNKCJI KOMERCYJNYCH O ZNAZNEJ INTENSYWNOŚCI.

ZWAK I PORT NA WIŚLE

- I.1 ZAKOLE WIŚLY
- I.2 PLAC NA GROBLACH
- I.3 PODZAMCZE

ZWAK II BULWARY I MOSTY

- II.1 RYBAKI
- II.2 BULWAR INFLANCKI PN
- II.3 BULWAR INFLANCKI PD
- II.4 BULWAR KURLANDZKI

ZWAK III STRADOM

- III.1 BERNARDYNI
- III.2 MISJONARZE
- III.3 BOŻOGROBCY
- III.4 PIEKIEŁKO
- III.5 KOLETKI
- III.6 NADWIŚLAN

ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA

- IV.1 STAROWIŚLANA
- IV.2 ŚW. SEBASTIANA

ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE

- V.1 WRZEŚNIA
- V.2 BERKA JOSELEWICZA
- V.3 DIETLA PN
- V.4 DIETLA PD

ZWAK VI DAJWÓR

- VI.1 DAJWÓR
- VI.2 HALICKA

ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM

- VII.1 SZEROKA
- VII.2 BAWÓŁ
- VII.3 PLAC NOWY
- VII.4 MIODOWA
- VII.5 BRZOWA

ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA

- VIII.1 ZAJEZNIA
- VIII.2 GAZOWNIA
- VIII.3 ELEKTROWNIA

ZWAK IX KAZIMIERZ

- IX.1 SKAŁKA
- IX.2 AUGUSTIANIE
- IX.3 PIEKARSKA
- IX.4 SKAWIŃSKA
- IX.5 KRAKOWSKA ZACH.
- IX.6 KRAKOWSKA WSCH.
- IX.7 BOŻE CIAŁO
- IX.8 WOLNICA
- IX.9 BONIFRATRY
- IX.10 MOSTOWA

OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
DR ANDRZEJ SIEWEK
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK
WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WOWCZAK
UL. BIEZANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020

MODELE PROCESU KSZTAŁTOWANIA TOŻSAMOŚCI MIEJSCA

- SUBLIMACYJNY** – PODKREŚLANIE, WYDOBYWANIE, DOSKONALENIE, UWZNIOSŁANIE ZASTANYCH WARTOŚCI;
- ADDYCYJNY** – DOSKONALENIE FORMY, FUNKCJI, A CO ZA TYM IDZIE – TOŻSAMOŚCI MIEJSCA, POPRZECZ DODAWANIE, NIEWIELKICH UZUPEŁNIEŃ WSPÓŁCZESNYCH;
- INTEGRACYJNY** – ŁĄCZENIE DAWNEJ I NOWEJ FORMY, FUNKCJI, A CO ZA TYM IDZIE – TOŻSAMOŚCI MIEJSCA, NA ZASADACH RÓWNOWAGI;
- APLIKACYJNY** – POSZUKIWANIE NOWEJ TOŻSAMOŚCI POPRZECZ WPROWADZANIE NOWYCH FUNKCJI, FORM, ZNACZEŃ – W NAWIĄZANIU DO TŁA HISTORYCZNEGO.

MODEL KSZTAŁTOWANIA WIDOKU

- ZACHOWYWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ZACHOWYWANIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K, ZACHOWANIEM ICH GRANIC (ŚCIAN) Z MINIMALNYMI UZUPEŁNIENIAMI, WYNIKAJĄCYMI Z POSTĘPU WIEDZY HISTORYCZNEJ ORAZ KONSERWATORSKIEJ.
- DOSKONALENIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UTRZYMANIU I DOSKONALENIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K Z WYMIANAMI NA ELEMENTY ODTWARZANE, Z UWAGI NA SZYBKĄ POSTĘP NATURALNEGO STARZENIA SIĘ SUBSTANCJI BUDOWLANEJ I ELEMENTÓW SZATY ROŚLINNEJ.
- UZUPEŁNIANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UZUPEŁNIANIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ AR-K I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K ZA POMOCĄ ODTWARZANYCH OD PODSTAW LUB SCALANYCH, BRAKUJĄCYCH DROBNYCH ELEMENTÓW, ZNANYCH I POTWIERDZONYCH WYNIKAM BADAŃ NAUKOWYCH.
- UCZYTELNIANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE CZYTELNOŚCI I WYJAŚNIENIU PIERWOTNEJ IDEI I FUNKCJI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE LUB USUWANIE DROBNYCH ELEMENTÓW DLA ODZYSKANIA KLAROWNOŚCI I ZROZUMIAŁOŚCI PIERWOTNYCH ZAŁOŻEŃ PROJEKTOWYCH LUB/ORAZ ŚLADÓW ISTOTNYCH PRZEMIAN NATURALNYCH I KULTUROWYCH, ZAPISANYCH W KRAJOBRAZIE. ELEMENTY WPROWADZANE NIE ZAWSZE MUSZĄ BYĆ WIERNYMI KOPIAMI UTRACONYCH DETALI HISTORYCZNYCH; W UZASADNIONYCH PRZYPADKACH MOGĄ STANOWIĆ WSPÓŁCZESNE NAWIĄZANIE DO FORM HISTORYCZNYCH.
- PORZĄDKOWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE STANU, CZYTELNOŚCI I JEDNORODNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ USUWANIE LUB ZMIANIE DROBNYCH, SPONTANICZNIE POJAWIAJĄCYCH SIĘ, WSPÓŁCZESNYCH ELEMENTÓW, ZWIĄZANYCH GŁÓWNIEM Z HANDLEM, KOMERCJĄ, ORGANIZACJĄ RUCHU DROGOWEGO, TURYSTYCZNEGO ITP. ORAZ ELEMENTÓW ZIELENI I MAŁEJ ARCHITEKTURY. DZIAŁANIE ADMINISTRACYJNE, PRZESTRZENNE I PROJEKTOWO-TECHNICZNE, DOTYCZĄCE GŁÓWNIEM ELEWACJI, WITRYN, REKLAM, OZNACZEŃ, LATARNI ULICZNYCH, WIAT PRZYSTANKOWYCH, ELEMENTÓW WYPOSAŻENIA TERENÓW ZIELENI.
- ODNAWIANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA KOMPLEKSOWEJ POPRAWIE STANU DZIEŁ I KOMPOZYCJI ARCHITEKTONICZNYCH WE WNĘTRZACH I ZESPOŁACH WNĘTRZ AR-K. ODBYWAJĄCE SIĘ BEZ WIĘKSZYCH ZMIAN ICH FUNKCJI, FORMY I ZNACZEŃ. TO DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SUBSTANCJI OBIEKTÓW I ZESPOŁÓW – NAPRAWA DACHÓW, ODWODNIENIE, ELEWACJI, W TYM OCIEPLENIA NIE NISZCZĄCE WYRAZU ARCHITEKTONICZNEGO; NAPRAWA CHODNIKÓW, DZIAŁANIA SANITARNE I DOSADZENIA W ZESPOŁACH ZIELENI, JEDNAK BEZ ZMIAN ICH CHARAKTERU.

- SCALANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU JEDNORODNOŚCI I HARMONII FORMY ORAZ POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE I USUWANIE DUŻYCH ELEMENTÓW (O SKALI CAŁYCH BUDYNKÓW LUB ICH ZNAZCZĄCYCH CZĘŚCI ORAZ GRUP ZIELENI) W CELU POŁĄCZENIA WTORNIE ROZŁĄCZONYCH LUB ZNIEKSZTAŁCONYCH I ZARTYCH UKŁADÓW KOMPOZYCJNYCH. ELEMENTY WPROWADZANE LUB WYMIENIANE MOGĄ MIEĆ FORMY NAWIĄZUJĄCE DO HISTORYCZNYCH LUB ŚCISLE ODPOWIADAJĄCE FORMIE HISTORYCZNEJ (KIERUNEK REKOMPOZYCJNY LUB REKONSTRUKCYJNY) PROCESU WYDZIELANIA.
- WYDZIELANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU JEDNORODNOŚCI I HARMONII FORMY ORAZ POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE I USUWANIE DUŻYCH ELEMENTÓW (O SKALI CAŁYCH BUDYNKÓW LUB ICH ZNAZCZĄCYCH CZĘŚCI ORAZ GRUP ZIELENI) W CELU ROZŁĄCZENIA WTORNIE POŁĄCZONYCH I PRZEZ TO ZNIEKSZTAŁCONYCH I ZARTYCH UKŁADÓW KOMPOZYCJNYCH. ELEMENTY WPROWADZANE LUB WYMIENIANE MOGĄ MIEĆ FORMY NAWIĄZUJĄCE DO HISTORYCZNYCH LUB ŚCISLE ODPOWIADAJĄCE FORMIE HISTORYCZNEJ (KIERUNEK REKOMPOZYCJNY LUB REKONSTRUKCYJNY) PROCESU WYDZIELANIA.
- WYDOBYWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU WŁAŚCIWEJ, ZAMIERZONEJ ZAŁOŻENIAMI PROJEKTOWYMI LUB WTORNEJ UZASADNIONEJ KOMPOZYCJNY LUB IDEOWE – GRADACJI ELEMENTÓW TWORZĄCYCH WNĘTRZA, ZESPOŁY AR-K LUB OSIĄGALNE Z NICH WIDOKI I PANORAMY. PODKREŚLANIE OBIEKTÓW PRZEWIDZIANYCH JAKO DOMINANTY. USUWANIE DROBNYCH I WIĘKSZYCH ELEMENTÓW ZIELENI, WTORNYCH ELEMENTÓW WYPOSAŻENIA WNĘTRZ A W WIEKTÓRYCH PRZYPADKACH WIĘKSZYCH OBIEKTÓW, STANOWIĄCYCH BŁĘDY KOMPOZYCJNE. TAKŻE WPROWADZANIE ELEMENTÓW RAMUJĄCYCH, TWORZĄCYCH BRAMY WIDOKOWE, KULISY CZY TEŻ PODSTAWY I PRZEDPOLA WIDOKOWE DLA ELEMENTÓW WAŻNYCH W KOMPOZYCJI LUB DALEKICH I CENNYCH WGLĄDÓW W KRAJOBRAZ (WIDOKÓW ZAPOŻYCZONYCH).

- PRZYWRACANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU CHARAKTERU BARDZO ZMIENIONYCH I PRZEKSZTAŁCONYCH A BARDZO ISTOTNYCH WNĘTRZ LUB ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K. TO DZIAŁANIA ZAWSZE O DUŻEJ SKALI, WYMAGAJĄCE ZAWSZE NAJPIERW DOKŁADNYCH BADAŃ A NASTĘPNIE USUNIĘCIA WTORNYCH NAWARSTWIEN I ELEMENTÓW ORAZ UKŁADÓW DEKOMPOZYCJI. POLEGAJA NA WPROWADZANIU DUŻYCH ELEMENTÓW – BUDOWLI, KOMUNIKACJI, ELEMENTÓW URZĄDZEŃ KRAJOBRAZU, GRUP ZIELENI KTÓRE ULEGŁY ZNISZCZENIU LUB ZATARCII; W UZASADNIONYCH NAUKOWO PRZYPADKACH MOŻE OZNA-CZAĆ DOKOŃCZENIE ROZPOCZĘTYCH LECZ ZARZUCONYCH PIERWOTNYCH ZAMYŚLÓW PROJEKTÓW.
- MIANOWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA NADANIU ZNACZEŃ WNĘTRZOM AR-K I ICH ZESPOŁOM, CECH ZWIĘKSZAJĄCYCH ICH ROZPOZNAWALNOŚĆ, ATRAKCYJNOŚĆ, WYDOBYWAJĄCYCH ICH RZECZYWISTĄ WARTOŚĆ ORAZ PROMOWANIA TYCH CECH – W SYTUACJI NIECZYTELNOŚCI LUB ANONIMOWOŚCI TAKICH WNĘTRZ. WPROWADZANIE OZNACZNIKÓW W KRAJOBRAZIE, ORAZ NOWYCH FUNKCJI I FORM. WPROWADZENIE NOWEJ TOŻSAMOŚCI MIEJSC, W NAWIĄZANIU DO TOŻSAMOŚCI HISTORYCZNEJ WNĘTRZA AR-K LUB JEGO SĄSIEDZTWA.
- PRZEMIANOWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA PRZYWRÓCENIU ZNACZEŃ TYM WNĘTRZOM AR-K I ICH ZESPOŁOM, KTÓRYCH DZISIEJSZE ZNACZENIA I SPOŁECZNA KONOTACJA SĄ NIEKORZYSTNE. ODZYSKANIE DAWNEGO ICH ZNACZENIA W CELU CECH ZWIĘKSZENIA ICH ROZPOZNAWALNOŚCI, ATRAKCYJNOŚCI I WYDOBYCIA ICH RZECZYWISTEJ WARTOŚCI. ODZYSKIWANIE TOŻSAMOŚCI HISTORYCZNEJ MIEJSC. WPROWADZANIE OZNACZNIKÓW W KRAJOBRAZIE, ORAZ ZMIAN DOTYCZĄCYCH FUNKCJI I FORM ORAZ PROMOWANIA TYCH CECH.
- HARMONIZOWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ DBAŁOŚCI O STAN WNĘTRZ AR-K I JAKOŚĆ PRZE-BYWANIA W NICH POPRZECZ RACJONALNE KSZTAŁTOWANIE ŚWIADCZONYCH TAM USŁUG I INNYCH FORM AKTYWNOŚCI MIEJSKIEJ, ZWIĄZANYCH GŁÓWNIEM Z HANDLEM, KOMERCJĄ, WYDARZENIAMI ARTYSTYCZNYMI ITP. DZIAŁANIA O CHARAKTERZE ADMINISTRACYJNYM, EDUKACYJNYM, PROMOWANIU DOBRYCH PRAKTYK ITP., DOTYCZĄCE GŁÓWNIEM ELEMENTÓW RUCHOMYCH – HANDLU OBWOŻNEGO, SPEKTAKLI ULICZNYCH, FORM POJAZDÓW I JEDNOSTEK PŁYWAJĄCYCH, ŚWIADCZĄCYCH USŁUGI TURYSTYCZNE A TAKŻE ELEMENTÓW WYSTROJU OKRESOWEGO MAŁEJ TRWAŁOŚCI.
- KONTYNUOWANIE**: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA KSZTAŁTOWANIU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K BĘDĄCE KONTYNUACJĄ ZARÓWNO ICH CECH SWOISTYCH, NADANYCH AKTEM PROJEKTOWANIA I PIERWOTNEJ REALIZACJI, JAK I NASTĘPUJĄCYCH PÓŹNIEJ PRZEMIAN. DZIAŁANIA NIE BĘDĄCE LIKWIDACJĄ CZY MINIMALIZACJĄ TYCH PRZEMIAN, LECZ TWÓRCZYM WYKORZYSTANIEM POWSTAŁYCH W TEN SPOSÓB CECH WNĘTRZ LUB ICH ZESPOŁÓW – CELEM UŻYTKOWA DOMNIEMANEGO EFEKTU ZGODNEGO Z DUCHEM DAWNEGO PROJEKTU, LECZ Z UWZGLĘDNIENIEM UPŁYWU CZASU.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

REZENTACJA ZASOBU - ZESPOŁY WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH, MODELE KRAJOBRAZOWE WRAZ Z ANALIZĄ WIDOKOWĄ

SZKIELETOR

LEGENDA

- GRANICA OPRACOWANIA
- ZWAK - ZESPOŁY WNĘTRZ ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH
- ZWAK I PORT NA WIŚLE
- ZWAK II BULWARY I MOSTY
- ZWAK III STRADOM
- ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
- ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE
- ZWAK VI DAJWÓR
- ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM
- ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA
- ZWAK IX KAZIMIERZ

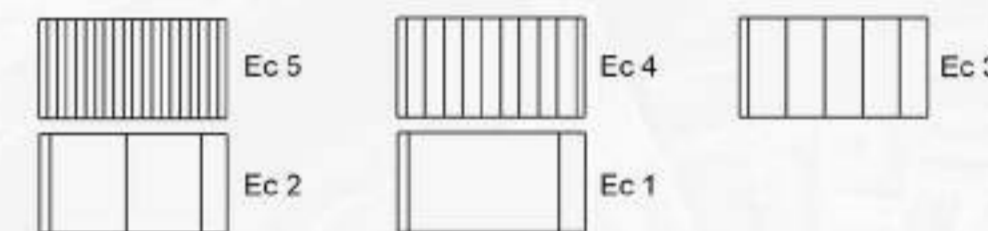
WALORYZACJA PUNKTÓW, OSI I CIĄGÓW WIDOKOWYCH

- PUNKTY KLUCZOWE
- PUNKTY CHARAKTERYSTYCZNE
- PUNKTY UZUPEŁNIAJĄCE

- OSIE KLUCZOWE
- OSIE CHARAKTERYSTYCZNE
- OSIE UZUPEŁNIAJĄCE

- KLUCZOWE CIĄGI WIDOKOWE
- CHARAKTERYSTYCZNE CIĄGI WIDOKOWE
- UZUPEŁNIAJĄCE CIĄGI WIDOKOWE

WALORYZACJA JAKOŚCI EKSPOZYCJI CZYNNEJ (Ec) W OBRĘBIE ZWAK



WALORYZACJA JAKOŚCI EKSPOZYCJI BIERNEJ (Eb) W OBRĘBIE ZWAK



5 → 1 GRADACJA JAKOŚCI EKSPOZYCJI OD WARTOŚCI NAJWIĘKSZYCH DO NAJMNIEJSZYCH

STOPIEŃ SKAŻENIA WIDOKU W OBRĘBIE ZWAK



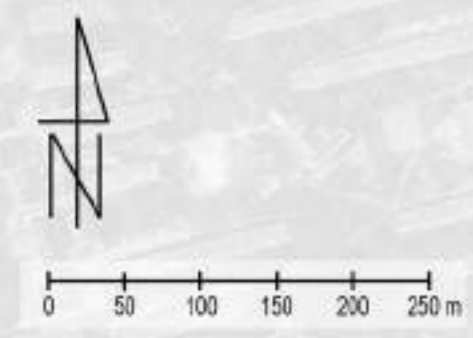
OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

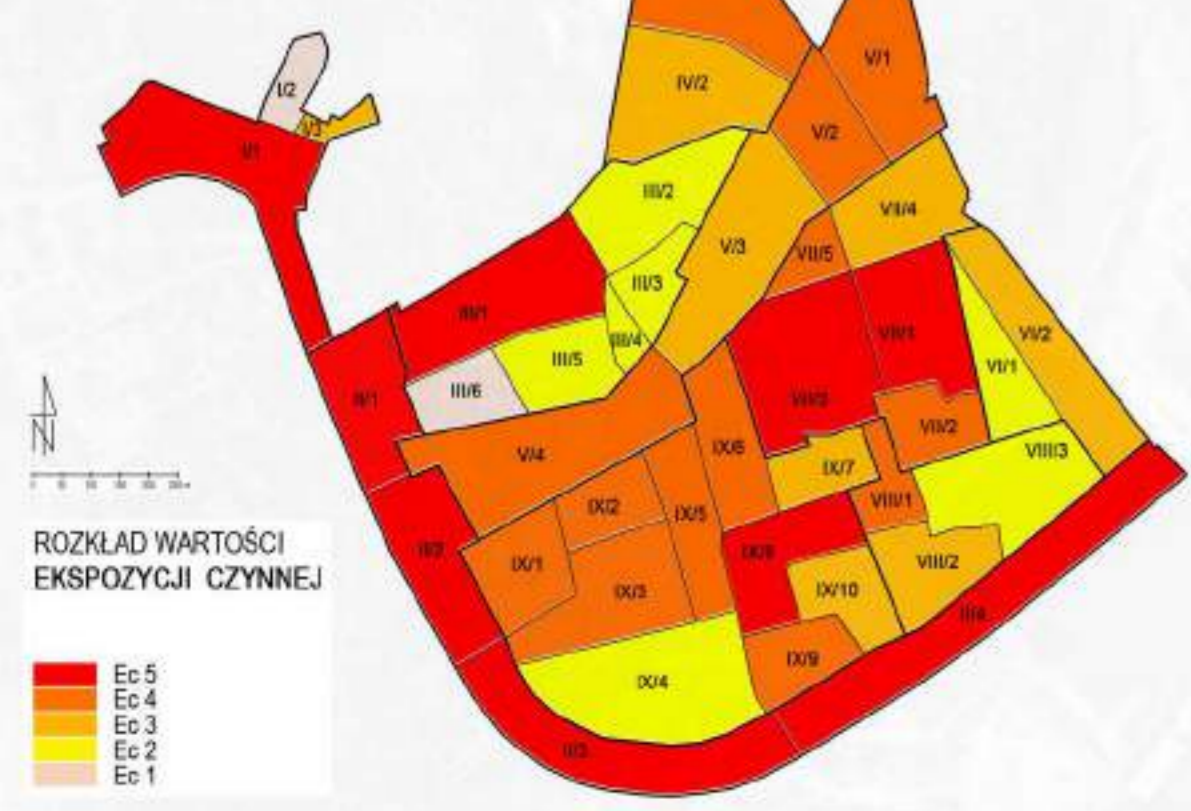
AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
DR INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA KOPPEL (NOSALSKA)
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA
MGR HIST. ROMAN MARCINEK

PROF. NDZW. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI

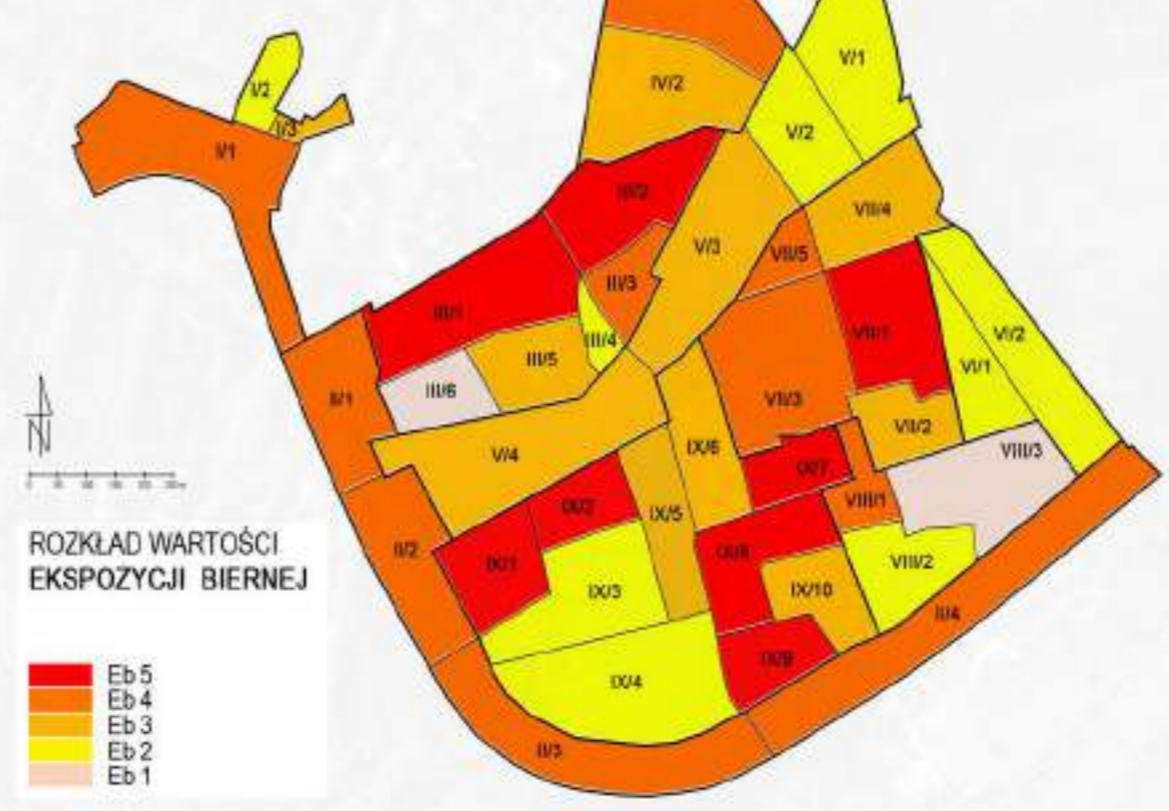
WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WOWCZAK
UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2016



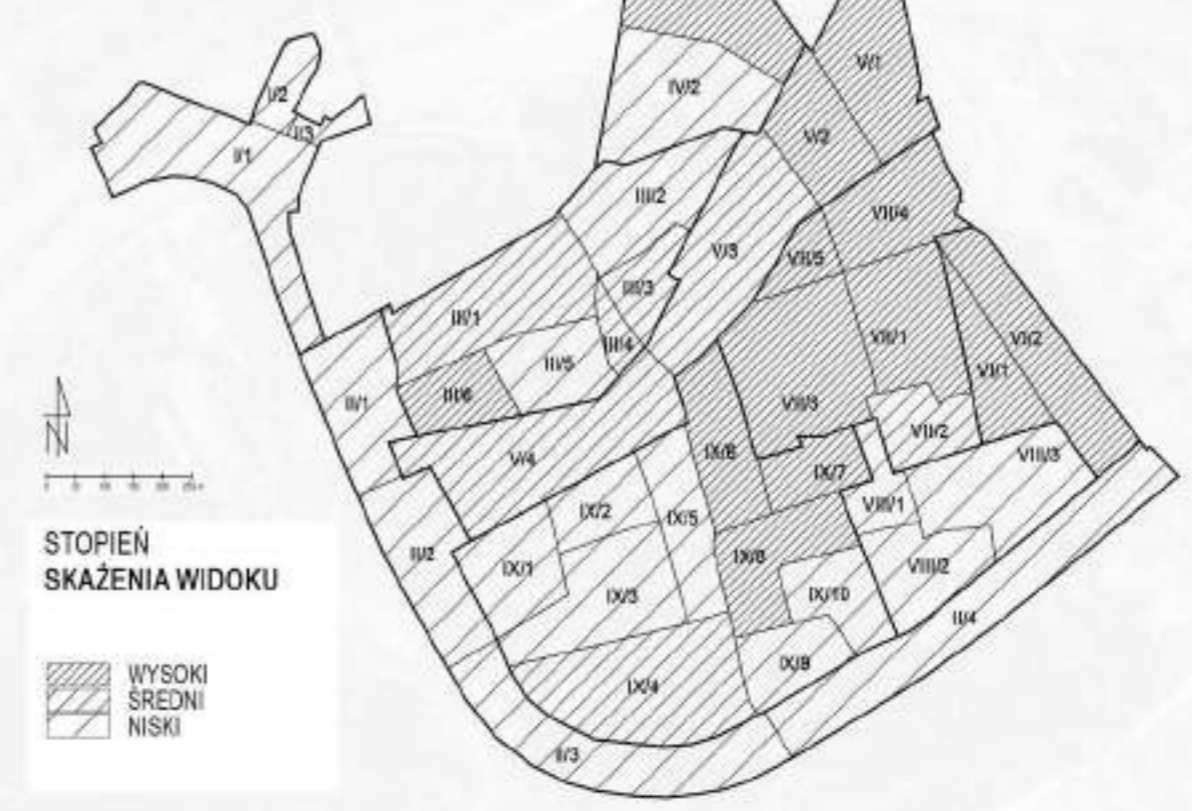
ROZKŁAD WARTOŚCI EKSPOZYCJI CZYNNEJ



ROZKŁAD WARTOŚCI EKSPOZYCJI BIERNEJ

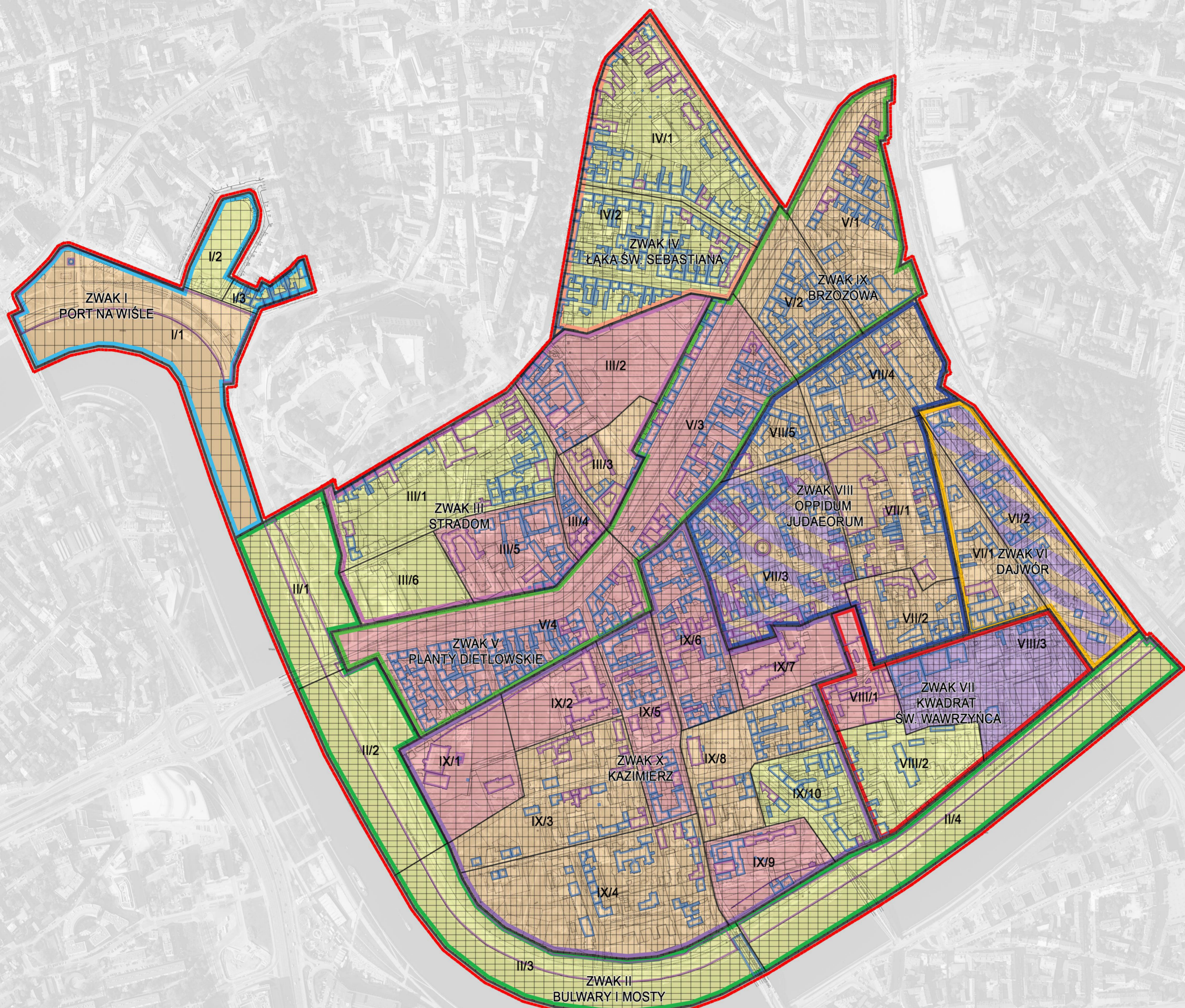


STOPIEŃ SKAŻENIA WIDOKU



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

WALORYZACJA ZESPOŁÓW WNETRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH POD WZGLĘDEM HISTORYCZNYM I WSPÓŁCZESNYM



LEGENDA

	GRANICA OPRACOWANIA
	ZWAK - ZESPOŁY WNETRZ ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWYCH
	ZWAK I PORT NA WIŚLE
	ZWAK II BULWARY I MOSTY
	ZWAK III STRADOM
	ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
	ZWAK V PLANTY DIETŁOWSKIE
	ZWAK VI DAJWÓR
	ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM
	ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA
	ZWAK IX KAZIMIERZ
	WAK - WNETRZA ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWE
	E OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
	OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW

WALORYZACJA:
WARTOŚCI HISTORYCZNE W RAMACH WNETRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH

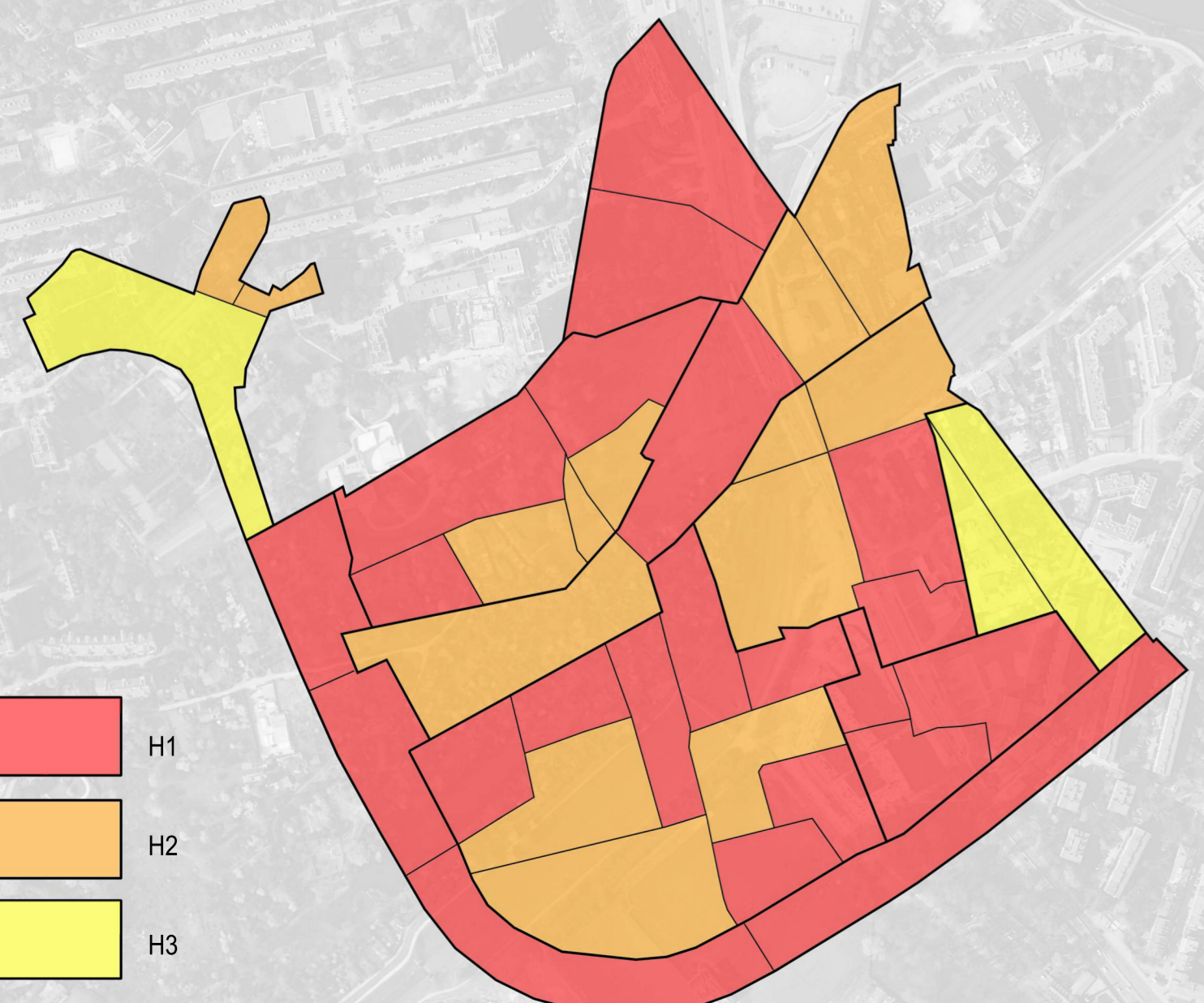
	H1
	H2
	H3

WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE W RAMACH WNETRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH

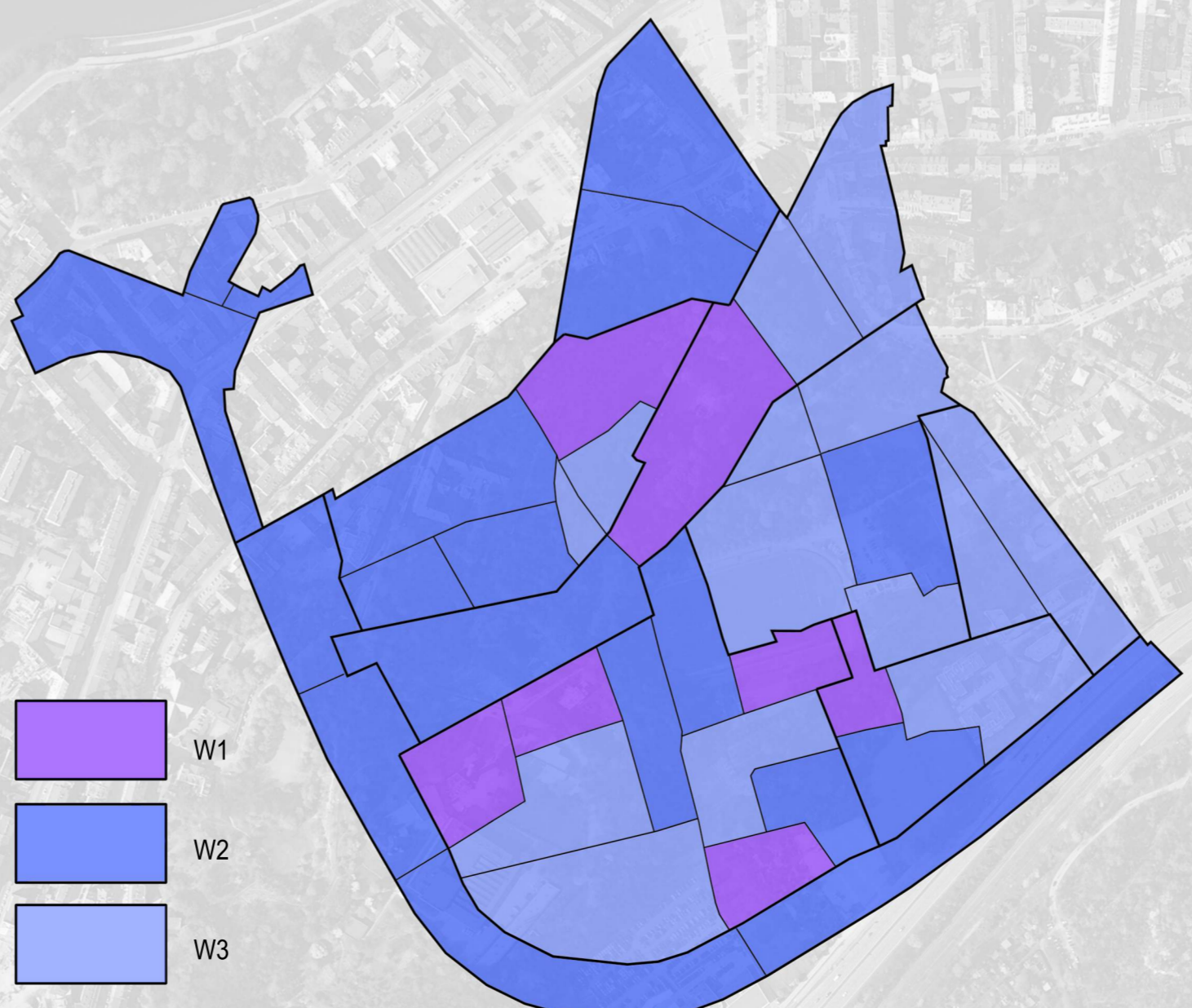
	W1
	W2
	W3

RODZAJE KIERUNKÓW PRZEMIAN W RAMACH WNETRZ ARCHITEKTONICZNO - KRAJOBRAZOWYCH

	METAMORFICZNY
	ZACHOWUJĄCY
	KONTYNUACYJNY
	DEGRADACYJNY



	H1
	H2
	H3



	W1
	W2
	W3

OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WÓWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSAŁSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

WYKONAWCA
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WÓWCZAK
UL. BIEŻANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

PREZENTACJA WYTYCZNYCH OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA I STRADOMIA

- A** – ŚCISLEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UTRZYMANIU I DOSKONALENIU OBECNEGO STANU CZYTELNYCH WNĘTRZ AR-K Z WYMIANAMI NA ELEMENTY ODTWARZANE, Z UWAGI NA SZYBKĄ POSTĘP NATURALNEGO STARZENIA SIĘ SUBSTANCJI BUDOWLANEJ I ELEMENTÓW SZATY ROŚLINNEJ.
- B** – OCHRONY CZĘŚCIOWEJ: DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UDOSKONALENIU OBECNEGO STANU CZYTELNYCH WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE ODTWARZANYCH, BRAKUJĄCYCH ELEMENTÓW, ZNANYCH I POTWIERDZONYCH DZIĘKI WYNIKOM BADAŃ NAUKOWYCH. DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE CZYTELNOŚCI WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE LUB USUWANIE DROBNYCH ELEMENTÓW DLA ODZYSKANIA KLAROWNOŚCI I ZROZUMIAŁOŚCI PIERWOTNEGO ZAMYŚLU PROJEKTANTA LUB ŚLADÓW PRZEMIAN NATURALNYCH I KULTUROWYCH, ZAPISANYCH W KRAJOBRAZIE. ELEMENTY WPROWADZANE NIE ZAWSZE MUSZĄ BYĆ WIERNYMI KOPIAMI UTRACONYCH DETALI HISTORYCZNYCH; W UZASADNIONYCH PRZYPADKACH MOGĄ STANOWIĆ WSPÓŁCZESNE NAWIĄZANIE DO FORM HISTORYCZNYCH.
- E** – OCHRONY ELEMENTÓW LUB I EKSPOZYCJI.

- WYTYCZNE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH I KONSERWATORSKICH, DLA WAK-ÓW:
- KONSERWACJA - KONS** — A WIĘC WSZELKIE ZABIEGI, KTÓRYCH CELEM JEST UTRZYMANIE STANU OBECNEGO WNĘTRZA, Z UZUPEŁNIENIAMI I UCZYTELNIENIAMI;
 - INTEGRACJA - INTE** — ŁĄCZENIE SUBSTANCJI STAREJ I NOWEJ, SCALANIE UKŁADÓW ROZERWANYCH I ZATARTYCH;
 - REKONSTRUKCJA - REKN** — ODTWARZANIE NIEISTNIEJĄCYCH ELEMENTÓW I ZESPOŁÓW WG DANYCH HISTORYCZNYCH;
 - REKOMPOZYCJA - RKOM** — TWORZENIE NOWYCH WARTOŚCI Z WYKORZYSTANIEM LUB ZAZNACZENIEM RELIKTÓW DAWNYCH UKŁADÓW;
 - KREACJA - KREA** — TWORZENIE NOWYCH WARTOŚCI Z WYKORZYSTANIEM INSPIRACJI DAWNYMI FORMAMI I UKŁADAMI.

ZWAK I PORT NA WIŚLE		INTE ▲▲▲
I.1	ZAKOLE WISŁY	RKOM ▲
I.2	PLAC NA GROBLACH	INTE ▲
I.3	PODZAMCZE	INTE/KREA ▲

ZWAK II BULWARY I MOSTY		KONS ▲▲▲
II.1	RYBAKI	KONS ▲
II.2	BULWAR INFLANCKI PN	KONS ▲
II.3	BULWAR INFLANCKI PD	KONS ▲▲
II.4	BULWAR KURLANDZKI	KONS ▲▲

ZWAK III STRADOM		INTE ▲▲
III.1	BERNARDYNI	KONS/RKOM ▲▲
III.2	MISJONARZE	KONS ▲
III.3	BOŻOGROBCY	INTE ▲▲
III.4	PIEKIEŁKO	INTE ▲▲
III.5	KOLETKI	INTE ▲▲
III.6	NADWIŚLAN	INTE ▲

ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA		KONS ▲▲
IV.1	STAROWISŁNA	KONS ▲▲
IV.2	ŚW. SEBASTIANA	KONS ▲▲

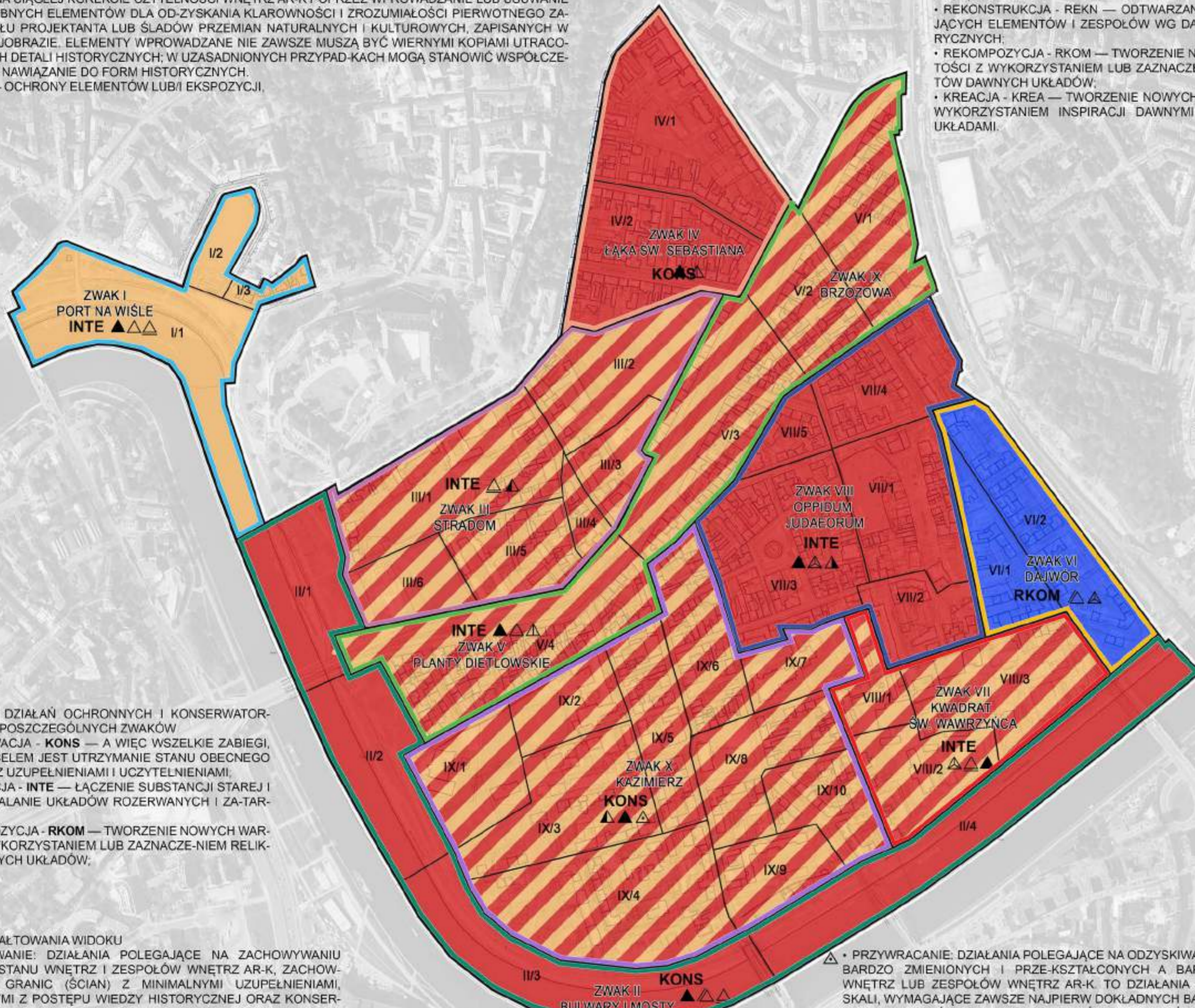
ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE		INTE ▲▲▲
V.1	WRZESIŃSKA	INTE/KOM ▲▲▲
V.2	BERKA JOSELEWICZA	INTE/KOM ▲▲▲
V.3	DIETLA PN	KONS/INTE ▲▲▲
V.4	DIETLA PD	KONS/INTE ▲▲

ZWAK VI DAJWÓR		RKOM ▲▲
VI.1	DAJWÓR	INTE/KOM ▲▲
VI.2	HALICKA	KREA ▲▲

ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM		INTE ▲▲▲
VII.1	SZEROKA	KONS/REKN ▲▲▲
VII.2	BAWÓŁ	INTE/RKOM ▲▲▲
VII.3	PLAC NOWY	INTE/RKOM ▲▲▲
VII.4	MIODOWA	INTE ▲▲
VII.5	BRZÓZOWA	INTE ▲▲

ZWAK VIII KWADRAT ŚW. WAWRZYŃCA		INTE ▲▲▲
VIII.1	ZAJEZDNIA	KONS ▲▲
VIII.2	GĄZOWNIA	INTE ▲▲
VIII.3	ELEKTROWNIA	INTE/RKOM ▲▲▲

ZWAK IX KAZIMIERZ		KONS ▲▲▲
IX.1	SKAŁKA	KONS ▲▲
IX.2	AUGUSTIANIE	KONS ▲▲
IX.3	PIEKARSKA	INTE ▲▲
IX.4	SKAWIŃSKA	INTE ▲▲
IX.5	KRAKOWSKA ZACH.	KONS/INTE ▲▲
IX.6	KRAKOWSKA WSCH.	KONS/INTE ▲▲
IX.7	BOŻE CIAŁO	KONS ▲▲
IX.8	WOLNICA	KONS ▲▲
IX.9	BONIFRATRY	KONS/INTE ▲▲
IX.10	MOSTOWA	INTE ▲▲



- WYTYCZNE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH I KONSERWATORSKICH, DLA POSZCZEGÓLNYCH ZWAKÓW
- KONSERWACJA - KONS** — A WIĘC WSZELKIE ZABIEGI, KTÓRYCH CELEM JEST UTRZYMANIE STANU OBECNEGO WNĘTRZA, Z UZUPEŁNIENIAMI I UCZYTELNIENIAMI;
 - INTEGRACJA - INTE** — ŁĄCZENIE SUBSTANCJI STAREJ I NOWEJ, SCALANIE UKŁADÓW ROZERWANYCH I ZATARTYCH;
 - REKOMPOZYCJA - RKOM** — TWORZENIE NOWYCH WARTOŚCI Z WYKORZYSTANIEM LUB ZAZNACZENIEM RELIKTÓW DAWNYCH UKŁADÓW;

- MODEL KSZTAŁTOWANIA WIDOKU
- ZACHOWYWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ZACHOWYWANIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K, ZACHOWANIEM ICH GRANIC (ŚCIAN) Z MINIMALNYMI UZUPEŁNIENIAMI, WYNIKAJĄCYMI Z POSTĘPU WIEDZY HISTORYCZNEJ ORAZ KONSERWATORSKIEJ.
 - DOSKONALENIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UTRZYMANIU I DOSKONALENIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K Z WYMIANAMI NA ELEMENTY ODTWARZANE, Z UWAGI NA SZYBKĄ POSTĘP NATURALNEGO STARZENIA SIĘ SUBSTANCJI BUDOWLANEJ I ELEMENTÓW SZATY ROŚLINNEJ.
 - UZUPEŁNIANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA UZUPEŁNIANIU OBECNEGO STANU WNĘTRZ AR-K I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K ZA POMOCĄ ODTWARZANYCH OD PODSTAW LUB SCALANYCH, BRAKUJĄCYCH DROBNYCH ELEMENTÓW, ZNANYCH I POTWIERDZONYCH DZIĘKI WYNIKOM BADAŃ NAUKOWYCH.
 - UCZYTELNIANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE CZYTELNOŚCI I WYJAŚNIENIU PIERWOTNEJ IDEI I FUNKCJI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE LUB USUWANIE DROBNYCH ELEMENTÓW DLA ODZYSKANIA KLAROWNOŚCI I ZROZUMIAŁOŚCI PIERWOTNYCH ZAŁOŻEŃ PROJEKTOWYCH LUB/ORAZ ŚLADÓW ISTOTNYCH PRZEMIAN NATURALNYCH I KULTUROWYCH, ZAPISANYCH W KRAJOBRAZIE. ELEMENTY WPROWADZANE NIE ZAWSZE MUSZĄ BYĆ WIERNYMI KOPIAMI UTRACONYCH DETALI HISTORYCZNYCH; W UZASADNIONYCH PRZYPADKACH MOGĄ STANOWIĆ WSPÓŁCZESNE NAWIĄZANIE DO FORM HISTORYCZNYCH.
 - PORZĄDKOWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ KOREKCIE STANU, CZYTELNOŚCI I JEDNORODNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ USUWANIE LUB ZAMIANE DROBNYCH, SPONTANICZNIE POJAWIAJĄCYCH SIĘ, WSPÓŁCZESNYCH ELEMENTÓW, ZWIĄZANYCH GŁÓWNIEM Z HANDLEM, KOMERCJĄ, ORGANIZACJĄ RUCHU DROGOWEGO, TURYSTYCZNEGO ITP. ORAZ ELEMENTÓW ZIELENI I MAŁEJ ARCHITEKTURY. DZIAŁANIE ADMINISTRACYJNE, PRZESTRZENNE I PROJEKTOWO-TECHNICZNE, DOTYCZĄCE GŁÓWNIEM ELEWACJI, WITRYN, REKLAM, OZNACZEŃ, LATARNI ULICZNYCH, WIAT PRZYSTANKOWYCH, ELEMENTÓW WYPOSAŻENIA TERENÓW ZIELENI.
 - ODNAWIANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA KOMPLEKSOWEJ NAPRAWIE STANU DZIEŁ I KOMPOZYCJI ARCHITEKTONICZNYCH WE WNĘTRZACH I ZESPOŁACH WNĘTRZ AR-K. ODBYWAJĄCE SIĘ BEZ WIĘKSZYCH ZMIAN ICH FUNKCJI, FORMY I ZNACZEŃ. TO DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SUBSTANCJI OBIEKTÓW I ZESPOŁÓW – NAPRAWA DACHÓW, ODWODNIEŃ, ELEWACJI, W TYM OCIEPLENIA NIE NISZCZĄCE WYRAZU ARCHITEKTURNICZNEGO; NAPRAWA CHODNIKÓW, DZIAŁANIA SANITARNE I DOSADZENIA W ZESPOŁACH ZIELENI, JEDNAK BEZ ZMIAN ICH CHARAKTERU.

- SCALANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU JEDNORODNOŚCI I HARMONII FORMY ORAZ POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE I USUWANIE DUŻYCH ELEMENTÓW (O SKALI CAŁYCH BUDYNKÓW LUB ICH ZNACZĄCYCH CZĘŚCI ORAZ GRUP ZIELENI) W CELU POŁĄCZENIA W TÓRNIEM ROZŁĄCZONYCH LUB ZNIEKSZTAŁCONYCH I ZATARTYCH UKŁADÓW KOMPOZYCYJNYCH. ELEMENTY WPROWADZANE LUB WYMIENIANE MOGĄ MIEĆ FORMY NAWIĄZUJĄCE DO HISTORYCZNYCH LUB ŚCISLE ODPOWIADAJĄCE FORMIE HISTORYCZNEJ (KIERUNEK REKOMPOZYCYJNY LUB REKONSTRUKCYJNY) PROCESU SCALENIA.
- WYDZIELANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU JEDNORODNOŚCI I HARMONII FORMY ORAZ POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K POPRZECZ WPROWADZANIE ELEMENTÓW (O SKALI CAŁYCH BUDYNKÓW LUB ICH ZNACZĄCYCH CZĘŚCI ORAZ GRUP ZIELENI) W CELU ROZŁĄCZENIA W TÓRNIEM POŁĄCZONYCH I PRZEZ TO ZNIEKSZTAŁCONYCH I ZATARTYCH UKŁADÓW KOMPOZYCYJNYCH. ELEMENTY WPROWADZANE LUB WYMIENIANE MOGĄ MIEĆ FORMY NAWIĄZUJĄCE DO HISTORYCZNYCH LUB ŚCISLE ODPOWIADAJĄCE FORMIE HISTORYCZNEJ (KIERUNEK REKOMPOZYCYJNY LUB REKONSTRUKCYJNY) PROCESU WYDZIELANIA.
- WYDOBYWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU I UZYSKIWANIU WŁAŚCIWEJ, ZAMIERZONEJ ZAŁOŻENIAMI PROJEKTOWYMI LUB W TÓRNIEM UZASADNIONEJ KOMPOZYCJI LUB IDEOWO – GRADACJI ELEMENTÓW TWORZĄCYCH WNĘTRZA, ZESPOŁY AR-K LUB OSIĄGALNE Z NICH WIDOKI I PANORAMY. PODKREŚLANIE OBIEKTÓW PRZEWIDZIANYCH JAKO DOMINANTY, USUWANIE DROBNYCH I WIĘKSZYCH ELEMENTÓW ZIELENI, W TÓRNIEM ELEMENTÓW WYPOSAŻENIA WNĘTRZ A W WIEKTÓRZYCH PRZYPADKACH WIĘKSZYCH BIEKTÓW, STANOWIĄCYCH BŁĘDY KOMPOZYCYJNE. TAKŻE WPROWADZANIE ELEMENTÓW RAMUJĄCYCH, TWORZĄCYCH BRAMY WIDOKOWE, KULISY CZY TEŻ PODSTAWY I PRZEDPOLA WIDOKOWE DLA ELEMENTÓW WAŻNYCH W KOMPOZYCJI LUB DALEKICH I CENNYCH WGLADÓW W KRAJOBRAZ (WIDOKÓW ZAPOŻYCZONYCH).

- PRZYWRACANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA ODZYSKIWANIU CHARAKTERU BARDZO ZMIENIONYCH I PRZEKSZTAŁCONYCH A BARDZO ISTOTNYCH WNĘTRZ LUB ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K. TO DZIAŁANIA ZAWSZE O DUŻEJ SKALI, WYMAGAJĄCE ZAWSZE NAJPIERW DOKŁADNYCH BADAŃ A NASTĘPNIE USUNIĘCIA W TÓRNIEM NAWARSTWIEN I ELEMENTÓW ORAZ UKŁADÓW DEKOMPOZYCJI. POLEGAJĄ NA WPROWADZANIU DUŻYCH ELEMENTÓW – BUDOWLI, KOMUNIKACJI, ELEMENTÓW URZĄDZEŃ KRAJOBRAZU, GRUP ZIELENI KTÓRE ULEGŁY ZNISZCZENIU LUB ZATARCIE; W UZASADNIONYCH NAUKOWO PRZYPADKACH MOŻE OZNA-CZAĆ DOKOŃCZENIE ROZPOCZĘTYCH LECZ ZARZUCONYCH PIERWOTNYCH ZAMYŚLÓW PROJEKTÓW.
- MIANOWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA NADANIU ZNACZEŃ WNĘTRZOM AR-K I ICH ZESPOŁOM, CECH ZWIĘKSZAJĄCYCH ICH ROZPOZNAWALNOŚĆ, ATRAKCYJNOŚĆ, WYDOBYWAJĄCYCH ICH RZECZYWISTĄ WARTOŚĆ ORAZ PROMOWANIA TYCH CECH – W SYTUACJI NIECZYTELNOŚCI LUB ANONIMOWOŚCI TAKICH WNĘTRZ. WPROWADZANIE OZNACZNIKÓW W KRAJOBRAZIE, ORAZ NOWYCH FUNKCJI I FORM. WPROWADZENIE NOWEJ TOŻSAMOŚCI MIEJSC, W NAWIĄZANIU DO TOŻSAMOŚCI HISTORYCZNEJ WNĘTRZA AR-K LUB JEGO SASIEDZTWA.
- PRZEMIANOWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA PRZYWRÓCENIU ZNACZEŃ TYM WNĘTRZOM AR-K I ICH ZESPOŁOM, KTÓRYCH DZISIEJSZE ZNACZENIA I SPOŁECZNA KONOTACJA SĄ NIEKORZYSTNE. ODZYSKANIE DAWNEGO ICH ZNACZENIA W CELU CECH ZWIĘKSZENIA ICH ROZPOZNAWALNOŚCI, ATRAKCYJNOŚCI I WYDOBYCIA ICH RZECZYWISTEJ WARTOŚCI. ODZYSKIWANIE I TOŻSAMOŚCI HISTORYCZNEJ MIEJSC. WPROWADZANIE OZNACZNIKÓW W KRAJOBRAZIE, ORAZ ZMIAN DOTYCHCZASOWYCH FUNKCJI I FORM ORAZ PROMOWANIA TYCH CECH.
- HARMONIZOWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA CIĄGŁEJ DBAŁOŚCI O STAN WNĘTRZ AR-K I JAKOŚĆ PRZE-BYWANIA W NICH POPRZECZ RACJONALNE KSZTAŁTOWANIE ŚWIADCZONYCH TAM USŁUG I INNYCH FORM AKTYWNOŚCI MIEJSKIEJ, ZWIĄZANYCH GŁÓWNIEM Z HANDLEM, KOMERCJĄ, WYDARZENIAMI ARTYSTYCZNYMI ITP. DZIAŁANIA O CHARAKTERZE ADMINISTRACYJNYM, EDUKACYJNYM, PROMOWANIU DOBRYCH PRAKTYK ITP. DOTYCZĄCE GŁÓWNIEM ELEMENTÓW RUCHOMYCH – HANDLU OBWOZNEGO, SPEKTAKLI ULICZNYCH, FORM POJAZDÓW I JEDNOSTEK PŁYWAJĄCYCH, ŚWIADCZĄCYCH USŁUGI TURYSTYCZNE A TAKŻE ELEMENTÓW WYSTROJU OKRESOWEGO MAŁEJ TRWAŁOŚCI.
- KONTYNUOWANIE:** DZIAŁANIA POLEGAJĄCE NA KSZTAŁTOWANIU WNĘTRZ I ZESPOŁÓW WNĘTRZ AR-K BĘDĄCE KONTYNUACJĄ ZARÓWNO ICH CECH SWOISTYCH, NADANYCH AKTEM PROJEKTOWANIA I PIERWOTNEJ REALIZACJI, JAK I NASTĘPUJĄCYCH PÓŹNIEJ PRZEMIAN. DZIAŁANIA NIE BĘDĄCE LIKWIDACJĄ CZY MINIMALIZACJĄ TYCH PRZEMIAN, LECZ TWÓRCZYM WYKORZYSTANIEM POWSTAŁYCH W TEN SPÓSÓB CECH WNĘTRZ LUB ICH ZESPOŁÓW – CELEM UZYSKANIA DOMNIEMANEGO EFEKTU ZGODNEGO Z DUCHEM DAWNEGO PROJEKTU, LECZ Z UWZGLĘDNIENIEM UPŁYWU CZASU.

OPRACOWANIE
PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZAMAWIAJĄCY
URZĄD MIASTA KRAKOWA

AUTORZY OPRACOWANIA
DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WÓWCZAK
DR ANDRZEJ SIEWEK
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
DR HAB. INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK BRATANIEC, PROF. PK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

WYDANIE
AUTORSKA PRACOWNIA PROJEKTOWA JERZY WÓWCZAK
UL. BIEZANOWSKA 46 30-812 KRAKÓW
KRAKÓW 11.2020



PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP III: SYNTEZA PLANU OCHRONY

AUTORZY

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
DR ANDRZEJ SIWEK
DR INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA
MGR HIST. ROMAN MARCINEK
PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI

REDAKCJA

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK
MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

Spis treści

Wstęp	3
Park Kulturowy	6
Co to jest Park Kulturowy	6
Co to jest Plan ochrony Parku Kulturowego	6
Cel sporządzenia Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	7
Części składowe Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	7
Metoda opracowania Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	9
Podział krajobrazu Kazimierza i Stradomia na elementy podstawowe wraz z uzasadnieniem kryterium podziału	11
Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym	12
Analiza SWOT obszaru planowanego parku kulturowego	14
Wybrane wytyczne ogólne ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego	15
Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej.....	15
Wskazania w sferze ochrony wartości krajobrazowych.....	16
Wskazania w zakresie urbanistyki	17
Wskazania w sferze architektury i budownictwa	17
Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji.....	18
Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni	19
Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki	20
Wskazania w sferze polityki informacyjnej	21
Wskazania w sferze społecznej	21
Wytyczne szczegółowe w zakresie WAK i ciągów	22
Wykaz działań szczegółowych w poszczególnych ZWAK w formie materiału operacyjnego	26
Podsumowanie	31
ANEKS DO SYNTEZY	36
Wytyczne do uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie – propozycje do zapisu w zakresie zakazów, nakazów i ograniczeń.....	36
Wytyczne do przyszłych aktualizacji mpzp	42
TABELA integracji ustaleń mpzp i wytycznych planu ochrony Parku Kulturowego	45

Wstęp

Przestrzeń proponowanego Parku Kulturowego kształtuje suma trwających przez stulecia przemian i nawastrzeń: społecznych, architektonicznych, krajobrazowych. Zmiana koryt rzek, budowa lokacyjnego miasta, formowanie się społeczności... To wszystko trwało wieki. Wieki, o których złożoności często zapominamy. Dla wielu Kazimierz to tylko miasto żydowskie i procesja ku czci św. Stanisława. Stradom – ruchliwa ulica będąca przedpołem Wawelu. Łąka św. Sebastiana? Nie słyszałem. To, że obszar ten posiada ogromną, wnikliwą literaturę przedmiotu nie znaczy, że jest ona znana. Nie turystom, oni są krótkotrwałymi użytkownikami przestrzeni miejskiej, ale mieszkańcom.

| 3



Granice opracowania – Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie

Teren opracowania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem obejmuje kilka odmiennych w charakterze obszarów. Oprócz wskazanego w nazwie Kazimierza, będącego niegdyś autonomiczną jednostką osadniczą i Stradomia w postaci przedmieścia rozwiniętego na brzegu dawnej

rzeki, zawiera w sobie Bulwary Wiślane i teren znajdujący się kiedyś pomiędzy granicą Kazimierza a dawną Wisłą. To zróżnicowanie niegdysiejszych odrębnych struktur powoduje, że teren ten stanowi mozaikę części o różnym charakterze, genezie i sposobie zagospodarowania. Dotychczas opracowywane Park Kulturowy Stare Miasto, czy Park Kulturowy Nowa Huta posiadały spójny charakter, podkreślony centralną przestrzenią publiczną. W przypadku Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem mamy zestaw odmiennych przestrzeni, połączonych i jednocześnie rozdzielonych ciągami komunikacyjnymi o różnej intensywności. Co więcej teren ten jest areną intensywnych procesów inwestycyjnych. Jest w trakcie gruntownych przemian, a niektóre jego fragmenty zyskują - w wyniku przebudów, formę zmieniającą dotychczasowe warunki widokowe.

Z uwagi na znaczne zaniedbanie terenu i nawarstwienie elementów przypadkowych, zastosowano dodatkowe kryterium oceny, jakim jest stopień skażenia widoku. Poprzez skażenie widoku rozumie się nawarstwienie elementów negatywnych, wynikających z zaniedbania i przypadkowości lokalizacji wyposażenia, infrastruktury czy innych elementów użytkowych. Ocena ta nie jest związana z substancją budującą wnętrza, ale z jej wierzchnią warstwą, w postaci stanu elewacji i nawierzchni oraz z elementami narosłymi w trakcie użytkowania tych przestrzeni, w wyniku braku kontroli i właściwego zarządzania, takimi jak: chaotyczna mała architektura, zaniedbana zieleń, obecność reklam, nadmiar znaków drogowych oraz przypadkowe lokalizacje miejsc parkowania i postoju samochodów.

Krajobraz kulturowy ma charakter dynamiczny. Odzwierciedla zmiany systemu gospodarowania przestrzenią oraz sposoby eksploatacji danego terenu w związku z ewoluującymi potrzebami i możliwościami kreatywnymi człowieka. O jego fizjonomii decyduje suma nawarstwień dziejowych, będących materialnym zapisem procesów przeszłych i aktualnie trwających, wynikających z nieustannego realizowania potrzeb zbiorowości i jednostek. Proces ten nigdy się nie kończy, a można zaryzykować twierdzenie, że w czasach współczesnych gwałtownie przyspieszył. Uprawa (czyli świadome kształtowanie zmian, zarządzanie zmianą), jest nieodzownym działaniem w sferze krajobrazu. Zidentyfikowanie wartości umożliwia podejmowanie owej uprawy krajobrazu w celu zachowania cech wyróżniających, decydujących o wyjątkowości i znaczeniu kulturowym obszaru.

Krajobraz kulturowy obszaru w granicach Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie podlegał i podlega przemianom w perspektywie historycznej i współczesnej. Dostrzegamy jednak dominację form zagospodarowania terenu, które mają charakter historyczny, decydują o zaobcowym obliczu krajobrazu. Cechy te przesądzają o wyjątkowej wartości obszaru, o atrakcyjności krajobrazu, o potencjale gospodarczym w wymiarze turystycznym i kulturowym. W obszarze opracowania mamy do czynienia z pięcioma wyraźnymi fazami przekształceń historycznych i kolejnymi fazami, stanowiącymi pomost między przeszłością, a współczesnością:

1. faza przedlokacyjna, kształtująca zręby osadnictwa w rejonie opracowania,
2. średniowieczno-nowożytna historia miasta handlowego, lokowanego przez Kazimierza Wielkiego (część badaczy, w tym B. Krasnowolski akcentują w tym okresie, jako autonomiczny rozdział w dziejach miasta, czas szczytowego rozkwitu u schyłku średniowiecza)¹,
3. okres stagnacji i regresu rozwojowego od „potopu” szwedzkiego, do rozbiorów,
4. satelitarna dzielnica Krakowa, podlegająca różnym ograniczeniom i unifikacji, ale też otrzymująca nowe szanse, wynikające z połączenia miast (1791/1800–1939),

¹ B. Krasnowolski, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza*, Kraków 1992, s. 15 – 17.

5. tragiczna cezura drugiej wojny światowej i hitlerowska eksterminacja kazimierskich Żydów, co zmieniło diametralnie sytuację znacznego obszaru dzisiejszego Parku Kulturowego, zarówno w sensie demograficznym, jak też własnościowym, kulturowym i funkcjonalnym; lata 1939–1945 przerywają organiczny ciąg rozwoju miasta/dzielnicy.

Dla obecnej postaci miasta mają znaczenie uwarunkowania historyczne, jednak znaczący wpływ wywarły procesy toczące się po drugiej wojnie światowej, które postrzegamy już w perspektywie historycznej. Można wskazać tu zasadnicze etapy przekształceń charakteru miasta:

6. lata PRL – zdegradowana dzielnica mieszkalna (1945 – 1989)²,
7. okres transformacji polityczno-kulturowo-ekonomicznej, ukształtowanie „mody na Kazimierz” (po 1990 - trwa).

Reasumując, każdy z wyodrębnionych (i scharakteryzowanych w II tomie opracowania) okresów historycznych pozostawił trwałe ślady w krajobrazie kulturowym obszaru. Zidentyfikowane w tomie III procesy przeszłe mają kluczowe znaczenie dla definiowania wartości obszaru oraz są kanwą dla wyznaczania celów działań ochronnych. Istotny jest także stan techniczny i jakość cywilizacyjna zabudowy historycznej, rzutuująca na możliwości funkcjonalne i potrzeby adaptacyjne. Istotnym uwarunkowaniem jest fakt, iż zdecydowana większość mieszkalnej substancji budowlanej w omawianym obszarze pochodzi z drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX w.

Ze względu na znaczenie granic ochrony dla skuteczności i jakości tejże ochrony, wytyczenie granic poprzedziła dyskusja merytoryczna. Rozważano pięć wariantów wyznaczenia granic dla Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem. Jednym z założeń było stwierdzenie, iż ma to być część perspektywicznie planowanego i etapowo realizowanego „centralnego” parku kulturowego – Historyczne centrum Krakowa: Stare Miasto, Kazimierz ze Stradomiem oraz Podgórze. Docelowo koncepcja Parków Kulturowych powinna sięgać po Dębniki, Zwierzyniec (i teren dawnego projektowanego niegdyś Zwierzynieckiego Parku Kulturowego), a przede wszystkim Piasek, Kleparz i Wesołą, czyli obejmować miasto w granicach dziewiętnastowiecznego (a może lepiej międzywojennego) zasięgu rozwoju. Elementami, które wzięto pod uwagę, ustalając granice, były:

- uwarunkowania historyczno-krajobrazowe,
- granice wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO,
- granice wpisu Pomnika Historii – zasięg wyznaczony w załączniku do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 r.,
- granice otuliny (strefy buforowej) wpisu UNESCO,
- granice historyczno-topograficzne – granice oparte na formach terenowych i trwałych przeszkodach, takich jak koryto Wisły czy nasyp linii kolejowej,
- granice wyznaczone w odniesieniu do podziału na wnętrza architektoniczno-krajobrazowe, z uwzględnieniem widoków na zabytek i z zabytku, uwzględniające bloki zabudowy obrzeżnej w stosunku do zespołu historycznego, dla zabezpieczenia ewolucji „tła krajobrazowego”.

Wartości, które wyróżniają obszar Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem to:

- zachowana w zasadzie historyczna kompozycja przestrzenna, która uległa relatywnie niewielkim przekształceniom,
- zharmonizowane nawarstwienia historyczne, w większości dobrze zachowane, pozwalające na interpretację faz oraz rewaloryzację,

² M. Murzyn – Kupisz, Kazimierz. Środkoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji, Kraków 2006, s. 121 – 143.

- liczne dzieła wybitnych twórców, architektów, architektów krajobrazu, budowniczych, ogrodników, rzeźbiarzy,
- obszar ten jest przedmiotem szczególnej troski konserwatorskiej, ma bogatą dokumentację studialno-konserwatorską i literaturę.

Park Kulturowy

Co to jest Park Kulturowy

Park kulturowy jest szczególną formą ochrony cennego krajobrazu historycznego, jest formą ochrony zabytków wprowadzoną w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Istotą działań ochronnych jest identyfikacja i zdefiniowanie wartości, których owa ochrona ma dotyczyć. Identyfikacja wartości umożliwia następnie ich hierarchizację, waloryzację oraz określenie zagrożeń i procesów, którym owe wartości podlegają. Te ustalenia z kolei stają się podstawą diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego, a w szczególności krajobrazu kulturowego, który odzwierciedla syntezę zachodzących procesów. Dzięki tym ustaleniom można formułować zalecenia, zawarte w programie ochrony parku kulturowego.

Taka kolejność działań jest zgodna z wypracowaną metodą, doskonałą w sferze ochrony i zarządzania miejsc światowego dziedzictwa UNESCO oraz w oparciu o opracowania dla innych parków kulturowych, w tym szczególnie dla Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie³. Park kulturowy jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Doświadczenia Gminy Miejskiej Kraków w ustanawianiu i zarządzaniu parkami kulturowymi należą do prekursorских w Polsce. Doświadczenia te pozwalają optymalizować działania na terenie miasta.

Co to jest Plan ochrony Parku Kulturowego

Plan ochrony Parku Kulturowego jest dokumentem samorządu Krakowa, określającym sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru Kazimierza i Stradomia w celu ochrony, częściowej renowacji i „dobrej kontynuacji” (za profesorami: Juliuszem Żórawskim i Januszem Bogdanowskim) postaci jego krajobrazu kulturowego. Ten, jako wartość nadrzędna, przedmiot troski i ochrony, i równocześnie jako najbardziej dosłowny wizerunek tej części miasta – jest podmiotem planu ochrony. Plan jest próbą zdiagnozowania, prognozowania i ukierunkowania przemian krajobrazu. Nie jest analizą utrwalonego stanu aktualnego, statyczną oceną wartości i określeniem, również statycznego, idealnego stanu docelowego, lecz próbą definiowania trwających procesów i ich konsekwencji.

Uchwała nr XVIII/363/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 czerwca 2019 r. w sprawie ogłoszenia o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomem wskazuje, iż działanie to podejmuje się w związku z art. 16 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.). Celem działania jest przygotowanie uchwały Rady Miasta o powołaniu parku kulturowego. Zgodnie z art. 16 ust. 2 cytowanej ustawy „uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia”.

³ Z. Myczkowski, U. Forczek-Brataniec, K. Wielgus, *Plan ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie w kontekście ochrony i planowania krajobrazu miasta*, [w:] *Planowanie krajobrazu: wybrane zagadnienia*, red. E. Przesmycka, Lublin 2013, s. 38-60; A. Siwek, *Kraków – historyczny zespół urbanistyczny. Ku nowej deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsca światowego dziedzictwa i monitorowaniu zachowania atrybutów wartości*, [w:] *Wyjątkowa uniwersalna wartość, a monitoring dóbr Światowego Dziedzictwa*, red. B. Szmygin, Warszawa 2011, s. 84–115; B. Szmygin (red.). *Systemy wartościowania dziedzictwa: stan badań i problemy*, Lublin 2015.

Konieczność sformułowania planu ochrony dla parku kulturowego wynika z art. 16 ust. 3 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Jest wyrazem woli i determinacji samorządu co do ustanowienia bardziej precyzyjnych, niż wynikać to może z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zasad gospodarowania.

Cel sporządzenia Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem

Plan ochrony skutkuje prawnie poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego – w tym przypadku zespół kilku takich planów⁴. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta, jednak nie jest dokumentem tożsamym. Stanowi, dopuszczone prawem (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), jego rozwinięcie i uszczegółowienie. Plan ochrony sporządzono w celu uzupełnienia zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresach, których nie uwzględniają, lecz i nie zakazują przewidziane ustawowo zasady planowania i zagospodarowania przestrzennego, wg których powstają. Plan uwzględnia - po raz pierwszy w takiej skali i zakresie - problem widoczności, zarówno na, jak i z obszaru, a także wewnętrzne powiązania widokowe oraz odpowiedzialności za ich utrzymanie, ochronę, korektę i właściwe kształtowanie.

Plan ochrony sumuje spostrzeżenia i wnioski, wynikające z badań archiwalnych, analiz oraz prac terenowych, dotyczących stanu, tempa i kierunków przemian obszaru opracowania – w postaci jednego, syntetycznego opracowania.

Plan jest próbą zrationalizowania stref oddziaływania decyzji konserwatorskich i architektoniczno-przestrzennych tak, aby były one spójne dla organicznie jednolitych fragmentów miasta (np. proponuje się traktowanie ulic i placów łącznie z elewacjami otaczających ich budynków a także dostępnymi z tychże ulic wnętrzami urbanistycznymi). Dlatego też metoda podziału na części elementarne oraz ich analiza jest odmienna od przyjętej dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Części składowe Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem

Cześć I

Ten fragment opracowania, dotyczący kwestii widokowych został wykonany wyprzedzająco, z myślą o pozyskaniu i analizie danych pozwalających na prawidłowe wyznaczenie granic ochrony. Kwestie widokowe były w kolejnych etapach rozwijane i uszczegółowiane. Obszar Kazimierza i Stradomia to teren o wyjątkowych walorach kompozycyjnych i widokowych. Kluczowe punkty, ciągi, osie i powierzchnie widokowe oraz elementy ekspozycji biernej w postaci dominant, subdominant, akcentów i przedpól widokowych powinny być obiektem szczególnej, najwyższej uwagi.

Cześć II

W tej części opracowania zawarto identyfikację wartości dziedzictwa kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Określono granice parku kulturowego, sprecyzowano podstawę opracowania, przywołano materiały wyjściowe. Na wstępie znalazła się analiza zasadności utworzenia parku

⁴ UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”. UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”. UCHWAŁA NR LXXXII/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".

kulturowego, określono cele utworzenia parku oraz scenariusze zjawisk związanych z utworzeniem lub zaniechaniem utworzenia tej formy ochrony. W części II opracowania zawarto zapis uwarunkowań historycznych i dynamikę ich nawarstwień. Poprzedza je część metodologiczna: metodyka opracowania Planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, kryteria określania typów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych. W opracowaniu wykorzystano też funkcjonujące w planowaniu przestrzennym strukturalne jednostki urbanistyczne (Pierwsza Obwodnica, Kazimierz i Stradom, Śródmiejski Park Nadwiślański). Na podstawie przeanalizowanych danych dokonano identyfikacji wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (WAK) i zespołów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWAK). Określono ogólne zasady zagospodarowania terenów oraz zasady kształtowania zabudowy, uwarunkowania wynikające z ochrony środowiska przyrodniczego.

Omówiona została i przeanalizowana dotychczasowa ochrona walorów kulturowych, przyrodniczych i kształtowania krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, ochrona planistyczna i dotychczasowe działania konserwatorskie (to Pomnik Historii i Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO). W tym samym rozdziale umieszczono zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Studium historyczne Kazimierza i Stradomia zawiera stan dotychczasowych badań, określa uwarunkowania geologiczno-hydrologiczne. Poruszanie się w materii historycznej ułatwia kalendarium, w geograficznej – analiza przekształceń terenu w ujęciu map historycznych. Omówiono wydzielenia historyczno-przestrzenne, do których zaliczono: Kazimierz „chrześcijański”, Miasto Żydowskie, Stradom, Łąkę św. Sebastiana, Planty Dietlowskie, Plac na Groblach, Bulwary Wiślane, Dajwór, Kwartał św. Wawrzyńca. Dokonano kategoryzacji i analizy wnętrz ulicznych i placowych. Za ciągi kluczowe [CK] uznano: CK 1 ul. Bernardyńska, CK 2 ul. Skałeczna, CK 3 ul. Józefa, CK 4 ul. Starowiślna, CK 5 ul. Szeroka, CK 6 ul. Bożego Ciała, CK 7 ul. Stradomska, CK 8 ul. Krakowska, CK 9 ul. Rybaki, CK 10 ul. Podgórska. Pozostałe zaliczono do ciągów charakterystycznych [CC] i uzupełniających [CU]. Tom kończą: podstawa źródłowa, wykaz map i planów oraz wybrana bibliografia.

Część III

Zawiera podsumowanie, stanowiące faktyczny zapis strategii ochrony i zarządzania parkiem kulturowym, opracowane na podstawie dogłębnej diagnozy wartości i analizy zachodzących procesów przemian w krajobrazie kulturowym wyodrębnionego obszaru. Identyfikacja tych cech pozwoliła na formułowanie celów ochrony i jest powodem wprowadzenia ustawowej formy ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy. Identyfikacja procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian krajobrazu kulturowego daje podstawę do kształtowania polityki ochrony.

Analiza procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian była wstępem do waloryzacji obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym. Dynamikę zależności uwarunkowań procesów przeszłych i współcześnie działających ukazuje analiza SWOT, gdzie – upraszczając – można procesy przeszłe uznać za te, które mają zasadnicze znaczenie dla stron mocnych i słabych, a procesy, które zostały zainicjowane współcześnie, wyrażają się w szansach i zagrożeniach. Choć oczywiście nie można ignorować bardziej złożonej struktury zapisów SWOT. Ujęty tabelarycznie materiał oraz analiza SWOT obszaru planowanego parku kulturowego pozwoliły na sformułowanie - wynikających z oceny wartości - wytycznych w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego. Wskazania dotyczą ochrony konserwatorskiej, urbanistyki, architektury i budownictwa, infrastruktury i komunikacji, kształtowania walorów widokowych, gospodarowania i kształtowania zieleni, kształtowania ładu

przestrzennego i estetyki, polityki informacyjnej i wreszcie problemów w sferze społecznej. Zorientowanie się w złożoności wyzwań ułatwia identyfikacja przykładowych problemów z obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem. Dla poszczególnych WAK i ciągów Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem sformułowano szczegółowe wytyczne. Ich synteza dała wykaz działań szczegółowych w poszczególnych ZWAK (już w formie materiału operacyjnego). Podsumowaniem są wytyczne do uchwały Rady Miasta Krakowa o utworzeniu Parku Kulturowego oraz do mpzp na obszarze objętym parkiem kulturowym, a także do przyszłych aktualizacji mpzp.

Odrębny zeszyt stanowi niniejsza synteza.

Metoda opracowania Planu Ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem

Plan ochrony Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zrealizowano w oparciu o bogate i sprawdzone przez zespół wykonawców plany dotychczas zrealizowane i w dużej mierze uznane jak opracowania wzorcowe w skali kraju⁵. Metoda opracowania bazuje przede wszystkim na autorskiej metodzie Profesora Janusza Bogdanowskiego – jednostek i wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (JARK-WAK) i jest wzbogacona w planach ochrony parków kulturowych o autorskie uzupełnienia, wprowadzone przez Krzysztofa Wielgusa w projekcie Planu ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie (elementy waloryzacji, modele krajobrazowe), jak też autorską metodę analizy widokowej (Urszula Forczek-Brataniec, Paulina Nosalska). Również w studium historycznym, analizie SWOT, syntezach planistycznych i tabelach integracji wytycznych (odpowiednio: Roman Marcinek, Andrzej Siwek, Jerzy Wowczak, Aleksandra Rykaczewska, Zbigniew Myczkowski w planach dla Parków Kulturowych: Nowej Huty w Krakowie i Krupówek w Zakopanem) – wzbogacono aparat metodyczny o elementy, które w obecnie prezentowanym tu planie otrzymały kolejną, jeszcze bardziej udoskonaloną odsłonę.

Zespoły wnętrz architektoniczno-krajobrazowych ZWA-K są podstawowymi obszarami, w oparciu o które określono typy i sposoby działań, niezbędne dla ochrony i właściwego kształtowania krajobrazu, dla osiągnięcia założeń ustawowych parku kulturowego. Częściami elementarnymi ZWA-K są wnętrza architektoniczno-krajobrazowe; związkami wyższego rzędu niż ZWA-K są modele architektoniczno-krajobrazowe, jednak działania Planu ochrony Parku Kulturowego przypisane są wyłącznie obszarom wydzielonym i określonym jako ZWA-K.

Wydzielenia ZWA-K nie są tożsame z podziałami administracyjnymi ani tradycyjnymi nazwami miejscowymi, czy też nazwami ulic. Są zbliżone do nich, jednak lepiej oddają jedność, typowość i charakterystykę problemów ochrony, kształtowania oraz zarządzania na poszczególnych obszarach wydzieleni. Zespoły wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K) wydzielone zostały zgodnie z rozkładem intensywności i proporcjami występowania w nich typów wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (WA-K).

Wnętra AR-K to obszary elementarne, określone fizyczną dostępnością widokową (możliwością lub niemożnością obserwacji wzrokowej sąsiedztwa wnętrza, ograniczonego całkowicie lub częściowo nieprzejrzyistymi ścianami. Przy określeniu typów WA-K, a w ślad za tym – przy podziałach terenu na ZWA-K, brano rozkład i intensywność występowania charakterystycznych cech krajobrazu.

⁵ Poczawszy od Planu Ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie (2011, r., nagroda Miasta Krakowa za najlepsze opracowanie w dziedzinie nauki techniki w roku 2013), Plan Ochrony Parku Kulturowego Nowa Huta w roku 2016 i Plan Ochrony Parku Kulturowego obszaru ulicy Krupówki w Zakopanem 2017-18.

Jako kryteria dla wyodrębniania nie tylko wnętrz architektoniczno-krajobrazowych, (WAK), ale również ich zespołów (ZWAK) – przyjęto wiodące postaci składowych krajobrazu miejskiego – od struktur i form zabudowy, poprzez przestrzenie publiczne i reprezentacyjne, aż po publiczne przestrzenie zielone. Zastosowano następujące kryteria określania typów wnętrz:

- I. Cechy struktury zabudowy
 1. Stopień domknięcia kwartału
 2. Stopień zdefiniowania i harmonia podziałów wnętrza kwartału
 3. Proporcje zabudowy i terenów biologicznie czynnych w obrębie kwartału
 4. Proporcje powierzchni kwartałów do wysokości zabudowy
- II. Cechy formy zabudowy
 1. Proporcje brył
 2. Proporcje powierzchni okien, witryn, balkonów do powierzchni elewacji
 3. Wysokość kondygnacji
 4. Formy dachów
 5. Nasycenie detalami architektonicznymi
- III. Cechy przestrzeni publicznych – komunikacyjnych i reprezentacyjnych
 1. Przeznaczenie wg założeń pierwotnych
 2. Zwartość i kulisowość ścian
 3. Proporcje szerokości traktu i wysokości zabudowy
 4. Proporcje występowania sekwencyjności wnętrz
 5. Występowanie zamknięć perspektywicznych
 6. Występowanie otwarć widokowych
 7. Stopień integralności placów i/lub ulic
- IV. Cechy przestrzeni publicznych – zielonych
 1. Występowanie i jakość kompozycji krajobrazowej
 2. Jakość składu gatunkowego
 3. Przeznaczenie pierwotne

Pewnym *novum* w stosunku do wcześniej opracowanych przez zespół planów są odniesienia do jednostek urbanistycznych⁶.

Zespół wnętrz architektoniczno-krajobrazowych to obszar zawierający wnętrza do siebie podobne. Przy analizie krajobrazowej najistotniejsze jest podobieństwo formy, kompozycji – a więc postaci wnętrz. W nich bowiem zapisana jest geneza, przeszłość, wszelkie przemiany. Pod względem postaci, wyglądu, wnętrza ulic różnią się jednak zasadniczo od wnętrz placów, te zaś – od podwórek czy ogrodów śródblokowych. Tak więc, w ramach jednego ZWAK podobne są między sobą ulice, podwórka, ogrody itp. Będą one oczywiście nieco różne od ulic, placów czy ogrodów z innego ZWAK. Różnice pomiędzy zespołami wynikają wprost z uwarunkowań lokalizacyjnych, z historii, ekonomii, warunków społecznych itp. Dla określenia ZWAK konieczne było rozpoznanie terenu, z wykorzystaniem współczesnych i historycznych map, niezwykle bogatej ikonografii, zdjęć

⁶ Obszar opracowania znalazł się w trzech jednostkach urbanistycznych, zidentyfikowanych i opisanych w dokumencie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa” z 2014 r.

lotniczych i wszelkich dostępnych opracowań katalogowo-porównawczych, w których ujęto różne typy i aspekty krajobrazu miasta.

Podział krajobrazu Kazimierza i Stradomia na elementy podstawowe wraz z uzasadnieniem kryterium podziału

Zidentyfikowano 10 zespołów wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych, a w nich 39 wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (WAK). *Novum* w zakresie metodyki planu ochrony było wyodrębnienie WAK-ów w postaci ciągów ulic, jako elementów „zszywających” wydzielenia ZWAK-ów kwartałów urbanistycznych czy zespołów WAK, związanych z klasztorami i ich otoczeniem, placami, fragmentami bulwarów, czy innych elementów kostiumu urbanistyczno-architektonicznego.

Po identyfikacji ZWAK powrócono do jednostek WAK i nadano im ujednoczoną numerację, uwzględniającą numer ZWAK (liczba rzymska) i WAK (liczba arabska) w jego obrębie. W oddzielnym zbiorze zidentyfikowano wszystkie wnętrza ulic i placów w łącznej liczbie – 67.

ZWAK I Port na Wiśle:

- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze

ZWAK II Bulwary i mosty

- II. 1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki

ZWAK III Stradom

- III.1 Bernardyni
- III. 2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekieńko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan

ZWAK IV Łąka św. Sebastiana

- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Świętego Sebastiana

ZWAK V Planty Dietlowskie

- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla Pn
- V.4 Dietla Pd

ZWAK VI Dajwór

- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka

ZWAK VII Oppidum Iudaeorum

- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa

ZWAK VIII Kwartal św. Wawrzyńca

- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia

ZWAK IX Kazimierz

- IX.1 Skałka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska Zach
- IX.6 Krakowska Wsch
- IX.7 Bożego Ciała
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

Podział na podstawowe części składowe krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem - wnętrza architektoniczno-krajobrazowe oraz skategoryzowane wnętrza uliczne i placowe⁷ - stworzył sieć, pozwalającą na łączną ocenę obszarów pod względem ich wartości historycznych i współczesnych.

| 12

W przypadku wartości historycznych są to:

- **stan:** bardzo dobry // dobry // zaniedbany // zdekompletowany // stan nadingerencji // zdezastrowany,
- **czytelność układu:** bardzo czytelny // czytelny // czytelny z przekształceniami // czytelny śladowo // nieczytelny,
- **jednorodność układu:** jednorodny // jednorodny z ingerencjami // nawarstwiony.

Waloryzując obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym zastosowano gradację od HIST1 do HIST 4.

W przypadku wartości współczesnych są to:

- **wartości funkcjonalne:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości formalne** (estetyczne): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości widokowe** (w tym jakość, rozległość, głębokość widoków),
 - ekspozycja czynna **EC:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
 - ekspozycja bierna **EB:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **wartości przyrodnicze:** najwyższe // bardzo wysokie // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **chłonność krajobrazowa** (czyli stopień możliwości wprowadzania współczesnych realizacji bez szkody dla całości widoku): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak.

Waloryzując obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem współczesnym zastosowano gradację od WSP1 do WSP4.

Dla krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem określono też kierunki trwających przemian. Jest to syntetyczna diagnoza tego, co na naszych oczach dzieje się z danym zespołem wnętrza. Określono cztery typy kierunków przemian:

- **KONTYNUACYJNY** – oznacza całościowy kształt zjawisk wskazujących na twórczą kontynuację funkcji historycznych, dbałość o formę i strukturę wszystkich elementów składowych wnętrza (budowli, dróg, zieleni itp.),
- **ZACHOWUJĄCY** – oznacza zjawiska, które kształtują ogólnie zachowanie formy i substancji, lecz w sposób nieingerencyjny lub oportunistyczny; zazwyczaj wiąże się to z odstępianiem od funkcji historycznych i ograniczoną dbałością o stan krajobrazu,
- **METAMORFICZNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w szybki i gwałtowny sposób, co często wiąże się z realizowanymi adaptacjami i przekształceniami. Nie sposób dziś jednoznacznie ocenić tych przemian. Model określa sam fakt zaistnienia i tempa,
- **DEGRADACYJNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w sposób jednoznacznie negatywny.

⁷ Ciągi kluczowe [CK], Ciągi charakterystyczne [CC], Ciągi uzupełniające [CU], Ciągi pozostałe [CP], Ciągi bulwarowe [CB].

Przykładowy fragment tabeli

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERU- NEK 13 PRZE- MIAN
		stan	czytelność układu	jednorod- ność układu	rodzaj warto- ści	wartości funkcyj- nalne	warto- ści for- malne	wartości wido- kowe		wartości przyrodni- cze	chłonność krajobra- zowa	rodzaj warto- ści	
								EC	BC				
I.1	Zakole Wisły	dobry	b. czytelny	nawar- stwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyż- sze	wysokie	średnie	brak	WSP 2	META- MOR- FICZNY
I.2	Plac Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawar- stwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
I.3	Podzamcze	Dobry	czyt. z przekoszt.	nawar- stwiony	HIST 2	średnie	średnie	najwyż- sze	średnie	brak	średnia	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
II.1	Rybaki	b. do- bry	czytelny	nawar- stwiony	HIST 1	najwyższe	średnie	najwyż- sze	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	wysokie	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
II.4	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyż- sze	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jedno- rodny z ingeren- cjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY

Analiza SWOT obszaru planowanego parku kulturowego

Analiza SWOT⁸ to technika porządkowania i prezentowania uwarunkowań pozytywnych i negatywnych w danej sprawie, chętnie stosowana w zarządzaniu, w budowaniu strategii i planów działania. To faktycznie jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. SWOT pozwala zhierarchizować dane i dostrzec najistotniejsze zależności między zachodzącymi i potencjalnymi procesami. Analiza SWOT weszła do kanonu opracowań dotyczących parków kulturowych. W przypadku Kazimierza ze Stradomiem, jako obszaru poddanego obecnie szczególnie aktywnej i eskalującej konkurencji racji i wartości, analiza SWOT jest narzędziem ukazującym obraz wielostronnie, co sprzyja obiektywizacji wniosków zarządczych. Z tego też względu przeprowadzono analizę wielopoziomową:

- **obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, jako przedmiot ochrony** wartości zabytkowe i kulturowe) – odzwierciedlenie procesów przeszłych we współczesności,
- **obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, jako zespół funkcjonalny** /kwestie środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/ - relacja z aktualnymi procesami aktywnymi w obszarze Parku Kulturowego,
- **obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, w kontekście sprawowania ochrony dziedzictwa kulturowego** (system stanowionej ochrony konserwatorsko – krajobrazowej oraz szans i zagrożeń związanych z utrzymaniem lub zaniechaniem założeń ochronnych) – odniesienie do potencjalnych przyszłych procesów kształtujących oblicze dzielnicy.

Z analizy SWOT wynika, że skuteczna ochrona wartości historycznych, kompozycyjnych i zabytkowych obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem musi opierać się na założeniach:

- Wartości historyczno-kulturowe Kazimierza ze Stradomiem są zróżnicowane i nierównomiernie rozmieszczone. Współtworzą je obiekty ikoniczne najwyższej klasy artystycznej i zabytkowej, takie jak kościoły Kazimierza, synagogi i kirkut miasta żydowskiego, zabudowa centralnej partii Stradomia (wzdłuż ulicy Stradom) z zespołami klasztorными Bernardynów i Misjonarzy, zabudowa historycznych centrów przemysłowych – elektrownia miejska, zajezdnia tramwajowa, w mniejszym stopniu mocno przekształcony zespół gazowni miejskiej oraz świadectwa funkcji miejskich – reliktury murów miejskich, Ratusz Kazimierski i Plac Wolnica, Okrągłak i Plac Nowy oraz wyjątkowy (a zarazem wykraczający poza granice obszaru) ciąg Bulwarów Wiślanych. Zabytki wybitne zanurzone są w tkance urbanistycznej, złożonej głównie z zabudowy mieszkalnej ukształtowanej w XIX i pierwszej połowie XX w. Zabudowa ta charakteryzuje się zróżnicowaniem jakości technicznej i architektonicznej, przy wyrównanym poziomie formalnym,
- W skali obszaru Parku Kulturowego wyróżniają się strefy intensywnej eksploatacji turystyczno-rozrywkowej, połączonej z mitologizacją i teatralizacją obszaru oraz strefy zamieszkania. W obszarach przenikania się tych stref występują najsilniejsze konflikty interesów, odzwierciedlające się również w stosunku do substancji i funkcji miejskich,
- Istotnym problemem są regulacje dotyczące parkowania i poruszania się pojazdów, dla których odmienne strategie są oczekiwane ze strony turystów, mieszkańców i przedsiębiorców,
- Z charakterystyki wartości wynika potrzeba ochrony skali urbanistycznej i charakteru miasta historycznego z jego relacjami widokowymi i zielenią, a jednocześnie miasta mieszkańców –

⁸ Nazwa jest akronimem od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia).

zamieszkałego, żywego. Zachowanie równowagi między eksploatacją turystyczno-ekonomiczną, a charakterem dzielnicy mieszkalnej jest największym wyzwaniem obszaru Parku Kulturowego,

- Potrzebna jest polityka społeczno-ekonomiczna Miasta, która połączy koncepcje rozwojowe z utrzymaniem i eksponowaniem wartości kulturowych, tradycji i krajobrazowych obszaru, jako cennego kapitału miasta,
- Celowa jest konsekwentna i rygorystyczna polityka konserwatorska, gwarantująca zachowanie substancji zabytkowej w skali jednostkowej (budynki, układ urbanistyczny) i kompozycji zespołu, jako całości,
- Celowe jest preferencyjne traktowanie pracowni artystycznych, zakładów rzemieślniczych, sklepików z przedmiotami artystycznymi, jako elementu na nowo zdefiniowanego nawiązania do tradycji kulturowej miejsca.

Wybrane wytyczne ogólne ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego

Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej

Plan ochrony Parku Kulturowego jest dokumentacją określającą ograniczenia i wymagania, jakie winno się zastosować na jego terenie w celu zapewnienia warunków ochrony krajobrazu kulturowego, równowagi środowiska przyrodniczego i racjonalnej gospodarki tymi zasobami z przeznaczeniem na rozwijanie oferty turystycznej.

- Całość obszaru proponowanego parku kulturowego jest chroniona wpisami obszarowymi do rejestru zabytków, znajduje się w granicach Pomnika Historii. Część obszaru to teren wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO; pozostały teren znajduje się w jego strefie buforowej,
- Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków zawarto w opracowaniu (także w formie odrębnej tabeli), w jego wcześniejszych partiach,
- W przyszłości należy przeanalizować obiekty znajdujące się w ewidencji, z myślą o objęciu niektórych z nich ochroną rejestrową.

Całość obszaru proponowanego parku kulturowego jest chroniona decyzjami administracyjnymi o wpisie do rejestru zabytków układu urbanistycznego.⁹ Ponadto w granicach opracowania i projektowanego parku kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami.¹⁰ Mamy do czynienia z licznymi indywidualnymi decyzjami o wpisie do rejestru zabytków nieruchomości i ruchomych¹¹. Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków.

⁹ Układ urbanistyczny Krakowa w obrębie Plant, decyzja z dnia 22 maja 1933 r., nr rejestru A-1, Układ urbanistyczny d. miasta Kazimierza i Stradomia, poł. XIV, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12. Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi, nr rejestru A-1273/M decyzja z dnia 18.07.2011 r.

¹⁰ *Wzgórze Wawelskie*, decyzja z dnia 28 marca 1931 r. i 20 lutego 1933 r., nr rejestru A-7; *Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat*, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M. Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M,

¹¹ Skalka (zespół klasztorny OO. Paulinów) i kościół św. Katarzyny wraz z zespołem klasztoru OO. Augustianów, Kościół Bożego Ciała (i klasztor kanoników regularnych), Plac Wolnica z ratuszem kazimierskim, relikty unikatowego Miasta Żydowskiego, ul. Szeroka ze Starą Bożnicą, oś komunikacyjna dawnych Plant Dietlowskich, Stradom

Zakres działalności Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Miejskiego Konserwatora Zabytków odbywa się zgodnie z porozumieniem pomiędzy Wojewodą Małopolskim a Prezydentem Miasta Krakowa z dnia 24 maja 2010r. wraz z Aneksiem Nr 1/2013 z dnia 13 listopada 2013r. w granicach historycznego Zespołu Miasta Krakowa. Pod nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków, podejmuje się kolejne inicjatywy, związane z ochroną substancji zabudowy układu urbanistycznego, ujętego w rejestrze zabytków. Ich celem musi być m.in.:

- utrzymanie istniejącego systemu obszarowej ochrony konserwatorskiej,
- dbałość o obiekty zabytkowe – od prac konserwatorskich po promocję, m.in. przez regularne dofinansowanie ze środków SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków,
- rozpoczęcie procedury wpisu do rejestru zabytków nieruchomości szerszej grupy obiektów, zwłaszcza zespołów kamienic z XIX i XX wieku, gminna ewidencja zabytków nie wystarcza,
- przeciwdziałanie zatarciu detalu i wystroju architektonicznego,
- program przywracania utraconego detalu,
- program ochrony i rewaloryzacji elewacji,
- celowe jest stworzenie internetowej bazy danych oraz poradnika, zawierającego rozwiązania wzorcowe; pożądane jest wspieranie finansowe właściwych rozwiązań ze strony Miasta,
- wprowadzenie skutecznie działającego systemu monitoringu, który bywa lekceważony, a przecież jest on integralnym elementem współczesnego procesu zarządzania; czynnikiem, który dostarcza informacji pozwalających weryfikować stan przedmiotu zainteresowania, skuteczność działań i optymalizować kolejne aktualizacje planów i dokumentów strategicznych.

Konieczność upowszechniania prawidłowych rozwiązań wymaga podzieleniem się wiedzą. Stąd propozycja utworzenia, w dłuższej perspektywie, internetowego **BANKU DOBRYCH PRAKTYK** – strony www publikującej materiały informacyjne, przykłady wzorcowych rozwiązań, powtarzalnych wytycznych. Program taki powinien powstać pod auspicjami Miejskiego lub Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie.

Wskazania w sferze ochrony wartości krajobrazowych

Obszar Kazimierza i Stradomia jest to również obszar w przeważającej części zaniedbany i zaśmiecony w szerokim znaczeniu tego słowa. Wymaga on zintegrowanych działań porządkowych, zarówno w sferze przestrzennej, jak i substancji zabytkowej i przyszłych kierunków rozwoju.

- Szczególną uwagę należy zwrócić na planowanie rozmieszczenia elementów wyposażenia wnętrz urbanistycznych, ulic i elementów infrastruktury,
- Należy uporządkować wnętrza, ich nawierzchnie i ściany, jak również sylwety. Uporządkowania wymaga zawartość wnętrz, ich wyposażenie, meblowanie i sfera informacji. Prace te powinny być prowadzone kompleksowo, z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć technicznych,
- Z uwagi na zaniedbanie i konieczność rewitalizacji i remontu znacznych obszarów parku kulturowego, w całej jego przestrzeni zaleca się wprowadzanie rozwiązań projektowych najwyższej rangi. Nakazuje się unikanie wyłaniania projektów na podstawie procedur, w których decydująca jest najniższa cena, bez możliwości oceny jakości rozwiązań formalnych i funkcjonalnych,

z klasztorami OO. Bernardynów i XX. Misjonarzy, Bulwary Wiślane, teren o najwyższych wartościach krajobrazowych, XIX-wieczny kompleks obiektów inżynierii miejskiej, zespoły architektury XIX-wiecznej (ulice: Sarego, Bogusławskiego, św. Sebastiana, św. Stanisława, Wrzesińska), zespoły architektury XX-wiecznej (ulice: Przemyska, Rzeszowska).

- Nowe możliwości i nową szansę dla dzielnicy i całego miasta stwarza teren przebudowy nasypu kolejowego i budowy estakady. To obszar, który wraz z ulicą Halicką może stworzyć nowy zielony ciąg alternatywnego transportu i korytarz ekologiczny, łączący Wisłę z centrum miasta.

Wskazania w zakresie urbanistyki

Dla ochrony i rewitalizacji układu urbanistycznego, skomplikowanej, narastającej przez wieki tkanki miasta, niezbędne są skoordynowane działania ochronne, planistyczne i legislacyjne. Ważny jest nadzór nad realizacjami tak, by nie odbiegały od wydanych zezwoleń.

- Ochrona układu urbanistycznego w postaci struktury budynków, układu komunikacyjnego, przestrzeni publicznych i półpublicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi),
- Ochrona historycznej linii zabudowy, gabarytów i form architektonicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi),
- Ochrona i pielęgnacja sieci ciągów pieszych, rozbudowa tras rowerowych, spacerowych i terenów rekreacyjnych, przy jednoczesnym kontrolowaniu ruchu innych pojazdów nie samochodowych (meleksy) i urządzeń transportu osobistego (hulajnogi, segwaye),
- Wprowadzenie strategii utrzymania i przywracania klimatu krajobrazu kulturowego oraz wyrazu architektonicznego i urbanistycznego przestrzeniom publicznym: alejom, placom, ulicom, parkom i wnętrzom handlowym,
- Ograniczenie ustawiania stoisk ulicznych, standów, z wyjątkiem krótkotrwałych imprez masowych. Uporządkowanie budek szpecących m.in. wylot ul. Miodowej i ul. Dajwór,
- Niezbędne jest uregulowanie kwestii związanych z lokalizacją oraz wyglądem straganów, kiosków i systemu food truck (te, które można, należałoby usunąć od razu, mimo zapisu w mpzp o utrzymaniu istniejących obiektów o funkcji usługowej),
- Weryfikacja usytuowania, barwy i natężenia oświetlenia ulicznego to z jednej strony poprawa wystroju przestrzeni publicznych, z drugiej – zwłaszcza w miejscach leżących na uboczu – element podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.

Wskazania w sferze architektury i budownictwa

Zachowanie, rewaloryzacja i modernizacja substancji budowlanej jako elementu zespołu urbanistycznego o szczególnych wartościach i znaczeniu historycznym, architektonicznym i przestrzenno-funkcjonalnym.

- Przy odnawianiu elewacji budynków nakazuje się powrót do stanu pierwotnej kompozycji kolorystycznej, według wskazań konserwatorskich (zob. internetowy Bank Dobrych Praktyk),
- Nakaz stosowania materiałów wykończeniowych nawiązujących do historycznych, z zastosowaniem: tynków szlachetnych, lastryka, kamienia, zarówno w odniesieniu do elewacji budynku, jak również poszczególnych jej elementów architektonicznych (cokoły, portale, kolumny, schody, pochylnie, murki itp.),
- Usunięcie z elewacji wszystkich elementów dodanych (kosze na ulotki, tablice ogłoszeniowe) i przeniesienie ich do bram, a domofonów na boczne ściany portali,
- Ograniczenie możliwości zewnętrznego docieplania elewacji (termomodernizacja),
- Eliminacja możliwości montażu paneli fotowoltaicznych, z dopuszczeniem innych OZE,
- Zakaz zamurowywania okien,
- Zakaz umieszczania na elewacjach agregatów klimatyzacyjnych.

Ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie ingerencji w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję przez nadmierną rozbudowę działalności

handlowej i usługowej oraz modernizacyjnej, ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową i związaną z nią estetyką.

- Nakaz utrzymania historycznej formy dachów, zgodnej z zaleceniami wyszczególnionymi mpzp,
- Nakaz utrzymania i stosowania historycznej kolorystyki elewacji, z zaleceniem stosowania tynków szlachealnych w odcieniach kolorów nawiązujących do pierwotnie stosowanych; dopuszcza się stosowanie różnego stopnia nasycenia kolorem, zgodnie z historyczną kompozycją – wymagane jest trzymanie się zaleceń konserwatorskich,
- Kategoryczny zakaz malowania fragmentów elewacji, np. wokół sklepów, łuków bram, pilastrów, odnawiania wyłącznie parterów.

Wiele wnętrz obiektów publicznych i półpublicznych (sklepy) zniszczono na naszych oczach. Działania były spóźnione. Wnętrza sklepów są słabo chronione przed inwencją właścicieli i wynajmujących, którzy „unowocześniają” je, likwidując lub zasłaniając historyczne elementy.

Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji

Funkcjonalny system komunikacji jest ważnym elementem zachowania krajobrazu kulturowego. W przypadku miasta narastającego i zmieniającego się od średniowiecza, jest to wyzwanie szczególne – potrzeba dostosowania współczesnych standardów do istniejącego układu i zasobu. Uporządkowania wymaga zagęszczająca się ilość elementów infrastruktury technicznej.

- Segregacja ruchu kołowego i pieszego jest niezbędna. Bez niej poruszanie się na niektórych obszarach Parku (np. ul. Szeroka, ul. Bożego Ciała) nie może być swobodne, bezpieczne i bezkolizyjne,
- Występuje potrzeba lokalizacji parkingów przeznaczonych wyłącznie dla mieszkańców (strefy i identyfikatory) oraz zbiorczych parkingów podziemnych dla mieszkańców i odwiedzających – problem wymaga odrębnego studium funkcjonalnego i wykonalności,
- Natychmiastowe ograniczenie tonażu aut wjeżdżających na teren Parku Kulturowego. Limitowanie możliwości parkowania pojazdów powyżej 2,5 tony – wjazd wyłącznie na czas czynności załadunkowych; aktywność straży miejskiej w egzekwowaniu zakazu.
- Utrzymanie historycznie ukształtowanej i zachowanej sieci dróg. Główne arterie (al. Dietla, ulice: Starowiślna, Krakowska, św. Gertrudy, Podgórska) są zdominowane przez funkcję komunikacyjną, co osłabiło ich siłę kompozycyjną,
- Uporządkowanie przestrzeni ulicznej pod kątem funkcjonalnym i estetycznym w sposób adekwatny do rangi i funkcji poszczególnych ulic i placów w strukturze obszaru,
- Ochrona konserwatorska historycznych bruków (szczególnie w ulicy Szerokiej),
- Zakaz malowania chodników i jezdni z dopuszczeniem w zakresie oznaczeń służących bezpieczeństwu ruchu,
- Zakaz wprowadzania oznaczeń barwnych dla tras rowerowych i miejsc postojowych.

Liczba miejsc parkingowych nie przystaje do obecnych potrzeb. Liczba samochodów przyrosła gwałtownie. Trzeba więc sobie jasno i uczciwie powiedzieć: nie ma już i raczej nie będzie możliwości, aby każdy zaparkował pod własnym oknem. Bez infrastruktury nie ma miasta, ale nie może ona szpeci. Infrastruktura nie jest wyłączona z obszaru zabytkowego i np. forma latarni nie może być uzależniona wyłącznie od ceny i liczby luksów.

- Infrastruktura telekomunikacyjna i anteny satelitarne powinny być przeniesione z fasad na dachy, zwłaszcza przy głównych placach i ciągach komunikacyjnych,

- Zakaz prowadzenia luźno kabli antenowych po elewacjach budynków,
- Zakaz umieszczania na fasadach klimatyzatorów,
- Niezbędne jest uporządkowanie anten dachowych. W mpzp umieszczono zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków frontowych, w miejscach widocznych z poziomu przechodnia,
- Modernizacja placu Nowego i placu Wolnica.

Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni

Pomimo względnej przestronności terenów zielonych widać brak wystarczającej ilości terenów rekreacyjnych i sportowych. Szczególną troską należy otoczyć WAK Nadwiślan. W razie likwidacji klubu, lub zmiany jego funkcjonowania, teren ten nie może zostać zabudowany, lecz tylko przekształcony w zielen publiczną. Należy chronić zabudowywane intensywnie końcówki ulic dochodzących do Bulwarów.

- Ochrona funkcjonalna i kompozycyjna osi komunikacyjnych i przestrzeni publicznych wraz z integralnie z nimi związaną kompozycją zieleni, zwłaszcza historycznych ciągów alejowych, ogrodów i skwerów, z dopuszczeniem rewaloryzacji i bieżącej pielęgnacji terenów zielonych,
- Nadmiernie wybujała zielen ogranicza ekspozycję, natomiast intensywność ruchu samochodowego i ogrodzenia torowisk przekształciły przestrzeń łączącą w barierę wprowadzającą silne podziały (ul. Dietla). Wizualnie i funkcjonalnie dominuje kierunek wzdłuż alei, kierunki i połączenia poprzeczne uległy ograniczeniu,
- Otwarcie ogrodów klasztornych, zielonych enklaw w coraz mocniej zatłoczonym mieście. Współpraca miasta w pielęgnacji, promowaniu i doskonaleniu zabytkowych ogrodów,
- Przypomnienie, że trawniki, rabaty i krzewy to też zielen, o ważnej funkcji kompozycyjnej, estetycznej i zdrowotnej. Dopływ światła w przestrzenie śródblokowe, miejsca zabaw dzieci, wypoczynku ludzi starszych jest równie ważny jak obecność wysokich, rozrośniętych drzew,
- Poprawa jakości środowiska poprzez pielęgnację i uzupełnianie struktury zieleni miejskiej. MPZP przyjął zasadę ochrony istniejącej zieleni, w tym: terenów zieleni parkowej, zieleni skwerów oraz zieleni towarzyszącej ciągom komunikacyjnym, ale musi być ona fachowo kształtowana,
- Skuteczna, długofalowa pielęgnacja i wymiana zieleni parkowej i w ciągach komunikacyjnych – działania na podstawie programów konserwatorskich,
- Stworzenie listy gatunków pożądaných i niepożądanych,
- Podporządkowanie kompozycji zieleni, wielowątkowej kompozycji urbanistycznej, w tym: przycięcie drzew i krzewów zakłócających cenne widoki – projekty uzgodnione z Miejskim Konserwatorem Zabytków. Przywrócenie widoków na zamknięcia kompozycyjne w postaci szczególnych elementów budynków, takich jak narożniki, bramy, oraz przywrócenie powiązań widokowych między kwartałami,
- Uczytelnienie i odnowa (rewaloryzacja) Plant Dietlowskich; pielęgnacja zieleni, infrastruktura, oświetlenie; przywrócenie mieszkańcom wygodnego i bezpiecznego ciągu spacerowego – projekt nawiązujący do stanu historycznego, zmiana torowiska na zielone,
- Usunięcie zdewastowanych instalacji artystycznych i dopuszczenie wystaw czasowych,

- Skoordynowany plan prześwietlenia zieleni tam, gdzie przerośnięte drzewa zacinają fasady budynków i okna mieszkań – działania na podstawie programów konserwatorskich oraz wytycznych Miejskiego Konserwatora Zabytków,
- Obowiązkowy nadzór ZMZ przy np. remontach ulic (złe składowanie materiałów, niezabezpieczanie drzew, niszczenie trawników, wjazd firm usługowych ciężkim sprzętem na trawniki, zagęszczanie gleby wokół roślin doprowadzające do obumierania drzew),
- Utrzymanie i kompleksowy remont placów zabaw, boisk służących rekreacji. Kategoryczny zakaz zabudowy terenów zielonych, sportowych, rekreacyjnych (np. terenów KS „Nadwiślan”),
- Dopuszczenie, za zgodą konserwatora wojewódzkiego i ZMZ, nowych kompozycji zieleni na niezainwestowanych powierzchniach, realizowanych na podstawie projektu, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji parkowych,
- Rekompozycja i wzbogacenie funkcjonalne Placu Nowego i Placu Wolnica, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia zieleni wysokiej i niskiej,
- Poszerzenie zielonych terenów rekreacyjnych – stworzenie spójnego projektu zagospodarowania, m.in. wyznaczenie i zagospodarowanie terenów piknikowych oraz terenów sportów amatorskich: jogging, nordic-walking,
- Łąka wypoczynkowa w parku przy Bulwarze Inflanckim – leżaki,
- Wyznaczenie wybiegów dla psów oraz dostawienie koszy na zwierzęce odchody,
- Zakaz zmniejszania okienek na drzewa i krzewy lub ich likwidacja na rzecz miejsc postojowych, stacji rowerowych, hulajnóg itp.,
- Nakaz powiększania okienek na drzewa i ich łączenia w ciągłe pasy zieleni (np. ulica Mostowa, Rybaki, Węglowa, Augustiańska, Koletek, itd.),
- Zakaz dekorowania drzew (doniczki, reklamy),
- Nakaz wprowadzania nawierzchni mineralnych, półprzepuszczalnych, perforowanych zamiast nawierzchni utwardzanych na zieleńcach, skwerach, Bulwarach
- Realizacja kompleksowego projektu (fakultatywnie w wyniku konkursu obligatoryjnie z konsultacją społeczną) zagospodarowania wzdłuż estakady kolejowej,
- Rozważenie likwidacji parkingów i tworzenia w ich miejscach zielonych skwerów i placów,
- Projekty zgłaszane w Budżecie Obywatelskim powinny być spójne z wytycznymi planu ochrony,
- Projektowana zieleń powinna być jednorodna stylistycznie, dopasowana do miejsca (architektura, bulwary, pasy drogowe)

Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki

Obszar Kazimierza i Stradomia w swej generalnej strukturze nie uległ znaczącym zmianom na przestrzeni ostatnich lat.

- Zachowuje historyczny kształt narastającego przez stulecia układu urbanistycznego, podlegającego wprawdzie zmianom wynikającym z rozwoju miasta, ale czytelnego w ramach jednostek charakterystycznych dla czasów, kiedy powstawał,
- Uporządkowania wymagają kwestie współczesnej zabudowy, wchodzącej w historyczny układ przestrzenny (np. ulice: Kupa, Izaaka, Skawińska, Piekarska), słabo kontrolowanych przekształceń w obiektach ewidencyjnych, uporządkowanie zasad „renowacji” parterów kamienic,
- Groźna dla krajobrazu jest „eksterytorialność” terenów przemysłowych, która skutkuje

- budową apartamentowców. Zabudowa powinna być możliwa wyłącznie w pierzejach, jako kontynuacja formowania ulic (katastrofalny przykład ul. Trynitarskiej),
- Regulacja użycia reklam w przestrzeni publicznej, według identycznych zapisów jak uchwały o utworzeniu Parku Kulturowego Stare Miasto, z dopuszczeniem form nawiązujących do tradycji miejsca,
 - Zakaz zaklejania szyb reklamami na całej powierzchni – witryna ma być witryną, inaczej zatraceniu ulegają proporcje fasad,
 - Zakaz umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną Parku Kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego,
 - Opracowanie wzorcowego zestawu szyldów, krojów czcionek (Baza Dobrych Praktyk),
 - Stała walka z graffiti.

Wskazania w sferze polityki informacyjnej

- Oznaczenie przestrzeni informacją, że znajdujemy się w obszarze wpisu UNESCO i Pomnika Historii. Z tej identyfikacji Miasto niemal nie korzysta,
- Wbrew pozorom niezbędna jest skoordynowana akcja informacyjna, system komunikacji wizualnej najwyższej klasy, dostosowany do stylu i charakteru miejsca oraz czytelnie eksponujący jego wielowątkowe bogactwo,
- Przez Stradom i Kazimierz przechodzi wiele szlaków. Może zbyt wiele. Analiza ich wartości i atrakcyjności to zadanie dla Małopolskiej Organizacji Turystycznej,
- Przygotowanie kampanii medialnej wyjaśniającej cele, zasady i przyczyny ochrony obszaru Parku Kulturowego (od identyfikacji wartości, do prawnych reguł współżycia i gospodarowania) – wszystko to, co zwie się „wzmocnieniem partycypacji społecznej”.

Wskazania w sferze społecznej

Realizacja przyjętych celów działania zarządzającego Parkiem może napotykać na różnorodne przeszkody i wymagać rozwiązywania ujawniających się konfliktów pomiędzy interesami różnych użytkowników przestrzeni, pomiędzy często ich interesami prywatnymi lub grupowymi a interesem publicznym. Rozgraniczenie stref turystyczno-rozrywkowych od stref kontemplacji (np. cmentarza Remuh) oraz stref zamieszkania i obowiązkowej ciszy nocnej. Daje się zaobserwować liczne inicjatywy aktywistów miejskich, które starają się monitorować silne pragnienie inwestorów dostosowania historycznej przestrzeni do bieżących potrzeb i mód (np. Plac Nowy, ul. Szeroka). Klimat tymczasowości (np. parkingi food trucków) może być atrakcyjny dla turystów, ale szkodliwy dla miasta i jego estetyki.

- Zachowanie funkcji mieszkalnej budynków (najlepszy poziom ochrony wartości kulturowych), ograniczenie możliwości nieskrępowanego zamieniania ich w hostele i Airbnb. Zatrzymanie odpływu mieszkańców, wypieranych przez działalność turystyczną,
- Zatrzymanie procesu rosnącej anonimowości podmiotów działających w obszarze Parku oraz obojętności mieszkańców wobec ich miejsca zamieszkania,
- Poprawienie dostępności przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych,
- Konieczne są ograniczenia, poprzez ustawianie znaków drogowych, możliwości poruszania się z wykorzystaniem pojazdów elektrycznych i urządzeń transportu osobistego (hulajnogę, segway, melekę), których obecność stanowi element zagrożenia w ruchu pieszym oraz swoje zaśmiecenie przestrzeni publicznej,

- Poprawa bezpieczeństwa, skuteczne przywrócenie instytucji dzielnicowego i patrole (PIESZE!) Straży Miejskiej. Poczucie zagrożenia jest większe niż realne niebezpieczeństwo – obecność umundurowanych funkcjonariuszy poprawi samopoczucie mieszkańców, zwłaszcza osób starszych,
- Odtworzenie życia artystycznego – preferencyjne stawki czynszu w lokalach miejskich dla galerii sztuki, rzeczywiste wsparcie chwalonych i wymienianych w rozmaitych programach „instytucji kultury o zasięgu ponadlokalnym”,
- Niezbędne jest utrzymanie usługowo-handlowego charakteru głównych osi i placów oraz zachęty do rewitalizacji placówek handlowych. Preferencyjne stawki czynszu za użytkowanie lokalu zrewitalizowanego na koszt najemcy,
- Preferencyjne stawki czynszu dla rzemiosła, ochrona istniejących zakładów i warsztatów.

Wytyczne szczegółowe w zakresie WAK i ciągów

Identyfikacja działań, których podjęcie służy realizacji zadań i osiągnięciu celów. To sposoby odpowiedzi na poszczególne problemy występujące w poszczególnych WAK i CIĄGACH. Wytyczne dla poszczególnych WAK powstały jako wartość średnioważona wytycznych dla poszczególnych części składowych każdego zespołu. Dla każdego z nich określono:

Wytyczne działań ochronnych i konserwatorskich:

- KONS – konserwacja: wszelkie zabiegi, których celem jest utrzymanie stanu obecnego wnętrza, z uzupełnieniami i uczytelnieniami,
- INTE – integracja: łączenie substancji starej i nowej, scalanie układów zatartych,
- REKN ----- rekonstrukcja -: odtwarzanie elementów i zespołów wg danych historycznych,
- RKOM – rekompozycja: tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem lub zaznaczeniem relikwów dawnych układów,
- KREA – kreacja: tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem inspiracji dawnymi formami i układami.

Model procesu ochrony¹²:

- Ao – ścisłej ochrony konserwatorskiej zachowawczej,
- A – ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- B – ochrony częściowej,
- E – ochrony elementów lub/i ekspozycji,
- K – ochrony podstawowych cech krajobrazowych.

Model procesu użytkowania:

- kontemplacja – to spełnienie warunków, pozwalających na najpełniejsze wykorzystanie tożsamości miejsca (genius loci); przewaga funkcji usługowych (prymat wartości zastanej),
- kontemplacja ekstensywna – to użytkowanie z najwyższą dbałością o zastaną wartość miejsca, uwarunkowane np. funkcjami kultowymi, często z ograniczoną dostępnością,
- kontemplacja intensywna – to najpełniejsze użytkowanie wartości miejsca jako katalizatora aktywności, osnutej na jego fenomenie, niewymagające jednak trwałych i nieodwracalnych zmian,

¹² Dawniej strefy ochrony konserwatorskiej.

- penetracja – to spełnienie warunków dla wprowadzania funkcji komercyjnych, przy zachowaniu możliwości odwołania się do tradycji miejsca (równowaga wartości zastanej i dodanej),
- partycypacja – prymat nowych funkcji komercyjnych, o znacznej intensywności.

Model kształtowania widoku

- zachowywanie: działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- doskonalenie: działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- uzupełnianie: działania polegające na uzupełnianiu obecnego stanu wnętrz AR-K i zespołów wnętrz AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych,
- uczytelnianie: działania polegające na ciągłej korekcie czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie,
- porządkowanie: działania polegające na ciągłej korekcie stanu, czytelności i jednorodności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się, współczesnych elementów,
- odnawianie: działania polegające na kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych we wnętrzach i zespołach wnętrz AR-K, odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń,
- scalanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie i usuwanie dużych elementów w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zatartych układów,
- wydzielanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie elementów w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych,
- wydobywanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu właściwej, zamierzonej założeń projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy,
- przywracanie: działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrz lub zespołów wnętrz AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji,
- mianowanie: działania polegające na nadaniu znaczeń wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrz,
- przemianowanie: działania polegające na przywróceniu znaczeń tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich atrakcyjności i wydobywania ich rzeczywistej wartości,

- harmonizowanie: działania polegające na ciągłej dbałości o stan wnętrza AR-K i jakość przebywania w nich poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z komercją, wydarzeniami artystycznymi itp.,
- kontynuowanie: działania polegające na kształtowaniu wnętrza i zespołów wnętrza AR-K, będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian.

Modele kształtowania tożsamości miejsca:

- sublimacyjny – podkreślanie, wydobywanie, doskonalenie, uwznioślanie zastanych wartości,
- addycyjny – doskonalenie formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, poprzez dodawanie, niewielkich uzupełnień współczesnych,
- integracyjny – łączenie dawnej i nowej formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, na zasadach równowagi,
- aplikacyjny – poszukiwanie nowej tożsamości poprzez wprowadzanie nowych funkcji, form, znaczeń – w nawiązaniu do tła historycznego.

WAK		WYTYCZNE DLA WAK	WYTYCZNA DLA ZWAK	Przykładowy fragment tabeli WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa			Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
I.1	Zakole Wisły	RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
I.2	Plac Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
I.3	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
II.1	Rybaki	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
II.4	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III.2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY
III.3	Bożogrobcy	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY

Wykaz działań szczegółowych w poszczególnych ZWAK w formie materiału operacyjnego

Zestaw typów działań, przypisanych do poszczególnych podmiotów działań w obrębie poszczególnych obszarów parku, nazwanych zespołami wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K).

| 26

Podmioty działania

Wiodące problemy wynikające z funkcji, formy, struktury, znaczeń oraz tempa i kierunków przekształceń poszczególnych części składowych krajobrazu parku kulturowego. Są to:

ZS. ZABUDOWA – STRUKTURA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

- **ZWARTOŚĆ Z** (zewnątrzna): domknięcie kwartału zabudowy, zwartość zewnętrznych ścian grupy zabudowy – budynków, grup zieleni, stanowiących ściany zespołu wnętrz AR-K,
- **ZWARTOŚĆ W** (wewnętrzna): zdefiniowanie wnętrza kwartału zabudowy, zgodność z pierwotnym rozplanowaniem, tworzących wewnętrzne podziały zespołu wnętrz AR-K,
- **RÓWNOWAGA H** (w planie, horyzontalna): proporcje zabudowy oraz terenów nie gruntowych oraz zieleni wysokiej i niskiej, stanowiącego zespół wnętrz AR-K,
- **RÓWNOWAGA V** (w przekroju, w odniesieniu do wysokości, pionowa): proporcje powierzchni kwartałów oraz powierzchni niezabudowanych do wysokości zabudowy,
- **DOSTĘPNOŚĆ**: stopień i rodzaj powiązań komunikacyjnych łączących kwartał zabudowy z zewnętrzną siecią komunikacji kołowej i pieszej; wjazdy, wejścia, bramy przejazdowe.

ZF. ZABUDOWA – FORMA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

- **PROPORCJE**: proporcje wzajemne brył zabudowy,
- **TRANSPARENTNOŚĆ**: proporcje powierzchni okien, witryn do powierzchni elewacji,
- **ZWIĘCZENIA**: formy i proporcje dachów, attyk, świetlików dachowych,
- **PORZĄDKI**: formy i proporcje porządków występujących na elewacjach budynków,
- **DETALE**: nasycenie detalami architektonicznymi i ich formy – w bryłach budynków,
- **KOLOR**: występowanie pierwotnych, przewidzianych projektem barw i proporcji barw w elementach budowl; kolor elewacji, dachów, stolarki, detali.

PK. PRZESTRZENIE PUBLICZNE, w aspekcie funkcji KOMUNIKACYJNYCH I REPREZENTACYJNYCH, określona przez takie cechy i właściwości jak:

- **DOGMAT** (czytelność i jakość założeń pierwotnych): przeznaczenie komunikacji wg założeń pierwotnych, wynikających z przekonań, wymagań i uwarunkowań z czasów powstawania, funkcji obronnych, funkcji reprezentacyjnych i propagandowych,
- **ŚCIANA/KULISY**: zwartość i kulisowość ścian, budujących wnętrza w przestrzeni publicznej,
- **CIEŃ** (zasięg oddziaływania zabudowy na przestrzeń terenów komunikacji): proporcje szerokości traktu lub rozmiarów placu i wysokości zabudowy,
- **SEKWENCJA**: występowanie świadomie kształtowanej sekwencyjności wnętrz,
- **OTWARCIA**: występowanie otwarć widokowych z przestrzeni publicznych,
- **ZAMKNIĘCIA**: występowanie zamknięć widokowych we wglądach z przestrzeni publicznych,
- **ZGODNOŚĆ**: stopień integralności pierzei i płaszczyzn (ścian i podstawy placów i/lub ulic), wzajemne odpowiadanie sobie ukształtowania komunikacji pieszej, trawników, grup zieleni, małej architektury – z formą elewacji.

PZ. PRZESTRZENIE PUBLICZNE – ZIELEŃ

- IDEA: zdefiniowane przeznaczenie pierwotne (cechy ideowo-funkcjonalne) zespołów zieleni,
- KOMPOZYCJA: występowanie i jakość kompozycji zieleni, stopień jej nieprzypadkowości i stylowości,
- GATUNKI: jakość składu gatunkowego zieleni,
- ZDROWOTNOŚĆ: stan zdrowotny zieleni,
- URZĄDZENIE: rodzaj, jakość elementów wyposażenia terenów zieleni: elementów rzeźbiarskich, ławek, latarni, koszy na śmieci, tablic informacyjnych, schodów terenowych, altan itp.

E. EKSPozyCJA

- DYSTANS: występowanie dalekich, ponadlokalnych wglądów w krajobraz, widoków komponowanych w ramach pierwotnego założenia urbanistycznego lub świadomie zapożyczonych,
- ROZLEGŁOŚĆ: występowanie rozległych ekspozycji panoramicznych, o szerokim kącie ujęcia,
- MONUMENTALNOŚĆ: występowanie założonej monumentalizacji widoków,
- MALOWNICZOŚĆ: występowanie założonej lub ewolucyjnej wieloskładnikowości, spontaniczności, bogactwa widoków,
- DESYGNAT: występowanie zamierzonej demonstratywności – ekspozycji biernej wybranych budowli, pomników, grup zieleni, jako elementów pierwotnej kompozycji,
- EFEKT: występowanie zamierzonej sceniczności i iluzyjności widoków – efektów wydłużenia, skrócenia, rozszerzenia, powiększenia lub pomniejszenia eksponowanych obiektów, zespołów, traktów itp.,
- PLANY (HIERARCHIA PLANÓW): występowanie założonej hierarchizacji i kulisowości widoków w ekspozycji,
- DOMINACJA (HIERARCHIA DOMINACJI): występowanie założonej hierarchizacji dominat, subdominant, akcentów w ekspozycji.

Typy działań

Działania określono w wyniku diagnozy stanu, wartości, kierunku i tempa przemian krajobrazu – waloryzacji (ocenie wartości) i wytycznych (ogólnych) jego kształtowania. Działania te określono jako:

- zachowywanie: działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu wnętrza i zespołów wnętrza AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- doskonalenie: działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu wnętrza i zespołów wnętrza AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- uzupełnianie: działania polegające na uzupełnianiu obecnego stanu wnętrza AR-K i zespołów wnętrza AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych,
- uczytelnianie: działania polegające na ciągłej korekcie czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie,

- porządkowanie: działania polegające na ciągłej korekcie stanu, czytelności i jednorodności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się, współczesnych elementów,
- odnawianie: działania polegające na kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych we wnętrzach i zespołach wnętrz AR-K, odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń,
- scalanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie i usuwanie dużych elementów w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych,
- wydzielanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie elementów w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych,
- wydobywanie: działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu właściwej, zamierzonej założeń projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy,
- przywracanie: działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrz lub zespołów wnętrz AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji,
- mianowanie: działania polegające na nadaniu znaczeń wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrz,
- przemianowanie: działania polegające na przywróceniu znaczeń tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich rozpoznawalności, atrakcyjności i wydobywania ich rzeczywistej wartości,
- harmonizowanie: działania polegające na ciągłej dbałości o stan wnętrz AR-K i jakość przebywania w nich poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z komercją, wydarzeniami artystycznymi itp.,
- kontynuowanie: działania polegające na kształtowaniu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian.

ZWAK: STRADOM Przykładowa karta ZWAK

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III.2	Misjonarze	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	Brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
III.3	Bożogrobcy	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
III.4	Piekiełko	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	KONTYNUACYJNY
III.5	Koletki	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
III.6	Nadwiślan	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	mierne	najwyższe	mierne	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU

Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III.2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY

Podsumowanie

Teren proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem to obszar o analogicznych wartościach, szansach i zagrożeniach, co sąsiedni Park Kulturowy Stare Miasto. Widoczne są jednak różnice, wynikające ze sposobów zainwestowania obszaru, z liczebności i rozmieszczenia mieszkańców oraz większego zróżnicowania substancji urbanistycznej i architektonicznej. Te z kolei otwierają znacznie większą ilość potencjalnych konfliktów i potrzeb zdefiniowania polityk ochrony oraz rozwoju. Generalnie można zarysować dwa brzegowe - konkurencyjne i wykluczające się - scenariusze kierunków przemian – procesów przyszłych (wyrastających organicznie z procesów współczesnych):

1. wariant eksploatacyjny – maksymalne wykorzystanie koniunktury turystyczno-rozrywkowo – użytkowej, co będzie prowadzić do wypierania mieszkańców, agresywnych inwestycji, sukcesywnej wymiany substancji architektonicznej, zaśmiecania krajobrazu substandardowymi stoiskami przenośnymi oraz może nieść zagrożenie zupełnego zagubienia *genius loci*;
2. wariant kontemplacyjny – poszukujący recepty zrównoważonego rozwoju, w którym jest miejsce na dobrostan mieszkańców oraz aktywności turystyczne oparte o smakowanie wartości krajobrazowo – kulturowych i pogłębione poznawanie oferty kulturalnej. W takim wariantcie wartości krajobrazu kulturowego oraz poszczególnych zabytków stają się kluczowymi, dla utrzymania atrakcyjności oferty obszaru. Stąd wariant intensyfikujący działania konserwatorskie, w celu zachowania i wyeksponowania wartości historycznej miejsca.

Warianty brzegowe są przerysowane i trudno sobie wyobrazić ich realizację w czystej postaci. Realna droga rozwoju, kierunku przemian przyszłych, przebiega gdzieś między skrajnościami. Scenariusze przemian i procesów przyszłych zależą od wyborów dokonywanych obecnie. Dbłość o krajobraz kulturowy oraz substancję zabytkową, które zapewniają obszarowi Parku Kulturowego wyjątkowość, to inwestycja prorozwojowa. Jednak stwierdzenie, że celem jest rozwój nic nie wyjaśnia. Procesy przyszłe mogą bowiem ogniskować się wokół rozwoju konsumpcyjnego lub kontemplacyjnego, zrównoważonego, bądź jednostronnego. W każdym wypadku skutki dla zasobów dziedzictwa oraz stopień wykorzystania tych zasobów będzie inny. Mogą wiązać się z gruntownymi przekształceniami krajobrazu, bądź z postawami zachowawczymi. Wybór drogi zależy od wielu składowych ekonomicznych, społecznych, ideowych. Plan ochrony Parku Kulturowego nie jest instrumentem zdolnym do ingerencji w politykę Miasta, w takiej skali. Jednak Plan ochrony Parku Kulturowego, wskazując możliwe rozwiązania, ma szansę przeważyć w wyborze postaw pro konserwatorskich, jako podstawy wizji rozwoju dzielnicy.

Park Kulturowy ma zadbać o wycinek rzeczywistości: porządek przestrzenny, stylistykę budynków, uczytelnienie widoków i takie sformułowanie zaleceń dla zieleni, by dzikie chaszcze można było zamienić w zieleni dopełniającą architekturę i ład przestrzenny. Ma zadbać o przywrócenie mieszkańcom wygody i piękna dzielnicy, wizualnego i funkcjonalnego komfortu, dumy z tego miejsca.

Wiele spraw dla mieszkańców istotnych musi być jednak załatwione w innych trybach administracyjnych, bo zapisy Planu ochrony Parku Kulturowego to tylko jedno z elementów składowych recepty na sukces. Więcej znaleźć można w innych programach miejskich, gdzie głównymi celami są:

- dostosowanie warunków życiowych i mieszkaniowych społeczeństwa lokalnego do współczesnych standardów,
- zachowanie i rewitalizacja budynków i obiektów o walorach historycznych, kulturowych, architektonicznych i urbanistycznych,

- podniesienie walorów przestrzeni publicznej dla mieszkańców i turystów,
- poprawa sytuacji ekologicznej oraz modernizacja infrastruktury socjalnej i technicznej.

Pod względem jakości i znaczenia potencjału dziedzictwa kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zachowują autonomiczność względem innych części miasta, o czym decydują wątki historyczne i substancja zabytkowa. To zdecydowanie mocna strona i wartość obszaru Parku Kulturowego. W sferze niematerialnej dopełnieniem owej wyjątkowości jest „legenda Kazimierza” i jeden z ważniejszych w Polsce obszar reprezentacji dziedzictwa kultury żydowskiej (choć, jak wielokrotnie podkreślano, to tylko część tradycji Kazimierza). Optymalizacji i świadomego kreowania wymaga system powiązań funkcjonowania ekonomicznego z ekspozycją i użytkowaniem zespołu zabytkowego, przy poszanowaniu praw i komfortu mieszkańców.

Korelacja zadań w sferze zarządzania obszarem i działań ochronno-konserwatorskich, to istotna szansa podniesienia jakości życia w obszarze parku kulturowego. Wydaje się niezbędnym zachować komercyjny charakter części obszaru, a z drugiej strony wzmocnić poczucie bezpieczeństwa i komfortu warunków życia stałych mieszkańców. Celem działania powinna być ochrona wyjątkowości urbanistycznej i historycznej obszaru, substancji zabytkowej, zieleni oraz relacji krajobrazowych, jako istotnych zarówno w perspektywie eksploatacji turystycznej, jak i warunków życia mieszkańców.

Zagrożenia wiążą się z niebezpieczeństwem utraty substancji historycznej i przeinwestowania funkcjonalnego, które może zatrzeć wyjątkowy charakter obszaru. Najistotniejszym zagrożeniem jest utrata substancji zabytkowej w skali obiektów i kompozycji przestrzennej w wyniku nieskoordynowanych, jednostkowych decyzji, ignorujących wartości zespołu. Istotnym zagrożeniem są zmiany w poczuciu i rozumieniu tożsamości miejsca. Niezbędnym czynnikiem polityki Miasta w tym kontekście powinna być dążność do zachowania charakteru obszaru Parku Kulturowego z wykorzystaniem uwarunkowań, jakie daje zastana, historyczna kompozycja urbanistyczna. Skrajną ostrożność powinny budzić koncepcje ingerencji w substancję (np. wymiana bruków ulic Kazimierza, docieplanie elewacji, wymiana zabudowy), ekspansja form substandardowych (food trucki, budki handlowe) lub obcych formalnie (pływające restauracje i hotele nad Wisłą).

Procesy trwające w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem, to wypadkowa kontynuacja procesów przeszłych. Uwarunkowania współczesności powodują ewolucję zachodzących zjawisk. Procesy trwające uwzględniono przy delimitacji obszaru Parku oraz przy wyznaczaniu wewnętrznych podziałów. Procesy trwające w kontekście polityki ochronnej mogą być postrzegane jako tendencje pozytywne, kwalifikowane do rozwijania i podtrzymywania, jako synergiczny element systemu ochrony, jako tendencje występujące, ale niewpływające bezpośrednio na realizację celów ochronnych oraz jako procesy negatywne, które należy modyfikować, by móc realizować cele ochronne. Wśród negatywnych procesów trwających, które niepoddane świadomej polityce ochronnej, mogą powodować destrukcję wartości zespołu wyróżniono m.in.:

- umacnianie się anonimowości i nieczytelności intencji grup inwestorskich,
- tworzenie warunków sprzyjających niekontrolowanym lub pozostającym pod ograniczoną kontrolą procesom inwestorskim w cennych pod względem kulturowym i krajobrazowym terenach,
- tendencję do przeskalowywania inwestycji ze względu na interes ekonomiczny,
- tworzenie warunków sprzyjających przypadkowości decyzji dotyczących rozwoju przestrzennego lub popełniania błędów w odniesieniu do potrzeb ochrony krajobrazu kulturowego bądź przyrodniczego,

- nasilanie się procesów dezintegracji społecznej i wzrostu anonimowości podmiotów działających w obszarze proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem,
- rozproszenie faktycznych przychodów mieszkańców oraz samorządu i w konsekwencji spowolnienie ich napływu (lub co najmniej brak czytelnego impulsu dla dodatkowego, planowego ich wzrostu),
- teatralizacja dziedzictwa i fasadyzacja zabudowy,
- dominacja interesu ekonomicznego nad interesem mieszkańców obszaru,
- tworzenie zamkniętych enklaw nowej przedsiębiorczości i kameralnych, autonomicznych układów urbanistycznych (np. tereny przemysłowe w rejonie Dajworu),
- skłonność do monokultury barowo – hotelowej, jako sposobu zagospodarowania zabudowy i tworzenia oferty przemysłu turystycznego,
- specyficzne dla obszaru upodobanie do tymczasowości i substandardowości części ofert turystycznych i gastronomiczno-rozrywkowych (np.: food trucki, meleksy, handel uliczny na Placu Nowym, fast food),
- symbolem współczesnych procesów mogą być konflikty: mieszkańcy – przedsiębiorcy i inwestorzy, piesi – cykliści – samochody, meleksy – turyści piesi, turystyka użytkowa – turystyka kontemplacyjna, parkingi – przestrzeń publiczna, bruki i przestrzenie otwarte – zieleni miejska, tereny zieleni – inwestycje budowlane, zieleni tradycyjna – uliczne donice i skrzynie z zielenią.

Jednocześnie stwierdzenie o przewadze procesów negatywnych nie odpowiada w pełni rzeczywistości. Równolegle można zaobserwować procesy pozytywne:

- utrzymującą się tendencję do realizacji profesjonalnych prac konserwatorskich i remontów adaptacyjnych zachowujących charakter mieszkalnej zabudowy historycznej,
- napływ środków inwestycyjnych, z których część służy podniesieniu stanu technicznego i poprawie infrastruktury technicznej budynków historycznych,
- wzrost świadomości, co do roli zieleni miejskiej, potrzeby jej ochrony i rozwoju,
- działanie w ramach dużych projektów, służących zarówno podniesieniu jakości przestrzeni publicznej, jak i optymalizacji komunikacji (ul. Krakowska),
- dbałość o stan zachowania najcenniejszych zespołów zabytkowych (działania SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków); wysoki poziom konserwacji zabytków najcenniejszych i dobry ich stan zachowania,
- rosnącą w siłę aktywność rozmaitych gremiów przywracających pamięć o różnorodności kulturowej dzielnicy, a w szczególności pamięć dziedzictwa kulturowego Żydów kazimierskich,
- liczne inicjatywy podtrzymania genius loci (szyldy i sklepiki na ul. Jakuba, lokale przy Szerokiej, działania na Placu Nowym),
- konsolidację społeczną mieszkańców Kazimierza, czego wyrazem są działania w obronie warunków życia w granicach obszaru Parku Kulturowego,
- wpisanie się w miejscową tradycję kulturową muzeów i galerii oraz instytucji kultury kreujących charakter obszaru,
- samo powołanie Parku Kulturowego, jako narzędzia prawnego ochrony krajobrazu historycznego,
- sieciowanie atrakcji i otwieranie się na sąsiednie tereny miasta (Kładka Ojca Bernatka, planowana kładka na Ludwinów),

- niewiadomym, ale potencjalnie pozytywnym procesem trwającym i perspektywicznym jest otwieranie się połączeń z innymi częściami miasta, przy okazji modernizacji linii kolejowej, która jednocześnie wyznacza granice parku; zastąpienie dotychczasowego nasypu ziemnego otwarciami pod estakadą kolejową stwarza nowe perspektywy zagospodarowywania przestrzeni publicznych i komunikacji z sąsiednimi wnętrzami architektoniczno-krajobrazowymi,
- ugruntowanie „marki”, popularności Kazimierza, jako wartościowego obszaru w skali miasta,
- utrzymanie dobrej dostępności obszaru środkami komunikacji zbiorowej,
- wysoką jakość architektoniczną części inwestycji współczesnych.

Procesy trwające ukazują pozytywne kierunki rozwoju i ujawniają słabości systemowe zarządzania oraz ochrony obszarów o szczególnej wartości historycznej i krajobrazowej. Na przykład inwestycje realizowane przy ul. Stradomskiej i planowane w ogrodach OO. Misjonarzy, które diametralnie zmieniają logikę układu urbanistycznego i rozmieszczenie funkcji w skali miasta, to wynik niewystarczającej współpracy służb ochrony zabytków z procesem planowania przestrzennego. Opóźnienia inwestycyjne w modernizacji ulicy Krakowskiej wynikają z niedostatecznego rozpoznania badawczego obszaru przed podjęciem inwestycji. Dodatkowo okoliczności związane z remontem ul. Krakowskiej ujawniły luki w wiedzy o przeszłości Kazimierza oraz potrzebę poszerzenia archeologicznego rozpoznania przeszłości miasta. Zatem nawet dostrzeżenie dysfunkcji systemowych może być dyskutowane w celu poprawy funkcjonowania systemu ochrony i zarządzania. Warunkiem jest uzgodnienie celów i kierunków działań, które mają służyć utrwaleniu wartości uznanych za doniosłe społecznie. Powołanie Parku Kulturowego jest również sposobem czynnego włączenia się w procesy trwające w celu ich racjonalnej modyfikacji.

W obszarze Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem powtarzane są dotąd mechanizmy znane ze Starego Miasta, które z powodu popełnionych w przeszłości błędów i zaniechań zamieniło się w konserwatorsko-impresowy produkt turystyczny, pomieszczenie bezcennych zabytków i przyzwolenia na najprymitywniejszą rozrywkę. Diagnozę tę boleśnie potwierdzają obserwacje miasta w dobie pandemii, gdy nie rozprasza uwagi tłum turystów, a ciemne okna dowodzą pustki społecznej i utraty atrybutów miasta żywego. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem jest prężnym, pełnoprawnym elementem składowym Krakowa. Obszarem zintegrowanym nim geograficznie i administracyjnie, mentalnie, kulturowo i gospodarczo. Zatem konieczna jest dbałość o przestrzenie prywatne i publiczne, ich estetykę, autentyczność substancji, sposoby użytkowania i udostępniania.

Chciałoby się dodać jeszcze: „poszanowanie prestiżu”, ale to trudne. Wiele lat, najpierw „czarnego PR” (Kazimierz to siedlisko meneli), potem bezładnego używania tradycji miejsca dla uciechy chwilowych gości, żądnych prostych, ale hałaśliwych rozrywek, dało efekt w postaci uprzedzeń. Badania wskazują na sceptyczne nastawienie samych mieszkańców, jeśli chodzi o szanse na pozytywne przemiany w ich dzielnicy. Tę opinię należy przełamać, bo - zwłaszcza Kazimierz - funkcjonuje w triadzie

- mieszkańcy dzielnicy,
- mieszkańcy Krakowa,
- turyści.

Skuteczność działania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zależy od ustalenia hierarchizacji kierunków i zakresów działań oraz harmonogramu i sposobów ograniczania zagrożeń. Zakres i sposoby hierarchizacji ochrony elementów i całości krajobrazu parku kulturowego obejmują:

- eliminowanie i minimalizowanie zagrożeń, w szczególności niekontrolowanych zmian w substancji kulturowej, przyrodniczej i powiązaniach widokowych, np. nie wznoszenie obiektów zmniejszających walory krajobrazowe;
- zachowanie i poprawę stanu walorów krajobrazu kulturowego przez np. uzupełnianie zanikłych, udokumentowanych historycznie elementów tego krajobrazu, zachowanie aktualnej różnorodności krajobrazowej i wzbogacanie jej poziomu, umiejętną gospodarkę zielenią, podporządkowaną aspektom ekspozycji widokowej;
- identyfikację i rozwiązywanie konfliktów według zasady „dobrego przykładu” i „krok po kroku”, gdzie najważniejszym partnerem są lokalnie działające organizacje pozarządowe, fora i portale internetowe oraz media interesujące się na co dzień dzielnicą i jej mieszkańcami.

Osobnej uwagi w skali procesów trwających wymagają doświadczenia czasu pandemii. Gwałtowne załamanie, lub znaczne ograniczenie ruchu turystycznego ukazuje złe strony monokultury restauracyjno-hotelowej oraz modelu miasta bez mieszkańców. W obszarach o większej liczbie stałych mieszkańców funkcjonują lokalne rynki zbytu, jest miejsce na usługi i zakłady rzemieślnicze, na sąsiedzkie więzi i społeczną aktywność. W obszarach zdominowanych przez przemysł użytkowo – turystyczny odpływ turystów wytwarza lukę, której nie ma kto zapełnić. Doświadczenie pandemii trwa i zbyt wcześnie na jego podsumowujące omówienia. Jednak na tle procesów trwających można stawiać tezę, iż nie przejdzie bez echa, a zadaniem zarządzających będzie monitorowanie zmian i skutków oraz zwrot ku polityce zrównoważenia czynników miastotwórczych. W sferze ochrony substancji zabytkowej załamanie koniunktury skutkuje spowolnieniem bądź przerwaniem prac adaptacyjno remontowych, co w dłuższej perspektywie przełoży się na wzrost zagrożeń dla substancji architektonicznej. Może wpływać również na stan substancji pośrednio, przez ubożenie właścicieli i brak środków na bieżące utrzymanie obiektów. Ta perspektywa zmusza do rozważenia możliwych działań interwencyjnych i pomocowych ze strony Gminy Miejskiej Kraków, w przypadku rozwoju sytuacji kryzysowej.

Szansą powinno być kompleksowe spojrzenie na politykę ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego Krakowa, jako całości – z uwzględnieniem strefowania w kontekście Kazimierza ze Stradomiem, Starego Miasta, Podgórze, a nawet Nowej Huty, czy szerzej parków krajobrazowych i miejscowości satelitarnych w otoczeniu miasta. Rozwój spojrzenia „sieciowego” łączącego atrakcyjne obszary historyczne i krajobrazowe w spójną i komplementarną całość funkcjonalną otwiera dalsze możliwości kreowania jednocześnie polityki ochronnej i rozwoju ekonomicznego. Zarazem w takim ujęciu koncepcja ochrony konserwatorskiej zespołu Kazimierza ze Stradomiem staje się oczywistą częścią koncepcji ekonomicznej rozwoju aglomeracji krakowskiej i zyskuje rangę priorytetu nie tylko w kontekście konserwatorskim, ale i szerzej rozumianej polityki miasta.

Wytyczne do uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie – propozycje do zapisu w zakresie zakazów, nakazów i ograniczeń

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w odniesieniu do struktury krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia:

- DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego,
- DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych,
- DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych,
- DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych,
- DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie powiązań widokowych i ekspozycji krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających,
- E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej,
- E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych,
- E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie przestrzeni publicznych; komunikacji i zieleni na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania,
- K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywanie zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników,
- K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym

indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji:

- zachowanie, uzupełnienie i scalanie układu zieleni,
- uczytelnianie, porządkowanie i odnowa układu zieleni,
- przywracanie, harmonizowanie i kontynuacja układu publicznych terenów zieleni,
- likwidacja urządzeń, obiektów szpecących kompozycję urbanistyczną na terenach zielonych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie: śmietników trwałych i tymczasowych od strony przestrzeni publicznych, kiosków i obiektów tymczasowych: food trucków i budek handlowych.

Realizacji ochrony, o której mowa powyżej powinny służyć:

- aktualizacja miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Parku,
- opracowanie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a następnie uchwalenie Planu ochrony,

Na obszarze Parku Kulturowego ustala się następujące zakazy i ograniczenia:

- ZA 1: zakaz prowadzenia robót budowlanych, prowadzących do zmian formy architektonicznej budynków umieszczonych w rejestrze lub ewidencji zabytków ze szczególnym uwzględnieniem wystroju elewacji, z dopuszczeniem zmian wynikających z uwarunkowań historycznych i ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego; budynek zabytkowy wymaga pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie robót i pozwolenia na budowę, a to musi być zgodne z mpzp.
- ZA 2: wszelkie roboty budowlane dotyczące adaptacji, przebudów budynków lub termoizolacji budynków, w tym zmiana kolorystyki elewacji wymagają zachowania warunku wyprzedzających badań historycznych lub konserwatorskich (w ramach procedury wydawania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie robót przy obiekcie zabytkowym) pozwalających na określenie dawnej kolorystyki elewacji, należy przywrócić kolorystykę pierwotną,
 - wszelkie roboty budowlane w zakresie adaptacji poddaszy winny być poprzedzone wykonaniem analiz widokowych, potwierdzających zachowanie i ekspozycję dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego
 - zakaz rozbiórki obiektu zabytkowego wpisanego wyłącznie do ewidencji zabytków, z uwzględnieniem przepisów odrębnych oraz możliwość odbudowy takiego obiektu z uwzględnieniem wytycznych konserwatorskich wynikających z uwarunkowań historycznych, pod warunkiem zgodności z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
 - dopuszcza się lokalizację na dachach budynków niebędących budynkami frontowymi anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych o wysokości nieprzekraczającej kalenicy budynku frontowego, nakaz zachowania zabytkowej stolarki okiennej, witryn sklepowych, bram wejściowych, wjazdowych. W przypadku konieczności wymiany powyższych elementów, w tym także rynien, wprowadza się zakaz stosowania tworzyw sztucznych oraz wymóg przywrócenia tradycyjnej formy i zastosowania tradycyjnego materiału.
- ZA 3: zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków w miejscach widocznych z poziomu przechoźnia od strony przestrzeni publicznych,
- ZA 4: ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej

polegającej na organizacji imprez: na terenach placów, reprezentacyjnych odcinków ulic (ul. Szeroka)

i parków miejskich dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla tradycji obszaru,

- ZA 5: na terenie Parku Kulturowego ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych –według zapisów uchwały krajobrazowej dla Miasta Krakowa,
- ZA 6: zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- ZA 7: zakaz stosowania światła kolorowego w iluminacji obiektów budowlanych,
- ZA 8: zakaz składowania i magazynowania odpadów poza pojemnikami służącymi do czasowego gromadzenia.

Na terenie Parku ustala się następujące zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej w ogródkach gastronomicznych (kawiarnianych):

- na terenie Placu Wolnica i Placu Nowego odległość ogródków gastronomicznych od fasady budynków wyznacza linia brukowana w nawierzchni chodnika tych placów, a odległość ogródka od jezdni nie może być mniejsza niż 0,5 m, przy jednoczesnym zapewnieniu dojścia do budynku na szerokości portalu bramy wjazdowej
- ogródki gastronomiczne (kawiarniane) na pozostałych chodnikach Parku mogą być lokalizowane z zachowaniem co najmniej 0,5 m skrajni drogowej, jak też co najmniej 1,5 m wolnej przestrzeni chodnika, umożliwiającej swobodne poruszanie się pieszych oraz dojście lub dojazd do budynków na szerokości bramy wejściowej lub wjazdowej, z zastrzeżeniem, że:
 - elementy ogródka położone najbliżej dojścia lub wjazdu do bramy winny znajdować się w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od światła bramy,
 - zarządca drogi lub placu nie wniesie zastrzeżeń do wnioskowanej lokalizacji z uwagi na istniejące uwarunkowania (np. wynikające z organizacji ruchu, natężenia ruchu pieszych i pojazdów, szerokości chodnika, sposobu parkowania pojazdów),
 - ogródki gastronomiczne (kawiarniane), z wyłączeniem ogródków urządzanych w podworcach oraz na czas trwania imprez, mogą być lokalizowane przed budynkiem, w którym znajduje się lokal gastronomiczny, posiadający własne zaplecze oraz wejście od strony ulicy, przy której jest zlokalizowany, przy czym pierwszeństwo mają lokale posiadające bezpośrednie wejście z ulicy lub placu,
 - zakaz umieszczania na terenie ogródków gastronomicznych (kawiarnianych): urządzeń gastronomicznych, stoisk handlowych, urządzeń nagłaśniających oraz stosowania podestów i sztucznych wykładzin na istniejącej nawierzchni,
 - napisy i inne elementy plastyczne na parasolach w ogródkach mogą być usytuowane tylko na lambrekinach otaczających czasze parasoli (dopuszcza się przemiennie logo firmowe lokalu i sponsora, prowadzonej działalności lub informacji o danym lokalu (lub preferowanych wyrobów),
 - urządzenie ogródka na terenie dróg publicznych wymaga zezwolenia zarządcy drogi, wydane zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach - zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,

- zakaz umieszczania w niezabrukowanej strefie wokół drzew, zlokalizowanych w przestrzeni publicznej, jakichkolwiek urządzeń oraz mocowania w koronach drzew oświetlenia, z dopuszczeniem dekoracji świątecznej lub okolicznościowej,
- dopuszcza się lokalizację ogródków kawiarnianych i gastronomicznych w okresie zimowym z zastosowaniem urządzeń grzewczych,

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia pozostałej działalności handlowej i usługowej:

- zakaz prowadzenia działalności usługowej oraz handlowej w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w tym wystawiania i oferowania do sprzedaży towarów, za wyjątkiem istniejących witryn oraz pomieszczeń wydzielonych zgodnie z przepisami odrębnymi;
- dopuszcza się handel obwoźny wyłącznie: obwarzankami krakowskimi - produktami o chronionym oznaczeniu geograficznym w Unii Europejskiej, kasztanami jadalnymi lub pamiątkami związanymi z Kazimierzem i Stradomiem lub ich tradycją kulturową;
- zakaz sprzedaży „z ręki”;
- zakaz emisji do przestrzeni publicznej związanych z prowadzoną działalnością handlową lub usługową obrazów, dźwięków i światła za pomocą urządzeń emitujących, znajdujących się na zewnątrz budynków, jak również znajdujących się wewnątrz budynków, w tym w bramach, przejściach i przejazdach, jeśli emisja skierowana jest przede wszystkim do przestrzeni publicznej; w szczególności dotyczy to emisji za pomocą głośników, wyświetlaczy LCD, wyświetlaczy, taśm i listew LED, neonów i laserów oraz używania do podświetlenia obiektów znajdujących się w witrynach, oknach, bramach, przejściach i przejazdach światła innego niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego;
- zakaz podświetlania w sposób widoczny od strony przestrzeni publicznej położonych na kondygnacjach powyżej parteru okien lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, światłem innym niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światłem o zmieniającym się natężeniu, błyskowym lub pulsującym;
- zakaz ograniczania transparentności przeszkleń lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, za wyjątkiem:
 - ograniczenia transparentności związanego z wykonywaniem robót budowlanych - na czas ich trwania;
 - umieszczania informacji na temat:
 - możliwości dokonywania płatności kartami płatniczymi oraz korzystania z innych kart, w szczególności: rabatowych, lojalnościowych, wydawanych w ramach programów partnerskich,
 - możliwości zwrotu podatku VAT,
 - godzin otwarcia lokalu,
 - ochrony lub monitoringu obiektu - bez nazw i graficznych oznaczeń podmiotów świadczących usługę,
 - przeznaczenia nieruchomości na sprzedaż, na wynajem lub do wdzierżawienia, przy czym informacje te nie powinny łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszkleń;
 - informacji o trwającym w lokalu wydarzeniu artystycznym, muzycznym, literackim w trakcie jego trwania i 1 tydzień wcześniej, przy czym informacje te nie mogą łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszkleń.

- na Placu Wolnica i Placu Nowym dopuszcza się lokalizację targowiska kwiaciarek. Prowadzenie działalności handlowej na targowisku miejskim wymaga zawarcia umowy z Gminą Miejską Kraków. Powierzchnia targowiska oraz jego rozmieszczenie winny być określone w zawartej umowie;
- dopuszcza się możliwość prowadzenia występów artystów ulicznych. Działalność taka wymaga zachowania stosownych warunków oraz na terenie dróg publicznych uzyskania zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków;
- zakaz reklamowania działalności handlowej i usługowej poprzez noszenie kostiumów i przebrań, z dopuszczeniem strojów noszonych przez osoby znajdujące się bezpośrednio przy wejściu do budynku lub lokalu, w którym prowadzona jest reklamowana działalność, przy czym stroje te nie mogą być sprzeczne z tradycją kulturową Kazimierza i Stradomia;
- zakaz rozdawania ulotek z informacjami o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną;
- zakaz prowadzenia działalności usługowej o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną w lokalu, w którym prowadzi działalność gastronomiczną, kulturalną lub rozrywkową;
- zakaz powiadamiania o towarach, usługach lub imprezach polegający na nagabywaniu osób przebywających na obszarze Parku.

Dopuszcza się prowadzenie działalności usługowej w zakresie przewozu osób, przy czym usługi te mogą być świadczone wyłącznie przy wykorzystaniu: pojazdów wolnobieżnych z napędem elektrycznym, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, pojazdów zaprzęgowych, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, publicznego transportu zbiorowego i taksówek.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej polegającej na organizacji imprez:

- na terenie placów dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla Miasta Krakowa, w szczególności Kazimierza i Stradomia,
- przeprowadzenie imprezy na pozostałym obszarze wymaga zachowania warunków określonych na terenie dróg publicznych, zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
- zakaz stosowania paliw stałych na stoiskach gastronomicznych.

Wprowadza się zakaz używania instalacji lub urządzeń nagłaśniających na terenie Parku, z dopuszczeniem ich używania w przypadkach określonych w przepisach odrębnych.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych:

- zakaz lokalizacji, obwożenia i tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w przestrzeni publicznej na terenie Parku, z dopuszczeniem:
 - a) tablic reklamowych i urządzeń reklamowych (za wyjątkiem słupów ogłoszeniowych), towarzyszących odbywającym się imprezom na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
 - b) nieoświetlonych reklam, umieszczonych na rusztowaniach budowlanych elewacji frontowych budynku - wyłącznie na czas trwania robót budowlanych elewacji frontowych zgodnie z przepisami odrębnymi, lecz nie dłużej niż 12 miesięcy, z zastrzeżeniem, że powierzchnia treści i znaków reklamy nie może przekraczać 50% powierzchni

rusztowania; pozostała powierzchnia reklamy powinna przedstawiać wizerunek elewacji budynku, na którym się znajduje,

- słupów ogłoszeniowych z możliwą funkcją handlową - tzw. „okrągłaków”,
- urządzeń reklamowych, w tym wyświetlaczy LCD i LED, stanowiących wyposażenie przystanków komunikacji miejskiej, o treści związanej z komunikacją zbiorową,
- reklam na pojazdach publicznego transportu zbiorowego i rowerach miejskich, działających w ramach systemu, którego organizatorem jest Gmina Miejska Kraków,
- reklam na pojazdach, których wjazd na teren Parku jest uzasadniony potrzebami świadczenia usług dostawczych lub serwisowych, na czas wykonywania tych usług,
- tablice reklamowe na budynku mogą być umieszczane płasko na elewacji lub witrynie lokalu (maksymalnie 20% powierzchni witryny) bądź na wysięgnikach. Nośniki winny być dostosowane do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o wymiarach przekraczających wielkości:
 - dla nośników płaszczyznowych - maksymalnie 1,0 m² powierzchni,
 - dla nośników prostopadłych tzw. wysięgników, maksymalnie odległość 80 cm od elewacji do krańca wysięgnika z sztydem oraz 60 cm wysokości.
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na wysięgnikach na wysokości mniejszej niż 2,5 m nad poziomem istniejącego terenu,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych powyżej linii parteru (gzymsu rozdzielającego parter od pierwszego piętra), w tym w oknach na całej elewacji budynku oraz na dachach i kalenicach oraz ścianach szczytowych budynków,
- zakaz umieszczania więcej niż jednego szyldu informującego o podmiocie i prowadzonej działalności na elewacji budynku, w którym działalność jest prowadzona, oraz zakaz umieszczania takich szyldów na innych budynkach,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o jaskrawej kolorystyce, odbijających światło, odblaskowych, projekcji świetlnych, elementów ruchomych, neonów oraz światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego,
- zakaz umieszczania na elewacji budynków znaków towarowych, za wyjątkiem oznaczenia sklepów firmowych mieszczących się w danym budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na słupach oświetleniowych i trakcyjnych, z wyjątkiem tablic z informacjami dotyczącymi obsługi ruchu turystycznego i drogowego,
- zakaz umieszczania na elewacjach budynków chorągwi, chorągiewek, proporczyków i banerów oraz innych nośników informacji handlowej i wizualnej, za wyjątkiem budynków instytucji, na których jest to dopuszczalne na podstawie przepisów odrębnych oraz towarzyszących odbywającym się imprezom, na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
- zakaz umieszczania banerów usytuowanych w słupie powietrza nad drogami publicznymi i placami; zakaz nie dotyczy dekoracji świątecznej lub okolicznościowej, związanej z wydarzeniami kulturowymi (historycznymi) miasta,
- dopuszcza się lokalizację tymczasowych urządzeń reklamowych i innych urządzeń informacji wizualnej - o wysokości do 3,5 m - wraz z konstrukcją, instalowanych w wykonaniu obowiązków związanych z informacją publiczną oraz towarzyszących odbywającym się imprezom na czas

ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,

- zakaz umieszczania reklam sprzecznych z moralnością publiczną,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w sposób przesłaniający światło bram, przejść i przejazdów oraz otwarte do wewnątrz skrzydła drzwi, bram i krat,
- zakaz umieszczania reklam na nawierzchniach placów i dróg.

Na terenie Parku Kulturowego ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące instalowania urządzeń na elewacjach frontowych budynków oraz oświetlenia:

- zakaz stosowania markiz zasłaniających detale architektoniczne, widoki na zabytki, czy przesłaniających osie widokowe,
- zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- zakaz stosowania światła migającego, zmieniającego barwy do iluminacji obiektów budowlanych; zakaz stosowania reklam i innych nośników świetlnych migających i pulsujących, ekranów, projektorów i wyświetlaczy.

Wytyczne do przyszłych aktualizacji mpzp

Obecnie na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania:

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**BULWARY WISŁY**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**KAZIMIERZ**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**STRADOM**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Zakres ochrony, którą zapewniają te plany, opisano w części B i C II etapu opracowania. Ponadto na obszarze całego Miasta Krakowa obowiązuje Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego – Uchwała CXII/1700/14 Rady Miasta Krakowa z 9 lipca 2014 r. Mimo iż Studium nie jest aktem prawa miejscowego, to uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą naruszać ustaleń Studium, a więc w pośredni sposób wpływa ono na określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Dla stanowienia ochrony w skali krajobrazowej szczególnie istotne są **obszarowe wpisy do rejestru zabytków**. W granicach Kazimierza mamy do czynienia z wpisami do rejestru zabytków układów urbanistycznych, które w obecnej postaci obejmują cały obszar opracowania. Są to:

- Układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12. stanowiący rdzeń całego założenia,
- Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi”, decyzja z dnia 18.07.2011 r., nr rejestru A-1273/M.

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego parku kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M,
- Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 wskazuje działania, które podejmują organy administracji publicznej mające na celu ochronę zabytków. Wśród nich wymienia „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym” Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej; (...). W związku z tym należy zwrócić uwagę na kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym.

Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, co wynika wprost z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek przystąpienia do sporządzenia mpzp powstaje po upływie 3 miesięcy od ustanowienia parku kulturowego.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego parku kulturowego w bardzo szczegółowy sposób opisują działania jakie mogą zostać podjęte w stosunku do budynków, bardzo często rozbijając zapisy na poszczególne obiekty wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków. Ustaleniami planów są również ekspozycje, ochrona widoków, ciągów i osi widokowych; zieleń w postaci szpalerów bądź drzew wskazanych do ochrony.

Przy opracowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego parku kulturowego należy zaktualizować, zwłaszcza w terenie, istniejące zapisy w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania oraz je uszczegółowić. Utworzenie jednego miejscowego planu zagospodarowania może nieść za sobą niebezpieczeństwo ujednolicenia zapisów dla całego obszaru i zatracenia indywidualnych cech poszczególnych kwartałów. Obecnie miejscowe plany zagospodarowania podzielone są na trzy jednostki, odpowiadające różnym zasobom w miarę jednolitych w charakterze. Należy o tym pamiętać, tworząc akt prawa miejscowego. Pamiętać również trzeba, iż ustalenia tzw. uchwały krajobrazowej (uchwała Nr XXXVI/908/20 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 lutego 2020 r. w sprawie ustalenia „Zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń” - uchwała ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 9 marca 2020 r., poz. 1984) zastępują dotychczasowe zapisy planów miejscowych dotyczące małej architektury, reklam (w tym szyldów) i ogrodzeń.

Warto zwrócić uwagę na miejsce zieleni w planowaniu przestrzennym. Bliskość terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców), ich dostępność oraz występowanie zieleni przyulicznej i jej jakość

wpływa na wartość terenów przeznaczonych pod funkcje mieszkaniowe i usługowe. Wzorem krajów wyżej rozwiniętych, zieleń w mieście powinno się postrzegać jako zieloną infrastrukturę, podkreślając kluczową rolę dla rozwoju miasta, jaką pełni spójny, dobrze zaplanowany system terenów zieleni.

Ponieważ uchwała w sprawie utworzenia parku kulturowego ma charakter prawa miejscowego, jej ustalenia są wiążące zarówno przy sporządzeniu studium uwarunkowań, planu miejscowego jak i uchwały „krajobrazowej”. Zapisy w uchwale Parku Kulturowego muszą być niesprzeczne z wyżej wymienionymi aktami prawa miejscowego.

Wytyczne do zapisów w uchwale Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie przedstawione są w rozdziale III.8, natomiast szczegółowo dla każdego wnętrza architektoniczno-krajobrazowego są rozpisane w tabeli integracji.

TABELA integracji ustaleń mpzp i wytycznych planu ochrony Parku Kulturowego

Przykładowy fragment

I	PORT NA WIŚLE	INTE	B	Doskonalenie, uzupełnianie, zachowywanie, scalenie	<p>LEGENDA:</p> <p>0 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>1 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>2 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>3 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>4 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>5 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>6 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>7 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>8 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>9 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>10 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>11 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>12 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>13 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>14 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>15 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>16 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>17 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>18 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>19 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>20 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>21 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>22 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>23 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>24 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>25 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>26 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>27 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>28 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>29 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>30 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>31 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>32 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>33 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>34 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>35 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>36 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>37 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>38 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>39 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>40 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>41 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>42 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>43 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>44 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>45 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>46 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>47 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>48 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>49 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>50 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>51 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>52 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>53 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>54 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>55 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>56 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>57 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>58 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>59 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>60 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>61 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>62 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>63 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>64 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>65 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>66 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>67 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>68 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>69 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>70 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>71 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>72 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>73 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>74 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>75 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>76 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>77 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>78 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>79 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>80 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>81 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>82 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>83 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>84 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>85 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>86 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>87 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>88 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>89 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>90 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>91 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>92 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>93 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>94 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>95 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>96 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>97 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>98 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>99 - Dostosowanie / brak zmian</p> <p>100 - Dostosowanie / brak zmian</p>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	<p>miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII1240113 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły".</p>	<p>Utrzymanie</p> <p>Ograniczenie</p> <p>Ekspozowanie</p> <p>Uporządkowanie</p> <p>Uzupełnianie</p> <p>Uporządkowanie</p>	<p>Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadany ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem i obszaru UNESCO.</p>
---	---------------	------	---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---